This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

B 1,077,657

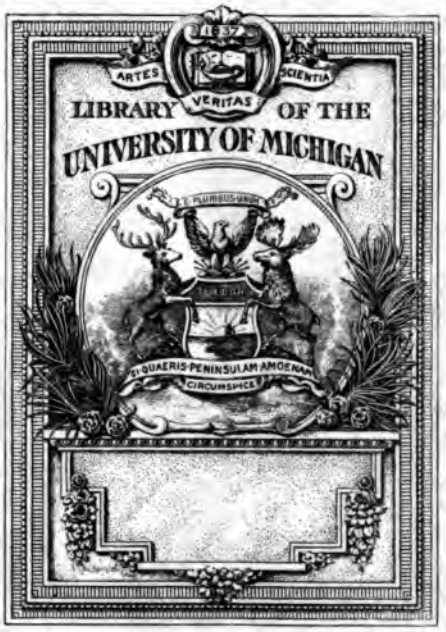
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

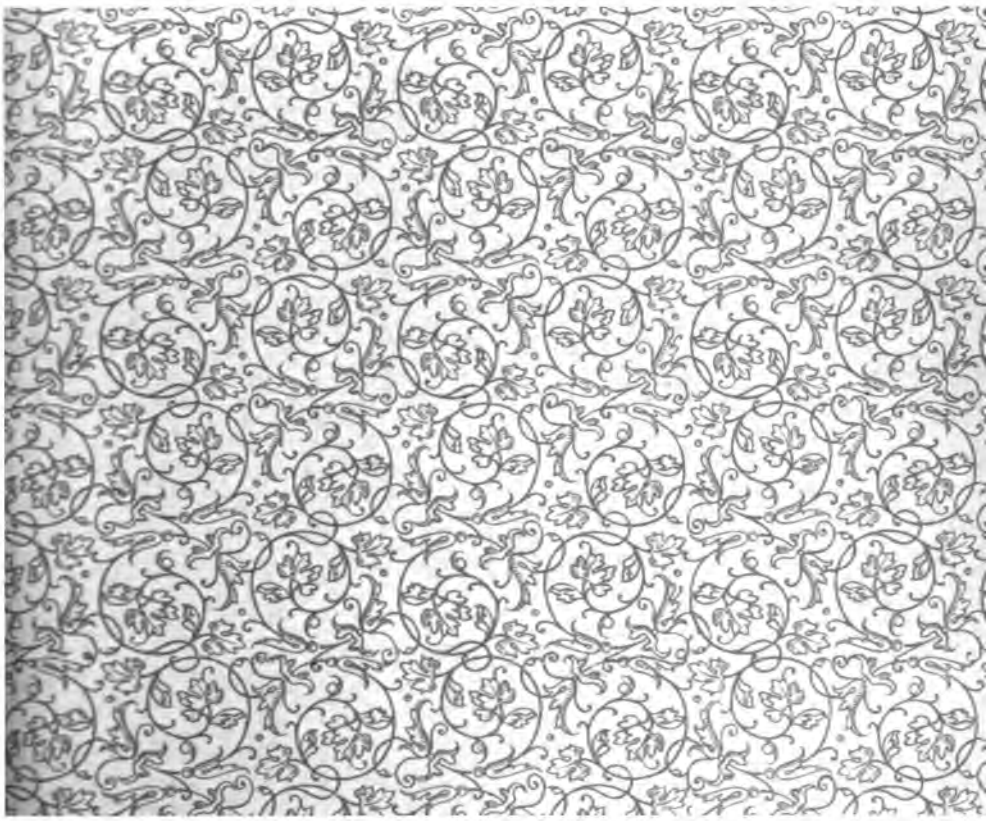

GR
1
.S9

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

DE SVENSKA LANDSMÅLEN

OCK

SVENSKT FOLKLIF

TIDSKRIFT

UTGIFVEN PÅ UPPDRAG AF

LANDSMÅLSFÖRENINGARNA I UPPSALA, HELSINGFORS OCK LUND

GENOM

J. A. LUNDELL

ANDRA BANDET

Planladt

STOCKHOLM, 1880—87
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER

Tidskriftens redaktion:

Docenten, Fil. kand. J. A. LUNDELL

med biträde af

Prof. Dr L. F. LEFFLER ock Doc. Dr A. G. NOREEN
i Uppsala

Prof. Dr A. O. FREUDENTHAL ock Doc. Dr H. A. VENDELL
i Helsingfors

Doc. Dr A. KOCK, Fil. lic. N. OLSÉNI,
E. o. biblioteksamanuensen, Fil. kand. A. MALM
i Lund.

I st. f. Lic. OLSÉNI ingick i mars 1885 Amanuensen MALM i redaktionen.

För åren 1881—82 har tidskriften af det till Kgl. Maj:ts disposition stälda anslaget för lärda värks ock läroböckers utgifvande åtnjutit ett årligt understöd af 700 kr. Från ock med år 1884 uppbär tidskriften på extra stat under åttonde hufvudtiteln ett årligt anslag af 3,150 kr.

Andra bandets innehåll:

Titelblad ock innehållsförteckningar, s. i—x.

1. De svenska landsmålsföreningarna i Uppsala, Helsingfors ock Lund 1872—1881. Med en tabell i litografiskt öfvertryck. 1885. 83 s. + tabell.
   20:de h. = 1885. A., utg. i maj 1885.
2. Tillägg till Adolf Noreens ordbok öfver Fryksdalsmålet af JAN MAGNUSSON i Granbäckstorp. 1880. 93 s.
   1881. B., utg. i dec. 1881.
3. Runömålet, ljud- ock formlära samt ordbok af HERMAN VENDELL. 1882—87. 154 s.
   S. 1—64. 1884. E. = 19 h., utg. i mars 1885; s. 65—154. 26 h. = 1886. C., utg. i dec. 1887.
4. Upplysningar om Vätömålet i Roslagen af AUGUST SCHAGERSTRÖM. 1882 [—84]. 87 s.
   I 1883. B = 14:e h., utg. i maj 1884.
5. Folktro, seder ock bruk i Möre under nittonde århundradet. Af MARTIN JONSSON. 1881. 25 s.
   1881. A., utg. i dec. 1881.
6. Om **sil** ock **sel** i norrländska ortnamn, jämte ett tillägg innehållande sagan om Gunnhild snälla. Af JOHAN NORDLANDER. 1882. Ytterligare tillägg 1887. 34 s.
   I 1882. A., utg. i dec. 1882. Tillägget s. 31—34, i 26 h. = 1886. C., utg. i dec. 1887.
7. Sagor från Emådalen, upptecknade af EMIL SVENSÉN. 1882. 38 s.
   I 1882. A., utg. i dec. 1882.
8. Gåtor ock spörsmål från Värend. Upptecknade på 1830-talet af GUNNAR OLOF HYLTÉN-CAVALLIUS. 1882. 22 s.
   I 1882. A., utg. i dec. 1882.

9. **Från södra Sverge, stycken på folkmål föredragna vid Lunds landsmålsföreningars fester den 5 nov. 1880 ock den 19 nov. 1881 samt vid Föreningens för Smålands minnen tjugoårsfest den 28 nov. 1881. 1883 [—85]. 121 s.**
   I 1884. C. = 17:e h., utg. i mars 1885.
10. **Folktoner från Jämtland, upptecknade år 1880 af KARL BOHLIN. 1883. 36 s.**
   I 1883. A, utg. i nov. 1883.
11. **Anteckningar om tvänne dalvisor af GUSTAF ENESTRÖM. 1884. 16 s.**
   I 1884. C. = 17:e h., utg. i mars 1885.
12. **Om svenskans behandling af ljudförbindelsen iū ock om fornsvenskans l-ljud. En undersökning med stöd af svenska landsmål af AXEL KOCK. 1883. 13 s.**
   I 1883. A., utg. i nov. 1883.

Smärre meddelanden. 1881—84. 167 s.
   S. i—xxxviij, 1881. F., utg. i juli 1882; s. xxxix—clxvij i 1883 B. = 14:e h., utg. i maj 1884.

Rättelser.

Bidragande till andra bandet:

Titlarna så vidt möjligt efter förhållandena i nov. 1887.

Andersson, Josef, smål. (Lund), Kyrkoherde i Färlöf, Lunds stift:
Föreningen för Smålands minnen [jämte Th. Blomstrand] 1, s. 69—73.

Bergström, R., värml., Fil. dr, Bibliotekarie i Kongl. biblioteket:
Anmärkningar till »Folktoner från Jämtland». 10, s. 36.

Blomstrand, Th., smål., Fil. kand. (Lund):
Föreningen för Smålands minnen [jämte J. Andersson]. 1, s. 69—73.

Bohlin, Karl, stockh., Docent vid Uppsala univ., amanuens vid observatoriet i Stockholm:
Folktoner från Jämtland. 10, s. 1—35.

Carlheim-Gyllenskiöld, V., smål., Fil. kand. (Upps.):
Tor i en vallvisa. Sm. medd. s. xxiij—xxvij.

Danielsson, O. A., Folkhögskollärare (Almunge):
Svärdsjökvickheter. Sm. medd. s. xi—xiv.

Elmbladh, M. A., smål. (Lund), S. m. adj. i Växjö stift:
Smörhulta-Sven. 9, s. 31—33.
Nämdemannen i Gastingsbo. 9, s. 34—36.

Eneström, Gustaf, v.-dal., Fil. kand. (Upps.), e. o. biblioteksamanuens (Stockholm):
Anteckningar om tvänne dalvisor. 11, s. 1—16.
Några bidrag till en bibliografi öfver landsmålslitteraturen. Sm. medd. s. xcv—xcix.

Eriksson, E., Folkskollärare:
Vaggvisa från Orsa. Sm. medd. s. lv.

Ferlén, Paul, Musiklärare (Hernösand):
Polskor. Sm. medd. s. lxxxiv—lxxxv.

Freudenthal, A. O., nyl., Prof. vid Helsingfors univ.:
Från Finnland. Sm. medd. s. xxxiv—xxxv.
Meddel. Fördomar hos Ålands befolkning. Sm. medd. s. xlvij—lv.

Geijer, P. A., värml., Adjunkt vid Uppsala univ.:
Rec. Romdahl, Glossaire du patois du val de Saire. Sm. medd. s. clvij—clxiij.

Gustafsson, A. J., smål., Fil. stud. (Lund):
Ett vittnesmål. 9, s. 21—22.
En Jönköpingsresa. 9, s. 23—25.
Klefva-Brita. 9, s. 25—26.

Hallender, N. L., Skollärare (Styrsö):
Larsa Anders i Storegården berättar sin lefnadshistoria. Sm. medd. s. lxv—lxxiv.
Folksägner från Levenetrakten. Sm. medd. s. lxxv—lxxx.

Hoppe, Otto, östg., Fil. kand. (Upps.), bosatt i Stockholm:
Landsmålsföreningarna i Uppsala 1872—1881. 1, s. 3—38.
Rec. Strindberg, Svenska folket i helg och söcken. Sm. medd. s. cxxx—cxxxiij; Wigström, Folkdiktning, 2:a saml. Sm. medd. s. cxxxvi—cxxxvij.

Hyltén-Cavallius, Gunnar Olof, smål., Fil. dr (Upps.), f. d. Chargé-d'affaires, landtbrukare (Sunnanvik):
Gåtor ock spörsmål från Värend. 8, s. 1—22.

Jacobson, A. G., smål. (Lund), Komminister i Linköp. stift:
Musikbilager till »En gifternålsafärd i Raskens hus.» 9, s. 117—119.

Johansson, F. A., smål., Docent vid Lunds univ.:
Halt-Kalle. 9, s. 46—48.

Jonsson, Martin, kalm. (Upps.), redaktionssekreterare i tidn. Barometern:
Folktro, seder ock bruk i Möre under nittonde århundradet. 5, s. 1—25.

Jönsson, Nils, f. d. lärjunge vid Önnestads folkhögskola:
Broby marknad. 9, s. 56—63.

Kabner, H., skån., Fil. lic. (Lund), Adjunkt vid Göteborgs reallärovärk:
Tufve ock Sone. 9, s. 87—92.

Karlin, G. J:son, skån., Fil. stud. (Lund), Amanuens vid Kulturhistoriska samlingarna i Lund:
Liafrun. 9, s. 74—78.
Käringen som red till Blåkulla. 9, s. 78—79.
Mjölkbaren. 9, s. 80—81.
Böj-om i Ramsadal. 9, s. 81—83.
Rec. Hazelius, Ur de nordiska folkens lif. 1. Sm. medd. s. cxliv—cxlvij.

Karlsson, G. A., kalm., Fil. lic. (Lund):
Om öländingarne som ville hugga ved olofvandes. 9, s. 19—20.

Kempe, Arvid, kalm., Fil. dr (Lund), lektor i Västerås:
Öländska landsmålsföreningen samt Ölands ock Östra Smålands landsmålsförening. 1, s. 76—79.
Litet prat vid glasen. 9, s. 13—15.

v. Knorring, F., Prost †:
Fördomar hos Ålands befolkning. Sm. medd. s. xlvij—lv.

Kock, Axel, skån., Docent vid Lunds univ.:
Om svenskans behandling af ljudförbindelsen iŭ ock om fornsvenskans l-ljud. 12, s. 1—13.

Larsson, Ludvig, skån., Fil. dr (Lund), Lärare vid privata elementarskolan i Lund:

Rec. Bondeson, Nitton muntra bondvisor, Jon i Slätthult, Marknadsgubbar på Sjönevad. Sm. medd. s. c—cij; Hofberg, Några drag ur det forna skogsbyggarlifvet i Halland, Bondeson, Om folkets läkekonst i mell. Halland, Erlén, Halländska folksagor. Sm. medd. s. cxlij—cxliv.

Lindstén, K., smål., Fil. kand. (Lund), Komminister i Hylletofta, Växjö stift:

Huru en Urshultsbonde lånte hus i Skåne. 9, s. 41—42.

En skåning i Urshult. 9, s. 43—44.

Klasagubbe. 9, s. 44.

Jaen på Förarn ock draken på Risö. 9, s. 45.

Huru det går till att gå årsgång. Sm. medd. s. xvi—xviij.

Lundell, J. A., kalm., Docent vid Uppsala univ.:

Uppsalaföreningarnas gemensamma utskott 1873—1881. 1, s. 39—63.

En holländsk tidskrift för landsmål. Sm. medd. s. xxxv—xxxvij.

En schweizisk landsmålsförening. Sm. medd. s. xxxviij.

Meddel. Föreningen för norska dialekter ock folktraditioner. Sm. medd. s. xxviij—xxx; Universitets-jubilæets danske samfund. Sm. medd. s. xxxi—xxxiv.

Magnusson, Jan, Hemmansägare i Granbäckstorp (Värml.):

Tillägg till Adolf Noreens ordbok öfver Fryksdalsmålet. 2, s. 1—91.

Melén, J. P., kalm., Teol. stud. (Lund):

Päll-Päll-Niss-Niss-Lassen. 9, s. 15—16.

En gammal galen ravina. 9, s. 17—19.

Nordlander, Johan, norrl., Fil. kand. (Upps.), extralärare vid Stockholms norra latinlärovärk:

Om **sil** ock **sel** i norrländska ortnamn, jämte ett tillägg innehållande sagan om Gunnhild snälla. 6, s. 1—34.

Trollformler ock signerier ur häradsprotokoll från 1700-talet. Sm. medd. s. xxxix—xlvij.

Anmärkningar ock rättelser till »Allmogemålet i norra Ångermanland. Ak. afh. af K. Sidenbladh. Upps. 1867.» Sm. medd. s. xc—xciv.

Rec. Fries, Kritisk ordbok öfver svenska växtnamn. Sm. medd. s. cx—cxvi; Åslund, Beskrifning öfver Vesternorrlands län. Sm. medd. s. cxxxvij—cxlij.

Nordlinder, E. O., Kartograf, teckningslärare (Luleå):

Hvad han Erik Ersson bortaf Smedsbyn i Neder-Lule sade uppå gästabudet hans Olle ock hännes Brita. Sm. medd. s. lxxx—lxxxiv.

Noreen, Ad., värml., Prof. vid Uppsala univ.:

Tillägg [ock] rättelser till Ordlista från Värmlands Ålfdal. 2, s. 92—93.

Rägglor från öfre Fryksdalen. Sm. medd. s. v—ix.

Ordstäf ock ordspråk från nedre Fryksdalen. Sm. medd. s. ix—x.

Folkvisor från Värmland. Sm. medd. s. lv—lxiij.

Omskr. Vaggvisa från Orsa. Sm. medd. s. lv.

Rec. Vendell, Laut- u. formlehre d. schwed. mundarten in den kirchspielen Ormsö u. Nukkö in Ehstland. Sm. medd. s. i—v.

Norelius, F. V., v.-dal. (Upps.), Bankbokhållare (Falun):
Strödda bidrag. Sm. medd. lxxxvi—lxxxix.

Nyrop, Kr., Fil. dr (København):
Rec. Bondeson, Svenska folksagor. Sm. medd. s. cij—cx.

Nyrup, L. A., skån., Fil. stud. (Lund):
Klingstorpa-Anders. 9, s. 66—69.
En småländingakrämare. 9, s. 70.
Två småländingar. 9, s. 71—72.
Sissebäck. 9, s. 72—74.

Oldin, C. M., blek., Fil. kand. (Lund), vik. lektor vid allmänna lärovärket i Lund:
Blekingska landsmålsföreningen. 1, s. 80—81.

Olséni, Nils, skån., Fil. lic. (Lund):
Skånska landsmålsföreningen. 1, s. 74—76.
Samfälda utskottet [i Lund]. 1, s. 81—83.
Lunds landsmålsföreningars fest hösten 1880 den 5 nov. 9, s. 3—4.
Slättboarna som skulle hämta bränne. 9, s. 48—51.
Sikeln. 9, s. 51—52.
Från Örkeneds socken. 9, s. 53—54.
Slättboarna ock bålgetingarna. 9, s. 54 - 56.
Från Röke socken. 9, s. 63—64.
Räfvens motgångar. 9, s. 64—66.
Red. Från södra Sverge, stycken på folkmål. 9, s. 11—121.

Paulsson, Joh:s, skån., Fil. kand., e. o. biblioteksamanuens (Lund):
Lunds landsmålsföreningars fest hösten 1881. 9, s. 4—6.

Ramm, Axel, smål., Fil. stud. (Lund):
Föreningens för Smålands minnen tjugoårsfest den 28 nov. 1881. 9, s. 6—8.
En knallhistoria. 9, s. 27.
Sven Olof ock liten Karin. 9, s. 28—29.
Beväringsvisa från Ränneslätt 9, s. 30—31.
Folkdanser från Nässjö. 9, s. 93—95.
Musikbilagor till »En giftermålsafärd i Raskens hus». 9, s. 117—121.
Rec. Hofberg, Svenska folksägner, Sm. medd. s. cxviij—cxxix; Archivio per lo studio delle tradizioni popolari I—II. Sm. medd. s. clxiij—clxvij.

Rapp, J. A., smål., Fil. stud. (Upps.):
En julgång. Sm. medd. s. xiv—xvi.

Schagerström, August, uppl., Docent vid Uppsala univ., t. f. rektor vid Enköpings lärovärk:
Upplysningar om Vätömålet i Roslagen. 4, s. 1—87.

Sjöstrand, N. M. O., smål., Fil. kand. (Lund):
Från en marknad vid Hultet. 9, s. 36—41.
En giftermålsafärd i Raskens hus. 9, s. 97—117, 120—121.

Svensén, Emil, östg., Fil. kand. (Upps.), litteratör:
Sagor från Emådalen. 7, s. 1—38.
Beriktigande. Sm. medd. s. xcv.
Rec. Aldén, General Pechlin som sockenherre. Sm. medd. s. xcix—c; Grundtvig, Svenske minder fra Tjust. Sm. medd. s. cxvij—cxviij.

Tamm, Fredr., göteb., Docent vid Uppsala univ.:
Rec. Onze volkstaal I—II. Sm. medd. s. clij—clvij.

Wadman, V., västg., Fil. kand. (Upps.), litteratör:
Korr. Larsa Anders i Storegården berättar sin lefnadshistoria. Sm. medd. s. lxv—lxxiv; Folksägner från Levenetrakten. Sm. medd. s. lxxv—lxxx.
Rec. Sundblad, Gammaldags bruk. Sm. medd. s. cxxxiij—cxxxvi; Aminson, Bidrag till Södermanlands äldre kulturhist. I—III. Sm. medd. s. cxlvij—cli.

Vendell, Herman, nyl., Docent vid Helsingfors univ.:
Svenska landsmålsföreningen i Helsingfors 1874—1881. 1, s. 64—68.
Runömålet, ljud- ock formlära samt ordbok. 3, s. 1—154.

Vibärg, Anselm, Litteratör:
Folklekar. Sm. medd. s. xviij—xxij.

Vide, J., skån., Fil. kand. (Lund), extralärare vid allm. lärovärket i Malmö:
Käringsnack. 9, s. 83—87.

Östergren, K. A., västg., Fil. stud. (Upps.) †:
Visan om sjöfrugan. Sm. medd. s. lxiij—lxv.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 1.

DE SVENSKA
LANDSMÅLSFÖRENINGARNA
I
UPPSALA, HELSINGFORS OCK LUND

1872—1881.

MED EN TABELL I LITOGRAFISKT ÖFVERTRYCK.

STOCKHOLM 1885
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Landsmålsföreningarna i Uppsala
1872—1881.

»Det fins en återgång, som ej blott är möjlig, utan äfven under alla tider ock omständigheter loflig ock nyttig, det är återgången till sig själf». Dessa GEIJERS ord stå som motto öfver det upprop, som Västgöta landsmålsförening i likhet med några andra våren 1874 sände till hembygdens folk, ock i den tanke, som i dem uttalades, synes man hafva att söka den hufvudsakliga grunden till stiftandet af härvarande landsmålsföreningar i början på 1870-talet. Kärleken till fosterlandet manade till arbete för det samma, ock man kom till den riktiga slutsatsen, att hvarje utveckling måste vara organisk för att vara sund. Denna tanke omfattades så mycket litligare, som i detta hänseende brutits mycket mot det svenska folket, hvilket man nu borde söka godtgöra. Så t. ex. räknar visserligen kristendomen hos oss tusenåriga anor, men kan man väl säga, att den ännu lyckats förtränga hedendomen? Ingalunda. Ännu offrar skogsbon åt älfvor ock vättar, ännu bo jättar ock troll kvar i våra bärg, ännu har man vid alla sina göromål att akta sig för allahanda onda makters inflytande. Kristendomen blef nämligen vårt folk, som många andra, påtrugad, dess förkunnare förstodo ej den lärdom, de borde hämtat af alla apostlars apostel, då denne inför det atenska folket, långt ifrån att klandra deras afgudiska väsen, berömde nitet i deras gudadyrkan ock så anknöt sin predikan till bland dem gängse föreställningar. Därför måste man ock, om man vill vara sann, medgifva, att i många svenska näjder kristendomen ännu blott är en hälgdagsdräkt, medan vidskepelse ock vantro herska i det hvardagliga lifvet. Samma fel begås också mycket ofta, kanske oftast, vid folkundervis-

ningen i våra dagar. Liksom den meddelas på ett för allmogens barn mer eller mindre främmande ock högtidligt klingande språk, så inger den lätt lärjungarne den föreställningen, att den egentligen blott är ett uppifrån ock utifrån ställdt villkor för att få »läsa fram sig ock komma ut att tjäna», ett villkor som man bör söka slippa ifrån för så lätt köp som möjligt. Dylika misstag i sättet att sprida upplysning bland folket ville stiftarne af landsmålsföreningarna motarbeta genom att studera folkets språk, lynne, seder m. m. ock så få en naturlig utgångspunkt för värksamheten för fosterlandets väl. Därtill kom äfven som andra jämlik faktor, att den vetenskapliga metoden vid språkforskningen, ehuru ännu jämförelsevis ung, hunnit till någon grad bringa till medvetande MAX MÜLLERS ord: »All real and natural life of language is in its dialects», hvilka också anföras i ofvannämda upprop *Till folket i Västergötland,* liksom de förut inleda LEFFLERS afhandling *Om konsonantljuden i de svenska allmogemålen.* I folkmålen ville man dels hafva en källa, ur hvilken man kunde ösa för att rikta riksspråket ock »från de manliga dragen tvätta det främmande smink»; dels sökte man hos dem ett ordförråd, som kunde tjäna till belysning af de nordiska ock de med dem besläktade språken; slutligen ville man i de i dem fortfarande värksamma ljudlagarne finna förklaring på så väl de nordiska tungomålens utveckling som språkens i allmänhet, sidor af saken som dock först senare blifvit till hela sin stora betydelse fult uppskattade.

I det jag i öfrigt hänvisar till den allmänna redogörelse för landsmålsföreningarnas uppkomst ock värksamhet, som af småländska föreningens d. v. ordförande GUNNAR NORLANDER lemnats i *Svensk tidskrift* för 1875, går jag nu till att gifva en detaljerad framställning af det sätt, på hvilket nämda föreningar sökt lösa sin uppgift, ock det material, som sålunda insamlats.

Den första landsmålsföreningen vid svenskt universitet stiftades af d. v. stud. af Västgöta landskap i Uppsala O. E. NORÉN, på hvars kallelse den 5 Oktober 1872 omkring 20 studerande af nämda nation sammanträdde ock beslöto att bilda **Västgöta landsmålsförening.** Föredömet följdes raskt af de öfriga här studerande nationerna, så att man redan två år senare hade 12 landsmålsföreningar, snart sins emellan

förenade genom »utskott», beträffande hvilkas värksamhet hänvisas till efterföljande särskilda redogörelse. Nedanstående tabell visar, hvilka man har att anse som de särskilda föreningarnas stiftare samt deras stiftelsedatum:

Västgöta	landsmålsförening	O. E. NORÉN	5/10 1872
Östgöta	»	K. A. HAGSON	2/11 1872
Södermanlands-Närkes	»	T. LAURENT	20/11 1872
Smålands	»	O. S. G. NORLANDER	24/11 1872
Västmanlands-Dala	»	J. E. D:SON IVERUS	19/2 1873
Värmlands	»	P. A. GEIJER	22/2 1873
Gottlands	»	O. F. HEDSTRÖM	9/4 1873
Ö. Smålands o. Ölands	»	J. V. BODORFF	7/5 1873
Norrländska landsmåls- o. fornminnesföreningen		L. E. EDSTRÖM	26/9 1873
Bohusläns ock Hallands landsmålsförening		H. LARSSON	18/2 1874
Upplands landsmålsförening		A. V. HELLMAN	28/2 1874
Gästrike-Hälsinge	»	F. V. LOVALL	10/10 1874
Föreningen för Stockholmsmålet		L. H. ÅBERG	8/5 1878.

Ledamot af en landsmålsförening är hvar ock en af nationens medlemmar, som hos ordföranden anmält sig vilja i föreningen inträda samt erlagt stadgad inskrifnings- ock terminsafgift. Dock har inskrifningsafgift varit föreskrifven blott i få föreningar, ock terminsafgiften vanligen utgjorts af 25 öre samt aldrig öfverstigit 1 krona. Dess utom kan föreningen invälja äfven utom nationen stående personer, en rättighet af hvilken man i allmänhet gjort ett mycket inskränkt bruk. Hvarje förening har för sina sammankomster begagnat sig af sin nations lokal, böcker m. m. samt stadgat, att i händelse af dess upplösning dess samlingar skola tillfalla nationens bibliotek, men har för öfrigt intagit en fullkomligt självständig ställning med egna ämbetsmän, egen kassa o. s. v. Dock är Norrländska landsmåls- ock fornminnesföreningen att undantaga, som alt sedan maj 1875 varit närmare införlifvad med nationen, så att t. ex. dess ordförande utses på nationens landskap.

De olika föreningarnas organisation är på det hela taget den samma. I spetsen står en ordförande ock en sekreterare, som utlysa sammankomster, bestämma föredragningsämnen, föra anteckningar, förvalta kassan, ock de öfriga medlemmarne

infinna sig efter behag ock lägenhet vid sammanträdena ock lemna hvar i sin mon bidrag till belysning af förevarande frågor. Till följd af dialektsplittring inom de områden, hvilkas mål de behandla, ha Västgöta, Södermanlands-Närkes samt Östra Smålands ock Ölands föreningar tidtals arbetat på skilda afdelningar, medan så väl dessa som öfriga föreningar haft olika »referenter» eller »uppteckna're» för de olika bygdemålen, samt alt emellanåt för vissa frågors behandling tillsatt särskilda utskott. Dess utom ha rätt betydliga samlingar tillkommit genom medlemmarnes arbete i hembygden under ferierna. I allmänhet bestämmes arbetsordning för hvarje särskild termin i början af den samma.

Föreningarnas stadgar öfverensstämma också i alla hufvudpunkter. Såsom prof anföras här **stadgarne för Västgöta förening** såsom den äldsta. De antogos den 27 februari 1874.

§ 1. Västgöta landsmålsförenings uppgift är att uppsöka ock samla det för Västergötland egendomliga i folkspråket, dess ordförråd, former ock talesätt, folksägner ock visor, ordspråk ock andra muntliga fornminnen, i ändamål att på sådant sätt bärga undan förgängelsen det alt snarare utdöende folkspråket ock åt vetenskapen ock den fosterländska språkbildningen tillhandahålla det, som sålunda samlats.

§ 2. Ledamot af föreningen är hvarje medlem af Västgöta nation, som hos sekreteraren till inträde sig anmäler. Inträde i föreningen medgifves ock en hvar annan, som kan ock vill värka för föreningens syftemål, efter hos sekreteraren gjord anmälan ock sedan föreningen därtill gifvit sitt samtycke.

Till korresponderande medlemmar kunna, på förslag af föreningsledamot ock sedan föreningen däröfver beslutit, väljas personer, som hysa intresse för föreningens syftemål ock äro hogade att värka för det samma.

Ledamot i föreningen anses tillhöra den samma, till dess han för sekreteraren eller skattmästaren sitt utträde anmält.

§ 3. Föreningens inkomster äro: 1) inskrifningsafgift, som gäldas med 25 öre; 2) terminsafgift, som endast af de vid universitetet närvarande gäldas, ock hvars

storlek för hvarje termin af föreningen vid första sammanträdet fastställes.

§ 4. Föreningens ämbetsmän äro en ordförande, en sekreterare ock en skattmästare, hvilka väljas vid sammanträdet näst före föreläsningarnas slut. Skulle på annan tid någon af dem afgå, skötes tjänsten, om det är ordförandens, af sekreteraren, om sekreterarens eller skattmästarens, af ordföranden, till dess nytt val skett, hvilket bör försiggå vid första därpå följande sammanträde.

Mom. 1. Ordföranden äger att i allmänhet företräda föreningen, vid dess sammanträden leda förhandlingar ock arbeten samt i förening med sekreteraren ordna dess samlingar.

Mom. 2. Sekreteraren äger att a) efter samråd med ordföranden tillkännagifva om tid, ställe ock ämnen för hvarje sammanträde; b) föra föreningens protokoll; c) sörja för föreningens skriftväxling ock boklån samt vårda dess böcker ock renskrifva uppteckningar; d) i förening med ordföranden ordna dess samlingar samt öfver föreningens inventarier föra förteckning.

Mom. 3. Skattmästaren äger att handhafva föreningens kassa ock räkenskaper samt värkställa föreningens uppbörd ock utgäld, hvilken senare mellan två sammanträden icke må utan föreningens hörande öfverstiga tre kronor. Kassans kontanta behållning vid näst föregående bokslut med afdrag af de under innevarande räkenskapsperiod gjorda utbetalningar bör af skattmästaren så förvaltas, att den lemnar fem procents årlig ränta. I den räkenskapsbok, han nyttjar, skola för hvarje termin införas namnen på föreningens samtlige närvarande medlemmar ock vid bokslutet namnen å de för terminens uppbörd häftande.

§ 5. Förvaltningen af föreningens räkenskaper ock den under sekreterarens vård stående boksamlingen granskas för hvarje termin af tvänne därtill utsedda ombud, hvilken granskning bör vara värkställd ock meddelas föreningen vid sammanträdet för ämbetsmannaval.

§ 6. Såsom biträden åt ordföranden ock sekreteraren vid ordnandet af samlingarna utses vid hvarje termins början tvänne föreningens medlemmar.

§ 7. Föreningen sammanträder under terminen minst två gånger i månaden på dag ock ställe, som föreningen vid terminens första sammanträde fastställer, ägande dock ordföranden ock sekreteraren detta efter omständigheterna lämpa.

§ 8. Vid val af ämbetsmän eller annars, när någon så äskar, röstas slutet, eljes öppet. Enkel röstöfvervikt afgör beslutet. Äro rösterna lika delade, afgör vid öppen omröstning ordföranden, vid sluten lottning. Vid besluts fattande skola minst tio af föreningens medlemmar närvara.

§ 9. Vid föreningens möjliga upplösning skola hännes samlingar i dåvarande skick öfverlemnas till Västgöta nations boksamling.

§ 10. Förslag om ändring i eller tillägg till dessa stadgar får icke vid första behandlingen antagas annat än såsom hvilande till nästa därpå följande möte.

I föreningarna hafva sedan deras stiftelse t. o. m. höstterminen 1881 tjänstgjort följande **ämbetsmän:**

Västgöta: Ordförande med titel sekreterare till d. $^{4}/_{10}$ 1873: O. E. Norén ht. 1872—ht. 73, B. Trolle vt. 74, O. E. Norén ht. 74, T. Nattsén vt. 75, A. J. Borg ht. 75—okt. 76, H. Odhner nov. 76, A. Alström vt. 77—vt. 80, K. A. Östergren ht. 80, V. Vadman 81. — Sekreterare: A. Thorell d. $^{4}/_{10}$ 73 till terminens slut, J. A. Vallblad vt. 74, A. G. Sjölin ht. 74, H. Odhner vt. 75—okt. 76, A. Alström nov. 76, P. G. Pauli vt. 77, J. F. Hjertén ht. 77, K. A. Östergren vt. 78, L. Törner ht. 78, V. Vadman vt. 79, O. Forsman ht. 79, L. Törner vt. 80, G. T. Rabenius ht. 80, H. Östergren 81. — Skattmästare: O. E. Norén ht. 72—vt. 73, J. W. E. Holmertz ht. 73—vt. 76, O. Forsman ht. 76—vt. 78, T. Nattsén ht. 78—79, C. Nilsson 80, A. P. Söderström 81.

Östgöta: Ordförande med titel sekreterare till ht. 73: K. A. Hagson ht. 72—vt. 74, G. F. Sundhammar ht. 74—vt. 75, J. A. Lundborg ht. 75—vt. 78, A. J. Gylling ht. 78, ej tillsatt vt. 79, F. P. Lindblom ht. 79, D. Bergström 80, A. Johansson d. $^{19}/_{2}$—d. $^{21}/_{3}$ 81, sedan O. Hoppe. — Sekreterare, efter vt. 80 kallade skrifvare: G. F. Sundhammar vt. 74, J. A. Lundborg ht. 74—vt. 75, G. F. Sundhammar ht. 75—ht. 76, K. Sundström vt. 77, S. Andrén ht. 77—ht. 78, ej tillsatt 79, K. Beckman vt. 80, A. M. Segerstedt ht. 80, H. Sjöstrand vt. 81, A. Ahlström ht. 81. — Skattmästare: G. F. Sundhammar vt. 74—vt. 75, J. A. Lundborg ht. 75—vt. 78, A. J. Gylling ht. 78, ej tillsatt 79, D. Bergström 80, A. M. Segesrtedt 81.

Södermanlands—Närkes: Ordförande: T. LAURENT ht. 72, H. KEMPFF 73, T. LAURENT vt. 74, S. BOIJE AF GENNÄS ht. 74—vt. 77, G. STJERNSTRÖM ht. 77—vt. 79, J. A. DRYSÉN ht. 79—ht. 80, ej tillsatt 81. — Sekreterare för sörmländska afdeln.: E. ÅLUND ht. 72—vt. 73, L. G. ERIKSSON ht. 73—ht. 74, J. A. DRYSÉN vt. 75—vt. 76, J. M. PETTERSSON ht. 76—vt. 77, J. A. DRYSÉN ht. 77—vt. 79, F. HELLBERG ht. 79, J. K. LAGERGREN vt. 80, A. G. ANDERSSON ht. 80, ej tillsatt 81. — Sekreterare för närkiska afdeln.: G. E. FORSBERG ht. 72—ht. 75, O. VIJKSTRÖM vt. 76—ht. 77, G. E. FORSBERG vt. 78, H. ANDERSSON ht. 78. J. VIRÉN vt. 79—ht. 80, ej tillsatt 81.

Smålands: Ordförande: G. NORLANDER ht. 72—vt. 75, N. SELLERGREN ht. 75—vt. 79, A. HÆFFNER ht. 79—d. $^{10}/_{3}$ 80, K. FOGELMARK d. $^{25}/_{3}$—ht. 80, N. SELLERGREN 81. — Sekreterare: N. SELLERGREN ht. 72—vt. 75, G. A. ALDÉN ht. 75, A. G. SVENSSON vt. 76, A. HÆFFNER ht. 76—vt. 79, V. CARLHEIM-GYLLENSKIÖLD ht. 79—ht. 80, K. P. ROSÉN 81.

Västmanlands-Dala: Ordförande med titel sekreterare till d. $^{28}/_{2}$ 74: J. E. D:SON IVERUS de två första sammankomsterna, sedan S. J. BOËTHIUS vt. 73, J. C. VULFF ht. 73—vt. 74, H. JACOBSSON vid första sammanträdet, sedan V. SAMUELSSON ht. 74, J. E. D:SON IVERUS vt. 75, G. H. ENESTRÖM ht. 75—d. $^{9}/_{2}$ 78, G. BÄCKLIN återstoden af vt. 78, J. ELING första sammankomsten, sedan K. H. KARLSSON ht. 78, L. A. AHLGREN vt.—d. $^{3}/_{10}$ 79, R. M. ARPI d. $^{3}/_{10}$ 79—d. $^{22}/_{10}$ 81, L. A. AHLGREN d. $^{22}/_{10}$—$^{8}/_{12}$ 81, sedan J. G. FREDRIKSON. — Vice sekreterare eller efter d. $^{28}/_{2}$ 74 sekreterare ock efter d. $^{12}/_{5}$ 77 1:e upptecknare: J. E. D:SON IVERUS vt. 73, C. F. NORBERG ht. 73—vt. 74, K. KARLSSON ht. 74—ht. 77, A. MORELL vt. 78, J. ELING ht. 78—ht. 80, K. H. KARLSSON vt. 81, E. ANDERSSON ht. 81. — 2:e upptecknare: I. FLODSTRÖM d. $^{12}/_{5}$—ht. 77, J. ELING vt. 78, L. A. AHLGREN ht. 78, A. PETTERSSON vt. 79—ht. 80, J. A. BÄCK 81. — Skattmästare: G. ENESTRÖM vt. 73—d. $^{21}/_{2}$ 77, E. DAHL vt. 77, L. ANDERSSON ht. 77—ht. 81.

Värmlands: Ordförande: P. A. GEIJER d. $^{22}/_{2}$—d. $^{4}/_{4}$ 73, K. Y. ANDERSSON d. $^{4}/_{4}$—$^{26}/_{9}$ 73, E. G. LILLJEBJÖRN d. $^{26}/_{9}$ 73—d. $^{2}/_{3}$ 74, A. G. NOREEN d. $^{2}/_{3}$ 74—ht. 77, R. ALSTERLUND vt. 78 d. $^{8}/_{3}$ 80, ej tillsatt d. $^{8}/_{3}$ 80—d. $^{19}/_{2}$ 81, sedan R. ALSTERLUND. — Skrifvare: E. G. LILLJEBJÖRN d. $^{15}/_{3}$—d. $^{26}/_{9}$ 73, N. A. AHLSTRÖM d. $^{26}/_{9}$ 73—vt. 74, J. O:N VESTRIN ht. 74, J. A. SUNDSTRÖM vt. 75—d. $^{23}/_{10}$ 76, E. H. LIND d. $^{23}/_{10}$ 76—d. $^{3}/_{10}$ 79, H. LUNDSTRÖM d. $^{13}/_{10}$ 79—d. $^{8}/_{3}$ 80, sedan O. J. OLSSON. — Skattmästare: J. HENRIKSSON från d. $^{24}/_{2}$ 79.

Gottlands: Ordförande: O. F. HEDSTRÖM vt. 73—vt. 74, J. V. SVENSSON ht. 74, P. KULLIN vt. 75, F. NORDIN ht. 75, J. V. SVENSSON 76, T. FEGRÆUS vt. 77—vt. 78, S. STENGÅRD ht. 78, A. APPELLÖF vt. 79—vt. 80, T. FEGRÆUS ht. 80, T. HANSSON 81. — Sekreterare: K. G. HERLITZ vt. 73, J. V. SVENSSON ht. 73—vt. 74, O. F. HEDSTRÖM ht. 74—vt. 75, G. LÆNGSTADIUS ht. 75—vt. 77, E. SCHÖLDSTRÖM ht. 77—vt. 78, E. NYCANDER ht. 78—vt. 79, K. SUNDAHL ht. 79—vt. 80, B. NYCANDER ht. 80—vt. 81, A. VESTRÖM ht. 81.

Östra Smålands ock Ölands: Ordförande: J. V. BODORFF vt. 73, K. A. AHLSTEDT ht. 73—ht. 77, J. A. LUNDELL vt. 78—ht. 81. — Referen-

ter eller fr. vt. 76 skrifvare, för fastlandet: J. A. LUNDELL ht. 73—ht. 77, J. H. T. PILO vt. 78—vt. 79; för Öland: E. A. ZETTERQVIST ht. 73, A. ALMBLAD 74, E. A. ZETTERQVIST 75, B. K. ENGSTRÖM vt. 76, B. G. X. LARSSON ht. 76—ht. 77, ej tillsatt vt. 78, N. O. PETERSSON ht. 78—vt. 79; för båda afdelningarna, som ej längre äro skilda: J. H. T. PILO ht. 79—vt. 80, O. ARVIDSSON ht. 80—ht. 81.

Norrlands: Ordförande: L. E. EDSTRÖM ht. 73, M. NORDSTRÖM 74. O. KLOCKHOFF vt. 75, M. NORDSTRÖM ht. 75, A. NILSSON vt. 76, M. NORDSTRÖM ht. 76, A. NILSSON vt. 77, J. JONSSON ht. 77, O. P. BEHM vt. 78—ht. 79, J. JONSSON vt. 80, O. RÖDÉN ht. 80, O. G. VIKLUND vt. 81, L. P. DAHLGREN ht. 81. — Sekreterare: M. NORDSTRÖM ht. 73, A. VESTERLUND vt. 74, E. A. BILLSTRÖM ht. 74, J. VALLÉN vt. 75, O. KLOCKHOFF ht. 75, J. NORDLANDER vt. 76, J. JONSSON ht. 76—vt. 77, J. NORDLANDER ht. 77—vt. 78, L. P. SUNDIN ht. 78, O. G. VIKLUND vt. 79, H. P. HÄGGQVIST ht. 79, G. S. VIGERT vt. 80, O. G. VIKLUND ht. 80, K. E. HAMMARGREN vt. 81, A. ÅSTRÖM ht. 81.

Bohusläns ock Hallands: Ordförande: F. TAMM vt. 74, M. LUNDGREN ht. 74—ht. 75, N. F. NILÉN vt. 76 ht. 80, A. BONDESON 81. — Sekreterare: M. LUNDGREN vt. 74, N. F. NILÉN ht. 74—ht. 75, C. F. JOHANSSON vt. 76, E. Z. BÖKMAN ht. 76, J. A. AHNSTRÖM vt. 77—ht. 80, A. HAMMARSTRÖM vt. 81, J. A. AHNSTRÖM ht. 81; biträdande sekreterare: N. F. NILÉN vt. 74, C. F. JOHANSSON ht. 74—ht. 75, ej tillsatt 76, E. Z. BÖKMAN vt. 77, A BONDESON ht. 77—ht. 80, ej tillsatt vt. 81, J. A. FRIEDHOLM ht. 81.

Upplands: Ordförande: A. F. SCHAGERSTRÖM vt. 74—vt. 76, A. OLSSON ht. 76—d. $^{17}/_{2}$ 77, F. ANDERSSON d. $^{17}/_{2}$—d. $^{24}/_{2}$ 77, J. E. ALÉN d. $^{24}/_{2}$ ht. 77, A. F. SCHAGERSTRÖM vt. 78—vt. 79, G. ÅKERMAN ht. 79—vt. 80, F. ANDERSSON ht. 80—ht. 81. — Sekreterare: A. KÄLLSTRÖM vt. 74—ht. 75, J. E. ALÉN vt. 76, L. PHILIPSON ht. 76, A. E. SANDBERG vt. 77—vt. 78, K. E. BERGLIND ht. 78—vt. 79, J. A. THORSÉN ht. 79, A. E. SANDBERG vt. 80—ht. 81.

Gästrike-Hälsinge: Ordförande: F. V. LOVALL ht. 74—vt. 78, J. E. MÅHLÉN ht. 78, G. BLADIN vt. 79, C. V. S. AURIVILLIUS ht. 79—vt. 80, H. M. HALLGREN ht. 80—ht. 81. — Sekreterare: K. H. BLOMBERG ht. 74—vt. 75, E. COLLINDER ht. 75—vt. 77, P. O. C. AURIVILLIUS ht. 77—vt. 78, G. BLADIN ht. 78, B. E. MURÉN vt 79, O. AHNLUND ht. 79—vt. 80, O. STRÖMBÄCK ht. 80—d. $^{26}/_{11}$ 81, sedan E. ROSENGREN.

Stockholms: Ordförande: L. H. ÅBERG vt. 78—vt. 79, sedan ej tillsatt. — Sekreterare: K. A. VICTORIN för slangspråket ock G. E. HAVERMAN för de högre klassernas talspråk, samma tid.

Det intresse, med hvilket landsmålsföreningarnas arbete följts af den studerande ungdomen, ock det nit, med hvilket föreningarnas medlemmar deltagit i det samma, har, som naturligt är, varit mycket olika inom de olika nationerna ock på olika tider. Hufvudorsakerna härtill skall jag söka belysa

längre fram. För jämförelsens skull uppställas nedanstående tabeller, hvilkas ofullständighet beror på, att föreningarnas protokoll i början i allmänhet ej befattade sig med dylika statistiska uppgifter. Den öfversta raden i första tabellen anger, hur många medlemmar af hvarje nation, stående så väl inom som utom föreningarna, i medeltal terminligen alt ifrån föreningarnas stiftelse varit vid universitetet närvarande, den andra, hur många medlemmar inskrifvits i föreningarna alt ifrån deras början.

Antalet af föreningarnas vid universitetet närvarande medlemmar.

	Västgöta.	Östgöta.	Sdml.-Närk.	Smålands.	Västml.-Dala.	Värmlands.	Gottlands.	Ö. Smål. o. Öl.	Norrlands.	Boh. o. Hall.	Upplands.	Gästr.-Hls.	Stockholms.
Nationsmedl. i medeltal	140	191	157	93	121	113	23	54	133	91	103	67	184
Summa inskrifna i för.	180	178	80	185	107	111	50	84	140	—	92	82	30
Ht. 72	74	70	34	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vt. 73	74	67	34	63	23	De senare åren 16 till 24	7	?	—	—	—	—	—
Ht. 73	41	77	37	71	29		9	21		—	—	—	—
Vt. 74	39	81	33	77	31		10	33			34	—	—
Ht. 74	41	84	43	69	28		16	25			40	26	—
Vt. 75	41	80	44	63	24		19	32			42	30	—
Ht. 75	45	68	47	72	27		20	21			45	37	—
Vt. 76	51	62	43	71	23		18	22			44	30	—
Ht. 76	58	63	40	57	22		18	27	45		41	28	—
Vt. 77	52	50	33	59	23		18	30	36		34	27	—
Ht. 77	54	42	32	54	25		23	29	37		26	25	—
Vt. 78	50	46	28	47	27		22	25	27		22	20	14
Ht. 78	44	50	22	39	29		19	24	18		33	17	30
Vt. 79	47	45	21	38	23		18	24	15		31	18	25
Ht. 79	38	41	21	39	27		15	25	21		34	21	
Vt. 80	35	55	15	38	27		16	23	22		27	19	
Ht. 80	41	42	22	44	22		16	25	22		26	23	
Vt. 81	38	47	20	43	20		11	22	21		22	28	
Ht. 81	42	47	18	33	20		12	28	14		19	37	

Medeltal af vid föreningarnas möten närvarande medlemmar.

	Västgöta.	Östgöta.	Sdml.-Närk.	Smålands.	Västml.-Dala.	Värmlands.	Gottlands.	Ö. Smål. o. Öl.	Norrlands.	Boh. o. Hall.	Upplands.	Gästr.-Häls.	Stockholms.
Ht. 72	I medeltal ungefär 15	Omkring 8 till 50, medeltal kanske 15	I medeltal ungefär 10	I början var medeltalet kanske 20, senare omkring 10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vt. 73									—	—	—	—	—
Ht. 73						I medeltal ungefär 7	I medeltal ungefär 7			—	—	—	—
Vt. 74											10	—	—
Ht. 74											15	De första åren 10 till 20, sedan kanske i medeltal 5.	—
Vt. 75					8						14		—
Ht. 75					9						16		—
Vt. 76					11						15		—
Ht. 76					9			12			15		—
Vt. 77					13			10			11		—
Ht. 77					12			8			12		—
Vt. 78					11			6			10		14
Ht. 78					12			7			13		17
Vt. 79					13			5			9		7
Ht. 79					13			8			13		
Vt. 80		14			13			8			9		
Ht. 80		9			11			9			8		
Vt. 81		6			9			8			7		
Ht. 81		10			11			14			6		

Antal sammankomster under hvarje termin, vanligen upptagande 2 timmar.

	Västgöta.	Östgöta.	Sdml.-Närk.	Smålands.	Västml.-Dala.	Värmlands.	Gottlands.	Ö. Smål. o. Öl.	Norrlands.	Boh. o. Hall.	Upplands.	Gästr.-Häls.	Stockholms.
Ht. 72	8	3	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vt. 73	12	8	9	10	7	9	2	2	—	—	—	—	—
Ht. 73	9	7	9	13	7	7	4	6,4	8	—	—	—	—
Vt. 74	10	4	5	20	6	9	8	6,8	11		6	—	—
Ht. 74	9	6	11	16	6	10	8	5,8	7		8	5	—

Antal sammankomster (forts.).

	Västgöta.	Östgöta.	Sdml.-Närk.	Smålands.	Västml.-Dala.	Värmlands.	Gotlands.	Ö. Smål. o. Öl.		Norrlands.	Boh. o. Hall.	Upplands.	Gästr.-Häls.	Stockholms.
Vt. 75	9	7	13	16	7	8	11	6	10	8		8	8	—
Ht. 75	6	5	9	14	7	9	11	5	6	6		6	7	—
Vt. 76	9	7	11	15	9	7	4	5	7	8		7	8	—
Ht. 76	8	6	10	12	6	5	3	4	7	4		7	5	—
Vt. 77	8	9	15	15	8	1	6	5	7	8		8	8	—
Ht. 77	7	5	7	9	6	7	6	4	7	6		6	6	—
Vt. 78	7	1	6	12	10	6	4	5	4	8		8	6	1
Ht. 78	6	1	6	14	7	7	4	3	5	5		6	5	4
Vt. 79	9	0	5	8	9	5	6	3	3	9		8	0	3
Ht. 79	7	4	2	3	4	3	3	4		7		7	6	0
Vt. 80	6	7	4	9	6	1	2	6		7		8	3	0
Ht. 80	5	5	2	9	5	0	4	5		6		7	5	0
Vt. 81	7	6	0	13	6	3	4	5		5		9	5	0
Ht. 81	4	5	0	13	5	0	3	6		4		6	1	0

Som man af dessa tabeller kan se, har intresset inom föreningarna, såsom ofvan nämdt, varierat. På det hela taget var det lifligast i början ock har sedan aftagit, så att några föreningar den sista tiden ej haft några sammanträden als, emedan när sådana utlysts, de varit så fåtaligt besökta, att ingenting kunnat uträttas. Detta torde också ligga i sakens natur. Dels tilldrager sig hvarje sak, så länge den är ny, mera uppmärksamhet, än sedan man hunnit vänja sig vid den ock den »kommit ur modet»; dels måste under loppet af föreningarnas värksamhet de stora svårigheter, med hvilka de ha att kämpa, framträda alt tydligare ock mera hämmande. För det första lägger afståndet från hembygden stora hinder i vägen för arbetets jämna fortgång; källan, ur hvilken man har att ösa, är för fjärran. Till en stor del skulle detta kunna afhjälpas, om intresserade personer i landsbygden ville sätta sig i förbindelse med föreningarna ock meddela dem de upplysningar, de kunna vara i behof af. Föreningarna ha på olika

tider försökt taga första steget till dylikt samarbete, men på några få högst berömliga undantag när, till hvilka jag skall återkomma längre fram, har deras bön om medvärkan förklingat utan påföljd. Denna medvärkan är emellertid nödvändig, om föreningarna skola nå det mål de föresatt sig. Ty de studerande, hvilka såsom barn varit förtrogna med sitt bygdemål — ock det hafva på långt när ej alla — ha under en lång skoltid, då de endast sällan trädt i närmare beröring med allmogen, hunnit glömma mycket, så att när de komma till universitetet, ofta det mesta fallit dem ur minnet af de sägner m. m., hvartill de i sin barndom med begärlighet lyssnat under de långa vinterkvällarne, från lekstugornas nöjen finnas blott dunkla erinringar kvar, ock få äro de, hvilka tala sin dialekt lika obehindradt som riksspråket. Ock af detta fåtal är det åter ej alla, som med lust ock nit egna sig åt föreningarnas arbeten. De flesta äro allmogens barn, deras tillgångar äro inskränkta, hvarför de ej få splittra sina krafter utan söka göra den vid vårt lands universitet exempellöst långa studietiden så kort som möjligt. Deras studier ligga nämligen vanligen åt helt annat håll. Till en stor del äro de teologer, ock insikten om det gagn, en blifvande folkets själasörjare skulle ha af att grundligt känna detta folk, dess lynne ock åskådningssätt — en kännedom som naturligen bäst förvärfvas genom att man utbyter erfarenhetsrön med andra — insikten därom, säger jag, har ännu trängt igenom alt för litet. Utan en sådan kännedom blir dock förhållandet mellan presten ock församlingen, liksom mellan de s. k. bildade i allmänhet ock allmogen, blott ett yttre; fältet ligger öppet för kolportörer ock hvarjehanda personer, som bättre förstå folket, men äro sämre utrustade i öfrigt för att hälsosamt invärka på det.

Men utom att de tillförlitliga sagesmännen äro få ock att examensstudier nästan uteslutande taga de studerandes tid i anspråk, möta äfven andra svårigheter. För att inom föreningar, som arbeta i språkligt syfte, men hvilkas medlemmar till allra största delen ej sysselsätta sig med språkstudier, hålla intresset vid lif, fordras en skicklighet hos ledarne, som ej är allom gifven. Vidare förutsättes hos upptecknarne, för att uppgifterna skola blifva fult tillförlitliga ock tillbörligt kritiskt behandlade, utom ljudfysiologiska kunskaper äfven en känne-

dom af de skiftande bygdemålen i hemtrakten, som man endast genom sorgfälligt studium kan förvärfva.

Att i trots af alla dessa svårigheter ock många fler, som det här skulle föra oss för långt att gå in på, ock om hvilka man vid landsmålsföreningarnas stiftande kanske ej var fult medveten, men hvilka dock snart nog måste lägga betydliga hinder i vägen för arbetets framgång — att i trots af dem föreningarna ha kunnat samla de rika förråd, som nu finnas i deras arkiv, detta bevisar på det ojäfaktigaste, att de fylt ett värkligt behof, ock att den kärlek till folk ock fosterbygd, som de ha att tacka för sin tillvaro, ej varit ringa. Betydligt har äfven härtill medvärkat det vetenskapliga ock intresseväckande sätt, på hvilket de nordiska språkens studium handledts vid detta universitet under de senare åren, ock för närvarande är kanske just detta den mäktigaste driffjädern för föreningarnas fortbestånd. Man har t. o. m. grundade skäl att hoppas, att föreningar, som nu synas afsomnade, mycket snart skola lefva upp igen.

En svårighet, som framträdde genast vid föreningarnas stiftande, ock som sedan lösts på ett särdeles lyckligt sätt genom det svenska landsmålsalfabetet, var att finna en praktisk ock tillika nöjaktig ljudbeteckning. Att riksspråkets alfabet ej var tillräckligt, därom var man genast ense, men att på ett lämpligt sätt afhjälpa bristen gick ej lika fort. Till att börja med uppfann hvar ock en hjälptecken efter eget skön; men all den stund man på det viset fick lika många alfabet som uppteckna re, gjorde sig behofvet af en gemensam ljudbeteckning snart gällande. De olika åsikterna om hur man borde gå till väga för att bringa en dylik till stånd bröto sig inom de gemensamma utskotten, hvarför jag hänvisar till den efterstående särskilda redogörelsen för de samma. Den ihärdiga ifver, med hvilken föreningarnas ledare där kämpade för de olika principerna, återvärkade naturligtvis på föreningarna själfva, så att endast få, nämligen Gottlands, Bohusläns ock Hallands samt Upplands, antogo den af det första utskottet slutligen uppstälda beteckningen; de öfriga behöllo den, de redan förut uppgjort hvar för sig, eller bildade sig särskilda på egen hand. Stockholmska föreningen hade på grund af sin sena tillkomst den fördelen, att *det*

svenska landsmålsalfabetet, en frukt af det andra, samfälda utskottets värksamhet, då redan förelåg färdigt, hvadan den aldrig användt något annat. Detta har äfven, i synnerhet sedan det i tryck blifvit tillgängligt, begagnats af Östgöta, Smålands, Gottlands, Östra Smålands ock Ölands, Norrlands, Bohusläns ock Hallands samt Upplands landsmålsföreningar. Att det ej antagits af de öfriga, beror naturligtvis på svårigheten för den icke fonetiskt skolade att använda det rätt, hvarförutom lifvet inom ett par föreningar de sista åren varit så svagt, att ett brott mot det häfdvunna skulle inneburit en alt för stor kraftansträngning. Dock är väl troligt, att det inom en snar framtid kommer att bli det allena herskande vid lexikaliska ock grammatikaliska uppteckningar. De olika beteckningssätt, som af föreningarna användts, vare sig uteslutande eller till landsmålsalfabetets antagande, återfinnas på efterstående tabell, jämförda med landsmålsalfabetet ock det äldre utskottets beteckning. Samtliga föreningar ha användt riksspråkets typer för *b d f g h k l m n p s t v*, ingen har haft tecken för *ɑ ɑ ɣ ɩ ɥ ə ɔ ʜ ɓ ɖ ʒ ɡ ɧ ʃ ʃ m n ŋ r ɾ ɳ ʃ*. Bohusläns ock Hallands förening är den enda, som skilt kakuminalerna *ɖ ɳ ʂ ʈ* från motsvarande supradentaler, medan så väl det första gemensamma utskottet som de öfriga föreningarna ansett dessa båda ljudklasser vara en ock samma. Likaså hafva *ɩ* ock *ɥ*, *y* ock *ʏ* ej skilts åt. Till nyss anförda tabell fogas följande anmärkningar.

Det **västgötska** alfabetet har varit i bruk sedan maj 1874 samt finnes infördt i flygskriften *Till folket i Västergötland* 3 sidd. 4:o.

Östgötarne antogo sitt alfabet i oktober 1874. Det återfinnes i en liten publikation *Landsmål från Östergötland*, 4 sidd. 4:o, som föreningen i litografiskt öfvertryck utsände vårterminen 1876. Genom det vanliga längdstrecket öfver bokstafven skildes de långa vokalerna från de korta.

Det för **Södermanlands-Närkes** förening uppstälda skemat gäller hufvudsakligen blott för den södermanländska afdelningen, hvilken dessutom genom längdstrecket skiljer de långa vokalljuden från de korta samt aldrig dubbeltecknar konsonanter; Närkessektionen däremot använder riksspråkets beteckningssätt med öfverstrykning af de i uttalet stumma ljud-

tecknen; dock så, att v-ljudet alltid tecknas v, långt o ock e få aksent, x upplöses i ks samt »lent ʃ ock tjokt l-ljud» återges så, som af noterna under vår tabell framgår.

Smålands förening har utmärkt självljudens kvantitet med ¯ eller ˘, men lemnat medljudens obetecknad, altså alltid skrifvit enkelt medljudstecken.

I den del af ordboken, som **Västmanlands-Dala** förening befordrat till trycket samt för erhållande af tillägg ock rättelser spridt i hembygden, hafva utöfver riksspråkets alfabet endast användts tecknen æ ock œ med de på tabellen angifna ljudvärdena samt *l* = *l*. I skrift betecknar en punkt till höger öfver ett självljud, att efter det samma ett reduceradt œ höres.

Det inom **Östra Smålands ock Ölands** förening använda alfabetet är att anse såsom en förelöpare till »det svenska landsmålsalfabetet» ock är det enda, som åsyftat större fullständighet, än det egna målet kräfver. Det utarbetades af J. A. LUNDELL i närmaste öfverensstämmelse med professor SUNDEVALLS förslag till fonetiska bokstäfver ock delgafs föreningen redan den 2 oktober 1873, systematiskt uppställdt med anslutning till Sundevall. Därtill fogades följande tillägg: tveljuden tecknas efter uttalet med *j* eller *w*; den på Öland samt i S. Möre förekommande fördubblingen af ett vokalljud utmärkes med upprepade tecken, undertill förenade genom en båge; otydliga eller s. k. degenererade ljud skrifvas med mindre tecken i öfre kanten af skrifraden; akut som tecken för tonvikt användes blott i främmande ord ock i sådana, där aksenten mot vanliga förhållandet ej hvilar på stamstafvelsen; kvantitetstecken [˘] brukas endast för att beteckna sådan kort stafvelse, som slutar med vokal eller enkel konsonant utom ändelse.

Den **Norrländska** beteckningen återfinnes i en liten publikation från 1876, 4 s. 8:o, hvilken spriddes i hembygden till ledning för dem, som ville göra uppteckningar åt föreningen. Korta vokaler utmärktes genom dubbelskrifning eller öfverstrykning af följande konsonant.

Bohusläns ock Hallands förening använde först utskottets beteckning, men fr. o. m. ht. 1876 till landsmålsalfabetets antagande den i tabellen anförda. Denna är motsvarigheten i

skrift till den, som i tryck finnes använd i *Ordbok öfver allmogemålet i Sörbygden* af N. F. NILÉN, Sthm 1879.

Gästrike-Hälsinge-föreningens ljudbeteckning är den, som finnes använd i *Ordbok öfver allmogeord i Helsingland, utgifven af Helsinglands fornminnessällskap*, Hudiksvall 1873.

När man betraktar ofvanstående mer eller mindre osystematiska, opraktiska ock ofullständiga beteckningssätt samt därjämte tager i öfvervägande, att de under olika tider varit underkastade smärre variationer, ock att de personer i landsbygden, som lemnat bidrag till landsmålsföreningarnas samlingar, ofta begagnat hvar sitt, hvilket ju ock varit fallet i alla tidigare dialektafhandlingar; kan man göra sig en föreställning om, af hur ofantligt stort gagn för dialektforskningen »det svenska landsmålsalfabetet» är, hvilket på ett exempellöst sätt förenar vetenskapliga ock praktiska egenskaper. Såsom bekant är, har det ock förvärfvat sig ock sin upphofsman ej blott svenska, utan äfven utländska framstående vetenskapsmäns odelade bifall såsom varande »efter det tidigare Pitman-Elliska det mest storartade hittils gjorda försök att fullständiga det latinska alfabetet i form af självständiga bokstäfver till ett allmänt lingvistiskt»[1]. I hög grad önskligt vore, att det äfven finge insteg åtminstone i de land, hvilkas folkmål stå de våra närmast. Säkert är, att ingen skulle förlora något därpå, men alla dialektforskare vinna fördelar så stora, att de väl äro värda offret af ens egna personliga tycken, vid hvilka dock mången hänger så fast för att med dem bevara en lika gagnlös ock opraktisk som teoretiskt ovis självständighet.

Bland föreningarnas sysselsättningar vid sammankomsterna har **ordboksarbetet** intagit förnämsta platsen. Ordupptecknigen sker dels i alfabetisk ordning med ledning af J. E. RIETZ, *Ordbok öfver svenska allmoge-språket*, delvis äfven DALINS, AASENS ock Sv. akademiens ordböcker, vanligen i jämförelse med redan förefintliga ordförteckningar öfver målet, såsom af GADD, HOF, HOLMBERG, HYLTÉN-CAVALLIUS, LINDER, MÖLLER, NILÉN, NOREEN, SIDENBLADH, WENNBERG m. fl.; dels ock i form af monografier. Den senare metoden har den fördelen, att den lättare håller intresset vaket, samt att tanken lätt faller

[1]) Professor G. MICHAELIS i Herrig's Archiv für das stud. d. neueren sprachen. Bd. 65, s. 450.

på åtskilliga ord, som förbigås vid den alfabetiska uppteckningen, emedan de i den ordbok, man följer, sakna motsvarighet. Om de alfabetiska ordlistorna, som tillkommit vid föreningarnas sammanträden ock således omfatta hela det språkområde, som hvarje förening behandlar, är följande att anteckna.

Västgöta förening: Uppteckningen går till ordet **finger**, men renskrifna äro endast omkring 2,700 ord, omfattande bokstäfverna **a**, **å**, **ä**, **b**. Alla målets ord upptagas, äfven de med riksspråket gemensamma, ock deras böjning, konstruktion ock betydelse antecknas i den mon, de från riksspråket afvika; deras förekomst angifves efter härad, om de äro sällsynta, eljest har man indelat Västergötland i följande sex distrikt: Vadsbo, Nordslätten, Falbygden, Kåkind, Älfsborgs norra ock Älfsborgs södra. — **Östgöta**: Genomgångna äro vokalerna utom **y** med anteckning af alla målets ord. Ordens böjning m. m. angifves blott i mera märkliga fall, deras förekomst ock olika form genom särskilda kolumner för **e**-, **a**- ock **ä**-mål — se härom *Judbetekning för östgötskan,* Sthm 1881 — men häradsvis, när de endast förekomma sporadiskt. — **Södermanlands-Närkes**: Man har hunnit till ordet **duktig**. Alla ord upptagas. Vid anteckning af böjning m. m. har man tagit RIETZ' ordbok till mönster; förekomsten angifves häradsvis. — **Smålands**: Uppteckningen, som går till ordet **hund** med upptagande af alla målets ord, omfattar omkring 18,000 ord. Ordens böjning anges i korthet; likaså de prepositioner, med hvilka verben konstrueras; betydelsen endast, när den afviker från riksspråket eller ordet ej återfinnes i det samma. Förekomsten antecknas ej för allmänna ord, men för sällsynta de härad ock fr. o. m. bokstafven **f** de socknar, från hvilka ordet uppgifvits. — **Västmanlands-Dala** förening har användt parallelt RIETZ' ock DALINS ordböcker ock har efter den förra kommit till ordet **engel**, efter den senare till **envishet** ock på bokstafven **ä** till **ändalykt**. Alla målets ord upptagas — hittils bortåt 3,000 — med angifvande af de socknar eller sockendelar, inom hvilka de olika formerna förekomma. Böjningen angifves endast, utom temat hos de starka verben, när den afviker från de särskilda bygdemålens; likaså konstruktion ock betydelse, när målen härutinnan ej öfverensstämma med riksspråket. — **Värmlands**: Den alfabetiska metoden har, liksom inom följande förening, varit

föga använd, så att man endast hunnit ett stycke in på bokstafven **b**. I början upptecknades blott de för målet egendomliga orden, sedan alla, d. v. s. äfven de med riksspråket gemensamma. För angifvande af förekomsten har området indelats i 12 distrikt, ock betecknas det nordligaste med 1, det sydligaste med 12. — **Gottlands**: Ordlistan går till ordet **brandä** [= fiska vid bloss] ock upptager endast de ord, som i något hänseende afvika från riksspråket med deras egendomliga böjning m. m., hittils omkring 550. Beträffande förekomsten angifves, om ordet finnes i norra eller södra delen af ön eller på hela ön eller särskildt på Fårön. — **Östra Smålands ock Ölands**: I början upptecknades alla ord, men fr. o. m. 1875 endast de för målet egendomliga »med hänsyn till den ovissa framtid, samlarenitet kunde äga, ock att med bildningens utbredning det egendomliga i folkspråket utplånades». Man har nu hunnit till bokstafven **l**; tillsammans äro antecknade omkring 2000 ord. Ordens förekomst angifves fortfarande sockenvis, deras böjning antecknas också, däremot konstruktion ock skiftningar i betydelsen endast undantagsvis. — **Norrlands**: Enligt den alfabetiska metoden ha endast 50 till 60 ord upptecknats på bokstafven **a**; däremot har vid monografierna ordens böjning, konstruktion, betydelse ock förekomst angifvits på ett så fullständigt sätt som möjligt. — **Bohusläns ock Hallands**: Man har hunnit till **be**, ock äro omkring 1,500 ord upptecknade på lösa blad. Alla ord upptagas med angifvande af böjning m. m. samt af förekomsten häradsvis. — **Upplands**: Bokstäfverna **a**—**r** ock omkring hälften af **s** äro genomgångna, ock äro omkring 5,500 ord samlade. Endast för målet egendomliga ord upptagas, med angifvande af böjning, när den afviker från det normala, samt af konstruktion ock betydelse, så vidt den af medlemmarne varit känd. Förekomsten angifves sockenvis, när ordet ej är allmänt. — **Gästrike-Hälsinge** förening upptecknar också blott de för målet egendomliga orden samt de i riksspråket brukliga, som i målet ha afvikande betydelse, hittils omkring 700, ock har hunnit till ordet **fördom**. I allmänhet angifves böjning m. m. ock förekomsten sockenvis. — **Stockholms**: Under föreningens korta värksamhet har man ej kunnat hinna längre än till ordet **alvar**. Emellertid upptagas alla i det högre ock lägre talspråket före-

kommande ord med angifvande af betydelse ock konstruktion, men i allmänhet ej af böjning.

Dessutom finnas åtskilliga smärre ordlistor, uppgjorda af enskilda personer inom ock utom föreningarna.[1] Vanligen innehålla de blott för målen egendomliga ord, men undantag finnas, som då vanligen framgå af omfånget.[2]

Västgöta förening:

CARLSSON i Örslösa, Skollärare, Några ord ur västgötadialekten.
HALLENDER, N. L. Kustvakt, Ordbok öfver allmogespråket i Ryda ock Skarstad med annexer, A-halfstor, 3,790 ord (forts. är utlofvad).
JUNGMARKER. A. F. Allmogeord fr. Västergötland.

Östgöta:

APPELQVIST, C. F. Fr. Svanehals s:n, 8 s. 4:o; fr. Mogata s:n, 10 s. 4:o.
BERGVALL, J. L. Fr. Ulrika s:n, 3 s. 4:o.
ERIKSON, O. Fr. Tjällmo s:n, 23 s. 4:o.
HAGSON, K. A. Ord ock talesätt från Vårdsbärgs s:n, 6 s. 4:o.
KULIN, P. Fr. Björkebärgs ock Ledbärgs s:nar, 16 s. 4:o.
LARSSON, K. H. Sjötermer, 7 s. 4:o.
LILJESON, A. V. Fr. Vist s:n, 15 s. 4:o.
LJUNGBORG, P. F. Fr. Kuddby ock Jonsbärgs s:nar, 9 s. 4:o.
NORDÉN, F. Fr. Skönbärga ock Drothems s:nar, 6 s. 4:o.
SUNDBERG, A. Fr. Marbäcks s:n, 15 s. 4:o.
SUNDBLAD, C. E. Fr. Godegårds s:n, 12 s. 4:o.
SUNDHAMMAR. G. F. Tillägg till Rääf, Ydremålet, 8 s. 4:o.
SVENSÉN, E. Aspeländska substantiv, 8 s. 4:o.
SÖDERQVIST, G. Fr. Gärdserums s:n, 7 s. 4:o.
ÖSTERMAN, F. O. Fr. Stranda h:d, 11 s. 4:o; fr. Edshult s:n, 9 s. 4:o.

Södermanlands-Närkes:

HOFBERG, H. Ordlista öfver Närkesmålet, 52 s. fol.; Ordlista fr. St. Mellösa i Närke. 30 s. fol.
STIERNGRANAT, A. Major, Ord ock talesätt fr. Malmköpingstrakten. 10 s. fol.

Smålands:

ALDÉN, G. A. Fr. Alsheda s:n, 3 s. 8:o.
JUNGMARKER. A. F. (gen. O. S. G. Nordlander), Ord ur Västergötlands allmogemål, 16 s. 4:o.
LINDBLAD, C. P. Fr. Långaryd. 8 s. 4:o; 17 s. 8:o.

---

[1]) I allmänhet står i det följande författarens eller upptecknarens titel utsatt, så snart han ej tillhör eller tillhörde föreningarnas vid universitetet studerande medlemmar.

[2]) I efterföljande förteckningar anföres hvarje uppsats blott en gång, äfven om den till följd af sitt innehåll kan föras under olika rubriker. Siffrorna inom parentes angifva, att bidraget finnes trykt i tidskr. *Sv. landsm.* (före 1884).

LINDSTÉN, C. Urshultsmål, 58 s. 8:o.
NORLANDER, L. G. F. Ordlista öfver Smålandsmålet, 101 s. 8:o; Ord fr. Näfvelsjö s:n, 2 s. fol.; Femsjömålet, 5 s. 8:o.
RYDBECK, A. L. Fr. Stenbärga s:n, 3 s. 4:o.
SANDELL, J. Kyrkoh. (afskr. af K. Fogelmark), Vocabularium smolandicum imprimis fröderydense, 31 s. 4:o.
SANDSTRÖM, J. A. Fr. Sandvik, 3 s. 8:o.
SELLERGREN, N. Fr. Våthults s:n, 32 s. 8:o.
SETH, K. A. Allmogeord fr. Onaryds, Berseryds ock Unnaryds s:nar, 5 s. 8:o.
SÄVE, C. F. Smålandsord enl. fanjunkaren J. Höglander, 17 s. 8:o.
SÖDERBOM, A. 542 ord på g fr. Uppvidinge h:d.
TIDANDER, C. J. Ordlista fr. Fryeled, 62 s. 8:o.
VISTRAND, P. G. V. Fr. Östra h:d, 7 s. 8:o.

Västmanlands-Dala:

ERSSON, MÅNGS HANS, Ordförteckning öfver Orsamålet.
FLODSTRÖM, I. Utdrag ur pastor Blumenbergs anteckningar öfver Hedemoramålet.
IVERUS, E. D:SON, Ordförteckning öfver Västmanlands slättbyggemål.
PALM, G. F. A. Ordförteckning öfver Moramålet samt några särskilda ord o. fraser.
SÖDERSTEN, T. Ord ock talesätt fr. V.Våla ock Gunnilbo s:nar.
Sylloge vocum quarundam Dalecarlicarum (fr. början af 1700-talet) afskr. af G. Eneström.
Ordboksanteckningar öfver åtskilliga bygdemål.

Värmlands:

EKELUND, Dr, ock JANSSON, K. U. Smärre ordupptecknigar.

Östra Smålands ock Ölands:

APPELGREN, C. D. Ordlista fr. Järeda.

Bohusläns ock Hallands:

PETERSON, P. Hemmansägare (fr. Valda i Halland), En ordsamling på omkr. 8,000 ord med ljud- ock formlära.

Upplands:

LOKRANTZ, G. F. V. Bidrag till en ordbok öfver allmogeord i Uppland.

Gästrike-Hälsinge:

ENGELKE, V. Kapten, Anteckningar om Järfsömålet.
ÖHMAN, J. G. E., HAMBERG ock AHNLUND, O. Allmogeord fr. Bollnäs.

Af monografiska anteckningar åter finnes följande: [1]

---

[1]) Där inga särskilda namn äro utsatta, äro anteckningarna gjorda af föreningarna vid deras sammanträden.

Västgöta:

Åkerbruket, husdjuren ock deras skötsel, namn på byggnaderna på en gård, stugan ock dess inredning, bohag m. m., klädedräkten, väfning, fogel- ock växtnamn, namn på fan.

HJERTÉN, J. F. Måltiderna i Redvägs h:d.

NATTSÉN, T. Till krukomakareyrket hörande värktyg.

NILSSON, G. Stadsfiskal, Ortnamn i Alfsborgs län, 24 ark.

NORDBLAD, A. Dagens arbets- ock måltider i Vedens h:d.

SANDÉN, A. Körredskap ock delar däraf; delar af djurkroppen, fr. N. Vadsbo h:d.

VADMAN, V. ock TÖRNER, L. J. Husdjuren ock utsysslor.

ÖSTERGREN, H. Bondstuga i Eriksbärg, Gäseneds h:d.

Östgöta:

Köket, delarne af en arbetsvagn, namn på husdjur ock vilda djur, skällsord, svordomar, namn på fan.

Södermanlands-Närkes:

Fiske ock fiskeredskap i Närke, 8 s. 4:o.

ERICSSON, G. Metallarbetare, Om jordbruket ock dess redskap, skörd ock inbärgning, 104 s. fol.; Kör- ock vägfärdsredskap för sommar ock vinter, 28 s. fol.; Line hur di husållär me je från de å frö å te dä blir traser åv je åtf lumpsamlärn, 20 s. fol.; Om byggenskap, 32 s. fol. (alla affattade på folkmål).

LEVIN, P. A. Dr, Benämningar å allmogens dräkt m. m. i Vingåker ock angränsande delar af Oppunda h:d, 3 s. fol.

Smålands:

Benämningar på könsorganet hos mannen ock kvinnan samt könsdriftens tillfredsställande fr. Mo h:d, 4 s. 4:o; det samma fr. Västbo h:d, 4. s. 4:o; Fogelnamn, 8 s. 4:o; Namn på fan.

SELLERGREN, N. Småländska ortnamn, 60 s. 4:o.

Västmanlands-Dala:

Månskokroppens olika delar, om husdjuren, fogelnamn, boningshus, farkoster, påskveckan, namn på fan.

Värmlands:

Jordbruket, husdjuren, hus, husliga förrättningar ock värktyg, klädedräkter, husfliten, sömnad, skomakeriet, fiskredskap, båten ock dess delar, jakten, uttryck rörande de olika lefnadsåldrarna, maträtter, ruset ock dess stadier, väderleken, solens upp- ock nedgång, fogel-, fisk- ock växtnamn, svordomar, namn på fan.

Gottlands:

Växtnamn.

APPELLÖF, A. Namnen på alla gårdar inom Roma s:n samt på alla ägor tillhörande samma gårdar.

CEDERSTEN, S. Det samma från Alfva s:n.
LILJENQVIST, H. Namnen på alla gårdar inom Klinta s:n, samt på alla ägor tillhörande samma gårdar jämte deras resp. bomärken.
LÖFVENBERG, E. Det samma från Stenkyrka s:n, ock från Bäls s:n utom bomärken.
PETTERSSON, H. Det samma fr. Hangvar s:n.

Östra Smålands ock Ölands:

Om klädedräkten i Kalmartrakten för 30 à 40 år sedan, åkerbruks- ock forslingsredskap, husgerådet, fogel- ock växtnamn, tills. omkr. 10 ark.
AHLSTEDT, K. A. Ortnamn i Döderhult.
JONSSON, M. Ortnamn särdeles från Säters, Silfbärgs, Hedemora ock Gustafs s:nar i Dalarne efter Nisshytte bruks böcker 1762—1853; Ortnamn fr. Åby, Bäckebo, Madesjö, Halltorp, Voxtorp, Gullabo, Vissefjärda ock Karlslunda, tills. 7½ ark.

Norrlands:

Ladugården, stallet ock körredskap m. m.; sädesslagen ock potatis.

Bohusläns ock Hallands:

Notiser om åkerbruk, bostad ock bröllop från Halland; åkerbruksredskap, klädedräkt från Boh.

Upplands:

Åkerbruk, boskapsskötsel, boningshus, uthus, matlagning, kläder, bak, brygd, slakt, djur- ock växtnamn.

Gästrike-Hälsinge:

Kläder, boningshus, boskap, slåtter ock skörd, släde ock kälke, seldon.
AURIVILLIUS, Konamn inom Forssa.

De **grammatiska** arbeten, som förefinnas, hafva till största delen tillkommit under föreningarnas första värksamhetstid, då man utförde dessa för att i dem ha en grundval för det vidare arbetet. Af största värdet äro kanske förteckningarna öfver de starka verben i de olika målen, enär det för den enskilde forskaren här är särdeles svårt att uppnå fullständighet. Till största delen äro anteckningarna gjorda vid föreningarnas sammanträden eller ock enligt uppdrag af enskilda personer eller utskott. De äro följande:

Västgöta:

Pronomina ock de starka verben.
HJERTÉN, J. F. Anteckningar rörande folkspråket i Redvägs h:d.
NILSSON, G. Stadsfiskal, Anteckningar om folkspråket m. m. i Västergötland.
VALLBLAD, J. A. Rättstafningen i Västgötamålet.

Östgöta:

Substantivens böjning; substantivisk ordbildning, särskildt om bildning af feminina subst.; de svaga verbens böjning; de starka verben; pronomina.

Södermanlands-Närkes:

Bidrag till målens formlära; bidrag till läran om verbens böjning i södermanländskan.

Smålands:

GRANLUND, V. G. Anteckningar öfver s. Smålandsdialekten, 14 s. 8:o.
HASSEL, K. J. De starka verben i Konga h:d.
MOZART, K. G. Komminister, Visingsömålet, 4 s. 4:o.
SANDELL, J. Kyrkoh., Grammatiska anteckningar fr. Fröderyd s:n, 4 s. 8:o.
SELLERGREN, N. Artikel, deklination, komparation, räkneord, pronomen ock starka verb fr. Våthults s:n, 36 s. 8:o.

Västmanlands-Dala:

Personl. pronomina.
GRILL, Dr. Anteckningar om Hedemoramålet.

Värmlands:

NOREEN, A. Anteckningar om ljudläran, omkr. 8 ark

Gottlands:

Påbörjad förteckning öfver de starka verben.

Östra Smålands ock Ölands:

Böjningsmönster, pronomina ock de starka verben.

Norrlands:

Artikel, substantiv- ock adjektivböjning, pronomina ock starka verb fr. Jämtland; adjektivböjning, pronomina ock starka verb fr. Medelpad; adjektivböjning ock pronomina fr. Ångermanland; adjektivböjning fr. Västerbotten: adjektivböjning ock pronomina fr. Norrbotten.

Upplands:

Målets formlära.

Gästrike-Hälsinge:

UPPSTRÖM, A. Utkast till Ofvansjömålets formlära (en föreläsning).

Öfriga uppteckningar äro till största delen gjorda af enskilda medlemmar af föreningarna, oftast under vistelsen i hembygden under mellanterminerna. Till en del hafva de tillkommit så, att sagor m. m. berättats vid sammankomsterna

ock sedan på föreningens begäran af berättaren upptecknats. Af skrock, ordstäf o. dyl. har åtskilligt äfven samlats vid sammankomsterna. På det den intresserade må kunna veta, hvad som redan finnes ock däri ha en anledning att själf samla, gifves här en så fullständig förteckning som möjligt. Att ännu mera ingå i enskildheter torde dels vara obehöfligt, dels ej tillåtas af utrymmet. För bättre öfversikts skull anföras samlingarna gruppvis efter innehållet. Det mesta är upptecknadt på folkmål, äfven där titeln ej ger det vid handen. Hvad titlarnes stafning vidkommer, har jag ej försökt genomföra någon enhetlig grundsats till följd af vanskligheten i ett dylikt företag, utan i allmänhet bibehållit upptecknarens.

1) Sagor, sägner, äfventyr, legender o. dyl.

Västgöta:

ALSTRÖM, G. A. Saga om börka i Borgsteina sjö; Två sagor om jättar å barjatroll i Borgsteina; Jättegubben som åt opp sju lass gröt, sju lass mjölk å ändå lite te, Vedens h:d; Den svultne raven som ingen mat feck; Dai trai pojka sum feck hva si börsa, Gäseneds h:d.

BRUNO, E. Nio sägner om Hemsjö.

FLODÉN, G. Huru den första påskakjarnga kom te; Boen å tomtegubben.

FORSMAN, O. Hölten å löktegubben; Ena saga om huru varjen lura raven å hur haern feck spruken läpe; Saga om björn å raven, Kållands h:d; Sägen om bergsråt, Kåkinds h:d.

HJERTÉN, J. E. Saga om Blidsbergs kyrka; Sagor om bärget Korshall; Sägen om Dalums större kyrkklocka; Huru en ås kom till med användande af svartkonstboken; Saga om hafsfrun; Ett par sägner om troll ock skogsrå; Tre andra sägner.

VADMAN, V. Pojken sum narra jättes; Eläktris.

VENNERBLAD, E. R. Reddar Rö å Lelle Pär Skött, Kinne h:d; Småbitar efter Sakris i Kyrkefalla.

VINGSTRAND, A. Folksägner ock skrock från Valla h:d.

ÖSTERGREN, H. Ena spökehistoria; Lite småplock om Pettera-Kajsa.

ÖSTERGREN, K. A. Um piga sum ble förvandlater te sten; Di döes julotta; Om Pus i prästegårn som re på körkesoa; Snor-Hans; Om kjaringa som bruka jäspa tre gånger inna ho jeck å lae sä; Ena knallarehistoria.

Östgöta:

EDMARK, J. P. Necken såsom dragare, S. Tjust.

LINDBLOM, F. P. Saga från Kind.

LUNDBORG, J. A. Necken såsom spelman, Vikbolandet.

QVARNSTRÖM, K. Guldvagnen, Krokek s:n; Barnsaga från Aska h:d; Skinnskärpinge, Rumskulla s:n; Jättestenarne i Klockrike kyrka; Om kråknäbbepälsen.

SUNDHAMMAR, G. R. Gullsylla i Sundsjön; Askefisen älla Askepjasken; Di bägge skrina; E kvinnfolkaträta, Ydre h:d.

SVENSÉN, E. Saga om hackspetten; Småländingen å Östgöten; Bonn å faen i körka (II. 7, s. 7), Aspelands h:d.

TRYBOM, F. Hvarför nötkreaturen dröpja, Lysings h:d.

TUNELL, P. F. Om Tuna kyrka; Olles mo (I, s. 632), Tuna läns h:d.

Södermanlands-Närkes:

ERICSSON, G. Metallarbetare, Språkprof fr. Åkers h:d, 28 s. fol.

DRYSÉN, J. A. Sägner fr. Södermanland, 8 s. 4:o.

NYBLIN, A. G. Språkprof fr. västra delen af Närkes slättbygd.

Smålands:

ALDÉN, G. A. En soldat i Finland; Stjerngranats budbärare; Om prosten Thalin; Om vår Harre ock Sante Pär samt smeden ock döden; Om storätarn; Två historier om Jan Svänses, Alsheda s:n.

ANDERSSON, K. A. Sägner fr. Vista h:d, 4 s. 4:o.

BEXELL, G. E. Tabärgsfrua, Månsarp.

CARLHEIM-GYLLENSKIÖLD, V. Själver; Kapten Iri; *sesla gramuna;* Sägner fr. Vireda s:n; Sägner fr. Östergötland, näml. om Heda kyrka, Åby kyrka, Sju jättar i Rödgafvel, Bröllop i Rödgafvel, Trollslottet vid Malmen, Hästskon; Saoer frå Virda: Askefisen, Askepöten, Gobben å körven, Pöjken å fisken, Törparpöjken, Hó söm sa att alt va sant, Marra söm fölade i löfta, Helsoäpplera, Fleka i hua, Pöjken söm va så dummer, Soldaten som ble storkär, Tommetutt, De lella lella gomma, Friarhistoria, Fästemöa, Prästen å klockarn, Boen som talte på rim, Di sju hästa.

EGGERTZ, A. E. Historia fr. Skåne.

HASSEL, C. J. Den bestraffade dårskapen; En spökhistoria fr. Jurlemyr, Nöbbeleds s:n.

HÆFFNER, A. B. H. Om sjöfrun; Jätten Rödgafvel; Rödgafvel ock Omme; Rödgafvel ock Alvastra munkar; Om skogsfrun; Historier om Germunds stall.

JOHANSSON, K. Motvall ock hans kärng; Tuppen å höna; Kärngen ock hännes ko; Fårabonnen; Om troll; Om knallar; En historia om en knekt fr. Elmevik; Sannsagor, Tveta h:d.

KARLSSON, K. E. Annerse Sven; Nesse i Lia; Saga om en kista; Pottebohere; Räfven ock björnen; Hallebokärn; En liten friarehistoria, Habo s:n i Västergötland.

LINDBLAD, C. P. Två spökhistorier; Erik Räf; Geta-Nissen; Vikagädda: Gråko; Gasslingfrua, Långaryds s:n.

LINDBORN, J. A. Sex sägner fr. Lidhult.

MELIN, K. V. Sagor ock sägner fr. Elghults s:n.

NORLÉN, O. E. Spökhistorier, Hestra s:n.

ORRE, P. Faen å vår Herre å skapninga; Honntorken å Bomannen; Pottebohere.

PETERSSON, F. A. Om skogsnyfvan, Konga h:d.

PETERSSON, S. G. Göken å dufva; Haren; Anka å räfven; Gräshoppa å myra; Ladugårdssvalan; Skrokkel; Ett par folksagor, Västra h:d.

RAPP, J. A. Om Tabärgstrollen.

SANDSTRÖM, J. A. A Halmstarasa; Skovfrua; Kapten Eli; Prästen som hade gått i sjvattkonsskole; Skam å torpan; Rika grefvinna; Mättnarasa, Sandviks s:n.

SELLERGREN, N. Um daj rika frua i Byn å häna ring; Varför glänta skriker så ila; *hure hær dave prædikade i trai jørker a brænde up ala sina søer pa ain a same da; igemas grav; um knalana i nørlan; um præsten a dæn sum wyslade; um spøkeriet i jølebo; jætastainen i fwinabo; skateskrælet;* Småsägner, Våthults s:n.

SVENSSON, A. G. En presthistoria; Soåsafrun; Berättelser om näcken, fan, troll ock rå; Fan ock bonden; Två bröder; En äfventyrare; En kärng ock hännes son; Förlåtelse utvärkad af ett ofödt barn; Fyra västgötehistorier, Eksjö landsförsamling.

VISTRAND, P. G. V. Sagan om Kättil Runske; Luther ock Faktus; Oden å hanses jakt; Två sagor fr. Ryssby, Skirö s:n.

ÖHLANDER, K. Trollen ock tjärbrännarn, Grenna s:n.

Västmanlands-Dala:

AHLGREN, L. A. Berättelser från Sala s:n.

ANDERSSON, E. Tretton sagor från Norbärg.

BÄCK, J. A. Sagor från Färnebo.

DAHL, E. A. Œm trœllre, Tuna.

ERIKSSON, A. S'låkalln tälär vid gäs'kalln i budum, Älfdalen.

GILLBERG, P. I. Fem folksägner från Färnebo; Berättelser om äfventyr på forvägen.

KARLSSON, K. Två »sægur frå Rättvik.»

MAGNUSSON, J. A. Sagor från Ångsötrakten; Sagan om Furby ruin; Sägner från Irsta.

MORELL, A. Lis'lbjärskalln; Sagur fro Mura; Litä åv weru, Bonäs.

PALM, G. A. F. En enklings skildring af sin aflidna hustru; Tre rättegångsmål; Ett äfventyr i Särna kyrka; Glåm imillå PenisMäjt å Anus Indjebor, Bonäs.

PETTERSSON, A. Saga œm Kœlærnisse å trœllä, Söderbärke.

SAMUELSSON, V. E sagu œm e fisjeäntja

Värmlands:

ANDERSSON, P. Sven i Dalen på besök hos sin granne Jan i Bärg.

LIND, E. H. Berättelser från Filipstads bärgslag.

MAGNUSSON, J. Hemmansägare. Två folksagor.

SVARTENGREN, T. Ol Olsas besök på harrgåln; Nisjes på Tufva besök hos Katrina på Nypa for atgärsel.

Gottlands:

FEGRÆUS, T. När träskalars for haim fran gästabud (III. 2, s. 16); Sönerna (III. 2, s. 23).

HANSSON, T. Söderdals möte med lotsen (III. 2, s. 20); På vrak (III. 2, s. 21); Trollstriden vid Dalhemseken.

Östra Smålands ock Ölands:

ALMBLAD, A. Alvar-Nissen, Möckleby.

ARVIDSSON, A. Svarta-Stina; Guttorpa here, Torsås.

BERNER, S. Knallen som ble mä barn, Kastlösa.

HABBE, K. F. E. Trulla i Hälleklint; Knallen som ble mä barn, Fagerhult.

LUNDELL, J. A. Den illmariga käringen; Krittera som jekk te skojen, Kläckebärga.

NORDELL, F. G. Om skälvrängere; Åtskilliga meddelanden från Döderhult. 28 s. 4:o.

PETERSSON, N. O. Mysing Högs doter; Olle i Lerkaka ock Sissa i Greby, Mörbylånga.

VAHLMARK, K. L. Den svartkunstie prästen, Madesjö.

ZETTERQVIST, E. A. Pojken som skulle ha tjänst hos jätten, Gärdslösa.

Norrlands:

BILLSTRÖM, E. A. Språkprof fr. Selånger.

DAHLGREN, L. P. Jöns i Hjältan, Medelpad.

EDLUND, N. P. Om Spå-herr-Ola.

ERIKSSON, P. Gamla sagor, Linsäll.

FLEMSTRÖM, A. O. En spökhistoria; Bjæran, Graninge.

HALVARSSON, O. Skollärare, Om kärinda søm skul hølde präst'n; Hör døm bruke støke mæ krætin i Linsäld, Sæ*y*søgør, Linsäll.

HELLZÉN, O. K. Bogg-Hansch, Medelpad.

HJELTSTRÖM, S. A. Jo tökke enær ä sömlige tjäringær; En läre männ en lev, sa tjäringa, då honn höll på dö, Ångermanland.

HOFLIN, L. Nils Nilsson i Hufvulsviken, Jämtl.

HÖGGQVIST, H. Då'n Ol Esn vatt ut för gammkæn.

HÖGGQVIST, O. Besschö-Ante; Gätarpojken i tjenest der när bergtrollä, Säbrå.

JONSSON, J. I berättels om jolbyggæren o i berättels om tomta, Småflukk (III. 2, s. 58—64), Offerdal.

KLUM, A. Småbitar (III. 2, s. 45), Piteå.

LINDSTRÖM, C. E. Skollärare, Sagor om vittrar m. m.. Västerbotten.

NILSSON, A. Askfisen, Rödö.

NORDLANDER, J. Präst'n å klæckan; Tjäringa som skulle gå på vatne; Två andra historier, Multrå; Skrockhistorier fr. Ytterhogdal.

NORDSTRÖM, M. Stor-Högen; Björnhistorier; Om jolgosse m. m. 'N Håka e Gææl, Lit; Bremö-trollet, Medelpads skärgård.

NYBERG, Gampiga å påjken, samt en berättelse om personer som sökt jordagods midsommartiden.

PETTERSSON, P. A. Om bärarn. Gubben Alström. Om seende (III. 2, s. 41—44). Luleå.

VALLÉN, J. Om hamm. Ragunda.

Bohusläns ock Hallands:

NILÉN, N. F. Vide vallkongsbjön; Ett frieri.
THORVALL, H. O. *e skøusræisa i tanum; pa lønkloe*, Tanum.

Upplands:

COLLÉN, L. Skattgräfning, Torstuna.
THORSÉN, A. Gumman som mötte skogsråan; Saga om sten på Härleberri norr om Torstun körka; Huru Torstuna kyrka fick sin nuvarande plats; Hur storklockan kom upp i Torstuna kyrka, Torstuna.

2) Folkvisor ock folkmusik, folklekar o. dyl.

Västgöta:

Gumma hu sa: mi dotter Siri (2 varianter).
BERGSTRÖM, J. A. V. Rosendalsvisan; Grimborgsvisan.
HALLENDER, N. L. Grötrim.
HOLMERTZ, J. V. E. Visor m. m.
LOKRANTZ, G. V. Dr, »Då Lagman Högvälborne Herr Grefve L. R. sammanvigdes med Fröken H. Ch. Am. Doyglas 1745.»
VEDELL, O. En sjöman promenerade uti en äng så grön; Dä satt e kärng ve Erkele; Her Truls i Änga; Longnåsevisa; Lekestuvepolska, Kinna.
ÖSTERGREN, K. A. Hertig Fröjdenborg och fröken Adeli.

Östgöta:

Riä, riä rankä, norra Ögl.; Sju vaggvisor fr. Kind. Ord till omkr. 20 danslekar.
HOPPE, O. *a jugfrun gagar i grøna landen*, med tonsättning, Aska;
SUNDHAMMAR, G. F. Liten Kerstin stalldräng, med tonsättning; Oler Adelin; Det groder under vallen; Liten båtsman; Riddar Olar; Hildebrand; Riddaren ock jungfrun; Den bärgtagna; Tornbaggen ock flugan; Katten ock killingen, barnvisa; Dä sitter en fogel i päraträ, vaggvisa; Tulleri tulleri bockahorn, vaggvisa, Ydre.
SVENSÉN, E. Svinaherdens visa, med tonsättning, Aspeland.

Södermanlands-Närkes:

ERICSSON, G. Metallarbetare, Härr Päder; Skön Anna; Tre folkvisor fr. Näshults s:n.
FORSBERG, G. E. De bortsålda; Riddar Lagervall; Liten Kerstin stalldräng; Kämpen Grimborg, v. Närke.
PETTERSSON, J. M. Folkvisa fr. Kärnbo s:n.
SAHLBERG, J. T. Folkvisor fr. Hardemo s:n.

Smålands:

ALDÉN, G. A. Visa förf. på 1770-talet af And. Krasse på Pauliström; Visa förf. på 1870-talet af Petter Jonsson, Byesta, Alsheda s:n.

MAGNUSSON, A. En förträffelig prästvisa, Sandvik.
ROSÉN, C. Några folkvisor fr. Hjälmseryd.
VISTRAND, P. G. V. Oden å hanses jagt; Vallvisa; Vaggvisa, Skirö.

Västmanlands-Dala:

Gamla kväden på dalmål, öfvers. af A. MORELL m. fl.:

Ad Prost-Ulof i Lieksand, So skrifver miog frägt: Um Siun Silan uti Dahlun, Ups. 1730, öfvers. på riksspråk (vers) ock Bonäsmål (vers).

Dissertationi de fortitudine mulierum Præcl. Mag. JAC. SVEDELIUS Lector Gymnasii Aros. meritissimus hoc gratulationis carmen adjecit, Ups. 1733, öfvers. på riksspråk (vers), Bonäs-mål (vers) ock Östbygge fjärdings[Mora-]mål (prosa).

Gilliare-Snack af samme förf., öfvers. på riksspråk (prosa) ock Västbygge fjärdings[Mora-]mål (prosa).

Jugå åk Hållård (Jon ock Halvar), förf. af pastor præp. NORMORÆUS i Mora till riksrådet grefve Karl Pipers bröllop, öfvers. på riksspråk (prosa) ock på Bonäsmål (prosa).

Geäsle-Kall up i Dalom, förf. af pastor præp. mag. JOHANNES LAURENTII ELVIUS i Orsa på Älfdalsmål, öfvers. på riksspråk (prosa).

Folkmelodier.

AHLGREN, L. A. Tretton folklekar fr. Salatrakten.
ANDERSSON, E. Visor ock lekar fr. Norbärg.
ANDERSSON, P. A. Fyra ringlekar med dans ock sång fr. Nora-Lindetrakten.
BÄCK, J. A. En samling visor m. m. fr. Färnebo.
GILLBERG, P. I. Visa författad af drängen A. Gernström; Visa fr. Färnebo.
IVERUS, J. E. D:SON, Tre folkvisor från Västmanlands slättbygd.
MORELL, A. ock PALM, G. A. F., Jätten af Tegnér, öfvers. på Utmelands-[Mora-]mål.
PETTERSSON, A. Visor fr. Garpenbärg (2 fullständiga ock 3 fragment); 6 vaggvisor ock 32 folklekar fr. Garpenbärg; Diverse folkmelodier (musik).

Värmlands:

FRÖDING, F.. Löjtn., Ullevike-vargens dotter ock riddaren Turnér, ord ock musik; Ifrån Nordanland, ord ock musik.
NOREEN, A. I min ungdom, ord ock musik; Silkesvisan, ord ock musik; Tänker du att jag o. s. v., ord ock musik; När solen tänder sina strålar; Herr Peder han rider till rosande lund; Konungen hörde ock spörde under ö, under Gulland; Jungfrun hon gångar sig på högan bärg; Det var en lördagsafton, jag klädde mig till dans. (II, s. lv—lxiij).

Gottlands:

FRORÆUS, T. Tvänne visor fr. Fårö.
LAGERGREN, O. Postexpeditör. Källingtretu, Hemse; Kvännväisu; Fräjareraisu.
LAGERGREN, TORA, Fröken, Silfverbröllopet i Alfva prestgård; Smissarejakås fräjarfärdi.

LINDSTRÖM, AMANDA, Fröken, Astu-Nils får stryk af sin svärmor; Halarsag; Diverse lekar.

Östra Smålands ock Ölands:

JONSSON, M. Räkningar till barnlekarne »datten» ock »gömsle».

Norrlands:

Till fröken Skarlåta — je me si — den andra Martibus, då hon fyller åra. En visa om jämteallmogens fälttåg mot danskarne 1788. En visa om de danskes intåg i Jämtland 1788. En visa om den harahjärtade dansken. En vacker ock eftertänkelig visa »Det bodde en skälm ibland alla». Minnet af den härliga segern, som Gud förlänte Sverges rike d. $^{28}/_{2}$ 1710. Ett fröjdeljud öfver freden, som slöts mellan Sverge ock Preussen d. $^{13}/_{6}$ 1764. Om segern vid Hogland.

ARBMAN, O. E. Skæra hagren; Ringdans; Polska, Jämtland.

HÄGGSTRÖM, L. Hvad angår det däj, om jag super eller dricker, Jämtland.

JONSSON, M. Rödön ock By.

LINDER, J. A., Pastor. När rågen syns på gärde, vaggvisa; Olles friarefärd. n. Västerbotten.

NORDLANDER, J. Vaggvisor m. m.

SELLGREN, P. Reselevisan.

VIKLUND, O. G. Visa fr. södra Ångermanland.

Upplands:

THORSÉN, J. A. Drängins visa; Anders i Orsta, Torstuna.

TOLL, H. M. Visa fr. Knutby.

3) Folktro ock folkmedicin.

Västgöta:

Skrock om hafvande kvinnor ock barnaföderskor, om di vanliaste hemsuschlera, om husdjuren ock deras skötsel, om djur i allmänhet, om späda barn ock barndop.

AHLSTRÖM, G. A. Gamla tajten om kriatura.

EDBLOM, A., Landtbrukare, Gamla märken angående väderleksförhållanden.

JUNGMARKER, A. F. Om fördomar ock vidskepliga bruk hos allmogen i Västergötland.

ÖSTERGREN, K. A. Skrock, gåtor, sägner m. m. Kåkind.

Östgöta:

Skrock om husdjuren, odling ock åkerbruk, spånad, väfnad, bak ock brygd, om ormar, grodor ock ohyra, om frieri ock fästeskap, vigsel ock bröllop, barnsäng ock hafvandeskap, dop, barnvård, konfirmation ock nattvard, död ock begrafning, om årets högtids- ock andra bemärkelsedagar, om växtriket, däggdjur ock foglar, om människors förgöring

ock bot därför, om gengångare ock andra spöken, om sjukdomsorsaker; folkmedicin ock sympatikurer, tecken ock märken om väderleken.

Södermanlands-Närkes:

FORSBERG, G. E. Skrock, 15 s. 4:o.

Smålands:

Väderleksspådomar.
ÅLDÉN, G. A. Skrock ock vidskepelse fr. Njudung.
ANDERSSON, K. A. Om bärgatroll ock spöke.
CARLHEIM-GYLLENSKIÖLD, V. Gamla fördomar förklarade ock rättade.
HÆFFNER, K. A. B. H. Skrock m. m. allmänt gängse bland fiskarena på Vätterns södra ock östra strand.
JOHANSSON, K. Skrock ock vidskepelse fr. Öggestorp.
JONSSON, A. Skrock ock vidskepelse fr. Skirö s:n.
KARLSSON, K. E. Spådomar m. m. fr. Habo s:n, samt några sympatikurer.
MELIN, K. V. Signerier ock sympatikurer m. m. fr. Älghults s:n.
PETERSSON, S. G. Skrock fr. Hjälmseryds s:n.
ROSÉN, K. P. A. Vidskepliga föreställningar ock bruk inom Hjälmseryds s:n.
SANDSTRÖM, J. A. Skrock fr. Sandviks s:n, om näcken, spöken, skogsfrun m. m.
VISTRAND, P. G. V. Sympatikurer ock skrock fr. Skirö s:n.

Västmanlands-Dala:

Några anteckningar om skrock ock vidskepelse.
FORSSBERG, A., Kyrkoherde, Vidskepelse fr. Grytnäs; Försök att förklara sägnerna i Dalarne om jättar ock troll.
IVERUS, J. E. D:SON, Vidskepelse fr. Strömsholmstrakten.
MAGNUSSON, J. A. Folkmedicin fr. Irsta.
RINGSTRÖM, P. F. Botemedel för älfvabläst, Västanfors.

Värmlands:

Diverse skrock, upptecknadt af hemmansägaren JAN MAGNUSSON, dr EKELUND m. fl.

Östra Smålands ock Ölands:

HÖGLUND, L. V. Anteckningar fr. Älghult.
JONSSON, M. D:o fr. Åby, Älghult, Söderåkra ock Kalmar.
LUNDELL, J. A. D:o om folktro fr. Kläckebärga ock Dörby.

Norrlands:

BILLSTRÖM, E. A. Skrock fr. Medelpad.
BJÖRKQVIST, J. E. Anmärkningar mot norrländska landsmålsföreningens diskussionsprotokoll den 6 febr. 1875 »om allmogens uppfattning af vitter».
BYSTEDT, A. Bidrag till framställningen af den norrländska allmogens tro på skrock: Hvad är vitter, ock hvar vistas hon?

HOLMBERG, Något om jordagods; Om puken ock pukskitbränningen.
HÖGBOM, A. Något om allmogens väderleksmärken.
LÖFGREN, O. Om beran ock vitran.
NILSON, A. Försök till utredning af vitrarnes betydelse i folktron ock deras förhållande till andra naturväsen.
NORDIN, P. A. Uppgift på bot för ris, ormbett, vred m. m.
NORDSTRÖM, M. Om puken; Hærre hæn ske säj ut vägglusa; Om börsan; Medicin fr. Lit.
SÖDERQVIST, J. Om Troll-Maxen.
VESTERLUND, A. I Medelpad gängse föreställningar om åtskilliga apokryfiska andeväsen.

Upplands:

Hvarjehanda skrock, 10 s. 4:o.
ALÉN, J. E. D:o 21 s. 4:o.
COLLÉN, L. Skrock fr. Fjärdhundra, 15 s. 4:o.
THORSÉN, J. A. Skrock vid sjukdomar i Torstuna.

4) Ordspråk, ordstäf, gåtor.

Västgöta:

En samling ordstäf, gåtor m. m.
ANDREÆ, P. Gåtor samlade bland allmogen, Herrljunga.
HALLENDER, N. L., Kustvakt, Ordspråk samlade här ock där i Skaraborgs län.
NILSON, G., Stadsfiskal, Anteckningar om ordstäf m. m.
ÖSTERGREN, H. Ordstäf, gåtor m. m.

Östgöta:

Samlingar af ordspråk, ordstäf, gissgåtor m. m.

Södermanlands-Närkes:

FORSBERG, G. E. Ordstäf ock frågegåtor fr. v. Närke.
LEVIN, P. A. Ordstäf ock gåtor, samlade vid Bie folkhögskola.
VIJKSTRÖM, O. Fyrtio gissgåtor.

Smålands:

ALDÉN, G. A. Ordstäf ock gåtor fr. Alsheda s:n.
CARLHEIM-GYLLENSKIÖLD, V. Gåtor fr. Småland.
EKMAN, O. E. Ordstäf på Tvetamål.
JOHANSSON, K. Gåtor, ordspråk ock ordstäf fr. Tveta h:d.
KARLSSON, K. E. Ordspråk m. m. fr. Habo s:n.
LIEDHOLM, ANTONIA, Fröken, Gåtor.
MELIN, K. V. Ordspråk ock ordstäf fr. Älghult.
NILSON, H. Ordstäf fr. Östbo.
PETTERSSON, S. G. Ordspråk ock gissgåtor fr. Västra h:d.
SANDELL, J. Ordspråk fr. Fröderyds s:n.

SELLERGREN, N. Ordspråk, ordstäf ock gåtor fr. Våthult.
VISTRAND, P. G. V. Ordstäf ock gåtor fr. Skirö s:n.

Västmanlands-Dala:

Ordstäf, talesätt ock gåtor.
ANDERSSON, E. Gissgåtor fr. Norbärg.
DAHL, E. Ordspråk ock talesätt fr. St. Tuna.
IVERUS, J. E. D:SON, Ordspråk ock ordstäf fr. Västmanland.
RINGSTRÖM, P. F. Gåtor m. m. fr. Västanfors.

Värmlands:

LIND, E. H. Ordspråk ock ordstäf fr. Filipstads bärgslag.

Östra Smålands ock Ölands:

500 ordspråk ock några gåtor.

Norrlands:

ENGELKE, V., Kapten, Gåtor fr. Järfsö.
NORDLANDER, J. Jissæ. mæsta olstäv på Glöte- ock Kolsättmålen.
Yme, Når gååt, opptekne på Offerdalsmåle.

Upplands:

Gåtor ock ordstäf.
COLLÉN, L. 74 ordspråk ock 21 gissgåtor fr. S. Fjärdhundra.
VALLIN, J. E. 29 gåtor fr. Roslagen.

5) Seder ock bruk.

Västgöta:

EDBLOM, A. Landtbrukare. Ett bondbröllop på Falbygden för 30 à 40 år sedan.
MELIN, Komminister, Klefva, Kinne h:d.
VEDELL, O. Meraftarasten.

Smålands:

JOHANSSON, K. Om lefnadssättet i Malmbäcks s:n.
LINDSTÉN, K. Hur det går till att gå årsgång (II, s. xvj).
RAPP, J. A. En julgång (II, s. xiv).
SANDELL, J. Anteckningar om seder ock bruk m. m. inom Fröderyds s:n.
SANDSTRÖM, J. A., Pastor, 28 giftermålstillåtelser.

Västmanlands-Dala:

Synebevis. Bruk ock föreställningar.
ANDERSSON, E. Anteckningar fr. Norbärg.
ROS, G. Seder vid bröllopshögtider i Leksand; Plägseder vid ordinarie höstetingets afslutande i Leksand.
IVERUS, J. E. D:SON, Plägseder i Strömsholmstrakten.

Gottlands:

FEGRÆUS, T. Vågningbref fr. Häjde fr. år 1846.
HANSSON, T. Beskrifning öfver »Våg». Vågningbref med svar.
KULLIN, P. R. Kransgild (III. 2, s. 24).

Norrlands:

ERIKSSON, P. Seder ock bruk bland Härjedalens allmoge; Från Djursvallen i Lillherrdal.
HÄGGQVIST, H. Julhögtiden i Ångermanland.
NORDLANDER, J. Om frieri ock bröllop inom S. Ångermanland; Om fäbodar ock hvad därtill hörer.

Upplands:

ALÉN, J. E. Julseder i Söderby.
THORSÉN, J. A. Bröllop i Torstuna.

6) Diverse.

Västgöta:

BERGSTRÖM, V. Räxa om gårdar i Gudhems h:d.

Östgöta:

Ramsor m. m.

Smålands:

ALDÉN, G. A. Brittas råd till sin son, Östra h:d.
EGGERTZ, Skål föreslagen vid ett bröllop i Skåne.
CARLHEIM-GYLLENSKIÖLD, V. Lockord på kor, 50 s. 8:o.
KARLSSON, K. E. En gumma utbjuder sin son som dräng hos en landtpatron, Vartofta h:d i Västergötland; Bref från en soldathustru till sin man vid garnisonen.
SELLERGREN, N. Utdrag ur ett bref från kyrkvärden Lars Andersson i Lassabärg, Frinnaryds s:n; Förteckning öfver småländsk landsmålslitteratur, I. Trykta skrifter, 22 s. 4:o; II. Handskrifter, 28 s. 4:o; III. Ortregister, 22 s. 4:o.
PETERSSON, S. G. En auktionslängd.
»En kraftig hållen prädikan vid hemvistet 1751». Ämne: Et godt brödstycke, 1. til des beskaffenhet, 2. waruti det består, 3. des begjärlighet, 4. de wägar man går bäst där til, 5. dyrbarhet, 6. des tilräckelighet, 7. thes nytta, 8. des förlust, 9. des lycksalighet, 24 sid. 8:o. — »Then andra prädikarens» om calotten, 34 sid. 8:o.
Bruareskrift, när borgmästaren i Skara, Nils Nortman, gifte sig med Stina Fägreus, af Jon Ifversa i Wäsabo, Vråsalta by å Smultarpa sockn. (Författad på Vadsbomål ock uppläst på bemälda bröllop på 1730-talet af prosten i Flistad, Skara stift, Axel Luth, samt trykt i Lidköpings

Nya tidning 1870 nr 63). Handskriften, som är skänkt af pastor J. A. SANDSTRÖM, bär namnen I. J. DYBERG ock G. DYBERG.

Västmanlands-Dala:

CARLSTRÖM, G. Slöjdinstruktör, Bomärken fr. Älfdals s:n.

Gottlands:

HERLITZ. K., Prost, Bomärken fr. Fardhem, Öja, Alfva, Hemse, Habblingbo, Slite. Hafdhem, Sanda, Mästerby, Västergarn ock Väte.
STENGÅRD. S. Bomärken från Lummelunda ock Stenkyrka s:nar.
»HESSEBY-OLLE»: Märkbok innehållande alla kreatursmärken på Gottland, ett särskildt för hvarje gård.

Östra Smålands ock Ölands:

ALMBLAD, A. Kreatursmärken fr. Öland.
JOHANSSON. EMMA, Jungfru, Ölands kreatursmärken.
PETERSSON, N. O. Kreatursmärken för Mörbylånga, Resmo, Vickleby ock Ventlinge s:nar; Bomärken inom Mörbylånga s:n.

Norrlands:

BEHM. O. P. Brurskröft öfver texta jamt å ojamt wåhl jamt, når jamtn å brågåmen Anders Forsstedt skull sta å spiäärr i hop mä brua dygdrika matrona Catharina Drake 1748.
BJÖRKQVIST. J. E. Språkprof fr. nv. Ångermanland.
DAHLGREN, L. P. Samtal mellan en bondgumma ock en arbetskarl.
EDLUND. N. P. Prof på Reselmåle.
FJELLSTRÖM, J. A. Reseskildring på Skelleftemål (III. 2, s. 47).
STRIDSBERG. Dr, Brudetal, hållet på ångermanländska språket.
VIDE. A. G. Uppsats på Stödemålet; Fornminnen från Kärfsta by i Stöde, Medelpad.
VIKLUND. O. G. Några upplysningar om Neder-Kalix kyrka ock dess fornminnen; Prof på Neder-Kalix allmogemål (III. 2, s. 38).

Upplands:

Binamn på socknar i Uppland; Plan af Upplandsgårdar; Provincialismer fr. Ofvanåker; Några anteckningar fr. Söderala.

Gästrike-Hälsinge:

HÖGSTRÖM. E. Gamla bomärken fr. Bärgsjö; Åtskilliga anteckningar fr. Bärgsjö.

Bland utanför föreningarna stående är det således män af allmogeklassen, som lemnat de rikaste bidragen till föreningarnas samlingar. Särskildt förtjäna framhållas metallarbetaren

G. ERICSSON, kustvakten N. L. HALLENDER ock hemmansägaren P. PETERSON (se äfven *Sv. landsm.* II, 2). Det är en så mycket varmare tack, föreningarna hembära till dessa män, som det varit på knapt tillmätta fristunder eller kanske under nattens timmar, de gjort de för språkforskaren ock fosterlandsvännen så värdefulla uppteckningarna. De hafva ock till fullo ådagalagt, att det ej nödvändigt fordras djupgående teoretiska studier för att främja landsmålets sak, blott öppen blick, ett sundt ock oförvilladt omdömme samt kärlek till fosterbygdens språk ock seder. Såsom samlare kan en man af folket, just emedan han tillhör folket ock detta därför för honom visar sig sådant det är, i många hänseenden göra större gagn än den teoretiskt bildade, gentemot hvilken allmogen ofta anser det ej vara passande att vara sann. Samla kan hvar ock en, som besitter iakttagelseförmåga; vetenskapsmannens sak blir det sedan att sikta, systematisera ock draga konsekvenser.

Emellertid hafva äfven af vetenskapligt bildade män stora ock särdeles värdefulla samlingar öfverlemnats till denna tidskrifts redaktion; men då dessa sålunda ej tillhöra någon särskild förening, har jag här ej haft anledning att omnämna dem, utan finnas de antecknade å tidskriftens omslag ock komma att framträda i tryck i den mon, utrymmet det tillåter.

Beträffande de större **fester**, föreningarna tid efter annan firat, hänvisar jag till de särskilda redogörelser för de samma, som finnas införda i *Sv. landsm.* Det är föreningarnas afsikt att hädanefter, så vida ej särskilda omständigheter göra det olämpligt, årligen fira offentliga fester för att väcka ock underhålla allmänhetens intresse. Naturligtvis blir det där till en stor del blott leken som visas, ehuru iakttagaren nog äfven under skämtets form kan finna allvaret. Men arbetet, det minutiösa ock samvetsgranna arbetet, ligger där bakom ock kan förstås blott af den, som själf besjälas af kärlek till folket ock vill lära känna ock förstå det för att på bästa sätt kunna arbeta för dess sunda andliga utveckling.

OTTO HOPPE.

Uppsalaföreningarnas gemensamma utskott

1873—1881.

Landsmålsföreningarna i Uppsala bildades inom de olika nationerna hvar för sig utan något yttre samband sinsemellan. De voro blott uttryck af samma tanke ock formade sig naturligtvis, åt minstone i det hela, de yngre efter de äldres föredömme. Snart gjorde sig krafvet af någon gemenskap äfven i det yttre kännbart. Inbjudningen till ett möte med ombud från de särskilda föreningarna »för att samfäldt öfverlägga om vissa för föreningarna gemensamma ärenden», utgick från den äldsta föreningen, Västgöta. I

Förberedande utskottet,

som sålunda kom till stånd, ingingo samtliga föreningar, i den mon de bildades, så att hvar ock en till det samma valde tvänne ombud. Föremål för utskottets värksamhet voro dels arbetsplan för föreningarna, dels ljudbeteckningen. Utskottets förslag i dessa båda frågor återfinnas i en utskottsberättelse, som på utskottets uppdrag utarbetades af tre för ändamålet utsedde personer ock meddelades föreningarna. Denna berättelse, som här längre fram återgifves, må gälla som redogörelse för detta äldre utskotts värksamhet. Utanför berättelsen skall jag mellertid med ledning af utskottets protokoll om dess förhandlingar meddela åtskilligt, som synes kunna vara af något intresse.

Ordförande i utskottet voro:

7 mars—24 okt. docenten HJ. KEMPFF
d. 28 okt. stud. J. GYLLING östg.
fr. o. m. 4 nov. fil. kand. E. L. EDSTRÖM;

Sekreterare:

7 mars—30 sept. stud. K. A. HAGSON östg.
t. o. m. 31 okt. » G. NORLANDER smål.
fr. o. m. denna tid » P. J. LINDAL smål.

Första mötet hölls den 7 mars 1873, hvarvid utom val af ordförande redogörelse lemnades för det hittils följda arbets-

sättet inom några af föreningarna. Vid de två följande mötena i samma månad behandlades ett förslag af O. E. NORÉN om ordnandet af föreningarnas arbeten ock gafs åt detta förslag inom utskottet den form, som i den nämda utskottsberättelsen under A. 1—4 återfinnes.

Den andra frågan, med hvilken detta utskott sysselsatte sig, var åstadkommande af en för samtliga föreningar gemensam beteckning för landsmålens språkljud. Öfverläggningarna ock besluten i denna fråga upptogo tjugoåtta möten om två till fyra timmar fr. o. m. 18 mars t. o. m. 28 november 1873. Oaktadt den sakkunskap ock det nit, hvarmed ej få af utskottets ledamöter i förhandlingarna deltogo, var det med utskottets arbetssätt ingen lätt sak att vinna enhet ock konsekvens i besluten. Utskottet bestod af omkring tjugo medlemmar, som hade att sig emellan dela ansvaret för dess åtgöranden. Då därjämte vanligen ej mer än halfva antalet var för hvarje gång närvarande, kunde de olika mötena till en stor del bestå af olika personer; ock den åsikt, som ena gången låg under, kunde en annan gång för sig vinna flertalets röster. Något i förväg uppgjordt förslag fans icke till ledning för utskottet, utan förslag framställdes, diskuterades ock afgjordes utan någon föregående beredning.

Sedan utskottet i allmänhet uttalat sig om ändamålet ock den allmänna arten af det beteckningssätt, som för föreningarna vore önskligt, hvarvid bl. a. beslöts, att vid uppgörandet af beteckningen lika mycket skrift som tryck borde afses, behandlades först vokalerna, därefter konsonanterna. Inom hvardera gruppen af språkljud undersöktes först, hvilka ljud som funnes i riksspråket, sedan hvilka landsmålen därutöfver ägde; slutligen bestämdes, på hvad sätt de sålunda funna språkljuden borde betecknas.

Enligt utskottets flertal äger riksspråket följande **vokaler:**
a i **hatt, tall; i** i **fin, finna;**
mellan **a** ock **i: æ** i **här, kärr; ä** i **rät, rätt; e** i **het, hett;**
mellan **i** ock (europ.) **u: y** i **fly, flytt; ú** i **brun, hus; u** i **brunn, lust;**
mellan (öppet) **a** ock (europ.) **u: á** i **hat, tal; å** i **kål, gången; o** i **son, godt; ó** i **bo, bott;**
orena vokaler: **ø** i **hö, böta; ö** i **böja, köld; œ** i **smör, förr.**

Sedan utskottet därefter beslutat »att ur landsmålen endast upptaga de ljud, utskottet ansåg vara af vikt ock behöfva betecknas», finner det, att landsmålen mellan de nu anförda högsvenska icke äger några »väsentliga mellanljud», som kräfva särskilda tecken. Man anmärker, blott att det »obestämda, tonlösa vokalljudet i ändelser (himmel, mogen, fader, ande, vore) anses vara väsentligt olika i svea- ock götamål, i de förra mellan e ock ä, i de senare mellan e ock ö».

Efter det sålunda blifvit afgjordt, för hvilka vokaler tecken borde finnas, öfvergår utskottet, den 16 maj, till bestämmande af dessas tecken. Fyra olika förslag framställas

af O. E. NORÉN västg. »aksentsystemet»: kvaliteten betecknas, på isländskt sätt, med akut aksent för de slutna ljuden;

af P. J. LINDAL smål. »ettdragssystemet»: hvarje självljud (ock medljud) skrifves i ett drag, utan att man behöfver lyfta pennan från papperet, för hvilket ändamål äfven främmande, t. ex. grekiska typer borde användas jämte de latinska, hellre än att nya tecken bildades;

af S. A. HJELTSTRÖM norrl. »tillsatssystemet»: de gamla latinska typerna skulle, där så nödigt funnes, förses med tillsatser, tagna från andra vokaltecken;

af G. F. SUNDHAMMAR östg., att sekreterarens tils vidare använda, ofvan återgifna, tecken skulle fortfarande användas.

Sedan Lindal ock Sundhammar låtit sina förslag falla ock anslutit sig till Hjeltströms, fick detta i omröstningen med Noréns öfvervikt, ock beteckningen blef den i utskottsberättelsen här längre fram återgifna. I denna berättelse finnas äfven de af olika medlemmar gjorda insagorna mot dessa ock andra utskottets beslut, hvarvid jag i noter efter protokollet tillsatt reservanternas namn. Slutligen antog utskottet på terminens näst sista möte (23 maj) som allmän regel, »att allmogemålens mest framträdande ljudskiftningar skola återgifvas med tecknet för det ljud, de ligga närmast, såsom hufvudtecken, ock det, till hvilket de hafva dragning, såsom bitecken öfver det förra».

Det första utskottets förslag till ljudbeteckning tillgriper således väsentligen samma utväg, som BRÜCKE[1] användt ock

[1] Grundz. d. physiol. u. systematik der sprachlaute. Wien 1856.

efter honom MICHAELIS ock THEOBALD för tyska dialekter föreslagit[1], likvist med den olikheten, att enligt dessa tyska förslag bitecknen skulle sättas upptill vid sidan (som exponent), under det utskottet ville hafva dem öfver (eller under) hufvudtecknet, hvilket i tryck är så godt som ogörligt utan nya typer.

Under följande höstermin behandlas **konsonanterna**, ock utskottet stannar i fråga om riksspråkets ljud vid följande beslut:

a) Riksspråket har fem läppljud: **m p b f v**. I ljudförbindelsen **rs** ingå två ljud, nämligen **r** + ett **s**-ljud, som dock är ett annat än vanligt **s**. I fråga om **r** + dental afgöres senare i ett sammanhang, att Stockholmsuttalet i detta fall är riksspråk ock att två språkljud uttalas[2], ett lenare **r**-ljud samt en högre upp i gommen uttalad dental. Riksspråket har vidare ett »sche»-ljud i **stjäla, skära**; ett **l**-ljud; ett **r**-ljud, som är »len» dental i motsats till allmogemålens »hårdare» **r**-ljud; blott ett enda, enkelt »tje»-ljud. I **dj** höres blott **j**, **lj** är = **j**, **nj** = **n** + **j**, **ng** ett enkelt ljud. Sist upptagas **k, g** i **komma** ock **gå**, samt **h**.

b) Utom riksspråket konsonanter hafva allmogemålen: ett **v** uttaladt som eng. **w**; ett **d** = isl. ð, eng. mjukt **th**; ett [tjokt] »palatalt» **l** i **blå, valka**; två **r**-ljud, nämligen ett gom- ock ett strup-**r** (jämte riksspråkets tand-**r**); ett »supradentalt» »sche»-ljud som i västg. **sjlå** slå, värml. **usjli** usel (jämte riksspråkets, som uttalas i gommen); ytterligare ett **l**-ljud i Norrl. o. Dal., t. ex. **lisl** liten, **sorla, hlada**, som uttalas mot öfre tandköttet eller möjligen är ett tand-**l** med hväsning[3]; två »tje»-ljud (jämte riksspråkets), nämligen ett mot framtänderna, möjligen med ett förslag af **t**, samt ett annat »slappare eller svagare, perspireradt» [d. v. s. utan explosiva] uttal af riksspråkets »tje»-ljud i Vgötl. ock Värml.; vidare **j** med förslag af **d** som i eng. i Dal. ock Hels., t. ex. **djärå** göra; i Vgötl. ett svagare ljud af **k** framför **n** i t. ex. **knif**, samt af **g** i mid- ock slutljud; hvarjämte i Dal., Norrl. m. fl. st. **h** skall kvarstå »med ett skarpare ljud» t. ex. i **hjul**. **Ln, lt, ld** »uttalas stundom som riksspråkets **rn, rt, rd**». I utskottets förslag till ljudbeteckning förbigås

[1]) Jfr *Sv. landsm.* I. 11, s. 471.

[2]) Detta beslut föranleder både ordföranden ock sekreteraren att afgå från sina befattningar.

[3]) Man har synbarligen sammanslagit *l* ock *ł*.

mellertid utan uppgifvet skäl 1 i lisl, sorla, hlada samt strup-r ock det första »tje»-ljudet.

Utskottets olika förslag innehållas, som ofvan är nämdt, i en

»Utskottsberättelse.

Sedan i följd af inbjudning från Västgöta landsmålsförening ombud från härvarande landsmålsföreningar sammankommit ock bildat ett utskott, hvilket skulle öfverlägga om vissa för föreningarna gemensamma ärenden, såsom arbetsplan, ljudbeteckning m. m., höllos under tiden från den 7 mars till den 28 november 1874 flere öfverläggningar, om hvilka undertecknade, enligt vid sista sammanträdet erhållet uppdrag, nu gå att afgifva följande berättelse.

A. Arbetsplan.

I afseende å föreningarnas arbeten stannade utskottet i följande åsikt:

1. Lexikografiska uppteckningar af allmogemålen i bokstafsföljd böra om möjligt förekomma hvarje gång föreningarna hafva sammanträden.

2. Därjämte böra, så ofta ske kan, monografiska uppteckningar af alla till ett vist föremål eller värksamhetsområde hörande benämningar företagas, omväxlande med behandling af vissa delar af språkläran.

3. Uppläsningar ock uppteckningar af språkprof, hälst af kulturhistoriskt innehåll (såsom ordspråk, sagor, visor, skrock o. d.) böra äfven å sammankomsterna företagas.

4. Föreningarna böra lämpligen fördela sig i afdelningar efter sina olika bygdemål, ock böra vid gemensamt arbete uppteckningarna inom hvarje bygdemål göras af därtill utsedde referenter, hvilka hvar för sig göra anteckningar ur det bygdemål de tillhöra.

B. Ljudbeteckning.

I fråga om ett lämpligt återgifvande af allmogens språkljud ansåg utskottet, att

1. ändamålet med en gemensam ljudbeteckning endast bör vara att tillgodose landsmålsföreningarnas behof, ock bör därvid ihågkommas, dels att de olika landsmålens gemensamma ljud återgifvas lika (eller å ett sätt), dels att endast de mest tydliga ljudskiftningarna betecknas, dels att ljudens beteckning varder så enkel ock lättfattlig som möjligt, dels slutligen att de ljud, som utskottet ansåge vara af vikt att behöfva betecknas, böra hafva hvart sitt särskilda tecken.

2. Grunderna för en gemensam ljudbeteckning äro att söka i landsmålsföreningarnas ändamål, i följd hvaraf en strängt

vetenskapligt ljudenlig beteckning icke anses lämplig eller af behofvet påkallad. Då likväl ett noggrant återgifvande af ordens uttal är både nödigt ock nyttigt, bör den latinska bokstafsföljden, fullständigad där så finnes behöfligt med tecken, som med den samma öfverensstämma, uteslutande begagnas.

Med fäst afseende å detta ändamål ock dessa grunder har utskottet efter en lång ock mödosam undersökning af de i riksspråket ock allmogemålen förekommande ljuden, sådana de muntligen uppgifvits af utskottets medlemmar, sökt lösa frågan om deras beteckning på följande sätt.

a) Själfljuden.

För återgifvande af dessas ljudvärden föreslår utskottet följande tecken:

a = det allmänna svenska öppna ljudet af kort **a** i **hatt, tall,** motsvarande det ital. **a**-ljudet, af Walker tecknadt med å.
æ = det ljud som höres i riksspråkets (det bildade talspråkets) uttal af **här, härja, kärr** (= h*æ*r, h*æ*rja, k*æ*rr).
ä = rsprs ljud i **rät, rätt.**
e = rsprs ljud i **het, hett.**
i = svenskans vanliga **i**-ljud i **fin, finna,** motsvarande det korta ljudet af Walkers ĕ.
y = rsprs ljud i **fly, flytt.**
u = rsprs ljud i **brun, ful, hus** (= br*u*n, f*u*l, h*u*s).
u = rsprs ljud i **brunn, full, lust.**
ů = det allmänt europeiska **u**-ljudet, hvilket äfven förekommer i gottländskan, af Walker tecknadt med å.
a = rsprs långa **a**-ljud, som höres i **hat, tal** (= h*a*t, t*a*l.
å = rsprs ljud i **grå, kål, gången.**
o = rsprs ljud i **fogel, kol, folk.**
ø = det allmänna **o**-ljudet i **bo, bott** (= b*ø*, b*ø*tt).
ö = rsprs långa ock spetsiga **ö**-ljud i **böta, hö, lön** (= b*ö*ta, h*ö*, l*ö*n).
ö = rsprs korta ljud i **böja, bötte, köld.**
oe = det ljud som höres i rsprs uttal af **bör, börja, förr** (= b*oe*r, b*oe*rja, f*oe*rr).
e[1] = det grumliga ljud, som höres i sista stafvelsen af orden **hatten, vatten** (= hatt*e*n[1], vatt*e*n[1]).

Anm. En utskottsledamot[2] nedlade förbehåll mot utskottets ofvan föreslagna beteckning af själfljuden, önskande att ljudvärdet af hvarje slutet själfljud skulle utmärkas genom tontecknet såsom i den nyisländska stafningen. Tvänne ledamöter[3] nedlade förbehåll mot det föreslagna tecknet för det

[1]) Eg. *e* med lodrätt streck genom nedre bågen.
[2]) O. E. Norén västg.
[3]) P. J. Lindal smål. ock K. A. Hagson östg.

gottländska u-ljudet (*ů*), önskande i stället tecknet *ů*, närmast liknande den tyska skriftypen för samma ljud. Samtliga ombuden för götamålen[1] nedlade sitt förbehåll mot uppfattningen af ljuden *æ* ock *oe* (båda framför r) såsom tillhörande riksspråket, anseende dem för endast munartliga.

Af de ofvan uppräknade självljuden förekomma *a* (i rspr.), *u*, *ö* endast som korta; *a*, *u*, *ó* endast som långa; de öfriga både som korta ock långa, hvilket äfven är förhållandet med *a* i vissa allmogemål.

I afseende å tveljuden ansåg utskottet, att dessa böra återgifvas med tecknen för de enkla ljud, hvaraf de bestå.

Utskottet har vidare som allmän regel antagit: dels att allmogemålens mest framträdande självljudsskiftningar, som ej återfinnas bland de här ofvan uppräknade ock betecknade självljuden, böra återgifvas med tecknet för det ljud, hvilket de ligga närmast, såsom hufvudtecken ock det, åt hvilket de hafva dragning, såsom bitecken öfver det förra; dels att för skiftningar, om hvilka utskottet för närvarande saknade kännedom, nämda bitecken må sättas under hufvudtecknet.

Vidkommande sättet för tonviktens betecknande öfverlemnar utskottet åt hvarje landsmålsförening särskildt att i sin behandling af ljudläran för detta ämne redogöra.

b) **Medljuden.**

För dessas återgifvande föreslår utskottet följande tecken:

m =, *p* =, *b* = rsprs tecken ock ljud.

f =, *v* = rsprs tecken ock ljud.

w = det ljud som framför ett självljud höres i åtskilliga svenska landskap (Norrland, Dalarna, Västergötland, Småland, Halland), motsvarande det engelska w.

n =, *t* =, *d* =, *s* = rsprs tecken ock ljud.

ð = det läspade d-ljud som efter ett självljud höres i dalskan, motsvarande isländskt stunget d (= ð), danskans d efter självljud ock det lena engelska th.

l = rsprs tecken ock ljud.

ł = det i norra ock mellersta Sverges allmogemål samt i öst- ock västgötskan förekommande tjocka l-ljudet.

r = rsprs tecken ock ljud.

[1]) K. A. Hagson, G. F. Sundhammar ock H. F. Ekwurzel östg., G. Norlander ock P. J. Lindal smål., K. Y. Andersson värml.

ʌ = ett egendomligt **r**-ljud uttaladt i gommen ock förekommande i götamålen.
ʃ = rsprs sche- eller äsch-ljud.
s = ett i Västergötland, Värmland m. fl., landskap förekommande sche-ljud uttaladt mot öfre tandköttet.
c = rsprs vanliga tje-ljud.
ç = ett slappare eller svagare uttal af rsprs tje-ljud, uppgifvet från Västergötland ock Värmland.
ñ eller *ñ* = det näsljud som i rspr. betecknas med **ng** (ock i vissa fall med **nk**, **n** ock **g**).
k =, *g* =, *j* = } rsprs tecken ock ljud.
ḱ = ett från Västergötland uppgifvet svagare **k**-ljud, närmande sig det engelska uttalet af **k** framför **n**[1].
ǵ = ett från samma landskap uppgifvet svagare **g**-ljud, motsvarande det fsv. **gh**.
h = rsprs tecken ock ljud.

Då ljudförbindelserna **ln**, **lt** ock **ld** i allmogemålen stundom uttalas som rspr. **rn**, **rt** ock **rd**, böra de äfven så tecknas.

För öfrigt ansåg utskottet, att **r** i förening med ett följande tandljud (**rn**, **rt**, **rd**, **rl** ock **rs**) med dessa i rspr. bildar en ljudförbindelse, i hvilken **r** har ett lenare ljud än i andra ställningar ock tandljudet uttalas öfver tänderna.

Anm. En ledamot[2] afgaf förbehåll mot tecknen *ʃ* ock *s*, önskande i deras ställe *x* ock *z*. Likaledes afgåfvo trenne ledamöter[3] förbehåll mot tecknet *ñ* ock *ñ*, önskande i stället *ŋ* l. *ŋ*. Vidare afgåfvo fyra medlemmar[4] af utskottet förbehåll mot den uppfattningen, att **r** åtföljdt af ett tandljud vore en ljudförbindelse, där tvänne ljud uttalas, anseende de båda ljuden i detta fall hafva sammansmält till ett enkelt ljud.

Slutligen torde vi böra nämna, att följande landsmålsföreningar dels från början, dels under fortsättningen af utskottets öfverläggningar i det samma af två eller tre ombud varit företrädda, nämligen Östgöta, Västgöta, Södermanlands-Närikes, Västmanlands-Dala, Smålands, Kalmar-Ölands, Värmlands, Norrlands ock Gottlands.

Uppsala den 20 januari 1874.

K. A. HAGSON.

P. J. LINDAL. GUNNAR NORLANDER».

---

[1]) Torde betyda *n* eller *ŋ* (jfr *Sv. landsm.* I. 2, s. 31).
[2]) P. J. Lindal smål.
[3]) K. A. Hagson ock J. A. Lundborg östg., P. J. Lindal smål.
[4]) Bland dem doc. Hj. Kempff ock J. Gylling östg.

I hvad mon den af förberedande utskottet föreslagna ljudbeteckningen blifvit inom föreningarna antagen, synes af redogörelsen för de särskilda föreningarna.

Med uppgörande af förslag till arbetsplan ock ljudbeteckning för landsmålsföreningarna ansåg det äldre, förberedande utskottet sitt uppdrag fullgjordt ock var färdigt att upplösa sig. Man fann det mellertid ur åtskilliga synpunkter önskligt, att något fortfarande samband mellan de olika landsmålsföreningarna funnes, ock uppdrogs därför åt tvänne af utskottets medlemmar, docenten HJ. KEMPFF ock stud. K. A. AHLSTEDT kalm., att uppgöra förslag till stadgar för ett ständigt utskott. Den 6 februari 1874 granskades ock antogs med obetydliga förändringar deras förslag, ock hemställan gjordes till föreningarna att med godkännande af dessa stadgar ingå i

Samfälda utskottet.

Stadgarna, som icke senare undergått någon förändring, äro af följande lydelse:

§ 1. Utskottet har till ändamål att främja enhet i de särskilda landsmålsföreningarnas arbeten samt att utgöra ett förmedlande samband dem emellan.

§ 2. Rätte ledamöter i detta utskott äro endast landsmålsföreningarnas ordförander, hvilka därtill äro själfskrifne. Likväl bör hvarje landsmålsförening terminligen utse en stadman (suppleant), hvilken, när rätt ledamot är hindrad, har att i hans stad inträda.

§ 3. Endast på kallelse af utskottets ordförande sammanträder detta såväl till lagtima utskottsstämmor, hvaraf alltid en skall hållas inom hvarje läsetermins fjorton första föreläsningsdagar, som till andra sammanträden, dem antingen utskottet beslutit eller ordföranden pröfvat nödiga.

§ 4. Ordföranden ock hans stadman väljas af utskottet på terminens första lagtima stämma. Ordförandens åligganden äro att:

a) på sätt han finner lämpligt utlysa utskottsstämmorna ock på samma gång underrätta om de ärenden, som skola komma före;

b) vid stämmorna leda förhandlingarna, samt

c) i utskottets förhandlingsbok öfver dessa föra de skriftliga redogörelserna.

§ 5. Å utskottets stämmor må endast sådana ärenden företagas, som stå i rak förbindelse med landsmålsföreningarnas ändamål ock arbeten.

§ 6. Alla omröstningar göras öppet ock med enkel röstöfvervikt; likväl vid val af ordförande samt annars, då någon så önskar, med slutna sedlar. Varda å ömse sidor lika många röster, afgöres vid sluten omröstning genom lottning; vid öppen äger ordföranden utslagsröst.

§ 7. Utskottet äger att för hvarje termin uppgöra sin egen arbetsordning. Till landsmålsföreningarna kan utskottet endast göra hemställelser, som först genom landsmålsföreningarnas eget samtycke varda för dem bindande.

§ 8. De omkostnader, utskottet nödgas göra för sammankallelser, förhandlingsbok o. d., gäldas, efter redovisning af ordföranden inför utskottet, genom tillskott, som efter jämn fördelning utgå från hvarje landsmålsförenings kassa.

§ 9. Utskottets stadgar kunna ej utan alla i utskottet deltagande landsmålsföreningars samtycke ändras.

Redan vid utskottets första stämma den 19 februari 1874 hade de nio föreningar, som haft ombud i förberedande utskottet, godkänt stadgarna ock ingått i det nya. Samma termin ingick den nybildade Bohusläns ock Hallands ock på hösten samma år Upplands ock Gästrike-Helsinge nationers nybildade landsmålsföreningar, så att utskottet altså nu utgjordes af tolf »rätte» medlemmar som ordförande ock ombud för lika många föreningar. I följd af någon meningsskiljaktighet om vidden af utskottets befogenhet utgick mellertid i september 1875 Västmanlands-Dala förening ock återinträdde först i slutet af höstterminen 1878. I början af sistnämde termin hade den nyss bildade föreningen för Stockholmsmålet slutit sig till samfälda utskottet ock därmed till de öfriga föreningarna.

Samfälda utskottets första åtgärd är egentligen anordnandet af en för samtliga föreningars medlemmar gemensam festlig tillställning hösten 1874. Den 29 september tillsattes en komité af tre personer för att förbereda saken. På inom föreningarna utlagda listor tecknade sig omkring 150 deltagare. Festen ägde rum den 21 oktober på Smålands nationssal ock var besökt af omkring 200 personer. Till densamma voro inbjudne som föreningarnas gäster professor CARL SÄVE samt den norske skalden KRISTOFER JANSON. Vid festen föredrogos sagor, visor, ordspråk o. d. på fjorton olika folkmål. Korta redogörelser för denna första gemensamma tillställning ock för en andra, två år senare åstadkommen sådan finnas i *Sv. landsm.* I, s. 450 ff.

Den andra festen af samma slag ägde rum vårterminen 1876 några dagar före påsk, likaledes på Smålands nationssal. Till densamma voro som gäster inbjudna professor C. SÄVE, adjunkten M. B. RICHERT, docenterna i nordiska språk L. F. LEFFLER, M. F. LUNDGREN ock E. SCHWARTZ, samt friherre G. DJURKLOU. Flere akademiska lärare deltogo dessutom i festen. Denna var i yttre måtto ordnad på samma sätt som den första. Den inleddes med en redogörelse af utskottets ordförande, fil. kand. S. BOIJE AF GENNÄS, för landsmålsföreningarnas värksamhet under de fyra år, som förflutit sedan deras uppkomst. Föredrag höllos på talrika mål, ock visor sjöngos. Deltagarnes antal var ungefär det samma som första gången.

Tredje gången föreningarna på detta sätt voro samlade var den 7 november 1879. För denna fest, som var tilltagen efter en något större mättstock än de båda föregående, finnes en utförlig redogörelse i föreningarnas tidskrift (I. 11), hvarför jag icke här behöfver vidare uppehålla mig vid densamma. Jag nämner blott, att tillställningen ägde rum på Gillets öfre våning ock att i densamma deltogo öfver 400 personer, herrar ock damer. Tillträde till festen stod nämligen öppet för hvem som hälst mot uppvisande af förut köpt inträdeskort, under det de båda föregående gångerna hufvudsakligen blott föreningsmedlemmar deltagit ock afgiften uppburits efteråt af föreningarnas ordförande.

Vi återgå till samfälda utskottets första år. Under höstterminen 1874 är utskottet hufvudsakligen sysselsatt med att taga kännedom om de särskilda föreningarnas arbetssätt ock arbeten. Till redogörelsen för utskottsstämman den 2 november äro upplysningar lemnade i nämda afseende från alla föreningarna utom Bohusläns ock Hallands. Därjämte förevisas inom utskottet delar af föreningarnas samlingar, ock tillfälle beredes för utskottets medlemmar att på inbjudning från än den ena, än den andra af de särskilda föreningarna närvara vid deras sammankomster. Den första inbjudningen kom från västgötarna genom hr NORÉN. Om önskvärdheten af dels att få meddelanden om föreningarnas värksamhet, dels att få närvara vid deras möten uttalar sig utskottet flere gånger både under denna ock följande termin. Flertalet föreningar voro under

ifrågavarande läsår bl. a. sysselsatta med att insamla fogelnamn på grund af en begäran från utgifvaren af svenska jägareförbundets nya tidskrift, dr E. V. LINDBLAD, hvilken begäran genom utskottet delgafs föreningarna. Uppgifter om fogelnamnen inom de olika landskapen synas ock blifvit från samtliga föreningar genom utskottet till dr LINDBLAD öfversända; men synas åt minstone hittils, okändt af hvilken anledning, icke hafva blifvit på något sätt offentliggjorda.

Redan förut hade flere föreningar vändt sig till befolkningen i sina hembygder med begäran om understöd ock medvärkan, då på utskottets första stämma 1875 förslag väktes att i alla föreningarnas namn utfärda en uppmaning till svenska allmänheten om medvärkan för landsmålsföreningarnas syften. Efter från de särskilda föreningarna ingångna yttranden om innehållet ock formen af en dylik uppmaning uppsatte på utskottets anmodan ordföranden G. NORLANDER jämte fil. kand. S. BOIJE ock fil. kand. M. F. LUNDGREN ett förslag till upprop, som den 26 april granskades af det då mangrant samlade utskottet. Det enhälligt antagna uppropets lydelse blef följande:

Till svenska allmänheten.

Många folk hafva synnerligen på sista tiden lagt i dagen en alt lifligare sträfvan att taga vara på det inhemska, egendomliga. Klarare än någonsin förr hafva de lärt sig inse, att de endast genom vårdande ock stärkande af det fosterländska kunna fylla sin uppgift i värden ock uthärda täflan med andra folkslag, utveckla motståndskraft mot främmande tryck ock rädda yttre ock inre själfständighet.

Till yttringar af samma sträfvan, som i vårt land uppenbarat sig, bör med skäl räknas bemödandet att närmare lära känna det språk som lefver på allmogens läppar, de känslor som röra sig i dess bröst, dess åskådningssätt ock tankegång, alt i det hela ett arf från fäderna, med undransvärd trohet vårdadt.

Oaktadt uppmärksamheten länge varit fäst på detta område ock vårt lands största vetenskapsmän ock snillen, en Ihre, en Linné, en Tegnér, en Geijer, en Almqvist ock andra riktat blicken därpå, ock ganska aktningsvärda arbeten i detta afseende blifvit utförda, återstår dock ännu mycket, kan hända det mesta, att uträtta, emedan arbetsfältet är vidsträkt, men krafterna varit få ock spridda.

Insikten häraf har ledt till förvärkligande af en tanke, som redan för nära 200 år sedan föresväfvade den om vårt

språk så förtjänte Nils Tjällman ock efter honom upptogs af Almqvist: inom tolf af de tretton nationer, i hvilka den studerande ungdomen vid Uppsala universitet är delad, bland sönerna af samma fosterbygd, ofta födda ock fostrade bland allmogen ock följaktligen förtrogna med dess språk ock seder, hafva under de senaste åren så att säga på en gång uppstått s. k. landsmålsföreningar, hvilka åsyfta att genom mångas samvärkan rädda undan en snart inbrytande förgängelse hvad ännu lefver kvar af folkspråk, sång ock sägen.

Då gemensamhet af fosterbygd är den gamla ännu bestående grundvalen för studenternas indelning i särskilda nationer, då gemensamma minnen väsentligen medvärka till fastare sammanknytande af det band, som förenar barnen af samma hembygd, då vid ett universitet ständigt nya friska krafter träda i de bortgåendes ställe, synas dessa på nationsindelningen grundade studentföreningar under det kraftiga hägnet af målsmännen för den svenska språkvetenskapen, hvilken äfven de i sin mon söka tjäna, kunna med godt hopp om framgång värka för sin uppgift. De redan inhöstade frukterna af några få års värksamhet hafva icke häller jäfvat förhoppningarna.

Dock inse vi mer än väl ock medgifva gärna, att vi ensamma, äfven med det högsta spännande af våra ungdomliga, ännu oöfvade krafter, icke kunna nå det mål, dit vi sikta. Samvärkan med personer utom vår krets, hvilka själfva tillhöra allmogen eller med denna stå i beröring ock altså äga tillfälle att noggrant iakttaga dess språk ock seder, är för oss nödvändig. Från flere håll hafva föreningarna äfven haft att glädja sig däråt. Vi vända oss nu till den svenska allmänheten med vördsam anhållan om ytterligare understöd ock medvärkan.

På många ställen i de skilda landsorterna lefva män, hvilka gjort rika samlingar af ord, talesätt, sägner, sånger, skrock, gåtor, ordspråk, ordstäf o. d. Ville de ock andra, som hafva sinne för denna fosterländska sak (ingen finnes, som ej kan draga något strå till stacken) fästa något afseende vid denna vår anhållan ock med sitt biträde gagna ett sträfvande, som ur många synpunkter för oss visar sig viktigt ock betydelsefult, samt lemna landsmålsföreningarna del af sina iakttagelser, stannade dessa därför i största förbindelse ock kunde möjligen en gång blifva i stånd att i ordnadt skick framlägga de gjorda samlingarna. Uppgifterna, så noggrant som möjligt återgifvande allmgoens uttal ock uttryckssätt, torde välvilligt insändas till de särskilda landsmålsföreningarnas ordförande, hvilka liksom öfrige medlemmar med glädje lemna alla ytterligare upplysningar, som kunna önskas rörande föreningarna ock deras värksamhet.

Detta förslag till upprop skulle hänskjutas till föreningarnas pröfning samt därefter, så vidt det oförändradt af alla föreningarna godkändes, samtidigt offentliggöras i vissa af utskottet bestämda, mera spridda tidningar. Undertecknadt af A. J. BORG, K. A. AHLSTEDT, G. F. SUNDHAMMAR, M. NORDSTRÖM, S. BOIJE, P. F. S. NORDIN, G. NORLANDER, M. F. LUNDGREN, J. E. D:SON IVERUS, A. F. SCHAGERSTRÖM, A. G. NOREEN ock F. W. LOVALL, återfinnes det med ofvanstående lydelse i *Aftonbladet* nr 152, *Nya dagligt allehanda* nr 153, *Stockholms dagblad* (landsortsupplagan) nr 154, *Fosterlandet* nr 53, *Allehanda för folket* nr 27, *Götcborgs handels- och sjöfartstidning* nr 153 för år 1875. Man kan medgifva, att dylika allmänna upprop vanligen ej leda till några viktigare följder. Skall något vinnas, måste man vända sig personligen till enskilda, en ock en. Men äfven om uppropet blott värkar som ett lystringsord, blott det ej förklingar alldeles ohördt, är det ej förloradt.

Historien om samfälda utskottets värksamhet under den återstående delen af det tidskifte, hvarom här är fråga, är historien om åtgärder för att bringa till stånd en tidskrift för föreningarna ock landsmålen. Redan hösten 1874 väktes förslag om utgifvande på trycket af prof på föreningarnas arbeten; men frågan fick för den gången falla ock upptogs å nyo först vårterminen 1876[1]. Vid utskottets stämma den 14 februari betonade hr J. A. LUNDBORG östg. »den stora vikten af att snarast möjligt få en tidskrift till stånd». På följande stämma framställdes af med. stud. P. F. LINDBLOM östg. ett förslag, enligt hvilket »en begynnelse till en tidskrift skulle under år 1876 utgifvas i öfvertryck med 10 häften, i minst 200 ex., till ett pris af 1,50 kr. för dessa tio häften. Genom en sådan förberedande åtgärd skulle man», menade hr LINDBLOM, »få tillfälle att lära känna de skilda målens ljud ock kunna förena sig om en ljudbeteckning för att med nästa års början kunna utgifva en tidskrift med trycktyper». Förslagets upphofsman erbjöd sig senare att ombesörja utgifningen af en förberedande

[1]) Redan tidigare hade mellertid hr O. E. NORÉN inom föreningarna framlagt anteckningslistor för en tidskrift i landsmålsföreningarnas syfte, som han var sinnad utgifva. Teckningen slog icke illa ut; men någon tidskrift kom icke till stånd, då hr N. snart därefter lemnade universitetet.

tidskrift af nyssnämda beskaffenhet, omfång (hvarje nummer ett postpappersark) ock pris, »under villkor att tidningen finge utgifvas såsom landsmålsföreningarnas, att två personer utsåges att tillika med honom bilda redaktionen, samt att hvarje landsmålsförening åtoge sig att i sin hemort sprida kännedom om tidskriften». Enligt det ursprungliga förslaget var tidskriften eljest icke egentligen afsedd för den stora allmänheten, utan snarare blott för landsmålsföreningarnas medlemmar. Då man mellertid, oaktadt inom utskottet intresset för en tidskrift var ganska lifligt, med skäl invände, att äfven för denna »förberedande» tidskrift ett gemensamt beteckningssätt vore nödvändigt ock förutsattes[1]; då man tviflade på att en tidskrift i öfvertryck skulle kunna framträda i ett föreningarna värdigt skick ock vinna önskadt förtroende; då därjämte på grund af gjorda beräkningar det syntes skola blifva billigare att begagna sig af vanligt boktryck; ock då för öfrigt saken ej syntes så brådska, särdeles som bland föreningarnas samlingar förmodligen ej mycket funnes, som vore färdigt att omedelbart lemnas till tryckning: så lemnades det framstälda förslaget utan afseende. Men för att främja tidskriftsfrågans snara ock lyckliga lösning ock som förberedelse härtill beslöt utskottet att gå i författning om åstadkommande af en gemensam **ljudbeteckning.**

Det förberedande utskottets förslag till sådan hade nämligen blott af ett mindre antal föreningar blifvit upptaget ock användt, ock man synes inom samfälda utskottet med ett slags tyst samtycke hafva medgifvit, att det äldre förslaget icke lämpade sig till utgångspunkt med tidskriften som mål framför sig; om detta äldre förslag är intet tal. Den 20 mars 1876 beslöt utskottet:

> att sedan utskottet fastställt de allmänna grunderna för en ljudbeteckning, skulle åt en person uppdragas att i enlighet med dessa grunder ock med ledning af de upplysningar, som från de olika landsmålsföreningarna kunde lemnas, upprätta ett förslag ock till utskottet inkomma med

[1]) Med hänsyn till kännedomen om de skilda målen ock deras ljudförhållanden var man dessutom, efter alla de afhandlingar, som i ämnet funnos att tillgå, särdeles sedan LEFFLER redan 1872 gifvit en ganska god öfversikt af konsonanterna, ock efter det förberedande utskottets arbeten, icke så hjälplös.

detsamma; hvilket förslag därefter skulle meddelas landsmålsföreningarna, på det dessa måtte få tillfälle att yttra sig, företrädesvis öfver förslagets fullständighet, hvarefter det samma skulle af utskottet slutbehandlas.

De för den gemensamma ljudbeteckningen af utskottet fastställda grunderna voro:

1. Hon borde vara sådan, att de hufvudsakliga skiftningarna af språkljuden finge särskilda tecken.
2. Hon skulle vara lämpad för skrift ock så beskaffad, att tecknen utan andra förändringar än de, som blefve en nödvändig följd af omflyttningen till trycktyper, läte omforma sig till sådana.
3. Hon borde ansluta sig så nära som möjligt till vårt nu brukliga alfabet.
4. Med undantag för i, j, å, ä ock ö finge lösa tillsatser ej användas för att beteckna skiftning i språkljud.
5. För att fylla bristerna i vårt nuvarande alfabet kunde de i detta befintliga obehöfliga bokstäfverna *c*, *q*, *f*, *w*, *x*, *z*, användas samt vidare nya tecken bildas genom förändring af de nu brukliga, med anslutning till förut befintliga system ock särskildt till SUNDEVALLS samt på det sätt, att om möjligt det fysiologiska ock historiska sammanhanget ljuden mellan angåfves.
6. Dubbelteckning af konsonanter kunde användas för att beteckna kort vokal.

Att med ledning af dessa grunder uppgöra förslaget till ljudbeteckning utsågs författaren af denna redogörelse. I följd af då som bäst pågående examensstudier kunde jag först under vårterminen 1877 finna nödig tid för fullgörande af det gifna uppdraget. Den 5 mars 1877 öfverlemnades ock föredrogs för utskottet förslaget till beteckning af konsonanterna, den 19 i samma månad vokalerna, den 15 maj ett tillägg innehållande några nya bokstäfver med anledning af inom utskottet ock af föreningarna gjorda anmärkningar om bristen på tecken för vissa af dem angifna språkljud, samt ett förslag till bitecken för utmärkande af nasalering, reduktion, kvantitet, aksent (geminering ock diftonger). De första förslagen innehöllo följande tecken[1]:

[1]) Bokstäfverna inom hakar äro de, som i det slutliga landsmålsalfabetet motsvara det första förslagets tecken. Förslagets öfriga tecken kvarstå altjämt i sin först gifna betydelse.

Labialer: *p b w m f v*

Postdentaler: *t d ŧ* [= *ƥ*] *ð s z l r n*

Supradentaler: *ʈ ɖ ʃ* [= *ʂ*] (*ʒ*) [= *ʒ*] *ɭ* [= *ɭ*] *ɳ*

Palataler: *c* [= *ʃʂ, ʂ, ʃ*] *g* [= *ɟʒ*] *ɟ ʎ k g x ɣ ʏ* [= *ʀ*] *ɣ*

Vokaler: *a a a æ e ɪ ɪ* [= *ɪ*] *ʉ* [= *ʉ*] *u u u*

o o ɵ ɑ q [= *ɷ*] *ø ɵ ɸ* [*ʊ*] *y*.

I tillägget upptogos ytterligare på grund af erhållna upplysningar *ɟ, ɭ* [= *ɟ*], *ŋ, ɦ* [= *ɹ*], *æ*, hvarjämte *ɭ* utbyttes mot *ɫ* ock det förra tecknet fick sin nuvarande betydelse. Nasal skulle utmärkas med vinkel under vokalen; otydlighet med punkt under; vokallängd med ¯ öfver vokaltecknet, hvaremot kort vokal ock konsonanterna ej skulle få någon kvantitetsbeteckning. Tonvikt ock tonhöjd, så vidt beteckning af dem funnes nödig, skulle utmärkas med ´ ` ^ ˇ öfver vokalen i den stafvelse, som ägde tonvikten. Klyfning (cirkumflex) betecknas genom dubbelskrifning af vokalen med reduktionstecken under den senare; diftongerna skrifvas med de vokalers tecken, af hvilka de äro sammansatta, med reduktionstecken under den minst hörbara.

De båda första förslagen innehöllo äfven förslag till s. k. »stora» bokstäfver (versaler) med anslutning till SUNDEVALL ock, i fråga om några få, till I. PITMANS fonetiska alfabet. Då mellertid inom utskottet yrkades, att till minskande af omkostnaderna ock underlättande af tryckningen de stora bokstäfverna skulle utelemnas, förekomma sådana icke i mina senare förslag[1].

[1]) Detta är för öfrigt äfven en teoretisk vinst, sedan under tidens lopp »stora» ock »små» bokstäfver kommit att skilja sig icke blott i storlek utan äfven i form, hvarigenom grundsatsen, att hvarje språkljud skall hafva blott ett tecken, lider en genomgående inskränkning ock alfabetet blir mer än dubbelt så svårt att lära ock använda, utom att kostnaden för en uppsättning stilar blir dubbelt större. Vill man däremot, t. ex. för utseendets skull, hafva »stora» ock »små» bokstäfver blott till storleken skilda, så är det en fråga af blott ekonomiskt intresse att anskaffa en uppsättning större bokstäfver af samma form som de små ock gjutna på samma kägel som dessa. För de stora bokstäfverna funnos också i förslaget särskilda tryck- ock skrifformer, hvilka, ehuru de slöto sig till hvarandra så nära

Utom exempel, hvari de olika språkljuden ingingo, innehöll förslaget äfven en jämförelse med SUNDEVALLS, ELLIS-PITMANS ock LEPSIUS' alfabet, af hvilken jämförelse bl. a. framgick, att förslaget skilde sig från SUNDEVALLS fonetiska bokstäfver[1] i fråga om *t* (*ϑ*), *ð* (*δ*), *c* (*ʒ*), *g* (*ϛ*), *j* (*y*), *x* (*ϰ*), *γ* (*ϡ*), *ʃ* (*ϱ*), *ʒ* (*ϛ*), *ɤ* (*ι*), *a* + *a* (*a*), *a* (*æ*), *y* (*ϒ*), *ɑ* (*ʊ*), *q* (*ɑ*), *ø* (*ʊ*), *ʊ* (*ø*), *ɥ* (*ɑ*); hvarförutom *ι*, *ɥ* ock *ɵ* hos SUNDEVALL saknade beteckning[2].

---

som möjligt, ej kunde få den fullständiga likhet, som varit önsklig, så vidt för de äldre bokstäfverna de brukliga ock kända skrif- ock tryckformerna skulle bibehållas.

[1]) *Sv. vetenskaps-akademiens handlingar.* Ny f. I, nr 2. Sthm, 1862. Tecknen inom parenteser äro SUNDEVALLS motsvarande.

[2]) *ʒ ϛ æ ϒ ʊ ɑ* syntes mig altför obekväma till att skrifva, om de skulle skrifvas nog tydligt för att kunna skiljas från andra. *c g j x ʃ ʒ ɤ q* voro kända bokstafsformer, som jag ville använda hällre än nybildade, efter den förmodan, att inom vissa gränser en gammal bokstaf i ny betydelse skulle möta mindre motstånd än en fullkomligt ny form, vid hvilken ögat vore alldeles ovant, hvarförutom upptagandet af *c g j x q* var en ekonomisk vinst, enär stilarna redan funnos. *x* är för öfrigt vår form för grek. *χ*. Den omständigheten, att j i eng. ock fr. har en annan betydelse, syntes mig icke vara tillräcklig anledning att med SUNDEVALL, PITMAN ock LEPSIUS kasta det ock därigenom frångå gammalt bruk samt nödgas för y, sedan detta tecken tagit j:s plats, skaffa en ny form. *ø* ock *ʊ* syntes altför lika hvarandra, ock ingenting finnes i formen som kan påminna om, hvilketdera som är slutet eller öppet. Det är nämligen ett psykologiskt faktum, att icke blott siffror äro svåra att komma ihåg (jfr WALKERS beteckningssätt), utan ock sådant, som blott refererar sig till höger ock vänster. Jag upptog därför tecknet *ø* i den RASK-PETERSENska danska rättskrifningens mening ock skaffade ett öppet ö genom kombination af o ock e i formen *ʊ*, som skulle påminna om den analoga bildningen *æ*. *a* fick blifva slutet a, liksom *u* ock *o* äro slutet o ock u hos SUNDEVALL, sedan det fans nödigt att för slutet ock öppet a, som hos SUNDEVALL icke skildes, skaffa olika tecken. Genom upptagande af tecknen *ʃ* ock *ʒ* vans motsvarighet till s ock z. *γ* är efter LEPSIUS' föredömme upptaget ur nygrekiskan, så mycket hällre som *ϡ* ock *ϰ* voro altför lika hvarandra ock för svåra att behålla i minnet (af samma skäl som *ø* ock *ʊ*). *ð* för *δ* upptages som en för oss mera känd form, då det dels förekommer i skrifstil, dels (med tvärstreck) i isländskan. *t* är hämtadt ur PITMANS alfabet (senare upptogs det isl. *þ*). Tecknen *c g j γ ɤ a a y ɑ ø ɵ* ingingo redan med samma betydelse i det modifierade Sundevallska beteckningssätt, som af Östra Smålands ock Ölands landsmålsförening antogs hösten 1873.

Inom samfälda utskottet ock af de särskilda föreningarna anmärktes mot de första förslagen med afseende på deras fullständighet: att tecken saknades för ersättningsljudet i **sorl** [*l̥*], för ett hväsljud eller en »supradental sibilant» som fans i ljudförbindelsen **sl** [senare *ʎ*], för palatala **n** ock **l**, ock för ett »tje»-ljud från Dalarna, som närmade sig *ts*[1]; för en vokal mellan slutet **ö** ock **e** [*æ*], samt ett **u**-artadt ljud mellan slutet **u** ock slutet **ö** (Värml.); för två vokaler mellan *a* ock *a* (Dal.); ett **a**- ock ett **å**-ljud, som uttalas långt ned i strupen, samt ett mycket slutet **ö**-ljud (Gottl.); slutligen för nasala vokaler (Dal.) ock för den obestämda vokalen i ändelser. I tillägget upptogos därför *ɫ* i st. f. det föreslagna *l̥*, som fick beteckna ljudet i **sorl**, samt *ɧ ŋ ʒ æ*. Dessutom ville man hafva skilda tecken för öppet ock slutet **ä** [*æ*, *ɑ*] ock föreslog, att *ɫ* skulle utbytas mot *þ*, såsom senare skett, samt *ð* mot ð. Man föreslog, att dentalt ock palatalt **r** skulle byta plats, likaså tecknen för *æ* ock *a* för *u* ock *ɯ*; att i st. f. *ɵ a ɑ* skulle användas de i isländskt tryck förekommande *ǫ ę ɷ*; att *o* borde användas för slutet **o** (*o*) ock nytt tecken skaffas för öppet **o**; att *a u ɑ æ ɵ* skulle beteckna slutna, *a u o æ ø* de motsvarande öppna vokalerna; hvarjämte anmärktes, att *ʈ ɖ* o. s. v. för mycket afveke från den vanliga skriften ock borde utbytas mot *r* med något bitecken[2]: hvilket alt innebar mindre nödiga ändringar i SUNDEVALLs förslag. Norrlands, Gästrike-Helsinge, Bohusläns ock Hallands samt Smålands föreningar voro för öfrigt nöjda med förslaget till beteckning af konsonanterna; Värmlands, Södermanlands-Närikes ock Östgöta gillade det samma; men östgötaföreningen »förordade, att man ej skulle för mycket afvika från skriftspråket, utan noga tillse att de ljud, som saknades i rikssprâket, finge praktisk beteckning ock blefve mönster för rikssprâket». Gottlands förening gillade förslaget i sin helhet med anmärkning om bristen af tecken för tre vokalljud; Bohusläns ock Hallands »fann för godt ansluta sig till förslaget» med invändningar mot vissa tecken; Smålands ock Västgöta funno i förslaget tecken för alla inom deras område förekommande språkljud; Upplands finner för-

[1]) Jfr Landsmålsalf. i *Sv. landsm.* I. 2, s. 57.

[2]) Jfr AURÉNS tecken i *Bidr. t. sv. språkets ljudlära.* Norrköp. 1869, s. 20, 21.

slaget principriktigt ock fullständigt för sitt behof, »men tror, att det genom de många nya typerna, enligt dess mening till en del svårt skrifbara ock svårlästa, är något opraktiskt, dock anser föreningen sig böra tillstyrka bifall till förslaget, så vida det blir gilladt af de öfriga landsmålsföreningarna»; Västmanlands-Dala förening saknar tecken för åtskilliga språkljud, som inom dess område förekomma ock finner »något svar ännu icke vara af nöden på frågan, huru vida beteckningen efter vederbörlig ifyllning vore lämplig att sätta i stället för den af föreningen hittils brukade»; Östra Smålands ock Ölands förening kunde så mycket lättare gå in på förslaget, som detta i hufvudsak öfverensstämde med föreningens förut använda beteckningssätt.

Sedan förslaget genom en rundskrifvelse från utskottet blifvit de olika föreningarna delgifvet ock dessa, på sätt ofvan är sagdt, yttrat sig om detsamma, återremitterades förslaget till dess upphofsman, »på det han efter att hafva meddelat sig sig med Västmanlands-Dala ock Gottlands föreningar samt med landsmålsföreningarna i Lund ock Finnland måtte i början af nästa termin framlägga slutligt förslag», hvilket förslag då skulle af samfälda utskottet slutbehandlas.

Detta slutliga förslag, som af utskottet behandlades den 5 oktober 1877, innehöll följande tecken[1]:

p, b, ƀ, w, m, f, v, þ, ð, t, d, s, z, n, ʈ, ɖ, ʂ, ɳ, ʃ [*ʃ*], *ʃ* [*ʃ*], *c* [*ʃʂ, ʂ, ʒ*], *g* [*ʤ*], *ʒ, j, ɣ, k, g, x, ɣ, ɣ, l, ɫ, ʎ, ʎ, ʈ* [*ʎ*][2], *ɾ, ɿ* [*ʎ*], *ʎ, r, ɾ, h, a, ɑ, q* [*ɑ*], *ɑ, ɑ, ɑ̈, ä, e, ɪ, ɪ, o, ɔ, ɵ, u, ʉ, u, ø, ɵ, ʉ* [*ʉ*], *y, ʏ, ɪ* [*ɪ*], *ʉ* [*ʉ*], *æ*;

för öfrigt samma bitecken som det första förslaget, samt det tillägg, att blott »små» bokstäfver skulle användas, för tryck kursiv stil brukas, ock att språkljud, som man ej tilltrodde sig kunna noggrant bestämma, skulle utmärkas med antikva eller kapitäler. Förslaget godkändes af utskottet i dess nya form, med den förändring att *ɑ* skulle utbytas mot ett af *a* i analogi med *æ* bildadt tecken, ock skulle i sin sålunda godkända form för de särskilda landsmålsföreningarna af deras ordförander framställes, »med den af utskottet uttalade önskan,

[1]) Tecknen inom hakar äro det slutliga landsmålsalfabetets motsvarande tecken, där dessa skilja sig från förslagets.

[2]) »Lateral sibilant med tungan i l-läge».

att detsamma för enhets vinnande måtte af samtliga föreningarna användas».

Fortsatta studier ock iakttagelser[1] framkallade mellertid förslag till åtskilliga tillägg ock ändringar, hvilka för utskottet framställdes ock af detsamma godkändes den 29 september 1878, då tidskriftens tryckning redan omedelbart förestod ock en stor del matriser ock stilar redan voro färdiga. Nu infördes i alfabetet bokstäfverna *б, m, n, r, ʀ, ɿ, ɫ, ɫ, d, s, ɹ, ʀ, ʝ, ə, a*, sedan jag om förekomsten af motsvarande språkljud fått kännedom; *ʃ, ʃ, ʅ, ʈ, ɋ, æ, ɪ, ɥ*, utbyttes mest af typografiska skäl mot resp. *ʃ, ʃ, ʃ, ɹ, ɜ, ɑ, ɪ, ɥ*; *c* ock *g* uppupplöstes i *ʃʂ* ock *ʝʒ*, hvarvid *g* upptogs i annan betydelse ock *c* bortföll, liksom *ɪ ɤ q* (det sista ersattes senare af *ɷ*); kvantitetstecknet förflyttades under bokstäfverna för att öfver dem få rum för aksenter. Som tecken för tonhöjd infördes ˉ ˊ ˇ med deras sammansättningar ˊ ˇ o. s. v.; för tonvikt ˋ ˊ ˋ. — Senare har utskottet icke med alfabetet tagit någon befattning.

Sedan inom samfälda utskottet förslaget till ljudbeteckning blifvit föredraget ock förhoppning fans om enhet inom föreningarna i detta afseende, upptogs åter den fråga, som närmast föranledt arbetet för åstadkommande af en gemensam ljudbeteckning, frågan om en **tidskrift** för föreningarna. Åt dr NOREEN ock undertecknad gafs i uppdrag att vidtaga förberedelser ock i ämnet framlägga förslag. Den för utskottet den 15 maj 1877 framlagda planen för tidskriften innehöll:

1. Tidskriften har till uppgift att i alla riktningar sprida kännedom om de svenska landsmålen ock med dem närmare sammanhängande ämnen.
2. I grammatiska ock lexikaliska uppsatser skall för landsmålen användas det af Uppsala landsmålsföreningars sam-

[1]) Under läsåret 1877—78 deltog jag i åtskilliga föreningars sammankomster för att vinna närmare kunskap om inom dem förekommande språkljud. Därjämte genomgick jag med ledning af en på förhand uppsatt ordlista språkljuden med studenter från olika delar af landet efter anvisning af föreningarnas ordförande. Hvarje sådan konferens upptog 2 till 3 timmar. Två besök i Skåne 1876 ock 1877 förskaffade mig någon kännedom om de skånska språkljuden ock bidrogo till att anslutning till Uppsalaalfabetet äfven inom Lunds landsmålsföreningar kom till stånd.

fälda utskott gillade landsmålsalfabetet. För andra uppsatser är bruket af högsvenskans alfabet utan diakritiska tecken tillåtet.

3. Tidskriften utgifves i sex till åtta ark årligen med ett häfte på våren ock ett på hösten. 16 till 20 ark utgöra ett band. Häftena skola säljas hvart för sig, ock hvarje afhandling bör, så vidt möjligt är, afslutas i ett häfte, hvadan om afhandlings storlek sådant kräfver, häftets omfång kan obegränsadt ökas.
4. Utgifvandet besörjes af en redaktör med två biträden, hvilka utses af landsmålsföreningarnas samfälda utskott i samråd med professorn i nordiska språk vid Uppsala universitet. De två biträdena hafva att tillsammans med redaktören afgöra, om för upptagande i tidskriften inlemnade afhandlingar till innehåll ock form hafva sådant värde, att de äro för tidskriften lämpliga. Alla andra bestyr, ekonomiska ock litterära, tillkomma redaktören ensam.
5. Tidskriften utgifves i landsmålsföreningarnas namn.

Planen innehöll dessutom ett kostnadsförslag för ett första häfte om 8 ark i en upplaga af 300 ex.:

Tryck ock papper à 50 kr.	400: —	
Omslag ock häftning	100: —	500: —
300 ex. à 2,50	750: —	
med afdrag af $33^1/_3$ % bokhandelsarvode	250: —	500: —.[1]

På grund af denna plan beslöt utskottet därjämte att till föreningarna göra en hemställan om fullmakt för utskottet att med en af detsamma vald redaktion i landsmålsföreningarnas namn utgifva tidskriften, hvarjämte föreningarna borde tillsamman ansvara för afsättningen af de 300 ex., som kostnadsförslaget upptog. På grund af föreningarnas svar, som innehöllo den begärda fullmakten samt garanti eller subskription

[1]) De värkliga kostnaderna öfverstiga betydligt denna beräkning, utom att någon kostnad för typers ock stilars anskaffande däri icke ingick, emedan man hoppades kunna använda de af SUNDEVALL anskaffade matriserna ock trodde, att tryckeriet skulle på egen räkning gjuta stilarna. Sättningskostnaden för första häftet (1878) uppgår till 60 kr. för tryckark, hvartill kommer tryck, papper, omslag ock häftning.

à 249 ex.[1], godkände utskottet den framlagda planen ock valde med ledning af den samma för utgifvande af tidskriften dess nuvarande redaktion. Hösten 1878 utfärdades under meddelande af planen inbjudning till föreningarna i Helsingfors ock Lund att deltaga i utgifvandet af den genom utskottet förberedda tidskriften under villkor, att tidskriften tils vidare utgåfves i Uppsala genom den af samfälda utskottet valda redaktionen samt att af två personer bestående lokala redaktionskomitéer för insamling ock granskning af bidrag för tidskriften utsåges i Helsingfors ock Lund; ock inkom på denna inbjudning från ifrågavarande föreningar gynnsamt svar med underrättelse, att redaktionskomitéer blifvit valda. Att bestämma tidskriftens titel öfverlemnades af utskottet till redaktionen. Sättningen af första häftet började redan hösten 1878, men fortgick dels i följd af att en del stilar ännu saknades, dels i följd af satsens svårighet så långsamt, att häftet först efter mer än ett år, vid festen den 7 november 1879, kunde för föreningarna framläggas.

Till uppgifterna för samfälda utskottets värksamhet hör, såsom redan blifvit antydt, att söka åstadkomma enhet ock sammanhang i de olika föreningarnas arbeten. Några gånger hafva särskilda undersökningar af utskottet förordats som föremål för föreningarnas värksamhet. Redan är nämdt om uppteckningen af fogelnamn, som under läsåret 1873—74 sysselsatte samtliga föreningar. I slutet af höst termin 1879 har utskottet, med anledning af en skrifvelse från föreståndaren för meteorologiska anstalten i Uppsala, professor H. HILDEBRANDSSON, företagit insamling af väderleksmärken. De första uppgifterna för den redogörelse för landsmålsföreningarnas värksamhet 1872—81, som här framför är intagen, insamlades genom utskottet. För närvarande är man sysselsatt med plan ock öfriga förberedelser till en statistisk undersökning öfver landsmålen, som genom föreningarna skulle värkställas.

---

[1]) Då första häftet blef mer än dubbelt större än beräknadt var, höjdes priset till 3 kronor. Enär föreningarnas ordförande åtogo sig distributionen inom föreningarna, undgick man att betala bokhandelsarvode, hvadan för dessa 249 ex. borde inflyta 747 kr. Denna summa motsvarade dock ej mer än halfva produktionskostnaden.

Under hösten 1880 ock våren 1881 anordnade utskottet genom sin ordförande allmänna sammankomster af föreningarnas ämbetsmän ock andra medlemmar, samt beslöt den 3 oktober 1881, att under följande vårtermin en större allmän fest, väsentligen likartad med den 1879 anordnade, skulle åstadkommas. I fråga om utskottets värksamhet bör här blott ännu anmärkas, att utskottet under senare år, då inga vidsträktare arbeten tagit detsamma i anspråk, vid terminernas början i stället för att efter stadgarna uppgöra arbetsordning vanligen uppdragit åt ordföranden att i mon af behof sammankalla utskottet.

Till slut meddelas en förteckning på samfälda utskottets ämbetsmän samt några statistiska upplysningar, hvarvid anmärkes, att uppgift om närvarande ledamöter i protokollen saknas för stämmorna fr. o. m. 19 februari 1874 t. o. m. den 28 september 1875, samt vidare fr. o. m. den 7 oktober 1876 t. o. m. den 14 febr. 1878:

Termin	Ordförande	Ordf. stadman	Antal stämmor	Medeltal närv. vid stämmorna
Vt. 1874	Stud. K. A. HAGSON östg.	Stud. G. NORLANDER smål.	2	—
Ht. 1874	Stud. G. NORLANDER smål.	Stud. M. F. LUNDGREN göteb.	6	—
Vt. 1875			5	—
Ht. 1875	Fil. kand. A. G. NOREEN värml.	Fil. kand. S. BOIJE sörml.	1	—
Vt. 1876	Fil. kand. S. BOIJE sörml.	Stud. J. A. LUNDBORG östg.	4	6,2
Ht. 1876	Stud. F. W. LOVALL hels.	Stud. K. A. AHLSTEDT kalm.	2	(6)
Vt. 1877			5	—
Ht. 1877		Doc. A. G. NOREEN värml.	2	—
Vt. 1878		Fil. kand. J. A. LUNDELL kalm.	1	—
Ht. 1878	Fil. kand. J. A. LUNDELL kalm.	Fil. kand. J. A. SCHAGERSTRÖM uppl.	2	7
Vt. 1879		Stud. C. G. STJERNSTRÖM sörml.	3	8,3
Ht. 1879		Stud. J. GYLLING östg.	2	7
Vt. 1880		Fil. kand. N. F. NILÉN göteb.	1	8
Ht. 1880			1	6
Vt. 1881		Fil. kand. R. ARPI västm.	1	8
Ht. 1881			2	9,5

I fråga om båda utskottens yttre angelägenheter kan tilläggas, att deras möten intill senare åren nästan utan undantag hållits å studentkårens lokal ock att utskotten ej för dem behöft vidkännas några utgifter. Förberedande utskottets möten ock

likaså det samfäldas under de första åren bestämdes till tiden vanligen af närmast föregående möte ock anslogos därjämte på studentkårens svarta tafla. Under de senare åren fr. o. m. ht. 1878 hafva kallelserna utfärdats genom en lista, som af vaktmästare kringburits. Sedan höstterminen 1873 upptagas föreningarnas ämbetsmän genom utskottets försorg i studentkatalogen.

Det samband mellan landsmålsföreningarna i Uppsala, som bildas af samfälda utskottet, är ganska löst, ock detta förhållande har stundom känts som en olägenhet. Så som det nu är ställdt, hafva emellertid de särskilda föreningarna hvar för sig den fullständigaste frihet att styra ock ställa som dem bäst synes. Det är tids nog att tänka på nya former, om ock när de gamla en gång hota att gå sönder.

Uppsala 1882.

J. A. LUNDELL.

Svenska landsmålsföreningen i Helsingfors

1874—1881.

Ringa har under förgångna tider den omvårdnad varit, som i Finnland egnats åt det svenska skriftspråket, ock ännu mindre eller nära nog als ingen den uppmärksamhet, hvilken fästs vid de af landets svenska befolkning talade allmogemålen. Förbisedda ock af den bildade allmänheten okända t. o. m. till namnet, syntes dessa munarter hotade af ödet att, jämte alt annat svenskt härstädes, försvinna under böljorna af de framstormande finska nationalitets- ock språksträfvandena. Redan vågade personer betvifla äktheten af det svenska folkelementet i Finnland ock gjorde alt sitt till att förringa värdet af det samma, som ännu var till sina grunddrag oundersökt.

Men så kunde icke städse få förblifva; forskningens ljus hade redan begynt spridas öfver detta område i Sverge, ock gnistor däraf tändes också i våra bygder. Småningom flammade de upp till en värmande eld, hvilken vi hoppas må lysa genom sekel.

Blott tre arbeten af äldre datum beröra svenska allmogemål i Finnland. Dessa äro: RADLOFFS *Beskrifning öfver Åland* (trykt i Åbo 1795), *Om svenska språkdialekten i Nyland* af A. J. HIPPING, trykt i finska vetenskapssocietetens handlingar II. 4, s. 1077—1176, ock S. ELMGRENS *Beskrifning öfver Pargas socken,* införd i Suomis 7:de årgång.

Först på 1860-talet blef intresset för våra dialekter lifligare. År 1867 utkom J. E. RIETZ' *Ordbok öfver svenska allmogespråket*, hvartill icke få bidrag lemnats af finnländske män, de rikhaltigaste af pastor J. F. BERG i Ingå (Nyland), pastor C. J. ROOS i Replot (Österbotten), ock magister A. BOEHM i Gamla Karleby. Några år senare eller 1870 utkom

en sakrik afhandling *Om svenska allmogemålet i Nyland* af A. O. FREUDENTHAL, hvilken ett par år förut blifvit utnämd till docent i »fornnordiska språket ock antikviteterna» vid Helsingfors universitet.

Därmed var början gjord till en närmare undersökning af de svenska munarterna östanhafs. Dessa arbeten blefvo icke utan efterföljare. Närmaste orsaken till materialets planmässiga bearbetande ock ordnande gafs af de år 1872 i Uppsala stiftade svenska landsmålsföreningarna.

År 1874 på våren utsände dåvarande docenten A. O. FREUDENTHAL till tre af studentafdelningarna en inbjudning, gående ut på bildandet af en svensk landsmålsförening härstädes. Söndagen den 19 april samma år infunno sig i ock för denna fråga 19 akademiska medborgare från nyländska, västfinska ock österbottniska afdelningarna i studenthuset, togo förslaget i öfvervägande under docenten FREUDENTHALS ordförandeskap ock beslöto bildandet af en förening »med syfte att befordra ett vetenskapligt studium af Finnlands svenska innebyggares särskilda dialekter» under namn af **Svenska landsmålsföreningen i Finnland**. Vidare bestämdes, att samfundets namn icke skulle utgöra något hinder för utsträckande af dess värksamhet äfven öfver Finnlands gränser — ock anfördes i sådant afseende som ett arbetsfält svenskarne i Estland — äfvensom »att anteckningar af folkvisor, ordstäf, gåtor m. m. borde af föreningens medlemmar uppmärksammas». Sedan de närvarande på en lista antecknat sina namn, upplöstes mötet.

På följande sammanträde den 26 april meddelade ordföranden, att universitetets rektor gifvit sitt samtycke till bildandet af en förening i antydt syfte, hvarjämte han framlade en »uppränning till svenska dialektanteckningar» såsom plan för dialektuppteckningar med därtill hörande ljudbeteckningssystem.

På föreningens tredje möte den 17 maj uppläste ordföranden en från Uppsala ankommen berättelse om organisationen af de svenska landsmålsföreningarna därstädes, specielt den småländska, samt dennas stadgar, ljudbeteckningssätt m. m. Det sistnämda ansågs för våra mål oanvändbart, men anordningen af mötesförhandlingarna skulle tagas till föredömme för vår

förening. Vid samma tillfälle nedsattes en komité för uppgörande af förslag till stadgar för föreningen. Dessa antogos med några få förändringar på första höstmötet den 28 september. Utom hvad här ofvan blifvit anfördt angående föreningens syfte ock värksamhetsområde, innehålla **stadgarne** hufvudsakligen följande:

§ 3. Föreningens ämbetsmän äro ordförande ock sekreterare, af hvilka den förre leder mötesförhandlingarna, den senare för protokollet, sköter boksamling, kassa ock räkenskaper samt i allmänhet biträder ordföranden uti vården om föreningens angelägenheter, samt trenne referenter, en för hvarje af landskapen Nyland, Österbotten ock Egentliga Finnland med Åland.

§ 4. Föreningen sammanträder till möte hvarje annan vecka eller oftare, om så finnes lämpligt. Första sammankomsten under året är föreningens årsmöte, vid hvilket med slutna sedlar väljas föreningens ämbetsmän samt revisorer för sekreterarens förvaltning af föreningens medel; ock åligger sekreteraren att genom annonser i tidningarna om samtliga mötens hållande tillkännagifva.

§ 5. På mötena förehafvas: 1:o föreningens löpande ärenden, hvarvid, i fall meningsolikhet yppar sig, enkel röstpluralitet afgör; 2:o monografiska uppteckningar af alla till ett vist föremål eller värksamhetsområde hörande benämningar samt behandling af språklärans särskilda delar; 3:o lexikografiska uppteckningar af allmogemålen; 4:o uppläsning ock uppteckning af språkprof, hälst af kulturhistoriskt innehåll.

Följande personer hafva beklädt **tjänster** inom föreningen:

ordförande (hela tiden) professor A. O. FREUDENTHAL;

sekreterare intill år 1878: fil. mag. Z. SCHALIN, därefter H. VENDELL;

referenter: a) för Nyland under hela tiden H. VENDELL; b) för Egentliga Finnland ock Åland: R. HAUSEN, E. KORSSTRÖM, L. V. FAGERLUND, J. P. SOLSTRAND; c) för Österbotten: Z. SCHALIN, R. F. RANCKEN, M. HOLMBERG.

Föreningens möte den 10 oktober var det första, vid hvilket ord upptecknades. Därmed har tillgått sålunda, att endast

slika, som skilja sig från skriftspråkets, antecknats[1] — mest på alfabetets första bokstäfver — hvarefter det uppgifna ordet jämförts med motsvarande från andra nordiska allmogemål. Ett sådant förfaringssätt har visserligen varit hinderligt för ett snabt fortskridande af arbetet, hvadan vi hittils på mötena icke medhunnit flere än vid pass 2,700 ord (varianter oräknade); men detta förhållande uppväges af de stora samlingar öfver bygdemål, omfattande mer än 20,000 ord, hvilka uppgjorts af enskilde föreningsmedlemmar ock som förvaras i föreningens arkiv. Dessa samlingar hafva blifvit till stor del hopbragta under resor i lingvistiskt syfte de senare åren af professor A. O. FREUDENTHAL i Nyland ock Österbotten, af fil. kand. J. E. VEFVAR i västra Nyland, Åbo läns skärgård, Åland ock Österbotten, af med. kand. L. V. FAGERLUND i Korpo ock Houtskärs socknar i Åbo län, samt af stud. G. E. LINDSTRÖM i mellersta ock af stud. G. A. ÅBERG i östra Nyland. Dessutom har undertecknad somrarna 1877—79 varit stadd på resor i Estland ock på Runö samt 1881 varit i Gammal-Svenskby i södra Ryssland för samma ändamål. Äfven har föreningen grammatiska anteckningar öfver flere sockenmål samt rikhaltiga samlingar af sagor, sägner ock folkvisor, i synnerhet från Nyland.

Åtskilliga sagor ock sånger på samt korta uppsatser om allmogemål hafva blifvit upplästa på föreningens möten, under senare tid på hvarje bland dem. På **årsmötena** hafva längre föredrag hållits, nämligen:

år 1875 af stud. Z. SCHALIN *Om skrock ock vidskepelse i Österbotten;*
år 1876 af stud. I. V. OTHMAN *Om bröllopsseder i östra Nyland;*
år 1877 af fil. kand. H. VENDELL *Minnen från västra Nyland;*
år 1878 af fil. mag. L. V. FAGERLUND *Om Korpo ock Houtskärs socknar;*
år 1879 af stud. M. HOLMBERG *Om vidskepelse i Vörå socken i Österbotten;*
år 1880 af hr J. P. SOLSTRAND *Om lifvet på Åland;*
år 1881 af stud. G. A. ÅBERG *Om frieri- ock bröllopsseder i Pyttis socken i östra Nyland.*

---

[1]) Föreningen har icke förbisett vikten af att allmogemålens hela ordförråd blefve uppteckna dt; men då de från högsvenskan afvikande orden mest äro blottställda för att råka i glömska, i synnerhet som folkskolor alt talrikare begynt inrättas, har dessas räddande, medan tid är, tykts böra utgöra föreningens första uppgift.

Föreningen, hvars medlemmar nu äro 91, har ett välförsedt bibliotek af mer än 200 volymer, däribland samtliga öfver svenska ock norska samt några öfver danska allmogemål utgifna ordböcker, åtskilliga grammatikaliska afhandlingar rörande desamma, samt för öfrigt ett godt urval af arbeten i nordisk ock jämförande språkforskning, värk af arkeologiskt innehåll o. s. v. Detta bibliotek har blifvit sammanbragt dels till en mindre del genom penningemedel uttaxerade hos föreningens medlemmar, dels genom föräringar af enskilda personer, dels ock hufvudsakligen genom ett anslag, stort 400 mark, år 1875 på våren beviljadt föreningen af nyländska studentafdelningen ur den Kiseleffska donationsfondens räntemedel.

För sådana syften ock på sådant sätt har Svenska landsmålsföreningen i Finnland hittils arbetat ock vill göra så alt fortfarande. Dess uppgift är icke blott lingvistisk, hon har äfven ett historiskt mål: att genom träget samlande ock kritiska jämförelser söka uppvisa, från hvilka delar af Sverge de olika skandiska munarterna ock, med det samma, den dem talande svenska befolkningen öster om moderlandet härstamma. Detta arbete måste förr eller senare leda till resultat ock bör sålunda vara en länk i den kedja, som till ett andligt helt sammanhåller sönerna af Odens gamla stam på båda sidorna om Bottniska viken ock Östersjön.

H. VENDELL.

Landsmålsföreningarna i Lund
1875—1882.

Föreningen för Smålands minnen.

Enligt den plan till redogörelse för landsmålsföreningarnas värksamhet, som uppgjorts af Samfälda utskottet i Uppsala, skulle efterföljande uppgifter egentligen omfatta endast tiden efter år 1872, men då »Föreningen för Smålands minnen» är af äldre datum samt dess bästa värksamhet i vissa riktningar infaller före denna tid, har redogörelsens ändamål synts bäst vinnas genom att låta den framställa föreningens hela värksamhet.

Föreningen konstituerade sig den 28 november 1861. Såsom hännes stiftare kunna nämnas professor C. W. BLOMSTRAND (då nationens kurator), docenten C. H. ANDERSÉN, samt numera lärovärksadjunkten S. H. B. SVENSSON.

Sedan flertalet af dem, som under de första åren af föreningens tillvaro värksammast deltogo i hännes arbete, dels lemnat universitetet, dels blifvit upptagna af andra göromål, aftynade intresset alt mer ock mer, ock under åren 1868—1874 kan föreningen ej sägas hafva existerat mer än till namnet. Först sedan landsmålsföreningarna börjat sin värksamhet, väktes intresset åter till lif, ock på initiativ af nationens inspektor, professor BLOMSTRAND, återupptog föreningen sitt arbete höstterminen 1875.

Föreningens värksamhet har alltid faktiskt betraktats såsom en nationens gemensamma angelägenhet, om också deltagandet å nationsmedlemmarnas sida sällan varit så allmänt, som man kunde hafva önskat. Såsom ett uttryck af föreningens anslutning till nationen torde den omständigheten kunna anses, att föreningen bland sina ledare alltid haft nationens inspektorer ock kuratorer, äfvensom att nationens bibliotekarie vårdar

föreningens boksamling. Här är äfven platsen att omnämna den punkt i föreningens stadgar, på grund af hvilken hännes tillhörigheter skola öfverlemnas åt nationen, om ock när föreningens värksamhet kommer att upphöra.

Till en början omfattade föreningen endast medlemmar af Smålands nation (Växjö stift). Men den 6 november 1865 anslöto sig äfven medlemmar af Kalmar nation till hänne, hvarigenom hon kom att omfatta hela Småland. Vid arbetets återupptagande år 1875 återgick man dock till den första bestämmelsen.

Vid stiftelsen fördelades arbetet på fyra afdelningar, hvardera under en föreståndare, som ordnade afdelningens arbete. De särskilda afdelningarnas omfång förändrades ett par gånger ock fastställdes slutligen på följande sätt:

1:sta afd., den språkliga, omfattande landsmålets ljudlära, formlära, syntax ock ordbok;

2:dra afd., omfattande uppgifter rörande Smålands folklif, såsom seder ock bruk vid olika tillfällen, klädedräkt, folksaga, folkvisa, folkmusik m. m.;

3:dje afd., den historiska, omfattande dels bidrag till Smålands allmänna historia, dels släkt- ock lefnadsteckningar, gamla dokument, beskrifningar öfver fornlemningar samt statistiska uppgifter;

4:de afd., den naturhistoriska.

Då föreningen 1875 på nytt började sin värksamhet, ansågs det obehöfligt, åt minstone tils vidare, att arbeta på skilda afdelningar; sedan dess har därför arbetet varit gemensamt.

För **ordboksarbetet** är hittils jämförelsevis litet gjordt. Någon särskild, genomförd ljudbeteckning har ej funnits, utan föreningen har anslutit sig till den af småländska landsmålsföreningen i Uppsala antagna. Föreningen äger fyra af enskilda medlemmar uppgjorda ordförteckningar. Två äro ganska fullständiga; den ena af dessa (förf. af stud. P. E. LINNÉ) innehåller ord från Sunnerbo härad, den andra (af fil. kand. K. LINDSTÉN) ord från Urshults socken.

Grammatiska arbeten, som värkstälts, äro följande:

BORING, O. V. Några anteckningar om den dialekt, som talas inom Virestads, Stenbrohults ock Härlunda samt med några skiljaktigheter äfven i Skatelöfs ock V. Torsås socknar.

SVENSSON, S. H. B. De starka verben i Smålands folkspråk; Några anmärkningar om Smålands landskapsmål (hufvudsakligen Konga härad); Grammatiska betraktelser öfver Sunnerbodialekten (med ledning af den ofvannämda ordlistan af P. E. LINNÉ).

Föreningens samlingar innehålla i öfrigt:

Folkvisor med **folkmusik** (de flesta från Pjätteryds socken ock uppteckna af H. VENDELL):

Alla mina glada dagar.
Jag sökte ock jag frågade (ord af H. VENDELL).
Jag har hört en liten fogel sjunga.
I Rogdala socken, i Vallkinda by.
Där gingo två flickor åt rosende lund.
O, tysta ensamhet.
Det var en lördagsafton (från Nässjö, upptecknad af A. RAMM).

Folklekar med musik: 13 stycken, upptecknade af S. H. B. SVENSSON, H. VENDELL ock L. G. BORING; vidare beskrifning på åtskilliga barnlekar af J. G. YMAN, samt vaggvisor upptecknade af den samme.

Folksagor:

ANDERSÉN, C. H. Stycken ur en sagokrets: fan ock bonden.
ANDERSSON, C. Några sagor från Bankeryds socken.
EKENMAN, V. Ett par sägner om Ed.
ELMBLADH, M. A. Smörhulta-Swen ock skåningarna.
LINDSTÉN, K. Sägner från Urshult.
PALMGREN, K. Tvänne sagor från Asa ock Tjureda.
SJÖSTRAND, N. M. O. Piehall i Kläcklinge; Masse på Getnö.

Vidskepliga bruk:

ELMQVIST, C. A. Skrock m. m. från Elmeboda.
LINDSTÉN, K. Dödsförebud.
LINNELL, C. V. Några vidskepliga föreställningar ock bruk ur Smålands folklif.
RAMM, A. Skrock ock fördomar.
SJÖSTRAND, N. M. O. »Medel» d. ä. undangömda skatter ock sättet för deras återfinnande.

Skildringar af **folklifvet** i Småland:

BILLENGREN, E. Bidrag till kännedomen om södra Smålands folklif.
BOBERG, J. F. Folklifsbild från Åsenhöga socken.
BREDENBERG, J. O. En färd genom Västbo.
GUSTAFSON, A. J. Kyrkovärdens Kalle.
JOHANSSON, F. A. Några egendomliga bondemän från Norra Vedbo.
LOTHIGIUS, C. A. R. Ett kronbröllop i Mo 1857; Postkalle; Gubben Udds krigsbedrifter (se nedan).
PALMGREN, K. Bonden ock riksdagsmannen Bose från Stenslanda södregård i Täfvelsås socken af Kronobärgs län; Folkstudier från Täfvelsås.

QUENNERSTEDT, A. Några minnen från Småland ock dess folklif.
SJÖSTRAND, N. M. O. Scener ur folklifvet.
STRANDMARK, J. M. Allmogens sätt att indela året.
YMAN, J. G. Iakttagelser under en exkursion sommaren 1862; Hvarjehanda som ej så noga kan specificeras.

Ortbeskrifningar:

ALMQVIST, G. Något om Huskvarna.
JOHANSSON, F. A. En gammal begrafningsplats i Elmeboda socken.

Flera medlemmar hafva inlemnat gamla originaldokument, afskrifter af dylika, samt anteckningar ur gamla kyrkoböcker.

Från hembygden har föreningen fått mottaga följande:

HJELMERUS ock WETTERMARK, Antikviteter i Urshults socken (inl. af kyrkoherde N. WIESLANDER).
PETERSSON, A., f. d. seminarist, Berättelser från Hjälmseryd ock kringliggande socknar rörande vidskepliga föreställningar, kloka gubbar, sägner m. m. (af stort intresse äfven genom upptecknarens egen uppfattning ock språk; inlemnad genom ak.-adj. P. J. H. LEANDER).
VACKLIN, C. F. Också en småländsk landtvärnist.
Bref om sibiriska fångarne 1811 ock 1812, material för Ennes' arbete »Carl XII:s krigare» (gåfva af Z. EKENGREN).

Af de nämda arbetena hafva följande blifvit trykta:

Gubben Udds krigsbedrifter. 1 uppl. Lund 1862. 2 uppl. Lund 1863. Föreningens förlag.

Stycken ur en sagokrets: fan och bonden. I Lunds studentkalender årg. 1863—64.

Knallahistorier från Urshult. I Sv. landsm. I, s. 745—746.

Föreningens ämbetsmän hafva varit:

ordförande: prof. J. G. EK, prof. C. W. BLOMSTRAND, lärov.-adj. A. OSÉEN, fil. kand. K. LINDSTÉN;
v. ordförande: prof. BLOMSTRAND, ak.-adj. P. J. H. LEANDER, prof. A. QUENNERSTEDT, lektor H. ANDERSSON, teol.-fil. kand. F. A. JOHANSSON;
sekreterare: doc. C. H. ANDERSÉN, lärov.-adj. S. H. B. SVENSSON, kyrkoherden J. ANDERSSON, fil. kand. K. LINDSTÉN, stud. TH. BLOMSTRAND;
v. sekreterare: lärov.-adj. G. SÖDERGREN, häradsskrifvare L. G. BORING, friherre C. A. LILLIECREUTZ, doc. R. WICKBERG, fil. kand. K. LINDSTÉN, fil. kand. O. OSÉEN, stud. J. B. SJÖSTRAND;
afdelningsföreståndare
för 1:sta afd.: lärov.-adj. S. H. B. SVENSSON, lärov.-adj. G. SÖDERGREN, prof. TH. WISÉN;

---

[1]) För de ännu lefvande upptagas de nuvarande titlarna.

för 2:dra afd.: prof. A. QUENNERSTEDT, lärov.-adj. H. VENDELL, lärov.-adj. S. H. B. SVENSSON, lektor G. F. PETERSSON, registrator C. G. v. SYDOW;
för 3:dje afd.: stud. P. E. LINNÉ, lärov.-adj. J. M. STRANDMARK, lektor E. BILLENGREN;
för 4:de afd.: prof. A. QUENNERSTEDT.

Då föreningen icke har något särskildt inskrifningsalbum, utan endast förteckningar för hvarje termin öfver de närvarande medlemmarna, kan icke föreningsmedlemmarnas antal från början noggrant uppgifvas utan efter ett tämligen drygt arbete; en ungefärlig beräkning gifver emellertid vid handen ett antal af omkring 250.

Fördeladt på terminer har medlemmarnas antal varit följande[1]:

ht. 61	27	medl.	ht. 65	20	medl.	vt. 79	17	medl.
vt. 62	36	»	ht. 75	30	»	ht. 79	12	»
ht. 62	25	»	vt. 76	27	»	vt. 80	17	»
vt. 63	40	»	ht. 76	31	»	ht. 80	25	»
ht. 63	50	»	vt. 77	28	»	vt. 81	21	»
vt. 64	34	»	ht. 77	25	»	ht. 81	36	»
ht. 64	32	»	vt. 78	16	»			
vt. 65	17	»	ht. 78	17	»			

Stadgarna föreskrifva, att sammanträden böra hållas en gång i månaden under lästermin. Denna bestämmelse har i allmänhet iakttagits, men från ock med 1880 hafva enligt regeln två sammanträden ägt rum i månaden. Sammanträdena räcka öfverhufvud två timmar. Medeltalet af vid mötena närvarande medlemmar har varit 10—15.

Terminsafgiften var till en början 1 krona, men har från 1866 varit 50 öre, från 1880 blott 25 öre. Någon särskild inskrifningsafgift erlägges ej.

JOSEF ANDERSSON. TH. BLOMSTRAND.

[1]) För åren 1866 ock 1867 saknas uppgifter i matrikeln. Att för åren 1868—74 uppgifter ej finnas, beror på hvad som ofvan blifvit sagdt om dessa år.

Skånska landsmålsföreningen

stiftades den 22 september 1875, på uppmaning af fil. stud. E. K. BÖÖS, af honom ock studerandena H. E. LARSSON, RASM. HANSSON, A. F. HALLGREN samt L. TH. LARSSON, ock uppställdes såsom dess uppgift »att söka lära känna skånska folklynnet, sådant det i sång ock sägen, i egendomliga seder ock bruk, i dansar, lekar, ordspråk, gåtor, m. m. samt framför alt i allmogemålet afspeglar sig». Under första tiden var föreningen blott enskild, tils i början af år 1876 en inbjudning utgick till skånska studerande nationen vid Lunds universitet att i föreningens arbeten deltaga. Antalet af föreningens inskrifne ledamöter har sedermera varit:

vt. 76 12	vt. 78 17	vt. 80 21
ht. 76 17	ht. 78 25	ht. 80 18
vt. 77 16	vt. 79 20	vt. 81 21
ht. 77 27	ht. 79 20	ht. 81 20,

ock har hela det inskrifna antalet uppgått till 87. Särskild inskrifningsafgift har ej funnits; terminsafgiften var till ock med vt. 1878 en krona, men nedsattes vid höstterminens början till 50 öre.

I allmänhet hafva de i föreningen inskrifne visat sig ganska intresserade för dess värksamhet, så att ungefär tre fjärdedelar af dem regelbundet bevistat sammanträdena. Ett möte har i regeln förekommit hvarannan vecka, ock har hvarje möte i medeltal varat $2^1/_2$—3 timmar.

Föreningen har merendels arbetat på blott en afdelning, ock ha därvid alltid de kulturhistoriska samlingar, som inlemnats efter föregående mötet, först blifvit genomgångna, hvarefter ordboksarbetet i förening med det grammatikaliska företagits. Under de senare läsåren har dock föreningen delvis arbetat på två afdelningar.

Föreningens samlingar, som under den första tiden af dess tillvaro voro delade i fem afdelningar med hvar sin referent, delades ht. 1877 i två fack, det lexikaliska ock det historiskt-poetiska, som hvartdera skulle skötas af sin fackvårdare.

Föreningens **historiskt-poetiska** fack innehåller: 37 uppteckningar af folkvisor, 18 sagor ock sägner, 60 ringdansar,

åtskilliga samlingar af ordspråk ock ordstäf, 2 samlingar gåtor, 35 slagdängor ock 12 skildringar ur folklifvet förutom några smärre bidrag. Samlingarna i detta fack, som till största delen härröra från fil. kand. E. K. Böös, fil. studd. G. F. KARLIN, A. MALM, L. A. NYRUP ock H. O. WRANÉR, äro delvis uppteckade på landsmål, till en stor del med landsmålsföreningarnas alfabet.

På det lexikaliska området hafva omkring 1,600 ord, uppteckade på lösa lappar, blifvit genomgångna. Därvid hafva anteckningar gjorts om substantivens kön ock böjningssätt, verbens konjugation med angifvande af deras former i pres. infin., pres. indik., imperf. indik., sup. ock part. pret. o. s. v., ock har anförts ordets betydelse eller betydelser samt, när så ansetts behöfligt, exempel på dess begagnande. Uppgifterna hafva skett häradsvis, men när olika former eller betydelser hafva funnits i de olika trakterna af ett härad, har sådant angifvits. Till ock med vt. 1878 begagnades en för föreningen antagen beteckning, men från ock med ht. 1878 den af Uppsala landsmålsföreningar antagna. Emedan vissa ordklasser blifvit genomgångna (t. ex. de starka verben i det närmaste fullständigt), hafva de uppteckade orden kommit att falla någorlunda jämnt på de olika begynnelsebokstäfverna. Dessutom hafva till samlingarna blifvit inlemnade omkring 3,500 ej ännu genomgångna ord, hufvudsakligen från södra delen af Luggude härad, dock äfven från andra trakter af landskapet. Såsom hjälpredor vid föreningens arbeten hafva användts: RIETZ' dialektlexikon, Svenska akademiens ordlista, MOLBECHS danska ordböcker, AASENS norska dialektlexikon, MÖLLERS ock LINDERS dialektlexika m. fl.

I slutet af år 1877 utgick en inbjudning till landskapets befolkning att insända uppgifter till föreningen i de ämnen, hvarmed den sysselsätter sig, ock hafva inkommit 9 stycken rätt stora ordlistor (en på 8 skrifark) samt några visor ock danslekar.

Föreningens ämbetsman, som omväljas för hvarje termin, hafva varit:

ordförande: fil. kand. E. K. Böös ht. 75—ht. 77, fil. kand. N. OLSÉNI vt. 78—ht. 81;

sekreterare: fil. stud. H. E. LARSSON ht. 75, N. OLSÉNI vt. 76—ht. 77, fil. stud. A. MALM vt. 78—vt. 81, fil. stud. H. O. WRANÉR ht. 81;

kassör ock bokvårdare: jur. stud. R. HANSSON ht. 75—ht. 77, fil. stud. L. ADLER vt. 78—vt. 81, jur. stud. F. RINGSTEDT ht. 81; fackvårdare för det lexikaliska facket: fil. stud. H. E. LARSSON ht. 77, fil. kand. JOH. PAULSON vt. 78, fil. kand. N. OLSÉNI ht. 78—ht. 81; för det historiskt-poetiska facket: fil. stud. H. WRANÉR ht. 77, vt. 81, ht. 81, fil. stud. L. A. NYRUP vt. 78, ht. 78, fil. kand. LUDV. LARSSON vt. 79—vt. 80, fil. kand. E. K. Böös ht. 80.

Lund den 31 december 1881.

NILS OLSÉNI.

Öländska landsmålsföreningen
samt
Ölands ock östra Smålands landsmålsförening.

Öländska landsmålsföreningen stiftades den 11 okt. 1876 samt bestod enligt § 1 i dess stadgar af studerande från Öland vid Lunds universitet, ock ägde dessutom hvar ock en tillträde till föreningen, som intresserade sig för hännes värksamhet. Föreningen stod sålunda oberoende af nationslifvet.

Föreningens ämbetsmän voro ordförande, vice ordförande, hvilken tillika tjänstgjorde som vice sekreterare, ock sekreterare. Val anställdes hvarje termin, ock enkel röstpluralitet afgjorde. Sedan föreningens stiftelse hafva följande personer varit ämbetsmän:

ordförande: jur. stud. P. A. HANSTRÖM ht. 76, ht. 79, teol. stud. O. ARLIN vt. o. ht. 77, fil. kand. P. A. ALBIHN vt. 78—vt. 79;
vice ordförande: teol. stud. O. ARLIN ht. 76, jur. stud. P. A. HANSTRÖM vt. 77, ht. 78, vt. 79, fil. kand. P. A. ALBIHN ht. 77, teol. stud. P. ANDERSSON vt. 78, ht. 79;
sekreterare: fil. kand. A. KEMPE ht. 76—ht. 79.

Antalet medlemmar inskrifna sedan början i föreningen är 15. För hvarje termin hafva vid universitetet funnits inskrifne medlemmar:

ht. 76	vt. 77	ht. 77	vt. 78	ht. 78	vt. 79	ht. 79
8	9	12	8	10	9	10.

Vid föreningens sammanträden hafva alla medlemmar varit närvarande utom dem, som af laga förfall såsom sjukdom,

resor från staden eller dylikt varit hindrade. Någon terminsafgift erlades icke ock ej häller inskrifningsafgift, utan utdebiterades vid hvarje termins slut på medlemmarna omkostnaderna för föreningen. De vetenskapliga arbeten, som varit nödvändiga, hafva till låns erhållits från nationsbiblioteket eller från enskild person. Föreningen ägde sålunda hvarken kassa eller bibliotek.

Föreningen arbetade gemensamt ock utan utskott. Enligt § 5 i stadgarna sammanträdde föreningen hvarannan vecka under läseterminerna från d. 15 sept. till d. 1 dec. ock från d. 1 febr. till d. 16 maj. Första sammanträdet borde äga rum inom 8 dagar efter termins början. Ett sammanträde varar i allmänhet två timmar. Den arbetsordning, som vid föreningens stiftelse antogs, är enligt § 9 af stadgarna följande: »Sedan föreningen granskat föregående mötes protokoll, anstält nödiga val o. s. v., öfvergår hon till sitt egentliga arbete, hvilket består däri, att alla efter den antagna ljudbeteckningen affattade berättelser, sagor, visor, grammatiska ock syntaktiska iakttagelser m. m., som till sekreteraren efter sista mötet inlemnats, framläggas till granskning; ock sedan de blifvit fullständigt genomgångna, afgöres, om de böra läggas till samlingarna. Ordboksarbetet bör tillgå på följande sätt: Af medlemmarna uppteckas hvarje för öländska allmogemålet egendomligt ord, men blott sådana, på lösa lappar af $^1/_8$ arks storlek, ock angifves där ordets betydelse, härledning, böjning, användning ock området för dess förekomst, så långt alt detta är bekant. Dessa lappar inlemnas till sekreteraren» ock förfors sedan, som ofvan är nämdt. Detta sätt att gå till väga vid ordboksarbetet öfvergafs mellertid redan under andra terminen af föreningens värksamhet af flere skäl, ock i stället fann man fördelaktigast att samla efter begrepp eller i större afdelningar. Därvid tillgick ungefär sålunda, att vid ett sammanträde medlemmarna ålades att hvar för sig utarbeta hvar sin samling af benämningar ock uttryck, som kunde hänföras till t. ex. åkerbruksredskap, kvarn, hus, ladugård, husdjur o. d., med samma bestämmelser, som gälde för ordboksarbetet, dock utan att lösa lappar användes. Dessa uppteckningar genomgingos därpå sammanträdena, förökades, beriktigades ock lades slutligen till samlingarna. De hjälpmedel, som hufvudsakligast be-

gagnats, äro RIETZ' ordbok öfver allmogemålen, LINDERS afhandling om allmogemålet i S. Möre ock BODORFFS om Ölandsmålet. I allmänhet antecknades för orden best. ock obest. form, numerus, genus, tema för verb i infin. presens, imperf. ock supinum. Området för ordens förekomst antecknades med socknens namn, om det förekommer inom ett inskränktare område, annars norra, mellersta ock södra Öland. Antalet af ord, uppteckade på lösa lappar ock i förteckningar efter begrepp, utgör omkring 1,300, ock antalet namn på byar, gårdar o. s. v. något öfver 400.

I början af sin värksamhet antog föreningen af den för Ö. Smålands ock Ölands landsmålsförening i Uppsala gällande ljudbeteckningen hvad som kunde tillämpas särskildt på Ölandsmålet med några få förenklingar i typernas skrifning. På sammanträdet den 28 september 1878 beslöt föreningen att begagna den af Uppsala landsmålsföreningars samfälda utskott föreslagna ljudbeteckningen, så fort denna blefve tillgänglig.

På ölandsmål uppteckade texter finnas (med den första ljudbeteckningen) följande:

guben sam skul føøt hushaal; $^1/_2$ ark, Löt.

va trul kan farma, I ock II; 1 ark, Runsten.

pafasa am gryta ma hel i buten; $^1/_4$ ark, Löt.

ve glasa, monolog om en stadsresa; $^1/_2$ ark.

lagøør kápal, sägner om Långöre kapell; $^1/_2$ ark, Bredsättra.

I föreningens samlingar finnas dessutom åtskilliga sagor ock berättelser, af hvilka vi här omnämna:

Sagor om näcken (2 st.), sjörån (2 st.), skogsrån (2 st.), Odens hästar (3 st.), älfvor (1 st.), mjölkharen (1 st.), maran (1 st.), vålnader ock gengångare (4 st.), Tor (2 st.); sägner om Prästhögen i S. Möckleby, om Gräbbrören i Segerstad, om Löthögen i Solbärga, om nergräfda skatter i Gårdstorp ock Stora Dalby.

Äfven finnas några anteckningar om huskurer ock botemedel från södra Öland.

I samlingarna finnes slutligen en rikhaltig förteckning öfver alla kreatursmärken ock bomärken, som begagnas inom tolf socknar. Förteckningar finnas äfvensä öfver det öländska uttalet af namnen på socknar, byar, gårdar, sjöar, mossar, skogar, öar ock grund från följande socknar: Böda, Högby, Källa,

Pärsnäs, Alböke, Köping, Egby, Gärdslösa, Bredsättra, Räpplinge, Högsrum, Glömminge, Kastlösa, Södra Möckleby, Smedby, Mörbylånga, Resmo, Gräsgård, Segerstad, Ås ock Väntlinge; jämte redogörelse för åtskilliga minnesmärken i Räpplinge, Egby, Gräsgård, Segerstad ock Ås.

* * *

Vid sammanträde den 9 febr. 1880 beslöts på begäran af medlemmar af Kalmar nation från Smålandssidan att ombilda föreningen, så att den under namn af **Ölands ock östra Smålands landsmålsförening** komme att inom sitt värksamhetsområde omfatta utom Öland äfven den del af Småland, som hör till Kalmar stift. Stadgar uppgjorda på grundval af de äldre ock med afvikelser därifrån blott för så vidt det kräfdes af denna utvidgning, antogos den 21 febr.

Denna förenings **ämbetsmän** hafva varit:

ordförande: jur. stud. P. A. HANSTRÖM vt. 80, fil. kand. A. KEMPE ht. 80—ht. 81;

vice ordförande: teol. stud. J. A. SÖDERLUND vt. 80, ht. 80, jur. stud. P. A. HANSTRÖM vt. 81, fil. stud. J. MELÉN ht. 81;

sekreterare: teol.-fil. kand. C. O. DALIN vt. 80, ht. 80, fil. stud. G. A. KARLSSON vt. 81, ht. 81.

Medlemmarnas antal har varit:

vt. 80	ht. 80	vt. 81	ht. 81
20	10	13	7.

Föreningens **samlingar** hafva under tiden ökats med 5 skildringar ur folklifvet från Öland, 2 från Småland ock 1 författad på Kalmar stadsdialekt. Ordboksarbetet har fortfarande bedrifvits på samma sätt som förut. Uppteckningar af samma art som öfver de öländska socknarna hafva inlemnats öfver de småländska socknarna Karlslunda, Oskar, Förlösa ock Vissefjärda.

Åtskilliga medlemmar af föreningen, som lemnat universitetet, fortsätta att värka för densamma.

Af föreningens samlingar har ännu ingenting blifvit i tryck utgifvet.

Dec. 1881.

ARVID KEMPE.

Blekingska landsmålsföreningen.

Vid ett besök i Lund höstterminen 1879 af den kände folklifsskildraren, skolläraren K. NILSSON från Lösen i Bleking, uppstod först tanken på att bilda en blekingsk landsmålsförening. Förslaget vann anslutning, ock några personer åtogo sig att utarbeta stadgar, som på möte den 15 november 1879 blefvo antagna. Enligt § 2 i dessa stadgar består föreningen »af studerande af blekingska nationen; dock mottagas äfven andra personer, som kunna ock vilja värka för hännes ändamål». Dessa senare insända sina bidrag skriftligen. Föreningen räknar 3 sådana medlemmar: en skollärare, en klockare ock en bonde.

Föreningens **ämbetsmän** äro ordförande ock sekreterare, som tillika är vice ordförande, skattmästare ock bibliotekarie. De väljas för läsår.

Ordförande har sedan föreningens stiftelse varit fil. kand. C. M. OLDIN ock sekreterare fil. kand. C. A. WINDAHL.

Medlemmarnas antal enligt de terminliga uppgifterna i föreningens album har varit följande:

ht. 79	vt. 80	ht. 80	vt. 81	ht. 81
18	14	10	8	11.

Sammanträdena ha hållits hvar tredje vecka under lästerminerna.

Terminsafgiften var under första året 1 kr., men sänktes sedan till 50 öre. De inflytande medlen användas enligt beslut af föreningen dels till prenumeration på landsmålstidskriften, dels till inköp af annan landsmålslitteratur.

Vid **sammanträdena** ha af medlemmarna inlemnats en ock annan saga, samling af gåtor, beskrifning på lekar, namn på jordbruks- ock fiskeredskap, hvilket upplästs ock behandlats. För öfrigt har orduppteckning varit den vanliga sysselsättningen. Utgående från den uppfattningen, att en landsmålsförenings ordsamlingar, upptecknade efter sagesmän hur troget som hälst, aldrig i fonetiskt afseende kunna för forskaren ersätta det lefvande ock personliga studiet af språket bland folket själft, har föreningen hittils mest lagt an på att samla

ovanliga, för Bleking egendomliga ord, hvilka tolkats, men hvilkas särskilta former angifvits endast då, när de företett någon säregen oregelbundenhet. En följd häraf har varit, att vanliga skriftecken, kompletterade med några få vokal- ock konsonanttyper ur svenska landsmålsalfabetet, användts. Det uppteckna de ordets fyndort utsättes alltid, vanligen häradsvis, stundom också sockenvis, när sagesmannen ej haft reda på det ungefärliga omfånget för dess förekomst. Uppteckningen sker på lösa lappar.

Bland hjälpredor, som anlitats vid föreningens arbete, må nämnas: RIETZ' dialektlexikon, CIMMERDAHLS afhandling om Blekingsmålet, Svenska akademiens ordlista, LINDERS afhandling om målet i Södra Möre. En stor mängd af de i sistnämda arbete upptagna orden tillhöra äfven Östra härad i Bleking.

Protokollsbok med kortfattade redogörelser för föreningens möten ock arbeten, inkomst- ock utgiftsbok med revisionsberättelser för läsår, inskrifningsalbum ock förteckning öfver boksamlingen utgöra det arkiv, som lemnar upplysning om föreningens anspråkslösa tillvaro ock värksamhet.

Lund d. 31 dec. 1881.

C. M. OLDIN.

Samfälda utskottet.

Såsom af de särskilda redogörelser, som hvarje af landsmålsföreningarna i Lund lemnat angående sin värksamhet, framgår, hafva dessa föreningar blifvit stiftade på mycket skilda tider, enär den småländska räknar betydligt äldre anor än de öfriga. Föreningarna hafva också i början arbetat oberoende af hvarandra, ock någon förbindelse har under den första tiden ej mellan dem ägt rum. Ofta kändes dock behofvet af en närmare sammanslutning, ock förslag framställdes därom åtskilliga gånger utan något resultat, tils under höstterminen 1878 tvänne ledamöter från hvardera af de tre dåvarande föreningarna åtogo sig att i de respektive föreningarna väcka förslag om tillsättande af ett Samfäldt utskott, till hvilket

hvarje förening ägde att för läsår utse två medlemmar ock hvilket hade att besluta i alla frågor, som för föreningarna voro gemensamma, hvarjämte möjligen uppkommande utgifter borde fördelas lika på föreningarna. Detta förslag antogs af alla föreningarna, ock valdes till ledamöter i utskottet för läsåret 1878—79 fil. lic. C. AF PETERSENS ock fil. kand. NILS OLSÉNI från skånska, doc. R. WICKBERG ock teol. stud. J. ANDERSSON från småländska, samt fil. kand. A. KEMPE ock jur. stud. P. A. HANSTRÖM från öländska föreningen.

Utskottet sammanträdde första gången den 28 oktober 1878 ock beslöt: att för läsår inom sig utse ordförande ock sekreterare, att utskottet skulle sammankallas af ordföranden eller på hans uppdrag af sekreteraren, samt att, om någon af härvarande nationsföreningar bildade ny landsmålsförening, denna skulle inbjudas att på samma villkor som de förutvarande i utskottet deltaga. Därefter valdes till ordförande AF PETERSENS ock till sekreterare OLSÉNI. För läsåret 1879—80 återvaldes i utskottet samme ledamöter med undantag af doc. AF PETERSENS, som afsagt sig förtroendet ock i hvars ställe valdes doc. A. KOCK. Till ordförande under samma tid utsåg utskottet doc. R. WICKBERG ock till sekreterare kand. N. OLSÉNI.

Den 13 november 1879 stiftade studerande blekingska nationen en landsmålsförening med fil. kand. C. M. OLDIN som ordförande ock fil. stud. C. A. WINDAHL såsom sekreterare, ock beslöt utskottet på möte den 26 november i enlighet med föregående stadgande att inbjuda denna förening att i utskottet deltaga.

För läsåret 1880—81 voro utskottets ledamöter: doc. A. KOCK ock kand. N. OLSÉNI från skånska, doc. R. WICKBERG ock kand. K. LINDSTÉN från småländska, kand. A. KEMPE ock jur. stud. P. A. HANSTRÖM från öländska samt kandd. C. M. OLDIN ock C. A. WINDAHL från blekingska föreningen; utskottets ordförande under samma tid var doc. R. WICKBERG, ock dess sekreterare kand. N. OLSÉNI.

Utskottets ledamöter för läsåret 1881—82 äro: doc. A. KOCK ock kand. N. OLSÉNI från skånska, kandd. K. LINDSTÉN ock E. ZANDER från småländska, kandd. A. KEMPE ock G. A. KARLSSON från öländska, samt kandd. C. M. OLDIN ock C. A. WINDAHL från blekingska föreningen. På mötet den 4 okt. 1881 beslöt

utskottet för att åvägabringa större enhet i utskottets ock föreningarnas värksamhet, att sekreterarebefattningen i utskottet skulle indragas ock förenas med ordförandebefattningen, så att ordföranden äger att sammankalla utskottet ock leda dess förhandlingar, att öfver dessa föra protokoll, att öfvervaka värkställandet af utskottets beslut samt att mottaga ock besvara skrifvelser, som angå landsmålsföreningarnas gemensamma intressen; hvarjämte beslöts, att i händelse af förfall för ordföranden den af de särskilda föreningarnas ordförande, som längst beklädt ordförandeplatsen, skulle träda i hans ställe. Vid därefter företaget val af ordförande för läsåret utsågs därtill kand. N. OLSÉNI.

Såsom biträdande ledamöter från Lund i tidskriftens redaktion hafva tjänstgjort: läsåret 1879—80 doc. R. WICKBERG ock kand. N. OLSÉNI, samt läsåren 1880—81—82 doc. A. KOCK ock kand. N. OLSÉNI.

Lund den 31 december 1881.

NILS OLSÉNI.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF. II. 2.

TILLÄGG

TILL

ADOLF NOREENS ORDBOK ÖFVER FRYKSDALSMÅLET

AF

JAN MAGNUSSON
I GRANBÄCKSTORP.

STOCKHOLM, 1880.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Förord.

I sammanhang med anteckningar till en beskrifning öfver Gräsmarks socken i Fryksdals nedre härad af Värmlands län började jag år 1864 samla sådana ord, som antingen äro för Fryksdalsmålet egendomliga eller ock i detta uttalas ock betonas på annat sätt än i riksspråket. En alfabetiskt ordnad ordlista öfver dessa ord jämte några grammatiska anteckningar om verbalböjningen, ordspråk, ordstäf, ordspråkslika talesätt, gåtor ock några sägner inlemnade jag år 1873 till Svenska fornminnesföreningen.

Emellertid utgaf docenten vid Uppsala universitet dr ADOLF NOREEN under år 1877 **Fryksdalsmålets ljudlära** ock år 1878 **en Ordbok öfver Fryksdalsmålet**, den senare på bekostnad af Värmlands naturhistoriska ock fornminnesförening ock innehållande omkring 6,600 ord. Men då min är 1873 till Svenska fornminnesföreningen inlemnade ordlista innehöll omkring 1,200 ord, som icke äro intagna i ofvannämda ordbok, ock mina senare samlingar ökat detta antal till omkring 3,000, har **Värmlands naturhistoriska ock fornminnesförening** beslutit bidraga till utgifvandet af ett supplement, upptagande sådana ord, som ej finnas i den större ock fullständigare ordboken. Detta supplement öfverlemnas härmed till trycket.

Med den Noreenska ordboken ock denna ordlista torde väl nedre Fryksdalens ordförråd vara i det närmaste uttömdt, ehuruväl det ligger i sakens natur, att åtskilliga ord ännu kunna anträffas, hvilka undfallit både doc. NOREENS ock min uppmärksamhet eller minne.

Den ljudbeteckning NOREEN användt i sin ordbok, ock för hvilken han utförligt redogör i nyss nämda afhandling om **Fryksdalsmålets ljudlära** (i Upsala universitets årsskrift för 1877), till hvilket arbete jag därför hänvisar, har jag här bibehållit ock lagt till grund för min anordning af materialet, på det att denna ordlista må i allo vara användbar såsom supplement till den noreenska ordboken. Som det emellertid är ur alla synpunkter önskvärdt, att hädanefter vid alla dialektiska upptecknigar det nya landsmålsalfabetet användes, har hvarje ord återgifvits äfven med dettas typer. Aksenter hafva endast vid denna senare beteckning utsatts, liksom ock alla fraser äro endast medelst landsmålsalfabetet återgifna. För att lätta jämförelsen mellan de båda alfabeten meddelas här nedan en af doc. NOREEN uppgjord jämförande tabell.

Den olikhet i afseende på ljud, betoning o. d., som någon gång visar sig mellan en af mig ock en af doc. NOREEN anförd språkform, har sin förklaring däri, att, under det att NOREENS arbeten hufvudsakligen stödja sig på Emterviksdialekten (se förordet till **Fryksdalsmålets ljudlära**), förskrifver sig min ordlista till största delen från Gräsmarks socken, som gränsar till Öfre Fryksdalen ock i följd däraf företer en i några mindre viktiga punkter från sydligare trakters språk afvikande dialekt.

För det biträde jag åtnjutit af svarfvaren O. GRANSTRÖM vid materialets insamlande ock af doc. NOREEN vid dess utarbetning för trycket, får jag härmed aflägga min skyldiga ock varma tacksägelse.

Granbäckstorp i maj 1880.

JAN MAGNUSSON
ledamot af riksdagens andra kammare.

Jämförande tabell för ljudbeteckningen:

NOREEN	Lmalf.	NOREEN	Lmalf.	NOREEN	Lmalf.
a	*a*	*k*	*k*	*t*	*t*
æ	*a*	*l*	*l*	*s*	*s*
b	*b*	*ł*	*ł*	*t*	*t*
c	*ɣ*	*m*	*m*	*u*	*u*
d	*d*	*n*	*n*	(*ǫ*	*n*)
e	*e*	*o*	*o*	*v*	*v*
ǽ	*æ*	*ǫ*	*θ*	*y*	*y*
f	*f*	*p*	*p*	*z*	*s*
g	*g*	*q*	*ɣ*	*ɑ*	*ɑ*
h	*h*	*r*	*r*	*ę*	*æ*
i	*i*	*ɑ*	*d*	*ø*	*ø*
j	*j*	*n*	*n*		

ǽ borde kanske rättare återgifvas med *θ*.

Endast exspiratoriska aksenter hafva i regeln angifvits (´ stark, ˈ medelstark, ˋ sammansatt). Om den musikaliska karaktär, som i olika fall tillkommer hvardera af dessa, se NOREEN, **Fryksdalsmålets ljudlära** § 107. Då stafvelse, som ej har hufvudtonvikten, dock har sammansatt aksent, har dennes musikaliska beskaffenhet angifvits (ˋ låg cirkumflex = ˇ i Fryksd. ljudl.). Vokallängd anges i landsmålsalfabetet med ˍ under vokalen; i noreenska alfabetet utmärkes däremot korthet hos betonad vokal genom följande konsonants dubbelskrifning.

Förkortningar:

först. = förstärkande;
för öfrigt desamma som i den noreenska ordboken.

A = *a*.

akks *aks* s. n. förstånd, t. ex. i uttrycket: *dæ æ alt aks pa̯n.*

aktivǽr *aktívæ̣r* adj. aktsam, sparsam.

al *â̯l* sv. v. 1. uppföda utan modersmjölk.

algris *â̯lgri̯'s* s. m. gris som är uppfödd utan modersmjölk.

annǽr *ânæ̣r* sv. v. 1. förse (släddon) med träskoning.

annos *âno̯'s* s. n. öppning på isen vid ett vattendrags in- eller utlopp ur sjö.

annsæm *ânsam* adj. besvärlig att sköta, t. ex. *en ânsam ôg̯.*

aqqǽrbykksæn *ág̯æ̣rby'ksa̯n* s. f. pl. i uttr. *kâm i ág̯æ̣rby'ksa̯n* ångra sig öfver något.

aqqn *ag̯n* s. f. *klŷv pa ág̯na* l. *ag̯n* klyfva trä i rät vinkel mot årsringarne.

ar *a̯r* s. m. 1) alf; 2) samling af grus, sand eller småsten.

atti *âti* adj. ej obetydlig, tämligen stor.

asben *â̯sbe̯'n* s. n. ett slags skällsord.

aslejj *â̯slæ'j* s. m. odugling (skällsord).

atæl *â̯tal* adj. besvärlig att sköta.

avænns *aváns* s. m. vinst, fördel.

ave *â̯ve* adj. 1) afvog, ogen, motgjord; 2) vresig.

avǽnto *avæ̣ntó̯* s. i uttr. *bǽ̯r pa avæ̣ntó̯* gå bakvändt, olyckligt.

avǽsknut *á̯væ̣sknu̯'t* s. m. 1) själfslagen eller ej lyckad knut; 2) hvarjehanda mellankommande hinder.

avǽt *â̯væ̣t* adj. n. afvigt, bakvändt, orätt.

azzflo *âsflo̯'* s. f. understa lagret i sädesladan.

azzpryl *âspry̯'l* s. m. prygel.

azzvęssk *ásvǽsk* s. f. ett slags skällsord.

Æ = *a*.

æll *al* adj. uttröttad, svag, matt. – *ta âl øvæ̣r én bag̯k* skära alla öfver en kam; *âl mans væj, fǽstæ̣pi̯j* m. m. allmän väg, kvinna o. s. v. *âl stas* adv. allestädes.

ællrdˇs, *ǫllrdˇs* *âlræs*, *ôlræs* sv. v. 1. åldras.
æmmæ *âma* adv. under tiden, emellertid.
ænndˇztæss *ánæstás* adv. annorstädes.
ænntelen *ántę'len* adj. (vanl. blott neutr.) osnygg, vämjelig.
ærrbessmør *árbesmø'r* s. m. arbetsmyra.
ærrm *arm* adj. mager, smal.
ærrmkrok *ârmkrǫ'k* s. m. armveck.
ærrmlen *ármlę̂n* adj. klen, sjuk, fattig.
ærrmliq *ârmlıǫ* s. m. = föreg.
ærrmspjǫll *ârmspjæ'l* s. m. fyrkantig lapp i skjortan vid axeln.
ærrvzuk *árvsų̂k* s. m. ärfd sjukdom eller sjukdomsanlag.
æss int *asînt* adv. als intet.
æsspeitt *âspgît* s. m. säng som mannen ligger i, då hustrun ligger i barnsäng.
æt pø *ạt pø* adv. dessutom, på köpet.
ætdˇrcǫkkt *ậtærjæ'kt* adj. bakåtlutande.
ætgaqq *ậtga'ǫ* s. m. åtgång.
ætjæl *ậtjæ̂l* s. f. åtgärd.
ætliggdˇn *ậtlígæn* adj. efterhängsen.

B = *b*.

ba *ba* sv. v. 1. 1) bada i allmänhet; 2) taga bad i badstuga; 3) arbeta ifrigt; 4) *ba fǫ̂r* stå för, uppbära följderna af något, umgälla.
baklæss *bậklás* s. n. lass på återresa, bakfrakt.
bakli *bậkli* s. f. mot norr vettande sluttning.
baklutæl *bậklu'tal* adj. bakåtlutande.
baklǫsst *bậklæ'st* adj. om lass, då för mycket är lagdt på fordonets bakre del.
bakre *bậkrę'* s. n. 1) bakredskap; 2) bakdel i allmänhet.
baktavvdˇl *bậkta'væl* s. f. rygg (skämts.).
bal *bal* s. m. håla där foglar ligga ock värpa.
bal *bậl* sv. v. 1. 1) gräfva ned sig i sanden (om foglar); 2) trampa eller trycka ned något, t. ex. säd eller gräs.
baqqk *bậǫk* s. m. tvärstycke, tvärslå i redskap.

baqqkæba *báɣkabą'* s. n. 1) ovanlig ansträngning; 2) slagsmål.
bar *bâr* sv. v. 1. rengöra djurs inälfvor, t. ex. *bâr váma.*
batazz *bâtą's* adv. ryckvis, då ock då.
bæddǽr *bâdær* s. m. stort eller starkt föremål.
bæjj *baj* s. m. exkrementer (brukas blott vid tilltal till barn).
bællǽr *bâlær* sv. v. 1. prata utan sammanhang.
bællkæl *bâlkal* adj. motig, besvärlig.
bærrm *barm* s. m. 1) barm; 2) hög kant af jord, snö o. d.
bænværrk *bâṇvárk* s. n. barnarbete, dåligt arbete.
bættiq *bâtiɣ* s. m. oäkta barn.
bæzfødd *bâsfø'd* adj. barnfödd, född.
bæzkœlæ *báskǫ'la* s. f. b. gåfvorna till barn vid dess dop.
bæzri *bâsrị'* s. f. födslovärk.
bæzuk *bâsu̯'k* adj. sjuk före förlossningen.
becyttæ *beɣýta* adj. rädd för något.
bedrøvǽls *bedrǿvæls* s. m. bedröfvelse.
bedrøvle *bedrǿvle* först. adv., t. ex. *b. mŷ* fasligt mycket.
behęnndi *behǽndi* adj. nätt, lämplig.
behęnnle *behǽnle* adj. 1) händig, skicklig; 2) nätt, lämplig.
beli *belị́* sv. v. (endast i infin.) baktala, klandra.
belukksæ *belúksa* sv. v. 1. lura, bedraga.
benve *bệnvẹ'* s. m. benved (lonicera xylosteum).
beragǽn *berágæn* adj. förståndig, ej blyg (endast om barn).
berœ *berǿ* s. n. uppsåt, afsikt, öfverläggning.
berętt *berǽt* sv. v. 1. utdela nattvarden.
beskǫ *beskǿ* sv. v. 2. beskåda.
besøkǽr *besǿkær* s. m. gränsridare.
bet *bệt* sv. v. 2. 1) dela sönder i bitar; 2) beta (skinn vid beredning eller garn ock tyger vid färgning).
betæ *bệta* s. f. b. själfva betningsväskan.
bettǽl *bêtæl* s. m. 1) starkt huggjärn; 2) munlag i betsel.
bettǽzta *bétæsta* adj. minsta, ingenting — endast i nekande satser, t. ex. *int dæ bétæsta* icke det minsta.
bezlagǽn *besḷágæn* adj. slug, listig.
bikoqq *bịko'ɣ* s. m. vise i bikupan.
bitværrj *bịtvárj* s. m. snarsticken, ovettig person; äfven om djur som bita.

bjæll&r, *bjęll&r* *bjâlæ̣r*, *bjæ̂læ̣r* sv. v. 1. tala i otid, omtala det som borde vara hemligt.

bjębb *bjæb* s. n. 1) härmande af någons ord; 2) envisa ock barnsliga invändningar.

bjębb *bjæ̂b* sv. v. 1. 1) härma någons ord; 2) göra envisa ock barnsliga invändningar.

blommon, *blǫmmon* *blômon* *blêmon* s. n. plommon.

blǫmm, *blǫmm* *blom*, *blom* s. m. = *blum(m)*.

blǫmm, *blǫmm* *blôm*, *blôm* s. f. = *blûm(m)*.

blumm, *blǫmm* *blum*, *blom* s. m. koll. 1) blommor i allmänhet; 2) ax på säd ock gräs.

blumm, *blumm* *blûm*, *blûm* s. f. blomma.

blæ *blą* sv. v. 2. hopfoga med sneda fogar; sms. *b. ihóp*.

blædd&r *bládæ̣r* s. n. osammanhängande tal.

blædd&r *blâdæ̣r* sv. v. 1. tala utan sammanhang.

blæffot *bláfǫt* s. m. otymplig människa, i synnerhet en med stora fötter (okvädinsord).

blænngaqqæn *blánga'ǫ̣ǫ̣n* s. m. pl. b., blott i uttr. *i bl.* då ock då.

blej *blêj* sv. v. 1. bliga.

blek *blę̂k* s. n. slipytan på en slipsten.

blekvun *blę́kvū̃n* adj. blek, urblekt.

blinnęt *blínæ̂t* s. f. blindnässla (växter af släktena galeopsis ock lamium).

blivęr *blî̯væ'r* s. n. töväder, blidväder, vackert väder.

blogekkt *blǫ̂ge'kt* s. f. reumatism.

blogrot *blǫ̂grǫ't* s. f. blodrot (potentilla tormentilla.)

blyænt *blýant* s. m. blyertspenna.

blyjvun *blýjvū̃n* adj. något blyg.

blœkkhul *blákhū̃l* s. n. b. blåkulla, helvete.

blœn&ls *blą̂næ̣ls* s. m. färg att blåna kläder med.

blœsten *blą̂stę'n* s. m. kopparvitriol (svafvelsyrad kopparoxid).

blœves *blą̂vę's* s. m. blåsippa (anemone hepatica).

blœvun *blą́vū̃n* adj. något blå, blåaktig.

blœzvinn&l *blą́svínæ̣l* s. m. blåntott, upplagd till spinning.

blękkhus *blæ̂khu̯'s* s. n. bläckhorn.

bløtfessk *blǫ̂tfe'sk* s. m. lutfisk.

bløtlęnnt *blǫ̂tlæ'nt* adj. sank, sumpig.

bog&n *bǫ̂gæ̣n* adj. om kreatur som fått sensträckning i bogen.

bok *bǫ̂k* sv. v. 1. slå sönder i bitar, t. ex. *bǫ̂k stęn*.

bokk *bôk* sv. v. 1. bryta i bitar, t. ex. bröd i mjölk.
bokkblækkdr *bókblákær* s. f. liljekonvalje (convallaria majalis).
bokkdl *bókæl* s. m. buckla.
bokkræmm *bôkrám* s. m. epilobium angustifolium.
bonnhemmdl *bónhe'mæl* s. m. paraply.
bonnsk *bonsk* adj. anspråkslös, nedlåtande.
boqqn *bôgn* sv. v. 1. bågna, kröka sig.
boter *botêr* sv. v. 1. votera, föreslå.
bębb *bêb* sv. v. 1. öfva samlag.
bęrdr *bêrær* s. m. pl. kardborrar (lappa minor).
bęrolle *bêro'le* s. m. döden (skämts.).
bęrrj *bêrj* sv. v. 1. 1) borga, utlåna, ge på kredit; 2) uppskjuta, dröja (endast i nekande satser).
bęn *bên* adj. om häst som vrickat sig i karleden.
bęssk, bussk *bêsk, bûsk* sv. v. 1. borthugga buskar.
bęttdn *bêt'n* sv. v. 1. förslå, räcka till.
bras *brâs* sv. v. 1. 1) elda; 2) löda med koppar.
bræk *brąk* s. n. brott, bräcka.
brænnvakkt *brânva'kt* s. f. i uttr. *gø br., ha br.* smyga sig till en flicka om natten.
brættrøsstæ *brátrø'sta* adj. 1) om hus med hög takresning; 2) om kvinna som är hafvande.
bre *brê* s. f. något till torkning utbredt, t. ex. *hûbrę'*.
brokæ *brôka* s. f. b. tvetydig, dålig kvinna; nästan endast i uttrycket *dôtær at brôka* lika dålig som modern.
brozz byt *bros bût* s. n. vedergällning (eg. brorsbyte).
brętfęlliq *brętfæ'liq* s. m. person som har fallandesot.
brętlænn *brętlân* s. n. skogsmark tjänlig till svedjefall.
bruzkælæ *brûskę'la* s. f. »brudskål», skänker som gifvas bruden på bröllopet.
brussk *brûsk* sv. v. 1. säges om det ljud som frambringas, då kreatur äta, i synnerhet då de äta rotfrukter.
bryn *brûn* sv. v. 2. öfva samlag.
bræ cørrkæ *bręę jôrka* sv. v. 2. erlägga böter för hafvandeskap före vigseln.
brębræssk *brębrâsk* s. n. b., blott i uttr. *i br.* i all hast, med det snaraste.
brøk *brąk* sv. v. 1. bryta ock bända.
brøkasst *brąkâst* s. n. b. i uttr. *i br.* i all hast, med det snaraste.

brœvun *brǽvu̯n* adj. något bråd af sig, hastig.
brę *brǣ* sv. v. 2. 1) smälta snö för att få vatten; 2) hälla smält kåda i laggarne på kärl.
bręk *brǣ̂k* (*mǣ*, *øm*) sv. v. 2. skvallra, tala om hemligheter eller tala i otid. *te a tal óm nô før hônøm, dæ ǽ søm te a jôm gúl unǣr jê̯tspǣ'n* säges om en person, som ej kan bevara hemligheter.
bręk&rbokk&n *brǽ̯kǣrbo'kǣn* s. m. enkel beckasin (scolopax gallinago)?
brękk *brǣ̂k* s. f. bricka.
bręnnzuk *brǽnsû̯k* s. m. röt- ock nervfeber.
bręnnzęr *brǣ̂nsǣ'r* s. n. jordstycke med skarp alf.
bręsst *brǣ̂st* st. v. brista.
bręvsynnt *brǣ̂vsy'nt* adj. som kan läsa skrifvet.
brøføæ *brǿfø̯'a* s. f. b. brödfödan, uppehället.
brøsstsve *brǿstsvê̯* s. m. magsyra, halsbränna.
brøt *brø̯̂t* s. f. nyodling.
brøttniq *brø̂tniŋ* s. m. = föreg.
bukfyll *bû̯kfy'l* s. f. skrymmande, men föga närande foder- ock näringsämnen.
buksǫrrj *bû̯kse'rj* s. f. bekymmer om sin bärgning.
buksvœg&r *búksvǣ'gǣr* s. m. man som har gemensam älskarinna med en annan.
bus *bu̯s* adv. 1) genast, oförberedt; 2) *dæ va bu̯s* det var bra, förträffligt.
buss *bus* s. m. kamrat, vän.
buss&t *bûsǣt* adj. n. förträffligt.
buttstør *bûtstø̯'r* s. m. 1) järnspett; 2) trög varelse.
bubb&l *bûbǣl* s. f. bubbla.
bubb&l *bûbǣl* sv. v. 1. bubbla.
bul *bu̯l* s. m. bål (kroppsdel).
bul *bu̯l* adj. stor ock duktig.
bumms *bums* adv. bums, genast.
bunntręjj *búntrǽj* s. f. bindtröja.
burrk, *bǫrrk* *burk*, *børk* s. m. burk.
bun *bû̯n* sv. v. 1. bulna.
buniq *bû̯niŋ* s. m. lintyget utom ärmarne.
byk *bŷ̯k* s. n. samling af dåliga personer, byke.

bytiq *bŷtiṇ* s. m. 1) af trollen bortbytt barn, bortbyting; 2) elakt, olydigt barn; 3) oäkta barn.
bɑtlæsst *bâtlást* s. f. en båts laddning.
bɑtcęlæ *bátɟæ'la* adj. bortskämd af för mild behandling.
bɑttejjɑ́n *báte'jæn* adj. 1) borttagen; 2) lam.
bękkskvæzzɑ́l *bǽkskvásæl* s. f. liten porlande bäck.
bęlljzinshænnskɑ́r *bǽljsinshánskær* s. m. pl. stora handskar af ludet skinn.
bęqqkvęlliq *bǽṇkvæ'liṇ* s. f. mjöl i mjölk (okokt).
bęr ut julæ *bǽr ut júla* st. v. Då en person gör besök under julhelgen ock blifver undfägnad, säges, att han *bær ut jula*.
bɒcc *bôɟ* s. f. björklake, som tappas om våren.
bɒnɑs *bôna's* s. m. spik hvarå hufvudet ej är utplattadt.
bɒs *bøs* adj. näbbig ock litet högfärdig.
bɒstryn *bôstry'n* s. n. en näbbig, påflugen person.
bɒzztriq *bôstriṇ* s. f. inhugget trä i fönster- ock dörröppningar; af mindre dimensioner än *bêtsi'*.

C = *ɟ*.

can *ɟân* s. m. tjärn (i trakten invid Jösse härad).
cæggɑ́l *ɟâgæl* sv. v. 1. långsamt af- eller sönderbita.
cek, ciqqk *ɟęk, ɟiṇk* s. n. oväntadt hinder som kommit emellan.
cel *ɟêl* sv. v. 1. föda killingar.
ciffs *ɟîfs* sv. v. 1. taga ihop garn o. d. i en härfva.
ciffs *ɟîfs* s. f. garnhärfva.
cil *ɟîl* sv. v. 1. springa, kila åstad.
cinn *ɟîn* s. f. smörkärna (på finnbygden ock trakten därintill).
cinn *ɟîn* sv. v. 1. kärna smör (på finnbygden).
cinnɑ́l *ɟînæl* s. m. spindel.
cipɑ́n *ɟîpæn* adj. nyfiken, angelägen.
cippɑ́l *ɟípæl* s. n. träpinne som lägges i munnen på föl ock killingar, så att de ej kunna dia.
cippɑ́l *ɟîpæl* sv. v. 1. sätta pinne i munnen på föl ock killingar.
ciqqk *ɟiṇk*, se *cek*.
cis *ɟîs* sv. v. 1. se med halfslutna ögon.

cisstnaggæl *jístna'gæl* s. m. ett slags små bölder.
cokk *jok* adj. 1) tjock; 2) hafvande.
cur *jur* s. m. hård, spröd ved i tall ock gran.
cur *jûr* sv. v. 1. tjura, vara sur ock tvär.
curæt *jûræt* adj. sur ock tvär.
cuzbast *júsbast* s. f. tibast (daphne mezereum).
cyssør *jýsø'r* s. n. sår på läpparne.
cyt *jýt* sv. v. 1. afundas.
cyttæl *jýtal* adj. köttaktig.
cyvstęmmn *jývstæ̂mn* sv. v. 1. stämma för tjufnad.
cęfftbruggd *jæ̂ftbru'gd* s. f. linskäfvor som vid linbråkning kastas på förbigående.
cęggæl *jæ̂gæl* sv. v. 1. härma någons tal.
cęnnspak *jæ̂nspa'k* adj. som igenkänner folk med lätthet.
cęrriggris *jæ̂riggri's* s. m. enda eller yngsta barnet.
cęrriqkrut *jæ̂riqkru't* s. n. fröet af lycopodium clavatum.
cęrriqskrukk *jæ̂riqskrûk* s. f. gammal ful käring.
cęv *jæ̂v* sv. v. 1. gripa efter något, men ej få tag däruti.
cęvvliq *jæ̂vliq* s. m. liten kafle.
cęzz *jæ̂s* s. f. kasse (af vidjor, bast eller tåg) att stoppa betesfoder uti.
cøldæt *jø̂læt* adj. n. kyligt.
cørrkbællk *jø̂rkbálk* s. m. kyrkogårdsmur.
cørrkgaqsøl *jø̂rkgaqsø'l* s. n. kyrkogångskalas.
cørøl *jø̂rø'l* s. n. kalas till betalning för forsling l. äkning.

D = *d*.

dakksęt *dâksæ't* s. f. ob. nattens inbrott, sedan aftonrodnaden försvunnit.
das *dâs* sv. v. 1. ligga ock öfva otukt.
dænns kriqq stæbbæn *dâns kriq stâbæn* sv. v. 1. dansa kring stol o. d. på ett dansnöje, hvarvid penningar gifvas.
dænnsærpęnniqær *dânsærpæ'niqær* s. m. pl. penningar som ges bruden, då man dansar med hänne på bröllopet.
dæssk *dâsk* sv. v. 1. 1) lindrigt slå till; 2) slå dank.
del *dêl* s. n. rå emellan två ägoskiften.
delgød *dêlgø'l* s. m. gärdesgård vid en rågång.

del *dę̂l* sv. v. 1. = *al* (brukas sällan).
deræsǽs *dę̂rasæ̨s* pron. deras (om ej närvarande personer).
dill *dıl* s. f. mjölktistel (sonchus oleraceus ock arvensis).
disøt *dı̂sø̨'t* adj. mycket söt (som spenmjölk).
dommdasottæ *dómdaso'ta* s. f. dommedagens morgon; begagnas om sådant, som man tror antingen aldrig eller åt minstone först i en långt aflägsen framtid skola komma att ske.
dommt *domt* adj. n. doft: *domt søm øm dæ vûr unæ̨r e tøn.*
don *dǫn* s. n. dun.
don *dǫ̂n* s. f. snara att fånga kramsfogel med.
doqqk *dôŋk* s. m. liten kagge.
dǫn *dę̂n* sv. v. 1. dåna, dundra.
dǫrrgøt *dêrgø̨'t* s. m. dörrkarm.
dǫs *dę̂s* sv. v. 1. ljuda doft.
dǫtt *døt* s. m. liten hoplagd del af något tort, mjukt ämne, t. ex. *ûldø't.*
dǫvǽn *dę̂væ̨n* adj. 1) dufven; 2) kvalmig; 3) trög, olustig.
dǫvun *dę́vûn* adj. något dufven.
dra cęnnzǽl *dra ɣǽnsæ̨l* st. v. tycka sig känna igen en person.
dra ihopp *dra ıhóp* st. v. säges om kvinna efter befruktningen.
dra krok *dra krǫk* st. v. draga fingerkrok
dra von *dra vǫn* st. v. hoppas något.
dragniq *drâgnıŋ* s. m. lotteri.
dragsęqq *drâgsæŋ* s. f. säng som kan dragas i sär.
dragspik *drâgspı̨'k* s. m. person som tillgriper ock sedan tappar bort saker (egentl. om barn).
drak *drâk* s. m. meteor, större stjärnfall.
draqqǽl *drâŋæ̨l* s. m. litet smalt ljus.
dratehusǽr *dratehûsæ̨r* s. m. åbäk, lång person.
dræzzǽl *drâsæ̨l* sv. v. 1. sprida, skingra, bringa i oordning.
drekklæmmoq *dréklámoŋ* s. m. lam som uppfödes utan modern.
dretæ *drę̂ta* s. f. b. diarré.
drethul *drę̂thu̯'l* s. n. orent ställe.
dretol *drę̂tǫ'l* s. n. skällsord.
drevettǽr *drę́ve'tæ̨r* s. pl. ett slags utslag på barn.
drevettǽzgręs *drę́vetæ̨sgræ̨'s* s. n. pr. linnea borealis. En dekokt därpå tros bota *drę́ve'tæ̨r.*

drivǽn *drîvæ̣n* s. n. 1) körande i gående; 2) sysslande med något utan uppehåll, t. ex. *dæ jek i et drîvæ̣n.*
drǫpkon *drêpkǫ'n* s. n. mjölöka (secale cornutum).
drǫple *drêpl̥e* adj. dråplig, utmärkt.
drǫpręnn *drépræ̂n* s. f. takränna.
drɑg *drą̣g* s. f. 1) dalsänkning, fördjupning; 2) staksläde; 3) ovig kvinnsperson (okvädinsord).
drɑg *drậg* sv. v. 1. gå långsamt ock ovigt.
dręll *drǽl* sv. v. 1. tappa, spilla.
dręll, dręlldrit *dræl, drǽldrı̣'t* s. m. person som spiller ock tappar.
dręp vona *drǽ̣p vǫ́na* sv. v. 2. förlora alt hopp. — *drǽ̣p lụ́sa a înt skǫ̣ sîn* vara småaktigt noga, snål.
dręqqsolæ *drǽg̣sǫ'l̥a* s. f. b. månen.
drett *dræt* s. f. draginrättning på körredskap.
drettæ, sendrettæ *drǽta, sę́ndræ'ta* s. f. b. sendrag.
drøl *drø̣l̥* s. m. & f. person som för oredigt ock innehållslöst prat.
drøl *drø̂l̥* sv. v. 1. prata utan sammanhang.
drøl *drø̣l̥* s. n. innehållslöst tal.
dunnǽrhak *dúnæ̣rhậk* s. m. bullersam person.
dubler *dublệr* sv. v. 1. dubblera, göra dubbelt.
dukktǽr *dûktæ̣r* s. m. doktor, läkare, kvacksalvare.
duktǽrer *duktæ̣rệr* sv. v. 1. kurera, gifva läkemedel.
duktǽreriq *duktæ̣rę́rıg̣* s. f. läkarevård.
dullkǽt *dûl̥kæ̣t* adj. ojämt spunnen (om tråd ock garn).
dumsǽs *dúmsæ̣s* pron. dessas (om närvarande personer).
dupphul *dûphụ'l̥* s. n. smörhåla i gröt.
dusstǽr *dûstæ̣r* sv. v. 1. småregna, dugga.
dusstvęr *dûstvǽ'r* s. m. fuktig, dimmig väderlek.
dyggd *dygd* s. f. 1) dygd; 2) *dæ va dýgda* = det var förträffligt.
dyrrk *dŷrk* sv. v. 1. höja priset för en annan köpare.
dyqqakkte *dýg̣a'kte* adj. orenlig, osnygg.
dyqqorrm *dŷg̣o'rm* s. m. tomtorm eller snok.
dyvǽl *dŷvæ̣l* sv. v. 1. tvista, envist påstå.
dɑr *dậr* sv. v. 1. narra, bedåra.
dɑs *dậs* s. m. slö ock trög person.
dɑsǽt *dậsæ̣t* adj. slö, trög, olustig.

dejj *dæj* s. m. deg.
dęndęriqæ *dændǽriŋa* pron. den där.
døbesstǽt *dǿbe'stæ̣t* adj. om lin som är för litet rötadt.
døiq *dǿiŋ* s. m. 1) död person som går igen; 2) person som ser ut att snart dö.
døv fessk *dǿv fesk* sv. v. 1. fånga fisk efter stränderna genom att slå på isen, så att fisken blifver döfvad ock kan tagas.
dovun *dǿvụ̄n* adj. i högsta grad trög, dåsig.
døvvliq *dǿvliŋ* s. m. dymling.

E = *e*.

eærrvæ *ę́árva* adj. ensam arfvinge.
eggǽl *êgæ̣l* s. m. igel.
ejjǽl, ejjǽl *êjæ̣l, ǽjæ̣l* s. m. sädesbrodd.
elemęnnskæt *elemǽnskat* först. adv. endast framför adjektiv med dålig betydelse, t. ex. *elemǽnskat êlak.*
enǽs, en sę *ę̂næ̣s, ę̂n sæ* sv. v. recipr. 1. enas, förenas, förlikas.
entǽr, æntǽr *éntæ̣r, ántæ̣r* konj. antingen.
ennzlett *ênsl̥e't* adj. enfärgad.
estir, estyr *ę̂stı̯'r, ę̂sty̯'r* s. m. f. n. (alltid ob.) envis, egensinnig varelse.
estirǽt *ę́stı̯'ræ̣t* adj. egensinnig, envis.
estręqǽs *ę́stræ'ŋæ̣s* adv. utan uppehåll, oafbrutet.
estøriq, estøniq *ę́stø̯'riŋ, ę́stø̯'niŋ* s. m. 1) enstöring; 2) en som ej tager skäl.
etrejjǽn *ę́træ'jæ̣n* adj. enträgen.
ette tu lell *éte tu̯ lel* interj. utrop af förvåning i satirisk ock skämtsam mening.
ettǽr *étæ̣r* s. n. 1) ormars, bins m. fl. djurs gift; 2) giftiga saker i allmänhet.
ettǽrflis *étæ̣rfli̯'s* s. f. 1) tusenfot (iulus, lithobius); 2) figurl. om en retlig varelse.
ettǽrgręs *étæ̣rgræ̣'s* s. n. polygonum hydropiper.
ettǽrpǫs *étæ̣rpǿs* s. m. retlig människa eller djur.
ettǽrvigg *étæ̣rvig* s. m. = föreg.
ettǽnos *étæ̣nǫ's* s. f. = föreg.

ettæztekk *étæztæk* s. f. lättretlig varelse.
ettræ dę lell *étra dæ lel* interj. utrop af förvåning i satirisk ock skämtsam mening.
ettrænde *éträndē* först. adv., t. ex. *e. het, kalt.*
evale *évą'le* adv. varligt, försiktigt.

F = *f*.

fabæl *fąbæl* s. n. fabel.
fakks *faks* s. n. frans på dukar, sjalar o. d.
fakks *fâks* sv. v. 1. hålla sig ordentlig ock i styr.
fakt *fâkt* s. f. ordning, reda, t. ex. *han har îga fâkt på sæ.*
fakktær *fâktær* s. f. pl. åtbörder.
fale zukæn *fąle sûkæn* s. m. b. venerisk sjukdom (syfilis).
faqq *fâq* sv. v. 1. fånga.
faqqæ *fąga* s. f. b. kolik.
fat *fąt* sv. v. 1. fylla en kolryss med kol.
fazærrv *fąsárv* s. m. fädernearf.
fazut *fąsût* st. v. upplöja vattenfåror.
fæbbæl *fąbæl* s. n. lapprisprat.
fæggæn *fągąn* s. b. pl. faggorna.
fæler *falêr* sv. v. 1. aftaga.
fæli *falî* adj. utfattig, ruinerad.
fæll *fal* s. n. 1) svedjefall; 2) vedfälle; 3) vattenfall; 4) sluttning.
fælln *fâln* adj. som har anlag eller fallenhet.
fællrug *fâlrą'g* s. m. råg som växt på svedjefall.
fællskblækk *fâlskblâk* s. f. falsk menniska.
fælen *fąlęn* adj. 1) färdig; 2) tillfrisknad, kry.
fælæs, fęlæs *fąlæs, fęlæs* sv. v. 1. färdas.
fænteri *fanterî* s. n. skälmstycke, sattyg.
færrjhęll *fârjhæ'l* s. n. fyrkantigt trästycke vid nedre takkanten, hvaremot *fârj* stödes.
færrjkamm *fârjka'm* s. m. = föreg.
fæn *fąn* sv. v. 1. 1) slockna, förkolna; 2) aftyna.
fættle *fâtle* adj. som kan fattas med förståndet, lättfattlig
fæznabb *fąsna'b* s. m. liten tobakspipa för resor.

fæzzk *fåsk* s. m. falaska, men äfven andra dels lätta ock stoftartade, dels lösa ock odryga ämnen.

fe *fę* s. n. fä, boskap; brukas endast i sammansättningar såsom: *fę̂hu'n* vallhund, *fę̂o'g* vallhjon, *fę̂væ'j* kreatursväg, samt i uttr. *gą mæ fę̂* gå vall o. d.

ferr *fêr* sv. v. 1. darra, fjäska, springa fram ock åter.

fes *fęs* s. m. väder, fjärt.

fesqpp *fę̂so'p* s. m. röksvamp (lycoperdon bovista).

fespqs *fę́spę̂s* s. m. skämtsamt okvädinsord.

fesskmœk *féskmą̂k* s. m. fiskmåse.

fessksvęqqræn *fésksvæ'grąn* s. m. pl. b. stjärnbilden Orion, hvilken äfven kallas »de tre vise män».

fet *fę̂t* s. m. återstående hinnor af stekt ister ock talg.

fetæl *fę́tal* adj. fetaktig.

fik *fik* sv. v. 1. fika, vara angelägen om något.

fil *fil* s. n. ett slags kortspel.

filklę *filklæ'* } s. f. täcke eller lakan med klipta väfremsor
filtękk *filtæ̂k* } till inslag.

filokkær *filókær* s. pl. hvarjehanda saker ock tillhörigheter.

finnzęgg *finsæ'g* s. n. gräset nardus stricta.

finzinnt *finsínt* adj. finhylt.

fiqqærkrok *fígærkrǫ'k* s. m.: *dra f.* draga upp hvarandras fingrar.

fiqqæzmokk *fígæsmo'k* s. m. fingertuta.

fiqqræt *fígræt* adj. klåfingrig.

fis *fis* st. v. släppa väder.

fiskæfft *fiskáft* 1) väf som blifvit väfd med 4 skaft (sölf); 2) *rân i fiskáft* gå ock springa mycket utan ärende eller ändamål.

fjellt *fjalt* s. m. 1) dålig klädespersedel; 2) trasig person.

fjeliqstykk *fjálıgstýk* s. n. fjärdedelen af en brödkaka.

fjoloqq *fjǫ́log* s. m. föl från fjolåret.

fjollæt *fjálæt* adj. ej rätt klok, fjollig.

fjękk *fjæ̂k* sv. v. 1. gå ock trippa med små steg, fara omkring hit ock dit småspringande.

fjękk *fjæk* s. m. en person som går ock *fjæ̂kær*.

fjęs *fjæs* s. n. stånt, onödigt stök.

fjęt *fjæt* s. n. spår.

fjęttǽr *fjǽtær* s. f. trästycke som förbinder öfverdelen på en släde med medarne.
fjęttǽr *fjǽtæ ˌsæ tę* sv. v. 1. 1) repa sig, tillfriskna; 2) kunna bärga ock reda sig.
flor *flǫr* s. m. gödselränna i ladugården.
flag *flâg* s. f. flinga, spån, flaga.
flakk *flâk* sv. v. 1. vara ostadig, resa hit ock dit.
flakks *flâks* s. m. & f. klädesstycke eller annat, som är löst eller fläktar.
flakks *flaks* s. m. & f. 1) ostadig person; 2) person som går hafsigt ock vårdslöst.
flæbb *flab* s. m. & f. otymplig varelse.
flæbbrø *flábrø'* s. n. tunt bröd.
flæk *flǫk* s. n. stort stycke.
flæk *flâk* s. m. = föreg.
flæsskæ *flâska* s. f. b. den sida på trä hvarefter årsringarne ligga; i motsättning mot *ágna*.
flætsiss *flâtsis* adv. på flatsidan.
flætskrætt *flâtskrát* s. n. hånskratt.
flættǽr *flátær* s. n. flin ock skärande skratt.
flættǽr *flâtær* sv. v. 1. flina ock skratta med skärande ljud.
flen *flęn* s. m. knöl inom eller på huden.
flep *flęp* s. n. blandning af brännvin ock varm mjölk.
fleztæss *flęstás* adv. flerstädes.
flinnthal *flînthǫ'l* adj. flinthård, figurl. om en hård ock objälpsam människa.
flodi *flôdı* adj. frodig, fet.
flok *flǫk* s. m. upprifvet lager af packad halm eller hö.
flok *flôk* sv. v. 1. upprifva packor af foder.
flokks *floks* = *flakks flaks*.
flǫt *flôt* s. m. 1) flotte; 2) stor varelse, åbäk.
flyjjǽn *flŷjæn* s. n. flygande, hastig fart, t. ex. *han kam i fult flŷjæn*.
flyjjęqqǽl *flýjæ'gæl* s. m. person eller djur som springer mycket ock är ostadig af sig.
flœbus *flǫ́bûs* s. m. 1) hudafdragare; 2) en rå, ohyfsad ock präjande person.
flœk *flǫk* s. n. skämt.
flœløpp *flǫ́lø'p* s. n. aflopp på en dam.

flœtt *flat* s. m. ett slags insekter (ixodes), om hvilka den tron gäller, att de ej hafva någon anus; däraf talesättet: *stákæs ‿ḷıt'n flát som îga rǽv ha fát.*

flęcc *flǽɟ* s. m. & f. person som har lättsinnigt tal ock åtbörder.

flęccǽt *flǽɟæt* adj. lättsinnig i tal ock åtbörder.

flękk *flǽk* sv. v. 2. fläka ut ock isär.

flękks *flǽks* s. f. gräs- ock sädesvippa.

flęmmt *flǽmt* sv. v. 1. flämta.

flęqqol *flǽgǫ'l* s. n. stickord.

flęqqøj *flǽgø'j* s. n. person som koxar för mycket på hvarjehanda.

fløt *flǫ̂t* sv. v. 1. skumma, t. ex. grädde.

fløt *fløt* s. f. timmerflottning.

fløtstor *flǫ̂tstǫ'r* adj. med tillräckligt vatten för timmerflottning (om älf).

fløttøl *flǫ̂tø'l* s. f. flyttningskalas.

fnæssk *fnask* s. n. 1) obetydlig småsak; 2) småaktigt beteende.

fnæssk *fnâsk* sv. v. 1. 1) företaga onyttiga arbeten; 2) äta i smyg; 3) gå sakta, ostadigt ock smygande.

fnyk *fnyk* s. n. grand, smula; endast i nekande satser, t. ex. *ja fæk âlrı fnyk.*

forkæss *fǫ́rkâs* s. m. nät af tåg att stoppa hö i för resor.

forkrøttǽr *fǫ́rkrø'tær* s. n. kreatur som leges för året; mest kor ock får.

forœ *fǫ̂rǫ'* sv. v. 2. förse sig med kreatursfoder.

fotlag *fǫ̂tlǫ'g* s. n. sätt att gå.

fotspǫr *fǫ̂tspǫ'r* s. n. pl. fotspår. *um du trǽr ı mên fǫ̂tspǫ'r a hârvæ ‿ḍæ jǽ ha plǿkt, fa‿ḍu ɟǽn hø já ha trǿkt.*

føllkal *fǫ̂lkal* adj. mycket besökt af främmande (om orter).

fǫllkcęr *fǫ̂lkɟæ'r* adj. folkkär (om djur).

fǫllklik *fǫ̂lklı̯'k* adj. 1) lik folk i allmänhet; 2) hygglig.

fǫlmærr *fǫ̂lmár* s. f. fölsto.

fǫlen *følę̂n* adj. 1) förliden; 2) uttröttad, medtagen.

fǫlǫttǽ *følǿtæ* pres. konj. förlåte: *gut følǿtæ men sǫ̂nær* Gud förlåte mina synder! *gut følǿtæ, ja svǫ́r!*

fǫlǫv *følǿv* s. i uttr. *mæj følǿv far ja frǫ̂g* får jag lof att fråga? Verb är det åter tydligen uti *ja ha følǫ̂v brǽnvin* jag har afsvurit brännvin.

fǫlǫvǽn *fəlǿvæ̣n* adj. förlofvad.
fǫrbaqqkæt *fərbáŋkat* först. adv., t. ex. *f. êlak.*
fǫrbæsskæt *fərbáskat* först. adv., t. ex. *f. bra̱.*
fǫrbrę̣nn *fǿ̱rbrǽn* s. f. förbränna (vid brännvinsbränning).
fǫrfazle *fərfá̱sl̥e* adj. öfvermåttan faslig.
fǫrgo *fê̱rgǫ̱'* adj. alt för god.
fǫrjol *fərjǫ́l* adj. förgjord, förtrollad.
fǫrmer *fərmę́r* adj. bättre, förnämare.
fǫrrk *fərk* s. m. ruttet trästycke.
fǫrvetǽn *fərvę́t'n* adj. utmärkt klok, förutseende.
fǫrvetǽnhet *fərvę́t'nhe̱t* s. f. klokskap.
fǫrvon *fərvǫ́n* adj. förvånad.
fǫdærrv *fədárv* s. n. fördärf.
fǫnufft *fənúft* s. n. förnuft.
fǫzko *fəskǫ́* sv. v. 2. göra nedre delen ny (om stöflar).
fǫzkrękkle *fəskrǽkl̥e* först. adv., t. ex. *f. mŷ̱.*
fǫztænn *fəstán* s. n. förstånd.
fǫzyn *fəsŷ̱n sæ* (*mæ*) sv. v. 1. förse sig (med).
fǫzzgubb *fə́sgū̱b* s. m. strömkarl.
fǫzzhuv *fə́shū̱v* s. n. ändan på en fors.
fǫzętt *fəsǽt* s. n. hinder hvaraf tiden upptages.
frakkt *frakt* s. f. fora.
frægg *frâg* s. f. fradga.
fræmmfæl *frâmfá̱l* s. f. drift, framgång, förmåga.
fræmmre *frâmrę̱'* s. n. framdel i allmänhet.
fræmmut *frâmut* adv. framåt; att gå från skogs till slättbygden kallas äfven att gå *frâmut.*
fress *fres* (*mæ*) adj. tillfreds, belåten, nöjd (med); äfven *tefrés* o. s. v.
fresstǽn *frêst'n* s. n. försök, prof.
fri *mæ fri̱ go vǿlj* frivilligt (eg. med fri god vilja).
frijj *frîj* sv. v. 1. fria, begära till äkta.
frijjǽr *frîjæ̣r* s. m. friare.
frissk *frisk* adj. 1) som har god hälsa; 2) hälsosam; 3) som har godt mod; 4) färsk; 5) kylig.
fritale *frí̱ta̱'l̥e* adj. frispråkig.
fritt *frit* i uttr. *dæ æ înt frit* det är ej så utan.
frivun *frí̱vū̱n* adj. fri ock otvungen af sig.
frǫgran *frê̱gra̱'n* s. f. snabbväxt gran med lös ved.

frǫhætt *frę̂hát* s. m. fradga omkring munnen, t. ex. vid fallandesot.

frǫmm *frøm* adj. 1) from, gudfruktig; 2) stark, fyllig, duktig.

frǫtæll *frę̂tál* s. m. snabbväxt tall med lös ved.

frukkǫsdakks *frúkǿsdāks* s. tiden för att äta frukost.

frus *frû̱s* sv. v. 1. utspruta.

frumm *frum* = *frǫmm frøm.*

frœfęll *frą́fǽl* s. n. obehag, hinder, olycka.

frœkksmœl *fráksma'l* s. n. något som är värdt efterfrågan.

frœlœte *frą́lą'te* adj. 1) otålig, som jämrar sig vid minsta anledning; 2) som misströstar ock gör många svårigheter, har många om ock men för att företaga någonting.

frœvęnnt *frą̂væ'nt* adj. n. vändt ifrån, obekvämt, aflägset, motigt.

fręs *fræs* s. m. stark ock duktig varelse eller sak.

frøsæl *frę̂sal* adj. utsatt för frost.

frøslęnnt *frę̂slæ'nt* adj. utsatt för frost (om åker).

frøss *frøs* = *fress fres.*

fullflęttæ *fúlflæ'ta* adj. fult utbildad i elakhet ock skälmstycken.

fullfør *fûlfø̱'r* adj. fult utbildad, fult duglig.

fulljusst *fûlju'st* adj. n. full dager.

ful *fu̱l ı mû̱n, lę ı m.* adj. säges om den som talar oanständigt.

fussk *fusk* s. n. bedrägeri.

fussk *fûsk* sv. v. 1. handla bedrägligt, taga något olofligt ock med orätt.

fubbǽl *fúbæ̱l* s. m. & f. person eller djur som är ostadig(t) på benen.

fubbǽl *fûbæ̱l* sv. v. 1. snubbla, stappla.

furrk *furk* = *fǫrrk førk.*

fynn *fŷn* s. f. det vissnade gräs från fjolåret, som om våren bekläder marken.

fyr *fy̱r* s. m. & f. glad ock lustig person.

fø *fa kǫ́a* st. v. erhålla mjölk genom att en ko kalfvat. — *fas-vę́* bry sig om, handskas med.

fǽkunne *fą́ku'ne* adj. dum ock oskicklig.

vetiq *fą́vę'tıg* s. m. en som ej är rätt klok.

jǽst *fǽjæ̱st* adj. sup. bäst.

fęllbore *fǽlborę'* sv. v. 2. bereda fårskinn med ullen kvarsittande.
fęmmæ *fǽma* s. f. till uttryckande af någonting säkert, i uttr. *dæ va e fǽma dæ̱.*
fęn *fǽ̱ɾ* adj. rädd.
fęsstniqsærrbet *fǽstnıg̱sárbet* s. n. fästningsarbete, svårt arbete i allmänhet.
føkrok *fø̱̂krǫ'k* s. m. 1) födkrok, sätt att försörja sig; 2) storätare.
føkrœk *fǿ̱krǿ̱k* s. f. storätare.
føllj&sfǫllk *fǿlȷæsfø'lk* s. n. pl. man ock hustru som äro vittnen vid vigsel.
føllj&skvenn *fǿlȷæskvḗn* s. f. kvinna som tjänstgör som vittne vid vigsel.
føllj&skęr *fǿlȷæskæ̱'r* s. m. man i samma mening som föreg.
før *fø̱r* adj. duktig, duglig, t. ex. *árbesfø̱'r; en stǫr a fø̱r kæ̱r.*
førœ *førǿ̱ sæ* sv. v. 2. förse sig (med födoämnen).
føn *fø̱̂ɾ* = *fynn fŷn.*
føssk *fø̂sk* s. n. något ruttet, förmultnadt (eg. om trä).
føssk&n, føssk&t *fø̂skæ̱n, fø̂skæ̱t* adj. rutten, multnad.
føzzlæ *fǿsl̥a* s. f. b. blygden (på honor).
føzzt&n *fǿst'ɾ* s. m. b. den förste.

G = *g*.

gakk *gak* st. v. imp. gå.
gakkmæn *gákman* s. m. person som går ock ingenting uträttar.
gaqqnøcc *gâg̱nø'ȷ* sv. v. 1. nyttja, bruka.
gavv&lmor *gávæ̱lmǫ'r* s. f. nedersta stocken i gafveln (röstet).
gænnt&s *gântæ̱s* sv. v. 1. ordväxla.
gæp *gæ̱p* s. m. f. & n. gaphals.
gænztrup *gǽɾstrṹp* s. m. luftstrupe.
gæsst *gâst* sv. v. 1. skrika högt ock väsnas.
gætgœl *gâ̱tgæ̱'l* s. m. gärdesgård vid gata.
glænnt *glânt* st. v. (pret. *glant*) 1) släppa tag; 2) misslyckas.
glæpp *glâp* s. f. öppning.
glætt *glat* adj. glatt, ren. *e glat hal* en kal berghäll; *dæ ȷék uta glâta fâ̱n* det gick ytterst fort.

glævun *glą́vū̱n* adj. gladlynt, glädtig
glep *glę̱p* s. n. stickord, ordförvrängning.
glep *glê̱p* sv. v. 2. gifva stickord, förvränga ord.
gleptut *glê̱ptu̱'t* s. m. person som *glê̱pær*.
glessp *glêsp* s. f. spricka, remna (eg. i kläder o. d.).
glimms *glıms* s. m. 1) blick; 2) hastigt lysande ock slocknande ljus.
glimms *glîms* sv. v. 1. 1) lysa, så att ljusglimtar uppkomma; 2) ge ögonkast.
glinn *glın* adj. hal, t. ex. om is.
gloqqk *glǫvk* s. n. osäkert rykte.
gloqqk *glôvk* sv. v. 1. glunka.
glos&t *glô̱sæt* adj. försedd med bläs i pannan.
gloffs *gløfs* s. m. & f. hafsig människa.
gloffs *glôfs* sv. v. 1. 1) äta glupskt ock med stora bitar: *glôfs í-s̱æ*; 2) fara fram ovigt ock vårdslöst: *glôfs ı-vǽj*.
glop&t *glê̱pæt* adj. utmärkt, framstående, öfverdådig.
glup *glu̱p* adj. (mest n.) stor, stark, ovanlig, bra.
glup&n *glû̱pæn* adj. glupsk.
glygg *glyg* s. m. spergel (spergula arvensis).
glysmærrk *glŷsmárk* s. m. lysmask (lampyris noctiluca).
glysve *glŷsvę'* s. n. lysved.
gnæbb *gnab* s. n. lindrig träta.
gnerrk *gnerk* s. m. knarrande ljud, t. ex. i skodon.
gni *gnı̱* st. v. 1) gnida; 2) vara snål, pruta.
gnissk *gnısk* adj. småaktigt snål.
gnisst&r *gnîstær* sv. v. 1. 1) gnistra; 2) gnida ock spara.
gnugg *gnug* s. m. 1) en som träter jämt ock smått; 2) en småaktigt snål person.
gnugg *gnûg* sv. v. 1. gnida, vara småaktig.
gnuvvek *gnúvek* s. m. gnidare.
gnęg *gnǽg* st. v. gnaga (Ö.).
gnøl *gnø̱l* s. m. en som ofta jämrar sig utan orsak.
gnøl *gnø̱l* s. n. ideligt jämmer ock kältande.
golunn&s *gǫ́la'næs* adj. gifmild.
gorrøskak *góraskǭ́k* s. f. gorå.
gotale *gǫ́tą'le* adj. som talar godt, smickrar, är inställsam med ord.
te *gôte* adj. i stånd till, god till.

govun *gǫ́vū̱n* adj. god, mera än medelmåttig.
govęr *gǫ̂væ̱'r* s. n. töväder, vackert väder.
gǫrbęllj *gê̱rbæ'lj* s. m. person med stor mage, isterbuk.
gǫrcyv *gê̱rɟy̱'v* s. m. kreaturstjuf.
gǫrjol *gê̱rjǫ̱'l* s. f. rödmylla.
gǫrpǫs *gé̱rpê̱s* s. m. ett okvädinsord.
gǫrvamm *gê̱rva'm* s. f. = föreg.
gǫtæll *gê̱tál* s. m. snabbväxt tall med föga kärnved.
gǫsskvannt *gêskva'nt* s. m. gosse.
gǫttæ *gêta* s. n. namnam, sötsaker o. d. åt barn.
gravv&l *grávæ̱l* s. n. ideligt skällande.
græbb *grâb* sv. v. 1. häftigt gripa tag uti.
græbbætag *grábaṭa̱'g* s. f. 1) stort, duktigt tag med full hand; 2) rik fångst.
græbbnęv *grábnæ̱̂v* s. m. grabbnäfve.
grænnlaga *gránla̱'ga* adj. (n. *grânla'kt*) 1) m. f. nogräknad, granntykt; 2) n. (nästan endast ss. predikat) tarfvande den största omsorg ock varsamhet, delikat.
grænntykkt *grânty'kt* adj. grannlaga, nogräknad.
grænnvęr *grânvæ̱'r* s. n. 1) soligt, vackert väder; 2) fint väderkorn.
grænnęt&n *gránæ̱'t'n* adj. som är nogräknad på mat ock foder.
grennzle *grênsl̥e* adv. grensle.
grep *grê̱p* s. n. 1) grepe, handtag; 2) det förnämsta, t. ex. *dæ va grê̱p dæ.*
grill&r *grîlæ̱r* sv. v. 1. grubbla.
grisøggd *grî̱sø'gd* adj. med föga öppna ögon, grisögd.
groqqk *groɣk* s. m. osäkert rykte.
groqqk *grôɣk* sv. v. 1. glunka.
grov *grǫ̱v* adj. som har grof hy, grofva anletsdrag.
grovgœr&t *grǫ́vga̱'ræ̱t* adj. med breda årsringar (om träd).
grǫnnrik *grênrı̱'k* adj. djuptänkt, grubblande.
gruvsæm *grû̱vsam* adj. som mycket grufvar sig.
gruvsten *grû̱vstę̱'n* s. m. den öppna platsen nedom bakugnsöppningen.
grunnrik *grûnrı̱'k* = *grǫnnrik grênrı̱'k.*
gry *gry̱* s. n. beskaffenhet.
gryn *gry̱n* s. n. pl. 1) gryn; 2) hvarjehanda smått.
grœæl *grâ̱al* adj. matkär, glupsk.

grœben *grâ̱bę'n* s. n. varg.
grœdæsskiqæ *grá̱dáskıɣa* s. f. b. skymningen.
grœhæzz&l *grá̱hásæ̨l* s. f. sädesärla (motacilla alba).
grœlyssniqæ *grá̱ly'snıɣa* s. f. b. dagningen.
grœmoqqk *grâ̱mo'ɣk* s. m. en grå stickfluga.
grœvun *grá̱vū̱n* adj. gråaktig.
grœysæ&t *grá̱y'sæ̨t* adj. gråskymlig.
grę̨nn *græn* s. f. samling af byar i en viss trakt.
grę̨sgællæ *grǽ̱sgála* s. f. b. blåsa under huden på karledens bakre sida (på häst).
grę̨sę̨qqk *grǽ̱sǽɣk* s. f. hustru hvars man är borta, gräsenka.
grę̨sę̨qqkliq *grǽ̱sæ'ɣklıɣ* s. m. man hvars hustru är borta.
grømm *grøm* adj. 1) stygg; 2) duktig, t. ex. *grøm te a årbet.*
grønnsk *grø̂nsk* s. f. grönska.
grøp *grø̱̂p* op. sv. v. 1. säges då fötter ock medar sjunka ned i snö eller issörja å vinterväg.
grøt *grøt* s. m. 1) gröt; 2) oredig massa.
gullhannæ *gúlha'na* s. f. b. högra handen.
gullko *gûlkǫ'* s. f. nyckelpiga (coccinella).
gullstol *gûlstǫ'l* s. m.: då två personer hålla i hvarandras händer korsvis, uppkommer *gûlstǫ'l*, hvarpå en tredje bäres.
gulbeniq *gú̱lbę'nıɣ* s. m. den som för första gången besöker en marknad, stad eller annan märkligare ort.
gulbenskænn *gú̱lbenskǽn* s. f. den traktering, en *gú̱lbę'nıɣ* skall bestå.
gulhæzz&l *gú̱lhásæ̨l* s. f. gulärla (motacilla flava).
gulvun *gú̱lvū̱n* adj. gulaktig.
gunœs *gunǽ̱s* interj. Gudnås (eg. Gud nåde oss).
gussiq *gûsıɣ* interj. svar på hälsning (eg. Gud signe).
gussol *gúsǫ'l* s. n. Guds ord, alt religiöst tal ock skrift.
guzpekk *gû̱spe'k* s. m. gulsparf (emberiza citrinella).
gubbjokk *gûbjo'k* s. m. blandning af brännvin ock varm mjölk.
gullv *gulv* s. n. sädeslada invid logen.
gullv *gûlv* sv. v. 1. slå till golfvet.
gumm *gûm* s. f. gumma.
gœ *gɑ ı ɣørk* st. v. kyrktagas. — *gɑ-án* 1) gå an; 2) gå på, stoja.
gœlval *gâ̱lvą'l* s. m. bandhund.

gœr *gâr* s. f. safrand i träd.
gœt *gạt* s. m. dörrpostens brädbeklädnad (äfven *dôrgạ't*).
gøkdǫtt&n *gǿkdø't'n* s. m. b. sista snön på våren.
gøpnẹv *gôpnæ'v* s. m. göpen.

H = *h*.

hakkmat *hâkmạ't* s. m. koll. kokadt ock hackadt kött (vid slakt).
halbett *hâlbe't* adj. hård att beta (om gräs ock säd).
haliqq *hâlıg* s. m. hårdhjärtad människa.
haljol *hâljǫ'l* adj. hårdgjord, hård, hårdhjärtad.
hallivǽn *hálḷḷı'væn* adj. hårdlifvad, som har förstoppning.
halsøvvd *hâlsø'vd* adj. som sofver tungt.
halvun *hálvū́n* adj. hårdvulen, något hårdare än vanligt.
hamms *hâms sæ* sv. v. 1. hyfsa sig.
hamn *hamn* s. m. vålnad, spöke.
hannrẹkkt *hânræ'kt* adj. förlofvad.
hanntakøl *hántakǿ'l* s. n. förlofningskalas.
hannvẹnniq *hánvæ'nıg* s. f. ögonblick, kort stund.
haqq&l *hâgæl* sv. v. 1. draga ut på tiden.
haqqk *hâgk* sv. v. 1. göra något fort ock slarfvigt.
haqqk&t *hâgkæt* adj. brådskande.
harfǫtt&r *hárfø'tær* s. m. pl. kattfötter (gnaphalium).
harmor *hârmǫ'r* s. f. 1) moder som ej har mjölk; 2) hård moder i allmänhet.
harull *hâru'l* s. f. koll. ängsull (eriophorum).
harvẹrrja *hárvæ'rja* s. f. b. i uttr. *ta te hárvæ'rja* springa af rädsla.
hatẹnnt *hâtæ'nt* adj. hårdtänd, som har hårda tänder (om hästar).
has *hâs* se *hyss hŷs*.
hasbinn *hâsbı'n* st. v. binda hårdt omkring bakbenen på får ock getter, så att de ej kunna flöja.
hasǽr *hâsær* s. f. pl. 1) hasor i eg. mening; 2) ben, fötter.
havvnǽs *hâvnæs* adj. hafvande.
hæler *halêr* sv. v. 1. draga ut på tiden.
hæl *hạl* s. m. smedshärd.
hæliq *hâlıg* s. f. härdning.

hællv *halv* s. m. blandning af kaffe ock spirituosa.
hælver *halvêr* sv. v. 1. taga hälften hvar.
hælvęv *hâlvæ'v* s. m. väf med mindre ränning än vanligt.
hæmmæ̆løs *hámælø's* adj. hammarlös: patron *h.* kallas den som låter kalla sig patron ock ej är bruksägare.
hæpp *hâp* sv. v. 1. härma.
hærrmjire *hármjı're* adj. hämdlysten.
hærrmle *hármle* adj. väckande harm, retsam.
hærrp *hârp* s. f. gammal ful käring.
hærrp *harp* s. m. ytterhud.
hærrv *hârv* sv. v. 1. rafsa med sig, t. ex. *harv mæ̆-dæ.*
hærrvtre *hârvtrę'* s. n. trä att härfva garn på.
hætt *hat om tvat* adv. si ock så (eg. halft om tvärt).
hæss *has* pron. hans (Ö.).
hættnek *hâtnę'k* s. f. öfversta kärfven i en sädesskyl eller snes.
hævvæ̆l *hâvæl* s. m. koll. väfsölf.
hebbekæ *hébeka* s. f. b. ett slags kortspel.
helzinnæ *hę́lsina* adj. helskinnad, utan skada eller förlust.
hemmæ *hêma* adv. hemifrån.
hemmcęnn *hêmjæ'n* adj. bekant med huset ock alla dess förhållanden.
hemmføiq *hémfø'ıg* s. m. född inom hemorten.
hemmjol *hêmjo'l* adj. hemgjord, förfärdigad inom hemorten.
hemmkœmøl *hémkamø'l* s. m. gästabud efter bröllopet i det föräldrahus, där bröllopet icke hållits.
hemmsk *hemsk* adj. 1) rädd ock försagd; 2) matt.
hen *hęn* adj. odöpt.
heniqshuæ *hę́nıgshu'a* s. f. orenligheten på barnets kropp vid födelsen.
hett *hêt* sv. v. 1. höta.
hip *hîp* sv. v. 1. 1) gapa; 2) draga efter andan.
hiqqk *hıgk* s. n. 1) hinder; 2) uppehåll.
hiqqk *hîgk* sv. v. 1. hindra.
hiqqkæ̆t *hîgkæt* adj. förorsakande dröjsmål.
hittæn *hîtan a dîtan* adv. hit ock dit (hånande).
hittæ̆zt *hîtæst* adv. närmast.
hoggæræ̆ l. *-æ̆r* *hógaræ* l. *-ær* s. m. duktig karl.
hoggrędd *hôgræ'd* adj. rädd för hugg.
hojj *hôj* sv. v. 1. hojta.

hokkstǽr *hókstǽr* s. n. ställe i skogen där vedhuggning eller annat skogsfång bedrifves.
hopp *hop* s. m. hop.
hoppærrbet *hópárbet* s. f. samarbete.
hoppskogg *hôpsko'g* s. m. gemensam skog.
hoqqǽrklubbæ *hóɣǽrklu'ba* s. f. b. tröskslagan (skämts.). Då det tröskas, så snart något af skörden inbärgats, säges, att *hóɣǽrklu'ba gạr*.
horr *hôr* s. f. hora.
horrhunn *hôrhu'n* s. m. utsväfvande sälle, horkarl.
horrkǫn *hórkę̂n* s. f. horkona.
horroqq *hóroɣ* s. m. oäkta barn.
hǫjj *hêj* = *hojj hôj*.
hǫll *hel* s. n. 1) sjukdomen håll; 2) hållbarhet, varaktighet.
hǫll *hêl tǽt* st. v. 1) kvarhålla något inneslutet; 2) ej yppa hemligheter. — *hêl kálvǽn i bą̂ ę̂ra* vara villrådig om hvilket som är det rätta.
hǫlln *hêln* s. m. b. ordhållighet, blott i uttr. *lę́vǽn æ gǫ, mæn hêln æ bǽtǽr*.
hǫlltdęmmp *hêltdæ'mp* s. f. morkulla.
hǫlltmjęll *hêltmjæ'l* s. f. växten melampyrum.
hǫlǫr *helę̂r* interj. eller hvad.
hǫsull *hę̂su'l* s. f. ull till strumpor.
hǫtt *hêt* sv. v. 1. hojta svagt.
hǫzz *hês* sv. v. 1. hafva lättsinniga lekar ock åtbörder.
huflœtt *hû̱fla't* s. m. 1) hufvudsvål; 2) den delen af en hud som betäkt hufvudet.
hukammp *hû̱ka'mp* s. m. gammal ock mager häst.
hukkǽr *hûkǽr* sv. v. 1. darra af köld.
hukksæn *húksan* interj. (lindrig svordom).
hukrævǽt *hû̱krą́vǽt* adj. med nedhukad bakdel.
hunncękks *hûnɣæ'ks* s. m. rumex domesticus.
hunnsk *hunsk* adj. glupsk.
hunnsnus *hûnsnu̱'s* s. n. ovett.
hunnsvǫtt *hûnsvo't* s. m. hundsvott (okvädinsord).
hurræbus *húrabû̱s* s. m. gåpåare.
hus *hû̱s* sv. v. 1. 1) hysa, härbärgera; 2) förvara.
husbęrjer *husbærję̂r* sv. v. 1. härbärgera.
huss *hus* interj. utrop hvarmed man bortdrifver svin.

huss *hûs* sv. v. 1. gunga.
husværrm *hûsvárm* adj. hemmastadd i huset.
husvęr *hûsvǽr* s. n. logi, inhysning.
hugløs *hûglø's* adj. håglös.
hulcęl *hûlʒæ'l* s. m. rund urhålkning i listgång.
hullk *hulk* s. m. holk.
hullk *hûlk, h. í-sæ* sv. v. 1. 1) dricka häftigt ock mycket; 2) *h. tú‿sæ* kräkas.
humm *hum* 1) s. n. förmodan; 2) interj.: befallning åt häst att flytta sig åt sidan.
humm *hûm* s. m. löst hull.
hummæl *hûmal* adj. som är pussig ock med löst hull.
hummsmœl *húmsma'l* s. n. förmodan.
hummsǽt *hûmsæt* adj. slarfvig.
hupǽnhęjj *hupænhǽj* s. m. 1) dans i allmänhet; 2) dansgille.
huppæl *hûpal* adj. som hoppar ock flöjer öfver stängsel (om kreatur).
hurrk *hurk* adj. kry ock rask.
hurrp *hûrp* sv. v. 1. 1) sy vårdslöst; 2) fjärta.
hurrv *hûrv* sv. v. 1. hoplägga oredigt ock vårdslöst.
hurvd *hûvd* sv. v. 1. platta ut hufvuden på spik.
hurvdæ *hûvda* adj. som har godt hufvud.
hurvdǽr *hûvdær* s. m. den som vid spiksmide plattar ut hufvuden.
hurvlag *hûvla'g* s. n. betsel.
hurvskullt *húvsku'lt* s. m. hufvud.
hurzbann *húsba'n* s. n. kanten ute i vattnet där djupet börjar.
hybbǽl *hýbæl* s. n. dålig stuga, koja.
hybre *hýbrę̂* s. f. till torkning utbredt hö.
hyrrk *hyrk* = *hurrk hurk.*
hys *hŷs* = *hus hûs.*
hyss *hŷs a hâs* sv. v. på hvarjehanda sätt ofreda med ord.
hysœt *hýsǽt* s. f. hösåta, hövälm.
hytt *hŷt* = *hett hêt.*
hyv *hŷv* sv. v. 1. kasta, vräka: *hýv-'n tur vǽʒæn.*
hørgœl *hǽrga'l* s. m. bena i håret.
hørhammn *hǽrha'mn* s. f. det skick hvari håren ligga på kreatur.
hørimm *hǽrím* s. m. = föreg.

hœztryk&r *hǽstry'kær* s. m. en skifva af papp eller näfver med vidhäftade band, hvaromkring hårkorgen i nacken bindes (nu aflagd).
hęfft *hǽft* s. f. förstoppning.
hęggd *hǽgd* sv. v. 1. hejda.
hęjj *hæj* s. f. hägg (prunus padus).
hęjj *hæj* i uttr. *dæ jék sum en hǽj* det gick som en vind.
hęjjær& l. *-&r* *hǽjaræ* l. *-ær* s. m. något stort ock duktigt.
hękks *hǽks* sv. v. 1. smäda, okväda.
hęll *hǽl* s. f. fängsel mellan fötterna på kreatur som flöja.
hęll *hǽl* sv. v. 1. sätta hälla på kreatur.
hęllt *hǽlt* s. f. haltande.
hęlljbrǫtæ *hǽljbrǫ'ta* s. f. b. konvulsioner, fallandesot.
hęlljmœl *hǽljmǫ'l* s. n. kl. 6 aftonen före helgdag.
hęlljmœzriqqniq *hǽljmasrígnig* s. f. ringning vid helgsmål.
hęnære *hǽnarę'* adj. redo att resa härifrån.
hęnndi *hǽndi* } adj. händig, kunnig att arbeta, i synnerhet
hęnnle *hǽnle* } i handarbeten.
hęnnt *hænt* adj. händig, skicklig i något handarbete.
hęqq -lepp l. *-lęp&n* *hǽg -lêp* l. *-lǽpæn* adj. nedslagen.
hęqq&l *hǽgæl* sv. v. 1. 1) vara sjuk: *h. a lêv*; 2) ha dåliga affärer: *han hǽglær a brûkær éjændo'mæn sin æn, ho lǽg dæ blir.*
hęqqre *hǽgrę'* adj. 1) färdig att hänga sig; 2) brottslig; 3) svårmodig.
hęqqrev&t *hǽgrę'væt* adj. med hängande buk.
hęsspæl *hǽspæl* s. m. liten garnhärfva.
høfft *høft* s. f. i uttr. *pa e høft* slumpvis, på måfå, ungefärligt.
høgjudd *hôgju'd* adj. högröstad.
høgmęd *hôgmǽ'd* adj. = föreg.
høkkst *hôkst dan, náta* s. f. middagen, midnatten.
høkrævæ *hǿkra'va* s. f. b. i uttr. *kâm at h.* få ledsamheter, råka illa ut.
høn *hǫn* s. n. 1) hörn; 2) ställe i älf där denna är bredare ock djupare.
høsstko *hôstkǫ'* s. f. ko som kalfvar på hösten.
høsstrik *hôstrik a vǽrfáti* adj. säges om den, som slösar om hösten, så att det blifver knapt för honom på våren.
høv *hôv* sv. v. 1. i uttr. *dæ hôv-tę́* det hände så af en slump.

I = ı.

ill *îl hôln* adj. rädd. — *îl vẹ* 1) stadd i fara; 2) som tar illa vid sig.
illstǽr *ílstæ̣r* s. f. salix pentandra.
illœt *îlạ't* s. n. bannor, gräl.
immpisskæ *ímpiska = innpiskæ ínpiska.*
immpyd *ímpy̱'d = innpyd ínpy̱'d.*
innæte *ínatẹ'* adv. innantill.
innæzuk *ínasu̱'k* adj. sjuk af utsot.
innbett *ínbe't* adj. inbiten, invand.
innlag *ínlậg* s. f. inlaga, alla slags skrifter till myndigheterna.
innmari *ínmạ'rı* adj. illmarig, illistig.
innonn *ınôn* hin onde, satan (svordom).
innpisskæ *ínpiska* adj. ohjälpligt elak, inpiskad.
innpyd *ínpy̱'d (mæ)* adj. mättad med, genomträngd af.
innre *înrẹ'* s. n. innanrede.
innre *înrẹ'* sv. v. 2. 1) inreda; 2) taga bort innanrede eller innehåll i hvad som hälst (ironiskt).
iqqk *ıg̱k* s. f. körtel.
isstǽr *ístæ̣r* s. f. ett stycke hoprulladt ister.
ista *ıstạ́* adj. som stannat i växten; *sta ıstạ́* ej växa vidare.
itẹnn *ı̱tæ'n* adj. itänd, ifrig, hetsig.

J = ȷ.

jaha *ȷâha* adv. ja.
jajamẹnn *ȷaȷamǽn* adv. ja vist, helt säkert.
jak *ȷâ̱k (mæ̱ l. tẹ)* sv. v. 1. bifalla.
jammǽl *ȷâmæ̣l* sv. v. 1. 1) jama (om kattor); 2) röra läpparne utan att tala.
jamms *ȷâms* sv. v. 1. tugga trögt ock sakta.
jamẹnn *ȷamǽn* s. m. person som instämmer i alt möjligt.
jaqqk *ȷâg̱k* sv. v. 1. ideligen ock utan eftertryck upprepa en ock samma begäran eller framställning, som redan blifvit afböjd.
jaqqk *ȷag̱k* s. m. person som *ȷâg̱kæ̣r.*
jæl *ȷạl* s. f. gärd, sammanskott: *lǽg ıhóp ȷạl.*
janvari *ȷanvạ́rı* januari (Ö.).
jan *ȷạn* s. n. järn.

jættæ *jâta* adj. sinnad.

jævæl *jâvæl* sv. v. 1. tugga utan att få sönder det som tuggas.

je *je* s. i uttr. *jær pa je* göra emot af afund ock illvilja.

jemmenhetæ *jémenhe'ta* s. f. b. allmänheten.

jemøt *jemøt* s. n. lynne, sinnesstämning.

jen *jên* sv. v. 1. 1) genskjuta; 2) vara motvillig, ogin, gendrifva med ord.

jenlek *jênle'k* s. m. egenskapen att vara »gen».

jenstridi *jénstri'di* } adj. envis, motstridig, gensträfvig.
jenstøre *jénstø're*
jenstøtte *jénstø'te*

jer *jer* s. n. hopfogning i 45 graders vinkel.

jer *jêr* sv. v. 1. göra en *jer*.

jere *jêre* adj. flitig i arbete.

jervatt *jêrva't* s. m. bröstvårta.

jessk *jesk* s. f. ett slags ormbunke.

jet *jêt* sv. v. 2. valla } (egentl. Jössehäradsdial., men förekommer i därintill belägna trakter).
jetærgut *jétærgu't* s. m. vallgosse
jetærjennt *jétærjænt* s. f. vallflicka

ji *ji-sæ* st. v. upphöra, aftaga, sluta. — *ji-øvær* öfvergifva.

jifft *jîft* sv. v. 2. en lek: ett trästycke lägges med ett underlag på midten; på dess ena ända lägges det som skall *jîftæs*, ock på den andra slåss ett kraftigt slag, så att det som ligger på motsatta ändan kastas högt upp i luften. *jîft tåsær* då lefvande grodor kastas upp i luften på nämda sätt; *du skul jîftæs sum di jîftær tåsær* säges skämtsamt till (eller om) en kvinna, som man anser ej böra blifva gift.

jifftæsronæ *jíftæsro'na* } s. f. b. giftastankar: *ha j. pa êga* gå
jifftæstærræ *jíftæstára* } i giftastankar.

jill *jil* adj. gild, god, antaglig.

jimmæl *jîmæl* = *jammæl jâmæl*.

jimms *jîms* = *jamms jâms*.

jire *jîre* = *jere jêre*.

jirvatt *jîrva't* = *jervatt jêrva't*.

jirvękkst *jîrvæ'kst* adj. snabbväxt.

jisstęnnt *jîstæ'nt* adj. som har glest sittande tänder.
jivdndel *jivændę'l* s. m. 1) almosa åt fattiga; 2) foder åt kreatur.
jokk *jôk* sv. v. 1. vicka med bakdelen.
jol *jǫ̂l* sv. v. 1. begrafva.
joliq *jǫ̂lıg* s. f. band eller gjord omkring kärl.
jommp *jômp* op. sv. v. 1. slumpa till.
joqqkniv *jôgknı'v* s. m. sämre, hemgjord matknif.
jǫbb *jôb* sv. v. 1. ha samlag.
jǫssk *jôsk* sv. v. 1. uträtta något långsamt.
jǫssk *jøsk* s. m. person som är långsam (*jôskær*).
jufftdn *júft'n* s. f. djup.
jugg *jug* s. m. spergel (spergula arvensis).
jurjęqqt *jûrjæ'gt* adj. n. (trakt) utsatt för vilda djur.
justmęnnt *justmænt* adv. värkligen, riktigt.
jummfru-mærrjæs hęnndr *jumfru-mârjas hænær* s. f. pl. orchis maculata.
jussk *jûsk* sv. v. 1. = *jǫssk jôsk.*
jussk *jusk* s. m. = *jǫssk jøsk.*
jęddder *jædær* s. f. kant på väf.
jędddervi *jædærvı'* adj. säges om väf hvars kanter äro längre än dess midt.
jęggdl *jægæl* sv. v. 1. käbbla.
jękk *jæk* s. m. tryck på gevär.
jękldes *jæklæs* sv. v. 1. krångla.
jęll *jæl* s. m. 1) ställning för kreatur att ligga på; 2) ställning att lägga någonting på.
jęllbęss *jælbæs* s. m. snöpt gumse.
jęmmdrbyllt *jæmærbýlt* s. f. person som mycket jämrar sig.
jęmmfloss *jæmflo's* adv. jämnhögt, i jämna lager.
jęmmræl *jæmral* adj. som jämrar sig öfver småsaker.
jęmmsiss *jæmsis* adv. bredvid, sida vid sida.
jęmnællre *jæmnálre* adj. lika gammal.
jęntęv *jæntæv* s. f. ung flicka.
jęr *jær* s. f. = *jęddder jædær.*
jęr *jær pa mǫn* sv. v. 2. göra med flit, på trots.
jęssdr *jæsær a smæle* ett slags svordom.
jęssiqdn *jæsıgæn* s. m. b. hin onde.

jø *jø̱* s. f. gödsel.
jøcc *jø̂ɟ* s. f. dyjord, gytja.
jømmsk *jømsk* adj. falsk.
jønns *jøns* s. m. hare.
jøræ *jø̱̂ra* s. n. (blott i ob. form) arbete, sysselsättning.
jøn *jø̱̂ɲ* s. m. (pl. *jǿ̱ɲ̣ǻn*) njure.
jøs&r *jǿ̱sæ̱r* s. m. opålitlig person.

K = *k*.

kakk *kak* s. m. 1) upphöjning; 2) afsats på muren vid taket.
kallbit *kâlbi̱'t* s. m. mäjsel som biter på kalt järn.
kallvun *kálvū̱ɲ* adj. tämligen kall.
kampæs *kampǻ̱s* s. m. kompass.
kasst *kast* s. n. gång: *i et kast* på en gång.
kasstcępp *kâstɟæ'p* s. m. 1) käpp i väfränningen; 2) springpojke, barn eller annan person, som får passa upp med ett ock annat.
kasstve *kâstvę'* s. m. grofhuggen ved.
kavat *kavǻ̱t* adj. karlavulen.
kavv&lbro *kávæ̱lbrǫ'* s. f. bro af runda trästycken (*kâvlæ̱r*).
kæjj *kâj* s. f. kaja, rusig person: *ful sum e kâj*.
kæjj *kâj* sv. v. 1. kvida som ett spädt barn.
kæjjmænn *kâjmán* s. m. person med lika dopnamn.
kænnte *kânte* adj. rask: *dæ æ kânte gûma ǽn, dæ*.
kærakti *kǻ̱ra'kti* adj. som vill vara bättre karl än han är.
kæræhęsst *kǻ̱rahæ'st* s. m. förträfflig häst.
kærækęr *kǻ̱rakæ̱'r* s. m. utmärkt, duktig karl.
kærætag *kǻ̱ratǻ̱'g* s. n. raskt, duktigt tag.
kærrk *kârk* sv. v. 1. bjuda till, ehuru förmågan är klen.
kærvun *kǻ̱rvū̱ɲ* adj. som vill vara bättre karl än han är.
kæss *kâs* s. m. 1) träställning att bära bördor uti; 2) groft nät af tåg eller bast att föra hö uti (äfven *fǫ́rkǻ̱s*); 3) stickkorg.
kæss *kâs* sv. v. 1. bära med *kâs*: *kâs a bæ̱̂r*.
kæssbakk *kásbak* s. : *bæ̱̂r pa k*. bära en person på ryggen.
kættfǫtt&r *kátfø'tæ̱r* s. m. pl. kattfötter (gnaphalium).
kættgull *kâtgu'l* s. n. glimmer som skiftar i vacker färg.
kættrǫmmp *kátrǭmp* s. f. 1) kattrumpa; 2) kort väf.

kættsten *kâtstę'n* s. m. flinta, kvarts.
kættsup *kâtsu̯'p* s. m. liten mjölkdrick som gifves barn, då mjölken silas.
kæzzbøl *kâsbø̯'l* s. f. lifmoder hos ko (eg. kalfsbörda).
kittæl *ǩîtal* adj. ömtålig för kittling.
kittæl *ǩît'l* sv. v. 1. kittla.
klær *klar* adj. 1) klar; 2) utblottad.
klæbb *klab* s. m. kloss.
klættær *klátær* s. n. koll. 1) samling af småsten; 2) hvarjehanda saker som befinna sig i oreda.
klættæsten *klátæstę'n* s. m. liten sten.
klebb *klêb* sv. v. 1. fastna, hänga vid.
klebbæt *klêbæt* adj. klibbig.
klet *klęt* s. n. koll. hvarjehanda klibbiga saker.
klet *klęt* sv. v. 1. påstryka något suddigt.
klev *klęv* s. f. bärgsskrefva.
klisstræt *klîstræt* adj. klibbig ock vidhängande.
kloqqk *kloŋk* s. m. 1) klunk; 2) anspelande rykte; 3) ljud af klocka eller bjällra.
klor *klôr* sv. v. 1. 1) krafsa, gripa efter med klor eller utsträkta fingrar; 2) med möda draga.
klǫss *kløs* s. m. 1) klumpigt trästycke; 2) stort föremål.
klǫv *klǫv* s. n. ställe där något låter lätt klyfva sig.
klǫv *klêv* s. f. öppning, spricka.
klǫv *klêv* s. m. hållband af trä eller järn åt kreatur.
klyp *klyp* s. m. & f. snål person.
klyp *klýp* st. v. snåla.
klœl *klêal* adj. som ej kan låta något vara i fred.
klœfiqqræt *klǽfiŋræt* adj. som fingrar på ock rör vid alt möjligt.
klę *klę̂* s. n. 1) kläde (tyg); 2) hufvud- ock halsduk.
klęjjæt *klæjæt* adj. ostyrig.
klęmmæt *klæmæt* adj. klemig.
klęmmt *klæmt* sv. v. 1. klämta.
klęnniq *klænıŋ* s. m. klädning.
klęnniqsko *klænıŋskǫ'* s. m. foderremsa vid klädningens nedre kant.
kløppær *klêpær* s. m. en klipsk ock listig person.
vv *kløv* adj. lätt att klyfva.
vv *kløv* s. n. häst med klöfjebörda.

kløvv&rgubb&r *kløværga'bær* s. m. pl. blomhufvuden på klöfver.
kløvvj *klôvj* s. f. tudelad börda öfver hästryggen.
kløvvjsal *klôvjsa̧'l* s. m. klöfsadel.
knap *kna̧p* s. m. trekantigt trästycke till stöd för en list eller hylla.
knas *kna̧s* sv. v. 1. trycka; *k. í-sæ* äta upp; *k.-sønær* trycka sönder; *k.-imót* vara svår att utföra.
knavv&l *knâvæl* s. m. kort stör.
knæbb&s *knâbæs* sv. v. 1. smått träta eller försöka hvarandras styrka, gnabbas.
knærr *knar* s. f. senskideinflammation i arm.
knærrk *knârk* sv. v. 1. knarra.
knæss&l *knás'l* s. n. mycket svagt buller.
knæss&l *knâs'l* sv. v. 1. sakta bullra.
knefætti *knȩ́fáti* adj. svag i knäna, berusad.
knek&n *knȩ́kæn* s. m. b. ekonomiskt obestånd.
knekk *knêk* sv. v. 1. randa eller kamma bröd vid bakning.
knekkt *knekt* s. m. 1) soldat; 2) ställning under ändan på ett bräde.
knepi *knȩ́pi* adj. förslagen, fintlig.
knepp *knêp* s. f. brant backe.
knesvik *knȩ́sva̧'k* s. n. knäveck.
knettle *knêtle* adj. dryg.
knevek *knȩ́va̧'k* adj. knäsvag.
knissp *knîsp* sv. v. 1. ha samlag.
knog *kno̧g* sv. v. 1. knoga: *k. a årbet.*
knok *kno̧k* s. f. 1) knoge; 2) benknota.
knos *kno̧s* sv. v. 1. stuka, kväsa.
knosst&r *knóstær* s. n. större slägga.
knosst&r *knôstær* sv. v. 1. krossa.
knqk *knȩ́k* sv. v. 1. sakta framskrida: *k. i-váj.*
knql *knȩ́l* s. f. fnurra på garn ock tråd.
knql&t *knȩ́læt* adj. 1) trasslig, fnurrig (om garn); 2) knorlig, knollrig.
knqp *knȩp* s. n. mindre arbete som tar tid.
knqp *knȩ́p* sv. v. 1. sysselsätta sig med *knȩ́párbet*, knåpa.
knqpæl *knȩ́pal* adj. som tar lång tid (om arbete), knåpig.
knqpærrbet *knȩ́párbet* } s. n. mindre arbete som tar tid.
knqpjøræ *knȩ́pja̧'ra* }

knǫtt *knøt* s. m. 1) liten varelse; 2) små myggor.
knut *knut* s. m. något som är försenadt i växten.
knut *knût* s. f. 1) husknut; 2) utom husknuten utskjutande ända af en stock.
knutskæl *knútskål* s. m. den kant på en *knût* 2) som griper om ock fasthåller öfver- eller underliggande stock.
knubb *knub* s. m. tjock, knubbig varelse.
knubbät *knûbæt* adj. knubbig.
knukkäl *knûkæl* sv. v. 1. skrynkla, krama.
knukkär *knûkær* sv. v. 1. lågt gnägga (om hästar).
knukklät *knûklæt* adj. hopskrynklad, bucklig.
knøs *knøs, knǫ́sær* s. m. misstänkt person.
knøs *knǫ̂s* sv. v. 1. trycka, krossa, slå sönder.
kokkäl *kókæl* s. n. läsning emot sjukdom, vidskepelse, trolldom.
kokks *kôks* sv. v. 1. stirra på något.
kol *kǫ̂l* sv. v. 1. värma sig vid brasan eller i solskenet.
kos *kǫs* adv. i uttr. *rest ı kǫs* bortrest.
kosst *kôst* sv. v. 1. skynda, springa: *kôst ı-vǽj.*
kot *kǫ̂t* } s. m. & f. knölig utväxt på träd.
kotve *kǫ̂tvę'* }
kotkǫpp *kǫ̂tkø'p* s. m. skål gjord af en kota.
kovæl *kóvǫ̂l* s. n. kovärde, värdet på en ko.
kǫddsten *kǫ̂dstę'n* s. m. pungsten (testikel).
kǫl *kǫ̂l* s. m. 1) hattkulle; 2) öfre delen af en kolmila.
kǫlät *kǫ̂læt* adj. hornlös (om kreatur).
kǫllbøt *kólbøt* sv. v. 1. göra en kullerbytta.
kǫrrpgluggæn *kórpglu'gǫn* s. m. b. pl. ögonen.
kǫtt *kôt-ǫ́* sv. v. 1. förminskas, korta utaf.
kǫttmjǫllkæ *kótmjø'lka* adj. om ko som snart sinar.
kǫsst *kôst sæ* sv. v. 1. krysta.
kǫsstæl *kôstal* adj. medförande kostnad, kostsam.
kǫsster *køstę̂r* sv. v. 1. gifva kost.
kǫsstri *kôstrı'* s. f. födselvärk.
kǫtt *køt-ıhóp sæ* sv. v. 1. huka eller draga ihop sig.
kǫzzvęjj *kôsvæ'j* s m. korsväg.
krakät *krǫ̂kæt* adj. hängsjuk, något klen.
krakk *krak* s. m. topp af en tallbuske med utstående grenar hvari blår läggas vid spinning.
krammän *krâmæn* adj. kramad, gastkramad.

krammiq *krâmiq* s. m. 1) hårdt tag med handen; 2) handfull.
kræffs *krafs* s. n. koll. hvarjehanda småsaker, skräp.
kræzzl&t *krâslæt* adj. 1) krasslig (något sämre än *krâkæt*).
kressk *kresk* adj. sötsur (om frukt).
kroksinobl&r *kroksinóblær* s. n. pl. hvarjehanda krokiga saker.
kronvrak *krônvra'k* s. n. kasserad beväringsyngling.
kruser *krusêr* sv. v. 1. 1) krusa; 2) utkrusa, upputsa.
krumm *krâm* sv. v. 1. kråma sig.
kryss *krys* s. n. öfversta taklaget, takåsen.
kryss *krŷs* sv. v. 1. krysa (eg. Jössehäradsdial.).
kryss&r *krŷsær* blott i uttr. *âk te k.*, *bâr te k.* råka illa ut.
kręllt *krælt* sv. v. 1. altjämt yrka på något.
kręvekmæzz *krévekmás* s. m. 1) sakta gång; 2) gående baklänges.
krøn *krên* sv. v. 2. illa tilltyga.
kullr&t *kûlræt* adj. kullrig.
kul&t *kûlæt* adj. kulen, kylig.
kur *kur* s. m. kur: *kal k.*, *hal k.* m. m.
kurhæl&t *kûrha'læt* adj. puckelryggig.
kus&t *kûsæt* adj. frusen, som ser frusen ut.
kut *kut* s. n. fyrsprång.
kutt&r *kûtær* sv. v. 1. darra af köld.
kullk *kûlk* sv. v. 1. klunka.
kunne *kûne* adj. kunnig.
kunnst&r *kûnstær* sv. v. 1. krångla, vränga.
kunnst&r *kûnstær* s. f. pl. krångel.
kunnt *kunt* s. m. 1) näfversäck; 2) stickkorg.
kuntręr *kuntrêr* adj. motig, illa aflöpande.
kurr *kûr* sv. v. 1. 1) kurra; 2) spinna (om kattor).
kurræ *kûra* s. f. b. häkte.
kurr& *kûræ* s. m. lustig person.
kun *kûn* sv. v. 1. kolna af (om eld).
kun *kûn* sv. v. 1. rysa af köld eller rädsla.
kval *kvâl* s. m. något slags upphöjning.
kvænlur *kvânlu'r* s. m. = *lur lur*.
kvænstęllt *kvânstæ'lt* adj. nödsakad att fara till kvarn ock mala.
kvejj *kvej* s. f. 1) inhägnad hvari kreatur hållas om nätterna; 2) timmer i sjö, omslutet af en länsa.

kvejj *kvêj* sv. v. 1. gödsla åker genom att hålla kreatur i flyttbar inhägnad.

kvennfǫlkjęllp *kvénfǫlkjæ'lp* s. f. koll. kvinnliga arbetare.

kvennfǫlkjęllpǽn *kvénfǫlkjæ'lpæ̣n* adj. försedd med kvinnliga arbetare.

kœminal *kamınál* s. m. 1) kommunalstyrelse; 2) kommunalutskylder. Sms. *k.-stǽm* o. s. v.

kœmm-sæmms *kam-sáms* st. v. komma öfverens.

kœmsæmmsǽr *kamsámsæ̣r* s. m. & f. pl. två eller flere personer som komma väl öfverens.

kœsst *kâst* sv. v. 1. = *kosst kôst.*

kęrjęllp *kǽ̣rjæ'lp* s. f. koll. manliga arbetare.

kęrjęllpǽn *kǽ̣rjæ'lpæ̣n* adj. försedd med manliga arbetare.

kęrvun *kǽ̣rvụ̄n* adj. = *kærvun kárvụ̄n.*

L = l.

lag *lạg* s. n. 1) hvarf af något som upplägges hvarftals; 2) säd som på en gång upplägges på loggolfvet vid tröskning.

lag *lạg* s. m. 1) lag (lex); 2) infusion på foderämnen åt kreatur.

lag *lâg-sæ-tẹ́* sv. v. 1. laga sig till; säges om djur, när det börjar synas, att de snart skola föda.

lagle *lâgle* adj. 1) laglig; 2) lagom.

lagvon *lâgvǫ'n* s. f. möjlighet att kunna laga.

lakks *laks* s. n. ett slags hopfogning af stockar vid timring.

laqǽmænn *lagæ̣mán* s. m. långfingret (skämts.).

laqqfiqqrǽt *lágfígræ̣t* adj. långfingrad.

laqqfrędæsfrukkǫst *lágfrædasfru'kǫst* s. m. risbastu (syftande på det gamla bruket att på långfredagen, tidigt om morgonen, gå ur hus ock i hus ock piska folket med enris, oftast före uppstigandet).

laqqhællsǽt *lághálsæ̣t* adj. långhalsad.

laqqhællm *lâghálm* s. m. råg- ock hvetehalm.

laqqhœrǽt *lágha̧'ræ̣t* adj. långhårig (om djur).

laqqk *lagk* s. m. återstod vid destillering af brännvin.

laqqk *lâgk* sv. v. 1. gå ock drifva.

laqqkæ *láɣka* lockord åt ankor.
laqqkut *lâɣku̱'t* s. n. = *kut ku̱t.*
laqqlaggd *lâɣla'gd* adj. med långt ansikte.
laqqless *lâɣle's* sv. v. 2. ledas, ha ledsamt.
laqqless *lâɣle's* adj. i uttr. *dæ æ l.* det är ledsamt.
laqqli *lâɣli̱'* s. f. lång, sakta sluttande backe.
laqqmjǫllkæ *láɣmjɵ'lka* adj. om ko som är kort tid utan mjölk.
laqqrǫmmp&t *láɣrɵ'mpæ̱t* adj. med läng svans (om får).
laqqsennæ *láɣse'na* adv. länge sedan.
laqqsinnt *lâɣsint* adj. långsint, som länge är ond då han blifvit retad.
laqqskraqqr&t *láɣskra'ɣræ̱t* adj. lång. ock spenslig.
laqqslutt *lâɣslu't* adj. långsluttande.
laqqull *lâɣu'l* s. f. ull som afklippes om hösten.
laqqullæ *láɣu'la, -u'læ̱t* adj. långullig.
laqqękkst *lâɣæ'kst* adj. om säd med långa ax.
laqqøggd *lâɣø'gd* adj. sömnig.
latbeqqk *lâ̱tbæ'ɣk* s. m. latbänk: den som ej uträttar något säges ligga på latbänk.
latsenæ *lá̱tsę'na* s. f. b. lättja.
latstɷkk *lá̱tsta'k* s. m. latstock, lat person.
latvun *lá̱tvū̱n* adj. något lat.
lav *lâ̱v* s. m. 1) hylla i badstuga där lin ock malt torkas; 2) låda hvari murbruk tillredas; 3) drifbänk utan fönster *(plǽmtlā̱v).*
laęqq *lâ̱æ'ɣ* s. f. äng hvarå skördas en lada hö.
læbb *lâb* sv. v. 1. gå tungt ock klumpigt.
læb&lęnnska *labæ̱lǽnska* s. f. = *slæt&lęnnska slatæ̱lǽnska.*
læffs *lâfs* sv. v. 1. sörpla.
lægg *lag* s. f. 1) lagg i kärl; 2) kant på ett kärr; 3) liten vätska i ett kärl.
lægg *lâg* sv. v. 1. 1) slå, piska: *lag-ǿm 'n* slå honom; 2) lagga kärl.
lægg&r *lâgæ̱r* s. m. tunnbindare.
læggjol *lâgjǫ'l* s. f. 1) bottenbandet på laggkärl; 2) *lágjǫ'la ha gat-á̱v* säges om nedkomsten.
læk&n *lâ̱kæ̱n* s. n. lakan.
lækk *lâk* sv. v. 1. läka, drypa.
læmm *lâm* sv. v. 1. ömma på foten, halta litet.

læmmǽr *lâmæ̣r* sv. v. 1. sladdra, prata högt, oredigt ock för mycket.
læmmoqbølæ *lámoꝝbø̣'la* s. f. lifmoder hos får.
læmmoqq *lâmo'ꝝ* s. m. lam.
lænngaqq *lânga'ꝝ* s. m. 1) landgång; 2) markens beskaffenhet.
lænnløs *lânlø̣'s* adj. säges om vattendrag hvarå isen lossnat vid landet, eller ock om själfva isen.
lærrk *lârk* s. f. lärka.
læssǽ *lâsæ̣* s. m. galt.
lebaqqk *lẹ́bǽꝝk* s. m. vridbar tvärslå på timmerkälke.
lebbstekk *lébstḗk* s. f. libbsticka (levisticum ligusticum).
lekæl *lệkal* adj. lekfull.
lekǽztug *lẹ́kæ̣stụ̄g* s. f. ställe där barn ha sina leksaker, lekstuga.
lekos *lệkọ's* adj. som mycket gärna vill leka.
lell *lêl per-másan pa ǽ̣n* skämtsam benämning på lillfingret (eg. lille Per Mattsson på ändan).
lellǽ-go-vælæ *lélæ̣-go-vạ́la* s. f. b. tiden mellan Tomedag ock jul. Däraf talesättet: *mæla túmæ̣smø's a jụ́l da æ dæn lélæ̣-go-vạ́la; far ja int lîg ve hûv, sa far ja lîg ve rạ́va.*
lellmunn *lêlmu'n* s. m. kyss (egentl. om barn).
lellmøddæ *lélmø'da* s. m. litet mål mat före middagsmålet.
lellmødæsup *lélmødasụ'p* s. m. sup tagen mellan frukost ock middag.
leløs *lệlø̣'s* adj. lös i lederna.
len *lẹn* adj. 1) slät, len; 2) lindrig.
lepek *lẹ́pek* s. f. klyka att vika liar rätt på skaftet.
lepp *lêp* sv. v. 1. hänga läpp ock gråta.
ler *lẹr* s. n. ett slags sår på häst.
lerẹllt *lẹ́rǽlt* s. f. arbetad lera, murbruk.
lerẹt *lẹ́ræt* s. f. klyka hvarmed liar vikas rätt på skaftet.
lev *lệv* sv. v. 2. 1) vara ostyrig; 2) rumla ock lefva högt.
levǽn *lệvæ̣n* s. n. stoj, oljud, gräl.
lezissǽl *lẹ́sis'l* s. f. stång i gärdesgårdsled.
li *lị* s. f. lid, sluttning.
lidle *lị̂dle* adj. liderlig.
liffsvon *lífsvọ'n* s. f. möjlighet att lefva ock tillfriskna.
lijjbrẹnn *lîjbræ'n* s. f. liebränna, slåtter som göres så nära marken att återväxten skadas.

lijjlœr *lîjlą'r* s. n. den del af en lie som ligger utefter lieskaftet.
lik *lîk* adv. i uttr. *jǣr l. mŷk* vara likgiltigt; *lîk vis* ej visare än förut, lika okunnig som förut.
lik *lík sæ* adj. som han (hon) brukar vara (eg. lik sig).
likle *lîkle* adj. 1) rätt ock billig; 2) sannolik.
likœt *lîką't* s. m. sjukdomen kräfta.
liqqk *lîŋk* sv. v. 1. linka.
liv *liv* s. n. 1) individ; 2) ostyrig varelse.
livgris *lîvgri's* s. m. gris som ej skall slaktas det året.
livspillt *lívspílt* s. f. ungt kreatur som ej lemnar någon egentlig behållning vid slaktningen.
lo *lǫ* s. n. ludd, klädesludd.
lobrę *lǫ́bræ* s. n. ett alnslångt bräde med lod (begagnas vid timring).
lommp *lômp* sv. v. 1. afhugga en skadad eller felaktig del af en timmerstock.
lommp *lomp* s. m. ett afhugget stycke af en timmerstock.
loqqnvætt&n *lóŋnvát'n* s. n. lugnvatten.
lor *lǫ̂r* sv. v. 1. hopfästa eller hopblanda vårdslöst. Sms. *l.-ihóp*.
lott&t *lôtæt* adj. smutsig.
lottlurrp *lôtlu'rp* s. f. = *lurrp lûrp*.
lottzkop *lótskǫp* s. f. smutsig kvinna.
lov *lǫ̂v* sv. v. 1. } smyga omkring, spionera.
lover *lovêr* sv. v. 1. }
lozlet&n *lǫ́sle't'n* adj. luggsliten.
lǫæ *lǫ́a* s. f. b. den korta ull som klippes af fåren på våren.
lǫffs *lôfs* sv. v. 1. lufsa.
lǫfft *lǫft* s. n. bod i uthusen en trappa upp, där kläder förvaras ock där de ogifta ligga om sommaren.
lǫl *lǫ̂l* sv. v. 1. drilla utan ord, lalla; eg. om vallhjons signalering sinsemellan eller sjungande rop för att skrämma vilddjuren.
lǫll *lôl* s. f. dum, okunnig eller osnygg flicka.
lǫppsup *lôpsu'p* s. m. sup som vid kalas gifves då man går till sängs.

ęt *lęt* s. m. 1) lott, del; 2) hjullöt; 3) teg i åker, trädgårdssäng.
ętbruk *lętbru'k* s. n. hälftenbruk.
ę *lu* v. (blott inf. jämte pres. *lur*) passa.
uff *lûf* sv. v. 1. småspringa.
ugg *lûg* sv. v. 1. lugga, draga i håret.
ur *lur* s. m. ställning hvarpå kvarnstenarne hvila.
us *lûs* sv. v. 1. gä sakta.
ushærrk *lûshárk* s. f. fingrarne hvarmed man rifver sig i hufvudet, kam (skämts.).
ushunn *lûshu'n* s. m. lushund (okväd.).
uskussk *lûsku'sk* s. m. osnygg, lusig pojke.
ussottæ *lúso'ta* s. f. b. morgonen på Luciadagen (15 december).
usværj *lûsvárj* s. m. pojke som har mycket löss.
utæn *lût'n* adj. benägen.
uv *lûv* s. f. liten trind mössa.
uvær *lúvær* s. m. skälm, bedragare.
ufft *luft* s. f. lukt.
ufft *lûft* sv. v. 1. lukta.
ufftblammstær *lúftbla'mstær* s. f. pl. sötblomster (matricaria chamomilla).
lunn *lûn* sv. v. 1. köra ihop timmer i högar.
lunn *lun* s. f. slan eller stock till underlag för något.
lurrp *lûrp* s. f. osnygg ock slarfvig kvinna.
lurrp *lûrp* sv. v. 1. släppa en liten fjärt då ock då.
lurrv *lurv* s. m. & f. 1) person med lurfvigt hår; 2) tölpig ock ostädad person.
lurrvæt *lûrvæt* adj. 1) lurfvig; 2) lummig (om träd); 3) undersätsig (om människor ock djur).
lutær *lútær* adj. enbar, uteslutande, blott, bara: *l. sælm*, *l. élakhę't*.
lutærhærrv *lútærhárv* s. f. 1) sliten, rankig harf som kan sänka sig efter markens fördjupningar; 2) figurligt om hvarjehanda illa gjorda eller sönderbrakade saker.
lyj *lyj* adj. ljum.
lyj *lŷj* sv. v. 1. värma, göra ljum.
lyg *lŷg* sv. v. 1. = föreg.
ęk *lŷgk* s. f. bukt, slinga, krok (på väg, utlagt tåg m. m.).

lyqqk *lyg̊k* s. m. = föreg.
lyqqk&t *lŷg̊kæ̣t* adj. krokig, slingrig.
lyqqn *lŷg̊n* sv. v. 1. blifva lugnare efter blåst, lugna.
lys *lỵ̂s* s. f. en smula talg eller ister (äfven *fę́tlỵ̂s*).
lys&rcęriq *lỵ̂sæ̣rɟæ̣'rig̊* s. f. klyka hvari en brinnande sticka sättes.
lɷn *lận el* sv. v. 2. låna eld (en lek).
lęffs *lǽfs* s. f. brödkaka som stekes i panna eller är af ojäst deg.
lęffs&t *lǽfsæ̣t* adj. degig.
lęggd *lægd* s. f. ställe där säden lagt sig.
lęjj&rvæll *lǽɟæ̣rvál* s. m. lägervall.
lęjj&zta *lǽɟæ̣sta̤'* s. m. likstol.
lęk&zblækk *lǽ̣kæ̣sbla'k* s. f. 1) groblad (plantago major); 2) mjölk: *mjǿlka, dæ æ alt l.-a dæ.*
lęk&ztrætt *lǽ̣kæ̣strát* s. m. stor tratt hvari läggas kryddor, genom hvilka brännvin får rinna.
lęmm *lǽm* sv. v. 1. lamma (om får).
lęmmsø *lǽmsø̤'* s. m. dräktigt får.
lęnns *lǽns* s. f. timmerlänsa, timmerbom i älf eller sjö.
lęnns *læns* adj. alldeles utan, pank.
lęplętt *lǽ̣plæ't* adj. skvalleraktig.
lępp *lǽp* sv. v. 1. läppja.
lęs&rjęnnt *lǽ̣sæ̣rɟæ'nt* s. f. nattvardsflicka.
lęs&rmøt *lǽ̣sæ̣rmø̤'t* s. n. konventikel.
lęs&roqq *lǽ̣sæ̣ro'g̊* s. m. nattvardsbarn.
lęs&rpǫjjk *lǽ̣sæ̣rpø'ɟk* s. m. gosse som första gången går till nattvarden.
lętt *lǽt* sv. v. 1. 1) aflåta, sälja; 2) höja upp den öfre kvarnstenen. — *lǽt sæ* kalfva.
lętt *læt* adj. 1) lätt; 2) klent utrustad på förståndets vägnar. — *læt pa fǫ́t'n* adj. vig, smidig; *læt pa trận* adj. lättsinnig (om kvinna).
lęttbett *lǽtbe't* adj. 1) om äggjärn som biter lätt; 2) om säd ock gräs hvarpå lien biter bra.
lęttfǫtt *lǽtfø't* adj. lättfotad.
lętthęnnt *lǽthæ'nt* adj. som gör något med lätt ock säker hand.
lęttlivæ *lǽtlı̤'va* adj. glad, som tager lifvet lätt.

lęttniq *lǽtnıŋ* s. f. lättnad, lindring.
lęttpiqqk *lǽtpı'ŋk* s. m. = *laqqk laŋk.*
lęttstęllniq *lǽtstæ'lnıŋ* s. f. inrättning hvarmed öfre kvarnstenen lyftes under kvarnens gång.
lęttvisst *lǽtvı'st* adj. som genast företager hvad han (hon) blir befald att göra.
lęttvøllje *lǽtvø'lje* adj. ej motsträfvig, lydig ock villig.
lęttwkǽn *lǽtą'kæn* adj. utan lass.
lęzott *lǽsot* s. f. skjorta af lärft.
lęzæc *lǽsą'ɟ* } s. m. särk, kvinnslintyg af lärft.
lęzærrk *lǽsa'rk* }
løfftniq *lǿftnıŋ* s. m. så mycket som kan lyftas på en gång.
løkkt *løkt* adv. tillykt, tillslutet, i uttr. *kǫ̂k løkt.*
lønndik *lǿndı̯̂k* s. n. täkt dike.
lønnhorr *lǿnho'r* s. f. i hemlighet otuktig kvinna.
lønnkw *lǿnkǽ* s. f. kåda samlad inom barken eller inuti veden.
lønnspon *lǿnspǫ'n* s. m. inskuren tvärslå.
lønnt *lønt* adv. doldt, hemligt.
lønnvak *lǿnvą'k* s. f. hål på isen som ej synes på afstånd.
lønnvrwk *lǿnvrą'k* s. f. råk på isen nedåt.
løp *løp* s. m. stickkorg.
løpǽr *lǿpær* s. m. 1) löpe, kalfmage; 2) scrotum.
løpǽzkæfft *lǿpæska'ft* s. n. person som mycket går omkring i gårdarne.
løpp *lǿp* sv. v. 1. 1) blifva dräktig (om ko); 2) ysta sig (om mjölk).
løskǫn *lǿskǫ̂n* s. f. konkubin.
løslivæ *lǿslı̯'va* adj. med löst lif.
løsmunnt *lǿsmu'nt* adj. 1) om häst som lätt lyder tyglarne; 2) om person som pratar för mycket ock i otid.
løsoqq *lǿsoŋ* s. m. oäkta barn.
løsrakk *lǿsrǻk* s. f. hund som går lös.
løssk *lǿsk* sv. v. 1. piska, slå: *ja lǿsk alt om 'n*
løsstǽn *lǿst'n* s. f. lösören.
løsstǽn *lǿst'n* adj. lysten, som har åtrå efter viss mat.
løsstmat *lǿstmą't* s. m. mat hvarefter man längtar, nytt ock färskt i allmänhet.
løstmęt *lǿstmǽt* s. n. lystmäte.

løstęnnt *lǫstæ'nt* adj. med lösa (ej hårda) tänder (om häst).
løstyvǽr *lǫsty'vær* s. m. slant.
løsøvvd *lǫsø'vd* adj. som vaknar vid minsta buller.
løtæl *lǫtal* adj. olika på olika tider (löten).
løvtag *lǫvtǫ'g* s. n. ställe där löf brytes (till vinterfoder).

M = *m*.

magho *mǫ̂ghǫ'* s. n. måtta i ätande ock drickande.
magstøfft *mǫ̂gstø'ft* adj. som har magsäcken uppnedvänd (tros om vissa barn).
magzerrva *mǫ̂gse'rva* s. f. b. magsyra, magkatarr.
magzuk *mǫ̂gsǫ̂k* s. m. diarré.
mak *mǫk* s. n. afträde.
mak *mǫk* s. n. mak, i uttr. *i sâkta m.*
mak *mǫ̂k* sv. v. 1. flytta undan.
makks *maks-pǫ́* sv. v. 1. försöka, fresta på.
makks *mâks* op. sv. v. 1. taga krafter i anspråk, vara påkostande.
makkta *mákta* s. f. b. blodgång.
makle *mǫ̂kle* adj. maklig.
maksyss *maksýs* s. n. 1) katts hopp öfver de sammanknäpta händerna; 2) *lǫ̂r m.* göra undergifven, stuka
mal *mǫl* s. m. modell, mönster (för snickare).
maqker *maqkę̂r* sv. v. 1. mankera, brista i hvad man åtagit sig.
maqkǽmaqq *maqkæmáq* s. n. mellankommande hinder.
maqqk *mâqk* sv. v. 1. brista i något (endast i nekande satser): *ja ska int m.*
maqqless *mâqle's* adv. på mångahanda sätt.
maqqt *maqt fer maqt* adj. n. mycket för mycket.
marbogǫss *mǫ́rbogǫ̂s* s. m. gårdfarihandlande från Marks härad i Västergötland.
markujj *mǫ̂rku'j* s. f. arsenik.
markvesst *mǫ̂rkve'st* s. m. markvist, tätt hopväxta kvistar.
marullv *mǫ̂ru'lv* s. m. ohyfsad person (okväd.).
matæll *mǫ̂ta'l* s. m. senväxt tall med utbredda grenar.
matov *mǫ̂tǫ'v* s. m. hoptofvadt hår på kreatur.
mas *mǫs* s. m. dalkarl.

mas *mâs* s. m. stor, stark eller duktig karl; äfven andra föremål af någon utmärkt beskaffenhet.
masurve *másurvę'* s. m. masurbjörk ock -al.
mat *mąt* s. m. smörgås o. d. som gifves i händerna. *ha i mát'n* hafva i kosthållet.
matbrœ *mâtbrœ'* adj. som vill äta ofta.
matcęr *mâtɣæ'r* adj. öfverdrifvet kär i mat.
matfressk *mâtfre'sk* adj. som har god matlust.
mæcc *mâɣ* sv. v. 1. märka.
mædus *madûs* s. f. stor, groflemmad kvinna.
mæl *mâl* s. f. (pl. *málân*) kärna i korn ock hafre.
mællmve *mâlmvę'* s. m. finådrig ock lös kärnved af furu.
mænnæ *mâna* adj. fullväxt.
mænnfǫlkstykk *mánfǫlkstýk* s. n. egenskapen att vara omtykt af män, karltycke.
mærrjǽs *mârjæs* sv. v. 1. kappas att hugga intill märgen på ett träd.
mærrkskal *mârkską'l* s. n. snäckskal, musselskal.
mærrksmøjj *mârksmø'j* s. m. hål efter mask, masksting.
mæsstransærrbet *mástransa'rbet* s. n. Marstrandsarbete, hårdt, tungt arbete.
mæzzǽl *mâsæl* s. f. massla, smått utslag.
medǽl *mę́d'l* s. n. medel.
meddǽl *méd'l* s. f. koll. rikedomar, förmögenhet (eg. pl. af föreg.).
meg *męg* s. m. urin.
megrinn *mêgri'n* s. f. skärm på lieskaftet vid mäjning af säd.
mejj *mej* s. m. = *meg męg.*
mejjæ *mêja* s. f. b. midja.
mejjol *mêjǫ'l* s. f. midjeband.
men *mên* sv. v. 2. 1) tänka; 2) vara villrådig, tänka på något utan att värkställa det: *ga a m.*
mes *męs* s. m. bärställning.
mes *mês* s. m. mesost utaf inkokad mjölkvassla.
messæmǽzblummstǽr *mésamæsblu'mstær* s. n. geranium sylvaticum, äfvensom på vissa orter en del ranunkler.
messæmmǽr *mésa'mær* s. m. midsommar.
messfær *mêsfą'r* st. v. misstaga sig.
messk *mesk* s. m. mäsk.
messlønnt *mêslø'nt* adj. misslynt.

messminn *mêsmin* sv. v. 2. minnas oriktigt.
messœr *mêsǫ'r* s. n. missväxtår.
mıg *mîg* st. v. kasta urin.
mijj *mıj* s. m. = *meg meg.*
mijj *mîj* st. v. = *mig mîg.*
milltǽr *mîltær* sv. v. 1. 1) slå eller stöta kor eller får på buken, så att de däraf blifva sjuka; 2) arbeta strängt: *mîltær a hôg.*
minne *mîne* adj. minnesgod.
miqqk *mîqk* sv. v. 1. minska.
miss *mîs* s. m. & f. katt.
miss *mıs* lockord åt katt.
mjukvan *mjúkvûr* adj. något mjuk.
mjęllvit *mjælvı't* adj. mjällhvit.
mjø *mjø* s. n. 1) mjöd; 2) honung.
mjødægg *mjêdág* s. m. honungsdagg, utsvettad söt saft af växter.
mjølbęr *mjǫ́lbær* s. n. mjölon (arctostaphylos).
mo *mǫ* s. n. 1) mod; 2) vrede, snarstickenhet.
mokk *môk* s. f. hög af något grötlikt ämne.
molik *mǫ̂lık* adj. lik sin moder; äfven s. f. b. *mǫ́lıka.*
molvęrrj *mǫ́lværj* s. f. mordvapen: *ta te m.*
momm *môm* s. f. gumma.
mommæ *môma* s. f. mumma, blandning af hvarjehanda spirituösa ock söta saker.
moræ *mǫ̂ra* s. f. b. 1) lifmoder; 2) magsyra; 3) hysteri.
mos *mǫs* s. m. trög, sömnaktig person.
mosǽt *mǫ̂sæt* adj. trög, fet, flegmatisk.
moss *môs* s. f. flegmatisk kvinna.
motlutæl *mǫ́tlu'tal* adj. som lutar emot någonting.
motve *mǫ̂tvę'* s. m. ved hvars fibrer stå snedt mot hyfveljärnet, så att detta rycker ur stycken däraf.
mǫ *mǫ* s. f. lös snö på väg.
mǫjj *môj sæ* sv. v. 1. lata sig ock lefva godt.
mǫllmatti *mélma'tı* s. f. sista måltiden före döden.
mǫllus *mêlu's* s. f. lus på gamla sjukliga personer.
mǫllvet *mêlvę't* s. f. jordfyllning intill stenfoten på boningshus.
mondǽs *mǫ̂ræs* sv. v. 1. dagas.
mugg *mûg* sv. v. 1. göra något i smyg.
mullǽr *mûlær* sv. v. 1) mullra; 2) muddra.

mullærpramm *múlærpra'm* s. m. mudderpråm.
mullfjøl *múlfjø'l* s. f. vändskifva på plog.
mul *mûl* s. m. mun, mule.
munn *mun* s. m. mun. *ĕlak i m.* spetsigt kvick; *styg i m.*, *ful i m.* som för ondt ock elakt tal; *ûtæk i m.* oanständig i talet; *stor i m.* otidig.
munnhoggæs *múnhø'gæs* st. v. ordväxla, träta.
munnstyv *mûnsty'v* adj. om häst som ej lätt lyder tyglarne.
musbol *mûsbo'l* s. n. hus med mer än vanligt af lösören.
musøræt *mûsø'ræt* adj. med ovanligt små öron.
mudd *mud* s. m. mudd.
mutti *mûti* s. f. måltid.
my *my* adv. mycket.
mys *mŷs* sv. v. 2. le, mysa.
myss *mys* s. m. kyss (åt barn).
mytæt *mŷtæt* adj. öfverdrifvet blyg.
mæk *mæk* s. m. dåsig ock dum person.
mætt *mæt: te m.* adv. till nöjes.
mefæl *mæfa'l* s. f. skötsel.
mekkt *mækt* sv. v. 1. förmå.
mellægæv *mælaga'v* } s. f. mellangift.
mellæjifft *mælajift* }
menn *mæn* adv. i uttr. *jâ mæn, næ mæn* (l. *jámænan, nǽmænan*) visserligen, minsann.
mennt *mænt* sv. v. 1. blanda ihop.
megg *mæg* sv. v. 2. = föreg.
medd *mæd* s. f. mål, röst.
meddlag *mædla'g* s. n. mäldlag till en kvarn, kvarnens kunder.
messæ *mæsa* s. f. b. i uttr. *kåm te dæ æ ætær m.* komma försent.
met *mæt* sv. v. 2. 1) mäta; 2) hafva känning af, lägga vikt vid, bry sig om, akta (blott i nekande satser); 3) genom lästa trollformler utdraga något ur kroppen (tagg, benflis, sticka o. d.).
mettekkæt *mætæ'kæt* adj. besvärligt efterhängsen.
mevollje *mǽvø'lje* adj. som villigt går med.
mø *mø* s. f. möda.
mø *mø sæ* sv. v. 2. möda sig.

møk *mǫ̂k* sv. v. 1. mjuka upp genom arbete.
møl *mǫ̂l* sv. v. 1. äta något enbart utan tilltugg.
møllj *mǫ̂lj* s. f. koll. en myckenhet af något slag; äfven af hvarjehanda saker.
mørrj *mǫ̂rj* s. f. 1) eldmörja; 2) oredig blandning af hvarjehanda.
mørrklaggd *mǫ̂rkla'gd* adj. mörkhyad.
mørrklett *mǫ̂rkle't* adj. något mörk till färgen.
mørrkræn *mǫ́rkrą̂n* s. m. pl. b. mörkret.
mørrkvan *mǫ́rkvą̂n* adj. något mörkare än vanligt.

N = *n*.

naggændć *nágandæ* först. adv. i uttr. ss. *n. gǫ, bra, vákær.*
naggćl *nâgæ̨l* s. m. nafvel.
naggćlris *nágæ̨lri̯'s* s. m. nafvelbråck.
naggćto *nágæ̨tǫ'* s. n. järnstycke med hål uti, hvari hufvud utsmides på nitnaglar, nubb o. d.
nar *nǫ̂r* op. sv. v. 1. sakta blåsa: *n. a blą̂s.*
nækkdryj *nâkdry'j* adj. stolt, högmodig, med högburet hufvud.
nækkhøj *nâkhø'j* adj.: den som är lika stor, rik, stolt o. d. som en annan säges vara lika *nâkhø'j.*
næppætag *nápatą'g* s. n. brottning.
næsstug *nástǫ̂g* s. f. nattstuga, öfre våningen i boningshuset.
nættfor *nâtfǫ'r* s. n. nattfoder.
nætur *natǫ́r* s. m. könsdrift.
nefælzukćn *néfalsu̯'kæn* s. m. b. fallandesot.
nerćdel *nę́rædę'l* s. m. 1) nedre del af särk (af gröfre väf); 2) nedre del af något i allmänhet.
nermøt *nę́rmø't* adj. nära fullmörkt.
nogæ *nǫ̂ga* adj. noga, sparsam, grannlaga.
nostyv *nǫ̂sty'v* adj. högmodig.
nozen *nǫ̂sę'n* s. n. norrsken.
nǫ *nǫ* s. n. den afklipta udden af ett hästskosöm.
nǫhǫr *nǫhę́r* pron. något hvar.
nǫhǫztæns *nǫhę́stans* adv. flerestädes.
nǫjjs *nǫjs* s. n. skämt, gyckel.
nǫless *nę̂le's* adv. någorlunda, si ock så.
nǫpp *nǫp* s. m. små tofvor af ull, hår o. d. på väf.

nǫppæt *nôpæt* adj. noppig.
nǫrrj *nôrj* s. n. vrån emellan spiselmuren ock väggen (eg. Norge).
nǫssunęr *nésunæ'r* adv. något så när.
nǫstæns *nęstans* adv. någonstädes.
nugg *nug* adj. njugg, snål.
nut *nût* st. v. njuta, få behålla.
nudd *nûd* sv. v. 1. sakta vidröra, snudda.
nussæl *nûs'l* sv. v. 1. nosa; eg. då kreatur nosa på fodret ock röra i det utan att äta.
nuvvæl *núvæl* s. m. & f. person som är sen i arbete.
nuvvæl *nûvæl* sv. v. 1. arbeta sakta ock utan kraft.
nybyggær *nýby'gær* s. m. en som nyss satt hushåll, börjat bruka jord eller drifva något yrke.
nylænn *nýlán* s. n. nyodling.
nøkk *nåk* sv. v. 1. sätta krokar (*nåkær*) i spinnrockstenen.
nøt *nęt* s. m. fog.
nębb *næb* s. m. pratsam ock näsvis mansperson.
nębb *næb* s. f. pratsam ock näsvis kvinnsperson.
nębb *næb* sv. v. 1. vara näsvis ock gifva stickord.
nębbæt *næbæt* adj. munvig, näsvis.
nębbstę *næbstæ'* s. f. näsvis ock uppkäftig person.
nębbstęmmn *næbstæ'mn* s. f. träta, bullersamt sammanträde.
nęggæl *nægæl* sv. v. 1. uppbinda nafvelsträngen på barn.
nękkblækk *nækblák* s. f. koll. näckrosor (nymphæa alba ock lutea).
nęlyddæ *nęly'da* s. f. b. närheten.
nępæn *nępæn* adj. näpen.
nęr *nęr* sv. v. 2. nära, uppehålla.
nęrgønæs *nęrgę'næs* adj. närgången.
nęrhęnnæs *nęrhæ'næs* adj. nära tillhands.
nęrkvenn *nęrkve'n* s. f. kvinna som biträder vid förlossning (ej barnmorska).
nęrvękks *nęrvæ'ks* adv. nära vid, nära intill.
nęsglæs *nęsglę's* s. n. glasögon.
nęskus *nęskę's* s. m. förhårdnad snor i näsan.
nętt *næt* adj. sparsam, knapp, bekväm, tjänlig, fin, vacker. — *næt øp* adv. nätt ock jämt, knapt.
-tthęnnt *næthæ'nt* adj. = *lętthęnnt* *læthæ'nt*.
nęv *nęv* sv. v. 1. taga med handen säd o. d.

nęzøkæl *nǽsø̱'kal* adj. alt för närgången.
nøbedd *nø̱̂be'd* adj. svår att öfvertala.
nøbullt&n *nø̱̂bu'lt'n* adj. mörbultad.
nøcc *nø̂ɣ* sv. v. 1. 1) nyttja; 2) böja ändarne på inslagna söm ock spik, nita.
nøcciq *nø̂ɣɪɣ* s. m. den krökta, tillslagna ändan på söm ock spik.
nøgg *nø̂g* sv. v. 1. nödga.
nøpekk&t *nǿ̱pe'kæ̱t* adj. svår att få att uträtta något.
nøss&l *nø̂s'l* s. f. något som begagnas då ock då mycket sparsamt.
nøtskæll *nø̱̂tskál* s. m. dumskalle.
nøttæn *nǿtan* räkn. nitton.

O = o.

od&l *ô̱d'l* s. f. nyodling.
okkshøvv&l *ókshø'væ̱l* s. m. 1) oxhyfvel, skrubbhyfvel; 2) rå, ovettig person.
ol *ô̱l (om)* sv. v. 1. tala, orda (om).
olgrænn *ô̱lgrán* adj. som lätt stöter sig på ord.
ommbęqqk *ómbæ'ɣk* s. m. vrå mellan spiseln ock sängen.
onnful *ônfu̱'l* adj. ond ock elak.
onnjol *ônjo̱'l* adj. ond utan anledning, ondgjord.
orer *orê̱r* sv. v. 1. orera, tala vidlyftigt.
orrmjessk *ôrmje'sk* s. f. = *jessk jesk.*
on *ô̱n ˏ sæ vę* sv. v. 1. kvickna vid från svimning, vakna.
onæ *ô̱na* s. f. b. yrande eller halfsofvande tillstånd.
osstmus *ôstmu̱'s* s. f. liten bit ost som gifves barn vid ystning.
osstskællk *ôstskálk* s. m. den hårda ytan på ost.
ozmøskrok&n *ó̱smøskro̱'kæ̱n* s. m. b. tiden näst före ock näst efter St. Olofs dag, då det gamla matförrådet tagit slut ock ännu intet erhållits af årets skörd.
ozmøs *ó̱smøs* s. f. St. Olofs dag (den 29 juli).
oztø *ô̱stø̱'* s. n. ordstäf.

ǫ = ø.

ǫjj *øj* interj. utrop vid smärta (äfven *aj*).
ǫjj *øj sæ* sv. v. 1. jämra sig.
ǫlljdrev&n *øljdrę̱'væ̱n* adj. inrökt(om pipor), oljdränkt, nedflottad.

ọllrǽs *ôlræs* sv. v. 1. åldras.
ọmmslag *ômslạ'g* s. n. förställning. *sị̂ nø pa ø.* tala ett ock mena ett annat.
ọppǽndagle *ôpændạ'gle* adj. uppenbar, klar ock tydlig.
ọppfọrbakk *ôpförbāk* adv. uppföre.
ọppfọsbakk *ôpfösbāk* s. m. stigning på en väg.
ọppfødǽlsbæn *ôpfød'lsbạ̄n* s. n. barn uppfödda tillsammans, eller som varit grannar ock lekkamrater.
ọpphogg *ôpho'g* s. n. uppåtvändt hugg vid timring.
ọppjusst *ôpju'st* adj. n. full dager.
ọpplọt *ôplọ't* s. m. öfre delen af särk.
ọppmølæ *ôpmạ̄lā* adj. afritad, afmålad, porträtterad.
ọpprinniq *ôprinıg* s. f. början, ursprung.
ọppstọp *ôpstọ'p* s. n. snö ock vatten ofvanpå is.
ọppstønnǽls *ôpstø'næls* s. m. uppståndelse.
ọppstønnǽr *ôpstø'nær* s. m. uppståndare, uppstående tackjärnshäll i eldstaden.
ọppsyn *ôpsy'n* s. f. 1) tillsyn; 2) ögonens uttryck.
ọrrk *ôrk* s. f. arbetstid emellan tvänne hvilostunder.

P = *p*.

paqker *paqkệr* } sv. v. 1. göra konkurs, blifva pank.
paqkler *paqklệr* }
paqqk *pâqk* s. m. timrad bänk omkring ugnen i rökstuga.
pæsaz *pasạ́s* s. m. händelse, anekdot, berättelse.
pæsọpp *pasôp* s. m. springpojke.
pætræssk *patrásk* s. n. koll. dåliga personer eller saker.
pelemẹnnt *pelemǽnt* s. n. försök (i slöjd eller vetenskap), experiment.
peppǽzkrin *pépæskrị'n* s. n. kvinna som är öfverdrifvet fin ock förnäm (eg. pepparskrin).
pepprǽt *pêpræt* adj. 1) småknottrig; 2) högfärdig ock öfverdrifvet grannlaga i klädsel, mat o. s. v.
perrkǽt *pêrkæt* adj. pjunkig, svag, sjuklig, klen i att äta.
pesshus *pêshụ's* s. n. omhöljet kring hästens födslolem.
sevẹssk *pêsvæ'sk* s. f. kvinna som väter under sig.
ttǽnekklæs *petǣnéklas* s. m. manslem.

pigg *pɪg* s. m. spets.
pijjslęqq *pîjslæ'g* s. f. ung tjänstflicka.
pin *pɪn* först. adv. högeligen, t. ex. *p. ful*, *p. umójle* (mest framför negativa eller pejorativa adj.).
pin *pîn* sv. v. 2. 1) pina; 2) tränga, anstränga.
pinæ *pîna dæ*, *p. rása dæ* interj. lindrig svordom.
pipsill *pîpsil* s. f. flicka eller kvinna som mycket gråter eller jämrar sig.
pipsnubb *pîpsnu'b* s. m. liten tobakspipa.
piqqk *pɪgk* s. n. = *laqqk lagk*.
piqqk&t *pîgkæt* adj. mager, sjuklig, klen i att äta.
pirolaqqk *pîrôlägk* s. m. dåligt dricka eller brännvin.
pissk *pɪsk* s. f. stryk, ris, aga.
pisst&r *pîstær* sv. v. 1. snåla ock spara i hög grad.
pitt *pɪt* s. m. manslem.
pitt *pît* sv. v. 1. öfva samlag.
pjællt *pjalt* s. m. & f. trasa, trasig klädespersedel.
pjællt *pjâlt* sv. v. 1. traska. Sms. *pj.-pá-sæ* kläda sig i lumpor.
pjæssk *pjask* s. n. koll. smolk, stoftartad orenlighet.
pjæssk&t *pjâskæt* adj. osnygg.
pjætt&r *pjâtær* sv. v. 1. sladdra, prata.
pjoqqk *pjogk* s. m. liten hög.
pjęs *pjæs* s. m. löjlig varelse.
plaqqkgœl *plâgkgæ'l* s. m. staket af bräder eller ribbor.
plædæssk *pladásk* adv. med ens.
plægg *plag* s. n. 1) klädesplagg; 2) elakt stycke (både om folk ock kreatur).
plægg *plâg* sv. v. 1. slå, piska. Sms. *p.-pá*, *p.-óp*.
plækat *plakát* först. adv. (framför förklenande adj.), t. ex. *p. ful*.
plir *plîr* sv. v. 1. plira.
plit *plît (mæ)* sv. v. 1. sysselsätta sig med något handarbete.
plumms *plâms* sv. v. 1. plumsa, dyka.
plęjj *plæj* sv. v. 1. förpläga, traktera.
plęjj&n *plæjæn* adj. förplägad, välfägnad, litet rusig.
plęjjniq *plæjnɪg* s. f. traktering.
pløs *pløs* s. m. kil (i åkerteg, kläder m. m.).
pokk *pôk* sv. v. 1. pocka.

pommp *pômp* s. f. pumpa, mårgpumpa.
pommp *pômp* sv. v. 1. ett sätt att sy skoarbete.
poqqæn *póɣą̊n* s. m. pl. b. (sällan sing. *póɣæ̨n*) pungen med testiklarne, scrotum.
poqqpęl&r *póɣpæ̨'læ̨r* s. f. pl. gökskor (cypripedium calceolus).
poqqren *pôɣrę̨'n* adj. med tom pung eller kassa.
pǫkk *pêk* sv. v. 1. pocka.
pǫppri *pêprı̨'* s. f. barns kink då de längta efter di.
pǫppslekk *pêpsle'k* s. m. en kort stunds di.
pǫppzuk *pêpsu̯'k* adj. otålig efter att få di.
pǫrr *pêr* sv. v. 1. purra.
pǫt *pǫ̨t* s. m. dålig arbetare.
pǫzz *pos* s. m. skvattram (ledum palustre).
praqq *praɣ* s. n. tvångsställning hvari elaka hästar införas då de skos.
pratæl *prą̊tal* adj. pratsam.
prevet *prevę̊t* s. n. afträdeshus (förnämt uttryck).
prosst *prôst (pa)* } sv. v. 1. pocka på, påstå, tadla, för-
proster *prostę̊r (pa)* } klara sitt missnöje med.
pręmmt *prǣmt* sv. v. 1. pränta, texta.
pręmmt *præmt* adj. trykt.
puk *pû̯k* s. m. 1) trollhare; 2) liten kolmila.
puk *pû̯k* sv. v. 1. kupa kål o. d.
pul *pû̯l* sv. v. 1. öfva samlag.
punn *pûn* sv. v. 1. 1) uppväga pundvis; 2) en lek.
pukk *pûk* sv. v. 1. pocka.
purr *pûr* sv. v. 1. purra.
putt *pût* sv. v. 1. vara surmulen ock tyst (om barn).
puss *pus* s. m. svullnad, upphöjning.
puss *pus* s. n. puts, spratt.
puss *pûs* sv. v. 1. 1) ge ett ögonblickligt, svagt, doft ljud från sig; 2) blossa (vid tobaksrökning): *p. a rę̊k.*
puss *pûs* sv. v. 1. lura, kugga, spela ett spratt.
puss&t *pûsæ̨t* adj. 1) uppsväld af fetma; 2) ond, surmulen ock tyst.
puzz&l *pûsæ̨l* sv. v. 1. flitigt omhulda, jämt men sakta sköta sina bestyr, pyssla.
pyr *pyr* s. m. »veke» i garfveri hvari lädret »vekas».
pyr *pŷr* sv. v. 1. brinna dåligt med mycken rök.

pyr&t *pŷræt* adj. öfverdrifvet blyg.
pysiq *pŷsɪɣ* s. m. liten pojke.
pyzz *pŷs* s. f. sköka.
pyzz *pŷs* sv. v. 1. vysja barn till sömn.
pɷbrɷ *pâ̱brɑ̱'* blott i uttr. *ha te p.* hafva att bråss på.
pɷbrø *pâ̱brø̱'* s. n. tillökning i förut bestämdt pris eller mellangift.
pɷgɷ&n *pá̱gɑ̱'æn* adj. 1) pågående; 2) närgången.
pɷgɷ&r *pá̱gɑ̱'ær* s. m. gåpåare.
pɷhęqq *pâ̱hæ'ɣ* s. n. påhäng, person som föranleder till kostnader.
pɷkk *pâk* sv. v. 1. pocka.
pɷlęg&zkrøtt&r *pá̱lægæskrø'tær* s. n. godt afvelsdjur.
pɷstɷ&n *pá̱stɑ̱'æn* s. n. påstående.
pęllmo *pæ̂lmo* s. n. pärlemor.
pęlls *pæ̂ls* sv. v. 1. *p.-utá̱* afdraga huden, klippa får, afkläda m. m.; *p.-pá̱* prygla, slå, kläda på m. m.
pęn *pæ̱n* s. m. det öfre, smala slaget på en hammare.
pęnniqgręs *pæ̂nɪɣgræ̱'s* s. n. penninggräs (rhinanthus major ock minor).
pøzz *pø̂s* s. f. pylsa; 2) b. *pø̂sa* löpmagen hos nötkreatur ock får.

R = *r*.

ra *ra-óp* sv. v. 2. 1) rada upp, bringa i rad; 2) omtala historier, sägner o. d.
rak *ra̱k* s. n. boss hopräfsadt där sädesskylarne stått.
rakbǫss *râ̱kbø̱'s* s. n. boss hopräfsadt mellan skylarne.
rakk&lhan *rákæ̱lhâ̱n* s. m. bastard af orre ock tjäder, rackelhane.
rakk&ljøra *rákæ̱ljø̱'ra* s. f. tråkigt eller skamligt arbete.
rakk&lpakk *rákæ̱lpa'k* s. n. koll. kringresande skojare, dåligt sällskap, lustiga ock glada personer.
rakk&lvęj *rákæ̱lvæ̱'j* s. m. dålig, krånglig väg.
rakk&r *râkær* s. m. bödel, skarprättare.
rammbus *râmbu̱'s* s. f. & m. ostyrigt barn.
ramm&l *rámæ̱l* s. n. stryk.
ramms *râms* 1) s. f. ett tal eller en skrift; 2) s. m. & f. en vårdslös, ostyrig person.

ramms *rams-ıhóp, -tę* sv. v. 1. samla ihop vårdlöst.
rammsœt *râmsæt* adj. vårdslös eller ostyrig.
rannœt *rânæt* adj. randig.
raqqk *râgk* sv. v. 1. svikta af ock an.
raqqk *râgk* s. f. stapel af bräder o. d.
raqqlœt *râglæt* adj. smal ock sviktande, vinglig.
ras *rąs* sv. v. 1. leka ostyrigt.
rasœn *rąsæn* adj. 1) ond, rasande; 2) ostyrig, t. ex. *pójkæn flýjær rent r.*
rasvakkœr *rąsva'kær* adj. mycket vacker.
ratæl *rątal* adj. skräpig, sönderbråkad i smulor.
ræbb *rab* s. m. backe, liten ås.
ræbbœl *râbæl* sv. v. 1. prata ock slamra, tala fort ock oredigt.
ræbbzlǫtt *râbsłø't* s. m. slåtter på backar.
ræfft *raft* s. f. stänger hvarpå halmtak lägges.
ræggsœkkœr *rágsa'kær* s. m. pl. strumpor af ragg.
ræjj *râj* s. f. stång (Jössehäradsdial.).
rællbus *râlbu's* s. m. järnvägsarbetare.
ræmm *râm* sv. v. 1. gripa.
ræmms *râms* s. f. = *ramms râms.*
ræmms *rams-ıhóp, -tę* sv. v. 1 = *ramms rams.*
ræppœr *rápær* adj. rask, skyndsam.
ræppkæjj *râpkáj* s. n. koll. ytterst dåliga saker.
ræssk *rask-pą, -vę́j* sv. v. 1. skynda. — *rask-ıhóp* hoprafsa.
ræsskœri *raskæri* s. n. koll. allehanda skräp, småsaker af föga värde.
re *rę* adj. 1) redo, tillreds; 2) mogen att skörda (om säd).
re *rę* s. n. tillbehör; i sms. såsom: *vę́vrę', ą́krę', fónstærę', frâmrę', bą́krę'* m. m.
regal *regą́l* } adj. reel, duktig, bra.
rejęll *rejǽl*
rejęnnt *rejǽnt* s. m. husbonde, föreståndare.
remmstykk *rêmsty'k* s. n. bjälke hvarå takstolens fötter hvila.
renhękklæ *rę́nhæ'kla* adj. 1) om lin hvarur blånorna äro häcklade; 2) fullständig, t. ex. *en r. sælm.*
reniqq *rę́nıg* s. m. större öppning i isen å isbelagd sjö.
rejęr *rę́njæ'r* st. v. göra rent.
rensvan *rênsvą'n* s. f. renfana (tanacetum vulgare).

res *rẹs* s. n. 1) takresning; 2) stapel af i kors upplagd ved, 3 alnar hög.

res *rệs* adj. i uttr. *lîg r.* vara utsvulten, utmagrad, ej kunna stiga upp utan att hjälpas eller resas (om kor).

respit *respît* s. m. anstånd.

ressp *rêsp* sv. v. 1. rispa.

rev *rệv* s. m. blöja kring lindebarn.

rev *rẹv* s. n. stark efterfrågan, afsättning, åtgång.

revjẹn *rệvjæ'n* s. n. 1) rifjärn; 2) ovanligt rask ock arbetsduglig eller ock elak kvinna.

revstekk *rệvste'k* s. f. tändsticka.

revsten *rệvstẹ'n* s. m. grof slipsten.

rimm *rîm* (l. *r. sæ*) sv. v. 1. passa. Sms. *r.-ıhóp.*

ris *rıs* s. m. nafvelbråck.

rissbit *rîsbı't* } s. m. årsgammalt kreatur (ej häst).
risspit *rîspı't* }

risspit *rıspît* s. m. anstånd, uppehåll.

risvœl *rîsvœ'l* s. m. 1) rishög; 2) svedjefall.

ritazz *rîta's* adv. stundtals, på vissa tider.

riv *rîv* st. v. 1) rifva; 2) arbeta hastigt. — *rıv-ner-ómæn* falla i barnsäng.

rivæn *rîvæn* s. n. 1) en stunds häftigt arbete; 2) samlag.

rolen *rọ́lện* adj. rolig.

romol *romọ́l* s. n. ostyrig lek, oväsende, slagsmål.

ron *rọn* s. f. genom slipning undanvikta flingor i en ägg.

ros *rộs* sv. v. 1. berömma.

rosær *rộsær* s. f. pl. (vaksin)koppor.

rot *rọt* s. f. 1) rot; 2) ursprung, upphof.

rotcokk *rọ́tɣọ'k* adj. 1) om träd som är tjokt vid roten ock afsmalnar starkt uppåt; 2) om andra föremål med nedre delen oproportionerligt stor; 3) om person som är tjock öfver höfterna.

rotvẹllt *rọ́tvæ'lt* s. f. med roten upprykt träd.

rọ *rọ* s. n. 1) rodnad (på himmelen); 2) -rud i ändelser på gårdars namn.

rọ *rọ* sv. v. 2. rodna (om himmelen).

rọg *rộg* sv. v. 1. pösa, förhäfva sig.

rọmmpdrag *rômpdrọ'g* s. n. 1) barn som jämt följer modern; 2) kafle hvarmed svanshuden afdrages.

rǫs *rǫ̱s* s. n. kvarsittande kött på en afdragen hud (äfven *ȝŷtrǫ̱'s*).
rǫs *rǫ̂s* sv. v. 1. aftaga, t. ex. bark på träd o. d.
rǫtlœg *rǫ̂tlǫ̱'g* s. f. 1) rutten trästam o. d.; 2) lathund, lätting.
rǫttbødd *rôtbø'd* s. f. karbunkelböld (eg. rutten böld).
rǫtvęr *rǫ̂tvǫ̱'r* s. n. varm väderlek med täta regnskurar.
rǫzzǽl *rôsæ̱l* sv. v. 1. rossla.
rubaqk *rú̱baŋk* s. m. liten foghyfvel.
rugg *rûg* sv. v. 1. rugga (om foglar).
ruggǽt *rûgæ̱t* adj. 1) om fogel med litet fjäder; 2) skral, utan stadga, vacklande.
ullt *rûlt* sv. v. 1. gå med vaggande gång.
usst *rûst* sv. v. 1. lefva högt, depensera mycket.
usstibus *rústibu'ˢ* s. m. person som »rustar».
utǽr *rú̱tæ̱r* s. n. raskhet, liflighet.
uzz *rus* s. m. lif ock kraft i handel ock affärer, i lynne, spel ock hvarjehanda.
uzz *rûs* sv. v. 1. handla, göra affärer fort ock lifligt.
uzzæl *rûsal* adj. 1) som sätter fart i hvad han företar sig, driftig; 2) slösaktig.
ummlęt *rûmlǫ̱'t* s. n. utrymme.
unn *rûn* sv. v. 1. runda, afrunda, göra något rundt.
unn *run* adj. gifmild, icke snål.
ussk *rusk* adj. slösande.
ussk *rûsk* sv. v. 1. rycka, ruska, skaka.
ussk *rusk* } s. n. regnväder.
usskæba *rúskabǫ̱'* }
usskæl *rûskal* adj. ruskig, regnig.
uzzǽl *rûsæ̱l* sv. v. 1. rossla.
ry *ry̱* sv. v. 2. rödja.
ry *ry̱* s. f. ett stycke skog af mindre värde, såsom löfskog o. d.
rydi *rŷdi* adj. rask till att arbeta.
ryggfil *rŷgfi̱'l* s. m. stora pulsådern ock lymfkärlen som äro fastväxta längs ryggraden.
ryggtavvǽl *rýgta'væ̱l* s. f. rygg, baksida.
yk *ryk-pǫ́* st. v. anfalla.
mjǫllk *rǫ́mjǫlk* s. f. 1) råmjölk; 2) mjölkört (epilobium angustifolium).

rœstærrk *rǫ̂stárk* adj. som vill råda ock hafva sin vilja fram, hersklysten.
rœvun *rǫ́vǫ̂n* adj. ej riktigt torr.
rękktniq *rǫ̂ktnıŋ* s. f. 1) räkning; 2) månadsrening.
rękn&rcęriq *rǫ́nærŋæ'rıŋ* s. f. käring som går mycket omkring ock tigger eller skvallrar.
rękn̄t *rǫ̂nt* sv. v. 1. gifva afkastning.
rękn̄tæl *rǫ̂ntal* adj. gifvande (afkastning).
rępp&n *rǫ̂pæn* s. n. stund.
rępptazz *rǫ̂pta's* adv. stundtals.
ręqq&l *rǫ̂ŋæl* s. f. liten stång i led (*lę́ræ'ŋæl*) o. d.
ręqq&l *rǫ̂ŋæl* sv. v. 1. göra en gles inhägnad eller stånggård.
ręr *rǫ̂r* s. n. manslem, isynnerhet på häst.
rętless *rǫ̂tle's* adv. åt rätta hållet.
rętzøzz *rǫ̂tsø's* adv. med solens gång.
ręvcęllk&n *rǫ́vŋæ'lkæn* s. m. b. i uttr. *ǫ́k pa r.* släpa på ryggen; *drą pa r.* draga någon så att han släpar på ryggen.
ręvrǫmmp *rǫ́vrø'mp* s. f. räfrumpa (equisetum arvense).
ręvv&l *rǫ̂væl* s. n. golf i lada o. d., i synnerhet af rundt eller klufvet virke.
røbinn *rǫ̂bin* s. f. cuscuta epilinum.
røjj *røj* s. f. tjäderhöna.
røkbasstu *rǫ́kba'stu* s. f. rum där det röker in.
røkk *røk* s. n. kragtag, brottning.
røkkt *røkt* s. f. rykt, skötsel.
røklinnt *rǫ̂klint* s. f. agrostemma githago.
røkstug *rǫ̂kstu'g* s. f. rökstuga, finnpörte.
rølett *rǫ̂le't* adj. skiftande i rödt.
rønngręs *rǫ̂ngræ's* s. n. spiræa ulmaria.
rørpænkak *rǫ́rpankǫ̂k* s. f. gröt af skrädmjöl, flott ock vatten som kokas i panna under ständigt omrörande.
røs *rǫ̂s* sv. v. 1. lägga upp sten ock annat i rösen eller högar.
røsstle *rǫ̂stle* adj. stor ock vacker: *r. kær*, *r. bǫ̂ŋnıŋ* m. m.

S = *s*.

sakks *sâks* sv. v. 1. föra sten framåt genom upprepade små lyftningar ock vridningar.

sakktfæle *sâktfạ'le* adj. senfärdig, långsam.

sakræmẹnnskæt *sakramænskat* först. adv. före adj. med dålig betydelse.

sal *sạl* s. m. 1) sadel; 2) sal (rum).

salbakæt *sạlbạ'kæt* adj. svankryggig.

saqqhusgullv *sâghusgạ'lv* s. n. kor i kyrka.

saqqk. *sâgk sẹl* sv. v. 1. retas för att åstadkomma slagsmål.

sægg *sag* s. m. & f. sen ock trög varelse.

sægg *sâg* sv. v. 1. säges om något som sker långsamt, t. ex. *s. a rîn.*

sælltblækkær *sâltblâkær* s. f. pl. solidago virgaurea.

sælltthæll *sâlthâl* s. f. stenhäll hvarpå koksalt gnuggas sönder.

sælltsten *sâltstẹ'n* s. m. en rund sten hvarmed salt söndergnuggas.

sæmmkæmmæ *sâmkæ'ma* s. f. b. ställe där två älfvar flyta ihop.

sæmmsæs *sâmsæs* sv. v. 1. komma öfverens.

sæmmstønnæs *sâmstø'næs* adv. på samma stund.

sæmmsẹtt *sâmsæ't sæ* sv. v. 2. sammansätta sig.

sæmmtejjæn *sâmte'jæn* adj. sammantagen.

sæmmvẹr *sâmvæ'r* s. f. sammanvara.

særrj *sarj* s. m. & f. gnatig person.

særrj *sârj* sv. v. 1. 1) sarga; 2) käxa.

seddelæs *sédẹ'læs* först. adv. särdeles.

seggæl *ségæl* s. n. järn hvarpå öfre kvarnstenen hvilar.

seggæl *sêgæl* sv. v. 1. drägla.

sejjæl *séjæl* s. n. segel.

sekkæl *sêkæl* sv. v. 1. = *seggæl sêgæl.*

sellkæsrosær *sélkæsrọ'sær* s. f. pl. lychnis flos cuculi.

senæmer *senamẹ́r* adv. så mycket mindre.

sennæ *sêna* adv. sedan.

sesæmm *sệsam* adj. sedesam, blyg, höflig.

sess *ses (fər)* st. v. känna sig generad, draga sig för, ha försyn för, blygas för.

sesadẹr *sesadẹ́r* adv. 1) tämligen; 2) på sådant sätt, just så.

sess *ses* ock *sês* s. f. syrsa.

siæ *sia* adv. sedan.
sig *sig* } st. v. 1) sjunka eller signa ned; 2) rinna sakta,
sij *sij* } något mer än droppa.
siqqæl *sigæl* sv. v. 1. kasta slantar (ett spel).
skafqttæs *skáfə'tæs* adv. skafföttes.
skakæl *skâkal* adj. som åstadkommer skakning (om väg, åkdon m. m.).
skakk *skak* adj. sned, vind.
skale *skâle* adj. skadlig.
skal *skâl* sv. v. 1. skynda. Sms. *sk.-væj*, *-pá*, *-úna* m. fl.
skalhak *skâlhạ'k* s. m. rask, skyndsam person.
skamm *skam* s. m. den onde, satan.
skamm *skam* s. f. skam. *bît hův ta skáma* förlora all hederskänsla.
skaqqk *skâgk* sv. v. 1. gå illa, halta.
skavaqqk *skavágk* s. n. skada, fel, lyte.
skæfft *skaft* s. f. väfsolf.
skællm *skalm* s. m. öfverkant på kärra, släde, m. m.
skænns *skâns* sv. v. 1. taga utaf i kanterna. Sms. *s.-utá*, *s.-ıkríg*.
skæplon *skâplọ'n* s. f. skapning, utseende, form.
skæpniq *skâpnıg* s. f. utseende, form.
skærr *skâr* st. v. darra, vibrera.
skærrpæn *skárpæn* s. m. b. *pa s.* på skarpt allvar.
skættæn *skât'n* sv. v. 1. blifva skarp ock hård af köld eller torka, stelna.
skæter *skatêr* sv. v. 1. uppskatta.
sko *skọ sæ* sv. v. 2. se sig till godo på både lofligt ock olofligt sätt.
skoffør *skófør* s. n. väglag som mycket sliter skorna.
skol *skôl* s. f. 1) hugg i en stock för att få honom att ligga stilla; 2) stenskärfva att kila fast något med.
skol *skôl* sv. v. 1. 1) fastkila med stenar; 2) *s.-óp* banna.
skoqqk *skôgk* sv. v. 1. = *skaqqk skâgk*.
skozzlet *skôsḷẹ't* s. f. skors slitning.
skọ *skọ* sv. v. 2. skåda, beskåda.
skọbb *skôb* sv. v. 1. skubba, gnida.
skọllk *skôlk* sv. v. 1. skolka, draga sig undan.
skọrr *skôr* sv. v. 1. skorra.

skǫrrvnædd *skêrvnád* s. m. skorfvig person.
skǫt *skę̂t* s. m. träkafle hvarmed en dörr stänges.
skǫt *skǫt* s. n. 1) skott; 2) trollskott, trumsjuka hos nötkreatur.
skǫtbæll *skę̂tbál* s. m. hårbållar i nötkreaturens inälfvor.
skranntæt *skrântæt* adj. knotig, mager.
skravvæl *skrâvæ̨l* sv. v. 1. hosta upp slem.
skravvæl *skrávæ̨l* s. n. upphostadt slem.
skrægg *skrag* s. m. & f. någonting utmagradt, gammalt eller förslitet.
skræggæt *skrâgæt* adj. gammal ock utsliten, utmagrad.
skræzzæl *skrásæ̨l* s. n. sak som är dålig, osammanhängande, utsliten.
skræzzle, -æt, -en *skrâs[e, -æt, skrás[ę̂n* adj. trasig.
skre *skrę̂* s. n. läge: *ræt s.*, *gâmæ̨l s.* o. d.
skrekk *skrêk* st. v. skrida ock röra sig smått men hastigt.
skremæt *skrę̂mat* s. n. vinkelhake med rörliga ben, smyg.
skrezuk *skrę̂su'k* adj. hängsjuk, ej jämt sängliggande.
skri *skri* st. v. skrida, röra sig sakta.
skrikværrj *skrîkvárj* s. m. barn som skriker mycket.
skriv *skrîv te kogs* st. v. sofva i sittande ställning.
skrommp *skrômp* sv. v. 1. skrympa.
skrommpæt *skrômpæt* adj. skrumpen.
skrot *skrǫ̂t* sv. v. 1. jollra ock skratta (om barn som ej kunna tala).
skrǫmm *skrôm* s. n. volym, utrymme.
skrǫmm *skrôm* sv. v. 1. skrymma; säges dessutom då något visar sig bättre eller sämre, än det i värkligheten är.
skrǫmmæl *skrômal* adj. skrymmande.
skrǫvis *skrę̂vi's* s. m. tunn is hvarunder vattnet försvunnit.
skruv *skrûv* sv. v. 1. 1) skrufva; 2) slingra sig undan något.
skrubb *skrûb* sv. v. 1. 1) skrubba; 2) ha torr, svår hosta: *sk. a hôst.*
skrubb *skrûb* sv. v. 1. banna. Sms. *s.-ép.*
skrubbhøvvæl *skrúbhø'væ̨l* s. m. 1) skrubbhyfvel; 2) person som talar rätt, groft ock ohyfsadt.
skrubbka *skrûbka'* s. m. (vanl. pl.) skrubbkarda.

skrukk *skrûk* s. f. 1) strut af papper eller näfver; 2) gammal krasslig kvinna (*jærıŋskr.*).
skrumm *skrûm* sv. v. 1. = *skrǫmm skrôm.*
skrummæl *skrûmal* adj. skrymmande.
skrunnt *skrunt* s. m. stickkorg.
skrœ *skrǫ* s. n. skrot, afskräde.
skrœbuk *skrǫbuk* } s. m. 1) mask för ansiktet; 2) maskerad, ut-
skrœpuk *skrǫpuk* } klädd person; 3) skrämsel för foglar i form af en människa; 4) trasig eller löjligt klädd person.
skrœl *skrǫl* s. m. större samling (af hvarjehanda).
skrǫll *skræl* s. n. dålig, söndrig sak.
skrǫmmskæll *skræmskál* s. f. 1) fruktan, rädsla, utan grundad anledning; 2) hotande fara; 3) falskt allarm, skrämskott.
skrǫppdrit *skræpdrı̨'t* s. m. person som skryter mycket.
skrǫǫk *skrægk* sv. v. 1. skränka (vika tänderna i en såg åt ömse sidor).
skrøfft *skrøft* s. f. skrift.
skrøl *skrǫl* s. n. oredigt (eg. fulla personers) tal.
skrøl *skrǫ̂l* sv. v. 1. tala oredigt.
skrøl *skrǫl* s. m. & f. person som talar oredigt.
skullt *skult* s. m. öfre delen af hufvudet.
skullt *skûlt* sv. v. 1. kvitta: *s. jæmt øm jæmt.*
skunn *skûn* sv. v. 2. skynda.
skurba *skûrbǫ'* s. f. 1) bannor, träta, förebråelser; 2) kort men häftigt arbete.
skubb *skûb* sv. v. 1. = *skǫbb skôb.*
skullk *skûlk* sv. v. 1. = *skǫllk skôlk.*
skumm *skum* adj. skum, halfmörk.
skummræsskiqæ *skúmráskıŋa* s. f. b. skymningen.
skunn *skûn* sv. v. 2 = *skunn skûn.*
skupp *skûp* s. f. 1) sköte; 2) börda buren i skötet.
skurr *skûr* sv. v. 1. skorra.
skurrk *skurk* s. m. 1) frö af rumexarter; 2) hvarjehanda nödbrödsämnen.
skun *skûn* adj. ystad, löpnad (mjölk).
skval *skvǫ̂l* sv. v. 1. 1) rinna stridt; 2) skvalpa.
skvæll&rbøtt *skválærbø't* s. f. skvallerbytta.
skvæll&tiæ *skválætı̨'a* s. f. b. skymningen.

skoddam *skådam* s. m. dam vid älfstrand för att hindra utskärning eller öfversvämning.

skokrędd *skåkræ'd* } adj. rädd då skaklorna vidröra benen (om
skokzy *skåksy'* } häst).

slag *slag* s. n. insänkning, fördjupning.

slagdunnt *slågdu'nt* s. m. den yttre hälften af slagan.

slakktæ'n *slåkt'n* sv. v. 1. blifva slak, slakna.

slæbat *slabåt* s. m. förkläde för barn.

slæbb *slab* s. m. ovig, ohyfsad person.

slæbb *slåb* sv. v. 1. gå tungt ock ovigt.

slæmmæ'tæssk *slåmætåsk* s. f. skvalleraktig person.

slæmms *slams* s. m. person som är ovårdig i kläder ock skick.

slæmms *slåms* s. f. = föreg.

slæmmsæ't *slåmsæt* adj. slarfvig.

slætæ'lędnnskæ *slatælånska* s. f. rotvälska af hvarjehanda språk: *s. som váskæn æ týska hælæ ˌ svånska.*

slættræ't *slåtræt* adj. 1) skvalleraktig; 2) mjuk, slipprig, utan stadga.

slecc *slêɣ* s. f. sleke (åt kreatur).

slectæssk *slę̂ɣtåsk* s. f. 1) påse hvari sleke förvaras; 2) smickrande, smilande person.

slekæ'pętt *slekæpét* s. m. skämtsam benämning på pekfingret.

slet *slęt* s. n. 1) slitning; 2) det ställe som mest är utsatt för att slitas.

sletværrj *slę̂tvårj* s. m. person som sliter mycket kläder.

slinnæ'r *slinær* s. f. stock i taket i ladugård ock loge.

slissk *slisk* s. n. hvarjehanda lätt ock söt mat.

slitværrj *slîtvårj* s. m. = *sletværrj slę̂tvårj.*

slommp *slomp* s. m. slump.

slommp *slômp* sv. v. 1. slumpa, inträffa af en händelse. Sms. *s.-tę̂, -båt.*

slębb *sleb* s. m. = *slæbb slab.*

slęmmæ'r *slômær* sv. v. 1. 1) slumra; 2) rumla: *gå å s. i fýla.*

slęrrp *slerp* s. m. liten del af en vätska.

slęrrp *slôrp* sv. v. 1. sörpla.

slugg *slûg* sv. v. 1. dia jämt ock enträget.

slubb *slub* s. m. = *slæbb slab.*

slubbæ't *slûbæt* adj. tung, ovig, senfärdig.

slumm&r *slûmæ̣r* sv. v. 1. = *slǫmm&r slêmæ̣r.*
slurrp *slurp* s. m. = *slǫrrp slørp.*
slurrp *slûrp* sv. v. 1. = *slǫrrp slêrp.*
slussk *slusk* s. m. slusk.
slęp&t *slæ̣̂pæ̣t* adj. släpig.
slępp *slæ̣̂p* s. f. brant backe där timmer släppes att gå ned af sig själft (*témæ̣sl̥æ'p*).
slępsyll *slæ̣̂psy'l* s. f. stock som stickes under syllen mellan tomtstenarne på ett hus.
sløsæl *slø̣̂sal* adj. slösaktig.
smæssk *smâsk* sv. v. 1. smaska.
smekk *smêk* s. f. 1) klick; 2) en mängd af något (mest om klibbiga saker), t. ex. *e s. mæ pǽnıg̣æ̣r.*
smekk *smek* först. adv.: *s. hę̣l, s. rę̣n, s. ful* m. fl.
smit *smị̂t* st. v. 1. 1) slå, smita; 2) smyga: *s. sæ ûna.*
smol *smộl* s. f. en större massa af något, t. ex. *pǽnıg̣smǫ̣'l* en större summa penningar.
smǫtt *smøt* s. m. & f. 1) liten vrå, rum eller afstängning; 2) liten öppning i kjortel.
smǫtt *smôt* sv. v. 1. 1) smutta; 2) *s. sæ mæ̣* smyga sig med utan lof.
smǫtt&r *smôtæ̣r* interj. lindrig svordom: *ta mæ s.!*
smuss&l *smûs'l* sv. v. 1. smussla, göra i smyg.
smussk *smûsk* sv. v. 1. = föreg.
smutt *smut* s. m. & f. = *smǫtt smøt.*
smutt *smût* sv. v. 1. = *smǫtt smôt.*
smutt&r *smûtæ̣r* interj. = *smǫtt&r smôtæ̣r.*
smuzz&l *smûsæ̣l* sv. v. 1. = *smuss&l smûs'l.*
smyg *smy̱g* } s. m. = *skremœtt skrê̱mat.*
smyj *smy̱j* }
smyj *smŷ̱j* st. v. smyga. *s. kat* en lek.
smœddręqq *smâdræ'g̣* s. m. brudsven.
smœfæle *smǽ̱fa̱'le* adj. trög, långsam, senfärdig.
smœgǫss *smâ̱gø's* s. m. gosse.
smœsmi *smâ̱smı̱'* s. n. koll. hvarjehanda småsaker.
smœsnœl *smâ̱sna̱'l* adj. snål ock noga i småsaker.
smœttri *smâtrı̱'* s. n. koll. småplock, småsaker.
smœękkst *smâ̱æ'kst* adj. som har små ax (om säd).

smęccæl *smǽǯal* } adj. vämjelig (om mat).
smękkæl *smǽkal* }
smęllkæl *smǽlkạ'l* s. m. örten silene inflata.
smørhul *smǫ̣̂rhụ'l* s. n. 1) smör i varm gröt (äfven *dûphụ'l*); 2) hvarjehanda fett ock godt, god jordmån: *du bǫr ı sôlv s.*
smøzlag *smǫ̣̂sl̥ạ'g* s. f. smör som kärnas på en gång.
snæffs *snâfs* sv. v. 1. nafsa ock bita (såsom hundar).
snæppakkti *snápa'ktı* adj. tjufaktig.
snæppǽrhaqqk *snápæ̣rha'ǥk* s. f. järnbygla som fasthåller trädandring vid medens framända.
snætt *snât* sv. v. 1. snatta: *s. a stǫ̣̂l.*
snætt *snat* s. m. 1) snärt; 2) stjärt.
sne *snę* s. n. spratt, intrång, skada.
snikksnak *sníksnak* s. n. värdelöst prat.
snip *snıp* s. m. hörn, spets.
sno *snǫ* s. f. blåst, kalt drag.
sno *snǫ* sv. v. 2. 1) vrida; 2) skynda, t. ex. *s.-ıvǫ̣̂j.*
snǫrhon *snǫ̣̂rhǫ'n* s. n. näsa (skämts., okv.).
snǫrvas *snǫ̣̂rvạ's* s. m. snorig pojke (okv.).
snǫvvǽl *snóvæ̣l* s. m. & f. person som låtsar arbeta men ej uträttar mycket.
snǫvvǽl *snôvæ̣l* sv. v. 1. låtsa arbeta.
snǫvvlǽt *snôvl̥æ̣t* adj. som endast låtsar arbeta.
snu *snụ* sv. v. 2. 1) blåsa kalt; 2) dia enträget.
snugg *snûg* s. f. liten tobakspipa.
snullt *snult* adj. n. knapt.
snullt *snûlt* sv. v. 1. snåla ihop, knappa in.
snus *snus-ép* sv. v. 1. tillrättavisa, banna.
snutt *snût* sv. v. 1. dia mycket enträget.
snuttǽr *snûtæ̣r* s. m. hudafdragare.
snuv *snụv* s. m. otydligt rykte.
snuv *snûv* s. f. snufva.
snubb *snub* s. m. 1) stump; 2) liten pipa, lerpipa med afbrutet skaft.
snubbǽr *snûbæ̣r* s. m. pl. snubbor, bannor.
snuvvǽl *snúvæ̣l* s. m. & f. = *snǫvvǽl snóvæ̣l.*
snuvvǽl *snûvæ̣l* sv. v. 1. = *snǫvvǽl snôvæ̣l.*
snuvvlǽt *snûvl̥æ̣t* adj. = *snǫvvlǽt snôvl̥æ̣t.*

snyt *snyt* s. n. hörn, stycke.
snyt *snŷt* st. v. 1) snyta; 2) taga åt sig, gripa då så passar.
snœtit *snáti̯'t* s. f. snål kvinna.
snęgghœrǽt *snǽghą'ræt* adj. som har korta, tätt liggande hår.
snęllfætt *snǽlfát* adj. som har lätt att fatta ock förstå.
snęllfættle *snǽlfátle* adj. 1) = föreg.; 2) lättfattlig.
snøbøjj *snø̂bø'j* s. m. af snö böjdt träd.
snøplæggǽn *snø̂plágæn* adj. tunnklädd (»knapt plaggad»).
snøsǫkk *snø̂sø'k* } s. m. damask.
snøsœkk *snø̂sa'k* }
snøzinn *snø̂sín* s. n. fårskinn med afklipt ull.
sofetbęr *só̯fetbæ'r* s. n. bär af rubus saxatilis.
sofft *soft* adj. n. totalt slut (eg. sopadt).
solglæiq *só̯lgláiɣ* s. f. tiden då solen håller på att gå ned ock synes dansa vid horisonten.
solvinn *sô̯lvín* adj. säges om träd i hvilka fibrerna vrida sig medsols.
son *sô̯n* sv. v. 1. försona.
sop *sop-mǽ-sæ* sv. v. 2. taga alt man kommer öfver.
soss *sôs* s. f. sugga.
sot *sô̯t* sv. v. 1. 1) sota; 2) böta, umgälla.
sottæ *sóta* s. f. b. rödsot.
sov *sǫv* s. m. sömnaktig person.
sov *sô̯v* sv. v. 1. draga ut på tiden.
sovǽt *sô̯væt* adj. sömnaktig.
sozkǫt *sô̯skø̯'t* s. n. solsting.
sǫbb *søb* s. m. & f. tafatt, långsam, slarfvig varelse.
sǫbbǽt *sêbæt* adj. = föreg.
sǫg *sø̯g* s. n. engelska sjukan (rakitis).
sǫmmǽl *sêmæl* pron. pl. somliga.
sǫmmǽztæss *sémæstás* adv. somligstädes.
sǫpp *søp* s. m. svamp.
sǫrrjknut *sêrjknu̯'t* s. m. olycka, missräkning (när något blifver sämre än man väntat).
sǫrrk *sørk* s. m. mjölkskorf.
sǫrrp *sêrp* s. f. sörpa.
sǫrrp *sêrp* sv. v. 1. tillaga sörpa.
sǫrrv *sørv* s. n. söl, slarf.
sǫrrv *sørv* s. m. & f. person som sölar.

sǫrrv *sôrv* sv. v. 1. slarfva, söla.
sǫrrvæt *sôrvæt* adj. slarfvig.
spa *spą* sv. v. 2. vända jord med spade.
spazmak *spąsma'k* s. m. sparsamhet.
spænder *spandêr* sv. v. 1. spendera, vara frikostig.
spændezæm *spandęsam* adj. spendersam, frikostig.
spænnsk *spansk* adj. högfärdig.
spænntrøssk *spântrø'sk* sv. v. 1. tröska mot villkor att få en viss andel af den urtröskade spannmålen.
spænntrøsskær *spántrø'skær* s. n. en som »spanntröskar».
spek *spêk* sv. v. 1. späka. Sms. *s.-tę.*
spekk *spêk* s. m. 1) manslem; 2) sparf.
spekler *speklêr* sv. v. 1. flanera, gå ock drifva.
spel *spęl* s. n. vindspel.
speldviqqk *spelævíqk* s. m. ostadig yngling.
spelǫrr *spêlə'r* s. m. 1) orre som spelar; 2) vinglare.
sperrkus *spérkus* } s. m. en tingest af olika utseende som drar
spettus *spétus* } penningar till sin ägare ock hvilken den får som försvärjer sig eller gör upp kontrakt med satan.
spessbur *spésbur* s. m. dålig, skälmaktig, opålitlig person.
spessæt *spêsæt* adj. spetsig.
spesslę *spêslæ'* s. m. kappsläde.
spetæt *spętæt* adj. spinkig.
spett *spet* först. adv., t. ex. *s. gân, nâkæn.*
spilltre *spîltrę'* s. n. spillträ, tomtunna.
spilltrǫ *spîltrǫ'* s. n. spiltgolf.
spiqq *spıg* } först. adv.: *s. spágandæ ny, hęl, rǫn* m. fl.
spiqqk *spıgk* }
spir *spîr* sv. v. 1. rinna med fin stråle.
spis *spîs* sv. v. 1. förslå (eg. om mat).
spjęk *spjæk* s. m. liten remsa, stycke eller kil.
spol *spôl* s. m. 1) väfspole; 2) liten pojke.
spon *spǫn* s. m. ryggfena (på fisk).
spodag *spǫ́dag* s. m. aning, underrättelse.
spræk *sprąk* s. m. ryggfena (på fisk).
sprækfǫl *sprąkfǫ́l* s. m. yster, ostyrig hingst.
sprækvi *sprąkvi* s. f. brakvedsträdet (rhamnus frangula).
sprǫt *sprǫt* s. n. spröt.

sprutlud&r *sprú̯tlu̯'dæ̣r* s. n. sköka.
sprœkmak&r *sprá̯kma̯'kæ̣r* s. m. person som talar mycket ock väl.
sprœkmęsst&r *sprá̯kmæ'stæ̣r* s. m. = föreg.
sprętt *spræt* s. m. 1) mygglarv; 2) insekten vattenlöparen (hydrometra).
sput *spû̯t* sv. v. 1. rinna med grof stråle.
spunn *spun* s. m. spånad.
spunnkǫl *spûnkǫ'l* s. m. första karl som inkommer då lin spinnes på nya året. Är han lång, tros linet blifva långt det året, ock tvärtom.
spyssøl *spŷsø̯'l̩* s. n. svagt surt dricka (eg. spisöl).
spęl *spæ̯l̩* s. m. svans (eg. på får).
spęnn&l *spæ̂n'l* s. m. halsklafve af vidja.
spęnntammp *spæ̂nta'mp* s. m. = *tammp tamp*.
spøk&t *spø̯kæ̣t* adj. tokig, löjlig.
sta *sta̯* s. m. ställe. Sms. *dŷ̯ɣsta̯'*, *êlsta̯'* m. m.
stabann *stâ̯ba'n* s. n. stakband på staksläde.
stæ *sta̯* sv. v. 2. 1) städja; 2) tvinga, ålägga, t. ex. *ôrkæ̯ ‿du înt sta̯ pójkæ̣n te a bl̩ hæ̂na?*
stæbb *stâb* sv. v. 1. gå ovanligt tungt: *ga a s.*
stæbbstol *stâbstǫ'l̩* s. m. stol af en ihålig kubb med den halfrunda ytan till ryggstöd.
stæcc *stâɣ* sv. v. 1. stärka med stärkelse.
stæcc&ls *stâɣæ̣ls* s. m. stärkelse.
stægg *stâg* s. f. stadga.
stækk&z *stâkæ̣s* adj. stackars.
stækk&zhet *stákæ̣shę̣t* s. f. 1) fattigdom; 2) fattig stackare; 3) könsdelar.
stærrbohus *stárbohu̯'s* s. n. sterbhus.
stærrklek *stârklę̣'k* s. m. grad af styrka.
stærrkspruqq&n *stárkspru'ɣæ̣n* adj. som springer fort ock är uthållig (om häst).
stærrvhus *stârvhû̯s* s. n. sterbhus.
stæss *stas* s. m. ståt (jfr *bruztæss*).
stæss *stâs* sv. v. 1. stöfla, gå af ock an: *s. a ga̯, s.-ɩvǽ̯j.*
-stæss *-stas* adv. -städes, i sms. *âlstas*, *nǫ̂stas* m. m.
stej *stêj* s. m. stege.
stej *stej* s. n. steg.

stej *stej* s. m. stig.
stekktre *stêktrę'* s. n. träd hvaraf stickor »spikas».
stekęl *stę́kǽl* s. n. stenkärl.
steløpp *stę̂lø'p* s. n. värk under foten, uppkommen genom trampande på hvassa stenar.
stenar *stę̂nạ'r* s. m. stengrund.
stessur *stêsu̯'r* s. m. stensimpa (cottus gobio).
stinnt *stînt* s. f. siklöja (coregonus albula).
stor *stọr pa sạ́ka* adj. högfärdig, stolt, förnäm.
storakkte, -i *stọ́ra'kte, -ı* adj. skrytsam, prålig, anspråksfull, förnäm.
storfǫllk *stộrfø'lk* s. n. herrskap.
storfræmmǽn *stọ́rfrámæn* s. n. förnämt främmande.
storgo *stộrgọ'* adj. oförnöjd, som ej håller tillgodo med hvad som bjudes.
storkęr *stộrkæ'r* s. m. herreman.
stormagǽt *stọ́rmạ'gæt* adj. hafvande.
storvun *stọ́rvû̯n* adj. litet för stor.
storęnn *stộræ'n* s. m. storända. Att slå på stort med kalas o. d. kallas att *slø s. ı vǽr.*
stosinnt *stộsínt* adj. = *storgo stộrgọ'.*
stǫkk *støk* s. n. stank, elak lukt.
stǫllvett *stôlve't* s. n. skämt, lek ock ras.
stǫp *støp* s. n. snö ock vatten ofvanpå is.
stǫp *støp* sv. v. 2. = *støp stø̂p* (Ö.).
strakkæl *strâkæl* sv. v. 1. vackla.
strannsętt *strânsæ't* adj. stadd i klämma, nästan ohjälplig.
stras *strạs* adv. straxt.
stroqqk *strøgk* adj. högdragen, stursk, frånstötande.
strǫk *strøk* s. n. riktning.
strykǽr *strŷkær* s. m. kringvandrande person, landstrykare.
strykpællt *strŷkpált* s. m. palt som göres mellan händerna; till skillnad från »jäspalt», som bakas.
stręvvliq *strǽvlıg* s. m. = *stęvvlıq stǽvlıg.*
stup *stu̯p* s. n. 1) brant; 2) vattenfall.
stukkǽn *stûkæn* adj. stucken, snarsticken.
stutt *stut* först. adv., t. ex. *s. umøjle.*
stutt *stut* adj. kort.
stuttminnt *stûtmínt* adj. = *stękkminnt stǽkmínt.*

stuttękkst *stûtæ'kst* adj. som har korta ax (om säd).
styggǽn *stýgæ̣n* s. m. b. satan.
styrpinn *stŷrpín* s. m. den som sköter, tillser ock ombestyr något.
styzkœk *stŷska̱'k* s. f. förstyre.
styzzǽl *stýsæ̣l* s. f. skötsel, vård, styrelse.
stœggæn *stágā̱n* adj. brunstig (om sto).
stœkkmør *stâkmø̱'r* s. m. stor myra som har bo i ihåliga stockar.
stœnnpęzz *stânpæ's* s. m. ett slags svamp som tros förorsaka erektion.
stę *stæ̱* sv. v. 2. = *stæ sta̱*.
stękǽtihann *stæ'kæ̣tihán* s. f. ringfingret (skämts.).
stękkminnt *stǽkmint* adj. glömsk.
stęllp *stælp* s. m. jordbrott.
stęss *stæs* s. f. hvarjehanda bestyr i kök, ladugård ock stall, som erfordras för den dagliga skötseln.
stęss *stǽs* sv. v. 1. 1) fodra ock sköta kreatur; 2) städa m. m.
stętt *stǽt* s. f. trappsteg på ömse sidor om en gärdesgård.
stęvvliq *stǽvlıg̱* s. m. fisken stäm (leuciscus grislagine).
-stęzz *-stæs* adv. -städes i ändelser hos adv. ss. *testǽs*.
stø *stø̱* s. n. 1) stöd; 2) plats, i sms. ss. *ɣǽlstø̱'*, *vǽ̱jstø̱'*, *bâ̱tstø'*, *sítæ̣stø̱'*, *lîgstø̱'*, *sǿ̱væ̣stø̱'*, *vi̱læ̣stø̱'*, *stâ̱nstø̱'*, *á̱kæ̣stø̱'*, *lǿ̱jæ̣stø̱'*.
støbb *støb* s. n. kolstybbe.
støbb *stôb* sv. v. 2. fylla stybbe ock jord på kolmila o. d.
støp *stôp* sv. v. 2: stöpa, gjuta, hälla smält bly i vatten öfver sjuka barn. *s. ju̱s* sofva i sittande ställning ock nicka med hufvudet.
støvvǽl *stôvæ̣l* sv. v. 1. gå onödiga fjät: *ga a s.*
støzzlę *stôsl̥æ̱'* s. m. timmerkälke.
su *su̱* s. n. underlag under näfver på tak.
sufren *sufré̱n* adj. hersklysten, som vill anses ofelbar (eg. souverain).
sulip *sû̱li̱'p* s. f. surmulen ock vresig kvinna.
sup *su̱p* s. m. sup. En sådan har många namn, såsom *frúkøstsu̱'p*, *lélmødasu̱'p*, *mǿdasu̱'p*, *ásvasu̱'p*, *kvǽlsu̱'p*, *sǽ̱gfø̱'sæ̣r*, *lôpsu̱'p*, *mâ̱tsu̱'p*, *hâlva*, *su̱p pa féskæ̣n*, *vǽ̱lkamstsu̱'p*, *rê̱su̱'p*, *su̱p i pǽls'n*, *á̱vse-*

su'p, ʒôpskạ'l, bỷtæskạ'l, rǽktnıgsu'p, rậksu'p, klôpsu'p, lậjsu'p m. m.

supǽn *sûpæn* s. f. soppa, tunn mat i allmänhet.

supǽnmat *súpænmạ't* s. m. = föreg.

suplull *sûplu'l* s. m. supare.

survun *súrvụ̂n* adj. något sur eller fuktig.

subb *sub* s. m. & f. = *sọbb søb.*

subbǽt *sûbæt* adj. = *sọbbǽt sôbæt.*

suggǽl *súgæl* sv. v. 1. förslå som sofvel, ha stark ock fyllig smak.

suggǽlhal *súgælhạ'l* adj. som äter mycket sofvel ock föga af annan mat.

summǽl *sûmæl* sv. v. 1. plaska, skvalpa.

surrv *surv* s. m. f. & n. = *sọrrv sørv.*

surrv *sûrv* sv. v. 1. = *sọrrv sôrv.*

surrvǽt *sûrvæt* adj. = *sọrrvǽt sôrvæt.*

svalvun *svậlvụ̂n* adj. tämligen sval ock kall.

svænns *svâns* sv. v. 1. 1) svansa, svänga; 2) uppbinda svansen på häst.

svej *svẹj* s. n. gärdsgårdsband, hank.

svejj *svej* adj. ej riktigt torr.

svekk *svêk* s. f. svicka.

svekkus *svékus* s. m. svekfull arbetare.

svekkrøk *svékrậk* s. f. kvidfogel, vråk (buteo vulgaris).

svelus *svệlu's* s. f. en som jämt piper ock jämrar sig.

svemmǽl *svêmæl* s. m. dårrepe (lolium temulentum).

svep *svẹp* s. m. mjöllager som lägger sig rundt omkring kvarnstenen.

sverrm *sverm* adj. hufvudyr, som har känning af svindel.

sverrm *svêrm* sv. v. 1. svindla.

sverrmri *svêrmrị'* s. f. ett anfall af svindel.

svett *svêt* s. m. blod, egentligen vid slakt.

svett *svêt* sv. v. 1. svettas.

svevattǽn *svệvát'n* s. n. tunn, färglös vätska i blåsor ock sår.

svinpẹlls *svînpæ'ls* s. m. lymmel.

svissærǽ *svísaræ* s. m. stor manslem.

svulljǽn *svâljæn* adj. svulgen, en på hvilken något fastnat i halsen.

ulj *svâlj* s. m. b. svalg, matstrupe.

svallt *svalt* s. f. brist, nöd, svält.
svęllbręnn *svælbræ'n* adj. förstörd af isbränna (om gröda).
svęqq *svæg* sv. v. 2. 1) handla, göra affärer; 2) slingra ock krångla sig undan något; 2) hofvera i sällskaper o. d.
svęqqær *svægær* s. m. krångelmakare.
svęrfęllk *sværfø'lk* s. n. pl. svärföräldrar.
syll *syl* s. n. nedersta stocken i en vägg.
syllgaqq *sylga'g* s. m. nedersta timmerhvarfvet i ett hus.
syllslę *sylslę'* st. v. släthugga timret i väggen.
sylsępp *sylsø'p* s. m. en svamp som växer på björk.
syn *syn* s.: *se i s.* se i syne.
syn *syn fø ˌsągær* i' uttr. *bær s. f. s.* bära syn för sagen.
synnle *sýnle* adj. synlig.
syt *syt* sv. v. 2. 1) taga, tillegna sig; 2) ha något att syssla med.
sœbøzz *sąbø's* s. f. anus.
sœkkstekk *sąkste'k* s. f. strumpsticka.
sœrfętt *sąrfø't* adj. sårfotad.
sęjj *sæj dæ* l. *si dæ* interj. försmädligt uttryck under det en annan talar; eg. säg det.
sękk *sæk* s. m. stöt.
sękk *sæk* st. v. sätta sig, sjunka ihop (vid stöt l. rörelse).
sękkæn *sækæn* s. n. stöt.
sęll *sæl vat ˌdæj* interj. lycklig du! lycka till!
sęqqlag *sægląg* s. n. samlag.
sęqqværrm *sægvárm* s. m. sängvärme.
sęvvle *sævle* adj. säflig, sen.
søfft *søft* sv. v. 1. 1) syfta; 2) slå varmt vatten på malt (vid brygd).
søgæn *sągæn* adj. hungrig.
søk *sąk* sv. v. 2. inställa sig (om hunger, sjukdom, drifter m. m.).
sønnæztræff *sønæstráf* s. n. syndastraff.
søppælhunn *søpælhu'n* s. m. liten, onyttig hund.
søttæn *søt'n* sv. v. 1. blifva söt.

T = t.

ta *ta̱* st. v. taga. *t.-fé̱r* företaga; *t. ta̱g (ı)* hugga fast uti; *tas mæ̱* tvista, brottas med; *t. om* strida om.

tag *ta̱g* s. n. ställe där något tages, såsom t. ex. *grûs-ta̱'g, jô̱ta̱'g, lê̱ta̱'g, vê̱ta̱'g* m. fl. — *vâ̱r ı tá̱ga* l. *-tá̱gæ̱* vara ifrig.

taglǫtt *tâ̱glø't* s. m. rättigheten att välja sin lott.

takk *tâk* s. f. spistacka, järnhäll.

takkhæll *tâkhál* s. f. = föreg.

taklǫtt *tâ̱klø't* s. m. = *taglǫtt tâ̱glø't.*

tal *ta̱l* s. n. 1) tal; 2) antal.

talbli *tâ̱lbli̱'* adj. något lifvad af spirituosa, så att man är munter.

talmænn *tâ̱lmán* s. m. talman, förespråkare.

tammp *tamp* s. m. rem att knäppa i sölja.

tan&s *tá̱næ̱s* adj. som bör tillgripas, tagas (capiendus).

taqqkstęll&r *tá̱ŋkstæ'læ̱r* s. m. en sup (skämts.).

tæffs&t *tâfsæ̱t* adj. hoptofvad, hoptråcklad.

tællbøzz *tâlbø's* s. f. luftbössa gjord af ett ihåligt tallskott.

tællt *talt* s. m. & f. 1) barn som går dåligt; 2) ofullgånget foster.

tællt *tâlt* sv. v. 1. gå dåligt ock stapplande.

tælmærrk *tâ̱lmárk* s. m. mask som uppäter den nysådda säden på våren.

tæpprunn&n *tápru'n'n* adj. tömd ända till tappen (om tunna).

tærrmgœl *târmga̱'l* s. m. tarmkäx.

tærrv *tarv* s. n. behof, tarf, nödtorft.

tætt&r *tâtæ̱r* sv. v. 1. tala otydligt, så att ingen förstår.

te jiv *te̱ jî̱v* mycket illa, motigt, på tok; eg. till gifvet.

tejj&n *têjæ̱n* adj. medtagen, försvagad.

tek&n *té̱kæ̱n* s. n. tecken.

telag *te̱lâ̱g* i ordning, färdigt; eg. till lagadt.

telik&r *telî̱kæ̱r* prep. bredvid.

tellfæztœkk *télfasta'k* s. m. golfbjälke.

tellrænd& *télrandæ̱* adj. nära att rinna öfver, i uttr. *vâ̱r pa t. brad* vara nära att rinna öfver.

minstniq&n *temínstnıŋæ̱n* adv. åtminstone.

temmǽrokks *témæro'ks* s. f. insekten timmerman (cerambyx).
temœtt *temât: vâr t.* falla i smaken, i tycket.
tenbet *tę́nbę̂t* sv. v. 2. förtenna.
tenoq *tę̂noɣ* s. m. telning.
testunn *tę̂stu'n* s. n. tillstånd, beskaffenhet.
testømmǽls *tę́stø'mæls* s. m. tillstymmelse, anledning.
tetakǽn *tę́tą'kæn* } adj. tilltagsen.
tetukǽn *tę́tu̯'kæn* }
tezekkǽls *tę́se'kæls* s. m. skickelse.
tidd *tid* adj. dräktig (om kor).
tiggǽrfrǫssæ *tígærfrø'sa* s. f. b. darrning af kättja.
tijj *tîj* räkn. tio.
tirœdd *tîra'd* adj. ostadig, vankelmodig.
tisstǽn *tîst'n* s. f. gnista.
tisstǽn *tîst'n* sv. v. 1. gnistra.
titt *tit* adv. ofta. *t. a ôft* mycket ofta.
tittlaværrs *títlavás* s. m. vers af munter beskaffenhet.
titut *titú̯t* s. en lek med små barn.
todyvǽl *tǫ́dy̯'væl* s. m. tordyfvel (geotrupes).
tommǽn *tômæn* s. i uttr. *gą, ą̂k, ɣę̂r i t.* gå, åka, köra utan lass.
toqq *tôɣ* s. m. tungt arbete.
toqqbann *tôɣba'n* s. n. tunghäfta.
toqqǽljus *tóɣæljụ's* adj. månljus.
toqqǽsen *tóɣæsę'n* s. m. månsken.
toqqfǫtt *tôɣfø't* adj. tungfotad.
tos *tǫs* } s. m. 1) liten pojke; 2) lustig sälle.
tosiq *tǫ̂siɣ* }
tot *tǫt* s. m. ton, melodi.
tot *tot -tę́,-ǽtær* sv. v. 1. göra efter.
tov *tǫv* s. m. filt.
tov *tǫ̂v* sv. v. 1. tofva till, tofva ihop.
tǫk *tǫk* s. m. jämkning, liten flyttning.
tǫll *tøl* s. m. 1) tull; 2) tullkvarn.
tǫllpinn *tôlpín* s. m. årpinne i båt.
tǫllk *tølk* s. m. tolk.
tǫllk *tôlk* sv. v. 1. tolka.
tǫmǽtǫtt *tømætót* s. m. skämtsam benämning på tummen.
tǫmm *tôm* s. m. tumlare (drickskärl).

tǫmm *tôm* s. m. tumme.
tǫmmliq *tômlıɣ* s. m. tumme på en vante.
tǫmmt *tômt* s. m. tomtegubbe.
tǫmmtvęttǽr *tómtvæ'tǣr* s. m. = föreg.
tǫner *tønêr* sv. v. 1. föra oväsen, bullra, träta (eg. tornera).
tǫppęppǽl *tópæ'pǣl* s. n. fröknopp på potatis.
tǫrrak *tôrą'k* s. m. & f. 1) tort träd; 2) lång ock mager människa; 3) mycket magert kreatur.
tǫrrv *tôrv* sv. v. 1. 1) lägga torf på tak; 2) gifva slag eller örfil. Sms. *t.-tę́*.
tǫvvǽl *tôvǣl* sv. v. 1. tofva ihop, skrynkla.
tǫvvǽl *tóvǣl* s. m. & f. liten ock senfärdig person (skämts.).
tran *trą̂n* s. f. trana (grus cinerea).
tranbęr *trą́nbǣ'r* s. n. bären af oxycoccus palustris.
traqq *traɣ* s. m. trångmål.
traqqbodd *trâɣbo'd* adv. som bor trångt.
tras *trą̂s* sv. v. 1. 1) traska hit ock dit; 2) krångla, vränga ock trassla.
trasakkti *trą́sa'kti* adj. som krånglar ock åstadkommer trassel.
trætt *trat-i̯* sv. v. 1. hälla uti.
trævvǽl *trâvǣl* sv. v. 1. trefva.
tre *tre̯ vi̯s mæn* s. m. pl. stjärnbilden Orion.
treakǽls *tré̯ą'kǣls* s. m. lakrits.
trebelęt *tré̯belǣ̯t* s. n. träbeläte (skällsord).
trenǽs *trê̯nǣs* sv. v. 1. aftaga, förtvina. Sms. *t.-bót*.
tressk *tresk* adj. tredsk, motsträfvig.
tressk *trêsk* sv. v. 1. tredskas.
tresskæft *tréskaft* s. n. väf med 3 skaft (solf).
tretelljǽr *tretéljǣr* s. f. pl. vattenklöfver (menyanthes trifoliata).
trevvǽl *trêvǣl* sv. v. 1. trefva.
trinn *trın ı ską̂l* adj. dum.
trinnskæll *trînskál* s. m. dum person.
trinnzi *trînsi̯'* s. f. rundt gärdsle.
trovæl *trô̯vą'l* adj. trovärdig.
trozyll *trô̯sy'l* adj. som förtjänar att tros, beskedlig.
trǫllskǫt *trôlskǫ't* s. n. trollskott, hårbållar i nötkreaturs inälfvor.
trǫsvœl *trô̯svą'l* s. m. 1) en massa af förruttnadt trä; 2) figurligt om hvarjehanda förfallna saker.

trutæt *trûtæt* adj. surmulen.
trubbæt *trûbæt* adj. 1) trubbig; 2) trög, motvillig.
tryjjær *trŷjjær* s. f. pl. skarbågar (att gå på snöskare med).
tryntre *trŷntrę'* s. n. trästycke med en tågring uti, hvilken vrides om trynet på svin då de slaktas eller *nâdæs* (ringas).
trøvęr *trâvæ'r* s. n. samma väderlek under längre tid.
trøzletæn *trâsl̥ę't'n* adj. trådsliten, luggsliten.
trejæn *trâjæn* adj. trägen.
trelgødd *trâlgø'd* adj. 1) riktigt invand i det som är ondt eller svårt; 2) som har valkar i händerna.
tręsjol *trâsjǫ'l* s. f. trädesjord, utmagrad åker.
trętttæn *trâtan* räkn. tretton.
trętttæn *trât'n* räkn. trettonde.
trøjvun *trǫjvûn* adj. något trög.
tu *tu* räkn. två.
tuggæ *tûga* s. f. b. munnen.
tukksæn *túksan* interj. svordom.
tull *tul-tôn* sv. v. 1. en lek.
tullsnok *tûlsnǫ'k* s. m. tulltjänsteman.
tullt *tult* s. m. något hopprulladt.
tusæn *túsan* interj. svordom. Sms. *t. fûn*, *t. jævlær*, *t. hûkær*, *tá mæ t.*, *køz fø ˌt.*, *dra fø ˌt.*
tusænrosær *tûs'nrǫ'sær* s. f. pl. rölleka (achillea millefolium).
tusskæft *túskaft* s. n. väf med två skaft.
tussk *tûsk* sv. v. 1. byta, slumpa bort.
tut *tut* s. m. mun.
tullk *tulk* s. m. = *tǫllk tølk*.
tullk *tûlk* sv. v. 1. tolka.
tumætutt *tumætút* s. m. = *tǫmætǫtt tømætót*.
tumm *tûm* s. m. tumme.
tummliq *tûmlıq* s. m. = *tǫmmliq tômlıq*.
tummt *tûmt* s. m. = *tǫmmt tômt*.
tummtvęttær *túmtvæ'tær* s. m. = *tǫmmtvęttær tómtvæ'tær*.
tuvvæl *túvæl* s. m. & f. = *tǫvvæl tóvæl*.
tuvvæl *tûvæl* sv. v. 1. = *tǫvvæl tôvæl*.
tværknepp *tvârkne'p* s. f. tvärbrant backe.
tvebett *tvêbe't* adj. som har två hästar förspända i bredd.
tvebøggd *tvêbø'gd* adj. hopböjd.

tvejudd *tvêju'd* adj. som har eller åstadkommer ljud från två olika håll.
tvere *tvêrẹ'* s. n. åkdon med två hästar förspända i bredd.
tveslejj *tvêsle'j* s. m. efterslåtter.
tvet *tvẹt* s. n. inhuggning i träd vid dess fällande eller afhuggande.
tvezlejj *tvêsḷe'j* s. m. efterslåtter.
tviqq *tvɪg* s. m. kil.
tvædelæn *tvádẹ'lạn* s. m. b. pl. två tredjedelar.
ty *tỵ* s. n. 1) tyg; 2) värktyg.
tykkmykkæn *týkmy'kæn* adj. nogräknad ock ombytlig i sina tycken.
typp *typ* lockord till höns.
tyssk *tysk* adj. 1) litet högfärdig ock förnäm; 2) krusullig (om får); 3) skor med lädersulor kallas »tyska skor».
tysskæ *týska* s. f. b. hvarjehanda främmande ord ock språk.
tytler *tytlêr* sv. v. 1. titulera.
tyttæl *týt'l* s. m. titel.
tægbẹr *tâgbæ'r* s. n. stenbär (rubus saxatilis).
tænændæ *tánandæ* adj.: *t. kụt* fyrsprång.
tæss *tâs* s. f. groda.
tæzdæ *tásda* s. m. torsdag.
tękkæls *tǽkæls* s. n. tak.
tękksæl *tǽks'l* s. f. holkyxa.
tękkstbok *tǽkstbǫ'k* s. f. postilla.
tęmmjoq *tǽmjoɣ* s. m. häst i andra året.
tęp *tǽp* sv. v. 1. nätt ock jämt vidröra.
tędd *tǽd* s. f. tilja.
tęttgręs *tǽtgræ's* s. n. tätört (pinguicula ock drosera).
tęttmjǫllk *tǽtmjø'lk* s. f. tätmjölk.
tęv *tǽv* s. f. ung flicka.
tęvvæl *tǽvæl* sv. v. 1. 1) täfla; 2) göra något med ifver.
tølætt *tǿlæt* adj. som kältar om ett ock detsamma flera gånger, lägger mycken vikt vid obetydligheter.
tønnær *tønær* s. n. tunder (af björksvamp).
tønnkænn *tønkán* s. f. brännvin som barn ock tjänstefolk fingo vid bännvinsbränning ock till högtider.
tørrkbakk *tørkba'k* s. m. stycke mark hvarpå hö från annat ställe torkas.
tørrkdrǫpær *tørkdrǫ'pær* s. m. pl. regndroppar under torka.

U = *u*.

ubarbarisk *ú̱barba̱'rısk* adj. mycket rå ock hård, mycket barbarisk.
ubærrkæ *ú̱bárka* adj. 1) obarkad; 2) rå, ohyfsad.
ubett *û̱be't* adj. ej betad.
ubu&n *ú̱bu̱'æ̱n* adj. obedd.
ubun *ú̱bū̱ṙ* adj. som ej har kalfvat (om ko).
ubękle *ú̱bæ̱'kle* adj. åbäklig, oformlig, stor ock illa formad.
udon *û̱do̱'n* s. n. koll. ogräs.
uen&s *ú̱e̱'næ̱s* adj. oense.
ufǫrhæppn&s *ú̱fərhápnæ̱s* adv. oförmodadt.
ufǫrvan *ú̱fərvā̱ṙ* adv. oförvarandes.
ufør *û̱fø̱'r* adj. 1) svårt farbar (om väg); 2) ej arbetsför.
ugaqskręk *ú̱gaŋskræ̱'k* s. n. skadedjur, någon som gör skada.
ugre *û̱gre̱'* s. f. oreda, oordning, trassel.
uhyr *ú̱hȳ̱r* s. f. ohyra.
uhøvvle *ú̱hø'vle* adj. ohöflig.
ujur *û̱ju̱'r* s. n. odjur.
ulag *û̱la̱'g* s. n. olag.
ulænn *û̱lán* s. n. oländig, svår mark eller väg.
ulev&n *ú̱le̱'væṙ* s. n. dåligt lefverne, oljud, träta, stoj ock yster lek.
ulikle *ú̱li̱'kle* adj. otrolig, olik.
ullæl *ûlal* adj. ylleaktig, af ull eller ylle.
ulldǫtt *ûldø't* s. m. ulltapp.
ulæte *ú̱la̱'te* adj. som anställer olåt.
ul *u̱l* adj. härsken.
ul *û̱l* sv. v. 1. 1) sofva oroligt; 2) ofta ha samlag.
ulisst&r *ú̱lístæ̱r* s. n. härskt, osaltadt sämre ister.
umak *ú̱mā̱k* sv. v. 1. omaka, besvära.
umǫrrj&n *ú̱mø'rjæ̱n* } adj. yrvaken, omorgnad.
umǫn *ú̱mø̱ṙ* }
unn&rbrezz&l *únæ̱rbre'sæ̱l* s. f. underlakan.
unn&re *únæ̱re̱'* s. n. underrede.
unn&rjolisk *únæ̱rjo̱'lısk* adv. 1) djupt ned i jorden befintlig; 2) på andra sidan jorden befintlig.
unn&zæm *únæ̱sam* adj. fundersam.

unø *ûnø'* adj. olustig, oföretagsam.
unøvvle *ûnø'vle* adj. okunnig, olustig ock oskicklig att göra något vist arbete.
urvon *ûrvǫ'n* adj. utan hopp, hopplös.
un *ûn* sv. v. 1. härskna.
uskæple *úskǫ'ple* adj. oskaplig, vanskaplig.
uslu *ûslu'* adj. dum (mest i nekande satser).
usnæsskle *úsnáskle* adj. oren, vämjelig.
usynle *úsy'nle* adj. obehaglig att åse, smaklös (till utseendet), ful.
ut *ût* adv. ute: *vâr ût* vara slut, förbi.
utele, -i *útę'le, -i* adj. vämjelig, oren, osnygg.
utfan *útfǎn* adj. alldeles medtagen, utmagrad, uttröttad.
utiqq *ûtiq* s. n. oting.
utknut *ûtknu't* s. f. utknut, de utom väggen utskjutande stockändarne.
utknutæ's *útknu'tæs* adv. utom knutarne (på hus).
utperrkæ *útperka* adj. utesluten, utstruken, utsparkad.
utpinnt *ûtpint* adj. utpinad.
utre *ûtrę'* sv. v. 2. 1) utreda; 2) *û. sæ* reda sig.
utrev *ûtrę'v* s. m. otrefnad.
utrole *útrǫ'le* adj. otrolig.
utrygg *ûtry'g* adj. rädd ock blyg för främmande (om barn).
utrøsstæ'n *útrø'st'n* adj. tröstlös.
utskǫt *ûtskǫ't* s. n. takutsprång.
utsęnnæ'ls *útsæ'næls* s. n. 1) något utsändt; 2) något makalöst uselt som ingen vill hafva.
uttæmę *útamæ* bredvid: *ú. sǽgbræ'* utom äktenskapet.
uttæte *útatę'* adv. utantill.
uttæt *útæt* adv. 1) utföre; 2) söderut.
uttfǫrbakk *útfǫrba'k* adv. utföre.
uttøkk *úta'k* s. m. varg.
utvættæ's *útvátæs* adv. utvärtes.
utvættæ's *útvátæs* adj. ovanligt bra.
utęnnæ *útǽna* adj. utarbetad, utsliten, uttröttad.
uvale *úvǫ'le* adj. ovarlig, vårdslös.
uvæle *úvǫ'le* adj. ömtålig ock rädd för köld.
uvuliq *úvu'liq* s. m. vårdslös människa.

uvuzkręk *ú̱vuskræ̱'k* s. n. vårdslös varelse.
uvęgæ *ú̱væ̱'ga* adj. ovägad, utan väg.
uvęnnt&n *ú̱væ'nt'n* adj. 1) oväntad; 2) som lär snart inträffa.
uzyll *û̱sy'l* adj. oskyld, ej släkt med.
uzz *us-íja mæj* interj. utrop af ogillande ock afsky.
uzøtsæm *ú̱sø̱'tsam* adj. vårdslös, som ej sköter sig.
uœr *û̱ø̱'r* s. m. oår, missväxtår.
uęv&n *ú̱æ̱'væ̱n* adj. oduglig, olämplig.

V = v.

va *va̱* s. n. 1) pant: *sæ̂t i v.* sätta i pant; 2) vad: *læ̂g v.* vädja.
vagg&l *vâgæ̱l* sv. v. 1. vackla.
vak&nætt *vá̱kæ̱nát* s. f. sömnlös natt, genomvakad natt.
vakk&rhannæ *vákæ̱rha'na* s. f. b. högra handen (om barn).
vale *vâ̱le* adj. varlig, försiktig.
val *vâ̱l* sv. v. 1. utmärka en väg eller vak med buskar.
valbjęrrk *vâ̱lbjæ'rk* s. f. knotig, vresig björk.
vann&l *vânæ̱l* sv. v. 1. 1) vrida ihop hö ock halm till en tott åt kreatur; 2) repa med sig, repa ihop.
vannt *vant* adj. n. osäkert, ovist, tvifvelaktigt.
var *va̱r* adj. var: *fô̱r va̱r* eller *f. vi̱s* förutseende, som anar på förhand.
vas *vâ̱s* sv. v. 1. samla ihop större delen af något.
vazz&l *vásæ̱l* s. f. 1) förebud, varning; 2) vård, skötsel.
væff&lkak *váfæ̱lkâ̱k* s. f. våffla.
vællbǫrmøss *válbørmø's* s. n. Valborgsmessa.
vællhumm&l *válhu'mæ̱l* s. f. rölleka (achillea millefolium).
vællmoros&r *válmorǫ'sæ̱r* s. f. pl. vallmoblommor (papaver).
vælhęnnt *vâ̱lhæ'nt* adj. valhänd, frusen om händerna.
væljire *vá̱lji̱'re* adj. lysten efter att lefva.
vænnt *vânt* sv. v. 1. brista, felas, fattas.
værrkjęn *vârkjæ̱'n* s. n. järn hvarmed hästhofven skäres ock jämnas vid skoning.
værrmstekk *vârmste'k* s. f. sticka med eld uti.
væn *vâ̱n* adj. frusen.
væsærræ *vasára dæ, v. tre* interj. hvarmed man försäkrar sitt tal.

væssblænn *vâsblán* s. f. blandning af vatten ock mjölk.
væssbryn *vâsbry'n* s. n. vattubryn.
væssbun *vásbūn* adj. vattendränkt.
væssdrag *vâsdrǭ'g* s. n. vattendrag.
væssdrekk *vâsdre'k* s. m. vattendrick.
vænsæl *vâs'l* s. m. mesost.
væssflø *vâsflø'* s. m. vattenflöde.
væssglygg *vâsgly'g* s. m. spergel (spergula arvensis).
væssgœl *vâsgǭ'l* s. m. gärdesgård i vatten.
væssk *vâsk* sv. v. 1. tvätta, skölja.
væsskælv *vâskálv* s. m. hinna omkring kalffoster.
væsskodd *vâsko'd* adj. som fått vatten i skorna.
væssnø *vâsnø'* s. f. brist på vatten.
væsspæss *vâspás* s. n. vattenpass.
væssœ *vâsǭ'* s. m. vattenså.
væzylle *vásy'le* adj. skyldig tack ock återtjänst för åtnjuten hjälp, tjänst eller välfägnad.
ve *vę* s. m. ved.
vel *vęl* s. m. villrådig person.
vennstærhennt *vénstærhæ'nt* adj. vänsterhändt.
vepp *vêp* s. f. vippa.
verœ *vęrǭ'* sv. v. 2. förse sig med ved.
verętt *vęræ't* sv. v. 1. upprätta, förbättra.
ves *vęs* s. m. & f. slingrande stjälk, refva, ranka.
vetriqq *vętriŋ* s. m. hvetekringla.
vettær *vétær* s. f. pl. ett slags parasiter på kor.
vettær *vêtær* sv. v. 1. underrätta.
vettre *vêtre* adj. riktigt klok, medveten.
vettvilliq *vétvilıŋ* s. m. svagsint person.
vi *vî* s. f. vide (flera arter salix).
vidi *vîdı* adj. 1) vig; 2) vid.
vifæn *vífǣn* adj. vidtberest, som farit vida omkring.
vijj *vîj* s. f. 1) vidja; 2) låda hvari säden hälles under malningen, kvarnskruf (*kvârvij*).
villdægg *vildág* s. f. ett slags honungsdagg på säd, hvaraf man tror säden blifva giftig, så att den förorsakar sjukdom.
vinnfaqq *vînfa'g* s. n. lucka på blåsbälg, där luften går in.
vinnsu *vînsu'* s. f. bräde vid ändan af taket.

vinntæ̆r *vîntær* sv. v. 1. frysa på. Sms. *v.-óp.*
vinntæ̆roqq *víntæro'g* s. m. årsgammalt föl.
vipps *vips* adv. raskt, ett tu tre.
visæ̆r *vîsær* s. m. visare i rös.
vit *vît* (*fer*) sv. v. 1. tillvita, beskylla, förebrå.
vitinnt *vitînt* s. n. zinkvitriol (svafvelsyrad zinkoxid).
vitt *vit* adv. i uttr. *vâr v. ût, lîg v. ût* ha stor rörelse, stora skulder.
vitthavvd *vîthu'vd* s. f. ängsull (eriophorum).
von *von* s. f. utsikt, förhoppning.
vre *vrê* s. m. vrede.
vre *vre* s. n. vred på en dörr.
vrennsk *vrensk* adj. okastrerad (om hingst).
vresæ̆t *vrêsæt* adj. vresig.
vul *vûl* sv. v. 1. lyda, bry sig om.
vurrm *vurm* adj. vimmelkantig, yr i hufvudet.
vyzz *vîs* sv. v. 1. vysja.
vœellsmærrk *vœlsmárk* s. n. rödt födselmärke.
vœgmat *vœgma't* s. m. underlag under häfstång.
vœgværrk *vœgvárk* sv. v. 2. värka så att var uppstår.
vœl *vœl* sv. v. 1. vårda.
vœnzøtt *vœnsø't* adj. vanskött.
vœrfætte *vœrfáte* adj. jfr *høsstrik høstri'k.*
vœrlœ *vœrlø'a* s. f. b. = *lœ lœa.*
vœstærrk *vœstárk* adj. icke stark, bräcklig.
vœzkœllkæ̆n *vœskálkæn* s. m. b. foderbrist på våren.
vœzkærrpæ̆n *vœskárpæn* s. m. b. den skarpa nordanblåsten ock torkan under våren.
vœzzk *vœsk* adj. som magrar, aftager eller sjuknar på vårarne.
vœzzløsiq *vœsløsig* s. m. vårdslös person.
vœg *vœg* sv. v. 1. vädja.
vœggbann *vœgba'n* s. n. öfversta stocken i en af långväggarne.
vœggboniqæ̆r *vœgbø'nigær* s. f. pl. tapeter; eg. utspänd, målad väf.
vœj *vœj* s. m. väg.
vœjfyll *vœjfy'l* s. f. fyllnadsämne i väg.
vœjj *vœj* sv. v. 1. vädja.
vœjjslø *vœjslø'* st. v. släthugga väggarne på ett nybygdt hus.
vœjstø *vœjstø'* s. n. vägens vanliga ställe.

vęjzøl *vǽ̯jsø̯'l* s. n. vägskäl.
vękkstǽr *vǽkstæ̣r* s. m. 1) växt i allmänhet; 2) svullna knölar i ljumske ock armveck.
vęll *vǽl* sv. v. 1. svetsa ihop järn.
vęll *væl* s. m. det hopsvetsade stället.
vęlljudd *vǽlju'd* adj. om den hvars röst höres långt.
vęllvlæfft *vǽlvláft* s. n. ett slags gammalmodig timring.
vęlplęjjæ *vǽ̯lplæ'ja* adj. 1) rusig; 2) rikligen trakterad.
vęlplęjjniq *vǽ̯lplæ'jnıŋ* s. f. välfägnad.
vęnn *væn* s. f. 1) längden på ett gärde; 2) gärde.
vęnnmot *vǽnmo̯'t* s. f. vändteg på ett gärde (Ö).
vęnntnǽs *vǽntnæ̣s dâ̯gæ̣r* s. m. pl. de sista dagarne af hafvande tillståndet.
vęr *vǽ̯r* sv. v. 1. vädra.
vęrgubbǽn *vǽ̯rgu'bæ̣n* s. m. vinden.
vęrhętt *vǽ̯rhæ't* s. f. kvinna som springer omkring ock snokar ock vädrar.
vęrkul *vǽ̯rku̯'l* s. f. väderil.
vęrrj *vǽrj* s. f. 1) värja; 2) tillhygge att slåss eller försvara sig med.
vęvstør *vǽ̯vstø̯'r* s. m. 1) det ena sidostycket i en väfstol 2) pl. väfstolen.
vęvvǽl *vǽvæ̣l* sv. v. 1. 1) drifva affärer, ha mycket att styra ock ställa med.
vęvvliq *vǽvlıŋ* s. f. affärsrörelse, omhvälfning.
vęzz *vǽs* sv. v. 1. smeka.
vęzzøtt *vǽsø't* s. m. västgöte.
vø *vø̯* s. m. ved.
vøcc *vôɣ* } s. n. virke.
vørrk *vôrk* }

Y = y.

ykks *ŷks* sv. v. 1. tillhugga virke.
ykkstæll *ŷkstál* s. m. bräde med hål hvari yxor hängas.
ypple *ŷple* adj. ypperlig.
yqfęsst *ŷŋfæ'st* s. n. ögonfäste, det hvarpå man ser.
yk *yŋk* s. n. klagan, jämmer, ömkan.

yqqn *ỳgn* sv. v. 1. ögna, knappast se (för det stora afståndet, den hastiga rörelsen, eller för dålig syn).
yqqnęst *ỳgnæ'st* s. n. ögonvrå.
yqqnøt *ỳgnø't* s. n. ungnöt.
yqqsten *ỳgstę'n* s. m. ögonsten.
yrrk *ỳrk* sv. v. 1. yrka.
ysæt *ỳsæt* adj. skiftande mellan två eller flera färger (om djur ock ylletyger).
ysstkęl *ỳstkæ̨l* s. m. ystkärl, ostkar.
yt *ỳt* s. f. yta.
ytammp *ỳta'mp* s. m. stock, bräde eller trästycke med mycken ytved.
yttær *ỳtær* sv. v. 1. afyttra.
yttær *ỳtær várær* adv. ännu värre.

Z = *s*.

z *'s* interj. uppmaning till tystnad.
zas *sâs* sv. v. 1. 1) skrämma bort mindre djur; 2) gå släpande, så att fötter eller kläder släpas efter golfvet eller marken.
zæl *sal* pron. själf.
zæpp *sâp* sv. v. 1. springa, fly, rymma. Sms. *s.-i-vę̂j*, *-ûna*.
zæppæn *sápæn* s. m. b. i uttr. *ta tę s.* fly.
zek *sę̂k* sv. v. 1. skrefva isär (egentl. om sax).
zekkætęnnt *sékætæ'nt* adj. med tänder som peka utåt ock inåt ock ej sluta intill hvarandra.
zekkle *sêkle* adj. 1) skicklig; 2) tämligen, medelmåttig (i senare betydelsen oftast som först. adv.).
zel *sęl* s. n. skäl, väfskäl.
zerrvæ *sêrva* s. f. b. magsyra, magkramp, magkräfta.
zenæ *sę̂na* s. f. skillnad.
zet *sęt* s. m. 1) träck; 2) hvarjehanda dåligt.
zetæ *sę̂ta* s. f. b. diarré.
zethul *sę̂thu'l* s. n. smutsigt ställe.
zetol *sę̂to'l* s. n. smädeord, speglosa.
zezz *ses* sv. v. 2. skiljas.
zezz *sês* s. f. syrsa.

ziggœzta *sígåstā* s. m. ställe där gärdesgård är eller har varit.
zinn *sîn sæ* sv. v. 1. stelna på ytan (om vätska).
zinnæredr *sínærę'ær* s. m. päls- ock fällberedare.
zinntǫrr *sîntǫ'r* adj. 1) torr blott på ytan; 2) öfverdrifvet mager.
zinnvijj *sînvíj* s. f. järnbygel hvari fårskinn dragas vid beredningen.
zissæl *sîs'l* s. f. gärdselstång.
zit *sit* s. m. = *zet set*.
zit *sît sæ* st. v. ha diarré (om djur).
zithul *sîthu'l* s. n. smutsigt ställe.
zitol *sîtǫ'l* s. n. smädeord.
zok *sǫk* s. n. större stycke af något.
zǫl *sǫl* s. n. skäl, väfskäl.
zǫllv *sǫlv* pron. 1) själf; 2) *han s.* husbonden; *hǫ s.* husmodren; *bǫ̂ de sǫ̂lv* husbondfolket. Om barn eller tjänstefolk råda för mycket i huset, säges om dem: *dæ æ alt hán a hǫ́ a bǫ̂ de sǫ̂lv.*
su *su* st. v. 1) koka sakta; 2) susa; 3) sjuda.
ṡy *sy* adj. skygg, rädd.
sy *sy* sv. v. 2. springa undan, aflägsna sig.
zyhœr *sýhǫ'r* s. n. ett hår här ock ett där.
syllær *sýlær* sv. v. 1. 1) skyldra; 2) visa sig framstående.
syl *sýl* sv. v. 1. 1) skyla; 2) hålla sig ren, t. ex. *ja ha sęta, su ja kan int sýl mæ i klǫ̂a.*
systrœ *sýstrǫ'* s. n. ett strå här ock ett där.
syt *syt* interj. befallning åt kor att flytta sig åt sidan.
sęfft *sæ̂ft* sv. v. 1. 1) ömsa om; 2) foga ihop; 3) fästa yxa o. d. på skaft. Sms. *s.-ihóp, -óm, -pǫ́.*
sęggæmommæ *sægæmôma* s. f. cunnus.
sęggskvętt *sæ̂gskvæ't* s. m. det som vid drickning lemnas kvar i glaset.
sęl *sæl* s. n. söndrigt kärl (eg. nedra delen af en butelj; jfr *pûtsæ'l*).
sęllv *sælv* pron. själf (jfr *zǫllv sǫlv*).
sęlmannt *sę̂lma'nt* adv. självmant.
sęlœtsten *sę̂lætstę'n* s. m. sten som faller sönder af sig själf.
—mmslen *sæ̂mslę̂n* adj. skamflat.
• *sęr* s. n. ax på en nyckel.

zęrgręs *sǣ̂rgrǣ's* s. n. en art räfrumpa (eqvisetum).
zęnæ *sǣ̂ṛa* s. f. b. pupillen (i ögat).
zęv *sǣ̂v* s. f. linskäfva.
zęv&t *sǣ̂væ̣t* adj. som ej är ren från skäfvor (om lin).
zezz *ses* s. f. syrsa.
zøl *sø̱l* s. f. klyfta (i bärg).
zøl *sø̱l* s. n. skäl, väfskäl.
zønniqsmǫn *sǿnıgsmø̱'n* s. m. så mycket som nätt ock jämt kan skönjas.
zønæ *sø̱̂ṛa* s. f. skillnad.
zøss&l *sǿs'l* s. f. skötsel.
zøss&l *sø̂s'l* sv. v. 1. sköta.
zøt *sø̱t* s. m. skarf.
zøt *sø̱̂t* sv. v. 2. skarfva ihop, öka till. Sms. *s.-ıhóp*, *-vé̱*, *-pá̱*.
zøvv&l *sø̂væ̣l* sv. v. 1. sköfla, skingra.
zøzz *søs* sv. v. 2. skiljas.
zøzz&nbæn *sǿs'ṛba̱'ṛ* s. n. syskonbarn, kusin.
zøzz&nbror *sǿs'ṛbrǫ̱'r* s. m. = föreg.

ɷ = *a*.

ɷbrǫt *â̱brø̱'t* s. n. afbrott.
ɷbrǫt *â̱brø̱'t* s. n. åbrodd (artemisia abrotanum).
ɷbękle *á̱bæ̱'kle* adj. åbäklig, öfvermåttan stor, ofantlig.
ɷd&r *â̱dæ̣r* sv. v. 1. åderlåta.
ɷhęll *â̱hæ'l* adj. lutande.
ɷhug *á̱hū̱g* s. m. 1) åhåga, längtan; 2) omsorg.
ɷk *â̱k a vǣ̂n* st. v. 1) hålla medelvägen, vara moderat; 2) vara osjälfständig. Ex. *han kan jǣ̱r ba â̱. a v.*
ɷkasst *â̱ka'st* sv. v. 1. tillvita, anklaga.
ɷkfør *â̱kfø̱'r* s. n. slädföre.
ɷkre *â̱kre̱'* s. n. åkdon med förspänd häst.
ɷkrok&r *á̱krǫ̱'kæ̣r* s. m. pl. svårtillgängligt ställe.
ɷle *â̱le* adj. årlig. *â̱le as* hvart år.
ɷlit *á̱lī̱t* sv. v. 1. anlita, anmoda.
ɷlitt *â̱lit* s. f. anlitande, besvär, kostnad.
ɷlętt *â̱læ't* sv. v. 1. aflåta, afyttra, sälja.

ɷl *ą̱l* s. m. 1) ål (fisk); 2) brodd af säd ock gräs; 3) grodd af rotfrukt.
ɷl *ą̂l* sv. v. 1. gro.
ɷqqzle *ą̂ŋsl̥e* adj. ängslig.
ɷrbil *ą̂rbi̯'l* s. m. ådersnäppare.
ɷrjęmnæ *ą́rjæ'mna* s. f. en tidrymd af jämt ett eller flera år.
ɷt *ą̱t* s. m. koll. ohyra: *dæ æ mâŋ sl̥aks bę̱t: lôpa, lu̱s a gnę̱t, hǽŋæ̱lu̱'s a flǽŋæ̱lu̱'s a flâ̱tlu̱'s a flâta.*
ɷtæbak *ą̱tabą́k* adv. bakom, på baksidan (skämts.).
ɷtæpɷ *ą̱tapą́* adv. bakpå.
ɷtǽrcękkt *ą́tæ̱rɟæ'kt* adj. böjd bakåt.
ɷvlaggd *ą́vla'gd* adj. aflagd, afvand, sinad.
ɷvrękǽn *ą́vrǽ'kæ̱n* adj. illa liggande, bortvräkt.
ɷvęlltǽn *ą́væ'lt'n* adj. liggande på rygg.

ę = æ.

ggǽl *ǽgæ̱l* sv. v. 1. kälta ock gnata.
ggvęll *ǽgvæ'l* sv. v. 1. smida ut en yxa, som blifvit nött ock trubbig.
kkǽr *ǽkæ̱r* s. f. ett stycke åker.
kkst *ækst* adj. axbärande (om säd).
llǽv *ǽlæ̱v* räkn. älfva.
llt *ǽlt* sv. v. 1. 1) blanda, älta; 2) ideligen tala om ett ock samma.
llǫv *ǽlɵv* räkn. älfva.
llm *ælm* s. f. alm.
llmcęr *ǽlmɟǽ̱r* s. f. tjära hvari ett slags larver (jfr *ęllm*) blifvit upplösta, ock hvilken begagnas till botemedel.
mmbeskęr *ǽmbeskǽ̱'r* s. m. handtvärkare.
mn *ǽmn* s. n. ämne.
nn *ǽn fram* adj. menlös, dum, enkel, okonstlad: *han æ ǽ. f. sum en sę ‿ n* han är såsom han synes.
nnæ *ǽna* adj. utmattad.
nnbutt *ǽnbu't* s. m. blindtarm.
nnręr *ǽnrǽ̱'r* s. n. 1) slända (insekt); 2) envis varelse.
ǽŋ sv. v. 1. vara till hinder, plåga.

ęqqk *ǽɣk* s. f. någonting beklagansvärdt.
ęqqkle *ǽɣkle* adj. ömklig, beklaglig.
ęqqn *ǽɣn* sv. v. 1. = *ęqq ǽɣ*.
ęqqzle *ǽɣsl̥e* adj. ängslig.
ęrbærrmle *ǽ́rbármlẹ* adj. 1) beklaglig; 2) ömklig, usel.
ęnǽsfør *ǽ́ɴæsfø̱'r* adj. duglig att utträtta ärenden.
ęss *æs* s. n. S-formigt järn.
ęssǽl *ǽs'l* s. f. portion.
ęssǽl *ǽs'l* sv. v. 1. tillämna, ämna gifva.
ęt *æt-óp* st. v. gräla på någon altjämt.
ęttǽrak *ǽtæra̱'k* s. n. hopräfsadt boss på sädesstubben.
ęttǽrfal *ǽtærfa̱'l* s. f. efterbörd.
ęttǽrhęqqsǽn *ǽtærhæ'ɣsæ̱n* adj. efterhängsen.
ęttǽrkakkǽn *ǽtærka'kæ̱n* s. m. skämtsam benämning på den som går efterst.
ęttǽzlaqqk *ǽtæsl̥a'ɣk* s. m. 1) en mindre del af en vätska som slås till den andra delen efteråt; 2) hvarjehanda som kommer efter.
ęvǽlaqq *ǽ́væ̱la'ɣ* adj. aflång.
ęvlętt *ǽ̱vlæ't* s. n. nattvardsoblat.
ęvsøtt *ǽ̱vsø't* s. m. öfverblifven ända af varpen i väf, äfsing.
ęvvǽl *ǽvæ̱l* sv. v. 1. äflas, bemöda sig.
ęvvj *ǽvj* s. f. håla med dy ock vatten.
ęzzǽls *ǽsæ̱ls pǽnɪɣæ̱r* s. m. pl. den som är högfärdig säges hafva fått med af *æ. p.*

ø = ø.

ø *ǫ̂* s. n. öde.
ø *ǫ̂* adj. obebodd, öde.
øcyt *ǫ̂ɟy̱t* s. m. = *sprægg sprag*.
øggdǽr *ǿgdæ̱r* adj. som ser noga efter allting, har ögonen öppna.
øj *ǫ̂j* s. n. öga.
øjjsynæ *ǿjsy̱'na* s. f. b. det som är midt framför en ock det som väl kan ses ock öfverses, säges vara i *ø*.
ølęgg *ǫ̂læ'g* sv. v. 2. ödelägga.
ømmfǫtt *ǫ̂mfø't* adj. öm i fötterna.

ømmhęnnt *ømhæ'nt* adj. öm i händerna.
ørrj *ørj* sv. v. 1. 1) kälta, gnata; 2) strypa.
ørrk *ørk* sv. v. 1. yrka.
øtæss *øtås* s. m. örfil.
øs *øs* sv.. v. 2. 1) ösa; 2) tala mycket fort.
øskrøttær *øskrø'tær* s. n. misshushållare.
øvvælevæn *øvælę'van* s. n. f. pl. b. öfverlefvorna.
øvvæliv *øvæli'v* s. n. 1) lifstycke; 2) yster, öfverdådig varelse.
øvværjivæn *øværji'væn* adj. öfverdådig, ostyrig, ej rädd.
øvværgaqq *øværga'g* s. m. 1) öfvergång; 2) afslutning; 3) omgång.
øvværmakktæ *øværma'kta* s. f. b. något ovanligt, öfvermåttan stort.
øvværværrk *øværvårk* s. n. utmärkt arbete, öfver det vanliga.
øvvædyvæl *øvædy'væl* sv. v. 1. öfverbevisa, träta någon öfverända, så att han blifver svarslös.
øvvædęqqær *øvædæqær* s. m. ovanligt duglig i något vist hänseende.
øvvæzyl *øvæsy'l* sv. v. 2. öfverskyla.
øvvæzę *øvæsæ* i uttr. *dæ æ întnø ø.* det är ej mer än som behöfves. — *øvæsæ jîvæn* adj. utom sig, förtviflad.
øzæl *øsæl* s. f. slösaktig kvinna.
øzæl *øsæl* s. n. slöseri.
øzælkrøttær *øsælkrø'tær* s. n. slösaktig person.

Tillägg till

Ordlista från Värmlands Älfdal.

Af AD. NOREEN.

ætt&r *át'r* s. f. ärt.
bjɔ̀rrk *bjərk* s. f. björk.
blɔ̀rrk *blərk* s. koll. blad af convallaria l. menyanthes.
brœlik *brą́lɪ́ɧ* adj. snarlik.
buzzt&rvɔ̀n *bústærvə̱'n* s. n. bolstervar.
dǫn *dę̂n* sv. v. 1. dåna, dundra.
du̱s&n *dú̱s'ñ* s. n. dussin.
glæjjættrɔ̀ *gláɟátrə* s. f. pl. rölleka (achillea millefolium).
grædstukk *grą́dstu'k* s. m. termometer.
hęsskoblæ *hǽskoblą́* s. n. blad af hvita näckrosen.
hɔ̀rr *hər* s. m. harr (fisk).
h&tt *hæt* s. f. hälft.
kællv&n *kálvæ̱n* s. m. b. påsen på noten.
kǫllbøtt *kélbø't* s. f. bytta att mjölka uti.
krummɔ̀ *krúmə* s. pl. ett slags kroppkakor.
kvesæ *kvę́sa* s. f. b. svullnad med värk (i synnerhet i händerna). Anses komma af brist på tvättning.
mærrjæmjęll *márɟamɟæ'l* s. koll. växten melampyrum.
mǫsdræg *mę́sdrą'g* s. n. den af mossa fylda springan mellan två stockar i ett hus.
nø *nø̱* sv. v. 2. nita.
rękkt&n *rǽkt'n* sv. v. 1. räkna.
sprel *sprę̂l* s. f. mygglarf.
stæll *stal* s. m. stall.
stær *stą̂r* s. m. stare.

stejøzz *stéjø's* s. m. stenbitare (fisk).
strømmgən *strømgə'n* s. n. ett slags not.
trættæn *trátan* räkn. tretton.
tęnnæl *tænæl* s. m. notrep.
sukktæn *súkt'n* sv. v. 1. sjukna.
æzzivęr *ásivæ'r* s. n. åska.

Rättelser till samma arbete.

S. 134	r.	3	ofvan	läs	*-zərr*
» 135	»	5	»	»	*dukktær*
» »	»	11	»	»	*frækk*
» 139	»	22	»	»	*lę'læ*
» 140	»	11	»	»	*mærættrə* s. f. pl.
» 141	»	13	»	»	*ęrrmjøssk*
» 143	»	2	»	»	*skęjjərcynnt*
» »	»	16	»	»	*skęvdamm*
» 145	»	2, 3	nedan	»	Isl. svęipr veck.
» 146	»	16	ofvan	»	*-stukk*
» »	»	3	nedan	»	*væssgal*
» 147	»	1	ofvan	»	*zøzz*
» »	»	15	nedan	»	*ę'n*
» »	»	3	»	»	Isl. urð.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 3.

RUNÖMÅLET

LJUD- OCK FORMLÄRA SAMT ORDBOK

AF

HERMAN VENDELL.

STOCKHOLM, 1882.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Förord.

Med understöd af Nyländska studentafdelningen vid Helsingfors universitet sattes jag i tillfälle att under några veckors vistelse på Runö i juli år 1879 studera dess munart, hvilken behandlas i förevarande afhandling.

Tidigast har förf. funnit Runös språkförhållanden omnämda i HAIGOLD's *Beylagen zum neuveränderten Russland* (äfven med titel: *Neuverändertes Russland oder Leben Catharina der zweyten, Kaiserinn von Russland. Aus authentischen Nachrichten beschrieben*) Bd I—IV, Riga und Leipzig 1769—1772. Här meddelas i andra delen s. 373 f. en helt ytlig uppgift, efter pastor EISEN i Torma, om Runömålet, så lydande: »dass auf der Insel Runo nicht eine besondere Sprache seyn solle, dass lass ich mir noch nicht abstreiten: ich habe so viel von der Runoischen als einer besondern Sprache gehört». I samma del s. 360—362 ingår en skrifvelse från superintendenten SWAHN i Arensburg till inspektor BACKMEISTER i St. Petersburg (daterad 13 juli 1767) angående Runö. Han börjar med att tillstå sin okunnighet i ämnet ock säger sig hafva sin kunskap därom från en några år tidigare företagen kyrkovisitation på Runö. Runstenar hade han förgäfves sökt, ej häller hos öboarne påträffat den minsta kännedom om desses förfäder. Slutligen säger han: »auch wollte ich glauben, dass die Sprache, welche die Einwohner unter sich reden, wenn sie nicht wollen, dass man sie verstehen soll, die alte Runsche sei, die aber nicht mehr rein ist, sondern nunmero mit allerlei Sprachen untermenget ist. Gewiss ist es, dass kein Mensch, er sei was für Landsmann er wolle, ein Wort verstehet, wenn sie gesprochen wird». Sist meddelar han (s. 362) en förteckning på 25 ord ock fraser, hvilka lida dels af fonetisk missuppfattning, dels af ögonskenliga tryckfel (t. ex. skom der Löffel).

I *Beskrifning om Runö i Liffland af* F. J. EKMAN, Tavastehus 1847, egnas ss. 61—68 åt en icke stort bättre redogörelse öfver språkets egenheter; hvaremot

Eibofolke oder die Schweden an den Küsten Ehstlands und auf Runö von C. RUSSWURM, I—II, Reval 1855, inrymmer i andra delen ss. 293—368 en ordförteckning jämte grammatikaliska notiser, som hittils utgjort den enda tillförlitliga framställning af Runös lika väl som Estlands svenska mål. Men RUSSWURM, denne aktningsvärde vetenskapsman ock forskare, hade ej lika goda förarbeten som vi att stödja sig på; därför — medan han egnade den sorgfälligaste undersökning åt etnografiska, topografiska ock historiska förhållanden ock därigenom, synnerligen genom de i aftryck meddelade dokumenten, välsignelserikt värkat för land ock folk — har han blott kunnat lemna ett utkast, ofullständigt ock delvis osystematiskt, men dock för tid ock förhållanden värdefult, till språklära ock ordbok; sålunda upptages i de flesta fall hvarken böjning eller kön o. s. v.

Emedan Runömålet med det svenska folkspråket på Ormsö ock Nukkö i Estland har flere egenheter gemensamma än med andra svenska mål, har jag i allmänhet nöjt mig med att hänvisa till min afhandling *Laut- und Formlehre der schwedischen Mundarten in den Kirchspielen Ormsö und Nukkö in Ehstland* (Helsingfors 1881), i hvilken jämförelser med likartade ljud- eller formförhållanden i andra nordiska språk ock dialekter äro upptagna.

Återstår mig så blott att hembära min tacksamhet till pastor A. F. DREIJER på Runö, hvilken på hvarje i hans förmåga stående sätt underlättat mina forskningar.

Använda trykta arbeten äro hufvudsakligen:

AASEN, I. Norsk Grammatik. Christiania 1864.

BLOMBERG, C. J. Ångermanländska bidrag till de svenska allmogemålens ljudlära. Hernösand 1877.

FAGERLUND, L. W. Anteckningar om Korpo och Houtskärs socknar. (Bidr. t. kännedom af Finlands nat. o. folk, 28:de häftet.) Helsingfors 1878.

FREUDENTHAL, A. O. Om svenska allmogemålet i Nyland. (Bidr. t. kännedom af Finlands nat. o. folk, 15:de häftet.) Helsingfors 1870.

FREUDENTHAL, A. O. Upplysningar om Rågö- och Wichterpalmålet i Estland. (I nyssnämda Bidrag, 24:de häftet.) Helsingfors 1875.

FREUDENTHAL, A. O. Ueber den Närpesdialect. (Ak. afh.) Helsingfors 1878.

HOLTZMANN, A. Altdeutsche Grammatik. I. Leipzig 1870.

KOK, J. Det danske Folkesprog i Sönderjylland. I—II. Köbenh. 1863, 67.

[LANDGREN, L.] Uppränning till grammatik för Delsbomålet, utg. af Helsinglands Fornminnessällskap. 2 uppl. Hudiksvall 1870.

LEFFLER, L. F. Om konsonantljuden i de svenska allmogemålen. I. (Ak. afh.) Upsala 1872.

LEFFLER, L. F. Om v-omljudet af ĭ, ī och ei i de nordiska språken. I. Om v-omljudet af ĭ framför nasal. (I Upsala universitets årsskrift.) Upsala 1877.

LUNDELL, J. A. Det svenska landsmålsalfabetet, tillika en öfversikt af språkljudens förekomst inom svenska mål. (I tidskriften Svenska landsmålen I. 2.) Stockholm 1879.

NILÉN, N. F. Ordbok öfver allmogemålet i Sörbygden. (Bidr. t. känn. om Göteborgs o. Bohusläns fornm. o. hist. Bih.) Stockholm 1879.

NOREEN, A. G. Fryksdalsmålets ljudlära. (I Upsala universitets årsskrift. Ak. afh.) Upsala 1877.

NOREEN, A. G. Dalbymålets ljud- ock böjningslära. (Sv. landsm. I. 3.) Stockholm 1879.

NOREEN, A. G. Fårömålets ljudlära med ledning af C. Säves ock P. A. Säves ordsamlingar. (Sv. landsm. I. 8.) Stockholm 1880.

RIETZ, J. E. Svenskt dialekt-lexikon. I—II. Lund 1867.

RYDQVIST, J. E. Svenska språkets lagar. Kritisk afhandling. Bd I—V. Stockholm 1850—1874.

SIDENBLADH, K. Allmogemålet i Norra Ångermanland. (I Upsala universitets årsskrift. Ak. afh.) Upsala 1867.

SWEET, H. A handbook of phonetics. Oxford MDCCCLXXVI.

SÄVE, C. De starka verberna i dalskan och gotländskan. Upsala 1854.

SÄVE, C. Gutniska urkunder: Guta lag, Guta saga och Gotlands runinskrifter språkligt behandlade. Stockholm 1859.

SÖDERBERG, S. Forngutnisk ljudlära. (I Acta universitatis lundensis. Ak. afh.) Lund 1879.

TAMM, F. A. Bidrag till en svensk etymologisk ordbok. A. (Ak. afh.) Upsala 1874. B. Upsala 1875.

UPMARK, G. Upplysningar om folkspråket i Södertörn. (Ak. afh.) Stockholm 1869.

LJUDLÄRA.

A. Ljudfysiologisk öfversikt.

I. Vokaler.

§ 1. Fördelade efter SWEETs system i hans *Handbook of phonetics* äro vokalerna i målet följande 15:

		utan rundning		med rundning	
		trånga	vida	trånga	vida
Främre	höga:	*i*	*ɪ*	*y*	
	medelh.:	*e*	*æ*		*ø*
	låga:				
Blandade	höga:	*u*			
	medelh.:	*ə*			
	låga:				
Bakre	höga:			*u*, *ʊ*	
	medelh.:		*a*	*o̞*	
	låga:		*ɑ̟*	*ɑ̟*	*o*

Särskild uppmärksamhet förtjäna *æ* ock *ø*, hvilka framför ock supradentalerna antaga ett mycket öppet ljud, närmande sig *a* ock *ɔ*.

§ 2. Bland vokalerna äro *a ə ɪ u ʉ y* städse korta, *a o u ɑ* städse långa, *e ɪ o æ ø* än korta än långa.

II. Konsonanter.

§ 3. Konsonanterna i målet äro följande 28, ordnade efter LUNDELLs system (Landsmålsalfabetet s. 21 f.):

a) enkla:

		Bilabialer		Dentilabialer		Interdentaler		Postdentaler		Supradentaler		Kakuminaler		Dentipalataler		Med.-palataler		Postpalataler	
		Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande	Tonlös	Tonande
Mediana	**explosivor**	*p*	*b*	—	—	—	—	*t*	*d*	*ʈ*	*ɖ*	—	—	—	—	*k*	*g*	—	—
	frikativor	—	—	*f*	*v*	—	*ð*	*s*	—	*ʂ*	—	—	—	*ʃ*	—	—	*ɣ*	—	*ʝ*
Laterala frikativor		—	—	—	—	—	—	*ɬ*	*l*	—	—	—	*ɮ*	—	—	—	—	—	—
Tremulanter		—	—	—	—	—	—	—	—	—	*r*	—	—	—	—	—	—	—	*ʀ*
Resonanter		—	*m*	—	—	—	—	—	*n*	—	*ŋ*	—	—	—	—	—	*ɣ*	—	—

b) sammansatta:

	tonl.	ton.
mediopalatal frikativa med främre delen af tungan något höjd:	*ʃ*	—
bilabial frikativa med postpalatal modifikation:	—	*w*

c) med växlande vokalisk eller konsonantisk munställning: *h* —

Bland dessa konsonantljud äro *ð ɣ ɮ ɬ ʝ ʀ w* för riksspråket främmande.

ð är det isl. ð, förekommer sparsamt.

ɣ är »aspireradt» **g**, ersätter i målet vanligast **d** ock **g**; påminner stundom om *ʝ*.

ɬ är det s. k. »tjocka» **l** (se Lll Alf. s. 48).

ɮ, tonlöst **l**, är samma ljud som valesiskans begynnande **ll**, ock SWEET (Phon. s. 45) sammanställer härmed isl. **hl** i **hlaða**, **lt** i **bilt**. Jfr Vll ON. §§ 80½, 102.

ɹ är vanligt »skorrande» r.

ʀ är ett med uvula bildadt r-ljud, hvarom se Lll Alf. s. 64.

w närmar sig det engelska w, är dock i regeln mera vokaliskt än detta. Det är ofta ett mellanljud på gränsen till *v* efter *s* i t. ex. *swayan* svag, efter *t* i *twa* två, samt uddljudande t. ex. i *wuam*, *wintər*.

ʃ ock *ʒ* förekomma endast undantagsvis hos vissa individer ock i låneord i st. f. *s*, det senare höres ytterst sällan ock bör tillskrifvas ryskt inflytande.

Slutligen fästes uppmärksamheten på att k ock g här städse äro mediopalatala, aldrig prepalatala.

§ 4. Bland konsonanterna äro *ð y n ʒ v w* alltid korta; *ʌ*, *ŋ* ock *g* städse långa, de öfriga än korta än långa. Längd är hos kons. blott betecknad efter vokal a) före vokal, b) före kons., som ej med den föregående kan sluta stafvelse, c) i utljud.

B. Etymologisk öfversikt.

I. Vokaler.

a.

§ 5. *a* förekommer i målet endast som kort. Det motsvarar

1) oftast rspr. öppna a i betonade stafvelser, t. ex. *arm* arm, *galga* galge, *halm* halm, *krans* krans.

2) rspr. långa slutna a i åtskilliga ord, t. ex. *brakotræ* brakved, *dagas* dagas, *taya* taga, *trana* trana. I dessa ock därmed likartade beror motsvarigheten af målets kvantitetslagar, enligt hvilka kort vokal kvarstår framför kort konsonant liksom i fornspråket.

3) den reducerade vokal, som i rspr. tecknas e, uti *apald*, *apalt* apel. Fornspråken hafva här a: fsv. apald, fn. apaldr.

4) rspr. öppna o i räkneorden 13—19 (se § 195), samt dessutom i *dohtar* doktor ock *tarkə* torka. Se angående *træta—nita* VII ON. § 8,3 a ock 191.

5) rspr. korta å i orden *ayst* ångest, *laysaman* långsam, *ys* (*mæ*) längs, *stayk* stånka, i hvilka den äldre vokalen är ibehållen; jfr fsv. angist, langer, stanka.

6) rspr. långa å i orden *nagnan* någon, *pa* på, *skap* skåp, *vaţ* vårta; jfr fsv. **nakvar, pa,** fn. **varta.** Vll ON. § 8,4.

7) rspr. korta ä i följande ord: *bʟak̲* bläck, *bʟakt* fläkta, *darv* fördärfva, *draht* dräkt, *drahtun* dräktig, *fıar̲* fjärran, *fıarma* fjärmare, *fıaʟmarma̲n* frånhäst, *fıaţ* fjärta, *gʟans* glänsa, *hıaʟp* hjälpa, *hıaţ* hjärta, *ıam̲an* jämn, *kıaʟk* kälke, *lak̲* läcka. Äfven här är **a** merendels den äldre vokalen; jfr fsv. **fiarr, hialpa, hiarta, iamn, kialki;** fn. **blakta.**

§ 6. *a* utan motsvarighet i rspr. finnes i *aḻtıa* alltid ock *væraʟḍ* värld; i det sist anförda ordet återfinnes det fsv. **værald,** fn. **verǫld** (gen. **veraldar**).

§ 7. *a* har bortfallit:

1) midljudande i *trı̲na* Katarina. Som synes har äfven hela den första ljudsvaga stafvelsen här gått förlorad.

2) slutljudande i verbens infinitiver efter bestämda lagar (se § 137) ock hos alla feminin af 2:a sv. dekl., som i målet hafva af natur eller position lång stamstafvelse. Undantag göra de flesta nomina propria, t. ex. *le̲na, lınſa, maţa.* Jfr Nn Dalbym. § 53.

a.

§ 8. *a* är i målet städse långt ock motsvarar

1) rspr. korta öppna *a* i *a̲nan* o. *a̲n̲* annan, *fa̲ṣkan* falsk, *sna̲rk* snarka, *ta̲kæʟ* tackel, *ta̲ḻ* tall.

2) allmänt rspr. slutna **a,** t. ex. *a̲ʟ* al, *bʟa̲* blad, *dra̲v* draf, *ga̲vuʟ* gafvel, *va̲k* vak.

3) rspr. långa slutna **o** i *ta̲bak* tobak.

4) rspr. korta ä i följande ord: *bʟa̲dər* bläddra, *fıa̲r* fjärran, *sıa̲ʟ* själf, *spıa̲ʟk* spillra, *tıa̲ʟḍ* tjäll. I alla dessa ord (utom det första som ej förekommer i fn.) hade fornspråken **a:** fsv. **fiarr** (jfr § 5,7), **sialver, tiald;** fn. **spjalk.**

5) rspr. långa ä i *dıa̲vuʟ* djäfvul, *fıa̲ʟḍ* fjäril, *gıa̲ḍ* gärde, *hıa̲ŋ̲* hjärna, *ıa̲gar* jägare, *ıa̲ŋ̲* järn, *kıa̲ŋ̲* kärna, *sıa̲ʟ* själ, *stıa̲ŋ̲* stjärna, *tıa̲n* o. *tıa̲nd* tjäna. Bland dessa ha i fsv. följande i stamstafvelsen **a: diavul, hiarni, iagha, iarn, kiarni, sial, stiarna, þiana.** Jfr Vll ON. § 24,4.

6) rspr. korta ö i *mıa̲ʟk* mjölk o. mjölke.

7) rspr. långa ö i *bıaŋ* björn. Fsv. har **biarn** (Rydqv. II, 149), hvaraf målets form genom förlängning af vokalen framför supradentalen uppkommit.

e.

§ 9. *e* är i målet både kort ock långt.

§ 10. Kort är *e* mycket sällan, ersättes nämligen som sådant af *ə*, *ɪ* eller *æ*. Då det förekommer, motsvarar det

1) stundom rspr. korta *e* i obetonade stafvelser, t. ex. *bedræga* bedrägeri, *bekıęn* bekänna, *belæt* beläte.

2) rspr. **i**, långt ock kort, uti pronomina *me*, *te*, *se* = mig, dig, sig (äfven *mę*, *tę*, *sę*) ock prepositionen *te* (växlande med *tı*) till. Dessa ord hafva allmänneligen denna form i svenska landsmål: se VII ON. § 10,3.

3) rspr. korta ö i verben *berɪ* börja ock *serɪ* sörja.

§ 11. Kort *e* har bortfallit uddljudande i *vaɣęlıum*, *vaɣęlıɪ* evangelium.

§ 12. Långt *e* är ganska allmänt ock motsvarar

1) rspr. korta **e** i *bęk* beck, *bękɪ* becka, *skęp* skepp, *tęk'n* tecken, *tęn* tenn. Uti *tęk'n* stöder det sig på äldre diftong: fn. teikn. Jfr VII ON. § 25,1.

2) rspr. långa **e** i *bęte* bete (agn), *frę* fred; hvilka ord troligen äro ganska nya i målet (d. v. s. lånord ur rspr.). Äfvenså motsvarar långt **e** ytterst sällan rspr. långa **e** i Estland (se VII ON. § 25,2).

3) rspr. korta **i** uti *bęnɪsmak̲* binnikemask, *ęɣan* ingen.

4) rspr. långa **i** uti de i föreg. § nämda *mę*, *tę*, *sę*.

5) rspr. korta **å** i *sęld* sålla, hvilket stöder sig på fsv. sælda, genom **i**-omljud utbildadt från **sald**, fn. **sáld**. *e* står här i st. f. äldre *æ* enligt mom. 7 här nedan.

6) rspr. långa **å** i *blęs* blåsa, *lęn* låna; fsv. **blæsa**, **læna** jämte **blasa**, **lana**.

7) rspr. korta **ä**, hufvudsakligen då det står framför **ld**, **nd**, **ng**, ock dessutom i några fall utan regel, nämligen: *gęld* gälla, *ęnd* ända, *kıęnd* känd, *sęndɪ* sända, *tęnd* tända, *vęnd* ända, *ęɣɪ* äng, *hęɣɪ* hänga, *lęɣɪ* länge; *lętan* lätt, *ętkɪ* ättika, *ru* nätter, *ǫvęn* ovän, *skrędar* skräddare, *spęk* späck. Slik

förlängning är äfven vanlig i Estland, särdeles i Nukk-Ormsö- ock Dagömålen (Vll ON. § 25,7).

8) rspr. långa ä i *hęl* häl, *flęt* fläta.

9) rspr. korta ö, mest framför konsonantförbindelser, i orden *bękru*, *bęndru*, *dętro*, *fętru*, *rętru*, *ęsta*, *hęst*, *ręst*, *tręst*, *dęmı*, *kęt* kött, *stęra;* liknande i Estland (Frth. RW. § 6, Vll ON. § 25, 9.) I följande ord motsvaras vokalen af diftong i fn.: **austr, haust, raust, traust;** af långt ö åter i **boekr, boendr, doetr, foetr, roetr, doema, stoerri.**

10) allmänt rspr. långa ö, liksom i Estland, Borgå s:n i Nyland (Frth. Nyl. s. 23), Delsbo i Helsingland (Uppr. s. 7); t. ex. *bęn* bön, *brę* bröd, *dę* död, *dępı* döpa, *ęv* öfva, *fęı* föda, *hęr* höra, mest ord som i fn. ha antingen au eller œ. Af fn. y motsvaras *ę* däremot i t. ex. *dręnı* fn. drynja, *fęl* fn. fyl; af ǫ i *ęl* fn. ǫl. Hit hör ock ordet *bękıtræ* bokträ. Jfr Lll Alf. s. 92 f., Vll ON. s. 42—43.

ə.

§ 13. *ə* motsvarar i målet den reducerade vokal, som i rspr. skrifves e i verbaländelser, där det dock, ehuru sällan, växlar med *ı*: *sıtər*, *kumər* o. s. v. Desslikes står *ə* äfven stundom i subst. m. ock n. sing. best. ock i nom. ordinalia efter *ı ı̨* i st. f. det regelbundna *ı*: *nı̨ənd* o. s. v.

§ 14. *ə* utan motsvarighet i rspr. förekommer inskjutet mellan två konsonanter, därest genom bortfall af slutvokal ordet eljest blefve tungt att uttala; så regelrätt i sv. subst. obest. fem. ock verbens inf., dock aldrig framför *l*, där *æ* träder i stället. T. ex. *ansəl* bösskolf, *bıældər* bjällra, *blæyəı* bläddra, *havər* hafra, *tıutər* kvittra o. s. v. Likväl är denna mellansättning af *ə* icke ovillkorlig; så har man *blık'n* blekna, *knı̨st'r* gnista, *væy'ı* väder.

ı.

§ 15. *ı* är i målet, där det förekommer blott som kort, att anse som en försvagning af äldre i eller j, äfven om

detta i vårt nuvarande skriftspråk uppträder som e eller g eller bortfallit. Det motsvarar således

1) den reducerade vokal, som i rspr. skrifven e förekommer i ändelsen i mask. ock neutr. best. sing.: *knɨɪn* knifven, *tɨɪn* tjufven, *vævɪn* väfven, *tongɨ* torget o. s. v. Att ɨ äfven kan stå för ə i pres. sing. är nämdt i § 13.

2) rspr. korta reducerade i, så ofta detta, mest genom bortfall af slutkonsonant, skulle komma att stå sist i ett ord; så i namnet *arvɨ* Arvid, i prep. *utɨ*, *utɨ* ock i sup. af starka verb: *bɨ* o. s. v., i adj. i fem. sing. absolut ock predikativ form ock i plur. af adj. på *-ɪan*.

3) rspr. långa i uti ɨ i, *marɨ* Maria.

4) rspr. korta o i *nɨɪ*, *tɨɪ*, hvilka ock ofta skrifvas nie, tie.

5) rspr. långa ö i *fɪrɨ* fsv. fyri, *ɪvɨ* fsv. yfir (äfven *fɪrɨ*, *ɪvɨ*).

6) rspr. j-ljud efter *l*, *n*, *r*, tecknadt j eller g, i slutljud; t. ex. *bælɨ* bälg, *sælɨ* sälja, *talɨ* talg, *hælɨ* hälg, *vænɨ* vänja, *værɨ* värja. I ordet *bɔlg* buk inträder ɨ i best. form: *bɔlɪn*, men blir ɨ i plur *bɔlɪa* enligt en här liksom i Estland allmän regel (VII ON. § 10,9), att ɨ, så snart det kommer att stå framför vokal, öfvergår till ɪ.

§ 16. ɨ utan motsvarighet i rspr. brukas stundom som bindevokal i sammansatta ord, t. ex *bakumstmastɨstag* stag på en af masterna, samt uppträder ofta som slutljud hos verb ock nomina (se formläran).

§ 17. ɨ bortfaller icke sällan i ändelser, så alltid mellan *l* ock n, *l* ock t, *r* ock n, *r* ock t; dessutom i många enskilda subst. best. sing. mask., hvarom mera i formläran.

ɪ.

§ 18. ɪ förekommer i målet såsom både kort ock långt.

§ 19. Målets korta ɪ motsvarar

1) allmänt nog rspr. korta e, t. ex. *bɪt* bett, *bɪtal* betala, *bɪtsman* betsman, *pɪpar* peppar, *rɪm'n* remna, *vɪka* vecka.

2) rspr. långa e: *blɪk'n* blekna, *fɪna* fena, *gɪnum* genom, *ɪr* eder, *rɪvubæɪn* refben, *sɪna* sena, *sɪnap* senap, *skɪnubæɪn* skinben, *spɪna* spene, *spɪta* speta, *stɪya* stege, *gɪsta* genast. Samma i pret. plur. af st. verb kl. 5, t. ex. *bɪtu*, *grɪpu* o. s. v.

3) oftast rspr. korta i, t. ex. *fin̲* finna, *klip* klippa, *ligi* ligga, *vit'n* vittna.

4) rspr. långa i uti orden *bita* bit, *lika* lika, samt i sup. (o. part. pret.) af starka verb ur kl. 5: *bitit*, *drivit*, *gripit*, *klivit* o. s. v. (äfven *bitit*, *drivit*, *biti*, *drivi* o. s. v. enl. § 144). Äfven i fornspråket inträdde i detta tempus kort i; så ock i öfriga mål, hvilka lyda samma kvantitetslagar som detta. Jfr Rydqv. IV, s. 9.

5) rspr. korta öppna o uti *bisṭu* borst, *biṭ'n* bottna, *ili* olja. *biṭ'n* återfinnes som verbum (rspr. bottna) i Nyland; *bisṭu* heter i fsv. börst o. borst; med *ili* må jämföras norska ylja, ølja, dag.-nukk. *æli*, råg.-w. *øli*, orms. *æli*, *øli* — *i* altså här troligen ur *ø* genom förmedling af y.

6) rspr. korta u i *lim̲* o. *lim̲ən* lugn, *plindər* plundra, *risk* ruska. Det sista ordet återfinnes lika i Estland, Hels., n. Ångm. o. Dalarne; *plindər* har troligen uppstått direkte ur nht. plündern; *lim̲*, *lim̲ən* ha sin motsvarighet i råg. lign (lugn), ur lughn under förmedling af 'lygn.

7) allmänt rspr. korta y, t. ex. *brigi* brygga, *digi* dynga, *flitı* flytta, *hid̲* hydda, *hil̲* hylla, *kis̲* kyssa, *lik̲* lycka, *midi* mygga, *nist* nystan. Denna företeelse är vanlig i Estland (Frth. RW. § 7 *η*, VII ON. § 12,5) ock förekommer äfven i många andra nordiska mål, hvarom se VII a. st.

8) rspr. långa ä uti *ita* äta, *kirald* kärl, *skira* skära, *stila* stjäla, *ʎliya* släde. Fsv. har i dessa ord æ, fn. e. *ita* återfinnes i nukk., råg.-w. ock i nyl. (Frth. Nyl. s. 27).

9) rspr. korta ö i *bis̲* bössa, *bisṭ* bröst, *inski* önska, *igki se* ömka, *ipian* öppen, *sindratan* söndrig, *triski* tröska, *triskæl* tröskel. I enlighet med mom. 7 här ofvan har *i* i följande bland de sist anförda orden utvecklat sig ur äldre y: fsv. bryst, ynskia, ypin, synder, þryskja; äfvenså *bis̲* ur nht. büchse. *igki se* motsvaras af danskans ynke ock nyl. *ygka se*.

10) rspr. långa ö uti *fira* föra, *firi* före, *gira* göra, *ivi* öfver, *kira* köra, *stiri* stör (fisk). Uti *fira*, *kira* är *i* förkortadt af *e̲* i pres. sing. (*fe̲r*, *ke̲r*): jfr. § 12,10; jfr ock §§ 62, 138.

11) rspr. j före vokaler, t. ex. *iam̲an* jämn, *iust* just, *fia̲ld̲* fjäril, *tiæra* tjära (om *i* + vokal i st. f. *i* + vokal se här ofvan § 15,6); så ock allestädes i Estl. (Frth. RW. § 7 *ε*, VII ON.

§ 12,8), i Öbott. somligstädes (Frth. RW. a. st.), Gotl. ock Dal. (Säve Verb. s. 11).

§ 20. ɪ utan motsvarighet i rspr. finnes i följande ord: *bɪær* bärg, *fɪrgɪævəs* förgäfves, *gɪa̧d̨* gärde, *gɪa̧ŋ̨* gärna, *gɪæd̨* gädda, *gɪæk̠* gäcka, *gɪæm̠lun* gifmild, *gɪæst* gästa, *gɪæstər* gäst, *gɪæva* gef, *gɪa̧t̠a* o. *gɪæt̠a* Gertrud, *gɪæ̨ŋt̠* gärna, *gɪɵlgas* vämjas, *hougɪæ̨d̨* hufvudgärd, *kɪalk* kälke, *kɪar̠* kärr, *kɪa̧ŋ̨* kärne, *kɪęndan* känd, *kɪu̧d̨* köld, *kɪæɣæl* käggla, *kɪæl̠ar* källare, *kɪæmpas* kappas, *kɪæs̠t̠ərbɪbæ̨r* körsbär, *kɪæl̠* kittel, *kɪæt̠* kätte, *kɪæ̨lek* kärlek, *kɪæ̨ran* kär, *nuatskɪæra* flädermöss, *sɪæɣæl* segel, *skɪæl̠* skälla, *skɪæva* linskäfva, *skɪæ̨ru* skär, *skɪæms* skämmas, *skɪæ̨t̠o̧s̠d̨a* skärtorsdag, *snɪo̧r* snor. Bland dessa hafva följande i redan uti fornspråken: fsv. **biargh, biærgh; giarna giærna; kialki**; fn. **kjarr**; fsv. **snior**. Äfvenledes finnes ɪ i *kɪæks* själspjut, *kɪæ̨l* hingst, *skɪolvɪ* skälfva; jfr fsv. **kexi**, dag. *skæl*, nyl. **skolva** gunga. Denna företeelse finnes allmänneligen i nukk. ock orms., i mindre grad i Estlands öfriga svenska bygder, i Nyl., Gotl., Södt. Vbott., ock Öbott. samt dessutom i norska ock danska mål (se VII ON. § 13, Frth. Närp. § 39 s. 66). Angående ɪ framför best. slutartikeln af vissa nomina ock i pret. o. sup. af st. verb se formläran.

§ 21. Särskild uppmärksamhet förtjäna följande vokalgrupper, i hvilka ɪ ingår som förslag:

a) ɪu = rsp. y: *stɪuŋ̨* styng (sjukdomen), fsv. **stiunger**.

b) ɪu̧ = rspr. ȳ: *fɪu̧r* fyra, fsv. **fiurir**; *nɪu̧p* nypa, fsv. **niupa**; *nɪu̧s* nysa, fsv. **niusa**; *skɪu̧l* skyla; *mɪu̧l* båll, fn. **mýll** ock norrl. **myl**; *stɪu̧fa̧r* o. s. v. styffader, fsv. **stiupfaþir**. Af osäker härledning är *pɪu̧l* pil.

c) ɪo̧ = nysv. u: *ɹlɪo̧ŋ̨* slunga = fsv. **sliunga, slionga** verb o. subst. (i målet n.). Äfven i nukk. & orms. finnas exempel därpå (VII ON. § 28,4 anm. 2. Jfr Rydqv. IV, s. 85 ff).

§ 22. ɪ̠, målets långa i, motsvarar:

1) rspr. långa e uti *bɪ̠n* bena, *ɪ̠lakan* elak, *pɪ̠k* peka, *pɪ̠lar* pelare, *skɪ̠n* o. *skɪ̠nd* sken.

2) rspr. korta i uti följande ord, där för det mesta konsonantförbindelse, *m* eller *ŋ̨* följer på vokalen: *bɪ̠ld* bild, *bɪ̠nd* binda, *spɪ̠ld'r* spillra, *blɪ̠ndan* blind, *blɪ̠ndɪŋ̨* ett slags segel, *ɪ̠nd* grind, *lɪ̠nd* lind o. linda, *trɪ̠nd* gärdsel, *vɪ̠nd* vinda o. vindspel, *tvɪ̠ŋ̨ɪ* tvinga, *vɪ̠ŋ̨* vinge, *blɪ̠stər* hvissla, *drɪ̠stun* dristig,

ɨstər ister, *klɨstər* klister, *knɨstər* gnista, *tɨstul* tistel, *frɨskan* färsk, *vɨsnas* vissna; *grɨm* grimma, *kɨm* kim (på laggkärl), *lɨm* lim, *svɨm* svimma, *tvɨlɨŋ* tvilling, *nɨta* nitton, *nɨti* nittio.

3) oftast rspr. långa i, t. ex. *bɨ* bida, *bɨt* bita, *drɨv* drifva, *grɨs* gris, *ɨs* is, *krɨ* krig, *lɨ* lida, lie, lid, *tɨ* tid, *vɨki* vika.

4) rspr. långa u i *krɨt* krut.

5) rspr. korta y i *krɨs* kryssa, *sɨnd* synda, *skɨm* skymma, *skɨndi se* skynda, *tɨsk* tysk. Förlängningen är framkallad af den följande konsonantförbindelsen, af *s* ock af *m*, som i detta fall har samma värkan här som i nukk.-orms. (se mom. 2 här ofvan ock i det följ. §§ 34,4 ock 42,3. Jfr ock Vll ON. §§ 26,3, 28,2, 31,8).

6) allmänt rspr. långa y, t. ex. *bɨ* by, *brɨ se* bry sig, *gnɨ* gny, *grɨt* gryta, *hɨr* hyra, *ɨran* yr, *lɨs* lysa, *nɨan* ny, *smɨ* smyga; så ock allmänt i Estl. (Frth. RW. § 7 ζ, Vll ON. § 26,7), Borgå i Nyland (Frth. Nyl. s. 19) ock Delsbo i Helsingland (Uppr. s. 6) m. fl. st. (Lll Alf. s. 77).

7) nht. eu i *skɨn* lada nht. scheune.

§ 23. ɨ utan motsvarighet i rspr. är tillagdt i *krɨdərɨ* krydder.

o.

§ 24. *o* är i målet både kort ock långt.

§ 25. Målets korta *o*, som i adjektivens feminina ändelse sing. växlar med *u*, motsvarar:

1) rspr. långa a i *otəta*; liknande på Ormsö (okuta: se Vll ON. § 191 anm.) ock i Wichterpal (oderta).

2) allmänt rspr. korta öppna *o*, t. ex. *blok* block, *folk* folk, *golv* golf, *holm* holme, *korp* korp.

3) rspr. korta slutna o i *bomul* bomull.

4) rspr. långa slutna o i *skɨot* skjorta.

5) rspr. korta u i *boldər* buller -ra, *brusɨomfər* brudtärna, *hog* hugg -a, *klomp* klump, *romp* rumpa, *skog* skugga. Jfr Rydqv. IV, 78, Vll ON. § 15,5 med anm.

6) rspr. långa å i *fora* fåra, *ot* åt, *mo* må, *no* nå interj.; det första äfven i fornspråket med o: fn. fsv. for.

7) rspr. korta ö: *for* förr, *fost* först, *morkan* mörk, *tostoŋ* törstig o. s. v. samt i pret. *fol*. Denna företeelse är vanlig i Estland ock äfven annanstädes (Vll ON. § 15,9).

8) ändelsen au i namnet *mito* Mitau.

9) rspr. ljudförbindelse va i följande ord: *ho* hvad, *holp* hvalp, *holv* hvalf o. hvälfva, *hor* hvarje, *honv* hvarf, *hot* när, *kotər* kvarter, *skola* skvala, *skolp* skvalpa, *skolv* vysja. Detta ljudbyte återfinnes i Estl. (Vll ON. § 15,10) ock annorstädes.

§ 26. *o* utan motsvarighet i rspr. inskjutes i subst. *brakotræ* brakved ock någon gång i infinitiver framför den sista af flere sammanstötande konsonanter, t. ex. *drugkon* drunkna.

§ 27. Långt *o*[1] förekommer i målet endast i nedannämda ord. Det motsvarar

1) rspr. långa a i *skrǫp* skrapa.

2) rspr. korta öppna o i *lǫt* lott, *rǫst* rost, *skǫt* skott.

3) rspr. långa slutna o i *bǫk* bok, *grǫ* gro, *grǫd* groda, *grǫwan* grof, *hǫp* hop, *iǫd* jord, *klǫkan* klok, *klǫt* klot, *krǫk* krok, *krǫkun* krokig, *spǫl* spole, *stǫl* stol, *tǫbak* tobak. Äfven finnas sidoformerna *bǫk*, *hǫp*, *iǫd*, *krǫk*, *krǫkun*, *tǫbak*. Jfr ock *miǫvan* med fn. mjór.

4) rspr. långa å uti *blǫwan* blå, *hǫ* håg, *rǫ* råg, *vrǫ* vrå.

5) rspr. ö i *glǫ* glöd, *tǫras* töras.

§ 28. Af ovist ursprung är ordet *bǫman* buse; troligen ha vi att söka ursprunget därtill i lågt. bumann, äfven buttemann, bussemann = d. bussemand, sk. hall. buseman (Tamm, Etym. Ordb. B. 122).

ǫ.

§ 29. *ǫ* är i målet städse långt ock motsvarar

1) rspr. korta öppna o: *bǫs* boss, *dǫtər* dotter, *lǫk* lock.

2) rspr. korta slutna o: *blǫm* blomma, *bǫm* bom, *bǫn* bonde, *fǫstər* foster; äfvenså *skǫstər* skomakare (jfr nht. schuster).

3) rspr. långa o oftast, t. ex. *bǫd* bord, *fǫt* fot, *hǫv* hästhof, *krǫ* krog, *mǫr* moder, *skǫ* skog, *ʎlǫ* slog, *tǫ* tog, *trǫ* tro.

4) rspr. korta u: *liǫman* ljum, *siǫg* sjunga; dessa hafva bibehållit den äldre vokalen: jfr fsv. liomer, sionga (se Leffl. v-omlj. s. 36 ff.). Ang. *ʎliǫg* se § 21.

5) rspr. långa u i *bǫnas* bulna ock *gǫlan* gul. Det förstnämda motsvaras i åtskilliga landskapsmål, bland dem nyl.

[1]) Detta sällsynta ljud (Lll Alf. s. 105) har jag hört äfven på Dagö.

o. norska, af bolna, fn. bolgna; *gǫlan* återfinnes i fsv. som goler.

6) rspr. långa å i *bǫshaka* båtshake, *ıhǫlan* ihålig, *tǫlousan* otålig; jfr. fsv. hul, ihol adj., fsv. þula fn. þola vb.

7) rspr. långa ö i *sıǫ* sjö ock *snıǫ* snö, fsv. sior, snio, fn sjór, snjór. Se VII ON. §§ 13 ock 27,9.

u.

§ 30. *u* är städse kort i målet ock motsvarar

1) rspr. obetonade a i *otu* åtta.

2) rspr. obetonade e i *andrus* Anders (metates i st. f. *anduş*, som namnet lyder i nukk.-orms.) samt hos substantiv i ändelser: *hımul* himmel o. s. v.

3) rspr. korta i uti *bluǥ* bringa, *sulwər* silfver, *sprunt* sprint. Det första återfinnes i orms. *bruǥg*; orsaken till ljudväxlingen är mig obekant, jfr dock *u* = rspr. i längre fram. *sulwər* åter stöder sig på fsv. sylver.

4) rspr. korta öppna o ofta, t. ex. *bakum* bakom, *bruḍ* isbrodd, *buk̠* bock, *butn* botten, *kuma* komma, *luk̠* hårlock, *musa* mossa, *stuk̠* stock. I *sum* ock *som* växla *u* ock *o* i stamstafvelse, annars ej.

5) rspr. långa slutna o i *buda* handelsbod, *knuya* knoge, *ıuhan* Johan, *krukun* krokig, *spula* spole; äfvenså rspr. o privativum i en mängd ord: se § 63,1 ock ordboken.

6) rspr. korta u allmänt, t. ex. *busk* buske, *duman* dum, *duǥklan* dunkel, *flundər* flundra, *fulan* full, *gums* gumse, *luht* lukta, *pump* pump, *uḍ* udd, *uǥ* unge.

7) rspr. långa u i följande ord: *bruǥuman* brudgum, *buya* bjuda, *duya* duga, *duvıan* dufven, *fluga* fluga, *krusun* krusig, *kulıan* kulen, *smula* smula, *sula* sula, ock i sup. af st. vb kl. 6: *brutıt*, *drupıt*, *glupıt* o. s. v.

8) rspr. långa å-ljud, tecknadt med å i *buya* stråke, *duna* däna, *pusa* påse, *spruta* språte, *tula* tåla; med o i *hunaǥ* honung, *kuna* kvinna, *luva* lofva, *suva* sofva. I fornspråken hafva dessa ord dels u, dels o.

9) rspr. korta ö i *brums* bröms, *munstər* mönster, *sulp* sörpa, *sunda* söndag, *sundər* sönder. I fsv. funnos brims o.

bryms, **sunnudagher**, **sunder**; i nsv. hafva vi jämväl ett **broms**, **hvarur** ordets i målet uppträdande form torde hafva utvecklat **sig**. I Estl. finnes *sulp*, nukk. *sulp;* närmare om dess ursprung är mig obekant.

10) rspr. långa ö i pret. plur. af st. vb kl. 6: *brutu*, *drupu*, *skıutu* o. s. v., där fsv. ock fn. hafva u.

11) ändelsen au i *lępu* Liebau. Jfr § 25,8.

§ 31. *u* inskjutes stundom framför den sista bland flere ett ord slutande konsonanter (se forml. o. ordb.).

u.

§ 32. *u* finnes i detta mål endast i nedan upptagna stamord, hvaremot det i Estlands svenska munarter ock synnerligen i Nukk-Ormsömålet är ganska vanligt (se VII ON. §§ 17—19). På Runö motsvarar det

1) rspr. korta öppna o uti *brutas* brottas, *krusa* krossa, *kupar* koppar, *kup* koppa, *kust* kosta, *lup* loppa, *ruk* spinnrock, *sput* spott.

2) rspr. korta slutna o i *uks* oxe ock *ukstan* oxeltand, det senare antagligen folketymologisk bildning (ox-tand i st. f. oxel-tand).

3) rspr. korta u: *avundas* afundas, *brun* brunn, *fruft* frukt, *gul* guld, *hun* hund, *mun* mun, *mutər* mutter, *tul* årtull, *unda* undan, *undı* under, *undəst* underst, *up* upp; ock dess långa u i *utı* uti, *utır* utur, *káıut* kajuta.

4) rspr. korta y uti *guldan* förgyld, som har utvecklat sig omedelbart ur *gul*.

5) rspr. långa å i *skura* skåra; jfr fn. skora vb.

§ 33. I ordet *alalud* alfogel, där hela senare stafvelsen är för rspr. främmande, skall han angifva fogelns läte.

u.

§ 34. *u* är endast långt i målet ock motsvarar

1) rspr. långa e uti *drul* dregel, *drulan* dreglig, *sul* segla, *stæm* tegelsten (i st. f. *tul-stæm*). Här har först *y* bortfallit

framför *l* ock sedan det *ı*, som i Estlands svenska mål utmärker dessa ord (*drıgæl*, *drıglætər*, *sıgæl*, *tıgæʂtæın* — alt från de nordliga målen), förlängts (jfr nukk-orms. *sı̯l* segla) samt genom förmedling af **y** öfvergått till *u*.

2) rspr. långa **i** uti följande ord: *du̯ran* stor, *fu̯l* fil, *mu̯l* mila, *spu̯r* spira, *su̯l* sila, *su̯n* sina *u̯l* il, *vu̯r-* vid-; desslikes *hu̯r* råtta af estn. **hiir**; samt i sup. *blu̯vıt* blifvit, hvarmed jämför wicht. *bluvı*. Åt minstone i *du̯ran* (af fsv. **digher**, fn. **digr**) ock *vu̯r* (af fsv. **viþer**, fn. **viðr**) har konsonantutstötning ock vokalförlängning ägt rum, hvadan de äro bildade i enlighet med föreg. mom. De öfriga här nämda orden hafva omdanats i analogi därmed.

3) rspr. långa slutna **o**: *bu̯* bo, *hu̯r* hora, *kálku̯n* kalkon, *kru̯n* krona, *ku̯* ko, *lu̯* loge, *nu̯s* nosa, *spu̯l* spof, *sku̯* sko; se VII ON. § 28,1.

4) rspr. korta **u** mest framför konsonantförbindelser: *fu̯sk* fuska, *glu̯pskıan* glupsk, *gru̯nd* grund, *hu̯ldıŋ* hulling, *lu̯k* lucka, *mu̯ld* mull, *pu̯nd* pund, *ru̯m* rum, *sku̯ld* skuld, *sku̯m* skum s., *sku̯man* skum adj., *spu̯nd* sprund, *sıu̯ta* sjutton, *sıu̯tı* sjuttio. Jfr §§ 12,7, 22,2, 42,3.

5) rspr. långa **u** oftast, t. ex. *bru̯* brud, *hu̯* hufvud, *lu̯s* lus, *mıu̯kan* mjuk, *mu̯r* mur, *su̯* suga, *stu̯* stuga, *tıu̯* tjuga, *tu̯sən* tusen. Särskild uppmärksamhet förtjänar *bu̯n* böjas (**bugna**), hvari **g** utfallit.

6) rspr. korta **y** i *ru̯mas* rymmas, *su̯ʂ* syrsa.

7) rspr. långa **y** i *bru̯n* bryn, *bru̯t* bryta, *dru̯p* drypa, *fru̯s* frysa, *hoʂu̯r* hästsyra, *knu̯t* knyta, *kru̯p* krypa, *ru̯k* ryka, *stru̯k* stryka, *stu̯r* styre; se VII ON. § 28,4.

8) rspr. långa å-ljud eller långt öppet **o** i *fu̯l* fogel fsv. **fughl**. Vokallängden skall ersätta det utfallna **g** i detta ord, likasom i nukk., dag. (ock sydsv. diall.).

9) rspr. korta **ö** framför **ld** i *bu̯ɖ* böld, *kıu̯ɖ* köld; jfr fsv. **boldi, kuldi** o. **kyld**.

10) rspr. långa **ö** uti ordet *knu̯l* knöl, fsv. **knula**.

y.

§ 35. *y* är i målet städse kort ock förekommer blott i två ord: *styglıan* stygg ock *stylanst* hemligen (eg. stjälandes), jfr verbet *stıla*.

a.

§ 36. *a* förekommer i målet ytterst sällan (ersättes vanligen af *ua*), är då städse långt ock motsvarar

1) rspr. korta öppna o i *ɔlat* slott.

2) rspr. långa slutna o i *flayər* flor; desslikes i *lanı*, som själfva värket är namnet Lona (Apollonia), ehuru det på Runö brukas för Lovisa.

3) rspr. långa å i *blason* blåsig, *svagər* (jämte *svagəsk*) svåger, *san* son, *saw* så, *vad* vårda, *vay* våg, *as'n* åsna, *dar* dåre, *nad* nåd, *plat* plåt.

§ 37. I ordet *fla* vindflöjel motsvaras vokalen af o i fsv. floge (Rz). *stıay* omväxlar med det förut (§ 21 a) nämda *stıuy*.

§ 38. Som af jämförelse med § 27 framgår, hafva *o* ock *a* i det närmaste samma ljudområde, för hvars delning mellan dem jag ej kunnat finna någon lag.

æ.

§ 39. *æ* är i målet både kort ock långt. Ofta förefaller det, som hade man i st. f. *æ* ett mera slutet ljud (*a*), så t. ex. i pref. *far-* för- (*faraht*, *fasvıu* o. s. v.), *aft*, *al*, *arvo*, *baka*, *sarı*; som jag mellertid ej är säker på denna skillnad, skrifver jag *æ* (eller *e*). Jfr också ofvan § 1.

§ 40. Kort *æ* motsvarar

1) rspr. korta a uti *bær* barr, *dræg* dragg, *kwæst* kvast, *mælt* malt, *træp* trappa, *ænvıy* arfving; så redan i fsv. (Rydq. IV, 94), i Estland ock andra diall. (Vll ON. § 22,1).

2) rspr. långa a i *dræya* draga ock *tækskovæl* takskofvel.

3) rspr. långa e i *sæla* sele.

4) rspr. korta i i *brænd* brinna, *snæb* snibb, *ætı* o. *æntı* inte; jfr fn. brenna ock fsv. sænkti, sængti.

5) rspr. öppna o i *skrævlun* skroflig.

6) rspr. korta y: *hævul* hyfvel, *hævæl* hyfla, *lækul* rspr. pekel (i sms. *bısromp-l.*).

7) rspr. korta ä allmänneligen, t. ex. *bræd̨* brädd, *bræn̨* bränna, *bæksan* besk, *bæŋk* bänk, *dræŋkɪ* dränka, *dæmpɪ* dämma, *fiæl̨* fjäll, *flæk̨* fläck, *græns* gräns, *hælvɪtɪ* helvete, *ræk̨ɪ* räcka.

8) rspr. långa ä i *glæɪ* glädje o. glädja; se § 51.

9) rspr. korta ö: *bɪærkɪ* björk, *bæɪ* böja, *flæɪt* flöjt, *fælɪ* följa, *mærkan* mörk, *næɪ sɪ* nöja sig, *næɪdan* nöjd, *mæt̨* mört, *smærɪ* smörja, *sæŋgɪ* sörja, *tæm̨ɪ* tömma.

§ 41. *æ* inskjutes i st. f. *ə* uti stamslut framför *l* enligt § 14.

§ 42. Det långa *æ* i målet motsvarar

1) rspr. långa a uti *fæn* fan, *græn* gran, *græv* graf, *kvæft* kvaft, *kwæn̨* kvarn, *svæval* svafvel, *tæk* tak; så ock i Estl., se Vll ON. § 31,2.

2) rspr. långa e uti *læ* le, *spæl* spela.

3) rspr. korta ä i *anastæl̨* annanstädes, *bræmɪn* brännvin, *dræŋ* dräng, *gælɪlɪŋ* gåsunge, *kwæld* kväll, *lænkɪ* lärka, *mær* märr, *næm sɪ* närma sig, *næmar* närmare, *ræt̨* rätt, *sɪæt̨* sjätte, *spɪælkɪ* spjälka, *stræŋ* sträng, *tvæŋ* skotväng, *trænɪ* tränga, *stæŋru* stänger (af *stuaŋ*); d. v. s. hufvudsakligen framför långt medljud eller konsonantförbindelse, liksom här förut *e* (§ 12,7), *ɪ* (§ 22,2), *u* (§ 34,4). Jfr ock Vll ON. § 31,8.

4) rspr. långa ä oftast, t. ex. *bær* bär, *dræp* dräpa, *pæl* pärla, *græs* gräs, *knæ* knä, *lækɪar* läkare, *næt* nät, *ræv* räf, *stæ* städ, *træ* trä, *æyɪ* äga.

5) rspr. korta ö i *læn* lönn.

§ 43. Långt *æ* växlar med långt *a* i *stæl̨* ock *stal* säng.

ø

§ 44. *ø* är i målet både kort ock långt. Jfr om ljudets kvalitet hvad som är sagdt under § 1.

§ 45. *ø*, målets korta ö-ljud, förekommer endast i nedan uppräknade ord, där det motsvarar

1) rspr. långa a i *gøɪan* galen ock *gøɪət* galnas.

2) rspr. korta i uti *vørk* virke; så ock i wicht. *vørkɪ*.

3) rspr. korta ä framför *l*: *tølknɪv* täljknif, *vølɪ* välja, *ølg* älg; äfvenså i *bøɪ* böla fsv. **bælia**, *bølg* buk fsv. **bælgher**. *ølmpt* svan stöder sig vist ytterst på ett ord med **a** i stammen (jfr isl. **álpt**), men bör dock närmast samställas med dag. *ælmpt*,

träg. *ølmpt*, *ølømpt*, stråg.-wicht. *ulæmpt*, nukk. *ulmpt ulumpt*. **Till** *ølvər* isråk känner jag ingen motsvarighet. Se f. ö. Vll **ON.** § 23,5.

§ 46. Långt *ø*, till ljudet mycket bredt, närmande sig *ǣ* (= *ǣ?*) finnes blott i *vǫl* pres. ock *vǫd* pret. o. sup. af *vølɪ* **välja.** Jfr *mǣr* i Vll ON. § 6 (ss. 9—10).

Diftonger.

§ 47. Diftongerna äro i detta mål: *æɪ*, *ou*, *æu*, *ua*, *uą*, *oɪ*, *uɪ*. **Endast** de två först anförda äga motsvarighet i Nordens **fornspråk** ock äro således äkta, de öfriga oäkta; *oɪ* har upp**stått genom** bortfall eller vokalisering af konsonant, *uɪ* genom **metates.**

æɪ.

§ 48. Diftongen *æɪ* (dag. råg. wicht. *æɪ*, orms.-nukk. fgutn. **ai, fn. ei**) motsvarar

1) rspr. korta **e** i *fræɪst* fresta, *hæɪm* hem, *ʎlæɪm* slem, *æɪld* eld. De två första hafva **ei** redan i fn.; *ʎlæɪm* har i **fspr.** (långt) **i**: fsv. **slima** fn. **slím**; det sist anförda har **e** i **både** fsv. o. fn., lydde dock på samnordisk ståndpunkt sannolikt ***aílidaR**[1] ock har dessutom i alla estländska mål **ai** eller **æi.**

2) rspr. långa **e** allmänt, t. ex. *bræɪan* bred, *bæɪn* ben, *dæɪ* deg, *gæɪt* get, *hæɪdɪn̥* hedning, *mæɪ* med s., *ræɪp* rep, *stæɪn* sten, *vræɪan* vred; likaså i pret. sing. af st. vb kl. 5: *bæɪt*, *dræɪv*, *græɪp* o. s. v.

I följande ord motsvaras *æɪ* af långt **e** i rspr., men icke **af ei** i fn.: *bræɪv* bref, *ræɪdlɪan* redig, *smæɪskuan* järnaffall (**sammansatt** af *smę* smedja ock *skuan* med **i** som binde**vokal**). Om *smæɪt* kasta slutligen se Rydq. I, 221.

3) rspr. långa **i**: *skæɪ* rspr. **skida** (fn. **skeiðir**). Så ock **någon** gång i Estl. (Vll ON. § 35,4 o. anm.).

4) rspr. korta **ä** i *gæɪsp* gäspa, *hæɪls* hälsa = fn. **geispa, heilsa.**

---

[1]) Se LEFFLER, *Ordet eld* i Sv. landsm. I. 7, s. 4.

5) rspr. långa ä i *klæı* kläda, *spæı* späda. Jfr målets *glæı sı* med fsv. **glædias.**

6) rspr. korta ö uti *dræım* drömma, *glæımı* glömma, *gæımı* gömma, *træıtan* trött, *træıtas* tröttna. I fn. hafva motsvarande ord omljudet **ey: dreyma, gleyma, geyma, þreyttr, þreytast.**

7) rspr. långa ö uti *dæı* dö, *fræı* frö, *græıt* gröt, *hæı* **hö,** *hæıs* ösa, *næıt* nöta, *ræık* rök, *stræı* strö, *stæıt* stöta, *æıkı* **öka.** Dessas motsvarigheter i fn. hafva dels **au: grautr, ausa;** dels **ey: deyja, hey, reykr, steyta;** dels **æ: fræ.** *stræı* saknar motsv. i fn., men skulle, att dömma af got. **straujan,** där lyda **'streya** (fsv. **ströia**). *æıkı* heter på fn. **auka,** men fsv. **ökia** förutsätter ett fn. **'eykja.** *næıt* saknar motsvarighet i fsv. ock fn.

8) nht. **ei** i *blæıfædər* blyertspenna nht. **bleifeder.**

§ 49. Med diftongen *æı* sammanfaller i uttalet det diftonglika ljud, som uppstått därigenom att rspr. **g** eller **j** i målet öfvergått till *ı*, som uttalas i en exspirationsstöt med föregående *æ*, sålunda: *flæıt* flöjt, *hæıı* höja, *læıon* löjlig, *næı sı* nöja sig, *næıdan* nöjd, *tæıut* tagit (af *ta̯*), *væı* väg, *æıı* egen, äfvenså i *sæıar* urvisare (af nht. **zeiger?**), *dræı* **svarfva** ock *dræıar* svarfvare (jfr d. **dreje, drejer**).

ou.

§ 50. Diftongen *ou* (orms.-nukk. fgutn. fn. **au,** dag. **ou,** råg.-wicht. *æu*) motsvarar

1) rspr. långa **o** uti *fıouʃand* fjortonde, *moudun* **modig,** *ouɣæl* rem, *skout* skot, *stoup* stop. I de tre förstnämda orden är denna öfvergång jämförelsevis ny, ty vi ha i fn. **fjórtándi, móðugr, ól,** därimot fn. **skaut, staup.** Denna motsvarighet återfinnes bl. a. i Nyl. (Frth. Nyl. § 26), Pargas, Vörå, Kveflax ock några andra socknar i Vasa län.

2) rspr. långa **u** i *tıouu* tjugo, *tıouund* tjugonde.

3) rspr. långa **y** i *mour* myra fn. **maurr;** se Vll ON. § 37,1.

4) rspr. korta **ö** i *droum* dröm, *roun* rönn = fn. **draumr, reynir** (af äldre **'raun-**).

5) rspr. långa **ö,** när det motsvarar fn. **au,** allmänt, t. ex. *bloutan* blöt, *boun* böna, *douan* döf, *gouk* gök, *ou* öga = fn.

blautr, baun, daufr, gaukr, auga. Äfvenså i pret. sing. af st. **vb kl.** 6: *brout, droup* o. s. v.

§ 51. I *foud* fogde ock *houd* högg torde *ou* hafva uppkommit genom att **g** öfvergått först till **w** ock detta sedermera med föregående *o* sammansmultit till *ou*.

æu.

§ 52. *æu* har jag hört blott i ordet *hæusan* rask, kry (aldrig med *ou* eller *æi*); jfr fn. **horskr.**

ua, uą.

§ 53. Diftongen *ua*[1] är det för Runömålet mest karakteristiska kännetecknet. En märklig öfverensstämmelse med nukk.-orms. ock, ehuru i mindre grad, dag. visar sig däri, att *ua* användes i det närmaste i samma fall som förenämda måls **a** (se Vll ON. § 30). Det motsvarar

1) rspr. korta **a** i *uabor* abborre samt i följande ord framför *m*, långt medljud eller konsonantförbindelse: *duam* dam, *kuam* kam, *luam* lam, *suaṉ* sand, *gualdan* gall, *kualdan* kall, *bluand* blanda, *bruand* brand, *buand* band, *huand* hand, *luand* land, *struand* strand, *uand* ande, *huapsul* Hapsal; jfr Vll ON. § 30,1 *a*[2]). — I *nuat* natt är å-ljudet gammalnordiskt: fn. **nátt, nótt** (hela Estl. *nąt*).

2) rspr. långa **a** i följande ord: *buan* barn, *fluan* flarn, *guan* garn, *kluaran* klar, *kluas* Klas, *kuar* karda, *ruam* ram, *skuan* skarn, *truan* tran, *ua* af, *ual* arla, *uaŋsburi* Arensburg, *uavutan* afvig; se Vll ON. § 30,2. Hit hör ock *druat* tråd af **aht. draht.**

3) rspr. korta öppna **o** i *buar* borr.

4) rspr. korta slutna **o** i *huan* hon.

5) rspr. korta **å** i *fuald* fålla, *fuaṉ* fånge (med *fuaṉəls*), *guaṉ* gång, *huald* hålla, *iuas* iåns, *luaṉan* lång, *muanda* måndag,

---

[1]) Ej *uå*, som Lll Alf. s. 125 upptager. Tonvikten hvilar på *u*; *a* är väl kort, men höres dock tydligt. I sms. kan *ua* bli *o* (se § 63,1 b).

[2]) Vll ON. bör s. 51 **bånd** = sv. **band** inflickas efter **bråud.**

muaɣ mång, *muat* måtta, *skualḑ* skålla, *smuat* smått, *stuand* stånda, *stuaɣ* stång, *suaɣ* sång, *sualḑ* såll, *truaɣan* trång, *tuaɣ* tång, *ualḑ* ållon, *vruaɣ* båtspant.

6) rspr. långa å allmänneligen, t. ex. *bruak* bråka, *buat* båt, *fruam* från, *gruan* grå, *guaḑ* gård, *gua* gå, *guar* igår, *guas* gås, *kruak* kråka, *kual* kål, *luaɣ* låda, *luaɣan* låg, *muan* måne, *pluaɣ* plåga, *puala* påle, *ruad* råda, *ruak* råka, *snualan* snål, *spua* spå, *suap* såpa, *swuaran* svår, *ƛlua* slå, *tua* då, *uaḑər* årder, *uak* åka, *uas* ås, *wuam* våm; äfvenså i *bua* båge, *frua* fråga, *knua* knåda, *kua* kåda, *trua* tråd, i hvilka slutkonsonanten efter å (+ ändelsevok.) bortfallit, under det nukk.-orms. åter förutsätta *'boga, *'knoda o. s. v. *hua* hvad är = hå, orms.-nukk. ho, där o står i st. f. äldre va (se § 25,9).

7) rspr. långa ä i *nuar* nära, hvarmed jfr nyl. öbott. *nǫr* när.

§ 54. Långt *uą* finnes blott i *kluąŋ* klarna; supradentalen har orsakat vokalförlängningen.

oɪ.

§ 55. *oɪ* förekommer med vokaliskt ursprung blott i namnet *loɪsɪ* Lovisa, där v blifvit utstött, ock i *hoɪm* hvem, *hoɪt* hvete, *hoɪtbrę* hvetebröd, angående hvilka ord se VII ON. § 38.

§ 56. Med denna diftong sammanfaller i uttalet det diftonglika ljud, som uppstått därigenom att rspr. g vokaliserats efter o (rspr. *o*, *ǫ*) ock därmed uttalas i en exspirationsstöt, t. ex. *skoɪa* skogar, *toɪ* tåg. Denna vokalisering af g (jfr § 51) är oväntad i en munart, som f. ö. vidhåller *g* gentemot rspr., ock inkom måhända från svenska fastlandsmål genom den omflyttning, som ägde rum efter stora pesten 1710, då enligt gängse sägner somliga gifte sig från Roslagen, andra från Skåne, Vgötl. o. s. v.

uɪ.

§ 57. *uɪ* förekommer i interjektionen *fuɪ* fy ock subst. *huɪbœr* nypon, *luɪsk* ljumske, de senare i följd af metates för *'hiupabœr* fsv. hiupa ock *luisk* (så i Estl.) fn. ljóski.

Kvantitet.

§ 58. Med afseende å kvantitet kvarstår målet på samma fornartade ståndpunkt som alla andra östsvenska dialekter — utom den egentliga åländskan — d. v. s. i betonad stafvelse kan kort vokal stå äfven framför kort konsonant, lång vokal äfven framför långt medljud ock konsonantförbindelse. I moderlandet ha kort vok. + kort kons. påträffats i Nbott, Vbott., Jämtl., Dal. ock Västm.; lång vok. + lång kons. tyckes förekomma blott i de östra målen; lång vok. + konsonantförbindelse dessutom i nordliga Sverge (Lll Alf. s. 142). Alla dessa kvantitetsförhållanden äga full motsvarighet i Nordens fornspråk.

§ 59. Att målet med afseende å kvantiteten i otaliga fall skiljer sig från rspr., följer af det nyss anförda. Här må dock ytterligare framhållas, att lång vokal icke förkortas framför *-d* ock *-t* i pret. o. sup. af sv. vb kl. 2 eller neutr. adj.[1], t. ex. *bǫ-bǫd*, *rı-rıd*, *glạt*, *frıt*, *nıt*. Då förhållandet härvid är enahanda uti Runö- ock Nukk-Ormsömålen, nöjer jag mig med att hänvisa till Vll ON. §§ 40—45.

§ 60. Icke alltid öfverensstämmer dock målet i kvantitet med fspr.; så står här stundom

1) kort vokal där fornspråket (fn. o. isl.) har lång: *lısu* löss fn. lýss.

2) lång vokal där fornspråket har kort; så alla de i § 62 omnämda fallen samt de i §§ 12,7, 22,2 o. 5, 29,5, 34,4 o. 10, 42,3 ock 53 anförda orden, äfvensom enskilda: *ạnan*, *ạn* fn. annarr, *gıạŋ* fn. giarna, *flạk* jfr fn. flaki o. s. v.

§ 61. I run., liksom i nukk.-orms. (Vll ON. §§ 46—48), räg.-wicht. ock närp. (Frth. RW. § 3, Närp. § 28) förändras kvantiteten under böjningen, i det dels ursprungligen kort vokal förlänges, dels ursprungligen lång vokal, diftong eller konsonant förkortas.

§ 62. Ursprungligen kort vokal förlänges

1) i pres. sing. af verbalstammar på *l*, *n*, *r* (i plur. återkommer den korta vokalen), t. ex. *fęl* följer (pl. *fęlı*), *skęl*

[1]) Undantag är *gǫan*, n. *goṭ*.

skiljer (pl. *skilı*), *vǫn* vänjer (pl. *vænı*), *bǫr* bär (pl. *bıra*), *skǫr* skär (pl. *skıra*), *ǫr* ärjer (pl. *ærı*).

2) i obest. sing. af följande substantiv, hvilkas korta vokal återkommer då vokalisk ändelse tillägges:

dǫ dag	best. *(dǫn, dǫın)*	pl. *daya*
gǫp gap	*gapı*	*gapu*
ıǫd jord	*ıudu*	
ʎlǫt slott	*ʎlotı*	*ʎlotu*
vǫv väf	*(vǫvın)*	*væva* (o. *vǫva*).

§ 63. Ursprungligen lång vokal eller diftong förkortas:

1) i sammansatta ord:

a) i första leden sällan, t. ex. *nætınual* af *nǫt*, best. *nǫtı* (ej *nætı*); så ock stundom privativa prefixet *ǫ-* till *u-*: *ukıǫndan* okänd, *ulıkan* olik, *urǫtan* oriktig o. s. v., med sidoformer på *ǫ-*: *ǫkıǫndan*, *ǫlıkan*.

b) i senare leden allmänt, då ändelse tillkommer, t. ex. *bıtlǫk* byttlock, best. *bıtlokı; drǫkskǫt* reumatism, best. *drǫkskotı; blua-*, *ǫl-*, *haʎ-*, *hans-*, *hıaţbǫr* blåbär o. s. v., pl. *bluabǫru* o. s. v. (därimot best. sing. *bluabǫrı* o. s. v.); *fıalmarmǫn* frånhäst, best. *fıalmarmanı; grǫıphǫŋ* grephorn, pl. *grǫıphuŋu; ǫılskǫp* ångfartyg, best. *ǫılskepı; uʎdǫ* juldag, best. *uʎdǫın; runbǫ* Runöbo, best. *runbuın; huvuskual* hufvudskål, best. *huvuskola* (jämte *-skuala*) o. s. v.

2) i följande enkla subst., så snart ändelse tillkommer:

flǫ lager	best. *flua*
kálkun kalkon	pl. *kalkuna*
kǫd rad, hvarf	best. *kuda*
kǫl beslag på knif- l. lieskaft	best. *kolı*
mǫr moder	best. *muru* (jämte *mora, -u*)
skǫ skog	pl. *skoıa* (jämte *skoıa*)
sǫl sol	best. *sulu*
spǫl spole	best. *spolan*.

§ 64. Märkligt nog förekommer här liksom i orms.-nukk. (se VII ON. § 46,2) äfven förkortning af urspr. lång kons. i pret. *loţ* pl. *lupu*, *skrań* pl. *skrunu*, *vań* pl. *vunu*; sup. *lupıt*, *skrunıt* o. s. v. — samt *bı-* o. *lǫstuk*, pl. *-stuka*.

Aksent.

§ 65. Den exspiratoriska aksenten eller tonvikten hvilar städse på ordets första stafvelse, vare sig sedan att det är enkelt eller sammansatt, inhemskt eller utländskt. I de ord, hvilka äro betonade annorlunda än i riksspråket, är läget för den exspiratoriska aksenten här utmärkt med ´.

§ 66. Den musikaliska aksenten eller tonhöjden utmärker sig genom frånvaron af gravis; till uttalet faller målet altså under samma kategori som de estländska ock östnyländska (från ock med Sjundeå) munarterna. Fallhöjden mellan två angränsande stafvelser är mycket stor, aksenten ligger betydligt högre på tonskalan än i de est- ock nyländska målen, närmast lägre ligger aksenten i Nukk-Ormsömålet. Minsta afståndet mellan två angränsande stafvelsers tonhöjd har jag iakttagit i Rågö- ock mellersta Nylands (Espå, Helsinge, Sibbo, Borgå) mål. Skillnaden i betoningen är så stor, att man därpå trygt kan åtskilja en Runöbo från en Ormsöbo, Rågöbo eller östnyländing.

§ 67. Exspiratorisk ock musikalisk aksent hvila här på samma stafvelse, liksom i de öfriga mål, som hafva liknande uttal. I andra östsvenska munarter därimot, t. ex. i västnyländskan ock åländskan (åtminstone på Brändö), får slutstafvelsen levis.

II. Konsonanter.

b.

§ 68. *b* motsvarar

1) rspr. b vanligen, t. ex. *bark* bark, *bre* bröd, *gaḇəri* gäckeri, *skaḇ* skabb.

2) rspr. f i *blaht* o. *blakt* fläkta; så ock i Estl., Nyl. m. fl. landskap: VII ON. § 58,2.

3) rspr. p i *blaŋk* plank, liksom i nukk. orms. wicht.

§ 69. *b* utan motsvarighet i rspr. står i adj. *braŋkan* rank. Enligt den i estl. ock åtskilliga andra mål (LII Alf. s. 24) förekommande ljudväxlingen vr- → *br-* skulle detta *braŋkan*

kunna motsvara ett äldre *vrank* ock detta förhålla sig till rspr. **rank** som isl. **vrata** till **rata**, ags. **vrîtan** till sv. **rita**.

§ 70. *b* har bortfallit i *æmad* ämbare (nukk. *æmbad*, orms. *æmband*).

d.

§ 71. *d* motsvarar

1) rspr. **d** oftast, t. ex. *and* and, *bı̨nd* binda, *dǫm* dom, *drı̨v* drifva. Om *d̨* för **d** efter *l*, för *ld* ock **rd** se nedan.

2) rspr. **g** i pret. *dıḵ* gick ock *mıdı* mygga. Denna öfvergång påminner om den i många mål vanliga ljudutvecklingen **g → gj → dj**.

3) rspr. **r** i *æmad* ämbare.

4) nht. **d** (rspr. **t**) i det tyska låneordet *druat* tråd nht. **draht** (se § 53,2); likaså nht. **t** i *dı̨llar* snickare nht. **tischler**.

§ 72. *d* växlar med *t* i *dæım* o. *tæım* de.

§ 73. *d* utan motsvarighet i rspr. finnes i *apald* apel jfr fsv. **apald**, *kırald* kärl fsv. **kærald**, *skı̨nd* sken, *tıǫnd* tjäna.

§ 74. **d** bortfaller

1) efter kort vokal: *arvı* Arvid, *alı̨tı* alltid.

2) efter lång vokal ock diftong allmänt, t. ex. *blǫ* blad, *vǫ* vada, *fę* föda s., *nę* nöd, *bı̨* bida, *tı̨* tid, *mǫ* mod, *bru* brud, *sıu* sjuda, *kua* kåda, *rua* råd, *trua* tråd. Om *klæı* kläda, *spæı* späda se § 48,5. Undantagsvis kvarstår *d* i *lıud* ljud, *læıd* leda.

När vokalisk ändelse tillkommer ett ord, från hvilket slutljudande **d** bortfallit efter lång vokal eller diftong, uppträder i dess ställe *ı* eller *y*: *bræ* bräde, best. *bræıa* o. *-ya*, pl. *bræyu*; *mę* mjöd, best. *męıı*; *smę* smedja, best. *smęıa*, pl. *smęıu*. Adjektiven få i sådan händelse framför *-ər* ett *y* (§§ 184 ock 186), de på *ua* dessutom *y* framför *-an*; i fem. dels *y*, dels *w* (se § 113,1).

3) stundom mellan två vokaler, t. ex. *fęı* föda vb, *ı̨as* idas.

4) mellan vokal ock konsonant, hvarvid, därest självljudet ursprungligen varit kort, detta i de flesta fall förlänges, t. ex. *gǫs* gods, *blǣr* bläddra s., *sǫl* sadel o. sadla, *roun* rodna (eg. *rödna*, fn. **raudna**); därimot *bast* badstuga med kort vokal.

5) mellan två konsonanter, t. ex. *orn* ordna, *ornıŋ* ordning, *skılpaḍ* sköldpadda; desslikes utfaller d i sms. ofta från *æld* (se ordb.).

ḍ.

§ 75. *ḍ* ersätter i målet

1) rspr. d, då det i målet kvarstår efter *l*, t. ex. *tıalḍ* tjäll, *fıalḍ* fjäril.

2) rspr. ld, då l efter målets lagar skulle vara kakuminalt (*l*), ofta, t. ex. *buḍ* böld, *kıuḍ* köld, *rełḍ* rörde rört (inf. *rełl*), *sełḍ* sålde sålt (inf. *sælı*), *vełḍ* ville velat (inf. *vəlı*).

3) rspr. rd vanligen, t. ex. *bełḍ* börda, *bołḍ* bord, *fełḍ* förde fört, *hełḍ* hörde hört, *stıḍ* styrde styrt o. s. v.

4) rspr. d, äldre rd, i *fıaḍ* ifjor fsv. flordh.

§ 76. rd bortfaller i best. sing. af *guaḍ* gård : *guan;* formen *guaŋ* förekommer likväl oftare ock har då blott d bortfallit (*guaŋ* = 'guarn).

ð.

§ 77. *ð* höres i en del ord omväxlande med *d* ock motsvarar då

1) rspr. d mellan vokaler i t. ex. *skaða*, samt framför r, som då öfvergår till ʀ, t. ex. *mæðəʀ* faster o. moster; nht. d i *blæıfæðəʀ* blyertspenna.

2) rspr. t i *fæðəʀ* fjätter.

f.

§ 78. *f* motsvarar

1) rspr. f vanligen, t. ex. *far* fader, *fısk* fisk, *flok* flock, *frys* frysa, *gafæl* gaffel, *straf* straff, *kraft* kraft.

2) rspr. k-ljud framför t, t. ex. *ansıft* ansikte, *fruft* frukt, *skræftan* förskräkt. I många ord ock former inträder *ht* för *ft* (se § 85,2).

3) rspr. p framför t i adv. *knaft* knapt ock böjningsformer, ex. *klıft* klipte klipt, *ɪlæft* släpte släpt.

4) rspr. v i *fæst* verst; så ock i Estl. öfveralt (Frth. RW. 18).

g.

§ 79. *g* är här liksom i Estlands samtliga svenska munarter det mediopalatala *g*[1] ock motsvarar

1) rspr. **g** vanligen utom mellan vokaler ock framför *l*, *n*, i hvilka ställningar det dels bortfaller, dels öfvergår till *y* (se §§ 80, 81), t. ex. *bıgı* bygga, *gata* gata, *gleyas* glöda, *gnı* gnida, *greas* gräs, *hog* hugg. De fall, då *g* kvarstår mellan vokaler eller framför *l*, äro blott få, t. ex. *maga* mage, *sæga* säga, ock möjligen några andra.

2) rspr. j-ljud tecknadt dels med j: *ges* Jesus, *meglıun* möjlig (sv. **möglig** därimot = *skımla*); dels med **g** framför »lena» vokaler ock efter **l**, **r**: i detta fall alltid *g* i målet; ex. *gıft* gift, *gıva* gifva, *gæitıy* geting, *ɵlg* älg, *vang* varg, *mæng* märg (om *hæli* rspr. **hälg** se § 15,6); liksom i åtskilliga andra fornartade mål: estsv. nyl. gotl. dalm.

3) rspr. **k** i *tagəlas* tacklage.

4) rspr. g-ljud, i *agna* agnar.

§ 80. **g** bortfaller

1) i ordslut efter långa vokaler ock diftonger, t. ex. *da* dag, *la* lag, *gı* giga vb, *krı* krig, *sko* skog, *kro* krog, *no* nog, *bu* buga, *bua* båge, *frua* fråga, *dæı* deg, *tæı* teg, *hou* hög, *trou* trög (fem. sing. pred. o. abs.). När böjningsändelse tillkommer inträder ofta *ı* eller *y* i st. f. *g*: *la* best. *laın*, *da* pl. *daya*, *stu* pl. *stuya* (jämte *stuo*) o. s. v.

2) mellan två vokaler, t. ex. *krıas* kriga, *stıa* »stege».

3) mellan vokal ock *l*, *n*, hvarvid vokalen, ifall den ursprungligen varit kort, förlänges, t. ex. *drul* dregla, *sul* segla, *dulıan* duglig, *bun* bugna, *mon* mogna. Jfr VII ON. §§ 24,2, 28,2 anm., 69,2.

4) efter **r** i *morı* morgon, *moruda* morgondag, *bıær* bärg.

5) Ordet *bɵlg* buk bortkastar **g** i best. sing. ock förbyter det till *ı* uti plur.: *bɵlın*, *bɵlıa*.

---

[1]) Icke ens i råg.-wicht. finnes, enligt min uppfattning, prepalatalt *g* (annorlunda Lll Alf. s. 63).

y.

§ 81. *y* har i allmänhet ett mycket otydligt uttal, så att ett ovant öra lätt kan förväxla det med *ʀ*. I ordslut är det ofta vanskligt att bestämma, huruvida *y* höres där eller ej. Först när vokalisk ändelse tillkommer, varder det tydligt. När r-ljud står omedelbart efter eller genom *ə*, *ɪ* skildt från *y*, är det *ʀ*. Detta *y* (icke *g* Lll Alf. s. 70) motsvarar i målet:

1) rspr. d mellan två vokaler, efter lång vokal eller framför *ʀ*, t. ex. *baya* bada, *brǫyəʀ* broder, *blæyəʀ* bläddra, *fǫyəʀ* foder, *spaya* spade; *rạy* rad, *stạy* stad, *suayu* sådor, *ayʀu* andra, *bręyʀu* bröder, *klęyʀu* kläder. Ang. *y* = d framför vokalisk ändelse se under § 74,2. Äfvenså har man *fęyɪ* jämte *fęɪ* föda vb.

2) rspr. g allmänneligen mellan vokaler, efter dift. *ua* ock framför *l* (undantag: se § 79,1), t. ex. *luayan* låg, *spæyæl* spegel, *suay* såg, *næyl* nagel, *sıæyl* segel; äfvenså framför *ı* i *mayʀ* många, som är = fn. margir.

3) rspr. g-ljud framför n i *ræyn* regn, *vayn* vagn.

§ 82. *y* förekommer

1) utan motsvarighet i fornspråk eller rspr. mellan vokaler, i ordslut efter *ua* ock framför *l*, t. ex. *ʎluay* slå s., *ʎluayas* slåss, *ouyl* rem (jfr fn. ól), *ræylıg* reling; äfvenså i *dsæyl* af lett. dweels, samt i *flạyəʀ* jämfördt med rspr. flor (men råg. ock andra mål ha floder). Det i RUSSWURMs glossar anförda trägl (= *træyl*) vore bildadt enligt detta mom., men uppgafs ej för mig oaktadt särskild efterfrågan.

2) motsv. äldre i eller y som senare delen af diftong, i *dæyl* del, *gæyl* gäl, *hæylan* hel, *æyʀ* öra = estsv. däil dail, gäil gail, häilan hailan, äir air, fn. deill, heill, eyra. Denna förhårdning af i är påfallande säregen ock utmärkande för Rusömålet.

§ 83. I ordet *aylıs* annars motsvarar *y* det d, som finnes i t. ex. nyl. *ạdərlæıs* annorlunda.

§ 84. *y* har bortfallit i *dụḍ* dugde dugt (af *duya*); konsonantlängden är betingad af den långa vokalen, denna åter skall ersätta det utfallna *y*.

h.

§ 85. *h* är, så vidt jag kan finna, till sitt uttal det samma som i rspr., icke tonlös vokal (Lll Alf. ss. 70—71). Det motsvarar:

1) rspr. **h** gemenligen, t. ex. *hæim* hem, *hæisan* **hes**, ***huar*** hår o. s. v. Det kvarstår äfven framför *i* ock *w*, där **rspr.** tecknar **hj, hv,** ehuru **h** i uttalet är försvunnet, t. ex. *hiaţ* **hjärta,** *hiǫn* hjon, *hiul* hjul, *hwitan* hvit.

2) rspr. **k**-ljud (tecknadt med **k** eller **g**) framför *t*, **t. ex.** *draht* dräkt, *maht* makt, *fruht* frukta, *slæht* släkt, *stæght* **stänkt,** *sæght* sänkt, *tæght* tänkt (eller *stæyt*, *sæyt* o. s. v.?). **Jfr §** 78,2, 88,3 ock Vll ON. § 70.

§ 86. *h* utan motsvarighet i rspr. finnes **uddljudande i** *hæis* ösa (se Vll ON. §§ 71—72), slutljudande i *noh* nå.

§ 87. **h** har bortfallit i pron. *an* han, *a* ock *u* **hon,** *im* svimma (jämfördt med gottl. **häima,** nyl. *hima*) ock ***uaţ ana*** hvarandra (orms. *haţ anat*, wicht. *koţ ana*, nukk. *ur arur*).

k.

§ 88. *k* uttalas här »hårdt» i alla ställningar likasom i **Estl.,** östra ock mell. Nyl., Korpo, Gottl., dalm. ock motsvarar:

1) rspr. **f** i *knisk* fnöske, liksom i Fryksdalen (Nn **Fr. lj.** § 203), fn. **hnjóskr.** Jfr ytterligare run. *knas* med rspr. **fnas ock** det af NOREEN a. st. anförda **knæssk = fnask.**

2) rspr. **g** framför *l*, *n* ock *r* i *klug* glugg, *knist'r* **gnista,** *knægi* gnägga, *krus* grus. Denna öfvergång förekommer **ock** i Estl. (Vll ON. § 73,1), Strömfors ock Pyttis i Nyl. **enligt** stud. G. A. ÅBERGS anteckningar, Närp. i Öbott. **m. fl. mål.**

3) rspr. **k** allmänt, t. ex. *aks* ax, *bak* backe, *blok* **block,** *ætki* ättika, *folk* folk, *knag* knagg, *lak* läcka. *kt* **kvarstår mot** allmän regel (§ 85,2) i *blakt* jämte *blaht* fläkta ock *skægkt* **skänkte** skänkt.

4) rspr. **tj**-ljud, där detta tecknas med **k** före »mjuk» **vokal,** t. ex. *kist* kista, *kæn* känna, *kek* kök, *kiar* kärr.

5) rspr. **p** i *stakæl* stappla (nukk. *stakul:* Vll ON. § 73,1).

§ 89. **k** bortfaller mellan två konsonanter i *drænt* dränkte **dränkt**, samt i sammanställningen **-skt**, t. ex. *svænst*, *æistnist*. Äfvenledes bortfaller **k** inljudande i *sius* skjutsa.

§ 90. *ḵ*, d. v. s. långt *k*, motsvarar icke blott rspr. långa **k** (**tecknadt ck**), utan äfven genom assimilation:

1) rspr. **nk** i *aḵar* ankare (jfr fsv. **akkare, akkiær**).

2) rspr. **sk**, äldre **tk**, i *maḵ* mask, äldre **matk**, fsv. **maþker**. Jfr VII ON. § 115.

l.

§ 91. *l* motsvarar:

1) rspr. **l** uti alla ställningar, där det icke efter §§ 93, 96 ock 97 ersatts af *ł* ock *ł*, altså äfven framför *i* (= rspr. **lj**), t. ex. *aḻan* all, *laman* lam, *læik* lek, *liu̯s* ljus, *lioman* ljum o. s. v.

2) rspr. **n** i *likuł* nyckel, fsv. **lykel**, liksom i Estl. (VII ON. § 75,2).

§ 92. *ḻ*, d. v. s. långt *l*, motsvarar icke blott rspr. långa **l** (**ll**), utan äfven rspr. **ld** i *viḻan* vild (fsv. **viller**).

ł.

§ 93. *ł* är i målet högst vanligt ock förekommer äfven som långt: *taḻ* tall, *fiæḻ* fjäll o. s. v., ock det motsvarar här

1) rspr. **l** i följande ställningar:

a) efter lång vokal i slutljud ock midljud, äfven efter *e* men ej efter *i* ock *a* (*y* saknas i målet); t. ex. *ał* al, *haḻan* hal, *eł* öl, *meḻi* mjölet, *soł* sol, *społ* spole, *stoł* stol, *fuł* fil, *druł* dregla, *svæł* sväljer, *voł* vill.

b) efter *b*, *f*, *g*, *y*, *k*, *m*, *ŋ*, *p*, *v*, t. ex. *bła* blad, *fłiti* flytta, *głam* samtal, *siæył* segel (se § 82,1), *kłe* kläda, *himła* himlar, *maŋła* manglar, *płuay* plåga, *hævła* hyflade. *næmłusfiŋər* växlar med *næmnusfiŋər* = andra måls **namnlösfinger** ock är därför kanske i målet tidigare *næmn-lousfiŋər*.

c) mellan vokal l. diftongen *ua* ock ett följande *ḍ*, *g*, *k*, *p*, *ṭ*, *v*, *w*. Bland de korta vokalerna förekomma ej *e*, ock *y*, bland de långa blott *a* i denna ställning; bland konso-

nanterna sammansmälta d ock t oftast med *l* till *ḍ*, *ṭ* (se §§ 75, 125); efter *ua* kvarstår ofta *ld* liksom i rspr. Ex. *ualḍ* ällon (men *gualdan* gall), *ɵlg* älg, *mıalk* mjölk, *kıalk* kälke, *hıalp* hjälpa, *holm* holme, *malṭ* malt, *kalv* kalf, *skıɵlw* vagnsslå.

d) mellan två korta vokaler, t. ex. *gala* gala, *hælı* helg, *gɵlət* galnas, *hula* urholka, *stylanst* hemligen.

e) i de korta slutändelserna *-ul* ock *-æl*, t. ex. *lıkul* nyckel, *stıvæl* stöfvel.

2) rspr. r i *blaka* braka, *bluŋ* bringa s., *ıkul* ekorre, *klıt* krita, *rel* röra, *sulp* sörpa; äfvenså i *fıalmærman* frånhäst jämfördt med *fıar*, *fıarma*, rspr. fjärmare. Så ock i Estl. ock några andra diall.

3) rspr. rl i *mæl* märla, *pæl* pärla, medan *r* eljes vanligen bortfaller framför *l* (se § 113,1).

§ 94. *l* ock *r* växla i *fıalıŋ* o. *fıarıŋ* kvarnhjul, *flıs* o. *frıs* fnysa.

§ 95. *l* framför *d*, *n*, *s* ock *t* bortfaller oftast i det *l* + nämda konsonanter sammansmälta till *ḍ*, *ṇ*, *ṣ*, *ṭ* (se §§ 75, 106, 118, 125).

ɫ.

§ 96. *ɫ* motsvarar:

1) rspr. l före *t*, mest efter *ı*, men stundom äfven efter andra vokaler: *haɫtan* halt, *gıɫt* sugga, *vıɫt* velat, *voɫt* våldsamt; så ock i Öbott. (enl. benägen uppgift af prof. FREUDENTHAL) samt flere mål på svenska sidan (Lll Alf. s 30).

2) rspr. s framför l regelbundet i uddljud ock oftast äfven i inljud: *ɫlua* slå, *ɫlıp* slipa, *vaɫla* vassle; därimot *ansəl* bösskolf best. *ansla* (af estn. hansel).

3) ursprungligt t framför *l* i inljud: *lıɫlan* liten, fn. lítill.

§ 97. *ɫ*, d. v. s. långt *ɫ*, motsvarar rspr. sl ock tl i utljud, t. ex. *næɫ* nässla, *kıæɫ* kittel.

m.

§ 98. *m* motsvarar i målet:

1) rspr. m allmänt, t. ex. *alm* alm, *am* amma, *hoım* hvem, *mat* mat, *namn* namn.

2) rspr. n i *fruam* från (nukk. *frǫm*, *from*, fsv. fram, eng. from).

3) rspr. g-ljud, tecknadt g, i *lumn* lugna.

§ 99. I *brǫmən*, *bræmɪn* brännvin (estsv. *brǫmən*) synes ej vara uppkommet genom assimilation af nv.

§ 100. m saknas i orden *luɪsk* ljumske, fn. ljóski (se §§ 57 och 134) och *rɪfrost* rimfrost.

§ 101. *m̥*, d. v. s. långt *m*, motsvarar visserligen oftast rspr. långa *m* (mm), men ersätter ock

1) rspr. dm: *vǫm̥al* vadmal (fsv. vaþmal).

2) rspr. gm, tecknadt ngm, i det urspr. sammansatta *um̥æno* ungt manfolk för *uŋ-mæno*.

3) rspr. g, tecknadt g, i *lum̥ən* o. *lɪm̥ən* lugn.

n.

§ 102. *n* motsvarar:

1) rspr. m i *flænt* flämta, *hæntɪ* hämta, *snatər* smattra. Orden *flænt*, *hæntɪ* återfinnas i Estland, hænta (jämte hæmta) äfven i fsv.

2) rspr. n oftast, t. ex. *ǫnan* annan, *buand* band, *kan̥* kan, *næsa* näsa, *knɪv* knif, *snɪǫ* snö.

3) rspr. rn i följande ord: *buan* barn, *fluan* garn, *guan* garn, *skuan* skarn, *fenuftɪan* förnuftig. I Estl. finnas motsvarande *bǫn*, *flǫn*, *gǫn* (VII ON. § 83,4), äfvenså i Nyl., Öbott. (Frth. Närp. s. 76 anm.), Korpo o. Houtskär (Fag. KH. s. 132), samt andra mål.

Om *ŋ* som vanlig ersättning för *ln* och rn se § 106.

§ 103. *n* står utan motsvarighet i rspr. i *tuan* tå, *æɪrg'n* erg. Med *tuan* må jämföras estsv. o. dalbym. *tǫn*, no. taan; *n* har inkommit från plur. (Rydqv. IV, 443 noten).

§ 104. n har bortfallit:

1) slutljudande i räkneorden 13—19: *træta*, *fɪǫta*, *fæmta*, *æksta*, *sɪuta*, *otərta*, *nɪta*, liksom i Estlands och andra svenska mål (se VII ON. § 85,3 β).

2) i suffigerade artikeln fem. sing. samt mask. fem. neutr. ur. (se formläran).

3) i partiklarne *iṉafiri* innanför, *miḻa* emellan, *unda* undan, *u̱ta* utan (jfr VII ON. § 85,3 γ).

4) i några enskilda ords utljud: *mori* morgon, *morudǫ* morgondag, *hæima* hemman, *spua* sked (estsv. *spǫn*, fn. **spánn**); i *braks* braxen ock *tǫr* torn, emedan det slutande **n** ansetts tillhöra suffigerade artikeln.

5) framför **s** oftast: *gista* genast (fsv. **ginsta**), *iuas* ijåns, *ǫtsda* onsdag, *ǫtsvalu* odensvala, *ræis* rensa, *vas̱kous*, *-æmað* vattenskål, -ämbare (fsv. **vatz, vaz**).

6) dessutom midljudande i *æti* inte (jämte *ænti*), *kliṉ* smör (jfr fn. **klíningr**); *hæidiṉ* hedning är det fn. **heiðíngr**: **n** har i rspr. **hedning** inkommit från adj. **heden**, fsv. **heþin** (Rydqv. II, 402).

§ 105. *ṉ*, d. v. s. långt *n*, motsvarar icke blott rspr. långa *n* (**nn**), utan äfven rspr. konsonantförbindelse **nd** i *bǫṉ* bonde, *taṉ* tand (fsv. **tan**, fn. **tǫnn**; men pl. *tændru* liksom *hændru*).

ŋ.

§ 106. *ŋ* är alltid långt ock motsvarar:

1) rspr. **ln**, så ofta **l** enligt förut (§ 93) gifna lagar borde vara »tjokt»: *fu̱ŋ* fogeln, *bǫŋas* bulna, *muaŋiṉ* målning, *tęŋ* teln o. s. v.; äfvenså *fu̱ŋ* ruttna af isl. **fúll** med afledning på **-na**.

2) ursprungligt **rn** städse, undantagande i pron. *huan* hvarje, det tyska lånordet *karnis* kanin ock det till sitt ursprung dunkla *huarn* klarna (jfr isl. **hýrr**?), samt de i § 102,3 nämda orden. Ex. *biąŋ* björn, *kǫŋ* korn, *hiąŋ* hjärna m. fl. Ursprungligen kort vokal förlänges framför *ŋ*.

ṉ.

§ 107. *ṉ* motsvarar rspr. **g**-ljud framför vokal ock **k** samt städse som slutljudande ock uttalas, liksom i Estlands, Nylands ock öfriga östsvenska mål, alltid långt, t. ex. *bæṉk* bänk, *hęṉi*

hänga, *tæɣkɪ* tänka, *ɹlɪoɣ* slunga. *ɣg* brukas i Estland, Nyland m. fl. orter, men ej på Runö, ehuru det naturligtvis tidigare äfven här funnits.

§ 108. g bortfaller slutljudande i *væl* välling, jfr estsv. **vælg**.

p.

§ 109. *p* förekommer jämförelsevis sällan ock motsvarar:

1) rspr. b i *pútæl* butelj; nht. b i namnet *lɛpu* Libau. Jfr ock *puʂ* hetsa med nyl. bussa.

2) rspr. f framför s i *kraps* krafsa, *tups* tofs, *væpstɔl* väfstol. Denna egenhet förekommer i vidsträktare måtto i många andra mål.

3) vanligen rspr. p, t. ex. *harp* harpa, *gapa* gapa, *ɪpɪan* öppen, *klap* klappa, *pa* på, *pɪg* pigg, *plɪht* plikt, *pund* pund.

4) rspr. v uddljudande i *pæplɪg* väpling, estv. *pæplɪgg*.

§ 110. p har bortfallit uddljudande i *salm* psalm, såsom öfveralt i svenskt tal, ock inljudande i *krɪmsatan* skrumpen jämfördt med dag. *krɪmpsatər* af hsv. krympa.

r.

§ 111. *r*, det vanliga uppsvenska supradentala r, motsvarar regelbundet rspr. r utom i de fall, då *l*, *n* eller *s* användas (se §§ 93, 114 o. 115). t. ex. *arvɪ* Arvid, *bark* bark, *bɔran* bar, *braʂ* brassa, *frɪan* fri, *græm* gren, *krun* krona, *mara* mara, *prɔv* prof, *rata* rata, *trana* trana, *vara* vara, *værɪ* värja.

§ 112. *r* utan motsvarighet i rspr. finnes i verbet *luɣkər* (pret. *luɣkra*) lunka.

§ 113. r har bortfallit:

1) vanligen före l: *balast* barlast, *kælek* kärlek o. s. v. Dock kvarstår *r* i *ferluat* förlåta, *undərlɪan* underlig, *ærlɪan* ärlig; men öfvergår med med l till *l* i *mæl* märla, *pæl* pärla.

2) framför *m* i *nɛm se* närma sig, *nɛmar* närmare (jfr eht. *nɛmla*, nukk. *nɛmra*, nyl. *næmer*, gottl. nemar, samt killiga mål i Sverge, ock se Rydqv. II, ss. 451—452).

3) framför *n* i de § 102 mom. 3 nämda orden, samt dessutom i *huan* hvarje = *huar æn, orms. *hǫr æn*, nukk. *hwar æn*; jfr § 106,2.

4) före *s* i *undəst* underst.

5) städse före *l*, t. ex. *bǫllıan* barnslig, *gıl* (för *grisl) brödspade, *kıǫl* kjortel.

6) i komparativändelsen: se § 193.

7) i några enskilda ord: a) inljudande: *skıl* åka skridsko (jfr estsv. *skrıl* = isl. *skríð-la), *spund* sprund (nht. spund), *sput* spruta, jfr Vll ON. § 194,7; b) slutljudande i partiklarne *ıvı* o. *ıvı* öfver, *undı* under, samt (jämte föreg. vokal) i *æt* efter, äfvensom vid hastigt tal i pres. *æ* (*ær*, *er*): jfr Vll ON. § 94,8.

ı.

§ 114. *ı* är till sin ställning svårt att bestämma i målet, enär inom den ringa folkmängd, som utgör Runö församling (nu mera icke fult 300 personer), flere hushålls medlemmar alle samman begagna *ı* i alla lägen för rspr. r, enkanneligen efter uddljudande konsonant. Hvad jag om användandet af *ı* i äkta Runömål med säkerhet kan säga är, att det användes

1) alltid stående närmast efter eller genom *ə* skildt från *ð*, *y*: *fæðəı* fjätter, *mayı* många, *læyəı* lägre, *mæðıa* tanten o. s. v.

2) stundom mellan två vokaler: *æıan* ock *æun* ärrig, *æıa* ära s., *æıı* ära vb.

3) som slutljud i *æı* ärr, *blæı* bläddra.

4) framför *k* i *kıkı* kyrka, *vəık* virke.

n.

§ 115. *n* är i uttalet tydligt skildt från föregående två r-ljud. Det är förut omnämdt från södra Sverge (Lll Alf. s. 74—75) ock Estland (Frth. RW. § 26, Vll ON. § 95). I Runömålet motsvarar det rspr. r mellan *a*, *o*, *æ*, *æ* å ena sidan ock *g*, *k*, *l*, *m*, *p*, *v* å andra, t. ex. *vang* varg, *hanlun* sträf, *kanm* karm, *hanp* harpa, *skanv* skarf, *tong* torg, *tonkı* torka vb

(**men icke** *-onl-*), *stonm* storma, *konp* korp, *honv* hvarf, *sænge* **sörja**, *vænk* värk (men icke *-ænl-*, icke häller *-ænm-* l. *-ænp-*), *ænv* **arbeta**, *lænke* lärka (ej andra på *-æn-*).

s.

§ 116. *s* är här liksom i de flesta andra språk ock diall. **ett mycket** allmänt ljud ock motsvarar:

1) rspr. nu stumma **h** i *siul* (äfven *hiul*) hjul. Detta en**staka** stående exempel torde vara inkommet från annat mål: **si** l. **sj** = uddljud. rspr. **hj** är lag i dag., råg., wicht. ock nbottn.

2) rspr. **s** i alla ställningar, äfven i förb. **sj, sk, skj, stj, där det** icke numera uttalas som sådant, utan öfvergått till **ʃ-ljud**; dock undantagna **s** före **l**, samt **s** efter **l**, i de fall då **detta** efter målets ljudlagar skulle vara *l*. Ex. *bis* bössa, *frus* **frysa**, *ias* idas, *kis* kyssa, *last* last, *siu* sju, *skiv* skifva, *skiut* **skjuta**, *stiælk* stjälk, *stua* stå. Jfr § 96, 97, 121.

§ 117. *s* utan motsvarighet i rspr. förekommer i t. ex. *bænismak* binnikemask, *klips* klinga, *knæps* knäppa.

§ 118. **s** har bortfallit uddljudande i *kink* skänk ock *koʃtæin* skorsten, samt *kiæl* hingst jämfördt med dag. *skæl*; **midljudande** i *kitan* för 'kir-s-tan Kristian. Ang. denna i målen **vanliga** företeelse jfr VII ON. § 97.

§ 119. *ʂ*, d. v. s. långt *s*, motsvarar icke blott rspr. långa *s* (**d. v. s. ss**) utan, i följd af assimilation, äfven följande konsonantförbindelser i rspr.:

1) **ds**: *misomar* midsommar.

2) **fs**: *toʂ* tofs.

3) **st**: *hæʂ'n* hästen (ob. *hæst*), *poʂ'n* posten (ob. *post*), *præʂ* prest, *pæʂ* pest.

4) **ts**: *skuspol* skottspole, *siuʂ* skjutsa (jfr § 89).

ʂ.

§ 120. *ʂ* förekommer i målet både som kort o. långt ock **motsvarar:**

1) rspr. **ls**, så snart l efter målets ljudlagar skulle vara »tjokt» *l* (jfr § 93); t. ex. *fąskan* falsk, *hąs* hals, *dıvæstræk* dyfvelsträck, *hıusırkul* hjulcirkel, *sǫskınd* solsken.

2) städse rspr. **rs**, t. ex. *bıstu* borst, *sus* syrsa, *fæst* verst.

3) rspr. **s**, då det i målet kommer att stå efter *d*, *n*, *t*, t. ex. *tǫds* Tomas, *kenstǫvur* kärnstaf, *lǫtsruka* lorthög.

ʃ.

§ 121. *ʃ*, egentligen främmande för detta mål likasom för de estsvenska (VII ON. § 101), har inkommit genom påvärkan af lettiska, ryska ock tyska ock brukas ofta i st. f.

1) äldre ock rspr. **s** i *fluʃ* bråck, *hoʃan* hvass, *ıʃ* **Isak**, *roʃıno* russin, *ʃtu* stuga, *ʃvın* svin, stundom ock i *fıʃk* fisk, *fıʃkıar* fiskare, *ʃıæks* o. *ʃæks* **sex**.

2) rspr. ʃ-ljud omväxlande med [illegible] *ʃus* skjutsa, *ʃıæyl* o. *ʃæyl* segel.

3) nht. **ch** i *boʃʃ* = nht. **Märthchen**, *lınʃa* = nht. **Lienchen**, samt nht. **sch** i *kutʃər* **kusk**.

t.

§ 122. *t* motsvarar:

1) rspr. **d**, fsv. þ i a) pronomina *tu*, *te*, *tın*, *tæım*, *teara* = fn. **þú**, **þik**, **þinn**, **þeim**, **þeirra**; b) ordet *ǫts* i sammans. = fsv. **Oþins**; samt c) i *platər* = nsv. **pladdra**, som är lånadt från lågsax. **pladdern**. I mom. a) öfverensstämma samtliga östsvenska mål (utom »landfasta» åländskan?); äfvenså Fårömålet.

2) rspr. **t** i alla öfriga fall: *bıt* bita, *hat* hatt, *skata* skate, *stuay* stång, *taya* taga, *trest* tröst.

§ 123. *t* utan motsvarighet i rspr. förekommer växlande med *d* i *apalt* (se § 73); *duts* är lånadt från nht. **dutzend**.

§ 124. **t** har bortfallit slutljudande i *væks* växt ock inljudande framför *s* i *boshaka* båtshake, *lǫs* lots, *kups* köpman (jfr ryska **kupjäts**) samt mellan två konsonanter i adv. *sahlıs* saktligen; äfvenså ofta i i supinum (= part.) af st. verb ock svaga verb efter konj. I.

§ 125. *ʈ*, d. v. s. långt *t*, motsvarar icke blott rspr. långa **t (tt) utan**, i följd af assimilation, äfven

1) rspr. **ft** i *æʈ* efter; så ock i de flesta andra svenska mål, **hvarom se** Leffler Kons. s. 61, Vll ON. s. 113.

2) rspr. **kt** i *næʈərgala* näktergal.

ʈ.

§ 126. *ʈ* kan i målet förekomma både kort ock långt ock **motsvarar:**

1) rspr. **lt**, så framt l enligt målets ljudlagar skulle vara »**tjokt**» (§ 93): *pɪʈ* pilt, *haʈ* halt (mask. *halan*). Dock finnas **undantag**, i det målet äfven har *lʈ*, se mom. 3 här nedan.

2) rspr. **rt** regelbundet, t. ex. *duʈ* stort (»digert»), *loʈ* lort, *vaʈ* **vårta** o. s. v. Dock förekommer *otərta* aderton oftare än *ʊtəʈa* (**råg. aderta**, wicht. **oderta**, dag. **agerta**, men ej annars; **jfr** Vll ON. s. 173).

3) rspr. **t**, då det i målet kommer att stå efter *ŋ*, *ʂ* eller **kvarblifvande** *l* (jfr mom. 1): *gɪæŋʈ* gärna, *bɪʂʈ* bröst, *malʈ* **malt** o. s. v.

jʂ.

§ 127. *jʂ*, samma ljud som i rspr. **tjäna, käpp** (Lll Alf. s. 51), förekommer i Runömålet endast i *gojʂɪ* Gottfrid ock *kujʂɪ* = **nukk.** wicht. *kwɪʈ* (rspr. **hut!** — men säges blott för **att afskrämma** kattor).

v.

§ 128. *v* är i målet städse kort ock motsvarar:

1) rspr. **f** i *krævɪt* kräfta.

2) rspr. **g** i *gnava* gnaga, *stɪv* stiga; så ock i Estlands **m. fl. svenska** mål: se Vll ON. § 107,2, Nn Fårön. § 22.

3) **oftast** rspr. **v**-ljud, t. ex. *vɪka* vika, *hav* haf, *hava* hafva.

§ 129. v har bortfallit

1) uddljudande i *uar* ock *uaran* vår, i följd af det i diftongen ingående *u*.

2) slutljudande efter *u*, *ı* ock diftong, t. ex. *du̯* dufva, *hu̯* hufvud, *knı̯* knif (jämte *knı̯v*), *klou* klöf, *læı* lemna (jfr estsv. **laiv**, fn. **leifa**); efter *l* i *sıa̯l* själf.

3) midljudande i *ho̯tuaŋ* hoftång ock *ua-* ofvan i uttr. *uabuın nıɣəʀ* rakt ned m. fl.

w.

§ 130. *w* motsvarar:

1) ursprungl. **d** i *ruwa* rodna, jfr nyl. **ruda**.

2) rspr. **g** i *law* lada (best. o. plur. *laɣu*).

3) rspr. **v** i följande ställningar (jfr VII ON. § 110 III):

a) efter *a* ock *ua*: *sa̯w* så, *suaw* såg, *kıŋkga̯w* »skänkgåfva».

b) efter *h*, t. ex. *hwıtan* hvit.

c) efter *k* i *kwaţ* kvart, *kwa̯l* kval, *kwæst* kvast, *kwæ̯ld* kväll m. fl.

d) efter *l*: *skıəlw* bottenslå på vagn.

e) efter *s* i *swa̯ɣan* svag, *swuaran* svår; annars vanligen *v*.

f) efter *t* i *twa* o. *twaɣʀ* två; annars *v*.

g) uddljudande i t. ex. *wuam* våm, *wuatan* våt, *wıntər* vinter, samt *wa̯l* gråta.

§ 131. *w* inskjutes framför pres. *-ər* ock adjektivändelserna *-an*, *-o* (*-u*) af stammar på *o*, *o*, t. ex. *blo̯wan* blå, *go̯wo* god, *gro̯wər* gror; se formläran §§ 139, 186.

Märkligare konsonantförbindelser.

§ 132. *ld* i st. f. långt **l** inträder framför ändelsen *-ər* i pres. ock adj. mask. sing.: *faldər* faller, *fuldər* full o. d.

§ 133. *nd* motsvarar rspr. korta **n** i *e̯ndərbusk* enbuske, dess långa **n** (**nn**) i *brænd* brinna. Det inträder i st. f. långt **n** framför ändelsen *-ər* i verb ock adj. (jfr § 131): *fındər* finner, *grandər* grann.

§ 134. Ang. *ft*, *ht* för rspr. **kt** se §§ 78, 85, *bl* = rspr. **fl**, **pl** se § 68, *br* för äldre **vr** se § 69, *ps* = rspr. **fs** se § 109, *nt* = rspr. **mt** se § 102.

Metates.

§ 135. Metates är att märka i följande ord: *bɪʂt* bröst, *bulup* bröllop, *buʂk* brosk, *bækˈsan* besk, *gɪl* (= ˈ**girsl** för **grisl**) brödspade, *kɪʂtˈŋ* kristna, *kɪʂtŋanamn* dopnamn, *lɪɪsk* ljumske (se §§ 57 o. 100), *kɪtan* Kristian (med bortfallet **s**), *pæʂ* pressa, *tɪpər* trippa, *tonsa* (i st. f. ˈ**tomsa**) Tomas.

Sandhi.

§ 136. Sandhi har i detta mål ett ringa område; alt hvad **därom** kan sägas är tillförene omnämdt under de särskilda **konsonanterna**. I fråga om yttre sandhi, d. v. s. förändringar **som träffa** två sammanstötande ords slut- ock uddljud märkes **hufvudsakligen**, att

1) uddljudande *t* med slutljudande *l*, *r* sammansmälter till *ʈ*: *hu‿ʈe* för *hul te* hvila dig, *he‿ʈu* för *her tu* hör du.

2) uddljudande *s* med slutljudande *l*, *r* sammansmälter till *ʂ* **ock** efter slutljudande *ŋ* likaledes öfvergår till *ʂ* samt efter **slutljudande** *ʂ* försvinner, t. ex. *he he‿ʂua* för *he heʂ sua* det **böres så**, *ga‿ʂvɪno* för *gal svɪno* de gamla svinen, *du‿ʂɪulɪ* för *dur sɪulɪ* det stora hjulet, *koŋʂuanɪŋ* för *koŋ-suanɪŋ* kornsådd **o. s. v.**

FORMLÄRA.

I. Verb.

§ 137. Runömålets verb hafva skilda former för pres. inf., pres. ind., pres. imp., pret. ind. ock supinum. Ang. part. pret. se § 141. Konjunktiven saknas i målet ock ersättes genom omskrifning.

§ 138. Infinitiven, oftast föregången af *te*, *tę*, *tı* att (jfr VII ON. § 137), utmärkes:

1) genom ingen ändelse — d. v. s. det i rspr. slutande **a** har bortfallit — då rotstafvelsen innehåller antingen lång vokal l. diftong eller ock kort vokal efterföljd af långt medljud l. konsonantförbindelse. Komme infinitiven sålunda att lyktas på flere än två konsonanter, inskjutes *ə* eller *o* framför den sista bland dessa: *boldər* bullra, *drugkon* drunkna o. s. v. Jfr VII ON. § 137, A.

2) genom ändelsen *-a* blott då rotstafvelsen innehåller kort vokal följd af kort konsonant: *sıma* simma, *hava* hafva o. s. v.

3) genom ändelsen *-ı*, försvagning af äldre *ı*. Ehuruväl detta *ı* etymologiskt (efter utfall af slutljudande **a**) egentligen ersätter fsv. ock fn. afledningsändelsen **-ia**, finnas dock i Runömålet (liksom i de estsv. målen) många på *-ı* lyktande verb, som i fornspråket icke äro **ia**-afledda, jämte andra hvilka väl ursprungligen äro afledda på **-ia**, men redan i fn. o. fsv. förlorat afledningens **i**, hvars tidigare tillvaro dock ådagalägges genom omljud ock böjning. Förhållandet framgår närmare af följande förteckning:

a) verb på *-ı* motsvarande gammalnordisk **ia**-afledning med kvarstående **-ia**:

berɪ.	fsv.	byria	*skægkɪ*	fsv.	skænkia
bɪgɪ		byggia	*smærɪ*		smyria
blæɪkɪ	fn.	bleikja	*snęrɪ*		snæria
brɪgɪ	fsv.	bryggia	*sprægɪ*		sprængia
brękɪ		brækia	*spænɪ*	fn.	spenja
bølɪ		bælia	*stæɪkɪ*	fsv.	stekia
dręnɪ	fn.	drynja	*stægɪ*		stængia
drɪpɪ	fsv.	drypia	*stægkɪ*		stænkia
drægkɪ		drænkia	*stærkɪ*		stærkia
fɪskɪ		fiskia	*svælɪ*		svælghia
flɪtɪ		flytia	*svægɪ*		svængia
fælɪ		fylghia	*sværɪ*		sveria
hęgɪ		hængia	*sælɪ*		sælia
hæɪɪ	fn.	heyja	*sæmɪas*		sæmias
ɪnskɪ	fsv.	ynskia	*sægkɪ*		sænkia
knægɪ	fn.	hneggja	*tɪgɪ*		þiggia
krękɪ		krækja	*tɪkɪ*		þykkia
kræɪɪ	fsv.	kræfla	*trɪkɪ*		þrykkia
kvæɪɪ		kvæfla	*trɪskɪ*		þryskia
kvælɪ		kvælia	*trægɪ*		þrængia
lɪgɪ		liggia	*tækɪ*		þækkia
lætɪas		lætias	*tægkɪ*		þænkia
llæɪkɪ		slekia	*vɪkɪ*	fn.	víkja
mærkɪ		mærkia	*vænɪ*	fsv.	vænia
nɪtɪ		nytia	*værɪ*		væria
rækɪ		rækkia	*vænkɪ*		værkia
serɪ, sængɪ		syrghia	*vævɪ*	fn.	vefja
sękɪ		sökia	*vølɪ*	fsv.	vælia
sɪtɪ		sitia	*æɪkɪ*		ökia
skɪlɪ		skilia	*ælskɪ*		ælskia
skɪlɪ		skylia	*ærɪ*		æria.

Motsvarighet i fspr. hafva ock i detta afseende *dɪgɪ* gödsla ock *stęɪ* ljustra, jfr fsv. dyngia s. f., fn. styðja (nyl. stydja ljustra).

b) verb på *-ɪ*, hvilkas motsvarigheter icke i fsv. eller fn. visa ia-afledning, men genom böjning eller omljud hänvisa på sådan:

dęmɪ	fn.	dœma	*gæɪmɪ*	fn.	geyma
dępɪ	sv.	döpa	*hæntɪ*		heimta
glæɪmɪ	fn.	gleyma	*ɪgkɪ se*	(jfr	ynklig)

klıkı skria fn.	**kløkkva?**	*skrækı*	sv.	**förskräcka**
klıpı	**klippa**	*skræmı*		**skrämma**
lıftı	**lypta**	*strækı*		**sträcka**
ɫlæpı	**sleppa**	*svæıpı*	fn.	**sveipa**
sendı	**senda**	*tæmı*		**tœma**
sıykı	**søkkva**	*ærvı*		**erfa.**
skındı se	**skynda**			

c) verb på *-ı*, till hvilka motsvarande gammal- eller nynordiska verb med ia-afledning ej finnas: *bekı* becka, *flækı* fläcka, *gısı* rysa, *klækı* klicka, *klæykı* hänga upp, *leıı* ladda, *lætı* låta, *nækı se* närma sig, *skıolvı* skälfva, *skræıı* skrämma, *smæıtı* smeta, *snırkı* rynka, *spekı* spöka, *spıælkı spøɫkı* spjälka, *sprıkı* spricka, *sprıyı* springa, *stikı* sticka, *stopı* stoppa, *stælpı* stjälpa, *svıyı* svinga, *talgı* talga, *tonkı* torka, *tvıyı* tvinga, *æyı* äga, *ærı* ära.

§ 139. Pres. ind. lyktas i sing. på *-ər*, är i plur. städse = inf. Pres. sing. -er af alla konjugationer är ock lag i råg.-wicht. Stundom höres på Runö *-ar*, men detta torde vara blott efterhärmning af »bildadt» uttal. Pres. pl. = inf. förekommer i estsv.

Verben på *-ı* ha i sing. lagenligt *-ər*, blott undantagsvis *-ıər*. Verb på *l* ock *n* få i sing. *-ldər* ock *-ndər*: *faldər* faller, *fındər* finner. De på *l*, *n*, *r* förlänga i sing. vokalen ock antaga där ingen ändelse, hvarvid *ı* blir *e*, *æ* blir *æ*, *ø* blir *ø*: *ber* bär, *sker* skär, *ær* ärjer, *væn* vänjer, *vøl* väljer, plur. *bıra*, *skıra*, *ærı*, *vænı*, *vøɫı*; så ock i estsv. ock annanstädes (se Vll ON. § 137 b). Verb på långt *o* inskjuta *w*: *gro-w-ər* gror eller bortlämna *ə*: *bor* värper o. s. v.

§ 140. Pres. imperat. är i 2 sing. = stammen, af verb på *-ı* dock gemenligen = inf.; 1 plur. ändas på *-um* eller omskrifves med *vıla* ock inf.; 2 plur. ändas på *-ı*.

§ 141. Pres. part. lyktas på *-andı* o. *-andı*. Föregånget af *tı* uttrycker detta tempus latinets gerundivum, likasom i estsv.; t. ex. *hua e ‿ tı gırandı?* Hvad är att göra? *tæım naran te gırandı he* de narrade honom att göra det; *alt va ‿ tı narandı han* alt var [beräknadt] för att narra honom.

§ 142. Pret. part. ock supinum äro lika, på samma sätt som i estsv. (Vll ON. § 137). Endast när det står som rent adjektiv böjes verbet i detta tempus någon gång ock då oftare i predikativ ställning. Såsom exempel har jag antecknat:

vi̯kaŋ e̯r ræia uaλlaiit själen är redan flådd; *hia̯n uks'n e̯ ‿ ʂia̯lḍo̯it* den här oxen är själfdöd; *kluga e̯r burat* hålet är borradt; *æt̯ hamrat holv* ett hamradt hvalf; *mi̯n kle̯ɣku ira raskat o strukit* mina kläder äro tvättade ock strukna; *han va̯r hæimkomit* han var hemkommen; *som li̯an e̯r λli̯pat, bli̯r hæii houd niɣəɹ mæ̯ ‿ n* som lien är slipad, blir höet slaget med den; *æt̯ ni̯t̯ hus ska bli̯ bigd i stæ̯li fir he, som blæi uabræ̯nd* ett nytt hus skall byggas i st. f. det, som blef afbrändt; *hæs̯'n, som 'n læit̯ æt̯, va̯r buʈaiit* hästen, som han letade efter, var borttagen; *huan blæi ælskat ua ‿ n* enhvar älskades af honom; *tæim blæi drivit po i̯sti̯ki̯u fia̯r hæima fruam* de blefvo drifna på isstycken långt hemifrån. Därimot: *buat'n va̯ ‿ ʂʈulin* l. *‿ ʂʈulian* båten var stulen; *vi̯kaŋ e̯r hi̯d̯ər* själen är flådd på fötterna; *ia suaw han sama bi̯in, hak tu e̯r fe̯d̯ər* jag såg samma by, hvarest du är född; *æin umtæɣktu kuna* en omtykt kvinna.

Starka verb.

§ 143. Förutom hvad i §§ 137—42 i allmänhet blifvit sagdt, tillkomma vid de starka verbens konjugation särskilda regler för preteritum ock supinum.

Preteritum har i sing. ingen ändelse, utan bestämmes genom afljud. I plur. brukas en från sing. skild form, om ock denna skillnads iakttagande blir alt mera sällsynt ock man lika ofta får höra sing. användas äfven för subjekt i plur. I följd af målets kvantitetslagar råder i fråga om bildningen af detta tempus stor öfverensstämmelse med fornspråket.

§ 144. Supinum ock det därmed sammanfallande part. pret. lyktas på *-it* ock de därifrån genom ljudförsvagning ock afnötning uppkomna ändelserna *-it*, *-i*, någon gång på *-at* (i hvilket fall verbet visar sig vara stadt på öfvergång till 1:a svaga konj.).

§ 145. De starka verben fördelas här på sex klasser, ordnade hufvudsakligen efter RYDQVISTS system, jämfördt med SÄVES (i St. verben):

Klass 1.

bıra bära	pret.	*bǫr*	pl.	*buru*	sup.	*burıt*
gıva gifva		*gǫ*		*gǫ*		*gıvıt*
ıta äta		*uat*		*uatu*		*ıtıt*
kuma komma		*kom*		*kom*		*komıt*
lıgı ligga		*luay*		*luayu*		*lıgat*
sıtı sitta		*sat*		*sutu*		*sutıt*
sı se		*suaw, sua*		*suaw, sua*		*sıd, sıt*
skıra skära		*skǫr*		*skura*		*skurıt*
stıla stjäla		*stǫd*		*stǫd*		*stulıt*
suva sofva		*sǫv*		*sǫv*		*suvıt.*

Klass 2.

fal falla	pret.	*fol*	pl.	*fulu*	sup.	*falıt*
ferluat förlåta		*ferluat*		*ferluat*		*ferluatıt*
fua få		*fık*		*fıgu*		*fuaıt*
gua gå		*dık*		*dık*		*guaıt*
hualد hålla		*holt*		*holt*		*hualdıt*
loup löpa; flyta		*lop*		*lupu*		*lupıt*
lætı låta		*læt, læt*		*læt, læt*		*lætıt.*

Klass 3.

dræya draga	pret.	*drǫ*	sup.	*dræyıt*
dæı dö		*dǫ*		*dǫıt*
feştua förstå		*feştǫnd*		*feştuaıt*
lǫ, læ le		*lǫ*		*læyıt*
pres. *læyə*, pl. = inf.				
ʎlua slå		*ʎlǫ*		*ʎlaıt*
stua / *stuand* } stå, stånda		*stǫnd*		*stuaıt* / *stuandıt*
taya, tǫ taga		*tǫ*		*taıt.*

Klass 4.

bınd binda	pret.	*bant*	pl.	*bundu*	sup.	*bundıt*
brıgı brygga		*brag*		*brugu*		*brugıt*
drık dricka		*drak*		*druku*		*drukıt*
feşrın försvinna		*feşvan*		*feşvunu*		*feşvunıt*
ɮlıp slippa		*ɮlap*		*ɮlupu*		*ɮlupıt*
sıgkı sjunka		*sagk*		*sugku*		*sugkıt*
skrın skrida, skrinna		*skran*		*skrunu*		*skrunıt*
sprıkı spricka		*sprak*		*spruku*		*sprukıt*
sprıgı springa		*sprag*		*sprugu*		*sprugıt*
sprunt spritta till; springa		*spront*		*sprontu*		*spruntıt*
stıkı sticka		*stak*		*stuku*		*stukıt*
svıl svälla		*sval*		*svulu*		*svulıt*
svın försvinna		*svan*		*svunu*		*svunıt*
trıskı tröska		*trask*		*trusku*		*truskıt*
tvıgı tvinga		*tvag*		*tvugu*		*tvugıt*
vın vinna		*van*		*vunu*		*vunıt.*

Klass 5.

bıt bita	pret.	*bæıt*	pl.	*bıtu*	sup.	*bıtıt*
bıt byta		*bæıt*		*bıtu*		*bıtıt*
blı blifva		*blæı*		*blıvu*		*bluvıt*
drıv drifva		*dræıv*		*drıvu*		*drıvıt*
fıs fisa		*fæıs*		*fısu*		*fısıt*
grıp gripa		*græıp*		*grıpu*		*grıpıt*
klıv klifva		*klæıv*		*klıvu*		*klıvıt*
knıp knipa		*knæıp*		*knıpu*		*knıpıt*
lı hinna		*læı*		*lıu*		*lıd*
rıv rifva		*ræıv*		*rıvu*		*rıvıt*
skıt skita		*skæıt*		*skıtu*		*skıtıt*
smæıtı smeta		*smæıt*		*smæıtu*		*smæıtıt*
stıv stiga		*stæıv*		*stıvu*		*stıvıt.*

Klass 6.

bru̯t bryta	pret.	*brout*	pl.	*brutu*	sup.	*brutıt*
dru̯p drypa		*droup*		*drupu*		*drupıt*
flu̯t flyta		*flout*		*flutu*		*flutıt*
fru̯s frysa		*frous*		*frusu*		*frusıt*
gıu̯t gjuta		*gıout*		*gıutu*		*gıutıt*
glu̯p sluka		*gloup*		*glupu*		*glupıt*
klu̯ klyfva		*klou*		*kluvu*		*klu̯ıt*
knu̯t knyta		*knout*		*knutu*		*knutıt*
kru̯p krypa		*kroup*		*krupu*		*krupıt*
lıu̯ ljuga		*lıou*		*lıou*		*lıu̯ıt*
nıu̯p nypa		*nıoup*		*nıupu*		*nıupıt*
nıu̯s nysa		*nıous*		*nıusu*		*nıusıt*
ru̯k ryka		*rouk*		*ruku*		*rukıt*
sıu̯ koka		*sıou*		*sıuu*		*sıu̯ıt*
skıu̯t skjuta		*skıout*		*skıutu*		*skıutıt*
stru̯k stryka		*strouk*		*struku*		*strukıt*
su̯ suga		*sou*		*sou*		*su̯ıt*
su̯p supa		*soup*		*supu*		*supıt*
tıu̯t tjuta		*tıout*		*tıutu*		*tıutıt.*

Svaga verb.

§ 146. Första konjugationen, som omfattar **flertalet** verb, har i pret. *-a*, i sup. (o. part. pret.) *-at*, hvars **slutande** *t* dock ofta bortfaller. Bland verb på *-ı*, som gå efter **denna** konjugation, hafva endast de i § 138,3 mom. a) uppräknade **samt** *snırkı* rynka i pret. *-ıa*, sup. *-ıat;* de öfriga alla *-a*, *-at*. **Ex.**

berı börja	*berıa*	*berıat*
trıskı tröska	*trıskıa*	*trıskıat*
ælskı älska	*ælskıa*	*ælskıat*
snırkı rynka	*snırkıa*	*snırkıat;*
flækı fläcka	*flæka*	*flækat*
ıgkı ömka	*ıgka*	*ıgkat;*
tıpər trippa	*tıpra*	*tıprat*

dırkul uppdyrka	*dırkla*	*dırklat*
drugkon drunkna	*drugkna*	*drugknat.*

Verbet *berı* är på Runö, liksom i Estl., oböjligt i hela presens: *ıa berı, tæım berı.*

§ 147. Imperat. 2 sing. är ofta = inf. i denna konj., om den än vanligen sammanfaller med stammen.

§ 148. Andra konjugationen har pret. ock sup. lika, på *-d* eller *-t*, hvilka fogas till stammen såsom följande exempel utvisa:

a) *bræn* bränna	pret. o. sup.	*brænd*
dęmı dömma		*dęmd*
b) *hęr* höra		*hęd*
męl mäta		*męd*
c) *sprıd* sprida		*sprıd*
sęndı sända		*sęnd*
d) *hæl* hälla		*hælt*
blęs blåsa		*blęst*
e) *bıtal* betala		*bıtat*
f) *hæıt* heta		*hæıt*
smælt smälta		*smælt*
g) *dępı* döpa		*deft*
h) *sękı* söka		*seht*
spolkı spjälka		*spolht*
sægkı sänka		*sæght*
vænkı värka		*vænht.*

Så böjas vidare a) *bekıen* bekänna, *bıgı* bygga, *dræım* drömma, *dræm* ryta, *fæl* fälla, *glæımı* glömma, *græva* gräfva, *gæımı* gömma, *hęgı* hänga, *hęv* behöfva, *klæm* klämma, *kvævı* kväfva, *næm se* närma sig, *prev* pröfva, *rıg* ringa, *skıolvı* skälfva, *skræmı* skrämma, *sprægı* spränga, *spænı* spänna, *stægı* stänga, *svægı* svänga, *sængı* (pres. äfven *serı*) sörja, *tıgı* tigga, *trægı* tränga, *væya* väga, *værv* förvärfva, *vævı* väfva, *æyı* äga; b) *gę ˌse* jäsa, *lær* lära, *stır* styra, *tær* tära; c) *brænd* brinna, *drend* (jämte *drenı*) böla, *læıd* leda, *tend* tända, *vend* vända; d) *hæıs* äsa, *flıs* o. *frıs* fnysa, *fræs* snyta, *glıs* skratta, *lıs* lysa, *lıs* lyssna, *ræıs* resa, *skım* skymma, *stæl* ställa, *væks* växa; f) *gıft se* gifta sig, *hæt ˌse* afhålla sig, *læıt* leta, *met* möta, *næıt* nöta, *stæıt* stöta, *svælt* svälta; g) *dræp* dräpa, *dæmpı* dämma, *hıalp* hjälpa, *kęp* köpa, *ılæpı* släppa, *stælpı* stjälpa, *svæıpı* svepa;

h) *blæɪkɪ* bleka, *bræ̨kɪ* bräka, *krękɪ* kröka, *læɪkɪ* leka, *ɹlæɪkɪ* slicka, *mænkɪ* märka, *næ̨kɪ se* närma sig, *ræk̲ɪ* räcka, *skræk̲ɪ* förskräcka, *spræk̲ɪ* spräcka, *stræk̲ɪ* sträcka, *stæɪkɪ* steka, *stæɣkɪ* stänka, *stænkɪ* stärka, *tɪk̲ɪ* tycka, *trɪk̲ɪ* trycka, *tæk̲ɪ* täcka, *tæɣkɪ* tänka, *æɪkɪ* öka.

Afvikande äro *dræɣkɪ drænt* dränka, *klæɣkɪ klæmft* upphänga, *læɣkɪ læɣt* o. *læmft* träffa, *hog houd* hugga.

§ 149. Följande till denna konjugation hörande verb förlänga vokalen i pret. ock sup.:

fælɪ följa	pres. *fæ̨l*	pl. *fælɪ*	pret. o. sup. *fæ̨d̨*
kwælɪ kvälja	*kwæ̨l*	*kwælɪ*	*kwæ̨d̨* o. *kwæ̨ld̨*
svælɪ svälja	*svæ̨l*	*svælɪ*	*svæ̨d̨*
sværɪ svära	*svæ̨r*	*sværɪ*	*svæ̨d̨*
sælɪ sälja	*sæ̨l*	*sælɪ*	*sæ̨d̨*
vænɪ vänja	*væ̨n*	*vænɪ*	*væ̨nd*
værɪ värja	*væ̨r*	*værɪ*	*væ̨d̨*
vɵlɪ välja	*vɵ̨l*	*vɵlɪ*	*vɵ̨d̨*
ærɪ ärja	*æ̨r*	*ærɪ*	*æ̨d̨*.

§ 150. Vokalförvandlande verb af denna konj. äro:

fɪra föra	pres. *fęr*	pl. *fɪra*	pret. o. sup. *fęd̨*
gɪra göra	*gęr*	*gɪra*	*gɪǫd̨*
kæn̲ känna			*kęnd*
lɪva lefva			*lęvd*
lægɪ lägga			pret. *lą*, *ląd*, sup. *lagat*
skɪlɪ {skilja / skölja}	*skęl*	*skɪlɪ*	pret. o. sup. *skęd̨*
sæga säga			pret. *są*, sup. *sagat*
tula	*tǫl*	*tula*	pret. o. sup. *tǫd̨*.

Vid en jämförelse med de estsv. munarterna måste Runömålet kallas fattigt hvad tillgången på starka ock vokalförvandlande verb angår: de förra uppgå där till vid pass 130[1], de senare till omkring 10.

§ 151. Tredje konjugationen har äfven gemensam ändelse för pret. o. sup.: *-d*, framför hvilken den långa vokal eller diftong, hvarpå alla hithörande verbs stammar lyktas, oförkortad kvarstår:

---

[1]) Sid. 130 i min afhandling ON. är efter **stikke** utelemnadt vb *stæɣkɪ* stänka, pret. *staɣk*, pl. *stuɣku*, sup. *stuɣke* stänka.

bo värpa	*bod*	*hi* flå	*hid*
fei föda	*fed*	*sua* så	*suad.*
gæi skälla	*gæid*		

Till denna konj. kan äfven hänföras *duya* duga, pret. o. sup. *dud*. Många hithörande verb hafva ursprungligen lydt under 2:a konj., men genom bortfall af slutande *d* öfvergått till 3:e (t. ex. *fei*, *hi* m. fl.).

§ 152. Hjälpverben, bland hvilka de flesta anomala, äro:

hava hafva	pres. *havər*	pl. *hava*	pret. *hav*	sup. *havit*	
kan kunna	*kan*	*kan*	*kund*	*kunt*	
må	*mo*				
skola	*ska, ska*		pret. o. sup. *skud, skut*		
vara vara	*er, ær, æ*	*ira*	pret. *var*	sup. *varit*	
			pl. *vor, var*		
vila vilja	*vil*	*vila*	*vild*	*vilt*	
vita veta	*væit*	*vita*	*vist*	*væit.*	

Ang. *bli* blifva se bland st. verb.

Passivum ock deponens.

§ 153. Passivum användes högst sällan ock utmärkes då genom ändelserna: inf. {*-as*, *-s*}, pres. sing. {*-s* (st. vb o. sv. 2, 3 konj.), *-əs*, *-as* (sv. 1 konj.)}

pret. o. sup. {*-st* (st. vb o. sv. 2, 3 konj). *-ast* (sv. vb 1 konj.).}

Imperativen har jag hört blott i pl. *bitums* bytom oss imellan ock *lluais* kämpen inbördes, altså båda i reciprok betydelse. Verben på *i* förhålla sig här liksom i akt.: de i § 138,3, a) nämda samt *snirki* bibehålla ursprungligt *i* framför inf., pres., pret. o. sup. (af 1:a sv. konj.) *-əs*, *-as*, *-ast*; de öfriga ej. Exempel på passiv böjning (sammanfallande med deponential) äro:

gras jäsa	pres. *geg*	pl. *giras*	pret. o. sup. *giogt*	
rækias töja sig	*ræks*	*rækias*		(saknas)
synas synas	*sins*	*sinas*		*sinst*
skiæms skämmas	*skiæms*	*skiæms*		*skiæmst*
lluayas slåss		*lluayas*	pret. *llogst* sup. *llaust*	
tgras töras	*tog*	*togas*	pret. o. sup. *togt.*	

§ 154. I passiv betydelse brukas oftast omskrifning med ***bli***, stundom ock andra vändningar, t. ex. *tua rom æ golkər*, ***ska æn*** *llua* då rågen är färdig, skall den slås.

II. Substantiv.

§ 155. Substantiven i Runömålet hafva en böjning, som i hög grad afviker från såväl fornspråkets som nyhögsvenskans. Den är oregelbunden, likasom söndersplittrad. Allmänna lagar kunna icke uppgifvas, bruket är i åtskilliga ord vacklande. Pluralen har samma ändelser för obestämda ock bestämda formen. På grund af alt detta fördelas substantiven här icke på deklinationer utan efter kön.

Kön.

§ 156. Hvad ordens kön beträffar stämma de oftast öfverens med rspr. Följande könsbyten äro de märkligaste:

Mask.	*buṣk*	rspr. **brosk** n.	Neutr.	*biṣ*	rspr. **bössa** f.
	dıɣn	**dygn** n.		*braṣ*	**brass** m.
	ᛚlæım	**slem** n.		*dag*	**dagg** m.
	tal	**tall** f.		*dræım*	**dröm** m.
Fem.	*bræ*	**bräde** n.		*ᛚlıoɣ*	**slunga** f.
	bær	**barr** n.		*mast*	**mast** f.
	hest	**höst** m.		*mıalk*	**mjölk** f.
	hıat	**hjärta** n.		*salv*	**salfva** f.
	ou	**öga** n.		*skok*	**skock** m.
	sund	**sund** n.		*sti*	**stia** f.
	tuar	**tår** m.		*stuaɣ*	**stång** f.
	uar	**vår** m.		*tuaɣ*	**tång** f.
	æyr	**öra** n.		*vruaɣ*	fn. **rǫng** f.

Pluralbildning.

§ 157. I sing. ha svaga maskulina substantiv ofta förlorat sin äldre slutvokal, ss. i *bak*, *end*, *holm*, *kıaŋ* = fsv. **bakki, ændi, holmi, kiarni.** Stundom inskjutes framför den sista af flere slutkonsonanter *ə*, *æ* (framför *l*); men då plur.-ändelse eller suffigerade artikeln tillkommer, bortfalla dessa mellanslag: *havər* hafre, best. *havran*, *stıvæl* stöfvel, pl. *stıvlu*. Dock kvarstår vokalen *æ* i *trıskæl* tröskel, som i pl. blir *trıskæla*, samt *u*

städse i mask. på *-ul* (ofta motsvarade af verba på *-æl*), t. ex. *aksul* hjulaxel, pl. *aksula* o. s. v.

§ 158. Maskulina hafva i pluralis:

1) oftast *-a*, ock så alla på *-ar*, *-ul*, *-æl* ock alla de, hvilka i sing. som suffigerad artikel ha *-an* (hufvudsakligen äldre svaga), hvarvid i de på *-a* plur. altså blir = sing., samt slutligen jämväl ord på *-ı*. T. ex.

fıskıar fiskare	pl. *fıskıara*	*ruka* hög	pl. *ruka*
drǫpul slagklump	*drǫpula*	*korı* korg	*korıa*
hımæl himmel	*hımla*	*morı* morgon	*morıa.*
bak̨ backe	*bak̨a*		

Anm. Detta *-a* är i estsv. ock många andra svenska äfvensom norska mål (bl. a. vid Jakobstad i Österb.) kännemärke för suffig. artikeln i plur. Med hänsyn till att flertalet svenska mål östanhafs använda bestämd form hällre än obestämd, sluta vi, att egentligen ändelsen för best. formen utträngt den obestämda. Jfr VII ON. § 170,2 *α*.

2) *-ı:* orden *fısk* fisk, *tont* tomte, *toǫsk* torsk, *vækst* växt. Plur. (som af de tre första äfven lyktas på *-a*) har här, liksom stundom i Estland (*fıskı*, *mænı*, *tontı*, *toǫskı*, *mıgı* o. a., se VII ON. § 166 o. 170 *δ*), kollektiv betydelse.

3) *-o:* de omljudda *man̨* man pl. *mæno*, *buat* båt pl. *bǫto*, samt de blott i plur. brukliga *umæno* ungt manfolk ock *hoǫo* hästar.

4) *-u:* de omljudande *bǫn̨* bonde, *fǫr* far, *fǫt* fot, *spua* sked, pl. *bǫndru*, *fǫtdru*, *fǫtru*, *spǫnu;* dessutom *kwæst* kvast o. kvist pl. *kwæstru*, *spına* spene pl. *spınu*. De tre första jämförda med motsvarigheter i estsv. (*bǫnd-r-ı*, *fǫt-r-ı*) ock fn. (**fœðr**) visa, att *r* här tillhört pluraländelsen, *u* suffigerade artikeln.

§ 159. Atskilliga maskulina *ı-* (äldre i-) stammar finnas; de hafva i obest. sing. detta *ı*

dels synligt: *hælı* helg, *stırı* stör(fisk);

dels frånskuret: *bæǫk* bänk, *dræǫ̨* dräng, *lastnıǫ̨* last, *læǫ̨* ben, *lætıǫ̨* lätting, *stræǫ̨* sträng, *tvæǫ̨* skotväng.

I plur. hafva de alla *-ıa*, i best. sing. *-ın*. Bland deras motsvarigheter uppträda som ja-afledda i fn. **styrja**, **bekkr** gen. **bekkjar**, **drengr** gen. pl. **drengja**, **leggr** gen. **leggjar**, **strengr** gen. **strengjar**, **þvengr** gen. **þvengjar**.

§ 160. *ı* inskjutes i mask. mellan lång vokal ock pluraländelsen (liksom framför best. slutartikeln i sing.), då utljudande d eller g bortfallit (se §§ 74,2, 80,1), i orden *blǫ* blod, *dę* död, *lą* lag, *lę* led, *skǫ* skog, *smę* smed, hvilka alla sålunda i plur. lyktas på *-ıa*. Stundom visar sig äfven *y*: *dą* dag pl. *daya*.

§ 161. Alla svaga feminina med lång stamstafvelse, således med långt självljud, långt medljud eller konsonantförbindelse före fn. -a, hafva i Runömåletl iksom i estsv. ock äfven andra mål (se VII ON. § 9,2) bortkastat detta a. Angående inskjutet *ə*, *o*, *u*, *æ* gäller hvad ofvanför §§ 14, 26, 31, 41 sagts.

Feminina hafva i pluralis:

1) *a*: *bru* brud, *dorm* dörr, *ęŋı* äng, *fıtı* garnhärfva, *sąk* sak, *sıstər* syster, *sı* sida, *stu* stuga, *sund* sund, *tonv* torfva, *tu* vant, pl. *bruıa* (o. *bruo*), *dorma*, *ęŋıa*, *fıtıa*, *sıstra*, *sıya*, *stuya* (o. *stuo*), *sunda*, *tonva*, *tuıa*.

2) *o*: *alp* stenskvätta, *blǫm* blomma, *dǫtər* dotter (pl. *dętro* o. *dątro*), *flundər* flundra, *fora* fåra, *glǫ* glöd (pl. *glęro*), *grım* grimma, *grınd* grind, *grıt* gryta, *græıp* grep, *guaŋ* gång, *guas* gås (pl. *gæso*), *gum* gudmoder, *gulmıs* tofsmes, *gæıt* get, *haka* haka, *ısæl* sädesärla, *kıŋkgąw* skänk, *knısk* trissa, *knǫk* benknota, *luud* lögn, *lun* båtkafvel, *mat* matta, *pık* o. *pı* flicka, *roun* rönn, *rǫs* ros, *skuul* stäfva, *skıəlw* vagnsslå, *su* båtsud, *tuan* tå, *tuar* tår, samt de blott i plur. brukliga *bıkso* knäbyxor ock *huso* långbyxor.

3) *u* allmänt ord på nuv. eller äldre *-a*, t. ex. *vag* vagga, *gata* gata, pl. *vagu*, *gatu*; de omljudande *huand* hand, *lus* lus, *nuat* natt, *rǫt* rot, *tan* tand, pl. *hændru* o. *huandu*, *lısu*, *nętru*, *rǫtu* o. *rętru*, *tændru*; samt *rost* mil, pl. *rostru*.

§ 162. Följande femininstammar med *ı* (äldre i) finnas:

a) med *ı* synligt redan i obest. sing.: *bærkı* o. *bıærkı* björk, *bısı* ide, *bręskı* sölja, *brıgı* brygga, *bælı* bälg, *dıŋı* gödsel (ut. plur.), *ęŋı* äng, *ętkı* ättika (ut. plur.), *fıtı* garnhärfva, *gıtı* gyttja (ut. pl.), *hęŋı* gångjärn, *hǫskrækı* dopping, *ılı* olja (ut. pl.), *kræŋkı* liten bänk, *lıkı* ögla, *lægı* benlägg, *lænkı* lärka, *mıdı* mygga, *mænskı* människa, *rıŋkı* rynka, *serı* sorg (ut. pl.), *skękı* sköka, *sprıŋı* springa, *strękı* streck, *sølı* sölja, *trını* tranbär, *vatutærı* isvak, *vægı* vägg, *æŋkı* enka, *æsı* ässja, *æskı* vanna.

b) utan i uti obest. sing.: *blæk* (järn-)bläck, *smę* smedja, *snırk* rynka, *spruta* spö, *æık* ek.

I plur. hafva de alla — så vidt de öfver hufvud äga någon plur. ock med undantag af de under § 161,1 redan anförda *fitɪ* ock *eɣɪ* — ändelsen *-ɪu*, i best. sing. alla *-ɪa* utom *spruta*, som bildar best. sing. ock plur. lika: *sprutɪu*. Bland deras äldre motsvarigheter uppträda i fornspråket med ja-afledning åtminstone fn. **bryggja, belgr** dat. pl. **belgjum**, fsv. **dyngia**, fn. **eng** gen. **engjar**, fsv. **ætikia**, fn. **lykkja**, sv. **mygg** pl. **myggior** (i Gustaf I:s bibel), fsv. **mænniskia, rynkia**, fn. **skø'kja**, fsv. **spryngia**, fn. **veggr** gen. **veggjar**, fsv. **æsia**, fn. **eski, smiðja**.

§ 163. Då ett utljudande **d** eller **g** bortfallit, ersättes det hos fem. af *ɣ* framför plur.-ändelsen, t. ex. *sɪ̱* sida pl. *sɪ̱ɣa*, *stu̱* stuga pl. *stuɣa*, *brǣ* bräde pl. *brǣɣu*.

§ 164. Neutra ha i pluralis:

1) *a: bǫḍ* bord, *bu̱* bo, *dɪ̱kɪ* dike, *kẹt* kött, *luand* land, *stɪk̲ɪ* stycke (äfven *-ɪu*), *stɪ̱* stiga.

2) *o* följande ord: *bru̱k* bruk, *bru̱n* bryn, *buan* barn, *bul̲up* bröllop, *bæɪn* ben, *dræɪm* dröm, *fɪɣər* finger, *græɪpfa̱n* greptinn, *grǣv* graf, *guan* garn, *ha̱v* haf, *hɪǫn* hjon, *hɪu̱l* l. *sɪu̱l* hjul, *hog* hugg, *hǫŋ* horn (pl. äfven *-u*), *ɪa̱ŋ* järn, *ka̱r* kar, *kɪar̲* kärr, *kɪrald* kärl, *kɪæks* själspjut, *koʂ* kors, *kǫŋ* korn, *hu̱s* hus, *kǫt̲* kort, *kru̱s* krus, *kwa̱l* kval, *kwǣld* kväll, *lɪu̱s* ljus, *lɪ̱k* lik, *lǫ* lod (pl. *lǫo* l. *loɣo*), *lǫk* lock, *luar* lår, *luas* lås, *ɹla̱g* slag, *ma̱n* hästman, *mual* mål, *namn* namn, *nout* nöt, *næsahual* näsborr, *ǫk* ok, *prǫv* prof, *puask* påsk, *pu̱nd* pund, *rǫp* rop, *ruam* ram, *ru̱m* rum, *salv* salva, *ska̱l* skal, *skẹpsvra̱k* skeppsvrak, *skout* skot, *skǫt* skott, *spɪu̱t* spjut, *sta̱g* stag, *sta̱l* säng, *svɪ̱n* svin (äfven *-u*), *svǣḍ* svärd, *tonp* torp, *uaskɪu̱l* förstukvist, *upalt* böna, *vanp* sidbord, *va̱k* vak, *vɪt'n* vittne, *æpæld̲* äpple, *ænv* lieskaft.

3) *u:* alla öfriga.

§ 165. Neutrala stammar med *ɪ-* (äldre i-) äro:

a) med *ɪ* synligt redan i obest. sing.: *dɪ̱kɪ* dike, *stɪk̲ɪ* stycke.

b) med *ɪ* frånskuret obest. sing.: *stǣ* städ, *æg* (fogel)ägg.

I plur. heta dessa ord *dɪ̱kɪa*, *stɪk̲ɪu* (o. *stɪk̲ɪa*), *stǣɪu*, *ægɪu*.

§ 166. För att ersätta utfallet slutljudande **d** eller **g** inskjutes hos neutrer i plur. *ɪ* eller *ɣ*:

bla̱ blad	pl. *bla̱ɣu* (l. *-ɣru*)	*knǣ* knä	pl. *knǣɣu*
fla̱ flöjel	pl. *fla̱ɪu*	*trǣ* trä	pl. *trǣɣu*.

Artikeln.

§ 167. Obestämd artikel är: *æn æin æt*, sammanfallande med räkneordet 1.

§ 168. Som bestämd fristående artikel begagnas här, liksom i Estland m. fl. orter pron. *han huan hę*, pl. *tæim* o. *te*, t. ex. *han dur man* den store mannen, *huan gal mæra* den gamla märren, *hę hou træu* det höga trädet, *te lıl piła* de små gossarne, *tæim petsıkas pıko* de vackra flickorna. Egendomligt för Runömålet är, att artikeln i slika fall mellertid oftare bortlemnas, så att man säger: *nı knıın* den nya knifven, *grua vangın* den grå vargen, *gal æıkıa* den gamla eken, *grę græsı* det gröna gräset, *ug grısa* de unga grisarne. I plur. blir sålunda best. form = obestämd äfven när attribut vidfogas.

§ 169. Bestämd suffigerad artikel förekommer blott i sing.; ang. plur. se § 155.

§ 170. Slutartikeln för maskulina är:

1) *-n* för de på kort vokal (*a*, *ı*, *ı*) slutande, t. ex. *bıka* huggtand b. *bıkan*, *svala* svale b. *svalan*, *hælı* helg b. *hælın*, *stırı* stör b. *stırın*, *morı* morgon b. *morın;* samt dessutom för åtskilliga på dental: *brud* brodd, *brums* bröms, *bul* tjur, *dad* fader, *druat* tråd, *kıęnd* vän, *æıst* est m. fl., best. *bruď'n*, *brums'n*, *bul'n* o. s. v. Utljudande *l* ock *r* sammansmälta med art. -n till -*ŋ* enl. § 106: *aksuŋ* hjulaxeln, *fuŋ* fogeln, *fıskıaŋ* fiskaren o. d.

2) *-an:* a) för följande på lång vokal eller diftong: *lı* lie, *rı* ria, *lu* loge, *pou* bössfodral, best. *lıan* o. s. v.

b) för urspr. svaga mask. samt en del andra i analogi med dem böjda, alla med lång stam ock konsonantiskt slut: *bak* backe, *bagk* vagnssvängel, *boy* bog, *bruand* brand, *brud* isbrodd, *busk* buske, *bugk* brosk, *ęnd* ända, *flag* flagga, *fok* fock, *gal* galla, *halg* ristång, *hagk* hank, *harkragk* harkrank, *havər* hafre (best. *havran*), *hęl* häl, *hogpak* huggkubb, *holm* holme, *hov* hästhof, *kalv* strumpvad, *kap* kappe, *kıalk* kälke, *kıaŋ* kärne, *kınbak* kind, *kıæt* kätte, *klak* klase, *knag* knagg, *knap* knapp, *kod* bolster, *korv* korf, *kraft* låsvred, *kual* kål, *lınd* o. *lınd* linda, *lov* handsklofve, *lust* loste, *magk* manke, *mıælt* mjälte, *mon* takås, *mælt* malt, *mæng* märg, *nagl* nagel, *nak* nacke, *nıur* njure, *palt* palt, *pıg* pigg, *pulk* pinne, *rouk* sädes-

skyl, *skog* skugga, *stolp* stolpe, *strup* strupe, *stub* stubb, *sup* **soppa**, *tıŋ* tagg, *uald* ållon, *uand* ande, *uatæım* ånga, *varm* **värme**, *vıŋ* vinge, *æık* ek, best. *bakan*, *baŋkan* o. s. v.

c) *vılı* vilje b. *vılıan*.

3) *ın*: a) för de på lång vokal, som därvid vanligen inskjuta *ı* i st. f. bortfallet d eller g, t. ex. *la* lag b. *laın*, *sme* smed b. *smeın*, *blo* blod b. *bloın*, *da* dag b. *daın*, *skru* skruf b. *skruın* o. s. v.

b) för de på *ŋ* samt de flesta på *g* ock *k*, t. ex. *dræŋ-ın* **drängen**, *rıŋ-ın* ringen, *rıg-ın* ryggen, *mak-ın* masken, *sæk-ın* **säcken**.

c) några enskilda, t. ex. *klub-ın* klubban.

§ 171. Mask. på *-n* antaga icke nytt *-n*, när suff. art. under **form af** *-n* skulle tillkomma, utan best. ock obest. form bli då **lika**, t. ex. *bon* bonde o. bonden, *suan* sand o. sanden o. s. v.

§ 172. Slutartikeln för feminina är:

1) *-a* (*-ıa*) för alla i-(*ı*-)afledda fem. — utom *spruta* spö — samt det stora flertalet af de på konsonant utljudande jämte **de flesta** på lång vokal, t. ex. *blæk* (järn)bläck b. *blækıa*, *bıærkı* **björk** b. *bıærkıa*, *gılt* sugga b. *gılta*, *knok* benknota b. *knoka*, *pı* **flicka** b. *pıa*, *stu* stuga b. *stua*.

2) *-ı* för *bok* bok, *bokbındnıŋ* bokrygg, *vık* veck, best. *bokı*, *bokbındnıŋı*, *vıkı*. Denna form har otvifvelaktigt uppstått **ur** fornspråkets ändelse i samma läge, **-in: bókin, víkin.** Han förekommer äfven stundom i estsv. (se Vll ON. § 171,1 *γ*), på Gottl., i Dal. m. fl. st.

3) *-o* för *bru* brud, *dorm* dörr, *hest* höst, *ıod* jord, best. *bruo* o. s. v. (jämte *ıodo* höres äfven *ıodu* ock *ıudu*). Detta *o* har troligen utbildat sig ur det allmännare *u* (se följ. mom.).

4) *-u* för a) följande, som i obest. sing. lyktas på *-a* (svaga, **mest** med kort stam): *blæsa* bläs, *fına* fena, *fluga* fluga, *fora* **fara**, *gata* gata, *gıæva* gef, *haka* haka, *kaka* kaka, *kana* spån, *kata* **bållträ**, *klıka* örn, *kuna* kvinna, *kvısa* kvissla, *luka* brädport, *llaga* slaga, *llıpa* slimsa, *mara* mara, *næsa* näsa, *næsabura* **näsborr**, *nætıstıka* näthängsle, *plıga* trasa, *rakla* slem, *ræta* rätsida, *sına* sena, *skına* brynsten, *skotaka* grytvind, *skræva* hylla, *skura* **skåra**, *smula* smula, *snara* snara, *spıta* speta, *stıka* **dyngbreda**, *sula* sula, *tıæra* tjära, *trana* krampa, *tuka* töcken, *uava* **afvigsida**, *vana* vana, *vıka* vecka, *æınmasta* enmastad **farkost**, best. *blæsu*, *fınu* o. s. v.

b) följande fem. med lång stam: *bast* badstuga, *brǫ* bro, *hıalp* hjälp, *hæıtsǫt* feber, *kualdsǫt* frossa, *ıǫd̨* jord, *ku̧* ko, *maht* makt, *mǫr* moder (best. äfven *-a*), *nę* nöd, *nuat* natt, *sıstər* syster, *sı̧* sida, *skuld* skuld, *spruta* spö (best. *sprutıu*), *su̧nd* sund, *svaţrıgus* större strandpipare, *sǫw* så, *tuar* svagdricka, *værald̨* värld, *bruahæıt* brådska, *gǫhæıt* godhet, *hæımlıhæıt* hemlighet, *lıstıhæıt* listighet, *træıthæıt* trötthet. Bland dessa förkorta följande vokalen: *-sutu*, *ıud̨u*, *muru*.

Bortfallet utljudande d eller g ersättes före best. art. af *ı* eller *y*: *brǫıa* l. *brǫya* brädet, *sı̧yu* sidan.

Anm. *u* förekommer som best. slutartikel för fem. sing. äfven på Gottland för ord, som i obest. sing. ha -ä, d. v. s. fult analogt med mom. a) här ofvan. Det har sitt ursprung i de svaga fem:s oblika kasus i sing. ock har i målet öfvergått jämväl till de under b) nämda starka fem. Ord likadanade med de under a) anförda ha i estsv. obest. ock best. *-u*, i nyl. obest. *-u*, best. *-un*. Märkligt är, att flere af de under b) nämda i Estl. ha som best. artikel *-ı*: *brǫ-ı*, *hælp-ı*, *ıǫd̨-ı*, *makt-ı* (orms.), *nǫt-ı*, *skuld-ı*, *væd̨-ı*, *hæıtsǫt-ı* (råg.), *-haıtı*, *hæıtı*. På samma sätt motsvaras också *-u* i Runömålets mask. o. fem. plur. af estsv. *-ı*: *bǫndru-bǫndrı*, *fǫtru-fǫtrı*, *hændru-hændrı* (råg. wicht.), *lı̧su-lı̧sı* o. s. v.

§ 173. Best. sing. = obest. ha följande feminina:

1) på *-a*: *aska* aska, *kræva* kräfva, *skıæva* linskäfva, *stıka* kvarnsticka, *trasa* trasa; så ock *rua* råd.

2) på *-u*: *fıu̧rparu* »fyrpar» (dans), *flayu* flager, *klu̧mu* kaffesump, *masu* en dans, *puru* kaffesump.

3) på *-ı*: *kırkı* kyrka.

§ 174. Slutartikeln för neutra är:

1) *-ı* för alla utom de i mom. 2) ock § 175 uppräknade. Som ersättning för utfallet slutljudande d eller g inträda i best. sing. före ändelsen *ı*. Ex. *bru̧kı* bruket, *bǫd̨ı* bordet, *ægı* ägget; *stæıı* städet, *blaıı* bladet, *flaıı* flöjeln, *knæıı* knäet, *træıı* trädet, *mıı* mjödet, *mǫıı* modet.

2) *-u* för *bu̧* bo, *hu̧* hufvud, b. *bu̧u*, *hu̧u*.

§ 175. Singularens bestämda form = obest. hafva följande neutra:

1) alla på *-ı*, *-ı*: *dıkı* dike, *ıtandı* mål (mat), *stıkı* stycke, *sılkı* silke o. s. v.

2) på *-a: strua* strå.
3) på *-u: klıku* buller.

Kasus.

§ 176. Bland kasus utmärkes med skild ändelse blott **genitiven**, hvilken i allmänhet mera sällan användes ock då i **sing.** oftare än i plur. Genitivens ändelse är *-s*.

§ 177. Oregelbundna substantiv.

Mask.	*bǫn* bonde	plur. *bẹndru*
	brǫyər broder	*brẹyra*
	buat båt	*bẹto*
	fǫr fader	*fædru*
	fǫt fot	*fẹtru*
	kwæst kvast	*kwæstru*
	man man	*mæno* o. *mænı*
	spua sked	*spẹnu*
	sǫn son	*sænı*
	uas ås	*ẹsu*
Fem.	*bǫk* bok	*bẹkru*
	brǫ bro	*brǫna*
	dǫtər dotter	*dẹtro*, *dǫtro*
	glǫ glöd	*glẹro*
	guas gås	*gæso*
	huand hand	*hændrıı* o. *huandu*
	klǫ klo, best. *klǫna*	*klǫnu*
	ku ko	*kǫna*
	law lada, best. *layu*	*layu*
	lus lus	*lısu*
	mǫr moder, best. *muru -a*	*mẹru*
	nuat natt	*nẹtru*
	rost mil	*rostru*
	rǫt rot	*rẹtru* o. *rǫtu*
	sınd synd	*sındru*
	tan tand	*tændru*
Neutr.	*strua* strå	*stræru*

Neutr. *stuaɣ* stång plur. *stæɣru*
tuaɣ tång *teɣru*
vruaɣ spant *vreɣru*.

Anm. 1. Endast i de här upptalda plur. *bend-r-u*, *breɣ-r-a*, *fæd-r-u*, *kwæst-r-u*, *gle-r-o*, *net-r-u*, *stæɣ-r-u* o. s. v. kan man finna tydliga spår efter äldre fördelning mellan best. ock obest. form. Jfr § 158,4.

Anm. 2. *-na*, *-nu* i plur. *brona*, *klonu*, *kona* är fsv. o. fn. slutartikeln för plur. fem. -nar (Rydqv. II, 241); därifrån har n öfvergått till sing. i *klona*. *n* i *spenu* har ej samma förklaringsgrund: det har bortfallit i sing., som tidigare varit **spuan*, jfr fsv. span.

Namn.

§ 178. Bland ortnamn finnas få af större lingvistiskt intresse. RUSSWURM angifver i *Eibofolke* § 56 (I, s. 50—51) åtskilliga äldre ock nyare härledningar för öns namn. För min del tror jag, att det kommer af lett. ro'hnis själ (phoca), stödjande mig vid denna förmodan på den omständigheten att äfven ett hemmansnamn på orten är lettiskt: *kokas* af lett. kohks träd.

Bland öfriga gårdsnamn grunda sig *stæfəns*, *isaks*, *beŋs*, *kluas*, *iuans*, *loŋs*, *ulas*, *uliz*, *pæs*, *mas*, *mikus*, *andəs*, *prus*, *ions* otvetydigt på nomina propria: Staffan, Isak, Björn, Klas, Johan, Lorents, Olof o. Ole, Pär, Mats, Mikael, Anders, Brus (ganska vanligt i Estland), Jon. *benas* är möjligen af Berndt, *skalus* af Karl, Kalle (med tillsatt *s*, jfr *skalubudan* = Kalbodan i Nylands skär). Appellativa ingå i gårdsnamnen *bæŋgs* ock *haɣas*, *hsa* ock *buldəs*, de två sist anförda måhända gamla omskrifningar för dunderguden Tor (jfr *hsa* i ordboken). *duskas* påminner om smål. duska vara senfärdig, dusker senfärdig karl. Till *nogis*, *muaks*, *holiɣəs*, *kos* har jag ingen förklaring att föreslå.

§ 179. Benämningar på klippor, skogar, ängar ock tegar äro alt igenom appellativ: *kuns-ud*, *riɣs-ud*, *giɣs-our*, *holma*, *dur-our*, *skiul-our*, *hou-biæri*, *suand-biæri*; *kuns-giadu*, *gal giadu*, *uas-giadu*, *tri-Ilæɣi*; *oustr-eɣia*, *fost-eɣia*, *aɣs-eɣia*, *el-kiari*. Ord numera obrukliga i målet ingå i ängsnamnen *lanu* = da. diall. laane, lane öppen plats, ock *vatu-reiu*,

hvars senare del är att härleda från fsv. reþa, fn. reiða tillreda, anordna.

§ 180. Personnamnen äro följande:

manliga: *andrus* Anders, *arvɪ* o. *ala* Arvid, *frɪtsu* Fredrik, *gofʂɪ* Gottfrid, *hansa* Hans, *hæna* Henrika, *ɪuhan ɪuan ɪaña* Johan, *ɪækən* Jakob, *ɪʃɪ* Isak, *kaʃa* Kasper, *kɪtan* Kristian, *matsɪ* o. *mata* Mattias, *pets* Petter, *tonsa* o. *todʂ* Tomas.

kvinnliga: *bæka bækɪ bækɪ pækɪ* Rebecka, *boʃɪ* o. *mata* Marta, *dotɪa* o. *tɪa* Dorotea, *gɪata* o. *gɪæta* Gertrud, *hæda* o. *hædsɪ* Hedvig, *katrɪ katru katɪ trɪɣka trɪna* Katarina, *lena lɪnʃa lanɪ mala molɪ* Magdalena, *lɪsa* Elisabet, *marɪ* Maria, *stɪn* Kristina, *valba* Valborg, *vɪsa vɪsɪ loɪsɪ* Lovisa.

Det ser ut, som låge gammal tradition till grund för namnet *todʂ*, ty detta är etymologiskt mera likt **Tord** än **Tomas**. Vid barndop uppgifva föräldrarne gemenligen den i allmogens mun bekanta namnformen, hvilken af prästen lätteligen missförstås ock införes under allmännare namn. På samma sätt är *lanɪ* **Lona** rätteligen **Apollonia**, ej **Magdalena**.

§ 181. Släktnamn finnas endast undantagsvis, t. ex. *endərbusk* (på *ulɪs*). Vanligen uppkallas efter gården, t. ex. *benas marɪ, ɪsaks frɪtsu, bɪsas andrus, nogɪs gofʂɪ, koks lena* o. s. v.

III. Adjektiv.

§ 182. Att här fördela adjektiven på stark ock svag böjning är egentligen ologiskt, emedan de som svaga — d. v. s. föregångna af pron. *han huan he te tæɪm, hɪan* l. *dan* (se §§ 168 ock 204), eller utan artikel med samma betydelse i sing., ock likaså i motsvarande plural ställning — förete blott stammen.

§ 183. Därimot hafva adjektiven i sing. en tvåfaldig böjning, beroende af huruvida de stå *α*) som attribut eller *β*) som predikat l. absolute. Dessutom skilja sig i-stammar i sin deklination litet från andra adjektiv.

§ 184. Skemat blir sålunda:

	sing. mask.	sing. fem.	sing. neutr.	plur. m. f. n.
attrib.	-an	-u, -o	-t	stammen
	-un	-u	-ut	-u
	-on	-o	-ot	-o
	-ıan, -ın, -ın	-ıu	-ıt	-ı
pred. o. absolut	-ər, -yəʀ	stammen	-t	stammen
	-ıər, -ıyəʀ, -ındər	-ı	-ıt	-ı.

Denna dubbla böjning af adj. återfinnes vida fullkomligare i Nukkömålet, kan äfven spåras i Dagö- ock Rågömålen (se VII ON. § 181).

§ 185. Framför mask. *-an* inskjuta adjektivstammar på *-ua* ofta, framför fem. *-u*, *-o* alltid *y*; de på *ǫ* ock *ǫ* inskjuta i båda fallen städse *v* l. *w*: *gruayan* f. *gruayu* n. *gruat* grå -tt, *blǫwan* f. *blǫwo* n. *blǫwot* blå -tt, *mıǫvan* f. *mıǫvo* n. *mıǫft* spenslig -t, pl. *grua*, *blǫ*, *mıǫ*. Dock kan efter adj. på *-ua* ändelsens *a* äfven utstötas: *bluan*, *gruan*.

§ 186. Framför mask. *-ər* inskjuta vokaliskt utljudande adj.-stammar *y*, de på *ı* dock endast undantagsvis. Då öfvergår (enl. § 114,1) *r* till *ʀ* ock hela ändelsen lyder: *-yəʀ*, *-oyəʀ*, *-uyəʀ*, *-ıyəʀ*: *gruayəʀ* grå, *gǫyəʀ* god, *blǫsoyəʀ* blåsig, *mǫdıyəʀ* modig.

§ 187. Ändelsen *-ın* höres jämförelsevis ofta ock begagnas isynnerhet af starka particip (supina), ock böjas de då som *stulın* ock *stulıan* stulen. *-ın* har jag funnit blott i *kulın* o. *-ıan* kulen, *skıın* o. *skııan* brokig. *-ındər* är likaledes högst sällsynt ock kanske under senare tid inkommet från Nukkö, som har *-ındur* (af *ın* + *ur*).

§ 188. För bruket af *o* eller *u* i fem. af adj. på *-an* kunna bestämda regler ej gifvas. I denna ställning växla nämde vokaler ofta. Dock använda följande öfvervägande *o*: *alan* all, *avundsıukan* afundsjuk, *blǫwan* blå, *brąkan* skör, *brunan* brun, *duan* duglig, *duran* stor, *ǫdmıukan* ödmjuk, *flątan* flat, *gǫlan* gul, *grǫwan* grof, *guldan* förgyld, *ıaman* jämn, *ıran* yr, *kualdan* kall, *lıǫman* ljum, *lıusan* ljus, *lungsıukan* lungsiktig, *mıǫvan* spenslig, *mıukan* mjuk, *nouan* njugg, *nuran* småfänig, *rouan*

röd, *sẹtsu̯ran* sötsur, *sıu̯kan* sjuk, *su̯ran* sur, *svaţan* svart, *swuaran* svår, *ʒlu̯an* slug, *tun̯an* tunn, *vạnan* van.

§ 189. Efter lång vokal förlänges det neutrala *t*, som för öfrigt enl. i § 126 gifna lagar sammansmälter med *l* ock *r* till *ţ*, hvarjämte, då stammen slutas på *t*, nytt *t* ej antages i neutr.: *frı̯ţ* fritt, *nı̯ţ* nytt, *gạţ* gammalt, *du̯ţ* stort, *svaţ* svart. -gt, -kt bli enl. § 85,2 *ht*, t. ex. *swạyan swạht* svag -t, *tıuḳan tıuht* tjock -t, *brạkan brạht* skör -t. Dock har man *gọan goţ* (ej *gọţ*) god -t, *lıʒlan lıtıt* liten -et, *kraftan kraftut* kraftig -t.

§ 190. Ang. participiets böjning se § 141.

§ 191. Oböjliga äro följande adjektiv:

1) värkliga adj.: *æıı* egen, *æınsın̯u* envis, *æısandı* ensam, *u̯rvæto* vettlös, *mulı* mulen, *ọkno* främmande, *vı̯pı* öppen, oftast äfven *petsıkas* vacker;

2) ursprungligen svaga part.: *blıkna* blek, *feţroḷa* förtrollad, *ọbọa* objuden, *stıạŋa* brokig, *uabusa* huller om buller, *uahuŋra* uthungrad, *uakrusa* krusad, *uamaţa* utmattad, *uatanka* uttorkad, *ẹka* ärad, samt *uasvæʒtı* utsvulten efter starka konj. Någon gång säges i neutr. *blıknat* o. s. v.

§ 192. Adjektivens komparation är antingen stark: komp. *-ər*, superl. *-st* eller svag: komp. *-a*, superl. *-ast*.

Den senare, som äfven återfinnes i Estl. (VII ON. § 186), är den allmänna i målet; den förra följes endast af några oregelbundna adj. Framför *-a* i den svaga komparationen undergå vokaliskt slutljudande adj. samma förändringar som före *-an* ock *-ər* i posit. mask.: *gruaya gruayast* gråare -ast, *blạsoya blạsoyast* blåsigare -ast, *golıa golıast* färdigare -ast. Både komp. ock superl. äro städse oböjliga; superl. föregås vanligen af *alt*, *alta*, *aḷ*.

§ 193. Oregelbunden komparation hafva följande adjektiv:

du̯ran stor	komp. {*du̯ra* / *stẹra*	superl. {*du̯sţ* / *stẹsţ*
grọwan grof	*grẹvər*	*grẹvst*
gọan god	*bætər*	*bæst*
houan hög	*hæıər*	*hæıst*
lıʒlan liten	*mındər*	*mınst*
luaŋan lång	*læŋər*	*læŋst*
uŋan	*ıŋər*	*ıŋst.*

§ 194. Komparativ ock superlativ (med adjektiv betydelse ock användning) utan motsvarande adj. i posit. förekomma af följande adverb ock prepositioner:

fıar komp.	*fıarma* fjärmare	superl. ——
fırı	*for* förr	*foʂt*
fram	*fræma* främre	*fræmst* först
ın	*ınra* inre	——
mıkı	*mæıər* mer, större	*mæst*
mıla	——	*mılast* mellerst
nuar	*næmar* närmare	*næst*
ua	——	*uapast* öfverst
andı	——	*andəst* underst
ut	*ıtra* yttre	——

IV. Räkneorden.

§ 195. Grundtal.	§ 196. Ordningstal.
1. *æn* f. *æın* n. *æıt*	*foʂt*
2. *tu*	*anan* f. *ayʌu* n. *anat* l. *ana*
3. *trı*	*trɛıı*, *trıdı*
4. *fıur*	*fıæd*
5. *fæm*	*fæmt*
6. *sıæks*	*sıæt*
7. *suu*	*suənd*
8. *otu*	*otənd*
9. *nıı*	*nıənd*
10. *tıı*	*tıənd*
11. *ælw*	*ælwənd*
12. *tolw*	*tolwənd*
13. *træta*	*trætand*
14. *fıota*	*fıoutand*
15. *fæmta*	*fæmtand*
16. *sıæksta*	*sıækstand*
17. *suuta*	*suutand*
18. *otərta* l. *otəta*	*otərtand* l. *otətand*
19. *nıta*	*nıtand*
20. *tıouu*	*tıouund*

21.	*æɪn o tɪouu*	*æɪn o tɪouund*
22.	*tu̯ o tɪouu*	*tu̯ o tɪouund*
	o. s. v.	o. s. v.
30.	*trætɪ*	*trætɪənd*
40.	*fɪu̯ʃɪ*	*fɪu̯ʃɪənd*
50.	*fæmtɪ*	*fæmtɪənd*
60.	*sɪækstɪ*	*sɪækstɪənd*
70.	*sɪu̯tɪ*	*sɪu̯tɪənd*
80.	*ototɪ*	*ototɪənd*
90.	*nɪ̯tɪ*	*nɪ̯tɪənd*
100.	*hundər*	*hundrənd*
200.	*tu̯hundər*	*tu̯ hundrənd*
	o. s. v.	o. s. v.
1,000.	*tu̯sən*	*tu̯sənd.*

§ 197. Alla räkneord stå liksom i Estl. med singularis af tillhörande substantiv, äfvenså adj.-pron. *muay* mången -a.

§ 198. Räkneorden 2—4 böjas sålunda:

	mask.	fem.	neutr.
attrib.	*twa*	*twar*	*tu̯*
pred. o. abs.	*twayɪr*	*twarɪr*	*tu̯*
» »	*trɪ̯ɪr*	*trɪ̯*	*trɪ̯*
» »	*fɪu̯rɪr*	*fɪu̯r*	*fɪu̯r.*

Den här använda ändelsen *-ɪr* är gammal ändelse för adj. **mask.** pl., det enda fall i målet där man har exempel på adjektivisk pluralböjning. Härmed fult jämförlig är nukk.-orms. böjning af 2—12. Gammal plur. ser jag ock i närp. **två-rar, tri-ar, fy-rar, femm-ar,** då de stå absolute (Frth. Närp. s. 144). Begagnade substantiviskt antaga räkneorden 1—12 ett *a*: *æn̯a, æɪna, æɪt̯a, tu̯a, trɪ̯a* o. s. v. Äfven i nyländskan vidfogas ofta **a till** räkneorden (se Frth. Nyl. s. 102).

§ 199. I ordningstalen växlar jämt ändelsen *-ɪnd* med *-ənd*; äfven *-ɪndɪ, -əndɪ* höras.

§ 200. För att utmärka halfva tal säges: *halvan* (adj.) = $^1/_2$, *halvana* = $1^1/_2$, *halvtrɪdɪ* = $2^1/_2$, *halvfɪæd̯* = $3^1/_2$, *halvfæmt* = $4^1/_2$, *halvsɪæt̯* = $5^1/_2$, *halvsɪu̯ənd* = $6^1/_2$, *halvot̯ənd* = $7^1/_2$, *halvsɪ̯ənd* = $8^1/_2$, *halvtɪ̯ənd* = $9^1/_2$.

V. Pronomina.

§ 201. Pronomina personalia äro:

		1 pers.	2 pers.
sing.	nom.	*ıa̧, ıa*	*tu*
	ack.	*mȩ, me*	*tȩ, te*
plur.	nom.	*vı̨, vı, vı*	*nı, nı*
	ack.	*os*	*ıar*

		3 pers. mask.	fem.	neutr.
sing.	nom.	*han, an*	*huan, a* (enkl.)	*hȩ, he*
	gen.	*hans*	*hænaş*	
	ack.	*han, an, 'n*	*huan, a, u, hu, hænar* *hæna*	*hȩ, he*
			för alla kön	
plur.	nom. o. ack.		*te, tæım, dæm*	
	gen.	attr.	*tear, tæıms*	
		pred. o. abs.	*teara, tearu, tæıms.*	

Gen. af tredje personen sammanställes oftast med bestämda formen af subst., som då kan stå såväl före som efter pron.: *hȩ ȩr hans buanı* det är hans barn l. *buanı hænaş* hännes barn. I ack. sing. fem. 3 pers. öfvergår *h* stundom till *y*: *ıa kom̨ dæn̨ mæ̨ yu* jag kom dit med hänne.

§ 202. Pronomen reflexivum är *sȩ, se* för båda numeri.

§ 203. Pronomina possessiva äro:

sing.		mask.	fem.	neutr.	plur. m. f. n.
	attr.	*mın̨* min	*mı̨n*	*mıt̨*	*mı̨n*
	pred. o. abs.		*mı̨nu*		*mı̨nra, mı̨nıra*
	attr.	*tın̨* din	*tı̨n*	*tıt̨*	*tı̨n*
	pred. o. abs.		*tı̨nu*		*tı̨nra, tı̨nıra*
	attr.	*sın̨* sin	*sı̨n*	*sıt̨*	*sı̨n*
	pred. o. abs.		*sı̨nu*		*sı̨nra, sı̨nıra*
	attr.	*von̨, uaran*	*uar*	*uat̨*	*uar*
	pred. o. abs.	vår	*uaru*		*uarar*
	attr.	*ıan̨, ıyan̨*	*ıar, ıyar*	*ıat̨ ıyat̨*	*ıar, ıyar*
	pred. o. abs.	eder	*ıaru, ıyaru*		*ıarar, ıyarar.*

Dessa stå alltid med bestämd form af subst., som stundom tager plats före pron.: *mın hoşu* l. *hoşu mın* mina hästar, *mın buat'n* l. *buat'n mın* min båt.

Anm. 1. *von* är urspr. ack. sing. mask. fsv. varn, *uaran* äfvenså. *ıyaŋ* är, då *y* = d, þ (se 81,1) ock *ŋ* = rn, likaledes ursprunglig ack. sing. mask. fsv. iþarn.

Anm. 2. Svårförklarligt är, hvarifrån *u* inkommit i fem. predikativa form — månne från dat. sing. fem. i, e (utbytt mot *u*, genom lån från subst. böjn.) eller dat. mask. neutr. u? Jfr fsv. minum minni minu. Det pred. *-ra, -ıra, -ar* i plur. anser jag ha kommit från gen. plur.; jfr *mınra, tınra, sınra, uarar, ıyarar* med fn. mínna, þínna, sínna, várra, yð-(v)arra för 'mínra, 'þínra, 'sínra o. s. v. Äfven i Närpes förekommer delvis dubbel böjning af pron. poss., i det plur. fem., stående som attribut efter subst., erhålla ändelsen -ar (Frth. Närp. § 90 anm.); där sammanfalla minar, tinar, sinar, vorar, edrar med fsv. nom. ack. pl. fem.: minar, þinar, sinar, varar, iþrar.

§ 204. Pronomina demonstrativa äro följande, som alltid stå med bestämdt subst.:

sing. m. *han*	f. *huan*	n. *he, he*	plur. *te, tæım*	den
	(böjes liksom 3 pers. pron.)			
nom. *hıan, hıan*	*hıæn*	*hıæna*	*hıæn*	den här
		pred. o. abs.	*hıænıra*	
gen. *hıans*	——	*hıænas*	*hıænıras*	
dan	*dæn*	*he, he*	*tæım*	etc. den där.

Alla brukas de såväl substantiviskt som adjektiviskt.

§ 205. Pronomen relativum är *som, sum*, användt likasom i rspr.

§ 206. Pronomina interrogativa äro:

hoım gen. *hoıms* hvem? subst.

hua l. *ho* hvad? oböjl. subst.

ho fır æt hvad för slag? subst. o. adj.

ho ɿlıkan f. *hua ɿlıku* n. *hua ɿlıht*, pl. *hua ɿlık* hvilken? hurudan? Detta pron. är både subst. ock adj., står i senare fallet med bestämdt substantiv.

§ 207. Pronomen reciprocum är *uatana* hvarandra gentl. *'huat ana* hvartannat (jfr § 87).

§ 208. Pronomen reflexivum är det oböjliga *sıɑl* själf, städse användt substantiviskt.

§ 209. Pronomina indefinita äro:

	sing. mask.	fem.	neutr.	plur. m. f. n.
adj. o. subst.	*alan* all	*alo*	*alt*	attr. *al* pred. o. abs. *alro*
adj. o. subst.	*ɑn* annan	*ɑn*	*anat*	*mayr*
adj. o. subst.	*ɑnan* »	*ɑn* o. *ayru*		
adj. o. subst.	——	——	——	*bægıar* bägge
adj. o. subst.	*ɛgan* ingen	*ɛgu*	*ɛgtıg, ıgtıg* *ætı*	attrib. *ɛg* pred. o. abs. *ɛga*
gen.	*ɛgıns, ɛgas, ɛgıs*	*ɛgus*	——	*ɛgas*
adj.	*horı* hvarje	*horı*	*horı*	——
adj. o. subst.	*horı æn* hvarje	*horı æm*	*horı æt*	——
adj.	*huan* hvarje	*huan*	——	——
adj.	*muag* mången	*muag*	*muag*	*muag*
adj. o. subst.	*nagran* någon	*nagru*	*nagəl*	——
gen.	*nagrans*	*nagrus*	——	——
subst.	——	——	——	*suma* somliga
adj.	*ɔlıkan*	*ɔlıku*	*ɔlıht*	*ɔlık* slik, sådan.

Bland dessa stå *alan*, *ɛgan*, *horı æn*, *nagran*, *ɔlıkan* med obestämdt subst., *bægıar*, *horı*, *huan* med bestämdt subst., *muag* med obestämd sing. Af *alan* begagnas mask. o. fem. sing. endast abs. o. pred., *alt* ock plur. *al* nästan blott substantiviskt.

En—en annan omskrifves med *ɑn-ɑnan*, t. ex. *ɑnan pıl stæıt ɑn ı vatnı.*

VI. Adverb.

§ 210. Bland dessa uppräknas här endast några märkligare: *guar* i går, *dɑ* i dag, *ual* bittida, *moru* i morgon, *morıs* i morse, *kwɑldo* i afton, *nuatu* sistlidna natt, *uaras* i våras, *sumras* i somras, *hɛstas* i höstas, *hɛsto* nästa höst, *wıntras* i vintras[1], *fıɑd* i fjol, *for* förr, *gısta* genast, *ıuas* iåns, *ıust* just,

[1]) *mæ dɑın*, *nuatu*, *uarı*, *uara*, *sumaŋ*, *hɛsto*, *wıntəŋ* utmärker här, liksom i Estland ock Nyland, under loppet af dagen, natten, året o. s. v.

nu *bæst* just nu, *nunn* ännu, *nu* nu, *golkə* o. *ræia* redan, *alti* o. *altia* alltid, *alt* o. *alta* altför, *fulit* o. *mikt* mycket, *liti* l. *-i* litet; *got* godt, *il* illa; *ful* o. *fular* väl, *grant* noga, *no* nog, *kanske* kanske, *knaft* knapt; *suna* söderut, *væsta* västerut, *nor* i norr, *esta* österut, *fiar* o. *fiar* fjärran, *lagt* långt, *in* in, *inafiri* innanför, *infor* inom, *infruam* inifrån, *ut* ut o. ute, *nuar* nära, *fram* fram, *framafiri* framför, *but* bort, *hæim* hem o. hemma; *alstæs* allestädes, *egstæs* ingenstädes, *nagəstæl* någonstädes, *anastæl* annanstädes, *bakas* till baka, *bakæt* efteråt, *bako* o. *bakum* bakom, *niyən* ner, *up* upp, *uend* på ända; *hak* o. *hagk* hvar -t, *hakfiri* hvarför, *hakfruam* hvarifrån, *hagkot* hvart; *dæn* där o. dit, *hæn* här o. hit, *hoti* o. *huati* när, *hus* huru, *sua* så, *sualis* sålunda; *fædis* färdigt, *giaŋ* o. *giæŋt* gärna; *bara* blott, *æindast* endast; *æti* o. *ænti* icke, *ia* ja; *bruat* brådt, *i hel* ihjäl, *i lag* lagom, *hop* tillhopa, *sundər* sönder, *sahlis* småningom.

§ 211. Neutrum af flertalet adjektiv kan användas adverbielt ock då äfven undergå stegring. Komparera kunna äfven följande bland ofvan uppräknade rena adverb:

fiar fjärran	komp. *fiarma*	superl. ——
——	*for* förr	*fost*
il illa	——	*væst*
liti föga	*mindər*	*minst*
mikt mycket	*mæiər*	*mæst*
nuar nära	*nuara*, *næmar*	*næst*
sæint sent	——	*sæinst*
ual bittida	*uala*	——
ut ut	*itra*	——

Jfr § 194, där flere bland dessa äro uppräknade af den grund, att de i komp. ock superl. äfven kunna ha rent adjektiv betydelse.

VII. Konjunktioner.

§ 212. Konjunktionerna äro följande: *bara* men, *æl* eller, *o* ock, *mæ* äfven, *fast* o. *fasti* fastän, *no* dock, nog, *mila* emellertid, *som* om, *sua* då, *tua to* då när, *æ* o. *æn* att.

VIII. Prepositioner.

§ 213. Prepositionerna äro hufvudsakligen följande: *æft*, *æt* efter, *bakæt* bakefter, *bakum* bakom, *lags mæ* längs, *ı ı ı utı utı* i, uti, *pa po uapa upa* på, uppå, *mıla* mellan, *mıt ı*, midt i, *mıt pa*, *m. upa* midt på, *næst* vid, hos, *nua næst* nära intill, *ıvı* o. *ıvı* öfver, *undı* under, *fruam* från, *ua* af, *gınum* genom, *ınafırı* o. *ınfor* inom, innanför, *utanom* utanför, *utır* ur, *mæ* o. *mæ* med, *mot* mot, *tı* till.

§ 214. Bland prepositionerna hafva följande gradförhöjning:

bakum	superl. *bakumst*
mıla	*mıłast*
uapa	*uapast*
undı	*undəst.*

IX. Interjektioner.

§ 215. Interjektionerna äro de i rspr. vanliga: *fı* l. *fuı* fy, *no* l. *noh* nå, *oı* oj, *hut* hut; dessutom *kufşı* kas! (till kattor) ock afskedsordet *blınwæl* farväl.

Språkprof.

1 Mosebok kap. 1, vv. 1—10.

1. *ı berınıga skapa gęs hımuŋ o ıǫdu (ıudu).*

2. *o ıudu var mork o tǫm o morknu ıvı he dıup, o gęs uandan svæva ıvı vatnı;*

3. *o gęs sa: varı lıus, o he var lıust.*

4. *o gęs suaw, æ lıusı var got, o skęd ua lıusı fruam morknu*

5. *o kala lıusı fırı da o morknu nuatu, o blæı sua ua morın o kwældo han foştdaın.*

6. *o gęs sa: varı æt fæstı*[1], *som skęl fruam uatana hımuŋ o ıǫdu;*

7. *o gęs gıǫd he fæstı o skęd mıla he vatnı, som var uapast hımuŋ, o he, som var undı. o he skęd sua.*

8. *o gęs sa fæstı fırı hımæl. o blæı sua morın o kwældo han an daın.*

9. *o gęs sa, æ he vatnı, sum var undı hımuŋ, skut samæl se alt tı æt stæl, o he tor sku sıns. o he blæı sualıs.*

10. *o gęs kala he tor luandı fırı ıǫd o he wuat fırı sıǫ; o han suaw, æ he var alta got.*

Öfversatt af Anders Bisa d. 20 juli 1879 på Runö.

Ordstäf.

1. *utı lumt vat'n gua stęşt fıskı.*	Uti lugnt vatten gå största fiskarna.
2. *alt er ætı gul, som glıtrər.*	Alt är inte guld, som glittrar.
3. *æn fasun hun kan mæ bıt æn vang.*	En ful hund kan med (också) bita en varg.
4. *utı dęın blı al lık.*	Uti döden bli alla lika.
5. *ılıkan hær, ılıkan dræŋ.*	Slik herre, slik dräng.

[1]) Ordet saknas i målet; dag. har *mælaskæl*, orms. *mılaskæl*, nakk. *mılaskęd*.

Till jämförelse med Estlands diall. lemnas här följande Ordstäf:

1) Nukk.-orms. *uðɪ stɪlt vat'n gạ taɪ stẹʂʈ fɪska.*
Dag. *ɪ stɪḻa vat'n gạ stẹʂʈ fɪska.*
Råg.-wicht. *ɪtɪ lɪu̱m* (råg. *lɪọm) vatnɪ gạr mæst fɪskɪ.*

2) Nukk.-orms. *alt æ̱r ænt guḻ som glɪmar.*
Dag. *alt ɪæ̱r ænt guḻ som glɪmar.*
StRåg. *alt æ ɪṯ guḻ som glɪgɪɪr* (äfven: *glɪ̱r).*
LRåg.-wicht. *alt ɪẹr ɪṯ guld som glɪmər.*

4) Nukk.-orms. *utɪ dẹn blɪ̱ aḻur* (f. *aḻar*, n. *aḻ) lɪ̱kur.*
Dag. *ɪ dẹn blɪ̱ aḻar æɪṯ.*
Råg.-wicht. *ɪtɪ dẹn blɪ̱r aḻ æɪns.*

5) Orms. *toḵɪn hæṟ, toḵɪn dræ̱ɣg.*
Nukk. *æn tulɪ hæṟ, æn tulɪ dræ̱ɣg.*
Dag. *ɔlɪkər hæṟ, ɔlɪkər dræ̱ɣg.*
Råg. *tolɪn hæṟ, tolɪn dræ̱ɣg.*
Wicht. *tolɪn hæṟ, tolɪn dræ̱ɣg.*

Runöbons uppfattning af bröllopsglädjen framgår af följande entusiastiska utlåtande:

hẹsto ska buḻupɪ kuma. tua ska vɪ dans, ɪta kæ̱ta, drɪḵ bræ̱mɪn, klɪmskɪn, ɪta klɪɣ upa hoɪtbrẹ, kakubrẹ, sẹtsu̱ʈ brẹɣu, kouk huʂ bru̱folkɪ kuma uṯər kɪkkɪ.

Till hösten skall bröllopet komma. Då skall vi dansa, äta kött(en), dricka brännvin, klimp(en), äta smör på hvetebröd, kakbröd, sötsurt bröd(en), se huru brudfolket komma utur kyrkan.

ORDBOK.

a.

a pr. pers. hon (hälst efter verb); hänne.

agna f. pl. agnar.

ayłıs adv. 1) annars; 2) annorlunda.

ayru f. annan (jfr *anan*).

akt sv. 1 tr. akta.

aktar *-aŋ, -ara* m. vaktare; herde.

akar *-e, -u* n. ankare. Jfr fn. **akkeri.**

akaraım *-ın, -a* m. ankararm.

akarfłı *-ı, -u* n. den som en pilspets formade ändan af ankararmen.

akarlæg *-ın, -ıa* m. ankarlägg.

akarstıæg *-ın, -a* m. ankarkätting.

aks *-ı, -u* n. ax.

aksuł *-uŋ, -uła* m. hjulaxel.

alald *-'n, -a* m. 1) alla (fogel); 2) fogelvätte.

alalud *-'n, -a* m. alla (fogel).

ala n. pr. Arvid.

alan *alo alt* all, hel. *he er alt swa* det är alldeles så. Plur. pred. o. abs. *alro.*

almans adjekt. talesätt: allmän. *he er æn almans fara* det är en allmän farsot.

alstæs adv. allestädes.

altı / *altıa* } adv. alltid.

alvarsaman -u -t allvarsam.

alt adv. altför.

alta adv. altför. Jfr nukk. **alta,** dag. **alda,** wicht. **alti,** nyl. **alto.**

alm -ın, -a m. alm.

alp -a, -o f. stenskvätta.

am -a, -u f. amma.

an pr. pers. nom. o. ack. han, honom.

anan ayru anat den andre(-a).

anastæl adv. annanstädes.

and -a, -u f. and (anas).

andər -dra, -dru f. 1) lösköl; 2) sälskinnsfoder under snöskid. Jfr fn. **andri, öndurr,** no. **andor.**

andrus n. pr. Anders. I Estl. *anduṣ.*

ans'l -sla, -sla f. bösskolf.

ans'lblæk -ıa, -ıu f. bläckbeslag på bösskolfven.

ansıft -ı, -u } n. ansikte.
ansıht -ı, -u }

aŋər aŋra aŋrat tr. o. intr. ångra.

aŋst -a f. ångest.

apald -a, -u f. 1) apel, äppelträd; 2) fruktträd i allmänhet.

apalt -a, -u f. = föreg.

apsat -'n, -a m. skoklack; nht. **absatz.**

arvata sv. 1 tr. o. intr. gissa; estniskt låneord.

arvı n. pr. Arvid.

aŋg sv. 1. tr. förarga.

aŋgan aŋgu aŋht arg, vred.

aŋgsıntan -tu -t fallen för vrede, argsint.

aŋm -ın, -a m. 1) arm; 2) ärm.

aŋman -u -t adj. arm, eländig.

aŋmbua -an m. armbåge.

aŋmkıst -a, -u f. fattigkassa.

aŋmopot -'n, -a m. hvitt **skynke** öfver nacke ock bröst, brukadt af kvinnfolket om söndagarne.

aŋmsgrop -ı, -u n. **armhåla.**

aŋmspæl -n, -a m. ärmens öfre mynning.

aŋmvık -ı, -u (l. *-vıku*) n. armveck.

ask -ın, -ıa m. askträd.

aska -a f. aska.

askıtundər -drı n. ett slags **hvitt** tunder (af färg som **aska**).

aş -'n, -a m. stuss.

aşıaŋ -ı, -u n. »lävang» **på båt** (den krokiga järnslå, **som** förenar styr- ock **babord** ofvanom rorpinnen).

aşklug -a, -u f. arshål, **anus.**

aştaŋm -ın, -a m. ändtarm.

avundas -ast -ast afundas.

avundsıukan -sıuko -sıuht afundsjuk.

a.

al -a, -u f. al.

anan an o. *ayku anat*, pl. *mayk* pron. annan.

an an anat, pl. *mayk* pron. = föreg.

aronstaŋ -a f. namn på stjärnbilden »Orions bälte»; **egentl. Arons stjärna.**

b.

baya sv. 1 tr. o. intr. bada.
baka sv. 1 tr. o. intr. 1) baka; 2) värma, basa.
baka *-an, -a* m. rygg på äggvapen.
bakar *-aŋ, -ara* m. bagare.
bak *-an, -a* m. backe.
bakan *-u -ut* backig.
bakum adv. o. prep. bakom.
bakumst prep. o. adv. superl. längst bakom.
bakumstam *-ɪn, -a* m. akterstäf.
bakumstmast *-ɪ, -u* n. masten längst akterut.
bakumstmastdragræip *-ɪ, -u* n. fallrep vid aktermasten.
bakumstmastɪstag *-ɪ, -o* n. stag på aktermasten.
bakumstræip *-ɪ, -u* n. tåg fäst i bakdelen af väfven.
bakumstsɪyæl *-ylɪ, -ylu* n. bomstorsegel.
bakumstskout *-ɪ, -o* n. skot vid storseglet.
bakumststaka *-an,* pl. b. *-staka* m. tunnklufven träslå fäst öfver väfven på bakbommen.
bakumstuft *-a, -u* f. båttoft vid storseglet.
baldɪs n. pr. Baltischport; i Estl. **Baldisk.**
bal *-n, -a* m. manslemmen.
balk *-ɪn, -a* m. balk.
bag sv. 1 intr. svärja.
bagk *-an, -a* m. svängel på åkdon.
bagk *-ɪn, -a* m. bank, refvel.
bagkunot -a, -u f. 1) banknot; 2) sedelmynt i allmänhet.
bara adv. blott, bara, endast.
bara konj. men.
bark -ɪn, -a m. bark.
bark sv. 1 tr. hvitbeta hudar.
barkar -aŋ, -ara m. garfvare.
basa -an, -a m. flöjt; wicht. dal. basu.
bast sv. 1 tr. upphänga på bastrep: *b. bɪtɪga.*
bast -u, -u f. badstuga.
bast -ɪ n. bast.
bastlava -an, -a m. badstugulafve.
bakas adv. till baks. *sɪæylɪ guar b.* seglet sackar.
bako } adv. bakom.
bakum }
bakæt adv. o. prep. efteråt; efter.
balast -'n m. ballast, barlast.
baran -ru -t bar.
baʎlɪan -ɪu -ɪt småtassig, barnslig.
bedrägа oböjl. n. bedrägeri.
bekɪen sv. 2 tr. bekänna.
belæt -ɪ, -u n. afbild, beläte.
berɪ (pres. ind. *berɪ*) *-rɪa -rɪat* tr. o. intr. börja.
berɪnɪg -a f. början.
berɪandɪ n. början.
be berɪ o. *beyɪ, beyu* n. trästom på plog.
bed -a, -u f. börda.
bek -ɪ n. beck.

bɛkɪ bɛht bɛht, imp. pl. *bɛkɪum* tr. becka.
bɛkɪtræ -ɪɪ, -yu n. bokträ.
bɛn -a, -u f. bön.
bɛnɪsmak -ɪn, -a m. binnikemask.
bɛnɪŋ -a, -u f. 1) åt gårdssidan öppen vind; 2) mellantak i kvarn; nukk. bölning.
bɛte -e, -u n. bete, agn.
bɪvar sv. 1 tr. bevara.
bɪaŋ =, -a m. björn.
bɪgɪ bɪgd bɪgd tr. bygga.
bɪka -an, -a m. bete (på svin).
bɪkso pl. f. knäbyxor.
bɪra (pres. ind. *bɛr bɪra*) *bar buru burɪt* (*-ɪt, -ɪ*) tr. bära.
bɪsɪ -ɪa, -ɪu f. hide. Under skiftande former återfinnes ordet i Estl., Nyl., Eg. Finnl., Uppl., Götaland.
bɪsɪ -ɪ n. åska. I Nyl., När. o. Vgötl. betyda bisi, bese bjässe, anförare; i Estl., där ordet betyder blixt, åska, har det liksom på Runö troligen först antydt dunderguden.
bɪsɪkul -a, -u f. i jorden funnet stenredskap; nyl. torvigg.
bɪsɪmulɪ oböjl. n. åsksky.
bɪsɪtor -toŋ, -tora m. utskjutande hvit molntapp på åsksky. Slika, som alltid kännetecknа tordönsskyar, kallas i Pojo, Tenala o. Bromarf (VNyl.) *torildsgubar*.
bɪsɪvæyɪ -ɪ, -u n. åskväder.
bɪsɪæil -n, -a m. ljungeld, blixt.
bɪsman =, -mæno m. betsman.
bɪs -ɪ, -u n. bössa.
bɪsform -ɪ, -u n. form använd vid gjutning af bösspipan.
bɪsluas -ɪ, -u n. bösslås.
bɪspɪp -a, -u f. bösspipa.
bɪsromp -a, -u f. bössans yttersta bakdel, icke en egentlig »kolf» utan blott ett tjockare skaft mot hvilket kinden lutas. Runöbon skjuter nästan alltid liggande framstupa.
bɪsromplækul-uŋ, -ula (o. *-lækla*) m. fjäder hvarmed ett i »bissrompa» befintligt förvaringsrum öppnas.
bɪsrunavar -aŋ, -ara m. stor borr hvarmed bösspipan borras rund.
bɪst -ɪ, -u n. bröst.
bɪstu pl. n. svinborst.
bɪstbod -ɪ, -a n. kallas på en grof borr den halfrunde, vid öfre ändan fastsatte knopp, mot hvilken bröstet vid borrning stödes.
bɪstbom -ɪn, -a m. bröstbom på väfstol.
bɪstklug -a, -u f. bröstgrop.
bɪstsɪm -an, -a m. bröstrem på häst. Äfven säges: *bɪstsɪm*.
bɪt -ɪ, -u n. bett.
bɪta -an, -a båttoft. Ordet är allmänt i Estl., Nyl., Eg. Finnl., Rosl. m. fl. st.
bɪta -an, -a m. beta, liten bit.
bɪtal -tat -tat tr. betala.
bɪtæŋɪŋ -a f. betalning.
bɪt -a, -o f. bytta.
bɪtlok -lokɪ, loko n. byttlock.

ɪt'n sv. 1 intr. bottna.
ɪtɪŋ *-ɪn*, *-a* m. böckling.
ɪug *-ɪ*, *-u* n. osyradt bröd.
ɪældər *-dra*, *-dro* f. bjällra. *bɪældra havər skrant lɪu̯.*
ɪær *-ɪ*, *-u* n. bärg.
ɪærkɪ *-ɪa*, *-ɪu* f. björk.
ɪærkɪvat'n *-ɪ* n. björklake.
sv. 1 tr. bida.
-ɪn (o. *-ən*), *-a* m. by.
-ɪ, *-u* n. bi.
ld *-'n*, *-a* m. bill.
l *-a*, *-u* f. krökt järnskena, utböjd från bösskolfvens undersida.
mǫr *-a*, *-muru* f. bivise.
n sv. 1 tr. bena.
n *-a*, *-u* f. bena.
nd *bant bundu* o. *bant bundɪt* o. *bundɪ* tr. binda.
stuk̯ *-ɪn*, *-stuka* m. bistock, bikupa.
t *bæɪt bɪtu bɪtɪt* o. *bɪtɪ* tr. bita.
t (imp. *bɪ̯tums bɪ̯tɪ*) *bæɪt bɪtu bɪtɪt* o. *bɪtɪ* tr. byta.
aht sv. 1 intr. o. tr. fläkta.
aka sv. 1 intr. braka, brista med brak. *he blaka tvat̯ ua.*
ak̯ *-ɪ* n. skrifbläck.
ak̯an *-k̯u* *-ht* black.
ak̯flask *-a*, *-o* f. bläckflaska.
akt sv. 1 intr. o. tr. fläkta.
ɪŋk *-ɪ*, *-u* n. plank.
ɪ *-ɪ* (o. *-ɪɪ*), *-yu* (o. *-yʀu*) n. blad.
ɪdər *-dra* *-drat* intr. bläddra.
ɪs sv. 2 tr. o. intr. blåsa.
ka sv. 1 intr. blinka.

blɪka *-an*, *-a* m. korsvis i form af ett x hopfogade bräder, använda till stöd för segelbommen, då båten ligger förtöjd.
blɪk'n sv. 1 intr. blekna.
blɪkna oböjl. blek.
blɪks sv. 1 intr. blinka; stundom äfven trans.: *b. oua.*
blɪnɪŋ *-ɪn*, *-a* m. trollslända.
blɪnwæl i afsked: farväl! eg. blifven väl!
blɪ̯ *blæɪ blɪvu blu̯vɪt* o. *blu̯vɪ* intr. blifva.
blɪ̯ *-a* f. blida i väderlek.
blɪ̯ *-ɪ* n. bly.
blɪ̯ndan blɪ̯ndu blɪ̯nt blind.
blɪ̯ndɪŋ *-ɪn*, *-a* m. på »gaffel» i jämbredd med klyfvarne uppsatt segel (vanligen ett gammalt råsegel).
blɪ̯pɪn̯ *-a*, *-u* f. blyertspenna.
blɪ̯s *-a*, *-u* f. andhål i is för själ.
blɪ̯stər sv. 1 intr. hvissla.
blɪ̯wɪntər *-təŋ*, *-tra* m. barvinter.
blok̯ *-ɪn*, *-a* m. block.
bloŋs sv. 1 intr. rusa blindt. *han bloŋsa mæ hu̯u mǫt vægɪa.*
bloutan *-tu* *-t̯* blöt, mjuk.
blǫwan blǫwo blǫwot blå.
blǫ *-ɪɪn* m. blod.
blǫm *-a*, *-o* f. blomma.
blǫmas o. *blǫmskas* *-ast* *-ast* blomstra.
bluablǫm *-a*, *-o* f. blåsippa.
bluabœr *-ɪ*, *-u* (oftare *-bæru*) n. blåbär.

bluabæsgroun -a, -u f. blåbärsris.
bluan o. *bluayan bluayu bluat*, abs. o. pred. mask. *bluayər*, pl. städse *blua* blå.
bluana pl. m. blår, blånor.
bluand sv. 1 tr. blanda.
bluanguan -ɪ n. blaggarn. *gua skua ua hiæna bluanguanɪ, sualɪs tu ha luwat!*
bluma -an, -a m. kniftänge.
blug -a, -u f. bringa.
blut'n sv. 1 intr. varda blöt; uppmjukna.
blundas -ast -ast svimma. Blunda däremot = *nɪk* o. *nuk*.
blason -o -ot, abs. o. pred. mask. *blasoyər* stormig.
blædər -dra, -dro f. »liten grå fisk, liknande torsken».
blæyər-yra,-yru f. blåsa, bläddra.
blæɪfædər -dra, -dro f. blyertspenna.
blæɪkɪ blæɪht blæɪht tr. bleka.
blæk -ɪa, -ɪu f. (järn)bläck.
blækɪkous -a, -u kärl af bläck.
blækpɪn -a, -u f. skrifpenna.
blæsa -u, -u f. bläs.
blær -a, -u f. blåsa, bläddra.
blæs'n oböjl. m. vanligt namn på bläsiga hästar.
boks sv. 1 tr. stånga (om bagge).
boldər sv. 1 intr. bullra.
boldər -drɪ n. buller.
bomul -a, -u f. bomull; hälst användes plur.
bor -a, -u f. kardborre.
bost sv. 1 tr. borsta.
botfɪ n. pr. Marta.
boul sv. 1 intr. böla.
boun -a, -u f. 1) böna (sällan); 2) ärt.
bounskæɪ -a, -u f. ärtskida.
bounso -ɪ n. ärtsoppa.
bok -ɪ, bekru f. bok (liber).
bokbɪndnɪg -ɪ, -u f. bokrygg.
bokbræ -ɪa, -yu f. bokpärm.
boman =, -mæno m. buse för hvilken barn skrämmas.
bo sv. 3 tr. värpa.
bod -a, -u f. bård.
bod -ɪ, -a n. bord.
bogos -ɪ, -o n. handelsvara, »bodgods». Jfr *buda*.
boy -an, -a m. bog.
bok -ɪ, bekru f. 1) bok (liber); 2) bladmage hos nötkreatur.
bokbɪndnɪg -ɪ, -u f. bokrygg.
bokbræ -ɪa, -yu f. bokpärm.
bolan bolu bot ohvass, slö.
bom sv. 1 tr. sätta upp å bom. *vɪlɪ bom vævɪn up o lægɪ ɪ skafto.*
bom -ɪn, -a m. bom.
bon =, bendru m. bonde.
bonas -ast -ast bulna.
bos -ɪ n. boss.
boshaka -an, -a m. båtshake.
braka sv. 1 intr. braka.
brakotræ -(ɪ)ɪ, -yu n. brakved.
braks -'n, -a m. braxen.
braykan -u -ut lätt stulpen, rank (båt).
bras sv. 1 tr. brassa segel.
bras -ɪ, -u n. brass.
brakan -ko -ht skör.
bramən -ɪ n. brännvin.
bre -ɪ, -yu n. bröd.
bredɪsk -ɪn, -a m. tallrik.

brẹskɪ *-ɪa, -ɪu* sölja, brisk.
brɪgɪ *brag brugu brugɪt* o. *brugɪ* tr. brygga.
brɪgɪ *-ɪa, -ɪu* f. brygga.
brɪgɪsmaḷt *-ɪ* n. malt i öl.
brɪgɪstræ̱ *-(ɪ)ɪ, -yu* n. liten brädbit med inskärningar (hak) i kanten för att sätta upp locket på drickestunnan.
brɪkuyəʌ o. *brɪkur -u -ut* bredbent; aldrig som attribut, utan blott pred.: *han stuar brɪkur.*
brɪḻa pl. m. glasögon.
brɪ̱-se sv. 3 bry sig om.
brǫkan *-ku -ht* brokig.
brǫ *-u, -na* f. bro.
brǫyəḍǫtər *-tra, -ḍẹtro* o. *-ḍa̱tro* f. brorsdotter.
brǫyəʌ *-əŋ, brẹyʌa* m. broder.
brǫyəʂa̱n =, *-ʂænɪ* m. brorson.
brǫk *-a, -u* f. ruta i väf.
bruahæɪt *-u* f. brådska.
bruak sv. 1 tr. bråka lin.
bruand *-an, -a* m. brand.
bruandɪa̱ŋ *-ɪ, -o* n. i spiselmuren inslagen järnkrampa, hvari lysträet (»pärtan») fästes.
bruandstaka *-an, -a* m. brandstake.
bruat adv. brådt.
brubs sv. 1 intr. slå, klappa. *hɪaṭa brubsər.*
bruḍ *-an, -a* m. isbrodd.
bruḍ *-'n* m. brodd (af säd).
bruẹnd *-an, -a* m. brohufvud.
brugumaṉ =, *-mæṉo* m. brudgum.
brums -'n, -a m. 1) bröms; 2) jämskuret järnstycke, användt som vattenpass vid brädens jämhuggning.
bruṉ =, *-a* m. brunn.
bruta sv. 1 tr. bråka (lin).
brutas -ast -ast brottas.
bru̱ sv. 1 intr. söka sig man. *pɪ̱ko bru̱.*
bru̱ -o, -a o. *-o* f. brud. *petsɪkas bru̱o mæ kru̱n upa hu̱o.*
bru̱folk -ɪ n. brudstass.
bru̱k sv. 1 intr. bruka, pläga.
bru̱k -ɪ, -o n. bruk.
bru̱klẹyəʂk -a, -u f. brudsäta, brudkläderska.
bru̱kru̱n -a, -u f. brudkrona.
bru̱n -ɪ, -o n. bryn.
bru̱nan -o -t brun.
bru̱sfolk -ɪ n. brudstass.
bru̱sɪomfər -fra, -fru f. brudtärna.
bru̱smǫr -a o. *-u, -mẹro* f. gift äldre kvinna som följer bruden.
bru̱t brout brutu brutɪt o. *brutɪ* 1) trans. bryta (rumpere); 2) intr. bryta som sjö mot strand.
bræḍ -a, -u f. brädd.
bræɪ bræɪḍ bræɪḍ tr. 1) breda; 2) bädda: *b. stæ̱ḻɪ*; 3) duka: *b. bǫḍɪ.*
bræɪan bræɪu bræɪṯ bred.
bræɪfɪsk -ɪn, -a (o. koll. *-ɪ*) m. ett slags flundra.
bræɪhaṯ -'n, -a m. bredskyggig hatt.
bræɪɪks -a, -u f. bila.
bræɪmæ̱ prep. o. adv. bredvid.

bræɪv -ɪ, -u n. bref.
brækandɪ = n. brist.
brækandɪ oböjl. felande, som saknas. *he ẹr b.* det saknas. *kluḵa æ tɪ̱ mɪnu̱t brækandɪ ɪ fɪu̱r.*
bræṉ brænd brænd tr. bränna.
brænd brænd brænd intr. brinna.
bræ̱ -ɪa o. *-ɣa, -ɣu* f. bräde.
bræ̱ -ɪ, -ɣu n. bröd.
bræ̱k sv. 1 intr. fattas, felas.
bræ̱kɪ bræ̱ht bræ̱ht intr. bräka. *taḵu bræ̱kɪ.*
bræ̱mɪn -ɪ n. brännvin.
bua -an, -a m. båge.
buabɪs̱ -ɪ, -u f. pilbåge.
buam -ɪn, -a m. grytvinda.
buan -ɪ, -o n. barn.
buand -ɪ, -u n. band.
buandhaka -an, -a m. järninstrument användt vid kärls bandning.
buanʎlɪan -ɪu -ɪt barnslig.
buar buaŋ, buara m. borr.
buar -a, -u f. bår.
buas -ɪ, -u n. bås.
buat -'n, bẹto m. båt.
bubæl -bla, -blu f. 1) bubbla; 2) bula.
buda -an, -a m. hafsklippa.
buda -an, -a m. handelsbod.
buɣa sv. 1 tr. bjuda.
buɣa -an, -a m. stråke (eg. båge).
buḵ sv. 1 tr. bocka.
buḵ -ɪn, -a m. bock.
buḷ -n, -a m. tjur.
buḷup -ə(-ɪ), -o n. bröllop.
buṛ sv. 1 intr. surra.
bura sv. 1 tr. borra.
buraks -'n -a m. borrhandtag.
busk -an, -a m. buske.
buskbæṛ -a, -u f. enrisbarr.
buṣk -an m. brosk.
but'n -nɪ, -no n. botten.
but'nfrusɪan -ɪu -ɪt bottenfrusen.
buṭ adv. bort.
busk -an, -a m. buske.
bu̱-se sv. 1 buga sig.
bu̱ -u, -a n. bo.
bu̱ɖ -'ŋ, -a m. böld.
bu̱l -a, -u f. på råsegel fordom användt rep, hvarmed det drogs upp.
bu̱lɪɣshaɣk -an, -a m. bank på råsegelrepet (*bu̱l*).
bu̱n sv. 1 intr. varda böjd.
bu̱r bu̱ŋ, bu̱ra m. bur.
bæɡɪar oböjl. båda.
bæɣl bæɣ'n, bæɣla m. fogelrede bygdt på marken.
bæɪ sv. 2 tr. böja.
bæɪn -ɪ, -o n. ben.
bæɪnraɣa pl. m. benrangel; eg. »benraden».
bæḵa bæḵɪ bækɪ n. pr. Rebecka.
bæksan -o -t besk.
bæʎt -ɪ, -u n. bälte.
bælɪ -ɪa, -ɪa m. blåsbälg.
bæɣk -ɪn, -ɪa m. bänk.
bæṛ -a, -u f. barr.
bærbusk -an, -a m. bärbuske.
bærkɪ -ɪa, -ɪu f. björk.
bæṛskọ -ɪɪn, -ɪa o. *-skoɪa* m. barrskog.
bæs̱ -'n, -a m. bagge.
bæst adj. o. adv. bäst.
bætər sv. 1 tr. 1) bättra; 2) bota, läka.

bætər adj. o. adv. komp. bättre.
bɛr -ɪ, -u n. bär.
bɛvər -vəŋ, -vra m. bäfver.
bɵlɪ (pres. *bɵlɪar bɵlɪ*) *bɵlɪa bɵlɪa* intr. böla, råma.
bɵlg bɵlɪn, bɵlɪa m. buk.

d.

ɪd -'n, -a m. fader.
ɪg -ɪ n. dagg.
ɪgas -ast -ast dagas.
ɪ n. pr. Dagö.
ɪsbo -buɪn, -bua m. Dagöbo.
ɪns sv. 1 intr. o. tr. dansa.
ɪns -'n, -a m. dans.
ɪnsmæɪstər -stəŋ, -stra m. dansmästare, dansör.
ɪr sv. 1 intr. darra.
ɪrv sv. 1 tr. fördärfva.
ɪ -ɪn, daya m. dag.
ɪ adv. i dag.
ɪylɪan -ɪu -ɪt daglig.
ɪn dæn he o. *he*, pl. *tæɪm* o. *dæɪm* (se under *t*) pron. den där.
-ɪn m. död.
d sv. 1 tr. döda, mörda.
folk -ɪ n. de döda. *mæ pæs'n læɪ tæɪm ætɪ lægɪ alt de-folkɪ utɪ lɪkɪklugu.*
ɪ sv. 2 tr. dömma.
ɪs n. pr. Domesnes.
ɪ deft deft tr. döpa.
tæl -ɪ n. sotsäng.
ɪk -a, -u f. tapp i båt.
vul -uŋ, -ula m. djäfvul.
l -a, -u f. moderbröst.
larend -an, -a m. fängnål.
dɪht adv. tätt; tungt. *han uandas dɪht.*
dɪʎlar -aŋ, -ara m. snickare.
dɪmlɪg -ɪn, -a m. dymling.
dɪmælvɪka -u, -u f. dymmelvecka.
dɪgɪ dɪgɪa dɪgɪat tr. gödsla.
dɪgɪ -ɪa f. dynga, gödsel.
dɪgɪvayn =, -a m. dyngesflake.
dɪgn =, -a m. dygn.
dɪrkul -uŋ, -ula m. dyrk.
dɪupan -pu -ft djup.
dɪur -ɪ, -u n. djur.
dɪænvan -vu -ft djärf.
dɪ sv. 3 tr. di.
dɪkɪ =, dɪkɪa n. dike.
dɪn -a, -u f. 1) å; 2) n. pr. Düna.
dɪn -a, -u f. dyna.
dɪvæstræk -ɪn m. dyvelsträck.
do adv. dock, likväl. *he dɪk do.*
dohtar -aŋ, -ara m. doktor, läkare.
dolk -ɪn, -a m. dolk.
dorm -o, -a f. dörr.
dormklɪgk -a, -u f. dörrklinka.
dormstolp -an, -a m. dörrstolpe.
dotɪa n. pr. Dorotea.
douan dou dout döf.
doun =, m. 1) lukt; 2) aning, spaning.

bra [illegible] intr. o. tr. idisla.
bi [illegible] intr. dröppla.
b [illegible] (abs. *-uyz*) *-u*
[illegible]
[illegible] *drivit* o. *drivi*
[illegible]
[illegible] drifva.
[illegible] m. dröm.
[illegible] m. tråd.
[illegible] drucken, full.
[illegible] brumma. *bigŋ*
[illegible]
[illegible] drunkna.
[illegible] m. droppe.
[illegible] m. drase, hög;
[illegible]
[illegible] dregla.
[illegible] dreglig.
[illegible] o.
[illegible] intr. drypa.
[illegible] m. klumpen pa
[illegible]
[illegible] m. dragg
[illegible] dragga.
[illegible]
[illegible] m. svartvare.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

drætbolt -an, -a m. järnbult slagen genom *vaynskrǫka* i *sɪkasu̯* d. v. s. genom *drætas* nedre ände.

drætpɪg -an, -a m. knapp på plogtisteln hvarvid hästens bukgjord fästes.

duam sv. 1 intr. damma.

duam -ɪ n. dam, stoft.

duamun -u -ut dammig.

dubæt oböjl. dubbel. *truan er dubæt* tråden är dubbel.

duft -ɪ n. stoft, grand.

duya du̯d du̯d intr. duga.

duktɪan -ɪu -ɪt duktig.

duk -a, -u f. 1) docka (leksak); 2) lindocka.

duman -u -t dum.

dum'n sv. 1 intr. domna.

dums sv. 1 intr. falla, dimpa.

duna sv. 1 intr. dåna.

dugklan -u -ut dunkel.

dup sv. 1 tr. doppa.

dur -ɪ n. brak, dån, i synnerhet aflägset.

dur sv. 1 intr. dåna.

duts -'n, -a m. dussin.

duvɪan -ɪu -ɪt dufven.

du̯ sv. 1 tr. doppa.

du̯ -a, -u f. dufva.

du̯an -o -t duglig.

du̯k sv. 1 tr. duka (bordet).

du̯k -ɪn, -a m. duk.

du̯λluay -a, -u f. tvärslå framtill på släde ock drög.

du̯lɪan -ɪu -ɪt duglig.

du̯n -ɪ n. dun.

du̯nun -u -ut dunig.

du̯ran -ro -t stor; komp. *du̯ra* o. *stęra*, superl. *du̯st* o. *stęst*.

du̯rbɪs -ɪ, -u f. kanon (eg. storbössa).

du̯rbǫm -ɪn, -a m. storbom (ombord).

du̯rfɪæyəʀ -yra, -yru f. namn på största fjädern i bösslås.

du̯rfok -ɪn, -a m. större klyfvarseglet ombord.

du̯rhamar -aŋ, -ara m. stångjärnshammare.

du̯rluandɪ oböjl. n. storlandet: så nämnes lifländska kusten.

du̯rmæλlɪg -ɪn m. smittkoppor.

du̯rouyl -a, -u f. »storrem», den rem medels hvilken *drąpuŋ* är fäst vid *λlagvąlɪ*.

du̯stu̯ -a, -o f. boningsrummet, »pörtet».

du̯tanm -ɪn, -a m. stortarm.

du̯tɪu̯ -a, -u f. eg. »stortjuga», tugrenad slå sträkt under vagnsbottnen från bakaxeln.

du̯tuan -a, -o f. stortå.

dvala -an m. dvala.

dvąl sv. intr. prata.

dvæyl -a, -u f. stor munduk för manfolk; af lett. dweels.

dvæyld -a, -u f. = föreg.

dąr -'n, -a m. dåre; nytt ord, sällan brukadt.

dægɪas -ast -ast torka bort (om vatten).

dæyl sv. 1 tr. dela.

dæyl dæy'n, dæyla m. del.

dæɪ dǫ doɪt intr. dö.

dæɪ -ɪn, -a m. deg.
dæɪm pron. pers. o. dem. pl. de, dem.
dæɪun -u -ut degbesudlad.
dæm pron. pers. o. dem. ack. pl. dem.
dæmpɪ dæmft dæmft tr. dämma, dämpa.
dæn̲ adv. 1) där; 2) dit.
dæn̲ -ɪ, -u n. halfdäck mellan förstäfven ock främre masten, utan vägg l. dörr aktervart; gemensamma liggplatsen ombord.
dænsk sv. 1 tr. begagna högsvenska ord ock vändningar i sitt tal.
dæsæl̩ dæɹla, -u f. liten krokig yxa.

e.

e̱d -'n, -a m. ed; föga brukligt ord.
e̱dmɪu̱kan -ko -ht ödmjuk.
e̱l̩ -ɪ n. öl.
e̱l̩bæ̱r -ɪ, -bæru n. odon.
e̱nd sv. 1 tr. ända, sluta.
e̱nd -an, -a m. ända, slut.
e̱ndərbusk -an, -a m. enbuske.
e̱nəvul̩ -uŋ m. innanmäte, inälfvor.
e̱g̱a ingalunda, icke. *e̱g̱a kumər han hɪæn da̱ ætɪ; ætɪ hava ve e̱g̱a fuaɪt fɪsk nuatu ætɪ.*
e̱g̱an e̱g̱u (n. *ætɪ, e̱g̱tɪg̱*), pl. attr. *e̱g̱*, abs. *e̱g̱a* pron. ingen.
e̱g̱ɪ -ɪa, -ɪa f. äng.
e̱g̱stæ̱l̩ adv. ingenstädes.
e̱g̱tɪg̱ oböjl. subst. o. adv. ingenting, intet.
e̱sta adv. österut.
e̱stavæɣʀ -ɪ, -u n. östanväder, östanvind.
e̱stərnor̲ adv. i l. mot nordost.
e̱stər upa adv. österut. *ru̱n e̱r e̱stər upa fruam de̱ms.*
e̱stəʂou adv. i l. mot sydost.
e̱stno̱d̩avæɣʀ -ɪ, -u nordostväder l. -vind.
e̱stsun̲a adv. i l. mot sydost.
e̱stsun̲avæɣʀ -ɪ, -u n. sydostväder l. -vind.
e̱tkɪ -ɪa f. ättika.
e̱v sv. 1 tr. öfva.
e̱vərmoru adv. i öfvermorgon.
e̱vɪan -ɪu -ɪt evig.
e̱vɪhet -'n m. evighet; synbarlig nybildning: man hade skäl att vänta sig *'e̱vɪhæɪt -u* f.

f.

fadər -dəŋ, -dra m. fadder.
fal̥ fol̥ fulu o. *fol̥ fal̥ɪt* o. *fal̥ɪ* intr. falla.
fam̥ -ɪn, -a m. famn.
fara -an m. farsot.
fasa sv. 1 intr. prassla.
fasa -an m. fasa.
fast sv. 1 intr. fasta.
fast -a, -u f. fasta.
fast adv. fast. *lægɪ dormo fast!*
fast konj. ehuru, fastän.
fastan -tu -t fast.
fastbɪndbuand -ɪ, -u n. band hvarmed något fastbindes.
fastɪ konj. ehuru, fastän.
fastluand -ɪ n. fastland.
fasun -u -ut faslig, bister, grym; ful.
fata sv. 1 tr. fatta.
fatɪgan -gu -ht fattig.
fa̧lɪan -ɪu -ɪt förfärlig.
fa̧lɪt adv. förstärker betydelsen af efterfölj. adj.: *f. mɪkɪ.*
fa̧r fa̧ŋ, fæ̧dru m. fader.
fa̧rlɪan -ɪu -ɪt farlig.
fa̧sk sv. 1 tr. förfalska.
fa̧skan fa̧sku fa̧sʈ falsk.
fa̧skhæɪt -u f. falskhet.
fat -ɪ, -u n. fat.
fenuftɪan -ɪu -ɪt förnuftig.
feraht sv. 1 tr. förakta.
ferbɪ̥ prep. o. adv. förbi.
ferfa̧lɪan -ɪu -ɪt förfärlig.
ferfæ̧dru pl. m. förfäder.
ferguar adv. i förrgår.
ferluat -luat -luatɪt (-ɪt, -ɪ) tr. förlåta.
ferma̧n sv. 1 tr. förmana.
feʂʈua -ʂʈo̧nd -ʂʈuaɪt tr. o. intr. förstå.
feʂvara sv. 1 tr. försvara.
feʂvɪn̥ -ʂvan̥ -ʂvunu -ʂvun̥ɪt intr. försvinna.
feʈrol̥a oböjl. adj. förtrollad, förhäxad.
fe̱ -a f. föda.
fe̱ɪ o. *fe̱ɣɪ fe̱d̥ fe̱d̥* tr. föda.
fe̱l̥ sv. 1 intr. fela.
fe̱l̥ -ɪ, -u n. fel.
fe̱l̥ -ɪ, -u n. föl.
fe̱l̥ahtɪan -ɪu -ɪt 1) felaktig; 2) småtokig.
fɪal̥marma̧n -manɪ, -manu n. snedspringare, frånhäst.
fɪar̥ adv. fjärran, långt.
fɪarma adj. o. adv. komp. fjärmare.
fɪaʈ sv. 1 intr. fjärta.
fɪa̧l̥d̥ -a, -u f. fjäril.
fɪa̧l̥ɪɣ -ɪn, -a m. = *dræl̥hɪu̯l̥.*
fɪa̧r adv. fjärran, långt.
fɪa̧rɪɣ -ɪn, -a m. = *dræl̥hɪu̯l̥.*
fɪksan -su -st 1) nätt, fin; 2) flitig; 3) snabb.
fɪl̥ fɪɹ̥t fɪɹ̥t tr. fylla.
fɪɹ̥t -ɪ, -u n. filt.
fɪɹ̥tas sv. 1 hoptofvas.
fɪn̥ fan̥ fun̥u fun̥ɪ finna.
fɪn̥ =, -a m. finne (utslag).
fɪna -u, -u f. fena.

fɪnluand n. pr. Finnland.
fɪnskan -sku -st finsk.
fɪnstər -trɪ, -tru n. fönster.
fɪnstərbræ -ya o. *-ɪa, -yu* f. fönsterbräde.
fɪnstəsʈolp -an, -a m. fönsterkarm.
fɪgər fɪgrɪ, -ro n. finger.
fɪouʈand räkn. den l. det fjortonde.
fɪǫl fɪǫŋ, fɪǫla m. nystpinne.
fɪǫʈa räkn. fjorton.
fɪra (pres. *fęr fɪra*) *fęd fęd* tr. föra.
fɪrgɪævəs adv. förgäfves.
fɪrɪ prep. o. adv. för, före.
fɪsk -ɪn, -a m. fisk. Kollektivt säges i plur. äfven *fɪskɪ*.
fɪskɪar -aŋ, -ara m. fiskare.
fɪskɪ -ɪa -ɪat tr. fiska.
fɪʃa sv. 1 intr. vefta. *huŋ fɪʃa atɪ rompa.*
fɪʃk -ɪn, -a m. fisk.
fɪʃkɪar -aŋ, -ara m. fiskare.
fɪt -a, -u f. cunnus.
fɪta -an m. fetma.
fɪtɪ -ɪa, -ɪa f. garnhärfva (större o. mindre).
fɪtɪbuand -ɪ, -u n. passmeband.
fɪuk -ɪn, -a m. hare.
fɪukhuar -ɪ n. ängsull (eriophorum).
fɪun -ɪ, -u fjun.
fɪur räkn., abs. m. *fɪurɪr*, f. o. n. *fɪur* fyra.
fɪurparu = f. en dans (ett slags »kadrilj»).
fɪuʈɪ räkn. fyratio.
fɪuʈɪənd (o. *-ɪnd*) num. ord. den l. det fyrationde.
fɪęd adv. i fjor.
fɪæyəɪ -yɪa, -yru f. fjäder.
fɪæk n. pr. Rebecka.
fɪæl -ɪ, -u n. fjäll.
fɪælfɪsk -ɪn, -a o. *-ɪ* m. fjällfisk.
fɪęd räkn. den l. det fjärde.
fɪęŋdæl -dæŋ, -dla m. 1) fjärdedel; 2) fjärding.
fɪ interj. fy!
fɪənd -'n, -a m. fiende.
fɪnan -u -t fin.
fɪs fæɪs fɪsu o. *fæɪs fɪsɪt* o. *fɪsɪ* intr. fisa.
fɪs -'n, -a m. fis.
fɪrɪ o. *fɪr* prep. o. adv. för, före.
flag -an, -a m. flagga.
flayu = f. fnas i hufvudet.
flask -a, -u f. flaska.
flak -an, -a m. flake.
flatan -to -t flat, flack, jämn
flathogar -aŋ, -ara m. lillham mare i smedja.
flęt sv. 1 tr. fläta.
flęt -a, -u f. fläta.
flɪht -ɪ, -u n. flykt på spinnrock.
flɪhtæɪn =, *-a* m. den ten på hvilken »flykten» äro fästa.
flɪntskru -ɪn, -a m. skruf i flintlås.
flɪtɪ -ɪa -ɪat tr. o. intr. flytta.
flɪ -ɪ, -u n. ankarfly.
flɪs sv. 2 intr. fnysa, frusta (om häst).
flɪtɪan -ɪu -ɪt flitig.
flok -ɪn, -a m. flock.
flot -ɪ n. flott.
flotər -tra -trat tr. 1) nedsmutsa; 2) grumla.

flotrot adv. snuskigt.
flotrotan -tu -t grumlig.
flotrun -u -ut smutsig.
flo flur, fluu n. traf, lager.
fluan =, *-a* m. flarn; flarnflöte (vid nät o. not).
fluga -u, -u f. fluga.
flundər -dra, -dro f. flundra.
flus o. *fluf -'n* m. bråck.
flu flou flust o. *flur* intr. 1) flyga; 2) fly.
flut flout flutu flutit o. *flutr* intr. flyta. Man säger *beto flut*, men *vatnr loupər*.
flø -n, -nu n. flögel.
flørər -yrr, -yru n. flor.
flæut -a, -u f. flöjt.
flæk -in, -a m. fläck.
flækr -ka -kat tr. fläcka.
flækun -u -ut fläckig.
flænt sv. 1 intr. flämta.
flæsk -r n. fläsk.
flæt sv. 1 tr. flathugga stock.
fofæyt adv. fåfängt, förgäfves.
fok -an, -a m. fock.
fokdrøræip -r, -u n. fallrep vid focken.
folk -r n. filke (surmjölk som fastnat på byttans väggar).
folk -r n. folk.
folkun -u -ut besmord med filke.
for adv. 1) förr; 2) hällre.
fora -u, -o f. fåra.
foras adv. för två år sedan.
forfor adv. förr än.
forgar adv. fordom; kanske eg. gammal plural af ett adj. *forgan*, nyl. *forga* gamla.
forguar adv. i förrgår.
fost -a, -u f. förstuga.
fost räkn. den 1. det första (-e).
fost adv. 1) först; 2) hälst.
fotin adv. fordomtima.
foud -'n, -a m. fogde.
foyər -yrr, -yru n. foder.
fostədøtər -tra, -dętro f. fosterdotter.
fostər -trr, -u n. foster.
fostərbroyər -ən, -breyra m. fosterbroder.
fostərbuan -r, -o n. fosterbarn.
fostərfar -fan, -fædru m. fosterfader.
fostərmor -a, -mero f. fostermoder.
fostəsystər -tru, -tra f. fostersyster.
fostəsøn =, *-sænr* m. fosterson.
fot -'n, fętru m. fot. *min bægiar fętru vænkr.*
fotbiæl -a, -u f. fotbjäll.
fotring -in, -a m. ring (mest af järn) kring masten vid sittbrädet.
fotstil -n, -a } m. fotstig.
fotvæi -in, -a }
fram adv. fram.
framafiri adv. o. prep. framför.
framamast -r, -u n. förmast.
framamastdrøræip -r, -u n. fallrep vid förmast.
framasiæyl -r, -u m. förmastsegel.
framasiæylisdrøræip -r, -u n. fallrep vid förmast.
framasiæylisfastbindbuand -r, -u n. skot på förseglet.

framasıæylıshopgıpbuand -ı, -u n. refband på förseglet.
framaskout -ı, -o n. skot på förseglet (stundom *-skout* m.).
framastą -yı, -yo n. stag på förmasten.
frasa sv. 1 intr. prassla.
frę -m m. fred (nyare ord).
frıskan -sku -st frisk.
frıtsu n. pr. Fredrik; sv. o. nht. **Fritz.**
frı sv. 1 intr. fria (*frı æt*).
frıan -u -t fri.
frıar -aŋ, -ara m. friare.
frıbıt -ı, -u n. herrelöst gods, ss. skeppstillbehör, på drift stadda båtar m. m. dyl., som förste påträffare anser sig ha äganderätt till. I *huso* d. v. s. bodarne ser man därför ofta skåp o. a. förfärdigade af skeppsakterspeglar o. s. v. *ıa ska gua pa frıbıt.*
frıda -n m. fredag.
frıhæıt -u f. frihet.
frıhæst -hæs'n, -hæsta m. frånmanshäst.
frıs sv. 2 intr. fnysa (om häst).
frıskan -sku -st färsk (om mat).
frost -ı n. frost.
frua sv. 1 tr. o. intr. fråga. I pret. o. sup. inskjutes stundom *y: fruaya fruayat.*
fruam prep. från.
fruht sv. 1 tr. o. intr. frukta.
fruft -'n, -a m. frukt.
frus frous frusu frusıt o. *frusı* intr. frysa.
fræı -ı, -u n. frö.
fræıst sv. 1 tr. o. intr. försöka, fresta.
fræls sv. 1 tr. frälsa.
frælsar -aŋ m. frälsare.
fræma komp., *fræmst* superl. adj. o. adv. främre, främst.
fræmastam -ın, -a m. framstäf.
fræmstfıgrı best. n. pekfingret.
fræmstsıgæl (*-sıyæl* o. *-sıæyl*) *-ylı, -ylu* n. förmastsegel.
fræmstsıylısdraræıp -ı, -u n. fallrep vid förmast.
fræmstsıylısfastbındbuand -ı, -u n. skot på förseglet.
fræmstsıylıshopgıpbuand -ı, -u n. refband på förseglet.
fræmstuft -a, -u f. båttoften längst förut.
fræs sv. 2 tr. snyta (näsan). *fræs næsa!*
fua fık fıgu o. *fık fuaıt* tr. få.
fuald sv. 1 tr. fålla.
fuald -'n, -a m. fåll.
fuay sv. 1 tr. fånga.
fuay -an, -a m. fånge.
fuayəls -ı n. fängelse.
fuayhus -ı, -o n. vaktstuga för fångar.
fuhtıan -ıu -ıt adj. fuktig.
fuhtut adv. fuktigt.
fuı interj. fy.
ful, *fular*, *fular* } adv. väl (qvidem).
fulan -lu -lt full.
fulmuan = m. fullmåne.
fusa sv. 1 tr. gnida.

fuıs sv. 1 intr. pysa som nyss påtänd fuktig ved, tobak l. vått krut.
fuł sv. 1 tr. fila.
fuł *-a*, *-a* f. fil.
fuł fuŋ, *fuła* m. fogel.
fułan -łu -ţ rutten
fuŋ sv. 1 intr. ruttna.
fusk sv. 1 tr. o. intr. fuska.
fuştıł -n m. vintergatan (eg. foglastigen).
fæðəı -ðıa, *-ðıu* f. fjätter.
fæht sv. 1 intr. fäkta.
fæhtmæıstər -təŋ, *-tra* m. fäktmästare. En träbild föreställande en sådan ställes städse högst på majstången (vid ryska Johannes); där nedanom en krans, besatt med båtar med fladdrande segel o. s. v.
fæntan -tu -ţ fet.
fæł sv. 2 tr. fälla.
fæłıaŋ -ı, *-u* n. fälljärn.
fæłknıv -ın, *-a* m. fällknif.
fæłt -ı, *-u* n. fält
fæłı (pres. *fæł fæłı*) *fæd fæd* intr. följa.
fæm räkn. fem.
fæmt räkn. den l. det femte.
fæmta räkn. femton.
fæmtand räkn. den l. det femtonde.
fæmtı räkn. femtio.
fæmtıənd l. *-tınd* räkn. den l. det femtionde.
fæŋklug -a, *-u* f. fänghål.
fæng sv. 1 tr. färga.
fæng -a, *-u* f. färg.
fæst -ı, *-u* n. fest.
fæşkan -ku -ţ färsk.
fæşkvat'n -ı n. fiskspad.
fæşţ -a, *-u* f. ryskt verst, $^1/_{10}$ svensk mil.
fædıs 1) oböjl. adj. färdig; 2) adv. färdigt.
fædu pl. f. spår, fjät.
fæn m. fan; nyl. fänin.

g.

ıabərı -ı(-ə) n. gäck, narrspel.
ıafæł -fæŋ, *-fła* m. gaffel.
ıagn -ı n. gagn.
ıał -an m. galle.
ıał -an, *-a* m. vädersol.
ıałt -'n, *-a* m. galt.
ıała sv. 1 intr. gala.
ıałga -an, *-a* m. galge.
ıasıı -a, *-u* f. krubba.
ıasıı -a, *-u* f. sandflundra.
gamłan -łu -at, komp. *gamła*, superl. *gamłast* gammal.
gano pl. n. gom; sing. skulle heta *gan*.
gapa sv. 1 intr. gapa.
gata -u, *-u* f. gata. Så kallas byavägarne på Runö; de hafva olika namn, t. ex. *krogatu*, *væstərgatu*, *holıŋıs-gatu* o. s. v.

gaḏ -'ŋ, -a m. svärfar; torde stå i st. f. *gal-dad.*
galan -lu -ţ gammal.
galkuna -u, -u f. käring.
galman =, -mæno m. gubbe.
galmuan = m. månen i nedan.
gaŋ -a, -u f. svärmor.
gaŋan -a, -u f. svärmor; egentl. *gal-nan.*
gap gapı, gapu n. gap.
gavul -vuŋ, -vula o. *-vla* m. gafvel.
geld sv. 1 tr. gälla, snöpa.
geldar -aŋ, -ara m. gällare.
ger-se o. *ge-se geḏ-se geḏ-se* jäsa.
ges m. 1) Jesus; 2) Gud (ordet *gu* begagnas högst sällan).
giaḏ -a, -u f. gärde, fält.
giaḏ -a f. fradga (t. ex. på öl).
giaḏahtar -aŋ, -ara m. en som vaktar åkern l. ängen.
giaŋ adv. gärna.
giaţa n. pr. Gertrud.
gıft -ı n. gift.
gıft-se gıft-se gıft-se gifta sig.
gıftun -u -ut giftig.
gıks -ı, -u n. gigrep.
giḷ -a, -u f. brödspade; egentl. *'girlla* för *'grilla.*
giłt -a, -u f. gylta, so.
gımər gımra, gımru f. honlam.
gınum prep. genom.
giǫḏ -a, -u f. gjord.
gıra (pres. *ger gıra*) *giǫḏ giǫḏ* tr. göra.
giradan -du -t gen, rak.
gısı -ıa -ıat intr. rysa; huttla af köld.
gısta adv. genast.
gıtı -ıa f. gyttja.
gius -a, -u f. fiskmåse.
giut giout giutu giutıt tr. gjuta.
giva ga givıt o. *givı* tr. gifva.
giæḏ -a, -u f. gädda.
giæk sv. 1 tr. gäcka.
giæk -ı n. gäck, narrspel. *gıra giæk ua ən.*
giælan -ldu -lt gäll.
giæmlun -u -ut gifmild.
giæst sv. 1 tr. o. intr. gästa: *han giæsta me* ock *h. g. næst me.*
giæstər -təŋ, -tru m. gäst.
giæţa n. pr. Gertrud.
giæva -u, -u så stor kvantitet foder som på en gång gifves åt en ko.
giæŋţ adv. gärna.
giəlgas (pres. *giəlgs giəlgas*) *giəlgst giəlgst* vämjas, kväljas, känna maning att spy.
gi sv. 1 tr. giga segel. *gium, gi sıæylı!*
gırıan -ıu -ıt girig.
giḷ -a, -u f. gissel, piska.
glam sv. 1 intr. tala.
glam -ı n. samtal.
glans sv. 1 intr. glänsa.
glaan glayu glat glad.
gleyas -ast -ast glöda. *glero gleyas ı un.*
gleræst -a, -u f. kolkorg i smedja.
glına sv. 1 intr. glimma, lysa.
glıstıan -ıu -ıt gles.
glıtər -tra -trat intr. glittra.
gli -ı, -u n. hål; eg. väl öppning genom hvilken man kan se.
glis sv. 2 intr. le så att tänderna därvid framlysa.

lọ -a, glẹro f. glöd.
luaputan -tu -t gles (om t. ex. vagnsbotten).
lutər -tra -trat opers. småsnöa, slaska.
lutər -trɪ n. slaskväder.
lutratan -tu -t slaskig.
ụp gloup glupu o. *gloup glupɪt* o. *glupɪ* tr. sluka.
ụpskɪan -ɪu -ɪt glupsk.
æɪ -a f. glädje.
æɪ-se sv. 2 glädja sig.
æɪmɪ sv. 2 tr. glömma.
ava sv. 1 tr. gnaga.
ẹ sv. 2 tr. gnida.
ị sv. 2 intr. gny.
lɪan -ɪu -ɪt färdig. *æ græɪt'n golɪndər?*
lkə adv. redan.
lkɪan (abs. *golkər*) *-ɪu -ɪt* färdig.
lv -ɪ, -u n. golf.
lvbræ -ya, -yu f. golftilja.
lvmaṭ -a, -u f. golfmatta.
lvrævul-uŋ, -ula m. golfbjälke.
lvuas -'n, -ẹso m. golfås.
· sv. 1 intr. knarra. *dormo gorər.*
dɪg -ɪn, -a m. gårding (tåg å skepp ock råsegelbåtar från högsta rå ned).
ɪ n. pr. Gottfrid.
k -ɪn, -a m. gök.
knæva -an, -a m. göpen.
l sv. 1 intr. tjuta.
n (abs. *gọyəʀ*) *gọwo goṭ* god; komp. *bætər*, superl. *bæst.*
æɪt -u f. godhet. *taḳ fɪrɪ gọhæɪtu!*

gọlan gọlo gọṭ gul.
gọlblọm -a, -o f. ranunculus.
gọlgula -an, -a m. äggula.
gọs -ɪ, -u o. *-o* n. gods.
graṉan -ṉu -nt 1) grann; 2) spenslig, långsmal.
grant adv. noga.
grẹnan -u -t grön.
grɪm̱an -m̱u -mt grym.
grɪm̱atan -tu -t grym.
grɪpa -an, -a m. handtag.
grɪ̱m -a, -o f. grimma.
grɪ̱n sv. 1 intr. grina.
grɪ̱n -ɪ, -u n. gryn.
grɪ̱nd -a, -o f. grind.
grɪ̱p græɪp grɪpu grɪpɪt tr. gripa.
grɪ̱s -'n, -a m. gris.
grɪ̱t -a, -o f. gryta.
grolaka -u, -u f. ugnssopa, hvarmed glöderna dragas ut ur ugnen (för *'glọ-raka:* Säve, Gutn. urk. s. XXXI. Den af honom där nämda formen *gruḷak* har jag ej funnit).
groun -a, -u f. växtrefva.
grọ (pres. *grọwər grọ*) sv. 2 intr. gro.
grọd -a, -a f. groda.
grọdhouk -ɪn, -a m. ett slags hök.
grọdsɪmp -a, -u f. grodunge.
grọwan grọwo groft grof.
gruan (l. *gruayan*) *gruayu gruat* abs. *gruayəʀ grua gruat* grå.
gruagɪɹt -a, -u f. gråsugga.
gruaguas -a, -gɪæs̱o f. grågås.
gruakual -aŋ, -ala m. gråsäl.
gruasɪ̱n -a f. det blåa i ögat.
gruastæɪn =, -a m. gråsten.
grundan -du -t grund.

grundvaḷ -ɪ, -u n. grundval.
grundvaṣʈæɪn =, *-a* m. hörnsten. Gamla »hus» stå ofta på blott fyra stenar: en under hvarje hörn.
grupa -an m. hirs.
gru̱ sv. 1 intr. darra, bäfva.
gru̱ -a, -u grop i marken framför spiseln, i hvilken kolen hopsamlas.
gru̱-se sv. 1 grufva sig, jämra sig.
gru̱nd -ɪ, -u n. grund.
græɪn =, *-a* m. gren.
græɪp -a, -o f. grep.
græɪpfa̱n -ɪ, -o o. *-fano* n. mindre tinn bakpå grepskaftet, litet högre upp än de andra.
græɪphoŋ̱ -ɪ, -huŋ̱u n. en hvar bland grepens jämnlånga tinnar.
græɪv -ɪn, -a m. klump af smält talg l. själspäck.
græɪv -ɪn, -a m. grefve.
græɪt -'n, -a m. gröt.
græɪtstæmpuḷ -uŋ, -uḷa m. grötkräkla.
græns sv. 1 intr. gränsa.
græns -'n, -a gräns, rå.
græshup̱ -a, -u f. gräshoppa.
græsɪoḍ -ɪuḍu f. ängsvall.
græva sv. 2 tr. gräfva.
græ̱n -a, -u f. gran.
græ̱nrɪs -ɪ n. granris.
græ̱ntuḵ -a, -o f. grankott.
græ̱s -ɪ n. gräs.
græ̱v -ɪ, -o n. graf.
gua dɪḵ guaɪt intr. gå.
guaḍ guan o. *guaŋ, guaḍa* m. gård.
gualdan -u -ut gall, ofruktsam.
guan -ɪ, -o n. garn.
guaɣ̱ -ɪn m. gång (itus).
guaɣ̱ -a, -o f. gång (vicis).
guaɣ̱ -a, -u f. klinkbrädsättning i båt.
guar adv. i går.
guas -a, gæs̱o f. gås.
guḷakwæ̱ŋ̱ -a, -u f. kaja.
gumar -aŋ, -ara m. gumse.
gum̱ -ɪn, -a m. gudfader.
gum̱ -a, -o f. gudmoder.
gums -'n, -a m. gumse.
guɣ̱ sv. 1 tr. o. intr. gunga.
guldan -do -t förgyld, gyllene.
guḷ -ɪ n. gull.
guḷmɪs -a, -o f. tofsmes.
guḷrɪɣ̱ -ɪn, -a m. gullring.
guḷsmẹ -ɪɪn, -ɪa m. 1) guldsmed; 2) insekten coccinella.
guḷsærmus -a f. ringfinger. Ordets senare led är det estn. sörmus finger.
gu̱ m. Gud. Jfr *gẹs*.
gu̱b -a, -u f. svamp; ryskt låneord.
gæɣḷ -a, -u f. gäl.
gæɪ sv. 3 intr. skälla.
gæɪmɪ sv. 2 tr. gömma.
gæmstæ̱ḷ -ɪ, -u n. gömställe.
gæɪsp sv. 1 intr. gäspa.
gæɪt -a, -o f. get.
gæɪtbuḵ -ɪn, -a m. getabock.
gæɪtɪɣ̱ -ɪn, -a m. geting.
gæɪtɪɣ̱bu̱ -u, -a m. getingbo.
gæ̱ʎlɪɣ̱ -ɪn, -a m. gåsunge, gäsling.
gɵlət -ta -tat intr. galnas, väsnas, rasa.
gɵlɪan -ɪu -ɪt galen.

h.

haḍ *-a, -u* f. grytbeslag under form af en tumsbred järnring närmast innanför kanten.
hagæl sv. 1 opers. hagla.
hagæl *-glɪ, -glu* n. hagel.
hak adv. inter. o. relat. 1) hvar; 2) hvart.
haḵ sv. 1 tr. hacka.
haka *-u, -o* f. haka.
hakaskæg *-ɪ* n. hakskägg.
hakata sv. 1 intr. fastna. *snɪǫɪn* ***hakatər*** *undɪ fętru.*
hakfɪrɪ } adv. hvarför?
hakfɪrɪ }
hakfruam adv. hvarifrån?
haḵspɪk *-ɪn, -a* m. hackspett.
haḷg *-an, -a* m. stång i ritak. *tɪu̯* ***haḷgan*** *up̱* med tjuga uppkasta halm på stången.
haḷkflǫ *-fluɪ, -fluu* n. vedtrafve.
haḷm *-ɪn* m. halm.
haḷmskɪn *-a, -u* f. halmlada.
haḷvan *-vu -ft* adj. half.
haḷvana räkn. en ock en half.
haḷvfɪæḍ räkn. tre ock en half.
haḷvfæmt räkn. fyra ock en half.
haḷvnɪɪnd räkn. åtta ock en half.
haḷvoṯənd räkn. sju ock en half.
haḷvsɪu̯ɪnd räkn. sex ock en half.
haḷvsɪæṯ räkn. fem ock en half.
haḷvtɪɪnd räkn. nio ock en half.
haḷvtrɪdɪ räkn. två ock en half.
haḷbærgroun *-a, -o* f. hasselbuske.
haḷbæ̱r *-ɪ, -bæru* n. hasselnöt.
haḷt sv. 1 intr. halta.
haḷtan -tu -t adj. halt.
ham̱ -ɪn, -a m. hamn.
hamar -aŋ, -ara m. hammare.
hamər sv. 1 tr. hamra.
hamp -a f. hampa.
han, gen. *hans*, ack. *han, an, 'n*, pr. pers. o. dem. m. han.
hana -an, -a m. 1) hane, tupp; 2) bösshane.
hanakep̱ -kepa, -kepu bösshanjärn.
hanatap̱ -ɪn, -a m. tapp i dryckeskärl.
handæl sv. 1 intr. handla.
hansa n. pr. Hans.
hansbæ̱r -ɪ, -bæru n. hallon.
hansk -a, -u f. handske.
hantus -'n, -a m. hankatt.
haŋk -an, -a m. hank.
haŋk adv. 1) hvar? 2) hvart?
haŋkfɪrɪ } adv. hvarför?
haŋkfɪrɪ }
haŋkfruam adv. hvarifrån?
haŋkmæ̱ adv. hvarmed?
haŋkot adv. hvart?
haŋkua adv. hvaraf?
haŋkæl -klɪ, -klu n. handske l. vante af tyg.
harkraŋk -an, -a m. harkrank.
hanlan -u -ut slipprig.
hanlun -u -ut sträf, ojämn. Jfr nyl. *he harlar ɪ̱* det håller imot, skrapar i (om t. ex. båtköl som skrapar mot stenbotten).
hanm -ɪn, -a m. 1) harm; 2) vrede.

hanmas -ast -ast harmas, vredgas.
hanp -a, -u f. harpa.
haṣ sv. 1 tr. hetsa (hundar).
haṭ -'n, -a m. all manlig hufvudklädnad, så hatt som mössa. Jfr *miṣ*.
hata sv. 1 tr. hata.
hata sv. 1 intr. klia.
hatas -ast -ast opers. klia.
haṭkanm -ɪn, -a m. hattbrätte, mösskärm.
hava hav havɪt tr. hafva.
havər havran m. hafre.
halan -lu -ṭ hal.
haṣ -'ŋ, -a m. hals.
haṣkɪgrɪpa -an, -a m. krokig träslå som omfattar bringan på plöjande hästar.
haṣrɪg -ɪn, -a m. halsring, halsband.
hat -ɪ n. hat.
hatfulan -lu -lt hätsk.
hav -ɪ, -o n. haf.
he pr. pers. o. dem. n. det.
he pr. pers. n. det.
hedər -əŋ n. heder.
hegtɪ -n, -a m. högtid.
hel -an, -a m. 1) häl; 2) slå, vigg, kil (t. ex. genom vrängerna). Russw. II. 328 har häl'e pl. häl'jo, hvilket jag, oaktadt efterfrågan, ingenstädes hört.
helɪyan -yu -ht helig.
hen -a, -u f. höna.
henhouk -ɪn, -a m. sparfhök.
heŋ -a, -u f. hörn.
hegɪ sv. 2 tr. o. intr. hänga.
hegɪ -ɪa, -ɪu f. gångjärn.
hegɪlou -ɪ, -u n. videbuske (så kallad för sina hängen?).
hegul -uŋ, -ula m. raft, takved (lång smal stång ofvan halmen, egnad att fasthålla denne).
her hed hed tr. höra.
herɪan -ɪu -ɪt lydig.
herɪg -ɪn, -a m. sill.
hest -o, -u f. höst.
hestas adv. förliden höst, i höstas.
hesto adv. näste höst, till hösten.
het sv. 1 tr. höta.
hev sv. 2 tr. behöfva.
hevlɪan -ɪu -ɪt höflig.
hɪalp hɪalft hɪalft tr. hjälpa.
hɪalp -u f. hjälp.
hɪan pr. dem. m. den här.
hɪaṭ -a, -u f. hjortron.
hɪaṭ -a, -u f. hjärta.
hɪaṭ -a, -a n. rund träkloss, tjänande till underlag för spinnrocksdockan.
hɪaṭ -a n. hjärter (i spel).
hɪaṭbla -ɪ, -yu n. hjärtblad.
hɪaṭbær -ɪ, -bæru n. hjortron.
hɪaṭpɪg -an, -a m. pigg slagen genom *hɪaṭa* på spinnrocken.
hɪaṭsdræg -ɪn m. hjärterknekt.
hɪaṭsfru -a f. hjärterdam.
hɪaṭshær -n m. hjärterkung.
hɪaṭsɪna -u, (-u) f. stora blodådern.
hɪaṭsknæht -'n m. hjärterknekt.
hɪaṭsmugk -ɪn m. hjärteräss.
hɪal sv. 1 intr. sladdra.
hɪan pr. dem. m. den här.
hɪanmual -ɪ, -u n. rorkult.
hɪaŋ -an, -a m. hjärne.

hid -a, -u f. hydda.
hil -a, -u f. hylla.
himæl -æŋ, himla m. himmel; äfven, ehuru mera sällan, *himul.*
hin -a, -u f. hinna.
hindər sv. 1 tr. hindra.
hindər -dri, -dru n. hinder.
hion -i, -o n. hjon.
hip sv. 1 tr. vippa. *ia hipa endan up.*
his sv. 1 tr. 1) hissa; 2) vyssa.
hit sv. 1 tr. hitta.
hita -an m. 1) hetta; 2) feber.
hiul -i, -o n. hjul.
hiulhualdar -aŋ, -ara m. hjulmutter.
hiusirkul -uŋ, -ula m. hjulcirkel, mått användt vid hjulskärning.
hæn f., *hiæna* n., *hiæn* pl. (pred. o. abs. *hiænira*) pr. dem. den här.
hæn adv. 1) här; 2) hit.
hænfruam adv. härifrån.
hæntil adv. hitintils.
hænæft adv. härefter.
i sv. 3 tr. flå sälens fötter. Torkad användes huden sedan till skor, vantar.
ir sv. 1 tr. hyra.
iskap -i, -u n. hjonelag, hushåll.
is'n sv. 1 opers. hisna. *he hisna me.*
i pr. interr. hvad? Jfr *hua.*
ig sv. 1 intr. smågråta.
i-fir-æt pr. interr. hvad för ett? hvad slags?

hog houd houd tr. hugga.
hog -i, -o n. hugg.
hogpak -an, -a m. »städ» vid vedhygge.
hoim, gen. *hoims* pr. interr. hvem, hvilka?
hoit -i n. hvete.
hoitbre -i, -yu n. hvetebröd.
holk -in, -a m. liten tunna, holk.
holm -an, -a m. holme.
holp -in, -a m. valp.
holv sv. 1 tr. hvälfva. *h. ouu* blänga.
holv -i, -u n. hvalf.
ho-lilkan hua-lilku. hua-lilht pr. interr. hvilken, hurudan?
hopas -ast -ast hoppas.
hori pr. indef. hvarje.
hori-æn h.-æin h.-æt pr. indef. en hvar.
horl sv. 1 intr. rossla.
horv -i, -u n. hvarf.
hoçgouk -in, -a m. horsgök (scolopax gallinago).
hoçhuar -i n. hästman.
hoçmara -u, -u f. slända (libellula).
hoçpati =, = n. hästskock.
hoçkræki -ia, -iu f. dopping.
hoçu (-o) pl. m. hästar.
hoçur -a f. syra (rumex acetosa).
hofan -u -t hvass.
hoti adv. när?
houan houu houft, komp. *hæivr*, sup. *hæist* hög.
houfædas -ast -ast högfärdas.
houfædian -iu -it högfärdig.
hougiæd -a, -u f. hufvudgärd.
houk -in, -a m. hök.

housvænsk -a f. högsvenska.
hǫ -ɪn m. håg, minne. *kuma ɪ hǫɪn.*
hǫp -ɪn, -a m. hop.
hǫpgɪpbuand -ɪ, -u n. refband.
hǫŋ -ɪ, -o o. *-u* n. horn.
hǫp -ɪn, -a m. hop.
hǫp adv. tillhopa.
hǫst sv. 1 intr. hosta.
hǫst -a f. hosta.
hǫt sv. 1 tr. hota.
hǫtuag -ɪ, -tǫgru f. hoftång.
hǫv -an, -a m. hästhof.
hu pr. pers. f. ack. hänne.
hu pron. o. adv. 1) hvad? 2) huru?
hua pr. interr. hvad?
huafɪrɪ / *huafɪrɪ* } adv. hvarför?
huald holt hualdɪt tr. hålla.
hua-ʎlɪku f., *hua-ʎlɪht* n., pl. *hua-ʎlɪk* pr. interr. hvilken? hvem?
huan, gen. *hænaş*, ack. *huan hænar, hæna, a, u* o. *hu* pr. pers. o. dem. f. hon.
huan m. o. f. (n. saknas) pr. indef. hvarje.
huand -a, -u o. *hændru* f. hand.
huandahuald -ɪ, -u n. handtag.
huandasle -ɪɪn, -ɪa m. handled.
huandklava -an, -a m. handklofve.
huandkwæŋ -a, -u o. *kwæŋu* f. handkvarn.
huandnæva -an, -a m. handlofve.
huandtræ -ɪɪ, -yu n. handtag på plog.
huandvaʎ -valɪ, -valu n. båtstötta.
huap -ən (-ɪn), -a m. julle.
huapsuʎ n. pr. Hapsal.
huar -ɪ n. hår.
huarn sv. 1 intr. klarna.
huar-æn h.-æɪn h.-æt pr. indef. hvarje.
huas sv. 1 intr. blåsa, hvina.
huaşɪna -u, -u f. stora sträcksenan(?) från hälen uppåt.
huaşkæʎɪ = n. hårfäste.
huaşpur -a, -u f. »hårspira», test högst på hufvudet.
huatɪ adv. när?
huɪbær -ɪ, -bæru n. nypon.
huɪbæşbusk -ɪn, -a m. nyponbuske (rosa canina).
huʎa sv. 1 tr. urholka.
humʎa -an m. humle.
humæştuag -ɪ, -stægru f. hummelstång.
hunag -ɪn m. honung.
hundər räkn. hundra.
hundrənd räkn. den l. det hundrade.
hugər -əŋ m. hunger.
hugəşŋe -u f. hungersnöd.
hugrun -u -ut hungrig.
hup sv. 1 intr. hoppa.
hur sv. 1 tr. kasta.
hurmuʎ -uŋ, -uʎa m. rigel.
huso pl. f. långbyxor.
hustər -tra, -tru f. hustru.
huş adv. huru?
huşk sv. 1 tr. sopa.
huşk -a, -u f. tvaga.
hun =, *hunda* m. hund.
hundanaɣʎ -ən, -a m. böld.
hu -an, -a m. ho.
hu -o o. *-u, -u* n. hufvud.

hubrata *-an* m. snufva.
huldıŋ *-ın, -a* m. hulling.
hul-ṣe (imp. *hulums*) sv. 1 hvila sig.
hur sv. 1 intr. bedrifva hor.
hur *-a, -u* f. hora.
hur *-a, -u* f. möss; af estn. hiir.
hurbounu pl. f. vicia cracca.
hus *-ı, -o* n. 1) hus i allmänhet; 2) bod, skildt bygd, inrymmande ett, högst två rum; där sofver ungdomen ock har husbonden vanligen sina enskilda tillbehör. Som flere familjer bo på en *pærı*, finnas på *guaŋ* många *huso*. Ytterst bestå de af en öfverbygd förstuga af husets bredd.
husbon =, *-bendru* m. husbonde.
hushustər *-tra, -tru* f. värdinna, husmoder.
husmænkı =, *-ıu* n. bomärke.
huseraŋ *-a, -a* f. byggnadsrad; så kallas hufvudbyggnaderna.
huskurıan *-ıu -ıt* råttfrätt.
hut interj. hut!
huvuskual *-a* o. *-skola, -skolu* n. hufvudskalle.
huvuvænk *-ın* m. hufvudvärk.
witan *-tu -t* hvit.
witblom *-a, -o* f. hvitsippa.
witgula *-an, -a* m. ägghvita.
witsın *-a* f. ögonhvita, hvitöga.
wıtan *-tu -t* hvit.
æda } n. pr. Hedvig.
ædsı }
æḍahælı *-ın* m. pingst.
æft *-ı, -u* n. knifskaft.
hæylan *-u -t* hel.
hæı *-ı* n. hö.
hæıdıŋ *-ın, -a* m. hedning.
hæıər komp. högre (se *houan*).
hæıı sv. 2 tr. höja.
hæılan *-u -t* hel.
hæıls sv. 1 intr. hälsa.
hæıllua nıŋ *-ın* m. höslåtter,
hæım *-ı* n. hem.
hæım adv. 1) hem; 2) hemma.
hæıma oböjl. n. hemman.
hæımafruam adv. hemifrån.
hæımlıan *-ıu -ıt* hemlig.
hæımlıhæıt *-u, -u* f. hemlighet.
hæın sv. 1 tr. bryna, slipa.
hæın *-a, -u* f. brynsten.
hæıs sv. 2 tr. ösa.
hæısan *-u -ot* o. *hæıst* hes.
hæıst sup. högst (se *houan*).
hæıstraŋ *-ın, -ıa* m. höstrång.
hæıt hæıt hæıt intr. heta.
hæıtan *-tu -t* het.
hæıtsot *-sutu* f. feber, tyfus.
hækæl sv. 1 tr. häckla lin.
hæl hælt hælt tr. hälla.
hælı *-ın, -ıa* m. hälg.
hælıda *-ın, -daga* m. hälgdag.
hælımıṣda *-ın* m. allhälgondag.
hælṣıŋ (o. *hæṣıŋ*) n. pr. Helsingfors.
hælvıtı = n. helvete.
hæmnas *-ast -ast* hämnas.
hæna n. pr. Henrika.
hænar pr. pers. f. ack. hänne.
hænaṣ pr. pers. f. gen. hännes.
hæntı *-ta -tat* tr. hämta.
hær *-n, -a* m. 1) herre; 2) kung i kortspel.
hærm sv. 1 tr. o. intr. härma.

hærvæl sv. 1 tr. haspla (garn).
hærvæl -vəŋ, -vla m. härfva.
hænw sv. 1 tr. harfva.
hænw -a, -u f. harf.
hæst hæs'n, hæsta m. häst.
hæsthost -a f. kvarka.
hæstıan -ı, -o n. betsel.
hæstsku -ın, -a m. hästsko.
hæsıg n. pr. Helsingfors.
hæskıan -ıu -ıt härsken.
hæt-se hæt-se hæt-se **afhålla sig,** stanna.
hæusan -u -t **rask, kry.**
hævul -uŋ, -ula m. hyfvel.
hævulpıg -an, -a m. **handtag på** hyfveln.
hævæl sv. 1 tr. **hyfla.**
hæd sv. 1 tr. **häda.**
hæd -a, -u f. **skuldra.**
hæsta -yan, -ya m. **strumphäl.**

ı.

ı prep. i, uti.
ıa pr. pers. jag.
ıaga sv. 1 tr. jaga.
ıaht -'n, -a m. jakt (venatio).
ıaht -'n, -a m. jakt (farkost).
ıak -ın, -a m. jacka.
ıaman -o -t jämn.
ıamsıta sv. 1 intr. tala i vädret.
ıana n. pr. Johannes.
ıaŋ ıar (abs. *ıaru*) *ıat*, pl. *ıar* (abs. *ıarar*) pr. poss. eder.
ıar pr. pers. pl. ack. eder.
ıa pr. pers. jag.
ıagar -aŋ, -ara m. jägare.
ıaŋ -ı, -o n. järn.
ıyaŋ ıyar (abs. *ıyaru*) *ıyat*, pl. *ıyar* (abs. *ıyarar*) pr. poss. er.
ı-hel adv. i hjäl.
ıkalv oböjl. adj. dräktig (om ko).
ı-kap adv. i kapp.
ıks -a, -u f. yxa.
ıkshamar -aŋ, -ara m. yxklack.
ıkskaft -ı, -u n. yxskaft.
ıksou -a, -u f. **skafthål på yxa.**
ıl adv. illa. *han giod hæna ıl.*
ı-lag adv. lagom.
ılskıan -ıu -ıt ilsken.
ı-luands adv. i land.
ılvıs -a, -u f. lodjur; från estn.
ılı -ıa f. olja.
ın adv. 1) in; 2) inne.
ınafırı adv. o. prep. inom, innanför.
ınası -yu, -ya f. inre sida.
ınfor prep. o. adv. inom.
ınfruam adv. inifrån.
ınkwæŋ -a, -u (o. *-kwæŋu*) f. handkvarn.
ınra komp. inre.
ınskı -ıa -ıat intr. önska.
ınsugkın o. *-ıan -ıu -ıt* **insjunken** (t. ex. ögonen af sjukdom).
ıgər komp. yngre.
ıgkı-se -ka -kat ömka sig, förbarma sig. *han havə ˌse ıgkat ıvı tæım.*

ɪgklɪan *-ɪu -ɪt* ömklig.
ɪgst superl. yngst.
ɪgtɪg pr. indef. intet.
ɪka sv. 1 intr. tala i vädret.
ɪmfər *-fra -fru* f. jungfru.
ɪmfərɪąŋ *-ɪ, -o* n. jungfrujärn (på skepp).
ɪgkar *-aŋ, -ara* m. 1) arrendator; 2) fogde.
ɪd *-o* o. *-u* f. jord.
ɪd *-o* o. *-u, (-o)* f. jord (sing. äfven *ɪuḍu*).
ɪan *-ɪu -ɪt* öppen.
a *uat uatu ɪtɪt* tr. äta.
ɪndɪ oböjl. n. matmål. *ɪtandɪ ęr golkɪt.*
ɪtɪ *-n, -a* m. måltid.
ɪn n. pr. Johan.
ɪs adv. iåns.
ɪan n. pr. Johan, Johannes.
ɪt adv. just.
ɪbuk *-ɪn, -a* m. julbock.
ɪḍą *-ɪn, -ḍaga* m. juldag.
ɪu̱lhalm -ɪn m. julhalm.
ɪu̱lkwæld -ɪ, -o n. julafton.
ɪu̱lmorɪ -ɪn, -ɪa m. julmorgon.
ɪu̱lŋuat -u, -nętru f. julnatt.
ɪu̱lo pl. n. jul.
ɪvɪ prep. öfver.
ɪvɪgɪvɪan -ɪu -ɪt öfverdådig.
ɪvɪloup -ɪ, -u n. heldäck.
ɪvɪlæɣəʌ -ɣʌɪ, -ɣʌu n. öfverläder.
ɪvɪmuat adv. öfvermåttan.
ɪvɪ-æts adv. öfverens. *ɪndæ kɪvas tæɪm o kuma ætɪ ɪvɪ-æts.*
ɪæbət sv. 1 intr. (ə kvarblir under böjn.) bedrifva samlag; lånadt från ryskan.
ɪæḵən n. pr. Jakob.
ɪæs̱ -'n, -a m. hjässa.
ɪæsa sv. 1 intr. jäsa.
ɪæst -'n m. jäst.
ɪæṯ -'n, -a m. jätte.
ɪæ̱gərbo̱m -ɪn, -a m. jägarbom (på råsegelbåt).

ɪ̱.

rep. i.
interj. ja!
(pres. *ɪ̱s* o. *ɪ̱ds, ɪ̱as) ɪ̱st ɪ̱st* idas.
ɪ oböjl. adj. dräktig (om ston).
ɪlan *-lu -ṭ* ihålig.
ɪl *-uŋ, -ula* m. ekorre.
ɪkan *-ku -ht* elak.
sv. 1 opers. svimma. *hę ɪ̱mər ɪ hu̱u.*
ɪæ adv. alltid.
ɪ̱ran ɪ̱ro ɪ̱ṭ yr.
ɪ̱s -'n, -a m. is.
ɪ̱sak n. pr. Isak.
ɪ̱sbɪ̱ld -'n, -a m. isbill.
ɪ̱sflą̱k -a, -u f. isstycke flytande på hafvet.
ɪ̱sglutər -trɪ n. issörja.
ɪ̱skaḻ -n, -a m. isbärg, öfver hvarann hopade ismassor.
ɪ̱sʌlag -ɪ n. isbark.

ɪspɪg -ɪn, -a broddad staf använd vid isvandring.
ɪstag -a, -u f. ispigg.
ɪstər -trɪ n. ister.
ɪstɪkɪ =, -stɪkɪu n. isstycke flytande på hafvet.
ɪsun -u -ut islupen.
ɪsæl -a, -o f. sädesärla.
ɪsɵlvər -vra, -vru f. »råk» på is: uppsväld isskorpa, tunnare än den kringliggande fasta isen.
ɪʃɪ / *ɪʃa* } n. pr. Isak.

ɪ.

ɪ prep. i, uti.
ɪvɪ prep. öfver.

k.

kafɪ oböjl. n. kaffe.
kaɪm oböjl. m. namne; estn. låneord.
kaɪut -a, -o f. kajuta.
kaka -u, -u f. kaka.
kakubrę -ɪ, -yu n. brödkaka.
kakæl sv. 1 intr. kackla.
kal sv. 1 tr. kalla.
kalkun =, -kuna m. kalkon.
kalændər-dəŋ,-dra m. almanack.
kalk -ɪn m. kalk.
kalv -ɪn, -a m. kalf.
kalv -an, -a m. bakre hälften af strumpskaft.
kamɪrad -'n, -a m. kamrat.
kamp sv. 1 tr. o. intr. bulta.
kan (pres. *kan*) *kund kunt* tr. kunna.
kan -a, -u f. kanna.
kana -u, -u f. spån.
kanskę adv. kanske.
kant -'n, -a m. kant.
kanvɪs adv. kanntals.
kap -an, -a m. kappe.
kap -a, -u̇ f. kappa.
kapət -a, -o f. långstrumpa; estn. låneord.
kaptæɪn =, -a m. kapten.
karɪaval -n m. hjord; af ugr. karja hjord.
karnɪs -a, -u f. kanin.
karm -ɪn, -a m. karm.
karp -a, -u f. ask.
kas -a, -u f. kassa.
kask -ɪn, -a m. päls.
kaʃa n. pr. Kasper.
kat -a, -u f. katt.
kata -u, -u f. trä hvarmed bållen slås (i spel); brukas äfven vid »tekning».
katastaka -an, -a m. bållträ.
katgræs -græsɪ n. vass.
katɪ / *katrɪ* } n. pr. Katarina.

katru n. pr. Katarina.
kar *-ɪ, -o* n. kar.
kat *-'n, -a* m. karta.
kavul *-un, -ula* m. kafvel.
kek *-a, -u* f. kök.
kel *ken, kela* m. köl.
kenɪg *-ɪn, -a* m. konung.
ken sv. 1 tr. kärna.
ken *-a, -u* f. kärna.
kenmɪalk *-ɪ* m. kärnmjölk.
kenstavur *-vun, -vra* m. kärnstaf.
kenstæmpul *-un, -ula* m. kärnstaf.
kep **keft** **keft** tr. köpa.
kepman =, *-mæno* m. köpman.
ket *-ɪ* o. *ketɪ*, pl. (sällsynt) *keta* n. kött; pl. köttstycken.
ketklum *-a, -u* f. köttklump.
ketllɪpa *-an, -a* m. köttslimsa.
kalk *-an, -a* m. kälke.
kar *-ɪ, -o* n. kärr.
kan *-an, -a* m. kärne.
kanun *-u -ut* kärnfull, märgfull.
kend *-'n, -a* m. bekant, vän.
kendan *-du -t* 1) känd, bekant; 2) kunnig.
kka sv. 1 tr. o. intr. gunga på armarne.
kklɪg *-ɪn, -a* m. kyckling.
kl *-lla, -llu* f. sträcksena.
kmər **kmrɪ** n. bekymmer.
kmbak *-an, -a* m. kind.
kmbaknel *-lla, -llu* f. yttre ögonvrån.
kmbæn *-ɪ, -o* n. kindben.
kmkalk *-an, -a*
kmkælk *-an, -a* } m. kind.
kgk *-ɪn, -a* m. skänk, gåfva.
kgkgæw *-a, -o* f. skänk.

kɪolmt -a, -u f. kappe (mått).
kɪol -n, -lla m. kjortel.
kɪp -a, -u f. bunt, knippa.
kɪra (pres. *ker kɪra*) *ked ked* 1) tr. köra; 2) intr. åka.
kɪrald -ɪ, -o n. kärl.
kɪrvul -un, -ula m. barnlinda.
kɪkkɪ =, *-ɪa* f. kyrka.
kɪkkɪguad -guan, -guada m. kyrkogård.
kɪkkɪvæɪp -a, -o f. stor hvit sjal, hvari kvinnorna insvepa sig om söndagen i kyrkan.
kɪs sv. 1 tr. kyssa.
kɪst -a, -u f. kista.
kɪstlok -lokɪ, -loko n. kistlock.
kɪst'n sv. 1 tr. kristna, döpa.
kɪstnanamn -ɪ, -u n. dopnamn.
kɪt -ɪ n. kitt.
kɪta sv. 1 tr. kittla.
kɪtan n. pr. Kristian.
kɪuləks sv. 1 tr. dricka klunkande. *k. vat'n ɪ se.*
kɪuləks -'n, -a m. klunk.
kɪud -u f. köld.
kɪæyl -a, -u f. kägla.
kɪæks -ɪ, -o n. sälspjut.
kɪækstaka -an, -a m. handspjut.
kɪælar -an, -ara m. källare.
kɪæl -n, -lla m. kittel.
kɪæmpas -ast -ast kappas.
kɪæp -ɪn, -a m. tass.
kɪæstərbɪbær -ɪ, -bæru n. kersbär.
kɪæt -an, -a m. kätte.
kɪælek -ɪn m. kärlek.
kɪæl kɪæn, kɪæla m. hingst.
kɪæran -ru -t kär.
kɪkar -an, -ara m. kikare.
kɪm -ɪn, -a m. kim på laggkärl.

kɩmp -ɩn, -a m. puckel.
kɩvas -ast -ast kifvas.
klad -a, -u f. svart, hvitsprängd sky; följer med stormilar.
klaftər -trɩ, -tru n. mangelstock.
klaɣa sv. 1 tr. o. intr. 1) klaga; 2) anklaga; 3) beklaga.
klak -an, -a m. klase.
klamp -ɩn, -a m. vedklabb.
klap sv. 1 tr. klappa.
klaps -a, -u f. lingon (vaccinium vitis idæa).
klaptræ -ɩɩ, -ɣu n. klappträ.
klava -an, -a m. klafve.
klaŋ sv. 1 intr. klarna.
kle sv. 3 tr. kläda.
kleɣəkvasaw -a, -o f. bykbunke.
kleɣəʈɩ -ɩ n. kläde.
kleɣʀu pl. n. kläder.
klemət oböjl. n. klöfver (i kortspel).
klemətsdræg -ɩn, -a m. klöfverknekt.
klemətsfru -a, -o f. klöfverdam.
klemətshær -n, -a m. klöfverkung.
klemətsknæht -'n, -a m. klöfverknekt.
klemətsmuɣk -ɩn, -a m. klöfveräss.
klɩka -u, -u f. örn.
klɩkasuaɣ -ɩn m. örnalåt.
klɩkɩ -ka -kat intr. begagnas om örnens läte.
klɩku oböjl. n. buller, bång.
klɩmsk -ɩn, -a m. klimp.
klɩmskɩsɔ -ɩ n. soppa med klimpar i.
klɩɣ sv. 1 intr. klinga.
klɩɣ -ɩn m. smör.
klɩɣk -a, -u f. klinka.
klɩɣkvænk -ɩ n. klinkvirke (på farkost).
klɩɣs sv. 1 intr. klinga.
klɩouk sv. 1 intr. säges om svanornas läte.
klɩp -a, -u f. klippa.
klɩpɩ klɩft klɩft tr. klippa.
klɩstər -trɩ n. klister.
klɩt -a f. krita.
klɩv klæɩv klɩvu klɩvɩt intr. klifva.
klomp -ɩn, -a m. klimp, klump.
kloɣs sv. 1 intr. säges om det ljud som höres när t. ex. två träbitar slås mot hvarandra.
kloɣs adv. plötsligt.
klou -a, -u f. klöf.
klokan -ku -ht klok.
klot -ɩ, -u n. klot.
klo klona, klonu f. klo.
klon sv. 1 tr. klösa.
kluaran -ru -ʈ klar.
kluas n. pr. Klas.
kluaŋ sv. 1 intr. klarna.
klub -ɩn, -a m. klubba.
klug -a, -u f. 1) glugg; 2) hål, fördjupning.
kluga -u, -u f. källare.
kluk -a, -u f. klocka, ur.
klukar -aŋ, -ara m. klockare.
kluks sv. 1 intr. 1) begagnas om hönornas läte; 2) hicka.
klum -a, -u f. klimp, klump.
klumu = f. kaffesump.
klutər sv. 1 intr. kvittra, kuttra.
klu klou kluvu kluɩt tr. klyfva.
klæɩ sv. 2 (*klæɩd*) tr. kläda.

klæḳɪ *-ḳa -ḳat* intr. klicka (om bössa).
klæm̥ sv. 2 tr. klämma.
klæŋkɪ *klæmft klæmft* tr. hänga på knagg.
knaft adv. knapt.
knag *-an, -a* m. knagg.
knaka sv. 1 intr. knaka.
knap *-an, -a* m. knapp.
knapər sv. 1 intr. bulta sakta. *han knapra upa dormo.*
knar̥ sv. 1 intr. knarra.
knąs *-ɪ* n. 1) affall, rosk; 2) fnas.
knɪka sv. 1 intr. kneka, gunga.
knɪɭ̥ *-ɭla, -ɭlu* f. sträcksena på foten.
knɪp *-ɪ, -u* n. bunt, knippa.
knɪplu f. (?) knypplor: en veckad tygremsa kring kvinnornas hufvudbonad.
knɪsk *-a* f. 1) fnöske; 2) tunder på trä.
knɪsk *-a, -o* f. trissa.
knɪ̥ *-n* o. *-ɪn, -a* m. knif.
knɪ̥p *knæɪp knɪpu knɪpɪt* tr. knipa.
knɪ̥stər sv. 1 intr. 1) gnistra; 2) knarra, knastra. *snɪǫɪn knɪ̥strər.*
knɪ̥stər *-tra, -tro* f. gnista.
knɪ̥tnæva *-an, -a* m. knytnäfve.
knɪ̥v *-ɪn, -a* m. knif.
knɪ̥vsbaka *-an, -a* m. knifrygg.
knɪ̥vsblą *-ɪ, -ɣʌu* n. knifblad.
knɪ̥vshæft *-ɪ, -u* n. knifskaft.
knoks sv. 1 intr. knacka.
knǫk *-a, -o* f. benknota.
knua sv. 1 tr. knåda.
knuɣa *-an, -a* m. knoge.
knup *-ɪn, -a* m. knopp.
knupas sv. 1 knoppas.
knupa-se sv. 1 plocka sig (om foglar).
knuplun -u -ut ojämn, skroflig.
knu̥l -a, -u f. knöl.
knu̥t knout knutu knutɪt tr. knyta.
knu̥t -'n, -a m. byggnadsknut (sedd utifrån).
knægɪ (pres. *knægɪər knægɪ*) *-ɪa -ɪat* intr. gnägga.
knæht -'n, -a m. knekt.
knæps sv. 1 tr. o. intr. knäppa.
knæ̥ -ɪɪ, -ɣu n. knä.
knæ̥folk -ɪ n. dvärgfolk.
knæ̥man̥ =, -mæn̥o m. dvärg.
knæ̥pɪ̥k -a, -o f. dvärginna.
knæ̥snual -aŋ, -ala m. knäskål.
kod̥ -an, -a m. bolster.
koɪ -ɪ, -u f. koj.
kolv -ɪn, -a m. järnredskap hvarmed *ansla* fäjas vid lagningen.
kor̥ sv. 1 intr. 1) kurra: *he kor̥ər ɪ bɵlɪn*; 2) kväka.
korɪ -ɪn, -ɪa m. 1) korg; 2) mjölränna i kvarn.
koʀp -ɪn, -a m. 1) korp; 2) strömoln; anses båda storm.
koʀpmuanda -n m. måndagen i dymmelveckan.
koʀv -an, -a m. korf.
koʂ -ɪ, -o n. kors.
koʂbalk -ɪn, -a m. tvärbalk.
koʂ̥polæɪk -ɪn m. kortspel. *læɪkɪ k.* spela kort.
koʂ̥polæɪksblą -ɪ, -ɣu o. *-ɣʌu* n. spelkort.
koʂʈæɪn =, -a m. skorsten.

koʈan -ʈo -ʈ kort.
koʈer -ɪ, -o n. kvarter.
kouk sv. 1 intr. skåda, se.
kous -a, -u f. skål, skopa.
koḷ kolɪ, kolu n. järn- l. mässings-beslag på skaft af knif, lie o. s. v.
koḍ kuḍa, kuḍu f. 1) rad; 2) hvarf, omgång.
koṇ -ɪ, -o n. korn.
koṇ oböjl. n. korn (å bössa).
koʈ -ɪ, -o n. kort.
kraḇ -a, -u f. kräfta.
kraft -an, -a m. låsvred.
kraft -u, -u f. kraft.
kraftan o. *-un -u -ut*, *kraftɪan -ɪu -ɪt* } kraftig.
kraɣa -an, -a m. krage.
kraka sv. 1 intr. krypa.
krama sv. 1 tr. krama, klämma.
kramar -aṇ, -ara m. person, vanligen kvinna, hvars syssla är att medels magkramning fördrifva foster.
kramp -ɪn m. kramp.
krans -'n, -a m. krans.
kraps sv. 1 tr. krafsa.
kraṭ -a, -u f. kratta.
krats -'n, -a m. krats (isynnerhet för rensning af bösspipan).
kraḳs sv. 1 intr. harkla.
kraṇ -ɪ, -u n. kran.
kreḳɪ kreḳht kreḳht tr. kröka.
kreṣk -a, -u f. det yttersta brädlagret på båt, från förstammen till framstaget (styr- ock babord).
krɪdəriɪ -ɪ n. kryddor (kollektivt).
krɪḳ -a, -u f. krycka.
krɪḷ o krol kreti ock pleti.
krɪɭ -ɭla, -ɭlu f. utslag på halsen.
krɪmplɪɣ -ɪn, -a m. krympling.
krɪmsatan -satu -sat 1) skrumpen; 2) skrynklig.
krɪɣæl -ɣla, -ɣlu f. kringla.
krɪ -ɪ, -o n. krig.
krɪas sv. 1 kriga.
krɪs sv. 1 intr. kryssa.
krɪsfolk -ɪ n. krigsfolk.
krɪt -ɪ n. krut.
krɪthoṇ -ɪ, -huṇu n. kruthorn.
kroɣæl sv. 1 intr. krångla.
kroṣ sv. 1 tr. krossa.
kroum sv. 1 intr. kräla (om t. ex. en hop maskar).
kroḳ -ɪn, -a m. krok.
kroḳun -u -ut krokig.
kroḳurɪgun -u -ut krokryggig.
kroṇ -ɪn, -a m. krog.
kroḳ -ɪn, -a m. 1) krok; 2) bukt, vik.
kroḳoḷ -kolɪ, -kolu m. mässings- l. järnbeslag öfver större delen af knif- l. lieskaftet.
kroḳun -u -ut krokig.
kroṇɪk -ɪn, -u m. krögare.
kroṇɪk -a, -u f. krönika, skrifven l. trykt berättelse.
kroṇɪksk -a, -u f. krögerska.
kroṇstą n. pr. Kronstadt.
kruak -a, -u f. kråka.
kruakbær -ɪ, -bæru n. frukten af empetrum nigrum.
kruakbæṣgroun -a, -u f. växten empetrum nigrum.
kruḇ -a, -u f. vrå.
krukun -u -ut krokig.

krup -ɪn, -a m. kropp.
krusun -u -ut krusig.
krusa sv. 1 krossa.
kruk -a, -u f. kruka.
krun -a, -u f. krona.
krup kroup krupu krupɪt intr. krypa.
krus -ɪ, -o n. krus.
krus -ɪ n. grus.
krushævul -uŋ, -ula m. ett slags krusig hyfvel.
krækul -kla, -klu f. 1) kräkla; 2) kärnstaf.
kræŋkɪ -ɪa, -ɪu f. liten bänk tjänande till underlag för så, bunke o. s. v.
kræva =, *-u* f. fogelkräfva.
krævabæɪn -ɪ, -o n. skulderblad.
krævɪ sv. 2 tr. kräfva.
krævɪt -ɪta, -ɪtu f. kräfta.
kua -an m. kåda.
kualdan -do -t kall.
kualdhugar -aŋ, -ara m. trekantig järnkil hvarmed kalt järn hugges.
kualdsǫt -sutu f. frossa.
kualdvaɣn = m. Karlavagnen.
kual -aŋ m. kål.
kuam -ɪn, -a m. kam.
kuam sv. 1 tr. kamma.
kuar sv. 1 tr. karda.
kuar -a, -u f. karda.
kughɪul -ɪ, -o n. kugghjul. Kuggarne kallas *kughɪulɪs tændru.*
kuk sv. 1 intr. säges om gökens ljud.
kul -a, -u f. hufvudskallens öfverste del.
kular -aŋ, -ara m. kulform (af järn).
kulɪan o. *kulɪn -ɪu -ɪt* 1) kulen; 2) afmätt i sätt.
kuma kom komɪt intr. komma.
kumɪl -n m. kamomill.
kuna -u, -u f. kvinna.
kunskap -ɪn m. kunnskap.
kunst -a, -u f. konst.
kunufolk -ɪ f. kvinnfolk.
kupɪts -'n, -a m. råmärke.
kups -'n, -a m. handelsman.
kurɪan -ɪu -ɪt elak, ondskefull.
kurks sv. 1 intr. säges om tranornas läte.
kurn -ɪ, -u n. trissa. *hur kurnɪ* kasta trissan (lek).
kus sv. 1 intr. vyssa.
kutʃər -əŋ, -əra m. kusk; nht. kutscher.
kup sv. 1 tr. koppa.
kupar -aŋ m. koppar.
kuparorm -ɪn, -a m. kopparorm.
kuphǫŋ -ɪ, -huŋu n. kopphorn.
kust sv. 1 intr. kosta.
kutʃɪ interj. kas! (åt katt).
ku -u, kǫna f. ko.
kul -a, -u f. kula (dock säges hällre *lǫ*).
kul -a, -u f. ide.
kulas sv. 1 intr. dyka.
kvɪht adv. kvikt, fort.
kvɪka -an m. jäst.
kvɪsa -u, -u f. kvissla, blemma.
kvi sv. 3 intr. kvida.
kvi -a, -u f. 1) kviga; 2) långsträkt ock hög hödös under bar himmel.
kvæft adj. n. kvaft.

kvæk sv. 1 intr. kväka.
kvævɪ sv. 2 tr. kväfva.
kwaţ oböjl. n. kvart. *kwaţ fe̱lər a ɪ fɪu̱r.*
kwa̱l -ɪ, -o n. kval.
kwælɪ, pret. o. sup. *kwæḑ* o. *kwæld* tr. kvälja.
kwæs̱tuaɣ -u, -stæɣru f. ugnsraka.
kwæst kwæs̱'n, kwæstru m. 1) kvast; 2) kvist.
kwæld -ɪ, -o n. kväll.
kwældəs̱tɪa̱ŋ -a (pl. ogärna) f. aftonstjärna.
kwældo adv. i afton, i kväll.
kwældusrounandɪ = n. aftonrodnad.
kwæŋ -a, -u f. kvarn.
kwæŋhɪu̱l -ɪ, -o n. kvarnhjul.
kwæŋlu̱k -a, -u f. lös lapp på kvarnvinge.
kwæŋpaḻ -n, -a m. kvarnunderlag.
kwæŋromp -a, -u f. kvarnstyre: den långa stång medels hvilken kvarnen vändes.
kwæŋs̱tæɪn =, *-a* m. kvarnsten.
kwæŋvɪɣ -an, -a m. kvarnvinge.
kæɪvahuanda adv. till vänster.
kæṉ ke̱nd ke̱nd tr. känna.
kæɣkæl -kla -klat intr. bära tungt, kånka.
kæra -an, -a m. kärra.
kæt -ɪ, -a n. kött.

l.

laɣa sv. 1 tr. laga.
laɪt -a, -u f. klippa.
laḵ -ɪn, -a m. läcka. *buat'n fɪḵ laḵ upa se.*
laka -an m. lake på smör o. d.
lakan -ɪ, -u n. lakan.
laks -'n, -a m. lax.
lantæɪn =, *-a* m. laddstake; eg. laddten.
laɣɪmaṉ oböjl. m. skämtsamt namn på långfingret.
laɣsam̱an -u -t långsam.
laɣs-mæ prep. längs.
laɣt adv. långt.
lap̱ sv. 1 tr. lappa.
lap̱ -ɪn, -a m. lapp.
lap̱un -u -ut lappig.
larm sv. 1 intr. larma.
larm -ɪ n. larm.
las̱ -ɪ, -u n. lass.
last sv. 1 tr. lasta.
last -ɪ, -u n. 1) last; 2) lass. *han la̱d hæɪɪ upa lastɪ.*
lastnɪɣ -ɪn, -ɪa m. laddning, last.
laṯ -a, -u f. tvärslå på tak hvarpå halmen hvilar.
lava -an, -a m. lafve.
lavəs -a, -o f. bordsbänk.
law laɣu, laɣu f. lada.
lawsvæɪp -ɪn, -a m. vidja hvarmed halmen fastbindes vid takstängerna.
la̱ -ɪɪn, -ɣa m. lag (lex).
la̱man -u -t lam.

lanu n. pr. namn på en äng; eg. öppen plats.
latan -to -t lat.
lathun =, *-hunda* m. lathund (okvädinsord).
lav -ɪ n. laf.
le (pres. *læyər le*) *lo læyɪt* intr. le, skratta.
le -n, -a m. led, lem.
le -ɪn, -ɪa m. led (t. ex. på gärdesgård).
leɪ̯ led led tr. ladda. *han led bɪsa o skɪout.*
lellɪt adv. sakta, långsamt.
len sv. 2 tr. låna.
len -a, -u f. lön.
lena n. pr. Magdalena.
legɪ adv. länge.
lepu n. pr. Libau.
lestuk -stukɪn, -stuka m. klifstätta.
letan -tu -t 1) lätt; 2) billig.
levər levra f. lefver.
lɪftɪ -ta -tat tr. lyfta.
lɪgɪ luay luayu lɪgat intr. ligga.
lɪht sv. 1 tr. o. intr. sluta, lykta.
lɪht -a, -u f. lykta.
lɪhtandɪ = n. ändalykt, slut.
lɪk -a f. lycka (fortuna).
lɪka adv. lika. *lɪka sum* liksom.
lɪkas sv. 1 lyckas.
lɪkɪ -ɪa, -ɪu f. lycka, ögla.
lɪklɪan -ɪu -ɪt lycklig.
lɪkul -uη, -ula m. nyckel.
lɪlfɪgər -grɪ n. lillfinger.
lɪlfɪæyər -yra, -yru f. en fjäder i bösslåset.
lɪllan lɪllu lɪtɪt, komp. *mɪndər*, superl. *mɪnst* liten.
lɪllouyl -a, -u f. rem bunden kring ändan af *llaguvalɪ.*
lɪlluay -a, -u f. liten slå genom *dullua ya.*
lɪltuan -a f. lilltå.
lɪm -ɪ n. lugn.
lɪmən lɪmnɪ n. lugn.
lɪmnɪy -ɪn, -a m. ton, visa.
lɪmp -a, -u f. limpa.
lɪnd sv. 1 tr. linda barn.
lɪnd -an, -a m. barnlinda.
lɪnfa n. pr. Magdalena.
lɪnuy -ɪn m. svål.
lɪoman -o -t ljum.
lɪstɪan -ɪu -ɪt listig.
lɪstɪhæɪt -u f. listighet.
lɪu lɪou lɪuɪt intr. o. tr. ljuga.
lɪud lɪud lɪud intr. ljuda.
lɪud -ɪ, -u n. ljud.
lɪud -a, -o f. lögn.
lɪus -ɪ, -o n. ljus.
lɪusan -o -t ljus.
lɪushualdar -aη, -ara m. bloss, lykta; eg. ljushållare.
lɪusmor -muru, -meru f. jordegumma.
lɪva levd levd intr. lefva.
lɪvans -ɪ, -u n. kreatur.
lɪ sv. 3 tr. o. intr. lida.
lɪ læɪ lɪu lɪd intr. hinna.
lɪ -an, -a m. lie.
lɪ -a, -u f. brädd, strand.
lɪbaka -an, -a m. liebladsbak.
lɪdər -drɪ, -dru n. lider; nytt ord.
lɪk -ɪ, -o n. lik.
lɪkan -ku -ht lik.
lɪkɪklug -a, -u f. graf; eg. likgrop.

lıkıtor -toŋ, -tora m. liktorn.
lık'n sv. 1 tr. likna.
lıluar -ı, -o n. den del af lien som fästes vid skaftet.
lım -ı n. lim.
lın -ı n. lin.
lınd sv. 1 tr. linda barn.
lınd -an, -a 1) barnlinda; 2) gehäng.
lınd -an, -a m. lind (tilia europæa).
lınguan -ı n. linskäfva.
lınklug -a, -u f. vattenafstängning hvari lin sättes för att »rötas».
lınskıæva =, -u f. linskäfva.
lıntut -a, -u f. lindocka.
lıs sv. 2 tr. o. intr. lysa.
lıs lıst lıst lydas, lyssna.
lısa n. pr. Elisabet.
lıt sv. 1 intr. lita.
lıtı adv. litet.
lıv -ı n. 1) lif (vita); 2) midja; 3) mage, lif.
lıvsot -sutu f. diarré.
lıænv -ı, -u n. lieskaft.
lıva levd levd intr. bo.
lorsı n. pr. Lovisa.
lonvun -u -ut lummig (lurfvig).
los sv. 1 tr. o. intr. 1) lossa; 2) lösa.
lou -ı, -u n. löf.
louda -an m. lördag.
louıfald -ı n. löfaffall; äfven en märkelsedag.
louk -ın, -a m. lök.
loup lop lupu lupıt intr. 1) löpa, springa; 2) flyta (om vatten).
loupandı = n. reumatism.
loupıs oböjl. adj. löpsk.
lousan -u -t lös.
lousguad -guaŋ, -guada m. trädesland.
lousluand -ı, -a n. trädesland.
lousman =, -mæno m. torpare.
loutræ -ıı, -yu n. löfträ.
lot -'n, -a m. lott.
lo -ı, -o o. *-yo* n. 1) lod; 2) kula.
lok -a, -u f. loka.
lok -ı, -o n. lock (på kärl).
los sv. 1 intr. teka i bållspel (hvarvid träet, *katastakan*, slås tre gånger omkring hufvudet).
los -'n, -a m. lots.
losk -a, -u f. julle.
lot -'ŋ, -a m. lort.
lotsruka -u, -u lorthög.
lov sv. 1 intr. kryssa.
lov -an, -a m. lofve (på handske).
luay -a, -u f. låda.
luayan -yu -ht, komp. *læyən,* sup. *lægst* låg.
luam -ı, -u n. lam.
luand -ı, -a n. land.
luagan -u -t, komp. *lægər,* sup. *lægst* lång.
luagfrıda -an m. långfredag.
luagmak -ın, -a m. orm; egentl. långmask.
luagmaklæık -ın m. namn på en danslek som utföres endast af män.
luar -ı, -o n. lår.
luarknıkæl -kla, -klu f. ledgång vid låret.
luas -ı, -u n. lås.

luasblæk̲ -ɪa, -ɪu f. bläckbeslag på bösslås.
luas̲kru̱ -ɪn, -a m. låsskruf (i bösslås).
lud̲un -u -ut luden.
luft -'n m. luft.
luft -ɪ, -u n. loft.
lug sv. 1 tr. lugga. Äfven säges *ta̱* l. *ræk̲ɪ ɪ huarɪ.*
lug -ɪn, -a m. lugg.
luht sv. 1 tr. o. intr. lukta.
lusk -a, -u f. ljumske.
lɪk̲ sv. 1 tr. locka.
lɪk̲ -ɪn, -a m. hårlock.
lɪk̲ -ɪn, -a m. spindel.
lɪka -u, -u f. brädport.
lɪk̲næ̱t -nætɪ, -nætu n. spindelnät.
lɪm̲ -ɪn, -a m. århandtag.
lɪma sv. 1 intr. låga.
lɪma -an, -a m. 1) låge; 2) brasa.
lɪm̲an -u -t lugn.
lɪmn sv. 1 tr. o. intr. lugna.
lɪ̱ -a, -o f. båtkafvel.
lɪ̱ -a, -u f. lunga.
lɪ̱kər sv. 1 intr. lunka.
lɪsɪu̱kan -ko -ht lungsiktig.
lɪsɪu̱kdǫm -ɪn m. 1) lungsot; 2) lunginflammation.
lɪ̱ɪ f. dräktig (om hynda).
lɪ̱t -an m. löste (ett gräs).
lɪ̱t 'n m. lust.
lɪ̱a sv. 1 tr. o. intr. lofva.
lɪ̱andɪ = n. löfte.
-a, -u f. loppa.
-an, -a m. loge.
-a, -u f. lucka.
-a, lɪs̲u f. lus.

lu̱t -a f. lut.
la̱nɪ n. pr. Magdalena.
læg -ɪn, -ɪa m. lägg, ben.
lægɪ la̱ o. *la̱d lagat* tr. lägga.
lægɪ -ɪa, -ɪu f. benlägg.
læɣəɪ -ɣɪɪ n. läder.
læɪ læɪd̲ læɪd̲ tr. lemna. *læɪ buanɪ uatər* afvänja barn.
læɪd læɪd̲ læɪd̲ tr. leda.
læɪk -ɪn, -a m. lek.
læɪk -a, -u f. (hjul-)löt.
læɪkɪ læɪht læɪht intr. o. tr. leka.
læɪksa̱k -sakɪ, -saka n. leksak.
læɪon -o -ot löjlig.
læɪr -ɪ n. lera.
læɪrun -u -ut lerig.
læɪt læɪt̲ læɪt̲ tr. o. intr. 1) leta, söka; 2) försöka. *han læɪtər snẹr fu̱ŋ utɪ guanɪ.*
læɪut adv. ledsamt.
læm̲sɪna -u, -u f. stor sena.
læɣ̲ər komp., *læɣ̲st* sup. längre längst, af *luaɣ̲an.*
læɣ̲k sv. 1 tr. länka.
læɣ̲kɪ pret. o. sup. *læɣ̲t* o. *læmft* tr. träffa. *ɪksa læɣ̲t me ɪ fǫt'n.*
læɣ̲stfɪɣ̲ər -ɣ̲rɪ n. långfinger.
læɣ̲st̲uan, -a f. tredje tån.
læp̲ -ɪn, -a m. läpp.
lænvt -ɪ n. lärft.
læsa sv. 1 tr. läsa.
læstar -aŋ, -ara m. läst.
lætɪ læt o. *læt̲ lætɪt* tr. låta, tillåta.
lætɪas sv. 1 lättjas.
lætɪɣ̲ -ɪn, -ɪa m. lätting.
læ̱ lǫ̱ læ̱ɪt intr. le. Jfr *lẹ̱.*

læ̱ adv. i lä. *han lıg̱ər læ̱ undı luandı.*
læ̱yəʀ komp., *lægst* sup. lägre lägst, af *luayan.*
læ̱yəʀ -yʀı n. ler.
læ̱kıar -aŋ, -ara m. läkare.
læ̱n -a, -u f. lönn.
læ̱nıg̱ -ın m. skratt.
læ̱nsmaṉ =, -mæṉo m. länsm (byälste).
læ̱r sv. 2 tr. lära.
læ̱ʀkı -ıa, -ıu f. lärka.

Ʌ.

Ʌlag̱ sv. 1 opers. slaska, i synnerhet snöa isbark.
Ʌlag̱ sv. 1 intr. vandra, slanka.
Ʌlag̱ -ı n. yrväder.
Ʌlaga -u, -u f. slaga.
Ʌlag̱un -u -ut slaskig.
Ʌlaguhuandva̱ɭ -vaɭı, -vaɭu n. slagskaft.
Ʌlaguva̱ɭ -ı, -u n. slagskaft.
Ʌlaht sv. 1 tr. slakta.
Ʌlahtar -aŋ, -ara m. slaktare.
Ʌlambər sv. 1 intr. slamra.
Ʌlant -'n, -a m. slant.
Ʌlag̱k sv. 1 opers. slaska, snöa.
Ʌlapæyʀun -u -ut slokörad.
Ʌlarv sv. 1 intr. slarfva.
Ʌlarv -a, -u f. slarfva, trasa.
Ʌlarvar -aŋ, -ara m. slarf.
Ʌlarvun -u -ut slarfvig.
Ʌlask sv. 1 opers. slaska, i synnerhet om strax smältande snö.
Ʌlaskun -u -ut slaskig.
Ʌlag̱ -ı, -o n. slag.
Ʌlakan -ku -ht slak.
Ʌlav -ın, -a m. slaf.
Ʌlehtan -tu -t (komp. *-a*, sup. *-ast*) dålig.
Ʌlemræyn sv. 1 opers. hällrägn
Ʌlemræyn -ı n. hällrägn.
Ʌlęs sv. 1 tr. o. intr. slösa.
Ʌlęt sv. 1 tr. släta, smeka.
Ʌlęt -ı, -u n. slätt, fält.
Ʌlętan -tu -t̲ slät.
Ʌlıa -an, -a m. släde.
Ʌlıaıa̱ŋ -ı, -o n. järnskoni under slädmedar.
Ʌlıya -an, -a m. släde.
Ʌlıkan Ʌlıku (o. *Ʌlı̱ku*) *Ʌlıht, Ʌlı̱k* pron. slik, sådan.
Ʌlıkan-sama (böjes som före pron. adj. likadan.
Ʌlıkıpot̲ m. skämtsam benäning på pekfingret.
Ʌlım̲an -u -t dålig.
Ʌlıg̱-se sv. 1 slingra sig.
Ʌlıg̱ər sv. 1 tr. slingra.
Ʌlıo̱g̱ sv. 1 tr. slunga.
Ʌlıo̱g̱ -ı, -u n. slunga.
Ʌlıp̲ Ʌlap̲ Ʌlup̲u Ʌlup̲ıt ir slippa.
Ʌlıp̲ -a, -u f. frans.
Ʌlıpa -u, -u f. slimsa.
Ʌlıpər -prı, -pru n. hänge på t
Ʌlıprun -u -ut slipprig, hal.
Ʌlıp̲ sv. 1 tr. slipa.

ɭlops sv. 1 tr. o. intr. lapa (om hund).
ɭlua ɭlo ɭlaut tr. slå.
ɭluay -a, -u f. slå.
ɭluayas ɭlost ɭlaust slå hvarandra, slåss inbördes (därför aldrig i singularis).
ɭluk'n sv. 1 1) tr. släcka; 2) intr. slockna.
ɭlurps sv. 1 tr. o. intr. sörpla.
ɭluan -o -t slug, klok.
ɭluk sv. 1 tr. sluka.
ɭlup -n, -a m. slup.
ɭlut sv. 1 intr. o. tr. sluta.
ɭlut adv. slut.
ɭlat ɭlotr o. *ɭlatr, -u* n. slott.
ɭlæht -r, -u n. släkt.
ɭlæhtig -rn, -a m. släkting.
ɭlæikr ɭlæiht ɭlæiht tr. slicka.
ɭlæim -rn m. slem.
ɭlæimun -u -ut slemmig.
ɭlæiv -a, -u f. slef.
ɭlæg -rn, -a m. 1) släng; 2) krok.
ɭlæpr ɭlæft ɭlæft tr. släppa.
ɭlæk -r n. sjögräs, hafstång.
ɭlækdr -n, -a m. stor, af hafvet hopad *ɭlæk*-massa.
ɭlæp sv. 1 tr. o. intr. släpa.

m.

maga -an, -a m. mage.
magafriskan -sku o. *-sko -st* frisk i allo.
magasuk -a f. diarré.
magasukan -ko -ht lidande af diarré.
mayr pron. 1) många; 2) andra.
makt -u f. makt.
maktlousan -u -t maktlös.
mak -n, -a m. 1) mask; 2) orm; 3) namn på allehanda små insekter.
makhus -r, -o n. snigel.
makmæl -r n. mal (kollektivt).
makskual -a, -u f. mussla, snäcka.
mala n. pr. Magdalena.
mala sv. 1 tr. o. intr. 1) mala; 2) spinna (om katt).
malm -rn m. malm.
malt -r n. malt.
malætr pl. f. malört.
man =, mænno o. *mænr* m. man.
maner -r n. sätt, maner.
mant'l -t'ln, -tla m. mantel, öfverrock.
mayk -an, -a m. manke.
mayæl sv. 1 tr. mangla.
mayæl -yæn, -yla m. mangel.
mayæstuk -rn, -stuka m. mangelstock.
mara -u, -u f. mara.
marr n. pr. Maria.
marrablom -a, -o f. Marieblomster (galium verum).
marknayæl -yæn, -yla m. marknagel på besman.
marmul -un, -ula m. stafledare på pinnvagn.
maruluk -rn, -a m. hårtest.
mask -a, -u f. maska.

mast -ɪ, -u n. mast.
mastdrɑræɪp -ɪ, -u n. fallrep.
mastgɪoḍ -a, -u f. träring hvarmed seglet fästes vid masten.
masu = f. ett slags dans.
maṯ -a, -o f. matta.
maṭa n. pr. Märta.
maṭa } n. pr. Mattias.
maṭʂɪ }
mɑn sv. 1 intr. mana.
mɑn -ɪ, -o n. hästman.
mɑt -'n m. mat.
me o. *mẹ* pr. pers. ack. mig.
mẹ -ɪɪ n. mjöd.
mẹgɫɪan -ɪu -ɪt möjlig (nyare ord, därför ej *'mẹɣɫɪan*).
mẹɫ mẹḍ mẹḍ tr. mäta.
mẹɫ -ɪ n. mjöl.
mẹɫkɪst -a, -u f. mjöllår i kvarn (dit det nymalda mjölet samlar sig).
mẹɫræɫ -a, -u f. ränna genom hvilken säden rinner från tratten ned mellan kvarnstenarne.
mẹm -a, -u f. mormoder.
mẹt mẹṯ mẹṯ tr. möta.
mɪɑɫk -a f. mjölke.
mɪɑɫk -ɪ n. mjölk.
mɪɑɫkæmad -ɪ, -u n. mjölkämbare, mjölkbytta.
mɪḍa -n m. middag.
mɪḍasɪtandɪ = n. middagsmål.
mɪdɪ -ɪa, -ɪu f. mygga.
mɪkɪ adv. mycket.
mɪkɪgɫaṃand oböjl. adj. talträngd.
mɪɫ -ɪ, -u n. dyning.
mɪɫa 1) prep. emellan; 2) adv. emellanåt.
mɪɫafora -u, -o f. mellersta fåran på teg.
mɪɫaguaḍ -guaŋ, -guaḍa m. mellangärde.
mɪɫast oböjl. adj. o. adv. superl. mellerst.
mɪṇ mɪn (abs. *mɪnu*) *mɪṯ*, pl. *mɪn* (abs. *mɪnəra*) pr. poss. min.
mɪndər komp., *mɪnst* superl. mindre, minst.
mɪndɪan -ɪu -ɪt myndig.
mɪṇɪ = n. minne.
mɪns mɪnst mɪnst minnas.
mɪnskas sv. 1 minskas, aftaga.
mɪnut -'n, -a m. minut.
mɪovan -vo -ft 1) spenslig; 2) mjuk.
mɪs -a, -u f. kvinnomössa.
mɪsomar -aŋ, -ara m. midsommar.
mɪṯɪmast -ɪ, -u n. stormast (på skepp).
mɪṯ-ɪ o. *mɪṯ-pa* prep. midt i l. på.
mɪṯ-upa prep. midt på.
mɪṯupatuft -a, -u f. mellersta toften i båt.
mɪukan -ko -ht mjuk.
mɪuɫ mɪuŋ, mɪuɫa m. båll.
mɪæɫṭ -an m. mjälte.
mɪt -a, -u f. små djur som sägas vistas i gammalt mjöl.
mɪtmẹɫ -ɪ n. gammalt, odugligt mjöl.
mɪto n. pr. Mitau.
mo (blott pres.) må, månde.
mold sv. 1 tr. mylla.
mold -a, -u f. 1) tråg; 2) balja.
moɫɪ n. pr. Magdalena.
moɫk sv. 1 tr. mjölka.

morɪs adj. i morgse.
morɪsmual *-ɪ, -u* n. morgonvard.
morɪ *-ɪn, -ɪa* m. morgon.
morkan *-ku -ht* mörk.
mork'n sv. 1 intr. mörkna.
mork'n *-u* n. mörker.
moru adv. i morgon.
morudǫ *-ɪn* m. morgondag.
moṭ pret. (öfriga tempora saknas) måste.
moudɪn o. *mouun -u -ut* modig.
mour *-a, -u* f. myra.
mourbu *-u, -a* n. myrstack.
mǫ *-ɪ* n. mod.
mǫdɪan *-ɪu -ɪt* modig. *m. ti skǫpna.*
mǫɪan *-ɪu -ɪt* mogen.
mǫn sv. 1 intr. mogna.
mǫn *-an, -a* } m. takås.
mǫnɪg *-ɪn, -a* }
mǫr *-a* o. *-u, mǫru* f. moder. Best. sing. äfven *muru.*
mǫr *-u, -u* f. 1) »bank» (stora brädet) på spinnrock; 2) mjölränna i kvarn.
mǫt prep. mot.
mǫtgɪrar *-aŋ, -ara* m. förbrytare.
mǫtkumandɪ oböjl. adj. nästkommande. *m. uarɪ.*
mǫtvæyɪ *-ɪ, -u* n. motväder, motvind.
mual sv. 1 tr. måla.
mual *-ɪ, -o* n. mål, språk.
mualar *-aŋ, -ara* m. målare.
muan =, *-a* m. 1) måne; 2) månad.
muanda *-n* m. måndag.
muanskɪn *-skɪnɪ* } n. månsken.
muanskɪnd *-ɪ* }
muaŋɪg -ɪn, -a m. målning.
muag oböjl. adj. mången, -ge(-ga).
muat sv. 1 tr. o. intr. måtta.
muat -ɪ, -u n. mått.
mug -ɪn, -a m. mugg.
muka sv. 1 tr. skotta (dynga; om snö säges *hæɪs snɪǫ*).
mulɪ oböjl. n. moln.
mulɪ oböjl. adj. mulen; dock stundom äfven böjdt: *mulɪan -ɪu -ɪt.*
mumæl sv. 1 intr. o. tr. mumla.
munstər -trɪ, -tru n. mönster.
muŋk -ɪn, -a m. 1) munk; 2) äss i kortspel.
muṣ sv. 1 tr. kyssa.
musa -an m. mossa.
mun =, *-a* m. mun.
munsvrǫ -a, -u f. mungipa.
mutər -tra, -tru f. mutter.
muld -ɪ n. mull.
mul -a, -u f. mule.
mul -a, -u f. mila.
mur sv. 1 tr. mura.
mur muŋ, mura m. mur.
murar -aŋ, -ara m. murare.
mutræyn sv. 1 opers. duggrägna.
mutræyn -ɪ n. duggrägn.
mæ prep. med; tillägges äfven namn på årstider ock delar af dygnet för att tillsammans med dem uttrycka en tid hvarunder något sker: *mæ dǫɪn, mæ somaŋ* o. s. v.
mæðər -ðra, -ðru f. faster, moster, tant.
mæhtɪan -ɪu -ɪt mäktig.
mæɪ -a, -u f. med.

mæɪ -a, -u f. fiskarkoja.
mæɪər komp., *mæst* superl. adj. o. adv. mera, mäst.
mæɪs -a, -u f. säck hvari fisk bäres; af lett. **maiss.**
mæɪstər -təŋ, -tra m. mästare.
mæʎlɪŋ -ɪn m. 1) mässling; 2) koppor.
mæʎlɪŋæṟun -u -ut koppärrig.
mæla =, -u f. stor borr, brukad vid fabricering af hjulnaf.
mæɭʈ -an m. malt; jfr *maɭʈ*.
mæn konj. men.
mæṉ -a, -u f. tant (faster o. moster).
mænskɪ -ɪa, -ɪu f. människa.
mænskɪbuan -ɪ, -o o. *-bonu* n. människa.
mærkan -ku -ht mörk.
mærkɪ mærht mærht tr. märka.
mærkɪ =, -ɪu n. märke.
mæŋg -an m. märg.
mæsɪŋ -ɪn m. mässing.
mæsk -ɪn m. mäsk.
mæst adj. o. adv. superl. mäst.
mæṯan -ṯu -ṯ mätt.
mæʈ -a, -u f. mört (cyprinus leuciscus).
mæ̱ konj. o. prep. med, äfven. *han ska gua tɪ̱ rɪ̱; ɪa mæ̱* = han skall gå dit [för att] rida; jag också.
mæ̱ɭ -a, -u f. märla.
mæ̱r -a, -u f. märr, sto.
mæ̱væɣʀ -ɪ. -u n. medvind, medväder.

n.

'n pr. pers. ack. honom.
nag̱ sv. 1 tr. nagga.
nag̱əʂʈæ̱ɭ adv. någonstädes.
nagɭ -an, -a m. nagel.
nagʀan -gʀu -gəʈ pron. någon.
naɣæɭ -æŋ, naɣɭa m. klo, spik.
naɣæɭform -ɪn, -a m. spikform (smedterm).
naɣæɭhog̱ar -aŋ, -ara m. spikhammare.
naɪv n. pr. Nargö.
naḵ -an, -a m. nacke.
nakun -u -ut naken.
namn -ɪ, -o n. namn.
namsdɑ̱ -ɪn, -daɣa m. namnsdag.
naṉ -a, -u f. moder.
nap̱ sv. 1 tr. plocka, samla.
naṟ sv. 1 tr. narra.
naṟ -n, -a m. narr. *han ẹr aḻ foɭkɪs naṟ.*
narv n. pr. Narva.
naskar -aŋ, -ara m. syl, pryl; estn. låneord.
naṯ -a, -u f. liten säl.
nata -an m. sjönate.
navar -aŋ, -ara m. nafvare, borr.
navarpɪḵ -an, -a m. järnredskap hvarmed bösspipan renas efter uppborrningen.
navæɭ -vɭan, -vɭa m. nafle.

nǫbər -əŋ, -bra m. granne: estn. låneord.
nǫks sv. 1 intr. kraxa.
nę -u f. nöd.
nędian -ɪu -ɪt nödig.
nędɪt adv. nödtvunget, ogärna.
nęl -lla, -llu f. ögonvrå.
nɪ o. *nɪ* pr. pers. ni.
nɪauks sv. 1 intr. jama.
nɪyasɪ -u l. *-sɪyu* f. undersida.
nɪyə adv. ner.
nɪktran -tru -təl nykter.
nɪk sv. 1 intr. inslumra.
nɪkutus -'n m. namn på en fjäder i bösslåset.
nɪkælpɪ -a, -o f. nyckelpiga (coccinella).
nɪmastaka -an, -a m. stake hvarmed väfven uppvindas.
nɪst sv. 1 tr. nysta.
nɪst -a, -u f. nystan.
nɪstfǫt -'n, -fętru m. nystfot.
nɪstpulk -an, -a m. nystblad.
tər -tra, -tru f. hasselnöt.
tərbusk -an, -a m. hasselbuske.
tɪ sv. 1 (*-ɪa*) tr. o. intr. 1) nyttja, använda; 2) bruka, pläga. *vɪ nɪtɪ gɪra sualɪs.*
ɪup nɪoup nɪupu nɪupɪt tr. knipa, nypa.
ɪur -an, -a m. njure.
ɪus nɪous nɪusu nɪusɪt intr. nysa.
an nɪu nɪt ny.
ənd (-ɪnd) räkn. nionde.
fɪkɪan -ɪu -ɪt nyfiken.
ɪə räkn. nio.
ɪmuan oböjl. m. nymåne.
ɪt sv. 1 tr. nita.
nɪta räkn. nitton.
nɪtand räkn. nittonde.
nɪtɪ räkn. nittio.
nɪtɪnd (-ənd) räkn. nittionde.
nɪuar -ɪ n. nyår.
no / *noh* interj. nå!
nolpus -ɪn, -a m. näjonöga.
nor adv. i norr.
norstɪaŋ -a f. nordstjärna.
norut adv. norrut.
noş -'ŋ, -a m. nors.
nouan nouo nouft, komp. *noya* njugg, noga, snål.
nouft -ɪ n. snålhet.
nout -ɪ, -o n. nöt.
noutguaḑ -guaŋ, -guaḑa m. ladugård.
nouthus -ɪ, -o n. fähus.
nǫ adv. nog, visserligen.
nǫḑa nordanvind. *nǫḑa stormər ḑa.*
nǫḑa oböjl. adj. nordlig.
nǫḑavæya -ɪ, -u n. nordanvind, nordanväder.
nǫt -a, -u f. not.
nǫtfolk -ɪ n. folk som ger sig ut på notdräkt.
nǫtlǫm -a, -u f. öfre nottelnen.
nǫtpæra -an, -a m. bakre delen af noten.
nu adv. nu.
nual -a, -u f. nål.
nualou -a, -u f. nålsöga.
nua-næst prep. o. adv. nära intill.
nuar, komp. *nuara* adv. nära.
nuar-upa nära att. *nuar upa gua.*

nuat -u, nętru f. natt.
nuatskræra -u, -u f. flädermöss (vespertilio).
nuatu adv. sistlidna natt.
nuatugæl -gla, -glu f. nattuggla.
nu-bæst adv. just nu, helt nyss.
nuk sv. 1 intr. inslumra.
nuk -ɪn, -a m. nock, spets.
nuka n. pr. Nukk (ön ock fastlandet).
nur sv. 1 intr. 1) morra; 2) brumma; 3) spinna (om katt).
nuran -o -ot, komp. *nuruya,* superl. *-ast* småfånig; estn. lånord.
nunɪn adv. 1) nu; 2) ännu.
nu adv. nu.
nus sv. 1 intr. nosa.
nęd -'n m. nåd.
nęb -a, -u f. nubb.
nęyl -a, -u f. spik, järnklo.
nęylɪg -ɪn m. virkning.
nęylnual -a, -u f. stoppnål.
nęɪ-se sv. 2 nöja sig.
nęɪdan nęɪdu nęɪt nöjd.
nęɪk sv. 1 tr. o. intr. neka.
nęɪk -a, -u f. kärfve, nek.
nęɪt nęɪt nęɪt tr. nöta.
nękɪn oböjl. m. näcken.
nęl -lla, -llu f. nässla.
nęmlusfiyər -yrɪ n. fjärde fingret på handen, ringfingret.
nęmlustuan -a f. fjärde tån.
nęmnusfiyər-yrɪ n. fjärde fingret.
nęmnustuan -a f. fjärde tån.
nęnas (pres. *nęns nęnas*) *nęnst nęnst* nännas.
nęrm-se sv. 1 närma sig.
nęsa -u, -u f. 1) näsa; 2) nos; 3) näbb.
nęsabura -u, -u f. näsborr.
nęsabuşk -an m. tryne, mule.
nęsahual -ɪ, -o n. näsborr.
nęsaklug -a, -u f. andhål för säl i is.
nęsanęl -lla, -llu f. inre ögonvrån.
nęsatubak -ɪn m. snus.
nęsavɪsan -u -t näsvis.
nęst prep. hos, vid.
nętərgala -an, -a m. näktergal.
nętɪhęst -hęş'n, -hęsta m. upptill klufven stake hvarpå fiskbragder (nät, not) bindas.
nętɪnual -a, -u f. nätnål.
nętɪstɪka -u, -u f. näthängsle vid sjöstrand.
nętɪstęɪn =, -a m. sänksten på nät.
nęva -an, -a m. näfve.
nębər nębrɪ n. näfver.
nękɪ-se nęht nęht närma sig.
nękɪas sv. 1 nalkas.
nęm-se sv. 2 närma sig.
nęmar komp., *nęst* (o. *nęst*) superl. närmare, närmast.
nęt -ɪ, -u n. nät.
nętɪg -ɪn m. nattgammal is.

o.

ı konj. ock, äfven.
ı sv. 1 intr. grymta.
ı interj. o! ve!
ldər *-əŋ* m. ålder.
ldəɖǫm *-ın* m. ålderdom.
dəʂtı̯ı oböjl. adj. ålderstigen.
tlıan *-ıu -ıt* ordentlig i lefnadssätt.
-a, -u f. orre.
t sv. 1 intr. orka.
tlęsan *-u -t* orkeslös.
nǫr *-a* o. *-muru, -u* f. 1) orrhöna; 2) åda.
ı sv. 1 tr. ordna (nytt ord).
ıg *-ın* m. ordning.
pr. pers. ack. pl. oss.
prep. åt, för.
ıd räkn. åttonde.
ta räkn. aderton.
tand räkn. adertonde.
a räkn. aderton.

otəʈand räkn. adertonde.
ototı räkn. åttatio.
ototıənd (-ınd) räkn. åttationde
oṯu räkn. åtta.
ou -a, -u f. öga.
oublıḵ -ın, -a m. ögonblick.
oubru̯n -ı, -o n. ögonbryn.
oubru̯nhuar -ı n. ögonfrans.
oudu̯k -ın, -a m. duk som lägges öfver liks anlete.
ouɣæl -ɣla, -ɣlu f. rem.
oulǫk -ı, -o n. ögonlock.
ounęɹ -ɹla, -ɹlu f. ögonvrå.
our -n, -a m. 1) grus; 2) stengrund.
ousı̯n -a, -u f. 1) det blåa i ögat; 2) pupill.
ouskar -ı, -o (o. *-karo*) n. öskar.
ouspægæl -gæŋ, -gla m. ögonsten.
outan̯ -a, -tændru f. ögontand.

ǫ.

z oböjl. adj. objuden.
lıan *-ıu -ıt* oduglig.
-ı, -u n. ord.
prak *-ı, -u* n. ordspråk.
ıuftıan *-ıu -ıt* oförnuftig.
ęs *-græsı* n. ogräs.
r *-a, -o* f. hvirfvelvind.
ıan *-o -t* ojämn.
-ı, -o n. ok.

ǫkam̯at oböjl. adj. okammad.
ǫkıęndan -du -t 1) okänd; 2) okunnig.
ǫkno oböjl. adj. främmande.
ǫkumıan -ıu -ıt okommen. *han ęr ǫkumı* han har ej kommit.
ǫkun̯ıan -ıu -ıt okunnig.
ǫlıdıan -ıu -ıt olydig.
ǫlıht adv. ovanligt; opassande.

o̱lɪk̲ -a f. olycka.
o̱lɪk̲lɪan -ɪu -ɪt olycklig.
o̱lɪ̲kan -ku -ht olik.
o̱læ̱dan -d̲o -t̲ olärd.
o̱m -ɪn, -a m. farbror, morbror. Russvurm, ock efter honom Rietz, upptaga med orätt **åma**. Ej ens *o̱m* har jag hört.
o̱m -a, -u f. tant.
o̱mɪndɪan -ɪu -ɪt omyndig.
o̱muna -an, -a m. svärm af myggor m. m. dyl.
o̱næɪdan -du -t̲ onöjd.
o̱paɫlɪan -ɪu -ɪt opasslig.
o̱ræɪdlɪan -ɪu -ɪt 1) oredlig; 2) oredig.
o̱ræɪndan -du -t oren.
o̱s sv. 1 tr. fäja skorsten.
o̱s -ɪ n. sot.
o̱stadɪan -ɪu -ɪt ostadig.
o̱sun -u -ut sotig.
o̱tro̱ɪn o. *-ɪan -ɪu -ɪt* otrogen.
o̱tsda -n m. onsdag.
o̱tsholm n. pr. Odensholm.
o̱ts̲vala -u, -u f. häger (ardea nigra); eg. Odens svala.
o̱ve̱n =, *o̱ve̱na* m. ovän.
o̱vɪst adv. ovist, osäkert.
o̱væɣɪ -ɪ n. oväder.
o̱væɣɪa oböjl. adj. (tid) uppfyld af oväder.
o̱væn̲lɪan -ɪu -ɪt ovänlig.
o̱æ̱rlɪan -ɪu -ɪt oärlig.

p.

pa prep. på. *pa e̱stərbuɪn* på östsidan, *pa su̱rbuɪn* på sydsidan, *pa væstərbuɪn* på västsidan (om vind).
pad̲ -a, -u f. padda.
paɪ sv. 1 tr. smeka.
pak̲ sv. 1 tr. packa.
pak̲ -ɪn, -a m. packe.
pal̲ -n, -a m. pall.
pal̲skru̱ -ɪn, -a m. namn på en skruf i bösslåset.
palt̲ -an, -a m. palt.
pan̲ -a, -u f. panna.
pan̲kaka -u, -u f. pannkaka.
pap̲e̱r -ɪ | *pap̲æ̱r -ɪ* | n. papper.
par̲ sv. 1 intr. knarra, gnissla. *dormo par̲ər.*
park -a, -u f. tunnklufven handsbred sticka af tall, brukad till lyse i brist på ljus.
parkhualdar -aŋ, -ara m. klyka hvari *parka* fästes.
parkɪa̱ŋ -ɪ, -o n. järnbeslag på *parkhualdaŋ.*
parkstuaŋ̲ -ɪ, -ste̱ŋ̲ru n. stång hvarvid *parkhualdaŋ*, klykan för lysstickan, fästes.
pas̲ sv. 1 intr. passa.
pas̲port̲ -ɪ, -u n. pass (nytt ord, från ryska).
pasum -an, -a m. passme.

paṣmǫda -n m. kallas 2 14 juli (Pärs moders dag?).
paṭɪ oböjl. n. parti, skara; t. ex. *æɪt̲ paṭɪ hoṣo, lɪvansu, tak̲u* o. s. v.
pạr -ɪ, -u n. par.
peṣæɪalg -a, -u f. lom; estn. ord: den hvars fötter sitta bakut.
petərburg n. pr. Petersburg.
petsɪkasan -u -t vacker; af lett. **spezigs.**
pẹlar -aŋ, -ara m. järnpelare.
pẹts n. pr. Petter.
pɪah sv. 1 intr. pysa som nyss påtänd fuktig ved.
pɪg̲ -an, -a m. pigg.
pɪg̲un -u -ut taggig.
pɪlar -aŋ, -ara m. penis.
pɪn̲ -a, -u f. penna.
pɪpar -aŋ m. peppar.
pɪrkæl -kæŋ, -kla m. spridstång (segelt.).
pɪrkæṣtrop -a, -u f. ögla vid seglets öfre fria hörn, hvari spridstångens ena ända instickes.
pɪṣ sv. 1 intr. låta sitt vatten.
pɪṣ -ɪ n. urin.
pɪṣblæyəɹ -yɹa, -yɹu f. urinblåsa.
pɪsɪkɪhan̲ oböjl. f. skämtsam benämning för lillfingret; af estn. **pisikene** liten.
pɪstǫl -ǫŋ, -ǫla m. 1) pistol; 2) ett slags hök.
pɪtər sv. 1 opers. småvärka (om »krypande värk»).
pɪṭ -'ŋ, -a m. pilt, gosse. *pɪṭa ɹluayas* gossarne slåss (inbördes).
pɪu̲l pɪu̲ŋ, pɪu̲la m. pilträ.
pɪu̲ts sv. 1 intr. knarra, gnissla.
pɪ̲ -a, -o f. flicka, mö.
pɪ̲k sv. 1 intr. peka.
pɪ̲k -a, -o f. flicka.
pɪ̲l -a, -u f. and (anas).
pɪ̲lar -aŋ, -ara m. pelare.
pɪ̲n sv. 1 tr. pina.
pɪ̲n -a f. pina.
pɪ̲p sv. 1 intr. pipa.
pɪ̲p -ɪn, -a m. pip.
pɪ̲p -a, -u f. pipa.
pɪ̲phu̲ -u, -u n. piphufvud.
pɪ̲pmaga -an, -a m. sälmage, använd till säckpipa.
plaks sv. 1 intr. knalla, skrälla.
plant -a, -u f. planta.
platər sv. 1 intr. 1) pladdra; 2) prassla.
platrun -u -ut pratsjuk.
plɪg̲ -ɪn, -a m. skopligg.
plɪga -u, -u f. slarfva, trasa.
plɪht -ɪ, -u n. skans, plikt.
plɪndər sv. 1 tr. plundra.
plɪts sv. 1 tr. sno repsträngarne tillsammans medels *spɪtsbolt* (repslag.).
plotər sv. 1 intr. sjuda (om gryta).
pluay sv. 1 tr. plåga.
pluay -a, -u f. plåga.
pluk̲ sv. 1 tr. plocka, samla.
plums sv. 1 intr. plumsa.
plạt -a, -u f. plåt.
po prep. på.
poɪk -ɪn, -a m. pilt, gosse.
poṣ -'n, -a m. post af trä.
post poṣ'n, posta m. (bref-)post.
postbuat -'n, -bẹto m. postbåt. En gång i en hvar bland

månaderne maj—oktober afgår en sådan, bemannad af Runökarlar, till Arensburg — summa sex gånger om året.

poṣ -ɪ n. pors.

poṭ -a, -u f. potta, nattkärl.

pou -an, -a m. bössfodral af sälskinn.

praḵ -a, -u f. pracka (fogel).

prẹv sv. 2 tr. pröfva.

prɪḵ -a, -u f. prick (sjömärke).

prɪs sv. 1 tr. prisa.

prɪs -ɪ n. pris.

prop sv. 1 tr. ympa.

prop -a, -u f. ympkvist.

prop -a, -u f. kork.

propapalt -a, -u f. ympadt fruktträ.

prọv -ɪ, -o n. prof.

præhtɪan -ɪu -ɪt präktig.

præṣ -'n, -a m. präst.

puala -an, -a m. påle.

puask -ɪ, -o n. påsk.

puksɪk -ɪn, -a m. ficka.

pulk -an, -a m. pinne.

pulṣ -a, -u f. puls.

pump sv. 1 tr. pumpa.

pump -ɪn, -a m. pump.

pumpmold -a, -u f. pumpränna.

puṇ -ɪn, -a m. 1) pung; 2) scrotum.

puru = f. kaffesump.

puṣ sv. 1 tr. hetsa (hundar).

pusa -an, -a m. påse.

pusavams -a, -u f. rock försedd med bröstficka.

puta sv. 1 1) tr. sticka, stoppa, t. ex. *puta* ‿ *n ɪ sæḵɪn*; 2) påta, peta, t. ex. *puta utɪ ɪọḍu*.

puts sv. 1 intr. fjärta.

puts -'n, -a m. fjärt.

putæḷ -n, -a m. butelj.

puk -ɪn m. ond ande.

pukskuansruka-an m. pukskarnshög: hvit fläck, stundom synlig på innanvägg ock förebådande olycka, isynnerhet farsot: motsvarar således de gamles »Urds måne» hvarom se Petersen, Nord. mytol. (sv. uppl.) s. 23 o. 111.

pund -ɪ, -o n. pund.

pæḵɪ n. pr. Rebecka.

pæḷ -ɪ, -u n. förkläde.

pældɪk -ɪn, -a m. afträdeshus.

pænɪṇ -ɪn, -a } m. pänning.
pæṇ -ɪn, -a }

pæplɪṇ -a f. väpling.

pærastæɪn =, -a m. sänksten på *nọtpæran*.

pæruæpæḷ -plɪ, -plu n. päron.

pæṣ -'n m. pest.

pæṣ sv. 1 tr. prässa.

pæṣ -ɪ, -u n. kvarnpräss (hvarmed kvarnen stannas).

pæḷ -a, -u f. pärla.

r.

sv. 1 intr. sladdra.
-a, -u f. ljuster.
k sv. 1 intr. drifva till land.
k -ı n. landdrifvet sjögräs.
ıta sv. 1 tr. försprida; estn. låneord.
ı -u f. upphostadt slem.
l sv. 1 intr. harkla.
-a, -u f. ranka.
sv. 1 tr. rata.
-an, -a m. räcka, rad.
sv. 1 tr. slå rågkärfven i ägg vid tröskning.
a, -a f. 1) rad; 2) husrad.
v. 1 intr. rasa.
æın =, -a m. bärnsten.
sv. 1 intr. regera, väsna.
ęd ręd tr. röra.
a, -u f. röst.
r. 1 tr. reta, förtreta.
v. 1 tr. refva.
v. 1 tr. röfva.
, -u n. ref i segel.
, -u n. ref, sandbank.
ndıg -ın, -a m. refband.
-fla, -flu f. reffla.
n, -a m. rygg.
ıst -ı n. ryggrad på fisk.
ą -a, -u f. ryggbörda: så ıycket en orkar bära.
ısk -ın m. ryggvärk.
sv. 1 intr. remna.
-a, -u f. remna.
. 2 intr. ringa.

rıŋ -ın, -a m. ring.
rıŋbıt -ı, -u n. ringbyte, förlofning.
rıŋkı -ıa, -ıu f. rynka.
rıŋkıun -ıu -ıut rynkig, skrynklig.
rıs -'n, -a m. ryss.
rısk -a, -u f. ruska.
rısluand -ı n. Ryssland.
rısm sv. 1 tr. upprispa, upprifva.
rıspık -a, -o f. rysk kvinna.
rıvubœın -ı, -u n. refben.
rı sv. 3 intr. rida.
rı -an, -a m. rie; utgör ena hälften af hufvudbyggnaden: på andra sidan om *foşta* (på hvars jordgolf maten kokas) är *stua*.
rı n. pr. Riga.
rıfrost -ı n. rimfrost.
rıft sv. 1 intr. hicka, rapa.
rıkan -ku -ht rik.
rıkı =, rıkıu n. rike.
rıs -ı n. ris (växande).
rısmor -muru, -mera f. järpe.
rıtar -aŋ, -ara m. triangel (byggm.).
rıv ræır rıvu rıvıt tr. rifva.
rıvstœın =, -a m. bryne af sandsten.
rok -a, -u f. soppa; estniskt låneord.
rol sv. 1 intr. 1) rossla; 2) grymta.
rom adv. 1) ut; 2) ute.
romkous -a, -u f. stor slef hvarmed mjöl öses.

romp -a, -u f. rumpa.
rompbrąk -ɪ n.: då hornhoskapen sommartid plågad af hetta ock brömsar springer af ock till med svansarne i vädret säges *lɪvansu hava rompbrąkɪ.*
romphuar -ɪ n. hästtagel.
rompskrụ -ɪn, -a m. svansskruf på bössa.
rompstaka -an, -a m. liten pinne i väfbaken.
rost -a, rostru f. mil.
rostkrœ̨kɪ -ɪa, -ɪu f. bykbunksunderlag.
rostun -u -ut rostig.
rofɪno o. *rosɪno* pl. n. russin.
rot -a, -u f. råtta.
rotskurɪan -ɪu -ɪt råttfrätt.
rouan -o -t röd.
rouk -an, -a m. sädesskyl.
roun sv. 1 intr. rodna.
roun -a, -o f. rönn.
rousk sv. 1 intr. 1) råma, ryta; 2) opers. brusa.
routs -a, -u f. hafsörn.
rọ -ɪn m. råg.
rọst sv. 1 intr. rosta.
rọst -a f. rost.
rọ sv. 3 tr. o. intr. ro.
rọ -a f. ro, lugn.
rọd -a, -u f. tullbord.
rọlɪan -ɪu -ɪt rolig.
rọm -a, -o f. läderrem medels hvilken fimmerstängerna fastbindas vid »rankan».
rọmapɪg -an, -a m. tamp i *rọma.*
rọp sv. 1 tr. o. intr. ropa.
rọp -ɪ, -o n. rop.
rọs -a, -o f. ros.
rọs -a f. ros (sjukdom).
rọt -a, rọtu o. *rętru* f. rot.
rọv -a, -u f. rofva.
rua -an m. råägg (fem.).
rua = f. 1) rådslag, råd; 2) tillgång, råd.
ruad ruad ruad tr. råda.
ruak sv. 1 tr. o. intr. råka.
ruam sv. 1 intr. råma.
ruam -ɪ, -o n. ram.
ruan (abs. *ruayəɪ*) *ruayu ruat* rå, okokt.
rub sv. 1 tr. rubba.
rubœl -œŋ, rubla m. rubel.
rug: hęna guar ɪ rug hönan går i »rugg», ruggar.
ruka -an, -a m. 1) ruka, hop, hög; 2) mängd; 3) råge: *rukan loupər ɪvɪ.*
rul sv. 1 tr. o. intr. rulla.
rul -a, -u f. 1) rulla; 2) rulle.
rum -ɪn m. fiskrom.
rum -ɪn m. rom (dryck).
rumœl rumlɪ n. supkalas. Af hvarje till ön kommande främling fordrar den Runöbo, som först tager mot honom, ett stop brännvin eller en rubel till *rumœl.*
runa -an, -a m. fargalt.
runan -u -t rund.
runt-um prep. o. adv. omkring.
rutɪan -ɪu -ɪt rutten.
rut'n sv. 1 intr. ruttna.
ruvagrœut -'n m. mjölgröt.
ruwa sv. 1 opers. rodna. *he ruwər bąkum sulu* säges om aftonrodnaden.

ruk -ın, -a m. spinnrock.
rukduk -a, -u f. docka på spinnrock.
rukluar -ı, -o n. enhvar bland de ståndare på spinnrocken, som uppbära hjulet.
ruksnual -snuaŋ, -snuala m. se *snual*.
ruk rouk ruku rukıt intr. ryka.
rum -ı, -o n. 1) rum; 2) lastrum.
ruman -o -t gles.
rumas sv. 1 rymmas.
runbo -buın, -bua m. Runöbo.
rungumar -aŋ, -ara m. gumse.
runluand oböjl. n. pr. Runö.
runsk oböjl. subst. Runöspråk ock -seder. *vıla glam upa runsk!*
rup -a, -u f. julle.
rut -a, -u f. ruta.
utər -trı n. ruter (i spel).
utərdræg -ın m. ruterknekt.
utərfru -a f. ruterdam.
utərhær -n m. ruterkung.
utərknæht -'n m. ruterknekt.
utərmugk -ın m. ruteräss.
edan -u -ut rädd.
eftər -trı, -tru n. den bom kring hvilken väfven lindas, alt efter som han blir färdig (försedd med *huŋu* horn).
eylıg -ın, -a m. reling.
eyn sv. 1 opers. rägna.
eyn -ı n. rägn.
eynbuya -an, -a m. rägnbåge.
eynun -u -ut rägnig.
ræıd ræıd tr. uppreda.
ræa adv. redan.
ræıd reda: *hava ræıd upa* hafva reda på.
ræıdlıan -ıu -ıt 1) redig; 2) redlig.
ræık -ın m. rök.
ræıkun -u -ut rökig.
ræın -a, -u f. rö, rör.
ræın -a, -u f. åkerren.
ræından -du -t ren.
ræıp sv. 1 tr. repa sönder.
ræıp -ı, -u n. rep.
ræıs sv. 1 tr. rensa.
ræıs sv. 2 intr. resa.
ræıs -a, -u f. resa.
rækən sv. 1 tr. räkna.
rækı ræht ræht tr. räcka. I pass. o. som reflex. betyder det töja ut sig: *tæım rækı se* l. *rækıas.*
rækæl -kla, -klu f. 1) kedja; 2) ketting.
ræl -a, -u f. 1) ränna; 2) dike, rännil; 3) kanal.
ræn -a, -u f. ränna.
rænta -an, -a m. 1) ränta; 2) utlaga, skatt.
rændnık -ın, -a m. arrendator.
ræps sv. 1 tr. räfsa.
ræps -a, -u f. räfsa.
ræpskaft -ı, -u n. räfsskaft.
ræpsklak -ın, -a m. den ofvantill tjockare delen af själfva räfsan, hvari skaftet är fäst.
ræpsnavar -aŋ, -ara m. nafvare hvarmed hål borras för räfstinnarne.
ræpstın -an, -a m. räfstinne.
rævıskul -a, -u f. räfkula.

rævul -uŋ, -ula m. ref-orm.
rævul -uŋ, -ula m. refvel.
ræst -a, -u f. stor korg (jfr *glęræst*).
ræt adv. rätt.
ræta -u f. rätsida.
rætan -tu -t rät.
ræthuanda adv. till böger.
rætsı -yu f. rätsida.
ræv -ın, -a m. räf.
rævsıgk -a, -u f. räfhona.
rævul n. pr. Reval.

s.

saft -'n m. saft.
saftun -u -ut saftig.
sahlıs adv. sakteligen, småningom.
sahthan -ıu -ıt saktelig, stillsam.
sak sv. 1 intr. sacka, slå back (om segel).
saks -a, -u f. fårsax.
salt sv. 1 tr. salta.
salt -ı n. salt.
saltan -tu -t } salt.
saltatan -tu -t }
salm -ın, -a m. psalm.
salv -ı, -o n. salva.
sama oböjl. pr. adj. samme(-a).
sama adv. lika: *ıa suaw gut dæn nuatu som dan.*
samlıg -ın, -a m. samling.
samvıtı = n. samvete.
samæl sv. 1 tr. samla.
sanan -u -t sann.
sang sv. 1 tr. sarga.
sak -ı, -u o. *-a* n. sak.
sakər oböjl. adj. saker, skyldig.
sak'n sv. 1 tr. sakna.
sal sv. 1 tr. sadla.
sal saŋ, sala m. sadel.
sal saŋ, sala m. sal.
salıan -ıu -ıt salig.
satan = m. satan.
se pr. refl. ack. sig.
serı (pres. *serıər serı*) *sen sengd* intr. o. tr. sörja.
serı -ıa f. sorg. *han havər di serı.*
serıfulan -o -t sorgsen.
se pr. refl. ack. sig.
sekı (pres. *sekıər sekı*) *seht* tr. söka efter något (n efter någon = *læıt*).
seld sv. 1 tr. sålla, sikta.
sendı send send tr. sända.
setan -tu -t söt.
setsuran -ro -t sötsur.
sıal -a, -o f. själ (anima).
sıal -ı n. kalas som hålles e en säls dödande.
sıal pr. själf.
sıalas sv. 1 själas, dö.
sıaldoıan -deu -doıt själf (om kreatur).
sıht sv. 1 intr. sikta med bö
sıht -ı, -u n. sikt, rågång i sl
sıht -ı n. sikte på bössa.
sıkasu oböjl. f. uthuggen formig vinkel på frä

sidan af vagnens framslå för att bilda fästställe åt tisteln; estn. ord = svinmun.

iḻ -*n*, -*a* m. syll.

ilkɪ = n. silke.

ilmɪ -*a*, -*u* f. trångt sund mellan klippor; estn. ord = öga.

ilt -'*n* m. sylt.

simɪ sv. 1 intr. simma.

simagræs -*græsɪ* n. säf.

simp -*a*, -*u* f. simpa.

siṉ *si̱n* (abs. o. pred. *si̱nu*) *siṯ*, pl. *si̱n* (abs. *si̱nəra*) pr. poss. sin sitt.

sina -*u*, -*u* f. sena.

sinap -*ɪn* m. senap.

sindratan -*tu* -*t* söndrig.

siṉɪ = n. sinne.

sɪŋk -*a*, -*u* f. hynda, tik.

sɪŋkɪ *saŋk* *suŋku* *suŋkɪt* intr. sjunka.

sɪoli̱ -*a*, -*u* f. sjöstrand.

sɪoŋkɪan -*ɪu* -*ɪt* sank.

sɪo̱ -*ɪn*, -*a* m. sjö.

sɪo̱fɪsk -*ɪn*, -*a* m. sjöhund, säl.

sɪo̱kuna -*u* f. sjöjungfru. Många nu lefvande säga sig hafva sett hänne.

sɪo̱maṉ =, -*mæṉo* m. sjöman.

sɪo̱næḵɪn oböjl. m. näcken.

sɪo̱ŋ sv. 1 intr. o. tr. sjunga.

sɪo̱ro̱t -*a*, -*re̱tru* f. alg.

sɪo̱stɪvæl -*vla*, -*vlu* f. vattentät stöfvel.

sɪpɪstæɪn =, -*a* m. glaspärla.

sɪrkul-*uŋ*,-*ula* m. cirkel (snickarevärktyg).

sɪrp -*a*, -*u* f. skära; lett. zirps.

sɪskun oböjl. n. koll. syskon, bror ock syster.

sɪstəd̨o̱tər -*tra*, -*tro* o. -*de̱tro* f. systerdotter.

sɪstər -*tru*, -*tra* f. syster.

sɪstəʂa̱n =, -*ʂænɪ* m. systerson.

sɪtɪ (pres. *sɪtɪər* *sɪtɪ*) *sat* *sutu* *sutɪt* intr. sitta.

sɪtufu̱l -*a*, -*u* f. sittbräde på väfstol.

sɪus̱ sv. 1 tr. 1) skjutsa; 2) hetsa (hundar).

sɪus̱ar -*aŋ*, -*ara* m. skjutskarl.

sɪustɪa̱ŋ -*a* f. Karlavagnen.

sɪutər sv. 1 intr. hviska.

sɪu̱ *sɪou* *sɪu̱u* *sɪu̱ɪt* tr. koka.

sɪu̱ räkn. sju.

sɪu̱ənd (-*ɪnd*) räkn. sjunde.

sɪu̱kan -*ko* -*ht* sjuk.

sɪu̱kdo̱m -*ɪn*, -*a* m. sjukdom.

sɪu̱klɪɣan -*ɪɣu* -*ɪht* sjuklig.

sɪu̱l -*ɪ*, -*o* n. hjul.

sɪu̱nɪŋ -*a* f. kokning.

sɪu̱ta räkn. sjutton.

sɪu̱tand räkn. sjuttonde.

sɪu̱tɪ räkn. sjuttio.

sɪu̱tɪənd (-*ɪɪnd*) räkn. sjuttionde.

sɪæɣl -*ɪ*, -*u* n. segel.

sɪæɣḻɪk -*ɪ*, -*u* n. »segellik», fåll på segel.

sɪæks räkn. sex.

sɪæksta räkn. sexton.

sɪækstand räkn. sextonde.

sɪæksti räkn. sextio.

sɪækstɪənd (-*ɪɪnd*) räkn. sextionde.

sɪæṯ räkn. sjätte.

si̱ *sua* o. *suaw* *si̱ḏ* o. *si̱ṯ* tr. o. intr. se.

sı̱ -yu, -ya f. sida.
sı̱brœ̱ -ıa, -yu f. sidofjöl på säng.
sı̱d -ı n. siden.
sı̱k -ın, -a m. sik.
sı̱l -n, -a m. sil.
sı̱l -n, -a m. igelkott; af estn. ursprung.
sı̱n pr. poss. fem. sin.
sı̱n -a f. syn.
sı̱nas (pres. *sı̱ns sı̱nas*) *sı̱nst sı̱nst* synas.
sı̱nd sv. 1 intr. synda.
sı̱nd -a, sı̱ndru f. synd.
sı̱ndar -aŋ, -ara m. syndare.
sı̱ndun -u -ut syndig.
sı̱ræıp -ı, -u n. sidorep på åkdon.
skaḇ -ın m. skabb.
skaḇun -u -ut skabbig.
skaða sv. 1 tr. o. intr. skada.
skaða -an m. skada.
skaf̱ sv. 1 tr. o. intr. skaffa.
skaf̱ar -aŋ, -ara m. »skaffare», marskalk på bröllop.
skaft -ı, -u n. skaft (äfven på väf).
skaftknœ̱ -ıı, -yu n. bräde hvarvid väfblocken äro fästa.
skaka sv. 1 tr. o. intr. skaka.
skaldər sv. 1 intr. skallra.
skaḻotan -tu -t skallig.
skaḻubudan n. pr. Kalbodan i Nylands skärgård.
skaḻun -u -ut 1) skallig; 2) kal, öde.
skala sv. 1 tr. skala.
skam̱ -ın m. skam.
skam̱lıst adv. skamlöst.
skam̱lun -u -ut skamlig.
skap -ı, -u n. födslodel (mannlig).
skap -ı, -u n. skåp.
skapa sv. 1 tr. skapa.
skara -an, -a m. skara, hop.
skarasku̱ -a, -o f. skridsko.
skaʀpan -po -ft skarp.
skaʀp'n sv. 1 intr. skärpas, varda skarp.
skaʀv sv. 1 tr. skarfva.
skaʀv -ı, -u n. skarf.
skaṯ -'n, -a m. skatt.
skata -an, -a m. 1) skate, topp; 2) landudde.
skava sv. 1 tr. skafva.
ska̱ l. *ska*, pret. o. sup. *skuṯ*, *skuḏ* intr. skall skulle skolat.
ska̱ -ın m. skada.
ska̱ḏlıan -ıu -ıt skadlig.
ska̱l -ı, -o n. skal.
ska̱lmaḵ -ın, -a m. skaldjur.
ske̱ sv. 3 intr. ske.
ske̱kı -ıa, -ıu f. sköka.
ske̱l -ı n. väfskäl.
ske̱lbrœ̱ -ıa, -yu f. väfklofve.
ske̱p -ı, -u n. skepp.
ske̱p'n -a f. lynne, sinnelag.
ske̱psga̱ŋ̱ -a, -u f. jordegumma.
ske̱psmaṉ =, -mæṉo m. sjöman, matros.
ske̱psmast -ı, -u n. skeppsmast.
ske̱psvra̱k -ı, -o n. skeppsvrak.
ske̱r -a, -u f. 1) sax (vanlig); 2) skåra i bössrefflan.
ske̱t sv. 1 tr. sköta.
ske̱ṯ -a, -u f. skört.
ske̱ṯrœ̱ -ıı, -yu n. väfklofve.
ske̱ṯuvams -a, -u f. ett slags mansrock.
skıft sv. 1 tr. skifta.
skıg̱ sv. 1 intr. lysa upp som vid hägring; afspegla sig.

ʂ sv. 1 tr. skicka. *han havər me buʈ ˌ ʂkɪk̠at.*
sv. 1 intr. 1) skrida, glida; 2) åka skridsko.
dɪan -ɪu -ɪt skyldig.
ɪ (pres. *skẹl skɪlɪ*) *skẹd̠ skẹd̠* tr. skilja.
ɪ (pres. *skẹl skɪlɪ*) *skẹd̠ skẹd̠* tr. skölja.
pad̠ -a, -u f. sköldpadda.
lt -'n, -a m. skylt.
mla -a -at möglig.
mlas sv. 1 mögla.
mt sv. 1 tr. bry. *han skɪmta me mæ huan* han brydde mig för hänne.
n̠ -ɪ, -u n. skinn.
na sv. 1 tr. bryna.
na -u, -u f. brynsten för liar.
nubæɪn -ɪ, -u n. skenben.
ɪgər sv. 1 tr. skingra.
ɪgk -a, -u f. skinka.
ɪolvɪ skɪolvd skɪolvd 1) intr. skälfva; 2) tr. vyssa barn till sömns.
kɪoʈ -a, -u f. skjorta.
kɪǫr -a, -u f. skata.
ɪpar -aŋ, -ara m. skeppare.
ɪra (pres. *skẹr skɪra*) *skạr skuru skurɪt* tr. skära.
ɪʈ sv. 1 intr. jaga efter.
ɪʈ -'n, -a m. skytt.
ʈan oböjl. f. skyttemål. *tạ skɪʈan.*
tɪan -ɪu -ɪt skiten, smutsig.
ɪl sv. 1 tr. skyla.
ɪl -a, -o f. stäfva.
ɪl -ɪ, -o n. 1) skjul; 2) utbygd förstuga.

skɪu̠t skɪout skɪutu skɪutɪt tr. skjuta.
skɪu̠tluas -ɪ, -o n. lås med rigel.
skɪæl̠ -a, -u f. skälla, bjällra.
skɪæms -st -st skämmas.
skɪæva =, -u f. linskäfva.
skɪæ̠ru pl. n. skär.
skɪæʈǫʂd̠a -n m. skärtorsdag.
skɪolw -a, -o f. bottenslå på vagn.
skɪ̱ -a, -u f. 1) (ärt-)skida; 2) snöskida; 3) lösreling.
skɪ̱ɪn o. *-an -u -ut* brokig.
skɪ̱m skɪ̱mt skɪ̱mt tr. o. intr. skymma.
skɪ̱n sv. 1 intr. skina.
skɪ̱n -a, -u f. lada; nht. scheune.
skɪ̱n -ɪ } n. sken.
skɪ̱nd -ɪ }
skɪ̱ndɪ-se -da -dat skynda sig. *skɪ̱ndɪ te! skɪ̱ndums!*
skɪ̱t skæɪt skɪtu skɪtɪt intr. o. tr. göra sitt tarf.
skɪ̱t -'n, -a m. lort.
skɪ̱us -a, -u f. domherre (fogel).
skɪ̱v -a, -u f. 1) skifva; 2) väfblock.
skog -an, -a m. skugga.
skok̠ -ɪ, -u n. skock.
skokæl -klɪ n. skvattram, pors (ledum palustre).
skola sv. 1 intr. skvala.
skolp sv. 1 intr. skvalpa.
skolv sv. 1 tr. vyssa barn.
skonp -a, -u f. skorpa.
skonv -ɪn m. skorf.
skonvun -u -ut skorfvig.
skout -ɪn, -a m. sköt, strömmingsnot.
skout -ɪ, -o n. skot.

skoutstæin , *-a* m. sänksten å *skout*.
skovæl *-ela*, *-elu* f. skofvel.
skot *-i*, *-o* n. skott.
skog *-in*, *skoia* o. *skoia* m. skog.
skol *-a*, *-u* f. skola.
skomakar *-aŋ*, *-ara* m. skomakare.
skon sv. 1 tr. skona.
skonig *-in* m. förskoning.
skostar *-taŋ*, *-tra* m. skomakare; at uht. schuster.
skotaka *-a*, *-u* f. grytvinda.
skotæl sv. 1 tr. skofla.
skrab sv. 1 tr. skrapa, skala. *ek ska skrab tiflu ti græit dø kwældo.*
skramæl sv. 1 intr. skramla.
skrapan *-u* *-t* gäll, klingande.
skrapa sv. 1 intr. dåna, braka, bullra.
skraræl sv. 1 intr. knarra.
skrum *-in*, *-a* m. framfot på säl.
skrup *skrapa* *skrapat* tr. skrapa.
skredar *-aŋ*, *-ara* m. skräddare.
skriftskol *-skula* f. skriftskola.
skriht *-i* n. skrift, bikt.
skriŋ *skraŋ* *skrunu* o. *skraŋ* *skruŋit* intr. 1) skrida, glida; 2) åka skridsko.
skri sv. 1 intr. 1) skria, skrika, skräna; 2) gråta.
skripstik *-a*, *-u* f. strykstícka.
skrop *-a*, *-u* f. hästskrapa.
skrual sv. 1 intr. skråla.
skrub sv. 1 tr. skrapa, skala.
skru sv. 1 tr. skrufva.
skru *-in*, *-a* m. 1) skruf; 2) svansskruf på spinnrock.
skrustuk *-stukin*, *-stuka* m. skrufstäd.
skræftan *-tu* *-t* rädd.
skræki *skræht* *skræht* tr. förskräcka.
skrækibebla *-i*, *-yu* n. groblad (plantago major).
skræks adv. 1) rakt fram; 2) genast.
skræmi sv. 2 tr. skrämma.
skræva *-u*, *-u* f. 1) hylla; 2) låda.
skrævlig *-in*, *-a* m. bakfot på säl.
skrævlun *-u* *-ut* skroflig.
skræii *skræd* *skræd* tr. förskräcka.
skual *-a*, *-u* f. 1) skål; 2) skalle.
skuald sv. 1 tr. skålla.
skuan *-i* n. skarn, smuts.
skuansruka *-an*, *-a* m. spillningshög.
skuda sv. 1 intr. klarna.
skurk *-in*, *-a* m. skurk.
skuta sv. 1 intr. o. tr. ro genom att skjuta årorna från sig.
skura *-u*, *-u* f. skåra.
skuspol *-spolan*, *-spola* m. skottspole.
skuspospita *-u*, *-u* f. spolröret i skottspolen.
sku *-in*, *-a* m. sko.
skuld *-u*, *-u* f. skuld. *skuldu er minu.*
skuld sv. 1 tr. beskylla.
skuldsiælt *-'n*, *-a* m. gäldenär.
skum sv. 1 intr. skumma.
skum *-i* n. skum.
skuman *-o* *-t* skum.
skuouyl *-a*, *-u* f. läderrem hvarmed mansskor fastbindas.

skur sv. 1 tr. skura.
skut -a, -u f. skuta.
skwaldər sv. 1 intr. skvallra.
skæg -ɪ n. skägg.
skægun -u -ut skäggig.
skæɪ -a, -u f. 1) sked; 2) skida.
skæɪn sv. 1 intr. skena.
skæɪtræ -ɪɪ, -ɟu n. väfklofve.
skælsnamn -ɪ, -o n. öknamn.
skæɡk -ɪn, -a m. skänk, gåfva.
skæɡkɪ skæɡkt skæɡkt tr. skänka.
smak sv. 1 intr. smacka.
smaka sv. 1 tr. smaka.
smak -ɪn m. smak.
sme -ɪɪn, -ɪa m. smed.
sme -ɪa, -ɪu f. smedja.
smɪt sv. 1 intr. smitta.
smɪt -a f. smitta.
smɪtusaman -u -t smittosam.
smɪ sv. 1 intr. smyga.
smɪ sv. 3 tr. smida.
smua -ɟa -ɟat (pres. *smuaɟər*) tr. 1) försmå; 2) rata: *smuamat'n.*
smuat n., pl. *smua* smått små.
smuat adv. i ringa grad, smått.
smuatanma pl. m. småtarmarne.
smultər -tra, -tro f. smultron.
smula -u, -u f. smula.
smula sv. 1 tr. söndersmula.
smulas sv. 1 smula sig.
smæɪskuan -ɪ n. järnaffall vid smide, slagg.
smæɪt smæɪt smæɪt tr. slunga, kasta.
smæɪtɪ smæɪt smæɪtɪt tr. smeta.
smælt smælt smælt tr. o. intr. smälta.
smærɪ (pres. *smær smærɪ*) *smæd smæd* tr. smörja.
smæt -a, -u f. smärta.
smæd sv. 1 tr. smäda.
snaps -'n, -a m. snaps, sup.
snara -u, -u f. snara.
snatər sv. 1 intr. smattra. *ræɟnɪ snatrər.*
snark sv. 1 intr. snarka.
snat adv. snart.
sner o. *snerɪ sned sned* tr. 1) snöra; 2) snärja.
sner -ɪ, -u n. snöre.
snevæl -vlɪ, -vlu n. väst.
snɪaks sv. 1 intr. lapa (om katt).
snɪb -ɪn, -a m. snibb.
snɪo -ɪn m. snö.
snɪofal -dɪ n. snöfall.
snɪor snɪoŋ m. snor.
snɪorun -u -ut snorig.
snɪoskonp -a f. snöskorpa, skare.
snɪpuhat -'n, -a m. mössa med skärm.
snɪpun -u -ut spetsig.
snɪrk -ɪa, -ɪu f. rynka.
snɪrkɪ -ɪa -ɪat tr. rynka, snörpa.
snɪrkun -u -ut rynkad, snörpad.
snɪ sv. 3 intr. snöga.
snɪdɪɹ -ɹla, -ɹlu f. skrufform (i smedja).
sno sv. 3 tr. sno, tvinna.
snual sv. 1 tr. snålt rycka åt sig. *dan poɪkɪn snualər ɪndæ sukər ot se.*
snual snuaŋ, snuala m. den del af spinnrocksrullen kring hvilken hjulsnörena gå.
snualan -lu -t snål.
snup sv. 1 intr. snyfta.
snurkɪan -ɪu -ɪt rynkig, snörpad.
snus sv. 1 intr. o. tr. snusa.

snus -ɪ n. snus.
snustubak -ɪn m. snus.
snæb -ɪn, -a m. snibb.
snæɪ -ɪn, -a m. snedd på åkerteg, där fårorna städse dragas som hypotenusor i förh. till angränsande sidor.
snæɪan -u -t sned.
snæɪknɪ -n, -a m. hvassäggigt instrument, användt vid hjulskärning.
snæɪouun -u -ut skefögd.
solkatan -tu -t smutsig.
som pr. rel. ock konj. 1) som; 2) om.
sorliun -ɪu -ɪt sorglig.
souər adv. söderut.
soum sv. 1 tr. sy, sömma.
soum -ɪn, -a m. söm.
sova -an, -a m. så.
so -ɪ n. 1) soppa; 2) spad.
sol sulu f. sol.
sop sv. 1 tr. sopa.
sopruka -an, -a m. sophög.
sopu pl. f. sopor.
soskɪn -ɪ, *soskɪnd* -ɪ n. solsken.
spaya -an, -a m. spade.
span -a, -u f. spann (mått).
spara sv. 1 tr. spara.
spark sv. 1 tr. o. intr. sparka.
spa -ɪ n. spader (i kortspel).
spad -ɪ n. spad.
spadræg -ɪn m. spaderknekt.
spafru -a f. spaderdam.
spahær -n m. spaderkung.
spaknæht -'n m. spaderknekt.
spamugk -ɪn m. spaderäss.
spek -ɪ n. späck.
spek -ɪ, -u n. spöke.
spekɪ -ɪa -ɪat opers. spöka.
spɪalk -ɪ, -u n. afspjälkad träbit.
spɪalk -a, -u f. splittra, spillra.
spɪand (mot) sv. 1 intr. sparka mot, spjärna mot.
spɪltər sv. 1 tr. splittra, spjälka.
spɪl sv. 2 (*ld*) tr. spilla.
spɪlt -a, -u f. spilta.
spɪn span spunu spunɪt tr. spinna.
spɪna -an, -u m. spene.
spɪta n. pr. Spitham.
spɪta -u, -u f. 1) speta; 2) skopligg.
spɪts -'n, -a m. spets.
spɪtsbolt -'n, -a m. redskap hvarmed rep hopsnos.
spɪtsun -u -ut spetsig.
spɪtuhat -'n, -a m. mössa med skärm.
spɪut -ɪ, -o n. 1) spjut; 2) törne.
spæl -ɪ, -u n. spjäll.
spælkɪ -ka -kat tr. spjälka.
spɪ sv. 3 intr. spy.
spɪk -ɪn, -a m. spik.
spɪkform -ɪn, -a m. spikform (i smedja).
spɪl -n, -a m. pil.
spɪldər -dra, -dru f. spillra.
spɪr -a, -u f. 1) spira; 2) strå.
splɪnt -a, -u f. väfkläm.
splɪtnakun -u -ut sprittnaken.
spot oböjl. n. spott, spe.
spol spolan, spola m. spole.
spolmak -ɪn, -a m. spolmask.
spot -'n, -a m. stöd för större båt, då han står på land. »Spotens» nedre ände är inslagen i en stock.

pǫtpak -*a* f. kallas den del af kölen där förstäfven börjar höja sig.
pret -*ɪ*, -*u* n. bogspröt.
prikɪ sprak spruku sprukɪt intr. spricka.
sprigɪ sprag sprugu sprugɪt intr. springa.
sprigɪ -*ɪa*, -*ɪu* f. springa.
sprid sprid sprid tr. sprida.
sprit sv. 1 tr. sprita.
spruak -*ɪ* n. talförmåga, språk.
sprunt spront spruntɪt intr. 1) spritta till; 2) springa.
spruntpad -*a*, -*u* f. groda.
spruta -*tɪu*, -*tɪu* f. språte, spö.
sprækɪ spræht spræht tr. spräcka.
spregɪ sv. 2 tr. spränga.
prætlig -*ɪn*, -*a* m. strömming.
pua sv. 3 tr. spå.
pua -*an*, *spenu* m. sked.
pula -*an*, -*a* m. spole.
pura sv. 1 tr. sporra.
pura -*an*, -*a* m. sporre.
put sv. 1 intr. spotta.
put -*ɪ* n. spott.
pul spuŋ. *spula* m. spof (numenius).
pund -*ɪ*, -*u* n. sprund.
pur -*a*, -*u* f. 1) spira; 2) strå.
put sv. 1 tr. o. intr. spruta.
put -*a*, -*u* f. spruta.
pæyl spæyn, *spæyla* } m. spegel.
pæyæl -*yæŋ*, -*yla* }
pæɪ sv. 3 tr. späda.
spæn -*a*, -*u* f. spänne.
spæŋɪ sv. 2 tr. o. intr. spänna. *spæn hoʂu fɪrɪ! he spænər utɪ bɵlɪn.*

spærhaka-*an*,-*a* m. spärrhake: liten järnbult på städklabben.
spærlig -*ɪn*, -*a* m. sparf.
spæ oböjl. n. spott, spe.
spæl } sv. 1 tr. spela.
spæl }
spæl -*ŋ*, -*a* m. fiol.
spælbuya -*an*, -*a* m. stråke.
spælman =, -*mæno* m. spelman.
spɵlkɪ spɵlht spɵlht tr. splittra.
staka -*an*, -*a* m. stake, stång.
stakar -*aŋ*, -*ara* m. stackare.
stakaʂ oböjl. adj. stackars!
stakæl sv. 1 intr. stappla.
stal -*ɪ*, -*u* n. stall.
stam sv. 1 intr. stamma.
stamp sv. 1 intr. 1) stampa; 2) svärma: *mɪdɪu stamp utɪ sǫʂkɪndɪ.*
stagk sv. 1 intr. stånka, flåsa.
stapul -*pla* -*plat* tr. uppstapla.
stapul -*uŋ*, -*ula* m. stapel.
stara -*an*, -*a* m. stare.
stankan -*ku* -*ht* stark.
sta -*n*, *stædru* m. stad.
stadɪan -*ɪu* -*ɪt* stadig.
stag -*ɪ*, -*o* n. stag.
stay -*a*, -*u* f. stad på väf.
stal -*ɪ*, -*o* n. säng.
stan sv. 1 intr. stanna.
stargræs -*græsɪ* n. starrgräs.
starɪg -*ɪn*, -*a* m. stagfäste vid båtrelingen.
stavur -*vuŋ*, -*vra* m. staf.
stear -*aŋ*, -*ara* m. nätvisare af trä l. flarn.
stɛɪ sv. 3 intr. o. tr. ljustra.
stera komp., *steʂt* sup. större störst.

stıa -an, -a m. sidostycke på pinnvagn l. skrinda, bestående af två vertikala ock två horisontala ramar; mellan de förre gå pinnar l. slåar.
stıahǫŋ -ı, -huŋu n. slå i *stıan*.
stıaŋ -a, -u f. stjärna. *stıaŋa skıout* ett stjärnfall klöf rymden.
stıaŋa oböjl. adj. svart- o. hvitbrokig (om nötkreatur).
stıya -an, -a m. 1) stege; 2) sidostycke på pinnvagn (= *stıa*).
stıyahǫŋ -ı, -huŋu n. slå i *stıyan*.
stık -a, -u f. sticka.
stıka =, *-u* f. stöd för kuggbjulet i kvarn.
stıka -u, -u f. grep hvarmed dynga utbredes.
stıkdǫs-dusa,-dusu f. tändsticksask.
stıkı stak stukıu l. *stak stukıt* tr. o. intr. sticka.
stıkı =, *-ıu* l. *-ıa* n. stycke.
stıkul -uŋ, -ula m. hornfäste hos nötkreatur.
stıkælbǫr -ı, -bæru n. stickelbär.
stıl sv. 1 tr. stilla.
stıla (pres. *stǫl stıla*) *stǫd stulıt* tr. stjäla.
stıłt -a, -u f. 1) stylta; 2) stöd.
stıłt-se sv. 1 stödja sig.
stınan -u -t stinn, styf.
stınt -a, -u f. gers.
stıntan -tu -t kort.
stıgıar -ıaŋ, -ıara m. 1) fästing; 2) bröms.
stırı -ın, -ıa m. stör (sturio).
stıuǫ -ın m. sting (sjukdom).
stıubrǫyər -əŋ, -brǫyru m. stjubroder.
stıubuan -ı, -o n. stjufbarn.
stıudǫtər -tra, -dǫtro f. stjudotter.
stıufar -faŋ, -fædru m. stjufader.
stıumǫr -muru, -mǫro f. stjumoder.
stıusıstər -tru, -tra f. stjufsyster.
stıusan =, *-sænı* m. stjufson.
stıvæl -vla, -vlu f. stöfvel.
stıvælłuǫ -a, -u f. skotunga.
stıvælłægı -ıa, -ıu f. stöfvelska.
stıaǫ -ın m. sting (sjukdom).
stıælk -a, -u f. stjälk.
stıæł -'ŋ, -a m. stjärt.
stıæłłap -ın, -a m. sälstjärt.
stı -ın, -a m. stig.
stı -ı, -a n. svinstia.
stın n. pr. Kristina.
stır stıd stıd tr. styra.
stıv stæıv stıvu stıvıt intr. stiga.
stoft -ı n. stoft.
stoltan -tu -t stolt.
stolp -an, -a m. stolpe.
stolpglı -ı, -u n. hål i grindstolpe där gångjärnet eller, om grinden ersättes af ett led, stafvarne insättas.
stomp -ın, -a m. stump.
stopı -pa -pat tr. stoppa.
storkın,-a m. stork. Dessa foglar gästa hvarje år Runö.
storkın sv. 1 intr. storkna. *storkın buł*.
storm sv. 1 opers. storma.
storm -ın, -a m. storm, blåst.
stormun -u -ut stormig, blåsig.

stoup -i, -u n. stop.
stol stoŋ, stola m. stol.
straf sv. 1 tr. straffa.
straf -i n. straff.
strid strid strid tr. strida.
strid -'n, -a m. strid.
strip -a, -u f. rand, strimma.
stripun -u -ut randig, strimmig.
stroum sv. 1 intr. strömma.
stroum -in, -a m. ström.
strop -i n. sirap.
strua =, stræru n. strå.
struand -a, -u f. strand.
struaniŋ -in m. strandning, skeppsbrott.
strukudræyld -a, -u f. torkduk, handduk.
struk strouk struku strukit tr. stryka.
strup -an, -a m. strupe.
strupkul -a f. struphufvud.
stræi sv. 3 tr. strö.
strækı stræht stræht tr. sträcka.
stræm -in, -a m. strömming.
stræŋan -u -t sträng.
strækı -ia, -iu f. 1) streck; 2) långsträkt moln.
stræŋ -in, -ia m. sträng.
stræv sv. 1 intr. sträfva.
stua stond stuait intr. stå.
stual -i n. stål.
stuand stond stuandit intr. stå.
stuaŋ -i, stegru o. *stægru* n. stång.
stub -an, -a m. stubb.
stubun -u -ut stympad, afstubbad.
stuk -in, -a m. stock.
stukblæk -ia, -iu f. bläckbeslag på bösstocken.
stuman -o -t stum.
stup sv. 1 tr. stoppa.
stup -a, -u f. mindre docka lin, garn o. s. v.
sturk'n sv. 1 intr. storkna.
stuskian -iu -it stursk.
stutsbar -i n. mustach; af nht. **stutzbart.**
stu -a, -o o. *stuya* f. stuga.
stund -a, -u f. 1) stund; 2) timme.
stup sv. 1 tr. aga, basa.
stup sv. 1 intr. stupa.
stupu pl. f. aga, ris.
stur -i, -u n. styre.
sturman =, -mæno m. styrman.
styglian -iu -it vedervärdig.
stylanst adv. hemligen.
stæikı stæiht stæiht tr. steka.
stæikıpan -a, -u f. stekpanna.
stæin =, -a m. sten.
stæindean u -t stendöd.
stæinguad -guaŋ, -guada m. gärdesgård af sten l. trä.
stæit stæit stæit tr. stöta, knuffa.
stæl o. *stælı stælt stælt* tr. ställa.
stælpı stælft stælft tr. o. intr. stjälpa.
stæm -a, -u f. 1) röst, stämma; 2) urinstämma.
stæmn -a, -u f. stäf, stam.
stæmpul -uŋ, -ula m. staf.
stæŋı sv. 2 tr. stänga.
stæŋkı stæŋht stæŋht tr. o. intr. stänka.
stænkı stænht stænht tr. stärka, styrka.
stænkı stænht stænht tr. strypa, kväfva.
stæ -ii, -iu n. städ.

stæl̲ -ɪ, -u n. 1) ställe; 2) säng.
sua sv. 3 tr. så.
sua 1) adv. så, sålunda; 2) konj. då.
suaɣ sv. 1 tr. såga.
suaɣ -a, -u f. såg.
suaɣu pl. f. sådor.
suald -ɪ, -u n. såll.
sualɪs adv. så, sålunda.
suan̲ = m. sand.
suandbɪærɪ n. pr. Sandbärget (öns högsta bärg).
suandklug -a, -u f. sandtag.
suandun -u -ut sandig.
suanɪŋ -ɪn m. sådd.
suaŋ -ɪn, -a m. sång.
suap -a f. 1) såpa; 2) tvål.
suar sv. 1 tr. såra.
suar -ɪ, -u n. sår.
suaran -ru -ʈ sår, sjuk.
suat -ɪ, -u n. hösåta.
sud̲ -'n, -a m. sudd.
suk̲ sv. 1 intr. sucka.
suk̲ -ɪn, -a m. suck.
suk̲ -ɪn, -a m. strumpa.
suk̲bɪndspɪta -u, -u f. strumpsticka.
sukər -krɪ n. socker.
sula -u, -u f. sula, såla.
sulp (genus?) sörpa: *gɪra sulp ot lɪvansu.*
sulwər -wrɪ n. silfver.
sum pr. rel. o. konj. som.
suma oböjl. pr. somlige -a.
sumar -aŋ, -ara m. sommar.
sumaro̲ -ɪn m. sommarråg.
sumn sv. 1 intr. somna.
sump -ɪn, -a m. fisksump.
sumras adv. sistlidne sommar.
sun̲a oböjl. adj. sydlig.
sun̲a adv. söderut.
sun̲avæɣɪ -ɪ, -u n. sunnanväd[illegible] sunnanvind.
sunda -n m. söndag.
sundər adv. sönder.
sup -an, -a m. soppa.
sura -an m. sörja.
suta sv. 1 intr. böka (om sv[illegible]
sutæl sv. 1 intr. hviska.
suva so̲v suvɪt intr. sofva.
su̲ sou su̲ɪt tr. suga.
su̲ -a, -o f. båtreling.
su̲l sv. 1 tr. sila. *su̲l mɪa̲* [illegible]
su̲l sv. 1 intr. segla.
su̲lbuat (gen. *-buas*) *-'n, -a* segelbåt.
su̲m sv. 1 tr. 1) försumma; dröja, uppehålla.
su̲n sv. 1 intr. sina. *ku̲o su̲*[illegible]
su̲nd -u, -a f. sund.
su̲ŋ sv. 1 intr. surna.
su̲p soup supu supɪt tr. o. int[illegible] supa.
su̲p -ɪn, -a m. sup.
su̲ran -ro -ʈ sur.
su̲rbuɪn i talesättet: *pa su̲rbuɪn* på södra sidan (om vind)
su̲rmɪa̲lk -ɪ n. sur mjölk.
su̲ʂ -a, -u f. syrsa.
sval̲ -a, -u f. bölja, våg.
svala -an, -a m. boningsrum *hu̲s.*
svala -u, -u f. svala.
svalɪ n. svalg.
svalm -ɪ n. kvalm, kvaf luft.
svalmun -u -ut kvalmig, kvaf
svamp -ɪn, -u m. svamp.
svara sv. 1 intr. o. tr. svara.
svaʈan -ʈo -ʈ svart.

svaṭrigus -u, -u f. större strandpiparen (charadrius hiaticula).
svaṭsku -in, -a m. sko af blankläder.
svaṭstara -an, -a m. gråstare.
svalan -lu -ṭ sval.
svek -i n. svek.
svik -a, -u f. svicka.
svil sval svulu o. *sval svulit* intr. svälla.
svin svan svunu svunit intr. försvinna.
svi sv. 3 1) tr. sveda; 2) intr. svida.
svim sv. 1 intr. svimma.
svin -i, -u o. *-o* n. svin.
svinbla -ii, -yu n. mycket stora, mörkgröna blad som växa vid gångstigar.
svinbor -a, -u f. en slags tistel.
svinhus -i, -o n. svinhus.
svinsti -i, -a n. svinstia.
sviṇ -in m. sköte: rock eller kjol med nedre kanten uppvikt (för att bära med).
sviṇi -ṇa -ṇat tr. o. intr. svinga. *he sviṇər i hun* jag svindlar.
sviṇul -uṇ, -ula m. skruf vid spinnrockshjul.
svagər -gəṇ, -gra m. svåger.
svagəsk -a, -u f. svägerska.
svæi sv. 1 tr. svetsa. *svæi knin uti hæfti* glödga kniftången ock därpå indrifva den i skaftet.
svæip -in, -a m. vidjeband hvarmed *giodu* på ett kärl fästas.
svæipi svæift svæift tr. svepa.
svæipduk -in, -a m. svepduk.
svæit -'n m. svett. *svæit'n loupər.*
svæitas sv. 1 svettas.
svæitkvisa -u, -u f. blemma som slår ut af svett.
svæitun -u -ut svettig.
svælt svælt svælt intr. svälta.
svælt -i n. svält.
svæli (pres. *svæl svæli*) *svæd svæd* tr. svälja.
svæm -in m. sömn.
svæmun -u -ut sömnig.
svænska n. pr. Sverge. *han dik ti svænska.*
svænskan -sku -st svensk.
svæṇi sv. 2 tr. o. intr. svänga.
sværi (pres. *svær sværi*) *svæd svæd* intr. svärja.
svæd -i, -o n. svärd.
svæv sv. 1 intr. sväfva.
svævæl -vli n. svafvel.
swayan -yu -ht svag.
swuaran -ro -ṭ 1) svår; 2) tung.
san =, sæni m. son.
sandotər -tra, -tro f. sondotter.
sanhustər -tra, -tro f. sonhustru.
sansan =, -sæni m. sonson.
saw -a, -o f. så.
sæbraful -fuṇ, -fula m. tam hemfogel, t. ex. höns; af estn. **söbber** kamrat, vän.
sæga sa sagat tr. o. intr. säga.
sæyl -i, -u n. segel.
sæylti -yi n. segelduk.
sæiar -aṇ, -ara m. urvisare.
sæigan -gu -ht seg.
sæinst adv. till sist; brukas äfven motsvarande vårt **natthugg**! (säges när personer skiljas

om kvällen; åtföljes af ett lätt slag med handen).
sænt adv. sent.
sæk -ɪn, -a m. säck.
sælan adv. sällan.
sælts -ɪ, -u följe, sällskap (t. ex. på säljakt).
sæla -an, -a m. sele.
sælɪ (pres. *sæl sælɪ*) *sæd sæd* tr. sälja.
sæmɪas (pres. *sæms sæmɪas*) *sæmst sæmst* sämjas.
sæŋkɪ sæŋht sæŋht tr. sänka.
sæŋgɪ sæŋgd sæŋgd intr. o. tr. sörja.
sænk -ɪn, -a m. 1) särk, linne; 2) kvinnokjortel.
sænkɪvær -ɪn, -væva m. linneväf.
sæt -ɪ n. sätt, vis, uppträdande; brukas oftast i sammanställningen *sæt o maner*.
sætuful -fula, -fulu f. sittbräde på väfstol.
sækran -kru -kət säker.
sæs -'n, -a m. hafsörn (haliaëtus).
sæskildun -do -t särskild.
sølɪ -ɪa, -ɪu f. sölja.

f.

fik -ɪn, -a m. sik.
fil -n, -a m. igelkott; af estn. ursprung.
fiæyl -ɪ, -u n. segel.
fiæks räkn. sex.
ftiæt -'ŋ, -a m. stjärt.
ftu -a, -o f. stuga.
fus sv. 1 tr. 1) skjutsa; 2) hetsa (hundar).
fvɪn -ɪ, -u o. *-o* n. svin.
fæyl -ɪ, -u n. segel.
fæks räkn. sex.

t.

taft -'n, -a m. ljusvcke.
tag -a, -u f. tagg.
tagəlas -ɪ n. tacklage.
tagla m. pl. tagel.
tagun -u -ut taggig.
taya ovanlig inf. för *ta* taga.
tak sv. 1 tr. tacka.
tak -a f. tacksägelse.
tak -a, -u f. tacka, fårhona.
takahtar -aŋ, -ara m. fårherde.
takhus -ɪ, -o n. fårhus, fårkätte.
takpatɪ oböjl. n. fårhjord.
taks -'n, -a m. taxa.
takskovæl -vla, -vlu f. skofvel brukad vid taktäckning.
takskuansloŋ -'ŋ, -a m. fårlort.
tala sv. 1 tr. o. intr. tala.
talɪbuand -ɪ, -u n. band i vanternas nedre ända.
talg -ɪn m. talg.
talgɪ -ga -gat tr. talja.
talgun -u -ut talgig.

talk -u, -u f. stor måltid med dans för arbetare i skördeanden; ordet är af ugriskt ursprung.
tamsmask -a, -u f. notmaska invid telnen.
tan̠ -a, tændru f. tand.
tan̠kẹt -ɪ n. tandkött.
taŋk -a, -u f. tanke.
tap̠ sv. 1 tr. tappa, förlora; pass. försvinna.
tap̠ -ɪn, -a m. tapp.
tap̠navar -aŋ, -ara m. nafvare hvarmed tapphål borras.
tapæl sv. 1 intr. med fingret vidröra, isynnerhet instrumentsträng eller hål på flöjt (*t. upa*).
tank sv. 1 } intr. torka. *ræɣnɪ*
tankɪ -ka -kat } *tankər nɪɣək ɪ ɪǫḍu.*
tanm -ɪn, -a m. tarm.
tas̠ -'n, -a m. kopp; af nht. **tasse.**
tas̠'n sv. 1 intr. långsamt utslockna som t. ex. glöd.
tavæl -vla, -vlu f. tafla.
tạ tọ taɪt o. *tæɪt* tr. taga.
tạbak -ɪn m. tobak.
tạkæl -klɪ, -klu n. tackel, talja.
tạl̠ -ɪn, -a m. tall.
tạl̠træ̠ -ɪɪ, -ɣu n. tall.
te pr. pers. o. dem. pl. de.
te prep. till.
tear, teara o. *tearu* pr. pers. o. dem. (gen.) deras.
tẹ prep. till.
tẹ oböjl. n. te.
tẹ pr. pers. (ack.) dig.
tẹk'n sv. 1 tr. o. intr. 1) teckna: 2) gifva tecken.
tẹl adv. till; användes blott i satsslut.
tẹn -ɪ n. tenn.
tẹnd sv. 1 tr. tända.
tẹŋ =, -a m. teln (på nät).
tɪ prep. till.
tɪạlḍ -ɪ, -u n. 1) tjäll; 2) tält på båt uppspändt af seglen mellan »suderna» öfver bommen; brukas ej mera.
tɪạn sv. 1 tr. o. intr. förtjäna.
tɪạnd sv. 1 tr. o. intr. tjäna.
tɪạndar -aŋ, -ara m. tjänare.
tɪạnst -u, -u f. tjänst.
tɪạnstpɪk -a, -o f. tjänsteflicka.
tɪạrɪŋ -ɪn, -a m. ankare för dryckesvaror.
tɪful -fla, -flu f. potät; af nht. **kartoffel.**
tɪgɪar -aŋ, -ara m. tiggare.
tɪgɪ tɪgd tɪgd tr. o. intr. tigga.
tɪ-họp adv. till hopa.
tɪk̠amak̠ -ɪn, -a m. daggmask.
tɪk̠ɪ tɪht tɪht intr. tycka.
tɪkæl o. *tɪkæt̠* adv. ofta.
tɪlɪ -ɪn, -ɪa m. teln.
tɪl̠kruak -a, -u f. spillkråka.
tɪm̠ər sv. 1 tr. o. intr. timra.
tɪm̠ərman̠ =, -mæn̠o m. timmerman.
tɪm̠æs̠tuk̠ -ɪn, -a m. timmerstock.
tɪm̠æt̠ræ̠ -ɪɪ, -ɣu n. timmerträ.
tɪn̠ -an, -a m. tinne.
tɪn̠ tɪn̠ (abs. *tɪn̠u*) *tɪt̠*, pl. *tɪn̠* (abs. *tɪn̠əra*) pr. poss. din.
tɪn̠ɪŋ -ɪn, -a m. tinning.

tiṉul -uŋ, -ula m. mjölkbunke som bäres på ryggen.
tiṉ sv. 1 tr. tinga, bjuda.
tiouu räkn. tjugo.
tiouu = n. tjog.
tiouund räkn. tjugonde.
tip sv. 1 intr. droppa, framsippra.
tipər sv. 1 intr. trippa.
tips sv. 1 intr. droppa.
tips -'n, -a droppe. *hæl̲ æn tips hiæṉ!*
tistan -stu -st tyst.
tiuḵan -ḵo -ht tjock.
tiuḵ'n sv. 1 intr. tjockna.
tiutər sv. 1 intr. kvittra.
tiu̯ sv. 1 tr. med tjuga lyfta hö på lasset.
tiu̯ -a, -u f. tjuga.
tiu̯hoŋ̲ -i, -huŋ̲u n. gren utgående från tjugans mellersta ända (de äro tre).
tiu̯t tiout tiutu tiutit intr. tjuta.
tiu̯tumliṉ -in, -a m. liten gren på bakre sidan af hötjugan, något högre upp än »tjughornen».
tiu̯v -in, -a m. tjuf.
tiu̯vstiḵ -i n. så kallas den del af rofvet, som tjufven vid flykt kastar efter sig.
tiæra sv. 1 tr. tjära.
tiæra -u f. tjära.
tiærugri̯t -a, -u f. gryta hvari tjära kokas.
tiærusud̲ -'n, -a m. sudd hvarmed båtar m. m. tjäras.
ti̯ -n m. tid. *ti̯n æ du̯rər.*
ti̯ -i, -u n. tyg.
ti̯a n. pr. Dorotea.
ti̯d ti̯d̲ ti̯d̲ tr. tyda.
ti̯ənd räkn. tionde.
ti̯i räkn. tio.
ti̯iomfru̯ eg. tio jungfrur; namn på stjärnbilden Orion.
ti̯n pr. poss. fem. din.
ti̯sk -in, -a m. tysk.
ti̯skluand n. pr. Tyskland.
ti̯stul -uŋ, -ula m. tistel (växt).
ti̯stulbusk -in, -a m. nyponbuske.
ti̯stulbuskpiṉ -an, -a m. törnrostagg.
to konj. då.
toi -a, -u f. tåg.
tolw räkn. tolf.
tolwənd räkn. tolfte.
tompon -o -ot trubbig.
tomtiguḇ -in, -a m. tomte.
tonsa n. pr. Tomas.
tont -'n, -a o. *-i* m. tomte.
topsiɣæl -ɣli, -ɣlu n. toppsegel.
tora -an, -a m. mjölränna i kvarn.
tor̲an -r̲u -t̲ torr.
torun -u -ut stursk; estn. låneord.
toruta sv. 1 intr. skryta; estn. låneord.
toŋg -a, -u f. torg.
toŋki -ka -kat tr. o. intr. torka.
toŋp -i, -o n. torp.
toŋv -a, -a f. torfva.
toṣ -i, -u n. tofs.
toṣk -in, -i m. torsk.
toṣt̲ sv. 1 intr. törsta.
toṣt̲on -o -ot törstig.
toum -a, -u f. töm, tygel.
to̲bak -in m. tobak.
to̲baksloṭ̲ -'ŋ, -a m. tobaksbuss; eg. tobakslort.

to̱ras (pres. *to̱ʂ to̱ras*) *to̱ʂt̪ to̱ʂt̪* töras.
to̱bak -ɪn m. tobak.
to̱d̪əvuɫ -uɳ, -uɫa m. tordyfvel.
to̱d̪ʂ n. pr. Tomas.
to̱ɫɫousan -u -t otålig.
to̱man -o -t tomt.
to̱mtɪu̱ɫ -ɪ, -o n. hägg; eg. tomtehjul.
to̱r to̱ɳ, to̱ra m. 1) torn; 2) båk.
to̱ʂd̪a -n m. torsdag.
tral̪ sv. 1 intr. tralla.
tramp sv. 1 intr. o. tr. 1) trampa; 2) stampa.
tramp -a, -u f. trampa på väfstol ock spinnrock (i senare fallet: jämte den till hjulet gående stången).
trampbuand -ɪ, -u n. band hvarmed skaften fästas vid trampan å väfstol.
trana -u, -u f. 1) trana (grus); 2) krampa understödjande kantbräderna längs takets långsidor.
trasa =, -u f. trasa.
trat̪ -ˈn, -a m. tratt.
tre̱ɪɪ räkn. tredje.
tre̱n -a, -u f. stöd.
tre̱st sv. 1 tr. trösta.
tre̱st -a f. tröst.
trɪdɪ räkn. tredje; ovanlig form.
trɪk̪ɪ trɪht trɪht tr. trycka.
trɪnɪo̱d̪ -u f. mosse.
trɪnɪ -ɪa, -ɪu f. tranbär.
trɪɣ̱ka n. pr. Katarina.
trɪp̪ -a, -u f. rödt utslag, »liknande fnas», i ansiktet på små barn.
trɪp̪un -u -ut rödfnasig.
trɪskɪ trask trusku truskɪt tr. tröska.
trɪskæɫ -æɳ, -æɫa m. tröskel.
trɪ̱ räkn. tre. Stående fritt böjes det: m. *trɪ̱ɪr*, f. o. n. *trɪ̱*.
trɪ̱na n. pr. Katarina.
trɪ̱nd -a, -u f. gärdsgårdsstör.
trɪ̱vas (pres. *trɪ̱vs trɪ̱vas*) *trɪ̱vst trɪ̱vst* trifvas.
trots sv. 1 tr. trotsa.
trouan -u -t̪ trög.
tro̱ sv. 3 tr. tro.
tro̱hæɪt -u f. trohet.
tro̱ɪan -ɪu -ɪt trogen.
trua -n, trua m. tråd.
truan sv. 1 intr. tråna. *han truanər but̪.*
truan = m. 1) tran; 2) var i böld.
truaɣ̱an -u -t, komp. *-a*, sup. *-ast* trång.
trul̪ sv. 1 intr. trolla.
trul̪ -ɪ, -u n. troll.
trul̪fɪa̱ɫd̪ -a, -u f. dagslända.
trum̪ -a, -u f. trumma.
trump -ɪn, -a m. trumf.
tru̱ sv. 1 tr. truga.
træf sv. 1 tr. träffa, råka.
træɪtan -tu -t̪ trött.
træɪtas sv. 1 1) tredskas, trilskas; 2) tröttna.
træɪthæɪt -u f. trötthet.
træɪtun -u -ut trött.
træp̪ -a, -u f. trappa.
træp̪and -ɪ, -u n. trappsteg.
træp̪stuaɣ̱ -ɪ, -stæɣ̱ru n. ledstång på trappa; best. f. stundom äfven: *træp̪stuaɣ̱a.*

trætu räkn. tretton.
trætund räkn. trettonde.
trætas sv. 1 träta.
trœ -ii, -yu n. trä.
trœguaḍ-guaŋ,-guaḍa m. trägård.
trœian -iu -it trägen.
trœl sv. 1 intr. träla.
trœl -ŋ, -a m. träl.
trœn -a, -u f. steg.
trœgi sv. 2 tr. tränga.
trœtas (pres. *trœts trœtas*) *-ast -ast* träta.
trœti räkn. trettio.
trœtiənd (-iind) räkn. trettionde.
tu (ack. *tę, te*) pr. pers. du.
tua konj. o. adv. då.
tuan -a, -o f. tå.
tuag -i, tęgru n. tång.
tuar -a, -o f. tår.
tuar -u f. svagdricka; estn. låneord.
tuarusmalt -i n. malt hvarpå svagdricka brygges.
tuatul -uŋ, -ula m. tåtel.
tuatundrar -i n. draf i *tuar*-tunna.
tuft -a, -u f. toft.
tuftknœ -ii, -yu n. slå förbindande toften med båtbordet.
tug sv. 1 tr. o. intr. tugga.
tugo pl. f. tuggor.
tuka -u f. töcken, dimma.
tukut (blott n. pred.) töcknigt, dimmigt.
tul -n, -a m. årtull.
tula (pres *tol tula*) *tod tod* tr. o. intr. tåla.
tumilitot -'n m. skämtsamt namn på tummen.
tumlig -in, -a m. tum.
tumœl sv. 1 intr. tumla, ramla, falla.
tumœlęnd -an, -a m. se *tiutumlig*.
tun -a, -u f. tunna.
tunan -o -t tunn.
tundər -dri n. tunder.
tug -a, -u f. tunga.
tugbast -i n. tungspene.
tup -in, -a m. topp.
tups -'n, -a m. tofs.
tut sv. 1 tr. lugga.
tut -an, -a m. tåt.
tul sv. 1 tr. tulla.
tul -n m. tull.
tu räkn. tu, två (i talnämning).
tu -a, -a f. vant (på fartyg).
tusən räkn. tusen.
tusənd räkn. tusende.
tusṭœin =, -a m. tegelsten.
tuv -a, -u f. tufva.
tuvun -u -ut tufvig.
tvaṭ adv. tvärt. *t. ua* tvärt af; *t. ivi* tvärt öfver.
tvaṭan -ṭu -ṭ tvär, brant.
tvin sv. 1 tr. tvinna.
tvilig -in, -a m. tvilling.
tvigi tvag tvugu tvugit tr. tvinga.
tvivœl sv. 1 intr. tvifla.
tvœg -in, -ia m. tväng tillhörande kvinnosko, vanl. af ylle.
twa twar tu räkn. två (som attribut).
twayir twarir tu räkn. två (som pred. l. stående abs.).
tœi -n, -a m. teg.
tœim, gen. *tear tœims teara tearu* pr. pers. o. dem. de, deras, dem.

tæɪn =, *-a* m. ten.
tæɪs sv. 1 tr. sönderplocka.
tæḳɪ *tæht tæht* tr. täcka.
tækskovæl, *-vla*, *-vlu* f. takskofvel (användes vid takfyllning l. -täckning).
tæm̩ɪ sv. 2 tr. tömma.
tændəṛạy *-a*, *-a* f. tandrad.
tændərvænk *-ɪn* m. tandvärk.
tægkɪ *tæght tæght* tr. o. intr. tänka.
tærfɪr adv. därför.
tæ̱k -ɪ, *-u* n. tak.
tæ̱kdrupu pl. f. ränna i marken, bildad af från tak neddrypande rägnvatten, takdropp.
tæ̱ḳrup̱ -ɪn, *-a* m. takås.
tæ̱ŋ -a, *-u* f. tärna (fogel).
tæŋ̱ɪg -ɪn, *-a* m. tärning.
tæ̱r tæ̱ḍ tæ̱ḍ tr. o. intr. tära.
tæ̱tan -tu -ṭ tät.
tɵlknịv -ɪn, *-a* m. täljknif.

u.

u pr. pers. f. (ack.) hänne.
ua *-na*, *-nu* f. å.
ua prep. o. adv. af. *ua ẹstərbuɪn* på östsidan, *ua su̱rbuɪn* på södra sidan, o. s. v.
abor *-boŋ*, *-bora* m. abborre.
abrutɪ oböjl. adj. afbruten.
a-bræɪ adv. i bredd.
abræ̱ndan *-du -t* svedd af eld.
abuɪn *nɪyəʌ* adv. ned, rakt ned, t. ex. *han foḻ uabuɪn nɪyəʌ*; eg. från ofvan bogen ned.
abusa *-sa -sat* oredig, oordnad. *huarɪ ẹr uabusat.*
uabusa adv. huller om buller.
uadọɪan *-dẹu -duɪt* utdöd.
uaḍər *-ḍrɪ*, *-ḍru* n. årder, plog.
uaḍərbịld *-'n*, *-a* m. plogbill.
uaḍɪạŋ *-ɪ*, *-o* n. järn hvarmed ål ljustras.
uaḍɪạŋ̱shaŋk *-ɪn*, *-a* m. hank, ögla på ljusterjärnet.
ua-ẹnd adv. på ända, upp ock ned.
uahuŋra -ra -rat uthungrad.
uak uaht uakɪt tr. åka, köra. *uak hæɪ.*
uakər -kəŋ, *-kra* m. åker.
uakərblọm -a, *-o* f. blåklint (centaurea cyanus).
uakərhẹn -a, *-u* f. åkerböna (scolopax).
uakərhẹnblọm -a, *-o* f. blåklint.
uakərhẹnbæ̱r -ɪ, *-bæru* n. åkerbär (ribes).
uakrusa -sa -sat krusig.
ual -a, *-u* f. ål.
ual adv. arla, bittida.
ualḍ -an, *-a* m. ållon.
ualḍṣkrịk -a, *-u* f. nötskrika.
uaλlɪan -ɪu -ɪt usel.
uaλlua -λlọ -λlaɪt tr. flå; eg. afslå.
uaλluaknịv -ɪn, *-a* m. knif hvarmed djur flås.

uamata -ta -tat utmattad.
uamun =, *-a* m. åmynning.
uan -a, -u f. segelduk.
uand -an, -a m. ande.
uandas sv. 1 andas.
uandtæftan -tu -t andtäpt.
uandæmftan -tu -t andtäpt, andtruten.
uaŋsburı n. pr. Arensburg.
uapa prep. o. adv. ofvanpå, ofvantill; sup. *uapast.*
uapabuın adv. ofvantill; eg. på öfre bogen.
uapastaxm -ın, -a m. öfverarm.
uapastfot -'n m. fotvrist.
uapasthanakep -kepa, -kepu f. öfre bösshanjärnet.
uapastlæp -ın, -a m. öfverläpp.
uapastræ -ıı n. öfre ramen i väfklofven.
uapastsı -yu f. öfversida.
uar -a, -u f. åra.
uar -a, -u f. vår.
uar -ı, -u n. år. *uarı ın o uarı ut.*
uaran uar (abs. *uaru*) *uat*, pl. *uar* (abs. *uarar*) pr. poss. vår.
uaras adv. i våras.
uarbla -ı, -yu n. årblad.
uas -'n, -esu m. ås.
uasın -a f. åsyn.
uaskal -skalı, -skalo n. såda.
uaskıra (pres. *-sker -skıra*) *-skar -skaru -skurıt* tr. 1) sönderskära; 2) flå.
uaskıul ı, -o n. förstukvist, öfverbygd ytterförstuga.
uastoxmat part. i uttrycket: *he æ uastoxmat* det har stormat ut.
uasun sv. 1 intr. bortsurna. *mıalkı æ uasuna.*
uasvæltı oböjl. adj. utsvulten.
uatanka oböjl. adj. (stundom n. *-at*) uttorkad.
uatər sv. 1 tr. åtra, ångra.
uatər adv. åter.
uatəstavutan -tu -t bakåtlutad vid gång.
uatul -un, -ula m. åtel, as.
uatæım -an m. ånga som uppstiger från en kokande gryta, sedan locket aflyftats.
uat-ana pr. recipr. hvarandra.
uava -u f. afvigsida.
uavat'n -nı n. flödvatten.
uavu adv. afvigt.
uavusı -yu f. afvigsida.
uavutan -tu -t afvig.
ud -'n, -a m. 1) udd, spets; 2) udde.
udulıan -ıu -ıt oduglig.
uend adv. på ända, upp ock ned.
uendum adv. öfver ända.
ugæl ugla, uglu f. uggla.
ukıendan -du -t okänd.
ul -a, -u f. ull; oftast användes plur.
ulıkan -ku -ht olik.
ultı -ı n. ylletyg.
um 1) adv. om, omkull; 2) konj. om. I den senare betyd. användes dock oftare *som.*
umlındas sv. 1 linda sig om.
umtæktan -tu -t omtykt.
umæno pl. m. ungt manfolk (i st. f. *umæno*).
un sv. 1 tr. unna.
undan -du -t ond.

unskot -skotɪ n. reumatism i ryggen; eg. ondskott.
ug -ɪn, -a m. unge.
ugan ugo ugt, komp. *ɪgər*, sup. *ɪgst* ung.
ugdom -dumɪn m. ungdom.
ughustər -tra, -tro f. nygift hustru.
upa prep. på.
upalt -ɪ, -o n. böna; estn. låneord.
uræt adv. orätt.
urætan -tu -t oriktig, orätt.
ust -'n, -a m. ost.
utɪ o. *utɪ* prep. i.

u.

ukllægɪ -ɪa, -ɪu f. oxlägg (primula veris).
uks -'n, -a m. oxe.
ukstan -a, -tændru f. oxeltand.
unda adv. undan.
undavæyɪ -ɪ, -u n. medvind.
undər sv. 1 intr. undra.
undər -drɪ, -dro n. under.
undərlɪan -ɪu -ɪt underlig.
undəst adj. sup. underst.
undəstanm -ɪn, -a m. underarm.
undəsthanakep -kepa, -kepu f. undre bösshanjärn.
undəstɪlɪ -ɪn, -ɪa m. undre telnen.
undəstræ -ɪ n. öfre ramen i väfklofven.
undɪ prep. under.
undɪfot -'n m. fotblad.
undɪsɪ -yu f. undersida.
undɪtas -'n, -a m. tefat.
up adv. opp, upp.
upvarp -a, -u f. ränning i väf.
upvæks sv. 2 tr. uppfostra.
utɪ prep. i, uti.
utɪllæ -ɪ, -yu n. inslag i väf.
utɪr prep. o. adv. ur, utur.

u.

ud -a, -u f. ödla.
ul -a, -u f. tjokt, svart rägn- o. åskmoln.
ul -ɪ, -u n. väderil.
un =, -a m. ugn.
unsgap -gapɪ n. ugnsgap.
ur sv. 1 opers.: *he urər* det är yrväder.
urvæto oböjl. adj. vettlös.
uşæht sv. 1 tr. ursäkta.
uşæht -ɪ n. ursäkt. *han gɪod me got uşæht* han gjorde mången ursäkt för mig.
ut adv. 1) ut; 2) ute.
uta adv. o. prep. utan.
utanom adv. o. prep. utanför.
utas'n sv. 1 intr. utslockna.

utguaıan -ıu -ıt utfaren, uttröttad, illa medtagen.
utluand -ı n. utland, främmande land. *han dık tı utluands.*
utluandsman =, -mæno m. [illegible] länding.

v.

vag sv. 1 tr. o. intr. vagga.
vag -a, -u f. vagga. Vaggan är fäst vid ändan af en lång, böjlig, i väggen fastsatt stång; dess rörelse är sålunda horisontal, ej vertikal.
vayn =, -a m. vagn. *lægı hoşu undı v.*
vaynsdræt -a, -u f. vagnstistel.
vaht sv. 1 tr. vakta.
vaht -u f. vakt.
vahtar -aη, -ara m. väktare.
vaka sv. 1 tr. uttaga späck från säl. *vaka utır spekı.*
vaka sv. 1 intr. vaka.
vakıan -ıu -ıt vaken.
vak'n sv. 1 intr. vakna.
vaks -ı n. vax.
vakspæl -a, -u f. vaxpärla.
val sv. 1 tr. valla (t. ex. får).
valba n. pr. Valborg.
valtər-şe sv. 1 vältra sig.
val -η, -a m. vall.
valıan -ıu -ıt styf. *han glamər valıt; han havər valı figro* (af köld styfva fingrar).
valk sv. 1 tr. gnida.
vaλla -an m. vassle.
vams -a, -u f. rock, tröja.
vana -u, -u f. vana.
vayelıum o. *vayelı* best. n. ev[illegible] geliet (vid gudstjänsten).
vays -a, -u f. plogfjöl.
vara (pres. *er* o. *æ ıra*) *vor v*[illegible] o. *vor varıt* intr. vara.
vang -ın, -a m. varg.
vangasbısı -ıa, -ıu f. vargide.
vangsıgk -a, -u f. varghona.
vanm sv. 1 tr. värma.
vanm -an m. värme.
vanman -u -t varm.
vanp -ı, -o n. sidbord på båt.
vanpbrøyu pl. f. gemensam benämning på det flyttbara trävirket i väfstol.
vaşa -an, -a m. vass (phragmites).
vask sv. 1 tr. tvätta.
vaşkous -a, -u f. vattenskål.
vaşaw -a, -o f. vattenså.
vaşæmad -ı, -u n. vattenämbar.
vat'n sv. 1 tr. vattna.
vat'n -ı n. vatten.
vatubulıan -ıu -ıt uppsvullen af väta.
vatubæk -ın, -a m rägnbäck.
vaturum -ı, -o n. ösrum i båt.
vatutærı -ıa -ıu f. isvak täkt af nyfrusen, tunn ock porös is.
vat -a, -u f. vårta.

vaţbıtar *-aŋ, -ara* m. ett slags gräshoppa.
va̱ vaɣa vaɣat intr. vada.
va̱k *-ı, -o* n. vak (i is).
va̱l *-ı* n. val, väljande.
va̱m̱al *-ı* n. vadmal.
va̱nan *-o -t* van.
va̱nlıan *-ıu -ıt* vanlig.
va̱r *-ı* n. var (i böld).
veralḑ *-u, -u* f. värld.
ve̱ *-n* m. ved.
ve̱flo̱ *-flu̱ı, -flu̱u* n. vedtrafve.
ve̱nd ve̱nd ve̱nd tr. o. intr. vända. I pass. har detta verb reflexiv betydelse, t. ex. imp. *ve̱ndsum! ve̱ndsı!*
vı pr. pers. vi.
vıɣahalk *-a, -u* f. vedklabb.
vıɣahug̱ *-ı* n. ställe i skogen där trän fällas till vedhygge.
vıht *-ı* n. vikt. *sva̱ht vıht* falsk vikt.
vıhtıan *-ıu -ıt* viktig.
vıhtku̱l *-a, -u* f. viktlod.
vıhtskual *-a, -u* f. viktskål.
vıka *-u, -u* f. vecka.
vıḻ adv. vilse.
vıla (pres. *vıl vıla*) *vıld vıλt* intr. vilja.
vıḻan *-u -t* vild.
vıḻdıu̱r *-ı, -u* n. villdjur.
vılı *-ıan* m. vilje.
vımpul *-uŋ, -ula* m. vimpel.
vımpæl sv. 1 1) tr. inveckla, insvepa. *huan vımpla buanı ıṉ uṯı kırvuŋ.* 2) intr. vimla.
vıṉ vaṉ vuṉu vuṉıt tr. o. intr. vinna.
vıṉ *-ı, -u* n. vind, blåst.
vıɣ *-a* f. os, lukt.
vıp sv. 1 tr. o. intr. vinda.
vıp *-a, -u* f. brunnsvinda.
vıpstuaɣ *-ı, -ste̱ɣru* n. den från *vıpa* nedhängande stången vid hvilken ämbaret är fäst.
vırvul *-uŋ, -ula* m. hvirfvel.
vırvulvıṉ *-ı, -u* n. hvirfvelvind.
vırvæl sv. 1 intr. hvirfla.
vıs̱an *-u -t* stadig, säker, viss, sann.
vıspul *-uŋ, -ula* m. visp.
vıta (pres. *væıt vıta*) *vıst væıt* intr. o. tr. veta.
vıt'n sv. 1 intr. vittna.
vıt'n *-ı, -o* n. vittne.
vıu̱v sv. 1 intr. hvina.
vı pr. pers. vi.
vı̱ pr. pers. vi.
vı̱ sv. 3 tr. viga.
vı̱andı = n. vigsel.
vı̱k *-ı, -u* f. 1) vik; 2) veck.
vı̱kaḑrı̱v *-a, -u* f. sälboning ingräfd i snön invid iskanten.
vı̱kar *-aŋ, -ara* m. säl.
vı̱kaṣkıṯ *-'n, -a* m. sälskytt.
vı̱kı vı̱ht vı̱ht tr. vika.
vı̱n *-ı, -u* n. vin.
vı̱nd sv. 1 tr. uppvinda.
vı̱nd sv. 1 intr. vara vind, skef. *vı̱nd mæ ouu* skela; *vı̱nd mæ fe̱tru* gå med fötterna inåt.
vı̱nd *-'n, -a* m. vindspel.
vı̱ndon *-o -ot* vind, skef.
vı̱nskæı *-a, -u* f. vindskida: utöfver takgafveln skjutande bräde, i öfre ändan utskuret i form af häst- l. drakhufvud.

vi̱ŋ -an, -a m. vinge.
vi̱pɪ oböjl. adj. vidöppen. *han lɪgər vi̱pɪ* med öppen mun l. bart bröst.
vi̱s sv. 1 tr. visa.
vi̱s -a, -u f. visa, sång.
vi̱s -ɪ, -u n. vis, sätt.
vi̱sa } n. pr. Lovisa.
vi̱sɪ }
vi̱smul -uŋ, -ula m. borrjärn.
vi̱snas sv. 1 vissna.
vi̱snat oböjl. adj. vissen. *bla̱ɣʀu ɪra vi̱snat.*
voɔ̱t adv. med våld.
voṉ pr. poss. m. vår.
vorms n. pr. Ormsö.
vra̱k -ɪ, -u n. vrak.
vri̱ sv. 1 tr. vrida.
vro̱ -a, -u f. vrå.
vruaŋ̱ -ɪ, vre̱ŋ̱ru n. spant i båt.
vræɪan vræɪu vræɪṯ vred.
vræɪunavar -aŋ, -ara m. borr hvarmed bösspipan rensas, sedan den blifvit smidd.
vu̱rbɪnstaka -an, -a m. »pärta» som vid väfvens uppsättning bindes vid bommen.
vu̱rbræ̱ndan -do -t vidbränd (om mat).
va̱d̨ sv. 1 tr. vårda.
va̱ɣ -a, -u f. våg, bölja.
vægɪ -ɪa, -ɪu f. vägg.
vægɪbuand -ɪ, -u n. öfversta stocklagret i vägg.
vægɪlu̱s -a, -lɪs̱u f. vägglus.
væɣa vægd vægd tr. o. intr. väga.
væɣabla̱ -ɪ, -ɣʀu n. en växt; nht. wegblatt.
væɣʀ -ɪ, -u n. väder, vind. *væɣʀɪ huasər uṯɪ træ̱ɣu, æ he vɪu̱vər.*
væɣʀbruṉ =, -a m. öppen sträcka i is med rent vatten i.
væɣʀkwæst -kwæs̱'n, -kwæstru m. »väderkvast»: samling l. knut af hoptofvade grenar i växande trä.
væɣʀut adj. n. blåsigt, stormigt.
væɪ -ɪn, -a m. väg.
væɪft sv. 1 intr. vifta. *huṉ væɪftər ɪ rompa.*
væɪkan -ku -ht vek, mjuk. *væɪht bre̱* mjukt bröd.
væɪsbæḵ -ɪn, -a m. rägnbäck.
væɪsun -u -ut fuktig, våt.
væɪv -a, -u f. vef.
væɪvlɪŋ -ɪn, -a m. vef.
væɪvæl sv. 1 intr.: »gå omkring som en vef» är väl förstat betydelsen; sedan säges *han væɪvlər me ɪ magan, ɪa e̱nuar upa spi̱.*
væks sv. 2 intr. växa.
væks -'n, -a m. växt.
vækst -'n, -ɪ m. växt.
væltər sv. 1 tr. o. intr. vältra.
væḻ -ŋ, -a m. axel i kvarn, slipsten m. m.
væḻ -ɪ, -u n. välling.
vænɪ (pres. *væ̱n vænɪ*) *væ̱nd væ̱nd* tr. vänja.
væṉlɪan -ɪu -ɪt vänlig.
væpstol -sto̱ŋ -stula m. väfstol.
værɪ (pres. *væ̱r værɪ*) *væ̱d̨ væ̱d̨* tr. värja. *han havə ̱ʂe uṯɪr væ̱d̨* han har slagit sig igenom.
værv sv. 2 tr. förvärfva.

vænk *-ɪn* m. värk, sjukdom.
vænkɪ vænht vænht intr. värka, göra ondt.
væsta 1) oböjl. subst. västanväder, västanvind; 2) adv. västerut.
væstavæɣʀ *-ɪ, -u* n. västanväder.
væstərbuɪn i tales. *pa* (l. *ua*) *væstərbuɪn* på västsidan (om vind).
væstəŋor̥ adv. i nordväst.
væstəʂou adv. i sydväst.
væstnǫɖa oböjl. subst. nordvästvind.
væstnǫɖavæɣʀ *-ɪ, -u* n. nordvästvind.
væstsun̥a oböjl. subst. sydvästvind.
væstsun̥avæɣʀ *-ɪ, -u* n. sydvästvind.
væʂʈ adj. o. adv. sup. värst.
vævɪ (pres. *væ̱v vævɪ*) *væ̱vd væ̱vd* tr. väfva.
væ̱ɖan *-ɖu -ɖ* värd.
væ̱s'n sv. 1 intr. väsnas, rasa.
væ̱v *-ɪn, væ̱va* o. *væva* m. väf.
væ̱vsta̱ɣ *-a, -u* f. väfstad.
vɵlɪandɪ = n. val.
vɵlɪ (pres. *vɵ̱l vɵlɪ*) *vɵ̱ɖ vɵ̱ɖ* tr. välja.
vɵnk *-ɪ* n. virke.

w.

wa̱l sv. 1 intr. skrika, storgråta. *læɪ·n bara wa̱l upa!*
wɪntər *-təŋ, -tra* m. vinter.
wɪntras adv. i vintras.
wuam *-a, -u* f. våm.
wuatan *-to -t̠* våt.

a.

a̱s'n *-a, -u* f. åsna; nytt ord.

æ.

æ konj. att.
æft adv. o. prep. efter.
æg *-ɪ, -u* n. ägg, bett.
æg *-ɪ, -ɪu* n. fogelägg.
æga adv. tils.
æɣʀ *-a, -u* f. 1) öra; 2) utåtvänd knapp på hvardera ståndaren i spinnrockens flyktställning.
æɣʀbla̱ *-ɪ, -ɣu* n. örblad.

æɣʀklug -a, -u f. öronöppning.
æɣʀspıta -u, -u f. namn på en fjäder i bösslåset.
æı adv. tils.
æıı oböjl. adj. egen.
æık -an, -a m. eker (i hjul).
æık -ıa, -ıu f. ek.
æıkı æıht æıht tr. o. intr. öka.
æıld sv. 1 intr. o. tr. elda.
æıld -'n o. *æıln, æılda* m. eld.
æıldflaka -an, -a m. spishäll.
æıldluma -an, -a m. eldslåge.
æıldsaku pl. n. stål ock flinta med flera tillbehör för att slå eld.
æılska̱ -n m. eldskada, eldsvåda.
æılske̱p -skepı, -skepu n. ångfartyg.
æılstual -ı n. eldstål.
æıltundər -drı n. fnöske.
æıl̥ n. pr. Ösel (fn. **ey-sýsla**, hvaraf öns estniska namn **Sārema** är en öfversättning).
æıl̥bo̱ -buın, -bua m. Öselsbo.
æım sv. 1 opers. ånga.
æın räkn. o. obest. art. f. en; stående abs. l. pred. heter fem. *æınu*.
æına f. etta.
æınbæʂbusk -an, -a m. enbuske.
æınbæʂbæ̱r -ı, -bæru n. enbär.
æındast adv. endast, blott.
æınfualḍ -'ŋ m. enfald.
æınfualḍıan -ıu -ıt enfaldig.
æınmasta -u, -u f. farkost med en mast.
æınsın̥u oböjl. adj. envis, egensinnig.
æırg'n sv. 1 intr. ergas.
æırg'n -a f. erg.
æırgna oböjl. adj. ergig.
æısandı oböjl. adj. ensam. *æn æısandı ua tæım* endera bland dem.
æıst -'n, -a m. est.
æıstas adv. stilla.
æıstluand n. pr. Estland.
æıstnıskan -sku -st estnisk.
æıt̥a f. etta.
æl̥ konj. eller.
ælskı -ka -kat tr. älska.
ælt sv. 1 tr. älta (deg).
ælt -a, -u f. älta (knådad degklimp).
ælændıan -ıu -ıt eländig.
ælw räkn. älfva.
ælwənd räkn. älfte.
æmad -ı, -u n. ämbar.
æmbıt -ı, -u m. ämbete.
æmbıtsman̥ =, -mæn̥o m. ämbetsman.
æn pr. 1) pers. han; 2) indef. man.
æn æın æt̥ räkn. o. obest. art. en, ett.
æn konj. att.
æn̥a f. etta.
æntı pr. o. adv. icke, inte, nej.
æɣkı -ıa, -ıu f. enka.
æɣklan -klu -kæt̥ enkel.
æɣklıɣ -ın, -a m. enkling.
æɣæl æɣæŋ, æɣla m. ängel.
æɣ̥ælʂfolkı oböjl. engelsmännen (äfven *æɣæʂfolkı*).
æpæl æplı, æplu n. äpple.
æpæl̥ -ı, -o n. äpple.
ærı (pres. *æ̱r ærı*) *æ̱ḍ æ̱ḍ* tr. plöja.

æɽun -u -ut ärrig.
ærvo n. arbete, möda.
ærvosman̲ =, *-mæn̲o* m. arbetskarl.
æɽ -ɪ, -u n. ärr.
æɽɪan -ɪu -ɪt ärrig.
ænv sv. 1 intr. arbeta.
ænv -ɪ, -o n. lieskaft.
ænvɪg -ɪn, -a m. 1) arfving; 2) ärfling, växtskott.
ænvɪ ænvd ænvd tr. o. intr. ärfva.
ænvɪgo̲s -ɪ n. arf, arfvegods.
ænvo oböjl. n. arbete.
æsɪ æsɪa, æsɪu f. äsja.
æskɪ -ɪa, -ɪu f. vanna.
æt o. *æt̲* prep. o. adv. efter.
æt̲ räkn. o. obest. art. n. ett.
ætɪ pr. o. adv. = *æntɪ*; användes oftare än *æntɪ*.

æ̲.

dlan æ̲dlu æ̲dəlt ädel; nytt ord.
yar -aŋ, -ara m. ägare.
yɪ æ̲gd æ̲gd tr. äga.
'ændɪan -ɪu -ɪt eländig.
-a, -u f. ärla.
æ̲rlɪan -ɪu -ɪt ärlig; nytt ord.
æ̲ʌa -u f. ära.
æ̲ʌa oböjl. adj. ärad, heders-. *æn æ̲ʌa man̲*.
æ̲ʌɪ æ̲ʌa æ̲ʌat tr. ära.

ɵ.

-ɪn, -a m. älg.
npt -a, -u f. svan.
ɵlvər ɵlvra, ɵlvru f. råk på is.

Efterskrift.

Den långa tid, som detta arbetes tryckning tagit i anspråk, har utan tvifvel värkat menligt på detsamma. Öfvertygad om att framställningen mångenstädes i dess grammatikaliska del är dunkel ock måhända icke alltid träffat det rättaste, förbehåller jag mig att i framtida publikationer därtill återkomma. Tid ock tillfälle medgifva f. n. blott följande få rättelser, anmärkningar ock tillägg:

I konsonanttabellen s. 8 bör tillfogas ljudet *ʈʂ* (hvarom handlas i § 127), inkommet i målet från lettiskan eller ryskan ock därför så enstaka förekommande. Det är tonlös (sammansatt) median dentipalatal.

S. 77—80 (i ordb.) finnas upptagna åtskilliga jämförelser. De ingingo endast i följd af missförstånd. Då slika nödvändigtvis tils vidare måste blifva ofullständiga, öfvergafs detta system redan tidigt af mig ock har därför f. ö. ej tillämpats i ordboken.

S. 88 tillägges efter *e̱stavæɣɪ: e̱stərbuɪn* i tales. *pa, ua e̱stərbuɪn* på östra sidan.

S. 109 upptages af *ku̱* pl. *ko̱na:* Denna form är väl intet annat än högsvenskans i målet inkomna bestämda pluralis. I målet brukas oftare ock rättare i dess ställe *ku̱o.*

S. 128. Ex. under *sama* bör lyda: *ɪa suaw sama goṯ* o. s. v. (ej *guṯ*).

Å samma sida har efter *sɪa̱ldo̱ɪan* utfallit: *sɪgæl* o. *sɪɣæl -ɣlɪ, -ɣlu* n. segel.

Framdeles kommer jag att offentliggöra en samling satser, öfversatta från hsv. på ort ock ställe, från såväl Runö som Estlands svenska mål ock tjänande till att belysa dessas syntax.

Slutligen framför jag härmedels min varma ock uppriktiga tacksägelse till docenten LUNDELL för den osparda dryga möda, han nedlagt vid slutredigering ock korrekturläsning af detta arbete.

Helsingfors d. 4 november 1887.

HERMAN VENDELL.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 4.

UPPLYSNINGAR

OM

VÄTÖMÅLET I ROSLAGEN

AF

AUGUST SCHAGERSTRÖM.

STOCKHOLM 1882.
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Förord.

Efterföljande uppsats stöder sig uteslutande på egna anteckningar, gjorda sommaren 1881 vid Arholma lotsplats efter muntliga uppgifter af kronolotsen MATIAS AHLMAN, född på Arholma, ock hans hustru MARIA AHLMAN, född på Björkö; de enstaka notiserna från grannsocknarna förskrifva sig från Tjockö i Rådmansö, Lunda by i Bro ock, hvad Väddö beträffar, från en numera på Arholma bosatt gammal Väddöbo.

En väsentlig olikhet mellan NOREENS dialektafhandlingar, i hvilka jag för öfrigt haft utmärkta förebilder, ock dessa upplysningar är frånvaron hos de senare af en fysiologisk redogörelse för målets språkljud. Detta beror dels därpå, att jag saknar nödig öfning i att på andra iakttaga ljudens bildningssätt, dels därpå, att jag icke ansett mig böra draga några slutsatser af det sätt, hvarpå jag själf bildar ljuden, då jag söker efterhärma målets uttal. Jag kan således hvarken påstå eller förneka, att målets ljud med afseende på bildningssättet äga rätt att betecknas med nedan använda typer; men att de på örat göra samma intryck, som landsmålsalfabetets skapare med dessa typer velat beteckna, tror jag mig kunna försäkra, särskildt med stöd af de resultat, hvartill docenterna LUNDELL ock NOREEN kommit vid de undersökningar, de benäget anstält med ett par studenter från Bro ock Frötuna, bägge grannsocknar till Vätö.

Vid behandlingen af mitt material har jag, så ofta jag kunnat, meddelat citat ur den svenska medeltidsliteraturen, så vida de icke redan finnas anmärkta hos SCHLYTER, RYDQVIST eller RIETZ. Allmänt kända ordböcker ock dialekt-

afhandlingar har jag undvikit att citera, så snart jag ansett, att den sakkunnige utan dylik fingervisning måste inse anledningen till målets från riksspråket afvikande former. Genom detta förfarande har min uppsats delvis fått utseendet af en materialsamling snarare än af ett bearbetadt material, men jag har därigenom vunnit fördelen att så litet som möjligt inkräkta på ett dyrbart utrymme.

Uppsala i februari 1882.

Ur ljudläran.

Vokaler.

§ 1. **Målet** äger följande 17 vokaler:

ɪ, ɪ, y, ɣ, e, ɛ, a, a, a, ø, ɜ, ɵ, ɑ, o, u, u ock *ə*.

I **fråga** om dessas närmare bestämning, så vidt sådan kan **ske med blotta** örat, märkes att:

ɪ ock *ɣ* **äro** tämligen slutna, så att äfven tecknen *ɪ* ock *y* för **dessa ljud** skulle kunnat användas;

ɛ **är som kort** tämligen öppet ock sålunda närmar sig till *æ*;

ø **är tämligen** öppet (med dragning åt *ö*);

ə **är en reducerad** vokal i vissa korta slutstafvelser med medel**stark eller** svag tonvikt ock för örat påminner om *ɛ* (med **någon** dragning åt ö).

Af vokalerna äro *ɪ, y, e, a, ɵ, u* alltid långa; *ɪ, ɣ, a, ɜ, u, ə* **alltid** korta; *ɛ, a, ø, ɑ, o* än långa än korta.

Därjämte har målet en diftong *i̯ɛ̣* samt en förbindelse af **halfvokal** ock vokal nämligen *i̯ɛ*.

ɪ.

§ 2. *i̯* motsvarar regelbundet rspr. långa **i**, t. ex. *vi̯* vi, *ni̯* **ni**, *di̯kə* dike, *svi̯n* svin, *kvi̯da* kvida, *vi̯tna* hvitna.

§ 3. *i̯* motsvarar rspr. korta **i** i *li̯m* lim, *li̯ma* limma, *gri̯ma* grimma, *ri̯ma* rimma, *stri̯ma* strimma, *svi̯ma* svimma, *ti̯ma* **timme** (men *ɪm̯a* imma, *sɪm̯a* simma, *tɪ́m̯ər* timmer), samt **i** *ti̯stɪl* **tistel**, *i̯snas* hisna[1], *ą́pri̯'l* april ock de fem. pronominal**formerna** *mi̯* min, *di̯* din, *si̯* sin.

---

[1]) Noreen har i Fåröm. § 73 framstält den åsikten, att rspr. **hisna förlorat ett k**, som är bevaradt ock står på sin ursprungliga plats i **fåröm.** *hɛ́i̯skna*, men i fryksdalskans *hîɧs'n* genom metatesis trädt **framför s.** Senare har N. i Sv. landsm. I. 13, s. 48, 49 öfvergifvit **denna ståndpunkt** ock i stället slutit sig till A. Kock, som i Bidr. t. sv. **etym. s. 14, 15 fattar ks** såsom den äldre, **sk** såsom den yngre konso-

§ 4. *ı̱* motsvarar rspr. e i *tvı̱ty'dıgər* tvetydig, *trı̱* tre, *ı̱koŋ* ekorre, *sı̱* se, *mı̱r* (äfven *mı̱ạr*) mer, *ı̱rık* (äfven *jạrık*, *járkər*) Erik, *sọlʃı̱n* solsken (men *ʃạn* om ljussken, eldsken), *smı̱a* smedja, *aḵspı̱t* hackspett, *ọ́jı̱'nər* ogen, *jı̱* (biform till *jạ*) f. en, *tı́gəl* tegel; så äfven i *salvı́t* (folketym.) servett[1].

§ 5. *ı̱* motsvarar rspr. ä i *ɧı̱gla* (biform till *kạgla*) kägla ock *pı̱ra* päron.[1]

§ 6. *ı̱* motsvarar rspr. jä i *tı̱ra* tjära. Jag tror icke, att man bör anse *ı̱* i detta ord för en kvarlefva af den obrutna vokalen, dels därför, att man icke kan finna någon rimlig anledning, hvarför det ursprungliga obrutna e i detta ord skulle öfvergå till *ı̱*, dels på grund af en annan i målet förekommande form af samma ord, nämligen *tı̱ạra*. Detta bör säkerligen förklaras på samma sätt som *fı́ạdər* fjäder, *fɜʈı́ạna* förtjäna, där *ı̱ạ* ej kan vara annat än en yngre form af fsv. **ia**, **iæ**, i hvilka hufvudtonen älst låg på den första vokalen (jfr LIND, Rim och verslemn. s. 21, 43); slutligen hopsmälte *ı̱ạ* till *ı̱* såsom i de ofvannämda *mı̱r*, *ı̱rık* af de äldre *mı̱ạr*, *jạrık*, hvilkas *ı̱ạ*, *jạ* är den regelbundna motsvarigheten till fsv. långt slutet e (se nedan § 91.). I *spı̱l* n. spjäle kan *ı* däremot bero på att ordet möjligen är **ja**-stam.

§ 7. *ı̱* motsvarar rspr. y i *bı̱ra* byrå.

ı.

§ 8. *ı* motsvarar regelbundet rspr. korta i, t. ex. *vıḻa* vb vilja, *ıg̱ən* ingen, *ıntə* inte, *gıḵ* gick, *mınst* minst, *ınspəktọ́r* inspektor.

nantställningen. Denna uppfattning stöder sig likväl på tämligen svaga skäl; den enda af K. anförda analogien, det d. **huske**, bevisar icke mycket på svensk språkgrund, där åtskilliga tecken tvärtom tyda på att **sk** är äldre än **ks**. Så är t. ex. afgjordt fallet i neutr. **bekst** af adj. **besk**, en form som möter i flere nysv. dialekter (se Rydqv. IV, s. 455; UPMARK, Folkspr. i Södertörn s. 15; NILÉN, Ordbok öfver Sörbygdm. s. 8); ock att denna metatesis är tillräckligt gammal att förklara det af K. från år 1649 anförda **hixna**, synes af fsv. **bext**, **öxste** (Rydqv. IV, s. 455) ock **friikxt** friskt (Legend. I, 360: 25 cod. C); däremot har jag ingenstädes upptäkt något sv. exempel på en metatesis i motsatt riktning. Det förtjänar också framhållas, att norska dialekter, som väl känna **ks** för **sk** men ej **sk** för **ks** (Aas. Gr. s. 118), hafva adj. **heskjeleg**, **heiskjeleg** (Aas. Ordb. s. 288).

[1]) I Bro äfven *rəgı́ra* regera, *bəgı́ra* begära (jfr §§ 27 ock 32 b).

§ 9. ɪ motsvarar rspr. långa i i *dɪṭnə* dit.

§ 10. ɪ motsvarar rspr. e i *mɪḷa* mellan, *vɪḳa* f. vecka, *rɪmsa* remsa, *brɪ'ṣɪ'ḷja* bresilja, *rɪjára* (jämte *rajára*) regera, föra väsen, *fɪ'ḥarq'rɪ* (jämte *fáḥarq'rɪ*) februari, samt i ultima af *arvɪl* härfvel, *tɪṣtɪl* tistel.

§ 11. ɪ motsvarar rspr. ö i antepenultima ock rspr. a i ultima af ordet *ɪmjúkɪst* i uttr. *taḳar ɪmjúkɪst* tackar ödmjukast.

§ 12. ɪ växlar med *u* i supinum af 1:a klassens starka verb på grund af inflytande från infinitiven, t. ex. *bɪndə-bundə* bundit, *drɪḳə-druḳə* druckit.

§ 13. ɪ har fallit i *járkər* Erik.

y.

§ 14. *y* motsvarar regelbundet rspr. långa y, t. ex. *nýər* ny, *drypa* drypa, *yvəl* hyfvel, *byn* byn, best. sg. af by, *nysa* nysa.

§ 15. *y* motsvarar rspr. korta y i *týstər* tyst, *lysta* lyssna.

§ 16. *y* motsvarar rspr. ö i *stryja* strö samt i *ygla* ögla, *göra*, *ḳyra* köra, *sḳyd* skörd; hit hör ock närmast *ḳyva* kväfva (jfr Med. Bib. I. 83: 10 nidherköffdh).

§ 17. *y* motsvarar rspr. i i *tvy* tvi, *myl* (jämte *mɪl*) mil, *klyva* klifva, *stydəl* stil.

§ 18. *y* motsvarar rspr. ju i *tyv* (jämte *jṣyv*) tjuf, *tyva* tjufva. Det första ordet synes på 1600- ock 1700-talen ha tillhört det vårdade skriftspråket; sålunda träffar man sammansättningen tyfwehand i COLUMBI Ordeskötsel s. 16, ock i LIDÉES dialektlexikon förekommer plur. tyfvar s. 167 (under ordet spjoga). Det ursprungliga iu öfvergick troligen först till yu, hvarefter det obetonade u så småningom eliderades (jfr § 6).

Tvärtom har målet *ju*, *ja* i tre ord, där rspr. har y, nämligen *njupa* nypa, *njupa* nypon ock *sḳjúgər* skygg.

§ 19. *y* motsvarar rspr. jö i *byn* (jämte *bjǫn*) björn, *fyl* (jämte *fjǫl*) fjöl ock *myl* (jämte *mjǫl*) mjöl. Det i, hvaraf *y* i dessa ord närmast uppkommit, kan, hvad *byn* beträffar, vara den i-omljudda rotvokalen, men måste i *fyl* ock *myl* vara en kvarlefva af äldre brytningsdiftonger ia eller iö (jfr § 6); på sådant sätt får man också en naturlig förklaring af »det tjocka»

l, som eljest enligt målets ljudlagar icke bör förekomma efter *y*. Tvärtom träffas *jø* för rspr. y eller ö i *ɧjørɧja* kyrka, *fjøʈɪ* (jämte *fʉʈɪ*) fyrtio.[1]

§ 20. *y* har i stället för rspr. u ur infinitiven inträngt i supinum i några af 5:te klassens starka verb, t. ex. *bry̯tə* brutit, *fly̯gə* flugit.

ʉ.

§ 21. *ʉ* motsvarar regelbundet rspr. korta y, t. ex. *rʉg* rygg, *nʉk̯əl* nyckel, *stʉrka* styrka, *ʉrkə* yrke, *fʉrk* fyrk.

§ 22. *ʉ* motsvarar rspr. ö i *fʉʈɪ* fyrtio samt i *sɧʉʈ* skört, *ʉɡka* ömka. Hit hör också möjligen *jʉl̯a* kela med, hålla med någon; det stode då för äldre *gʉl̯a* ock vore samma ord som no. **gjøla** (Aas. Ordb. s. 224).

§ 23. *ʉ* motsvarar rspr. i i *lʉ'v̯stʉ'k̯ə* lifstycke, *klʉp̯a* (jfr Birg. Upp. IV, 263: 17 **klyppir**) klippa, *skrʉnda* skrinda, *sprʉɡja* springa (men *sprɪɡa* vb springa), *ɧʉsta* (jämte *ɧɪsta*) kista. Hit hör också *blʉkst* n. synförmåga (men *blɪkst* blixt), *blʉksta* blinka med ögonen (men *blɪksta* blixtra), *krʉɡla* f. ring, rundel (men *krɪɡla* kringla, bröd), *krʉ'ɡlɑgə'r* cirkel- eller spiralformad.

§ 24. *ʉ* motsvarar rspr. jö i *bʉrk* (jämte *bjørk*) björk, att uppfatta på samma sätt som *fy̯l*, *my̯l* (jfr § 19).

e.

§ 25. På denna vokal känner jag endast fyra säkra exempel: *e̯l* häl, *pe̯la* pärla, *me̯la* märla ock *jʂe̯lə* kärl. Möjligen finnes samma ljud också i *spe̯la* spela, *se̯lə* sele, *je̯la* gäla, *ʃe̯l* människosjäl ock *ve̯gʃe̯l* vägskäl, men jag vågar icke bestämdt afgöra det. I annat fall är deras vokal *ɑ*, hvilken är målets vanliga motsvarighet till rspr. e- ock ä-ljud.

ɑ.

§ 26. *ɑ̯*, *ɑ* motsvara regelbundet rspr. e-ljud, då detta motsvarar fsv. kort i, e, t. ex. *fɑ̯na* fena, *sɑ̯na* f. sena, *jɑ̯nam*

[1]) Från Bro har jag dessutom *stjørka* styrka, *fjørk* fyrk ock *jørkə* yrke (jfr § 21).

genom, *mạna* medan, *tạn* tenn, *sạd* sed, *lạd* m. ock n. led, *nạ́dər* ned, *ạ́dər* pron. eder, *bạt* bett, *stạgə* stege, *sạ́gəl* segel, *spạgəl* spegel, *lạva* lefva, *lam̥* lem, *ʃap̥* skepp, samt i obetonade förstafvelser, t. ex. *amọ́t* emot, *batạ́lnɪɣ* betalning, *bəʃíạlɪgər* beskedlig, *rajạ́ra* (jämte *rɪjạ́ra*) regera, *javạ́r* gevär, *ɪamíạnər* gemen, *janarạ́l* general, *jasạ́l̥* gesäll, *ánjalạ'gən* angelägen.

Särskildt anmärkningsvärda äro *ạd* ed, *ạ́sər* hes, *vạtə* hvete, *ən* obest. art. en, *aɣkam* enkom, *fresta* fresta, där man (enligt § 91, 96) kunde vänta *ịạ*, *ịa*.

§ 27. *ạ*, *a* motsvara också regelbundet rspr. ä-ljud, t. ex. *ɪta* äta, *mạta* mäta, *rạ́tər* rät, *slạ́tər* slät, *sạd* säd, *glạda* glädja, *lạsa* läsa, *nạsa* näsa, *rạv* räf, *ạvəl* häfvel, *nạvə* näfve, *krạva* vb kräfva, *vạplɪɣ* väpling, *lạka* läka (om båtar o. d.), *vrạka* vräka, *sạg* imper. säg, *vạg* väg, *vạga* väga, *svạ́gạska'* svägerska, *fạ* fä, *trạ* trä, *knạ* knä, *ʃạl* människosjäl, *vạgʃạl* vägskäl, *vạl* väl, *bạra* bära, *ʃạra* skära, *svạra* svära, *bajạ́ra* begära, *bạr* n. bär, *ʃạr* skär, *ạrə* n. ärr, *ạr* här, *dạr* där, *ʃʂạr* kär, *nạr* prep. när, *nạ*, *nạra* nära, *lạra* lära, *lạ́ḍər* lärd, *svạḍ* svärd, *vạḍ* m. värd; *mạtə* mätte, *saṭa* sätta, *raṭ* rätt, *jaḍa* gädda, *bak̥* bäck, *blak̥* bäck (järnbläck ock skrifbläck), *strak̥a* sträcka, *ag* ägg (fogel-knif-), *vag* vägg, *jal̥a* gälla, *valja* välja, *salja* sälja, *mast* mest, *sta* flesta, samt *skọlast* läst, *báskər* besk, *alsa* hälsa, i hvilka sistnämda man möjligen kunde vänta *ịa* (jfr § 96).

§ 28. *ạ*, *a* motsvara rspr. i i *ʃạm* n. skimmer, *glạma* glimma, *sạg* mig, *dạg* dig, *sạg* sig, *man̥* min (jfr ARWIDSSON Handl. t. Suppl. af Finl. häfder II, s. 86 **menne**, III s. 64 **met**; Legend. III, 29: 13 **meth**), *dan̥* din, *san̥* sin, *tal̥* till, *fak̥* fick, *lak̥a* likväl, *blaɣka* (jämte *blɪɣka*) blinka, titta i smyg.[1]

§ 29. *ạ*, *a* motsvara rspr. a i *grạn* gran (*ạ* har kommit ur en nu förlorad pluralform *grạ́nər* analog med no. **gren'r** Aas. Ordb. s. 237; däremot *jul̥gran̥*, lån från rspr.), *lasa* lassa, *sáɣktər* sank, *saṭə* satte, *glaḍə* gladde.

§ 30. *ạ* motsvarar rspr. å i *brạska* brådska (jfr Birg. Upp. II, 171: 30 **bräzska**, Med. Bib. II, 62: 29 **brädzska**).

§ 31. *a* motsvarar rspr. ö *fánstər* fönster.

---

[1]) I Bro äfven *manst* minst (jfr § 8).

a.

§ 32. a) *a̱*, *a* motsvara regelbundet rspr. ä-ljud före *l*, t. ex. *ʃa̱l* m. själ (djuret), *ʃa̱l* n. skäl, orsak, *ʃa̱la* stjäla, *ʃʂa̱lə* tjäle, *fja̱lɪŋ* fjärding, *vá̱là* best. sing. världen, *fa̱l* färd i *ø̱gfa̱l* högfärd, *ø̱gfa̱'lugər* högfärdig, *ándafa̱'l* slut, *andɐfá̱l* 2:dra gången (jfr dock *va̱l* väl § 27), *ʃalk* stjälk, *alv* älf, *alj* älg, *bjalkə* bjälke, *ʃʂalkə* kälke, *balg* bälg, *jalpa* hjälpa, *ʃálvər* själf, *ɪ'ṉa'lvər* inälfvor, *svalja* svälja, *salja* (jämte *selja*) sälja, *valja* (jämte *velja*) välja, *taljə* Telje.

b) *a̱* motsvarar stundom rspr. långa ä (jfr § 27), *a* regelbundet dess korta ä-ljud före *r*, *ŋ*, *ʈ*, *ɖ* ock *ʂ*: *ma̱r* märr, *báʂva̱'r* besvär, *rɪjára* regera, *ja̱ŋ* järn, *ja̱ŋa* gärna, *ɧja̱ŋa* m. nötkärne, *ɧja̱ŋa* f. smörkärna, *ʃa̱ŋa* stjärna, *fja̱ɖə* fjärde, *járvər* djärf, *ɧjarŋ* käring, *ɧjaṟa* kärra, *ɧjaṟ* kärr, *járgugə'r* ergig, *vark* m. värk, *vark* n. värk, *váṟə* värre, *varpa* värpa, *varmə* värme, *svarja* svärja (jfr *sve̱ra* § 27), *sark* särk, *marka* märka, *barg* bärg, *aṟə* herre, *fɐɖárv* fördärf, *barga* bärga, rädda, *narma* adv. nära, *arva* härfla, *aŋ* herrn (vid tilltal), *jaʈa* hjärta, *stjaʈ* stjärt, *tvaʈ* tvärt, *maʈə* märkte, *aʈ* ärta, *aʈɪŋ* hertig, *jaʂ* gers, *vaʂ* vers, *vaʂne̱t* dvärgsnät, spindelväf, *fáʂkər* färsk, *ʃaʂánt* sergeant, *vasaretrí* vasserratre.

c) *a̱*, *a* motsvara rspr. ä-ljud i följande enstaka ord: *ja̱vəl* l. *ja̱vɐl* djäfvul, *álvàtə* helvete, *naj* nej, *ráḏər* rädd, *graḏə* grädde, *skráḏarə'* skräddare, *salvi̱t* servett, *absalvi̱e̱ra* observera.

§ 33. *a̱*, *a* motsvara rspr. e-ljud i *sta̱l* stel, *sta̱ḷɲa* stelna, *ta̱ḷɲ* teln, *ɧjǿrka'ṟə* kyrkoherde.

§ 34. *a* motsvarar rspr. å i *vaḻ* våld i uttr. *fɐr fá̱n ɪ va'ḻ*, samt i *baḇ* m. bobba.

§ 35. *a* motsvarar äldre ö i *rav̱* f. anus.

§ 36. a) *a̱* motsvarar ofta rspr. långa a före *l*, *a* regelbundet rspr. korta a före *l*, *l*: *ta̱la* tala, *betá̱la* betala, *sva̱la* svala, *úpsa̱'lə* Uppsala, *ri̱a̱'la* Riala, *a̱ḷɲ* aln, *vá̱le'ntər* valhändt (däremot *a̱* bibehållet i *ta̱l* tal, *sma̱l* smal, *sva̱l* sval, *a̱l* hal, *ga̱la* gala, *áftava̱'lə* aftonvard); *kalv* kalf, *álvər* half, *valp* valp, *alka* halka, *svalka* svalka, *aḷs* hals, *alm* halm, *valmar* vadmal, *gaḻ* gall, *faḻ* fall, *faḻa* falla, *staḻ* stall, *káḻər* kall, *taḻ* tall, *vaḻ* gräsvall, *aḻa* alla, *alɪó̱p* l. *alɪó̱pa* allihopa, *aḻa* hallon, *salt* salt, *galt* galt.

b) *ą* motsvarar ofta rspr. långa a före *r*, *a* regelbundet dess korta a före *r*, *ʈ*, *ɳ*, *ʂ*: *kąr* karl, *vąr* pron. hvar, *ąra* hare, *bąra* bara, *bąrə'vda* barhufvad, *vąra* vara (däremot är *a* bibehållet i *bąr* bar, naken, *vąr* pret. var, *snąr* snar, *kląr* klar, *mąr* träsk, *fąra* vb fara, adj.-ändelsen *-bąr*, t. ex. *jʂaɳbąr*, *ryśbąr*, *fi'ḇarą'rɪ* februari, samt äfven före *ɳ*, t. ex. *gąɳ* garn, *kvąɳ* kvarn, *bąɳ* barn, *fląɳ* flarn); *ärgər* arg, *varg* varg, *märgrɪ'ẹt* Margret, *stärkər* stark, *bark* bark, *park* park, *mark* mark, *sparka* sparka, *snarka* snarka, *kvarka* kvarka, *varkən* hvarken, *varp* varp, *arpa* harpa, *ärbɪ'ẹta* arbeta, *arv* arf, *arvɪg* arfving, *slarv* slarf, *kärva* karfva, *garva* garfva, *barm* barm, *tarm* tarm, *värmər* varm, *arm* m. arm, *ärmər* arm, svag af sjukdom, *armoni* harmoni, dragspel, *vaʈ* hvart, *sväʈər* svart, *käʈu'n*, kattun, *vaɳʈ* varmt, *aʂ* harts, *aʂəl* anus, *maʂ* mars, *faʂʈu* farstu.

c) *ą* motsvarar ofta rspr. långa a före *k*, *g*: *ąka* haka, *ąkə* hake, *ląka* lakan, *nąkən* naken, *sprąka* spraka, *skąka* skaka, *smąka* smaka, *stąkə* stake, *skąkəl* skakel, *skomąkarə* skomakare, *dągar* dagar, *ląga* laga, *lągam* lagom, *slągs* slaga, *ks'paʂlą'garə* kopparslagare, *kląga* klaga, *mągsəg* magsyra, *ągə* hage, *fląga* flaga (däremot är *ą* bibehållet i *tabąks* tillbaka, *bąkla'ɡəs* baklänges, *bąka* baka, *vąk* vak, *vąka* vaka, *tąk* tak, *kąka* kaka, *dąg* dag, *ląg* lag, *sląg* slag, *ąga* aga, *tąg* tag, *drąg* drag, *tągəl* tagel, *ągla* hagla).

ą motsvarar rspr. långa a före *p* i *gąp* gap, *gąpa* gapa, *skąpa* skapa, *skrąpa* skrapa, *skrąp* skrap, *stąpla* stapla, *stąpəl* stapel (däremot *ąpal* apel);

ą motsvarar stundom rspr. långa a före *t*, *d*, *s*, *n*: *gąta* gata, *skąta* skate, trädtopp, *ląda* lada, *trąsa* trasa, *trąsugə'r* trasig, *ąna* hane på en bössa, *fąn* (jämte *fąn*) fan (däremot fat, *flątər* flat, *abokąt* advokat, *potątɪs* potatis, *skądə* skada, *glądər* glad, *grądstaḳ* termometer, *gląs* glas, *jąn* Johan, *ąns* Hans, *trąna* trana);

ą motsvarar rspr. korta a i *gląma* glamma, *stąna* stanna, *klipəʂʈɪ'ẹn* klappersten, *fąstna* fastna;

a motsvarar rspr. långa a i *taɲɪ* tagit, *draɲɪ* dragit, *slaɲɪ* slagit, *flaɲən* flådd, *taltrąst* taltrast;

a motsvarar rspr. korta a före diverse konsonanter i följande ord: *gaṃal* gammal, *ámare'* hammare, *kámarə'* kammare, *abər* abborre, *plag* plagg, *bragd* fiskbragd, *fraga* vb ock subst.

fradga, *gad̲a* gadd, *vát̲'n'* vatten, *maj̲* maj, *maj̲a* Maja, *kajsa* Kajsa, *va* hvad (tonlöst), *an̲* han.

d) *a* motsvarar rspr. korta **a** i afledningsändelserna *-al*, *-ar*, *-arə*, *-a*(d), t. ex. *gam̲al* gammal, *a̲pal* apel, *valmar* vadmal, *sɐm̲ar* sommar, *ɐmbar* ämbar, *ám̲arə'* hammare, *mɐ̲na* månad, samt dessutom i åtskilliga böjningsändelser.

a.

§ 37. *a* motsvarar rspr. korta **a**, så framt detta i målet icke har öfvergått till *a* eller *a̲*. Till de i föregående § meddelade exemplen på bibehållet *a* kan jag lägga följande: *mast* mast, *mask* mask, *basta* bastu, *pás̲lɪgə'r* passlig, *tras̲la* trassla, *an̲* annan, *an̲la* handla, *tand* tand, *kansə* kanske, *lánsmɐ̲'tarə* landtmätare, *ʃas̲ánt* sergeant, *kat̲* katt, *at̲* hatt, *kát̲rɪ'n̲a* Katarina, *ak̲spɪ̲t* hackspett, *vák̲ər* vacker, *sakta* sakta, *áksəl* f. axel på kroppen, *aksɐl* m. vagnsaxel, *fí̲ɐ̲láktugər* felaktig, *máɣəl* mangel, *plaɣk* plank, *kap̲ə* kappe, *kafɐ* kaffe, *kamp* häst, *namn* namn, *lamb* lam, *frámɐtstɐ̲'ɐndə* framstående, adjektivändelsen *-sam*, *kalúfs* kaluf, *masí̲n* maschin, *ʃalú̲r* svartsjuk, *ó̲pat̲ɪ'sk* opartisk, samt städse i riksspråkets slutstafvelse **-an**, hvilken i målet förlorar slut-**n**, men bibehåller det rena *a*.

§ 38. *a* motsvarar rspr. **å** i *fal̲* fåll, *fal̲a* fålla, *vál̲ər* pres. vållar[1], *vamb* våm, *da* då (obetonadt), *syska* syskon, *á̲prap̲ɐ̲'* apropos, samt regelbundet före *ɣ̲*, t. ex. *faɣ̲* fång, *gaɣ̲* gång, *jɐl̲taɣ̲* eldtång, *staɣ̲* stång, *staɣ̲a* stånga, *láɣ̲ər* lång, *kraɣ̲la* krångla, *aɣ̲ra* ångra (men *aɣ̲bɐ̲t* ångbåt, ungt lån ur rspr.).

§ 39. *a* motsvarar rspr. **ä** i *dan̲ə* där.

§ 40. *a* motsvarar rspr. **e** i *a* f. obest. artikeln en, samt i den suffigerade artikeln hos vissa substantiv.

§ 41. *a* motsvarar rspr. **ö** i *ɐ̲́vrà* Häfverö (egentligen best. form af ett starkt f.; jfr Styffe, Skand. under unionst. s. 306 **Hæver**), *sɪɣ̲a* Singö, *jɪ's̲lɪɣ̲á* Gisslingö.

---

[1]) Jfr härmed *í̲ɐ̲ka̲'lɐ* ekållon, *sɐ̲ldə* sålde, *áldər* ålder, *ɐl̲a* hålla. Målet fogar sig således icke efter den lag, NOREEN uppstält i Fåröm. § 146 a. Märkliga undantag äro de af N. icke omnämda nysv. **aldrig, kall.**

§ 42. *a* har fallit i *ánáka* almanacka, *kátrı'na* Katarina, *an-án* en annan, *at̬ dagar* åtta dagar, samt stundom i infinitiven ock imperativen af a-konjugationens verb.

ɑ.

§ 43. *ɑ* motsvarar rspr. långa a, så vida icke detta enligt § 36 öfvergått till *ɑ*. Till de exempel på bibehållet *ɑ*, jag i nyssnämda § meddelat, har jag blott få att tillägga: *kɑl* Karl, *kárprɑ'l* korpral, *ɑv* haf, *kvɑmt* kvaft, *ınfámt* infamt.

§ 44. *ɑ* motsvarar rspr. korta a i *gɑst* gast, *talt̬rɑst* taltrast, *ɑm* hamn, vålnad, *bɑr* barr, *ápri̬l* april, *áprapɑ'* apropos, *ánáka* almanacka, *máta'l* metall, *sıgár* cigarr.

§ 45. *ɑ* motsvarar rspr. å i *svɑl* svål, *i̬ɑkɑ'lɑ* ekållon, *vɑta* vårta, *ɑbrəd* åbrodd.

§ 46. *ɑ* motsvarar rspr. e i *tɑln* (biform till *tɑln*) teln.

§ 47. *ɑ* motsvarar rspr. ä i *vɑ́là* (biform till *vɑ́là*) världen ock *jɑl* f. gärde. Troligen har *jɑl* i etymologiskt afseende ingenting att göra med gärde (något gærþ f. med betydelsen uppodlad mark, åker finnes så vidt jag vet icke i fsv.), utan är sannolikt en oomljudd form af *jɑl* = rspr. jord, hvilken som bekant faktiskt föreligger i det fsv. iarþeghendi. Härmed stämmer förträffligt, att jag aldrig hört uttalet *gjɑl*, hvilket borde hafva varit fallet, såvida *jɑl* hörde tillsammans med gärde.

ø.

§ 48. *ø*, *ø* motsvara regelbundet rspr. ö, såväl det slutna som det öppna, t. ex. *røk* rök, *øg* hög, *løga* löga, *snø* snö, *jø* sjö, *dø* dö, *fǿlo'ɣə* fölunge, *øl* öl, *kjøl* köl, *fjøl* fjöl, *mjøl* mjöl, *rǿdər* röd, *sǿtər* söt, *løn* lön, *øst* höst, *smør* smör, *øra* öra, *øra* höra, *dør* dörr, *føra* föra, *røra* röra, *jøra* göra, *jşøra* köra, *jød* skörd, *bøda* börda, *lødag* lördag, *bjøn* björn; *tǿkən* töcken, *tǿknugə'r* töcknig, *øg* högg, *løgdag* lördag, *jøn* sjön, *løn* lönn, *sønər* söner, *bøndər* bönder, *øt̬* dött, *røt̬* rödt, *øt̬* sött, *røst* röst, *bjørk* björk, *øşəl* hörsel.

§ 49. *ø̱*, *ø* motsvara rspr. e eller ä-ljud i *bø̱ bǿ̱dər bø̱dɪ* bedja ber bedt, *rønskas* vrenskas, *tóŋspø̱'na* (jfr Legend. III, 88:4 **spynar**) tungspene, *brøv̱ø* bredvid, *kløv* pret. klef, *vø̱d* ved, *vø̱də* Väddö, *vø̱ta* veta, *svø̱t* svett, *tvø̱ta* tvätta.

§ 50. *ø* motsvarar rspr. i i *kløp* klippte, *brøv̱ø* bredvid.

§ 51. *ø* motsvarar rspr. y i *røḵ* rykte, *bøksər* byxor.

§ 52. *ø̱*, *ø* motsvara rspr. slutna o i *snø̱* sno, *snø̱də* snodde, *grǿp̱ər* plur. gropar.

§ 53. *ø̱* motsvarar rspr. u i *slǿ̱gər* slug (bet. i målet händig, munvig), *rǿ̱tklø̱'vər* rätklufven.

§ 54. *ø̱*, *ø* motsvara rspr. öppna o eller å i *tø̱g* f. (af isl. **taug**, jfr Alex. 2614 **tögh**) nottåg, *lø̱sna* (af adj. **lös**) lossna, *ɪmǿ̱ŋ* (af omljudsformen **myrginn**) i morgon, *mø̱ŋa sɛ* morna sig, *ǿ̱vaʃɛ̱'r* (jfr **öfver**) Ofvanskär, *pjøḻra* pjollra.

ʊ.

§ 55. *ʊ* motsvarar rspr. ö:

a) före *l* i *mjʊlk* mjölk, *ɧjʊl̥d* köld, *fʊlja* följa, *ʃʊlja* skölja, *mʊlja* mörja.

b) före *r*, *ʈ*, *ʂ*, *ŋ* i *fʊṟ* förr, *sʊrp* subst. sörpa, *mʊ'rkər* mörk, *stʊ'ṟə* större, *sʊrja* sörja, *bʊrja* börja, *smʊrja* smörja, *snʊrpa* snörpa, *mʊʈ* mörkt, *fʊʈɨ̱ɛ̱na* förtjäna, *tʊʂa* töras, *fʊŋúft* förnuft.

c) i *sʊmn* (fsv. **sompn**) sömn, *sʊṉdɑ̱g* (fsv. **sunnudagher**) söndag, *sʊ'ndər* (fsv. **sunder**) sönder, *sʊ'ndrɪgə'r* (fsv. **sundrugher**) söndrig, *brʊst* bröst (målets form motsvarar ej fullkomligt riksspråkets, utan härstammar från ett **brost**, som förhåller sig till **briost**, som nysv. **brosk** till **briosk**; jfr Aas. Ordb. s. 81 **brost**), *trʊsɧja* tröska (möjligen utgånget ur ett subst. **trusk** l. **trosk** tröskning; jfr det af Rz s. 756 ock Aas. Ordb. s. 832 anförda **truska**).

§ 56. *ʊ* motsvarar rspr. öppna korta o ock å, när detta förutsätter fsv. o:

a) före *l* i *fʊlḵ* folk, *gʊlv* golf, *tʊlv* tolf, *tʊl̥t* (jämte *tɑl̥t*) tolft, *bʊl̥də* bolde *stʊlpə* stolpe, *ʊlmə* holme, *ɑ́rʊ'lma* Arholma, *stʊḵʊlm* Stockholm, *ʊlɧja* urhålka, *fʊl̥sa* stoföl (däremot *tɑlmaṉ* tolfman).

b) före *r*, *ʈ*, *ʂ* i *aḇʁr* abborre, *kʁrp* korp, *tʁrɟ* (jämte *tarɟ*) torg, *tʁrka* (jämte *tarka*) torka, *kʁ'rpra̱'l* (jämte *kárpra̱'l*) korpral, *bʁʈ* bort, *bʁʂʈ* borst (däremot *nar̲* norr, *tarp* torp, *tar̲* torr, *karg* korg, *karv* korf, *skarv* skorf, *garma* gorma, *starkən* som har storknat, *sarɟ* sorg, *arka* orka, *skarpa* skorpa, *káʈ̲ər* kort, *faʂ* fors, *taʂk* torsk).

c) före *k* i *lʁḵ* grytlock, *tʁḵən* tocken, *stʁḵʁlm* Stockholm, *ʁ* ock (däremot *laḵ* lock, lockande, *laḵa* locka, *paḵ* pock, *paḵa* pocka, *aḵən* hvilken, *staḵ* stock, *baḵ* bock, *skaḵ* skock, *ʃʂáḵ̲ər* tjock, *sáḵ̲ər* socker, *plaḵa* plocka, *klaḵa* klocka, *daḵa* docka, *daktor* doktor, *raḵ* rock (både spinnrock ock klädesrock), *á̱dar-bra̱'k* åderbrock;

före *p*, *v*, *m* i *kʁp̲* kopp, *kʁ'pe̱ʂl̲a̱'garə* kopparslagare, *drʁp̲ə* droppe, *lʁp̲a* (jämte *lap̲a*) loppa, *fɪ'sksʁ'p̲a* fisksoppa, *skʁ'v̲əl* skofvel, *sʁm̲* som, *sʁ'm̲lɪga'* somliga, *sʁmna* somna, *sʁm̲ar* sommar (däremot *ap̲* opp, *tap̲* topp, *dap̲* dopp, *krap̲* kropp, *stap̲a* stoppa, *ap̲as* hoppas, *am̲* om, *ram̲* fiskrom ock sprit, *tamt* tomt, *kam̲a* komma);

före *t*, *n*, *s* i *skʁt̲* skott, *flʁt̲* flott, *lʁt̲* lott, *slʁt̲* slott, *gʁt̲* godt, *bʁ'ṯ'ǹ* botten, *kʁnst* konst, *kʁ'ntántər* kontanter, *ʁs̲* oss, *gʁs̲ə* gosse (däremot *spat̲a* spotta, *drat̲nɪŋ* drottning, *man̲ə* månne, *te mɪ'nstanə'* åtminstone, *kanto̱r* kontor, *blas̲* bloss, *las̲a* lossa);

före *ɟ* i *pʁɟkə* pojke, *skʁ'ɟarə'* skojare;

före *l* i *tó̱kstʁ'l̲ə* (jämte *tó̱ksta'l̲ə*) stolle, *ʁlja* olja.

§ 57. *ʁ* motsvarar rspr. långa öppna å-ljud, då det förutsätter fsv. o i *dʁ'l̥dər* dold, *sʁ'v̲əl* sofvel, *sʁv̲a* sofva, *nʁn̲* någon, *spʁn̲* best. sing. spånaden (jfr Siäl. Tröst 291: 27 **spuna**).

§ 58. *ʁ* motsvarar rspr. u i *kʁḏə* kudde, *kʁḇə* (jämte *kaḇə*) kubb, *sʁ'n̲ave̱'dər* (jämte *sán̲ave̱'dər*) sunnanvind, *bá̱rʁ'vda* barhufvad.

§ 59. *ʁ* motsvarar rspr. öppna å-ljud, då detta förutsätter fsv. a i *sʁ* så (jfr Legend. III, 61: 3 **svo**), *ʁt̲* åt, *ɪfrʁ'n̲* (jämte *ɪfrán̲*) ifrån, *ɪjʁ'ns* ijåns, *vʁn̲* pron. vår, *slʁs̲* slåss, *lʁs̲as* låtsas, *ʁl̲* håll, *ʁl̲a* (jämte *al̲a*) hålla.

§ 60. *ʁ* motsvarar rspr. y i *ʃʁʂa* syrsa.

§ 61. *ʁ* motsvarar rspr. e i *dʁm̲* dem.

§ 62. *ʁ* förekommer i ändelser, motsvarande rspr. a, o, e, t. ex. *sʁm̲ʁr* (jämte *sʁm̲ar*) sommar, *aksʁl* axel, samt plur. af svaga feminina ock tvåstafviga neutra.

ø.

§ 63. *ø̱* motsvarar rspr. långa öppna o ock å, då detta förutsättar fsv. o:

a) före *l* i *bø̱l* skjortbål, *kø̱l* kol, *ø̱l* hål, *mø̱ln* moln, *tø̱la* tåla, *fø̱lə* fåle; hit hör ock *ɪfø̱l* dräktig om ston, *smø̱l* smolk, *vat̲sɧɟø̱l* n. tandsjukdom hos hästar ock *fɑɣkø̱l* n. fenkål (folketymologi efter *kø̱l* kol).

b) före *r* i *fø̱r* fåra, *spø̱r* spår.

c) före *g*, *k* i *tø̱g* tåg (i *tǿgva'rkə*), *rø̱g* råg, *trø̱g* tråg, *ʃʂø̱g* tjog, *ɪǿg* ihåg, *ǫ́dø̱'ga* odåga, *fǿgə̀l* fogel, *bø̱gə* båge, *lø̱gə* låge, *rø̱gə* råge, *nø̱gə* något, *strø̱kə* stråke;

före *v* i *ø̱v* hof (konungens), *lø̱v* lof, *lø̱va* lofva, *ánklø̱'var* handklofvar (däremot *ɑ̱vɑ̱ pɑ̱* ofvanpå);

före *d*, *t*, *n*, *s* i *bø̱da* vb båda, *sø̱d* sod, *pø̱ta* påta, *sø̱n* son, *kø̱na* kona, *dø̱na* dåna, bullra, *pø̱sə* påse (däremot *mɑ̱n* adj. mån om, *kɑ̱nuɣ* konung, *ɑ̱nuɣ* honung, *skɑ̱da* skåda).

§ 64. *ø̱* motsvarar rspr. korta öppna o i *gø̱r* gorr, *spø̱ra* sporre, *bø̱r* borr, *bø̱ra* borra, *mø̱ra* morgon, *ɪ-mǿrəs* i morse, *mø̱sa* mossa ock mosse, *brø̱tas* brottas, *skø̱ta* skotta.

§ 65. *ø̱* motsvarar rspr. u i *gø̱l* gul, *sø̱la* sula, *dø̱ga* duga, *mɑ̱gsø̱g* (jfr suga) magsyra, *dø̱va* (jfr Legend. I, 277: 7 doua, Med. Bib. II, 169: 28 doffwa ock nysv. dufven) dvala.

66. *ø̱* motsvarar rspr. å, då detta förutsätter fsv. a, i *slø̱* slå (verberare; däremot *slɑ̱* slå gräs), *vø̱ra* pron. våra, *trø̱kla* tråckla, *vø̱la* vårda, bry sig om, *ʃáḷsvø̱'lugər* själfsvåldig.

§ 67. *ø̱* motsvarar rspr. ö i *tø̱ʂ* pres. törs, *bø̱la* börda.

ɑ.

§ 68. *ɑ̱*, *ɑ* motsvara regelbundet rspr. å, då detta uppkommit af fsv. a, t. ex. *ɑ̱* å, *sɑ̱* vb så, *dɑ̱* då (betonadt), *kɑ̱l* kål, *bɑ̱l* eldbål, *ɑ̱l* ål, *vɑ̱lə* vård (bet. i målet nätflöte), *fɑ̱r* n. får, *vɑ̱r* f. vår, *ɑ̱v* fiskhåf, *pɑ̱* på, *bɑ̱da* båda två, *sɑ̱dər* sådor, *ø̱ŋgɑ̱t* örngått, *spɑ̱n* spån, *lɑ̱na* låna, *lɪfsvɑ̱n* vån, hopp om lifvet, *dɑ̱na ɑ̱v* dåna, svimma, *lɑ̱s* lås, *blɑ̱st* blåst, *sɑl̲* såll, *sɑl̲a* sålla, *áldə̀r* ålder, *ɑl̲a* hålla, *sɑd̲* sådd, *gɑt̲* gått, *slɑt̲a* slåtter.

§ 69. *ą, a* motsvara rspr. öppna o ock å, då detta förutsätter fsv. o: se undantagen i §§ 56, 63. Till dem har jag blott att lägga *ąḍŋɪg* ordning, *afta* ofta, samt ändelser, t. ex. *-am* i *lągam* lagom ock *-a* för rspr. -on.

§ 70. *ą, a* motsvara rspr. u i *frąsa* frusa, *saḳa* sucka, *lakt* lukt, *lakta* lukta, *kaḇə* kubbe, lågt skär, *rampa* rumpa, *strampa* strumpa, *braṉ* brunn (jfr Med. Post. II, 219: 19 brondir), *stand* stund, *sáṉavę'dər* sunnanvind, *patáḻ* (jämte *butáḻ*) butelj, *ápla'ṉɪg* uppländing.

§ 71. *a* motsvarar rspr. slutna o i *arm* orm.

§ 72. *ą, a* motsvara rspr. a i *ąv* af, *ą́vugə'r* afvig, *a* att (före inf.), *snarka* snarka, *ęda* hädan (jfr Didr. 340:24, 341:19, 384:6 hädhon), *dęda* dädan, samt ofta i ändelser af fem. n-stammars sing.

§ 73. *ą* motsvarar rspr. ä i *nąr* när.

§ 74. *ą* motsvarar rspr. ej i *ą́dfę'gəl* ejder.

§ 75. *a* motsvarar rspr. vi i *áḳən* hvilken.

o.

§ 76. *ǫ, o* motsvara regelbundet rspr. slutna o, t. ex. *bǫ* bo, *oksə* oxe, *móṣkər* morsk.

§ 77. *ǫ, o* motsvara rspr. öppna o i *ɪkǫŋ* ekorre, *ospatą́l* hospital.

§ 78. *o* motsvarar regelbundet rspr. u före *ṉ*, t. ex. *koṉ* kung, *toṉa* tunga.

§ 79. *o* motsvarar rspr. i i *sy'ṣlo'ṉar* sysslingar.

§ 80. *o* har fallit i *jąn* Johan, *kárprą'l* korporal.

u.

§ 81. *ṵ* motsvarar regelbundet rspr. långa u t. ex. *dṵ* du, *ṵs* hus, *jṣṵgs* tjugu, *flṵga* fluga, *ʃṵga* suga, *ǫ́ḷṣṵ'pa* ölsupa, *ṵt* hut i uttrycket *vat ṵt* vet hut.

§ 82. *ṵ* motsvarar rspr. korta u i *jṵ́stər* ljuster, *ʃṵndə* sjunde, *kṵrɪl* kurril (örfil), *ṵ́sbo'ndə* husbonde.

u.

§ 83. *u* motsvarar regelbundet rspr. korta u, t. ex. *gul* guld, *glug* glugg, *rutən* rutten.

§ 84. *u* motsvarar rspr. långa u i *uvə* hufvud, *úrvę'dər* urväder, *úfs`rə* utföre, *ástu'na* Estuna.

§ 85. *u* motsvarar rspr. slutna o i *gudág* goddag, *guáfta* godafton.

§ 86. *u* motsvarar rspr. öppna o eller å i *tufs* tofs, *kurk* kork, *tup* topp, *frukúst* frukost, *upa* hoppa, *snupa* snoppa, *tuta* lintåtte, *lufí* logi.

§ 87. *u* motsvarar rspr. ö i *gluga* glödga, *glug* glögg, glödgadt brännvin.

§ 88. *u* motsvarar rspr. i i adjektivändelsen *-ugər*, som i målet är vanligare än *-ıgər*. Jag har upptecknat följande: *ǫ́vugə'r* afvig, *ǫ́vı'lugər* ovillig, *bəándugər* behändig, *ógrugə'r* hungrig, *tídugə'r* brunstig, *vılý'ftugər* vidlyftig, märkvärdig, *fərjı'ftugər* giftig, *vı'ntrugə'r* vinterlig, *mǫ́lugə'r* målad, *nǫ́drugə'r* nedlåtande, *stǫ́kugə'r* dum, tafatt, *tǫ́kugə'r* tokig, *pǫ́lugə'r* trög, *búlrugə'r* som pratar, skriker mycket, *lǫ́ƀjugə'r* som läker (om båtar), *nǫ́kugə'r* naken, *trǫ́nugə'r* klen till växten, tvinande, *párugə'r* ansträngande, påkostande, *krý'ylugə'r* spiralvriden, *fnálrugə'r* fnasslig, *ǫ́fǫ'lugər* oskälig, *ǫ́nǫ'rugər* vresig, tvär (däremot *-ıgər* i *rı'ktıgə'r* riktig, *tvítý'dıgər* tvetydig, *týdlıgə'r* lustig, rolig, *páslıgə'r* passande, *pǫ́pǫ́slıgər* påpasslig, *dúktıgə'r* duktig, *fǫ́tlıgə'r* ordentlig).

§ 89. *u* har fallit i *ǫ́gu`st* August, *ǫ́gu'stı* Augusti, *ákfǫ'n* auktion.

ə.

§ 90. *ə* motsvarar rspr. e i ändelserna **-e, -el, -en, -er, -erst, -et.**

ıę.

§ 91. *ıę* motsvarar rspr. långa slutna e

a) då detta hänvisar på ei i fisl. eller nu lefvande norska dialekter: *alíęləst* alldeles, *bıęn* ben, *bıęta* beta, *bıętə* n. bete,

blɪ̨ękər **blek**, *brɪ̨ędər* bred, *dɪ̨ęg* deg, *flɪ̨ęra* flera, *grɪ̨ęp* f. grepe i sammansättningen *tamgrɪ̨ęp*, *ɪ̨ęk* ek, *ɪ̨ęl* hel, *ɪ̨ęta* heta, *ɪ̨ętər* **het**, *júlsɪ'ękra* sv. m. hjuleker, *lɪ̨ędər* led, *lɪ̨ęda* leda, *lɪ̨ęka* **leka**, *lɪ̨ęr* ler, *mɪ̨ęn* men, *mɪ̨ęna* mena, *mɪ̨ęr* mer, *mɪ̨ęta* meta (jfr **Birg.** Upp. III, 291:16 **meetekrok**), *rɪ̨ęda* reda, *rɪ̨ęnər* ren, *rɪ̨ęn* f. ren på åkern, *rɪ̨ęv* metref, *sɪ̨ęgər* seg, *sɪ̨ęnər* sen, *sɧɪ̨ęd* **sked**, *snɪ̨ędər* sned, *stɪ̨ęk* stek, *stɪ̨ęn* sten, *svɪ̨ępa* svepa, *tɪ̨ęn* **ten i** *brøtɪ̨ęn*.brödhäfvel, *vɪ̨ękər* vek, *vɪ̨ęt* pres. vet, *ɧɪ̨ęna* skena, **samt** preterita i 4:de klassens starka verb, t. ex. *bɪ̨ęt* bet, *svɪ̨ęd* **sved**. Hit hör ock presens *bɪ̨ęsər* begär i uttrycket *ja gør ɐ bɪ̨ęsər* **jag** går ock begär (utvecklingsgången **beþes- beþs- bes-beser-***bɪ̨ęsər*); möjligen också *klɪ̨ęma* tala fint, härma bättre **tal, såvida** det är samma ord som rspr. **klema**.

b) **då** detta hänvisar på fisl. já = fsv. **ea** i *frɪ̨ędøg* fredag (jfr **Arw.**, Handl. III, s. 158, V, s. 98, 100 **friedag**).

c) **då** detta hänvisar på mlt. ê i *fɪ̨ęl* fel, *klɪ̨ęnər* klen, *jamɪ̨ęnər* gemen, *bəfɪ̨ęlɪgər* beskedlig, *árbɪ̨ęta* arbeta, samt verb **på** *-ɪ̨ęra*.

d) i *vɪ̨ęl* vele, *márgrɪ'ęt* Margreta, *káptɪ̨ęn* kapten, *kátɪ'ęs* (**jämte** *kájʂę's*) katekes.

§ 92. *ɪ̨ę* motsvarar rspr. korta slutna e i *blɪ̨ęma* blemma, *slɪ̨ęm* **slem**.

§ 93. *ɪ̨ę* motsvarar rspr. i i *slɪ̨ęka* slicka, *glɪ̨ęma* glimma.

§ 94. *ɪ̨ę* motsvarar rspr. ä i *jɪ̨ęspa* gäspa, *jɪ̨ęla* gäla, taga **bort** gälarne på fångad strömming, *lɪ̨ęka* läka sår, samt pret. *lɪ̨ęt* **lät**, *grɪ̨ęt* grät (jämte *lęt*, *gręt*), bägge analogibildningar **efter** 4:de klassens starka verb (jfr Legend. III, 79:2, 87:30 **gritw**).

§ 95. *ɪ̨ę* motsvarar rspr. jä i *fɪ̨ędər* fjäder, *fɪ̨ędərva'lə* **fjäril**, *fəʈɪ̨ęna* förtjäna, *tɪ̨ęra* tjära (jfr § 6).

ɪ̨a.

§ 96. *ɪ̨a* motsvarar rspr. korta slutna e i *brɪ̨ęd* bredd, *brɪ̨ęʈ* neutr. bredt, *ɪ̨ęʈ* neutr. hett, *ɪ̨ęta* hetta, *lɪ̨ędəs* pret. leddes, *lɪ̨ęg'n* **ledsen**, *lɪ̨ęsna* ledsna, *snɪ̨ęʈ* neutr. snedt. I följande har **ɐ uppgifvit sin karakter af** halfvokal ock öfvergått till spirant: *jęɣ*, *jęʈ* **en**, ett, *me jens* alltid, *jęl* eld, *jęma* adv. hemma,

jaṃa hemman, *jámskər* hemsk; i *járgugə'r* ergig har därjämte *a* öfvergått till *a* före *r*.

§ 97. *ẹa* motsvarar rspr. långa slutna e i *bịaṭə* betade. *rẹádarə* redare; i *jaḅo* Edebo har *ẹ* öfvergått till spirant, ock i *járkər* har *a* blifvit *a* före *r*.

§ 98. *ẹa* motsvarar rspr. i i *vẹafta* vifta[1].

Konsonanter.

§ 99. Målet äger följande 30 konsonanter:

p, *b*, *m*, *f*, *v*, *t*, *d*, *s*, *n*, *l*, *l*, *r*, *ṭ*, *ṭ*, *ḍ*, *ḍ*, *ṣ*, *s*, *ṇ*, *ṇ*, (*l*[2]), *k*, *ḳ*, *g*, *g*, *j* ock *ṣ* blott i förbindelsen *jṣ*, *j*, *g* ock *j*[3].

Af dessa äro *l*, *ṭ*, *ḍ*, *ḍ*, *ṇ*, (*l*), *ḳ*, *j*, *g* ock *ṣ* alltid korta. De öfriga äro än långa än korta; de äro långa i slutljud efter kort betonad vokal ock i midljud mellan två vokaler, såvida den första är kort ock betonad; i alla andra ställningar äro de korta.

---

[1]) I §§ 91—98 har jag utan något undantag upptagit alla af mig funna inhemska ord med *ẹa* eller *ẹa* (*ja*, *ja*), ock då bland dessa icke ett enda bevisligen härstammar från ett fornisl. eller fsv. ord med kort i, e, torde det vara förlåtligt, om jag icke kan hysa fult förtroende till de texter på s. k. Vendelsmål, som af V. VENNSTRÖM finnas meddelade i Sv. landsm. I. 11, s. 152—158 ock hvilka i mängd bjuda på sådana former som *mịag* mig, *dịag* dig, *ẹar* är, *vịag* väg, *mịẹ* med, *nịadan* nedan; de torde behöfva ytterligare bekräftelse, innan man af dem får draga några slutsatser, såsom t. ex. skett i Sv. landsm. I. 13, s. 49.

[2]) Blott på grund af sandhi efter föregående supradental eller kakuminal.

[3]) Säkerligen har LUNDELL fullkomligt rätt i sin förmodan Sv. landsm. I. 2, s. 71, att roslagsdialekterna egentligen sakna h; åtminstone är detta enligt min uppfattning förhållandet med Vätömålet. Visserligen händer det någon gång i sammanhängande tal, att ett h smyger sig framför en uddljudande vokal, men detta sker jämförelsevis högst sällan ock utan åtskillnad i hvilket ord som hälst, vare sig det i rspr. har eller saknar h. Frågar man åter rörande ett enstaka ord, om det bör uttalas med h eller icke, torde man städse få nekande svar: åtminstone har jag aldrig på sådant sätt lyckats få höra något h. Orsaken till dess nyss antydda sporadiska förekomst är nog, såsom LUNDELL antagit, ett försök att tala rikssvenska, om hvars skiljaktighet från »rospiggskan» i detta afseende Vätöborna synas fult medvetna.

p.

§ 100. *p* motsvarar regelbundet rspr. **p**, t. ex. *pǫ* på, *pufa* **sup**, *krap* kropp, *áprapǫ'* apropos.

§ 101. *p* motsvarar rspr. **b** i *patál* (jämte *batál*) butelj.

§ 102. *p* har fallit i *sáta'mbər* september, samt regelbundet **mellan r ock t**, l ock t, t. ex. *skat* skarpt, *vatə* värpte, *jáltə* **hjälpte**, *faltə* stjälpte.

b.

§ 103. *b* motsvarar regelbundet rspr. **b**, t. ex. *bǫ* bo, *gubə* **gubbe**, *nub* nubb.

§ 104. *b* motsvarar rspr. **v** i *bamb* (jämte *vamb*) våm, *abokát* advokat.

§ 105. *b* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *vamb* **vàm**, *kimb* kim, *lamb* lam, *damb* dam, *damba* damma, *kamb* **kam**, *kamba* kamma (däremot *klama* klämma, *ti'mər* timmer).

m.

§ 106. *m* motsvarar regelbundet rspr. **m**, t. ex. *mǫg* mig, *dámər* dum, *kama* komma, *jusfǫm* ljusskimmer.

§ 107. *m* motsvarar rspr. **ng** i *jumfru* jungfru.

§ 108. *m* motsvarar rspr. **v** i *kvámər* kvaf. Troligen **härstammar** *kvámər* från ett adj. 'kvafinn, hvars stam i de **synkoperade** kasus ljudlagsenligt antog formen **kvamn**, som sedan **inträngde** äfven i de andra; **n** torde först hafva bortfallit i neutr. **kvamnt**, hvilket synes varit i flitigare bruk än ordets öfriga **former** (jfr Aas. Ordb. s. 402).

§ 109. *m* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *umpa* (**jämte** *upa*) hoppa.

f.

§ 110. *f* motsvarar regelbundet rspr. **f**, t. ex. *fat* fat, *skaft* **skaft**, *skufa* skuffa.

§ 111. *f* motsvarar i några ord rspr. **p** före **t**, t. ex. *juft* djupt, *káftɨ'ɑn* kapten, *ɣjøftə* köpte, *tɑftə* täppte, *slɑftə* **släpte**, *klɨftə* klipte. Dock får man äfven höra dessa ord **uttalas** med **pt**, ock detta uttal är t. o. m. allenaherskande i *døptə* döpte, *stryptə* strypte, *jalptə* (jämte *jalɨtə*) hjälpte.

§ 112. *f* har fallit i *ɑtər* efter, *lɑt* lärft, *alɨt* neutr. **halft**, *alɨt* hälft, *tɑlɨt*, *tɑlɨt* tolft.

v.

§ 113. *v* motsvarar regelbundet rspr. **v**-ljud, t. ex. *vɨ* vi, *lɑva* lefva, *knɨv* knif.

§ 114. *v* motsvarar rspr. **b** i *nɑ́vjɑ'ɑ̣da* näbbgädda.

§ 115. *v* har fallit i *ɑ* hafva, *bɨ* blifva, *jɑ* gifva, *gɑ* gaf, *olə* Olof, *rɑk* ock *rɑ́ksən* vråk på is, *rɑla* vråla, *rønskas* **vrenskas**, *yfja* vysja, *fálsvø'lugər* självsvåldig, *alstɑp* halfstop, *alpund* **halfpund**, *nýjʂa'ldər* som nyss kalfvat (jfr Legend. I, 311:11 **kiælfdhe**), *styfɑr* styffar, *stymɑr* styfmor, *stysøn* styfson, *stýdø'tər* styfdotter, *ɑtaɣ* hoftång. Däremot är *sulən* äldre än rspr. **svullen**.

t.

§ 116. *t* motsvarar regelbundet rspr. **t**, t. ex. *tɨd* tid, *kat* katt, *at* konj. att, *sprɨt* *ny* spritt ny, *jɨstna* gistna, *tvøtfɑt* tvättfat, *tvat* tvärt[1].

§ 117. *t* motsvarar rspr. **d** i *bant* pret. band.

§ 118. *t* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *fant* fann, *ant* hann, *vant* vann (men *ran* rann), *følt* (jämte *føl*) föll, *ølt* (jämte *øl*) höll, *strakst* straks, *alɨeləst* alldeles (analogt med *aləst* eljest); däremot *anláɣəs* längsefter, *bɑ́kla'ɣəs* baklänges), *álərə nɜ'nst'n* (jämte *nɜ'ʂ'n*) aldrig någonsin, *kánfɑ̂t* kamfer.

§ 119. *t* har fallit i

a) den suffigerade artikeln hos neutr. subst., t. ex. *tɑ́kə* taket, *dɨkə* diket, *knɑ* knät, *trɑ* trät.

b) neutr. sing. hos adj. ock part. på *-ən*, t. ex. *lɨtə* litet, *bɨtə* bitet; likaså i *ɑ* obest. art. ett, *ɑ* det, *nøgə* något.

[1]) I Väddö socken har däremot uddljudande **tv** öfvergått till **kv**, t. ex. *kvøtfɑt* tvättfat, *kvat* tvärt.

c) i neutr. sing. af adj. på *-lɪgər*, där ändelsen *-lɪt* växlar med *-lɪgə* (fsv. **-likit**), t. ex. *búslɪgə'* ruskigt, *vɪ'lɪgə'* vänligt, *óbarm-a'ʈlɪgə* mycket, oerhördt.

d) i supinum hos st. verb ock hos a-konjugationen, t. ex. *supɪ* supit, *kala* kallat, samt stundom också hos i-konjugationen genom anslutning till de st. verben, t. ex. *bygɪ* bygt.

e) i *los* lots, *plas* plats, *fus* skjuts, *bɪ́sɔ̀l* betsel ock *karɪ* Katrina, det sista ordet närmast utgånget ur en mellanform **kadrin** Dipl. dal. I, 222; II, 6; III, 231, 241 (från samma tid också **karin** Dipl. dal. III, 233).

d.

§ 120. *d* motsvarar regelbundet rspr. **d**, t. ex. *dega* duga, *ud* udd; likaså i uddljudet af pers. ock dem. pron., där det aldrig öfvergår till **r**.

§ 121. *d* motsvarar rspr. **l** i *lɪkstod* likstol.

§ 122. *d* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *slódɔ̀r* alö, *mɪ́atspə'də* metspö, *rada* vb rå (däremot *tre* träd, *grestra* grässtrå, *bry sə am* bry sig om[1]), *nedrə* adv. nere, *stydəl* handstil, *ɪnda* (jämte *ɪna*) hinna, *strágdɔ̀r* sträng (analogi från de sv. verbens particip), samt i best. plur. ändelsen *-ndɔ̀r* af äldre *-nɔ̀r*, *-n'r* (däremot *árɪ'nra* erinra, *ɪnrɪk* Henrik).

§ 123. *d* har fallit i

vasnet dvärgsnät, spindelväf, analogt med *vála'ntər* valhändt[2];

gos gods, *lɪas'n* ledsen, *gjósɔ̀l* gödsel, *guslán* gudslån, mat (jfr Med. Bib. I, 480:8 **gudz laans**, Alex. 6131 **gudz lane**), *ɪs* idas.

---

[1]) Detta ord heter likväl i Rådmansö *bryda*.

[2]) Såvida detta med Rydqv. II, s. 403, IV, s. 365 får tydes ur ett äldre **dvalen**, något som likväl ännu icke blifvit styrkt med ett enda positivt skäl; mot detta antagande vittnar däremot tämligen kraftigt, att ordet saknar **d** såväl i fsv. som i norska dialekter, i hvilka **dv** är en gärna tåld ljudförbindelse ock särskildt i subst. **dvale** (jfr Aas. Ordb. s. 119) vanligare än **v**. Rimligare synes det mig att antaga ett adj. **valen** död, sammanhängande med fornisl. **valr** m. Att denna härledning för betydelsens skull mycket väl låter tänka sig, framgår af fornisl. **dauðadrukkinn** ock nysv. **dåna** (af **dö**) svimma, hvilka bägge beteckna ett fysiskt tillstånd af samma art som det med **valen** utmärkta.

bíęsər begär (se § 91), *sę́santi̯d* tid för sädskörden (jfr *slát̯anti̯'d* tid för höskörden), *lánsmę'tarə* landtmätare, *stą́li̯'na* kantlina på strömmingsskötar, *si̯ka'm̯arə* sidkammare (innanför *sét̯stu̯'ga* köket), *fraga* fradga (jfr Rydqv. IV, s. 340 samt Birg. Upp. I, 334:17 nögghas), *gluga* glödga, *stagnıŋ* stadga, fasthet, *fʂu̯ra* tjudra, *ro̯r* roder, *gufą́r* gudfar, *gumǫ́r* godmor, *abokąt* advokat;

kęja kedja, *mi̯a* midja, *vi̯a* vidja, *smi̯a* smedja, *smi̯ął* smideshärd, *smíę'ʃa* smidesäsja, *sty̯a* vb sticka ål med ljuster (jfr fornisl. styðja);

mę med, *bǫ* infin. ock ock imper. bedja, bed, *bą* pret. bad (däremot *bǫ́dər* pres. ber, *bǫdə* sup. bedt), *glę* glädja, *klę* kläda (men *bju̯da* bjuda, *kvi̯da* kvida, *li̯da* lida, *ri̯da* rida, *rąda* råda ock *svi̯da* svida), *są* sade, *kal̯a* kallade (så alltid hos a-konjugationens preterita; däremot part. *kál̯adə'* kallad), *brǫ* bröd, *trąn* (jämte *trą́dən*) tråden, *stąn* staden, *nęsblǫn* näsbloden, *fąr* fader, *mǫr* moder, *brǫr* broder (däremot *trąd* tråd, *stąd* stad, *nęsblǫd* näsblod, *ti̯d* tid, *sęd*, *sę́dà* säd, säden, *bǫd*, *bǫ́dà* bod, boden, *rąd*, *rą́dà* rad, raden, *u̯d*, *ú̯dà* hud, huden, *gǫ́dər*, *gǫd*, *gǫda* god, goda, *rǫ́dər*, *rǫd*, *rǫda* röd, röda, *brą́dər*, *brąd*, *brąda* bråd, bråda, *fądəŋ* fadern, *brǫdəŋ* brodern, *mǫ́drà* modern), *ʃilna* skillnad, *bíęteseʼŋna* beteshägnad, *markna* marknad, *mąna* månad (men *ąrad* härad; dock *lǫ́a'r̯ə* Lohärad), *ą́lja'ṭa* harhjärtad, *bą́rɜ'vda* barhufvad, *ą́lja'ṭa* hårdhjärtad, *ą́lnáḵa* hårdnackad;

jęl̯ eld, *gul̯* guld, *val̯* våld, *ʃál̯svǫ'lugər* själfsvåldig (troligen folketymologi efter *vǫla* vb), *alíęləst* alldeles (jfr dock § 146), *ál̯erɪ'* aldrig (jfr Didr. 1: 21 allar; däremot *áldər* ålder, *vɪ́ldər*, *vɪld* vild); *un̯* hund, hunden, *vɪn̯* vind, vinden, *san̯* sand, sanden, *bran̯* brand, branden, *trɪ́n̯ər* trind, *an̯la* handla, *enláŋəs* längsefter, *bon̯* bonden, *grun̯* n. grund, *an̯ti̯d* andtid (däremot *bondə* bonde, *bɪnda* binda, *bɪnd* imper. bind, *blunda* blunda, *blɪ́ndər*, *blɪnd* blind, *rúndər*, *rund* rund, *land* land, *stand* n. stånd, *stand* f. stund, *tand* tand, *lɪnd* lind, *grɪnd* grind, *and* and, *rand* rand, *strand* strand, alla med best. sing. på *-da*).

s.

§ 124. *s* motsvarar regelbundet rspr. s, t. ex. *sǫn* son, *i̯s* is, *ǫstas*, *vɪntras*, *vąras*, *sɜm̯ras* höstas etc., *vas̯la* vassla, *nęs̯la* nässla.

§ 125. *s* motsvarar rspr. **l** i *lɪs̱la* lilla.

§ 126. *s* motsvarar rspr. ʃ-ljud i *kansə* (biform till *kanskə*) kanske, *puns* punsch, *masɪ̱n* (jämte *maʃɪ̱n*) maschin (däremot *múntɑ̱'ʃər* mustascher).

§ 127. *s* utan motsvarighet i rspr.[1] förekommer i *ɟjo̱ls* kjol, utgånget ur pl. *ɟjo̱lsar*, metatesis af *ɟjo̱slar* (af det ursprungliga **kjortlar**, analogt med **katzlar** kittlar, Arw. Handl. III, s. 99); vidare i *ansəs* hans ock *ajǿ̱s* (sällsynt biform till *ajǿ̱*) adjö.

§ 128. *s* har fallit i *kɑs̱ṯɪ̱ɛ̣n* skorsten.

n.

§ 129. *n* motsvarar regelbundet rspr. **n**, t. ex. *nu̱* nu, *aṉ* han, *nɛns*, *nɛndəs* näns, nändes; särskildt må framhållas att **n** är hörbart i *nju̱ta*, *njø̱t* njuta, njöt, *nju̱ra* njure, *nju̱pa* nypa ock *nju̱pɑ* nypon (borde kanske häldre tecknas *ŋ*).

§ 130. *n* motsvarar rspr. **m** i *dúndɪ̱'ɛ̣ra* domdera, i neutr. *vaŋṯ* varmt har ett dylikt **n** bildat *ŋ* medelst det föregående **r** (däremot *mámsɛ'ḻ* mamsell).

§ 131. *n* motsvarar rspr. **ng** i *pɪnst* (jämte *pɪŋst*) pingst.

§ 132. *n* motsvarar rspr. **d** i *mɛ̱na* medan. Troligen föreligger likväl här icke en öfvergång från **d** till **n**, utan ordet har väl uppkommit af det fsv. **mæn** (kontraktion af **mæþan**), därigenom att man vidfogade **-an**, en vanlig ändelse hos talrika adverb; **mænan** öfvergick sedan efter målets ljudlagar till *mɛ̱na*.

§ 133. *n* motsvarar rspr. **s** i *múntɑ̱'ʃər* mustascher.

§ 134. *n* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *stɛmna* vb stämma, *ɟɪ̱kəno'sta* kikhosta (*n* har medföljt ur vb *ɟɪ̱kna* kikna), *jánsám̱ən* ensam, *kanʃonáḻ* kochenill.

§ 135. *n* har fallit

A) i midljudet:

bɑ̱s̱ø̱l barnsöl, *áḻərə nɐ's̱'n* aldrig någonsin, *ɪ mǿ̱rɐ's* i morse; *jám̱go̱'dər* jämngod, *nám̱ku'ṉɪgər* namnkunnig, *námdɛmáṉ* näm-

[1]) Vätömålet känner icke *s̱k*, *s̱p* för rspr. **rk**, **rp**; ett gammalt exempel på ett sådant oorganiskt **s** är **storskia** styrka i Arw. Handl. VI, s. 90.

deman, *sɜ'm̥lø̱'sər* sömnlös, *lo̱ŋʃø̱* lugnsjö, *ráŋbø̱'ga* regnbåge (jfr Birg. upp. I, 35:27 **ganghlikit**, 284:3 **gangx**);

B) i slutljudet:

1) *fam̥* (jämte *famn*) famn (däremot är *ą̱m* vålnad troligen äldre än rspr. **hamn**); *vaŋ*, *váŋ̱ən* vagn, vagnen, *oŋ*, *óŋ̱ən* ugn, ugnen (jfr Gamla ordspr. 1068 **vangh**, Legend. I, 234:21 **lyngh**, III, 264:11 ock Suso 173:30 **rängh**); däremot har målet behållit **n** i *vaŋ̱nar* vagnar, *oŋ̱nar* ugnar, samt *løŋ̱n* lögn, *raŋ̱n* regn, *gaŋ̱n* gagn, *dyŋ̱n* dygn, *namn* namn, *sɜmn* sömn[1] ock *lóŋ̱nər* lugn.

2) best. artikelns **n** med föregående vokal har utan ersättning af sammansatt aksent fallit i följande mask.: *un̥* hunden, *san̥* sanden, *bran̥* branden, *bran̥* brunnen, *bon̥* bonden, *sø̱n* sonen, *mą̱n* månen ock *spɜn̥* spånaden.

3) ursprungligen kort **n** i stafvelse med levis eller lenis har fallit:

a) i substantiv på **an, in, on**: *mø̱ra* morgon, *afta* afton (målets former ha således utgått ur den gamla ackusativen, ej ur nominativen) samt namn på **-son**, när förnamn går förut, t. ex. *mats pą̱ʂa* Mats Persson, *andeʂ andeʂa* Anders Andersson (jfr Dipl. dal. II, s. 11 **andirso**; däremot bevarar målet **n**, när sådana namn användas vid tilltal utan föregående förnamn, t. ex. *jąnsan*); *kąrɪ* Karin, *predi̱ka* predikan, *leŋ̱ta* längtan, *ti̱dspɪ'l̥a* tidspillan, *pi̱gve'nta* pigväntan (likasom *dreŋ̱sǫl*, ett skämtsamt namn på månen); *lą̱ka* lakan, *syska* syskon, *nysta* nystan, *jem̥a* hemman (de två sista orden visa sig genom sitt slut-**a** ha uppkommit ur äldre **nystan, hemman**, ock ej ur de fsv. neutrala **n**-stammarna **nysta, hema**, hvilka borde hafva gifvit *nysta*, *jem̥a*), *ǫ̱ga* ögon, *ǫ̱ra* öron, *ą̱la* ollon, *al̥a* hallon, *nju̱pa* nypon, *smultra* smultron, *ǫ̱da* odon, *jǫ̱tra* hjortron, *treŋ̱ja* tränjon, *tɪstra* svarta vinbär, *svɪska* sviskon, *fi̱ka* fikon, *pi̱ra* päron, *jǫ́lpi̱'ra* potatis. Enda undantaget *elgan* helgon är lån från rspr.

b) i den suffigerade artikeln i sing. af fem., samt plur. af vissa mask. ock neutr. subst.

c) i fem. sing. af adj. ock ptc. på **-en**.

---

[1]) I Rådmansö heta dessa ord *løŋ̱ən*, *reŋ̱ən*, *gaŋ̱ən*, *dyŋ̱ən*. *nam̥ən* ock *sɜm̥ən*; den exspiratoriska akseuten har jag icke antecknat, men antagligen är den fortis-lenis.

d) i den obest. artikeln *a* en, samt de ofta tonsvaga fem. pron. *o* hon, *mi̯* min, *di̯* din, *si̯* sin; att n äfven fallit i det alltid tonstarka fem. räkneordet *je̯* en, beror väl på analogi efter andra fem. adj. ock ptc. på *-ə*.

e) i prep. ock adv. på -an (on): *u̯ta* utan, *un̯a* undan, *mɪl̯a* mellan, *sɛl̯a* sällan, *nɛsta* nästan, *ɪn̯a* innan, *né̯da-*, *á̯vafɜ'r̯ə* nedan-, ofvanför, *no̯la*, *østa*, *san̯a*, *vɛsta* nordan, östan, sunnan, västan (i smnsättn. med *starm* eller *vádər*), *e̯da* hädan, *de̯da* dädan (däremot *ɪfrán̯* eller *ɪfrɜ'n̯*, hvars bibehållna n förklaras af att ordet ofta användes såsom adv. med stark ton på ultima).

§ 136. *n* är stafvelsebildande efter *t*, *d*, *s*, t. ex. *vát'ǹ* vatten, *sle̯d'n* släden, *frás̯'ǹ* hankatten.

l.

§ 137. *l* motsvarar regelbundet rspr. 1

a) i uddljud af stafvelse med stark ton, t. ex. *lø̯v* löf, *kalúfs* kaluf, *aló̯* oväsen, *ʃalú̯r* svartsjuk.

b) efter uddljudande *s*, t. ex. *slát̯arə* slåtterkarl, *sly̯ər* pl. kvistar.

c) efter midljudande *t*, *d*, *s*, *n*, t. ex. *ʃø̯tlɪgə'r* som sköter sig, ordentlig, *e̯dlans* Hedlunds, *mɣs̯la* hvissla, *an̯la* handla.

d) efter *e̯*, *e̯*, *i̯*, *y̯* ock *i̯e̯*, t. ex. *e̯l* häl, *re̯je̯l* reel, *mi̯l* mil, *i̯la* dragga, *my̯l* mil, *ry̯l* puckel, *fi̯e̯l* fel. Und. göra *ve̯l* väl, *my̯l* mjöl ock *fy̯l* fjöl (jfr § 19).

e) efter kort vokal med stark tonvikt, då efter 1 följer vokal eller *t*, *d*, *s*, *n*, *r*, eller då 1 är ordets slutljud, t. ex. *al̯ar* pl. sänken på nät, *ɛl̯a* f. bärghäll, *krɛl̯a* kräla, *bɪl̯a* getingbo, *fúl̯ər* full, *fɣ'l̯ugə'r* supig, *pjǿl̯ər* pjoller, *kalt* kallt, *sɛltɪŋ* salt hö, vuxet vid hafsstranden, *vɪ'ldər* vild, *ɛlsa* helsa, *taln* tallen, *pjøl̯ra* pjollra, *ɜl̯* håll, *je̯l̯* träställning att torka ärter på. Und. göra *ɧjɜl̥d* köld, *al̥s* hals, *fɜl̥sa* ungt sto.

f) i ändelserna *-al* ock *-ɪl*, samt i *-əl*, då föregående kons. är *t*, *d* eller *s*: *gam̯al* gammal, *a̯pal* apel, *ɑrkɪl* ett slags saltsjösimpa, *ókspy̯'rɪl* liten oxe, *ku̯rɪl* örfil, *ɧɪt̯əl* kittel, *sty̯dəl* stil, *áksəl* f. axel på kroppen. I *aʂəl* beror *l* på att s blifvit *ʂ* genom det föregående *r*.

§ 138. *l* motsvarar rspr. r i *salvi̯t* servett, *absalvi̯ẹ̄ra*[1].

§ 139. *l* har fallit i uddljud före *j*, t. ex. *ju̯s* ljus, *ju̯ga* ljuga; dessutom i *bi̯*, *bi̯r* bli, blir, *ak̲ən* (jfr Gamla ordspr. 684, Gör. Gilles stadga 108 hokken) hvilken, *tɐk̲ən* dylik, *ka̯r* (jfr Styffe, Bidr. t. Skand. hist. IV, s. 301, 337 kar) karl, *ska* skall, *sku* skulle, *te* till (obetonadt; däremot betonadt *tel̲*, t. ex. *ta tél̲*, *leg tél̲*, *tel̲tug̲*).

l.

§ 140. *l* motsvarar rspr. l:

a) efter uddljudande *p*, *b*, *f*, t. ex. *plaŋk* plank, *blạ* blå, *flɪk̲a* flicka.

b) efter midljudande *p*, *b*, *m*, *v*, t. ex. *sta̯pla* stapla, *áplɐ'n̲ɪŋ* uppländing, *grub̲la* grubbla, *gam̲la* gamla (men *gam̲al*), *y̯vlar* hyflar (men *y̯vəl*), *ẹ̄vlar* häflar (men *ẹ̄vəl*).

c) efter uddljudande *k*, *g*, t. ex. *kli̯a* klia, *gly̯ka* taga.

d) efter midljudande *k*, *g*, *ŋ*, t. ex. *trẹ̄kla* tråckla, *ạ̄gla* hagla, *kraŋ̲la* krångla. Undantag göra sammansättningarna *bá̯klɐ'ŋ̲əs* baklänges, *vag̲lu̯s* vägglus.

e) efter *ạ*, *ạ*, *ø̯*, *ẹ̄*, *ạ̄*, *ọ* ock *u̯*, t. ex. *stja̯la* stjäla, *sva̯l* sval, *pạ̄ta̯l* påtal, *ø̯l* öl, *tẹ̄la* tåla, *sna̯l* snål, *trøska̯l̥n* tröskeln, *ɪfjǫ́l* ifjol, *ju̯l* jul. Undantag: *sma̯l* smal, *skra̯l* skral, *i̯ạ̄ka̯'la* ekollon, *ospatá̯l* hospital, *jenerá̯l* general, *kárpra̯'l* korpral, *fø̯lo'ŋ̲ə* fölunge, *sạ̄ldə* sålde, *fʂọ̄l* l. *fʂọ̄ls* kjol, *fi̯'ọ̄'l* fiol.

f) mellan kort vokal med stark tonvikt ockföljande *p*, *m*, *v*, *k*, *g*, *j*, t. ex. *jalpa* hjälpa, *á̯rɐ'lma* Arholma, *álva̯'rə* alvar, *ʃalk* stjälk, *talg* talg, *alj* älg. I följande har *p*, *v* senare fallit: *jal̥tə* hjälpte, *ʃal̥tə* stjälpte, *tɐl̥t* tolft, *al̥t* hälft, *al̥stọp* halfstop, *ʃál̥svẹ̄'lugər* själfsvåldig, *alpund* halfpund, *talman* tolfman. Und.: *salm* psalm, *alva* älfva räkn., *álvàtɔ̀* helvete, *algan* helgon, *sɧɪlja* skilja, *salja* sälja, *valja* välja, *ɐlja* olja.

g) i ändelsen *-əl*, när föregående konsonant är *p*, *v*, *k*, *g*, *ŋ*, t. ex. *sta̯pəl* stapel, *skɐ'v̲ɔ̀l* skofvel, *stóv̲ɔ̀l* stöfvel, *nyk̲əl* nyckel,

---

[1]) I Bro äfven *almoni̯* harmoni, dragspel, som i Vätö heter *armoni̯*.

skáḳəl n. skakel, *sé̱gəl* segel, *á̱gəl* hagel, *y'ṇ̱əl* yngel, *máṇ̱əl* **mangel.** Und.: *ạ̱vəl* häfvel, *ỵvəl* hyfvel, *jạ̱vəl* (jämte *jạ̱vəl*) **djäfvul,** *spẹ̱gəl* spegel, *ẹṇ̱əl* ängel; äfven *ɪṃəl* himmel.

§ 141. *l* motsvarar rspr. **rd** (jfr Didr. 184:3 **vigskal ock** Med. bib. I, 251:27 **omwälo**) i *mỵlɪṇ* mördadt, odöpt **barn,** *fạ̱l* färd i *ándəfạ'l*, *ándafạ'l*, *fjạ̱lɪṇ* fjärding, *smɪ̱ạ̱l* smides**härd** (jfr Dipl. svec. V, s. 637 **hærþ**), *vá̱là* värden, *jạ̱l* gärde, ***vạ̱lə*** vard, måltid i *áftavạ'lə*, *má̱lavạ'lə*, *bọ̱l* bord, *jọ̱l* jord (**därefter** är *vɪ'ktarjọ'l* vitriol folketymologi), *bụ̱kjọ̱l* bukgjord, ***ọ̱l*** ord, *nọ́lasta'rm* nordanstorm, *ạ̱l* hård, *gạ̱l* gård, *vạ̱lə* vård, **flytande** träställning som anger nätens läge i sjön, *vẹ̱la* vårda **sig** om, bry sig om, lyda, *bẹ̱la* (jämte *bẹ̱ḍa*) f. börda. Där**emot** *svẹ̱ḍ* svärd, *sḳỵḍ* eller *sḳjẹ̱ḍ* skörd; likaså inträder icke **denna** öfvergång, då **d** hör till ändelsen, t. ex. *bọ̱ḍə* borde, *ḳỵḍə* **körde;** dock finnes *l* i *tọ̱ləs* tordes, *gjọ̱lə* l. *jọ̱lə* gjorde.

§ 142. *l* motsvarar rspr. **r** i *klɪ̱ta* krita, *klɪkskọ̱r* skrid**skor,** *á̱ljaʼṭa* harhjärtad, *məlja* mörja, samt *má̱lavạ'lə* middag, **såvida** ordets första del är densamma som i **moromål** i COLUMBI **Ordeskötsel** s. 27 (jfr dock Gamla ordspr. 175 **maalwardh** ock **den** afvikande vokalen i subst. *mẹ̱ra* morgon).

§ 143. *l* motsvarar rspr. **d** i *valmar* vadmal, som genom **metatesis** uppkommit ur *varmal*. Vid förklaringen af denna **form** behöfver man icke med Nn, Fåröm. § 152 utgå från ett ***vaþarmal,** som ingenstädes kan uppvisas; *varmal* har direkte **uppstått** af det fsv. **vaþmal** genom öfvergång af **þ** till **r** (jfr **Nn, Dalbym.** § 125, 136,1, samt Sv. landsm. I. 13, s. 45).

§ 144. *l* har fallit i *as* (jämte *aḷs*) hals.

r.

§ 145. *r* motsvarar regelbundet rspr. **r,** t. ex. *rɪ̱da* rida, ***grɪ̱na*** grina, *ẹ́ḻər* eller, *bɪ́ṯər* biter, *kaḻar* kallar, *ẹstar* hästar, ***prẹstər*** prester, *flɪḳər* flickor.

§ 146. *r* motsvarar rspr. **l** i *valmar* (jfr § 143) vadmal **ock** *alɪ̱ẹ̱rəst* alldeles, som utan tvifvel framgått ur det fsv. **allaledhis** genom öfvergång af **dh** till *r* (jfr *ọ́nạ'rugər* argsint, **vid dåligt** lynne med Med. bib. I. 183:23 **onadhoghe fughla**); i

så fall är biformen *alíęləst* en yngre bildning, analog med rspr. alldeles.

§ 147. *r* utan motsvarighet i rspr. förekommer i dagarnes namn i uttrycket *a a mándą'gər, tísdą'gər* o. s. v. *ı dąg* det är måndag i dag; vidare i *ǫ́pər* hop, *ʃalúr* jalòux, svartsjuk (folketymologi i analogi med *fılúr* filur), *nę́dər* ned, *brøvę́dər* bredvid, *runtər ıkrı'ŋ* rundt i kring, *adarkaláŋ* eau de Cologne (heter vanligtvis *láktva'ṭ'n*), samt för öfrigt i åtskilliga böjningsändelser.

§ 148. *r* har fallit

a) regelbundet före *l*, enstaka före *d, s, n: kąl* Karl (men *kąr* karl), *pęla* pärla, *męla* märla, *ʃjęlə* n. kärl, *fą́lıgə'r* farlig, *ǫ́fərfą'lıgə* förfärligt, *ı'ṭalę'n* hittarlön, *spalą́ka* sparlakan, *fǫdra* fordra, *akadíęra* ackordera, *skaṣa* skårsa, *ástu'gu, ástugą'ḷr*[1] grann gården, eg. anderstugugården, *flǫn* (jämte *flǫŋ*) flarn, *flǫn* best. sing. (jämte *flǫŋ*; obest. sing. *flǫ* m.) fähusgolfvet, *tǫ́ną'gəl* (jämte *tǫ́ŋą'gəl*) mindre torvigg, *dáṇə* där borta, *vsṇ* pron. vår. Det torde knappast vara möjligt att bestämma tiden för bortfallandet af *r*, om det skedde, innan de följande *l, d, s, n* öfvergått till *ḷ, ḍ, ṣ, ṇ*, eller först efter denna tidpunkt; i senare fallet har målets *l, d, s, n* således närmast uppkommit af *ḷ, ḍ, ṣ, ṇ* (jfr den i Sv. landsm. I. 2, s. 31 omnämda ljudväxlingen i motsatt riktning, samt § 150, 157 här).

b) i följande ord: *lęgdą́g* lördag, *vą́fs`rə* hvarför (jämte *várfs`rə*; däremot endast *dárfs`rə* därför, *dármə* därmed), *námər* närmare, *ę́, a* är, *vą va* pret. ock imper. var (däremot *ąr, ar* har), *bı* (jämte *bır*) blir, *va* adv. hvar, *ątə* efter, *kløs* klöser, analogi efter *blą́s* blåser, som är äldre än rspr. form, likasom målets *snıḳa* är ursprungligare än rspr. snickra (jfr Suso 80:20 tilsnikkada, Med. bib. II, 95:22 tilsnykka).

ṭ.

§ 149. *ṭ* motsvarar regelbundet rspr. rt, t. ex. *fąṭ* fart, *kąṭ* kort, *skǫnaṭ* skonert, *snúskamaṭą'k* näsa (skämts.).

§ 150. *ṭ* motsvarar rspr. t i *káṭu'n* kattun.

[1]) Af en Väddöbo har jag äfven hört ordet uttalas *ą́ṣṭugą'ḷr*; jfr fisl. aðrir.

ʈ.

§ 151. *ʈ* motsvarar rspr. t efter l, när detta i målet öfvergått till *ɭ*, t. ex. *ɑ̱ɭʈ* halt, *gɵ̱ɭʈ* gult, *svɑ̱ɭʈ* svalt, *ɑ̱ɭʈ* hårdt; likaså i *jaɭʈə* hjälpte, *aɭʈ* hälft.

ɖ.

§ 152. *ɖ* motsvarar regelbundet rspr. rd, så snart detta icke öfvergår till *ɭ* (jfr § 141), t. ex. *bɔ̱ɖə* borde, *ɧy̱ɖə* körde, *spɑ̱ɖə* sparde, *svɛ̱ɖ* svärd, *sɧy̱ɖ* skörd, *ɑ̱ɖɳɪɡ* ordning, *gaɖɪ́st* gardist, *vɑ́rfɑɖɑ̱'n* vårfrudagen.

§ 153. *ɖ* motsvarar rspr. r i *afɑ́ɖ* affär (men plur. *afɑ́rər*)[1].

d.

§ 154. *d* motsvarar rspr. d efter l, när detta i målet öfvergått till *ɭ*, t. ex. *ný̱va'ɭdər* nyvald, *ɧjɐɭd* köld, *bɐɭdə* bolde; likaså i *svaɭdə* sväljde.

ʂ.

§ 155. *ʂ* motsvarar regelbundet rspr. rs, t. ex. *taʂk* torsk, *paʂɔ́n* person, *ú̱ʂɪ'nter* ursinnig, *ándeʂʈu̱'ga* sal (jfr *sɛ́ʈstu̱'ga* kök).

§ 156. *ʂ* motsvarar rspr. s i *ø̱staʂ*, *vɪntraʂ* (jämte *ø̱stas*, *vɪntras*; jfr Didr. 4:29 j affters) höstas, vintras; likaså *ʃʂø̱ftaʂgɑ̱ɳ* (jämte *ʃʂø̱ftasgɑ̱ɳ*) köpt garn.

§ 157. *ʂ* har fallit i uttrycket *va jør dú̱ fø̱ la* hvad gör du för slag.

---

[1]) I Rådmansö har jag också hört *bɐsvɑ́ɖ* besvär, *únjɐfɑ̱'ɖ* ungefär, hvilka å Vätö heta *bɐsvɑ́r*, *únjɐfɑ̱'r*.

s.

§ 158. *s* motsvarar rspr. **s** efter **l**, när detta i målet öfvergått till *l*, t. ex. *mạls* males, *ạls* hals, *fəlsa* ungt sto.

§ 159. *s* motsvarar rspr. **ls** i *as* (jämte *ạls*) hals.

ŋ.

§ 160. *ŋ* motsvarar regelbundet rspr. **rn**, ofta äfven dess ändelse **-ren**, t. ex. *ọŋ* horn, *mønar* mornar, *fəŋúft* förnuft, *dəktoŋ* doktorn, *kạmạŋ* kammaren, *kạŋ* karlen, *aŋ* herren[1].

§ 161. *ŋ* motsvarar rspr. **rm** i *vaŋt* varmt.

§ 162. *ŋ* motsvarar rspr. **r** i *tọŋvıg* torvigg, *tọ́ŋạ'gəl* torhagel, mindre torvigg, *tọ́ŋḍẹ'vıl* tordyfvel.

n.

§ 163. *n* motsvarar rspr. **n** efter **l**, när detta i målet öfvergått till *l*, t. ex. *ạln* aln, *svạlna* svalna, *stạln* stolen; likaså *gạln* gården, *smıạln* smideshärden, *áftəvạ'ln* aftonvarden.

k, ḳ.

§ 164. *k* motsvarar regelbundet rspr. **k**-ljud, t. ex. *kálər* kall, *kạka* kaka, *knıv* knif, *kvạl* kväll[2], *ınspəktọ́r* inspektor, *tạ́kə* taket, *mykə* mycket, *drakı* druckit, *sḳykə* skynke.

§ 165. *k, ḳ* motsvara rspr. **k**:

a) när detta i uddljud före len vokal öfvergått till **tje-ljud**. I denna ställning har *k* till en viss grad palataliserats framför alla vokaler, men endast före *ı, ı, y, y* har det ursprungliga *k* genom palataliseringen fått ett för örat så pass förändradt uttal, att man ansett det böra betecknas med *ḳ*. I följande ord har

[1]) Detta ord uttalas äfven i rspr. med långt *ŋ*, något som NOREEN förbisett i *Svensk språkl.* § 23:1.

[2]) Uddljudande **kv** har däremot i Väddö öfvergått till *tv*, t. ex. *tvạl* kväll, *tvıst* kvist, *tvạŋ* kvarn, *tvaṭıạr* kvarter (jfr noten till § 116).

jag hört ett sådant *k*, *ɧ*: *ɧɪl* kil, *ɧɪla* kila, *ɧɪva* kifva, *ɧɪglər* käglor, *ɧɪ́karə'* kikare, *ɧɪ́kənɔ'sta* kikhosta, *ɧɪmb* kim, *ɧɪtəl* kittel, *ɧɪsta* kista, *ɧɪ'ŋkugə'r* kinkig, *ɧʏra* köra, *ɧʏva* kväfva, *ɧʏlɪt* kyligt, *ɧʏsta* kista, *kɛglər* käglor, *kɛp* käpp, *kɛla* kedja, *køpa* köpa, *køra* köra, *køt* kött.

Jämte detta uttal, som måste anses för det äldre, känner målet äfven ett annat, nämligen med *ɧj*, beroende på en yngre affrikation af det palataliserade k; om denna ljudförändring försiggått inom målet själft eller om den beror på invärkan från någon annan dialekt, t. ex. riksspråket under ett äldre stadium[1], torde numera vara omöjligt att afgöra. Jag har upptecknat följande exempel: *ɧjɪ́karə'* kikare, *ɧjɪ'ŋkugə'r* kinkig, *ɧjɛlə* kärl, *ɧjɛp* käpp, *ɧjɛla* kedja, *ɧjɛla* källa, *ɧjɛna* känna *ɧjɛnsla* känsla, *ɧjɛŋ* känga, *ɧjɛtɪŋ* ketting, *ɧjɛksə* n. liten båtshake, *ɧjɛlt* kält, *ɧjɛlta* kälta, *ɧjɛna* smörkärna, *ɧjɛra* kärra, *ɧjɛrŋ* käring, *ɧjøpa* köpa, *ɧjøra* köra, *ɧjørkja* kyrka, *ɧjɛld* köld, *ɧjøt* kött. I sistnämnda ord kan *j* möjligen också tänkas ha uppkommit af i i den gamla brytningsdiftongen io, ock af enahanda art är det kanske äfven i *ɧjɛna* nötkärna, *ɧjɛr* kärr ock *ɧjɛlkə* kälke, hvilka i sådant fall närmast höra under mom. c.

De bägge nu nämnda sätten att uttala ursprungligt k framför len vokal äro emellertid att betrakta såsom undantag. Visserligen får man ännu ofta nog höra ett sådant uttal af äldre personer, men den yngre generationen lägger mer ock mer bort det ock uttalar dylika ord med det antagligen från

[1]) Utan tvifvel är det ljudförbindelsen *ɧj*, som AURIVILLIUS afser i sina *Cogitationes de lingvæ svionicæ recta scriptura & pronuntiatione* s. 92 ff., där han skrifver: »k duplicem habet sonum — — —. Alterum molliorem, seu leniorem, — — — plane quasi j inter k & vocalem intercederet. — — — Leniorem illum sonum habet k initio syllabæ & vocis, ante vocales e, i, ä, ö, y». NOREEN antager i Col. Ordeskötsel, inl. s. XII, att AURIVILLII kj ljöd som palatalt t + tj l. möjligen j-ljud; men till ett sådant antagande gifva AURIVILLII ord icke tillräcklig anledning. Otvifvelaktigt skulle man, om så varit fallet, hos en författare med AURIVILLII fina språköra hafva funnit en antydan om likheten i ljud mellan k ock t framför j, men därefter letar man i hans bok förgäfves. Nämnas bör ock, att AURIVILLIUS var född i Knutby socken af Roslagen, således ej så långt ifrån de bygder, där *ɧj* ännu i dag höres framför len vokal.

riksspråket inträngande *ʃʂ*, som altså numera bör betraktas såsom det för målet normala.

b) när detta jämte föregående **s** öfvergått till ʃ-ljud före len vokal. Om palataliseringen af **k** gäller hvad ofvan blifvit sagdt i mom. a. Ex. *sɧi̯na* skina, *sɧi̯ta* skita, *sɧi̯ẹt* sket, *sɧi̯ẹd* sked, *sɧɪlja* skilja, *sɧɪlna* skilnad, *sɧy̯ḍ* skörd, *sɧy̯la* skyla, *sɧy̯ʈ* skört, *sɧy̯ŋkə* skynke, *sɧy̯ndəl* skyndsamhet, brådska, *skẹ̯ra* skära, *kanskə* kanske.

I samma ställning uttalas det ursprungliga **sk** äfven som *sɧj*[1] (jfr mom. a): *sɧjy̯ndəl* brådska, *sɧjẹ̯r* skär, *sɧjẹ̯ra* skära, *sɧjẹp̯* skepp, *sɧjẹl̯a* skälla, *sɧjẹl̯kọ* skällko, *sɧjẹm̯a* skämma, *sɧjalva* skälfva, *sɧjø̯t* sköt, *sɧjø̯ḍ* skörd, *sɧjø̯ʈ* skört.

Både *sk*, *sɧ* ock *sɧj* bli emellertid för hvarje dag alt mera sällsynta ock undanträngas af det yngre *ʃ*, som således måste fastställas såsom det för målet regelbundna uttalet af **sk** före len vokal (jfr mom. a).

c) när detta står i uddljudet ock med följande **j** öfvergått till **tje**-ljud, i *ɧjọls* eller *ɧjọl* kjol. Dock är uttalet *ʃʂọls*, *ʃʂọl* numera vanligare.

d) när detta jämte föregående **s** ock efterföljande **j** öfvergått till ʃ-ljud, i *sɧju̯ta* skjuta, *sɧjọʈa* skjorta, *mɛnɪ́skja* människa. Hit höra också *sɧjúg̣ər* skygg, *sɧjọl* tandsjukdom hos hästar, *sɧju̯r* f. skata (jfr Suso 119:14 **skiorar**). Numera uttalas likväl alla dessa ord vanligen med det yngre *ʃ*. Denna vacklan mellan äldre *sɧj* ock yngre *ʃ* är antagligen orsaken till att målet stundom har *sɧj* i några enstaka ord, där det från etymologisk synpunkt är oberättigadt. Sådana äro enligt mina sagesmäns bestämda uppgift (själf har jag aldrig lyckats få höra dem) *sɧju̯* sju, *sɧjú̯kər* sjuk, *sɧjálvər* själf (jämte *ʃu̯*, *ʃú̯kər*, *ʃálvər*; jfr Sv. landsm. I, s. 728 **stju**, **stjölv**). På detta sätt torde man också böra förklara *sɧj* i *sɧjẹʂánt* sergeant jämte *ʃẹʂánt* (om *ʃ* i detta ord se § 194).

---

[1]) Säkerligen är det detta uttal af urspr. **sk**, som AURIVILLIUS åsyftar i *Cogitationes* s. 97, ock icke, såsom NOREEN antar i Col. Ordeskötsel, inl. s. XII, **s** + **tj** eller det yngre enhetliga **sj**-ljudet. Den af N. åberopade skrifningen **skeersant** bevisar blott, att **sk** kunde uttalas med det yngre ʃ-ljudet, icke att det alltid ock öfveralt gjorde det (jfr mom. a ock d, samt § 194).

§ 166. *k* motsvarar rspr. **g** i *knegja* gnägga, *knuga* gnugga, *kaláj* galosch, *ludvịk* Ludvig, *pą́flu'ksən* påflugen, *ø̨ktịd* (jfr Gregor. af Armen. 403: 6 cod. B. höktidh) högtid (däremot *ø̨gfąl* högfärd), samt *bǫ́kəl̥smu̯'r* kyrkogårdsmur, som väl är samma ord som det af RIETZ anförda bogålsmur ock antagligen fått *k* för äldre *g* genom anslutning till *jʂørkąl* kyrkogård.

§ 167. *k* motsvarar rspr. **p** i *vą́kənu̯'s* vapenhus (kallas äfven *jʂørkfa'ʂtu*)[1].

§ 168. *k* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *flykta* flytta, *vaskarə-trį̣* (jämte *vasarə-trį̣*) vasserra-tre, samt i *rekst* (sällsynt för *rest*) rest, *eksmį̣ẹra* estimera, *vi'kterjǫ'l* vitriol.

§ 169. *k* har fallit i *ɜ* ock, *mat̨ə* märkte, *mɜt̨* mörkt, *stat̨* starkt, *frɪst* friskt, *rast* raskt, *faʂt̨* färskt (jfr Med. Bib. I, 321:12 betzst beskt, Birg. Upp. I, 32:2 färst, III, 227:3 swenst), *spetą́kəl* spektakel.[2]

g, g.

§ 170. *g* motsvarar regelbundet rspr. **g**-ljud, t. ex. *gǫ́dər* god, *ug* hugg, *jéṉø'gdər* enögd, *sẹga* (jämte *seja*) säga, *snøga* snöga, *mẹg* mig, *dẹg* dig, *sẹg* sig, *ǿ̨gən* högen, *ugɪ* huggit. Undantag se § 182.

§ 171. *g, g* motsvara rspr. **g**:

a) när detta i uddljud före len vokal öfvergått till j-ljud. Om palatalisering af **g** i denna ställning gäller hvad som ofvan blifvit sagdt om **k** i § 165 a. Ex. *gịvɪ* gifvit, *gɪft* gift, *gɪkt* gikt, *gy̨ra* göra, *gý̨sà gý̨sà* lockord till grisar, *gẹ* gifva, *begẹ́ra* begära, *gek̲* gick, *gøra* göra.

Analogt med *ḫj* för urspr. **k** förekommer äfven *gj*[3] för urspr. **g** före len vokal: *gjẹ* gifva, *gjek̲* gick, *gjeḏa* gädda,

[1]) I Bro äfven *sákte'mbər* september, som i Vätö heter *sáṭe'mbər*.

[2]) I Bro äfven i *lẹ́avẹ'a* likväl, som i Vätö heter *lek̲a*.

[3]) Detta uttal af **g** åsyftas tydligen af AURIVILLIUS i *Cogitationes* s. 79, 81 ock icke, såsom NOREEN tror i Col. Ordeskötsel, inl. s. IX, ett palatalt **d** + **j**; jfr *Cogit.* s. 88 ff., där **dj** ock **gj** (likasom **tj** ock **kj**) nämnas jämte hvarandra utan antydan om någon likhet i ljud (jfr noterna till § 165 a ock b). — I Sv. landsm. I, s. 63 antager LUNDELL såsom möjligt, att i s. Roslagen **g** framför lena vokaler ljuder såsom *ḏʒ*; ett sådant uttal har jag inom dessa trakter ingenstädes hört ock tviflar på dess tillvaro.

gjøra göra, *gjøda* göda, *gjøk* gök, *gjǿs̱əl* gödsel. I *gjęt* get däremot är *j* antagligen icke framkalladt af någon affrikationsprocess; singularis af detta ord borde ljudlagsenligt (jfr § 91) heta **gi̯ęt*, **gji̯ęt* l. **ji̯ęt*, pluralis däremot *gi̯éṯər* l. *gjéṯər* (jfr *jeḻ*, *jeṉ*, *jem̱a*), ock ur denna form, som just är målets, har sedan singularis *gję̱t* utgått (jfr LIND, *Rim och verslemn.* s. 19, not 2).

Såväl *g*, *g* som *gj* äro emellertid numera i denna ställning tämligen sällsynta, ock det regelbundna uttalet af urspr. g före len vokal är i målet likasom i riksspråket *j* (jfr § 165 a).

b) när detta står i uddljudet ock med följande j öfvergått till j-ljud, i *gjǫlə* gjorde. Dock är uttalet *jǫlə* numera vanligare.

§ 172. *g* motsvarar rspr. v i *ą̱gra* hafre, *ru̱ga* f. rufva på sår (jfr Legend. II, 670:12 rwffuor), *svą́gəl* svafvel.

§ 173. *g* motsvarar rspr. d i *lą̱g* lade, *stǫg* stod, *bi'ṯi̯gə'* bittida (jfr Col. Ordesk. inl. s. X).

§ 174. *g* utan motsvarighet i rspr. förekommer i *løgdą̱g* lördag[1]; hit hör äfven *grejər* f. pl. redskap, värktyg.

§ 175. *g* har fallit i *jʂørką̱l* kyrkogård, *láɣtønǫ't* långtögsnot (jfr *tøg* § 54), *stí̱lu'ḵa* stiglucka, öfverbygd kyrkogårdsgrind, *mǫra* morgon, antagligen framkalladt af plur. *mǫŋar* morgnar, *fi'ɣarbǫ'r* (folketymologi) fingerborg, *faʂṭu* förstuga, *bastu* badstuga, *ją̱* jag, *me*, *de*, *se* (tonlösa) mig, dig, sig, *no* nog (såsom tonlös bekräftande partikel, t. ex. *no vi̯ęt ja ę́ no* nog vet jag det nog), *áḻeri'* aldrig, *nɜṉ* någon, *tą̱r* tager, *tą̱* infin. ock imper. taga, tag, *drą̱r* drager, *drą̱* infin. ock imper. draga, drag (däremot är *g* bevaradt i *tą̱g* subst. tag, *drą̱g* subst. drag, *mɪdą́g*, *mɪdą́gən* middag, middagen samt i pret. *tǫg* tog, *drǫg* drog, *slǫg* slog, *lą̱g* låg, *są̱g* såg, *ti̯ęg* teg, *fløg* flög etc.; dock saknas *g* i *dǫ* dog, utan tvifvel en äldre form än riksspråkets).

jʂ.

§ 176. *jʂ* motsvarar regelbundet rspr. uddljudande k framför len vokal ock kj framför hård; se § 165 a, c.

---

[1]) I Bro äfven *lǿgəḍą̱'g*.

§ 177. *ʃʂ* motsvarar regelbundet rspr. tj, t. ex. *ʃʂyv* tjuf, *ʃʂu̯gə* tjugu, *ʃʂá̯k̲ər* tjock[1].

§ 178. *ʃʂ* motsvarar rspr. t i *ʃʂɪn̲ɪŋ* (jfr isl. kinnvangi) tinning.

ʃ.

§ 179. *ʃ* motsvarar regelbundet rspr. uddljudande g framför len vokal ock gj framför hård; se § 171.

§ 180. *ʃ* motsvarar regelbundet rspr. j, samt dess uddljudande lj ock dj, t. ex. *ʃa̯* ja, *øʃd* höjd, *frøʃd* fröjd, *nǿʃdər* nöjd, *ʃu̯s* ljus, *ʃúm̲ər* ljum, *ʃú̯pər* djup; dock *sløgda* slöjda.

§ 181. *ʃ* motsvarar rspr. g efter l, r i *alʃ* älg, *alʃ* helg, *talʃə* Telje, *sarʃ* sorg, *tɜrʃ* torg, *bárʃmə'starə* borgmästare, *arʃnɪ'st* organist (däremot *talg* talg, *balg* bälg, *karg* korg, *barg* bärg, *ʃarg* erg, *árgər* arg, *barga* vb bärga).

§ 182. *ʃ* motsvarar rspr. midljudande g-ljud före len vokal i *taʃɪ* tagit, *draʃɪ* dragit, *slaʃɪ* slagit.

§ 183. *ʃ* motsvarar rspr. l i *ɣŋʃa* yngla.

§ 184. *ʃ* utan motsvarighet i rspr. förekommer

a) företrädesvis mellan midljudande *k, g, ŋ* ock följande vokal[2]. Ex. *trɜskʃa* tröska, *fɪskʃa* fiska, *ɜlkʃa* urhålka, *ʄʃørkʃa* kyrka, *krɣk̲ʃa* krycka, *lɣk̲ʃa* lycka på garn (men *lɣk̲a* fortuna), *eŋkʃa* enka, *bʃørkʃar* björkar, best. sing. *vá̯kʃà* vaken, *bó̯kʃà* boken, *ví̯kʃà* viken, *márkʃà* marken, best. plur. *krá̯kʃà* kräken, *sprá̯kʃà* språken; *knegʃa* gnägga, *legʃa* lägga, *brɣgʃa* vb ock subst. brygga (dock *barga* bärga), *tɪ'gʃarə'* tiggare, *dɣŋʃa* dynga, *sprɣŋʃa* f. springa, *vegʃar* väggar, best. sing. *vá̯gʃà* vågen, *éŋʃà* ängen, *stáŋʃà* stången, *spáŋʃà* spången, *táŋʃà* tången, *séŋʃà* sängen, best. plur. *ágʃà* äggen, *tá̯gʃà* tagen, *tǿgʃà* tågen.

---

[1]) Af en dräng, född i grannsocknen Söderbykarl, har jag hört *ʄʃ* i st. f. uddljudande tj i *ʄʃyv* tjuf, *ʄʃu̯gə* tjugu, *ʄʃe̯na* tjäna, *ʄʃak̲* tjock. Det är denna ljudöfvergång, som LUNDELL i Sv. landsm. I, s. 51, not 3 anför efter en äldre upptecknare utan att förstå, hvad denne menat med uttrycket »tj ofta som kj».

[2]) Det synes mig troligare, att de af NOREEN i Col. Ordesk. inl. s. XII anförda styrkja, märkja, körkian, tänkja uttalades med palatalt k, än med palatalt t; jfr noterna till §§ 165, 171.

b) i följande enstaka ord: *stryja* strö, *réjẹ'l* reel, *fijọ'l* fiol (anal. med *ɪjáns* i jåns), *fjạn* fån, *jántslɣ'ɣja* slyna, *unjɪfárm* uniform.

§ 185. *j* har fallit i *bø̱* bedja, *glẹ* glädja, *stø̱da* stödja (anal. med *sɪṯa* sitta, *sẹṯa* sätta), *mɪ̱a* midja, *vɪ̱a* vidja, *smɪ̱a* smedja, *tẹma* tämja, *vɪḻa* vilja, *ɣḻa* hölja (men *vẹlja* välja, *sẹlja* sälja, *sɧɪlja* skilja), *pɑtáḻ* butelj, *bármẹ'starə* (jämte *bárjmẹ'starə*) borgmästare, *fɜḷdə* följde, *ʃɜḷdə* sköljde, *ʃɜ'ḷdə̀r* sköljd, *svaḷdə* sväljde, *vaḷdə* valde (äfven *vẹldə;* endast *sɧɪldə* skilde), *løtẹnánt* (jämte *løjtnánt*) löjtnant. Om *ẹsa* jäsa se Nn, Fr. lj. § 197; *ẹḻəst* eljest är det fsv. **ællas**, ock *ẹ*, enklitisk negation i slutet af en nekande sats, som dessutom har ännu ett nekande ord, motsvarar troligen icke rspr. **ej**, utan är det fsv. nekande **e** (jfr LEFFLER, *Satser* i Tidskr. f. Fil. Ny r. V, nr 18 ock *Handl. rör. tillsättn. af e. o. prof.-ämb. i sv. spr. vid Ups. univ.* IV, s. 13).

ɣ.

§ 186. *ɣ* motsvarar regelbundet rspr. **ng**-ljud, t. ex. *rɪɣ* ring, *laɣt* långt, *klɑɣk* klunk, *tẹɣtə* tänkte, *rẹɣn* regn.

§ 187. *ɣ* motsvarar rspr. **m** i *jẹɣka* jämka, *ɣɣka* ömka.

§ 188. *ɣ* motsvarar rspr. **n** i *trẹɣja* tränjon, *jántslɣ'ɣja* slyna; äfven *ɑdẹrkɑláɣ* eau-de-cologne.

§ 189. *ɣ* motsvarar rspr. **g** i *aṯɪɣ* hertig[1].

ʃ.

§ 190. *ʃ* motsvarar regelbundet rspr. uddljudande **sk** före len vokal samt **skj** före hård; se § 165 b, d.

§ 191. *ʃ* motsvarar rspr. **stj** i *ʃạla* stjäla, *ʃạɳa* stjärna, *ʃaṯ* stjärt, *ʃalpa* stjälpa. Dock hör man ännu icke sällan af äldre personer *stjạla, stjạɳạ, stjaṯ, stjalpa.*

Äfven i *váʃø̱'tə* vestgöte, *jéʃẹ'varə* gästgifvare har *ʃ* uppkommit af **st** + **j**-ljud.

§ 192. *ʃ* motsvarar regelbundet rspr. **sj** i *ʃu̱* sju, *ʃu̱ndə* sjunde, *ʃø̱* sjö, *ʃạl* själ (djuret), *ʃẹl* människosjäl, *ʃú̱kə̀r* sjuk,

[1]) Från Bro har jag ett exempel på *ɣ* före rspr. **k** i *ɑɣkɑpáʃ* ekipage.

ʃu̯da sjuda, *ʃálvər* själf, *rɣʃa* ryssja, *smi̯e̯ʃa* ässja, *ɣʃa* vyssja; hit höra ock *a̯ʃa* flåsa, *ne̯ʃa* djärfvas, *mɣʃa* vb täta väggar med mossa, samt *ʃu̯ga* suga, utgånget ur ett 'sjuga, hvars j beror på analogibildning efter andra verb af samma afljudsklass.

Enligt mina sagesmän är likväl det äldre uttalet af urspr. sj i uddljudet icke fullkomligt utdödt, ty ännu lär gammalt folk säga *sju̯*, *sjú̯kər*, *sjø̯*, *sju̯ga*[1]; i midljudet däremot skall man aldrig få höra något *sj*, således städse blott *rɣʃa*, *ɣʃa* o. s. v.

Äfven när *s* är slutljud i ett föregående ord ock *j* uddljud i ett omedelbart följande, kunna de sluta sig tillsamman till *ʃ*; så i uttrycket *no mɪnʃa é̯ no* nog mins jag det nog[2].

§ 193. *ʃ* motsvarar äldre rs i *aʃəl* (jämte *aʂəl*) anus.

§ 194. *ʃ* motsvarar rspr. s i *ʃɤʂa* syrsa, *ʃaʂánt* sergeant (däremot *sarʃɪlt* särskildt), där *ʃ* är framkalladt af det följande *ʂ* (jfr Leffl. Västm. folkspr. s. 45 ock Nn, Dalbym. § 136,2, där motsvarande ord visa fullständig assimilation mellan de bägge stafvelsernas begynnelseljud); vidare i *ʃu̯ga* (se § 192) suga ock *ʃen̯* adv. sedan. Det sistnämnda ordet har uppkommit af ett äldre *'sjen̯* (i bröllopskväden på Upplandsmål från 1700-talet skrifves ordet upprepade gånger sien), som icke gärna kan vara en sammandragning af fsv. siþan (jfr §§ 132 ock 135, B 3 e), utan troligen är ett komparativt adv. af adj. sen, anal. med fsv. min adv. mindre. Dess grundform är i sådant fall ett isl. 'seinn (af 'seinr), som återfinnes i det fsv. sen (Schlyt. Glossar. s. 539), hvilket på grund af sitt e svårligen kan förklaras som en sammandragning af fsv. siþan. Af detta fsv. sen (med långt n) är målets *ʃen̯* det ljudlagsenliga resultatet, analogt med *jen̯* en af fsv. en[3] (jfr obest.

---

[1]) I Vätö har jag själf aldrig hört ett dylikt uttal, men har antecknat, att jag i Rådmansö sommaren 1877 hörde »ett slags lent ʃ-ljud, som låg emellan sj ock ʃ-ljud» i orden sjuk, skilnad, skär, Schagerström, kanske; det ersatte således där icke blott urspr. sj, utan äfven urspr. sk; jfr *sɧju̯* för *sju̯* i § 165 d.

[2]) Från Bro har jag dessutom *alʃa* alls jag, *ɤʃa* oss ja, *ja trod̯ə an jɪk te skokʃa* jag trodde han gick till skogs jag, *andeʃá̯ns* Anders Jans.

[3]) Ett gammalt diftongeradt e har säkerligen också gifvit upphof åt Rådmansömålets *ʃe* se i uttrycket *ʃe é̯r* se här, hvilket förutsätter ett *'sje*, uppkommet af fsv. sea l. seia (jfr §§ 91, 96); till detta *ʃe* förhåller sig Vätömålets *si̯*, som *i̯rɪk* till *je̯rɪk* (jfr §§ 4, 6).

artikeln *an* samt superl. sänst senast, sist i uppländska bröllopskväden från 1700-talet, i hvilka bägge ord vokalen tidigt måste ha förändrats både i kvantitativt ock kvalitativt afseende).

Kvantitet.

§ 195. Målets kvantitet öfverensstämmer i hufvudsak med riksspråkets. Sålunda förekommer aldrig i stafvelse med stark tonvikt sammanställningen kort vokal + kort konsonant[1], likaså aldrig lång vokal + lång konsonant; före två konsonanter är vokalen i regeln kort. Flere enskilda ord ha emellertid annan kvantitet än i högsvenskan, ock beror detta ofta därpå, att målet trognare än riksspråket hållit fast vid det fornsvenska kvantitetssystemet.

Lång vokal motsvarar rspr. korta vokal:

a) framför två eller flere konsonanter i följande ord, af hvilka flere äfven i fornspråket hade lång vokal: *brǫska* brådska, *brǫsk* brosk, *ǫ́skosǫ'm* hästskosöm (men *æst* häst), *fnǫskə* fnöske, *pǫsk* påsk, *tysk* tysk, *ǫska* åska; *jiǫspa* gäspa; *bǫsta* (jfr Birg. Upp. II, 87: 22 bösta, Bonavent. 109: 13, böstis, 217: 31 böstadhis) arbeta tungt, knoga, *fǫstna* fastna (men *fástər* fast), *gǫst* sjögast, *gnista* gnista, *ístər* ister, *jústər* ljuster, *klístər* klister, *knǫ́stər* knaster, *knǫstra* knastra, *knǫ́stər* knoster, *lysta* lyssna, *plǫ́stər* plåster, *prǫst* prost (men *ost* ost, *osta* hosta), *rǫstə* röste (däremot *røst* röst, *brøst* bröst), *taltrǫst* taltrast, *tistil* tistel, *týstər* tyst, *ǫst* höst;

[1]) Denna kvantitet, som numera lär vara utdöd i hela Uppland med undantag af Fjärdhundra, synes i Roslagen hafva fortlefvat åtminstone till medlet af föregående århundrade. I ett kväde af Cal Jönsa vid Daniel Tilas' ock Anna Catharina Åkerhielms bröllop »på hä jenstaka Hiemä Margretlund här bort i Roslagen» på våren 1743, »plänta i Ståcklåm tåf L. L. Grefing», finner man nämligen flerestädes sådana ord som utgniddin utgniden, obuddin objuden, säddug sedig, fluggur flugor, hädder Eder, hvilkas dubbelkonsonant nog antyder, att målet här i motsats mot den tidens riksspråk hade kort vokal före den korta konsonanten. Att det dubbla konsonanttecknet så bör uppfattas ock icke som en beteckning för långt konsonantljud, är sannolikt därför, att målet nu i dessa ord har lång vokal + kort konsonant, som är det vanliga resultatet af ett äldre stadium med kort vokal + kort konsonant, medan ord med kort vokal + lång konsonant än i dag äro oförändrade.

bąksnas baksnas, *brą́ksən* braxen, *rą́ks'ǹ* råk; *ygla* ögla, *ękla* häckla lin, *kąkla* kackla, *krękla* kräckla, *jsøklıg* kyckling, *rąkla* rackla, *sprą́klugə'r* spräcklig, *tą́kəl* tackel, *trękla* tråckla, *skrąvla* skräfla, *blądra* bläddra, *bęsma* besman, *pąsma* pasman, *ısnas* hissna, *løsna* lossna; *sąldə* sålde; *ʃundə* sjunde, *lǿskǫ'ktər* löskokt, *økt* neutr. högt. Hit kunna ock föras *tęs* törs, *ęʃa* f. ässja, *nęʃa* vb (jfr »näsvis, vara nosig») djärfvas (däremot *myʃa* vb täta väggar med mossa, *ryʃa* ryssja, *yʃa* vyssja), *jǿʃę'varə* gästgifvare, samt följande sammansättningar, hvilkas första led i rspr. har kort vokal: *ąvsvın* hafsvind, *bǫkstąv* bokstaf, *bǫskąp* boskap, *brúkspatrǫ'n* brukspatron, *bøndąg* böndag, *dǫmprǫst* domprost, *krısfəlk* krigsfolk, *lıvstraf* lifsstraff, *lıvstıd* lifstid, *stąsbǫ* stadsbo, *stą́slı'ękarə* stadsläkare, *ú́sbo'ndə* husbonde, *øktıd* högtid (men likasom rspr. *daksjus* dagsljus, *dáksva'rkə* dagsvärke, *døsbed* dödsbädd, *døstraf* dödsstraff).

b) framför en konsonant i

bęk beck, *dívelstrę'k* dyfvelsträck, *lęk* läck, *spęk* späck, *spıkən* spicken, *stręk* streck, *tobą́k* tobak, *vęk* skjortveck, *vęka* vb vecka, *vęka* pret. *vęktə* väcka ur sömn (men *vekja vąk* »väcka vak»), *ą́dərbrą'k* åderbråck, *apkǫk* uppkok; *ákspı't* hackspett, *bęt* bett, *brętas* brottas, *ę́tı'ka* ättika, *fląt* flått (insekt; men *flət* flott), *gramą́tıka* grammatika, *kláną't* klarinett, *klývstę'ta* klifstätta, *salvít* servett, *skęta* skotta, *slęt* slätt, *øŋgąt* örngått (men *rutən* rutten); *klą́pəstı'ęn* klappersten; *tręgąl* trädgård; *bęs* boss, *fręsa* frossa, *kámpą's* kompass, *lǫs* lots, *mąsak* matsäck, *męsa* mosse ock mossa; *ta ʃøs* till sjös (äfven *ʃøs*; däremot endast *ʃøn* sjön, *snøn* snön);

aksęl vagnaxel, *ą́prı'l* april, *brølap* (jämte *brølap*) bröllop, *ęką'la* ekållon, *krı'stą'l* kristall, *mę́tą'l* metall;

ąrak arrak, *bąr* barr, *bęr* borr, *bęra* borra, *daktǫr* (jämte *daktor*) doktor, *dør* dörr, *ęrə* ärr, *fąr*, *mǫr*, *brǫr* ss. senare sammansättningsleden i *farfąr* farfar, *mormǫr* mormor, *morbrǫr* morbror, *gęr* gorr, *kurıl* kurril, *mąr* märr, *męra* morgon, *sıgą́r* cigarr, *spęra* sporre (men *tar* torr);

ą́nąk̇a almanack, *stąna* stanna, *tęn* tenn, *tyrą́n* tyrann;

ąm hamn, gengångare, *blıęma* f. blemma, *bǫm* bom, *bǫ́mə'lja* bomolja, *bǫmul* bomull, *dǫm* dom, *dǫ́marə'* dommare, *gląma* glamma, *glıęma* glimma, *gǫm* gom, *grıma* grimma, *jøma* gömma, *klıęma* klema, *lım* lim, *lıma* limma, *lǫm* lom, *rıma* rimma,

skrę̱ma skrämma, *slı̱ę̱m* slem, *stǫ̱m* stom, *strı̱ma* strimma, *svı̱ma* svimna, *sǫ̱m* söm, *sǫ̱ma* sömma, *ʃy̱ma* skymma, *telegrą́m* telegram, *tı̱ma* timma, *tǫ́mər* tom, *tǫ̱m* m. töm, *tǫ̱ma* tömma (däremot *am̱a* amma, *berǿm̱* beröm, *blom̱a* f. blomma, *dem̱a* dämma, *drøm̱a* drömma, *døm̱a* dömma, *em̱a* Emma, *fam̱* famn, *fem̱a* femma, *flam̱a* flamma, *frǿm̱ər* from, *gløm̱a* glömma, *ım̱a* imma, *klem̱a* klämma, *kam̱a* komma, *ram̱* fiskrom ock sprit, *ry̱m̱a* rymma, *sım̱a* simma, *stam̱a* stamma, *stem̱a* f. stämma, röst, *strøm̱* ström, *strøm̱a* strömma, *strøm̱ıŋ* strömming, *sɜm̱* som, *tı́m̱ər* timmer, *tum̱a* tumme.

c) i *ǫ̱* hon, *mı̱* f. min, *dı̱* f. din, *sı̱* f. sin, *ję̱* l. *jı̱* f. en.

d) i följande lånord, hvilkas första stafvelse i rspr. är kort ock tonlös: *ą́dréʂ* adress, *ą́fą́ʼd̨* affär, *ą́gústa* Augusta, *ą́gústı* augusti, *ą́lárm* alarm, *ą́pelsı̱́n* apelsin, *ą́pástəl* apostel, *ą́prapę́* apropos, *ą́prı̱́l* april, *ą́réndə* arrende, *bę́felą́varə* befälhafvare, *dę́sémbər* december, *fą́ŋı́ʂa* fernissa, *fı̱́ǫ́l* fiol, *fǫ́drą́l* fodral, *fɜ̱́ʂkǫ́* försko, *fɜ̱́ʂkɜ́t̨* förskott, *fɜ̱́rmý̱ndarə* förmyndare, *gú̱dǫ́mlıgər* gudomlig, *gú̱nę́dlıgər* gudsnådlig, *ję́mı̱́ę̱nər* gemen, *jú̱vę́l* juvel, *jǫ́ą́ṉa* Johanna, *ką́nelbárk* kanel, *ką́rafı̱́n* karaffin, *ką́ramél̨* *ką́rolı̱́na* Karolina, *lą́sarét̨* lasarett, *mą́dą́m̱* madam, *mę́dą́ljə* medalj, *nǫ́vémbər* november, *ǫ́fántlıgər* ofantlig, *ą́féntlıgər* offentlig, *ǫ́ktǫ́bər* oktober, *pą́rapl̨ý* paraply, *pą́rasál̨* parasoll, *pı̱́ę̱rú̱k* peruk, *pǫ́lı̱́s* polis, *prǫ́stı́ṉa* prostinna, *rę́ję́l* reel, *są́kramént* sakrament, *sı́jı́l̨* sigill, *sý̱rı̱́nər* syrener.

§ 196. Kort vokal motsvarar rspr. långa vokal i *brøv̱ø* bredvid, *lý̱v̱stý̱k̨ə* lifstycke, *lǿv̱ər* f. lefver, *sɜv̱a* sofva, *sɜ́v̱əl* sofvel, *uv̱ə* hufvud, *ǿv̱ər* öfver; *draj̱ı* dragit, *slaj̱ı* slagit, *taj̱ı* tagit, *kej̱a* kedja; *boṉ* bon (i t. ex. stadsbon), *ástúṉa* Estuna, *ıfrɜ́ṉ* ifrån, *skoṉ* skon, *vɜṉ* vår; *faṟgalt* fargalt, *ɟjǿrkáṟə* kyrkoherde, *úṟvę́dər* urväder; *aḏə* hade, *rı̱ę́ḏarə́* skeppsredare, *úførə́* utför, *leḵa* likväl, *kreḻa* kräla, *vøṯa* veta, *tɜʂa* töras, *løgdą̱g* lördag, *kalúfs* kaluf, *bą́rɜ́vda* barhufvad, *dı́t̨nə̀* dit bort, *ný̱sét̨ra* Nysätra, samt på grund af aksentflyttning i *tobą́k* tobak, *uʂákta* ursäkta, *vılý̱ftıgər* vidlyftig (däremot såsom i rspr. *ý̱vél* hyfvel, *ǿ̱vlıgə́r* höflig, *vı̱tna* hvitna, *vet‿ú̱t* vet hut).

Exspiratorisk aksent.

§ 197. Om jag vågar lita på iakttagelser, gjorda utan hjälp af akustiska instrument, skulle Vätömålet sakna s. k. sammansatt aksent[1], med undantag möjligen för stafvelser med ɹ̥ɛ ock ɹ̥ɑ (jfr § 198). I de stafvelser, där rspr. äger sammansatt aksent, har målet i dess ställe fortis. Med denna inskränkning öfverensstämmer målets exspiratoriska betoning i alt väsentligt med riksspråkets. Sålunda hafva

a) enstafviga ord fortis.

b) tvåstafviga ord fortis-levis eller fortis-lenis eller lenis-fortis.

Fortis-levis har målet äfven antagit i flere, merendels utländska ord, som i riksspråket hafva annan betoning; sådana äro, utom dem som redan blifvit nämnda i § 195 d: *ákʃo̱'n* auktion, *álto̱'n* altan, *ápte̱'k* apotek, *bés̱va̱'r* besvär, *bɪ'lje'ṯ* biljett, *búlda̱'n* buldan, *drágo̱'n* dragon, *ánda̱'* ändå, *fáḇrɪ̱'k* fabrik, *fɪ'gu̱'r* figur, *fɪ'ska̱'l* fiskal, *fránso̱'s* fransos, *fɜ'ṟø̱'r* förhör, *gáḏɪ̱'n* gardin, *kám̱ra̱'t* kamrat, *káp̱la̱'n* kaplan, *káptɪ̱'ẹn* kapten, *kárba̱'s* karbas, *kástru'ḻ* kastrull, *káʈu̱'n* kattun, *káʃs̱e̱'s* (l. *káṯɪ̱'ẹs*) katekes, *kl̥áṉe̱'t* klarinett, *kámpa̱'s* kompass, *kág̱ku'ʂ* konkurs, *kántø̱'r* kontor, *kɜ'ntrákt* kontrakt, *kárpra̱'l* korpral, *kús̱ɪ̱'n* kusin, *krɪ'sta̱'l* kristall, *lɪ'nja̱'l* linial, *mág̱ne̱'t* magnet, *mámse'ḻ* mamsell, *máṟɪ̱'* Mari, *márgrɪ̱'ẹt* Margret, *máṯro̱'s* matros, *méṯa̱'l* metall, *mɪ'ljo̱'n* million, *mɪ'ṉu̱'t* minut, *mús̱ɪ̱k* musik, *náṯu̱'r* natur, *áfsɪ̱'ẹr* officer, *páʈɪ̱'* parti, *páṯro̱'n* patron, *pɪ'sto̱'l* pistol, *pl̥áḵa̱'t* plakat, *rɪ'ljo̱'n* religion, *sɪ'g̱na̱'l* signal, *sɪ'ṯro̱'n* citron, *sáfɪ̱'* Sofi, *sálda̱'t* soldat, *tármɪ̱'n* termin, *trúmpe̱'t* trumpet, *úm̱ø̱'r* humör; vidare *bǿ̱tə'r* böter (pl. af bot), *bǿ̱də'l* bödel, *kám̱rɪ's* kambrik, *kl̥é̱də'r* kläder, *mǿ̱blə'r* möbler, *pápɪ̱'ẹr* papper, *sɜ'nda̱'g* söndag, *mánda̱'g* måndag etc., *ý̱və'l* hyfvel.

Fortis-lenis i motsats mot rspr. har målet i *grø̱p̱ər* gropar, *pɪ̱ru'm* pirum ock *váḻər* vållar.

[1]) I sammanhang härmed bör jag likväl nämna, att jag icke häller i min egen dialekt, Uppsalamålet, lyckats upptäcka sammansatt aksent, vare sig exspiratorisk eller musikalisk, ock att jag på grund af mitt vid denna betoning ovana öra kanske icke med säkerhet kan bedömma, om andra mål äger den eller ej.

Lenis-fortis har målet i *fɜrbrą́* förebrå, *frukúst* frukost, *gufą́r* gudfar, *gumǫ́r* gudmor (men *gúsǫ'n* gudson, *gúdǫ'tər* guddotter), *guslą́n* gudslån, *masą́k* (jämte *mą́sɑ'k*) matsäck, *mɪdą́g* best. *mɪdą́gən* middag, *morǫ́t* pl. *morǿtər* morot, *tobą́k* tobak.

c) tre ock flerstafviga ord i allmänhet samma aksentkombinationer som i rspr. Följande olikheter har jag likväl anmärkt:

1) fortis är tillbakaflyttad i *ą́fɑską'r* affärskarl, *áktɪ'vər* aktsam, *ándɑrɪ'as* Andreas, *ánʃǫ'vɪs* ansjovis, *bárbɑ'rarə* barberare, *bóksɪ́ɑra* bogsera, *ɑ́lɑ'ndə* elände[1], *ɑ́ksɑ'mpəl* exempel, *fɑ́bɑrą'rɪ* februari, *fúndɪ'ɑra* fundera, *ɪ'ntrɑ'sə* intresse, *jáɲuą'rɪ* januari, *kálsɑ'gər* kalsonger, *kátrɪ'ɲa* Katrina, *kámfɑdɪ'* kofferdi, *kámɑnɪ'stər* komminister, *kɜ'nstą'pəl* konstapel, *kɜ'ntántər* kontanter, *májɑstɑ't* majestät, *pátɑrásk* patrask, *pástɑljǫ'n* postiljon, *pástɪ'la* postilla, *rágą'ta* ragata, *rɑ́sɑ'da* reseda, *sáfɪą'n* saffian, *sɑ́tɑ'mbər* september, *tárpɑntɪ'n* terpentin, *vɪ'lɑlmɪ'na* Vilhelmina m. fl., som redan äro uppräknade i § 195 d.

2) fortis är framflyttad i *mɑnɪ'skja* människa, *uʂɑ́kta* ursäkta, *vɪlʏ'ftɪgər* vidlyftig, *pɑʂɪ'lja* persilja (men *brɪ'sɪ'lja* bresilja).

3) levis är tillbakaflyttad i *kúrɪ'lar* plur. (jämte *kúrɪla'r*) örfilar, *ɑ́tɪ'ka* ättika samt i best. plur. af åtskilliga substantiv (jfr § 216 b).

4) levis är framflyttad i *dǫ́marə'* domherre, *ǫ́vaʂámər* ovarsam, *ǫ́varksámər* ovärksam, *ǫ́pɑtɪ'sk* opartisk.

Sådana tvåstafviga ord, där aksenten i föreliggande uppsats icke är utmärkt, äga fortis-levis; enstafviga ord ha städse fortis.

Musikalisk aksent.

§ 198. Målets musikaliska aksenter har jag hvarken haft tid eller förmåga att närmare undersöka. Dock tror jag mig kunna säga, att sammansatt ton tillkommer stafvelser med *ɪɑ*

[1]) Är betoningen elände riksspråkets? Så uppger NOREEN i *Sv. språkl.* s. 30, men i Fr. lj. § 106,1 säger han, att tonvikten ligger på ordets första stafvelse.

(fallande) ock ꝛa (stigande), men att målet för öfrigt endast äger enkla aksenter. Om dessas antal, skillnad i tonhöjd ock ordningsföljd i de särskilda orden har jag tyvärr ingenting att meddela. Enligt hvad jag trott mig finna, torde emellertid någon grundväsentlig olikhet i detta afseende knappast förefinnas mellan målet ock högsvenskan, sådan den i allmänhet talas af uppländingar.

Ur formläran.

Substantiv.

§ 199. Målet äger tre genus ock iakttager i motsats mot det talade riksspråket noggrant skillnaden mellan maskulinum ock femininum äfven i sådana ord, som icke beteckna lefvande varelser. Genus utmärkes dels genom skilda former af 3:e personens personliga pronomen, dels genom olika ändelser hos substantivet själft eller till detsamma hörande artiklar ock adjektiv. I afseende på de enskilda ordens kön öfverensstämmer målet i allmänhet med riksspråket. Dock har jag anmärkt följande olikheter:

a) Maskulina äro: *aspa* hasp, *brǫsk* brosk, *dɪl̲* dill, *flag* flagg, *frǫsa* frossa, *jaŋa* hjärna, *jesa* hjässa, *júl̥sɪ̲'ẹkra* hjuleker, *kǫk* kok, *kust* kust, *lásare't̲* lasarett (folketym. efter **rådsturätt, häradsrätt?**), *lǫgə* låga, *mal̥d* mäld, *mǿgəl̥* mögel, *pasma* pasma, *pena* penna, *rɪsta* vrist, *sak* sak, *skadə* skada, *skǫla* skola, *skrat̲* skratt, *staga* stadga, *stal̲* stall, *sad̲* sådd, *telegrám* telegram, *tɪ̲d* tid, *tvɪst* tvist, *vada* våda, *yt̲* hytt.

b) Feminina äro: *avgrund* afgrund, *brad̲* brädd, *bakt* bukt, *fløj* flöjel, *frékən* fräken, *fag* fång, så mycket man kan bära i famnen, *grad* grad, *gravad̲* grafvård, *granlat* grannlåt, *grɪ̲ẹn* gren, *grund* grund, *jal̥* (jfr § 47) gärde, *kran* kran, *lest* skoläst, *mɪ̲ẹd* slädmed, *masa* måse, *rør* rör, *røsa* röse, *skur* regnskur, *star̲* starr, *stǿv̲əl̥* stöfvel, *stégsəl* stängsel, *sɛlv* solf, *táfəl* toffel, *tar* tår, *var* vår, *av* håf.

c) Neutra äro: *drúm̲əl̥* (äfven mask.) drummel, *dynt* (äfven mask.) dynt, *fegkǫl̥* fenkol, *ɪ̲l* il, *knɪ̲veg* knifsägg, *fsek* käke, *skákəl̥* skakel, *spɪ̲l* spjäle, *spɪlt* spilta, *stɪ̲ẹk* (i plur. fem.) stek, *styb̲* stybb.

Maskulina.

§ 200. Obestämd pluralis ändas på *-ar*, bestämd på *-a*. Urspr. an-stammar ändas i obestämd singularis vanligast på *-a*, mindre ofta på *-ə* (jfr § 213):

drøm̱ dröm	*drǿm̱ən*	*drøm̱ar*	*drøm̱a*
dreɣ dräng	*dréɣən*	*dreɣar*	*dreɣa*
bạt båt	*bạ́t'ǹ*	*bạtar*	*bạta*
braṉ brunn	*braṉ*	*braṉar*	*braṉa*
bɜ'ṭ'ǹ botten	*bɜ'ṭ'ǹ*	*bɜṭnar*	*bɜṭna*
kveḻ kväll	*kveln*	*kveḻar*	*kveḻa*
tịstɪl tistel	*tịstɪln*	*tị́stɪla'r*	*tị́stɪlá*
ạpal apel	*ạpaln*	*ạ́pa'ḻar*	*ạ́pa'ḻa*
stọl stol	*stọl̩n*	*stọlar*	*stọla*
fẹ́gəl fågel	*fẹ́gəl̩n*	*fẹglar*	*fẹgla*
aksọl axel	*aksọl̩n*	*áksọ'lar*	*áksọ'la*
ǫr stenig holme	*ǫn*	*ǫrar*	*ǫra*
ạ́kər åker	*ạ́kən*	*ạkrar*	*ạkra*
by̱ by	*by̱n*	*by̱ar*	*by̱a*
eɣna hägnad	*eɣnan*	*eɣnar*	*eɣna*
stẹga, -ə stege	*stẹgan, -ən*	*stẹgar*	*stẹga*
ạna bösshane	*ạnan*	*ạnar*	*ạna*
pɪṉa pinne	*pɪṉan*	*pɪṉar*	*pɪṉa*
aḻa nätsänke	*aḻan*	*aḻar*	*aḻa*
spọla spole	*spọlan*	*spọlar*	*spọla*
spẹra sporre	*spẹran*	*spẹrar*	*spẹra.*

Sålunda böjas vidare t. ex. *kọk* kok, *ask* ask, *alm* alm, *arm* orm, *streɣ* sträng, *fɪskjụs* fiskljuse, *est* häst, *vant* vante, *spạn* spån, *taḻ* tall, *staḻ* stall, *beɣɪl* bengel, *arḳɪl* hafssimpa, *sɔm̱ər* sommar, *aḇər* abborre, *sạ* så, *ʃy̱* sky; *aspa* hasp, *jáls-ạ'da* eldsvåda, *skạta* skate, trädtopp, *rɪsta* vrist, *tum̱a* tumme, *pạsma* pasma, *rọ́spɪ'gə* rospigg, *lọga* loge, *flạga* i *lị́nflạ'ga*, *tọ́flạ'ga* lintapp, blåntapp, *aga* agg, *taga* tagg, *slaɣa* slang, *rámp-táɣa* rumptång, *daɣka* ljusdank, *ʃsøs̱la* körtel, *vạgla* hönsvagel, *ɔ́ɔ̨ɪ'ạkra* hjuleker, *tuḻa* årtull, *njụra* njure.

Anm. Delvis afvikande äro:

dạg dag	*dạ́gən*	*dạgar*	*dạga*
trạd tråd	*trạn*	*trạdar*	*trạda*

ʃø̱ sjö	*ʃøṉ*	*ʃø̱ar*	*ʃø̱a*
snø̱ snö	*snøṉ*		
fam̱ famn	*fám̱ə̀n*	*famnar*	*famna*
oɣ ugn	*óɣə̀n*	*oɣnar*	*oɣna*
vaɣ vagn	*váɣə̀n*	*vaɣnar, vaɣn*	*vaɣna*
mø̱ra morgon	*mø̱ra*	*mø̱ŋar*	*mø̱ŋa*
afta afton	*afta*	*aftnar*	*aftna*
mą̱na måne	*mą̱n*		
áftavą̱'lə aftonvard	*áftavą̱'l̥ɲ.*		

§ 201. Obestämd pluralis ändas på *-ər* (eller *-ɜr*), bestämd på *-əndər* (eller *-ɜndɜr*):

lǫs lots	*lǫ́sə̀n*	*lǫsər*	*lǫ́səndə'r*
vark värk	*várkə̀n*	*varkər*	*várkjəndə'r*
præst prest	*prǽst'ǹ*	*præstər*	*prǽstəndə'r*
væṉ vän	*væṉ*	*væṉər*	*vǽṉəndə'r*
vą̱l strömmingsval	*vą̱l̥ɲ*	*vą̱lər*	*vą́ləndə'r.*

Sålunda böjas vidare t. ex. *grɪ̱s* gris, *øktɪ̱d* högtid, *grę̱k* grek, *katolɪ́k* katolik, *potą́t* potatis, *gaɖɪ'st* gardist.

Anm. 1. Delvis afvikande äro:

sø̱n son	*sø̱n*	*sø̱nər*[1]	*sǿnəndə'r*
ną́gə̀l nagel	*ną́gə̀l̥ɲ*	*nę̱glər*	*ną́gləndə'r.*

Anm. 2. *lǫs*, *vark*, *grɪ̱s*, *vą̱l* ock *ną́gə̀l* böjas äfven efter § 200. Af *ną́gə̀l* fins dessutom i best. plur. blandformen *ną́gləndə'r.*

§ 202. Obestämd pluralis ändas på *-ər*, bestämd på *-ra*. Hithörande ord ha fortis-lenis i de plurala formerna:

fǫt fot	*fǫ́t'ǹ*	*fǿt̥ə̀r*	*fǿt̥rà*
bǫkstą̱v bokstaf	*bǫ́kstą̱'vən*	*bǫ́kstę̱'vər*	*bǫ́kstę̱'vra*
są̱k sak	*są́kə̀n*	*są́kə̀r*	*są́krà*

---

[1]) För omkring tio år sedan hörde jag i Lohärad såsom obest. plur. af *sø̱n* formen *søṉjər*, ock i Söderbykarl fins enligt meddelande af fil. lic. EDVARD ALÉN icke blott detta *søṉjər* (eller *sɣṉjər*) utan äfven *væṉjər* vänner, som under formen winjär också träffas i det s. 40, noten omnämnda bröllopskvädet. Möjligen är det egendomliga *j* i dessa ord det slutliga resultatet af en småningom fortgående palatalisering af *n* före ändelsens ursprungliga i (jfr *ɧj*, *gj* i §§ 165, 171). NOREENS förklaring af liknande värmländska former i Dalbym. § 170 lämpar sig icke för Roslagsmålen.

Anm. 1. Delvis afvikande äro:

stɑd stad	*stɑn*	*stɑ́dər*	*stɑ́drà*
brɑn brand	*brɑn*	*brándər*	*brándrà*
fɑr fader	*fɑdəŋ*	*fɑ́dər*	*fɑ́drà*
brɔr broder	*brɔdəŋ*	*brɔ́dər*	*brɔ́drà*
bɔndə bonde	*bɔn*	*bɔ́ndər*	*bɔ́ndrà*
mɑn man	*mɑn*	*mɑn*	*mɑ́nà*
spɑn spann	*spɑn*	*spɑn*.	

Anm. 2. *fɑ́drà* har jag blott hört i sammansättningarna **fɑ'rfɑ'dra** förfäderna, *fárfɑ'dra* farfäderna (därjämte fins ock formen *fárfɑ'drar* enligt § 200), *mɑn* endast i sammansättningarna *lansman* länsman, *ágalsmán* engelsman. *spɑn* betyder den uppmätta sädeskvantiteten, hvaremot *spɑn* målkärl böjes enligt § 200. Hit höra äfven de plurala *fréndər* fränder, *fiəndər* fiender (däraf ock en dunkel form *fiəndà* i uttrycket *fiəndà kámər* fienden kommer).

§ 203. Obestämd pluralis ändas på *-ə*, bestämd på *-a*. Hit höra ord på *-arə* samt *ríəsandə'*:

klákarə' klockare	*klakaŋ*	*klákarə'*	*klákará*
skɔ́lmə'starə skolmästare	*skɔ́lmə'staŋ*	*skɔ́lmə'starə*	*skɔ́lmə'stara*
skomɑ́karə skomakare	*skomɑ́kaŋ*	*skomɑ́karə*	*skomɑ́kara*
ríəsandə' resande		*ríəsandə'*.	

§ 204. Obestämd pluralis ändas på *-r*, bestämd på *-ndər*:

skɔ sko	*skon*	*skɔr*	*skóndər*
-bɔ bo ss. Rådmansöbo, Björköbo	*-bon*	*-bɔr*	*-bóndər*.

Feminina.

§ 205. Obestämd pluralis ändas på *-ar*, bestämd på *-andər* eller *-a* (mindre ofta):

ɑr åra	*ɑ́rà*	*ɑrar*	*ɑ́ra'ndər*	*ɑra*
vag vägg	*vágjà*	*vagjar*	*vágja'ndər*	*vagja*
saŋ säng	*sáŋjà*	*saŋjar*	*sáŋja'ndər*	
tidniŋ tidning	*tídniŋá*	*tídniŋa'r*	*tídniŋa'ndər*	*tídniŋá*

ądər åder	*ądrà*	*ądrar*	*ądra'ndər*	*ądra*
sóḳən socken	*sóḳnà*	*soḳnar*	*sóḳna'ndər*	*soḳna*
sʏstər syster	*sʏ'strà*	*sʏstrar*	*sʏ'stra'ndər*	*sʏstra*
fastər faster	*fástrà*	*fastrar*	*fástra'ndər*	*fastra*
mostər moster	*móstrà*	*mostrar*	*móstra'ndər*	*mostra.*

Sålunda böjas vidare t. ex. *fər* fåra, *vąr* vår, *fur* skata, *nąr* dörrslå, *dər* dörr, *yl* hylla, *ąl* al, *jąl* gärde, *grąn* gran, *rıąn* gärdesren, *kvąŋ* kvarn, *ąd* hud, *bǫd* bod, *rąd* rad, *fıąd* sked, *ąd* ejderhona, *grınd* grind, *lınd* lind, *daḷd* däld, *nǫt* fisknot, *mast* mast, *jakt* jakt, *last* skoläst, *asp* asp, *tǫg* tåg, *vąg* våg (vikt), *vıḳ* vik, *byərk* björk, *fag* fång, *ag* äng, *ądŋıg* ordning, *nę́vər* näfver, *fı́ądər* fjäder, *óksəl* oxeltand ock oxelträd.

Anm. 1. Delvis afvikande äro:

mǫr moder	*mǫ́drà*	*mǫdrar*	*mǫ́dra'ndər*
dǫtər dotter	*dǫ́trà*	*dǫtrar*	*dǫ́tra'ndər*
frụ fru	*frụ*	*frụar*	*frụ́a'ndər.*

Anm. 2. *tąr* tår har i best. plur. endast *tąra* (ej *tąra'ndər*), *stóvəl* stöfvel endast *stǫvla* (ej *stǫ́vla'ndər*).

§ 206. Obestämd pluralis ändas på *-ər*, *-ər*, bestämd på *-əndər*, *-ənder*. Ändelserna *-ər*, *-ənder* äro nästan de ensamt brukliga hos ursprungliga an-stammar; dessa ändas i obest. sing. oftast på *-a*, men äfven på *-a* eller (sällan) *-ə*, *-u*; i best. sing. oftast på *-a*, men äfven på *-a* eller (sällan) *-ə*, *-u* (jfr §§ 213, 218 c β). Ex.

vąg våg, bölja	*vą́gà*	*vągər*	*vą́gəndə'r*
slakt släkt	*sláktà*	*slaktər*	*sláktəndə'r*
aṭ ärt	*áṭà*	*aṭər*	*áṭəndə'r*
flaska flaska	*flaska*	*flaskər*	*fláskəndə'r*
skarpa skorpa	*skarpa*	*skarpər*	*skárpəndə'r.*

Sålunda böjas vidare t. ex. *trakt* trakt, *vakt* vakt, *skrıft* skrift, *røst* röst, *fǫvıst* fiskebod, *fast* fånglina, *sarj* sorg, *akfǫn* auktion samt alla feminina an-stammar.

Anm. 1. Delvis afvikande äro:

yksə yxa	*yksə*	*yksər*	*y'ksəndə'r*
mark mark	*márkjà*	*márkər* (se § 207)	*márkjəndə'r.*

Anm. 2. *faṣṭu* förstuga, *bastu* badstuga ock *ustru* hustru ha i plur. *-ur*, *-undər* jämte *-ər*, *-ənder*.

Anm. 3. *bøksər* byxor har i best. plur. vanligen *bøksa* (jämte det sällsynta *bǫ́ksəndə'r*), *strampa* strumpa har på samma

ställe *strampa* jämte *strámpəndə'r;* jfr härmed de bestämda pluralformerna *spøna* spenarne (af det för öfrigt maskulina *spøna* spene) ock *jşaŋa* kängerna (jämte *jşáŋəndə'r* af *jşaŋ* mask. efter § 201).

§ 207. Obestämd pluralis ändas på *-ər*, bestämd på *-ra*. Bägge formerna ha fortis-lenis:

nat natt	*nátà*	*nátər*	*nátrà*
tand tand	*tándà*	*tándər*	*tándrà*
taŋ tång	*táŋjà*	*táŋər*	*táŋrà*
grøp grop	*grǿpà*	*grǿpər*	*grǿprà*
bøk bok	*bǿkjà*	*bǿkər*	*bǿkrà*
nøt nöt	*nǿtà*	*nǿtər*	*nǿtrà*
jet get	*jétà*	*jétər*	*jétrà.*

Så böjas ock *and* and, *and* hand, *rand* rand, *strand* strand, *spaŋ* spång, *staŋ* stång, *vraŋ* båtträ, *áŋər* plur. änger, *rot* rot, *gnet* gnet.

Anm. Delvis afvikande äro:

gøs gås	*gǿsà*	*jøs*	*jǿsà*
lus lus	*lúsà*	*løs*	*lǿsà*
myl mil	*mýlà*	*myl*	*mýlà.*

§ 208. Obestämd pluralis ändas på *-r*, bestämd på *-ndər*:

bro bro	*bro*	*bror*	*bróndər*
tø tå	*tø*	*tør*	*tǿndər.*

Så böjas ock *klo* klo, *ro* ro (höft), *so* so, *rø* skeppsrå, *slø* slå, *vrø* vrå.

Anm. Delvis afvikande är:

ko ko	*ko*	*kor*	*kóndər* (jfr § 204).

Neutra.

§ 209. Obestämd pluralis är lika med obestämd singularis, bestämd pluralis ändas på *-a*. Hit höra alla neutra på konsonant:

jør skär	*jǿrà*	*jør*	*jǿrà*
øg ägg	*ágà*	*øg*	*ágjà*
fi'gər finger	*fi'ŋrà*	*fi'ŋər*	*fi'ŋrà*
øşəl anus	*áşələ'*	*øşəl*	*áşəlá.*

Så böjas vidare t. ex. *rǫr* roder, *kǫr* kar, *ǫl* bokstaf, ord, *tryn* tryne, *grun* grund, *bragd* plur. fiskbragd, *ǫŋ* horn, *tǫg* tag, *krǫk* kräk, *sprǫk* språk, *jústər* ljuster, *ótər* tång (fucus).

§ 210. Obestämd pluralis ändas på *-ər*, bestämd på *-ərndər*. Hit höra tvåstafviga neutra på *-ə*:

dɪkə dike	*dɪkə*	*dɪkər*	*díkərndə'r*
uvə hufvud	*uvə*	*uvər*	*úvərndə'r.*

Så böjas vidare t. ex. *rɪkə* rike, *stykə* stycke, *takə* täcke, *rǫstə* röste, *bɪatə* bete, *ámbytə* ombyte, *brǫdə* bräde, *klǫdər* plur. kläder, *rǫsə* röse, *dusə* dussin, *vɪtnə* vittne, *ǫrə* ärr, *jǫselə* kärl, *stalə* ställe, *aplə* äple.

Anm. *ǫrə* har i obest. plur. *ǫrə*.

§ 211. Obestämd pluralis ändas på *-r*, bestämd på *-ndər*:

trǫ trä	*trǫ*	*trǫr*	*trǫndər*
bǫ fogelbo	*bǫ*	*bǫr*	*bǫndər*
strǫ strå	*strǫ*	*strǫr*	*strǫndər.*

Så böjas äfven *bɪ* bi, *knǫ* knä, *stǫ* städ, *stǫ* sto.

§ 212. Alla former äro lika. Hit höra tvåstafviga ord på annan vokal än *-ə*:

ǫla ållon	*ǫla*	*ǫla*	*ǫla*
ala hallon	*ala*	*ala*	*ala*
laka lakan	*laka*	*laka*	*laka.*

Så böjas äfven *smultra* smultron, *ǫda* odon, *tranja* tränjon, *jǫtra* hjortron, *tɪstra* svarta vinbär, *njupa* nypon, *svɪska* sviskon, *fɪka* fikon, *pɪra* päron, *nysta* nystan, *jama* hemman, *syska* syskon.

Anm. 1. Delvis afvikande äro:

øga öga	*øga*	*øga*	*øga*
øra öra	*øra*	*øra*	*øra*
jata hjärta	*jata*	*jata*	*jata.*

Anm. 2. Orden på *-a* få någon gång ändelsen *-o* i stället för *-a*; jämte *syska* höres stundom *syska*.

---

§ 213. Skillnaden mellan nominativen ock akkusativen fortlefver ännu i singularis af substantiv, som utmärka lefvande varelser, såväl propria som appellativ. Nominativen, som vanligen blott tjänstgör som subjekt (sällan som objekt

eller efter preposition), ändas hos mask. på *-ə*, hos fem. på *-a*. Ackusativen, som användes som objekt, efter preposition ock såsom grundval för genitiven (men aldrig som subjekt), ändas hos mask. på *-a*, hos fem. på *-ʁ* (propria) eller *-ɑ* (appellativ; jfr dock § 214,2 a).

Hos appellativen iakttages samma formskillnad äfven i bestämd ställning:

nom.	ack.	nom.	ack.
antə Anders	*anta*		
stɪ̱na Stina	*stɪ̱nʁ*		
pʁɟkə pojke	*pʁɟka*	*pʁɟkən*	*pʁɟkan*
stɪnta flicka	*stɪntɑ*	*stɪnta*	*stɪntɑ*.

Så böjas t. ex. *mat̲e* Matias, *las̲ə* Lars, *kal̲ə* Karl, *ol̲ə* Olof, *ɟarkə* Erik, *tɪlda* Tilda, *ká̱rolɪ̱'na* Karolina, *gʁs̲ə* gosse, *oksə* oxe, *a̱rə* hare, *gum̲a* gumma.

Anm. Genom analogi har maskulinernas *-a* spridt sig äfven till sådana namn, som i nominativen ändas på konsonant; sålunda får man synnerligen ofta i oblik ställning höra sådana former som *á̱gu̱'sta'* August, *ó̱làva'* Olof, *é̱mə̀la'* Emil, *sá̱mə̀la'* Samuel, *máp̱nu̱'sa'* Magnus.

§ 214. Utom i sammansättningar såsom *daksɟu̱s* dagsljus, *døs̲bed̲* dödsbädd, *lánsme̱'tarə* landtmätare, *lɪ̱vstɪ̱d* lifstid, *rɪks-dá̱lər* riksdaler m. fl. ock sådana stelnade uttryck som *te-ʃós̲*, *te-láns*, *te-skóks* till sjös, lands, skogs o. d. har jag icke träffat någon genitiv af andra ord än personnamn ock sådana appellativ, som utmärka person, såvida de stå i bestämd ställning; i alla andra fall undvikes denna kasus genom omskrifning på ett eller annat sätt.

Genitiven ändas på *s*, som

1) hos nomina propria fogas

a) till objektsformen på *-a*, *-ʁ* (se § 213), om ordet böjes såsom ursprunglig an-stam, t. ex. *las̲as* Lasses, *ol̲as* Olles, *stɪ̱nʁs* Stinas, *tɪldʁs* Tildas.

b) till subjektsformen i de öfriga, t. ex. *á̱mə̀ls* Emils, *sá̱mə̀ls* Samuels, *vɪ'ktòs̲* Viktors, *á̱dàlts* Adolfs, *lúd̲vìks* Ludvigs, *vɪ'l̲ə̀lms* Vilhelms, *áska'ʂ* Oskars, *klá̱sə̀s* Klas', *fránsə̀s* Frans', *ɟó̱nasə's* Jonas', *mar̲ɪ̱s* Maris, *saf̲ɪ̱s* Sofis. Dock hafva äfven hithörande maskuliner synnerligen ofta ändelsen *-as* genom invärkan från föregående grupp (1 a), t. ex. *ɟa̱n ó̱làva's* Jan Olofs, *á̱gu̱'sta's*

Augusts, *máṉnu`sa`s* Magnus', *jǫ́kàpa`s* Jakobs, *jǫ́sə̀pa`s* Josefs, *ǫ́dàlta`s* Adolfs, *lúḏvìka`s* Ludvigs, *sǫ́mə̀la`s* Samuels, *ę́mə̀la`s* Emils (jfr Arw. Handl. III, s. 121 **andirsa** Anders', **lafrintsa-dottir**, 153 **Jönissa Dotter**).

2) hos appellativen fogas

a) till den obestämda objektsformen på *-a*, *-ɐ* (se § 213), såvida ordet är singularis af en ursprunglig **an-stam**, t. ex. *pɐjkas* pojkens, *gɐs̱as* gossens, *guḇas* gubbens, *pɪ̱gɐs* pigans, *stɪntɐs* flickans, *gum̱ɐs* gummans (analogibildningar efter orden i § 214, 1 a).

b) till den bestämda formen i alla andra fall, t. ex. *dráṉə̀ns* drängens, *draṉas* drängarnes, *prástə̀ns* prestens, *prástəndə'ṣ* presternas, *klaḵaṣ* klockarns, *kláḵarás* klockarnes, *dǫ́tràs* dotterns, *dǫ́ṯra'ndəṣ* döttrarnas, *pɐjkas* pojkarnes, *pɪ́gɐndɐ'ṣ* pigornas.

§ 215. Af arkaismer från målets synpunkt har jag endast antecknat följande: *býsə̀ns fɐlk* byns folk, *gǫ́ṣə̀ns baṉ* gårdens barn, *dǫ́dadạ'gar* döddagar, *pɪ́ṉstatɪ̱'d* pingsttid, *sláṯatɪ̱'d* slåttertid, samt det allmänt brukliga *ta ḵjɐrkjɐr* till **kyrkan** (jfr gottländskans **-ur** ock Tim. skrå 25,44 **gatur moot**).

Om de bestämda formerna på *-ndər*, *-ndɐr*[1] **ock** *-a*.

§ 216. Följande sammanställning torde göra de många hithörande formerna lättare att öfverskåda.

1. Former på *-ndər*, *-ndɐr:*

	Fsv. grundformer	Mellanformer	Målets former
nom. pl.	**prästener**	**prästenr**	*prástəndə'r*
	skoner	**skoner, skonr**	*skóndə̀r*
nom. ack. pl.	**åranar**	**åranr**	*ǫ́ra'ndər*
	röstenar	**röstenr**	*rǿstɐndɐ'r*
	flikkonar	**flikkonr**	*flɪ́ḵɐndɐ'r*
	konar	**konar, konr**	*kóndə̀r.*

[1]) Dessa ändelser förekomma äfven inom de till Vätö gränsande socknarna Bro, Söderbykarl ock Väddö; däremot får man aldrig höra dem i Rådmansö, som äfven är grannsocken till Vätö. Denna dialektskillnad har gifvit anledning till följande tvenne i Vätö ofta hörda strofer:

kona, skona, Rådmansöbona
konder, skonder, Vätsockenbonder.

2. Former på *-a:*

	Fsv. grundformer	Mellanformer	Målets former
nom. sg.	**solen**	**solen, -ę**	*sǫ́là*
	yksen	**yksen, -ę**	*ɣksə*
	flikkan	**flikkan, -ą**	*flɪḵa*
	kon	**kon, kǫ**	*kǫ*
ack. sg.	**solena**	**solen, -ę**	*sǫ́là*
	yksena	**yksen, -ę**	*ɣksə*
	flikkona	**flikkon, -ǫ**	*flɪḵɑ*
	kona	**kona, kon, -ǫ**	*kǫ*
ack. pl.	**hästana**	**hästan, -ą**	*ɛsta*
	klokkarana	**klokkaran, -ą**	*kláḵará*
	fötrena	**fötren, -ę**	*fǿṯrà*
nom. ack. pl.	**skären**	**skären, -ę**	*ʃą́rà*
	öghonen	**öghonn, ögon, -ǫ**	*ø̱gɑ*
	aldonen	**aldonn, aldon, -ǫ**	*ą̱lɑ*
	lakanen	**lakann, lakan, -ą**	*lą̱ka.*

Utvecklingen har försiggått enligt följande ljudlagar:

§ 217. Formerna på *-ndər, -ndɐr:*

a) *Är den bestämda formen i fsv. trestafvig eller mer än trestafvig, faller sista stafvelsens vokal, säkerligen emedan denna hade lenis.* Sålunda uppkomma de antagna mellanformerna **prästenr, åranr, röstenr, flikkonr,** tvifvelsutan med fortislevis ock sonantiskt slut-r. Dessa fortlefva ännu i Söderbykarlsmålets **prestönör, åranör, röstönör, flikkönör** (enligt lic. Alén vanliga biformer till formerna på *-ndər*). Att regeln icke får utsträckas till de tvåstafviga **skoner, konar,** synes mig bevisas af slutstafvelsens kvarstående vokal i målets *tą́kə̀, sǫ́là, ʃą́rà,* som motsvara fsv. **taket, solen, skären;** mellanformerna **skonr, konr** hafva således oberoende af denna ljudlag uppstått genom analogibildning efter de öfriga på **-nr,** i jämförelse med hvilka sådana ord som **skoner, konar** utgjorde ett försvinnande fåtal (jfr §§ 204, 208, 211).

b) *Ett eufoniskt* **d** *inskjutes mellan* **n** *ock* **r,** såsom i *andra* andra, *mɪ́ndrə̀* mindre, *ɪndra* indre, *tándə̀r* tänder. Fult regelbundna äro således *ą́ra'ndər, skóndə̀r, kóndə̀r;* vokalförkortningen i *skóndə̀r, bóndə̀r, kóndə̀r* (§§ 204, 208) beror kanske på analogi efter *tándə̀r, ándə̀r, bǿndə̀r;* jfr dock äfven den korta vokalen i best. sg. *skon̲, bon̲.* I de återstående *prástəndə'r,*

antaga serien **solena-solna-*sǫ́là*, skären-skärena-skärna-*ʃą́rà*** [ock **fötrena-fötrna-*fǿt̠rà*]** är hvad Vätömålet beträffar lika omöjligt som att leda *esta* ur **hästana** genom mellanformen **hästna** (se *α*).

En annan utväg att förklara detta *-a*, först föreslagen af AASEN (Gr. s. 144), är antagandet, att det genom analogi spridt sig från best. sg. af svaga fem. till andra former[1]. Hvad de starka fem. beträffar, är detta osannolikt, emedan ordet *yksə* (jfr *δ*), det enda som i aksentförhållandena stämmer med de svaga fem. ock som därför i första hand borde hafva gripits af analogien, i best. sg. icke ändas på *-a*, utan på *-ə*. Ännu mindre kan det neutrala *ʃą́rà* så uppfattas. Man ser nämligen icke den minsta anledning, hvarför ett närmande skulle äga rum mellan sing. af ett genus ock plur. af ett annat. AASEN (Gr. s. 152)

---

[1]) I Dalbym. § 172, anm. 4:2, 5 ansluter sig NOREEN med afseende på detta mål till AASENS förklaring med afböjande af LYNGBYS (att **-a** ljudlagsenligt motsvarar fsv. **-in**). Mot den senare gör han följande tvänne inkast:

a) *bǫ́kā* kan ej komma af fsv. **bokin**, ty detta borde hafva gifvit *'bǫʒan*, liksom fsv. **systkin** gifvit *sǫ́s̠'n*. Detta *sǫ́s̠'n* bevisar emellertid ingenting, emedan det själft tarfvar förklaring såsom stridande mot målets ljudlagar. Sammanhåller man nämligen § 118 (senare delen) med medgifvandet i § 172, anm. 4:2, att best. sing. fem. *gą́ta* fult regelbundet motsvarar ett äldre **gatan**, måste man tillerkänna Dalbymålet den ljudlagen, att fsv. kort **n** städse faller i slutljud (såvida icke den normala utvecklingen hämmas af analogibildningar). Således har *bǫ́kā* som sig bör förlorat **n**, men *sǫ́s̠'n* är undantag, såvida nämligen det värkligen motsvarar det fsv. **systkin**, ock icke det fsv. **systkini**, med hvilket det enligt målets lagar fullkomligt stämmer. b) Best. sg. af af fem. **ja**-stammar, t. ex. *ǽŋa*, kan endast komma från sådana former som **'ængjan** (analogi efter **gatan**), icke från **ængin** l. **ængina**, ty detta borde ge *æŋ̠ən* eller *æŋ̠a*, liksom **drængin** gifvit *drǽŋ̠ān*. Såsom stö[illegible] åberopar N. egendomligt nog (§ 155 som bör vara) § 159, hvilken m[illegible] klara skäl uppvisar raka motsatsen, nämligen att **ængin** regelbundet g[illegible] *ǽŋā*, att likaså **drængin** regelbundet borde ge *drǽŋ̠ān* (enligt § 153), m[illegible] att *drǽŋ̠ān* är en mot ljudlagarna stridande analogibildning efter ob[illegible] sg. *dræŋ̠*. Ännu torde således icke något skäl vara anfördt, hva[illegible] icke Dalbymålets bestämda former på **-a** kunna förklaras på samma [illegible] som Vätömålets. Om denna förklaring också passar för några andr[illegible] de svenska landsmålen är en fråga som icke kan besvaras förr, än [illegible] vunnit en noggrannare kännedom om de särskilda målens ljudlagar[illegible] ingenting hindrar, att samma former inom olika dialekter kunna [illegible] resultatet af en helt olika utvecklingsgång.

böjningsändelser, hvadan **hästaner, klokkaraner** borde hafva gifvit *ásta'ndər, kláḵara'ndər* (analoga med *ą́ra'ndər*). Dessa nominativer hafva också otvifvelaktigt en gång, kanske icke så länge sedan[1], funnits i målet, men sedan fått vika för ackus. *ɐsta, kláḵará*. Likaså har det gått i obest. sing. af maskulina substantiv; det fsv. **häster** borde ljudlagsenligt (jfr det bibehållna *r* i nom. sg. mask. hos adj.) hafva gifvit *ástə̀r*, som blifvit utträngdt af ack. *ɐst*. Att så är förhållandet bevisas ytterligare af de bägge orden *mǭrɐ* morgon, *aftɐ* afton, som icke kunna vara gamla nomin., emedan slut-n där ursprungligen var långt ock följaktligen i målet borde hafva kvarstått (jfr *an̲* han, *mɪn̲ dɪn̲, sɪn̲* min, din, sin samt adj. ock partic. på *-ən, -ɪn*). Tvärtom har i best. pl. af orden i §§ 201, 204 nom. *prástɐndɐ'r, skóndə̀r* utträngt ack., som borde hetat *prɐstə, skǫ* (jfr *ɥksə, kǫ*).

β) -ǫ → -*ɐ*: *flɪḵɐ, ǭgɐ, ą̄lɐ*. Troligen är just det äldre nasaleringsstadiet anledningen, hvarför ändelsen har *ɐ* för det ursprungliga -o, hvilket eljes vanligen i ändelser öfvergår till -*ɐ* (jfr plur. *flɪḵɐr*, samt *sǭn* son, men *ją̄nsɐ* § 135 B 3 a). Är detta antagande riktigt, så är -*ɐ*, -*u* den ljudenliga ändelsen i obest. sing., -*ɐ* i best. sing. af fem. **an**-stammar, ehuru numera analogibildningar åt båda hållen rubbat det ursprungliga förhållandet (jfr § 213).

γ) -ę → -*a* i stafvelse med lenis: *sǫ́là, ʃą́rà, fǿṯrà*. Öfvergången från -ę till -*a* skedde likväl icke i ett slag. -ę öfvergick först genom åtskilliga mellanstadier (*ę̨, ǣ̨, ą̨*) till ą, som sedan (enligt *α*) öfvergick till -*a*. Att nasaleringen sålunda gaf *a*-klang åt en ursprunglig **e**-vokal[2] stämmer förträffligt med att den skyddade **a**-klangen hos ett ursprungligt **a**, som eljest borde hafva öfvergått till *a* (§§ 36 d, 37).

Fsv. **solen, solena, skären, fötrena** hafva således enligt min åsikt gifvit *sǫ́là, ʃą́rà, fǿṯrà* på samma sätt som **hästana** gifvit *ɐsta*, **flikkona** *flɪḵɐ*. Att i dess ställe med RYDQVIST

äfven Dalbymålets *hǽstan* ur fsv. ack. **hästana**, med hvilket det ljudlagsenligt stämmer; nom. **hästanir** borde däremot ha gifvit *hæstanə* (enligt §§ 68, 69, 127,3, 169 anm. 2).

[1]) Enligt meddelande af lic. ALÉN äro sådana maskulina former som **hästanör, hästandör, oxanör, oxandör** (jämte **hästa, oxa**) ännu i full användning i Söderbykarls socken.

[2]) Jfr öfvergången från lat. **en, em** till franskt nasaleradt **a**-ljud, samt PAULS förklaring af isl. **drekka, spretta** i Beitr. VI, s. 77, 78.

antaga serien **solena-solna-*sǫ́là***, **skären-skärena-skärna-*fǫ́rà*** [ock **fötrena-fötrna-*fǫ́tṛà***] är hvad Vätömålet beträffar lika omöjligt som att leda *asta* ur **hästana** genom mellanformen **hästna** (se *α*).

En annan utväg att förklara detta *-a*, först föreslagen af AASEN (Gr. s. 144), är antagandet, att det genom analogi spridt sig från best. sg. af svaga fem. till andra former[1]. Hvad de starka fem. beträffar, är detta osannolikt, emedan ordet *ɣksə* (jfr *δ*), det enda som i aksentförhållandena stämmer med de svaga fem. ock som därför i första hand borde hafva gripits af analogien, i best. sg. icke ändas på *-a*, utan på *-ə*. Ännu mindre kan det neutrala *fǫ́rà* så uppfattas. Man ser nämligen icke den minsta anledning, hvarför ett närmande skulle äga rum mellan sing. af ett genus ock plur. af ett annat. AASEN (Gr. s. 152)

---

[1]) I Dalbym. § 172, anm. 4:2. 5 ansluter sig NOREEN med afseende på detta mål till AASENS förklaring med afböjande af LYNGBYS (att **-a** ljudlagsenligt motsvarar fsv. **-in**). Mot den senare gör han följande tvänne inkast:

a) *bǫ́kä* kan ej komma af fsv. **bokin**, ty detta borde hafva gifvit *'bǫḫan*, liksom fsv. **systkin** gifvit *sǫ́ʂ'n*. Detta *sǫ́ʂ'n* bevisar emellertid ingenting, emedan det själft tarfvar förklaring såsom stridande mot målets ljudlagar. Sammanhåller man nämligen § 118 (senare delen) med medgifvandet i § 172, anm. 4:2, att best. sing. fem. *gǫ́ta* fult regelbundet motsvarar ett äldre **gatan**, måste man tillerkänna Dalbymålet den ljudlagen, att fsv. kort **n** städse faller i slutljud (såvida icke den normala utvecklingen hämmas af analogibildningar). Således har *bǫ́kä* som sig bör förlorat **n**, men *sǫ́ʂ'n* är undantag, såvida nämligen det värkligen motsvarar det fsv. **systkin**, ock icke det fsv. **systkini**, med hvilket det enligt målets lagar fullkomligt stämmer. b) Best. sg. af af fem. **ja**-stammar, t. ex. *ǽŋa*, kan endast komma från sådana former som **'ængjan** (analogi efter **gatan**), icke från **ængin** l. **ængina**, ty detta borde ge *æɣan* eller *æɣa*, liksom **drængin** gifvit *drǽɣän*. Såsom stöd åberopar N. egendomligt nog (§ 155 som bör vara) § 159, hvilken med klara skäl uppvisar raka motsatsen, nämligen att **ængin** regelbundet ger *ǽŋä*, att likaså **drængin** regelbundet borde ge *drǽŋän* (enligt § 153), men att *drǽɣän* är en mot ljudlagarna stridande analogibildning efter obest. sg. *dræɣ*. Ännu torde således icke något skäl vara anfördt, hvarför icke Dalbymålets bestämda former på **-a** kunna förklaras på samma sätt som Vätömålets. Om denna förklaring också passar för några andra af de svenska landsmålen är en fråga som icke kan besvaras förr, än man vunnit en noggrannare kännedom om de särskilda målens ljudlagar; ty ingenting hindrar, att samma former inom olika dialekter kunna vara resultatet af en helt olika utvecklingsgång.

talar visserligen om en hos de nordiska språken från gammalt inneboende sträfvan efter öfverensstämmelse mellan best. fem. sing. ock best. neutr. plur., men detta torde vara ett något mystiskt sätt att förklara en likhet, som helt enkelt beror därpå, att former, som redan i de äldre nordiska språken öfverensstämde både med afseende på ändelse ock aksentuering, sedermera drabbats af samma ljudlagar ock följaktligen måst undergå samma växlingar utan någon påstötning af psykologisk art. För det maskul. *fǿṭrà* o. d. kan icke ens denna svaga förklaringsgrund åberopas.

fǿṭrà, *brǿdrà*, *bǿndrà* afge således ett ojäfvigt vittnesbörd om att målet en gång ägt formerna **fötren, brödren, böndren,** dessa i sin ordning apokoperade af ack. **fötrena, brödrena, böndrena,** likaväl som **hästan** af **hästana, flikkon** af **flikkona** (nom. pl. **fötrener** borde hafva gifvit *fǿṭrəndər*, som analogt med *ásta'ndər* fått vika för ack.). RYDQVIST vill i Sv. spr. lag. II, s. 341, IV, s. 413 frånkänna sådana best. pl.-former på -en af mask. ock fem. (om de senare se nedan) rätten att anses för naturliga språkalster, i det han påstår dem vara för meterns skull bildade af 1700-talets skalder; dessa konstprodukter skulle sedan hafva fått lif ock ingått dels i Stockholmsdialekten, dels i enstaka folkmål, såsom Mälartraktens ock Västerbottens. Härvid kan man likväl med fog göra två frågor. Hur kom det till, att ändelsen **-en** företrädesvis lades till gamla konsonantstammar (alla exempel Rydqvist anför äro nämligen sådana med undantag af Kellgrens **nymphren,** ett utländskt ord, som möjligen på den tiden i obest. pl. hette **nýmfèr,** samt Creutz' **örtren,** hvilket väl är analogibildning likaväl som Lucidors **gudinren, gästren, kraftren, elementren** i Ark. f. nord. fil. I, s. 233), ock hur kunde det vara möjligt för en poetisk böjningsändelse att på 1700-talet från hufvudstaden förflytta sig till Västerbotten ock blifva upptagen som en naturlig länk i därvarande folkmåls böjningssystem? Vida naturligare förefaller det mig därför att uppfatta dylika plur. på **-en** såsom dialektformer, hvilka under 1600- ock 1700-talen (jfr Columbi Ordeskötsel s. 3 **stäfren** ock Lucidors **kinnren**) af vissa författare äfven användes i skriftspråket. Samma ursprung hafva säkerligen också **männen, gässen, lössen, mössen,** hvilka antagligen hafva sin enstafviga, med neutrernas analoga form i

Neutr. ändas på *-t*, utom hos adjektiv på *-ən*, som i [illegible] ändas på *-ə*. Adjektiv på *-lɪgər* ha dock oftare *-lɪgə* (fsv. [illegible] än *-lɪt* (för **-ligt**). Adjektiv, som ändas på lång betonad [illegible] eller på *-t*, *-d* med föregående lång vokal förkorta voka[illegible] neutr. — *báskər* besk heter i neutr. *bakst*.

Mask.	Fem.	Neutr.
láṉər lång	*laṉ*	*laṉt*
ríẹnər ren	*rɪẹn*	*rɪẹnt*
ǫ́gər hög	*øg*	*økt*
blɪ́ndər blind	*blɪnd*	*blɪnt*
grǫ́vər grof	*grǫv*	*grǫft*
frɪ́skər frisk	*frɪsk*	*frɪst*
blạr blå	*blạ*	*blạt*
gạlən galen	*gạlə*	*gạlə*
váḵər vacker	*váḵər*	*váḵət*
gaṃal gammal	*gaṃal*	*gaṃalt*
stǫr stor	*stǫr*	*stǫt*
smạl smal	*smạl*	*smạlt*
gǫl gul	*gǫl*	*gǫlt*
dúktɪgə'r duktig	*duktɪg*, *-a*	*duktɪt*
tǫ́kugə'r tokig	*tǫkug*, *-a*	*tǫkut*
dạ́lɪgə'r dålig	*dạlɪg*, *-a*	*dạ́lɪgə'*, *-ɪt*
gǫ́dər god	*gǫd*	*gɐt*
rǫ́dər röd	*rød*	*røt*
fíẹtər fet	*fɪẹt*	*fɪẹt*.

Sålunda böjas vidare t. ex. *tráṉər* trång, *ǫ́jínər* ogen, *líḵdáṉər* likadan, *lạ́gər* låg, *ráskər* rask, *grạr* grå, *rạr* rå, *nyr* l. *nýər* ny, *lɪẹsən* ledsen, *dyr* dyr, *sur* sur, *rysbạr* ryslig, *fuḷ* ful, *kɐ'nstugə'r* konstig, *tóḵnugə'r* töcknig, *trásḷɪgə'r* trasslig, *ɣ'pḷɪgə'r* uppenbar, *vítər* hvit, *íẹtər* het, *líẹdər* led, *blídər* blid.

220. Pluralis ock bestämd form af positivus ändas i alla genus på *-a*, utom hos adjektiv på betonadt *ạ*, hvilka sakna ändelse. Ex. *laṉa*, *gạḷna*, *vaḵra*, *gaṃla*, *nya*, *blạ*, *grạ*, *rạ*.

Anm. 1. *lɪtən* heter i plur. *smạ*, i best. sg. *lɪsla*.

Anm. 2. I ett fall finnes den för best. nom. sg. mask. ursprungliga ändelsen -e bevarad, nämligen i sådana allmänna uttryck med kollektiv betydelse som *en rɪkə* den rike, *en fátɪgə'* den fattige, vare sig de stå såsom subjekt eller objekt (däre-

attributiv ställning, således *an dúktıgə'r kar* en duktig karl, *kaŋ a dúktıgə'r* karlen är duktig. Dock inträder denna ändelse aldrig hos adjektiv på *-ən*, *-ər*, *-al*, eller *-r* med föregående lång vokal, samt ytterst sällan hos adjektiv på *-l*, *-l* med föregående lång vokal. Om, såsom någon gång händer, ändelsen *-ər* utelemnas äfven hos andra adjektiv, torde detta vara en eftergift åt riksspråket, oberoende af målets egna lagar.

Anm. Jämte det vanliga *-ər* förekommer i mask. äfven ändelsen *-an*, såvida hufvudordet är ackusativobjekt eller styres af preposition. Numera användes denna ändelse endast af äldre personer ock är således snarast att betrakta som en arkaism, hvars dagar redan torde vara räknade. Jag har antecknat följande uttryck: *ja ar an nyan bat*, *an latan jula* jag har en ny båt, en lätt julle, *a ŋı nən snalan prast* har ni någon snäll prest, *tog an svatan lap* tog en svart lapp, *adə vakran sən* hade vacker son, *kjəpa vıtan san*, *an alvan laks* köpa hvit sand, en half lax, *sıta lagan vag*, *an randan tıma* sitta lång väg, en rund timme, *fık motvın sə svaran* fick så svår motvind, *kama pa sagdan tıma* komma på sagd timme, *kam fər an argan oksa* råkade nt för en arg oxe. Att det fsv. -an icke ljudlagsenligt i målet gifvit *-a* (§ 37), beror möjligen därpå, att dess ursprungligen korta n genom analogi med adj. ock partic. på -en hade öfvergått till långt redan före den tid, då det korta n började falla.

Fem. saknar särskild ändelse, utom hos adjektiv på *-ən*, hvilka i fem. ändas på *-ə*.

Anm. 1. När adjektivet hänföres till ett hufvudord, som står i ack. eller styres af preposition, får det ej sällan ändelsen *-a* (fsv. ack sg. fem. -a; jfr mask. *-an*). Ex. *ja ar ati a alva flundra* jag har ätit en half flundra, *ja ar a laga dotər*, *a trásuga' stóvəl* jag har en lång dotter, en trasig stöfvel, *ja ska lamna dərà ypna* jag skall lemna dörren öppen.

Anm. 2. Adjektiv på *-ıgər*, *-ugər*, *-lıgər* få i predikativ ställning ändelsen *-a*, utan tvifvel en analogibildning efter subjektet, som i alla de exempel, jag upptecknat, varit ett feminint subst. i bestämd form. Således: *a dukttg flıka* en duktig flicka, men *flıka a dúktıgá* flickan är duktig.

Anm. 3. *lıtən* heter i fem. *lıta* (jfr § 218 c ð).

Pronomina.

§ 223. Personliga pronomina:

Betonade:	sg.	nom.	*jag* jag	*du* du	
		ack.	*mag* mig	*dag* dig	*sag* sig
	pl.	nom.	*vi* vi	*i*, *ni* I, Ni	
		ack.	*ss* oss	*ádər* Eder	*sag* sig
Obetonade:	sg.	nom.	*ja*	*du*	
		ack.	*mə*	*də*	*sə*
	pl.	nom.	*vi*	*i*, *ni*	
		ack.	*ss*	*ədər*	*sə*
Betonade:	sg.	nom.	*an* han	*o* hon	*a* det
		ack.	*ansm*honom	*ana* henne	*a* det
		gen.	*ans*, *ánsəs* l. *ansəs* hans	*anas* hennes	
	pl.	nom. m. f. n.	*dsm* de		
		ack. m. f. n.	*dsm* dem		
		gen. m. f. n.	*diaras* deras		
Obetonade:	sg.	nom.	*an*, *ən*, *'n*	*o*	*ə*
		ack.	*ən*, *'n*	*a*	*ə*
		gen.	*ans*, *ansəs*	*anas*	
	pl.	nom. m. f. n.	*dsm*		
		ack. m. f. n.	*dsm*		
		gen. m. f. n.	*diaras*.		

Anm. 1. Tilltalsorden äro *du* ock *i*; *du* säger man till jämnåriga, äfven om man ej känner dem, *i* till äldre person (om skillnaden i ålder är omkring 10 år ock däröfver). *ni* tillhör egentligen icke målet, utan är ett af den nyare tidens lån från riksspråket.

Anm. 2. Det begynnande *d* i 2:dra ock 3:dje personens pronomen öfvergår aldrig till *r*.

Anm. 3. Neutr. *a* det är det fsv. hit (jfr § 225 anm. *andar*, *adar* ock § 229 anm. *an*, *a*). Till den vanliga uppfattningen, att det i svenska dialekter brukliga hä, ä är samma ord som det fsv. þæt, kan jag icke ansluta mig. Dels har nämligen ännu icke ur svenska dialekter någon bindande analogi blifvit anförd för öfvergången þ → h; den af Rydqv. IV, s. 299 gjorda sammanställningen af Cod. Bild-

mot *ándẹ'r rịka kạŋ* den där rika karlen, *ándẹ'r vaḵra stɪnta* den där vackra flickan, både såsom subjekt ock objekt).

§ 221. Vid den regelbundna komparationen bildas komparativen på *-arə* ock superlativen på *-ɪst* l. *-əst*, sällan på *-ast*. Ex. *tráṉ̥ɔ̀r* trång, *tráṉ̥arə'*, *traṉ̥ɪst*, *gọ́dɔ̀r* god, *gọ́darə'*, *gọdɪst (-ast)*, *fụl* ful, *fụ́larə'*, *fụlɪst (-ast)*. — Komparativen är oböjlig; superlativen antar i bestämd ställning ändelsen *-əsta*, sällan *-astə*.

§ 222. Vid oregelbunden komparation ändas komparativen på *-rə* (med lenis) eller *-ra* (med levis), superlativen på *-st*, i bestämd ställning på *-sta*. Mer eller mindre oregelbundet kompareras:

grọ́vɔ̀r grof	*grǿvrɔ̀*	*grøfst*
ǿgɔ̀r hög	*ǿgrɔ̀*	*økst* (jfr pos. neutr.)
lạ́gɔ̀r låg	*lạ́grɔ̀*	*lẹgst*
stọr stor	*stɐ'ṛɔ̀*	*stɐʂṭ*
láṉ̥ɔ̀r lång	*léṉ̥rɔ̀*	*leṉ̥st*
tóṉ̥ɔ̀r tung	*tɣ'ṉ̥rɔ̀*	*tɣṉ̥st*
óṉ̥ɔ̀r ung	*ɣ'ṉ̥rɔ̀*	*ɣṉ̥st*
váḵɔ̀r vacker	*váḵrɔ̀* (l. *váḵra'rə*)	*váḵɔ̀ʂṭ* (l. *vaḵrɪst*)
lịtən liten	*mɪ'ndrɔ̀*	*mɪnst*
gaṃal gammal	*áldrɔ̀* (l. *gáṃlarə'*)	*elst* (l. *gaṃlɪst*)
dạ́lɪgə'r dålig	*sáṃrɔ̀* (l. *dạ́lɪga'rə*)	*semst* (l. *dạ́lɪga'st*)
	váṛɔ̀ värre	*vaʂṭ*
brạ bra	*báṭrɔ̀*	*best*
sịẹnɔ̀r	*sịẹnarə'*	*sɪst*
nẹra nära	*nármarə'*	*nest* l. *nemst*
maṉ̥a många	*flịẹra*	*flesta*
	fɐṛa förra	*fɐʂṭ*
	undra undre	*úndeʂṭa'*
	øṛra öfre	*ǿvɔʂṭa'*
	ɣṭra yttre	*ɣ'ṭəʂṭa'*
	ɪndra inre	*ɪ'ndəʂṭa'*
	nẹdra nedre	*nẹ́dəʂṭa'*
		bɐ'ṭəʂṭa' bortersta.

Hithörande komparativa adverb äro *ǿgɔ̀r* högre, *lạ́gɔ̀r* lägre, *láṉ̥ɔ̀r* längre, *mɪ'ndɔ̀r* mindre, *báṭɔ̀r* bättre, *sáṃɔ̀r* sämre, *náṃɔ̀r* närmare, *mịr* mera (pos. *mɣḵə*, superl. *mest*), *jeṉ* senare (jfr § 194).

Anm. 1. Skillnaden mellan *mən* ock *mi*, *dən* ock *di*, *sən* ock *si* med afseende på vokalens kvantitet iakttogs äfven i det allmänna svenska talspråket ännu vid slutet af 1600-talet att dömma efter ett, sådant stafsätt som mask. **min**, men fem. **mijn** i Columbi Ordeskötsel s. 48.

Anm. 2. Mask. *ędrən* är tvifvelsutan, lika väl som *ákə`n*, *təkən*, *andrən*, *ıgən* (se §§ 227, 228), en analogibildning efter *vən*, *nęgən*; jfr Dipl. dal. II, s. 11 **allon** ock Arw. Handl. VI, s. 19 **wærdhoghon**. Fem. *vęra*, *ędra* äro likasom *nęgra*, *nęga*, *ıga*, *andra*, *ákà*, *təka* (se §§ 227, 228) framkallade af maskulinformerna på *-ən* (jfr Bonav. 162: 29 **varon frw**, Med. Bib. II, s. 201: 15 **andron møn**, samt fsv. þæsson, sængun, **hwariun** i Rt II, s. 497, 525, 529). Ändelsen i neutr. *ędrət* ock *andrət* (se § 228) framkallades af mask. *-ən*.

§ 225. Demonstrativa pronomina:

sing.	*dənęr* den här	*dənęr*	*dęęr*	pl. *dəmęr*
	əndęr den där	*əndęr*	*ędęr*	pl. *dəmdęr*
	andę́r den där	*ondę́r*.		

Anm. 1. De fsv. grundformerna äro **then hær**, **hin þær**, **han þær**. *ondę́r* har i motsats mot *ǫ* behållit n, emedan *on* i denna sammansättning proklitiskt anslöt sig till det efterföljande *dęr* ock n således icke längre stod i slutljud. *andę́r*, *ondę́r* användas både såsom subjekt ock objekt.

Anm. 2. Hithörande adverb äro: *dıt* dit, *dęr* där, *dęda* dädan, *dı'tnə̀* dit bort, *dánə̀* där borta, *ıt* hit, *ęr* här, *ęda* hädan.

§ 226. Relativt pronomen: *səm* som.

§ 227. Interrogativa pronomina:

sing. nom. ack.	*ákə`n* hvilken	*ákà*	*ákə̀*	pl. *áka`*
gen.	*ákə`ns*	*ákə`ns*		
nom. ack.			*va* hvad.	

Anm. 1. Om *ákə`n*, *ákà* se § 224, anm. 2.

Anm. 2. Frågeadverbet *va* betyder hvar, hvart; t. ex. *va a ást'ǹ* hvar är hästen, *va a du ıfrə'n* hvar är du ifrån, *va ska du gą* hvart skall du gå?

§ 228. Obestämda pronomina:

sing. mask.	fem.	neutr.	pl. m. f. n.
nęgən, obet. äfven *nən* någon	*nęgra*, *nęga*	*nęgə*	*nęgra*
ıgən ingen	*ıga*	*ıntə*	*ıga*

sing. mask.	fem.	neutr.	pl. m. f. n.
tɜk̲ɜn dylik	*tɜk̲a*	*tɜk̲ə*	*tɜk̲a*
nom. *ɛn - án̲*	*a - ándra'*	*ɛ - ándrɜ't*	*andra*
ack. *ɛn - ándrɜ'n* en annan	*a - ándra'*	*ɛ - ándrɜ't*	*andra*
ʃálvər själf	*ʃalv*	*ʃaḷt*	*ʃalva*
jɛ́n̲sám̲ən ensam	*jɛ́sám̲ə*	*jɛ́sám̲ə*	m. *jɛ́n̲sámna* / f. n. *jɛ́sámna*
var̲ hvarje, hvar o. en	*var̲*	*vaṭ*	
ván̲dɪ'ɛ̣ra hvardera	*ván̲dɪ'ɛ̣ra*		
var̲ hvardera	*var̲.*		

Anm. 1. Om formerna på *-ɜn, -a, -ɜt* se § 224, anm. 2.

Anm. 2. Det heter *vɪ fɛk̲ jɛn̲ su̲p var̲* vi fingo en sup hvar, men *var̲ gɛ̲l* hvarje gård, *var jɛnda bɪ̲t* hvar enda bit, *vaṭ jɛnda fɛ̲r* hvart enda får, *varándra* hvarandra, samt *var̲ vɜn̲, var̲ ɛ̲drɜn, var̲ sɛn̲* hvar sin, alt efter olika person.

Anm. 3. Pron. **man** saknas; i dess ställe begagnas *an* (han).

Artiklarne.

§ 229. Obest. art. sg. *ɛn* *a* *ɛ*
Best. art. sg. *ɛn* *o* *ɛ* pl. *dɜm.*

Anm. 1. Obest. art. är det fsv. **en, en, et,** hvars vokal **på** grund af ordets tonlöshet blef kort redan innan ursprungligt långt **e** i målet öfvergick till *ɪ̲ɛ̣* l. *ɪ̣ɛ.* Därför har målet **nu** vok. *ɛ* i mask. ock neutr. *ɛn, ɛ,* samt vok. *a* i fem. (§§ 125 B 3 ock 218 c *δ*), medan däremot det starkt betonade fsv. räkneordet **en, en, et** längre bibehöll den långa vokalen ock därför i **målet** normalt gifvit *jɛn̲, jɛ̲, jɛṭ.* Mot RYDQVISTs åsikt i Sv. **spr.** l. IV, s. 417, att det uppländska *a* uppstått ur **ena → na → a,** talar hvad som är anfördt i § 218 c *α.*

Anm. 2. Best. art. *ɛn, ɛ* är det fsv. **hin, hit** (jfr § 223, **anm.** 3). Fem. *o* är egentligen personligt pronomen; t. ex. *o ɛ o vák̲rəsta' stɪnta ɪ by̲n* hon är den vackraste flickan i byn, *o ɛ o fémtə' sɜm a‿ ḍɛ́ṭ ɪ ɛ̲r* hon är den femte som har dött i år, *ja vɪl ɪntə ɛ̲ ondɛ́r sto̲ra ʃɪ́ɛ̣dà, ja vɪl a o lɪs̲la* jag vill inte ha den **där** stora skeden, jag vill ha den lilla, *ja̲g ta̲r o jɛ̲na skarpa, du̲ fa‿ṭɛ́ o andra* jag tar ena skorpan, du får ta den andra.

Räkneorden.

§ 230.	Kardinalia.	§ 231.	Ordinalia.
1	*jen̲, je̲* (sällan *jɪ̲*), *jet̲*	*en, o, e*	*fɐʂʈa*
2	*tvɑ̲*		*andra*
3	*trɪ̲*		*tre̲djə*
4	*fy̲ra*		*fja̲lə, fja̲ɖə*
5	*fem̲*		*femtə*
6	*seks*		*set̲ə, sjet̲ə, ʃet̲ə*
7	*sju̲, ʃu̲*		*ʃu̲ndə*
8	*ɑt̲a*		*át̲'ndə'*
9	*nɪ̲ə*		*ní̲endə'*
10	*tɪ̲ə*		*tí̲endə'*
11	*elva*		*eltə*
12	*tɐlv*		*tɐl̩tə*
13	*tret̲ɑ*		*trét̲'ndə'*
14	*fjo̲ʈɑ*		*fjó̲ʈ'ɳɖə'*
15	*femtɑ*		*fémt'ndə'*
16	*sekstɑ*		*sékst'ndə'*
17	*ʃut̲ɑ*		*ʃút̲'ndə'*
18	*á̲deʈɑ'*		*á̲deʈɑ'ndə*
19	*nɪt̲ɑ*		*nɪ́t̲'ndə'*
20	*jʂu̲gɐ*		*jʂú̲gɐndə', -əndə'*
30	*trét̲ɪ̀*		*trét̲ɪɑ'ndə*
40	*fɵ́ʈɪ̀, fjɵ́ʈɪ̀, fʉ́ʈɪ̀*		*fɵ́ʈɪɑ'ndə*
50	*fémtɪ̀*		*fémtɪɑ'ndə*
60	*sékstɪ̀*		*sékstɪɑ'ndə*
70	*ʃút̲ɪ̀*		*ʃút̲ɪɑ'ndə*
80	*át̲ɪ̀*		*át̲ɪɑ'ndə*
90	*nɪ́t̲ɪ̀*		*nɪ́t̲ɪɑ'ndə*
100	*úndra`*		*úndradə'.*
1000	*tú̲sə̀n.*		

Verb.

§ 232. Verben äga följande former: pres. inf., pres. ind., pres. imp., pres. part., pret. ind., pret. part. ock sup. Ingen skillnad göres mellan olika personer ock numeri. Tvåstafviga infinitiver på *-a* förlora ofta denna ändelsevokal, när de på grund af satsaksenten bli obetonade, oberoende af rotstafvelsens ursprungliga kvantitet. Pres. part., som är oböjligt, ändas oftare på *-ndə* än på *-ndəs* ock förekommer endast hos verb, som utmärka rörelse.

§ 233. Starka verb äro i målet följande. Biformerna inom parentes äro mindre brukliga än de andra.

1. Pret. *a* — sup. *ɪ (u)*.

inf. *bɪnda* binda	pret. *bant*	sup. *bɪndɪ*	*bundɪ*
brɪna brinna	*bran*	*brɪnɪ*	*branɪ*
drɪka dricka	*drak*	*drɪkɪ*	*(drukɪ)*
dɪmpa dimpa	*damp*	*dɪmpɪ*	*dumpɪ*
fɪnas finnas	*fans*	*fɪnɪs*	*(fanɪs)*
fəsvɪ'na försvinna	*fəsván*	*fəsvɪ'nɪ*	*(fəsvúnɪ)*
ɪna, ɪnda hinna	*ant*		*anɪ*
rɪna rinna	*ran*	*rɪnɪ*	*(runɪ)*
sɪta sitta	*sat*	*sɪtɪ*	*(sutɪ)*
slɪgka slinka	*slagk*	*slɪgkɪ*	
slɪpa slippa	*slap*	*slɪpɪ*	*(slupɪ)*
spɪna spinna	*span*	*(spɪnɪ)*	*spunɪ*
sprɪka spricka	*sprak*	*sprɪkɪ*	*sprukɪ*
sprɪga springa	*sprag*	*sprɪgɪ*	*sprugɪ*
stɪka sticka	*stak*	*stɪkɪ*	*(stukɪ)*
vɪna vinna	*vant (van)*	*vɪnɪ*	*vanɪ.*

Hithörande pret. part. äro *bandɪn, branɪn, drɪkɪn, fəsvúnɪn, rɪnɪn (ranɪn), slupɪn, spunɪn, sprɪkɪn* l. *sprukɪn.*

Till samma afljudsserie höra dessutom pret. *vat* vardt, samt de sällsynta pret. *klag* af *klɪga* klinga (vanligare pret. *klɪga* efter § 236 a), *sam* (äfven pres. *sɪ'mər* jämte *sɪmar*, samt imp. *sɪmɪ*) af *sɪma* simma (vanligare pret. *sɪma* efter § 236 a) samt *sag, sagk* af *fuga, fugka* (se nedan under 6, s. 72).

2. Pret. *a̱*.

inf. *bø̱* bedja	pret. *ba̱d*	sup. *bø̱dɪ, bø̱t̲*
be̱ra bära	*ba̱r*	*be̱rɪ, bu̱rɪ*
ɟe̱ (ge̱, gɟe̱) gifva	*ga̱*	*(ɟɪ̱vɪ, gɪ̱vɪ), ɟe̱t̲ (ge̱t̲, gɟe̱t̲)*
ʃa̱ɭa stjäla	*sta̱ɭ*	*stu̱ɭɪ*
ʃe̱ra (ske̱ra, sɧɟe̱ra) skära	*ska̱r*	*sku̱rɪ (ʃe̱rɪ)*
va̱ra vara	*va̱*	*va̱rɪ (vu̱rɪ).*

Hithörande pret. part. äro *bu̱rɪn, stu̱ɭɪn* ock *sku̱rɪn* (af *ɟe̱* heter pret. part. *ɟéd̲ər*).

3. Pret. *o̱*.

inf. *dø̱* dö	pret. *do̱ (dø̱d̲ə)*	sup. *dø̱t̲*
dra̱ draga	*dro̱g*	*draɟɪ*
fa̱ra fara	*fo̱r*	*fa̱rɪ (fu̱rɪ)*
slø̱, sla̱ slå	*slo̱g*	*slaɟɪ*
sta̱ stå	*sto̱g*	*sta̱t̲*
sve̱ra, svarɟa svära	*svo̱r*	*svu̱rɪ*
ta̱ taga	*to̱g*	*taɟɪ.*

Hithörande pret. part. är *draɟɪn, fa̱rɪn, slaɟɪn, svu̱rɪn, taɟɪn* (till *dø̱* svarar adj. *dǿ̱d̲ər* död). Till samma afljudsserie hör dessutom sup. *ma̱ɭɪ*, pret. part. *ma̱ɭɪn* ock det sällsynta *mo̱ɭ* (vanligare *ma̱ɭ̣də*) af *ma̱ɭa* mala (§ 236 b).

4. Pret. *ɪ̱e̱* — sup. *ɪ̱*.

inf. *bɪ̱ta* bita	pret. *bɪ̱e̱t*	sup. *bɪ̱tɪ*
drɪ̱va drifva	*drɪ̱e̱v*	*drɪ̱vɪ*
fɪ̱sa fisa	*fɪ̱e̱s*	*fɪ̱sɪ*
knɪ̱pa knipa	*knɪ̱e̱p*	*knɪ̱pɪ*
kvɪ̱da kvida	*kvɪ̱e̱d*	*kvɪ̱dɪ*
lɪ̱da lida	*lɪ̱e̱d*	*lɪ̱dɪ*
nɪ̱ta brås på	*nɪ̱e̱t*	*nɪ̱tɪ*
pɪ̱ta gnälla	*pɪ̱e̱t*	*pɪ̱tɪ*
rɪ̱da rida	*rɪ̱e̱d*	*rɪ̱dɪ*
rɪ̱va rifva	*rɪ̱e̱v*	*rɪ̱vɪ*
skrɪ̱ka skrika	*skrɪ̱e̱k*	*skrɪ̱kɪ*
skrɪ̱na halka ikull	*skrɪ̱e̱n*	*skrɪ̱nɪ*
skrɪ̱va skrifva	*skrɪ̱e̱v*	*skrɪ̱vɪ*
slɪ̱ta slita	*slɪ̱e̱t*	*slɪ̱tɪ*
stɪ̱ga stiga	*stɪ̱e̱g*	*stɪ̱gɪ*

inf. *svīda* svida	pret. *svīəd*	sup. *svīdı*
svīka svika	*svīək*	*svīkı*
ʃīna (sḱīna) skina	*ʃīən (sḱīən)*	*ʃīnı (sḱīnı)*
ʃīta (sḱīta) skita	*ʃīət (sḱīət)*	*ʃītı (sḱītı)*
tīga tiga	*tīəg*	*tīgı*
vīka vika	*vīək*	*vīkı*
vīna hvina	*vīən*	*vīnı*
vrīda vrida	*vrīəd*	*vrīdı.*

Hithörande pret. part. äro *bītın, drīvın, knīpın, fərlīdın, rīvın, skrīkın, skrīvın, slītın, vīkın, vrīdın.*

5. Pret. *ø̄, ø* — sup. *ȳ, y, ū, u.*

inf. *bjūda* bjuda	pret. *bjød*	sup. *bjūdı*
bryta bryta	*brøt*	*brytı*
byta byta	*bøt (bytə)*	*bytı*
drypa drypa	*drøp*	*drypı*
dyka dyka	*døk*	*dykı*
flyga flyga	*fløg*	*flygı*
flyta flyta	*fløt*	*flytı*
fnysa fnysa	*fnøs*	*fnysı*
frysa frysa	*frøs*	*frysı*
glyka taga	*gløk*	*glykı*
jūga ljuga	*jøg (løg)*	*jūgı*
klyva klyfva, klifva	*kløv*	*klyvı*
knyta knyta	*knøt*	*knytı*
krypa krypa	*krøp*	*krypı*
lysa lysa	*løs, lystə*	*lysı, lyst*
njūpa (nypa) nypa	*njøp*	*njūpı (nypı)*
njūta njuta	*njøt*	*njūtı*
nysa nysa	*nøs, nystə*	*nysı*
rykа rycka	*røk (rykta)*	*rykı*
ryta ryta	*røt*	*rytı*
smyga smyga	*smøg*	*smygı*
snyta snyta	*snøt*	*snytı*
stryka stryka	*strøk*	*strykı*
strypa strypa	*strøp*	*strypı*
sūpa supa	*søp*	*sūpı*
ʃūda sjuda	*ʃød*	*ʃūdı*
ʃūga suga	*ʃøg*	*ʃūgı*
ʃūta (sḱjūta) skjuta	*ʃøt (sḱjøt)*	*ʃūtı (sḱjūtı)*

inf. *ʃuŋa* sjunga	pret. *ʃøŋ (saŋ)*	sup. *ʃuŋɪ*
ʃuŋka sjunka	*ʃøŋk (saŋk)*	*ʃuŋkɪ*
ʃʂuta tjuta	*ʃʂøt*	*ʃʂutɪ*
tryka trycka	*trøk, tryktə*	*trykɪ*
yka huka sig ned	*øk, yktə*	*ykɪ.*

Hithörande pret. part. äro *bjudɪn, brytɪn, bytɪn* (jämte *byˈtər*), *flygɪn, flytɪn, frysɪn, klyvɪn, knytɪn, krypɪn, njupɪn, snytɪn, strykɪn, strypɪn, supɪn, ʃutɪn, ʃuŋɪn, ʃuŋkɪn.*

6. Oregelbundna äro:

inf. *ata* äta	pret. *at*	sup. *atɪ*
fala falla	*føl (følt, faldə)*	*falɪ*
fa få	*fak*	*fat*
grata gråta	*grɪat*	*gratɪ*
ga gå	*jak (gak, gjak)*	*gat*
kama komma	*kam*	*kamɪ*
lata tillåta	*lat*	*latɪ*
lɪga ligga	*lag*	*lagɪ (lɪgɪ)*
lata låta, ljuda	*lɪat (latə)*	*latɪ*
sɪ se	*sag*	*sɪt*
sɛva sofva	*sɛv*	*sɛvɪ*
uga hugga	*øg*	*ugɪ*
ɛla, ala hålla	*øl (ølt)*	*ɛlɪ, alɪ, ulɪ.*

Hithörande pret. part. äro *atɪn, falɪn, kamɪn, ugɪn, ɛlɪn* (af *sɪ* heter pret. part. *sɪˈdər*).

§ 234. Öfriga former af ett starkt verb bildas på följande sätt:

1. Pres. ind. ändas på

a) *-r* hos enstafviga verb på betonad vokal, t. ex. *jar* gifver, *dør* dör, *drar* drager, *star* står, *sɪr* ser.

Undantag: *bø* bedja har i pres. *bødər.*

b) *-ər* hos tvåstafviga verb, t. ex. *bɪˈndər* binder, *bítər* biter, *bjúdər* bjuder, *átər* äter; *ɪna, ɪnda* har i pres. *ɪˈndər, fɪnas* har *fɪns.*

Undantag: *bara, ʃala, ʃara, fara, svara* l. *svarja* ha i pres. *bar, ʃal, ʃar, far, svar* l. *svar; vara* har *a* är.

2. Pres. imp.

a) är hos enstafviga verb lika med inf., t. ex. *bø* bed, *ja* gif, *dra* drag, *sta* stå, *sɪ* si.

b) bildas hos de tvåstafviga af inf. genom bortkastande af ändelsens *-a*, t. ex. *bɪnd* bind, *be̱r* bär, *fa̱l* stjäl, *fa̱r* far, *sve̱r* svär, *bɪ̱t* bit, *bju̱d* bjud, *sɜv̱* sof.

Undantag: *va̱ra* har i imp. *va̱* var (äfven före ord, som börja med vokal).

3. Pres. part. bildas genom att foga *-ndə (-ndəs)* till inf., t. ex. *ga̱ndə* gående, *rí̱dandə'* ridande.

4. Pret. part. ändas i mask. på *-ɪn (-ən)*, i fem. ock neutr. på *-ɪ (-ə)*; best. form ock plur. ändas på *-na* (jfr § 220).

235. Paradigm för starka verb:

Pres.	inf.	*spɪṉa*	*be̱ra*	*dra̱*	*rɪ̱da*	*kry̱pa*
	ind.	*spɪ'ṉər*	*be̱r*	*dra̱r*	*rí̱dər*	*krý̱pər*
	imp.	*spɪṉ*	*be̱r*	*dra̱*	*rɪ̱d*	*kry̱p*
	part.			*dra̱ndə*	*rí̱dandə'*	*krý̱pandə'*
Pret.	ind.	*spaṉ*	*ba̱r*	*dro̱g*	*rɪ̱ɛ̱d*	*krø̱p*
	part.	*spuṉɪn*	*bu̱rɪn*	*draɟɪn*	*rɪ̱dɪn*	*kry̱pɪn*
Sup.		*spuṉɪ*	*be̱rɪ*	*draɟɪ*	*rɪ̱dɪ*	*kry̱pɪ.*

§ 236. De svaga verben böjas efter tre böjningssätt:

a) Första konjugationen ändas i pres. inf., pres. imper., pret. ind. ock sup. på *-a*, i pres. ind. på *-ar*, i pres. part. på *-andə'* l. *-andə's* ock i pret. part. på *-adə'* (i alla former; t. ex. *bá̱t'ǹ ɛ má̱ladə'*, *stu̱ga ɛ má̱ladə'* båten, stugan är målad, *ɛn má̱ladə' ba̱t* en målad båt, *a rí̱ɛ̱ntvø'ṯadə flɪḵa* en rentvättad flicka, *smø̱rə̀ ɛ nýʃʂa̱'ɳadə* smöret är nykärnadt, *fa ø̱ bárgadə'* få höet inbärgadt, *ɛ nýtɪ'm̱radə u̱s* ett nytimradt hus). Hit höra verb, som motsvara rspr. **kalla-kallade-kallat.**

b) Andra konjugationen ändas i pres. inf. på *-a*, pres. ind. på *-ər*, pres. part. på *-andə'* l. *-andə's*, pret. ind. på *-də* l. *-tə* (med afseende på pret. ind., pret. part. ock sup. må jämföras §§ 149, 151, 152, 154 i det föregående), pret. part. på *-dər*, *-d*, *-t* l. *-tər*, *-t*, *-t* (sällan på *-ɪn*, *-ɪ*, *-ɪ* genom analogi med de starka verben) ock i sup. på *-ɪ* (vanligast) l. *-t*; pres. imper. saknar ändelse. Hit höra verb, som motsvara rspr. **böja-böjde-böjt, köpa-köpte-köpt.**

Anm. Pres. ind. saknar ändelse i verb på *-ra*, *-la* med föregående lång vokal, t. ex. *spa̱r* spar, *le̱r* lär, *ɟy̱r* kör, *sty̱r* styr, *ø̱r* hör, *ma̱l* mal, *ta̱l* tål, samt i *bla̱sa* blåsa, *klø̱sa* klösa, (således *bla̱s* blåser, *klø̱s* klöser; däremot *frý̱sər* fryser, *lý̱sər* lyser, *ný̱sər* nyser, *lé̱sər* läser, *é̱sər* jäser, *fǿ̱sər* föser, *ǿ̱sər* öser).

c) Tredje konjugationen ändas i pres. ind. på *-r*, pres. part. på *-ndə* l. *-ndəs*, pret. ind. på *-d̲ə*, pret. part. på *-d̲ər*, *-d̲*, *-t̲*, ock i sup. på *-t̲*; pres. inf. ock pres. imper. sakna ändelse. Hit höra verb, som motsvara rspr. **tro-trodde-trott**; den långa rotvokalen förkortas framför ändelserna *-d̲ə*, *-d̲ər*, *-d̲*, *-t̲*.

§ 237. Paradigm för svaga verb:

Pres.	inf.	*kal̲a* kalla	*bren̲a* bränna	*dø̲pa* döpa	*ro̲* ro
	ind.	*kal̲ar*	*brén̲ər*	*dǿ̲pər*	*ro̲r*
	imp.	*kal̲a*	*bren̲*	*dø̲p*	*ro̲*
	part.				*ro̲ndə*, *-dəs*
Pret.	ind.	*kal̲a*	*brendə*	*dø̲ptə*	*rod̲ə*
	part.	*kál̲adə'*	*brándər*	*dǿ̲ptər*	[*sy'd̲ər* sydd]
Sup.		*kal̲a*	*bren̲ɪ*, *brent*	*dø̲pɪ*, *dø̲pt*	*rot̲*.

§ 238. Följande svaga verb äro oregelbundna:

inf.	*gy̲ra*, *jø̲ra* göra	*gy̲r*, *jø̲r*	*gjo̲lə*, *jo̲lə*	*jo̲t̲*
	lega lägga	*lég̲ər*	*la̲*, *la̲g*	*lakt*
	sega säga	*sé̲gər*	*sa̲*	*sakt*
	selja, *salja* sälja	*sélјər*, *sálјər*	*sa̲ldə*	*sa̲lt*, *selјɪ*, *salјɪ*
	set̲a sätta	*sét̲ər*	*sat̲ə*, *set̲ə*	*sat̲*, *set̲ɪ*
	vøt̲a veta	*vɪ̲ẹt*	*vɪstə*	*vøt̲a*.

§ 239. Hjälpverben hafva följande former:

inf.	*a̲*, *a* hafva	pres. *a̲r*, *ar*	pret. *ad̲ə*	sup. *av̲ɪ*, *aft*
	bɪ̲, *bɪ* blifva	*bɪ̲*, *bɪ̲r*	*vat̲*	*bɪt̲*
	kun̲a kunna	*kan̲*	*kun̲a*	*kun̲a*
			mat̲a, *mat̲ə* måtte	
		ska skall	*ska*	
	va̲ra vara	*e̲*, *e* imp. *va*	*va̲*, *va*	*va̲rɪ*
	vɪl̲a vilja	*vɪl̲*	*vɪl̲a*	*vɪl̲a*.

§ 240. Passivum omskrifves vanligen med hjälpverb. Såsom exempel på deponentia må nämnas:

inf.	*fɪn̲as* finnas	pres. *fɪns*	pret. *fans*	sup. *fɪn̲ɪs*, *fun̲ɪs*
	ɪ̲s idas	*ɪ̲s*	*ɪd̲əs*	*ɪ̲dɪs*, *ɪ̲das*
	mɪn̲as minnas	*mɪns*	*mɪndəs*	
	to̲ras töras	*to̲ʂ*	*to̲ləs*, *to̲d̲əs*, *to̲ras*	*to̲las*
	ap̲as hoppas	*ap̲as*	*ap̲as*	*ap̲as*.

Efterord.

Den mot beräkning långa tid, som åtgått för tryckningen af förestående uppsats, har dels i enstaka fall medfört en ändrad åsikt om språkföreteelsernas rätta förklaring, dels genom ytterligare en sommars vistelse på Arholma gifvit mig tillfälle att beriktiga ock i betydlig grad öka mitt material. Detta såsom förklaring, hvarför antalet tillägg är tämligen stort.

Vidare vill jag erinra om att det af mig stereotypt använda uttrycket »har fallit» icke alltid får fattas efter orden, i det jag bland de anförda dialektorden någon gång medvetet låtit medfölja exempel, som visserligen sakna ljudet i fråga, men där det bevisligen eller sannolikt icke fallit. Likaså vill jag med uttrycket »motsvarar» icke alltid säga, att de med hvarandra jämförda orden ur rspr. ock målet formelt äro samma ord.

Till sist bör jag nämna, att Vätömålet, sådant jag här skildrat det, numera oförfalskadt talas endast af den älsta generationen, att det yngre släktet visserligen är sitt modersmål fult mäktigt, men vanligen vid dess talande i betydlig grad upptager ljud ock ändelser ur det allmänna svenska talspråket, ock att altså Vätömålet, tack vare sjöfart ock folkskolor, antagligen inom få decennier är att räkna bland de döda språkens antal.

Uppsala i februari 1884.

Tillägg ock rättelser.

§ 3. *i̱* motsvarar rspr. korta i äfven i *si̱ma* simma, *gni̱sta* gnista, *í̱stər* ister. Formen *sɪm̱a* är sällsyntare än *si̱ma* ock beror på inflytande från rspr.

§ 4. *i̱* motsvarar rspr. e äfven i *andɛrí̱as* Andreas, *tví̱ǫ'gsən* tvehågsen, *tví̱skáfta* tveskaftad, *trískáfta* treskaftad, *svi̱laṉ* svedjeland, *ji̱nvɛ̱g* genväg, *sýri̱nər* syrener, *amí̱rɛka* Amerika. *i̱koŋ* ekorre rättas till *i̱kǫŋ*.

§ 6. Ordet *spi̱l* n. spjäle kan naturligtvis också förklaras på samma sätt som *ti̱rɑ*. Hit hör också närmast ordet *mi̱ram* mäjram, antagligen utgånget ur ett *mi̱ɛ̱ram*, analogt med *mi̱ɛ̱r*, *jɛ̱rɪk* i § 4 (jfr ock §§ 91—95).

§ 7. *i̱* motsvarar rspr. y i *dí̱vɛl̩strɛ̱'k* dyvelsträck.

§ 8. *gɪḵ* gick utgår; ordet heter *gjɛḵ*, *jɛḵ* (jfr § 233,6). *ɪɣ̱ən* heter oftare *ɪɣ̱ɜn*. *ɪntə* rättas till *ɪ'ntə̀*.

§ 9. *dɪṯnə* rättas till *dɪ'ṯnə̀*.

§ 10. *ɪ* motsvarar rspr. e ock ä äfven i *ɪɣ̱kɜm* (jämte *ɛɣ̱kɜm*) enkom, *rɪljǫn* religion, *jɪ'ɣ̱lugə'r* gänglig.

§ 12. De anförda supinerna böra ändas på -ɪ, icke på -ə (jfr § 233).

§ 12½. *ɪ* motsvarar rspr. y i *svɪḻ* syll, *kvɪ'ndəʂmɛ'ʂə* kyndelsmessa.

§ 16. *y̱* motsvarar rspr. ö äfven i *py̱sa* pösa, *ry̱a* rödja.

§ 17. *y̱* motsvarar rspr. i äfven i *kǫ́lmy̱'la* kolmila, *krǫ́kɑdy̱'l* krokodil, *sɑ́kɛʂṯy̱'a* sakristia.

§ 19. *fjøṯɪ*, *fɣṯɪ* rättas till *fjǿṯɪ̀*, *fɣ'ṯɪ̀* (jfr § 230).

§ 20. *y̱* motsvarar rspr. u äfven i *fry̱sən* frusen, *y̱ka* huka (pret. *ø̱k* eller *y̱ktə*). De anförda supinerna böra ändas på -ɪ, icke på -ə (jfr § 230).

§ 22. *ø* motsvarar rspr. ö äfven i *løska* löska, *øpən* **öppen**, *sørja* issörja, *áskmø'rja* askmörja. *føt̪ɨ* bör vara *fø't̪ɨ̀*.

§ 27. *gl̥ęda* utgår (jfr § 123); likaså *f̥ęl* människosjäl, *rę̞gf̥ęl* vägskäl (jfr § 25).

§ 28. *ę̞*, *e* motsvara rspr. i äfven i *bę̞nɨkəmásk* **binnikemask**, *strę̞gal* strigel, *tal̥rak̥* tallrik, *jak̥* gick.

§ 28½. *e* motsvarar rspr. jä i *melta* mjälte.

§ 29. *las̥a* böjes efter i-konjugationen.

§ 30. *ę̞* motsvarar rspr. å äfven i *fr̥ęga* fråga.

§ 31½. a) *e* motsvarar rspr. y i *krempa* krympa.

b) *e* har fallit i *vanjęlɨam* evangelium.

c) *e* utan motsvarighet i rspr. finnes i *ɨ'n̥ęa'l̥əs* inalles, *pát̪ęrásk* patrask, *anderías* Andreas.

§ 32. a) *a* motsvarar rspr. ä före *l* äfven i *dal̥d* däld.

c) *a* motsvarar rspr. ä-ljud äfven i *fal̥knɨv* fällknif, *nalka* **näjlika**, *brad̥* f. brädd, *grad̥a* vb grädda, *ándə'ʂt̪a'ns* **annorstädes**.

§ 33½. *a* motsvarar rspr. i i *varkə* virke.

§ 34. *a* motsvarar rspr. å äfven i *fal̥* fåll, *fal̥a* fålla, *vala* **vålla**, *fal̥sval̥* självfsvåld.

§ 36. a) *ą̞*, *a* motsvara rspr. a äfven i *gą̞lən* galen, *bal̥ja* **balja**, *alfabíęt* alfabet. *smą̞l* rättas till *smą̞l*.

b) *vą̞r* pret. utgår; ordet heter *vą̞* (jfr § 239).

c) *ą̞*, *a* motsvara rspr a äfven i *bą̞ka* baka, *brą̞ka* braka, *rą̞kla* rackla, *smą̞k* smak, *bágarə̨* bagare, *ską̞da* skada, *brą̞sa* **brasa**, *bad̥a* badda, *bab̥la* babbla, prata, *dag* dagg, *blag̥aŋ* **blaggarn**, *ag̥a* agg.

Således utgå undantagen *bą̞ka* baka, *ską̞də* skada såsom **felaktiga**. — *lą̞gam* rättas till *lą̞gam*.

§ 36½. *a* motsvarar rspr. o i *kvɨt̪a* kvitto.

§ 37. *aksal* m. är felaktigt; ordet heter *aksęl*. *frámatstę̞'ndə* rättas till *frámatstę̞'ndə*, *kafa* till *kafə*.

§ 38. *a* motsvarar rspr. å äfven i *stand* stånd, *stan̥krok*, **ståndkrok**, *agəst* ångest. Däremot utgå *fal̥*, *fal̥a* ock *vál̥ər* **såsom** felaktiga (jfr Tillägg § 34).

§ 39. *a* motsvarar rspr. ä äfven i *jáʂəl* gärdsel, *jaʂg̥ęl* **gärdesgård**. *dan̥ə* rättas till *dán̥ə*.

§ 41. *sɨga* utgår; ordet heter *sɨg̥an*.

§ 42. *a* saknas äfven i *dɨmánt* diamant. *ɨg̥far* ingefära.

§ 44. *ą* motsvarar rspr. korta a äfven i *ąlarm* alarm, *ąrak* arrack.

§ 45. *ą* motsvarar rspr. å-ljud äfven i *ąvląt* oblat.

§ 47. *ą* motsvarar rspr. ä äfven i *grąvsvin* gräfsvin, *ugjąl* hufvudgärd.

§ 48. *søn̲ər* rättas till *søn̲ər*. Före *r* hör man i st. f. *ø̲* lika ofta *ʂ* (sål. fins i målet både *ʂ* ock *ʂ*; jfr § 1).

§ 49. *ø̲*, *ø* motsvara rspr. e eller ä-ljud äfven i *ą́bø̲'kə* åbäke, *ą́bø̲'kugər* åbäkig, *vøt̲* vett, *sam̲vøt̲* samvete, *lǿv̲ər* lefver.

§ 50. *ø* motsvarar rspr. i äfven *ʃøfanjé̲r* chiffonier.

§ 51. *ø* motsvarar rspr. y äfven i *dørk* dyrk, *førk* fyrk, *jøt̲ra* ɪo̲p gyttra ihop, *jʂø̲klɪg* kyckling.

§ 52. *ø̲* motsvarar rspr. slutna o äfven i *knǿstər* knoster.

§ 55. a) *ʂ* motsvarar rspr. ö före *l* äfven i *dʂlja* dölja, *ʂ'l̥ʂtər* hölster.

c) *trʂskąl* tröskel.

§ 56. *ʂ* motsvarar rspr. öppna korta o ock å, när detta förutsätter fsv. o äfven i *blʂk̲* block, *bʂlma* bolma, *bʂ'l̥ʂtər* bolster, *bʂʂt̲ə* borste, *brʂd̲* brodd, *dʂlk* dolk, *dʂmna* domna, *drʂp̲a* droppa, *flʂt̲a* flotta, *fʂrm* form, *frʂs̲a* fråssa, *frʂst* frost, *klʂt̲ra* klottra, *knʂd̲* knodd, *knʂl̲ra* knollra, *knʂt̲ra* knottra, *kʂ'f̲ət̲* koffert, *kʂlv* kolf, *kʂ'l̲rugə'r* kollrig, *kʂp̲a* koppa, *kʂp̲la* koppla, *lʂk̲* lock, *nʂ'rjə* Norge, *nʂʂ̲* nors, *ʂrjʂr* orgor, *prʂp̲a* proppa, *rʂst* rost, *rʂsta* rosta, *slʂk̲na* slockna, *sʂlv* solf, *sʂmt* somt, *sʂp̲a* soppa, *sʂrj* sorg, *tʂft* toft, *tʂlk* tolk, *tʂrv* torf, *trʂl̲* troll, *trʂs̲* tross, *tʂt̲a* tått (jämte *tut̲a*).

bʂl̥də rättas till *bʂl̥də*, *tʂk̲ən* till *tʂk̲ʂn*, *ąk̲ən* till *ąk̲ʂ'n*. *tąrp* torp, *tąr̲* torr, *gąrma* gorma, *sąrj* sorg, *tąʂk* torsk, *sąk̲ər* socker, *pląk̲a* plocka, *dąp* dopp, *tąmt* tomt, *bląs̲* bloss hafva än *ą*, än *ʂ*. *kʂp* kopp heter också *kup̲*.

§ 57. *ʂ* motsvarar rspr. å äfven i *lʂv̲a* (jämte *lo̲va*) lofva.

§ 58. *ʂ* motsvarar rspr. u i *bʂrgən* burgen, *klʂb̲a* klubba, *klʂd̲a* kludda, *krʂb̲a* krubba, *nʂb̲* nubb, *pʂt̲ra* puttra, *skrʂb̲* skrubb, *skrʂb̲a* skrubba, *sʂnd* n. sund, *sʂlma* svullnad.

§ 59. *ʂ* motsvarar rspr. öppna å-ljud äfven i *ʂ'l̥dər* årder.

§ 62. *aksʂl* axel utgår; ordet heter *aksø̲l*. I stället kan anföras *aʂʂl* (jämte *aʂəl*) anus.

§ 63. *o̲* motsvarar rspr. långa öppna o ock å äfven i *glo̲po̲l* glåpord, *klo̲va* klofve, *kno̲da* knåda, *kno̲pa* knåpa, *skro̲v* skrof.

§ 64. *ǫ* motsvarar rspr. korta öppna o äfven i *blǫksur* **blocksur**, *bǫs* boss, *frǫsa* frossa, *mǫka* mocka, *skrǫ́vlugə'r* **skroflig**.

§ 65. *ǫ* motsvarar rspr. u äfven i *bǫd* bud, *bǫlna* bulnad, *jǫ́mər* ljum.

§ 66. *ǫ* motsvarar rspr. å äfven i *trǫ́kugə'r* tråkig.

§ 67. *ǫ* motsvarar rspr. ö äfven i *ansǫl* andsöls, motsols, *lǫdra* löddra, *lǫ́drugə'r* löddrig.

§ 70. *ą*, *ą* motsvara rspr. u äfven i *bąkt* bukt, *kąra* **kurra**, *tramba* trumma, *ąloŋ* bulling, *ąmgąs* umgås, *ąp* upp; **äfven** i smnsättn. såsom *ąpdrąg* uppdrag.

§ 72. *ą*, *ą* motsvara rspr. a äfven i *ąvund* afund, *ąvąg* **afväg**, *rąda* redan, *rąpa* rapa.

§ 75. *ákən* rättas till *ákə'n*.

§ 77. *ǫ*, *o* motsvara rspr. öppna o äfven i *nǫrmaŋ* norr**man**, *daktor* doktor, *raktor* rektor, *vi'któr* Viktor.

§ 78. Undantag gör *pągt* punkt.

§ 78½. *o* motsvarar rspr. u i *grómlugə'r* grumlig, *groms* **grums**.

§ 82½. *ą* motsvarar

a) rspr. a i *brąsa* brasa;

b) rspr. o i *gnąla* gnola;

c) rspr. ö i *bąla* böla.

§ 85. *ą* motsvarar rspr. slutna o äfven i *pulsáyər* poli**songer**.

§ 86. *ą* motsvarar rspr. öppna o eller å äfven i *íglkə't* **igelkott**, *kąp* kopp, *mąt* mott (ock mal).

§ 87. *ą* motsvarar rspr. ö äfven i *bąs* börs.

87½. *ą* motsvarar rspr. y i *mąnıŋ* mynning.

§ 89. *ą* har fallit äfven i *ąvskąl* hufvudskål, *úvkə'da* **hufvudkudde**, *sąməl* Samuel.

§ 90½. a) *ə* motsvarar andra ändelsevokaler i plur. af **svaga** femin. samt i *kvi'ndəsmə'sə* kyndelsmessa, *núnə* nyss (isl. **núna**), *karútfə* kautschuk, *vədə* Väddö, *lóa'rə* Lohärad (isl. **Emil**).

b) *ə* saknas i *bli vąs* bli varse.

§ 91. *ıą* motsvarar rspr. långa slutna e äfven i *alfabíąt* **alfabet**, *bıąna* f. bena, *brıąv* bref, *dıąl* del, *ıąd* ed, *íąlą'kər* **elak**, *íąnugə'r* enig, *fíągər* feg, *fíątər* fet, *grıąn* f. gren, *lıąd*

f. farled, *mi̯ęd* slädmed, *mi̯ęsər* mes, *ni̯ęka* neka, *pi̯ęka* peka, *afsi̯ęr* officer, *ri̯ęn* ren, *ri̯ęp* rep, *ri̯ęsa* resa, *sḫi̯ęna* skena, *sli̯ęv* slef, *smi̯ęka* smeka, *smi̯ęta* smeta, *svi̯ęda* sveda, *ti̯ęst* hårtest, *ti̯ęg* teg, *vi̯ęv* vef, *vi̯ęka* veke, *vri̯ęt* vret, *óv̯eri̯ęt* öfverhet. *i̯ę* har öfvergått till *ję* i *jénbu'ska* enbuske (jfr § 96).

§ 92. *i̯ę* motsvarar rspr. korta slutna e äfven i *ri̯ęm* rem. *sli̯em* rättas till *sli̯ęm*.

§ 94. *i̯ę* motsvarar rspr. ä äfven i *ji̯ęl* f. gäl, *sni̯ęvər* snäf, *i̯ęga* f. äga.

§ 95. *i̯ę* motsvarar rspr. jä äfven i *ti̯ędər* tjäder.

95½. *i̯ę* motsvarar rspr. lågtoniga korta e i *pap̱i̯ęr* papper, *kvaṯi̯ęr* kvarter, *pi̯ęru̯k* peruk.

§ 96. *i̯e* motsvarar rspr. korta slutna e äfven i *bi̯és̱əl* betsel, *i̯es̱a* etsa, *fi̯eṯ* neutr. ock subst. fett, *spi̯es̱* spets. *i̯e* har blifvit *je* i *jenda* enda, *ja* före *r* i *jarg* erg.

§ 98½. *i̯e* motsvarar rspr. jä i *bi̯eḇla* bjäbba, *bi̯eḻra* bjällra, *fi̯eḻ* fjäll, *fi̯esk* fjäsk, *mi̯eḻ* mjäll.

§ 100. *pufa su̯p* rättas till *pufa* puffa, *su̯p* sup.

§ 101. *p* motsvarar rspr. b äfven i *ja̯kap* Jakob.

§ 101½. *p* motsvarar rspr. t i *pus̱a* tussa (en hund på någon).

§ 102. *p* har fallit äfven i *áf̱ɤ'rə* uppför.

§ 105. *b* utan motsvarighet i rspr. finnes ock i *tramba* trumma.

§ 105½. *b* har fallit i *jáḻju̯'tarə* gelbgjutare, *válmɤma's̱ə* Valborgsmessa.

§ 109. *m* utan motsvarighet i rspr. träffas ock i *i kamp* i kapp, *kámfeḍi̯'* kofferdi.

§ 111. *f* motsvarar rspr. p äfven i *julf* julp, *lá̱frɪspe'ṉa* lapispenna, *nefsa* näpsa, *straf̱* stropp, *jó̱sə̀p* Josef.

§ 111½. a) *f* motsvarar rspr. t i *jʂefta* m. kätte.

b) *f* motsvarar rspr. v i *mętfuʂṯ* medvurst.

§ 114. *v* motsvarar rspr. b äfven i *a̯vla̯t* oblat.

§ 115. *v* har fallit äfven i *rɪsta* vrist, *ugja̯l* hufvudgärd. *ɣʃa* rättas till *ɣʃa*, *nýjʂa'l̥dər* till *nyjʂal̥d* (fem.).

§ 115½. *v* utan motsvarighet i rspr. träffas i *lo̯v* lo på kläde.

§ 117. *t* motsvarar rspr. **d** äfven i *kaṯa* karda, *ítɨ'ksla* idisla, *fáḍɨnánt* (jämte *fáḍɨnánd*) Ferdinand.

§ 117½. *t* motsvarar rspr. **f** i *ádàlt* Adolf.

§ 118. *t* utan motsvarighet i rspr. finnes ock i *galjast* galeas, *sáltpe'ṯər* salpeter. *kánfèṯ* rättas till *kánfəṯ*.

§ 119. e) **t** har fallit äfven i *bása'ka* båtshake, *basman* båtsman, *aks* aktie, *lakrɨs* lakrits, *aṣ* harts, *krasa* kratsa, *ɨesa* etsa, *spɨes* spets, *ʃøṣəl* skötsel, *plas* plats, *fáṣla'gən* fastlagen, *fesman*, *-mø*, fästman, -mö, *esko* hästsko, *fɐ'ṣfre'ndər* förstfränder (släkt näst efter *sy'ṣelo'gar*), *úfɐ'rə* utföre.

§ 120. *ud* rättas till *uḍ*.

§ 122. *d* utan motsvarighet i rspr. finnes ock i *jémdər* jämn, *krámdər* kram, *ɨ'ndərfe'nstər* innanfönster, *ɨ'ndəṣɨ'da* insida.

§ 123. *d* saknas äfven i

stus studs, *stusa* studsa, *te fres* till freds, *tísfɐḍrɨ'v* tidsfördrif, *klésbɐ'ṣṭə* klädesborste, *kléska'p* klädskåp, *døsbeḍ* dödsbädd, *gusʃṣenst* gudstjänst, *aŋɨŋ* ordning, *méflu'ga* (af äldre **'medfluga**) humla, *brúgu'mə* brudgum, *brúkro'na* brudkrona, *mɨnaṯ* midnatt, *ʃíeva'ṯ'n* skedvatten, *lagal* ladugård, *lóbø'sa* lodbössa, *dégre'varə* dödgräfvare, *déska'la* dödskalle, *trány'sta* trådnystan, *tráslɨ'tɨn* trådsliten, *ajúnt* adjunkt, *jeváljarə* gevaldiger, *slafat* (af **'sladfat?**) grundt fisktråg, *boknɐḍ* bodknodd, *brelap* brädlapp, *nøgas* nödgas, *staga* stadga;

daksmej dagsmedja, *svɨlan* svedjeland, *víbu'skə* vidjebuske;

vø vid, *ste* städ, *klaklo* klocklod, *avʃe* afsked, *beʃé* besked, *fotlen* fotleden, *bára'rma*, *-fo'ta* bararmad, -fota, *bríedáksla* bredaxlad, *gója'ṯa* godhjärtad, *árja'ṯa* barhjärtad, *égrø'sta* högröstad, *láŋlɨ'va* långlifvad, *trískáfta* treskaftad;

jɨ'lstu'ga gäldstuga, *skul* skuld, *føran* förhand, *una* undan, *únva'ra* undvara, *únlɨgə'r* underlig, *ávunʃu'kər* afundsjuk, *ántru'tɨn* andtruten, *ánte'pa* andtäppa, *blansed* blandsäd, *bonfɐlk* bondfolk, *bongal* bondgård, *branmur* brandmur, *bránspru'ta* brandspruta, *bransyn* brandsyn, *granmur* grundmur (men *avgrund* afgrund), *anbok*, *-duk*, handbok, -duk, *ʃṣɨnbɨen* kindben, *tanḷjøṯ*, *-lø'sər* tandkött, -lös, *langaŋ* landgång;

stagnɨŋ rättas till *stagnɨŋ*, *stya* till *styja*, *bødə* till *bødɨ*, *kálad'* till *kálad'*.

§ 127½. *e* motsvarar rspr. t i *tjeela* **kittla**, *tjeela* **körtel** jfr *tjeela* i § 127).

§ 128. *a* har fallit äfven i *klakor* (jämte *klokskor*) **skridskor**

§ 129. *n* motsvarar rspr. **n** äfven i *øganblik* **ögonblick**, *anga* **anga**, *ánjovis* **anjovis**.

§ 134. *stamna* rättas till *stamna*.

§ 135. *n* har fallit äfven i *klakas* **klockarns** m. fl., *jamstor*, *mulan* **jämnstor**, **-mulen**, *ámbusa* **hamnbuse**, *eksám* **examen**, *øglak* **ögonlock**, *liljekavalja* **liljekonvalje**, *van* **vinden**, *besma* **besman**, *safra* **saffran**, *súpamat* **supanmat**, *sømamen* **sömsmän**, *ala* **alun**, *dusa* **dussin**, *kuma* **kummin**, *rusa* **russin**, *sama* **samman**, *sala* **sällan**, *reda* **redan**, *andasa* rättas till *ándaseʼ*, *rádar* till *rádar*.

§ 136. *váfʼn* rättas till *váfʼn*.

§ 136½ a) *n* motsvarar rspr. **j** i *nánnegʼga* **näjonöga**.

b) *n* saknar motsvarighet i rspr. i *agna* m. **ånga**, *nega* **rå** om. uppkommet af sådana uttryck som (**ha**)**n äger** o. **d.** (jfr Nn. Färöm. § 45 **nypon**[1] samt Fjärdhundradial. **nörfil** = rspr. **örfil**).

§ 137 b) *slátara* rättas till *slátaraʼ*.

d) äfven *tral* **trä**l. Dock *valsʼgna* **välsigna**.

§ 138. *l* motsvarar rspr. **r** äfven i *ímalsfot* **immerfort**. *salvit* rättas till *salvit*.

§ 138½. *l* står på annan plats än i rspr. i *palra* **porla**. *salra* **sorla**.

§ 139. *akan* rättas till *ákanʼn*.

§ 139½ a) *l* motsvarar rspr. **d** i *malra* **muddra**. *valna* **rodna**.

b) *l* motsvarar rspr. **g** i *árgbʼla* **argbigga**.

§ 140. *l* motsvarar rspr. **l** äfven i *dalli* **dröjel**. *almuga* **allmoge**. *álvaʼra* rättas till *álvaʼra*, *troskja* till *troskjaʼra*, *nykal* till *nykal*.

Undantag göra äfven ifrån

b) *aclat* **oblat**, *kaplan* **kaplan**, *mabla* **mäbler**, *sabiar* **sabiar**, *skyflar* **skyfflar**, *vafla* **våffla**;

[1]) Noreens antagande, att **n** i rspr. **nypon** är en rest af obestämda artikeln **en**, kan knappast vara riktigt, då [illegible] ej neutrum [illegible] äfven i fsv., såsom jag hoppas snart på annan ställe [illegible] visa, var [illegible] detta kön. Jag antager hädre sasom grundform en **torynhjupun**: [illegible] I, 156: 23 **tornsins** [illegible] **nupum**.

e) *ạlarm* alarm, *amırál* amiral, *kanál* kanal, *fıskạl* fiskal, *fọdrạl* fodral, *krıstạl* kristall, *lınjạl* linial, *pıstọl* pistol, *sıɣnạl* signal, *bọlạg* bolag, *grẹla* gräla, *ạloɣ* bulling, *kọla* kola af, dö, *ọlạg* olag, *pálạ'ga* pålaga, *kvạl* kval, *sạl* sal, *sạla* sala ihop, *sạla* salu, *sálıgə'r* salig, *ʃạl* sjal, *dálər* daler; vidare då *l* svarar mot rspr. **rl**;

fıọl rättas till *fıjọl*.

f) *almant* allmänt, *álmọ'sa* almosa, *julf* julp, *nalka* näjlika, *nalkas* nalkas, *sɐlma* svullnad, *ʃalm* skälm;

g) *bíbəl* bibel, *gafəl* gaffel, *grıfəl* griffel, *kábəl* kabel, *móbəl* möbel, *rẹgıl* (men pl. *rẹglar*) rigel, *sábəl* sabel, *sı'mpəl* simpel, *ʃɣfıl* skyffel, *strẹgəl* strigel, *stampəl* stämpel, *tvívəl* tvifvel, *tɣgəl* tygel, *vımpəl* vimpel, *táfəl* toffel.

§ 141. *l* motsvarar rspr. **rd** äfven i *fjạl* fjärd, *fálugə'r* färdig, *ugjạl* hufvudgärd.

§ 142. *l* motsvarar rspr. **r** äfven i *fọla* fora, *rọl* (jämte *rọr*) roder, *gạlvạl* gårdvar, *kɐdvạl* kuddvar, *ọlsạk* orsak, *vạl* var, *planta* pränta, *stẹgla* stegra, *vı'kəl* vicker.

§ 144. *l* har fallit äfven *lɐka* likväl, *flɐj* f. flöjel. *as* rättas till *aṣ*.

§ 146. *r* motsvarar rspr. **l** äfven i *krạsa* klase. Sammanställningen af *ónạ'rugər* med fsv. **onadogh** är knappast riktig, då öfvergången från fsv. långt **a** till målets *ạ* saknar analogier.

§ 147. *r* utan motsvarighet i rspr. finnes ock i *bɐóvər* (eg. subst.; jfr *ívər* ifrig) behöfvande, *ʃɐfanjér* chiffonier.

§ 148. **r** har fallit äfven i

bạlast barlast, *sı'sạ'la* sädesärla (dock *ólovsẹ'dəl* orlofsedel, anal. efter *ọl* ord?), *klanẹt* klarinett, *lıktọn* liktorn, *lándrə'ja* lurendräja, *pálstɐnáka* palsternacka, *kaderáj* korderoj, *paslín* porslin, *maʃéra* marschera, *báka'tə* bakefter, *pẹlmo* pärlemor, *nɣkt* fem. af *nɣ'ktər* nykter.

150, 157 (i slutet af **a**) rättas till 150, 156.

Endast pret. af vb *vạra* heter *vạ*, *va*: imper. åter heter *vạ*, *va*.

§ 149. *kaṭ* rättas till *káṭər*.

§ 152. *ạdnıɣ* utgår; ordet heter *ạŋıɣ*.

§ 153. *afád* rättas till *ạfạd*, *bɐsvád*, *bɐsvár* (noten) till *bɐṣvạd*, *bɐṣvạr*.

§ 154. *nýva'ḷdər* rättas till *nýva̱'ḷdər*.

§ 156. *ʂ* motsvarar rspr. **s** äfven i *skáfø'ṯəʂ* **skaföttes**, *pɪŋstaʂ* pingstas, *pa̱skaʂ* påskas, *ju̱laʂ* julas.

§ 157. *va jør dú̱ fø la* rättas till *va jø‿ḍú̱ fø la*.

§ 159. *as* rättas till *aʂ*.

§ 162½. *ŋ* motsvarar rspr. **n** i *to̱ŋ* ton.

§ 163. *sta̱ḷn* rättas till *sto̱ḷn*.

§ 166. *k* motsvarar rspr. **g** äfven i *pápkʂ'ja* **papegoja**. *bó̱kʂḷsmu̱'r* kan ock förklaras på annat sätt, så vida man med IHRE utgår från ett fsv. **buþgarþr**; i sådant fall beror dess **k** på en utveckling analog med fsv. **bruþgumi** → UpplL. Ærfd. II: 1 **bruþkome** → **brukumme** i det å sid. 40 omnämda bröllopskvädet. *luḏvɪ̱k* rättas till *lúḏvìk* Ludvig.

§ 168. *k* utan motsvarighet i rspr. finnes ock i *i̱tɪ'ksla* idissla (jfr fisl. **jaxl**).

§ 169. **k** har fallit äfven i *ajúnt* **adjunkt**, *sant* **sankt**, *a̱la* vb halka.

§ 172. *g* motsvarar rspr. **v** äfven i *áṉlo̱'ga* **handlofve**, *ug̱ja̱l* hufvudgärd, *pró̱gjánt* proviant.

§ 175. **g** saknas ock i *baʂbru̱k*, *-ka̱r*, *-la̱g*, *-predɪ̱'ka* **bärgsbruk**, -karl, -lag, -predikan, *vaʂŋe̱t* dvärgsnät, spindelväf, *krɪ̱* krig, *drá̱ɟy'sta* dragkista.

§ 177. *ʃʂu̱gə* rättas till *ʃʂu̱gʂ*, *ʃʂá̱ḵər* rättas till *ʃʂáḵər*.

§ 182. *j* motsvarar rspr. **g** äfven i *ó̱fʂrva'jən* oförvägen.

§ 184 b) *j* utan motsvarighet i rspr. fins ock i *fjá̱nug̱ə'r* fånig, *taḏjə* toddy.

§ 185. **j** har fallit äfven i *nalka* näjlika, *lɪ'ḻkava'lja* liljekonvalje.

§ 189. *ŋ* motsvarar rspr. **g** äfven i *raŋ̱la* ragla, *seŋ̱n* sägen.

§ 192, not 2. *jɪk* rättas till *jɛk*.

§ 194. *ʃ* motsvarar rspr. **s** äfven i *myʃ̱a* mysa.

§ 195 a) *brá̱ksən* rättas till *brá̱ks'n*.

d) *fɪ̱o̱l* rättas till *fɪ̱jo̱l*; *fʂ̱'ʂko̱'*, *fʂ̱'ʂkʂ'ṯ*, *fʂ̱'rmy'ndarə* till *fó̱ʂko̱'*, *fó̱ʂkʂ'ṯ*, *fó̱rmy'ndarə*.

§ 197, c, 1. *májɛstɛ't* rättas till *májɛstɛ̱'t*.

§ 200. Jfr med afseende på obest. sing. *-a* hos **mask. an**stammar AURIVILLII *Grammatica svecana*, utg. af G. Stjernström, sid. 80, där **hanskan, backan, kragan** upptagas såsom de normala formerna i best. nom. sing.

§ 201. *gaḍɛ́st* rättas till *gaḍɛ́st*.

§ 205. *ạḍnɛṷ* rättas till *ạŋɛṷ*.

§§ 206, Anm. 3 ock 218, sid. 60. Jfr Auriv. Gramm. svec. sid. 14: »Ita vulgus per Upland et Roslag: **gåssån, flickån etc.** pro **gåssarna, flickorna**» Jfr härmed den äfven inom rspr. **vanliga** öfvergången från svaga mask. till svaga fem.

§ 212. Anm. 2. Jfr Auriv. Gramm. svec. sid. 75: »**syskan vel syskon**».

§ 214, 1, b. De ur Arw. Handl. anförda genitiverna på **-a grunda** sig otvifvelaktigt på äldre former med **-ar**, ock möj**ligtvis** dölja sig äfven åtskilliga sådana bland målets former **pa** *-a*.

§ 218 c, γ. Jfr med afseende på de best. form. *sọ́là* solen, *jụ́rà* **skären** LUNDELL i *Sv. landsm.* Bih. I, s. 126: **wälan** världen, **södhran** n. pl. fårna. Om dessa former, såsom Lll antager, **värkligen** härstamma från Roslagen, betecknar deras slut-n **icke** *n*-ljud utan blott ett nasaleradt uttal af föregående vokal.

Min uppfattning af best pl.-former på **-en** af mask. ock **fem.** (sid. 59) får ett ytterligare stöd af Auriv. Gramm. svec. **sid.** 89, där det heter: »Recentior flexio in vulgari sermone **nominativum** pluralem aliter format: nempe pro **sakerna, händerna, böckerna,** dicit **sakren, händren, böckren;** sic etiam **tängren, stängren, nöttren, gettren** etc.».

§ 219. *lịasən* rättas till *lịas'n*.

§ 221. *vákrarə* rättas till *vákrarə'*, *úndəsta'* till *úndəsta'*, *ọ́vəsta'* till *ə́vəsta'*.

§ 223. Anm. 3. Vokalen ä bör icke anses som ett hinder **för att** förklara dialekternas **hä, ä** ur **hit.** Antingen beror **den** på en analogibildning efter þæt (jfr Col. Ordesk. s. 11 **hen** ock **den** jämte hvarandra), eller ock, hvad som är tro**ligare**, motsvarar **hä, ä** icke alldeles det fsv. **hit,** utan ett fsv. ***hæt** = isl. **et** (jfr OTMAN, Vestgötal. s. 53, not 7).

§ 223. Anm. 4. Hos LUNDELL, *Sv. landsm.* Bih. I, s. 125 **träffas** sammansättningen **ihiälan**, hvilken, såvida den är upp**ländsk**, icke, såsom Lll s. 127 håller för möjligt, är feltryck för **ihiälna,** utan just är den form, som närmast ligger till grund **för Vätömålets** *ɪjạ́la* ihjäl hänne (jfr Col. Ordesk. s. 18, 51).

Register.

Af riksspråkets ljud ock skriftecken behandlas

a i §§ 11, 29, 36, 37, 42, 43, 44, 62, 72 samt Tillägg §§ 36, 42, 44, 72, 82½, 90½.

b i §§ 101, 103, 105, 114 samt Till. §§ 101, 105, 105½, 114.

d i §§ 117, 120, 122, 123, 132, 143, 154, 173 samt Till. §§ 117, 122, 123, 139½, 152.

dj i § 180.

e i §§ 4, 10, 25, 26, 27, 32, 33, 40, 46, 49, 61, 62, 90, 91, 92, 96, 97 samt Till. §§ 4, 10, 31½, 49, 62, 90½, 91, 92, 95½, 96.

ej i § 74 samt Till. §§ 6, 32.

f i §§ 108, 110, 112, 113, 115 samt Till. § 117½.

fv i §§ 108, 113, 115.

g i §§ 166, 170, 171, 174, 175, 179, 181, 182, 184, 189 samt Till. §§ 139½, 166, 175, 182, 189.

gj i §§ 171, 179.

h i § 99 not 3.

i i §§ 2, 3, 8, 9, 13, 17, 23, 28, 50, 79, 88, 93, 98 samt Till. 3, 17, 28, 33½, 50, 90½.

j i §§ 170, 180, 181, 184, 185 samt Till. §§ 136½, 184, 185.

jä i §§ 6, 95 samt Till. §§ 28½, 95, 98½.

ju i § 18.

jö i §§ 19, 24.

k i §§ 164, 165, 168, 169, 176, 184 samt Till. §§ 168, 169.

kj i §§ 165, 176.

kv i § 164 not 2.

l i §§ 99 not 2, 118, 121, 125, 137, 139, 140, 144, 146, 159, 183 samt Till. §§ 137, 138½, 140, 144, 146.

lj i §§ 139, 180.

m i §§ 105, 106, 130, 161, 187 samt Till. § 109.

n i §§ 37, 118, 129, 134, 135, 136, 163, 188 samt Till. §§ 129, 135, 136½, 162½.

ng i §§ 107, 131, 184, 186.

nj i §§ 129, 188.

o i §§ 34, 45, 52, 54, 56, 57, 62, 63, 64, 69, 71, 76, 77, 80, 85, 86 samt Till. §§ 36½, 45, 52, 56, 57, 63, 64, 77, 82½, 85, 86.

p i §§ 100, 102, 109, 111, 167 samt Till. §§ 102, 111.
r i §§ 138, 142, 145, 147, 148, 153, 162 samt Till. §§ 138, 142, 147, 148.
rd i §§ 141, 148, 152 samt Till. §§ 141, 148.
rk i § 127 noten.
rp i § 127 noten.
rl i § 148 samt Till. § 148.
rn i §§ 148, 160 samt Till. § 148.
rs i §§ 148, 155, 157, 193 samt Till. § 148.
rt i § 149 samt Till. § 148.
s i §§ 124, 127, 128, 133, 156, 158, 159, 165, 194 samt Till. §§ 128, 156, 194.
sch i § 126.
sj i §§ 165, 192.
sk i §§ 126, 165, 190.
skj i §§ 165, 190.
stj i § 191.
t i §§ 116, 118, 119, 127, 150, 151, 178 samt Till. §§ 102½, 111½, 118, 119, 125½.
tj i § 177.
tv i § 116 not 1.
u i §§ 12, 20, 53, 58, 65, 70, 78, 81, 82, 83, 84, 89 samt Till. §§ 20, 58, 65, 70, 78, 78½, 89, 90½.
v i §§ 104, 108, 113, 115, 172 samt Till. §§ 111½, 115, 115½, 172.
vi i § 75.
y i §§ 7, 14, 15, 18, 19, 21, 51, 60 samt Till. §§ 7, 12½, 31½, 51, 87½.
å i §§ 30, 34, 38, 45, 54, 56, 57, 59, 63, 66, 68, 69, 86 samt Till. §§ 30, 34, 38, 45, 56, 57, 59, 63, 66, 86.
ä i §§ 5, 25, 27, 32, 39, 47, 49, 73, 94, 96 samt Till. §§ 10, 32, 39, 47, 49, 94, 96.
ö i §§ 11, 16, 19, 22, 31, 35, 41, 48, 55, 67, 87 samt Till. §§ 16, 22, 55, 67, 82½, 87, 90½.

Sluttrykt i april 1884.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF. II. 5.

FOLKTRO, SEDER OCK BRUK

I MÖRE

UNDER NITTONDE ÅRHUNDRADET.

AF

MARTIN JONSSON.

STOCKHOLM, 1881.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

»Jag håller före, att det skulle vara ett artigt argument», säger LINNÉ, »om någon af vidskepelse ville göra en ansenlig samling ock visa, hvarifrån hvar ock en först kommit». Det landskap, som sett blomsterkonungen födas, har i nämde afseende lemnat de kanske rikaste samlingarne. Det är dock hufvudsakligen den del af Småland, hvilken hör till Jönköpings ock Kronobärgs län, som varit föremål för etnografisk behandling, förnämligast af HYLTÉN-CAVALLIUS. Det enda, som från Kalmar län finnes offentliggjordt, är hvad som finnes upptecknadt af M. G. CRÆLIUS i *Beskrifning öfver Tuna läns, Sefvedes och Aspelands härader*, Calmar 1774. Hvad som nu lemnas i allmänhetens händer, är en samling utan försök till vetenskaplig bearbetning af hvad som inhämtats under umgänge med folket i land ock stad inom båda Mörehäraderna, med en del tillägg ur Östra Smålands ock Ölands landsmålsförenings gömmor. Kanske skall det förunnas författaren tid ock tillfälle att framdeles lemna vidare bidrag till Möres folkbeskrifning.

Författaren påstår icke, att alt som här anföres, tros eller trotts af alla. Någon olikhet kan finnas både efter orter ock personer. I det hela äro dock sådana föreställningar vidt utbredda ock gå ofta igen i skilda trakter af hela Sverige. Mycket kan visserligen vara under senaste tid försvunnet. Men ännu lefver med friskt lif vida mer, än hvad man kunde vänta, eller som vid en ytlig bekantskap med bygden synes. Det gömmes nämligen oftast med en viss ängslan undan för nyfikenheten.

Men denna, så att säga, folkgömma är långt ifrån säker. En annan är af nöden. Till Mörebygdens befolkning ställer förf. därför en enträgen uppmaning att, medan ännu tid är, samla hvad samlas kan af sagor, sägner, visor, dansar, lekar, ordspråk ock ordstäf, seder ock bruk, folktro eller med andra ord alt, som går ock gäller under benämningen »skrock». Ty hafva vi det *så* i behåll, skall måhända, andra skäl för denna samling att förtiga, en kommande tid, när den sätter sig till doms öfver vår ock öfver före oss svunna släktens kultur, i någon mån bevaras från att fälla skefva domslut.

Uppsala i nov. 1880.

FÖRFATTAREN.

1. Om moder ock barn.

Det är naturligt, att hvarje tillökning i familjekretsen genom ett barns födelse motses med spänd väntan, ock ingalunda få äro de försiktighetsmått, som den blifvande modren har att iakttaga för att ej genom sitt förvållande invärka menligt på sitt foster redan före dess födelse. Hon får ej gå öfver en kullfallen gärdesgård, ty då får barnet fallandesjukan. Af samma olycka hotas det, om modren får se en person behäftad med denna sjukdom ock ej kommer i tillfälle att strax taga på honom, likasom äfven i fall hon ser ett kreatur slaktas. Ser hon en person, som har ett (medfödt) fel, som t. ex. är enögd, så har hon att befara, att hännes barn kan få samma fel, i synnerhet om hon blir förskräkt vid åsynen. Något fel, hvilket har förf. sig ej bekant, får barnet äfven, i fall modren får se en väfsked sitta tom i ladet. Hon får ej se i en öppen graf, eller på ett årder, som man låtit stå kvar i jorden på åkern, ty då blir barnet harmynt. För samma orsaks skull får hon ej se ett harhufvud; ock somliga anse, att det är därför som jägarne alltid afskära en fäld hares hufvud, endast med kvarlemnande af öronen. Ser hon en yxa sitta fasthuggen i en huggkubb eller en knif i en brödkaka, måste hon taga bort dem; ser hon en person bära en huggkubb med en däri inhuggen yxa, måste hon ej blott taga bort den, utan äfven gifva den bärande en örfil. Underlåter hon något, blir barnet harmynt. Ser hon en harmynt person, skall hon, i synnerhet om hon vid dess åsyn blir rädd, slå till honom för att bevara sitt eget barn för att blifva sådant. Genom en springa eller ett nyckelhål får hon ej se, enär barnet då blir vindögdt. Blir hon vittne till en eldsvåda, så får barnet eldsmärke (en fläck på huden, vanligen af högre färg än hudfärgen) på den kroppsdel, som motsvarar den modern på sin egen kropp först vidrörde.

En annan mening är, att barnet där får sår, som ha svårt att gro igen. Så vet förf. en kvinna, som vid åsynen af en eldsvåda kom att rifva sig i hufvudet, ock då barnet sedan fick svårläkta skrofler, var det en gifven följd af hännes handling, hettes det. Sår på en viss kroppsdel får barnet äfven, om modern sitter på en huggkubb. Blir hon slagen af en häst, så bör hon taga med handen på benet eller någon annan kroppsdel, där lytesmärke ej medför någon olägenhet. Råkar hon att trampa en katt, får barnet en sjukdom, hvarigenom dess hy blir alldeles gul ock förstörd; den botas genom att klippa en katt i örat ock ge barnet in af blodet. Modren får ej hålla sig för näsan, då hon känner någon obehaglig lukt, ty då får barnet elak andedräkt. Om hon suger på fiskhufvud, får barnet snyftande andedräkt. Råkar hon att af lystenhet olofligt tillgripa något, så kommer barnet att i framtiden lida af tjufaktighet. — Alla dessa fel ock lyten kan ingen vara säker på att ej få, förr än man är 40 år gammal. Ty under det lefnadsår, som har samma nummer som den vecka af hafvandeskapet, då orsaken uppträder, får man vanligen lytet.

Ju mera tiden för fostrets framfödande närmar sig, desto nogare måste modren gifva akt på sina handlingar. En kvinna, som går hafvande med oäkta barn, tros ej kunna framföda det samma, förr än hon uppgifvit, hvem som är barnets fader. Äntligen är barnet kommet till värden. Hvad man nu först har att akta på, är att skydda barnet för förtrollning. Det är därför nödvändigt att lägga stål i det vatten, hvari barnet första gången tvättas. Detta tvättvatten får ej, så länge barnet ännu är odöpt, intagas, sedan solen gått ned, emedan necken tros kunna följa med ock få makt med barnet. Fins händelsevis ej vatten hemma, får man tvätta barnet i mjölk eller dricka. Ingen får komma in under tvättningen. När tvättvattnet är begagnadt, får det ej utslås under bar himmel, åt minstone ej förr än solen gått ned igen, enär eljest vättar eller annat otyg kan göra barnet skada. Hälst bör det ej utslås, ty det duger till mycket; i synnerhet kunna därmed antingen genom bestrykning eller intagning botas utslag, fel ock lyten, hos en gosse med det vatten, i hvilket en flicka blifvit tvättad, hos en flicka med det, hvari man tvättat en gosse; i hvad fall som hälst dock gärna med vattnet efter ett förstfödt barn. Barnet själft

bör ock intaga något af sitt eget tvättvatten. När barnet är tvättadt, bör man särskildt doppa dess händer ock fötter i en balja med iskalt vatten för att skydda barnet för att sedermera frysa om dessa kroppsdelar. Så länge barnet är odöpt, måste man låta eld förblifva brinnande i det rum, där barnet befinner sig. Underlåter man detta, har man att befara, att trollen komma ock byta bort det. För att förebygga detta lägger man emellertid alltid, så fort barnet är lindadt, stål i lindan, eller under hufvudgärden i vaggan en ullsax, som får ligga kvar, tils barnet är döpt.

Så snart barnet kommit till värden, bör det vägas, så växer det till ock förökas fort i vikten. Innan det döpes, bör man låta solen skina på det för att skydda det för solbränna. Under denna tid måste också modern akta sig att röra vid äggjärn, enär barnet annars sedermera kommer att skära sig ofta. Barnet bör alltid först inhöljas i rent, men gammalt linne, ock tils det får tänder, skall det ej häller bära andra kläder, än som blifvit gjorda af gammalt, ty eljest blifver barnet ödslitet (sliter mycket kläder). Då det första gången skall bära ett plagg med ärmar, skall högra ärmen påtagas före den vänstra, för att ej barnet må blifva vänsterhändt. För att barnet må få lätt att läsa, lägges på den nyföddes läger en bok.

Då namn åt barnet skall utses, har man åtskilligt att lägga märke till. Namnet bör gärna vara ur släkten. Men väljer man namnet på någon ännu lefvande person, så tros det, att antingen denna eller barnet icke skall trifvas rätt godt; väljer man återigen namnet på något af förut döda syskon, så tror man, att barnet självt äfven snart skall dö. Aldrig förekommer häller, att flere syskon tilldelas samma namn.

Nu skall barnet döpas. Gumorn eller den kvinna, som är ombedd att bära barnet till dopet, plägar då alltid begåfva det samma med någon del af dopklädnaden, vanligen »kristningamössa» ock linne, i hvilket senare en silfverpenning är insydd, som skall hafva den kraft ock värkan med sig, att barnet i en framtid ej skall komma att vara utan penningar. På morgonen af dopdagen bör gumorn med barnet i famnen taga en kvast ock sopa golfvet, för att barnet må blifva renligt ock flitigt att städa ock hålla snygt omkring sig.

En annan mening är, att barnet där får sår, som ha svårt att gro igen. Så vet förf. en kvinna, som vid åsynen af en eldsvåda kom att rifva sig i hufvudet, ock då barnet sedan fick svårläkta skrofler, var det en gifven följd af hännes handling, hettes det. Sår på en viss kroppsdel får barnet äfven, om modern sitter på en huggkubb. Blir hon slagen af en häst, så bör hon taga med handen på benet eller någon annan kroppsdel, där lytesmärke ej medför någon olägenhet. Råkar hon att trampa en katt, får barnet en sjukdom, hvarigenom dess hy blir alldeles gul ock förstörd; den botas genom att klippa en katt i örat ock ge barnet in af blodet. Modren får ej hålla sig för näsan, då hon känner någon obehaglig lukt, ty då får barnet elak andedräkt. Om hon suger på fiskhufvud, får barnet snyftande andedräkt. Råkar hon att af lystenhet olofligt tillgripa något, så kommer barnet att i framtiden lida af tjufaktighet. — Alla dessa fel ock lyten kan ingen vara säker på att ej få, förr än man är 40 år gammal. Ty under det lefnadsår, som har samma nummer som den vecka af hafvandeskapet, då orsaken uppträder, får man vanligen lytet.

Ju mera tiden för fostrets framfödande närmar sig, desto nogare måste modren gifva akt på sina handlingar. En kvinna, som går hafvande med oäkta barn, tros ej kunna framföda det samma, förr än hon uppgifvit, hvem som är barnets fader. Äntligen är barnet kommet till värden. Hvad man nu först har att akta på, är att skydda barnet för förtrollning. Det är därför nödvändigt att lägga stål i det vatten, hvari barnet första gången tvättas. Detta tvättvatten får ej, så länge barnet ännu är odöpt, intagas, sedan solen gått ned, emedan necken tros kunna följa med ock få makt med barnet. Fins händelsevis ej vatten hemma, får man tvätta barnet i mjölk eller dricka. Ingen får komma in under tvättningen. När tvättvattnet är begagnadt, får det ej utslås under bar himmel, åt minstone ej förr än solen gått ned igen, enär eljest vättar eller annat otyg kan göra barnet skada. Hälst bör det ej utslås, ty det duger till mycket; i synnerhet kunna därmed antingen genom bestrykning eller intagning botas utslag, fel ock lyten, hos en gosse med det vatten, i hvilket en flicka blifvit tvättad, hos en flicka med det, hvari man tvättat en gosse; i hvad fall som hälst dock gärna med vattnet efter ett förstfödt barn. Barnet själft

bör ock intaga något af sitt eget tvättvatten. När barnet är tvättadt, bör man särskildt doppa dess händer ock fötter i en balja med iskalt vatten för att skydda barnet för att sedermera frysa om dessa kroppsdelar. Så länge barnet är odöpt, måste man låta eld förblifva brinnande i det rum, där barnet befinner sig. Underlåter man detta, har man att befara, att trollen komma ock byta bort det. För att förebygga detta lägger man emellertid alltid, så fort barnet är lindadt, stål i lindan, eller under hufvudgärden i vaggan en ullsax, som får ligga kvar, tils barnet är döpt.

Så snart barnet kommit till värden, bör det vägas, så växer det till ock förökas fort i vikten. Innan det döpes, bör man låta solen skina på det för att skydda det för solbränna. Under denna tid måste också modern akta sig att röra vid äggjärn, enär barnet annars sedermera kommer att skära sig ofta. Barnet bör alltid först inböljas i rent, men gammalt linne, ock tils det får tänder, skall det ej häller bära andra kläder, än som blifvit gjorda af gammalt, ty eljest blifver barnet ödslitet (sliter mycket kläder). Då det första gången skall bära ett plagg med ärmar, skall högra ärmen påtagas före den vänstra, för att ej barnet må blifva vänsterhändt. För att barnet må få lätt att läsa, lägges på den nyföddes läger en bok.

Då namn åt barnet skall utses, har man åtskilligt att lägga märke till. Namnet bör gärna vara ur släkten. Men väljer man namnet på någon ännu lefvande person, så tros det, att antingen denna eller barnet icke skall trifvas rätt godt; väljer man återigen namnet på något af förut döda syskon, så tror man, att barnet själft äfven snart skall dö. Aldrig förekommer häller, att flere syskon tilldelas samma namn.

Nu skall barnet döpas. Gumorn eller den kvinna, som är ombedd att bära barnet till dopet, plägar då alltid begåfva det samma med någon del af dopklädnaden, vanligen »kristningamössa» ock linne, i hvilket senare en silfverpenning är insydd, som skall hafva den kraft ock värkan med sig, att barnet i en framtid ej skall komma att vara utan penningar. På morgonen af dopdagen bör gumorn med barnet i famnen taga en kvast ock sopa golfvet, för att barnet må blifva renligt ock flitigt att städa ock hålla snygt omkring sig.

i annat fall tros barnet ej kunna växa mera, utan förblir vid samma storlek. Denna tro har äfven utbildat sig ända därhän, att man i allmänhet ej bör gå rundt omkring någon utan att gå till baka igen lika många hvarf, som man förut gått.

Den första tand ett barn fäller, bör — antingen af det själft eller af någon annan person — kastas i elden med de orden: Låcke, Låcke, gif mig en bentand i stället för en gulltand. Fäller barn tidigt tänder eller går det tidigt, betyder det, att det snart får yngre syskon. När barnet hunnit till den åldern, att det kan läsa, bör det aldrig få läsa ock äta på samma gång, ty då blir det glömskt.

2. Om djur.

Att bondens kreatur trifvas ock må väl, är ofta nog ett nödvändigt villkor för hans välstånd. Men god ock ordentlig skötsel är icke tillräcklig; det fins äfven andra faktorer, som härvidlag äro värksamma. Stundom äro dock de orsaker, som medföra tur eller otur med kräken, betydligt skiljaktiga, ja ibland rent af motsatta. Då det i Hossmo socken, omkring en mil söder om Kalmar, anses »ohälligt», i fall människoben äro nedgräfda i ladugården, har man i den en ock en half mil norr om Kalmar liggande Åby socken den meningen, att detta återigen bidrager till kreaturens trefnad. Det är äfven bra, om i en i tröskeln till ladugården befintlig, med lock försedd urhålkning ligger en snok.

Nyköpt kreatur bör, så snart det kommer till det nya hemmet, äta hö ur spiseln eller på en jordfast sten, att det må trifvas. Blir något kreatur modstulet, så att det ej vill äta eller dricka, skall det gifvas in något, som är stulet ock hemburet, hälst silke, eller ock skall man skära det i rumptången, så att några bloddroppar utsippra, hvilka äfvenledes ingifvas det samma. Första gången kreaturen om våren ledas ut ur ladugården, skola de gå öfver en på tröskeln liggande stubbkvast, ock skällkon skall, då skällan påbindes, äta upp några höstrån, som man om hösten stoppat i skällan, »så skall», som meddelaren sade, »både ko ock skälla gärna komma hem om kvälla».

När ko kalfvat, skall hon gifvas stulet ock hemburet ibland ting af nio slag, som läggas i ämbaret, då hon skall dricka. Ibland dessa ting skall vara salt ock en bit stål, som äfven skall läggas i vattnet de tre första gångerna hon får att dricka, stålet ända tils man slutat att taga råmjölk, på det ingen skall kunna förgöra eller taga mjölken ifrån hänne. Kalfven bör alltid få slicka kon, ock då hon första gången, sedan hon burit, mjölkas, skall stål läggas i byttan. Äfvenså bör kon få smaka den första råmjölkspannkakan ock den första smörgåsen, — så kan ingen skämma mjölken.

Att beröfvas mjölklyckan eller, som man säger, att »någon tager mjölklyckan ifrån en», är man särdeles rädd för, ock man gör alt för att förebygga detta olycksöde. Det kan lätt hända, om man säljer någon mjölk, men kan förekommas, om man lägger tre saltkorn i mjölken, ock synnerligen nödigt är detta, om mjölken skall bäras öfver rinnande vatten. Skärtorsdagsmorgonen får man vara noga på sin vakt. Ty då äro påskkäringarne ute. Det berättas, att dessa då springa nakna ock med ett såll i handen till grannens gödselhög, upphämta där en kvantitet af gödselvattnet ock springa sedan hem med detta. Har då sållet så tät botten, att något af vattnet är kvar, när de efter hemkomsten till gödselhögen vid sin egen gård sprungit ett hvarf »ansyls» omkring denna, tror man, att mjölken från grannens kor kommer deras egna till godo. Blir emellertid en sådan käring upptäkt, nog får hon sot för bot. Man vet omtala, att en bondgubbe nära nog slagit i hjäl sin grannes hustru, när han fick se hänne bedrifva detta ofog för att draga mjölken ifrån hans kor.

Ännu farligare är det dock, om korna råka ut för mjölkbjären; ty har mjölken förut blott minskats, så tager han bort all mjölken. Mjölkbjären är ett djur med skepnad af en hare, hvilket trollkäringarne — så kallar man de kvinnor, i hvilkas tjänst det ifrågavarande djuret arbetar — ha skapat af ouppskurna solfhankar, sölf på hvilka den del, hvarigenom tråden löpt, ännu är hel, ock utkastade spingstickor, hvilka varit brända i bägge ändarne, eller uppslitna kvastar, på hvilka, då de utkastades, banden ännu sutto kvar. Ännu i dag fasthålles därför den åsikten, att banden skola afskäras på kvastarne ock sölfven uppskäras, innan de bortkastas såsom odug-

i annat fall tros barnet ej kunna växa mera, utan förblir vid samma storlek. Denna tro har äfven utbildat sig ända därhän, att man i allmänhet ej bör gå rundt omkring någon utan att gå till baka igen lika många hvarf, som man förut gått.

Den första tand ett barn fäller, bör — antingen af det själft eller af någon annan person — kastas i elden med de orden: Låcke, Låcke, gif mig en bentand i stället för en gulltand. Fäller barn tidigt tänder eller går det tidigt, betyder det, att det snart får yngre syskon. När barnet hunnit till den åldern, att det kan läsa, bör det aldrig få läsa ock äta på samma gång, ty då blir det glömskt.

2. Om djur.

Att bondens kreatur trifvas ock må väl, är ofta nog ett nödvändigt villkor för hans välstånd. Men god ock ordentlig skötsel är icke tillräcklig; det fins äfven andra faktorer, som härvidlag äro värksamma. Stundom äro dock de orsaker, som medföra tur eller otur med kräken, betydligt skiljaktiga, ja ibland rent af motsatta. Då det i Hossmo socken, omkring en mil söder om Kalmar, anses »ohälligt», i fall människoben äro nedgräfda i ladugården, har man i den en ock en half mil norr om Kalmar liggande Åby socken den meningen, att detta återigen bidrager till kreaturens trefnad. Det är äfven bra, om i en i tröskeln till ladugården befintlig, med lock försedd urhålkning ligger en snok.

Nyköpt kreatur bör, så snart det kommer till det nya hemmet, äta hö ur spiseln eller på en jordfast sten, att det må trifvas. Blir något kreatur modstulet, så att det ej vill äta eller dricka, skall det gifvas in något, som är stulet ock hemburet, hälst silke, eller ock skall man skära det i rumptången, så att några bloddroppar utsippra, hvilka äfvenledes ingifvas det samma. Första gången kreaturen om våren ledas ut ur ladugården, skola de gå öfver en på tröskeln liggande stubbkvast, ock skällkon skall, då skällan påbindes, äta upp några höstrån, som man om hösten stoppat i skällan, »så skall», som meddelaren sade, »både ko ock skälla gärna komma hem om kvälla».

När ko kalfvat, skall hon gifvas stulet ock hemburet ibland ting af nio slag, som läggas i ämbaret, då hon skall dricka. Ibland dessa ting skall vara salt ock en bit stål, som äfven skall läggas i vattnet de tre första gångerna hon får att dricka, stålet ända tils man slutat att taga råmjölk, på det ingen skall kunna förgöra eller taga mjölken ifrån hänne. Kalfven bör alltid få slicka kon, ock då hon första gången, sedan hon burit, mjölkas, skall stål läggas i byttan. Äfvenså bör kon få smaka den första råmjölkspannkakan ock den första smörgåsen, — så kan ingen skämma mjölken.

Att beröfvas mjölklyckan eller, som man säger, att »någon tager mjölklyckan ifrån en», är man särdeles rädd för, ock man gör alt för att förebygga detta olycksöde. Det kan lätt hända, om man säljer någon mjölk, men kan förekommas, om man lägger tre saltkorn i mjölken, ock synnerligen nödigt är detta, om mjölken skall bäras öfver rinnande vatten. Skärtorsdagsmorgonen får man vara noga på sin vakt. Ty då äro påskkäringarne ute. Det berättas, att dessa då springa nakna ock med ett såll i handen till grannens gödselhög, upphämta där en kvantitet af gödselvattnet ock springa sedan hem med detta. Har då sållet så tät botten, att något af vattnet är kvar, när de efter hemkomsten till gödselhögen vid sin egen gård sprungit ett hvarf »ansyls» omkring denna, tror man, att mjölken från grannens kor kommer deras egna till godo. Blir emellertid en sådan käring upptäkt, nog får hon sot för bot. Man vet omtala, att en bondgubbe nära nog slagit i hjäl sin grannes hustru, när han fick se hänne bedrifva detta ofog för att draga mjölken ifrån hans kor.

Ännu farligare är det dock, om korna råka ut för mjölkbjären; ty har mjölken förut blott minskats, så tager han bort all mjölken. Mjölkbjären är ett djur med skepnad af en hare, hvilket trollkäringarne — så kallar man de kvinnor, i hvilkas tjänst det ifrågavarande djuret arbetar — ha skapat af ouppskurna solfhankar, sölf på hvilka den del, hvarigenom tråden löpt, ännu är hel, ock utkastade spingstickor, hvilka varit [illegible]rända i bägge ändarne, eller uppslitna kvastar, på hvilka, [illegible] de utkastades, banden ännu sutto kvar. Ännu i dag fast[illegible] därför den åsikten, att banden skola afskäras på kva- ock sölfven uppskäras, innan de bortkastas såsom odug-

förmodligen larv till någon vatteninsekt, gul till färgen ock mycket liflig, anses för mycket farlig, ty af hans bett tros uppkomma en sjukdom med svår värk, kallad »onda betet», ett namn som äfven själfva det lilla djuret fått. Där det finnes i vattnet, törs man ej bada, ock efter badning plägar man alltid med omsorg se efter ock plocka bort, i fall några dylika djur fäst sig på fötterna. — Tornbaggen (scarabæus) är nästan det enda djur ur de lägre djurklasserna, som kan medföra någon lycka för den, som träffar på det. Ser man nämligen en tornbagge ligga på rygg ock hjälper honom på fötter igen, får man sju synder förlåtna. — Af Jungfru Mariæ nyckelpiga (coccinella) hämtar man spådom om väderleken, i det man sätter hänne varligt på handen ock med orden:

Jungfru Maria
nyckelpiga,
flyg, flyg!
I mor'n blir det vackert väder,
ock då får du nya kläder,

uppmanar hänne att flyga. Flyger hon, så blir det vackert väder följande dag.

Men äfven inom de högre djurklasserna träffas ohälliga djur. I synnerhet är detta förhållandet med råttor. Man får aldrig kasta ut på marken hår, som affallit, då man kammat sig, ej häller det man afskurit af naglarne; ty om någon råtta — eller fogel — begagnar det till sitt bo, uppstår däraf sjukdom. Äfven af råttor hämtar man spådom. Det är alldeles säkert, att när under storm på hafvet råttorna komma fram ur fartygets skrof ock gifva sig ut i tacklingen, föga hopp fins för fartyg ock besättning att blifva räddade. — Kattor, äfvensom ekorrar, svin ock skator, är det icke godt att möta eller se begifva sig öfver vägen, när man skall gå någonstädes; då är bäst att vända om så väl först som sist. — Tuppen tros kunna upptäcka stället, där en drunknads lik ligger. Man sätter en tupp i en öfvertäkt korg ock ror af ock an i närheten af olycksstället; när man då kommer midt öfver den plats, där liket ligger, tillkännager tuppen det genom flaxande ock galande. — När man första gången om året hör göken gala, bör man taga noga reda på det väderstreck, hvari man hör

Äfven om den öfriga djurvärden har folktron skapat sig vissa meningar, af hvilka en stor del ännu i dag fortlefver i folkets sinnen. Så anses beröring eller sammanträffande med vissa djur värka olycka, med andra lycka; men äfven detta olika under olika förhållanden. Det beror ofta mest på människans eget handlande. Att flå djur anses för mycket vanhedrande ock »hör bara rackarn till». Förf. själf råkade en gång mycket illa ut, när han för zoologiska studier hade flått en ekorre, ock ännu värre blef det, när han var nog djärf att omtala, att han vid beredningen af kraniet hade smakat på det kokta köttet. Nästan hela den lägre djurvärden anses för ohällig, särdeles loppor ock andra smådjur. Råkar man att på nyårsdagen nämna sådan ohyra, är man säker om att blifva plågad däraf hela året. — Spindeln, som vanligen kallas låcke, får man ej röra, ty om han sprutar sitt etter på en, får man skabb. — Om paddan tros det ännu, att hon varit en människa, ja, att i hännes företeelse, »så otäck som den är», döljer sig en förtrollad prinsessa; gör man hänne något illa, kan man vara säker att råka ut för en olycka. I dessa båda föreställningar om spindeln ock paddan ligger dock må hända blott ett hälsosamt gif akt! att ej skada ett försvarslöst djur, som ej gör någon för när. — Ormar äro alltid lysta i bann. Hvar man träffar på en orm, bör man alltid slå i hjäl honom; men det måste ske fullständigt, ty annars söker hans maka upp honom ock blåser lif i honom. En annan tro är, att om han ej är riktigt dödad, han lefver upp igen, när solen gått ned, eller för så vidt han kan komma till något vatten. Ock då är man säker på, att han förr eller senare söker upp en för att hämnas. Ormar tros kunna krypa i folk. En sägen är, att en karl, som led af en invärtes svår sjukdom, en gång låg ock sof ute på marken, då en orm kom ock genom munnen kröp in i honom. Efter en stund kom ormen ut igen, full af slem ock orenlighet. Sedan han på något sätt gjort sig fri därifrån, kröp han å nyo in i mannen ock kom på samma sätt ut igen. Men då han gjorde sig redo att för tredje gången krypa in i mannen, passade en annan person på ock slog i hjäl ormen, ty »hade han kommit in tredje gången, så hade han blifvit [illegible] r den betan vardt mannen fri från sin sjukdom, an ormen att tacka för. — En liten vattenmask,

sagt, att dessa meningar upptaga folkets hela föreställningsvärd; det fins äfven därjämte mycken sann ock värklig kristendom. Denna lilla uppsats är icke platsen att framlägga funderingar öfver hvad som kunnat vara orsaken till denna väfnad af de mest olikfärgade inslag, af allvarlig kristendom bredvid den gröfsta vidskepelse, som mannens af folket lif blef. Den vill sålunda endast framlägga de åsikter, till stor del bygda på heden tro, som hafva funnits ock ännu till en del lefva kvar bland folket i Möre.

Nästan öfver alt i naturen finnas boplatser för dessa öfversinnliga makter, ock likaledes tänkas de nästan öfver alt drifva sitt spel, som vanligen går ut på att göra människorna skada; ty med få undantag äro dessa makter onda. I vattnet bor necken; öfver vattnet ock i luften kringsvärma älfvor, spöken, gastar m. m.; i elden fins ett dylikt öfversinnligt väsen, som vi sett anropas, när barnen kasta den första fälda tanden i elden; i ock på jorden bo vättar, troll, tomtar, skogsnyfvan ock de aflidnes andar, som gå igen. Så viss förf. är, att om alla dessa väsen mångfaldiga föreställningar finnas, så mycket beklagar han, att om många hans kunskap är ganska ringa, till en del beroende därpå, att de personer, af hvilka han hämtat sina uppgifter, varit alt utom frikostiga därmed, ja, stundom till ock med nekat att förtälja hvad de viste om »sådant skräp, som ändå inte funnes till, ock som bara tjänte till att visa, hur dumt folket förr i tiden varit».

Necken är här som annorstädes alltid hafvets kung, som bor på sjöbottnen i ett grant förgyldt slott. Han tycker mycket om människors sällskap där nere ock lockar därför gärna hvem han kan, men i synnerhet barn ock unga flickor, till sig. Fruktan för denna neckens sällskaplighet är väl upphofvet till den sed, som i flera orter finnes, att de badande, innan de gå i sjön, pläga binda necken, hvilket sker genom att sticka en knif eller annat stål i stranden. I författarens bygd finnes så väl denna sed som en annan med samma namn, men som enligt författarens kännedom blott förekommer som en vanlig pojklek. Att binda necken tillgår nämligen då på det sätt, att man kastar en sten, hälst liten ock rund, i vattnet; faller den ned utan att stänka vattnet omkring sig, hvilket blott kan ske, om den med stark fart kommer rätt ned i vattnet,

honom, så kan man däraf draga slutsats om hvad som under året kommer att hända, ty

Norre gök — sorgegök;
Söre gök — döegök;
Östre gök — tröstegök;
Västre gök — bäste gök.

Af antalet gånger göken göken gal utan uppehåll, kan man ock få svar, antingen huru länge man får gå ogift, eller hur många år man har att lefva. — Uf- ock uggleskrik är ohälligt, ty det bebådar dödsfall. Samma bemärkelse har det äfven, om en hund länge tjuter utanför ett vist bestämdt hus. Detta anses för ett så osvikligt tecken ock så vanligt, att när en persons död spörjes, man nästan alltid kan vara säker att få höra någon säga: ja, jag kunde just tro det, jag hörde en hund tjuta där så illa i natt.

I sammanhang härmed må omnämnas några egendomliga föreställningar om vissa djurs skapelse ock förvandling. När kattor blifva gamla, tros de blifva troll, ock göken påstås på sin ålderdom förvandlas till hök. Om svalan, som ännu af somliga tros öfvervintra på sjöbottnen, går en underlig sägen, huru hon blef skapad. En tjänstepiga beskyldes med skäl af sin fru för att hafva stulit ett silkesnystan ock en silfversax. Hon nekade, ock då frun blef vid sitt påstående, försökte hon bedyra sin oskuld med de orden: Om jag stulit nystat ock saxen, våndar jag, att jag vore skapt som en fogel! Strax förvandlades hon till en svala, som hade stjärten formad som en sax. Svalans läte tydes af folktron på följande sätt: Min fru sa', att jag stal silkesnystat ock silfversaxen, jag svor.

3. Om öfversinnliga makter.

Vi hafva redan i det föregående sett den betydande plats, som i folkets föreställningssätt intas af de meningar, det har om sitt beroende af makter, som till sitt väsen äro ett annat än sinnevärden. Denna ofrihet omfattar på en gång människans fysiska ock moraliska lif. Fruktan att förtörna dessa makter ock därigenom ådraga sig deras hämd binder vid snart sagdt [illegible] ines handlingar en uppmärksamhet, hvilken man kunde [illegible] sad viktigare ämnen. Förf. vill härmed icke hafva

alltid som en något ålderstigen man med storleken af ett fyra eller fem års barn ock klädd i grå kläder samt röd pinnmössa. Han är husets gode ande, ungefär motsvarande romarnes larer ock penater, ock det är honom som bonden har att tacka för, att alt går ordentligt till i stall, fähus, loge ock lada. Han är egensinnig, snarsticken ock fåfäng, men strängt ordningssam; ock händer det sig, att någon är försumlig, nog kan han vara viss om att få sin upptuktelse af tomten. För hans örfilar stupar den starkaste karl. Håller husbonden sig väl med honom, gör han mera tjänst än fyra drängar. Men stöter han tomten, far väl då med hans lycka! — Två bönder, en rik ock en fattig, bodde bredvid hvar andra. En natt såg den rike tomten komma dragande med ett halmstrå i riktningen till hans lada. »Det där lär inte förslå långt», hånade bonden den lille arbetaren. »Du skall slippa min tjänst», svarade tomten, vände om ock drog sitt halmstrå till den fattige grannens lada. Efter den stunden förbyttes grannarnes förmögenhetsvillkor. Den rike blef fattigare med hvarje dag, under det den fattige snart kom till välstånd, ty nu drog tomten från den rike till den fattige. — Lika snarsticken är tomten, om man mästrar hans goda smak. En bonde, som hade sett sin tomte klädd i gamla, skröpliga kläder, hade för att belöna hans trägna tjänst låtit göra en ny dräkt ock lade den på ett ställe, där han viste tomten skulle upptäcka den. En tid förgick, ock bonden tykte sig märka, att allting blef så odrygt. Detta kunde han ej förstå, då han ju till ock med belönat tomten. En natt fick han mellertid syn på denne; men hvad tomten icke gjorde, det var arbeta. I stället gick han helt lugnt ock spatserade, stoltserande i sina nya kläder. På bondens fråga, hvarför han ej skötte sina sysslor som förut, gaf tomten då helt hånfult det svaret: »Finer gosse kan inte arbeta», ock härmed fick den häpne bonden nöja sig. — En belöning mottager dock tomten, ock det är, om man på högtidsaftnar låter honom smaka sötgröten. Man plägar därför alltid vid sådana tillfällen i logen eller på någon taksparre på vinden sätta en skål, fyld med gröt ock mjölk.

I skogens dunkla gömmor har **skogsnyfvan** (skogsnipan) sin boning. Hon föreställes vanligen som en underskön jungfru, som med knapt emotståndlig makt lockar de unga männen,

kolare, jägare o. d. till älskog. Fager ock finhylt är skogsnyfvan till påseendes framifrån; men kommer man bakom hänne, så är hon »ihålig som ett baktråg». Denna sin skröplighet är hon dock så mån att dölja ock lyckas vanligen så väl, att den ej märkes, förr än hon skrämmes på flykten. Ofta förvillar hon den, som vandrar i skogen, så att han hvarken hittar fram eller till baka. Enda medlet att slippa ur denna förhäxning är att vända ett klädesplagg, hälst tröjan. — Man har en sägen om skogsnyfvans förbindelse med en person. Det var en karl, som hade sådan tur att skjuta, att han blott behöfde gå utom stugknuten för att få skjuta en tjäder eller orre; ock det var därför att han drogs med skogsnyfvan. En gång, då han var borta, kom skogsnyfvan hem till hans hustru, som var sysselsatt med bakning, ock frågade efter honom. »Jag skall ge dig, ditt otäcka troll!» skrek käringen ock sprang efter skogsnyfvan med ugnsrakan. Skogsnyfvan ut, »tog an» luften ock skrattade. Men för hustruns ogenhet emot skogsnyfvan fick mannen ligga sjuk i 24 till 25 år, innan han dog, säges det.

Om de egentliga trollen äro föreställningarne, efter hvad som kommit till författarens kännedom, nästan alldeles de samma, som på de flesta andra orter. De bo i bärgen, så mycket vet man; i synnerhet var det så förr än kristendomen kom i landet. Men vid dess ankomst flyktade för klangen af de signade kyrkoklockorna största delen, efter vanmäktiga försök att genom väldiga stenar, slungade mot kyrkorna, krossa dessa, som störde deras hemfrid; blott en liten del blef kvar ock drog sig till baka in i bärgens innersta djup. Där bo de ännu, alt jämt bibehållande sitt ursprungliga ondskefulla sinnelag mot människorna. Häraf alla de försiktighetsmått, som vi redan tillförne hafva hört brukas mot deras tilltag. Gärna vilja de byta bort sina egna barn, som alltid äro tröga ock dåsiga, mot de kristnes barn, naturligen alltid före dopet. Trollens föda tros människorna till en del få släppa till, d. v. s. trollen taga själfva makten af maten, om de också lemna det yttre föremålet kvar att förtäras af människorna. Det är därför att taga sig till vara för att sjunga, när man mjölkar, för att blåsa fradgan af öl, ock för att vid bakning, i fall något barr eller kol fastnat på undersidan af brödet, stryka af brödet

alltid som en något ålderstigen man med storleken af ett fyra eller fem års barn ock klädd i grå kläder samt röd pinnmössa. Han är husets gode ande, ungefär motsvarande romarnes larer ock penater, ock det är honom som bonden har att tacka för, att alt går ordentligt till i stall, fähus, loge ock lada. Han är egensinnig, snarsticken ock fåfäng, men strängt ordningssam; ock händer det sig, att någon är försumlig, nog kan han vara viss om att få sin upptuktelse af tomten. För hans örfilar stupar den starkaste karl. Håller husbonden sig väl med honom, gör han mera tjänst än fyra drängar. Men stöter han tomten, far väl då med hans lycka! — Två bönder, en rik ock en fattig, bodde bredvid hvar andra. En natt såg den rike tomten komma dragande med ett halmstrå i riktningen till hans lada. »Det där lär inte förslå långt», hånade bonden den lille arbetaren. »Du skall slippa min tjänst», svarade tomten, vände om ock drog sitt halmstrå till den fattige grannens lada. Efter den stunden förbyttes grannarnes förmögenhetsvillkor. Den rike blef fattigare med hvarje dag, under det den fattige snart kom till välstånd, ty nu drog tomten från den rike till den fattige. — Lika snarsticken är tomten, om man mästrar hans goda smak. En bonde, som hade sett sin tomte klädd i gamla, skröpliga kläder, hade för att belöna hans trägna tjänst låtit göra en ny dräkt ock lade den på ett ställe, där han viste tomten skulle upptäcka den. En tid förgick, ock bonden tykte sig märka, att allting blef så odrygt. Detta kunde han ej förstå, då han ju till ock med belönat tomten. En natt fick han mellertid syn på denne; men hvad tomten icke gjorde, det var arbeta. I stället gick han helt lugnt ock spatserade, stoltserande i sina nya kläder. På bondens fråga, hvarför han ej skötte sina sysslor som förut, gaf tomten då helt hånfult det svaret: »Finer gosse kan inte arbeta», ock härmed fick den häpne bonden nöja sig. — En belöning mottager dock tomten, ock det är, om man på högtidsaftnar låter honom smaka sötgröten. Man plägar därför alltid vid sådana tillfällen i logen eller på någon taksparre på vinden sätta en skål, fyld med gröt ock mjölk.

I skogens dunkla gömmor har **skogsnyfvan** (skogsnipan) sin boning. Hon föreställes vanligen som en underskön jungfru, som med knapt emotståndlig makt lockar de unga männen,

betsmätt att af dem blifva förgjord, så fins dock, som väl är, bot att få hos någon klok gubbe eller gumma.

Ifrån denna lilla utflykt från det egentliga ämnet, som dock kan hafva skäl för sig, då ju alla trollkäringarnes konster ha sin grund i deras förbund med en ond andemakt, öfvergå vi till framställningen af de uppenbarelser, som äro förbundna med det rent individuella personlifvet. Hit hör då först vården. Den är en ande, som följer människan, hvar hon går, men som äfven kan aflägsnas från hänne ock då kan förnimmas till ock med af andra. Så uppenbarar den sig på många sätt. Om det »stundar» (kliar på näsan), så betyder det främmande; är det på högra sidan af näsan, en karl; på vänstra, ett fruntimmer. Främmande kan man också vänta, om det kliar i högra handen; kliar det i vänstra, får man en gåfva. Hickar någon, talar man om honom på främmande ställe. Kommer han då att tänka på den person, som talar om honom, så går hickan öfver. Svår hicka stillas genom att förarga den hickande eller genom att göra honom förlägen eller förvånad.

Oftast gör sig dock vården förnimbar på annat sätt, särdeles genom buller, fotsteg, ryckningar i dörrarne o. s. v. Somliga personer ha starkare vård än andra, ock det kan äfven hända, att den under vissa förhållanden är starkare än under andra. Hvarje fartyg tros hafva sin skyddsande, som sjömännen kalla vård, ock ofta ha de denne att tacka för undgåendet af stora faror. Författarens morfar, som under sin ungdom var sjöman, har omtalat, att han en natt råkat att somna vid rodret, då han plötsligt väktes af ett starkt slag i däcket framför honom. Ock det var med knapp nöd, som han hann att så mycket styra undan för ett mötande fartyg, att detta endast strök helt lätt emot sidan af det, där han själf befann sig.

Med denna tro på människans vård sammanhänger äfven en möjligen yngre, under kristendomens medvärkan utbildad, uppfattning af ett människans ständiga beledsagande af väsenden, som i likhet med människans eget inre bestämmas såsom sedligt goda eller sedligt onda. Den gode följeslagaren sammanfaller dock måhända oftast med vården, men den ondes uppenbarelseform är vanligen en sådan, i hvilken man tänker sig

mot sig för att få bort detta. Det är nämligen en sägen, att personer ur ett bärg på något ställe hade hört en trollkvinna sjunga:

Hej, sjungande mjölk
ock blåsande öl
ock magstruket bröd
fins här till öfverflöd!

För solens strålar fly trollen; ock är ett åskväder i annalkande, så kan man vara lugn för att blifva ofredad af dem; då ha de tillräckligt att göra med att fly undan Tor, som jagar efter dem för att döda dem.

Dessa föreställningar om trollen som naturväsen, stundom uppblandade med tron, att de äro rent mänskliga väsen, kvarlefvor af den folkstam, som till förne bott i landet, öfvergingo kanske småningom till föreställningar om människor, som i förbund med något högre ondt andeväsende hade förmåga att skada öfriga människor. Vi vilja endast påpeka folkets äfven här befintliga tro om trollpackornas resor till Blåkulla ock deras där vunna makt till all ond gärning. I synnerhet tros denna makt tillkomma gamla käringar, hälst i Finnland. Från dem kommer mycket ondt; ty när de icke själfva i den ena eller andra skepnaden äro ute, ha de sina sändebud att skicka. Får man på afstånd se en vädervilla (hvirfvelvind), måste man, innan den möter en, spotta tre gånger ock korsa sig. Ty sådana äro utsända af finska trollkäringar för att uppsamla alt, som annat folk förkastat såsom odugligt, men hvaraf trollkäringarne begagna sig vid sina trollerier. Om man i en vädervilla kastar en knif, så fastnar den i kroppen på trollkäringen. Härom går en sägen: En af landtvärnsmännen i sista finska kriget kom en dag i Finnland in i en stuga, där en sjuk käring låg. På hans fråga, hvad som gick åt hänne, svarade hon, att hon en gång varit nere i Småland för att samla ax, då en bonddräng kastat efter hänne en knif, som fastnat i låret ock som hon ej hade makt att draga därur. Landtvärnsmannen, som just råkade vara denne bonddräng, hjälpte hänne att få bort knifven, som han på detta sätt fick igen. Att käringen ej hämnats, hade säkerligen sin grund i knifvens egenskap att vara af stål; ty fins stål mellan trollpackorna ock den de ha att skaffa med, så äro alla deras konster fåfänga. Men råkar man händelsevis oaktadt alla försiktig-

betsmått att af dem blifva förgjord, så fins dock, som väl är, bot att få hos någon klok gubbe eller gumma.

Ifrån denna lilla utflykt från det egentliga ämnet, som dock kan hafva skäl för sig, då ju alla trollkäringarnes konster ha sin grund i deras förbund med en ond andemakt, öfvergå vi till framställningen af de uppenbarelser, som äro förbundna med det rent individuella personlifvet. Hit hör då först vården. Den är en ande, som följer människan, hvar hon går, men som äfven kan aflägsnas från hänne ock då kan förnimmas till ock med af andra. Så uppenbarar den sig på många sätt. Om det »stundar» (kliar på näsan), så betyder det främmande; är det på högra sidan af näsan, en karl; på vänstra, ett fruntimmer. Främmande kan man också vänta, om det kliar i högra handen; kliar det i vänstra, får man en gåfva. Hickar någon, talar man om honom på främmande ställe. Kommer han då att tänka på den person, som talar om honom, så går hickan öfver. Svår hicka stillas genom att förarga den hickande eller genom att göra honom förlägen eller förvånad.

Oftast gör sig dock vården förnimbar på annat sätt, särdeles genom buller, fotsteg, ryckningar i dörrarne o. s. v. Somliga personer ha starkare vård än andra, ock det kan äfven hända, att den under vissa förhållanden är starkare än under andra. Hvarje fartyg tros hafva sin skyddsande, som sjömännen kalla vård, ock ofta ha de denne att tacka för undgåendet af stora faror. Författarens morfar, som under sin ungdom var sjöman, har omtalat, att han en natt råkat att somna vid rodret, då han plötsligt väktes af ett starkt slag i däcket framför honom. Ock det var med knapp nöd, som han hann att så mycket styra undan för ett mötande fartyg, att detta endast strök helt lätt emot sidan af det, där han själf befann sig.

Med denna tro på människans vård sammanhänger äfven en möjligen yngre, under kristendomens medvärkan utbildad, uppfattning af ett människans ständiga beledsagande af väsenden, som i likhet med människans eget inre bestämmas såsom sedligt goda eller sedligt onda. Den gode följeslagaren sammanfaller dock måhända oftast med vården, men den ondes uppenbarelseform är vanligen en sådan, i hvilken man tänker sig

snart försvann. När hon kom hem, talade hon om händelsen, men varnades då af någon enfaldig person med ofvannämda skäl. Förmodligen hade hon under natten tänkt på varningen ock denna så uppjagat hännes fantasi, att den bringat organismen i oordning; hon vaknade om morgonen svårt sjuk ock fick sedermera ligga till sängs en lång tid.

Den allmänt bekanta sägnen, att gastarne fira sin gudstjänst julnatten, finnes äfven på flere ställen i hela Möre. Det synes dock förf., som om i denna gastarnes gudstjänst, fastän sägnen oftast ger den detta speciella namn, deltaga alla de aflidnes andar, som mellertid samtliga äro människofientliga.

Vanligast tror man ännu, att gasten håller sig omkring vägar ock stigar samt skrämmer ock oroar folk, som nattetid färdas där fram. Han hänger sig då bak på vagnen ock är så tung, att hästen knapt förmår draga ock slutligen utmattad, svettig ock skälfvande i alla leder stannar. Körkarlen har då ej annat att göra än att stiga af, taga af hästen »betteln» ock spotta däri tre gånger; tittar han på samma gång genom betslet, får han se gasten som ett stort rundt nystan eller en stor säck rulla af vagnen, men får vanligtvis också på samma gång en örfil, så att han står på hufvudet. Gasten tros eljest, om han kommer åt någon, krama honom, hvilket heter att blifva gastkramad. Härför kan man dock utsätta sig på många sätt, äfven om man ej händelsevis kommer i beröring med gasten, såsom väl vanligast sker, utan rent af förskyldt. Om man t. ex. för något ändamål tager eller lånar hem ben eller jord från någon graf på kyrkogården, utan att lemna det till baka, så är man säker om att blifva gastkramad, tils man fullgjort sin skyldighet. Kan man mellertid komma öfver skallen af någon lifdömd person, kan man godt behålla den; ty en sådan person, som förvärkat sitt lif, har ej rättighet att fordra till baka sin skalle, utan måste tjäna den nye ägaren ock skydda hans tillhörigheter.

Orätträdiga landtmätare, som vid uppmätning af rågångar öfvat mannamån, sägas vara dömda att efter döden gå omkring på de sålunda uppmätta fälten ock mäta om igen. De springa då af ock an, ropande: »här är rätt, där är orätt». Den fruktansvärdaste skepnad, under hvilken förf. hört någon gast uppträda, är den, under hvilken två sådana gastar en

Så snart anden lemnat sitt jordiska hölje, kroppen, anses denne för oskär. Ej får en hafvande kvinna se ett lik, ty då får barnet likhy, för så vidt ej modren tar i liket. Förmodligen hyllar man därvid den grundsatsen: »ondt skall med ondt fördrifvas», likasom äfven vid det förhållandet, att utslag, spasmer, lyten o. d. kan botas därigenom, att den sjukes moder med ett liks hand far tre gånger »ansyls» öfver hans ansikte. Går man öfver en graf ock har ett öppet sår, läkes det aldrig. Självspillingars lik vill ingen ärlig man begrafva, utan öfverlemnas det åt rackaren. För att rena huset ock förekomma, att den döde går igen, plägar man, sedan liket blifvit utburet, afbränna krut på tröskeln eller kasta eldkol efter likfärden.

Vid begrafning håller man före, att den person, som kommer att dö närmast efter den, som begrafves, blir af samma kön, som de flesta åskådarne af likprocessionen äro, eller ock som den af åskådarne, som går närmast efter processionen. Äfvenså om likkistan lutar åt höger, blir det en karl; åt vänster, ett fruntimmer. Pa samma förhållande tyder äfven, om liket har någotdera ögat öppet. Vanligtvis plägar man dock tillsluta ögonen genom att på hvartdera lägga en sexstyfversslant.

Har en person fört ett ogudaktigt lefnadssätt, är hans ande fridlös; han får ingen ro i sin graf ock är dömd att evinnerligen irra omkring de ställen, som varit vittnen till hans lifs onda gärning. Det namn, som folktron gifver en sådan gengångare, är mycket växlande; oftast är det väl blott **spöke**, i synnerhet om hans uppträdande ej blir för synsinnet förnimbart; men tager han bestämd gestalt, så får han vanligen namnet **gast**. Om dessa irrande, människofientliga andar har folktron otaliga sägner. Det är förenadt med den största fara för icke mindre lif än hälsa att råka ut för dem. Omtalar man åsynen af en gast, förr än solen följande dag gått upp, har man sjukdom att vänta. Förf. har sig bekant en sägen härom, som är ett godt bevis på inbillningens makt. Det berättas, att i klapphuset i Kalmar stundom nattetid visar sig en hvitklädd kvinna, gasten af en, som förmodas hafva dränkt sig där. En kvinna, som en natt vid tolftiden höll på att klappa kläder, fick se denna gast; men som hon icke var så rädd af sig, brydde hon sig icke därom, särdeles som synen

får man stolsteget (vagel på ögonlocket). Denna sjukdom botas genom att borra bort den, ock brukas så allmänt ännu i dag. Det tillgår på följande sätt. En person tager en trefot, vrider med dess fötter tre gånger, en gång med hvardera foten, »ansyls» på det sjuka ögonlocket, under det han för hvarje gång säger: »jag borrar, jag borrar». »Hvad borrar du?» frågar den sjuke. »Stolsteget ur ögat ock i trefoten», svaras. Efter hvarje borrning med trefoten på ögat borras mot spiselmuren, hvarvid säges på samma sätt som förut, utom det att den borrandes sista yttrande alla tre gångerna nu blir: »stolsteget ur trefoten ock i muren». Sista gången borrningen mot muren sker, tillägges: »ock där skall det sitta», hvarvid man till yttermera visso hårdt stöter till mot muren med den fot, hvarmed sist borrades.

Bölder vitas bort därigenom, att man stryker af varet på någonting, en lapp, en trästicka eller dylikt ock kastar det ifrån sig, hvarefter den, som tager upp detta, får bölden. Med detta åtgörande sammanhänger antagligen den seden att alltid spotta, innan man tager upp någonting från marken. På Kalmar gamla kyrkogård finnes ett träd, i hvilket sitta instuckna hundratals knappnålar. De hafva ditkommit på det sätt, att personer, som haft bölder, stuckit i dessa med en knappnål ock sedan, förmodligen under någon läsning, något som förf. dock ej har sig bekant, instuckit nålen i det antagligen heligt ansedda trädet, i den tron att därigenom blifva af med bölden. Bölder botas äfven genom läsning. Man väter med tungan på högra handens ringfinger, stryker därmed tre gånger ansyls omkring bölden, hvilken strykning sker så långsamt, att man för hvarje gång hinner läsa följande: »Du, skit, skall försvinna som dagg för sol, som sol med dag bortrinner, som snö för varmt vatten, som ungersvens hand i vigd jord!» Efter hvarje strykning spottas tre gånger. Läsningen afslutas med orden: »I Guds faders, sons ock den helige andes namn. Amen».

Flen eller kallsvulst (så väl hos människor som djur) botas antingen därigenom, att man låter en, som är född med tänder, bita öfver utväxten, eller ock genom läsning. Man drager då med ett eldstål nio gånger omkring det sjuka stället, under det att för hvarje gång läses följande: »Du stygge flen,

du fule flen, i morgon skall du dö; sätt dig djupt i en sjö, där ingen ror, där ingen bor; sätt dig djupt under jordfast sten ock var ej människan till men. Far nio östan ock nio västan ock nio till Jordans flod. Du [flen] skall taga af ock du [den sjuke] skall taga te, ock din kropp ock lem skall vara i fre». För hvarje strykning spottas nio gånger åt öster ock nio gånger åt väster. Alt beseglas med treenighetens namn. För att ej glömma sig vid räkningen bryter man nio kvastgrenar, af hvilka en bortkastas för hvarje strykning.

Vårtor borttagas genom att med en träd slå knutar omkring dem ock sedan nedgräfva tråden, hvarvid, när tråden förmultnat, vårtorna äro borta. Samma förhållande äger rum, om man bestryker vårtorna med en fläsksvål, som sedan nedgräfves under en jordfast sten. Ännu ett annat sätt är att taga en ärta för hvarje vårta, rulla dem ansyls kring vårtorna, sedan kasta dem i en brunn ock så hastigt som möjligt söka komma under tak. Hinner man det, innan ärtorna nått bottnen af brunnen, blir man fri från vårtorna, huru snart är dock förf. obekant.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 6.

OM

SIL OCK SEL I NORRLÄNDSKA ORTNAMN,

JÄMTE ETT TILLÄGG INNEHÅLLANDE

SAGAN OM GUNNHILD SNÄLLA.

AF

JOHAN NORDLANDER.

STOCKHOLM, 1882.
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Författaren vill hafva anmärkt, att han vid utarbetandet af denna uppsats i följd af sin vistelse i en aflägsen landsortsstad ej haft tillgång till andra trykta källor än STYFFE, *Skandinavien under unionstiden,* Sthm 1867; två häften af *Svenskt diplomatarium;* samt RYDBERG, *Sveriges traktater* I, II: 1. Först under korrekturläsningen har han under vistelse i Stockholm kommit i tillfälle att göra några tillägg efter andra arbeten. Då fornformer anförts af norrländska namn utan angifvande af någon källa, äro de hämtade ur jordeboksutdrag, som genom kompetent person blifvit ur kammararkivet anskaffade. Särskildt märkes en s. k. hjälpskattelängd af år 1535, som är af stor vikt för kännedom om de norrländska ortnamnen.

Om SIL ock SEL i norrländska ortnamn.

Ett ord, som i äldre tider skrifvits sil, men nu oftast skrifves sel, råkas som bekant ganska ofta uti norrländska ortnamn ock har äfven varit föremål för forskåres uppmärksamhet. Senast har dr HILDEBRAND uti *Sveriges medeltid* omnämt dessa namn, men därvid gifvit dem en betydelse, som svårligen lär kunna vara den rätta. Sedan han (I, s. 51) på tal om odlingens utbredning nämt, att ordet torp var ett allmänt namn på nyodlingar fjärran från gården, säger han: »Andra namn äro boda, bråten, böle, säter ock sel. Det första, såsom i våra ortnamn ofta händer, är en genitiv pluralis af ordet bodar skjul, ock menades ursprungligen därmed hvad vi nu kalla fäbodar. Säter har som bekant samma betydelse; likaså sel, som förekommer i Dalarne (ock Västmanland?) samt Norrland, likasom i vissa delar af Norge». Å följande sida yttrar förf. vidare: »Vid torpen tänker man sig åkerbruk, vid säter ock sel däremot hufvudsakligen betesmark»; på samma sätt sammanställas s. 55 »sel ock fäbodar».

Det är mot denna tydning af det i ortnamnen ingående ordet sil eller sel, som vi på grund af forskningar i Gästriklands, Helsinglands, Medelpads, Ångermanlands ock Jämtlands ortnamn här vilja inlägga gensaga, underställande det resultat, hvartill vi kommit, dr HILDEBRANDS ock andra vetenskapsmäns pröfning.

Dr HILDEBRAND har tydligen härledt dessa namn från det isl. sel n., enligt CLEASBY-VIGFUSSONS ordbok i släkt med salr ock betydande »a shed on a mountain pasture». Ordet är spe-

cielt isländskt; många isländska ortnamn uppgifvas af Cl.-Vigf. såsom bildade af detta ord, t. ex. **Sel, Seljar, Sel-á.** Enligt Cl.-Vigf. motsvaras ordet i norskan till betydelsen af setr. AASEN upptager dock i sin ordbok ett subst. neutr. **sel** (med öppen vokal) i betydelsen sæterhuus. För Sverge uppgifver RIETZ ordet **sel** fäbodar endast för Dalarne. Vi hafva ej häller funnit det i de norrländska landsmål, som vi varit i tillfälle att taga kännedom om. Då så är, tyckes riktigheten af dr HILDEBRANDS förklaring med skäl kunna ifrågasättas, i all synnerhet. då i Norrland, där **sel**-namnen oftast förekomma, finnes ett annat ord, hvartill man vid tolkningen af dessa namn måste taga hänsyn. Detta är subst. neutr. **sil** l. **silder,** enligt Rz [1] s. 564 = »lugnvatten mellan forsar i en älf; **sel-vatten** lugnvatten i en ström». Ordet återfinnes äfven i norska allmogemål, där adj. **sel** (slutet vokalljud) betyder »stille, sagte rindende» (om bäck eller älf), Aas. s. 642; **sildra** vb. n. rinna sakta, ock **sildra** f. en mycket liten bäck, Aas. s. 650. Vida vanligare är detta ord i svenskt landsmål, än man af Rz föranledes att antaga. Subst. **silder** eller **sälder** utmärker ännu i Härjedalens folkspråk ett spakvatten ofvan eller nedanför en fors, ett stråk eller ett fall, ock verbet *sęlá* betyder där rinna sakta (om vatten); jfr vb. **sila** ock **silka,** Rz s. 564. I Älfros socken af detta landskap har jag ock upptecknat namn på dylika ställen, såsom **Grensildre, Lillsildre, Storsildre.** Det härjedalska sockennamnet **Linsell** (på WESTRELLS karta öfver Jämtlands län skrifvet **Linsäll**) kunna vi, ehuru i saknad af äldre bevisformer, tämmeligen säkert föra hit. På förfrågan har rotskolmästaren P. ERIKSSON ifrån denna socken meddelat följande: »I Ljusnan, som har sitt lopp genom Linsells by, utmynnar en liten biflod, kallad **Linan** (på Westrells karta: **Lina elf**), ock vid dennas mynningar bildar Ljusnan en liten utvidgning. Som nu vattnet därstädes sakta afrinner, har utvidgningen fått namnet *lịnsældre*, d. v. s. ett *sældèr* af Linan. Sedan har namnet öfverförts till byn, som åter i sin ordning gifvit namn åt socknen». Samme ERIKSSON säger vidare: »I Lofsån finnas flera **sälder,** däribland *waŋflǫsældre*, som fått sitt namn af en örtväxt, hos oss bekant under namn af *waŋ* [2]; ock i Glötån finnes

[1]) Rz utmärker J. E. RIETZ, Svenskt dialektlexikon, Lund 1867.

[2]) Lär vara Angelica archangelica L.

Björhus-säldre, som fått namn däraf, att vid dess stränder fordom funnits bäfrar med sina bäfverhus (**björhus**).»

Såsom appellativ finnes ordet äfven i jämtländskan ock ingår i ortnamn. Det har i Räfsunds socken formen *sęl*, ock i Hackås, där ett ställe **Siljebodarne** (uttaladt [i] *sęlebuom*) förekommer, finnes verbet *sílèr* rinna sakta, såsom i en något uttorkad ström. Vidare har man inom Jämtland en by **Svansele** i Ströms socken, ett torp **Säfsel** i Hammerdal, uttaladt *sæ̨fsæ'l*, ock i Fånån, som utrinner i Flåsjön, finnas utvidgningar af ån, där vattnet följaktligen är spakt, som bära namnen **Långsele, Storsele, Klingersele** ock **Åmyrsele**. I södra Ångermanlands nedre del börjar ordets betydelse nu vara förgäten, men i den öfre delen är hon i friskt minne. För norra Ångermanland upptages **sel** såsom appellativ af SIDENBLADH i hans ordbok öfver allmogemålet därstädes.

Frågan gäller nu, hvilketdera af de båda orden **sel** ingår i de norrländska ortnamnen. Dr HILDEBRAND anser det vara **sel** fäbodar; vi vilja däremot göra gällande, att det är **sel** lugnvatten.

Mycket är ej gjordt åt tydningen af våra ortnamn; men våra norrländska namn på **sel** eller **sele** hafva dock ofta varit föremål för språkmäns ock topografers uppmärksamhet. Vi börja med att här anföra några yttranden.

RIETZ säger i sitt dialektlexikon (s. 564), att **sil** lugnvatten ingår i namnet på sjön **Siljan** i Dalarne ock i många ortnamn, t. ex. **Edsele, Junsele, Långsele, Ramsele, Resele** i Ångermanland, **Selånger** i Medelpad, **Arsele, Lycksele, Sorsele, Stensele** m. fl. i Västerbotten. FALKMAN, *Ortnamnen i Skåne* (s. 85), uppvisar ock ortnamn, som äro bildade af detta **sel**. DJURKLOU anför i sin uppsats *Om svenska ortnamn*, intagen i denna tidskrift (I, s. 551), från Närike ett bynamn **Sellvalla**, hvars äldre form **Selwada** han säger angifva, »att här varit ett vad öfver ett **sel** (lugnvatten mellan tvänne forsar)» [1]. ABRAH. ABR:SON

[1]) BERGSTRÖM, *Bidrag till en etymologisk granskning af Södermanlands ortnamn*, vill också hit föra de södermanländska namnen **Silla** ock **Sillen** (en sjö) samt **Sela-ön**, ehuru han anser, att de för betydelsens skull lämpligen kunna härledas från finska ordet **salo**, som skall betyda ö. Han håller äfven för troligt, att detta **salo** uppenbarar sig i flera norrländska namn på -sele. Dock hvarför gå öfver ån efter vatten?

ock öfversätter det med »ett stort sel eller spakvatten». Uti LINDAHLS ock ÖHRLINGS *Lexicon lapponicum* (1780) s. 397 finnes ordet **sauwon** öfversatt med »ett stillvatten eller liten sjö emellan tvänne forsar i en älf. Norrlandice **sol**». Detta »sol» kan svårligen vara annat än SVENONII **sel**, ehuru vanställdt genom tryckfel.

Efter att hafva anfört dessa tidigare tolkningar öfvergå vi till en redogörelse för enskilda namn, hvari **sil** eller någon annan form af detta ord enligt vårt förmenande ingår. **Sil**, **sel** m. fl. former bilda ortnamn dels ensamma, dels i sammansättning med andra ord. Exempel på det förra slaget äro:

Ångermanland[1]:

Sehl, by i Nätra: **Sellsbyn** 1646, **Seell** 1580, **Sijlldh** 1535.

Sehl, by vid kyrkan i Ramsele vid älfven: **Sell** 1646, **Seel** 1569, **Sijll** 1535; uttalas *sęl*.

Yttersehl, **Öfversehl**, byar i Resele vid älfven: **Seel** 1646, **Öffuersell**, **Yttersell** 1569, **Sijll** 1535.

Sihl, by i Fjällsjö vid älfven: **Sill** 1646, **Sijll** 1569, 1535; uttalas *sıl*.

Sehl, by i Ytterlännäs mellan tvänne sjöar: **Sell** 1646, 1569, **Sehl** 1429; uttalas *sęl*.

Sehla, by i Högsjö vid ett långt, spakt vattendrag, saknas i de af mig nyttjade jordeboksutdragen, uttalas *sęlà*; i samma socken finnes också en by **Lill-sela**: uttalet *lıl̥sęla*.

Sil, en inom Multrå liggande skogsslåtter eller myrodling, som genomflytes af en större bäck; uttalas *sıl*.

Medelpad:

Silje, by i Selånger: **Sillie** 1646, **Sijllije** 1535; uttalas *síljè*.

Sillre, by i Liden vid Indalsälfven, som inom byns område är ömsom strid, ömsom spak: **Sillre** 1646, **Sillerby** 1547, **Sijllere** 1535. Inom byn ligger *sıl̥ar*-**forsen**.

Sillre, by i Borgsjö: **Sillråm** 1646, **Silre** 1547, **Sijllere** 1535.

Härjämte upptagas 1547 en by **Silla** för Sköns socken ock en by **Sillie** för Njurunda.

---

[1]) I afseende på namnens nuvarande skrifsätt följa vi *Adressbok för Vesternorrlands län*, Hernösand 1875, då i hänne finnas upplysande oegentligheter, som — icke till vår fördel — blifvit afhulpna uti A. AHLBOMS *Adress- och annonskalender för Vesternorrlands län*, Hernösand 1880.

som bildade af sel lugnvatten, så är läget just det naturliga; ty ofvan ock nedanför hvarje fors brukar det finnas ett sådant.

Uti *Resa genom Sweriges och Norriges Lappmarker* af J. W. ZETTERSTEDT (Lund 1822) förekomma flerstädes uppgifter om sel eller lugnvatten. Han nämner exempelvis s. 135, att ofvan en fors i Alten älf »är ett sele eller spakvatten, på hvilket en myckenhet sjöfogel nu syntes». I en not förklarar han ordet sele sålunda: »Sele kallar man här i allmänhet lugnvatten eller ett sådant, som i en älf framrinner omärkligt ock med jämn yta». S. 164 talar han om en på de flesta ställen ovanligt smal ock hopträngd älf, som »här utvidgar sig ock bildar ett spakvatten så grundt, att man endast midt uti detta sele finner en möjlighet att kunna framstaka båten». Längre ned på samma sida heter det härom: »Detta spakvatten, som heter Kuoxu-suando, förer» o. s. v. S. 159 säger han: »Suando (suwando) betyder sele eller spakvatten». Af detta ord suando äro en stor mängd orter uppkallade i de till Norrland hörande finska trakterna; vi nämna exempelvis det bekanta socknennamnet Karesuando.

Uti L. L. LÆSTADII bok *Om uppodlingar i Lappmarken* (Stockholm 1824) heter det s. 36: »Älfvar, åar, bäckar, rännilar, forsar, strömmar, sel m. m. finnas i stor myckenhet i Lappmarken»; ock efter en närmare beskrifning af älfvarne heter det å följande sida: »Hit höra såsom synonyma strömmar, forsar, sel. Sel säges i Norrland om sådana ställen, där vattnet under en trög, knapt märkbar rörelse likasom öfvergår till hvila på ett horisontelt planum mellan 2:ne forsar. Därifrån härleda namnen Lycksele, Åsele m. fl. sitt ursprung». Hos brodern PETRUS LÆSTADIUS heter det i hans *Journal* (Stockholm 1836) s. 148: »Sel, på lapska sauvon eller soen, en mindre sjö eller spak älf mellan tvänne forsar».

V. DÜBEN, *Lappland och Lapparne* (s. 93), öfversätter ordet sel med »ställen i floderna, där dessa vidga sig ock vattnet rinner mera sakta. Af sådana sel», säger han vidare, »hafva en mängd platser i Norrland sina namn, t. ex. Åsele, Lycksele, Gransele, Sorsele m. fl.» — F. SVENONIUS, *Bidrag till Norrbottens geologi* (Stockholm 1880), upptager (s. 90, 91) några lapska ock finska ord, som ingå i norra Sverges ortnamn. Bland ord af det förra språket upptager han subst. sauvon

ock öfversätter det med »ett stort **sel** eller spakvatten». Uti LINDAHLS ock ÖHRLINGS *Lexicon lapponicum* (1780) s. 397 finnes ordet **sauwon** öfversatt med »ett stillvatten eller liten sjö emellan tvänne forsar i en älf. Norrlandice **sol**». Detta »sol» kan svårligen vara annat än SVENONII **sel**, ehuru vanställdt genom tryckfel.

Efter att hafva anfört dessa tidigare tolkningar öfvergå vi till en redogörelse för enskilda namn, hvari **sil** eller någon annan form af detta ord enligt vårt förmenande ingår. **Sil**, **sel** m. fl. former bilda ortnamn dels ensamma, dels i sammansättning med andra ord. Exempel på det förra slaget äro:

Ångermanland[1]:

Sehl, by i Nätra: **Sellsbyn** 1646, **Seell** 1580, **Sijlldh** 1535.

Sehl, by vid kyrkan i Ramsele vid älfven: **Sell** 1646, **Seel** 1569, **Sijll** 1535; uttalas *sęl*.

Yttersehl, **Öfversehl**, byar i Resele vid älfven: **Seel** 1646, **Öffuersell**, **Yttersell** 1569, **Sijll** 1535.

Sihl, by i Fjällsjö vid älfven: **Sill** 1646, **Sijll** 1569, 1535; uttalas *sı̨l*.

Sehl, by i Ytterlännäs mellan tvänne sjöar: **Sell** 1646, 1569, **Sehl** 1429; uttalas *sęl*.

Sehla, by i Högsjö vid ett långt, spakt vattendrag, saknas i de af mig nyttjade jordeboksutdragen, uttalas *sę́là;* i samma socken finnes också en by **Lill-sela**: uttalet *lı̨lsęla*.

Sil, en inom Multrå liggande skogsslåtter eller myrodling, som genomflytes af en större bäck; uttalas *sı̨l*.

Medelpad:

Silje, by i Selånger: **Sillie** 1646, **Sijllije** 1535; uttalas *síljè*.

Sillre, by i Liden vid Indalsälfven, som inom byns område är ömsom strid, ömsom spak: **Sillre** 1646, **Sillerby** 1547, **Sijllere** 1535. Inom byn ligger *sı̨lar*-**forsen**.

Sillre, by i Borgsjö: **Sillråm** 1646, **Silre** 1547, **Sijllere** 1535.

Härjämte upptagas 1547 en by **Silla** för Sköns socken ock en by **Sillie** för Njurunda.

---

[1]) I afseende på namnens nuvarande skrifsätt följa vi *Adressbok för Vesternorrlands län,* Hernösand 1875, då i hänne finnas upplysande oegentligheter, som — icke till vår fördel — blifvit afhulpna uti A. AHLBOMS *Adress- och annonskalender för Vesternorrlands län,* Hernösand 1880.

Junsele socken skrifves **Jönssijldh** 1535, **Judensell** 1569, 1646, (se vidare ofvan under Resele s. 10); uttalet inom socknen är *jéṇṣæ̀l*, längre ned i landet (Multrå) *jéṇsæ̀l*. HÜLPHERS säger i sin beskrifning (1780), att sockneboarne kalla socknen **Jönsele**. Anledningen till namnet säger han vara osäker; senare leden vill han härleda från **sel** lugnvatten. »Af hvad skäl», säger han vidare, »en del skrifva **Junsilla**, är obekant; gissningar gifvas flere. Några föregifva, att socknen blifvit kallad **Junsele** efter den förste, som här satte sig neder ock varit från Norge, haft namn af **Juback**; andre, att **Jufvan ån**, som från Anundsjö hitrinner, därtill gifvit anledning». Förra leden torde kunna sammanställas med det södermanländska **Junaker**, nu Jönåker, ock stadsnamnet **Junaköpung**, nu Jönköping, samt med det därmed sammanhängande namnet **Junabäck**. Formerna **Judensell** bero väl på någon folketymologisk förklaring. — Till de ofvan efter EHRENMALM anförda selen i Junsele äro följande namn att tillägga:

Gåreleselet, by (en annan heter **Gårelehöjden**, uttalas *gǫrælhøgda*);

Tarselet, Norra ock Södra, det förra by, det senare nybygge; uttalas *tạṣele*, sammanhänger med **Tarsjön** ock **Tarån**, vid hvilken senare byn **Tara** (uttalas *tạra*) ligger. Jfr **Tarasjönäs** ock **Tarån** i Ramsele;

Osele by uttalas *ǫ́sæ̀l*, ligger vid Ångermanälfven; torde vara att härleda från det i ångermanländska ortnamn välbekanta ordet **os** (*ǫs* mynning) ock **sel**;

Lillselet, by likaledes i Junsele.

Storselet, by i Tåsjö socken.

Besele, utgods i Bodum vid Råströms- eller **Besele-ån**.

Sikselet, by i Fjällsjö socken.

Silsjönäs, by i Fjällsjö, ligger på västra sidan om Faxeälfven midt emot den ofvan s. 8 omnämda byn **Sihl**. Älfven bildar här en utvidgning eller vik, som å STIERNSTRÖMS länskarta nämnes **Sil sjön**; på ett näs i denna sjö ligger byn Silsjönäs.

Storsele, by i Anundsjö, i närheten af sjön **Storselet**.

Westersehl, by i Anundsjö: **Wästersäll** 1569, **Öffärssijldh** 1535.

Mellansel, by i Anundsjö: **Mellansell** 1569, **Mellenssijldh** 1535.

Yttersehl, by i Anundsjö: **Ytresell** 1569, **Wttherstessijlldh** 1535.

Sels-sjöarne i Anundsjö efter Kubbe-ån. Längre ned efter samma å ligger

Seltjern med **Selsmo** nybygge.

Aspsele, by i Björna.

Medelpad:

Selånger, socken: **Silanger** 1314, 1316, 1374, **Silangger** 1314, **Sillanger** ock **Silangr** Hels. L., **Sijllangher** 1535, **Sälånger** 1646, ligger vid den s. k. Selångersån ock Selångersfjärden. HÜLPHERS är villrådig, om namnet skall härledas från **sel**, som »i gamla språket betyder fäbodar», eller af **sel** stillarinnande vatten. »Andra påstå», säger han vidare, »att det bör härledas af **sill** ock därföre skrifvas **Sillånger**, anförande till skäl, att socknesigillet ännu visar en sill, ock att en dylik med öfverskrift **Sillanger** funnits på gamla storklockan sedan 1672». GEIJER omnämner i sin *Svenska folkets historia*, att socknen förer två sillar i sitt sigill, ock att namnet fordom, enligt en dissertation af år 1734, skrifvits **Sillånger**. Häraf låter nu GEIJER förleda sig till det påståendet, att »sill- eller strömmingsfisket är i Medelpad så gammalt som Silångers namn». Trots de två sillarne i sockenvapnet ock den på kyrkklockan, trots också folksägnen om en genom det ymniga sillfisket härstädes rik prest, som af snålhet nekade en fattig men trollkunnig lapp litet sill till föda ock därför af denne vardt hotad att blifva lika fattig på sill som lappen själf, en spådom som ock gick i fullbordan med den värkan, att presten fick — sill-ånger, hvilket sedan blef socknens namn; i trots af alt detta lemna fornformerna **Silanger** ock det nuvarande uttalet **Sēlånger** intet rum för gissningar på sillen såsom etymon[1]. Därmed vederlägges ock den förmodan, att socknens namn skulle komma af **sel** fäbodar.

Horsilje, by i Timrå socken, skrifves så äfven i Ahlboms Adresskalender; men medelpadingar, som jag frågat, vilja ej godkänna denna form, utan säga byn heta *ǫ́ṣil* eller **Orsil**, ock byn skrifves också **Orsill**, såsom man sagt mig — af blygsamhets-

[1]) För kuriositetens skull må nämnas, att författare ock härledt namnet från adj. säll salig ock här funnit »beatorum insulæ». En kung Godmund skall i forna tider haft sin gård vid »Selångers eller det Sälla Häradets sund». Se äfven art. **Selånger** uti *Hist.-geogr. samt stat. lexikon öfver Sverige* af THOMÉE m. fl.

Junsele socken skrifves **Jönssijldh** 1535, **Judensell** 1569, 1646, (se vidare ofvan under Resele s. 10); uttalet inom socknen är *jéṇṣæ'l*, längre ned i landet (Multrå) *jéṇsæ'l*. HÜLPHERS säger i sin beskrifning (1780), att sockneboarne kalla socknen **Jönsele**. Anledningen till namnet säger han vara osäker; senare leden vill han härleda från sel lugnvatten. »Af hvad skäl», säger han vidare, »en del skrifva **Junsilla**, är obekant; gissningar gifvas flere. Några föregifva, att socknen blifvit kallad **Junsele** efter den förste, som här satte sig neder ock varit från Norge, haft namn af **Juback**; andre, att **Jufvan ån**, som från Anundsjö bitrinner, därtill gifvit anledning». **Förra** leden torde kunna sammanställas med det södermanländska **Junaker**, nu Jönåker, ock stadsnamnet **Junaköpung**, nu Jönköping, samt med det därmed sammanhängande namnet **Junabäck**. Formerna **Judensell** bero väl på någon folketymologisk förklaring. — Till de ofvan efter EHRENMALM anförda selen i Junsele äro följande namn att tillägga:

Gårelselet, by (en annan heter **Gårelehöjden**, uttalas *gǫrælhøgda*);

Tarselet, Norra ock Södra, det förra by, det senare nybygge; uttalas *tąṣele*, sammanhänger med **Tarsjön** ock **Tarån**, vid hvilken senare byn **Tara** (uttalas *tąra*) ligger. Jfr **Tarasjönäs** ock **Tarån** i Ramsele;

Osele by uttalas *ǫsæ'l*, ligger vid Ångermanälfven; torde vara att härleda från det i ångermanländska ortnamn välbekanta ordet **os** (*ǫs* mynning) ock **sel**;

Lillselet, by likaledes i Junsele.

Storselet, by i Tåsjö socken.

Besele, utgods i Bodum vid Råströms- eller **Besele-ån**.

Silkselet, by i Fjällsjö socken.

Silsjönäs, by i Fjällsjö, ligger på västra sidan om Faxeälfven midt emot den ofvan s. 8 omnämda byn **Sihl**. Älfven bildar här en utvidgning eller vik, som å STIERNSTRÖMS länskarta nämnes **Sil sjön**; på ett näs i denna sjö ligger byn **Silsjönäs**.

Storsele, by i Anundsjö, i närheten af sjön **Storselet**.

Westersehl, by i Anundsjö: **Wästersäll** 1569, **Öffärssijldh** 1535.

Mellansel, by i Anundsjö: **Mellansell** 1569, **Mellenssijldh** 1535.

Yttersehl, by i Anundsjö: **Ytresell** 1569, **Wttherstessijldh** 1535.

Sels-sjöarne i Anundsjö efter Kubbe-ån. Längre ned efter samma å ligger

Seltjern med **Selsmo** nybygge.

Aspsele, by i Björna.

Medelpad:

Selånger, socken: **Silanger** 1314, 1316, 1374, **Silangger** 1314, **Sillanger** ock **Silangr** Hels. L., **Sijllangher** 1535, **Sälånger** 1646, ligger vid den s. k. Selångersån ock Selångersfjärden. HÜLPHERS är villrådig, om namnet skall härledas från **sel**, som »i gamla språket betyder fäbodar», eller af **sel** stillarinnande vatten. »Andra påstå», säger han vidare, »att det bör härledas af **sill** ock därföre skrifvas **Sillånger**, anförande till skäl, att socknesigillet ännu visar en sill, ock att en dylik med öfverskrift **Sillanger** funnits på gamla storklockan sedan 1672». GEIJER omnämner i sin *Svenska folkets historia*, att socknen förer två sillar i sitt sigill, ock att namnet fordom, enligt en dissertation af år 1734, skrifvits **Sillånger**. Häraf låter nu GEIJER förleda sig till det påståendet, att »sill- eller strömmingsfisket är i Medelpad så gammalt som Silångers namn». Trots de två sillarne i sockenvapnet ock den på kyrkklockan, trots också folksägnen om en genom det ymniga sillfisket härstädes rik prest, som af snålhet nekade en fattig men trollkunnig lapp litet sill till föda ock därför af denne vardt hotad att blifva lika fattig på sill som lappen själf, en spådom som ock gick i fullbordan med den värkan, att presten fick — sill-ånger, hvilket sedan blef socknens namn; i trots af alt detta lemna fornformerna **Silanger** ock det nuvarande uttalet **Sēlånger** intet rum för gissningar på sillen såsom etymon[1]. Därmed vederlägges ock den förmodan, att socknens namn skulle komma af **sel** fäbodar.

Horsilje, by i Timrå socken, skrifves så äfven i Ahlboms Adresskalender; men medelpadingar, som jag frågat, vilja ej godkänna denna form, utan säga byn heta *ǫ́ṣíl* eller **Orsil**, ock byn skrifves också **Orsill**, såsom man sagt mig — af blygsamhets-

[1]) För kuriositetens skull må nämnas, att författare ock härledt namnet från adj. säll salig ock här funnit »beatorum insulæ». En kung Godmund skall i forna tider haft sin gård vid »Selångers eller det Sälla Häradets sund». Se äfven art. **Selånger** uti *Hist.-geogr. samt stat. lexikon öfver Sverige* af THOMÉE m. fl.

skäl. Namnet har formen **Ordsill** 1646, **Orsill** 1758, **Horssijll** 1535. Jfr **Ordsiell** s. 14.

Kölsillre, by i Hafverö, plägar ock skrifvas **Kjölsillre**: **Kiörssilder** 1646, **Kolssijller** 1535. »Den betydligaste höjdsträckningen inom denna del af socknen är **Kjölsillreåsen**», heter det i den af kommissionslandtmätaren A. BRANDELL upprättade beskrifningen öfver Hafverö socken. Han nämner ock, att med tjälar menas här granskogar med torr, fast mark, ock med surtjälar vattendränkt mark beväxt med gran; jfr fsv. **kiol**, no. **kiöl**. Förra leden af namnet kunde kanske härledas från detta ord.

Sillermyran, myr i Hafverö.

Sillerflo, stor myr i Hafverö, med tolf tjärnar enligt BRANDELLs nyss nämda beskrifning.

Ensillre, by i Borgsjö: **Ensillere** 1646, **Errenssijller** 1535.

Jämtland:

Finnasil 1346 (Sv. dipl. »i finnasili») ett fiske i Fors.

Mörsill socken skrifves (enligt Styffe) **Möresil** 1413, **Mörsild** 1575 (uti ERASM. LUDVIKSSONs *Jämtlands beskrifning till sine Tingslag, Socknar och Kungsgårdar*), **Mörsell** 1646; DYBECK i *Runa* **Mörsele**. HÜLPHERS, som i beskrifningen nämner socknen **Mörsil**, men å kartan **Mörsill**, säger: »Namnet härledes gissningsvis af de många **Mör-** eller **Myrstackar**, som funnits vid de **sel** eller lugnvatten af älfven, som här löper ur sjön Liten, hvarvid kyrkan ock de fleste byar äro belägne». Å MILLRATHs karta finnes här en utvidgning af älfven utmärkt. Namnet uttalas *mǫ̨sil*, *mǫ̨sèl* ock äfven på flera sätt på olika ställen. Billigtvis kan ifrågasättas, om de af HÜLPHERS omtalade mör- eller myrstackarne kunnat vara af så hög ålder ock stor betydenhet, att socknen däraf kunnat få namn.

Sellssiöö 1646, by i Mörsill.

Selsådalen i Ragunda vid Ammer.

Rotsele i Hällesjö.

Digersel med Digerselsbärget ock

Storsele, lugnvatten i Settån i Stugun.

Sandselet (*sanṣęle*) ock *męskokṣęle* (d. v. s. Midskogsselet) uti Indalsälfven mellan Stugun ock Lit; båda mellan fall ock forsar.

Helsingland:

Malungsil 1273 (Rydb. Trakt.) på gränsen mellan Härjedalen ock Helsingland. Inom det senare landskapet:

Sillerbo, by i Ljusdal strax nedanför Leåns utlopp ur Letsjön: **Sillerboo** 1631, **Sellerboda** 1543.

Säljestad, by i Järfsö vid Ljusnan: **Säliestadh** 1631, **Selesta** 1543.

Ordsiell upptages 1535 som gård i Njutånger (Helsingland). Förra leden tör vara att sammanställa med isl. **urð** »a heap of stones» Cl.-Vigf. s. 657, **urd** f. »steengrund, steenbanke. Hertil mange stedsnavne» Aas. s. 881. Ordet saknas i *Ordbok öfver allmogeord i Helsingland*, men i ångermanländskan betyder *stéŋǫ'l* just en stenhop i en bäck, där jorden förts undan af vattnet. Fattar man nu den senare leden såsom **sil** lugnvatten, så blifver ju namnets betydelse den bästa möjliga. Med detta namn skulle man vilja jämföra byanamnet **Horsilje** eller **Orsill** i Timrå, Medelpad; se här ofvan s. 12.

Skälstugan, en by i Skogs socken vid vägskälet där den söderifrån kommande landsvägen delar sig i två grenar, af hvilka den ena går i nordväst till Skogs kyrka, den andra i öster mot hafskanten. Namnet skrifves på detta sätt å VIDMARKs karta öfver Helsingland, men Styffe, Skand. s. 293 har formen **Själstugan.** Det skrifves **Siälstufvan** 1631, **Silestwgwn** 1535. På grund af denna senare form upptages här ordet, ehuru dess samband med vårt **sil** torde vara mycket osäkert. Namnet, som ursprungligen tillkom det här uppförda sälohuset, skall finnas upptaget uti *Registrum Upsaliense*, hvartill vi beklagligtvis ej hafva tillgång. Byn ligger på Ödmorden invid Skälstugu Sjöarne.

Gästrikland:

Säljemar, by i Hille socken vid hafvet, med en sjö **Säljemar Sjön: Sälliemar** 1634.

Sälliebäck 1634, by i Torsåker; namnet synes af läget hänga samman med **Sälgsjön**; en sjö med detta namn upptages äfven för Valbo socken.

»**Fans-** eller **Bresilje** Ån» i norra Gästrikland.

Säljansö, en by i Ofvanåker på en i Storsjön utskjutande halfö.

Västerbottens län:

För detta område hafva vi redan ofvan s. 6 f. anfört flera exempel, men vi tillfoga här ännu några andra:

Åsele socken skrifves af EHRENMALM **Åsehle**, uttalas *ǫ́ṣæ̀l*, längre ned i Ångermanland *ǫ́sæ̀l*. Om namnet säger HÜLPHERS, att det härledes »från många sel ock lugnvatten uti vattuleden». På samma sätt förklaras det af J. ENGSTRÖM (*Resa genom Norrland och Lappland*, Stockholm 1834, s. 128) af **sel** eller **sele**, som betyder lugnvatten mellan 2:ne **forsar**. ʃ-ljudet uti det nu brukliga uttalet är tydligen att **förklara** ur en äldre form *ar-sele; jfr det ofvan s. 5 efter **Rz** anförda namnet **Ar-sele**, där förra leden ingenting annat **är** än gen. sing. af fsv. subst. a å, hvilken genitiv också ingår i det ångermanländska sockennamnet **Arnäs**: **Arnäs** 1569, **Arnes** 1535; bynamnet **Arklo** (Indal, Medelpad): **Arkloo** 1535; jfr för öfrigt de kända namnen **Ar-os**, **Arbogha**, **Arbugha**, nuvarande Arboga, **Aarsunda** socken i Gästrikland, nu Årsunda.

Gafsele, by i Åsele på gränsen mot Ångermanland; lär uttalas *ǥáfsæ̀l*.

Ormsele (V., Ö.), **Långsele**, **Bredsele**, **Tvärsele** (de två senare *bre̦sele*, *tva̦rsele*) i Dorotea.

Stensele, **Storsele**, **Råsele**, **Vålgsele** i Åsele lappmark.

Långsele, by vid Öre älf.

Efter Umeåälf finnas följande namn å Millraths karta:

Tuggensele, **Lycksele**, **Betsele**, **Rusele**, **Åselet**, **Barrsele**.

Efter Vindelälfven har man:

Strykssele (uttalas *strýḳsæ̀l*) nedanför Strykfors, hvilket namn kommer af **strykka** f. strömdrag; vidare:

Ekorsele, **Mårdsele** (uttalas *mǫ́ṣele*), **Siksele**, **Rasksele**, **Vormsell**, **Björksele**, **Gransele**, **Thorviksele**, **Sandsele**, **Blattnicksele**, **Sandsele**, **Kradsele** (af lapparne uttaladt **Gráddsele**); slutligen

Sorsele. Enligt hvad en därstädes född lapsktalande elev vid Hernösands seminarium meddelat mig, är den nu vanliga formen **Sorsele** oriktig ock borde vara **Sörsele**. På lapska heter namnet **Orjel-sovon**, hvilket just betyder det södra **selet**. Samme man viste ock anföra ett annat lapskt namn **Stuorsovon** d. v. s. stor-selet. — Efter Byske älf har man:

Bjursele, Blanksele, Boksel. Dessutom finnas inom länet:
Bursele, Vigsele, Omsele;
Bursilja i Burträsk med Bure älf;
Bygdsiljom vid Rickle-ån;
Lomselnäs, uttaladt *lomsælnęs*, vid en å ej långt från Stensele.

I **Norrbottens län** förekomma dessa namn lika ofta, dock ej i den nordligaste delen, där ortnamnen äro finska. I Råneå älf har man:

Degerselet, det är: det breda selet; kartan utvisar ock, att detta epitet är befogadt [1].

Ekonomiska kartvärkets karta öfver Neder-Kalix härad utvisar efter Töre-ån följande sel:
Långselet, en lång utvidgning af ån;
Vinikselet, en dylik bildning, med en by som skrifves **Viniksel;**
Smågrundselet,
Granholmselet,
Morajärvselet;
Småselet, med en odling (by?) **Småsel;** slutligen åter ett
Långsel. Dessutom ha vi på kartan funnit namnen:
Homselet, en myr, ock
Damsel, i Moån;
Muskossel, by långt upp vid Piteå älf vid sjön **Muskosselet;**
Grundselån, en biflod till Piteå älf; men **Grundselet;**
Rätsel längre upp.

Såsom redan förut är nämdt, inskränka sig ej de här ifrågavarande namnen till Norrland. Till de af FALKMAN, DJURKLOU ock BERGSTRÖM anförda skulle jag vilja lägga sådana namn som

Sihl, sockennamn i Västergötland: **Siil** 1397 (Styffe), uttaladt *sil*.
Silbodal, sockennamn i Värmland: **Silbyrdhædal** 1396, **Silbodal** 1540 (Styffe), med sjöarne V. ock Ö. **Sillen.**

K. RYGH, *Helgelands Stedsnavne* [2], nämner ej några ortnamn, hvari han finner detta ord **sel;** men med tämmelig stor

---

[1]) Förra sammansättningsleden är adj. **diger,** som mycket ofta ingår i namn på sjöar. I Ångermanland är det fyra byar, som hafva namnet **Degersjö.** I Helsingland ock Gästrikland uppträder ordet under formen **diger.** Jfr FREUDENTHAL, *Om svenska ortnamn i Egentliga Finland*, s. 13.

[2]) Aftryck ur [norsk] *Historisk Tidsskrift* I. Kristiania 1870.

säkerhet kan man antaga, att det dock ingår i några i hans arbete upptagna namn. S. 121 yttrar han: »Bjurselmoen (i matrikelen Bjorselmoen) skulde vel være Bjurselvmoen af Bjura, en bielv som munder ud lige ovenfor (maaske af bjórr bæver). Strax ovenfor er Krokselmoen». Afgjordt företräde framför denna RYGHs tydning måste man lemna härledningen från sel lugnvatten. Bjura bildar **Bjursel** på samma sätt som Lina älf (se ofvan s. 4) bildar **Linsel** ock Tara-ån **Tarsele**. **Krokselmoen** är icke något annat än mon vid det krokiga selet. Vidare torde bland andra namn det af RYGH s. 127 nämda **Silaamoen** vara att föra hit, äfvensom **Trysildsälfvens** namn (1403 »a Trysilivm» i Dipl. norv. V.).

Den nu lemnade förteckningen öfver de med **sil, sel, siller, silje** o. s. v. bildade norrländska ortnamnen torde, ehuru på långt när ej fullständig, vara tillräcklig för att med visshet kunna sluta sig till dessa namns härledning ock betydelse. För att till en början finna de olika gifna formernas inbördes sammanhang skola vi först på följande sätt ordna sammansättningarne med **sil, sel** som senare led:

Nuv. skrift	t. o. m. 1535	1569	1646	Nuv. uttal
Ramsele	**Rafnasill**	**Ramsell**	**Ramsill**	*ramsæl*
Stamsele	**Sttampssijll**	**Stamsell**	**Stamsill**	*stamsæl*
Resele	**Resild**	**Reesell**	**(Resila)**	*rẹsæl*
Långsele	**Langasild**	**Långsell**	**Långsell**	*laŋsæl*
Långsele by	**Langsijldh**	——	**Långsehl**	*laŋsæl*
Junsele	**Jönssijldh**	**Judensell**	**Judensell**	*jøṇsæl*
——	**Öffärssijldh**	**Wästersäll**	——	——
Horsilje	**Horssijll**	——	**Ordsill**	*ọsıl*
——	**Finnasil**	——	——	——
(Mörsele)	**Möresil**	——	**Mörsell**	*møsıl, -sel*
——	**Malungsil**	——	——	——
——	**Ordsiell**	——	——	——

I andra kolumnen är upptagen den älsta kända skriftformen. Under antagande af **sil** = **syl** = **sijl** = **sill** = **sijll** = **sild** = **sijld** = **sijldh** — ock riktigheten af ett sådant antagande torde lätt framgå ur de ofvan i själfva förteckningen gifna formerna — finner man, att alla dessa namn t. o. m.

1535 hade formen **-sil** (jfr »**a Trysilivm**» i det norska diplomet). I jordeboken af 1569 äro alla skrifna med **-sell** (**-säll**), d. v. s. kort i före kort kons. har blifvit **e** som i **bit-bett, skip-skepp, vit-vett** o. s. v.; medan skrifvaren från 1646 vacklar mellan **-sill** ock **-sell** (**-sehl**). Det nuvarande uttalet har i allmänhet *-sæl*, som kan anses identiskt med **-sell** från 1569. De nya formerna med **-sele** måste anses som artificiella (införda af prester ock häradsskrifvare), eller rättare som ursprungligen tillhörande vattendraget, d. v. s. best. sing. neutr., efter den allmänna, nedan vidare omtalade regel, att vattnet står i best. form, men orten i obest. Bland de öfriga namnen, af hvilka ej äldre skriftformer äro kända ock som nu tecknas **-sele** eller **-selet**, hafva **Osele, Åsele, Gafsele, Stryksele** uttalsformer på *-sæl* (hvarförutom **Linsell** äfven är skriftform); men **Eldselet, Harrselet, Gårdselet, Tarselet, Sandselet, Bredsele, Tvärsele, Midskogsselet, Mårdsele** dylika på **-sele**, som öfverensstämma med motsvarande moderna skriftformer ock äro att förklara som dessa. Blott i Vbott. ock Nbott. uppträda äfven som skrifformer några namn på (regelrätt) **-sel**. Enkelt **sel** förhåller sig som i nyss behandlade sammansättningar, så till vida som vi t. o. m. 1535 träffa blott **-sil** eller därmed ekvivalenta former (utom **Sehl** i Ytterlännäs 1429), senare mest **sel**, men äfven **sil**; i uttalet båda. Mot det nya **selet** best. sing. i Vbott. svarar **sehla** i Högsjö som best. plur. Man har slutligen **Silanger** t. o. m. 1535, sedan **Säl-** ock **Sel-**; för öfrigt numera **Silsjönäs**, men **Seltjärn, Selsmo, Selsjöarne** (**Sellssiöö** 1646) ock **Selså**. **Silja** ock **Silje** (**Bresilje, Bursilja, Siljebodarne**) kunna godt vara gen. plur. (af **sil** som JA-stam) såsom ofta i ortnamn; ock så kunde äfven **Säljestad, Säljemar, Sälliebäck** ock **Säljansö** (alla i Helsingland ock Gästrikland) förklaras[1]; **Bygdsiljom** är dat. plur. **Siller** (**Kolssijller, Errensijller, Sillermyran, Sillerflo, Sillerbo-Sellerboda**) ock **Sillre** (med gen. pl. **Sildra**[2], dat. pl. **Sillråm**) äro afledningar med **-r-** ock förhålla sig väl till hvarandra som fsv. **lægher** till **læghri, gilder** till **gildri** o. s. v. (Rydqv. V, s. 39). I de nutida subst. **silder, sälder** från Härjedalen (med verbet **sildra**) skulle **d** då vara sekundärt som vanligen i fsv. (ock norrl. mål) mellan **l**

[1]) **Sälgsjön** kan bero på en etymologiserande skrifvare.

[2]) Kunde äfven vara en ny best. plur. nom.

ock r. Grensildre, Lillsildre, Storsildre o. d. kunna betraktas som best. sing. neutr.; men de båda namnen Sillre från 1535 torde ej så böra anses, då ej för öfrigt några bestämda former visa sig i detta års hjälpskattelängd eller äldre handlingar[1].

Har SIDENBLADH rätt, när han (*Allmogemålet i N. Angm.* s. 68) sammanställer sel n. lugnt vatten i en älf emellan strömmande med sv. verbet sila, så är i också den vokal, som man här väntar att finna ock äfven funnit enrådande. En annan härledning af ordet har dock fallit oss in. Vi hafva funnit ock äfven här omnämt, att sel allmänt öfversättes med lugnvatten, ett sakta flytande vatten, ofta ofvan eller nedanför forsar. Häraf torde kunna antagas, att betydelsen egentligen är: tyst flytande vatten, i motsats mot den brusande forsen eller stråken, strömdraget. Ordet sil vore då att sammanställa med √SIL i gotiskans ana-sil-an vara tyst, tiga, lat. sil-eo, sil-entium o. s. v. Måhända blir i själfva värket denna härledning den samma som SIDENBLADHS; vi sakna nödiga källor för att förvissa oss därom. Uti rotvokalen i, hon må nu förklaras på ett eller annat sätt, hafva vi emellertid ett kraftigt bevis emot riktigheten af den tydning, som riksantikvarien HILDEBRAND gifvit dessa namn. Ty hölle hans tolkning streck, skulle man vänta att i dessa namn öfver alt finna vokalljudet a, då ju säl fäbodar enligt Cl.-Vigf. är en genom i-omljud uppkommen afledning af subst. sal. Att åter Sälens by i Dalarne har betydelsen af fäbodar, därutinnan kunna vi ställa oss på hans sida; ock vi äro färdiga att tro ett annat namn (men dock blott ett), som mött oss uti de här ifrågavarande landskapen, nämligen byn Gammelsäll (Gammelssäll 1634) uti Hedesunda i Gästrikland, med en sjö Gammelsälls Sjön invid en annan sjö Gammelvalls Sjön, bildadt med detta sel. Med afseende på Sälen i Dalarne må man ihågkomma, att det ligger nära norska gränsen, hvarför namnet sannolikt är mer norskt än svenskt.

För den mening vi här framhålla finna vi vidare, såsom redan i inledningen är antydt, ett stöd just i själfva betydelsen af de ortnamn, hvari sil ingår. Så betyder namnet Åsele (eg. *År-sele se ofvan s. 15) ett sel af ån ock icke

[1]) För denna utredning af de särskilda formernas ställning till hvarandra stannar förf. i tacksamhet till denna tidskrifts hufvudredaktör.

åns fäbodar. Svårligen lära ock sådana namn som de, såsom vi sett, flerstädes förekommande namnen **Långsele, Storsele, Lillsele** ock framför alt **Grensildre, Klingersele** ock **Digersele, Lomsele, Svansele, Harrsele** ock **Siksele** hafva afseende på fäbodar. Lika onaturlig som en sådan tydning vore, lika naturligt är det att tolka dessa namn såsom det långa, stora, lilla, »kringliga» ock digra lugnvattnet, ock det sel där lommen eller svanen pläga uppehålla sig, eller harr ock sik finnas.

Vi påminna härjämte om det obestridliga förhållandet, att lugnvatten alltid finnas på de ställen, hvilkas namn innehålla ordet **sel**, ock att lugnvatten med **sel**-namn ofta uppträda, utan att någon fäbodplats eller odling där kan hafva funnits. Då nu till dessa skäl kommer den omständigheten, att ordet **sel** lugnvatten är kändt så godt som öfver hela Norrland, under det att **säl**, isl. **sel** fäbodar, så vidt man hittils vet, är helt ock hållet obekant, så måste riktigheten af dessa namns gamla härledning få anses vara härmed bevisad.

Oss återstår slutligen blott en anmärkning att göra.

Flera af de ofvan anförda namnen, hvari vi anse **sel** lugnvatten ingå, ändas i de i skrift brukliga formerna på **-sele**. Till förklaring af denna form hafva några af de ofvan nämda reseskildrarne anfört en afledd form **sele** med samma betydelse som **sil, sel**. Vi hafva mellertid ej funnit någon dylik form af ordet, ehuru vi varit i tillfälle att därom spörja personer från nästan alla trakter af det svensktalande Norrland. Resenärerna — i allmänhet synas dessa vara mycket svaga för att inlåta sig på tydningen af ortnamn, fast de just ej alltid äro de därtill kompetentaste — resenärerna hafva fattat **-sele** i **Ramsele, Resele** o. s. v. såsom obestämd form, under det formen i själfva värket är bestämd. När åter allmogen säger **Ramsäl, Resäl, Langsäl** o. s. v., är detta obestämd form. *ramsæl* o. s. v. utmärker byn vid vattnet, selet; **Ramsele** o. s. v. utmärker åter själfva selet med den därvid liggande byn: vid den förra formen faller uppmärksamheten hufvudsakligen på bostäderna, vid den senare på vattnet. Att så är, kan styrkas med många exempel:

Herte, by i Bollnäs i Hels.: **Härtte** 1543, ligger vid sjön **Herten**;
Fjäle, by i samma socken: **Ffläle** 1543, vid sjön **Fjälen**;
Ängersjö, kapell i Hels., vid **Ängersjön**;

Åbosjö, by i Anundsjö i Angm., vid sjön **Åbosjön**;
Leding eller **Ledinge**, by i Björna i Ångm., vid sjön **Ledingen**;
Bysjö, by i Junsele i Angm., vid **Bysjön**.

På samma sätt göres å den omnämda kartan öfver en del af Norrbotten skillnad mellan **-sel** ock **-selet**. Den senare ändelsen utmärker vattnet, den förra den vid selet liggande byn. Byn **Småsel** ligger vid **Småselet**, likasom byn **Viniksel** ligger vid **Vinikselet** (se ofvan s. 16). Att namnen skrifvas **Ramsele**, **Resele** o. s. v. ock ej **Ramselet**, **Reselet** o. s. v., beror tydligen på missförstånd ock eftergift för det vanliga bildade uttalet, som är **Ramsele**, **Stensele**, **Lykksele** o. s. v.

Stundom har det ej varit till fyllest att på detta vis skilja emellan sjön ock den därvid liggande byn, utan till byns namn har ytterligare tillagts ordet sjö för att därmed tydligt utmärka själfva vattnet. Talrika exempel skulle kunna meddelas härpå, men vi åtnöja oss för denna gång med några få:
Wålsjö, by i Järfsö i Hels., vid sjön **Wålsjösjön**;
Borgsjö, socken i Medp., har namnet af **Borgsjösjön**;
Anundsjö, socken i Ångm., har namn af **Anundsjösjön**;
Bondsjö, by i Säbrå i Ångm., vid **Bondsjösjön**;
Gissjö, by i Gudmundrå i Ångm., vid **Gissjösjön**;
Tjernsjö, by i Häggdånger i Ångm., vid **Tjernsjösjön**;
Sjö, by i samma socken, med sjön **Sjösjön**.

Gången af betydelseförändringen har härvid varit denna: sjö (lacus) → sjön med däromkring uppståndna nyodlingar → odlingarne, gårdarne, som nu vuxit till större betydelse, jämte sjön; på detta stadium har för tydlighetens skull namnet på **-sjö** klufvit sig, ock odlingen, bygden såsom hufvudsak har fått sjöns namn, hvarefter sjön i sin ordning fått namn af odlingarne. På dylikt sätt har man fått de af åtskilliga nyare geografer förkättrade namnen **Umeå**, **Umeå älf**, **Skellefteå**, **Skellefteå älf** m. fl., hvilka als icke tarfva någon rättelse.

Med dessa exempel för ögonen fattar man den skenbara tavtologin uti det ofvan s. 6 efter EHRENMALM anförda namnet **Junsila sehlet** bredvid Junsele by, ock namnet *sélsele*, ett sel midt för byn **Sehl** (se ofvan s. 8) i Ramsele.

Sagan om Gunnhild snälla.

Vi nämde ofvan (s. 10, not 1) på tal om upphofvet till sockennamnet **Resele**, att detta efter folksägnen skall vara gifvet socknen af en i folksägnen här ofta förekommande kvinnlig personlighet vid namn **gunnelis nålle**. Hännes namn förekommer under växlande former; så talar man i Multrå om **a gunnelis nålle**, i Resele om **drottning Gunnilla**, i Liden om **a gonnelis nålle** ock i Jämtland (Fors, gränssocken till Ångermanland) om **a gunnelis snälle** ock **a gunnelis snille**.

Om Gunnillas rätta hemvist äro uppgifterna olika. I Fors har jag hört, att man velat göra gällande, att hon skulle hafva haft sin bostad där på östra sidan om Indalsälfven; en åsikt som ångermanländingen als icke vill gå in på. Om hännes börd äro ock uppgifterna motsägande, i det somliga mena hänne hafva varit af vättesläkt, under det andra däremot hålla före, att hon varit en människa. Härmed må nu vara hur som hälst, säkert är, att hon hade en ovanlig styrka för att vara en människa. När hon en gång var på Hammars marknad, fann hon där en kyrkklocka till salu ock frågade, hvad »bjällran» kostade. Hon viste nämligen, att Sånga kyrka var i behof af en ringklocka; men Gunnilla tykte klockan vara liten, ock därför kallade hon hänne bjällra. Härpå fick hon det svaret, att hon skulle få hänne för intet, om hon orkade bära hänne till Sånga. Ock det gjorde hon lätt ock ledigt i sitt förkläde ock skänkte hänne till Sånga kyrka. Man har trott, att kyrkans nuvarande klocka skulle vara den samma; men så tör näppeligen vara fallet, ty — om jag ej minnes miste — finner man på denna en inskrift, som upplyser, att hon är gjuten så sent som år 1735. Somliga veta ock berätta, att Gunnilla jämte en annars okänd kvinna vid namn **Ella Pikkom** eller **Ella Fikom** skulle för 12 öre hafva köpt klockan.

Såsom en annan drottning var Gunnilla ofta ute ock färdades än hit än dit. Hon färdades ock till trakter, dit — oaktadt alla vägförbättringar — någon annan drottning knappast satt sin fot. Så for hon ända till Åsele till julottan. Men med kunglig fart reste hon, dragen af en älg ock stundom ridande. Då hon på denna färd kom till den trakt, som nu kallas Resele,

tykte hon älfven där vara ett långt sel ock red deröfver med så häftig fart, att hon vardt ofärdig. Därutaf kallade hon det selet för Ridselet, ock utaf det har det nu blifvit Resele. Trakten ofvanför Resele tykte hon, säger man, blott vara en med tät löfskog bevuxen backsluttning ock gaf på den grund däråt namnet Lia, eller Liden såsom det står i kyrkboken. Äfven Junsele socken skall af hänne hafva fått sitt namn, men af hvad anledning veta vi ej.

Gunnillas ryktbarhet kommer dock till största del däraf, att hon skall hafva gått upp Ångermanlands gränser mot Medelpad, Jämtland ock Västerbotten. Sagan härom lyder som följer:

»Dessa gränser hade af forno varit osäkra, ock man led däraf på allehanda sätt. Värst var det med skogsslättarne, ty om deras fördelning kunde jämten ock ångermannen aldrig komma öfver ens. Med ett var det tvister ock klater.

Denna olägenhet ville nu Gunnilla afhjälpa. Men för att gå upp rågången måste hon hafva konungens tillåtelse. Hon begaf sig därför å stad till honom ock framstälde sin önskan.

Konungen sade hvarken till eller ifrån, ty ej viste han, om hon var skicklig att gå upp en sådan gräns. Detta måste han då först få utrönt. Till den ändan förelade han hänne följande uppgift. Gunnilla skulle komma till honom, då det ej var ny ock ej nedan, ej dag ock ej natt, icke klädd ock ej oklädd, ock ej skulle hon få rida, men ej häller finge hon gå. Äfven tillade han, att hon skulle gifva honom bud, när hon komme.

Nog var detta en svår uppgift, men a gunnelis nålle hon var ej fölad bakom förstugudörren, hon inte», försäkrade min sagesman; »ock han skall full få höra, huru hon bar sig åt:

Hon passade ett tillfälle, då det just i dagtändningen är nytändning ock gjorde sig en klädnad af ett notstycke. Detta gick sålunda bra; men värre var det med föreskriften om att hon vid sin ankomst finge hvarken gå eller rida. Dock, äfven här redde hon sig; ock han skall få höra, huru hon gjorde. Hon tog en bock ock lade ena benet på honom, ock med det andra gick hon på marken. Så kom hon tagandes till kungens vakt; ock utan att hon sade, hvem hon var, fick vakten brådtom att skicka bud till konungen: de viste nog, hvad hon var för en.

Konungen kom strax hänne till mötes ock tog emot hänne ock fägnade hänne på det vänligaste, ty han såg, att hon löst sin uppgift bra. Också fick hon genast lof att gå upp gränsen.

Hon företog nu genast sitt dryga arbete ock började vid hafskusten med gränsen mot Medelpad. Väl hade hon att strida åtskilligt med medelpadingarne, men det gick dock bra för hänne, tils hon kom till gränsen mot Jämtland. Då vardt det värre.

Hon tykte det rätt ock billigt, att rålinjen ginge midt emellan Ångermanån (Ångermanälfven) ock Jämtån (Indalsälfven), ty då skulle hvarken ångermannen eller jämten blifva lidande. Jämtarne måste också medgifva, att detta var rätt ock skäligt. Men knuten var nu att finna, hvar midten mellan åarne ginge. Gunnilla var dock rådig nog att på ett ganska gint sätt, om ock ej på det säkraste, lösa frågan.

Det var nämligen på det sättet, att Gunnilla hade en finne till hjälp vid denna förrättning. För att nu få utrönt, hvar gränsen borde gå, skulle denne ock Gunnilla samtidigt ock med samma hastighet gå, den förre från Indalsälfven, den senare från Ångermanälfven i riktning emot hvarandra, ock där de råkades, skulle gränsen gå.

Men nu var det också så, att jämtarne hade några skogsslåttar i den trakt, där gränsen skulle komma att gå fram, men närmare den ångermanländska sidan. Det var därigenom fara värdt, att dessa slåttar skulle gå ifrån dem ock tillfalla ångermanländingen. Detta måste på något sätt förekommas, det var en afgjord sak; men huruledes — det var en annan fråga. Men jämten är nog illmarig ock klipsk, ock den hatten hade han nog också på den tiden.

Den finne, som Gunnilla hade till hjälp, skulle, som sagdt, gå från Indalsälfven. Finge man nu blott denne att påskynda sina steg mer än öfverenskommet var mellan honom ock Gunnilla, så vore saken ju klar.

Sveket lyckades, i det finnen mot en penningsumma gick så fort han förmådde. Gunnilla ock han möttes på skogen invid en tjärn. Hon insåg genast, att något svek måste vara å bane, ock till straff därför dängde hon finnen blodig ock blå ock kastade honom ned i tjärnen, som däraf fick namnet

Blåfinntjärnen, *blåfinfṣaṇa*. Så kallas hon än i dag, ock där går gränsen ännu»[1].

Så långt sägnen, som för tre år sedan berättades för mig af en gammal man från en skogsby i Edsele socken i öfra delen af södra Ångermanland på gränsen mot Jämtland, en eller annan mil från den här ifrågavarande tjärnen[2].

I RYDBERGS samling af *Sveriges traktater*, del. I, sid. 242 o. följ., finner man nu ett dokument från år 1273 rörande gränsen mellan Sverge ock Norge, hvilket ock innehåller bestämmelser om gränsen mellan Jämtland, då hörande till Norge, ock Ångermanland[3]. Härvid äger det egendomliga förhållandet rum,

---

[1]) RYDBERGS uppgift om Blåfinntjärnens läge på gränsen »mellan Fors i Jämtland ock Långsele i Ångermanland» är ej fult riktig. Långsele socken sträcker sig nämligen ej till landskapsgränsen. Min sagesman uppgaf hänne ligga på gränsen mellan Fors ock Helgum.

[2]) Det här omnämda sättet att gå upp gränser omtalas äfven annars i sagan på grund af svek, som därvid begångits. Från norra Ångermanland har jag följande sägen:

Såsom man på länskartan ser, gränsa byarne Gottne i Mo socken ock Hädanbärg i Anundsjö socken till hvarandra genom sina skogsmarker. Rålinjen går dock icke något så när midt emellan dessa byar, utan Gottnes utmark sträcker sig långt in i Anundsjö, så att Gottneboarne hafva stor skogsmark, under det att Hädanbärgsboarnes i jämförelse därmed är ganska obetydlig. Detta förhållande förklarar nu folksägnen på följande sätt: Skogarne voro länge gemensamma, men till slut hade man behof att dela dem. För den saken utvaldes en gubbe i hvardera byn. Dessa skulle sedan på samma tid ock med samma hastighet gå från hvar sin by emot hvarandra. Men gubben från Gottne var mån om sina grannar. Han stod upp tidigt ock gaf sig af före den öfverenskomna tiden, så att han kunde hinna gå en mycket lång sträcka, innan de båda gubbarne skulle råkas. Så skedde, ock därigenom fick Gottne så stor skogsmark på Hädanbärgs bekostnad.

[3]) Förut trykt med öfvers. o. anm. af WERLAUFF i *Ann. f. nord. oldkynd.* 1844—45. Ett utdrag ur samma handling med sägnen om Gunnilds ock Arnes tvist i väsentligen samma form, blott med språkliga olikheter, är trykt i *Handlingar rör. Skandinaviens hist.* 29:e delen, s. 44 ff. (»Om Jemtlands gränsor, utdrag ur en bok, kallad Jemtlands Landsskrå, bevittnadt af Herr Laurens i Sunne, Lagman Esbjörn m. fl. d. 16 Maj 1482»).

I denna handling — hvaraf vi först vid korrekturläsningen kunnat taga del — nämnes tjärnen **blafinnes thiorn**, Gunnilla **gunilla snillæ** ock **guniller** samt hännes vederdeloman **arne illa**. Då Gunnilla här säges hafva bott i **solithom**, så häfves därmed alt tvifvel om riktigheten att sammanställa **a solatunum** med nuvarande Sollefteå. Senare

att man i denna handling finner a **gunnelis nålle** omtalad i sammanhang med en sägen, hvilken tydligen är den samma, som den vi här ofvan meddelat, ehuru med åtskilliga förändringar. Då det ej torde vara så ofta, som man finner en saga uppteckned i samma trakt med 600 års mellanrum, afskrifva vi här den fornnorska texten ock bifoga en öfversättning däraf. Vi anmärka blott, att dokumentet, som finnes i en norsk lagkodex, består af sex hufvuddelar, af hvilka vi här anföra den femte:

þetta landamære är mellim Iæmtalandz ok Finmarkar ok Hælsingalandz: vestr or Lenglings lidum ok sua nordr till Straums. Eigu þa Iæmtar nordr a Finmork fra Straumi XIX rastir at veida dyr ok ikorna, ok gengr sua austr landamæret mote Angrmannalande, tækr til þar sem heitir Veimosior; þædan i Hulsio ok i Kiodsio; þædan ok i Rauda sio; þædan i Hoettings sio; þui nest i Hellu sio; þædan i Neigar sio; sidan i Kiærsio ædr Kiolsio nordan at Rafuundum; þædan i þelliasen nordan at Bilar tiarne ok sua sudr i Tiorsioar holm ok sua i Blafinnungs tiorn. þar deilldu þau vm i anduerdri kristni Gunilldr sniælla, er bio a Solatunum, en Arne illi het madr, er bio i Hiælsio a Rafuundum. Hann var fyrstr madr kristin. þar volde þat þeirra osætte, at Gunilldr tok fin sin ok setti a land Arna vidr Blafinnugs tiorn; tok Arne þan fin ok sœkte nidr i vatnet. Sidan varo þat saatmæle þeirra at Arne gallt londen firir austan tiornena. þa let Gunnildr en fara i votn Arna. En Arne let sua marka votn sin, er han for fra: sœkte nidr reinshornom heilum ok rak i iarnagla till merkis, ok fan Arne med þui agirnd Gunnilldar ok sattrof. En sidan gengo þau lond aftr vndir Arna. En finrin het Blafinnr ok var af honum kallat Blafinz tiorn. Ok liggr sua landamæret sudr i Tundrasen austan at forse, en þadan o. s. v.

Öfversättning: — — — — ock så i Blåfinntjärnen. Därom tvistade de i kristendomens första dagar, Gunnilla den snälla, som bodde i Solatunum, men Arne Ille het en man som bodde i Hällesjö i Ragunda. Han var den förste kristne man. Där vållade

---

leden är tydligen **tun** gård, jfr sockennamnet **Tuna** i Medelpad. Arnes bostad nämnes i detta dokument **hælsio**, hvilket torde vara **Hällesjö**, en socken hörande till Ragunda pastorat.

det deras ofred, att Gunnilla tog sin finne ock satte honom på Arnes land vid Blåfinntjärnen. Den finnen tog Arne ock sänkte ned i vattnet. Sedan blef den öfverenskommelsen dem emellan, att Arne betalte landen östanför tjärnen. Då lät Gunnilla ån [vidare] fara i Arnes vatten [för att fiska]. Men Arne lät så [på följande sätt] märka sina vatten, när han for därifrån: sänkte ned hela renhorn ock vrok [där]i järnnaglar till märke; ock fann Arne därmed [på det sättet] Gunnillas snikenhet ock fredsbrott. Men sedan gingo de landen åter under Arne. Men finnen[1] het Blåfinn, ock kom af honom namnet Blåfinntjärn. Ock ligger så landamäret söderut i Tunderåsen [nuvarande byn Tynneråsen i Edsele] o. s. v.

Att en ock samma saga här föreligger, är påtagligt; ock att namnet gunnelis nålle är en genom missförstånd under tidernas lopp uppkommen vrångform för Gunnildr sniælla torde ock lätt kunna förklaras. Svårare kan vara att med någon säkerhet säga, hvarest de ställen, där Gunnhild ock hännes vederdeloman Arne ille bodde, äro att söka. Troligen är dock Gunnillas bostad a Solatunum samma ställe som Solatum 1314, Solathum 1316 (båda hämtade ur Sv. dipl.), Solletth 1535, Såletha 1646, Soletta 1743 i EHRENMALMs anförda reseskildring, men Sollefteå hos HÜLPHERS — i sockensigillet Soleta d. v. s. nuvarande sockennamnet Sollefteå eller Solefteå.

Man finner i detta dokument en uppfattning, som väsentligen skiljer sig från den ångermanländska sagans. I den senare framställes Gunnilla såsom strängt rättvis ock jämtarne såsom ränkfulla; men i den förra är det jämtarnes representant, som har rätten på sin sida ock har att strida med den snikna ock fredsbrytande Gunnilla. Saken förklaras, då, såsom RYDBERG säger, de här omnämda gränsuppgifterna »uteslutande äro från norsk sida» (d. v. s. från Jämtland). I hvartdera landskapet har man sålunda vetat att i sägnen inlägga smädelse mot det andra.

Om den här omtalde Arne ille ha vi ej att från sagans område tillägga något vidare, så framt han ej döljer sig under

[1]) Finne är i sagan att fatta i betydelsen af lapp, då de jämtländska lappmarkerna kallas Finmarck (se *Handl. rör. Skandinaviens hist.* 29:e delen, s. 44).

ett annat namn, som likaledes är förenadt med Gunnillas. Uti HÜLPHERS' ännu — hvad Norrland med undantag af Helsingland vidkommer — oöfverträffade *Samlingar till en beskrifning öfver Norrland*, tredje samlingen om Härjedalen (Vesterås 1777), förekommer nämligen s. 74 en delvis liknande sägen från Hede i Härjedalen. Under öfverskriften Ålderdoms-minnen nämner han, att »Ljungdals by, 6½ mil från Hede, som nu bebos af fyra grannar, förmenas först blifvit bygd af en Thoril, som skall förut bott vid Storsjön, ock hvarefter Thorils-näset fått namn. Flere sådane berättelser omtalas ibland gemene man». I en not härtill heter det vidare: »Denne Thoril säges haft en syster vid namn Gunnilla, som förmenes varit af förnäm släkt, men för någon missgärning rymt hit ifrån Norge; sedan skola desse blifvit oense, då Gunnilla begifvit sig til den trakt, där Tennäs nu är, att bygga, ock närt sig med djurfänge. Hon säges dock omsider därifrån blifvit utdrifven af Thoril ock måst flytta till baka åt Norge, där hon sedan blifvit boende m. m». Denne Thoril eller, såsom hans namn också skrifves, »Thor ille» förekommer äfven annars omtalad. Uti *Handl. rör. Skandinaviens hist.* 17 del. s. 33 ff. meddelar N. J. EKDAHL »K. M:ts fogde Peder Karlsson Skunkes ock 24 nämdemäns fastställelse af de tre föregående gränsesynerna mellan Jämtland ock Härjedalen, hvari Landaskrån åberopas, ock det af Härjedölingarna anvista Byrkils bärg ock alla märken, som Thore Ille lät resa, förkastas — — — gifven på stora Jämtmarknaden (å Frösön) 1483». Mot slutet heter det här som följer: »Item all the merke, som thore ille opresthe, dömde wi for:de xxiiii ogild for then skwl konwngs breff finnas ey for the merke, wtan» o. s. v. I en not säger EKDAHL: »Den här nämde Thore Ille är förmodligen den samme Thorer Lagman, som mottog K. Olof den heliges 12 sändebud, hvilkas anförare var den öfverdådige Thorodder Snorreson (se Heimskr. af Peringsk. I, 654 a. f.). På ett näs i Storsjön i Härjedalen utvisar folket hans grafhög. Han anses först hafva anlagt det nybygge vid Storsjön, som nu är utvidgadt till en hel socken. Jämtarne säga, att han fått tillnamnet Ille i synnerhet för sitt våldförande af äganderätten, genom råmärkens flyttning en mil eller mera för nära in på Jämtland. Jämtlands bönder i

Bergs ock Oviks pastorat veta ännu att utvisa Thor Illes rå-märken».[1]

Om Gunnilla är intet vidare kändt än hvad här ofvan är anfördt. WERLAUFF säger uti *Annaler f. nord. oldkynd.* 1844—1845, att af det dokument, som vi här ofvan anfört, ej framgår, hvad egentliga orsaken var till tvisten mellan Gunnild den snälla ock Arne Ille. »Förmodligen», säger han, »åsyftas här någon af de trolldomskonster, som de gamle stundom trodde sig kunna utöfva vid fiske». På detta spörsmål lemnar emellertid den af oss meddelade sägnen ett svar, som i det stora hela är ganska antagligt.

Om man hade något större förråd af sägner om gränsregleringar på skilda håll, skulle man måhända finna denna sägen lokaliserad på flera andra ställen. Sedan uppmärksamheten härmed fästs å dessa sägner, torde, om litet hvar drager sitt strå till stacken, denna brist snart blifva afhjälpt.

---

[1]) Se vidare min uppsats *Minnen af heden tro och kult i norrländska ortnamn,* s. 9 not. Intagen i Redogörelsen för allmänna läroverket i Hernösand för läsåret 1880—1881.

Ytterligare tillägg.

Sedan uppsatsen nedskrefs, har jag ännu mera stärkts i den uppfattning, som jag sökt göra gällande, ock anser det öfverflödigt att ytterligare stödja den. Endast det torde böra påpekas, att personnamn ofta bildats af ifrågavarande ord. Detta blir tydligt, om man ser på det hos HÜLPHERS upptagna *Hernösands stifts herdaminne*, hvarest man finner så lydande uppgifter:

Sellin, Medelp., bondson från **Selånger**; komminister i Räfsund 1684;

Zellenius, Ångerm., bondson från **Sel** i Ramsele, född 1694; sonen **Nils Zellén** blef assessor i Svea hofrätt;

Sellgren, Ångerm., bondson från **Sel** i Nätra, född 1718.

Äfven med **sel** sammansatta ortnamn hafva legat till grund för personerna. Pastorerna LAURENTIUS JONÆ GESTRICIUS (1572—85) ock ERICUS MICHAËLIS (1613—30) hade söner, som kallade sig **Rhezelius**, hvilket tydligen är bildadt af ortnamnet **Resele**. Äfven **Junselius**, † 1686, var bondson från **Junsele**. Hit hör ock en mängd nu brukliga namn, såsom:

Selin	**Sehlberg**	**Sellberg**
Selahn	**Sellin**	**Sellgren**
Selander	**Selling**	**Sellström**
Selstedt	**Sellstedt**	**Sillerström.**

Sägnerna om gränstvister mellan ångermän ock jämtar äro rätt många. Vi meddela här följande:

Bönderna i byn Vägersjö i Edsele ledo mycket intrång af jämtarna ock lågo ständigt i strid med dem rörande skogsslåtterna ock sommarbetet. Söder om Vägersjön ligger en sjö, **Häſſön** med Häſſöbärget. Här hade jämtarna ett fäbodställe, hvaraf sagesmannen sade sig hafva sett spår, ock i trakten

däromkring hade de äfven skogsslåtter. Detta förtröt Vägersjöboarna, ock då jämtarna en dag hade lemnat bodarna ock gått ut för att slå, togo de förre tillfället i akt ock tände på husen. Det fröjdade dem i själen, när de sågo de gamle vederdelomännens bodar stå i ljusan låge. Kommen upp på bärget, gaf mordbrännaren sin glädje till känna med högljudt skratt, hvilket nådde jämtarnas öron. Desse undrade, hvad som kunnat bereda mannen sådan glädje, ock skyndade till sina bodar, dem de funno lagda i aska. Häraf vardt grannsämjan ingalunda bättre.

Om det var före eller efter denna händelse, är ej kändt; altnog: jämtarna voro i bodarna för att slå. De hade ej någon slipsten med sig, hvarför de måste gå till Vägersjön för att slipa liarna. Vid ett sådant tillfälle lade sig Vägersjöboarna i försåt för att »taga ned» dem eller åtminstone riktigt skrämma dem. Utgången viste meddelaren ej, men han hade hört, att dessa inkräktare skulle hafva varit från Dövikens eller Krokvågs byar i Ragunda.

Det var för att göra slut på dessa tvister, som Gunnhild tog sig före att gå upp gränsen. Närliggande varianter från Norge, från Afrika ock Asien finnas sammanförda i en uppsats *Der grenzlauf* i tidskriften *Germania* 1886, s. 329 f.

Rörande Gunnhilds kön finnes ett rim, enligt hvilket hon skulle hafva varit hermafrodit. Om hännes färd till en julotta har jag antecknat följande sägen:

Tillsammans med en karl hade hon en gång firat julafton högt upp i fjällen, hvarvid de höllo vad, om hvem som först skulle komma fram till kyrkan morgonen därpå. Kyrkan låg långt ned i landet -- det var troligen Sångakyrkan — ock eftersom det var långt lidet på kvällen, fick det lof att gå med rask fart, om de skulle hinna fram i rättan tid. Mannen spände för en älg ock körde utför Ångermanälfven. Ock det gick som häjsan. Men när han kom till Lidens socken, körde han ned i en vak, (*hǫl*) ock var icke i stånd att få upp älgen. Detta var i en fors, ock därefter kallas han *hǫla*forsen. Men Gunnhild hon redde sig bättre. Hon spände en tupp för ett såll ock färdades så till kyrkan ock var framme i rätt tid ock före sin medtäflare.

Skolläraren O. P. PETTERSSON, som under den gångna sommaren gjort en forskningsresa till sin hembygd, Åsele lappmark, har meddelat följande:

Gunnil snålle bodde i Åsele. Där lefde äfven vid samma tid en man, som hade en »själfrändskida» (**ſälvräntſi**)[1]. Med denne slog Gunnil vad om att hon skulle åka till Sollefteå lika fort, som han rände.

Resan skulle ske på själfva julmorgonen till Sollefteå kyrka, som då för tiden var den enda i trakten. Båda gåfvo sig i väg. Gunnil åkte efter en älg, ock mannen rände på sina skidor. När Gunnil kom till Gåreleselet[2] ock skulle åka öfver detta, brast isen ock älgen fastnade i »gåret», så att hon med möda fick honom i land. Harmsen öfver detta missöde, kallade Gunnil selet Gåreleselet. Resan fortsattes sedan till byn Sörfors i Liden. Där fick älgen hvila en stund, ock från den tiden har byn äfven kallats Älggårdsmon. Efter rasten gick färden utefter den isbelagda Ångermanälfven; men när hon kom till Holaforsen i samma socken, fann hon älfven där öppen, hvarför hon såg sig nödsakad att köra en omväg omkring forsen. Häröfver var hon mäkta förtretad ock utropade: »Det var en hålens fors!» Ock så fick forsen namnet Holaforsen. Trots dessa missöden hade färden gått mycket raskt, så att skidlöparen blifvit efter. När Gunnil kom till slätten väster om Sollefteå, började det ringa till julottan; men just som det första klockslaget ljöd, sprack hännes älg, hvarvid medtäflaren for förbi hänne som en hvirfvelvind.

* * *

Gunnil var mycket stark samt duktig att arbeta. På en af sina resor i södra Sverge kom hon till en klockgjutare, som nyss hade gjutit en kyrkklocka.

»Hvad skall du hafva för bjällran?» frågade hon ock fick till svar, att hon kostade fyra öre. Gunnil betalade detta, tog klockan i handen ock gick sin väg. Sedan satte hon »bjällran»

---

[1]) En skida gjord af »själf-ränd tjur». Sådan »tjur» finnes ännu i dag i vissa furor, men det är ej lätt att hitta den. En skida däraf säges gå af sig själf.

[2]) En efter ett sel uppkallad by i Junsele socken vid Ångermanälfven. Därmed sammanhänger ock byanamnet Gårelehöjden.

på sin älg. Då kyrka bygdes i Junsele, sattes klockan upp där ock lär ännu göra tjänst i socknens nya, ståtliga kyrka.

* * *

Gunnil var ägarinna till Backinge, en äng mellan byarna Mo ock Krånged i Junsele. Ängen innehåller många tunnlands vidd, ock f. n. äro 34 lador där uppförda. Detta hindrade dock icke, att Gunnil slog hela ängen på en morgonstund.

* * *

En bonde, som tillfrågades, om han hört talas om Gunnil snålle, yttrade, att hon var »'n gamtjöt nolan ätt». I Vilhelmina vet folket icke något om hänne, men när man frågar efter hänne, svara somliga skrattande: a Gunnel snolle å 'n blåfis! Namnet är således kvar, men hvem hon varit ock hvad hon gjort, det är glömdt. När man åter talar med Junsele-bor om hänne, säga de: a Gunnel snolle, ja! — därmed antydande, att de mycket väl känna till hänne.

Uti HOLMBERGS *Bohusläns historia och beskrifning*, Örebro 1867, II, s. 179 talas om en »drottning Gunnila», som under strid med konung Asmund stupade i en slaktning uti den efter hänne uppkallade Gunnilaviken. HOLMBERG antager, att denna saga är en dunkel erinring om Gunhild Kungamoder, Erik Blodyx' drottning.

Stockholm i sept. 1887.

Stockholm 1887. Kongl. Boktryckeriet.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 7.

SAGOR FRÅN EMÅDALEN

UPPTECKNADE

AF

EMIL SVENSÉN.

STOCKHOLM 1882.
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Förord.

Det område, hvarinom dessa sagor upptecknats, omfattar visserligen ej blott själfva Emåns dalgång inom Kalmar län, utan länets hela mellersta fastland mellan Tjust i norr ock Möre i söder, eller Aspelands, Hambörds, Stranda, Tunaläns ock Sevedes härad. Att närmare uppgifva hvarje sagas förekomst låter sig ej göra, då nästan alla här meddelade synas vara spridda öfver hela området. Dock äro de företrädesvis funna inom socknarne Tveta ock Mörlunda (Aspeland), Högsby (Hambörd), Ålem (Stranda), Kristdala (Tunalän) ock Hvena (Sevede).

De flesta sagorna äro bevarade i minnet från upptecknarens barndom, mest från tiden 1863—67. Sagornas yttre form är därför upptecknarens egen, hvarvid han dock alltid före nedskrifvandet af ett uttryck förvissat sig om, att det i folkets mun brukas med den betydelse han gifvit däråt. Huru förfarits, då varianter förelegat, skall för hvarje särskildt fall uppgifvas.

Nr 1 förtäljes äfven om S:ta Birgitta (HORACE MARRYAT, *Ett år i Sverge*).

Nr 2. Denna egendomliga saga förekommer, så vidt upptecknaren känner, blott inom Misterhults socken ock torde således möjligen vara att anse som en denna ort uteslutande tillhörig lokalsägen. Hvarjehanda föreställningar om andarnes gudstjänst, t. ex. om spökenas julotta, äro eljes som bekant ingalunda sällsynta. Sagan har först varit återgifven på högsvenska i *Oskarshamns Tidning* vid slutet af år 1881 ock är därefter af samlaren öfverförd till hans mål.

Nr 3 synes vara allmänt spridd, ej blott i Sverge, utan inom hela den germanska ock slaviska värden.

Nr 4 har upptecknaren äfven hört delad i två af hvarandra oberoende sagor. Den första slutar då med pojkens uträttande af sitt ärende i prestgården. Den senare, där detta ej beröres, har funnits återgifven i *Vimmerby Veckotidning* ungefär vid tiden 1863—65.

Nr 5 är allmänt bekant. I en variant öfvergår berättelsen omedelbart från kråksvärmen till brudstassen, som tager åt sig pojkens ord: Åt hälsike mä hele skåkken.

Nr 6 har äfven förekommit i tryck, om upptecknaren rätt minnes, i *Aftonbladet* före eller omkring 1870[1].

Nr 7 är en variant af en allmänt känd, äfven i visform förekommande saga. Att de tre frågorna här ställas till en berömd kyrkans man, är så vidt upptecknaren vet enstaka, men ett märkligt bevis på folkets intresse för sina andliga vältalare.

Nr 8 motsvarar **Motvalls käring** (Västergötland) ock **S:t Pers hustru** (Värend); förekommer äfven utan de två första yttrandena om grafvarne.

Nr 9 är ett af upptecknarens älsta, men bäst bevarade barndomsminnen; sammanhänger möjligen med Eddasägnen om Oden såsom Bölverk, hvilken hos jätten gör nio trälars tjänst, sedan han retat dem att döda hvarandra.

---

[1]) Uti ett kvarttryck med titeln: »Några lustiga Anmärkningar. Förwett, Wanan, Olyckan gifter Jungfrun, Ånkian, Kiäringen. Naturen lockar Man- och Qwinno-Kön til giftermål; Upstälte af den semper lustige Clarimond. Stockholm O. J. Nyström 1758», på hvilket docenten Lundell fäst uppmärksamhet, förekommer samma saga:

En Fader frestad på en gång Naturen twinga,
Och tänkte at sin Son från kiärlek aldel's bringa,
  Tilfälle intet gafs nå'n Jungfru skåda få,
  Tils han blef gammal; ty han wardt dem warse då.
Han tå en trängtan fick af Astrilds ljufwa låga
Til thet okiända folk, och oförmärkt en plåga;
  Men wiste icke hwad för djur som detta war,
  Förrän han detta had' förfrågat af sin Far.
Det wore et slags Gäss, straxt Fadren förewände,
Då Sonen sade straxt, o at en gång det hände,
  At jag med desse Gäss fick ha mitt fria spel;
  Nog är jag wiss, at jag i nöje finge del!
Et sådant Sonens spel wil Fadren ej tilstädja,
Men sade: Kiära Son, du dig må lycklig glädja,
  At du kan wara fri från dessa skadedjur;
  Ty til at gjöra ondt är desse djurs natur.
Då gaf han sig tilfrids med det som Fadren lärde,
Tils Lyckan honom sjelf den förmån sidst beskärde,
  At han i fönstret sitt, der han förweten står,
  En däjlig Jungfru, som sig badad', skåda får.
Då halp ej Fadrens dicht; han kund' ej längre dröja,
Han slet sig äntlig lös sin längtan at förnöja;
  Hos denna Jungfru han sig straxt instälte då,
  Och bad med henne at sin kjärlek dela få — o. s. v.

Nr 10 sammanhänger troligen med **Kvarnen som staar paa havsens bund og maler salt** (ASBJÖRNSEN); påminner om Kalevalas Sampo ock Eddans Grotti, hvilka ju båda med våld bortfördes. Tuppens rop kan äfven lyda: Harre lille, få ja mi kvarn! (»mi kvarn» 3 ggr), eller: Tjäre harre, je mä mi kvarn! (»mi kvarn» 3 ggr).

I nr 11—13 ha som prof på de talrika knallhistorierna utvalts de som synas för orten mest egendomliga.

Nr 12. »Lemjuk kom ifrå Roa å spragg i Gläjen» skulle i knallens afskedsord gifva bättre mening; men upptecknaren har ej ansett sig utan stöd i den muntliga berättelsen böra vidtaga denna ändring, hvilken dock här gissningsvis föreslås.

Nr 13. Om orsaken till knallens iråkade belägenhet finnes en särskild variant, som dock ej kan här återgifvas.

Nr 14 företer intet egendomligt, hvadan upptecknaren tvekat, om han bort medtaga den; men han har dock ansett sig i tvifvelaktiga fall hällre böra upptaga än utesluta.

Nr 15 är ytterst allmän; förekommer äfven utan draget om »den unge påfven».

Nr 16 ock 17 äro från Högsby. Den senare finnes hos ASBJØRNSEN ock från Värmland i NOREEN, *Fryksdalsmålets ljudlära* s. 89 f.; men förväxlingen gäller hos båda Ringerike ock Himmelrike.

Ljudbeteckningen är samma »grofva», som i **Sagor, sägner** o. s. v. i tredje bandet af denna tidskrift användes ock för hvilken tidskriftens utgifvare i inledningen till nämda samling redogjort. Skriften är sålunda fonetisk, så vidt förenligt är med bruket af det vanliga alfabetet ökadt med **ŋ** som tecken för **ng**, **ʃ** för **sj**, **stj**, **sk**, **ω** för slutet **o**. Närmare upplysningar om målets fonetik kunna sökas i språkprofvet Sv. landsm. I, s. 636—640 (*r*, *l*, *l̥* ock beroende supradentaler som vanligt; **o** = *e*; kort **a** före **k** l. **ŋ** = *a*; *u***kk**, *u***ŋge**, **flaj**, **fraseu**, **förhadat** m. m. dyl.).

---

1. Bonden som gick åt kyrkan.

Dä va en gågg för logge sena en bonne, som mogge ä la dä; män si dän här dä va en redit alvarstadi å gudeli bonne, sa en vete; så dä va iggin sönda, som han va fresk å för å hadde non vurn te komme sta, som han inte va åt tjörka å hörde på Guss or. En sönda, som han satt i sin bägk å lyddes på prästen som allre andäktierst å rässom prästen hölls mä å läse opp vanjelmet, så kom bonnen te å slo ner öjna; å vem fekk an då si sette inunner präddikstolen, om inte ſalverste knös! Å bonnen han bledde fali ille ve, kan en välle begripe, å undrede inte lite, va han, fuler, sulle där å jöre. Å hur an då öjneledde 'n, så fekk an si, han satt å hadde ett kalveſinn framför sä på knäna å skrev å ret på mä en pänne. Å där skrev an opp alle dom, som satt å jore kap å hyss i tjörka.

»Dä va fulhet dä där», tykte bonnen å bynde å titte å koje sä ikrigg i tjörka; å där va då än dän ene, än dän andre, som satt å jore va di inte hadde lov te. Somme viskede å flinede säjj imilla, somme hadde spejle framme å bläkkede mä, somme satt å nopede å sov; å dä ä inte gutt å vete alt va di to sä te. Bonnen han tykte alt, att dä va ille för dom; män så tägte han, di va iggi ögk varde, nor di va så syndie. »Män mäjj sa du inte lure, du lede frestere», ment an på tro.

Män hur dä va, så bar dä inte bätter te, än han satt å rakt sterrbliede på dän illake hele tien å glömde rakt bort bå präst å gusstjänst.

A dän andre han hölt på å skrev; å te sist så hadde han hele kalveſinnet fult mä namn. Då sulle han i hop mä å töje ut at för te å få rum mä fler namn; män dä rädde han inte mä, hur an slet å dro, så te sist så fekk han love hugg i mä tännera å dra så arjt an orkede.

Ljudbeteckningen är samma »grofva», som i **Sagor, sägner** o. s. v. i tredje bandet af denna tidskrift användes ock för hvilken tidskriftens utgifvare i inledningen till nämda samling redogjort. Skriften är sålunda fonetisk, så vidt förenligt är med bruket af det vanliga alfabetet ökadt med **ŋ** som tecken för **ng**, ʃ för **sj, stj, sk**, ɷ för slutet **o**. Närmare upplysningar om målets fonetik kunna sökas i språkprofvet Sv. landsm. I, s. 636—640 (*r*, *l*, *l̥* ock beroende supradentaler som vanligt; **o** = *ɵ*; kort **a** före **k** l. **ŋ** = *ɑ*; *u***kk**, *u***ŋŋe**, **fl***u̯***j**, **fr***u̯***seu**, **förh***ɑ̯***dat** m. m. dyl.).

s' att an kunn inte folje mä redit. »Fader vår» dä läste di inte rättless, å »fräls oss ifrån ondo» dä kunne han inte höre ane di to förbi. Allri nämde di Jessu namn; å nor prädikniga va slut, så bledde inte välsignelsa läst.

Nor dä va slut, så bledde skolemästarn bjudder mä te prästes. Han svarde som förut, att dä sulle jarne va, balerste han tores sätte lit på att dä inte sulle händ an no ont. Män prästes døter mende på tro, att om han jøre dom te veljes, så sulle dä ble an te gagn å inte te skae. Då fold an mä te prästes; å där va all tigg som dä sulle va på ett rejält prästeställ: appler å roselann å ett grant staket ikrigg, å katit på alle visa. Di bjudd an äte medda; å dän va väl telajeder, å fint all tigg. Han åt okrusenes, å tykte att likere va inte dän krestne maten han brukte få iblann näste sin tjörkeharre.

Ätte maten så jekk prästefrua å dotera in mä an i en an kammere. Å frua ga sä för, att hännis harre hadde bynt på å ble så svaj å ſasket på siste tien, s' att ho trodde allri han kunne leve lägge. Sena så kom ho fram mä, att skolemästarn så ut te å va fresk å för å va i sin bäste ålleř; å te sluts så sa bå ho å dotera, att di jarne vilde ha an te präst ätte gubben, om han hadde non vurn te stanne iblann dom. Skolemästarn svarde, att han va inte prästelärd. Män di mende på tro, att han va mer lärd än dä behövdes där te gårs, å han behövde allri va rädd för å få påhälst utå prøsten älle beskoppen, för sånt hadde di allri ont å näste dom. Nor skolemästarn fekk höre dä, så svard an, att om han än hadde lärdommen, så va han inte diss säker, om han hadde gåvera. Män ätte dä va en sak som tolde å grunne på, så trösted an inte ane han bejøre ett år i betägketi. Å dä fekk han.

Som dä va sakt, så va han på samme ställ, där han hadde lakt boka; å han så varsken te-tjörka älle prästes. Å dämmä så tägt an inte dä va mer mä at.

Män nor året va gågget, just så tiss som betägketien sulle va slut, hölls han mä å timrede opp e byggnig, för sånt va han slundi mä, å nor han hadde skolefritt, så brukt an anten timre älle fiske. Som han nu satt grensl om en timmerbjalke, så fekk an si de samme prästedøtera komme imot an, som han hadde råkt. Sen ho va kummen ände fram te an, så fräjde ho, om han hadde betägt säjj nu.

Män då sprakk ſinnet, så knävvle dro bakläggeſ å slo horna i, så dä skrall.

Dä där tykte bonnen va lustit, kan en vete, så dä grinde han åt.

Män då skrev faen opp honom mä.

2. Skolmästaren som inte ville bli präst.

För mogge år sena så va dä en gågg en skolemästere, som va si så iver mä te å läse, s' att han allri nonstin jekk non stäns ane han hadde nor bok på säjj, te å mä nor an va sta på fiske. En söndasmora, som an lå ijämta stranna å läste, tykt an dä lät som tjörkeklåkkera rigde. Stunntals va dä så dust å dånt, som dä hadde vatt lågt borte, män iblann lät dä te va nämmer. Han lyddes på ett bete å va rakt förbynned, för han veste, dä sto inte te å höre tjörkeklåkkera ände dit, där han va; män rässom dä va, så lät dä så när, s' att dä skoggede i örena på an. Han solde boka å te å opp. Dä va solſint å grant väder, å dä kom en hel rasse mä folk gåenes. Di va häldasklädde å hadde salmbökker i näva.

En bit ifrå där han va, på ett ställ där han allri forr hadde sitt aut än joggbakke å tallebuske, sto dä e gammel trätjörke. Om e liti stunn kom prästen gåenes; män han va si så gammel å krabblet, s' att hustra å dotera fekk le an. Nor di kom förbi där skolemästarn sto, stande di å ba an folje mä åt tjörka å jalpe te å mässe. Skolemästarn han besinnede sä på at ett beté; män så tykt an, dä kunne va rolit å höre, hur dom där hadd at stält mä si gusstjänst. Å så svard an, att han sulle gå mä, äste han inte toe nor skae elle no men utå at.

Nä nor skae sull an inte få ane väl gagn; dä sa bå prästen å dotera has. Å då jekk han mä dom.

I tjörka där jekk dä alt tyst å rejält te. Iggi hunne va där, å iggi barnugge som skrek å hölt vässen, mäja gusstjänsta sto på. Vakkert lät dä nor di ſogde; män ora va an inte gu för te få om. Nor sen prästen va bleen oppledder på präddikstolen, så prädikt an, s' att skolemästarn tykte dä va bå vakkert å rörlit. Män dä va alt somt som fölt an lite unnlit för,

s' att an kunn inte folje mä redit. »Fader vår» dä läste di inte rättless, å »fräls oss ifrån ondo» dä kunne han inte höre ane di to förbi. Allri nämde di Jessu namn; å nor prädikniga va slut, så bledde inte välsignelsa läst.

Nor dä va slut, så bledde skolemästarn bjudder mä te prästes. Han svarde som förut, att dä sulle jarne va, balerste han tores sätte lit på att dä inte sulle händ an no ont. Män prästes doter mende på tro, att om han jore dom te veljes, så sulle dä ble an te gagn å inte te skae. Då fold an mä te prästes; å där va all tigg som dä sulle va på ett rejält prästeställ: appler å roselann å ett grant staket ikrigg, å katit på alle visa. Di bjudd an äte medda; å dän va väl telajeder, å fint all tigg. Han åt okrusenes, å tykte att likere va inte dän krestne maten han brukte få iblann näste sin tjörkeharre.

Ätte maten så jekk prästefrua å dotera in mä an i en an kammere. Å frua ga så för, att hännis harre hadde bynt på å ble så svaj å ſasket på siste tien, s' att ho trodde allri han kunne leve lägge. Sena så kom ho fram mä, att skolemästarn så ut te å va fresk å för å va i sin bäste åller; å te sluts så sa bå ho å dotera, att di jarne vilde ha an te präst ätte gubben, om han hadde non vurn te stanne iblann dom. Skolemästarn svarde, att han va inte prästelärd. Män di mende på tro, att han va mer lärd än dä behövdes där te gårs, å han behövde allri va rädd för å få påhälst utå prosten älle beskoppen, för sånt hadde di allri ont å näste dom. Nor skolemästarn fekk höre dä, så svard an, att om han än hadde lärdommen, så va han inte diss säker, om han hadde gåvera. Män ätte dä va en sak som tolde å grunne på, så trösted an inte ane han bejore ett år i betägketi. Å dä fekk han.

Som dä va sakt, så va han på samme ställ, där han hadde lakt boka; å han så varsken te-tjörka älle prästes. Å dämmä så tägt an inte dä va mer mä at.

Män nor året va gågget, just så tiss som betägketien sulle va slut, hölls han mä å timrede opp e byggnig, för sånt va han slundi mä, å nor han hadde skolefritt, så brukt an anten timre älle fiske. Som han nu satt grensl om en timmerbjalke, så fekk an si de samme prästedotera komme imot an, som han hadde råkt. Sen ho va kummen ände fram te an, så fräjde ho, om han hadde betägt säjj nu.

»ä vi så mogge, så sa vi välle kunne fri oss för dom». samme tykte båkken; å nor räven hörde dä, så repede l mo mä å mende på tro, att han va dän som kunne re å tr esammen, om di nostrede dit. Å så jekk di dit.

Där va äländit, förstårs, å all tigg sto öe. Inte mer bo fans där än e sägg å en bägk. Pälle han jekk in å la s sägga. Jässa di fluj opp på bägken å satt säjj. Katta hoppede opp i spisen å la sä i aska. Å båkken han la te mitt på golvet imilla räven å haren te akte, för räven iggin kar å tro. Män oksa di va för store, så di kom i ijönom döra; å dä va alt dumt dä, för di va vist dom redier nor dä kom no på. Män nu så fekk di love stå i farsta döra fekk va ippen.

Rässom dä le på natta, så fekk di höre ett falit all korsten; å inna di veste oret å, så kom dä e trulltjarg n dåmmenes. Forste dä bledde vässen, så spragg haren på väg ra, å räven smatt in i vrära, så kati han sulle va. Män ks ho va inte lessen ho, ane bar på trullbakka te rive si så battit, s' att ho to ett flöj opp på bägken; män där to jässa na å nöp å slet. Då dägde ho ner på golvet; män där pa båkken på å ga na ett skov bakätte, så ho rök ut i farste oksa. Å di to na på horna å ſäkked a bå lägge å väl, å solde di ut a på bakken. Så nokk fekk ho ſuss te sie g dän gåggen; män dä sto inte lägge på rosten häller, inna ga sä å te bakes te sie.

Nor di fekk si na komme ögkeli à dan, så sa di: »V alle daje har du vatt? du si ju ut som tåtera hadde tapt d — »Ja dä sa I tro», sa ho, »ja har vatt i e fär, som ja allri glömmer». — »Hur då då?» sa di. — »Vänt, sa I få h sa ho: »Hele stuva va full mä folk. Nor ja kom in, så där e gammel unnatajstjarg i spisen å kårdede; å ho rök syna mä kårdera te gno iblann öjna, så bloen stagk. Dä inte gutt å va, så ja opp på bägken; män där va e varr, där va skommakera, å di nöp mä mä tägger å stakk mä syle, så ja tägte di sulle ta loss varden ſinnslans. Så ja fe love ner på golvet mä ens; män dä jalp mä inte mö, för va skräddera; å di slo mä i röva mä parsejarnet, så ja rök i farsta. Män där va dä som allre varst, för där sto dä ett p daksvarkskare, å di to mä på sie ſäkketjujer å ristede n

å ja trodde di sulle ta bå lever å lugge u mäjj. Å ändån va där fler: två småjävvle spragg runter i krigg på golvet, å en te lå i e säggg å grinede. Så dä sär ja er, dä ä allri lönt å va där mer».

Å ätte de natta så har dä allri nonstin vatt nore trull alle hörs no ane spökelse i de stuva.

4. Klubbeduns.

Dä va en gågg e tjarg, som bodde för sä ſalv i e bakkestuve mä sin lille pojk. Folk sa ho va kundi mä te å kuse, å iblann hadde ho konster för sä, som inte sulle va lovlie. Män prästera dom sto ho inte väl mä, för ho jekk allri åt tjörka, å allri vånde ho ätte Guss or.

En gågg så bledde ho så ſuk, s' att ho trodde rakt ho sulle dö. Män då jalp inte hännis gamle ſåser lägger, så te sist fekk ho love bynn å grunne på, hur dä sto te mä hännis ſäl. Då agkede ho på, att ho hadde stält sä osams mä prästera, för nu tykt o ho behövde jalp å dom. Hur dä va en da, så to ho å ſikte pojken ätte en präst, som sulle berätte na å je na nattvarden.

Män pojken han va lite tulpet, s' att nor an sulle uträtte not arne, motte mor has te å läre 'n utatess, va han sulle sä. Dän här gåggen, nor han sulle ätte prästen, hadde tjarga ett falit ſå inna ho kunne trubble i skallen på 'n, hur an sulle tale för sä i prästegåren; för dä va nore krokkete or, som han rakt inte va kropp te å få om. Dä jalp inte mä minner än dom ora fekk an love gå å läse på hele väjen, mä an jekk te prästes.

Bäst han jekk där å muttlede för sä ſalv, så kom han te e grinn. Män nor an väl va kummen ijönom å sulle stägge ijänn ätte sä, så slo grinna honom på hasera, s' att han hölt på å drose över änne. Då bledde pojken arj å sa åt grinna: »Du klubbedunse!»

Män nu vilde dä sä inte bätter, än nor pojken hadde sakt dä, så tapte han rakt bort ora, som han sulle gå å säjje. I stället så jekk han hele väjen å sa »klubbeduns, klubbeduns».

Å dä hölt han på mä, ände tess han kom fram. Då jekk han in te prosten å sa åt honom:

»Ja sulle hälse å be så innlit jarne, att vördi prøst vilde va så beſeli å folje mä hem å klubbedunse mør, för si hø å så ſuk si s' att —».

Män prøsten han va inte så illevuern, å för rästen så begrep han alt, att dä va stollet för pojken. Hur han åkte å vände, så fekk han fram te sist, va dä va om.

Salv va han bleen gammel å krabblet å orkte inte fare i søkknebo lägger. I stället hadde han talt väl ve beskoppen, s' att han hadde fott sä en jalpepräst teſikkenes, som sulle fare i has ställ. Män nu va dän borte å jajede, för dä jøre han jämt, nor han hadde ledit. Dä drø om ett bra bete, inna han kom te rätte, å då fekk han förträt å prøsten. »Dä passer sä inte för en Harrans tjänere te dägge mä byssa å lätte folk sette å vänte på sä mäja», sa prøsten.

Jalpeprästen han hadde gott å dreve halve daen å iggin tigg fott skutet, s' att han va inte so gø, nor han kom hem; å trott å svulten va han mä förstårs. Inte bätter bledde dä, nor an fekk höre, va dä va för ne han sulle jöre sä ømak för. Män så sa an åkkså ve sä ſalv, att hø sulle få dä hunna gnäller för. Han fekk nätt å jämt snarje i sä en matebit, å sen va dä te å folje mä pojken, som han jekk å stø. Søkknebostya dom stopte han i ſuteväska.

Dä va lägg å illak väj te tjargas, så dä va mäst skumt, inna di hinde fram. Inne i stuva stø dä en jusedagk å brann på ett bør fram ijämta sägga. Pojken han fekk ble utom, männa prästen va inne å talede för mør has.

Å dä bledde e skreftnig, som hördes ijönom alle örena. Tjarga hø fekk då vete sie synder bå oppåt å utåt. Hø grät å gnall, förstårs, å ga sä ämmen hø va mänske te; män prästen han hölt i likke förhadat. »Här kommer te stå en stør strid imilla vår Harre å satan om di syndie ſäl», sa han.

Män nor han tykte hø hadde fott dä hø behövde, så sa an han sulle lätte nåd gå för rätt å je na nattvarden. Ve han då famlede i ſuteväska ätte søkknebostya, så fekk han opp kruddhørnet; dä for ut å trall på juset. Dä kan en vete, hur dä jekk: dä bledd en förskräkkeli smäll, prästen drø vioppen i golvet å slet børet över säjj. Å sena så bledde dä kolande morkt i stuva.

så ja trødde di sulle ta bå lever å lugge u mäjj. Å ändån va där fler: två småjävvle spragg runter i krigg på golvet, å en te lå i e säggg å grinede. Så dä sär ja er, dä ä allri lönt å va där mer».

Å ätte de natta så har dä allri nonstin vatt nore trull älle hörs no ane spökelse i de stuva.

4. Klubbeduns.

Dä va en gågg e tjarg, som bødde för sä ſalv i e bakkestuve mä sin lille pojk. Folk sa hø va kundi mä te å kuse, å iblann hadde hø konster för sä, som inte sulle va lovlie. Män prästera dom stø hø inte väl mä, för hø jekk allri åt tjörka, å allri vånde hø ätte Guss ør.

En gågg så bledde hø så ſuk, s' att hø trødde rakt hø sulle dö. Män då jalp inte hännis gamle ſåser lägger, så te sist fekk hø love bynn å grunne på, hur dä stø te mä hännis ſäl. Då agkede hø på, att hø hadde stält sä øsams mä prästera, för nu tykt ø hø behövde jalp å dom. Hur dä va en da, så tø hø å ſikte pojken ätte en präst, som sulle berätte na å je na nattvarden.

Män pojken han va lite tulpet, s' att nor an sulle uträtte not arne, motte mør has te å läre 'n utatess, va han sulle sä. Dän här gåggen, nor han sulle ätte prästen, hadde tjarga ett falit ſå inna hø kunne trubble i skallen på 'n, hur an sulle tale för sä i prästegåren; för dä va nore krøkkete ør, som han rakt inte va kropp te å få om. Dä jalp inte mä minner än dom øra fekk an love gå å läse på hele väjen, mä an jekk te prästes.

Bäst han jekk där å muttlede för sä ſalv, så kom han te e grinn. Män nor an väl va kummen ijönom å sulle stägge ijänn ätte sä, så slø grinna hønom på hasera, s' att han hölt på å drose över änne. Då bledde pojken arj å sa åt grinna: »Du klubbedunse!»

Män nu vilde dä sä inte bätter, än nor pojken hadde sakt dä, så tapte han rakt bort øra, som han sulle gå å säjje. I stället så jekk han hele väjen à sa »klubbeduns, klubbeduns».

Å dä hölt han på mä, ände tess han kom fram. Då jekk han in te prøsten å sa åt hønom:

å klådd opp an. Pojken han skrek å gnall, kan en vete, å fräjde, va han hadde jort för ont. »Du sa inte sä så där», sa bonnen. »Ja män mor har lärt mä at», sa pojken. »Ja kunne välle tro dä», sa bonnen å klådd an om ijänn. »Hur sa ja sä då?» sa pojken. »Joo, du sa sä: Tusenfalt ijänn», sa bonnen. Ja dä lofte då pojken, å så fekk an gå.

Nor han hadde gott en bit, så kom han te e an träe. Där va säa logge oppkummen; män en kråkemars hadde slajje ner där å jore skae; å så va där kummet folk, som hölls mä å tjöre bort kråkera, i dä samme pojken kom.

»Tusenfalt ijänn», sa pojken.

Nor folket hörde dä, så tägte di han ſikte på dom tusenfalt ijänn mä kråker, förstårs, så han fekk smorj där mä. Ju mer han ga sä, så mö diss varr slo di. Dä va iggi jalp, ant än han lofte te sä: »Åt hälsike mä hele skåkken!» Å så fekk han gå.

Rässom han jekk där mä sin säpose å mässede, så mötte han e jorefär.

»Åt hälsike mä hele skåkken!» sa pojken.

Di trodde dä va ment åt dom, så di bledde arje, som inte unnlit va dä. Di stande mä likfära; ett par fekk taj i pojken å daljede om an, å dä va redit ändån. »Hur sa ja sä nu då?» sa pojken. »Gu fröjde ſäla!» sa di.

Å så slapp han ifrå dom; å nor dä hadde vatt ett bete, så mötte han e tjarg, som dro e tjarre; å i tjarra lå dä e slakted so, som ho sulle åt staen mä å salje.

»Gu fröjde ſäla!» sa pojken.

»Ukk ukk ukk, en sånn pojk!» sa tjarga; »dä ä lett å va le. Si du inte dä ä ett oſälit krek!» — Ja, pojken han fräjde ijänn, hur han sulle sä; män dä vånde inte tjarga ätte, sa ho. Män pojken va envis; å te sist sa tjarga: »Du kan säjje: Så drar di å mä de tjåkke täva».

Pojken han lavede å me sin pose å va inte minst glå för han hadde sluppe påkefett dän gåggen. Va dä le, så mötte han en bruestass; å di blåste klanätt å ſogde å hadde rolit.

»Så drar di å mä de tjåkke täva», sa pojken.

Bruefolket di trodde dä va åt brua — för ho va välle lite för tjåkker; — å så stande di; å nu va dä pojkekröpplingen som fekk raffel ijänn. Sen så vilde di tjöre å 'n; män

han släpte dom inte, forr än di hadde sakt an, va han sulle säjje. »Sånn gläjje i var by», sa di te sluts för te slipp an.

Nu gne han i väj ijänn; å dän gåggen hinde han då äntlin fram te kvarna å slapp te ble mer blåbösted. Män nor han kom fram, så sto kvarna i jusan loje å brann. Män dä jalp inte: han sulle tale ve möllarn likke väl. Folket, som va där å jalpte te mä å släkke, vilde tjöre unna 'n; män han sto inte te å få båkt på. Hur an snodde sä bå lägge å väl, så fekk an då rätt på möllarn; å då sa an åt honom:

»Mor hälste å ba så innlit jarne, att ho sulle få ställe in e ſäppe sä i kvarna; — å så sulle ja hälse å sä, att dä sulle ble sånn gläjje i var by».

6. Pojken som inte fick se kvinnfolk.

Dä va en gågg en harre å has fru, som levde så osams, s' att di allri jore ane revs å sloss. Å dä vält frua, för si ho va så oförskräkt illak å tierådi, s' att ſalverste knutte fekk inte makt mä na, nor ho bledde ilsk. Harren han to te mä va an kunne för te ta kas på na; män nor dä lägge hadde vatt, så sto an inte ut mer, ane tjörd a sin väj.

Ett enderste barn hadde di, å dä behölt harren näste säjj. Dä va en liten pojk. Män si nu va harren bleen si så befägt stollet å arj på alte va kvinnfolk va, s' att han tykte, di va rota å opphovet te alt ont å alt älände, som fins te i de her värа. Å pojken dän ålofte han då, han sulle fri frå dom å deres konster: dän sulle han fö opp, sa an, s' att han allri nonstin i all sin ti sulle behöve va iblann nor kvinnfolksmänske; ja han sulle inte få si så mö som en tjotel en gågg.

Män sånne löfte va dä inte gutt å stå ve, om pojken fekk väkse opp iblann anne folk. Harren va tvuggen te å salje sin harregår för va han kunne få. Å sen så flöttede han ut på e ö, som lå mitt ute i storſönn; å dit to an inte mä sä nore fler än balerste pojken å nore stykkne gamle trotjänere, som han tores sätte lit på.

Då lätte han bygge opp åt sä e stor, grann byggnig å redde in åt sä dä bäste som sto te. Å sen levde han där

mä pojken, å tolde allri, att nore frömmede kom dit å hälste på.

Va dä le, så bynde harren å ble gammel; män pojken han va bleen fullvuksen å va stor å stark å kati. Han hadd at karjt på alle visa; män si kvinnfolk dä hadd an inte så mö som hört tales om en gågg, möe minner sitt.

Män hur dä då va fatt, så bynde han å less ve hemme, å vilde ut å si säjj om, hur dä sto te i värа. Män dä va inte far has nöjder mä, ane han hittede på va han kunne te å roe för an mä å vänne bort dom där grillera.

Imillaåt så rodde harren ut på fönn mä an i en båt för te fiske. En da så hadde di jett sä å lägger ut, än pojken nonstin hadde vatt forr, för an sulle få si sä om, förstårs. Män som di sulle te å vänne om, så fekk di si på lågt håll ən an båt, som va full mä en hopper grannklädde harskapsfruntimmer, som skrattede å flanede å jäledes mä varandre.

Som harren fekk sekte på dom, så han te je sä i väj dä forterste han kunne. Män dä va för sent ändån, för pojken hadde alt hint å få öjna på dom han mä.

»Hör I far», sa an, »va ä dom där för nendre?» Män gubben han läddes an inte hörde, å tittede åt ane håll å bale rodde.

Då bledde pojken otoli, kan en vete. »Far!» sa an. »Ie! Höre I inte!»

»Va ä dä nu om?» sa gubben, å vrägdes å så arj ut.

»Va ä dom där för nendre?» sa pojken om ijänn.

»Va för dom?» sa gubben.

»Dom där, vet ja», sa pojken å hölt ut näven, »dom där granne i båten dänne borte.»

»Jaså dom», sa gubben, »hm — jaha dom — hm — dä ä — jäss.»

»Åkk jeda mä», sa pojken, »dä va fali granne jäss! Hör I far! Tjöp mä en haltjoj!»

7. Det bortlofvade barnet.

För logge sena va dä en gågg ett fattit folk, som hadde ſu stykkne barn. Män barna va små allihop å kunne inte jalpe te mä non tigg stort, ane förällra fekk dra försorj om hele husållet. Di bjudde te dä lille di kunne; män dä kan en välle begripe, va dä vilde förslo mä så mogge te å fö. Däfför så va dä åkkså så usselt för dom, s' att dä knapt orkte brinne i spisen; å trasie fekk di gå, s' att dän ene slansen hötede å dän andre slo te; å tom va majen som slatra på en gast.

Hur dä va, så hadde di då sträve mä å dra sä fram på arlit vis. Män så bledde hustra mä dä ottene barnet; å si då tykte di, där va rakt iggin vurn te å redde sä lägger.

Då jekk hustra en kväll å satte möte mä dän illake å jore opp kontrakt mä honom; å dä skrev ho inunner mä sin ejen blo. I kontraktet sto dä, att den illake sulle jalpe dom te å få si barjnig, så mö di nonstin behövde; män i stället så sulle han få barnet, som ho va mä, nor dä va fylt ſu år. Män så jores dä dom förbehålla, att di inte fekk läre barnet varsken läse älle skrive, å inte häller sulle dä få vete no om Guss or, å allri sulle dä få komme åt tjörka.

Nor dä hadde vatt sin ti, så fekk hustra sä en liten pojk. A ifrå dän tien så bynde dä på å ta opp sä för dom, s' att rässom dä va så tjöpte di sä går; män iggi mänske begrep, var di fekk si välmakt ifrå.

Män fast di nu sto sä karjt, så va di allri rätt glae te sinnes ändån. Sardeles hustra, ho va då rakt över sä jiven, så agkede ho på, att ho hadde loft bort barnet. Å mogge gågger om så sa bå ho å karen, att di gue jarne te alte di äjde å hadde, balerste di kunne åtre kontraktet. Män si dä som va jort, dä sto inte te å jöre om.

Unner tien så väksede pojken te sä å va trevli å verv om sä, å va på all tigg å vilde läre sä.

Nor dom ſu åra va gåggne, så kom då glöfar, förstårs, å vilde ha si rätt. Här jalp dä varsken te å gråte älle be, för han va inte dän som ga å på dä som va honom tesakt.

Nor dän illake kom in i stuva, så satt pojken på golvet å ſogde e salm. Då bledde hornpetter arj, sa en tro.

»Har I inte stott likere ve dä som va oppjort?» sa an å pojkes förällre.

»Joo, för all del», sa di, »vi har inte tors ane stå ve dä som va sakt, fast dä har jort oss ont mogge gågger.»

»Män vem har lärt an dä där då?» sa dän illake; »sånt vill ja inte höre».

»Salma — de har an satt ihop ſalv», sa di.

»Mon tro dä?» sa dän illake; »då har I välle lärt an läse ändån».

»Nää, dä har vi vist inte», sa di; »dä har an lärt sä ſalv, å iggin har jalpt an; män dä sto rakt inte i vår makt te å håll an ifrå at.»

»Dä va förjordat så dumt,» sa han; »då vet ja inte, om ja kan ta råe på an. Män ja sa då freste. Ja sa ställe på an tri fråjer. Kan an svare rätt på dom alle, då har ja iggi makt över an: män svare han stollet på nor ende, då höre han mäjj te».

»Hör du», sae han åt pojken, »kan du sä mä, va dä ä, som ä sötere än dä söterste?»

»Ja», sa pojken, »dä va mi mors bröst, nor ja va liten å ho ga mä di».

»Dä va rätt svaret», sa dän illake. »Män kan du sä, va dä ä, som ä mjukere än dä mjukerste?»

»Ja», sa pojken, »dä va mi mors famm, nor ja va liten å fekk ligge där».

»Dä ä rätt», sa dän illake. »Män va ä dä, som ä hårdere än dä hårderste?»

»Jo», sa pojken, »dä va mi mors jarte, som inte sprakk, nor ho lofte bort mä te däjj».

Då hadde han svare rätt på alle tri fråjera, å sena så hadd inte dän illake no makt mä an mer. Då for an å sin väj ijönom korsten, s' att an to hele stuvetaket mä sä, å dä donde som dommen hadde kumme; å sen så låktede där svajel i mogge, mogge da, s' att dä kunne knapt non va därinne. Män varsken pojken älle förällra has hörde nonstin å dän illake mer.

Män nor pojken va vuksen, så bledde han likere än alle dom andre syskena. Han kom i höj läre, å på gamle daje tjänte han opp sä te arkebeskop. Å salma, som an hadde jort, nor han va liten, ho står i vår svänske salmbok än i dänne da: dä ä nummer 429: »Vak upp min själ, gif ära». A beskoppen han hetede Hakvinus Spejel.

8. Gubben ock kärngen.

En gågg så va dä en gubbe å e tjarg, som allri jore ane tätte. Gubben han hadde alt vilt va mä frea, om han hadde kunt fott; män dä sto inte te för tjarga, för si ho tjatede å jebbede jämt, änten han tej älle svarede.

En da så va di ute å jekk bägge, vart di då sulle non stäna. Tjarga ho jekk på som ho plädde, förstårs, för dä va allri ane; å munnen jekk för a som nor e jet ſiter på e näver. Gubben han låddes i dä lägste som an inte hörde; män dä jalp inte dä häller, kan en vete; å nor o lägge hadde hulle på å lapre, så bledde han arj te sist, som an då inte ane kunne. Så då sa han:

»Tvy däjj vale, du gamle skrotäske! Nor du ä dö, så varden gågg ja kommer in på tjörrgårn, så sa ja då sputte på di grav, du!»

»Sär du dä du, din lusevase!» skrek tjarga, ämmen ho rädde mä. »Nä si varden gågg ja kommer in på tjörrgårn, nor du ä dö, så sa ja ſite på di grav, dä kan du stö dä på!»

I dä samme så kom di te e å; å där sulle di över. Som di sulle ner på späggera, så högg gubben taj i tjarga å sa:

»Äste du ſälle mä för lusevase en gågg te, så sa du i åa.»

Jaa, tjarga ho hölt sett. »Du lusevase!» dro ho på.

Då to gubben å dopte ner a halve i vattnet; för han nändes inte rätt å lätt a gå åt plurren mä samme. Å så fräjd han, om ho vilde ble beſeli än. Män si dä va slut: ho ſälde »lusevase» likke förhadat.

Då så stopte han ner a ett stykke te, s' att vattnet räkt å te haka. Män dä bledde allri bit bätter, ho hölt i mä sett ändån.

Då lätt an hänne åke ner ändån en bit, så dä sto na över munnen. Nu så bale blurrede dä i vattnet, nor ho sulle tätje »lusevase»; män si tie dä förmotte ho inte, hur usselt det va.

Men då bledde gubben lett åt at te sluts, s' att då släpte an ner a, så balerste håret nuttede opp i vattenbryna. Å då

»Har I inte stott likere ve dä som va oppjort?» sa an åt pojkes förällre.

»Joo, för all del», sa di, »vi har inte tors ane stå ve dä som va sakt, fast dä har jort oss ont mogge gånger.»

»Män vem har lärt an dä där då?» sa dän illake; »sånt vill ja inte höre».

»Salma — de har an satt ihop ſalv», sa di.

»Mon tro dä?» sa dän illake; »då har I välle lärt an läse ändån».

»Nää, dä har vi vist inte», sa di; »dä har an lärt sä ſalv, å iggin har jalpt an; män dä sto rakt inte i vår makt te å håll an ifrå at.»

»Dä va förjordat så dumt,» sa han; »då vet ja inte, om ja kan ta råe på an. Män ja sa då freste. Ja sa ställe på an tri fråjer. Kan an svare rätt på dom alle, då har ja iggi makt över an; män svare han stollet på nor ende, då höre han mäjj te».

»Hör du», sae han åt pojken, »kan du sä mä, va dä ä, som ä sötere än dä söterste?»

»Ja», sa pojken, »dä va mi mors bröst, nor ja va liten å ho ga mä di».

»Dä va rätt svaret», sa dän illake. »Män kan du sä, va dä ä, som ä mjukere än dä mjukerste?»

»Ja», sa pojken, »dä va mi mors famm, nor ja va liten å fekk ligge där».

»Dä ä rätt», sa dän illake. »Män va ä dä, som ä hårdere än dä hårderste?»

»Jo», sa pojken, »dä va mi mors jarte, som inte sprakk, nor ho lofte bort mä te däjj».

Då hadde han svare rätt på alle tri fråjera, å sena så hadd inte dän illake no makt mä an mer. Då for an å sin väj ijönom korsten, s' att an to hele stuvetaket mä sä, å dä donde som dommen hadde kumme; å sen så låktede där svajel i mogge, mogge da, s' att dä kunne knapt non va därinne. Män varsken pojken älle förällra has hörde nonstin å dän illake mer.

Män nor pojken va vuksen, så bledde han likere än alle dom andre syskena. Han kom i höj läre, å på gamle daje tjänte han opp sä te arkebeskop. Å salma, som an hadde jort, nor han va liten, ho står i vår svänske salmbok än i dänne da: dä ä nummer 429: »Vak upp min själ, gif ära». A beskoppen han hetede Hakvinus Spejel.

Förste daen han va där, så sa harren åt an, han sulle ut å hugge ner e skoksjift. Dä va så mö som otte mans jarnig för en da, sa harren; å si då täpt an han sulle freste, om dräggen va or å kar.

Jaa, dä va inte mer mä dä, ane dräggen han to yksa på aksla å ga sä å åt skojen. Maten dän sulle di gå te an mä. Män nor han kom dit, så däpde han yksa i ett rishaj å la sä te sove, å snark så skojen skarrede. Va dä le, så kom där e gräbbe mä frukkusten; män ho hadde full bör, för dä va tetajjet som åt otte man. Som ho kom, så vaknede dräggen å satt säjj opp te äte; å dä sto inte på i fäm röe minuter, inna han hadde vräkt i sä altihop. Å som dä va uträttet, så hävde han sä te ijänn å sov te meddan. Men nor gräbba kom ut mä meddan, så va an te ress mä ens te å balje i sä ijänn; å sen han te sove som förut. Å sov jore han mä, nor ho kom te an mä aftavåren.

Män nor an hadde fott i sä maktebiten, då reste han sä opp å sträkte på sä, å sen så fekk han fatt i yksa å te å hugge. Män dä jekk alt lite likere än ane folk plä hugge, för si han slo ner en tall i varte hugg.

Nor gräbba kom te bakes å hadde vatt sta mä aftavåren, så tykt o inte ho kunne stå te svars lägger mä å tie, ane ho jekk opp te harren å talede om, att dräggen hadde inte jort ett kofén på helerste daen. Dä va då harren inte tjänder mä, kan en välle begripe, ane han sa, att han sulle välle je sä å ut te dräggen å tals ve mä an om bå nytt å nattegammelt.

Män nor harren kom fram, då satt dräggen på e tuv å vilde sä. Män hele skojen va nerslajjen, s' att inte så mö som en träpinne sto på rota. Då hadde harren iggin tigg å sä dän gåggen.

Så le dä en ti, som inte va ane småjöre; å dä jekk som en burris förstårs. Män en da så sa harren, att dräggen sulle ut å ta å rojen, å binne å jöre bånn sulle han mä, för dä va vill iggin som kunne folj an ve lien. Där va e träe, som va så stor, s' att dä va otte mans jarnig te ta å rojen å sätte opp an i röke.

Jaa, dräggen han va inte illevuern, ane han jekk mä lien. Män nor han kom ut på träa, så la han sä te i en hugge å sov te davarsdaks. A så åt an, å så sov an, å så

så dä siste ho jore i de her värа, så tjörde ho opp näven å rev sä i huvet mä figgra å mente »lusevase» likke väl. Å sen så va dä slut mä na.

9. Drängen som gjorde åtta mans arbete.

Dä va en gågg en harre som va redit rik, s' att han rädde om store, store gåre å mogg ädelie tunner gull. Män han hadde ett sånnet svårt sinnelaj, s' att han kunne allri förliks mä sie tjänere, ane di jekk sin väj dän ene ätte dän andre, fast di fekk bå karjt mä mat å katie löner.

Han hadde stort gårsbruk, s' att an fekk hålle sä mä otte stykkne drägge, å di hadde full jarnig ständit å jämt. Män en gågg så va an bleen osams mä dom; å då jekk di sin väj ifrå an alle otte mitt i bråerste tien.

Då sto han där grant å veste rakt inte, va han sulle ta sä te. För dä va allri non som tröstede ta sä rå hos an, hur store löner han bjudde å hur mogge tjörker han lätte lyse på i, att han vilde ha folk. A mäja så sto alt jöret ojort.

En vakker da te sist så kom där en drägg å bjudde sä te an. Han vilde ta sä å te uträtte samme arbete som alle otte dom andre drägga hadde skult hatt förut; män så vilde han åkkså ha likke så stor lön, som harren sulle ha jett dom allihop, å så sulle han ha likke möe mat esammen, som di hadde brukt fott alle otte.

»Jaha», sa harren, »dä va inte lite te likes dä; står du ve dä, då ä du godis». Män si dä tykte han då inte va non vurn mä, fast dräggen så ut te å va bå stor å stark. Å så tykte han alt dä va väl mö, som dräggen vilde ha i mat å lön; dä kunne alt en man va förnöjder mä minner, sa harren.

»Nää», sa dräggen, »sa ja jöre otte mans jarnig, så vill ja ha otte mans mat å lön; dä ä inte ohundit bejärt. Män äste ja inte kan uträtte dä ja har tajje mä å, så går ja in på te tjäne ut hele året för inte.»

»Dä va don i asken å smör på lokket», sa harren. A ätte han inte hadde nor anner rå i alle fulle fall, så lofte han te je dräggen va han bejore. Då to dräggen stäe å jekk i tjänsta mä samme.

som di plädde ha forr i vära; di hadd et la inte annlessere, kan en vete. Harren han vilde alt bra jarne ble ve torpars kvarn; män si torparn han fekk allrihop mälda te säjj, å dämmä så hölt han sä hörk å vilde inte på villkor släppe te kvarna, hur än harren meslede mä an.

Nor dä då inte sto te på ane vis, så ſikte harren sta sie drägge å lätte ta kvarna ifrå torparn å bäre na te harregåren.

Män si nu va dä på dä viset, att torparn hadde en toppe, som kunne tale. Å än toppen va så vuern, s' att om han bledde åjorder mä än ene daen, så levd an opp ijänn än andre. Nu så hadde torparn honom sta te harregåren, å där spragg toppen ätte harren, vart an jekk, å skrek:

»Tjäre harre lille, få ja mi kvarn, mi kvarn, mi kvarn!»

Män dä va harren inte te fress mä, mon tro, ane han lätte säjje te om, att di sulle je toppen korn, för han sulle va tyst. Å dä jore di mä; män dä jalp inte: toppen han åt opp kornet å skrek ändån varr: »Tjäre harre lille, få ja mi kvarn, mi kvarn, mi kvarn!»

Då lätte harren säjje te, att di sulle släppe lös två arje hunne a busse dom i toppen. Män dä bledde allri ett taj bätter, för si toppen han hakte å klöste hunna, s' att di spragg lägg väj å inte tores så mö som titte åt toppen mer. Män toppen han va te ress ijänn å skrek i häla på harren: »Tjäre harre lille, få ja mi kvarn, mi kvarn, mi kvarn, mi kvarn!»

Då lätte harren kaste in toppen te en häst, som va si så ilsk, s' att han spjon i häl alt levenes, som kom an för när. Män si toppen han va inte sämmer än han flöjde opp på ryggen på gagken å hugde ut öjna på an, å sena han ut ijänn å skrek: »Tjäre harre lille, få ja mi kvarn, mi kvarn, mi kvarn!»

Då, mon tro, bledde harren rakt jälet, så arj va han; å så befalde han kåkken te å hugge i häl toppen. Jaa, kåkken han slakted an å stekt an, å sen så åt harren opp an. Män nor dä kom te än andre daen, så va dä toppen som levde opp ijänn. Då bledde dä ett falit allo i skryla på harren, motte en begripe; å rässom dä va, så tjörde toppen ut huvet där bakte å skrek: »Tjäre harre lille, få ja mi kvarn, mi kvarn, mi kvarn!»

Då veste harren sä iggi levenes rå, ane han satt en drägg te passe på mä e yks, nor toppen tittede fram, å hugge

åt an, å så sov an ijänn, liksom forrie gåggen. Män nor an hadde fott aftavår, så napte han te lien å te å slo, så dä vyſſede om at.

Nor då gräbba hadde vatt ute mä aftavår å kom hem ijänn, så sa ho för barren, att dä va iggin tigg vejort ve rojen. Då jekk barren sta å sulle si, hur dä va. Män nor han va utkummen, så kom dräggen å sulle gå hem; då va hele träa åtajjen.

Så le dä en ti; män nor allrihop säa va kummen unner tak, så sa barren åt dräggen en da, att han sulle te à tryske. Jaa, dräggen han fekk sä e slaje å la å åt loen.

På hele daen kunne dä iggin höre, att dä trask på loen. Män dä vånd inte barren ätte, för nu vest an, hurdan dräggen va. Vist tykt an välle, att dä kunne hine å ble jort mer på en da, om dräggen hadde iss; män barren tores inte sä så mö åt an häller. Män nor gräbba hadde vatt mä aftavår, då fekk an love fråje, hur dä så ut på loen.

»Joo», sa ho, »han ligger pa laet å drar säjj, å hele sädrosen ä orörd.»

Då sulle barren sta å si, hur dä va. Män nor han kom opp, så lå dräggen å snark, så dä bratede i knuta; å inte så mö som ett säkorn va utrusket.

Då sulle barren te å ble ovetti; män dräggen han bale sträkte på sä. »Vänt lite», sa an, »te ja få betale en ölännig för e ſäppe sä.«

Mä dä samme hopt an opp på en loebalk å släpte en drunt, s' att dä skroede i hele loeräkka, å örena small i lås på barren. Män säa for åt ett håll, å halmen åt ett håll, å agner å slösä åt ett håll i var sen höj.

Då hadde barren inte mer å jöre åt an, ane då fekk han ut si lön för hele året, å så fekk han gå sin väj.

10. Torparns kvarn.

En gågg i tien så va där en riker barre å en fatti torpere, som va hemme näste varandre. Barren hadde e kvarn, som välle inte va så liksen, män torparn han hadde de likerste kvarn som fans i hele byjda. Då va e sånne där hånnkvarn,

Män han hadde så brått, s' att han hinde inte få mä sä stövvlera mä bena i, ane di bledde i stuva.

Nu bar dä så te, att om kvällen förut hadde torpars hustre bure in en kalv i stuva, för an inte sulle fryse, utå dä va vinter å kålt ute i fäjuset. Nor nu torpars vaknede fram på staen, så stø kalven å slekte på stövvlebenliga i e vrå.

»Kors i Harrans bykser», skrek hustra, »dett förjørdede krek, va tar du dä te!»

»Va kommer dä nu på?» sa torparn.

»Jøø», skrek tjarga, »kalven, dä øtäkke livet, har äte opp knallen så stør an ä, s' att dä inte fins mer ijänn å an än benstumpa mä stövvlera på.»

Torpars, förstårs, di kunne då rakt inte ane trø, än att kalvekreket va förjørd å dän illake hadde fare i an. Där va inte ane å jöre ve än te å ʃikke bo på en präst te komme å läse bort dän illake.

Dä jøre di mä, å prästen kom å bynde läse, dä bäste han kunne.

»Ja säjjer däjj, du ørene ande, far här ut!» sa an å slø kors över kalven.

»Uää!», sa kalven å tø ett anflöj imøt prästen.

Då bledde prästen lett åt at å tø bena på ryggen å gne i väj, s' att kappa stø rak ätt an.

Män nor nu båe knalla råktes fram på stykket, så jøre dän andre narr å hønom, som hadde tatt stövvlera ifrå gasten, för an hadde sprugg ifrå dom.

Nor an lägge hadde hulle på ebbes mä an, så bledde dän andre purr te sluts å sa:

»Ja män så har ja då te minstiga fott mä e bra lappebøt te min råkk».

»Jø i hällbrøder lell har du, brør!» sa kammeraten; »bøta de har du alt klipt u din ejen råkk, som ä så flikaskuren».

Då hadde knallen i skummet klipt bort bäste biten på sin ejen råkk å stopt i fåkken på torpars. Så den gåggen hadd an då iggin tigg för han sulle va snål.

12. Knallen som ville låna hus.

Dä va en gågg en knalle, som va ute å rände mä sin pose, som di plä. En kväll så va han å vilde läne hus te natta, män kunne igginstäns få. Så va dä ett ställ han inte hadde vatt på, å då vilde han vete, om dä va lönt å gå dit å höre sä för. Män då fekk han dä te svar, att dä va allri vart, för där va bå gubben å tjarga så på tvara å så illevurne, s' att dä rakt inte stɷ te för non frömmed å få huserum i deres stuve för så mö som e natt.

»O, inte ane», mende knallen på trɷ; »män si jädderigen gɷr ska 'kke ja bɷte dom om, dä va en sak dä». Å så dägde han å, så posen slɷ takt på ryggtavla på an.

Nor an kom fram, så klev an å in i stuva å hälste: »Gu afta här inne!» Män gubben å tjarga di vorede sä mä nätt å nö te svare. Män nor an då ba om te få va där om natta, så svarde di tvart, att han motte gå, så lågt väjen räkte, å vrägdes som ett par arje tjure, s' att en an kunne ha blett jartskrämd mɷgge gågger om. Män knallen han va si så envis, s' att dä kunne iggin rå på an; å te sluts så fekk di love mä ɷnne älle gɷe lätt an va. Män iggin fekk å sä tale ett fattit ɷr åt an på hele kvällen.

Va dä le, så bynde knallen å ble tje åt å sette där som en dumme; å så sulle han te å slo sä i språk mä dom.

»I far», sa an »dä va e fali granner stuve I har.»

»Dä ä iggi stuve», svarde gubben.

»Ho, va ä dä då då?» tykte knallen å va så unnersam.

»Dä hete Gläjjen» sa gubben.

»Ja kan välle trɷ dä», sa knallen; »nɷkk har bå I å ere barn gläjje utå de».

Nor dä så hadde vatt e stunn, så bynde knallen på ijänn: »Dä va en för kati spis I har», sa an.

»Dä ä iggin spis, dä hete Rɷa,» svarde gubben.

»Håkk ja», sa knallen, »dä trɷ ja nɷj, för dä ä bå gutt å rɷlit å varme sä, nor en frys».

Rässom dä va, så ba knallen om vatten, å dä kunne di då inte nek an, förstårs. »Dä va redit rart vatten i ern brunn, far», sa an, nor an hadde drukke.

Män han hadde så brått, s' att han hinde inte få mä sä stövvlera mä bena i, ane di bledde i stuva.

Nu bar dä så te, att om kvällen förut hadde torpars hustre bure in en kalv i stuva, för an inte sulle fryse, utå dä va vinter å kålt ute i fäjuset. Nor nu torpars vaknede fram på staen, så stø kalven å slekte på stövvlebenliga i e vrå.

»Kors i Harrans bykser», skrek hustra, »dett förjørdede krek, va tar du dä te!»

»Va kommer dä nu på?» sa torparn.

»Jøø», skrek tjarga, »kalven, dä øtäkke livet, har äte opp knallen så stør an ä, s' att dä inte fins mer ijänn å an än benstumpa mä stövvlera på.»

Torpars, förstårs, di kunne då rakt inte ane trø, än att kalvekreket va förjørd å dän illake hadde fare i an. Där va inte ane å jöre ve än te å fikke bo på en präst te komme å läse bort dän illake.

Dä jøre di mä, å prästen kom å bynde läse, dä bäste han kunne.

»Ja säjjer däjj, du ørene ande, far här ut!» sa an å slø kors över kalven.

»Uää!», sa kalven å tø ett anflöj imøt prästen.

Då bledde prästen lett åt at å tø bena på ryggen å gne i väj, s' att kappa stø rak ätt an.

Män nor nu båe knalla råktes fram på stykket, så jøre dän andre narr å hønom, som hadde tatt stövvlera ifrå gasten, för an hadde sprugg ifrå dom.

Nor an lägge hadde hulle på ebbes mä an, så bledde dän andre purr te sluts å sa:

»Ja män så har ja då te minstiga fott mä e bra lappebøt te min råkk».

»Jø i hällbrøder lell har du, brør!» sa kammeraten; »bøta de har du alt klipt u din ejen råkk, som ä så flikaskuren».

Då hadde knallen i skummet klipt bort bäste biten på sin ejen råkk å stopt i fåkken på torpars. Så den gåggen hadd an då iggin tigg för han sulle va snål.

13. Hur haren fick sig namn.

En gågg så va dä en knalle, som va si så snål å ohåggen te äte, s' att dä va rent iggin botten i an.

Hur dä va en gågg, så hadd an lakt i häkken, s' att han fekk bukvark. Dä va då inte no ovant, förstårs; män si dän här gåggen räkte dä i mogge da, så te sist så bledde knallen ågsen å jekk å sökte klokt för at. Män då trygde di honom på, att dä kom sä därutå, att han va bleen mä barn.

Knallen han bledd ille ve, kan en vete, å kunne rakt inte begripe, hur dä var tekummet. Å bra försmädlit tykt an mä dä sulle va, om folk fekk vete, hur dä sto te för an; s' att an jekk där å hågglede å nätt å knapt tydde äte en gågg. Män bäst han jekk en da å grunnede på, hur an sulle ble å mä at, så sa dä en åt an: »Du sa fara illa mä dä». Då vilde knallen vete, hur dä sulle tegå; å så sa dän andre, att han kunne hoppe bort at.

Dä tykte knallen va don å vässen, sa en tro; å dä sulle han då freste mä ens. Å så han te skoks å opp i träa te å hoppe, s' att dä sa skvakk i bakken.

Män dä bledde inte no bot för dä, så knallen han klev höjere å höjere för vart hopp han sulle ta. Te sist så kom han mäst opp i skaten på en stor gran. Män ve skväkken, nor han floksede ner, så jekk dä inte likere, än han bröt å sä ene benet. Dä jore ont, som dä då inte ane kunne; män dä nådde knallen inte tjänne på, för nu trodd an dä va gågget ätte uträknig.

Män inunner graneröttera så lå där en hare inkrupen. Nor nu knallen kom nerrykenes, så bledde haren rädd, som inte unnlit va dä, å stagk å inåt skojen, så dä sto som e strimme ätt an.

Då tägte knallen dä va barnet, så han sulle te å harvle ätte. Män dä dojde han inte te för benet, förstårs. Å då skrek han ätte haren:

»Ja du, min son, nu få ja allri si dä mer, ätte du ä en sånn snäll spriggere. Män kan du inte få no mer å mä, så ska ja te minstniga je dä namn; å du sa heta Jössa, Jössa i alla dia lefsdaga.»

Ifrå dän tien så fekk haren hete Jösse; å dä tjäns han ve än i dänne da.

14. Kungen ock mästertjufven.

Dä va en gågg en kogg — somme vill hålle för dä va Kal dän älte — som hadde fott sport, att dä va kummene tjyve å hadde brute sä in å stule i hanses bagk.

Vist sa välle koggen va rik, män inte ä han väl mer hojeder än ane folk te å ble å mä sett; så dä där dä vild an då inte ve. Män si dä aktede inte tjyva på, ane di kom te bakes bå en å fler gågger; å dä sto inte te å få taj i dom.

Nor då koggen lägge hadde grunne, hur an sulle bäre sä åt, så to an te sist å klädde ut sä ſalv te tjyv. Å så ga an sä in på alle dom varste tjyvehol han veste, å jore sä bekant mä alle dom rätte mästertjyva.

Sardeles va dä en, som han hadde fott öjet på. Å dän jekk an då ikrigg mä på varde supekro, som fans i Ståkkolm sta. Te sist en kväll, nor di hadde tatt sä en knöppel, så talde dän andre om, att dä va han som brukte ſäle i kogges bagk.

Dä tykte koggen han vilde ble mä om, kan en tro; män dä va tjyven likke nöjder mä. Män koggen han sto i mä an på alle de sätt å vis å va si så ille envis, s' att te sist motte tjyven je mä sä å love, att koggen fekk folje mä an e natt, ätt an ändån veste om at. Koggen han va iver å vilde, di sulle je sä sta samme natt; män dä bledde då inte å.

Män om ett par nätter så ga di säjj i väj båe kammeratera, koggen å den rätte tjyven. Forst så kom di ner i en lågg gågg, som va gräven inunner jora. Å nor di hadde gott där ett bete, så kom di te en stor, stor tjällere.

»Nu ä vi framme», sa tjyven; »dä här ä mitt inunner bagken».

Å nor di så bynde titte sä om, si så lå där gulldokater å selverdalre i store, förskräkkelie drose, så dä bale glosede om dom. Tjyven han to sä en näve full mä selverpägge å stopte te sä, å sen så vilde han vänne om.

»Ä du dum du?» sa koggen; »ä vi hit kumne, så sa vi välle försi oss». Å så han te rafse te sä dän ene grabbenäven mä gulldokater ätte dän andre.

Män si då fekk an sä en örefil utå tjyven, s' att an sto på huvet i e hörne.

»Ramme du lajom, å vet va du jör!» sa tjyven. »Här ä dä alt te å ta vakkert; si du koggen har mogge tjyve han».

15. Lutherus ock påfven.

Vår lärofader Lutérus sulle en gågg te Rom. Dä va som så, att han va stämder te rätte inför påven, å sulle stå te svars för an hadde satt sä opp imot an. Dä va då inte Lutérus så gla åt, förstårs; män han fekk välle love sta ändån.

Så lägge dän gamle påven levde, hadde han inte tors sta ändån; för si dän han va så arj på Lutérus, s' att han hadde jett sä hunda på, att han sulle ta kas på an. Män nu så va han bleen dö; å då så tägte Lutérus, att dän ugge påven sulle va bätter å förliks mä än far has. Å så to an Gu i hojen å massäkken på ryggen å ga sä i väj.

Nor han kom fram, så bledde han släpt in te påven. Då satt påvén där på en selverstol å hadde föttera på en fotepall. Män nor Lutérus bynde å si te, va dä va han hadde inunner föttera, så va dä bibblen.

Då bledde Lutérus arj å slet unna bibblen, s' att påven hölt på å trille å stolen.

Nor en kommer te påven, så ä dä bruklit, att en faller på knä å tjysser has toffel. Dä va Lutérus mä tesajder om, män si falle på knä dä fekk han inte å sä, ane ve han sulle sta å tjysse, så napte han i foten på påven å slet opp an, s' att påven drosede vioppen över änne å dro mä sä bå stol å alt i hop.

Då vilde di åt Lutérus, dom som va näste påven, för an hadde fare så ille mä an. Å då, förstårs, tykte inte Lutérus, att han sto sä mär 'n jämt.

Män si nu va dä på dä viset, att Lutérus hadde en bror, som hetede Faktus; å dän han va alt lite tusenkonsti.

Rässom dä va nu, inna Lutérus veste oret å, så sto Faktus bakom an. Män si dä va iggin, som kunne si an, mär 'n Lutérus, för si dän andre han hadde makt te å jöre sä osynli, nor han vilde. Å så viskede han i öret på Lutérus:

»Nu tro ja alt du sulle tykke dä vure bra, äste du vure hemme i Vittenbarj ijänn.»

»Jaa», mente Lutérus på tro, »dä vure välle inte så stollet».

»Hur fort vill du fare då?» sa Faktus. »Så fort, som en häst orke sprigge?»

»Nää», tykte Lutérus, »dä förslor inte.»

»Så fort, som en fojel hine flye då?» sa Faktus ijänn.

»Nää», svarde Lutérus, »dä räkker inte bi dä häller».

»Vill du så fort som tagken då?» fråjede Faktus.

»Jaa», sa Lutérus, »dä ble bra».

Då to Faktus å bredde ut ett hånnekläc, å där stej di på båe. Å så sa Faktus: »Tvätte i Rom å torke i Vittenbarj». Å knapt va dä sakt, inna di va te bakes i Vittenbarj ijänn.

Män sen så va dä allri lönt han grunnede på å förliks mä påven mer.

16. Guds ords makt.

Dä va en gågg en torpere, som jekk te prästen å klajede på si tjarg, för ho va så illak ve an.

»Bruk dett hosponnevälde», sa prästen.

»Ja dä va vuert dä», mente torparn på tro. »Nor tjarga mi bynne på å male ettergryn, så ä dä så gutt forst som sist, att ja kryper i en vantetumme. Su gågger stryk få ja om daen å en gågg mat.»

»Jaså», sa prästen, »då vet ja inte mär 'n e rå.»

»Va sulle dä va då?» sa torparn.

»Slo na mä Guss or», sa prästen.

»Dä va då betydlit oj,» sa torparn å to sä bakom öret. »Sa dä jöre så mö?»

»Ja vest du dä,» sa prästen; »ordets makt dän ä underbar.»

»Ja dä va tjänn dä», sa torparn. »Takk å mogge tjoj takker». Å så jekk han.

Nor torparn kom hem te sett, så låddes han inte om, var han hadde vatt, förstårs, å inte sa an mogge or ällans häller.

Män si nu va dä som så, att dä här folket hadde en gammel bibbel, som va si så stor å tugg, s' att dä va fult häv i an, mä haltumstjåkke parmer å mässigsförjylder i hörnera å store spänne på. Dän jekk torparn å tjände på imillaåt om kvällen, där han lå på drajtjista. »Dän dojer», tykte han för sä falv å så hörk ut.

Män nor dä va bleet läggedaks å tjarga va väl tesomneder, då va dä torparn som lävede å sta så tyst som en katt, å vepte in bibblen i ett hånnekläe ä drämde tjarga i skallutten mä, s' att hø allri stej opp mer.

17. Karlen som hade varit i paradis.

Dä va en gågg en strykere, som jekk i bya å tigde. Sommestäns fekk han no å sommestäns inte; män kom han non stäns, där dä bale va hemme ett kvinnfolk, då va han hörk förstårs, för dä ä allti sånne där slase, nor di vet, att iggin tör ränne på dom.

Män si så hadd an kumme unner funn mä, att kvinnfolk ä forvetne; å däfför så förslø dä allti bäst för an i stuvera, nor han hadde no nytt å tal om.

En gågg så kom han te e tjarg, som va hemme enderste esammen i e bakkestuve. Hø hadde hatt en son, män dän va dö; å nu va hø bleen bå gammel å döv.

De tjarga slø bystrykarn sä i språk mä å tald om för a, bå va han veste å inte veste, å la ut bå oppåt å utåt om alle länner i värа han hadde vatt i. Te sist så sa an, att han hadde vatt en gågg i ett lann utrikes, som hetede Paris.

»Håkk Harri Gu», sa tjarga, »har an vatt i paradis!»

»Jaa, dä har ja vist dä», mende dän andre på trø.

»Jeda mä!» sa tjarga; »då har an välle råkt min son där då?»

»Ja dä har ja mä jørt», sa han å hölt sä alvarsam.

»Ja va dä no dä!» tykte tjarga; »tjäre, tal om för mä, hur an har at där».

Män dä vild an inte te börje mä, för dä hadd an inte lov te, sa an. Män si tjarga lå ätte 'n å va si så envis, s' att hø vilde rakt inte släpp an, mä minner han ga beſe. A te sluts så sa an: »Ja si han har at inte så likset, sa I trø, mør; män dä vild an inte, I sulle få vete».

»Kors», sa tjarga, »allri trødde ja, ane di fekk at katit, nor di väl va kummene te paradis.»

»Dä tyks välle dä», sa han; »män si I sa vete, där bynne ble ønt om trotet nu för tien, för dä ä alt møgge om smulera där mä.»

»Ja dä ä då iggin unner», sa ho; »män säjj mä då, va ä dä som fele för an?»

»Ätte dä så ä, så kan ja välle sä at,» sa han. »Si han har alt ont ve å få no te å leve ve; å så va han rakt oppsleten på bå ſorter å strumper; å täna tittede ut i stövvlenäsera, dä så då ja, fast ja inte sulle få tal om at.»

»Si dä kunne ja tro,» sa tjarga. »Håkk åkk åkk, han va allti så ösleten, å si så vinni om föa, s' att an allri jore ane åt opp dä han sulle leve ve. — Hör an — han tägker sä väll allri dit te bakes snart ijänn?»

»Nää,» sa dän andre, »inte nu på ett bete. Dä ende kunne va för te å få råks mä ern son, för si vi va så gutt bekante, han å ja».

»Dä vure alt redit bra dä», tykte tjarga; »si då kunne ja få ſikke mä lite åt pojkestakkarn. Ja tröste väll allri få be om dä? Här ligger lite gammelt ätt an, som han jarne kunne behöve».

Joo, dä fekk ho då lov på; å så jekk ho i drajtjista å fekk fram alte som va i behåll ätte pojken. Å sen så kom ho kagkenes mä en fläskeſöve å nore kaker å va ane som ho hadde drajj i hop te föa åt sä för en ti.

»Ojj!» sa dän andre, »dä ble rakt för nokk; — män dä förstårs, dä går alt åt på lägda. Män dä ble alt tugt te å bäre; å si så ä dä bra lågg väj, så ja sulle alt be om lite tärepägge. Å så vure dä alt bra, äste ja fegge no skreftelit, s' att an kan si, att dä ä redit».

»Nä si skrive dä kan ja inte,» sa ho; »män karen ä välle betrodd, vet ja? Å pägge dä sa an få dä lille ja har, fast inte å dä mär 'n nore daler å ett par battige. Män häls nu pojken så gutt ifrå mä, nor I kommer ihop, å be an, att han inte glömmer å si gamle mor.»

»Ja dä sa jarne va,» sa bystrykarn; å så sa han ajö å jekk. Män om tjarga har hört å no mer ifrå paradis, dä har ja allri fott nore spordaje på.

Ordförklaringar.

aftavår m. aftonvard, mål mellan middag ock kvällsvard (kl. 5—6 e. m.).
allø n. larm.
ambates, -edes sträfva.
ane annat; utan; utan att.
anflöj n. ansprång, sats.
agke, -ede ångra.

balerste »baraste», om blott.
barjsel, -sla sädesbärgning.
barke, -ede rusa (»bär det för hin i våld» s. 11).
battig m. byting; styfver banko.
bejøre pret. af bejäre.
berätte, -ede tr. gifva nattvarden.
bete n. stund.
ble-ve tr. komma öfver, få i sitt våld.
børee n. bohag.
bøte-om tr. bota.
bynn, -de begynna.
bäre-på, bar-på kasta sig öfver.

dalje, -ede piska upp.
dan (*a*) ömklig.
davarsdaks tiden för »dagvarden», andra målet (kl. 8 f. m.).
diss därom.
drose m. hög.
drose, -ede störta.
døn å vässen pred. rart, bra.
dust å dånt pred. svagt.

e alt (»e varr»).
ebbes, -edes retas.

fjole, -ede stoppa.
flane, -ede flina.
fläskeföve m. fläskstycke.
forveten nyfiken.
få-om tr. fatta.
fåkk, -en ficka.
förbynned förvånad.

gagk, -en hästkrake.
glose, -ede glimma.
glöfar hin onde.
gne pret. af gnie springa.
gu för pred. i stånd till (att).
gue (*u*) gåfve, pret. konj. af je.
gurk m. om en liten person.

harvle, -ede linka.
hole skøjen ihåliga, täta skogen.
hunda svordom; däraf för hunda-i-våll ock
hundekulla hälvete.
håggle, -ede gå hängfärdig.
häkken skämts. om magen.
hällbrøder hälvete.
häv n. så mycket man kan lyfta.
hörk styf, modig.

iss, iddes, iss idas.

jebbe, -ede bjäbba.
jynster n. spratt.
jädderigen gør mild svordom.
jäles, -edes galnas, skämta.
jälet galen, ursinnig.

kagke, pres. parte. kagkenes, släpa.
karj duktig.
kas: ta k. på få makt med.
knutte } hin onde.
knävvle }
knöppel m. sup.
knös hin onde.
køfén n. grand.
køje, -ede koxa.
krabblet skröplig.

kråkemars m. kråksvärm.
kuse, -ede trolla.
kålle, -a köld.
kårde, -ede karda.

lapre, -ede sladdra
lett pred. led (vid).
likerst superl. likast, bäst.
liksen, -et duktig.
lusevase okvädinsord (lus +).
läve, -ede smyga (i strumplästen).
löske pred. lös.

mesle, -ede underhandla.
muttle, -ede mumla.
mä, **mäja**, **männa** medan.

ne, nen, nendre efter för: för en, för ena.
nøpe, -ede halfsofva.
nøstre, -ede nosa.
nutte, -ede sticka (upp).
näste hos.

oj också.

øhåggen omåttlig.
ønati okynnig.

parsejarn n. pressjärn.

raffel stryk.
ramme, -ede taga för sig, gripa.
rasse m. hop.
redde sä reda sig.
ret pret. af rite.
rishaj n. rishög.
rosten: dä stø inte lägge på r. det varade ej länge.
rå f. råd, tjänst.

sa pres. skall.
skate, -en topp.
skov n. stöt, skjuts.
skøgge, -ede ljuda, gifva genljud.
skrøtäske okväd.; eg. låda med järnskräp.
skryle, -a mage (skämts.).
slase, -en trashank.
slatre, -a mage.
slundi slug, kunnig.
slösä f. slösäd, den lättare, med agnar blandade säden.
smatt pret. af smite kila.
snoppe sä, -ede skynda sig.
sole, -de kasta, slänga.
søkknebostya best. pl. sockenbudstygen (kalk ock patén).
spjøn pret. af spjane.
spørdaje pl. kunskap.
staen: fram på s. fram på morgonen.
stigke, stagk fara i väg; **stigkenes** sättandes.
størfönn best. hafvet.
stykket: fram på s. fram på dagen.
stå-i mä (stø) vara envis.
sulle pret. skulle.
svej f. spö.
sädig m. såll med tät botten, hvari den som sår bär säden.
sädrose, -en hög af tröskad säd.
sökken, -et dyster.

fasket skröplig.
få n. besvär.
fåser pl. konster.
fäkke, -ede skaka.
fäkketjuje f. tjuga att skaka halm med.

tjate, -ede kälta.
tratteväj m. stig.
trevli som trifves.
trot n. slut. Ont om trotet nära slut.
trullbakke, -a trollpacka.
tröste, -ede våga.
tåtera best. pl. tattarne.

täve, -a eg. hynda; äfven om lösaktigt kvinnfolk.

vanjelmet best. n. evangeliet.
varden, varde, varte hvarje.
varsk uppmärksam.
vepe, -te svepa.
verv närig.
vinni närig, snål efter.
vioppen pred. baklänges.
vratter m. pys.
vrägges, -des se sur ut.

vyſſe, -ede susa.
vånn vår; husbonden.
vänskes, -edes visa sig vänlig.
völt pret. af **vålle**.

ålove, -fte lofva (sig själf).
åtre, -ede taga till baka, ändra.

ämmen alt hvad.
äste om.

ösleten som sliter mycket kläder.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCH SVENSKT FOLKLIF II. 8.

GÅTOR OCK SPÖRSMÅL

FRÅN

VÄREND.

UPPTECKNADE PÅ 1830-TALET

AF

GUNNAR OLOF HYLTÉN-CAVALLIUS.

STOCKHOLM, 1882.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Den anspråkslösa samling, som här meddelas, är ett urval från ett större material, hopletadt i Värends skogsbygd under utgifvarens första ynglingaår. En sträng sofring af detta material har varit desto mera nödig, som knappast någon art af svensk folktradition blifvit till samma grad som gåtorna öfverslammad af yngre lager, antingen hitförda genom danska ock tyska spörsmålsböcker eller upprunna ur egen inhemsk obildning. Under alt detta slam har den vittra tankelek, som fordom lifvade våra fäders glada skämtan, efter hand sjunkit i glömska ock dess traditioner blifvit halft oigenkännliga. Det är ock blott genom jämförande granskning af ett stort antal uppteckningar, som vi numer blifva i stånd att urskilja den nötta prägeln af vår äkta ock ursprungligen svenska gåta.

Huruvida nu utgifvaren vid detta granskningsarbete gått till väga med all nödig omsikt, vågar han icke själf döma, knappast hoppas. Men det må tils vidare göra fyllest, om vi öfvertyga oss, att dock flertalet af de gåtor, som här meddelas, sprungit upp ur nationell rot. Ock vi tro oss kunna sluta härtill dels af deras mytiskt-poetiska innehåll (gåt. 1), dels af deras identitet eller nära öfverensstämmelse med fornnordiska gåtor ur Hervarasagan (gåt. 2—6), eller med medeltidsgåtor ur folkvisan om Sven Svane (gåt. 64—67), känd ock sjungen i Värend ännu så sent som år 1839. Till ock med de bibliska gåtorna (gåt. 117—124) hafva sin hedniska förebild i Eddasången om Vaftrudner. Andra kriterier för de här meddelade gåtornas äkthet finna vi i deras ofta bibehållna rytmiska form, delvis med spår af stafrim (gåt. 1, 2, 4, 9—12, 14, 16, 17, 19—23, 26, 29—31, 35, 36, 41, 46, 48, 50, 56, 64, 65, 72) ock blott långsamt öfvergående till rena ändrim; i deras fasthållande af vissa forntida, nu nästan utdöda ord ur folkmålet (gåt. 7, 11,

81, 105, 109); äfvensom i deras allmänna öfverensstämmelse med våra förfäders seder (gåt. 69, 70 87, 88, 92, 94), byggnadsskick (gåt. 46—49) ock hela öfriga odling. Till ock med uttryckets råa oskuld har sin åldriga tidsfärg, medan ordlekarne (gåt. 68, 71—76), de poetiska omskrifningarne (gåt. 89, 92—94), ock framför alt den först nu uppträdande gruppen af gåtlika meddelanden (gåt. 90—94), i allo röja medeltidens smak ock anda. Efter vår mening har således denna art af svensk vitterlek sin rot i den gråa forntiden ock blommade som rikast under medeltiden. Ty, för att döma efter gåt. 86, måste äfven de till formen yngsta bland här införda gåtor i allmänhet hänföras till ett tidskifte som ligger bortom reformationen.

Sunnanvik d. 18 april 1882.

Hvad är det?

1. En svart, kullig ko
kommer mötandes på en bro;
hela värden kan inte gena hänne?
Ett regnmoln.

2. Sex ben i backen,
bäranet på nacken,
hornen i röfven
ock pattarne på ryggen?
eller
Sex ben i backen,
hufvud före ock hufvud bak
ock röf på nacken?
Kvinna som mjölkar en get: hon står därvid grensle öfver getens hals.

3. Fyra gångande,
fyra hängande,
en slängande;
två stå upp åt sky,
två visa väg till by?
eller
Två rödja väg,
två visa väg,
fyra gånga,
fyra hänga;
en tick efter?
En ko.

Till jämförelse anföra vi här denna gåtas form i Hervarasagan:

Fyra gånga,
fyra hänga,
två vägen visa
ock för hundar värja;
en hänger efter?

4. Rotar, men inte ryter;
har tio fötter,
åtta öron,
sex ögon,
tre röfvar
ock två rumpor?
En karl som ärjer med ett par oxar. Märk, att årdret har två s. k. öron.

5. Två hufvud,
två armar,
sex fötter,
tio tår?
En man till häst.

Lyder i Dalarne så:
Tu skrof ock en skranka,
sex fötter ock en rumpa?
Jfr Hervarasagans gåta om Oden ock Sleipner.

6. Fem hufvud
ock fjorton fötter;
är dödt inuti
ock lefvandes i bägge ändar?
En likfärd (fyra män bära en död på en likbår). Båren har fyra fötter.

7. Rätt vuxet,
krokot taldt,
önadt i fårahus,
fåladt i stall,
ligger i bondens knä ock sjunger lekar?
En fela (fiol) med strängar af fårtarmar ock stråke af hästtagel.

Öna i Värendsmålet = föda (om getter ock får).

Af denna gåta kan slutas, att den gamla felan i Värend spelats uppå felekarlens knä. Hon har således antagligen varit samma tonredskap som öfra Sverges nyckelharpa.

I Södermanland ha vi upptecknat samma gåta under nedanstående märkliga form:
Hugget af stubbe ock klufvet af tall, lammadt i fårhus ock fåladt i stall; hästen rider fåret, så granskogen skriker?

8. Krokot vuxet,
krokot taldt,
sytt i stugan,
smidt i smedjan;
ludet ini som en gris,
halt utanpå som en is?
En sadel.

Lyder i Uppland sålunda:
Hugget ur stubben,
taldt på stabben,
smidt i smedjan,
grisadt i stigan,
fåladt i stallet?

9. Två galtar grå
grymta, när de få;
tiga, när de inte få?
En hemkvarn.

10. Stabbe står,
mjölle går;
tio draga fyra?
Kvinna som mjölkar.

Stabbe i Värendsmålet = en afhuggen stockända; betecknar här mjölkpallen.

11. Hvitt som en svan,
svart som en ramn,
hoppar som en hare,
går som en man?
En skata.

Ramn = korp.

12. Lilla lätta
hoppar öfver stätta;
luden som ett får,
men har aldrig ett hår?
En skata.

13. Litet som en lus,
brunt som en mus,
grönt som en äng,
blått som en dufva,
hvitt som en svan?
Hören (linet) såsom frö, stjälk, blomma ock tågor.

14. Styft, när det står;
fagert, när det uppgår;
ock aldrig är så fager en jungfru,
som icke har det om sina lår?
Hör (lin).

15. Rak som en stång,
med hufvuden mång;
hvitt som en svan,
bäddar mång säng?
Ängsdun (till bolstrar).

16. Svarte sven
kom till mig i säng;
han bad,
jag nekade;
han stack,
jag tekade?
En loppa.

Teka = gnida, skubba. Äfven **skaka**, rista (gåt. 73).

17. Kringlot som solen,
svart som jorden;
drar en lång rumpa efter sig?
Ett stenkakejärn.

Kringlot = rund.

18. Lille bulle
trillar ned af skulle;
ingen man
i detta land
lille bulle
böta kan?
Ett ägg.

19. Lapp under lapp,
lapp öfver lapp,
lapp, lapp, lapp?
eller
Lapp på lapp,
men ingen söm?
Ett kålhufvud.

20. Lilla lod
ligger på golfvet ock glor,
tittar med ett öga?
En nål.

21. Vimpot ock vumpot,
ändalöst ock gumpot;
slipper det, så löper det?
Ett nystan.

22. Styft ståndandes,
slakt hängandes;
pigorna vilja så gärna som drängarne?
En nötbuske.

23. Styft ståndandes,
slakt hängandes
emellan två ludna bukar?
Årderstången ock tömmen,
när man ärjer.

24. In gick han grön,
ut gick han röd;
nicka på nacken,
ock strax var han död?
Ugnskvasten.

25. Högt öfver jorden,
lågt under himlen,
underliga fatt;
den som denna gåtan gissar,
skall sofva hos mig i natt?
Regnbågen.

26. Har lår, men inte ben,
bak, men inte buk,
ägg, men inga ungar?
En skära.

27. Grönt som en äng,
rödt som en ros,
hvitt som en ost?
En rofva.

28. Röd kropp,
svart topp,
trädben att stå på?
eller

Röd nacke
står i backe,
har korn i kräfvan,
kan inte hacka?
Ett nypon.

29. Står på sten,
klöfjer ben,
ropar om uppståndelse?
Tuppen.

30. Högt hängdt,
svedt ock svängdt,
ropar till Vår Herre?
Kyrkoklockan.

31. Trindt ock trångt,
kvarterslångt;
duger till att pynta pigor?
En lusaborste.

32. Roten upp,
toppen ned;
ser sol ock måne,
men aldrig sommar?
En takis.

33. Före som ett nystan,
midt på som en säck,
efter som en silfvakäpp?
En katt.

34. Före som en pära,
midt på som en säck,
efter som en skära?
En tupp.

35. Högre än ett hus,
mindre än en mus,
brinner som ett vaxljus?
En stjärna.

36. Lilla lurka
sitter ock purkar,
har en trädpinne i ändan?
Ett päron.

37. Går uppför backe
ock utför backe,
bär tolf tänder i nacken?
En trädpinnaharf.

38. Går uppför backe
ock utför backe,
bär en riddaresäng på nacken?
En gås.

39. Fyra ock tjugu systrar
tvätta sig i ett vatten
ock torka sig på ett hängkläde?
Skoflarne i hjulet på en skvaltkvarn.

40. Fadren gör dag,
sonen gör natt;
äro alltid i följe?
Eld ock rök.

41. Sonen går åt skogen,
innan fadren blifvit född?
Röken ock elden.

I Roslagen lyder denna gåta så:
Sonen seglar,
innan fadren blifvit till?
Vi se, att hon här lefver i ett kustland.

42. Ett hus fullt med rödt fä,
svartako kör ut dem alla?
Ugn med glöder, som föras ut med ugnsrakan.

43. Ett hus fullt med hvitt fä,
en röd ko dansar midt på floen?
Munnen med tänderna ock tungan.

Flo, floe i Värendsmålet = golf i ett fähus.

44. Kringlot som ett ägg,
långt som en kyrkovägg?
Ett trådnystan.

45. Litet som en lus,
kläder hela kungens hus?
Ett hörfrö (linfrö). Af linet väfvas hängkläden ock bonader.

46. Hästen står i stugan,
lägger rumpan på taket?
Ugnen i en gammaldags rökstuga, med takläm eller takspjäll utvändigt.

47. Går upp ock ned,
strör svarta gryn efter sig?
Ett gammaldags takspjäll, som fäller sot, när det drages upp eller lägges ned.

48. Pick, pack, pinne,
hälften ute ock hälften inne?
Skottlucka för gluggen eller vindögat i en forntida stuga. Nu: fönsterbågen.

49. Lilla grå skinn,
hälften ut ock hälften in?
Forntida takfönster af utspänd hinna.

50. Fubbot ock fabbot
med fyratio ändar?
En borste.

51. Har flera sår,
än som hunden har hår?
Huggekubben.

52. Baktill luden,
framman skallot?
En hasselnöt.

53. Ett hus fullt med mat
ock två trädlåsar före?
En korf sammanhållen af två korfvaspetor.

54. Hundra år gammal kropp
ock nattgammalt hufvud?
Stubbe med nyfallen snö uppå.

55. Ingen kan bära det i en gryta,
men jag kan hålla det i min nypa?
En loppa.

56. Går ock går,
orkar aldrig fram till gallbänken?
En dörr.

57. Springer kring
ock sankar bördor?
En slända. Nu: rulle på en spinnrock.

58. Går till sjön ock tvättar sig,
men lemnar magen hemma?
Ett dynevar (örngåttsvar.)

59. Går i skogen
ock ser bakom sig?
En yxa på bondens axel.

60. Gapar öfver vattnet,
men dricker inte?
En koskälla.

61. Fyra jungfrur löpa efter hvarann,
aldrig hinna de hvarann?
Hjulen på en vagn.

62. Fyra jungfrur bädda en säng;
få hänne aldrig bäddad?
Sängstolparne.

63. Fyra ock tjugu jungfrur gingo genom ett led,
alla så vände de hufvena ned?
Sömmen i hästkorna.

64. Hvad är sötare än sött?
Hvad är lättare än lätt?
Hvad är fetare än fett?
Sömnen, människotanken, jorden ock dess frukter.

65. Hvem bygger den bredaste bro?
Hvem bor i den djupaste flod?
Isen, fisken.

66. Hvad ropar högre än tranan?
Hvilka äro hvitare än svanan?
Åskan, änglarne.

67. Hvar är vägen som bredast
Hvar ligger människan sor ledast?
Syndens väg; i helvetet.

68. En ihålig mor
ock en krokryggoter far?
Grytan ock grytkroken.

69. En rättfärdiger far,
en kringelkrokot mor,
en blackoter bror
ock en piggot syster?
eller
En långskrankoter far,
en krokryggot mor,
en kringkrusad dotter
ock en stackrumpoter son?
eller
En lång far,
en kringelkrokot mor,
en slifs slafs till dotter
ock en hopp te kopp till son
Humlen med stång, refv blad ock knopp.

Odling af humle påbjöds i Väre genom Växjö stadga af år 1414.

70. Hvem är det, som gi längre, än vägen räcker?
Humlerefvan; ty hon väx längre än humlestören.

71. Två skärablinker,
fyra pippelinker,
hösen ock pösen
ock läderskaftet?
En katt: ögonen, tassarn hufvudet, bålen, svansen.

72. Fyra limp lamp,
åtta trimp tramp,
påtryckarn ock dankpungen?
En vagn: hjulen, hästhofvarne, korgen, smörjburken;
eller
Fyra hverf om hvarf,
åtta slör om slarf;
fyra visa väg till by;
fyra stå rätt uppåt sky?
En förspänd vagn: hjulen, hästhofvarne med hofskägg, hästarnes ögon ock öron.

73. Min mor bad mig be dina mor,
att hon får låna din mors tekveka[1],
mens hon dunfnåkar[2] sitt lilla[3]?
[1] Sikt, [2] sikta, skräda, [3] mjöl.
Teka rista, skaka.

74. Bonden stod på sin lunkapunka[1]
ock fick höra sin pipengälla[2];
strax tog han sin rödkulla[3]
ock red till Bokulla[4];
ock när han kom till Bokulla,
så var halfva inne ock halfva ute?
[1] Loge, [2] get, [3] röd märr, [4] räfvahidet.

75. Käringen stod i sin dörradörr[1]
ock skådade sina fibbelura[2].
Så kom der en karl från Östra härad
ock körde ett lass läppatär[3].
»Ock hade jag det lasset med läppatär,
så skulle jag ge mina fibbelura det.
Sedan skulle jag köra fubbet[4] i fibbet[5]»?
[1] Förstugudörr, [2] får, [3] täring för fårens läppar = löfkärfvar, [4] saxen, [5] ullen.
Förstugudörren var förr alltid dubbel, med två lämmar.

76. Jungfrun satt på renen.
Kom der en ungersven ridandes,
han stack det röda[1] mellan benen[2].
Tack! sad' hon.
Gud signe! sad' han.
Jag borde väl ge dig något igen, sad' hon.
Ock då gaf hon honom en genglim[3], en hårsmyg[4] ock ett par smedglippor[5]?
[1] Ett körsbär, [2] tänderna, [3] spegel, [4] kam, [5] sporrar.

77. En fogel kom flygandes utan vingar;
en jungfru kom gående utan fötter:
hon tog fågeln utan händer
ock åt upp honom utan mun?
En snöflinga, som smältes af solen;
eller
Det kom en fogel flygandes fjäderlös
ock satte sig på trädet grenalöst;
så kom jungfru munnalös
ock åt upp liten fogel fjäderlös?
En snöflinga på en gärdesstör, när hon smältes af solen.

78. Det kom en tunna från Åland
ock till Småland,
med tu slags dricka,
men hvarken tapp eller svicka?
Ett ägg.

79. Det kom en herre ifrån inland
ock for till utland;
han hade en kappa
med tusen lappar?
En tupp.

80. Kärasten skickar
till kärestan sin
ett bottenlöst kar
öfver villande haf:
det brygger hon med,
det bakar hon med
ock gör alla sina sysslor med?
En fästering.

81. På vår gata
stå två plator;
på de plator
stå två pipor,
på de pipor
en ödelada;
på ödeladan
står en knapp;
på den knappen växer en skog,
i den skogen äro mång hundra djur?

eller

På vår gata
stå två platar;
på platarne stå två stolpar,
på stolparne en foderlada.
Från foderladan till gångande kvarn,
från gångande kvarn till brinnande ljus,
från brinnande ljus till det lilla landet,
där hedningarne slås med de kristne?
En människa.

Plata f., **plate** m. eg. plåt (i anledning af fötternas platta form).

82. Jag gick på en väg,
det var ingen väg[1];
jag hitte en ting,
det var ingen ting[2];
jag tog det jag hitte
ock gaf den jag mötte;
han tackade,
men fick inte att tacka före[3]?
[1] En skogsstig, [2] en nöt.
[3] Nöten var utan kärna.

83. Där satt en tvåfot[1]
på en trefot[2]
ock åt på en enfot[3];
så kom en fyrfot[4]
ock tog enfoten
från tvåfoten;
så tog tvåfoten trefoten
ock slog fyrfoten,
tils han fick enfoten igen?
[1] En pilt, [2] en trebent stol,
[3] en syltfot, [4] en hund.

84. Luden var min far
ock luden var min mor,
ock luden var jag själf, när jag var liten.

Så tappa de bort mig,
så hitta de upp mig,
så togo de själen ur mig;
så satte de mig i ett mörkt hål
ock hade mig inför rätten att tala?
En gåspenna.

85. Hviter sten
på åkerren;
mycket dödt,
intet födt;
mycket folk,
men ingen hemma?
En kyrka.

Lyder i en yngre uppteckning från Värend:

Det står en sten
uppå vår ren;
där är brud, men inte bröllop;
där är spel, men inte dans;
där är bröd, men inte bakt;
där är barn, men inte födt;
där är lik, men inte dödt?

86. Den lefvande tog den döde
i håret[1],
ock den döde[2] till att skrika[3],
ock folket till att springa.
Då kom en man gångandes[4],
han gick på sin moder[5],
gick in i sin hustru[6],
hade sin fader i munnen[7]
ock talade med hela sin släkt[8]?

[1] Klockaren fattade klocksträngen, [2] klockan, [3] ringa, [4] presten, [5] jorden, [6] kyrkan, [7] talade om Gud, [8] hela socknen;

eller

Den döde[1] väkte den lefvande[2].
Den lefvande steg upp ock gick
i modren[3]
ock ur modren i dottren[4]
ock ur dottren i modren igen,
ock började så skråla mellan
tu kalfskinn[5]?

[1] Klockan, [2] presten, [3] kyrkan, [4] sakristian, [5] messboken.

Gåtan härrör från katolska tiden, då presterna ej fingo gifta sig. Det satiriska uttrycket om, huru presten »skrålar mellan tu kalfskinn», häntyder på tiden närmast före reformationen.

---

88. En man var dömd till döden, men skulle få behålla lifvet, om han kunde sätta fram en gåta, som ingen visste gäta. Han gick så ut, ock när han kom till baka, lydde hans gåta så:

Den liflöse åt upp den ofödde,
under jord ock under sol,
under rinnande vatten,
högt upp i träd?

Tolkningen af gåtan är denna: Han själf var den liflöse, efter som han var dömd från lifvet. När han gått ut, mötte han en dräktig sugga; hänne slaktade han ock tog från hänne en ofödd gris. Sedan gick han ut i regnet,

lade en jordtorfva på sitt hufvud, klef upp i ett högt träd ock åt upp grisen.

Att få lösa sitt lif med en gåta, som ingen kunde gäta, är ett uråldrigt sagodrag, lånadt från de forntida täflingarne i vittra idrotter.

88. En annan man, som likaledes var saker på sitt lif, men skulle få lösa det med en gåta, gick rådvill ut för att grunda sig om. När han kom igen, sade han:

Oråd fann god råd:
sju sjungande tungor
i en kroppalös hufvudskalle?

Lösning: När han gick rådlös omkring, hittade han en gammal hästhös, hvari en fogel bygt sitt bo. I boet lågo sju pipande ungar.

89. En herreman kom till gäst hos en bonde, som alltid var ordkarg ock tvärgåen. Så frågade herremannen: Hvad heter din hustru?

Bonden svarade:

Såsom högst i stugan.

Om en stund frågade herremannen åter: Hvad heter din son?

Bonden svarade:

Såsom änden på repet.

Slutligen frågade herremannen: Hvad heter din dotter?

Bonden svarade:

Såsom vackraste tiden på året.

Hvad hette de?

Hustrun het Åsa, sonen het Knut ock dottern Valborg.

90. En ungersven mötte tio jungfrur på en väg ock hälsade:

God dag jungfrur tio,
en ifrån de tio!

Den ena jungfrun svarade:

Min herre har tappat sitt äpple i grön äng;
äpplet är funnet ock borta igen.
Hvad var det? sad' han.
Som ni, sad' hon.
Farväl! sad' han.
Gud signe! sad' hon.

eller

En ungersven kom i ett gästabud, där många jungfrur voro samlade. Så sporde han:

Jag gick här fram för sju år sen,
jag tappa mitt äpple i grön äng;
är någon här i detta lag,
som detta äpplet hittat har?
Ja, sad' hon.
Som du? sad' han.
Som du, sad' hon.
På jord? sad' han.
Under jord, sad' hon.

Han hade haft älskog med den ena jungfrun, ock hon lät honom så med förtäkta ord veta, att hon fått barn, att det var en gosse, ock att barnet var dödt.

91. En ungersven ock en gift kvinna råkades i ett samkväm. Han såg spörjande på hänne, ock hon svarade:

Du ser på mig, det ser jag väl,
din mening vet jag väl.
När jag ville, så ville inte du.
Men kom till mig, när jag inte har
ock du inte har fått,
så skall du få.

Hon hade fordom älskat honom ock lofvade honom nu sin kärlek, ifall hon framdeles blefve enka, medan han vore ogift.

92. En konungason var på jakt, ock när han återkom till sin faders gård, hade han med sig en ung flicka af stor skönhet. Han ville så taga hänne till gemål, men den gamle konungen gaf icke sitt samtycke, innan hon gjort reda för sin ätt ock härkomst. Då kvad hon:

En fisk var min far,
en man var min mor.
En ko födde mig,
en ek klädde mig,
en häst friade till mig
ock en kungason fick mig.

Lösning: En man vid namn Fisk fick en dotter, som han lät bära ut (utsätta) i skogen. Men flickan hittades af en

herde, som upptog hänne, födde hänne med komjölk ock gömde hänne i en ihålig ek. När så konungasonen red i skogen på jakt, stack flickan fram sitt hufvud ur eken. Då skrämdes prinsens häst ock tvärstannade ock begynte ylma (starrbliga). Men konungasonen varseblef flickan, förde hänne till sin gård ock tog hänne sedan till sin drottning.

Den råa fornseden att utbära barn till skogen förbjöds på Island redan år 1000. I vissa svenska skogsbygder har den bibehållit sig längre, men tillhör dock hednatiden ock medeltidens älsta skeden.

93. En man hade farit i främmande land ock kommit hem. Så ville han hemligen råka sin käresta; men hon var borta i julagille. Då bad han sin fosterbroder fara dit ock med förtäkta ord gifva hänne underrättelse. Ja, vännen for, ock när han kom in i gillestugan hälsade han:

Jag skulle helsa från Eder vän ock min frände.

Han tillade:

Frost är ute.

Gästerna svarade på hälsningen ock sade: Ja, vi veta att det är kallt ock fruset att färdas ute.

Men vännens käresta förstod ordens dolda mening ock tillade:

Hälsa du min vän ock eder frände,
att när birken blottas
ock enen torkas
ock träden falla i skogen
ock den döde vakar öfver den lefvande
ock hornet klöfjes i lilländan,
då skall jag knäppa mitt bälte om hans länder
med en knut ock tio ändar.

Lösning: Mannen hette Frosten. Hans käresta ville möta honom, sedan maten på björkediskarne var uppäten, enestopen tömda på öl, ock gillesfolket fallit i sömn. När så elden brunnit ned i askan ock tuppen gol första hanegället, ville hon komma ock omfamna honom.

94. En riddare skulle fara i gille, ock när han ridit bort, föll hans käresta i barnsäng. Riddaren hade mycket önskat sig en son, men det blef en dotter. Då visste de inte, om riddaren ville, att barnet skulle upptagas eller bäras ut i skogen. Käre-

stan sände så sin fränka för att hemligen förspörja sig, ock när denna trädt in i gillessalen, hälsade hon:

God dag, högste riddare vid bordet sitter!
Er vän ock min frände
låter Eder de buden sända:
Som vi, ock inte som Ni;
skall vi, eller skall vi inte?
Nej, svarar han. —
När kommer Ni då?
Jo, när björken blir bar ock enen blir torr
ock de dö, som nu lefva,
ock den döde vakar öfver den lefvande
ock vattnet går öfver hela landet
ock hornet klöfjes i lilländan;
då kommer jag.

Genom fränkans hälsning fick riddaren veta, att barnet var ett flickebarn, med förfrågan om det skulle utbäras eller icke. Hans svar meddelar, att barnet fick lefva ock att han själf skulle komma hem, när gillet var till ända, då gästerna sofvo, elden var utbrunnen, daggen föll ock tuppen begynte gala.

---

95. En faders barn
ock en moders barn,
men ingen människas son?

En flicka.

96. Min fader det var,
hans moder jag blef;
det barnet, jag födde,
var min moders man?

En dotter, som uppehöll lifvet på sin fader i fängelset genom att gifva honom di.

97. Presten ock prestens dotter, klockarn ock klockarns hustru funno fyra ägg; de togo hvar sitt, men ändock blef ett ägg öfver?

Klockarn var gift med prestens dotter.

98. En man låg med hufvudet på en kvinnas knä, ock hon löskade honom. Så gick en prest förbi ock frågade, om de voro släkt, efter hon tillät en så nära förtrolighet. Ja, svarade kvinnan; denne mannens far var min farfar. Red ock räkna!

Dottern löskade sin fader.

Att en kvinna löskar en man, betraktas ännu i Värend såsom en ohöfvisk förtrolighet, så vida personerna ej äro närmaste anhöriga.

99. En kvinna satt vid ett led med ett barn på armen. Så kom en man gående ock frågade, hvem som rådde om barnet. — Jo, svarade kvinnan, detta barnets mor har legat i mina moders sköte.

Det var hännes eget barn.

100. En man kom ridandes på vägen ock mötte ett litet barn, som grät så bitterligen. — Hvarför gråter du? frågade mannen. — Jo, sade barnet, jag gråter för att ni är väl min far, men se jag är inte er son.

Barnet var hans dotter.

101. En kvinna satt hos en ung karl ock löskade honom. Så kom där en annan kvinna ock frågade, huru hon kunde göra så. — Jo, svarade hon, vi äro släkt. — Huru nära släkt ären I? frågade hon som kom. — Jo, svarade kvinnan, hans mor var mina moders enda dotter.

Han var hännes egen son.

102. En fru satt i en trädgård med sina gäster. Så kom där en ung man, som gick fram ock kyste hänne. Häröfver blef en stor undran. Men frun sade: Undren inte på det; för se hans farfar var min svärfar.

De voro moder ock son.

103. Två fäder ock två söner gingo på jakt, ock jakten lyktade så, att de fingo tre harar; när de kommo hem hade de hvar sin hare?

De voro farfar, fader ock son.

104. Två hjonelag voro ute på fältet. När de skulle hvila, **satte** kvinnorna sig på gräset, ock hvar tog den andras man **på sitt** knä ock löskade honom. Så kom där en gåendes ock **sade:** Ni måtte säkert vara släkt, efter ni liggen så? — Ja, **svarade** den ena kvinnan; de äro bägges våra fäder, bägges **våra** mödrars män ock bägges våra äkta makar.

Två enkemän hade gift sig med hvarandras döttrar.

---

105. Käringar tre ock trettan,
tössa attan;
en tjog redo,
en tjog gingo,
ock tolf trafva efter?

De voro 52, af hvilka 20 redo, 20 gingo ock 12 sprungo efter.

Tössa är en pluralform som betyder två, i två omgångar, t. ex. »det var tössa böner för honom i kyrkan»; i gamla svenskan **tösvar**. **Trafve** m. är i Värendsmålet äfven ett räkneord. En trafve betyder vid sädesräkning 24 necker.

106. Fyra käringar i fyra hörn, ock hvar käring hade tre **att se på.** Huru många voro de?

Fyra.

107. En gås gick före två gäss;
en gås gick mellan två gäss;
en gås gick efter två gäss.
Huru många voro de?

Tre.

108. En half kalf half, ock en fjärdedel däriifrån — huru **mycket är** igen?

Ingenting.

109. Huru många ögon är det på två olar ock en sill?

Sex.

Dubbelmeningen ligger här i ordet olar. **Ol** är i Värendsmålet = **en val** om 24 sillar. **Ola** är ett mansnamn.

110. Bonden dref fyra grisar åt skogen; han miste de tre, men när de kommo hem, hade han sju kvar?

Den fjärde grisen var en dräktig sugga, som grisat sex smågrisar.

111. En man hade fyra äpplen, ock dem skulle han skifta mellan sina tre döttrar, så att ingen fick mer än den andra. Men han fick inte stycka sönder något äpple. Huru gjorde han då?

Jo, han gaf sin andra dotter två äpplen, ock åt hännes systrar hvar sitt.

112. Två herar möttes åt, ock bägge hade de ägg att bära. Så begynte de räknas vid, ock den ene sade: Gif du mig ett ägg, så har jag dubbelt så många som du! — Nej, svarade hin, gif du mig ett, så få vi lika många.

Den ene hade sju ägg, den andre fem.

Here = pojke; **hin** = den andre.

113. En räf fick se en flock gäss, som summo i ån. Så hälsade han: God dag, I hundra gäss! — Men gåsbonden svarade: Ja, vore vi dubbelt så många som vi äro, ock hälften så många, ock fjärdedelen så många, ock så dig därtill, så vore vi hundra. — Huru många voro gässen?

Trettiosex.

114. En fiskare skulle föra en varg, en get ock ett kålhufvud öfver sjön; men hans båt var så liten, att han icke kunde taga mer än en i sänder. Tog han nu vargen, så åt geten upp kålhufvudet. Tog han kålhufvudet, så åt vargen upp geten. Huru skulle han då bära sig till?

Jo, han tog först geten. Sedan tog han kålhufvudet, men förde geten till baka igen. I tredje resan tog han vargen, ock i fjärde resan öfverförde han geten.

115. Ett hushåll skulle färdas öfver sjön, men båten var liten ock orkade ej bära mer än tolf pund. Men nu vägde gubben ensam tolf pund ock käringen likaledes tolf pund ock deras två söner hvardera sex pund. Hvad togo de nu för råd?

Jo, först rodde sönerna öfver, ock den älste stannade kvar, medan den yngre rodde båten hem igen. Så rodde gubben öfver, ock den älste sonen for hem med båten. Så rodde åter bägge sönerna öfver, ock den äldre stannade hos fadren, medan den yngre förde hem båten. Så for käringen öfver, ock den älste sonen förde hem båten. Sist rodde bägge sönerna till sammans.

116. Två käringar hade åtta kannor mjölk i en bytta, ock den mjölken skulle de dela, så att de fingo fyra kannor hvar. Men utom åttakannebyttan, som mjölken var i, hade de inga andra målkärl än en femkannebytta ock en trekannebytta. Huru gingo de nu till väga?

De slogo mjölken: a) ur 8-k.-byttan i 5 k.-byttan, b) ur 5-k.-byttan i 3-k.-byttan, c) ur 3-k.-byttan i 8-k.-byttan, d) ur 5-k.-byttan i 3-k.-byttan, e) ur 8-k.-byttan i 5-k.-byttan, ock f) ur 5-k.-byttan i 3-k.-byttan. Då återstodo i 5-k.-byttan fyra kannor mjölk; samt i 8-k.-byttan 1 kanna ock i 3-k.-byttan 3 kannor, hvilka sammanslagna också bli fyra kannor.

---

117. Två systrar kommo till en graf, ock den ena sade till den andra:

Här ligger din far ock min far,
din man ock min man,
bägges våra söners far
ock bägges våra söners morfar?

Lots döttrar.

118. Lås af vatten,
nyckel af träd;
djuren gingo fram,
men skyttarne fingo skam?

Röda hafvet, som delade sig, när Moses slog med sin staf, så att Israels barn kommo igenom, men Faraos här drunknade.

119. Ett lefvande lik,
en lefvande graf;

liket gick bort,
men grafven blef kvar?
Jona i hvalfiskens buk.

120. Hvarken Guds ord,
eller människas ord,
eller hin ondes ord;
står ändock i bibeln?
Bileams åsna talar.

121. En vagn utan tyg?
En galge utan tjuf?
En kyss utan kärlek?
Elie himmelsfärd; Kristus på korset; Judas' kyss.

122. Ett barn utan man?
En väg utan sand?
En kyss utan kärlek?
Jungfru Marie son; vägen till himlen; Judas' kyss.

123. När tröttnade vägen?
När törstade vattnet?
När hungrade brödet?
Då Kristus, lifsens väg, bar sitt kors;
då Kristus, lifsens vatten, hängde på korset;
då Kristus, lifsens bröd, fastade i öknen.

124. Två rättfärdiga gingo till en orättfärdig ock bådo om det eviga lifvet, ock det fingo de?
Nikodemus ock Josef gingo till Pilatus ock bådo om Kristi lekamen.

Ock nu sätter jag min gåta på en sticka
ock skickar hänne till den, som bättre kan dikta.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCH SVENSKT FOLKLIF II. 9.

FRÅN SÖDRA SVERGE

STYCKEN PÅ FOLKMÅL

FÖREDRAGNA VID

LUNDS LANDSMÅLSFÖRENINGARS FESTER

DEN 5 NOV. 1880 OCH DEN 19 NOV. 1881

SAMT VID

FÖRENINGENS FÖR SMÅLANDS MINNEN TJUGOÅRSFEST

DEN 28 NOV. 1881.

STOCKHOLM 1883
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

»gula rummet», återvändt till »lilla salen», äskades ljud af föreningens nuvarande ordf., kand. K. LINDSTÉN. I värdiga ock anslående ordalag tecknade han föreningens historia under de svunna tjugo åren; han yttrade, att man ej kan nämna föreningen utan att på samma gång hågkomma prof. BLOMSTRAND; han framhöll dennes varma ock aldrig afsvalnande nit för föreningen; han betonade, att det är prof. B., som tvänne gånger så att säga stiftat föreningen — ty föreningens värksamhet har under några år varit nedlagd —; han visade, att det var dennes af kärlek till hembygden besjälade bemödanden, som åstadkommit, att föreningen nu börjat visa en lifskraft, som förut endast funnits vid den tid, då föreningen först stiftades. En sådan kärlek till fosterbygden borde alla äga, en sådan vördnad ock tillgifvenhet för dess minnen borde alla hafva: då skulle den skål för hembygden ock föreningen, hvarmed talaren slutade sitt tal, äga annan betydelse än stundens. Helt säkert tömde alla deltagare denna skål med förtjusning ock rörelse i botten.

Därefter uppträdde på talarstolen teol. stud. F. A. JOHANSSON, som vidlyftigt ordade om hedersledamöternas förtjänster samt afslutade sitt tal med en skål för hedersledamöterna: prof. BLOMSTRAND ock lektor GADD i Karlskrona, samt för de öfrige närvarande, här ofvan nämda, hedersgästerna. På detta tal svarade prof. B. med att på sitt vanliga hjärtliga sätt i vackra ordalag utbringa en skål för föreningens nuvarande ordf., kand. K. LINDSTÉN, ock dess förre nitiske sekreterare, nu mera kyrkoherden J. ANDERSSON.

Kom så aftonens »pièce de résistance», *Åin jeftaremaulsafärd i Raskens hus.* Förf., som på en ganska kort tid sammanskrifvit stycket, hade lyckats utmärkt bra att skildra Smålands allmogelif ock förtjänade värkligen de lifliga bifallsrop, som hördes efter styckets slut. Under spelet aflöste den ena skrattsalfvan den andra, särskildt i uppträdet mellan den »lyckade ock misslyckade» friaren samt i slutscenen. En egendomlighet, som måhända bidrog att göra stycket intressantare ock mera omväxlande, var att hvar ock en af de uppträdande talade sin hembygds mål, hvarför man fick höra prof på de mest skilda dialekter. Bland de uppträdande personerna förtjäna särskildt Magnus ock Anders att omnämnas för det utmärkta sätt, hvarpå de spelade sina roler.

Efter styckets slut skulle enligt programmet »hållas omväxlande med sång ock festlig gamman föredrag på landsmål». Kand. LINDSTÉN föredrog först på Urshultsmål (från södra Småland) de mer eller mindre märkliga historierna om »Klasa-gubbe» ock »Klasa-hall». Sedan uppträdde stud. A. J. GUSTAFSSON från norra Småland med ett »vittnesmål från Hallaryd», en historia i Bondesons slag, hvari föredragandens egendomliga komik gjorde sig gällande på ett skrattretande sätt. Närmast i turen kom stud. F. A. JOHANSSON från Elmeboda, som föredrog om »Halt-Kalle ock klockaren i Grönadal». Kom så M. A. ELMBLADH, hvars berättelse »om Smörhulta-Sven ock skåningarne» från Femsjö vann ett allmänt ock berättigadt bifall såväl för den sanna ock riktiga uppfattning af folkhumorn, som där gaf sig tillkänna, som ock för det synner-

ligen utmärkta sätt, hvarpå historien berättades. Stud. A. G. JACOBSON föredrog därefter på Södra Vedbos mål en genomlustig »Jönköpingsresa», som vann allmänt bifall. Undertecknad jämförde en »ramsa», bland hvars benämningar »borra guldäpple» är den vanligaste, med mer eller mindre aflägsna släktingar från europeiskt, asiatiskt ock afrikanskt område. Slutligen uppträdde GUSTAFSSON talande ett nytt mål, sin hembygds, ock föredrog från Tveta härad en historia om »Klefva-Britas» mjölkbytta. Härmed var det slut på föredragen, som hela tiden omväxlat med sånger af en dubbelkvartett, hvarvid synnerligast den folkvisa, som här längre fram meddelas från Nässjö, tilldrog sig beundran, i all synnerhet i den sättning af stud. A. G. JACOBSON, som nu sjöngs.

Sedan därefter lektor PETERSON å hedersgästernas vägnar tackat för den »angenäma» festen, följde deltagarne sin vördade inspektor, prof. BLOMSTRAND till hemmet. En stor del af dem vände därpå åter till »lilla salen» ock fortsatte under sång ock dans den väl begynta festen, som för visso var den mest lyckade landsmålsfest, som förekommit i Lund.

Det trykta programmet för festen återgifves på s. 10.

Nässjö i juni 1882.

AXEL RAMM.

Program

för

Lunds landsmålsföreningars fest

den 19 nov. 1881.

Årsgång[1], Kinnevalds här., **Småland** ..... af K. LINDSTÉN.
Kiviks marknad, Järrestads här., **Skåne** ..... » H. WRANÉR.
Öländingarne som ville hugga ved olofvandes, Åby socken, **Kalmar län** ..... » G. KARLSSON.
Slättboarne ock bålgetingarna, Östra Göinge här., **Skåne** » N. OLSÉNI.
Svarta frun, Östra här., **Bleking** ..... » C. HOLMBERG.
Polkor från Nässjö, **Småland** ..... » A. RAMM.

o o o

Slättboarne som skulle hämta bränne / *Sikeln* } Villands här., **Skåne** } » S. SVENSSON.
Päll-Päll-Niss-Niss-Lassen, **Mell. Öland** ..... » J. P. MELÉN.
Sissebäck, Frosta här., **Skåne** ..... » L. A. NYRUP.
Käringen som red till Blåkulla / *Mjölkharen* } Gärds här., **Skåne** » G. KARLIN.
Beväringsvisa från Nässjö, **Småland** ..... » A. RAMM.

o o o

Jaen på Förarm ock draken på Risö, Kinnevalds här., **Småland** ..... » K. LINDSTÉN.
Historier från Örkened ock Röke, Göinge här., **Skåne** » N. OLSÉNI.
Prof på Femsjömålet, Vestbo här., **Småland** ..... » M. ELMBLADH.
Liafrun, Gärds här., **Skåne** ..... » G. KARLIN.
Blåkullaresor, Mellersta här., **Bleking** ..... » A. PETTERSSON.

o o o

Nämdemanskans bekymmer för sin sonakvinna, Järrestads här., **Skåne** ..... » H. WRANÉR.
Från en marknad vid Hultet, Kinnevalds här., **Småland** ..... » J. SJÖSTRAND.
Käringasnack, Bara här., **Skåne** ..... » J. VIDE.
Böj-om i Ramsadal, Färs här., **Skåne** ..... » G. KARLIN.
En riktig sannfärdig historia[2], Östra Göinge här., **Skåne** ..... » N. OLSÉNI.

---

[1]) Trykt i Sv. landsm. II, s. xvj.
[2]) Trykt i *Bidrag till vår odlings häfder*, af A. HAZELIUS, II. 1, s. 109 f.

PROGRAM

vid Föreningens för Smålands minnen fest måndagen den 28 november 1881 kl. 7 e. m.

Festen, som inledes med en sexa, bjuder äfven på åtskillig undfägnad af mera ideell art, hvartill dock deltagarne uppmanas att hvar i sin stad medtaga kryddorna: ett gladt sinne ock kärlek till hembygdens minnen.

Följande dramatiska stycke uppföres:

»Åin geftaremaulsafärd i Raskens hus».

(En »tittin» i Smålands allmogelif).

Personerna:

Rask, korporal	SJÖSTRAND.
Elin, hans gumma	ROSELL.
Stina, hans dotter	BERGDAHL.
Magnus, bonde	PALMGREN.
Peter, hans son	JACOBSSON.
Anders, bonddräng	ELMBLADH.
Jonas, böneman	RAMM.

Händelsen i Rasks hus i södra Småland sommaren 1855.

Därefter hållas omväxlande med tal ock festlig gamman följande föredrag på landsmål:

1. K. LINDSTÉN: *Klasa-gubbe* (Urshult).
2. A. J. GUSTAFSSON: *Ett vittnesmål från Hallaryd* (Norra Vedbo).
3. F. A. JOHANSSON: *Halt-Kalle ock klockaren i Grönadal* (Elmeboda).
4. M. A. ELMBLADH: *Om Smörhulta-Sven ock skåningarne* (Femsjö, Vestbo).
5. A. G. JACOBSON: *En Jönköpingsresa* (Södra Vedbo).
6. A. A. RAMM: *En folksaga* (Nässjö).
7. A. J. GUSTAFSSON: *Klefva-Brita* (Tveta).

m. m. m. m.

STYCKEN PÅ FOLKMÅL.

Samtliga här meddelade stycken äro till vinnande af större noggrannhet först upptecknade med landsmålsalfabetet, det första (från Löt) ock sjette (från Åby) samt alla från Nässjö af meddelarne, *Sone ock Tufve* (från Vemmenhög) af fil. stud. A. Malm; de öfriga af undertecknad, som också senare öfverflyttat alla styckena till grof beteckning: ʃ = **sj, sk, skj;** ŋ = **ng;** ω = slutet **o** (som i **bo, bodde**); **w** = eng. **w** (jfr Sv. landsm. III. 2, s. 8, 9). De inledningsvis meddelade korta upplysningarna om uttalet äro gifna efter den första ljudtrogna uppteckningen. Fil. stud. A. Ramm har lemnat musiken så väl till de af honom meddelade styckena, som till *En giftermålsaffär i Raskens hus.*

Lund i juli 1882.

N. Olsén.

1. Litet prat vid glasen.

Från Löts socken på norra Öland.

r ock *l* samt åtföljande supradentaler som vanligt i medelsvenska mål. Slutande **-r** ock **-er** ersättas merendels af vokal, som där den står för blott **r**, ej bildar särskild stafvelse. Denna vokal liknar vanligen *ɵ*, men är efter **a** ock **ä** snarast *a*; i den grofva beteckningen här alltid återgifven med **o**. Sådana ord som **fara, nå(g)ra, nära** skulle bli *fâ̱r, nâ̱r, næ̱r;* men när **r** öfvergår till vokal, så öfverflyttas cirkumflexens senare del till denna, så att ordet låter, som om det förutsatte **faer, nåer, näer** o. s. v. Så blir också **sure, åre(t)** o. d. till **suo, åo.** **a** = kort *a*, långt *a*; men långt *a* före **r** + dental; *a* före *l* (t. ex. *ʃalv* själf, *ʃâlpt* stjälpte); *u* ock *u*; **o** = *ɵ*.

Ja skull by däjj en stassup, Petto Larsa, foo ja va åt stan i gåo dämså[1]. De va ʃå[2] me att ja skull få hem nån brännvinståo, ska ja säjj däjj. Foo du ska trɷ, de händ mäjj e galen ɷlökk på väjjen, me saamm såm ja va tjordo hemifrån. Såm ja va utkummen, möött ja me ens gåen gågg[3] e tiggotjarg me rånnito tjɷrtel å rutit huvvklä på huvve, såm jikk å snavla[4] på en bröhåmplig[5] å tugga åmʃuls[6]. De va tjargmöt, si du. Skɷmt va de, å blååst jɷo de, så fämtan tjargo kunn iint hååll ett kalvʃinn for ett navohål. Nu hadd ja Ʂärn, såm ja tjööpt på höstmarken i förås[7] — du vet ja e mån å aktivo[8] åm golra[9]. Näo ja tjöft en, va han så resen[10] å marjfullen å iill mefaon, att en kunn räken vat eveli rebben i 'n, å gool marra fikk dra bå hånnåm å vaggen himm; fast dän ja tjöft en å, skrääft[11] me 'n å sa, att de iint fans bätto hästkräk på heel guss gröön jɷo. Män ja pilla[12] for en ja, så han tɷ säjj å ble så hullio bao på två trättig[13], så en kunn säätt e ʃuul[14] på röggen på 'n, uta hɷ datta neo; så nu kan 'n då gni kamp[15], åm de våo me ʃaalv ɷn[16], så gutt fɷtlaj har an. Han e bå löshullen å så starko, att han kan knejel[17] åpp en råjhäkk ensammen. Ja hadd hånnåm, si, å gool marra — ja tökko ja kan jäärn nööt

[1]) eg. därmed så. [2]) besvär. [3]) gående gång adv. = med ens. [4]) knaprade. [5]) brödstycke. [6]) motsols, afvigt. [7]) förra året. [8]) aktsam. [9]) »gularne», hästarne. [10]) skranglig [ock utmagrad. [11]) skräpte, skröt. [12]) pelade, plockade. [13]) Tretting är en tid af tretton veckor. [14]) mjölkstäfva. [15]) springa i kapp. [16]) Oden (med tanken på »Odens jakt»). [17]) (mödosamt) draga.

PROGRAM

vid Föreningens för Smålands minnen fest måndagen den 28 november 1881 kl. 7 e. m.

Festen, som inledes med en sexa, bjuder äfven på åtskillig undfägnad af mera ideell art, hvartill dock deltagarne uppmanas att hvar i sin stad medtaga kryddorna: ett gladt sinne ock kärlek till hembygdens minnen.

Följande dramatiska stycke uppföres:

»Åin geftaremaulsafärd i Raskens hus».

(En »tittin» i Smålands allmogelif).

Personerna:

Rask, korporal	SJÖSTRAND.
Elin, hans gumma	ROSELL.
Stina, hans dotter	BERGDAHL.
Magnus, bonde	PALMGREN.
Peter, hans son	JACOBSSON.
Anders, bonddräng	ELMBLADH.
Jonas, böneman	RAMM.

Händelsen i Rasks hus i södra Småland sommaren 1855.

Därefter hållas omväxlande med tal ock festlig gamman följande föredrag på landsmål:

1. K. LINDSTÉN: *Klasa-gubbe* (Urshult).
2. A. J. GUSTAFSSON: *Ett vittnesmål från Hallaryd* (Norra Vedbo).
3. F. A. JOHANSSON: *Halt-Kalle ock klockaren i Grönadal* (Elmeboda).
4. M. A. ELMBLADH: *Om Smörhulta-Sven ock skåningarne* (Femsjö, Vestbo).
5. A. G. JACOBSON: *En Jönköpingsresa* (Södra Vedbo).
6. A. A. RAMM: *En folksaga* (Nässjö).
7. A. J. GUSTAFSSON: *Klefva-Brita* (Tveta).

m. m. m. m.

bråbrask skull fao te nån tårjda, fo d' e iint nån dröksel me **pägga**, när en kåmmo näo[36].

Mälloti tjööft ja ett krus, såm jikk fyo kanner i — ja e nåkk **krøjstør**[37] åver at — de e de såm ståo på birån daann å bleveo[38]. **Je** däjj te tåls, Petto Larsa, ja ska ränn ut å hååjt på Kaajs, **att** ho tar in lit meo brännvinsbrö — ja har e humörli[39] tjarg, **såm** du vet — män töst, ja hao vist nåo rusiner i pøſätten[40], **såm** ja tjöft himm te barna, dåm ska vi kniip nåer utå.

A. KEMPE.

---

2. Päll-Päll-Niss-Niss-Lassen[1].

Från mellersta Öland.

r ock *l* som vanligt i medelsvenska mål; framför dentaler öfvergår *r* till *θ*. Vokalisering af **r** för öfrigt som i nr 1. **o** = *θ*.

Ni hao väl foståss allri höot taals om Päll-Päll-Niss-Nisses **Laass**? De va, ska ja sääjj äo, dän vaast snålvarj på guss **grööu** jøl, de trøo ja bestämt. Ja, mänskra sa, att han va så **snålo**, så han, skam å säjjens[2], kunn äät sin ejen løot. Å møt **de fattii stakkra** va han då en reno rakkre, så de önska livet **u 'n fleofaldii gåggo**. Män de så ut, som ſaalv fasen[3] iint vill **ha** 'n en **gågg**; fo han leevd i oändlihet, å de trøødd allri **han skull** dö.

Falii **strapaſſo**[4] va han i **gågg** på **gågg**, män dän vaast va **väl ändå**, no han skull riigg fo gamle Sakris Lass-Antes Len-**Kajs**-Briit i Råmptorp. Si, han skull, foståss, va så kavaoti[5] **å ta åpp støøklåkka** ſalvo. Män ho møøkk han streta å ſirka[6] **å stöönt å blååst me bäägg** äänn, va han ändå på å allri fa na **i gågg**. Män då skutta Niss-Jan-Jøan-Krestinas Oll-Jøan fram å

[36]) kommer i tillfälle. [37]) högfärdig (eg. stor i kräfvan). [38]) blänker. [39]) ombytlig, som lätt blifver ond. [40]) fickan.

[1]) Lars' fader hette Nils, dennes fader Nils ock farfader Pär, ock **Pärs** fader hette också Pär. Ett sådant sätt att benämna en person förekommer ofta på Öland. [2]) skam till sägandes. [3]) fan. [4]) strapatser, besvärligheter. [5]) karlavulen [ock taga upp, d. v. s. börja ringningen med. [6]) ansträngde sig.

fikk taj i klåkksträggen. Han bao rökt te ett taj, å klåkka stɷ rätt åpp. Män ho han bao se åt, så rååkt han te å hoot[7] te Päll-Päll-Niss-Niss-Lassen, så han fɷo fram å stuup. Män just i de saamm slɷ klåkka te baks, å sväggeln[8] däggo Laass i äänn å soler[9] ut en jönnom gluggen mitt emɷt, så han kum svävnes i lufta som e krååk. Män trɷo ni väl nu, han dɷ da? Nää han jɷod så tusan hällo. Just såm han kum flaksnes frå höjda, så jikk klåkkos[10] liill feet, vittbrɷkit kɷ näråm; å Laass kum så grensel åm kräkstakkan å ble settnes såm en rijene atilerist[11]. Män Brɷka, hɷ trɷodd vist, att den stɷo kɷmeten, såm de hadd skreev så möökk åm i blana[12], nu va kummen å hadd slaajj näo på na, fo hɷ satt i väjj me Laass på röggen, så råmpa stɷ rätt ut. Män no de hadd huunn[13] näo te prästes pɷtatislann breve tjorkgata, så hysto[14] kɷn åpp mä bakdeln, så Laass fɷo på huvet mitt åpp i pɷtatislannet. Män då fikk han säjj en skväkk, så han falna[15] å ble leggens e lågg stunn. Män trɷo ni väl, att jiriheta ätto de häo vaoslii[16] släft en nu, no han lå så gutt som i dössens tjääft? Nää, vasarkatrina![17] No han vakna te liv ijänn, så hadd han e stɷo dukkti pɷtat i vadeo näven.

J. P. MELÉN.

---

[7]) slå. [8]) svängeln, den vid klockan fästa trästång, hvari draglinan fastbindes. [9]) kastar. [10]) klockarens. [11]) artillerist. [12]) tidningarna. [13]) hunnit. [14]) kastar. [15]) svimmade. [16]) varningen. [17]) vasserra tri svordom.

3. En gammal galen ravina.

Från mellersta Öland.

Om uttalet gäller hvad vid nr 2 är anmärkt. Målet är i visan blandadt med högsvenska former. — Förf. af föredraganden.

Ja kåmmo te tääǥk på e gammel raviin[1],
såm Lass-Briit talt åm, såm va hœs åss å tvätta,
å ja vill så jaan, att små harra ska griin,
å däofo så ska ja fosöök å berätt a.
Män att ja kan babbel såm Briit, de e slut;
dän tjarǥa hœ har en foskräkkelin trut.

Jœ, de va en guubb, si, såm mœœǥǥ e väl de,
såm lå ut på ʃönn å satt tåska[2] i knipa.
Å just i de saamm, si, så bao de säjj te,
en åmre[3] tjöod fram, så de dåmma u pipa.
Å gubbtrasen vänd säjj så åm å fikk si 't
å trœœdd de va ryssen, såm ämna säjj hit.

Å nu, ska ja säjj dåm, dän stakkon fikk brååsk,
han ʃirked[4] å rœœdd, så de brata[5] i röggen.
Män just i de saamm, si, så tœ de te ååsk,
å himmeln ble svatto såm ʃalveste stöggen,
å tœ te å flattre[6] å smattre å skrääll.
Män nu, trœdd ja, ʃalveste faan fœr i Pääll.

Hans jaatt tœ te flyy såm ett skœmpene nöt,
å så ble han vit såm en kritbit åm näsa.
Han trœœdd, kan du tääǥk, de va ryssen såm sköt.
Såm illröe stråmpstikko åskstrålra väsa.
På fämtan minuto va gubben i lann,
sen gne[7] han åppåt, så att ʃinnböksra brann.

Ett stöökk åppåt lann jikk däo tjudra e marr:
så lätt såm en jœott flyo gubben på kraken.

---

[1]) historia. [2]) torskar. [3]) ångbåt. [4]) sträfvade. [5]) knakade. = smattre. [7]) sprang.

Män hao väl små harra höott taals åm nå varr:
i bråska så glömd han dra åpp tjudostaken.
Såm marra la sta, si så röktes dän åpp
å durra[8] parfäkt i hans fattie knåpp.

Ryssturken hao sköt bott mitt huuv me kanon!
ga gubben te hals, så att flattmålna[9] flakka.
Mäu marra foo fram, si, såm ſalveste On[10],
å dåmmet de sto såm en våill i bakka.
Så skalka[11] ho äänd fram te säksmannes[12] dåo,
å mänskra troodd ötteste dommen sto fåo.

Män nu ska ni tro, de i bynn ble ett fläggg,
no mänskra fikk vet åm, att ryssen va kummen.
Mä ens ſektes bå ätto tjorkharres dräggg,
fo han haadd dän vassiste kniven i lummen,
å han va dän starkist å valdes te koggg,
å nu skull de råst[13] säjj bå gammel å oggg.

Niss-Jan-Joans Jakåp han ladda si bööss,
å Gret-Jöddes Petto, si, han slipa lia,
å gubbtjitten[14] lånt säjj e öks bott hos Jööss,
å prästdräggen lånt säjj en tjootel å pia;
fo dän skull ble faan me sitt illröe ſen,
de annre plååkt böksfikkra präppfull me sten.

Så skull de te lannets fosvao ut i kri,
å ryssrakkon han skull bå dödes å dräggkes.
Män kvinner å baon höjja klajan å skri,
att lannet så ryslit me blo skull bestäggkes.
Så strie såm hajel trall tåra fo tjinn;
så röodes de åpp, deres fattie sinn.

Män just i de saamm kum de tjöones en ök.
Å jöss! de va länsman. Min tid, va han blägga!
Va e väl de häo fo ett rasane stök?
Säjj, vill ni ha åpproo, så ska ni få hägga! —

[8]) slog [just. [9]) de högsta molnen [darrade. [10]) Oden (med tanken på »Odens jakt»). [11]) skenade. [12]) Säxmannen var byns ordningsman på den tid, då jorden ännu var i sambruk. [13]) rusta. [14]) Kristinas gubbe (gubbens hustru hette Kristina).

så skrek han. Varevie määnsk to te bens.
Å marra me gubben la himmåt te ſens.

Män tjarga hans, såm va foståndi å klok,
kum ut, si, å frååjd, vaffo mänsktrasa flägga.
Från marra i stenbron[15] ho gubbstakkon vrok
å to 'n i kaluven å hala 'n i sägga.
Å läggo, små harra, va Lass-Briit int me.
Ja tägko, att gubbtrasen kvekkna väl te.

J. P. MELÉN.

---

4. Om öländingarne som ville hugga ved olofvandes.

Från Åby socken i Norra Möre (Kalmar län).

r ock *l* samt supradentaler som i medelsvenska mål; **a** före **k, g, g** slutet (*a*); **o** = *θ*.

Forr so va då vest ölänniga bra mökke dummere, än di ä nu; fast dumme dä kan di alt va nu mä, förståss. Å so tale di då or, so en knaft kan förstå dä menste; å di pluttre å hakke å går på, so dä ä 'nte ·likt nontigg. Mogge gågger, nor vi skoböjdeboe skulle munnhogges mä dom, so begrep vi 'nte ett evelit[1] or. Å inte kunne 'n jöre dom taltrutne[2], för mäna en utå oss sa ett or, hadd an hint å få tie te bakes. Män si Nesse-Hassen i Nekkebo dä va go ·pojk, för an kunne svare dom, so di ble arje på an å goe ijänn, so titt som lappe vante. För si di kunn inte barje sä för grin, nor an satte de sia te å bjönte[3] tal om galenskaper. Ja hörd an en gågg tal om e roli historie för en haltjoj ölännige, om hur dä jekk för nore ölännige, som skulle ſäle ve, å bå di å ja skrattede, so vi hoppede.

Si dä va, sa an, en gågg nore ölännige, som skulle fare te Smålan å ſäle ve. Män di hadde kagſe allri hånnet e ſyröks[4], so di veste förståss inte, hur di skulle bäre sä åt. Män en utå dom — han hetede vest Åll-Ness från Lerkak — han skulle

---

[15]) stenläggningen.

[1]) enda. [2]) svarslösa. [3]) begynte. [4]) jämbred yxa med långt skaft.

va so falit klekkelered[5], å han skulle då bli kusen[6] för pakket. Å so sa an: Jör nu barre som ja allihop! Nor di då tjörde över isen, so tafte Åll-Ness, som tjörde föerst, si öks. Ja så, tägte di annre, å so solede[7] di sie ökser på isen di mä. Nor di so kum fram te en skoj, so hadde di igge ökser, för di lå på isen. Män si Åll-Ness han va 'nte rålös, utan då so sa an, att di skulle freste å si, om di kunne ·dra ikull träa. Å so va där en utå dom, som hadde mökke stort huve. Då to di å satte honom mä huvet i klynna[8] på ett trä; å sen di alle te å dra i bena på an. Män fast di dro, so huvet kunne gå u le, sto trät pall[9], å so skrek an te på tjöpet, so dä kunne komme fålk å få si dom. So skulle di då bränne kull träa, för dä hadde di hört skulle åkkso va bra. Män si not elldon dä hadde di 'nte mä sä. Män so va där en utå dom, Lustidägge-Joan älle va di kalled an för, som hadd ett par finnbökser på sä, å honom hadde di te å sprigge; för si di trodde, att om han skalede[10], ämman[11] han orkede, so skulle finnböksera ta ell å sä falve, presis som en osmord julaksel tar ell, nor en tjör fort. Varm dä ble an noj, män si ellen släktes, trodde di, för han ble so svett, so de lakkede å an; so dä bar sä häller inte.

Nor då inte dä jalp dä häller, so satte Åll-Ness sä på en sten te å grunne på, va di nu skulle ta sä te. Å då rann dä opp för an, att di skulle slo ell, fast di 'nte hadde not ellstål. Nu so va dä en utå dom, som hadd e doktit lågg å stor näse. Dän to di te ellstål, å mäna en slo te na mä en stor sten, hull en aen unner mä en linnelapp te å ta mot gnistera. Å di slo an på näsa, so dän stakkern så so mogge gnister som hälst för öjena, män dä kum igge ende på linnelappen; so dä to inte dä häller.

Då så di sä te slut igge aen rå än te å fare te bonnen, som rådd om skojen, å tjöpe säjj ve. Å sen tjörde di hem å tökte, att ärliheta vare lägst — män dä va, förståss, för di brukte na so lite.

G. A. KARLSSON.

---

[5]) fyndig. [6]) ledaren. [7]) kastade. [8]) grenvecket. [9]) fast. [10]) sprang. [11]) så mycket som.

5. Ett vittnesmål.

Från Bälaryd s:n, N. Vedbo härad (Småland).

r- ock **-rr-** äfvensom **-r** före kons. skorrande (ʀ), eljest tungspets-**r** (*r*) ock så äfven **-r**, när nästa ord börjar på vokal; tjokt **l** (*l*); **a** före **k, g, ŋ** = *a*, slutartikeln äfvensså *-a*; **o** = *ɵ*; **å** = *ɑ*, *ɷ*, *o*. — Undert. själf från Barkeryds s:n.

Dommaren. Nu skall vittnet tala om alt hvad vittnet vet i denna sak.

Vittnet. Ja, nådi dommare, dä sa ja vest! Jo si, dä va så, att ja hadde fått lov åm spone å Tåſſömora[1]; å då sae ja åt Swänn åm måndasmoen — fö si, domman sa veta, dä va en måndasmoen: »I da tro ja, ja går ätte sponen, som ja ha fått lov åm å mor i Tåſſö». Å då ſwate Swänn: »Dä kan du jana jöra». Å så — —

Dommaren. Men detta hör ju inte till målet; tala blott om, hvad I vet därom!

Vittnet. Sa ſe, harr dommare, sa ſe, ja kåmme la dit. Å så to ja å me träskoa å to på me pjäksera; å sen ja hadde jot dä, to ja på me mi häldaskåfta å ett rent hakekläe; för ja sa säa, att sen dotera mi tjänte i Tåſſö, ha ja allti, nor ja vagkat föbi, fått lov å gå in å ha lite å bita i; å då ä dä alt rolit å inte va fö snoen[2].

Dommaren. Jag får påminna vittnet om att hålla sig till saken.

Vittnet. Te saka, ja, ja mena, d' ä e sak så go som noen, att fålk ä nedria[3] å se å fägnesamma[4].

Dommaren. Tala nu om, hvad I vet om den ifrågavarande suggan, som käranden påstår, att svaranden ihjälslagit.

Vittnet. Jaa, nådi dommare, män ja ä inte presis säker på, åm ho va å Pettera kull i Lastårp — fast dä vet la Joan i Labbarp bäst fälv, va han fått a ifrå, så d' ä bäst å fråja homen åm dä. Män e falia verve[5] so va dä, för i såmras, nor ja jekk föbi Labbarp, så jekk soa innaför gatelet. Män som ho höde, att ja kom, så »röſſ» sa ho, å pep å som en liten hunn, ä allri så ja hår ätter a.

[1]) mor i Torsjö. [2]) tarflig. [3]) nedlåtande. [4]) gästfria. [5]) liflig.

Dommaren. Begriper inte vittnet, att rätten ej vill veta mera än själfva förloppet, då svaranden dödade ifrågavarande svinkreatur!

Vittnet. Dä va just dä, ja solle tala åm, no domman fråjde me, åm ja veste noot åm soa. Då går ja te baka, där ja slutade. Som sakt ä, ja klädde då på me å jekk te Tåſſö. Nor ja då gått ijönom Måstårpa hästhaje å kom ut te store väjjen, ble ja så skammane[5], fö si, ja fekk si — —

Dommaren. Nå, äntligen! Fick då vittnet se, när svaranden dödade suggan?

Vittnet. Nää, för all del; dä va Kalle i Lastårp, som lå å sov i diket. Han hadde la vatt i Ekkſö å tjöpt brännvin, för an hadde kuttigen ijämte se.

Dommaren. Sedan fortsatte väl vittnet sin gång ock fick då se svaranden — — —

Vittnet. Å, tola se lite, harr dommare, vi ä inte där än. Sen jekk ja, te ja kom te stenen, som ä på jalet[6] ve väjjen. Där satte ja me, fö si domman sa veta, att dän ä så välvon[7] å setta på, nor en går föbi. Nor ja då hadde sottet lite, så jekk ja ijänn, å nor ja kom te Massa rojjale, så fekk ja si en trillefira ſwin sprigga kåss å tvass å ännalågs å å tvare[8] i rojen, å iblann dom Masse, som skrek å håjtade.

Dommaren. Det var då väl, att vi till slut få höra någonting, som angår målet. Berätta nu förloppet, huru han dödade djuret.

Vittnet. D' ä inte gått å tala åm fö dän, som inte sitt stället, fö där ä så mågga jassgåla. Män åm dän nämdemannaraa vore en jassgål å dän nämdemannaraa en jassgål å domman ſälv där fram i bägken vore soa — je me nu en stake, så sa ja visa, hore han bar se te — — — —.

A. J. GUSTAFSSON.

[5]) skamsen. [6]) gärdet. [7]) bekväm. [8]) på tvärs.

6. En Jönköpingsresa.

Från Solbärga s:n, S. Vedbo härad (Småland).

Om uttalet gäller hufvudsakligen hvad som vid nr 5 är anmärkt.

Dä va häller inte lessamt, no Stengålspojka fåste gåggen va i stan. De hadde knapt vatt utåm sokkna förut, så de va inte lite käria[1], sa ja säa, no de fekk lov å mor si — för far deras va döer fö läigge sen — te å folja mä gålbon[2], nor an sulle fara te Jönsepig mä sett slaktade tjött åm hösten. Fö te å inte presis fara fö ros skull, to de mä se e bötta smör å nora fårafall[3], å så bar dä å åm natta; fö de hadde fira mil te stan, å de velle jöra ifrå se så fott som möjlit på tårjet fö te å bli lösa å få gå å blia i stan, å däffö så tötte de dä va bäst å ta ut i tia, å dä tötte gålbon mä.

Som de då kom i de store bakka öster åm stan, dawades[4] dä. Å no de fekk si stan legga där jypt nere imälle ſöa, sae dän ygste, Swänn, åt dän älste, Jaan: »Sikken e stobbafälla[5] mä tejjelstena!» Fö si han tötte, dä så ut som idelia tejjelstena. Män Jaan va lite sluware, så han ſwate: »D' ä la stan dä». Å no de då kom in i stan, sa ja säa, de bliade, som åm de lånt öjja. »Si du, där ä noon slaws knekt, dän däre mä de blagke knappa å knektamössa. De kanſe ha tjörkeparad här var da, så d' ä däfför an går å vänta». Män si dä va inte anna[6] en polis, som Swänn fekk si. En tåkker hadde han kan tägka allri sitt fårr. No de då kom på tårjet, holl de på å je se levanes[7] över alla de mägge tjokke harra å haskapsfruera, där jekk å va fårvetna. Å så kom där e hattamänska å bjudde noot på dä di hadde. Män dä tötte Jaan va fö lite å velle ha mer. Dä tötte ho då va för möe; män dä, sae Jaan, va lygn, fö dä hadde mor sakt, att de sulle ha.

Te slut så sålde de ifrå se å ble då lösa te å gå, som de velle. Så kom de te ett stot, vitt hus, som hadde läsnig öve döra. Dä sae Jaan te Swänn: »Du som ä så kwekk te å läsa

[1]) morska. [2]) grannen. [3]) fårstekar. [4]) dagades. [5]) afröjd skogsmark med kvarstående stubbar. [6]) annat än. [7]) förgrufva sig.

i föhöra[8], si åt, åm du föstår de på dä därа!» Å Swänn stavade: »r-å-d är dår, h-u hu, s-e-t set». — »Å tjyven!» sa Jaan, »d' ä här som stålla ä. Sa vi gå in å si på dom?» — »Ja, bara vi inte råka ut för frimurara», tötte Swänn. Å så jekk de in å klev åppför e stor trapp.

No de kom ovanfö trappa, stø där en vaktkär ve e dör, för bormästan holl just på å hålla råstova älle va de kalla dä. No Swänn fekk si homen, sae han: »Si du, där ä en ställe, som ha jøt noot spratt å däfför ha de lett ut en i fasta te å fämmas». Då kom han å fråjde, va de velle. Män de fwate homen iggentig, fö de veste, d' ä allri lönt å prata mä stålla, utan jekk ijönom döra å kom in i råstova. Där satt bormästan å annra fina harra; män si dä veste inte Jaan å Swänn, för hadde de vest dä, så hadde de la inte kommet se för å gå in så därа utan ärane. »Nä, allri ha ja då sitt på maken», sa Jaan töst te Swänn. »De sa låas, dä ä tigg. Dän däre stakkan, mena de, ha jøt illa på noot vis. Ja sa ta å slö en klats mä piska, så kanfe de bli rädda å släpp en. D' ä synn åm en, att han sa stå som ett apespel för allihop, åm dä rätt inte ä anna ställa». Å därmä så slø han te en klats, som small varr än en påskasmäll[9]. Män då sulle I sitt på bormästan! Ble han inte så blek, ja möet blekare än fiøle-Johannes dan ätter e lekestova. »Hore ä de däre kära inkomna?» skrek an. »Ha ut dom, de ä ju galna!» Då sae Swänn te Jaan: »Ha du sitt på varr? de trø, vi ä stålleta mä». Så sa Jaan: »Ja sa slö en klats för far i bängken där framme, som grina så illa». Å därmä så klatsade han te mett för bormästans näsa, så bormästan skuttade te varr än Stava-Stina, nor ø somnade i tjörka å slø näsa i bøkabrät[10]. Män då måtte Swänn å Jaan palla se å ut, fö dä kom vaktkära å velle ta dom i kraven å lea ut dom. Jaan bara klatsade mä piska å sa åt dom, att de sulle akta öjja, å iggen enda tøre kämma in te dom, fö de va hunnigen så starka båe två. Å så kom de ner, utan att noon röde dom.

Sen jekk de å tittade på grannlåten i fönstera, som ä så ørimmelia möen i stära. Å så jekk de in i e bø å tjöpte, som mør deras bott dom, anis å pepar å blötfesk å rosiner å fwesken å va dä va alt. Män än hadde de inte jøt ifrå se, fö de fekk lov å gå på abeteket å tjöpa løktevatten åt skräddare-

[8]) husförhören. [9]) när man skjuter efter påskkäringar. [10]) bokbrädet.

Danjel. Å sen velle Swänn ännamås[11] gå på bokloda å tjöpa granna marke å je Lisa, gålbons doter; fö si han jekk liksom å spekelerade lite på hänne. Å sen no de jekk föbi ett fönster mä karamäller, jekk Jaan in å tjöpte nora å så nora pålkagriser[12]. Han sulle la inte va sämmer han än Swänn. En stor karamäll tjöpte han, som hadde e så röli[13] läsnig, dän tägte han å je e å flekkera där hemma. Dä sto mä granna bokstäver: »O hulda, dina ögon blå, de blänka som himmelens stjärnor de små». Sen hadde de inte mer å jöra, utan satte för hästen å tjöde hem.

Fjotten da ätte sen talte de bara åm, no de va i Jönsepig. Å no Swänn inte kunne tia läigger, så friade han te Lisa å sae: »Du sulle la inte vella folja mä me te Jönsepig, Lisa, å tjöpa begåvnig[14]?»

A. J. GUSTAFSSON.

---

7. Klefva-Brita.

Från Öggestorps socken, Tveta härad (Småland).

Om uttalet se vidare hvad som är anmärkt här förut under nr 5.

Åppanför Klevaliera[1] lå för mågga harrans år sen e lita stova mä e kål- å jolpäratäppa ikrigg. Å där bodde e gammel pia, som hette Britta, män fålk kalt a fö dä mästa Kleva-Britta, ättesom ho bodde i Kleva. Ho hadde så mågga enfaldia å tosia begrepp, som gamla pier bruka ha.

Så inbillade ho se, att ho i sia klaggeda[2] konne fått vem ho hadde vellat. Å rätt så gammel ho va — fö si nu va ho ett gått stökke inne på ſutti — trodde ho, att dä inte konne va omöjlit för a å få ett jefte, som va bå rikt å fönämt.

En kwäll sto ho å pratade fö se ſälv, fö dä brukade ho jöra iblann, å då hadde tårpans påjka höt, va ho sae. Ho

---

[11]) ovillkorligen. [12]) ett slags små karameller. [13]) rörande. [14]) fästmö gåfvor.

[1]) Klefva i byn Åkarp, Rogbärga s:n. [2]) klangdagar, unga dagar.

hadde vatt ner i bynn å fått se lite ystemjölk, så hø hadde e bötta full i var näven. Nor ø nu hadde stretat e stunn åppför lia, pustade hø. Å mäan hø då stø å tittade på sia bötter, muttlade[3] hø fö se ſälv, som sakt ä. Å tårparepåjka höde 't, dä de lå innaför en jassgål å åt hallen: »Här ha ja bå möa å gø mjölk, dä blir en stør øst å dän. Män ja trø, ja äter inte åpp østen. Ja sälje dän, så får ja mågga pägga, å fö dom tjöper ja me en tåppe å e höna. Fram på våran så börja höna å varpa: då säljer ja ägga så nä som på ett par kulla, som ja sa lätta bli tjökkliga. Unner venten väkse de, å näste vår varpe de mä; då får ja sälja ryslit mä ägg, så ja tägker, ja kan tjöpa me e kø. Å nor køa kalva, lägger ja på kalva. Å så åm nora år ha ja en tjue trätti granna kør. Män va sa ja ha så mågga i bete? (Funderar.) Sarra tri! dom får ja alt ha i Åkarpa bolhawe[4], fö de få lov å ha bra bete, så bli dä de granneste kør, som fålk nånstig a sitt. Å så kåmmer køggen å far föbi å får si mia kør å frawa, vem d' ä, som ha så granna kor. Fö si han tägke som så: e sånn hustra konne ja behöva te å si åm mia mågge kør. Sa ja ta køggen? (Funderar.) Dä blir alt möe å jöra, män drånnig ä alt domt å inte bli, nor en kan få». Då va Britta så gla, hø tø tak i sia bötter å tände å åppfö lia så besatt. Män hore dä va, började la böttera tjännas tøgga, för rässom ø jekk, sae hø: »Nä tvi skräll, inte passa dä, att e drånnig går å drar på ett par mjölkebötter». Å därmä solade hø böttera nerfö lia, så loka før å, å varenda mjölkaskwätt rann ut.

Män då jøle Britta dä hø agkade på; fö dä va inte nøkk mä, att hø inte konne bli drånnig sen älla få höner å kør: hø fekk inte en juløstaknøtt[5] en gågg.

A. J. GUSTAFSSON.

---

[3]) småpratade. [4]) Bolhage inhägnad äng strax utanför bolen eller gårdsplanen. [5]) en liten julost.

8. En knallhistoria.

Från Nässjö i Tveta härad (Småland).

r i början af ord skorrande (ʀ), i slutet knapt hörbart; eljes tungspets-r, med svagt utpräglade supradentaler; tjockt l som vanligt; o = θ.

Dä va en gågg ett par knalla, sum vagkade ikrigg i böjdera å sålde knallaty å nåla å duka å lärit å sånna sakor, sum de pläe ha. Å så kum de en kwäll te en bonnagår å velle ha loʃi för natta. Män dä sae fålket va rent omöjjelit, för dä va kalås där, å de hadde så farlit mågga människor, kan tägka, sum sulle legga där övor natta. Män knalla de va envetena, sum en vet de pläe va, å te slut så fekk de höra, att dä va ett rum, sum de kunne få legga i. Män dä va just inte så rolit å va där, påsto fålket, för si dä spökade så förskräkkelit i dä rummet. Män ättesum de så jarna velle, så fekk de legga där.

»Vi ä fällan inte rädda för spöke, vi», sae dän ene. Män dä va alt lite könstit ändå å komma in i dän däre kammarn. Å nor de kum in där, så hördes dä likksum ett sus i lufta, å då tökte de, att dä va alt dä bästa te å be aftenbönera. Män dä va just iggen utå dum, sum kunne nora sånna, män te slut så började dän ene: »Gu sum havor barnen tjär», å så kunne han ett par bud utå senare tavvla i katjesa. Män dä därа suset, dä kum därutå, att de nöttjade dänne kammarn te kanto'r[1]; å de hadde på e hölla, sum va övor sägga, stält åpp ett dejjatroj, sum sto å jäste, så dä sto harlia te. Å rätt sum dä va, så jäste dä övor, å en stor dejjaklemp slo rakt mett i syna på dän ene. »Nu, tjära bror», skrek an te i förskräkkelsa å for åpp, »får du alt läsa bättor bönor, för dä va en svartor jävel, sum satt där åppe på hölla å ʃet me rakt i syna». Å sen de på döra — å hore dä sen jekk, sa ja tale åm en aen gågg.

A. Ramm.

[1]) spis- eller handkammare.

9. Sven Olof ock liten Karin.

Från Nässjö i Tveta härad (Småland).

Meddelad af hemmansägaren E. PETTERSSON i Fagertofta (vid festen föredragen af A. RAMM ock H. N. LUNDIN). Jfr med hänsyn till uttalet hvad vid nr 8 är anmärkt.

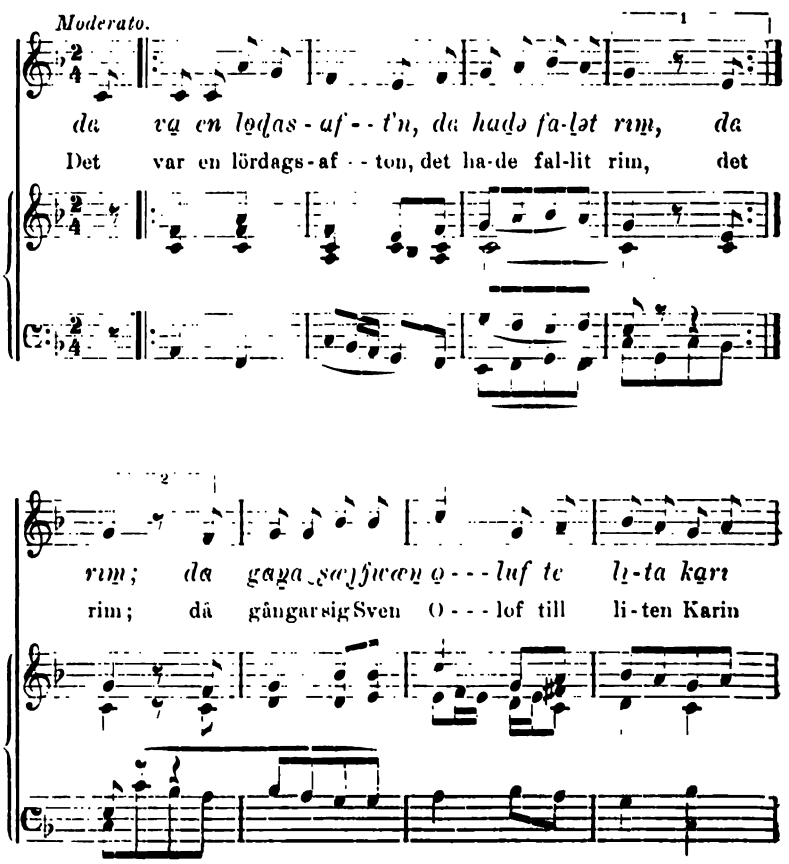

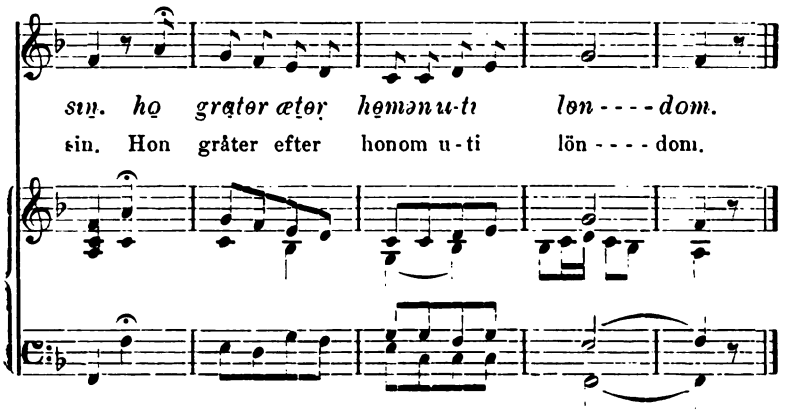

2. Han klappar uppå döra mä sia figgra små:
»Sti åpp, du lita Kari, dra rejjelen ifrå!»

3. »Ja har la inte möte mä noon utsatt,
äjj hällor står ja åpp å drar rejjeln frå i natt».

4. Han klappar uppå döra alt mä si kålla hann:
»Sti åpp, du lita Kari, dä ä din fästeman!»

5. »Ja, ä dä du, Swänn Oluf, min hulde fästeman,
så står ja jenast åpp å tar däjj uti mi hann».

6. Sen sov de te samman mä glädje å mä tröst,
å Kari ho trökkor dän döe te sett bröst.

7. »Sti åpp, du lita Kari, ta klär uppå de,
sen kan du jöra sällskap ett stökke ut mä me».

8. Å när sum de kum ett stökke utåm byn,
så satt där två äggla i hemlens klara ſy.

9. »Ja havor iggen ti te å tala mer mä de,
för hemmelens kläkkor de klämta ättor me».

10. Å Kari ho gåggar säjj te lelle Olufs grav,
där settor ho å gråtor, te däss ho somnar av.
Ho gråtor allri mera ättor homen.

A. Ramm.

10. Beväringsvisa från Ränneslätt (1879—80).

Uppt. fr. Nässjö s:n, Tveta härad (Småland).

Om uttalet se här förut vid nr 8. Märk *tąŋa* tärna o. d.

Tempo di marcia.

Uppt. af A. Ramm.

Solo.

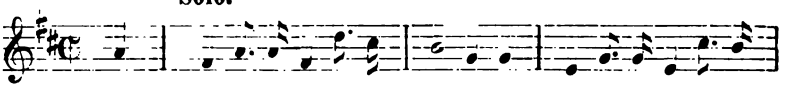

En jä-ga-re jekk säjj å ja-ga, En jä-ga-re jekk säjj å

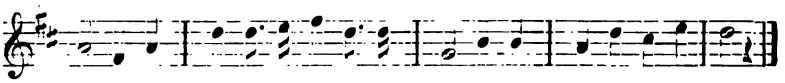

ja-ga, En jä-ga-re jekk säjj å ja-ga alt i en lunn så grön.

Kör.

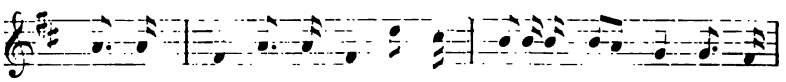

Jäŋkums du, jäŋkums ja, jäŋkums håpp falle ralla-la, jäŋkums

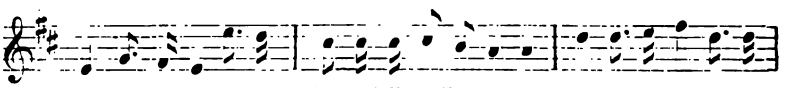

du, jäŋkums ja, jäŋkums håpp falle-ralla-la. En jä-ga-re jekk säjj å

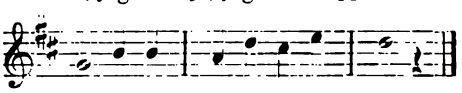

ja-ga alt i en lunn så grön.

2. Då mötor han uppå väjjen
e flekka sum va ʃön.

3. »Vart hän, vart hän, ʃöna tarna
å så du stölta mö?»

4. »Jo, ja ska gå hem te min fador,
sum bor i lunnen grön».

5. »Å va ska du jöra hos din fador,
sum bor i lunnen grön?»

6. »Jo, där ska ja rossera plåkka
å binna kransar å».

7. »Å va ska du jöra mä de kransa,
nor du dum bunnet har?»

8. »Jo dum ska ja hava te en prydnad
alt på min bröllupsda».

9. Då tagor han å sett figgor
en rigg utå gull så ſön:

10. »Ta dän, ta dän, ſöna tarna,
å bli mi fästermö!»

11. »Näjj, en aen äjjor mett jarta,
ja svikor allri dän.»

12. »Jaså, äjjor en aen dett jarta,
så svik då allri dän!»

11. Smörhulta-Sven.

Från Femsjö socken, Västbo härad (Småland).

Endast vanligt *l* ock skorr. **r** (*ʌ*), som mellertid i slutet af ord ock före **t, d, l, n** höres föga eller intet; **a** för äldre **ei**, rspr. **e** = *a*; **au** = *au*; **o** = *θ*.

Fö maugga harrans år tebaka — ja häusa[1] inte nu i snappet nor, män dä va la på dan tian, da jigge mä lämmaböjser[2] — so levde 'n, sum da kallade Smöralta-Swänn. Han va, ätte wa da si, en rekti härlek[3] å hadde 'n so laier trut, s' att dä va lia umöjjelit å kunna karpa ner en[4], sum d' ä umöjjelit å sprigga fatt i en katt, nor an ha fått fatt i en korvabit. Män dä va inte nåkk mä dä, att an hadde en laier trut å kunne prata i alla vär, han va åsso so illmari å jore so maugga spravatt[5], de laia bästet, so dä ä 'n skam å tala um et.

Far hansa hatte Lasse å däffö so velle han, att folk sulle kalla hommen Swänn Larsun. Män tras[6] an fekk hata annat än

[1]) minnes [icke nu i hasten. [2]) byxor med »läm» framtill. [3]) harlekin. [4]) bringa honom till tystnad. [5]) spratt. [6]) tror ni.

Smöralta-Swänn? — å dä va då ett passelit näm ont en, fö han tjöpte kalvſinn å smör å tjore te Skoune mä. Å manen I inte, han hadde vatt änna ner i Lunn å slaes mä studenterna! Män då hadde han fått bo[7] ätte se, fö da vore pou å slou ijäl en mä kalvſinnen; å däffö va han so urimmelia iller på alla skouniga å studenter. Ja, han lae ou sin salihetsai på, att han nåkk sulle bøta skounigana.

Däffö an gaugg, nor an tjore te Skoune ijänn, dä va la so där ve messummarstian, so tø han en stør ſära mä se å lae i vauggen å knekade ou ner imøt Lunn. Å nor an va kammen där ner imøt, so sulle han bata, å so tø han app ſäran å jekk te en kørnaker å skar ou en farli høp kørn å lot sen ſäran bli leggane, te han sulle kamma tebaka.

Män so velle dä se inte bätter, än nor an va väl kammen unnan, so kammer skounigabønnen, sum rädd um akern å totte, att kørnet väjste so doulit på dän ane ännen, kan la veta. Å sum han stø å grunnade ätte, wa dä kunne va fö illty, sum födärva hans kørn, so fekk an sa ſäran, å manen I inte, han bla so bleker i synen sum Swänn i Ölvanäs[8] bla, nor an va på kalas å brot ou ſean[9] i grötafatet; fö se, han hadde allri sen an bla född te väran, satt an ſära. Å han te å skrika, fö se han trødde dä va skam, sum lou å out app hans kørn; å bønnen spraugg, sum en hadde tänt all[10] på 'n uggkåst å slägt ätt en. Å nor an kum hamm, so toustade[11] han sum Lagers Kalle[12], nor an ha ſugget en laugg salm; so hadde han tatt i. Å han i röa rappet in te gourbøana[13] Nekklas, Petter å Truls, å talte um, att skam lou i hans kørnaker å out app kørnet, å ba, att da sulle följa mä 'n å tjöra ou en. Å da folde mä 'n å tøe lässestägger[14] å grötaträ å alla möjjelia tehögge; fö se da sulle tjöra ou skam, kan la veta.

Män nor da kumme bort imøt akern, so tøre inte skounigabønnen, sum rädd um en, gou fore lägger. Män Nekklas, sum va møi ou se, sae:

— Ni san inte va bärnselia[15], kära smou, ja sa gou fore.

Å han jekk fore å da ätte. Män nor an fekk sa ſäran, so bla han sum an sulle ſälats[16] å stante, å da annre stante;

[7]) bud. [8]) Ulfvanäs. [9]) skeden. [10]) eld. [11]) pustade. [12]) Karl Lager, kantor i församlingen. [13]) grannarna. [14]) lassstänger. [15]) rädda. [16]) svimma.

å Nekklas grunnade, å Petter grunnade, å Truls grunnade, å skounigabønnen, sum rådd um akern, grunnade, å all i hop so grunnade da, wa dä kunne va fö ett skamsty. Å so sae skounigabønnen:

— Nekklas, slou te 't mä lässestauggan!

— Bevass fö skam! sae Nekklas; hor sa vi jöra?

— La uss ſugga en salm, sae Truls, sum va dän kwekktägtaste.

— La uss dä, sae da annre; ſugg du en värs, Truls!

— Sa ja ſugga: Gu mäd en nötorti spis? fräude Truls, fö se han kunne iggen aan, kan la veta.

— Nä, d' ä fö doulit, dä tar inte, sae Nekklas. Ja sa ſugga hunnratjufira; å nor ja ſugger sum alla bäst, so sa du slou te skamstyet mä lässestauggan.

Å dä totte[15] da annre va bra sawt[16]. Å Nekklas to app salmevärsen »Vour Gud ä uss en väldi borj», å Truls to lässestauggan å drämde[17] te ſäran. Å ve dä han slo te, so small dä värr än en hadde slaet ou hornan[18] på en hare. Män dä va so uhällit[19], so han råkte ſäran på dän ane kanten, so hon hoppade höjt i väret. Å ve dä so släpte han stauggan å skrek:

— Nu four an la va so väldi han vell, fö nu so sprigger la ja.

Å han te å sprigga, å Nekklas sprauggg, å Petter sprauggg, å skounigabønnen, sum rådd um akern, sprauggg; å alla sprugge da å skreke, å dä kan en då je se dän nolike[20] pou, att ha da inte ränt imot, so sprigga da där än i dänna da.

Män Smöralta-Swänn han kumm haler[21] ijänn te baka å talte um sitt spravatt. Å vekan ätte so tjore han ner te Lunn ijänn å sulle korva ner[22] studenterna. Män hor dä jekk för en dän gauggen, d' ä dä la iggen sum vat; fö dä velle han allri tala um. Dä va la inte so gott för en å je se i hop mä da, sum ha goutt i stödjer[23], kan en la tro.

M. A. ELMBLADH.

---

15) tykte. 16) sagdt. 17) slog. 18) hornen. 19) olyckligt. 20) den onde. 21) hel. 22) slå ned. 23) studier.

12. Nämdemannen i Gastingsbo.

Från Femsjö socken, Västbo härad (Småland).

Om uttalet se vid föregående stycke.

Dä ä så här i väran[1], att dän sum bara ha da styvrana, han blir bu horder[2] å vorder, ja han kan ta se fram i wekken vinn sum hälst; dä kan en sa på Nesse i Gastigsbo, sum ä bleen nämdaman ijänn, å ändå ä ſu raser dummare än ett hölass. Män se han ä so riker sum vannet ä jypt, å d' ä då inte besönnelit, fö han ä ou dä därа Sparvatyet[3], sum ha vatt nonna snoulåska[4] i alla värsens tier. Hans far va då so snoul, so han nändes knapt å eta, möät menner unde han annra jöra 't. Hans folk fekk ſwälta, so öjnan kunne falla u höserna[5], å nor an jekk, so rektit skrek d' ätte 'n, so snoul va han. Män rik ä Nesse, fö han ha alla da gamle grugkerna[6] å fekk maugga pägga mä sin kona. Hon va då, föståss, bu rik å va ou höggelit folk, fö far hännas hadde vatt tjörkevär; å dä va nästan lite på härsk[7] hoss en. Han tjore[8] te tjörkan å va dän ende i såkknan, sum hadde rå te å ha häst. Se Nesse han friade te hans dötter, å tjörkevären totte[9] dä va en vakker vornad[10] där i Gastigsbo, so han fekk na. Fö hon jore sum da jort i alla värsens tier, hon to skam fö päggana, vat ja.

Älla so friade han på maugga ställe forut, å fekk korjen. Ja mens, da talte um, att an friade te dan hära Tyskens i Braiare[11]. Å dan här Tysken va i Gastigsbo å sulle besa se å totte möät bra um vornaden. Män nor so gräbban kamm dit, so totte hon bra um alt so när sum pajken: dän totte hon va ſabbeter[12], fö nor on sulle gå hamm, so fulde han na en hal fjärigsväjj å sae int ett enda or, fö 'n da sulle ſeljas. Då sae han: Å dä din rana allvara, att du vell ha me älla hor? Å dä totte hon va fö skralt frieri. Män dän sum bara ha da styvrana, han blir bu horder å vorder, fö han fekk, sum sawt ä, dan hära

[1]) världen. [2]) hörd [ock vördad. [3]) afkomlingarna af en soldat vid namn Sparf. [4]) eg. snålaskar, snålvargar. [5]) skallarna. [6]) hopsparade ock gömda penningar eller saker. [7]) på herskapsvis. [8]) körde. [9]) tykte. [10]) vurnad, lägenhet. [11]) Breared (socken). [12]) drumlig.

tjörkeväradöttern, å hon va liaso go hon. Å nu ä han bleen valder te nämdaman, sum i horden[13]. Å snoul ä han sum dän grou[14]. Sina pägga jömmer an so väl i biråt; fö han ä so rädder fö tjyva, so hör an et knäppa i väggan, so tror an, d' ä non sum vell ſäla hans pägga. I hin vintern bla han rädder, sa ja si. Dä va um nattan, å rätt sum han lou å sov, so fall loet ner i klåkkan; å dä small bra, kan en veta. Han app å fekk fatt i besmalen[15] å sulle slå ijäl tjyven å sprauggg ijönom alla rummen. Män inte hitte han non tjyv. Nor an då kamm ner ifrou loftet, so fekk an då sa, att klåkkan va stant å att loet va nerfallet. A då funnade han se[16], att dä va dä, sum va tjyven. Å ja sa si, att han bla gla, Nesse, att d' inte va non rekti tjyv; fö han hadde so maugga pägga, kan en la veta.

Män d' ä inte nåkk mä att an ä ſabbeter å dummer, han ä åsso höjjfäri, dä fäet. Nor an va bleen nämdaman, hadde han konena[17] te å raia in färstekammarn[18] te kantor[19]. Da sulle spika app julärk[20] på väggana å hägga app juladuka i taket å sätta ett stort bor mett på golvet. På boret lae han papper å fliskaft[21] å ett bläkkhus, fö han velle ha se ett kantor sum va rektit på härsk, kan en la veta. Sou han non kamma te se å han inte va på kantoret, so ba han konena si[22]: Han setter på kantoret — å so sprauggg han diat. Ja, där sulle han setta iblann, nor an out å dä sulle va rektit på härsk. An gauggg kamm hinstu-Pälle, ni vat, hamm te 'n å fräude[23] ätte Nesse. Han ä på kantoret å spisa, sae hans kona, fö hon sulle kärpa på härsk. Velle du be en kamma ut te me, sae hinstu-Pälle. Sa ja be nämdamannen kamma ut? sae hon. Ja, jör dä, sae hinstu-Pälle. Å Nesse kamm å pellade[24] tännerna mä en ſwalspeta[25]. Å so sae han: Ja har spisat årrstek, sae han, å so pellade han tännerna, liasum fö å la sa, att an satt tjyt i dum. Män Pälle — fö han ä då allti so fösmäeli — sae: Dä sar ja, fö årren måtte ha jort på västen. Nesse hadde, kan en la veta, sutet å ätet gröt å so spelt en kladd. Ja, dän gauggen bla Nesse skammane, ska ja si. Män

[13]) hörden. [14]) den gråe, den onde. [15]) besman. [16]) kom han underfund med. [17]) hustrun. [18]) rummet upptill förstugan. [19]) kontor. [20]) julark, kopparstick som vid julen bruka fästas på väggarna. [21]) pennskaft. [22]) säga. [23]) frågade. [24]) petade. [25]) svafvelsticka.

hinstu-Pälle han grinade, fö han kunne inte bli iller[26] på Nesse, fö dä han judde[27], utan han tägte sum sou: Han jøre 't i sin dumhat.

M. A. ELMBLADH.

---

13. Från en marknad vid Hultet.

Från Kalfsviks socken, Kinnevalds härad (Småland).

Blott skorr. *ʀ* (vokaliseradt nästan = *ǫ* l. *ą*, det senare efter **ä** tecknadt **a**, eljest **ä**) ock vanligt *l*, ʃ = *ʃ*, **tjw** = *ʃw*; **e** i rotstafvelsen för sv. **ä** vanl. = *a*; **o** = *ø*; **å** = *ą* ock *o*; **ei** = *ai*, **au** = *au*.

Anders. Gω da, Swenn!

Sven. Gω da ijåin[1]!

Anders. Takk fo de sista!

Sven. Takk fo de!

Anders. Huot[2] stauo de te?

Sven. Å jω, gualåv fo helsena!

Anders. Jaa, de ä de fonemsta.

Sven. Haä du sitt Masse pau Tseigganes[3] häa? Han sulle va här i da mä sina kwie[4].

Anders. Jaa, ja sau an i jaugs, bå håmen å hansa tsärig. Di hadde aukt hit, sae di, å kwiena hadde di lett[5] heon låjja[6]. Sulle du kanse spekkelera pau na?

Sven. Jaa, nåkk måinte ja de, fo de ä åitt döjdit[7] å grant kriatuo.

Anders. Jaa, de ωlika[8] ja inte. Men kåmm du nu, Swenn, så gaunn vi å tann uss åin syp så leigge, tess Masse kåmmo!

Sven. Jaa, du kan inte bätto se[9], fo nu sulle de nåkk smauka bra å fau se åin syp ella tjwau, men si ja haä mina tsärig å tråi grebbo mä me, å ja fau väl inte gau ifrau dum.

Anders. Va haä du dum?

Sven. Di stau vest däa nere ve vejakanten. Nee si; nu kåmma di te uss!

---

[26]) ond. [27]) ljög.

[1]) igen. [2]) hurvuret, huru. [3]) Skägganäs. [4]) kviga. [5]) låtit [heren, gossen. [6]) leda. [7]) dygdigt. [8]) betviflar. [9]) säga.

Anders. De va rolit de, fo de ä luggesigg[10] ja sau dum. Goda, Kattriga! Häa stoen[11] Swenn å ja å tittaden ette eo. Di smau piono[12] ha fautt följa mä, si[13] ja, Britta å Kajsa å Lisa, go da, go da! De va ju redit rolit, att ni kummen hit åin hauggavännig[14], fo Swenn å ja sullen likksum talas ve lite um åin afäad å så ta uss åin syp; å sigg sunn vi väl låita åpp nået te eo mä å dekono.

Katarina. Takk, sa du ha, Annos, du ä alldåiles fo govelen[15]; men sypen ni, kara, så sunn dekono å ja låita åpp lite paubet[16] te eo.

Anders. Skaul, Swenn!

Sven. Takk sa du ha, Annos! Skaul ijåin!

Anders. Haull te goe!

Sven. Takk å hedo! De va redi vara, de tsende ja. Men, moo, haä du inte lite paubet å visa[17] Annos?

Katarina. Joo men, ja haä väl de, Swenn. Si däa, Annos, haull te goe! Krigglono ä fwaäta[18], men vi visen, va vi hann.

Anders. Tsära jäatans goa! De ä ju alldåiles fo möe å redi hasskapsmat endau. Men nu fau kwennfälken låv å ha äin tauo[19] mä.

Katarina. Nee, du sa inte ta frau de så möe, Annos. A sigg så ä de nåkk fo stat[20] fo uss, sum inte änn vana ve tökkena däana meklamänto[21].

Anders. Å ne, de ä inte faälit, fo de jöo gått, vaä de kämmo. Si sau däana, de va snelt, att ni hullen te goe. Nu tann vi uss åin syp te, Swenn!

Sven. Jaa, takk sa du ha! Ja neka allri te nået gått. Men de ä skamlit å allri kunna visa nået ijåin.

Anders. Se inte de, fo de haä du joot mönna edelia gauggo. Skaul, Swenn!

Sven. Takk fo de! Skaul, Annos!

Anders. Haull te goe!

Sven. Men nu sa du, moo, je uss lite vetta[22] paubet te. Sigg gaunn vi åpp pau maken[23] ijåin, Annos å ja, å lawen i aänig[24] vaura afäado[25]. Va så go, Annos!

---

[10]) längesen. [11]) stodo. [12]) pigorna, flickorna. [13]) ser. [14]) handvändning. [15]) godvillig, frikostig. [16]) tilltugg. [17]) bjuda. [18]) svarta. [19]) tår. [20]) starkt. [21]) eg. medikamenter. [22]) smula, grand. [23]) marknaden. [24]) i ordning. [25]) affärer.

Anders. Takk sa du ha, takk, takk! Nu ä ja belauten å bäaja me fo håile dan, ess de vue sau. (Ser sig omkring). Men si du, Swenn, häa stauo ju Masse mä sina kwie.

Sven. Ja gu, tro 'ke ja de! Go da, Maugnis!

Magnus. Go da ijåin!

Sven. Takk fo de sista!

Magnus. Takk fo de!

Sven. Haä du sault kwiena en?

Magnus. Nee, ja haä väl inte de, fäst ja haä hatt mönna spekkelanto. Men di ha inte vellat je me, va ja vell ha å va hugg ä väa.

Sven. Sa du ta tjwau hunnra, Maugnis, så fau de bli däave, fo ja stauo ve de bå, sum ja ga de här um daen.

Magnus. Nee, du kan jäana leigga dit åina femme te, så fau de gau; fo ja vell inte va oliko[26], å krihaurio[27] haä ja allri vatt.

Anders. Jaa, nu tökke ja, sum skam å seanes ella allri leiggo me i afäado, sum ja inte haä mä å jöra — nu tökke ja, sum sakt va, att ni kunnen jäana klövvja[28] femmena mett i tu å slå dit, å sigg sa ja bestau migg siste dråpe te likktsöp[29].

Magnus. Jaa, de fostauss de....

Sven. De fostauss väl, men.....

Magnus. Å ja, de fau gau.

Sven. Ja gu, ja de vaugga[30]! Leigg te dau!

Magnus. Däa haä du migg neve!

Sven. Å här ä migg!

Anders. Å här ä migg te å ſwelja[31] co aut å te å bevettna afäaden.

Magnus. Heo[32]! Jaan! Kåmm å läjj kwiena te guffa[33] Swenns vaugg[34] däa nere i hawen[35] ve vejakanten, du våit! Bigg na väl, så hugg inte slito se frau an, fo nu ä hugg hansas.

Janne. Jaa, de sa ja jöra; men va fe[36] ni fo Rödda, faä?

Magnus. Tjwau hunnra å femtan dalo. Swygga[37] de nu bara, så fau du va mä um likktsöpet!

Janne. Jaa, nåkk sa ja låjja kwiena dit hugg sa va, men sigg gauo ja te Stina å bry me inte um likktsöpskalaset.

---

[26]) obillig. [27]) omedgörlig. [28]) klyfva. [29]) köpskål. [30]) **våndar**, bryr mig om. [31]) skilja. [32]) here, gosse. [33]) gudfar. [34]) vagn. [35]) hagen. [36]) fick [ni för Röda (kvigans namn), far]. [37]) **skynda**.

Magnus. Måina du Pella deke i Kalshawa[38]?

Janne. Ja vest måina ja de, Stina, ja våit. Hugg å ja, vi sunn ju va likksum lite sams; å vi sunn nu talas ve lite måjjo[39] um vaur afäad.

Magnus. Jaa sau! Ajös mä de dau så leigge! Gau bara inte å syp de fullo å slauss, fo de kan va faälit nåkk.

Janne. Ne men! Ja har anet å teigka pau å ta me fåre. Ajös mä eo, faä! (För sig själf:) Jaa, nu fosakade ja likktsöpet bara fo Stines ſöll. Men ess en folora i åin änne, så vinnor en i åin anen. Men bara ja figge råjje pau na nu endau! Ja sa nu jöra mett ärane fåst, å sigg sa ja nåkk fau tak i mina deke, ess ja dau sa låita håile maken ijömen.

(Han möter Stina.)

Stina. Jaan! Va ä de, du gaur å muttla fo de ſelvo um?

Janne. Å jestanes me, så tro 'ke ja, du ä häa, Stina lella! Ja je å likksum teigte pau de nu, sa ja se de mä. Men va va de, du frejde[40] me? Ja tötte, du sae nået.

Stina. Jaa, ja sae väl de — ja frejde de, va de va, du je å sae fo de ſelvo.

Janne. Jaa sau. Jo, ja sulle låjja ne denna häana kwiena te vauggen däa baäte. Sigg rauo ja me ſelvo fo daen. Men ho leigge haä du stautt häa å ventat pau me?

Stina. Å jo, ja har vatt häa åitt bra båite å gossmat me umkrigg[41] änna tess nu, no du entelien kumm.

(Janne går ock binder kvigan).

Janne. Si sau däana! Nu haä ja bunnet kwiena, å nu gaunn vi åpp pau maken å sinn pau sakono. Vell du kanse, vi sunn gau å tsöpa nået te vauot bo, mäan de ä gått pris? Fo de blio väll snaät, vi sunn te å jefta uss, å dau ä de gått å ha nået i aänig. Ja haä sakt te faä, att ja inte vell gau däa hemma leiggo, utan bli migg ejen, å ja spekkelera just pau å tsöpa me åin gaurabit, å däafore tökke ja, att de vue så gått å lawa se i aänig fåst sum sist.

Stina. Jaa, vest vue de de, de tökke migg faä mä. Han sae, att vi faunn jefta uss så foot vi vellen. Men si du, Jaan, håkket aätit[42] juo di ha däa baäte! Ä de åin bjöon ella åitt lejen? de si ut sum åin låjjo gris. Si du, huot de stauo pau

[38]) Kalfshaga. [39]) mera. [40]) frågade. [41]) sett mig omkring. [42]) besynnerligt (eg. artigt).

tjwau båin å haullor åin stœo stake imellen klœono! Kumejanten bara staur å grina aut at.

Janne. Jaa, de va åitt låitt kriatuo, åitt tökket låitt juo haä ja då allri sitt fåo. Men kåmm nu, Stina, så gaunn vi åpp te bœono, ella vell du drekka bio ella nået anet tökket däana, så gaunn vi å jöon de fåst.

Stina. Du kan inte bätto se, fo nåkk sulle de smauka gått å fau nået tökket däana fint drekka.

Janne. Kåmm nu dau, så gaunn vi å tann uss nånna glas vaä i bœena pau hyonet[43]. (Till utskänkaren:) Je uss tjwau pœtello[44] bio ella va de håite sum an seljo! (Får det. Till Stina:) Skaul, Stina!

Stina. Skaul, Jaan! De va gått å de tsens, vaä de kåmmo.

Janne. Ja gu, jöo de sau! Tya[45] du mä åitt glas te, Stina?

Stina. Ja våit inte de, men nåkk sulle ja väl inte råjja[46] de möe, våit ja. Men höo du, Jaan, si ja rätt, så ä de ju byuggdumen, sum dansa däa nere pau slättena ve skujakanten. Höo du inte beljaspelet[47]? Sunn vi gau dit, Jaan, å ta uss åin ſweigg? Vi hann inte dansat i hœpa må 'n[48] tråjj ella fira gauggo, sigg vi blåjjen åvoråins, så nåkk sulle de va nytelit[49] å fau ſweigga pau åin gaugg te, mäan vi höon te uggdummen.

Janne. Ja gu, ja de vaugga! Ja vell jäana dansa å mä de sa ja håppa, så måset[50] å daummet flyo. Men ä du seko pau, att de ä vaura tsenniga[51], sum dansa däa?

Stina. Ja mätte väl de si! De ä ju Kalsigaherana[52] å Kalshawagrebbono å Klekknigadekono[53] mä, si ja; å höo du inte, håkken dåktio speleman di ha? Kämm nu bara, så gaunn vi dit å dansen så bra sum nåen anen! (De komma fram till dansplatsen.) Si sau ja, ä du fäadio nu, Jaan?

Janne. Ä väl de, Stina lella! (De börja dansa ock sjunga:)

Haä du vatt i stan i da, fa la la o. s. v.

(Vals.)

Si sau däana, nu hann vi valsat uss väama. Men vi sunn väl ha åina pålke mä, fä 'n vi gaunn hän. Spel åpp åina pålke, Pelle! Fo ja våit, att du kan. Si sau ja.

(En polka spelas ock de dansa.)

---

43) hörnet. 44) buteljer. 45) orkar. 46) känna. 47) dragharmonikan. 48) mer än. 49) trefligt. 50) mossan [ock dammet. 51) **känningar,** bekanta. 52) Kalfsvikspojkarna. 53) flickorna från Kläcklinge.

Jaa, nu änn vi ſwetta beigge tjwau, å nu tro ja rätt, att vi gaunn åpp pau maken ijåin å uträtten vaura afäado. Å no vi de hann joot, så ä daen fobi, ä dau sunn vi auka i hop pau håimvejen.

N. M. O. SJÖSTRAND.

---

14. Huru en Urshultsbonde lånte hus i Skåne.

Från Urshults socken, Kinnevalds härad (Småland).

Blott skorr. *r* ock vanl. *l*; *ʃ* ock *ʃʂ*. **e** i rotstafvelse för sv. **ä** vanl. = *a*. **o** = *o*, **å** = *ɑ* ock *o*; **a** ell. **ä** för **r** = *ą*, *ą*. I allmänhet långt *a*, *u*, kort *a*, *u* som i rspr., i tväljud *au*. Märk *rajtit* riktigt; *dæiŋdə* dängde, *bæigə* bagge, *tæiŋtə* tänkte, samt *lait* lätt, *aiŋən* änden, *traistuba* trädstubbar; *nɑ* när, *slɑ* slå, *lɑŋt* långt, *sprɑŋg* sprang (med ett ljud mellan **å** ock **a**); *ug* ung, *bugə* bonde med europ. *u* (fr. **ou**); *uosult* Urshult. Jfr språkprofvet *Sv. landsm.* I, s. 745 f.

Åin Uosultabugge, såm va ute pau färaveja ner aut Skaune, va inte mänska te å fau launa hus åin kwäll, såm vanlit a pau de båotet[1]. Han jekk stue frau stue, men vaä han kumm, så viste dåi håmmen te hinastuena[2].

Så na han kumm te den siste gauon i byen, så måinte han: Ja, nu gauo ja dau inte läiggo, raitt va dåi sä. -- Å så jekk han igg i stuena å fräjde ätte å fau launa hus. Å dåi nekade fostaus. Men han lots såm han inte fosto se pau de, utan han saa:

— Ja, takk skunn I ha, gätt fålk; de va rejtit dåktit au eo. Ja ha gautt um håile byen å inte fautt bli nåen stäss. Ja dau så fau ja väl sätt igg hästen, våit ja.

Å så lawade han se te å gau ut, å joo så mä. Å skaunebuggen han snölad[3] ätte, å så foot Uosultabuggen spände frau, så skulle skaunebuggen bevass väl sätta får ijåin. Men han kumm iggen stäss, fo han hadde knaft vreet se um, fo 'n

---

[1]) i de trakterna. [2]) till granustugan. [3]) stultade, traskade.

Uosultabuggen hadde hästen ut au skakklana. Å så na Uosultabuggen sau, va hin hadde täigt å ta se te, så saa han:

— Ja, takk skunn i ha, guffan lille! Ni behöven vest inte å jälpa me, fo ja tya[4] väl jöra 't ſälvo.

Å skaunebuggen han blåi inte te råiss å sä nån tigg, utan blåi baä aäjo[5]. Å så na Uosultabuggen hadde tatt i grimmeskawtet å skulle läjja igg hästen i stallen, så to skaunebuggen i rumpena pau hästen å dro, så bra han nånstig tydde. Så saa Uosultabuggen:

— De va kånstit, bruken I å ta i däa, na ni skunn låjja? Vi tann allti i häa framme.

Å Uosultabuggen han latt åpp stalldöona å låidd igg hästen å bann håmmen. Å hin han sto däa ute så snåen[6] å råiv se bak öonen me bägge hänno.

Å Uosultabuggen han jekk ut au stallen, å skaunebuggen han jekk igg i stuena, å Uosultabuggen han fålde mä å satte se däa pau såffäiggen[7]. Å allihop så glodde dåi så hiskelit läitt pau håmmen.

Å så va de nataradais[8], så dåi hadde satt fram mat pau boot. Å allihop jigge fram å satte se te å skulle aita. Å Uosultabuggen han satte se fram mä, likka väl de va vest iggen mänske såm ba au. Å na dåi saue, att dåi inte sluppe håmmen däa hällo, så måinte dau tjärigena, att hugg skulle rejtit fotråita håmmen. Hugg to åin stoo smöoklump å laa i grötafatet ve sigg gubbes vann[9]. A na Uosultabuggen sau de, så saa han:

— I vaura böjd däa fins de kara så staäka, så dåi tya väigg åpp å ne pau åitt hus likka läitt såm ja vrio detta grötafatet.

Å me de samma to han å vråi de råintan ikrigg, så han fekk smöot ve sigg vann. Å dåi blee så rädda, så dåi velle golautas[10] me håmmen. Å han fekk vest bå smöot å gröten, um han velle. Å dåi bråidde[11] te håmmen, så han fekk legga däa mä, å de pau fålkavis endau.

K. LINDSTÉN.

[4]) orkar, kan. [5]) arg. [6]) snopen. [7]) soffändan. [8]) kvällsvardsdags. [9]) kant. [10]) ställa sig väl, vara vänner. [11]) bäddade.

15. En skåning i Urshult.

Från Urshults socken, Kinnevalds härad (Småland).

Om uttalet se under nr 14.

De va åin skaunig, såm brukt å slass möät bå pau akſønor å makna, å han tötte han va åin rejtio bjässe. Å så hadde han höot talas um Uosulta knivahera[1], håddana kusa[2] dåi vue. Å så måinte han, att dåi skulle fau vär au[3] åin knivahere, såm va åitt strau vassare, måinte han.

Han fräjde se vejen te Uosult. Å så na han hadde kåmmet åitt stökke vej iggaut såkknena, så mötte han åin Uosultabø, såm han hadde blett bekanto mä pau åin maken. Å så måinte han, han skulle rejtit fotråita håmmen. Han fräjd an ätte å fau tala ve nåna Uosulta knivahera. Å hin, han tjände denne häa skaunigen å brydde se inte um å bjönn åpp nåt krakil mä an, utan han velle baä skåjja mä an.

— Jø, de ska ja sä de, häa båote sau ja nåna stökkna ve åin äiggalaeknut. Baä gå dit å bösta[4] pau knuten lite vettanes[5], så fau du tala ve dum.

Å han jekk dit å bjönt å sla så hiskelit me åin stake. Å iggan han veste øot au, så kumm där ut åin håilo ſwäam vespo, såm sløe ne pau an å bjönt å stekka håmmen så faslit så. Å han te å håjj å skrika, å fekk bäigge hänno fo öjnen å au[6] å spragg, så foot han nänstigg tydde[7], å stypte um ståin å träistubba. A han humrade um åin ståin å slø kull å slø se i skallen, så de bløade. Å så kumme vespono ijåin. Å han fe låv å åpp ijåin å sprigga, å däigde au åitt lagt stökke, såddano han va. Å så na han trødde han hadde sluppet dum, så stante han å lyddes, um han höode au nåntigg. Så na han inte de jøo, så tø han hännono frau öjnen. Å så tjände han, ho hiskelit ugt de jøo, däa vespono hadde stukket an, å hå de vaäk[8], där an hadde slaat se. Å så töokade han au bløen me hännono å tittade pau dum. Å så saa han fo se jälvo:

— Å jesusana me, så tøset de tø!

[1]) Here = gosse, dräng. [2]) bjässar. [3]) få väder af, lära känna. [4]) då, banka. [5]) en smula. [6]) åstad. [7]) orkade. [8]) värkte.

Å så glodde han pau vejen. Å så fekk han såi nåt ſwaät krypa däa. Å så va de baä åin tωobäigge[9], såm han trωdde va åina vespe, så han saa:

— Ja sau, kanse du trω, ja tjänne de int ijåin, fast du ha bytt um tröjjo!

K. LINDSTÉN.

---

16. Klasagubbe.

Från Urshults socken, Kinnevalds härad (Småland).

Om uttalet se under nr 14.

Jω si laint neo däa i söra Uosult, nära däa Blekig taä ve, a de åin ſö, såm heto Mien, å däa va får i tien åitt slått, såm trållen raudd um. Men så ſugte[1] de, alla bäst de va, na trållen velle flötta ne iggunne, å så blåi Mie i stället. Sönnen läiggo se fåo jul, nästans ho lite de frys pau; men ätte jul ska de bli åina allvasamma sefframässeknute[2], um Mie ska fau au se å je mä se.

Na trållslåttet drall ne[3] å Mie ståi åpp, så velle Klasagubbe ändau ha åin åppgaugg aut väat[4], å så stω Klasahall[5] kwaä så dano han va. De fins må 'n[6] hunnra negaugga, men fosök å rauk åpp ijåin, si de a lite värre. Ja haä höot talas um åin såm vauade se ne däa, å han träffade gubben. Han sat däa ve åitt selvobωo å räkknade gullpäiggo. Gubben feska bra: i åitt stωot rum va alldåiles fullhäigt me törro fesk. En kan fau såi an va ute å justra iblann pau nättono. Iblann tjwätta han sina fauo[7]; en såi[8], ho wita dåi flyta pau böljono, na de blaus bra. Gubben kalla dåi i waddasla[9] Klasagubbe, älla så ska han håita Vidrek älla Didrek Väalamsön.

K. LINDSTÉN.

---

[9]) tordyfvel.

[1]) sjönk. [2]) skarp köld vid Sigfridsmossan, d. 15 febr. [3]) sakta sjönk ned. [4]) vädret, fria luften. [5]) en ur sjön Mien uppstående klippa. [6]) mera än. [7]) får. [8]) man ser. [9]) hvardagslag.

17. Jaen på Förarm[1] ock draken på Risö.

Från Urshults socken, Kinnevalds härad (Småland).

Om uttalet se under nr 14.

Pau åina ö i Ausne, där iggen a[2] hemma, va de åin drake, såm lau å ruade pau åin hop medel[3], såm dåi gamle hadde gravet ne däa fo hunnratals auo sigg. Iggen mänske hadde vauat se pau å ligga åina natt pau Risö å vajt ut[4] draken. Men Jaen pau Föräam han too[5] de. Åin ättemedda rodde han au te Risö me tråi avaselvokulo[6] å så sina bösse å åitt stoot bölte me lasa. Nära iggte däa draken pläe[7] visa se, kläidde han ut åin stoo alleståkk[8], å så laa han se ne bak åin buske älla ståin, wa de va. Fåsta skåtet träfte han draken, ve han kumm åpp. Å draken te å riv å slit i denna häa utkläidde alleståkken. Så skåt Jaen um ijåin, å draken blåi alldåiles veldo; å fåst me trea skåtet tydde[9] han öa au[10] håmmen. Sigg grov Jaen pau stället å blåi riko såm åitt tråll. Men hansa baän dåi blee fattia såm tjöokeråtto.

K. LINDSTÉN.

---

[1]) en ö i Åsnen. [2]) är. [3]) penningar. [4]) vakta ut. [5]) tordes, vågade. [6]) kulor stöpta af ärfdt sifver. [7]) plägar. [8]) alstubbe. [9]) förmådde. [10]) öda af, döda.

18. Halt-Kalle.

Från Elmeboda socken, Konga härad (Småland).

Blott vanligt *l*; **r** vanl. *ʀ*, men i förb. **pr, br, tr, dr, kr, gr** växla *r* ock *ʀ*, **r** i slutljud mycket svagt; **o** = *ɵ*.

En **lumpsamlare,** som inkommer i en bondstuga: Gœa daa här igge! Nåå, mœran lella, ho a de mä särken i da? A an åppsleten än, sa ja kan fau an nu?

Moran. Nää da, fö ja behöva 'n ſälvor.

Lumpsamlaren. Jaa sau män, de blior väl bra mä de, na vi fau talas ve. Män ho a de mä eor, faär? Ni si lite skrabbior ut.

Gubben. Åå na[1]; män ho a de mä eor, Masse? Ni halta, töökk ja. Ho kan de kåmma säjj?

Lumpsamlaren. Jœœ si, ja ſwara[2], likksum halt-Kalle ſwarade. Na di fräjde håmmen, vaföo han haltade, sa ſwarade han: Däföo att ja a haltor.

Gubben. Män va va dän däa halt-Kalle för åin, Masse? Va de åin lusasamlare likksum ni?

Lumpsamlaren. Nää, de va de iint, män åin lusautdåilare va an, för an hadde gått um de slajet, sum an dåilade mä säjj i stuona. Män de va åitt fönämt slaj, ska ja sä; fö di va kåmna frau stan, för an va åin gammel skräddare, sum va åppföddor här i såknen, å sa kåmm an te stan å sa blåi an föſåpen[3], å sa föste di an pau åss häa te å tigga å ſwela[4]. Han jekk å dråiv i gaurana å haadd sa möön tœsigafœra föo säjj. Å åin gaugg kåmm an igg pa Väkkſö abeték, å sa fräjde han: Haa ni alltigg å säilja häa? Jaa, ſwarade di, fö di trœœdd, att an måinade abeteksvaror. Dau saa halt-Kalle: Lä mäjj tjöpa åin halvor tålt gråipaslior[5]! — Män dau tœ di ne åin tjuramaaj[6] å björnte ſwäigga[7] äätt låior[8]. Män dau ska ja sä, att de blåi brautt, för an ligkade au ut, sum di haadd vatt äätt håmmen mä åin åillgaffel i bakaiggen[9].

---

[1]) Å nej. [2]) svarar. [3]) försupen. [4]) stjäla. [5]) grephorn (till dynggrepar). [6]) tjurmege (dagg). [7]) svänga. [8]) den lede. [9]) bakändan.

Gubben. Ha, ha, ha! Våit ni fläira historior um halt-Kalle, Masse?

Lumpsamlaren. Joo män. Åin gaugg skooll di byka gaän te Pällas i Trylsbo, å di haadd lajt igg byken. Män sa åin kväll i skumnigen, na di va uut, sa snåi[10] halt-Kalle säjj igg i tjöket å vrok ut gaänen å höv[11] dum oonn åitt gammelt kaä i åin vrau, å sa vrok an bykekaät fult au fauraris[12], å sa la an nånna gaän pa faurariset. Å tjärigabrajden[13] bjönte te å byka å dro pau i nära aukta da. Å hugg skråt mä dän byken, för an rann sa bra. Män sa na hugg skooll te å ta åpp byken, sa va de bara fauraris. Å nåkk haadd de bleet råint allti. Män gaänen heett[14] hugg lika dana oonn kaät. Å sa fekk hugg dra pau i aukta da te.

Sa va där åin klåkkare ååpp i grannsåknen, å di däa bäigg[15] di haadd sa möön tosigafora i hop. Åin gaugg na klåkkan råi håim frau tjöokan, fekk an si halt-Kalle ligga ve väjen å auje[16] säjj. Ho a de mä däjj, den okse? saa klåkkan; haä nu fäigken[17] faät i däjj, sa du iint tya[18] röra däjj u fläkken? — Åå, ja a sa ſukor, saa Kalle, lä mäjj ria bara åin liten bit. — Klåkkan ståi au, å Kalle han klåggad[19] åpp pa hästen å råi i sajta mak, å klåkkan jekk jäämt[20]. Män iggan klåkkan veste oot au, sa sträjte Kalle au i brennande flöj. Å han råi håim te klåkkans å saa te klåkkaremoona: Ja ska hälsa sa möät frau klåkkan, att an kämmor håim mä åin håilor hop häaskap, å klåkkaremoona ska slajta jökalven å laja te kalas i braurake[21]. — Å de blåi åin falior röra. Dräiggen te å slajta å pian te å tjaäna, å di te å koka å steka å raisa[22]. Såint pa ättmiddan sa kåmm klåkkan å ſwettades[23] å ſor å lääft, att an skooll slå de annra båinet mä au Kalle.

Å sa åin aan gaugg, na klåkkan skooll fara te tjöokan, sa haadd halt-Kalle jett säjj au föo håmmen bittior pa maänen å bånnet alla leen mä bastaråip å vält stora ståina föo dum. Men dau skooll ni ha sitt åin klåkkare! Han ſor å välte ståinana å skar au råipen å råi[24] i träkkande flöj, å höll ända pau å kåmma fö såint te tjöokena.

---

10) smög. 11) kastade. 12) ris af hvilket fåren ätit löfven. 13) käringen. 14) hittade. 15) båda. 16) jämra. 17) fan [farit i dig. 18) orkar. 19) klef. 20) bredvid. 21) genast. 22) fräsa. 23) svettades. 24) red sträckande galopp.

Män iblann lurade klåkkan halt-Kalle. Åin gaugg haadd Kalle täjt[25] julajus å kåmm te klåkkans å launt hus um nattna. Män sa na Kalle haadd väl såmnat, sa to klåkkan hans jus å hääigd dum i pipan[26]. Åm maänen, na Kalle vaknade, sa lau hans jus i åin taljhöj i åillstan.

Gubben. Va blåi de au dän däa halt-Kalle te slut?

Lumpsamlaren. Joo, han do, han sum annra. Män ho de jekk te, våit iggen, fö di heett hämmen döor åin gaugg, å di troodd, att påkkor tatt livet au håmmen, fö di saa, att han föſoot[27] säjj te håmmen.

F. A. JOHANSSON.

---

19. Slättboarna som skulle hämta bränne.

Från Fjälkestads socken, Villands här. (Skåne).

r är vanligen = *ʀ*; såsom slutljud ock framfor **d, t, s, l, n** uttalas **r, or, (er)** ock **re** i det närmaste som *ɵ*; **å** = *o*; i förb. **äi** framför **kk, gg** ock **gg** är **i**-ljudet stundom ganska svagt; kort **u** = *u*, långt = *ʉ*; **au** är = *au*; uti **ai** ock **aj** är **a** = *a*.

Naur släbboana skå tjöra te skos älla na dåj skå ud pau annra lauggäikko[1], ha dåj ölle[2] fo vane o ji se au sta håila byalad[3], sa da blir åin håilo hob mä öga, såm tjöre i åin räikka ätte inandra. Aullomannen[4] tjöre dau ölle före älla, åm inte han säl e mä, hansa huedräigg[5]. O dåj såm tjöra ätte, skå ölle rätta se ätte hanåm o jöra pau samma vis såm han.

Sa va ad åin gaugg ått håilt byala, såm skulle äikka[7] app öd Jyiga härad fo te o hänta bränne. O aullomannens huedräigg tjörde fåst — fo såm en väl kan veda, ble aullomannen säl hemma o tittade te kakkelo'nen. O sa hade huedräiggen tjört ått stikke i förväj före dåj annre. Naur han dau skulle tjöra nåj for åin brant li[8], lo han julen gau övor åin stor ståin, sa håila bagtjärran höppade höjt i väred o han

[25]) tigt. [26]) skorstenen. [27]) försvurit.

[1]) långfärder. [2]) alltid. [3]) bylaget, alla bönder som bo i en by. [4]) åldermannen. [5]) alltid. [6]) fördräng. [7]) färdas. [8]) sluttning.

säl haulde pau ω trilla au, ω da hade han nåkk jørt mä, åm han bara hade blett färi te ω släppa töjlana[9], män dåj haulde nåm pau vajnen. Män råibed[10], såm han skulle ha ω binna lassed mä, daj ble liggane där.

Naur dau då annre kåmme fram ω figge såj, öd huedräiggens råib lau där, sae dåj:

— Här ha huedräiggen lajt sitt råib, dau fau vi väl läigga vaura råib mä.

O sa stannade dåj öll i hob mitt pau librikkan for ω läigga sina råib där.

Män naur huedräiggen hade tjört ått lided stikke te, stötte han mod åin ståin ijen, män da va mä da åina framjuled. Dau slant ysan nåj mällåm häikkaspolana ω ble liggane pau väjen, sa da åina bagjuled jikk övo na ω knäjte[11] skavted pau na. Da nöded hade ju lajt na löst i vajnsbåsed[12]. Naur dau dåj annre ögana kåmme did, där ysan lau, sae dåj:

— Här ha huedräiggen lajt sin ysa ω slaad au skavted pau na, dau fau väl vi jöra pau samma vis.

O sa sloe dåj au skavten pau ysona ω kastade dåm pau väjen.

Såint åm silla[13] kåmme då dau app i skoen. Da fåsta då jore, va te ω ta app madpåsana ω sätta fram brännvinskaggen. Sinn aude ω söbe dåj. O naur daj va jørt, skulle då läigga se ω söwa middesbåide[14]. O daj jore då, sa da hördes i håila skoen.

Naur då sa skulle te ω hugga te lass, hade då igga yso. Dau ville huedräiggen, öd nöön au unnepaugana skulle tjöra tebaga ätte dåm. Män dau va där åin anen, såm sae, öd då kunne binna ått råib åppe i töppen pau träid ω sinn dra i kull ad. O daj tyte ölla va sa bra udfunderad, sa då ville bejynna pau mä ad jenast. Män naur da kåmm te stikked, sa hade dåj inte råib i hällo.

Nu blee då illa ve se, kan täigka, ω viste inte pau nöód vis, hö då skulle ta se te. Då funderade hau läigge ω väil, hid ω did. Te sista slut sa va där dau åin au dåm, såm kåmm te ω täigka pau, öd då skulle lä[15] åin häigga se åppe i töppen

[9]) tyglarna. [10]) repet. [11]) knäkte. [12]) vagnshalmen. [13]) sent omsider. [14]) middagsbete. [15]) låta.

pau träid, ω sinn skulle ölla dåj annre häigga se i båinen pau hanåm ω inandra, te då rajte[16] te jøren, sa kunne daj gau lia sa bra ω dra i kull träid såm mä råib.

Män innan då kunne bli sams åm, hem såm skulle häigga ωwost, stωe dåj ω krusade for inandra bau läigge ω väil. Te slut ble da dau bestämt, öd huedräiggen skulle va fäst här mä. Män for öd då skulle va säkra pau öd han inte skulle släppa, lωe[17] då nåm sätta huded i åin klygga åppe blann då ωwoste gräinana. O naur då dau voe färia, droe då te. O mä da samma ramlade då nåj övor inandra öll i hωb.

Dau blee då rädda ω trωdde, öd träid hade slaad i häil dåm öll i hωb. Män naur då dau saue ätte, sa voe då levane ölla. O daj blee då sa glaa for, sa då saue inte ätte, öd träid stω lia fast såm förud. Män huedräiggen hade bleed au mä huded. O dåj te ω låida ätte ad, ölt hö då tydde. O naur då hade lett ätt båide, hitte dåj ad pau annra sian åm träid.

Nu kunne 'n trωtt, öd då skulle vreed huden au se öll i hωb, liasåm huedräiggen hade jωrt. Män daj jωre dåj ändau inte, udan då figge i ställed brauttåm mä ω sätta huded pau stakkalen. O da väjste strajs ve, fo da va gnistrane kalt åm dan.

Sinn fosögte dåj inte måjo ω fälla nööd träi pau daj viscd, udan naur dåj inte kunne finna pau nöön anen rau, sa figge dåj äikka[7] hem ijen mä dän råjan[18].

Naur då sa kåmme te Hörby jeſivaregaur, skulle dåj in ω ha se haur sin syb. O huedräiggen jikk före såm van[19]. Män där inne i krustuan[20] va bra värmt, ω naur då hade såded där nööd lide, sa va där 'n katt såm mjawade[21]. O huedräiggen skulle vria pau huded ω såj ätte, hö da va, ω dau bar ad inte bädo te, än öd huded ramlade au nåm. Daj tyte då nåkk va bra besynnolit, män måinte pau, öd da skulle då väl fau bωd te. O sa satte då huded pau nåm ijen ω trωdde, da skulle väjsa ve liasåm förud pau dan. Män da såm va indau besynnoliare, va öd da ramlade jenast au ijen, hovωrt då fjumlade mä ad. Då fosögte maugga gaugga, bau rätt ω bagvänt[22], män lia titt såm då satte did ad, lia titt ramlade

[16]) räkte. [17]) läto. [18]) med den redan (d. v. s. med oförrättadt ärende). [19]) vanligt. [20]) krogstugan. [21]) jamade. [22]) både rätt ock afvigt.

å Nekklas grunnade, å Petter grunnade, å Truls grunnade, å skounigabonnen, sum rådd um akern, grunnade, å all i hop so grunnade da, wa dä kunne va fö ett skamsty. Å so sae skounigabonnen:

— Nekklas, slou te 't mä lässestauggan!

— Bevass fö skam! sae Nekklas; hor sa vi jöra?

— La uss ſugga en salm, sae Truls, sum va dän kwekktägtaste.

— La uss dä, sae da annre; ſugg du en värs, Truls!

— Sa ja ſugga: Gu mäd en nötorti spis? fräude Truls, fö se han kunne iggen aan, kan la veta.

— Nä, d' ä fö doulit, dä tar inte, sae Nekklas. Ja sa ſugga hunnratjufira; å nor ja ſugger sum alla bäst, so sa du slou te skamstyet mä lässestauggan.

Å dä totte[15] da annre va bra sawt[16]. Å Nekklas to app salmevärsen »Vour Gud ä uss en väldi borj», å Truls to lässestauggan å drämde[17] te ſäran. Å ve dä han slo te, so small dä värr än en hadde slaet ou hornan[18] på en hare. Män dä va so uhällit[19], so han råkte ſäran på dän ane kanten, so hon hoppade höjt i väret. Å ve dä so släpte han stauggan å skrek:

— Nu four an la va so väldi han vell, fö nu so sprigger la ja.

Å han te å sprigga, å Nekklas sprauggg, å Petter sprauggg, å skounigabonnen, sum rådd um akern, sprauggg; å alla sprugge da å skreke, å dä kan en då je se dän nolike[20] pou, att ha da inte ränt imot, so sprigga da där än i dänna da.

Män Smöralta-Swänn han kumm haler[21] ijänn te baka å talte um sitt spravatt. Å vekan ätte so tjore han ner te Lunn ijänn å sulle korva ner[22] studenterna. Män hor dä jekk för en dän gauggen, d' ä dä la iggen sum vat; fö dä velle han allri tala um. Dä va la inte so gott för en å je se i hop mä da, sum ha goutt i stödjer[23], kan en la tro.

M. A. ELMBLADH.

---

[15]) tykte. [16]) sagdt. [17]) slog. [18]) hornen. [19]) olyckligt. [20]) den onde. [21]) hel. [22]) slå ned. [23]) studier.

nöd vis skulle fosöga, äss[9] då skulle kunna fau bort ad. O da tyte ju dåj annre mannana ωssau.

O sa dåj hem ätte remedjo[10] for ω slau i häil da rälia ωjured mä: gråibo[11], skωlo[12], pläjla[13], höitjuo[14]. Aullomannen hade säl inte fautt tag i nöd aned än törelen[15]. O sa öll i hωb, aullomannen, byamannana, dräiggana, unnepaugana ω vallhybben[16] ud pau agon for ω drya väikk[17] da låjja.

Naur dåj dau kåmme did, sa va där iggen, såm ville gau fram fåst ω däigga[18] te trölled, udan dän åine fosögte ω kryba bagåm ryggen pau dän annre. Te sista slut va där åin au dräiggana, såm va nöd mωdiare än dåj annre, ω han jikk ω drämde[19] te fanstyjed ölt hö han tydde. O da bar sa te, öd han rammade[20] segelen pau skavted, sa han flö åpp åm halsen pau dräiggen. O dåj annre trωdde, öd ωjured ville äida åpp an. O dåj fram ω figge fatt i skavted ω drωe te for ω rykka bort ad. Dau fωr huded au dräiggen. O släbbωna te ω ränna mωd byen ω lωe dräiggen ligga där, dö såm han va, ω iggen au dåm tωre gau did for ω inte bli pau samma vis åppäiden.

Sa hän öd pau stan[21] kåmm jyigen te baga. O dau blee släbbωana glaa, fo då trωdde, öd då skulle fau hanåm te ω befria dåm frau skarnstyjed. O sa talte då åm fo hanåm, håkked ått ωjur dä va kåmmed i bωnnens ago, ω öd da hade äided åpp dän ligaste au dräiggana. Män då trωdde liaväil, sae då, öd jyigen skulle kunna fau majt[22] mä ad, fo jyigana kunna meed, såm inte släbbωana kunna. Nää, jyigen lωss[23], såm han inte tωre han i hällo. Män släbbωana voe åinvedna[24] ω löwade[25] nåm åin håil tynna[26] ru fo beswäred. Ja, dau tyte jyigen, öd han inte ville näga läiggo, udan jωre såm då boe nåm. Män släbbωana voe sa rädda, sa då tωre inte såj pau, naur jyigen tω fanskabed. O jyigen tjörde hem mä sin segel ω sin rutynna.

NILS OLSÉNI.

---

9) om. 10) remedier, värktyg. 11) grepar. 12) skyfflar. 13) slagor. 14) hötjugor. 15) kärnstaken. 16) vallpojken. 17) drifva bort [det leda. 18) slå. 19) slog. 20) råkade. 21) bort mot kvällen. 22) makt. 23) låtsade. 24) envisa. 25) lofvade. 26) tunna.

21.

Från Örkeneds socken, Ö. Göinge här. (Skåne).

r i slutljud ock framför **d, t, s, l, n** ersättes oftast af vokal (*e* l. *a*), **tjw** är närmast = *jw*; **ai** = *ai* (märk dock *laint* långt, *traint* trångt), **äi** = *æi*, **au** = *au*, **åu** = *ou*, **eu** = *eu*; **å** = *a* l. *o*, **o** = *e*, kort **u** = *u*, långt = *u*.

Da va 'n fjöntigo[1] jyigaheo, såm hade höot talas åm, öd da skulle va sa bra ω blia nööt[2]. O sa åin gagg, na han vatt au ω tijt[3], saa han te sina mωo, na han kåmm håimm:

— Mωo, nu e ja bleen nööt!

— Hö estu bleen? saa hun.

— Jωω, ja e bleen skabedo[4], swaote heon.

Da va 'n gagg åin jyig, såm va ude pa slaittna[5] ω skulle säila[6] humle. Sa launte han heus pa 't ställe fa nöttna[7], ω sa va däo traint[8] mä plass, sa han skulle ligga i samme säigg såm tjwau[9] slaibωa. O sa buo[10] dåj ω talas ve, hao[11] han skulle ligga. Sa saa dän åine:

— Jωω, vi sku ha 'n imällåm väss, sa sku vi slida pauhöiled[12] au 'n hauo sin gagg, sa ska han inte mau fa vail.

Da va 'n gagg tjwau knalla, såm launte heus pa 't ställe na nött. Men sa hade då pa daj stället iggen annen sta ω lä dåm ligga än unne 't bagetru[13]. Na då hade ligget åitt båide[14], sa buo dein ω hävas[15], sa da paslade. Sa saa dän åine:

— Brωo, lä våss läsa! — fa då trωdde da va spöge.

Na då da hade ligget åitt båide te, sa flöd dein övo ω nåj pau dåm. Sa saa dän annre:

— Ja ha vatt i färe[16] ve faan mågga gåggo, män han ha da aldri mökat se pau mek för.

---

[1]) tokig [pojke från Göinge. [2]) blifva någonting. [3]) varit borta ock tigt. [4]) skabbig. [5]) slätten (i Skåne). [6]) sälja. [7]) för natten. [8]) trångt [om plats. [9]) två [slättbor. [10]) började. [11]) hvar. [12]) påhöljet, täcket l. dynan. [13]) baktråg. [14]) ett bete, en stund. [15]) jäsa. [16]) i färd [med (varit ute för).

Da va 'n knejt[17], såm håitte Hallenbäo[18], såm hade ɷo fa[19] öd han inte va sa meet äoligo. Sa åin gaɡɡ han va bleen tröd[20] pa brö, sa fe han fa se ɷ gau iɡɡ i na kwäon ɷ ta lide mjöl. Män sa vant[21] han inte bryda se iɡɡåm däona[22], udaṇ han tɷ se fa[23] ɷ kryba åppöd kwäonjulet fa te ɷ kåmmä iɡɡ jönåm åitt hål, såm va övo julet. Män da tɷ inte bädo, än na han kåmm lide åppöd julet, sa snurrade da, ɷ gubben blåi sedans imällåm julet ɷ rännena. Na han hade soot däo lide, kåmm däo 'n båunne ɷ gauans. Hanåm skräig han pau ɷ ba nåm jälpa se däin. Dau saa båunnen:

— Hö skulle du däo?

— Jɷɷ, swaote han, ja hade äonat me te ɷ launt lide mjöl au kwäonena. Ölla[24] andra ha nägat me, män ja kunne val aldri trɷ, hun skulle näga me mä.

— Jaa, saa båunnen, ja fao gau fram te gaon ɷ bea bönnona jälpa te, fa ja veinno[25] inte ta däin de säl.

— Sa läiɡɡe ha ja, nä ta me jäveln, inte ti te ɷ vänta, saa gubben. — Sagen va daj, öd han va räddo, han fe stryg, äss[26] då bönnona kåmme, såm raudde åm kwäonena.

NILS OLSÉNI.

---

22. Slättboarna ock bålgetingarna.

Från Broby socken, Ö. Göinge här. (Skåne).

Blott vanl. *l*; stundom nyttjas tungspets-*r*, men vanligast skorr. **r** (*ʀ*), som dock i utljud ock före **t, d, s, n** vokaliseras (liknar *ɵ* eller *a*); **tjw** = *ɟw*; prepalatala *ɟ̣*, *g*, *ŋ* efter »mjuka» vokaler, t. ex. **dreɟ̣a** dricka, **jeɟ̣** gick, **rigo** rik, **stryg** stryk, **ög** häst, **räliga** otäck, **tiga** tigga, **pæi̯ŋo** pengar, **Bæi̯ŋta** Bengta, **æi̯ŋelbræɟ̣t** Engelbrekt; ʃ = *ʃ*. Öppet **a** som i sv. **fall** äfven långt, i slutet af ord *a* (åt **ä** till) ock så äfven i **fa, da, val** m. fl. Slutet **a** som i sv. **tak,** men i en del ord *ɷ* (åt **å** till): **albua** armbåga, **andra** aldra, **aɡka** ångra, **gaɡɡ** gång, **Hans, laɡɡ** lång, **lass** lags, **na** nå; **å** = *ɑ* ock *o*, **o** = *ɵ*, **u** kort *u*, långt *u*; märk **åu** = *ou̯*, **ai** = *ai*, **ei** = *ei̯*, **äi** = *æi̯* (före **ɡ**-*ŋ*). — Föredragen af N. OLSÉNI.

---

[17]) knekt. [18]) Hallenberg. [19]) ord för, rykte för [att. [20]) led brist. [21]) förmådde. [22]) dörren. [23]) tog sig för. [24]) alla. [25]) förmår. [26]) om.

Da va åin gagg nönna jyiga[1], såm hade vaad nåj pau slaitten ω hitt pau nöd hyss[2] mä slaibbωana[3], såm dåj ölle[4] brut ω jöra. Dau täigte slaibbωana, öd då skolle ta åpp te Jyige härad ω ji jyigana fa gammal ωst, sa då skolle inte glömma 'd au. Ö sa sagkade[5] då se i hωb åitt håilt byala[6] ω gåå se i väj. Nauo dau jyigana figge veda, öd slaibbωana skolle kåmma sa magga, sa täigte dåj ätte, ho då skolle konna ritted lura dåm. O sa ſikkade då dän kwekkaste jyigen ud ω möda slaibbωana.

Nauo dau slaibbωana mötte dänne jyigen, fraute[7] dåj an, hauo[8] jyigana då våå. Dåj e pau tigged, swaote hau. O sa saa dåj, åm han inte velle visa dåm väjn did? Jaa, da konne han val jöra. O sa földe[9] han dåm laint[10] in i skωn.

Nauo då dau inte konne tjöra läiggo — fa[11] då våå tjöranes — sa satte dåj ögen[12] ω vajnana i åin bωnnagauo ω lωω[13] dräiggana stanna ω passa haistana. Sinn sa földe då mä jyigen läiggo in i skωn.

Nauo då dau kåmme fram te åitt stωot trai[14], saa jyigen:

— Här e jyigana inne. Sätten bara öonen te traid, sa konnen I höra, ho då vaisnas!

Jaa, da jωω slaibbωana, ω sa figge då höra, ho dant måjol[15] däo va. Dau fraute då jyigen, ho då skolle konna fau tala ve dåm.

— Jωω, da ska ja si åjo[16], saa hau. Bösten[17] bara dokted pau traid, sa kåmma då nåkk ud. Män lään[18] me fost sprigga bωtt ω jömma me bagåm train; fa åm då fau ω veda, öd ja visad åjo hid, sa slau då hail me.

Jaa, da mägåå[19] slaibbωana nåm. O sa ga se jyigen te ω sprigga däofrau, ölt hö[20] han vant[21].

Sinn bjynte[22] slaibbωana ω bösta i traid, sa gött då konne. Män i ställed fa jyigana kåmm där ud åin håil swäom båljediga. O dåj våå dau attan[23] gagga varre än tie gagga sa magga jyiga; fa dåj bede ω stokke dåm, sa då veste inte sin levanes[24] rau te ω ble fri frau dåm. O slaibbωana te ω skriga ω hωa[25]

---

[1]) Göingar (fr. Göinge här.). [2]) skämt. [3]) slättborna. [4]) alltid. [5]) samlade. [6]) byalag, alla bönderna i en by. [7]) frågade. [8]) hvar. [9]) följde. [10]) långt. [11]) ty. [12]) hästarne. [13]) läto. [14]) träd. [15]) oväsen. [16]) er. [17]) slån. [18]) låten. [19]) medgåfvo. [20]) hvad. [21]) förmådde. [22]) begynte. [23]) aderton. [24]) lefvande. [25]) högt skrika.

ω sprigga, ölt hö då vonne[26] mød gauon, däo då hade satt haistana.

Män sa män slaibbøana våå i skøn, hade dräiggana, såm skolle såj te haistana, faued syn pau nönna päotrai, däo støø udanfa gauon, ω dåj klöve[27] dåj åpp i öll i høb ω plåkkade päo. Män dau bao da se sau te, öd paugen pau ställed kåmm hemm te gauon, ω sa je han ω skramlade mä åin hossaskarra[28]. Nauo dau haistana figge höra hossaskarran, blee då rädda ω slede se lösa ω gåå se te ω sprigga mød slaitten. O sa foot dräiggana figge[29] asad se nåj au train, sprogge dåj ätte.

Nauo dau slaibbøana kåmme fram te gauon, fans däo äntans[30] haista älla dräigga, udan då figge nåkk va sa gøa ω gau hemm mä dän råjan[31].

Auod[32] ätte skolle åin au dässe slaibbøana tjöra övo Jedige brø[33]. O nauo han dau kåmm mitt ud pau brøn, sa fekk han såj en tøobagge[34] kryba däo. O han trødde da va åin au dässe jyigana, ω sa saa han:

— Trøo du, ja tjänne inte ijen de, fast du bytt åm tröja? Gakk du din väj, ja gauo min!

O mä da samma tjöode han ud i aun. O, ja män, blåj han däo mä.

NILS OLSÉNI.

23. Broby marknad.

Från Broby socken, Ö. Göinge här. (Skåne).

Om uttalet se nr 22.

För i väoden fans inte må[1] 'n Brøby makad pau via väja, ω dau va da inte onnaled, öd en jekk did holga[2] manngrant. Nu fa tien löda[3] då, där e makad i haur anen by. Män

[26]) orkade. [27]) klättrade. [28]) hästskramla. [29]) hunno [asa sig (släpa). [30]) hvarken. [31]) med den redan (med detta besked). [32]) året. [33]) Getinge bro (öfver Löddeström, en mil nordost om Lund). [34]) tordyfvel.

[1]) mer [än. [2]) någorlunda. [3]) låtsa, mena.

Magnus. Måina du Pella deke i Kalshawa[38]?

Janne. Ja vest måina ja de, Stina, ja våit. Hugg å ja, vi sunn ju va likksum lite sams; å vi sunn nu talas ve lite måjjo[39] am vaur afäad.

Magnus. Jaa sau! Ajös mä de dau så leigge! Gau bara inte å syp de fullo å slauss, fo de kan va faälit nåkk.

Janne. Ne men! Ja har anet å teigka pau å ta me fåre. Ajös mä eo, faä! (För sig själf:) Jaa, nu fosakade ja likktsöpet bara fo Stines föll. Men ess en folora i åin änne, så vinnor en i åin anen. Men bara ja figge råjje pau na nu endau! Ja sa nu jöra mett ärane fåst, å sigg sa ja nåkk fau tak i mina deke, ess ja dau sa låita håile maken ijömen.

(Han möter Stina.)

Stina. Jaan! Va ä de, du gaur å muttla fo de felvo um?

Janne. Å jestanes me, så tro 'ke ja, du ä häa, Stina lella! Ja je å likksum teigte pau de nu, sa ja se de mä. Men va va de, du frejde[40] me? Ja tötte, du sae nået.

Stina. Jaa, ja sae väl de — ja frejde de, va de va, du je å sae fo de felvo.

Janne. Jaa sau. Jo, ja sulle låjja ne denna häana kwiena te vauggen däa baäte. Sigg rauo ja me felvo fo daen. Men ho leigge haä du stautt häa å ventat pau me?

Stina. Å jo, ja har vatt häa åitt bra båite å gossmat me umkrigg[41] änna tess nu, no du entelien kumm.

(Janne går ock binder kvigan).

Janne. Si sau däana! Nu haä ja bunnet kwiena, å nu gaunn vi åpp pau maken å sinn pau sakono. Vell du kanse, vi sunn gau å tsöpa nået te vauot bo, mäan de ä gått pris? Fo de blio väll snaät, vi sunn te å jefta uss, å dau ä de gått å ha nået i aänig. Ja haä sakt te faä, att ja inte vell gau däa hemma leiggo, utan bli migg ejen, å ja spekkelera just pau å tsöpa me åin gaurabit, å däafore tökke ja, att de vue så gåit å lawa se i aänig fåst sum sist.

Stina. Jaa, vest vue de de, de tökke migg faä mä. Han sae, att vi faunn jefta uss så foot vi vellen. Men si du, Jaan, håkket aätit[42] juo di ha däa baäte! Ä de åin bjöon ella åitt lejen? de si ut sum åin låjjo gris. Si du, huot de stauo pau

[38]) Kalfshaga. [39]) mera. [40]) frågade. [41]) sett mig omkring. [42]) besynnerligt (eg. artigt).

— D' e inte min måinig, ja vell tigga ωssana au de hällo, fa ja ha päiggo te ω betala dåm mä. Män ska du ha tjwau hondra riksdalo, sa tjöo te! Ja trωo val inte, ja messbyo[19] pau dina ωssa dau.

— Jωω, da fa du val tass mä[20], öd du jöo. O sinn vell du val inte tjöba fa tjuapris[21] hällo. Da konne såj ud, såm ja hade stoled ωssana, äss[22] ja saulde dåm te de fa haltväot[23]. Män ja ha säl fött åpp dåm, sa ja ved, ha då dua te.

— Jaa, ωssana konna val va bra, män då e ju bara holga smau ω inte fåida[24] hällo. Sinn sa — nåkk e tjwau hondra reksdalo bra päiggo i dässe daa, skolle ja trω. Lia vail — ska du ha tjwau hondra fämti, sa si!

— Nä takk, män nu ska ja si da sista prised, ω da e try hondra fämti reksdalo. Sau meed e ωssana äoliga värа, ω ja trωo inte du kåmmo te ω agka[25], äss du jio da.

— Riven[26] ad dau mitt itu ω hannlen åm try hondra reksdalo älla krωno, håkked ni hälst vellen. Sinn kanse en kan fau se äin dröpp au lötjöbed[27] mä — ha, ha, ha — saa åin anen bonne, såm hette Hans, såm kåmm ω skolle mägla. Han va i släjt mä Päo ω Trylsa nabbω, sa han lod, han skolle jälpa dåm bägge tjwau.

— Gω da, Tryls! Takk fa sist, Hans! Jasau, ni hannlen ωssa. E da han såm ska tjöba dåm?

— Takk fa foste gagg! — kåmm där en ka, såm hette Mauns, ω saa.

— Ja män skolle ja sau. Män Tryls vell ha fa meed föo dåm, saa Päo.

— Ho meed vell han dau ha?

— Try hondra fämti reksdalo, ω d' e ju maist dobla päiggo.

— Try hondra fämti! A ja, d' e ju fa meed. Ja kan säila åitt pa te samma pris, såm e dau ligare än dässe.

— Hauo[28] pau lass stau dåj?

— Taitt ve häo, d' e bara lide graunn bott te dåm.

— Da gauo ju an ω såj dåm meinstone.

— Ja, sa lä våss[29] gau did dau. Du föil val mä, Hans?

---

[19]) missbjuder (bjuder för litet). [20]) erkänna. [21]) röfvarpris. [22]) om. [23]) halfva värdet. [24]) feta. [25]) ångra. [26]) Rifven [det då midt itu (d. v. s. tag midt emellan). [27]) köpskålen. [28]) Hvar [på lag (= hvar ungefär). [29]) oss.

Jaa, nu änn vi ſwetta beigge tjwau, å nu trø ja rätt, att vi gaunn åpp pau maken ijåin å uträtten vaura afäado. Ä no vi de hann jøot, så ä daen fobi, ä dau sunn vi auka i høp pau håimvejen.

N. M. O. SJÖSTRAND.

---

14. Huru en Urshultsbonde lånte hus i Skåne.

Från Urshults socken, Kinnevalds härad (Småland).

Blott skorr. *ʀ* ock vanl. *l*; *ʃ* ock *ʃʂ*. **e** i rotstafvelse för sv. **ä** vanl. = *ɛ*. **o** = *ø*. **å** = *ɑ* ock *o*; **a** ell. **ä** för **r** = *ạ*, *ạ*. I allmänhet långt *a*, *u*, kort *a*, *u* som i rspr., i tväljud *au*. Märk *ʀɛ̯ɟtɪt* riktigt; *dæɪŋdə* dängde, *bæɪ̯gə* bagge, *tæɪ̯ŋtə* tänkte, samt *laɪt̰* lätt, *aɪŋ̯ən* änden, *tʀaɪstuḇa* trädstubbar; *nɑ̯* när, *slɑ̯* slå, *lɑŋ̯t* långt, *spʀɑŋ̯* sprang (med ett ljud mellan **å** ock **a**); *uŋ̯* ung, *buŋ̯ə* bonde med europ. *u* (fr. **ou**); *uøsult* Urshult. Jfr språkprofvet *Sv. landsm.* I. s. 745 f.

Åin Uosultabugge, såm va ute pau färaveja ner aut Skaune, va inte mänska te å fau launa hus åin kwäll, såm vanlit a pau de båotet[1]. Han jekk stue frau stue, men vaä han kumm, så viste dåi håmmen te hinastuena[2].

Så na han kumm te den siste gauon i byen, så måinte han: Ja, nu gauo ja dau inte läiggo, raitt va dåi sä. -- Å så jekk han igg i stuena å fräjde ätte å fau launa hus. Å dåi nekade fostaus. Men han løts såm han inte fostø se pau de, utan han saa:

— Ja, takk skunn I ha, gått fålk; de va rejtit dåktit au eo. Ja ha gautt um håile byen å inte fautt bli nåen stäss. Ja dau så fau ja väl sätt igg hästen, våit ja.

Å så lawade han se te å gau ut, å jøo så mä. Å skaunebuggen han snölad[3] ätte, å så føot Uosultabuggen spände frau, så skulle skaunebuggen bevass väl sätta får ijåin. Men han kumm iggen stäss, fo han hadde knaft vreet se um, fo 'n

---

[1]) i de trakterna. [2]) till grannstugan. [3]) stultade, traskade.

— Tjöo dau! Ska du ta try hondra reksdalo? saa Päo ω rajte fram näven.

— Slau dau, bara fa vi sko hannla ω sinn drekka lötjöb, sa Mauns.

O sa slωω då ihωb, sa da small ätte, ω Hans slω pau. Päo tà åpp tråj hondriga ω flydde[38] Mauns. Sinn jigge då nåj[39] i åin magetäntarebω[40] ω bejynte ω råmla dåktiga tag. Mauns hade brännvinsflaskan i lämman, ω sa bestω han öl ω bio[41], sa då konne dau inte sia, han knusslade pau lötjöbed.

Nu ha vi reda pau, ho da gauo te ω hannla ωssa. O sa fa vi såj, ho då bära se öd anenstäns pau makasplassen. Där e åin gåugga, ω dåj hωn snorra, sa en kan ble öo au ω bara titta pau ad. Män näkk våå da rωled ω fasöga ω aga ändau. Däo stauo sa taitt mä fölk ikrigg na, sa en kan knapt bara kåmma näo. Män vi fa albúa[42] våss fram. Nu stanna hωn, ω då sàm ha aged sko au, ω andra klyva pau.

— Kösta bara fäm öre, e da en tysk, älla ho han e fa nööd, sàm stauo där inne ω sio.

— Da kösta inte må 'n tie styvo, wyska[43] nöön ygka[44] au fölked, ω sa klyva dåj åpp.

Rässåm d' e, gnia tyskana pau fiωlono, ω sa gauo ba speled ω gåuggan ijen. Däo stauo åitt pa pauga, sàm ha aged magga gagga; män figge då bara hauo sin grebba[45] te sällskab, ωge då jäona åin gagg te. O sa velle da se sa lykkled, sa åitt pa sàm hette Anna ω Bäigta kåmme fram te dåm ω hälsade pau dåm ω saa:

— Gω da Swänn, ω gω da Ola!

Sinn stωω dåj ω pradade lide, te gåuggan stannade ijen. O sa fraute paugana grebbono, åm dåj inte velle aga en taga[46] mä dàm. O da hade då dau iggentigg mωd. Swänn han lω dän åine tysken fau åin fämfällig fa se ω Anna, ω Ola betalte sammelö fa se ω Bäigta. O sinn satte då se te jämtes i åin vajn, telga sàm där e pa gåuggan. I da samma kniokade[47] spelemannen, ω sa jekk ad. Swänn han hade ölle[48] monnråjan bra i auonig, ω han pradade mä Anna åm ölt sla[49]

---

[38]) lemnade. [39]) ner. [40]) marketäntarebod. [41]) bier, bajerskt öl (öl däremot = svenskt öl). [42]) armbåga. [43]) hviskar. [44]) enstaka. [45]) flicka. [46]) ett slag. [47]) började spela. [48]) alltid [munredan (munnen). [49]) slag [något (allting).

15. En skåning i Urshult.

Från Urshults socken, Kinnevalds härad (Småland).

Om uttalet se under nr 14.

De va åin skaunig, såm brukt å slass möött bå pau akſonor å makna, å han tötte han va åin rejtio bjässe. Å så hadde han höot talas um Uosulta knivahera[1], håddana kusa[2] dåi vue. Å så måinte han, att dåi skulle fau vär au[3] åin knivahere, såm va åitt strau vassare, måinte han.

Han fräjde se vejen te Uosult. Å så na han hadde kåmmet åitt stökke vej iggaut såkknena, så mötte han åin Uosultabo, såm han hadde blett bekanto mä pau åin maken. Å så måinte han, han skulle rejtit fotråita håmmen. Han fräjd an ätte å fau tala ve nåna Uosulta knivahera. Å hin, han tjände denne häa skaunigen å brydde se inte um å bjönn åpp nåt krakil mä an, utan han velle baä skåjja mä an.

— Jo, de ska ja sä de, häa båote sau ja nåna stökkna ve åin äiggalaeknut. Baä gå dit å bösta[4] pau knuten lite vettanes[5], så fau du tala ve dum.

Å han jekk dit å bjönt å sla så hiskelit me åin stake. Å iggan han veste oot au, så kumm där ut åin håilo ſwäam vespo, såm sloe ne pau an å bjönt å stekka håmmen så faslit så. Å han te å håjj å skrika, å fekk bäigge hänno fo öjnen å au[6] å sprägg, så foot han nånstigg tydde[7], å stypte um ståin å träistubba. A han humrade um åin ståin å slo kull å slo se i skallen, så de bloade. Å så kumme vespono ijåin. Å han fe låv å åpp ijåin å sprigga, å däigde au åitt lagt stökke, såddano han va. Å så na han trodde han hadde sluppet dum, så stante han å lyddes, um han höode au nåntigg. Så na han inte de joo, så to han hännono frau öjnen. Å så tjände han, ho hiskelit ugt de joo, däa vespono hadde stukket an, å hå de vaäk[8], där an hadde slaat se. Å så töokade han au bloen me hännono å tittade pau dum. Å så saa han fo se ſälvo:

— Å jesusana me, så toset de to!

[1]) Here = gosse, dräng. [2]) bjässar. [3]) få väder af, lära känna. [4]) slå, banka. [5]) en smula. [6]) åstad. [7]) orkade. [8]) värkte.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo hau velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna ω han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det förmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hon konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin pion.

— Jo, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihob ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Broby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *ø*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aan rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahorned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna ω han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det förmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hon konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin pion.

— Jω, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihωb ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Brωby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *ɑ* ock *o*, **o** = *ø*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aau rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahωrned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn hau magade mä ad sa vååd[62], sa Anna ω han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm näm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det försmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hon konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin pion.

— Jo, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihob ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Broby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *e*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aan rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahorned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna o han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det försmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

åj. Te sista slut figge då ju lä bli da därna ω skulle te alla se i väj hem.
Män dau ble ad ått nytt bry, fo nu hade då ju iggen räigg ω ho skulle då dau kunna tjöra nönstäns. Da va sa lätt ω bli klωg pau ad. Ja trωr inte, då ha bled nú.

NILS OLSÉNI.

---

20. Sikeln.

Från Fjälkestads socken, Villands här. (Skåne).

Närmare upplysningar om uttalet finnas vid nr 19.

Da va åin gaugg åin jyig[1], såm va tjörane nåje pau slätten humle. O sa hade han åin nött skored lide hawre te ω mä. Män sa bar ad se inte bädo än öd han glömde ω egelen[2] mä se, udan lω[3] an ligga pau agon, naur han hade ad an.
Dan därätte va 'n sönda. O naur släbbωen åm mornen m ud ω skulle såj ätte sin ago, såm han brugade åm söndasnana, sa fikk han såj segelen ω öd där va skored ått stωrt te pau agon. O han hade allri såitt nön segel för, sa han de, da va ått ωjur, såm hade äided åpp hansa hawre. sa tωre[4] han inte säl tjöra bort ωjured, udan han ſynnade d i byen ω fikk tag i aullomannen[5] ω talade åm fo hanåm, ted ått ωjur där hade äided åpp hansa granne hawre. O mannen jikk mä nåm ud pau agon for ω såj ätte, hö[6] a. Män inte han i hällo hade såitt nön segel; ω inte tωre röra ve ωjured.
Dau jikk aullomannen hem ω tω byahωrned. Sinn stälde se pau byagadan ω tudade ölt hö han tydde. Dau saugs[7] ölla byamannana ω ville ha ω veda, hö där va pau färe. aullomannen talte åm ad, såm da va, öd där va ått saura[8] ωjur, såm hade äided åpp nabbωens hawre, ω öd då pau

[1]) göing (från Göingehäraderna). [2]) sikeln, skäran. [3]) lät. [4]) tordes, e. [5]) åldermannen. [6]) hvad. [7]) samlades. [8]) svåra, mycket.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal däu tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna o han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det förmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hon konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin pion.

— Jω, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihωb ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Brωby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *e*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aan rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahorned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna ω han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nàm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det förmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hωn konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin piωn.

— Jω, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihωb ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Brωby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *ø*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aau rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahωrned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mød hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hon inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bon, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hon konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jøø hon ω saa fa Päo, öd hon va inte fäog[60] te ω ta mød hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mød hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stoo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna o han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det förmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hon konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin pion.

— Jω, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihob ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Broby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *e*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aan rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahorned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna o han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det försmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Ja, da kan ja val jöra, ja heigka[30] me inte mä ad. Ja skolle bara säila åitt gammalt ög; män haistahannlen plää inte gau, sa d' e te nööd, fa 'n pau ättemiddan.

— Na, sko vi dau inte hannla, Päo? saa Tryls, nauo då velle te ω gau.

— Nää, inte te da prised. Du rauo nåkk ha dina ωssa säl i da.

— Ja, sa gauo[31] da val te, mä inte storre söjo[32]. Dåj e bra ω ha magga gagga, ω ja behöva inte säila dåm fa päiggo ſyll. Män ha du äonad ω hannla i da, sa by ödmeinstone pau fölkavis. Ho meed vell du ji, äss d' e ritted fraugan åm allvao?

— Ja ska ji de tjwau hondra säjsti ω päiggo strajs. Ska da va, sa si kwekt!

— Nää, dau e ωssana mina.

— Ajjö mä de dau!

— Ajjö mä åjo[33]!

Sinn jigge då bott te Maunsa ωssa. Då va lide ba storre ω grannare än Trylsa. Män Päo, såm skolle tjöba, velle paustau, öd då va inte nöön bid bädo.

— Ho meed sko dau dässe ωssana kösta såm billigast? Kanse vi skolle konna hannla, saa Päo te Mauns.

— Try hondra föoti reksdalo, andra[34] billigast, swaote Mauns. Ossana e halträttane[35] kwateo ω bara åugga, inte må 'n fäm auo, sa då vajsa[36] meed änú ω ble storre.

— D' e umöjled, öd då konna va övo tråj alena. Ja täigko, låj e val inte må 'n haltölta kwateo, saa Päo ω tå åpp sin 'ssatjädja[37] ω maulte dåm. O sa våå då presis tråj alena.

— Ja, da däona hala kwateod ha då falled in pau väjn, ì ha ju gaud övo ſu fjärinsväj. Män nauo då ha staud nönna ', slauo da dau inte fåil, öd dåj e halträttane kwateo ijen.

Sau pradade dåj ω prutade åin lagg ti, ω slutligen hade uns slaad au te try hondra tie reksdalo, ω Päo hade böód au hondra nitti.

— Nu sko ni bestämt riva da mitt itu, sa en kan sinn fau ɓb. Älla vell ja inte jälpa åjo ω hannla läiggo, saa Hans.

ıindrar (försenar). [31]) går [det väl för sig. [32]) sorger. [33]) er. ldra. [35]) halftrettonde. [36]) växa. [37]) Fin kedja, vanligen af stållänkar, med märken för alnar ock kvarter; brukas att mäta oxars ets bakom frambogarna.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal dän tölte ω Guståv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna ω han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det förmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

nöröd. Män Ola tyte, da skolle va rolegare o fa höra åin visa. Han velle Bäigta skolle fåugga åin. Män hon saa, öd hon konne inte nöön ny, o då gamle va inte te nööd.

— Ha du inte höot då däona granna visan, såm då fåugge häo pau ättehöstamakaded i fjoo? saa han.

— Jo, da ha ja nåkk, män ja kan hänne inte ritted ändau, swaote Bäigta.

— A, lä våss jälpas öd, sa gauo da val. Du jälpo val te, Swänn, o du, Anna, fa fåugga föo, äss da ska gau bra.

— Ja, sa lä våss fåugga dau! saa då öll i hob, o sa stämde då åpp:

Ung Erik mötte Karin sin
På skogens öde stig —

Män då hade inte vonnad[50] läiggo än te
Väl hundrade slag hännes hjärta slog
För hvarje vingadt steg han tog,

fa 'n gåuggan stannade, o sa klöve dåj au.

— Ni vellen val inte gau mä o drekka åitt glas vin, grebbo? fraute Swänn.

— Jo takk, da konna vi val jöra, saa ba Anna o Bäigta.

O sa skolle då nåj i åin magetäntarebo. Dau kåmme då te o gau fabi åin dåil krämmare, såm hade sina laudor[51] o staunn i lagga rao.

— Guterne köbe vakkre dukar! Give flikkorna mikke vakkre fine dukar! Mikke pillig pris! — skråig åin jude.

— Ja lä våss da, Swänn! saa Ola.

— A prat, ho skolle ni da fau! Tro ni, vi velle ha nönna judanaisduga? saa Anna, o sa tittade hon pau Swänn sa fälmajted, sa han velle jäona gååd[52] na åin. Män nauo hon saa, öd hon inte velle ha nöön, va da val inte väot o nöa[53] na mä ad, udan då jigge lide läiggo nåj. Däo sto åin gåbbe, såm hade håila väoden i åitt skab pau åin tjarra. Grebbono då hade såitt da däona föo, o då saa, öd da va sa hemst o räled, sa då velle vest inte såj ad åm ijen. Män paugana va favedena[54] o velle ha reda pau, ho da sau ud. Da köstade inte må 'n säjs styvo, sa figge då titta ijönåm åitt glas in i skabed. Däo va Jerusalems fastörig o Ståkkölms blobad, o hodant da jekk te, se) hunnit. [51]) lådor. [52]) gifvit [hänne en. [53]) nödga. [54]) förvetna, nyfikna.

nauo då möodade Äiggelbräkt ω nauo då skåde[55] Kal däu tölte ω Gustáv andre Adolv, ω nauo tyskana tåå in Páris ω nauo ryssana kridde[56] mä töokana, ω sa meed, sa da va dau nåkk väot säjs styvo ω fa såj ad.

Män nu haulde då ju råint pau ω glömma vindrekkaned. A näj, då kåmma nåkk ihu ad te sist. Nauo då kåmme in i magetäntarebon, va däo sa meed fölk ω magga bekantiga; aina te[57] Narregauos Augas Päo[58] sa va han däo. Ja, da va dau fa resten inte nööd uvanled, fa han brute ω va mä, däo såm råmlades. Hanåm mötte då raitt i dörahåled, ω han saa, öd han skolle tjöra mωd hemmed jenast. Han tillemä fraute Anna, åm hωn inte velle aga mä nåm, fa han va nära pau hinsammen[59]. Han va lide halföllo, såm han brute ω va, ω då saa inne i bωn, öd hade han inte gaud såm han jekk, sa hade han faud stryg, fa ölle velle han gräla mä fölk. Nauo han velle Anna skolle aga mä nåm, ba Swänn na, öd hωn konne val vänta ω gau mä, sa konne då ju fau föile. O da jωω hωn ω saa fa Päo, öd hωn va inte fäog[60] te ω ta mωd hemmed änú. Män nauo då hade drokked åm lide, sa läigge då tyte, va da taitt ve kåillo[61] ω ti pau ω gau mωd hemmed. Däo våå magga frau samme by, sa då ble åin stωo skåkk i föile. Män Swänn han magade mä ad sa vååd[62], sa Anna ω han ble lide bag dåj andre, sa då skolle konna talas ve, såm då velle, udan öd nöön höode da.

— Narregauos Augas Päo tyte nåkk inte meed åm öd du inte velle aga mä nåm, saa Swänn.

— Nä, da kan val hända, män ja bryo me inte meed åm, hö han tykke, swaote Anna.

— Bryo du de inte åm nåm, sa bryo nåkk han se sa meed te måjo[63] åm de.

— A, da ska han dau inte ha meed föo, fost ja ha nåkk höot da tjabbed[64].

— Män du velle val hällo ha hanåm, såm e sa rigo, sa kanse han ha åin håil tynna gull[65], än du tåå åin såm våå fattigare ω inte hade sa meed?

---

[55]) sköto. [56]) krigade [med turkarna. [57]) till ock med. [58]) sonen till Åke i Norregården. [59]) ensammen. [60]) färdig. [61]) kväller, aftonen. [62]) så vuret (inrättade det så). [63]) så mycket dess mera. [64]) det försmädliga pratet. [65]) 16,666 kr. 67 öre = 100,000 daler.

— Inte skolle ja behöva ω si de[66], håkken ja hälst velle ha, saa Anna ω skolle grina ve ad; män da va knapt hωn konne, fa hon ble dau lide falägen, da syntes nåkk.

— Män ättesåm du sio, öd du vest inte velle ha Päo, sa ha du kanse höot, ha då sia i byn?

— Nä, hö sia då val?

Hade da inte vaad lide halmöot, såm da va, e ja säko pau, öd en skolle faud såitt Anna sa rö såm åin piωn.

— Jω, te ω kåmma fram mä ad, rässåm da e, sia dåj, öd du ω ja vi sko ha inandra, ω inte konna vi behöva ω lä dåm jua[67] mä da.

Hö då sinn saa måjo, e där iggen ω ved, fa då tydde[68] se sa taitt ihωb ω pradade sa töst, sa da konne inte höras laint. Män sau meed ved en, sa nönna söndo därätte justes[69] da foste gagg föo dåm, ω då kåmma nåkk te ω minnas dän kåillen läigge, nauo då jigge i föile frau Brωby makad.

NILS JÖNSSON.

24.

Från Röke socken, V. Göinge här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *ø*.

Da va i ain by naire pau slätten, öd där va ain vär[1], såm dai inte pau nööd vis kunne haulla au kaulhavana. Å sau naur dai inte pau nööd vis kunne fau rajja pau värabästed, sau blai där iggen aan rau, än öd aullormannen[2] måtte ud å tuda i byahωrned å sagka[3] alla byamannana, sau dai skulle kunna talas ve, va dai skulle jöra mä da rälia jured. Naur dai dau hade talads ve ain stunn, män iggen kunnad hitta pau nöön rau, sau va där ain au mannana, såm sae:

---

[66]) säga dig. [67]) ljuga. [68]) smögo [sig så tätt intill hvarandra. [69]) lystes (till äktenskap).

[1]) bagge. [2]) åldermannen. [3]) samla.

— Am vi hade nåm[4] najje i ain brunn å sau vi hade vars ain bötjuva, sau skulle vi kunna jöra nåm tye[5].

Män dau va där ain aan au mannana, såm hade ain falia lai tjärig; han sae:

— Da duor inte, udan bara jutt[6] dän jävorn, sau blair han spag. Ja ved ed, ja ha försögt ed.

Da va ain da ain tjärig, såm mötte ain au nabbomannana.

— Go da, sae hun, baur staur da te mä Skagel[7]?

— Skagel? sae mannen; da e väl Aksel I mainen?

— Ja gu, sae tjärigen, veste ja inte, da va nöód pau vajnsrajja[8], paugabläran hette; män åm da va Skagel älla Ajsel, fölte ja inte åm[9].

NILS OLSÉNI.

---

25. Räfvens motgångar.

Från Raus socken, Luggude här. (Skåne).

r alltid = *r*, **l** = *l*; **au** = *au*, **ai** = *ai*, **å** = *a* ock *o*, **o** = *o*. **i** = *i* ock *i*, **e** = *e* ock *e*; långt **a** ofta = *ą*, detta alltid i sådana ord som *ąta* akta, *mąt* makt, *nąl* nagel o. s. v. — Stycket är förut trykt i tidn. *Öresundsposten* nr 140, d. 19 juni 1880, ock i *Aftonbladet* nr 143, d. 23 juni s. å.

De hände se en gågg, ad en räv, såm hade bå kvigga[1] å glötta, vauga se ud på låggtär for å skaffa föa i hused. Han kåmm då fost te en hane.

— Go da, harr ryttare! Järr kappa e så rig å grann, ni e nåkk en fornäm harre å har nåkk rau te å ji me ett par tjölliga[2] udan å frauga fruen åm ed.

— De har ja vest, sa hanen; män du faur säl ta dum, di liggor där i de lilla hused mä de runna håled på väggen.

Räven stakk igg nosen. Män darigge lau gaurshuggen, å åm han inte hade vaad buggen, så hade Mikkel eded sin siste ost. Nu fikk han bara ett hugg övor nosen.

---

[4]) honom [nere. [5]) tukta honom. [5]) gift. [6]) skakel. [7]) vagnsreda. [8]) mindes jag icke.

[1]) hustru [ock barn. [2]) kycklingar.

Så ga se räven därifrau ud på en ägg. Där jikk en gaus mä sina ugga.

— Hör pau, tjära jäsligamor! ji me ett par au dina ugga nu, män di e smau; for sinn di blajj stora, e de svaurare å mesta dum.

— De har du rätt i, Mikkel räv. Ja ska ji de ett par, bara ja fått tvättat dum rena.

— Du e en klog jäsligamor, män ata[3] de nu bara, så du inte säkkor uggana!

— A näjj, Mikkel; män vell du ha dum, så faur du kåmma ud i bäkken å ta dum.

Då jikk räven sin väjj å kåmm te en fauraflåkk.

— Go da, harr bagge! hälsa räven. Ja har kvigga å glötta hemma, såm vänta på midda. Du faur kåns[4] ji me ett au dina låmm, får älla blair ja tvuggen te å ta dum allihoppa; får ja e så tåmm i maven, å hemma har ja inte så meed såm ett gammalt gausabain.

— E de så stält, Mikkel, så e de bäst, du faur me säl; får ja fyller bäst i skraued[5]. Ställ de där näanåm bakken å gava alt va du kan, så ska ja ränna i de!

— Takk, harr bagge! Ja veste nåkk, a du va ett gått liv.

Räven gava, å baggen rände mod en, så han vände alla fira bainen i väred; å så fikk Mikkel smauga, hor go han va.

Naur räven fikk sin sans ijänn, lågka han vidare å kåmm te en mär, såm hade föl. Nu va räven så sölten[6] å lessen, så han inte gad å hålla tal, udan han sa bara:

— Hör du, fölamor, ja vell ha ditt föl.

— De ska du åsse fau, får ja har lövad ed te dän foste, såm kan läsa dän forjylda skrift, såm staur på min högra bagsko; å inu har ja inte träffad nåån, såm vaad så lärd.

— Aa, så lärd e ja väl, sa Mikkel.

Då vände mären se åm å ga 'n ett dra, så han sau ju sola å karlavöjnen[7] på hemmelen. De va dän forjylda skriften.

Nu lågka Mikkel igg i sköven å satte se nör ugge ett trä for å grugga ätte[8], vaffor de hade gått så galed for en:

— Fost va de hanen. Hor kunne nu ja, som älla e så klog, tro, a tjölligana lau i huggaboed. Sinn va de gausen.

[3]) akta. [4]) kanske. [5]) skrofvet. [6]) svulten. [7]) karlavagnen. [8]) tänka efter.

Ja ved inte, va såm kåmm ve me, a ja lø[9] na tvätta uggan ja såm älla inte e van å bry me åm renlihed mä föan. Si va de baggen. Ja ved inte, hør ja hade mitt forstånn, så trødde, a han kunne ränna i me, han såm va en hal gå storre än ja. Å te sist va de mären. Hør kunne ja va dåmm å forsöga å läsa higgas[10] forjylda skrift, ja såm i kann läsa ett ända ør. Män nu vell ja grugga på å jöra bä hyss[11] nästa gågg.

Män åppe i träd sad en kar mä en ysse i hånnen. Å ju mänt såm räven sa di sista øren, tava[12] karen yssen. D falt nör å hugg råmpan au räven.

— Naa, sa Mikkel, nu kan en inte en gågg si ett fido sköven, udan råmpan rygor au änna te röven!

N. OLSÉNI.

26. Klingstorpa-Anders.

Från Munkarps socken, Frosta härad (Skåne).

r alltid skorrande *ʀ*, au = *au*, ai = *ai* (framför *ʀ* bortfaller i-ljudet), i = *i* l. *ɨ*, e = *e* l. *ɛ*, å = *ɑ* l. *o*, o = *ø*.

D' e ain regål[1] tøsig, dän däre Klinstorpa-Annorsen. Han bør här nare i de gamla Klinstorpahused, jaa han e brør te da andre Klinstorpapaugana, ja trør telemä[2] han e älst au dum. Där e nu han, ø så e där Pär — han va galen[3] i h int aured[4] — ja nu e han då dö. Sin e där Hans — han e nu-rare — jaa, han staur se meed bra — ja de jöra daj då alla för dän föll. O så e där Torkel, såm ha hemmane. De va han såm skulle sälja ain stud åd Pär Trållsen i Vrekkarp[5], ø så velle han ju si nååd, såm kunne jälpa 'd i gagg, så sa h an: De — de vell si, han e au kørasen. Nu mainte han, åd studen va lajd pau[6] au Pär Trålls dän stora koen, såm här

[9]) lät. [10]) hännes. [11]) skälmstycken. [12]) tappade.

[1]) riktig, värklig. [2]) till ock med. [3]) svagsint. [4]) för ågra år sedan. [5]) Namnen i denna berättelse äro diktade. [6]) pålagd (f llen) [efter.

va så meen åmtale åm. Sin så va där ain söstor, Sissa — jaa hon e då kröben i jøren for lägge sin. De e hon.

Ja, halgalna e daj ω ha vaad alla, män dinne häre Annorsen e varst. Han vännor bag ω fram pau alt va han sir ω blånnar i hωb så dant så. Han sa te sin brωor Pär, åd de va raint for slöſed[7] å slajta haila grisen pau ain gagg å eda åpp 'n.

Naur tjärigen, hansa mωr, va döor, så hade där vaad bå[8] hωs prästen, åm han velle kåmma ω skrifta na. Män så dö hωn ifrau ed, ω så velle staudaren[9] inte, åd prästen skulle ha de beſwäred ω kåmma, udan han sprant ω mötte 'n. Så skulle han tala åm ed sin for me, håddant de hade gaued te; så sa han:

— Sprant[10] pil katt Hans Täkka järr — kåmm ain släbbω tjörane — tjör hemm, spänn min söstor Sissa ifrau[11] — just nu slågna[12] mωr — skulle sprigga ω jenſöda[13] prästen.

Så fikk väl släbbωen hytta se[14], så gått han kunne. O sin sprant ståmrigen nar te Hans Täkka. Män så hade han inte ti ω hålla ijen, udan de bar åsta, så åd bainen kunne inte kåmma så fωrt såm yeraian[15], udan han jωre nånna kållböttor[16] där nare på hällan[17]. Så kåmm han då igg te Täkka ω slägde åpp stuedåren ω skreg:

— Just nu slågna[12] mωr — lau såm ain tωsig på järahällan, skulle sprigga ω jenſöda[13] prästen.

O där e ye traj fjärigsväj frau hused ω te prästagauren; män han sprant, så han mötte prästen ve Bögebakkalien, ω de e då migstigens daj traj fjärigsväjen.

Såddent bär han se åd. Män se han fattas inte begreb, åm han bara nåntin hade brugt ed, ω kwekk kan han åsse va.

Naur han va laefωd[18] — for de va han en åtta da nånstäns, män så kunne han inte va 'd läggor, for i ställed for ω gau ω saj åpp mä dräggana, så kunne han inte la va ω arbea. Daj hade ωlnig[19] for se, ω så naur där va nåu stain, såm dräggana tyttes va for stωr, så skrege daj på laefωden. Naur

---

[7]) slösande. [8]) bud. [9]) **ståtaren**, stackaren. [10]) (jag) sprang [(som en) pil (flyger ock en) katt (springer längs) Hans Täcks sandås (rullstensås). [11]) säg till min syster, att hon spänner ifrån hästen. [12]) dog (eg. slocknade). [13]) genskjuta. [14]) taga sig fram [15]) **öfverredan** (**öfre** delen af kroppen). [16]) kullerbyttor. [17]) sluttningen. [18]) ladufogde. [19]) odling.

han då kåmm, så satte han brötjistan[20] te, ω sin skulle for stainen ryga itu, 'n han ga se i taged. Män de dudde inte lägge ω ha ain sådden laefød, udan han fe avʃe på grått papér. Män de va de ja skulle talt åm, åd naur han då hade vaad laefød, så før han åppad Smaulen ω tjöpte se ett hemmane, ω där va han i en tulltry[21] aur. Män sin blaj han tji[22] au ed, ω så kåmm han hemm ijen. Så naur 'n fraugte nåm åd, hoddent där va, så sa han, åd där va så fint så. Haila äjendåmen va stainsatt, udan bara på gauren. Så kunne 'n gräʃa[23] ain jed där vart trega[24] aur, sin han hade samlad åpp all tvaiden[25], for se trävara fans där, män de va bara tvaid[25], ω dän va brädd[26] ud på all marken, å dän måtte han fost remma bort, iggan han kunne fau saj nåån gräspildra.

Han ha stuggåm sånna uggalia lekknelsor, dinne häre Annorsen. Han sa åm Ola Kabbs piga, åd de va dän varsta människa, han hade sätt, te ω eda: hon aud mä bägge sior präsis liasåm ain fölmär. O ain gagg sa han, åd naur ain har ain bulle, så e de liasåm ain måkull[27] pau ain höj bakke: all tjeden[28] rännor bort. Ain gagg kåmm ja i följe mä 'n nare forbi Nail-Ʒepps[29] i Ruere. Så stω där ett par träskω på väjen, så sa han:

— Sar ud präsis såm naur ain spriggor ätte bi. Se daj borja ω flya i maj maunad, där såm e gωa traktärigor[30]. Män se[31] på slätten — på daj magre ωrtorna där kann ain ta ett par tönnlann[32] på röggen.

De mästa han snakkar åm, de e bi ω ög. Ain gagg talte han åm, åd han skulle te Ʒöbω[33] markad. Så sa han:

— Kåmm ain brun följa, lövanes[34] — velle bytta, slω te — kåmm pau bagfωden[35] Östraby jeʃivaregaur, ga na ain kappa havre, glavs ω de glavs[36], tjörde näven nar i halsen, igga tjeggtänn, klakk egg i me. Nä, naur ein ska tjöba ög, skulle 'n saj ω inte saj, höra ω inte höra, forstau ω inte forstau.

[20]) bröstet (eg. brödkistan). [21]) två eller tre. [22]) ked, ledsen. [23]) gräsa, fodra. [24]) tredje. [25]) spån efter vedhuggning. [26]) bredd. [27]) gödselhög. [28]) gödselvattnet. [29]) Nils Jäppssons. [30]) trakter. [31]) underförstådt: det är. [32]) så mycket som växer på ett par tunnland. [33]) Sjöbo marknadsplats (i Färs härad). [34]) lefvandes, vacker. [35]) återvägen (till). [36]) Jfr gläfsa.

Han tökke meed åm ög. Ain gagg sa han:

— Ett ög kann va klωgare än ain männeska — va ain gubbe, såm hade ain vid mär — jikk allti hemm tvau timma for än de räjna — åm ain så velle slaad na ijel, hade ain inte faued na frau väggana. Så kåmm där ain gagg ain sådden dära ifrau stan. Så fraugte gubben nåm, hånt väred ska blaj. Han satte åpp sina tjekkare[37] ω istramentor, sa: Ska blaj finaste, grannaste sωlſensvär. Pegte gubben på mären, sa: Ska räjna såm bönestägge i bakken — hade staued där ω haselerad[38] ett baide, borja de räjna ω ſölja nar såm au ain kvarnränna. De vell si, ain vid mär kunne va klωgare än ain sådden dära fönstornisse[39] frau stan.

Jaa, skulle ja tala åm all galenskab, såm han ha sajt ω jωrt, så figge ja stau här ω snakka te ain aan sωl. Han tyss[40] meed åm ω narra fålk te ω grina, bara de blar inte for galed; män då blar han arri[41]. Han ha vest blajjed så tωsed på de vised, åd åt han ha kåmmed i vane mä ω snakka tωseri, såm fålk skulle grina åd. Män se, de duor inte ω vella drya[42] mä 'n. På akſωnen här nare te Stormsa sau ja på ett rωlit hyss[43]. Där va dän däre lille kåborbåltaren[44] här borte i Tjyde håla. Han stω ω forsögte ω drya[42] mä Annors, ω Annors lω se nöa mä 'd letta, män så te sist tå[45] han ain byga där lau ω hölde övor kåborslåb[44] ω satte se pau na. O där fikk han seda igge så lägge. O dinne kåborslavaren[44] blaj så begrinad så, de kan ain veda.

L. A. NYRUP.

---

[37]) kikare [ock instrumenter. [38]) pratat. [39]) ordagrant: fönsternisse. [40]) tycker. [41]) arg. [42]) drifva. [43]) skälmstycke. [44]) kopparslagaren. [45]) tog [han ett bykekar.

27. En Småländingakrämare.

Från Munkarps socken, Frosta här. (Skåne).

Om uttalet se anmärkningarna vid föregående stycke.

Ain gagg va där ain sådden dära smaulännigakrämmare, såm hade vaad nar åd Skaune mä hannel. Ain ved ju, daj jegge får här nar åd mä sitt krämm, te daj blajje så riga, så daj kunne sätta åpp bω, håddent daj då jegge åd ω samla pägga. Jω, så hade han vad nar åd Skaune. Naur han då kåmm hemm, skulle han tala åm sin raisa. Så sa han:

— [1] Sau kåmm ja te åitt stωot, witt ståinhus, sau fraude ja, wa de va. Sau sae dåj, at dä va åina tjöoke. Å ållri hade ja såitt åina tjöoke å ållri hade ja vatt i åina tjöoke. Naur ja väl kåmm igg, sau kåmm däo fålk i stωra, lågga raor; daj bausade se igg såm fä, war i sin baus, ålla mumsade, män iggen bed, å ålla hugade, män iggen sked. Nauo ja hade stautt där åitt graunn, kåmm där en ʃwauoto dävel åpp å bjönte skrika å väsnas, å fraude: Äst tu Elias älla en prωfet, äst tu Elias älla en prωfet? Nauo han dau hade sakt ad foi andra älla tredje gauggen, sau kunne ja dau inte läggo tia, udar ja skrek: Nä, ja e vaoken Elias älla åin prωfet, utan ja e åin knivahere frau Uosulta såjn å e ude å hannlar mä lite smau smie, å e da sau, att du inte kann tåla, att ja stauo häo, sar kann ja minn ʃäksen jaona gau. Å ja hade inte väl sakt ad ud au min munn, får än där kåmme tjwau ʃwauota dävla å låidde me ud. Å liagått va ad, for i åin annan stue fikk ja bätte hannel.

L. A. NYRUP.

---

[1]) härmning af krämarens språk.

28. Två småländingar.

Från Munkarps socken, Frosta här. (Skåne).

Om uttalet se anmärkningarna vid nr 26.

Ain aan gagg va där ett par smaulänniga, såm kåmme tjörane te Malme te markas mä påmpståkka[1]. O så kåmme daj tilja[2] på mårenen, såm ain ju brugar ω kåmma, så ain kan vegga mä å blaj i aurnig, eggan hannelen borjar. Så jegge daj där på tåred å titta se åmkrigg. Så behövde dän aine ω lösa böjsorna[3]. Så haulle daj rau åm, hånt de skulle gau te, ω så kåmme daj te de beslutted, åd han skulle gau egg i ain gaur ω laida se åpp ain krωg.

Mällorti så naur han kåmmor egg på gauren, så stω där ain piga i tjöked. O se, de ved ain ju, åd ain smaulännig inte kann saj ain människa, udan han ska sätta munnrajjan i gagg. Så gaur han då hän te na ω hälsar: Gω maren, mansälla! sir han. Så stω hωn ω mωl senåp, ω såddent hade han allri sätt får. Så fraugte han, va de va. Så sa hωn, de va sådden gröd, såm harskab brugar ω eda.

Så blaj smaulännigen lösten ω sa:

— Snälla, gωa mansälla, lä me smauka åina ʃe!

— Ja, män då ska han ʃynna se, for frun kann kåmma!

O så fikk han se 'n ʃefful[4], såm han välte au i munnen på se. O de hade ain sådden unnali eggvarkan pau bainen på 'n, så daj borja ω gau såm veggana i ain glöttavarmölla[5]. O de bar au-sta, kan ain tägka, ijönåm pωrten ω övor tåred ω åpp åd stωrgadan.

O dän annre smaulännigen fωr ätte ω skreg: Petto Niklas, Petto Niklas! säljo du fo tålv ʃällig alnen? skreg han.

Män Pettor Niklas varken hörde älla svara, udan de jekk, ω kameraten földe ätte, så gått han kunne, te han kåmm ett stekke udåm Tjissebjerabakka[6]. Där lutta[7] han åpp Pettor Niklas i ain grωb.

---

[1]) pumpstockar. [2]) bittida. [3]) lösa byxorna, göra sitt tarf. [4]) sked-full. [5]) barnväderkvarn. [6]) Körsbärsbackar (ett ställe öster om Malmö). [7]) luktade, sökte.

— Ho jikk da mä ditt ärana? fraugte han.

— Nåkk blåi da ſött, så da blåi.

— Vaffo swaote du inte, nauo ja skrek? Ja veste inte, ho möät ja skulle tatt fo ditt lass.

— Tjära broo! äss ja hade yppnat flabben, så hade stan stautt i jusan låje.

L. A. NYRUP.

29. Sissebäck.

Från Munkarps socken, Frosta här. (Skåne).

Om uttalet se anmärkningarna vid nr 26.

Ja v' inte, åm I han hört, hånt de je te, åd där blaj marke[1] imällåm Skaune ω Blegen? Se, de va på dän tien, åd Sånte-Pär je åmkrigg på jøren. Så kåmm han ain kwäll, de va så dära på framtien[2] te ett ställe där åppåd imällåm Skaune ω Blegen ω velle launa hus. O de va ain stør bønnagaur, män mørskan[3] va så galed snaul, så hon hade väl allri launt nån människa hus.

Så kåmm nu Sånte-Pär egg ω velle launa hus. Män hon kunne bevas inte, for där va skomagare, sa hon, ω pigorna skulle leddja egge, for daj skulle vaga övor ain kø, såm skulle blaj lätt[4]. O daj hade då liaväl så meen husvarnig[5], så daj kunne husad, åm de hade så vaad ain hail bröllåpstass.

Jaa, så måtte då Sånte-Pär glia au[6] mä dän rajjan[7].

Så je han te uggantagskviggan[8], ω dän hon hade ju inte så britt stekke[9] ω brajja se pau[10]. Hössbønnafålked[11] hade sina jäss i fosstun[12], ω sin så va där ain liten kajötta[13] eggan-for, såm hon bødde i. Så je nu Sånte-Pär egg te hinne ω

---

[1]) gränsmärke. [2]) våren. [3]) husmodern. [4]) fri från efterbörden. [5]) husrum, sängställen ock sängkläder. [6]) glida af, gå bort. [7]) den redan, det beskedet. [8]) undantagskvinnan, som lefde på ett vist underhåll (undantag) från gården. [9]) bredt stycke. [10]) utbreda sig på, röra sig på. [11]) husbondefolket. [12]) förstugan. [13]) kajutta, kyffe.

velle launa hus. Jaa, hon åmſölla[14] se mä, åd hon hade så traint[15]; män naur han va ainstauen[16] ω velle blaj, så fe han te sist. Män hon sa nåm på forhånn, åd där va litt[17] ω leddja, for hon hade igga palta[18] te ω ha ikrigg en, ω jässena hålle sånt väsen åm mårnana, så en kunne inte fau ain blugg i övenen. O så lau han där då.

S' åm mårenen, naur han skulle gau, så sa han te tjärigen, åd hon skulle fau de te lön, åd de fosta hon tå se for åm mårenen, de skulle vara dan ud.

Naur då Sånte-Pär va gauen, så tå hon nar ain äska[19] ω skulle laida åpp nånna styvra, for hon skulle gau te råkkadräjaren[20] ω hänta ett råkkahωd. O hon borja ω plåkka pägga, ω de velle allri ta slut mä pägga. O där va pägga, så de morl[21], ω där va pägga bå vida ω röa, ω där va pägga såm ain pärestakk.

Så sad hössbωnnamωran ω unnra pau, vaffor dän gamla inte syntes ude. Te sist bortad på stan[22] kunne hon inte styra se läggor, udan hon småtta nar[23] ω skulle saj ätte, va tjärigen tå se te.

— Ii, så ha ja då allri så sätt[24], I han ju pägga såm ett tråll, de kann då inte ha gaued rätt te, de ved ja då vest. I kunnen mar[25] än rättfram, bevas för säla dän lajje! borja hon ω gau pau.

Så måtte då gamlan ud mä, hånt hon hade kåmmed åm dåm. Så sa hössbωnnamωran, for hon blaj så fortröden[26], så hon glωdde så smätt såm ain pattagris[27] — så sa hon, åd åm dän däre karen kåmme tiare[28], så skulle hon visa nåm egg te hinne, for hon kunne bädor ansaj[29] nåm.

Jaa, ain kwäll nån ti därätte kåmm Sånte-Pär ijen, ω tjärigen viste 'n egg i dän stωra stuan. O han blaj så väl imωdtan mä mad ω allteg ω fe leddja i harrbarshused[30], ω de va så harlit ω bra så.

---

[14]) undskyllade. [15]) trångt. [16]) enträgen. [17]) ledt [att ligga. [18]) **paltor**, sängkläder. [19]) ask. [20]) spinnrocksvarfvaren. [21]) **myrlade**, krälade. [22]) mot kvällen. [23]) sprang ned. [24]) sett. [25]) mer [än (läsa) rättfram. [26]) **förtruten**, afundsjuk. [27]) digris. [28]) oftare. [29]) **anse**, mottaga. [30]) **härbärgshuset**, gästrummet.

S' åm mårenen, naur han je, så sa han på samma vis te kweggan, såm han hade sajt te uggantagstjärigen, åd de fosta hon tå se for o orätta[31], de skulle vara te sol je nar.

Så hade tjärigen bara ain lennräkka[32] de aured, for hon hade tjört bort pigorna, just naur daj skulle te o väva; for se hon va galen. Så mainte hon ve se säl: Nu ska ja ji me te o kleppa lenned, så ska ja endån[33] fau lett i tjistorna, fost grebbeasen rände sin väj.

Män så behövde hon o bytta åm vann; o så tägte hon, åd de skulle hon jöra fost, så hon hade de aufött. O där blaj hon sedane, te sol je nar.

O ättesåm tjärigen hette Sissa, så fe bäkken heda Sissebäck. Män sin fe hon, så hon kunne tvätta sitt lenned.

L. A. NYRUP.

---

30. Liafrun.

Från Huaröds socken, Gärds här. (Skåne).

r alltid *r*. **a** framför **g** samt ofta annars = *a*, **å** = *o*, **o** = *θ*, **ai** = *ai*, **au** = *au*, **u** kort vanligen = *u*, långt = *u*. Märk med hänsyn till kvantiteten **nąmn, sǫmn** l. **sǫwn, tǫrka** o. dyl. **ad** = *ąd*. I sammansatta ord ligger aksenten på sista sammansättningsleden.

Ja, ja e nu holjans[1] se[2] gammel, män naur ja va liden, hörde ja au min faffor[3] en pafafa, sum va dau faseled markeli, um ett skåvrau[4] älla nååd tilled[5], daid e ätte bonnatagen[6] en skosnúa, u hon dro ikrigg i flaire härador u hålt fäjt. Ja, hun va nåkk i vaur såmn ässe, får sau meed e dau säkort, ad gamla Bålla Nails Torkels[7] pau nummor fira, hun sum va nära huggra[8] aur, naur hun döe, hun hade hört sin måmmor[9] snakka um, ad hun hade mött räliheden[10] en gagg i Borresta fere. U grann va hun, sau olykkli dän drägg, sum glodde na i ynen[11]. U klä jore hun se sum de finaste tjöppstafålk,

---

31) uträtta. 32) väfstycke af linne. 33) ändå.

1) duktigt. 2) så. 3) farfar [en berättelse. 4) skogsrå. 5) dylikt. 6) bondetagen, allmogeuttrycken. 7) Nils Torkelssons hustru, Bolla el. Boel. 8) hundra. 9) mormor. 10) den fula. 11) ögonen.

sau um en inte veste au ed, kunne 'n dau rakt inte tägka, ad hun va ett tilled[12] forbannad stikke. Män naire ve Owsklåstor[13] u Vålse u daid hålled au tykstes[14] hun mäst um u va. Min faffor han tjänte pau Vålse gaur, u där va 'd han hörde au na.

Daj ſälde[15] na får Liafrun, räliheden, u ja kan nåkk snakka um får er, ho hun fe dä namnet. Män de kan dau osse va desamma nu se lägge.

Sau 'n gagg va där en hogaurare[16] pau Owsklåstor[13], sum je u aurde[17] pau sin agor. Naur han sau kumm te agorainen[18] u skulle vänna um, får där va en brant hälla[19] nairfår, sau han fe ajta se u tjöra får lajnt, får älla kunne han ramla nair mä studa u arjetöj[20] u alt i håbba i ett alletjarr, sum hed Glarvaled u va sau farlia jypt, sau en inte kunne bånna[21] 'd, u där en veste, ad Liafrun hade nååd slavs tehåll — ja naur han sau kumm, sum sajt va, te rainen, se fe han saj, ho där lau en bagegresla[22], sum va i tu[23]. Mannen to na mä se hömm u ansa[24] na, u sin je han u laa na ijen, där han hade taad na. Naur han sau hade aurt ett slav u kumm te baga ijen, sau va där dugad åpp en redi middesmad: äggakaga[25] u vedekaga u risengröd u brännevin; män greslan hun va där inte mair.

Mannen te aida u syppa[26], sau meed han tydde[27] u liid te, får han forsto grant, ad 'e va Liafruens gresla han hade ansad, u ad hun velle jöra num se gått ijen. U sau aurde han ett slav te u kumm ijen te rainen; män dau va 'd sin väj alt i håbba, u han fe bara saj, ho Liafruen sprant esta[28] mä 'd i fårkled[29].

Sin s' va 'd en anen gagg, di hade bligged[30] au mä en liden tös[31] nånstäns i byen, u di kunne allri veda, haur hun va taan väjen. U di lyste ätte na i tjorkorna, män daid blykk[32] de samma ilöl[33]. Män sau va där en klog kvigga, ska ja si vuss, åpp' i Hårby såmn, sum di sporde te raus, had

---

12) dylikt [förbannadt stycke. 13) Öfvedskloster [ock Vallsjö. 14) tykte. 15) kallade. 16) hofgårdare, bonde som gör hofveri. 17) körde med årder. 18) åkerrenen, åkergränsen. 19) sluttning. 20) ärjetyg. 21) bottna [det, nå botten där. 22) bakegressla, brödspade. 23) itu, sönder. 24) lagade. 25) äggkaka [ock hvetekaka ock risgrynsgröt. 26) supa. 27) förmådde. 28) å stad, bort. 29) förklädet. 30) blifvit. 31) flicka. 32) blef. 33) likväl.

sum kunne va te jöra. U hun saa, ad tösen va kummen i före ve nååd skåvrau älla[34] ällas nåån döllihed, u där va inte nååd aned sum jälpte, udan di skulle rigga i tjorkeklåkkorna, sau kumme hun nåkk ijen. U daid jore di en hail da. U sau figge di te sist saj, hor tösen sad ud' i Glarvaled pau en tua[35], sau di figge ta en iga[36] u ro ud te na får u fau na i lann ijen. U dau snakka hun um, ad hun hade vaad hus Liafruen nair' i Glarvaled, u hun hade hatt så rälia grant, se di kunne dau inte ha grannare pau harregauren.

Sin va 'd en vintor, u byamannana kumm te sammen hus allormannen, sum ed va brug får i varden. U sau snakka di um mällum syppana[37], hor ed skulle stau te u maula, ho jypt där kunne va i Glarvaled. U sau blygge di övorains um, ad di skulle ta ain tömsträgg te mans[38] u bigga i håbb u bigga en stain i ännen u hugga hål i isen u sau saj te, um di kunne hitta nåån bånn[39]. U sau jore di u bugge i håbb[40] sau mena tömsträgga, sau de blykk lia lajnt sum ett tiefajnaraib[41]. Män nåån bånn va där dau inte, får tömsträggana noe[42] migstigges inte te. Naur di sau skulle dra åpp dum ijen, hörde di, hor stainen klagg emod nååd. U sau va där liasum en röst, sum saa nairifrau: Um ni vell maula mina vägga, se ska ja maula ära[43] lägga. U mannana sta[44], alt ha di tydde[45] ränna, u tömsträggana glemde di u sau dum allri sin. Män ad 'e va Liafruen, sum hade snakkad mä dum, daid va nu en sag. U sin dän dan bydde[46] di allri te u maula Glarvaled mair, får än Liafrun blykk dö, u dau tårka 'd ud au se säl.

Män sau naur Liafrun en gagg hade vaad u draad i krigg i böjden u skulle gau hömm ijen, sau kumm hun te Vålse, u där mötte hun en drägg, sum hed Tölle, u de va den grannaste[47] paug i såmnen; u inte va där hällor nåån, sum tösorna tyttes se meed um, älla nåån sum kunne dansa se bra sum han. Män hor ed nu va, sau blykk ed liasum lid bra mällum hanum u Liafruen. U hun bydde num te se, u han hade glott na får meed i ynen får u kunna si näj. Därmese je han did en gagg u to en anen drägg mä se, får han tore liaväll inte blaj

[34]) eller [eljest någon dålighet (otyg). [35]) tufva. [36]) eka. [37]) suparne. [38]) till mans, hvardera. [39]) botten. [40]) bundo tillsamman. [41]) tiofamnarep. [42]) nådde [åtminstone. [43]) edra. [44]) åstad. [45]) förmådde. [46]) bjödo. [47]) vackraste [pojke, yngling.

hensammen mä na. U där figge di redi jillesmad te fäjnad. Män alt sau titta Liafruen ätte, um inte hin dräggen skulle gau sin väj. Män naur ad blykk nött[48] u han liaväll inte lödddes[49] um, sum han velle ji se sta[50], sau ba Liafruen 'um läggga se i säggen u vila se liid te en anen maren. Män dräggen va, me gunn[51], inte se dummor au se, får han ansa[52] näkk ätte[52], ad daid va nååd fanstöj mä i legen. Därmese[53] to han sin fällekniv[54] u slägde 'n i säggen, u dau blykk ed åppenbart, hor ed forhålde se; får Liafruen hade forvänt synen pau num, u i ställed får säggen va 'd Glarvaled, hun hade båd num te säggaplass. Dau velle dräggen ha Tölle mä se hömm, men daid va han inte mänska te, udan han fe pallra se au[55] hensammen. U sau blygge Liafruen u Tölle får se säla. U hun hade nu faud num sau i sin majt, se han forgatte[56] bau gu u sin salihed u Nails Boels Hanna[57], sum han skulle jutta se[58] mä. U sau kröbe di te hinanen, u hun låva num all varsens rigeduma, um han velle jutta se mä na, u daid låva han åsse. Naur ed sau va bled maren, ga hun 'um se meed päggga, han tydde bära, u di skulle han tjöba se ett hömman[59] får. U sau to han mod hömmed. Män dau bejynte han tägka ätte, hor stor sygg u urätt han hade jort, u sau tägte han pau Nails Boels Hanna, hor hun skulle graida ynen au se, naur hun fe veda au ed. U dau sor han får se säl, ad han allri skulle jutta se mä Liafruen, u päggana di brände num i lumman, sau di slägde han lajnt ifrau se, a sau kumm han te se säl ijen.

Sau je ad en ti, u Tölle hördes inte au mair; män daid va nu gaud se lajnt mä Liafruen, ad hun kunne ligga lagga stuggana u skräna, sau ed hördes via ikrigg, naur hun tägste pau, ad han kunne va na otroen. Sau je hun en da u skulle saj um num. U naur di sau träfte horaen, sau pemigde hun 'um, um hor han hade låvad u jutta se mä na, u tyttes ed kunne va ti u jöra alvara au ed. Män dau ba Tölle, ad hun bara skulle bia, tess han hade tesått[60] u faud igg en gröe. U daid låva hun, u sau ga hun se te töls. Män dän sum sådde

[48]) blef natt. [49]) låtsade. [50]) begifva sig bort. [51]) min sann. [52]) insåg. [53]) där med så, därför. [54]) fällknif. [55]) begifva sig åstad. [56]) glömde. [57]) Nils Bodels dotter Hanna. [58]) gifta sig. [59]) hemman. [60]) tillsått, afslutat vårarbetena.

agarn[61], daid va Tölle. U ho fort di vöjsa, daid veda vi nåkk lide te mans.

Män naur Liafruen skulle gau hömm ijen, blykks ed ett farled uvär mä räjn u döna, sau en allri hade sätt[62] pau värre. Män dau blykk Liafruen arri u hötte mä näven åpped u saa: Um ja inte hade tau nösten ugge min barm, sau skulle ja ränna väjjalöba[63] mä de te lien — får hun va bleen mä glötta au Tölle. U sau la hun te u skala alt had hun tydde. Män naur hun sau kumm te lien, blykk hun slan ijel au tordönan. U sin dän dan hedor lien Frualien, u hun säl fe heda Liafruen. Män di agarn[61], sum Tölle satte, di vöjste[64] åpp u blygge te en skobakke ve Vålse, u ännu digge da hedor han Tölles lugg. U sau va 'd slut mä digge hindelsan.

G. KARLIN.

31. Käringen som red till Blåkulla.

Från Huaröds socken, Gärds här. (Skåne).

Om uttalet se anmärkningarna vid nr 30.

Får meed lagge sin va 'd i Graisma by i Huared såmn en gammel kvigga, sum hed Töre; hun hade nåkk vaad pe möde mä dän one i Blaukulla mena gagga får, män dau hade hun di vanlie reskaben, onkåsten[1], ragan, greslan älla brunnastagen, sau därme va dau inte nååd markeled. Män sau en gagg blykk ed ed aned slavs rietöj au.

De va pau daid vised, ad di hade faud en ny dräggg pau ställed, sum e de samma naire ve auen, där Sän Möllare[2] nu bor, han sum e jutt[3] mä Jins Tröls Hanna frau Graisma boställe. U dräggen hed Isåkk u tykstes[4], kan tägkas, ad ed kunne va onöded, ad tjärigen skulle alóas[5] mä dän one i Blaukulla. Därmese[6] naur de blykk färtorsda, to han u rida koss pau kåsten u ragan u greslan u brunnastagen u annra slavs

[61]) ekållon. [62]) sett. [63]) springa kapp. [64]) växte.

[1]) ugnskvasten, [rakan, brödspaden eller brunnstaken. [2]) Sven Mjölnare. [3]) gift. [4]) tykte. [5]) väsnas. [6]) där med så, därför.

remedja[7], sum tjärigen kunne nytta te ria pau. Får en ved ju, ad dän one inte tar emod nåån får än ti e, udan en ska kumma rianes pau nååd.

Tjärigen ud u sprant jönum fähused u loen, ye gauren u igg i stuan ijén. Män alt ha där va hade dräggen forjort får na. Naur hun sau kumm te bagas i stuan, sad dräggen där i onbägken u grina ad na u sporde na, ha farias hun galnades får.

Daid ska du snart fau te veda, sa tjärigen, u hun ud ijen i stöllen ätte 'd bessel. U iggan dräggen veste ored au, hade han bessled i muggen u tjärigen pau ryggen, u sau bar ed åpp jönum skostainen.

Dräggen te via u skriga; män daid nytta inte te nååd, får han hade glemt u kossa se säl, u mä måtte han, äntans[8] han velle älla inte. Hade han dau migstigges[9] bara hatt ved u jöra koss i spisen, sau hade tjärigen nåkk faud blö[10] kvar i stuan, u Isåkk hade väl blööd[11] fri frau na nåån gagg; män nu je ad sum ad je. U äntans[12] tjärigen älla dräggen hördes au sin, sau nåkk to påkkor baua tau. Får fastan[13] en jör en farli sygg u urätt, um en slaur se i slav mä dän one, sau faur en liaväll saj se får u sätta se får meed ud mä num; får hor ed nu e, sau jälpor skam alle[14] sina.

G. KARLIN.

---

[7]) remedior, redskap. [8]) antingen. [9]) åtminstone. [10]) blifva. [11]) blifvit. [12]) hvarken. [13]) fastän. [14]) alltid.

32. Mjölkharen.

Från Huaröds socken, Gärds härad (Skåne).

Om uttalet se anmärkningarna vid nr 30.

De va i Bjorka i Fars härad, där va får nånna aur te bagas en rig tjärig, u nåkk snakkades där meed um blann nabóna, haur hun hade faud all sin rigedum ifrau. Män där va iggen u tore[1] si nååd mä nåån säkorhed. Män se hade daj skreddare en gagg. U sum ed va brug får i varden, hade di får de mästa hantvarkare bara en gagg um aured; u dau va där ju meed u jöra, sau di fe higka[2] holja[3] lägge, u daid um ed sau va flaire ugor.

Nu va 'd sau mainigen, ad skreddarepaugen liasum dro misstagke pau nååd, u därmese lau vagen um nötten. U mäns han sau lau vagen, fe han saj, ho melkaharen kumm igg i hused u stälde se ve melkafaden u spydde ud en räli håbb melk i dum U naur han hade faud alla faden fulla, je han sin väj ijen.

Dan ätte skulle di ha vällig te middesmad. Män skreddarepaugen velle inte söba[4] nåån. Naur di sau va blena får se säla, se spørde mästor num, ho daid kumm se, han sum ällas alle va hilli[5] te aida, han sum annra pauga. U nåån orsag måtte 'd ju va, ätte han forsatte[6] middesmaden. U dau saa paugen, ho 'd forhålde se, u ho 'd hade tegaud mä melken um nötten.

U nabóna daj hade faud lide melk ugge flaire aur. Män orsagen hade där inte vaad nåån mänska te udfundaira, får 'n skreddaren snakka um, had paugen hade sätt um nötten. U nu velle daj ha ännrig i sagen, u de faur en dau raint inte fortägka dum får, får di hade, ja meſánn[7], döjt[8] nåkk sum ed va au dän rälia tjärigen. Därmese snakka di mä Sän-Séns[9] Ola, får han va en dukti fötte[10], ad han skulle passa pau u ſuda melkaharen mä 'n sölvorknapp[11], får bli[12] bidor inte pau tilli[13] rälibed. U daid jøre han åsse um nötten,

[1]) som tordes, kunde. [2]) dröja. [3]) tämligen. [4]) supa, äta supanmat. [5]) rask, villig. [6]) icke brydde sig om. [7]) min sann. [8]) utstått. [9]) Sven Jönssons (son) Ola. [10]) skytt. [11]) silfverknapp. [12]) bly. [13]) dylik.

naur melkaharen va ude pau fäladen[14] u patta[15] nabbo-tjörna.

Naur han sau hade skåded num, je han butt u skulle titta ätte, had ed va te num. U nu kan ni veda, daid haila melkaharen va bara en pälsaärm u pigga, sum tjärigen hade bugged i håbb mä håsegarn[16].

U for daid en ska saj, ad mä orädfärdihed kummer en inte lajnt, naur ed jällor, sau döö tjärigen bara nåna da därätte. U sönen, sum fe arva hömmaned u pägga te u en uvärdi håbb au alla slav, han la se te u syppa[17] u sypte åpp alt i håbba u meed te, u kumm pau såmnen u döö sum en stakkale[18].

G. KARLIN.

---

33. Böj-om i Ramsadal.

Från Volsjö socken, Färs härad (Skåne).

r = ʌ; ttj = ʈʂ, ddj = ɖʝ, dj = ɖʝ, ggj = ŋ̣, gj = ŋ, gjtj = ŋʈʂ; å = *o*, o = *θ*, ö före v = *θ*, ou = *θu* l. *θo*.

Nöre ve Lövesta på Ystabanan ha där vaad meed mä trävara får i varden. Å då va 'd ju en sag, ad där va skåwsnuor[1] å skåwmanna[2] åsse. Å så lågt igg i skåwen bodde där en husmånn. Had han säl hedde, de ve ja 'nte; män huskúllan[3] å kolhåven å agorlyttjan[4] di hedde Ramsadal.

Nu va 'd så, ad di hade kummed i före ve en skåwman å hans kviggja, sum di fittj husa alt sum tättast. Summa[5] mente på, ad de va Skam säl å hans mormor. Män had ed nu va, så kumm fålked, sum ällas va ʃittjelia[6] männiʃor, for de samma i vanröjt i såwnen. Bå skåwmannen å skåwsnuan hade en tilli[7] majt å jorra se säle osýnlia älla forvänna synen

[14]) fälad, betesmark gemensam för alla åboarne i en by. [15]) diade [illegible]rannarnes kor. [16]) strumpgarn. [17]) supa. [18]) stackare.

[1]) skogsnuor. [2]) skogsmän. [3]) huskulan. [4]) åkerlyckan. [5]) som- [6]) skickliga, beskedliga. [7]) dylik [makt.

på fålk, hyttjed[8] ved ja inte; män ded kan ju mäst va d
samma åsse.

Så va 'd en gagg, nor rälihedana hade kummed did, s
laa skåwmannen se runt umkriggj, for ded kunne han åsse, å fo
dän orsågen föll hedde han Böj-um. Så kumm där en tilli fro
Asien älla nåd ou di annre sönnre lanskåben; for frou Amerk
va han då slätt inte, for de ved ja hor de leddjor. Ded va
mainiggjen[9], en tilli, sum gour umkriggj å dansar mä björna.
så sporde han, um han fittj låw å kumma iggj i stuan å värn
se lid, for ded va holja[10] kalt. A ja, ded kann du ju åss
mä, sa husmännen. Å så je han iggj i stuan å hade björn
mä se å skulle te seda nör. Män hor han velle seda, så ha
han Böj-um före, så han begreb, ad inte va 'd sum ed sku
va i ded hused. Män te sist fittj han plass mitt på gåle
å björnen mä.

Så skulle han te stedja[12] pantáfflor[13], sum han hade i sin
madsättj[14]. Män nor di väl va stäjta[15] å han skulle te eda
dum, toss di or növen[16] på num, å så kunne 'n höra, ho där
va nåd, sum pasla hän i krogen; män se nåd va då inte i
tägjtja på. Så sa han te mannen:

— Ded e nåkk inte sum de ska va i ditta hused.

— Aa, nä så män, sa mannen, å så tajde[17] di ijén.

Nor han så hade stäjt[15] nånna pantáfflor[13] te, så la han di te björnen. Män då va Böj-um framme ijén å skulle nappa dum åsse te se; for ded va han, ska ja si våss, sum hade taad di annre. Män dän sum nappa ijén, ded va mesänn björnen, å ded så 'd tjändes; for Böj-um te vija å skridja å ud ou stuan å skåwsnuan mä; for fast han kunne forvänna synen på fålk, va 'd då inte sajt, ad han kunne på kredj å viljúr åsse. Män di sum va glaa, ded va husmännen å han kviggja, for de Böj-um blittj så rejält tesnövst[18].

Nor ed så kumm en aan da, jittj han sum va mä björn sin väjj å to björnen mä se, sum en nåkk kan veda. M alt sou di inte te Böj-um på nån ti i Ramsadal. Män så b ed så sabla[19] kalt, så en kunne fou tjöllen[20] i träskostövl Å så va där en kväll nån som böste[21] på viggjeded[22]

[8]) hvilket. [9]) vill det säga, menar jag. [10]) ganska. [11]) g
[12]) steka. [13]) potatis. [14]) matsäck. [15]) stekta. [16]) näfven. [17]
[18]) tillsnäst. [19]) förbannadt. [20]) frosten. [21]) slog. [22]) vindögat, f

ınnen hän å skulle titta ätte, hömm[23] de va. Å ad de va j-um, de va ju en sag; å frös jore han, stakkalskabed, så n va rent blofrösen i synen. Å så ba han te å titta iggj i ıan, män ded nytta då inte te nåd, for di hade slöjt[24] spounen. ın nor han inte kunne sajj nåd, sporde han:

— Ha ni dän gammla tjättan[25] inú?

— Ja män ha vi så, sa mannen, å hun ha tjällad[26], så hun ſu gagga varre än får.

— Ja, så kan ni, me gånn, ha na for järr säle, for hällor ll ja frysa ijél än ble te mad for katta.

Å därme så jittj han sin väjj å hördes allri ou sinn; så kk hålt han, had han låwa, ded kan en då gått veda.

G. KARLIN.

34. Käringsnack.

Från Genarps socken, Bara härad (Skåne).

gjtj = *ŋjʃ* l. *ŋjʂ*, ggj = *ŋ*, tj = *jʃ* l. *jʂ*, ttj = *jʃ* l. *jʂ*, ddj = *ɖj* *ɖʒ*; å = *o*, o = *ɵ*, ou = *ɵo* l. *ɵu*; märk: *hoza hozɵ*. — En variant denna »ramsa» har förut varit trykt på folkmål i *Samlingar till Skånes t., fornkunskap o. beskrifn. utg. genom* M. WEIBULL, 1873 s. 89—100; annan, hvilken den nu meddelade närmast liknar, är trykt af A. STRINDBERG på högsvenska i *Förr och nu*, 1879 sp. 515—518 (ock därefter i *ulturhist. studier*, Sthm 1881, s. 168—171).

Tore. Guss fre, goa Anna! D' e mågga our, sian vi ınte i håva[1] te Pär-Jéns i Storegour. Då va vi ugga; män ı sum ja borjar nu å ble bra te ouren. Horr gammal kan ı va?

Anna. De ska ja si de: um ja löwor[2] så te jours, sum ıvren gour i resme[3], så bler ja tre our te den fjäre snesen[4]. ln horr gammal e du då?

Tore. De ska ja si di: um ja löwor så te jours sum fouren ıor[5], så bler ja ſu å fämti, de e sant. Män löwor din mann i, älla e du ägjtja liasum ja, kan tägjtja?

[23]) hvem. [24]) släkt [spånstickan. [25]) katthonan. [26]) ynglat.

[1]) i hop, tillsamman. [2]) lefver [så till års. [3]) ax. [4]) tjoget. lamma.

Anna. Nää, de bler snart tre our, sian han dö. Han kum te jøren samma da, sum Ola-Pärs' de stora päreträd bles ikull i dorras dän västre haven[6]. Män migs du, nor vi gräbb tjente i håva? Då hade vi inte så mied bry å sliss[8] mä. M vi ha våss säl å fölla, for nor en e ugg, har en inte forsta

Tore. Ja män, då hållor en alla dräggja lia tjära. M um en då va klåg å hålt väl mä en, så va de mied bätt for um du husar[9], så je Mittjel-Nels' Jören å slø se ud for en lågg ti. Hade ja då hålled me te hanåm borra[10], så h ja nåkk foud en; män nu ble dar iggjen tiggj ou mä 'd.

Anna. D' e sant. Du huwsar väl Kresten-Jens' Pär? De va ju bra mä våss tulltre[11] our; män äjtast ittje[12] ja fittj en! For dän forbannade tåssan, Bålla, la si imällum, så de ble inte nåd ou mä 'd. Män e dina gräbbor juta inú?

Tore. Bäddje tvou, å dän ena har foud en suldát, sum drittjor åpp så mied han bå äjjor å har. Du kan allri tro, hor mied ja sorjor for dän gräbban! Män dän annra har foud en dräggj i byen, å d' e en tjön[13] man, kan du trø. Han kan jorra alltiggj bå ude å iggje, å hans nöwa[14] kan jorra alt va hans yen[15] kan se, å han e så snäll å dokti te alltiggj. Han har inte lärd nåd, män han kan liaväl klampa[16] träskø å jorra pölsepiggja[17] å tännestittjor, ja han kan tillemä[18] jorra toskla[19] å knyda syllor[20] å fortjena på alt vis. Ja dän gräbban gläss ja ou, for hø̃n har en träjjen[21] man, sum kan forsorja higgje å glyttana[22]. Män horr kan du dra di fram i desse dyre tidor? Du har väl smått um bröbidana å four väl liasum ja spiggja blour[23] å fättefall[24] for fålk? Män ja drar mi liaväl bättor fram, än nor min man han löwde, for »har en iggjen sum hållor ou en, så har en hällor iggjen sum drar ifrou en».

Anna. Ja, ja brute åsse å spiggja te fålk; män de la ja bort, for de e sum di sior: »där vöjsor[25] inte gull uggor råkkatjarran[26]».

Tore. Män hådden bär du di då ad for å fortjena dina bida? Jorr du hossor[27], alla va tar du di te?

---

[6]) hagen, trädgården. [7]) flickor. [8]) slitas. [9]) hugsar, kommer i håg. [10]) bara. [11]) tu eller tre. [12]) likväl icke. [13]) kön, snäll, förträfflig. [14]) näfvar, händer. [15]) ögon. [16]) lägga läder eller trä under. [17]) korfstickor. [18]) till ock med. [19]) trösklar, klappträn. [20]) solf. [21]) trägen, omtänksam. [22]) glyttarne, barnen. [23]) blånor. [24]) skäktaffall. [25]) växer. [26]) spinnrocken. [27]) hosor strumpor.

Anna. Ja ska si di, sum de va. Där kumm en kviggja å ounte hus, män hon va min ſel inte dum, kan du tro. Hon lärde mi å sina[28] å såntdarnade, så nu fortjenor ja mied mer å en timme, än ja fortjenor på råkkatjarran på en hel uga[29]. I dän dårnade kviggjan va inte dyr i hällor; hon fittj borra nin mans lijſorta, sum han dö i, å de va hon mied louten[30] mä.

Tore. Nä män, håddent jorr du då? Si mi ed! Vi bo o så lant[31] aſilda, så ja kan inte jorra di nån ska mä a du ir mi ed.

Anna. Ja väl kan ja lära di dän klågskåven, borra du nte sir ed for nån. Du kan tro, dän e vär å ta vare på. Ja ar fond många stittje sul[32] å många kappor malt å gryn; å lu kan tro, ja kan fou så mied på en uga[29], sum ja behöwor å en hel mounad, d' e jagú sant. Ska ja då seda å spiggja! Nä, de måtte en gammal hugg å inte ja!

Tore. A, si mi, håddent de gour te, så e du så tjönor[13] så!

Anna. Ja, du må tro, d' e en klågskåv, sum många härkriggj velle veda. Män nu ska ja si di, håddent du ska bära di ad. Du ska inte bejära nåd, udan la dum ji di, va di vell, så four du mied mer, än um du bejär nåd; for så lärde kviggjan mi. Sian di då four jid di, va di vell, så ska du fronga dum, um di inte har de älla de, så four du de mä. Ja sior inte mer, män ja vell inte for många päggja ble ou mä dän klågskåven.

Tore. Na, män håddent jorr du då?

Anna. Jo, um nån beklavar si ovor buaskräll[33] älla värspännigj[34] älla sånna ſugdoma — män si ed nu inte for nån — så ta en säjs[35] å vyppa[36] i ett hannkle[37], å ta tre gågga aved[38] um dän ſuge å sputta tre gågga yor höjra äjselen[39], å så ska du lesa tyst en bön tre gågga å så där e iggjen hör ed. Sian ska dän ſuge sawa[40] i nie nättor på hannkled, så e han bra. E de ett kräj, sum e solskutt[41], så ska du ta en rouanäjle[42] ou en vöjn[43] å vyppa i en särtj, um de e ett konkräj, å e de ett hankräj, så ta en ſorta, å ta rätt åm de ſuga kräjed å lava så, ad rouanäjlen kummor te å röra ve

---

[28]) signa, göra signerier. [29]) vecka. [30]) belåten. [31]) långt [afskilda. [32]) sofvel. [33]) en slags magsjukdom. [34]) väderspänning. [35]) sax. [36]) inlinda. [37]) handkläde, handduk. [38]) afvigt. [39]) axeln. [40]) sofva. [41]) fått solstyng. [42]) den nagel som sammanhåller vändbordet ock ramkärran. [43]) vagn.

bugen, å så lesor du tre gågga än bönen: »Sante Pär hade en ko, sum va rö, hon löwde, te hon dö», å så sputtar du for var gågg mällum dina ben. Sian ska ſortan älla särtjen seda um i tre nättor. Sian tar du dum å sior, du ska bränna åpp dum, män du kan jarna säl behålla dum. Ta så letta sod ou skorsténen i surdäj å ji kräjed, så ska du fou se, ad de snart bler dokted. Vell du jorra ou mä koulórma[44] i din have, så Sanhánsdasnatt[45] ska du ta en bagaronskoust[46] å klä di nyjen[47] å ta ett ſätteträ i höjra nöwen å ria på kousten nie gågga fram å tebaga i koulhaven, å så sir du: »Här kummor ja mä ſätteträd fore å ännen ätte, hissa, hissa, koulórma», så torr dar allri kumma nånna koulórma i haven. Har nån kummed for spöje, så ska du ta tvou tännestittjor å bränna svouled[48] ou, sian ska du stittja dum i vänstra hossan rätt i agkelen. Ta sian hossan nie gågga aved å nie gågga rätt krigg höjra bened; ta sian en särtj å en stubbed koust å en selakakk[49] å vyppa selakakken iggj i särtjen å kousten liaså å hutta[50] alt i håva på illen, så bler han fri frou spöjed. De kan du tro e sant.

Tore. Ja män e de så, takk ska du ha for än klågskåven! Råkkatjarran må seda å spiggja å inte ja ätte denne da! Farväl mä de! Nu four vi väl ſels ad.

Tore går ock skall försöka upprepa, hvad hon hört: A, va ja va lyttjeli, sum träfte Anna å lärde mi så mied! Så fort ja kummor hömm, four ja min föa liaväl å lant bättor än seda å lira på än rälia råkkatjarran. La mi se: buaskräll, rouanäjle, sod de bodde[51] ſätteträ — nä, de va inte så — rouanäjlen röra ve bugen, ja så tror ja, de va. Klä en bagaronskoust nyjen Sanhánsdasnatt — ria på ett ſätteträ — nä, minſánn um de va så, de va besönnorlett, va en bler glömſor, nor en bler gammal — stubbed koust i hossan, va de inte så? — Nä, hissa, hissa ſätteträ — la mi inte glömma rouanäjlen röra ve bugen — de va biggja en ſorta um en särtj, — sputta tre gågga på rouanäjlen. Håddan va nu bönen ijänn? Buaskräll for en ko, sum dö? Nu kan ja 'd: bagaronskousten, bränna pulvor i en särtj å ria på. Hissa ska ja nåkk husa på, for så sior ja te Pär-Pärs' grisa, nor ja tjör dum yor järed. Nä, nu four ja bejöggja pou ijänn; en säjs bodde ett hannkle å vyppa um säjsen,

[44]) kålmaskar. [45]) natten före midsommardagen. [46]) bakugnskvast. [47]) naken. [48]) svaflet. [49]) selpinne. [50]) kasta. [51]) botade.

um inte ett stittje sul jälpor — buaskräll bodde for ett hannkle å lesa töst dän bönen: Sante-Pärs rouanäjle han va rö, han löwde te han dö — ja, så va de: en ʃorta ria nyjen på ett ʃätteträ å hissa bagaronskousten — nä kousten fore å ännen ätte — nu hade ja nära glömd ʃätteträd mä rouanäjlen, män i maren, nor ja four sawed, så husar ja 'd näkk. De va liaväl en bra klågskáv. Rakkaren ska seda å spiggja å inte ja, sian ja har bled så klåg.

J. VIDE.

---

35. Tufve ock Sone.

Från östra Vemmenhögs s:n, Vemmenhögs här. (Skåne).

gj = ŋ, ggj = ŋ̣, tj = ʃɟ eller ʃʂ, ttj = ʈɟ eller ʈʂ, dj = ɖɟ eller ɖʒ, ddj = ɖɟ eller ɖʒ; å = o, o = ɵ, u kort = u, långt = ʉ, ou = ɵọ eller ɵụ, ɷu = ɷụ; kort i uti stamstafvelse ock motsvarande rspr. e är = ɪ, kort e i samma ställning motsvarande rspr. ä är = ɐ. I orden **Sönne, ʃöll, föst, föste, mötte, mött, ʃötte, ʃött** är ö ett mellanljud mellan ø ock ʉ.

De va 'n gågg tvou bröra, den ene hidde[1] Tuwe å den andre hidde Sönne. Nu va de si sum så, sum de ju e så tit[2], ad Sönne han va så uvardet[3] rij, men Tuwe han va så faselet fatti. Sönne han va den rijaste bounen dar fans i hela harraded, å defforså hadde han åsse bled risstasmann, å han stou så höjt huss kåggen så.

Så en da skulle dar varra krissnadejille[4] te Sönnes, å dar va sagkad alt stourt fålk i hela ourten, å presten me forstous; å Tuwe, sum boudde tett åpád, han ble ju åsse bön for skam ʃöll.

Norr di då skulle gå ti bours, så satte di presten for burénnen å så di andre ettor sum di va rija å ʃagtila ti. Tuwe han va ju inte noud kledd, ettor ti han va så fatti, udan han kumm me en gammal, lappad pels å ett par färade[5] liggjböjsor, å han fittj sidda allor nääst.

[1]) hette. [2]) tidt, ofta. [3]) ovärdigt, mycket. [4]) barndopskalas. [5]) lagade, lappade [linbyxor.

Norr di då skulle eda, så va dar en sännen hötijd[6] me presten så, han skulle ta föst, å di sa: Ta, ta, å var så gou, se inte ve for dar e lided! Men norr faden då kumm te Tuwe, så va di, sum en vell kan tägjtja, tumma, å han fittj raga[7] litt åw dum, va han kunne. Å dar va iggjen sum bryjde si um, um han fittj noud ellar ej.

Ditta grouna[8] Tuwe mijed, ad han, sum va brouor ti ſelva jillesfaren[9], skulle varra så lided estemerenes[10]. Å så sad han å tägjte for se sell, va de skulle vad for en hunad[11], um han hade vad i prestens stelle. Å så norr han jittj himm um kvellen, fundera han pu, ad han skulle ta Sönnes di tvou besta studana å le ti Lugg me å ji biskäppen, for de ad han skulle jorra 'n ti prest. Å de bar åw for an me studana ti Lugg.

Så norr han kumm ti Lugg, så mötte han en stour, låggor kar.

— Hour ska di studana gou? frougte karen.

— Di ska gou ti biskäppen, sa Tuwe; men ja vidd inte, hour ja ska hitta 'n.

— Jou, de e ja, sum e biskäppen, sa karen.

— Jasä, sa Tuwe, de va bra de, ad ja trefte biskäppen, for ja hade tägjt å forära biskäppen disse studakräjen, um de va si så, ad biskäppen ville jorra mi ti prest.

— Ij, sa biskäppen, du trour vell, ad katten har eddj[12]. Men då har du nåkk inte fölt[13] en räktet, um du trour, ad de gour så ti å ble prest i en hounavennigj[14]. Men du kan ju säjtes[15] le åpp å setta studana i den svenbårske[16] purten, så kan du kumma ti mi ijenn, så ska du treffa mi här.

Ja, Tuwe han joure, sum biskäppen sa for han. Å norr di då treftes, så sa biskäppen:

— Här har du en båg. Nu kan du lesa åwor i den, ti du kan en, så ska ja höra di.

Men Tuwe han sa, ad han inte viste, hudden[17] de skulle gou ti, for han kunne inte lesa our i båg.

---

[6]) krusande. [7]) skrapa. [8]) grämde [Tufve mycket. [9]) husfadren, värden. [10]) värderad. [11]) hugnad, glädje. [12]) att katten har ägg (d. v. s. att det omöjliga kan ske). [13]) känt. [14]) en handvändning, i hast. [15]) gärna. [16]) Sven-Bergske, i ett hus tillhörande en köpman Sven Berg. [17]) huru.

Ja, de jœure ju åsse inte noud, sa biskäppen, för han kunne borra lesa åwor vär da i ett halt ours tid: Alt de sum har hent å ska henna, de vidd ja.

Så jittj Tuwe himm. Å så um marenen, norr han skulle bejyggja å lesa, så sou han, ad de va den svourta bågen[18], å då kunne han vidda, att biskäppen han hade mött, de hade vad ſelva döwlen[19]. Men han leste lijavell.

Nu skulle dar varra jille te Sönnes den andre dan me. Men då hade di inte sitt ti Tuwe pu hela dan, för di hade hatt nåkk å ſött å leda ette studana.

Nour då jillesſålked va sagkad, så sa Sönne ti dräggjen:

— Du four gou norr å se, va dar e, men inte Tuwe har kummed hid i da, å si ti 'n, ad han kummer hid.

Ja, dräggjen jittj ju dar norr å frougte, hufformen[20] han inte hade kummed did.

Men Tuwe han sadd å valde[21] i sin båg å sa:

-- Alt de, sum har hent å ska henna, de vidd ja.

Dräggjen mutte gou himm ijenn me den rean, å norr han kumm himm, sa hann:

— Tuwe han e rent galen dar norre. Så fourt ja sa noud, så sa han borra: Alt de sum har hent å ska henna, de vidd ja.

Så jittj Sönne sell dar norr. Å norr han så kumm iggj, så sa han:

— Va e de för tœseri, du har for di, men[22] du inte kan kumma, norr du har foud budd[23] um ed?

Men Tuwe han sa borra:

— Alt va sum har hent å ska henna, de vidd ja.

— Na, ettor ti[24] du e så klåg, så kan du muss[25] si mi, hour mina studa har tad vejen då? sa Sönne.

Nu ble vell inte Tuwe en buss å svarte:

— Jœu, di stour i Lugg i den svenbårske purten.

— E du sekor pu de? sa Sönne.

— Ja, min liv å ſigjtja[26] e ja så! sa Tuwe.

Na, nu ble vell inte Sönne sen å fou dräggjen åw te Lugg å se ettor studana. Å rett hade minsann Tuwe: där stou

[18]) svartkonstboken. [19]) djäfvulen. [20]) hvar-för-män, hvarför. [21]) bläddrade. [22]) emedan. [23]) bud. [24]) efter till, enär. [25]) kanske. [26]) skinka (en vanlig svordom).

Grim å Jelm i den svenbårske purten juws löwenes[27]; men smala va di på sijorna å hade inte de bittorsta å eda.

Norr då dräggjen kumm himm me dum å fittj fortald, huddan de hadde goud ti, så ble Sönne så dann, så han jittj norr å skulle takka Tuwe, å tou sin den besta huwan, sum han hadde pu huweded, å satte pu Tuwe.

Så bar de si litt ettor, ad Sönne han skulle åw te risstan, for han va ju risstasman. Å uggor de ad den va sagkad, så ble dar ståled frou kåggen en farli håw[28] söll å gull. A kåggen låwte ud en stour ſänkås[29] ti den, sum kunne skaffa rett pu 'd ijénn.

Då sa Sönne ifrou ti kåggen, ad han hadde en brouor, säm hadde säd[30] han, hour hans studa di va en gågg, han va blen åw me dum. Å så ble dar ſittjad budd ettor han. Norr han då kumm ti Ståkkälm, så frougte kåggen han ad, um han kunne si han, hour hans söll å gull de hadde bled åw. Men Tuwe han borra sa ti alt va han sa:

— Alt va sum har hent å ska henna, de vidd ja.

Då tägjte kåggen, ad han va ſjålled. Men han tägjte liavell, ad han kunne forsöja han, så kåggen tou iggj tvou tallritja, sum han holt isämmen. Så frougte han, um han kunne si, va han hadde i mellum di tallritjana. Men Tuwe han va lijavell litt dumdristi, så han sa:

— Kröws[31], nu e du i klemme!

Då ble kåggen gla, norr han hörde, ad han kunne si de, å så sa han:

— De va mi markvårdet! Horr kunne du vidda de, ad de va en kröws?

Men Tuwe han sa borra:

— Alt va sum har hent å ska henna, de vidd ja.

Nu e de ti å forstou, ad kåggen hade en kröws mellum tallritjana; men Tuwe han hade säd ed um si sell, for de va ett ourtöj, sum han brute ha.

Så fittj Tuwe ett rumm te kåggens, å där skulle han sidda i tre da, ti han fittj säd, hour sölled å gulled de va. Å så skulle dar en betjent passa han vär da.

---

[27]) lifs lefvandes. [28]) hop [silfver. [29]) gåfva. [30]) sagt. [31]) kräfta.

Norr då den föste dan va gonn, så um kvellen, norr betjenten jittj ud, så sa Tuwe for si sell:

— De va den föste.

Nu mente Tuwe, kan tägjtja, ad de va den föste dan; men betjenten han stou udanfor daren å lyjdes. Å de bar åw for han ti de andre betjentrana, å han sa, ad Tuwe hadde säd, ad han va den föste. Men di andre sa:

— A ſitt, han har tvou da inú, de e inte värt å jorra bullor aw si i fortid.

Den andre dan va dar en an ti å passa han. A um kvellen så stou di å lyjdes ijenn. Å då sa Tuwe:

— Ditta va den andre.

Men då ble di redda å bejygjte leddja åwor[32], va di skulle ta si ti. Å de ble inte bettor en ad di jittj iggj ti Tuwe å töjde[33] å ba han, um han for gu ſöll ville la bli å si, vim dar hade tad ed, så skulle di ta fram alt i håp. Å de låwte han dum.

Så tou di å la alt sölled å gulled i en höj mitt pu boured. Men Tuwe han va lijasum litt dumdristi så darra, så han sa:

— Dar va mer inú.

Men di litte å litte[34], å inte hitte di noud. Men så lant um läggje, så kumm den ene ihú, ad han hade flyjd[35] sin festemö en riggj, men hun va rest lant bort, så de stou inte te å fou den ijénn. Men då sa Tuwe, ad de joure iggjentiggj.

Å den andre dan, så kalla han kåggen te si, å han ble vell inte litt mill[36] um muggen, norr han fittj se, ad alt sammen ou dar å glindra[37] pu boured. Å så velle han ha å vidda, vim dar hadde hatt tad ed. Men Tuwe han swarte, ettor ti han va så dumdristi, ad de va nåkk, norr han hadde foud ed ijenn.

Nu spourde kåggen Tuwe, va han ville ha for sitt besvär.

— Jou, svarte Tuwe, de ska ja si kåggen, ad ja e en fatti stakkal, å pu fattidum föllor[38] alltid foräjt. Men ja tyttjor, ad dar e iggjen, sum har ed så bra sum presten, å defforså tägjte ja, ad kåggen kunne ju rett[39] ſägjtja mi ett kall[40].

---

[32]) öfverlägga. [33]) tigde. [34]) lette, letade, sökte. [35]) lemnat. [36]) mild [om munnen, glad. [37]) glänste. [38]) följer [alltid förakt. [39]) gärna. [40]) pastorat.

— Ja, de kan ja ju åsse jorra, sa kåggen, etter ti du e en sådden klågor kar. Men då ska du åsse jorra en prätjan[41] här pu sönda um ditta harnade sölled å gulled, sa kåggen.

De mutte ju Tuwe låwa. Men han viste allri i varden, huddan han skulle bära si ad, for han kunne ju inte lesa our i båg. Men så jalp betjentrana han, for de e ju sum en sijor: Den ene villiheden[42] bör den andre fal. Å di lou å leste åwor for han budde natt å da, ad han skulle si, norr han kumm åpp pu prätjestoulen:

I skoulen fou ett tekken se,
i soul å moune ska de ſe,
å ſärnor skoula falla[43]!

Å så me de samma så skulle han slou i prätjestoulen me beddje nöwana[44], de västa han nounstins[45] kunne.

Å så um söndan, norr Tuwe kumm te tjartjan, så va kågger dar å mijed anned ſagtilt fålk. Å alla så glodde di å gava pu Tuwe. Men han va ju alltid så rälet[46] dumdristi, så han masa[47] åw lija åpp pu prätjestoulen. Å norr han så kumm åpp, så råwte han ti så de skrall i tjartjan:

I skoulen fou ett tekken se,
i soul å moune ska de ſe,
å ſärnor skoula falla!

Å så slou han i prätjestoulen. Å den ramla åwor enna, å Tuwe trilla pu huweded åw; for betjentrana hadde vad i tjartjan å savad[48] pillaren åw, så norr han slou i prätjestoulen, så styrt[49] den i bakken.

Norr då Tuwe va åppkummen å di andre hadde foud åw-grinad — for dar ble ett faselet grin — så jittj kåggen fram å ga Tuwe ett stourt kall.

Å så skafte Tuwe si en kappeláwn ti å ſötta tjensten. Å han siddor i sin prestagour inú å har ed mijed bra.

H. KABNER.

---

[41]) predikan. [42]) villigheten [bjuder. [43]) Efter folkets sätt att läsa. [44]) näfvarna [det värsta. [45]) någonsin. [46]) hiskligt. [47]) gick. [48]) afsågat [pelaren. [49]) störtade.

36. Folkdanser från Nässjö

meddelade ock föredragna af A. RAMM.

1. Polka.

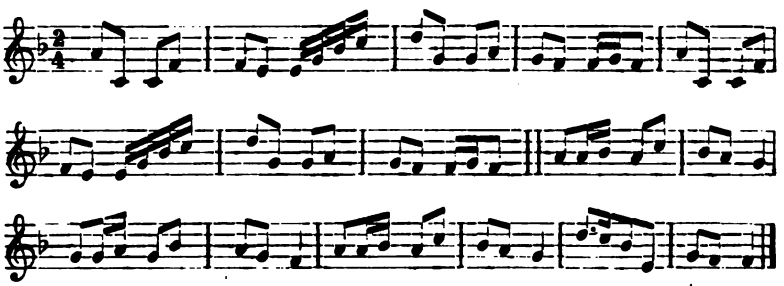

2. Polka.

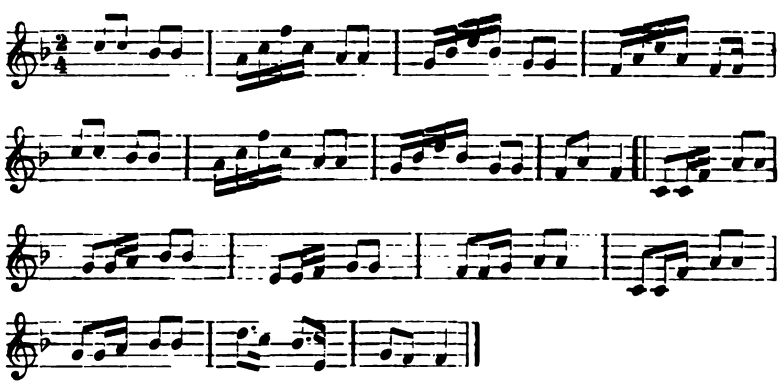

3. Slängpolska.

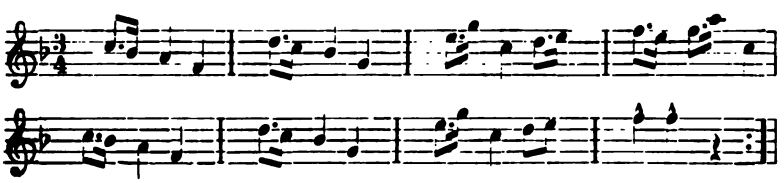

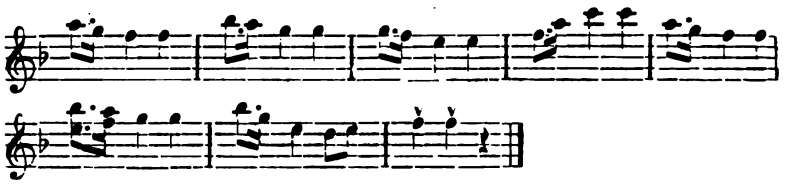

4. **Polka.**

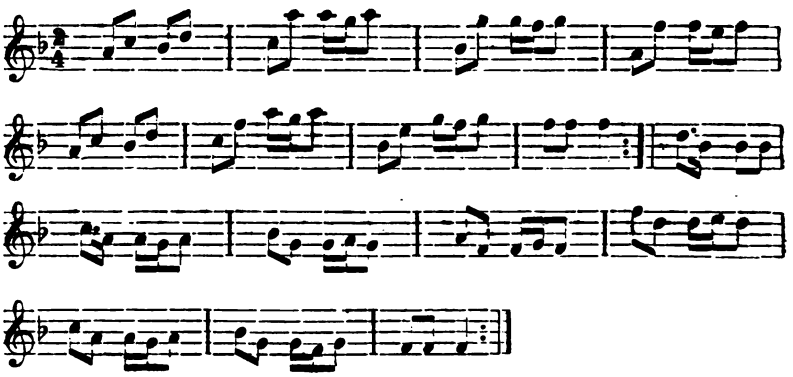

5. **Hopparedansen.**

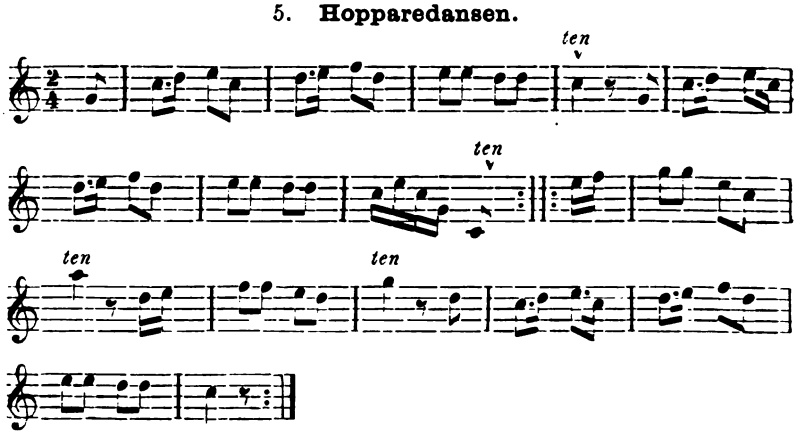

Anm. Nr 4 är en af de mest omtykta polkorna. Upptecknaren har i en afskrift sett den under namnet »Jenny Linds polka». De fyra första styckena utföras vanligen på »handklaver» (dragharmonika). Den femte brukar trallas af hjärtans grund.

37. Huskvarnamarschen.

Trallas ock skrikes.

Uppt. af A. RAMM.

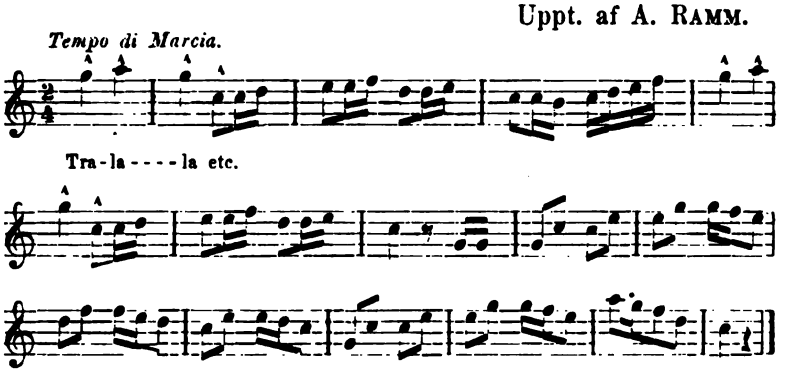

38.

En giftermålsafärd i Raskens hus,

en tittin i Smålands allmogelif

af

N. M. O. SJÖSTRAND.

Uppförd första gången på
»Föreningens för Smålands Minnen» 20-åriga jubelfest
den 28 november 1881.

Personerna:

Rask, korporal	spelades af	N. M. O. SJÖSTRAND
Elin, hans hustru	»	J. J. ROSELL.
Stina, hans dotter	»	LUDV. BERGDAHL.
Magnus, bonde	»	K. M. PALMGREN.
Petter, hans son	»	A. G. JACOBSON.
Anders, bonddräng	»	M. ELMBLADH.
Jonas, böneman	»	AX. RAMM.

Händelsen timar i Rasks hus i södra Småland sommar 1855.

Vid första uppförandet talade de uppträdande personerna hvar c en sin hembygds mål. Enligt följande uppteckning antagas Rask, El Stina ock Anders vara från Kalfsviks socken (SJÖSTRANDS uttal) sa Magnus, Peter ock Jonas från Nässjö socken (RAMMS uttal). Jfr nr ock 8.

Första scenen.

Elin ock Stina.

Elin. Jasau, Stina lella! du vell allaråjje jefta de å kåmma frau digg gamla moo å faä? Nu kan du si, att du je aut, du mä, fåst higgastuenas Annos inte vårade pau de!

Stina. Jaa, nåkk trodde ja väl, att ja mä nåen gaugg sulle te å jefta me likksum annra deko; men att de sulle gau så foot, de kunne ja allri venta, nor Annos hull se fo goo te å ta me.

Elin. Jaa, du, Stina lella! de gaur aätit te här i väana, sum ja haä sakt de fåo så mönna edelia gauggo. De åin rata, de haullor åin anen te goe mä; å den en sa ha, den fau en — de ä sekot de, att sum de ä utsitt, så blio de.

Stina. Jaa, inte trodde ja, no far å ja foon te Väanamo maken, att ja sulle treffa nåen så fikelior å rolio here sum Pettor i Bjeramaula, ella att han å ja sullen bli så åvorens. Men han sae, att han va så faälia glaä ve me, å de va ja ve håmen. Å faä sae, att han tsenno hansa faä. Å nu haä ju Pettos bönaman, träsko-Jonasen ja våit, allaråjje vatt häa åin gaugg fo Pettos rekknig å friat te me, å ette va Jonas sae, så kåmmor an väl snaät ijåin å jör åpp afäaden.

Elin. Jaa, han sae väl de. Å fåst de sa bli töst å aätit, no du kåmmo baät, så ä de åitt annbå, sum mönna su låita ette. Fo nåkk ä de åin here, sum ä bå ansiddor å höodor å vöodor. Å no du nu ä glaä ve an mä, så kan de ju inte bätto va. Men du haä väl inte endau glömt higgastuenas here?

Stina. Joo, ja tötte väl um Annos; men no han inte velle ve me, så bry ja me inte um håmen måjjo. Men Petto, de ä åin here, sum håito dua, de ä redit karaty endau.

Andra scenen.

De förra. Jonas inträder.

Elin. Ne si, här ä ju Jonas!

Jonas. Go da, go da i dänna stova! Takk fö dä sista!

Elin ock **Stina** på en gång. Takk fo de!

Elin. Ä de iggen stol å seta pau?

Jonas. Joo, beváss, d' ä la dä, män älla så tya ja nokk te å stå.

Elin. Tsära jäatans goa! de kåmmo dau allri i frauan.

Stina sätter fram en stol.

Jonas. D' ä alldeles för möö beſwär, sum en pläe sä. Män var har i Rasken i da? Ja sulle liasum vella tala ve homen om dän där afäda, i vet la.

Elin. Jasau — jaa, han bara je ut i jaugsens, så han ä häa nåkk snaät ijåin.

Jonas. Jaa så. Jaa, d' ä då en doktio kar. Han ä så kryor å hörkor å liaså raskor sum e mar, nor ho går på bete. D' ä inte alla, sum fräjja så lite ättor ållorn, å d' ä 'n guss gåva å ha hälsa å kunna ſwägga se, sum en pläe sä.

Elin. Jaa, de ä väl de, å faä han haä dau allti vatt så faälia kryor å helsesamo, sum nånstigg nåen menske kan jess.

Jonas. Ja ja män, d' ä inte mönna människor, sum har gått ijönum så möö, sum han jot. Han har fösökt bå ett å ett aant, sum en pläe sä. Män si här ha vi 'n.

Tredje scenen.

De förra. Rask inträder.

Rask. Ne men si pau! Ja tro, vi hann fremmat å de redit endau. Go da, go da, migg tsära Jonas! De va rolit, att du tittade hit, sum du låfte, no vi sprankadens ve här um daen. Ja ventade de rätt i da, sa ja se de mä. Men du haä väl sutet å ventat pau me åin lauggo stunn, kan ja tro.

Jonas. Nää, ja kumm presis på stunna, d' ä bara en minut senn, sum en pläe sä.

Rask. Jasau, ja haä vatt ute i hawen å sitt te kriatúon, å så haä ja vatt åppaut jäat å sitt pau ärigena. Till Elin: Men ha du, moo, inte de mensta bet å visa Jonas? Vi sunn väl menstnigens ha uss åin syp å lite paubet.

Elin. Tsära jäatans goa, ni sunn väl de!

Jonas. Jaa, dä blir då alldeles för möö, sum en pläe sä. Män nu sulle ja liasum vella tala lite ve de um dän där afåda, du vet la, å för min patt, så tökkor ja, att bana passa bra i hop, för pöjken ä doktior å far ans ä rikor, å di flekka ä bå åbsalvérad å äkspiérad å rekumändérad, sum en pläe sä. Å inte ä ho så bar ho hällor, fö nokk har o klära på kroppen, sum en pläe sä, ä no nu bana har tökke te varannra, så nokk tökkor ja, att dä blir en ruggane jerål afåd, sum en pläe sä.

Rask. Jaa, du tala sum åin präst, å de bäa ju väl i hopa. Men de våit iggen, huot Masse vell ha at, å kanse han blio alldåiles åppi at, no han fau veta, att du ä bönaman aut hansa here, utan att han haä butt de um å jöra de nået beſwäa.

Jonas. Jaa, d' ä nokk sant, att ja va här föste gåggen utan Massa kumdérig. Män nu vet han um, att ja ä här ijen, å ja tror inte, att han ä så falia möö imot et, för han tjännor de ju ifrå dä dära kriet, sum I va mä i förr i vala. Å sen ä hau så glaor ve pågablären, så ja tror inte, han blir så illbattior, å sen tökte ja, han sae, att dä liasum va en aan sak, sum jole, att han ſälv velle liasum va mä um afåda, sum en pläe sä.

Rask. Jaa, de ä åin anen sak, sum inte du tsenno te, men sum du sa fau veta, ettesum den angauo denna afäaden. Ja jefte me attan hunnra elve, å auot ette sullen bå ja å mönna annra hera härifrau ut i kriet mot Dunnrapaäten, å iblaun di mönne Smaulennigana, sum dau jigge ut i kriet, va Maugnis, Pettos faä, mä. Han va dau bara attan aur, å ja va tjwau å tsue. Vi vuen goa venno å stoen iggte varannra i leet å kridden ette bumbor å granato. Men så blåjj han illa skuten i båinet åin da, å sigg kridde han inte måjjo. Fo nor an blåjj bra ijåin, så va kriet slut. Men ettesum vi vuen frau åitt haull å goa venno fo rästen, så je ja te an, no ja hadde åin ledio stunn, å däafåre så blåjj han endau glaare ve me nu en forut, nor an tydde slåss breve me i leet. Så kumm ja

te an åin gaugg å va så glaä, så ja veste inte migg levanes rau, fo ja hadde fautt åitt bråiv ifrau Älig, att hugg hadde fautt åin here, å så blåjj ja kåprål samme da. Å Masse han va glaä mä, for an va nu pau bättrigsvejen. Å så hadde han höot, att kriet snaät sulle ta slut. Å dau sae han sum sau: Jaa, gu jie, ja vue kryor å hemma ijåin, så jekken anfekta me, sulle inte ja jefta me, ja mä, mä mina Britte å ha likka rolit sum du! Men detta seo ja vest inte fåo att ja messunna de digg lökka, fo ja våit inte, va ja velle jöra de fo gått for alt, va du ha joot me, fo nåen troenare venn en du de fens då inte pau joona, å kunne ja pau nået vis jöra de gått ijåin, så sa gu veta, att ja velle, å fau ja nåen gaugg åina deke, så sa ja je digg here na, ess de ä guss velje, å dau sunn vi takka gu for att vauo venskap blett te välsignelse. Sau talte han mä taurana i öjenen, å gu sa veta, att inte mina hello va törra, fo ja sau tydelit, att han måinte, va han sae. Å nu si de ut, sum hans oo sulle habba se te å gau i fullboodan. Å däafåre så tro ja, migg tsära Jonas, att denna afäaden sa slutas lökklit å väl. Å va me angauo, så sa ja inte mota baänen å kåmma ihop, å ä nu Masse mä håjado, så kåmmor an nåkk hit. Men fo rästen så fajta de inte, fo baänen ä ju späa beigge tjwau, så de vue väl dunnor å granato, ess di inte tydde venta menstnigens åitt auo te ella tjwau.

Jonas. Jaa, nokk ä dä sant, att d' ä bara ban än, å sant ä dä mä, att d' inte väksor bå vet å planét på en gågg, sum en pläe sä; män nu tökkor ja ändå, att tien kan va inne, älla va tökkor du, Stina lella? Sulle du inte vella jefta de mä Massa Pälle, um de så vure i dänna da?

Stina. Jo gu, ja de vaugga! Fo nåkk sulle de bli rolit å bli motmor å fau åin så dåktio ka, sum Pettor ä. Gu jie, han bara kumme å de snaät blee au, fo maken te here de fens då inte i håila Kalsiga såken!

Rask. Jaa, han tya nåkk inte freja, fo 'n du skriko »ja», så de rugga ette at å de höos i vaä knut å gatehyon. Å de ser iggen um, fo de ä åin here, sum duo. Å sigg sa du väl inte va semmo en digg moo va får i väana! Du våit kanse inte, huot de jekk te, no vi sullen i hop?

Stina. Nee, huot va de, faä?

Rask. Joo, baän lella, de va sau, att de baä sau te, attä hugg å ja åitt laugt båite hadden hatt åitt gått öja te varannra, å sau vuen vi ute pau Ausnen å jiggen pau krissko åin kwell mä mönna annra hera å deko. Å dau sae ja te na: Kåmm å haull i me, så blinn vi åitt paä, vi sum di annre! Å hugg to me i neven å de bar au, så de knakade i isen. Å sigg spraukadens vi ve å blåjjen så åvoråins, så vauot jefte blåjj aujoot, fo 'n vi toen au uss krisskona. Å de ha gautt bra, så allri haä vassen hugg ella ja augkat pau den afäaden.

Stina. Ja, ni, faä lelle, de va nåkk sau utsitt. Å sau ä de nåkk nu mä uss, å däafåre faunn väl vi jöra sau mä?

Rask. Jaa, baän lella, ja sa inte mota de, fo ja tökke um heon, å no vi treffaden an pau maken, så blåjjen vi glaa ve an beigge tjwau; å att han va glaä ve de, de bå sae å visade han tydelit. Å gauo bara Masse igg pau afäaden, så ä hugg allaråjje åppjood.

Jonas. Jaa, nor Masse ha jot ett sånt löfte, fö 'n han hadde ban här i vala, sum en pläe sä, å nor han nu vet, att pöjken träffade de å Stina på dän däre maten i Vanamo å ble övorens mä flekka, som en pläe sä, så sa du la få si, att han kåmmor, å då blir afåden snat kumnisérat.

Rask. Jaa, Gu jie, han kumme! Men kåmm du nu, Jonas, så tann vi uss åin syp så leigge, mäan vi spraukens ve.

Jonas. Jaa, du kan inte bätto sä, fö nokk sa de smaka bra å få se en knapp i böksera, sum en pläe sä.

Rask. Skaul, Jonas!

Jonas. Takk sa du ha, Rask! Takkar emjukast å skål ijänn!

Rask. Haull te goe! Å takk sa du ha fo ditt beſwäa mä afäaden. Å sigg fau kwennfälken väl si de te goe mä de övria, sum ä digg rättihåit.

Jonas. Jaa takk! De bli la bra mä de. A gu jee nu, att dänna vektia afåda velle bli bå de å me å dänna sokkna å gu å alla annra människor å kriatur å bana mä te bå gläe å fromma, sum dä står i pasalmeboka!

Rask. Ja, gu jie de! De vue rolit, Masse kumme å jigge igg pau afäaden. Å de vell ja tro, han jöo, fo heon letto nåkk inte bli an, fo 'n han jeo mä se, ess han ä illbattio. Men

si häa, Jonas, ta de åin sigåä, fo ja haä iggen tobak fo tefellet. Haull te goe!

Jonas. Takk sa du ha! D' ä mi fäl inte allti en får sånn fägnig i Kalsiga sokken. D' ä då nontigg rektit redujält, sum en pläe sä.

Rask. Ja, nu tro ja rätt, att vi gaunn ut åitt slaw å sinn pau ärigena, tess Masse å Petto kåmma.

Jonas. De sa bli redit rolit å si, hore äriga sir ut, ätte dätta låggvaria rägnet. Stina kommer in. Nää, si på Stina! Ä du inte bra glaor, att Pälle kåmmor i da?

Stina. Joo, ja ä väl de, de sa gu veta. Ja ha glott utaut vejen ette håmen mönna edelia gauggo.

Rask. Jasau, tsära baän, nu gaunn Jonas å ja ut åitt båite. Å kåmma Maugnis å Petto, mäan vi änn ute, så lipa du nåkk inte fo de.

Fjärde scenen.

Stina ensam.

Stina. Akkana me! um di endau kumme snaät! Dau sulle ja visa Annos, att ja blåjj jefto fo 'n han, endau han inte vårade pau me. Ja unnra just, va han sa se, nor an fau si Petto häa. Dau augka han kanse pau, att han inte hull te goe mä me. Ennu höos iggen Pettor au; men han kåmmo nåkk endau, bara ja tya å tåla me. Jaa, ja velle flya de i faugg, Petto, ess du bara vue häa. Sjunger:

Fo du, du ejo mitt jäata, du, du ä me så tsäa. o. s. v.
[Musikbilagan nr I.]

Femte scenen.

Stina. Anders kommer in.

Anders. Jaa, de kunne ja, migg fäl, tro, att gammal tsäalek råstar inte så lätt.

Stina. Vaa? ä du häa, Annos? Va va de du sae?

Anders. Joo, de sae ja, att de ä iggen fare mä de, så ja tro rätt, ja taä te baka mitt autobå, fo ja tökke lika möö

Rask. Joo, baän lella, de va sau, att de baä sau te, attä hugg å ja åitt laugt båite hadden hatt åitt gått öja te varannra, å sau vuen vi ute pau Ausnen å jiggen pau krissko åin kwell mä mönna annra hera å deko. Å dau sae ja te na: Kåmm å haull i me, så blinn vi åitt paä, vi sum di annre! Å hugg to me i neven å de bar au, så de knakade i isen. Å sigg sprau-kadens vi ve å blåjjen så åvoråins, så vauot jefte blåjj aujoot, fo 'n vi toen au uss krisskona. Å de ha gautt bra, så allri haä vassen hugg ella ja augkat pau den afäaden.

Stina. Ja, ni, faä lelle, de va nåkk sau utsitt. Å sau ä de nåkk nu mä uss, å däafåre faunn väl vi jöra sau mä?

Rask. Jaa, baän lella, ja sa inte mota de, fo ja tökke unn heon, å no vi treffaden an pau maken, så blåjjen vi glaa ve an beigge tjwau; å att han va glaä ve de, de bå sae å visade han tydelit. Å gauo bara Masse igg pau afäaden, så ä hugg allaråjje åppjood.

Jonas. Jaa, nor Masse ha jot ett sånt löfte, fö 'n han hadde ban här i vala, sum en pläe sä, å nor han nu vet, att pöjken träffade de å Stina på dän däre maten i Vanamo å ble övorens mä flekka, som en pläe sä, så sa du la fä si, att han kåmmor, å då blir afäden snat kumnisérat.

Rask. Jaa, Gu jie, han kumme! Men kåmm du nu, Jonas, så tann vi uss åin syp så leigge, mäan vi sprankens ve.

Jonas. Jaa, du kan inte bätto sä, fö nokk sa de smaka bra å fä se en knapp i böksera, sum en pläe sä.

Rask. Skaul, Jonas!

Jonas. Takk sa du ha, Rask! Takkar emjukast å skål ijänn!

Rask. Haull te goe! Å takk sa du ha fo ditt beſwäa mä afäaden. Å sigg fau kwennfälken väl si de te goe mä de övria, sum ä digg rättihåit.

Jonas. Jaa takk! De bli la bra mä de. A gu jee nu, att dänna vektia afäda velle bli bå de å me å dänna sokkna å gu å alla annra människor å kriatur å bana mä te bå gläe å fromma, sum dä står i pasalmeboka!

Rask. Ja, gu jie de! De vue rolit, Masse kumme å jigge igg pau afäaden. Å de vell ja tro, han jöo, fo heon letto nåkk inte bli an, fo 'n han jeo mä se, ess han ä illbattio. Men

Anders. Jasau, du tökke inte um me måjjo'dau?

Stina. Nee, de jöo ja allri måjjo, en ja haä jøot.

Anders. Stina, va seo du! Vell du öa me ella va måina du?

Stina. Jøø, ja seo, att de ä slut uss imellen, å de ä digg ejen ſöll.

Anders. Plaua me inte måjjo, Stina! Ja styota, ja ſwemla! (För sig själf:) Jøø, sau gauo de, nor en inte ä nöjdo mä de, sum ä bra. Ajös mä de Stina. Rusar ut.

Stina. Ajö, Annos!

Anders (kommer in igen:) Ä de dau digg måinig, att du inte vell ha me? Du sa veta, ja ha peiggo; å sigg kan faä digg tjwigga de te å ta me.

Stina. Nee, de vassen vell ella kan an jöra.

Anders. Jasau, ja sa inte je de måjjo tebå. Går.

Stina. De va faälia väl, han je nåen gaugg. Ja blåjj redit tsåjjo ve an. Gu jie, Petto kumme! Ja sulle ta møt håmen pau åitt anet vis. Men ja ä tjwuggen te å jelpa møø å lawa i aänig, tess di fremmade kåmma. Går.

Sjätte scenen.

Petter ensam.

Petter. Här ä dä la, sum Stina ä hemma. Dä va rølit, att farstuten fekk å se te å följa mä, så jer an kanse mä se lite bättor, nor an få se flekka å tala ve hänna far. Å ja ä tvåggen te å ha flekka, hore de då sa gå te. Änna sen ja fekk si hänne på Vanamø maten, har ja allri kunnet lätta bli å täigka på hänne. För hänna skull ha ja glömt å bå Mata i Baljary å Äva i Bakkatorp å Britta i Ligkamålen å Hanna i Stuntamålen å prästadøtera mä. Å bara far nu ä lite mäjölio, så sa dä nokk gå bra, för här ha de inte noot imøt et, höde ja utå Rasken på maten, å dä har Jonas sakt mönna ädelia gåggor sen däss. Akk, um bara Stina kumme, så ja figge si hänne. Hø vet la inte, att ja kumm i da, för ja sae te Jonas, att ja sulle kumma, så fot ja fekk far mä me. Kanse ja sulle ſugga e visa, så hör hø la me å kummor, enna far går ifrå hästa. Sjunger: Hände det sig en helgdagskväll [Musikbil. nr II].

um de, sum um di annre dekono. Å no du allri kan glömma ne, så tökke ja, att de ä likksum lite sygg um de, å däafåre sa du fau bli mina festemö ijåin. Å fåst vi hann vatt lite okuntanta, fostauss, så jöo de iggentigg. Je me nu bara åitt redit fauggatak, så ä de, skam å seanes, allaråjje glömt. Å dau blinu vi likksum åitt festefålk ijåin, fostauss.

Stina. Nee, de tro ja inte, vi brynn uss um, fo du haä slaet åpp åin gaugg, å de kan va nåkk.

Anders. Jaa, vest haä ja de joot, fo ja tötte, att du va fattio mot me å annra deko, skam å seanes. Å så va du nebbitor å ajor å läjjor i truten, ess ja velle je de åitt fauggatak ella nåen gaugg ta åin muss ifrau de. Men ja vell ta de endau, fostauss; fo faä sae, å moo sa mä, att di inte vauggade, att vi blåjjen åitt paä, skam å seanes, fostauss. Å däafåre sulle ja nu likksum fria te de odentlit, fostauss, å du sa bli mina tsärig, ettesum du så jäana vell at.

Stina. Lett bli me, Annos! Ja vell inte ve de måjjo.

Anders. Si sau däana! Du sa inte jöra de te! Tro du inte, ja våit, att du så jäana vell bli mina tsärig, sum du vell äta, no du ä sulten? Jöo de nu inte te leiggo, utan ta åiena i granne haugg! Ja kunne, skam å seanes, fau me åina bå bättor å rikare tsärig, fostauss, men ja sa ta de endau, å i maän da faen vi te prästen, fostauss. Du mens väl, ho mönno gauggo du sae, att du va glaä ve me, enna sigg vi vuen smau å roaden uss ihop, å däafåre så sunn vi väl ha varannra nu, våit ja, skam å seanes, fostauss.

Stina. Nee, Annos, de sunn vi inte, vi sunn allri bli åitt paä.

Anders. Stina! sunn inte vi ble åitt paä? Joo, så sant sum ja ejo hunnra tusan dalo å åitt paä trättan-kwaäteos-oksa, å sa ja ta de, bara fo de du ä glaä ve me; å no ja vell, å sa du bli migg tsärig (vill taga hänne i famnen).

Stina. Haull de i styo, Annos! Ja jefto me allri mä de, eas du sau ejde håila väana.

Anders. Jasau, du ä illbattio! Nå, dau våit du, va ja kan jöra. Ajös mä de å kåmm inte sigg å lipa å se, att du autra de å att du ä glaä ve me måjjo. Fo fau ja de inte nu, so taä ja de allri, fostauss, så möe så du våit de.

Stina. Ajös mä de, Annos! De va rolit, att du blåjj åjje te å gau nåen gaugg.

Jonas. Jaa, han sulle la dä, ättesum d' ä la i da d' ä fräjan um hans afäd mä Stina. Å nor I nu har kummet i hop, I bäigge, sum en pläe sä, så sa I la jöra åpp dän däre kumſonsafaden föst sum sist.

Magnus. Jaa, dä blir vår afäd. Nu sa ja ſöta dän ſälv, så nu behövor du, jädlarigensmokk, inte jöra dä mer beſwär.

Jonas. Så möö bättor, fö nokk har ja jot mi ſöldihet. Å nu sa ja inte läigga me mer i afäda; för antigen dä går åt hemlen ällor häkkleſjäll, så jer ja, jästrarigenbo, faen i hela afäda, sum en pläe sä. Å nu sa i få va i fre för me så läigge, dä lovar ja.

Rask. Du gano väl inte baät, Jonas?

Jonas. Nää, ja sa bara gå ut, så att ja inte ä i väjjen för Masse. Går.

Nionde scenen.

Rask och Magnus.

Magnus. Ättesum vi nu ä ensamma, så velle ja veta, hoot d' ä mä afäda imälle min pöjk å di flekka. Ja vet, att d' ä liasum lite övorens, män ja vet inte, va du täigkor um saka.

Rask. Joo, de ä nåkk sau, att baänen ä galena i varannra. Å de si ut, sum di velle jöra allvaä mä saken, ess di fau vano telautelse; å fo migg dåil haä ja igget imot afäaden, utan sulle jäana je digg here mina deke.

Magnus. Jaa, ja har inte sitt di flekka än å tjännor inte te dia afädor fö rästen, män ja fulde mä pöjken hit å sa nokk täigka på saka, nor ja sitt flekka å ett sum anet.

Rask. Jaa, Stina måtte väl snaät kåmma igg, fo hugg ventade eo i da, å kanse hugg allarajje haä treffat digg here.

Tionde scenen.

De förre. Stina. Petter och Jonas inträda.

Rask. Si däa hann vi dum. Go da, Petto! Kåmm, Stina, å helsa pau Pettos faä!

Magnus. Takk för föste gågg, gø da, gø da! Dä va e døkti fleka, du har, Rask.

Rask. Jaa, gualåv, ja haä inte å klaja. Semmo haä ja sitt.

Magnus. Män du, Petto, du ä så framfusetor, så dä sir ut, sum du vore hemma här.

Petter. Nää, män no Stina å ja sa ha varannra, så tökkor ja inte, ja behövor å va så falia blyor.

Magnus. Jaa, män dä har inte blett avjøt än, å än så läigge kan du hålla de ve döra, te vi får si, va dä blir å.

Petter. Dä sa nøkk bli bra, far lelle, bara i vell je mä er lite.

Magnus. Töst, pöjkor, å håll de i styr! Dä sa då inte allti gå ätte din velje. Här ä dä ja, sum tålar, å inte du.

Rask (till Petter:) Venta lite, Petto, så gauo de nåkk bra!

Elin (kommer in:) Gø da, Maugnis! Välkummen te uss å uosekta, att vi inte hann nåentigg i aänig!

Magnus. Å, d' ä iggen fare mä dä, d' ä nøkk bra.

Elin (hviskar till Rask:) Bju karana pau åin syp så leigge!

Rask. Jaa kåmmen nu, kara, å tann er åin syp så leigge, mäan feskana køka. Å välkumna hit alli hopa! De ä redit rølit å si eo hos me. Men ja tsenne pau me, att ja inte duo te å haulla nånna tal, å däafåre vell ja bara se, att ni enn redit välkumna.

Magnus. Takk sa du ha, bå du å Elin! Dä va redit rølit å få si er en gågg te. D' ä nu övor åtta år, senn ja va i dätta huset.

Rask. Skaul, skaul, alli hopa!

Alla. Takk, takk!

Petter sjunger [Musikbil. nr IV.].

Anders (kommer in utan att märkas af de öfriga:) Va stauo pau! Jevelen i migg fel, si 'kke de ut, sum de vue frieri pau färe. Tager sig en sup.

Rask. Nee, si pau Annos! Va haä du i sennet?

Anders. Jøø, ja sulle, skam å seanes, likksum vella tala ve eo lite, fostauss, um åin afäad. Men ja si, att ja kumm lite ølejlit, så ja venta så leigge, fostauss.

Rask. Jasau, vi sunn talas ve sigg. (Till Jonas:) Nu kan du, Jønas lelle, sum begripo de pau alltigg, fugga åina pålske

får uss, så di ugge fau ta se åin ſweigg. Jonas sjunger [Musikbil. nr V.]. De dansa.

Rask (efter dansen:) Jaa, no ni nu hann ſugget lite vaä, så kåmmo tuon te me, å däafåre sa väl ja mä bju te, va ja tya. Men ess de haä knutit se lite i strypen, så faunn ni uosekta de å jelpa te, va ni vennen. Fåo kunne ja mä bå ſugga å tralla; men nu ä de inte möe ijåin au jehöot. Men no ja haä åin tökken gammal krisskamrat hos me, sum Maugnis häa, så liva de åpp gubben å jöo håmen glaä, å ja sulle va möe glaare, Maugnis, ess vi väl hadden joot åpp denna häana afäaden uss imellen.

Magnus. Jaa du, d' ä noot sum töl å täigka på, å ja grunnade just nu ättor, horovolet ja sa jöra, fö d' ä inte bra å fara å i ojot vär, fö 'n en vet, hoot dä sa bli, å d' ä alt tämmelia ſwåt å sätta se på twaren, no d' ä fräjan um en sånn vekti afäd.

Petter. Ja, i kan jana je mä er, far, föst sum sist, fö d' ä så utsitt, att vi sa ha varannra.

Magnus. Dä begripor du inte, pöjkor. Dä sa Rasken å ja talas ve um.

Rask. Jaa, vi sunn fosöka å jöra de te de besta, mina baän.

Stina. Takk, faä lelle! Men ni låvaden ju å ſugga får uss, ni mä. Jöon de, så enn ni snello.

Rask. Jaa, ja sa fosöka. Han sjunger »Raskens trall» [Musikbil. nr VII]. Jaa, de va får i väana. Tien haä forennrat se möe sigg dess.

Magnus. Jaa, män ja tökkor, du förännra de inte; du ä allti lia rolior å kryor å raskor, sum förr i vala. Å du hettor la fö rästen inte Rask för iggentigg.

Rask. Ja, gualåv, ja streta mä at. Till Anders: Men va va de, du velle me, Annos? Ja tötte du sae, att du velle tala ve me. Alla gå utom Rask ock Anders.

Älfte scenen.

Rask ock Anders.

Anders. Jaa, näkk velle ja likksum spraukas mä eo lite um afäaden imellen Stina å me. Å fäst vi bläjjen likksum

lite okuntanta här um daen, fostauss, så sa ja ta na endau. Fo de ä likksum lite ſygg um na, skam å seanes, att hugg inte sa fau me, sum hugg alla daa haä tött um. Ja velle däafåre likksum pau allvaä, skam å seanes, fria te na, fostauss, å jöra åpp afäaden i da, så sleppor ugg å gau å lipa, for att inte ja våra pau na.

Rask. Jaa, ja tro inte du behövor å beſwära de mä å visa digg ömhåit fo henna söaj; for an ä inte större en ſwelit ä. Hugg haä nu åin anen festemann, sum ugg ä redit glaä ve å sum ette migg måinig passa na bättor en du.

Anders. De vell se, att an ä fattio sum åina tsöakcråtte.

Rask. Vet ut, here! Han ä rikare en du, men så haä han fålkaforo, å de ä bättor en peiggo. Men du åppföo de, så du sulle baugkas bå blauor å gröno, ess ja joo rätt. Du sulle ha de nånna tökkadäana (åtbörd) håppsanluriga krigg öanalappana, så kanse de blåjje fålk au de.

Anders. Ni våren dau inte pau me te eo maw?

Rask. Nee, ja tro inte, de blio nået au er imellen.

Anders. Jasau, håkket faen sum helst! Ja sa inte krusa leiggo, de kunnen ni lita pau, fo ja kan väl fau me åina tsärig endau bå rikare å grannare.

Rask. Jaa, lökka te pau annra stellen! Häa tro ja inte, du haä nåen tuo. Elloså haä ja iggentigg imot de. Men fosök å fålka de te, så kanse du mä nåen gaugg blio moen te å jefta de å bli digg ejen. Går.

Tolfte scenen.

Anders ensam.

Anders. Han sae, att ja inte va moen te å jefta me, å de va då väl jedrigen så aätit. Ellaså no ja hadde slaet skaugkana au mäana å mä lien hugget båinen au dreiggen, bara fo ro ſöll, fostauss, så sae faä te me, att ja va moen te galjen. Å ä ja moen te nået så höjt, så måtte ja väl fo faen i vaull va moen te å rejera åina tsärig. Men de sulle va rolit å si den däane juvelen, sum sa ha Stina. Jaa, ja sa treffa håmen å se an sannigen, de kan an lita se pau. Fo hadde inte den suggen vatt, så hadde Stina, migg ſel ä liv, takkat

gu å slekkat tummana änna åpp te ambåjana, ess ja vellat ta na. Men nu va, må trω, bå hugg å gubben så karia å kava[illegible]a, så di veste inte sigg levanes rau. Men treffa ja Pelle, d[illegible]en krabaten, så sa ja tseta åpp an odentlit. Å jelpor inte de, [illegible]så sa ja ta åitt kravatak mä an å tsenna, va han duo te. J[illegible]a, ja sa inte vaugga, ess ja då deiggo håmen i gålvet, så [illegible]de rugga ette at; fo venno ja inte aubatta håmen, så fau ja a[illegible]ri dekena, skam å seanes, fostauss. Men si däa kåmmo nå[illegible]n, å de ä Pelle.

Trettonde scenen.

Anders ock Petter.

Petter. Va faan ä du för en, ällor håkken i hällvet[illegible]ä du? Va jälana vell du här?

Anders. Angauo de de, digg snöobeigge! Du kan i ste[illegible]let se, håkken du ä.

Petter. Jωω, ja ä Stinas fästeman, äss du vell veta [illegible]ä, dett lea skrälle!

Anders. Jaa, ess inte ja funnes, så kanse du blåjje he[illegible]na festeman, digg dumme sulamit.

Petter. Akta de, din grönjölig! Sä inte um dä två gåg[illegible]or, din snusmalare!

Anders. Jωω, ess de vue sau attan tusan gauggo — fo de ä ja, sum ä Stinas festeman.

Petter. Vell du höra dä en gågg te, din attanes hun[illegible]ra dummige, att ja ä Stinas fästeman å att d' ä avjωt i da[illegible] å att dä inte kummer å ännras för en sånnor stut sum dek.

Anders. Men ess de ennras endau au me, va vell du d[illegible]au jöra, digg dumme stöaje?

Petter. Jωω, du sa, ta me ʃuttan, få tjänna, va ryggar[illegible]a settor på de, dä sa ja då lova de, din fåralωt!

Anders. Jasau, du trω de. Kanse du vell ta åitt tak [illegible]mä ens å tsenna, mä håkken du har å jöra, digg drasút däa!

Petter. Jωω, dä hadde ja lust te å jöra mä de, din st[illegible]t, äss dä inte vore skam te å remenera se mä e sånn höna sum [illegible]u.

Anders. Jasau! (rusar på Petter). Dau sa du, jestigen anam[illegible]a, fau de åitt fauggatak.

Petter. Å du ett mä, ättesum du så jana vell, å dä så tjännor dä, din krabåt!

Anders. Ajj, ajj, ajj! vell du möoda me, digg jevla festemöffare! ajj, ajj, ajj!

Petter. Fy fassen! dä va bara bejynnelsa, sa vi ta en åm te?

Anders. Jaa, vi sunn ta åitt kravatak, så kanse du inte o så satans kario.

Petter. Vi få la si, horevolet dä går. Ä du fadi än?

Anders. Jaa, ja ä fäadio te å leigga de i golvet, så tillio håppa.

De rusa i hop, Anders faller ock skriker.

Petter. Sî så ja, vell du inte ta i en gågg te, din glop?

Anders. Nee, du ä migg ſel inte vär å röra ve. Ja ſitor bå de å dekena, å sa ja ha måjjo stryk fo henna ſöll, så ja na så mönna sum bå håppa å nekka.

Petter. Jaa, d' ä, min ſäl, di bästa rå, för ja sa ha hänne, ja sa slåss bå natt å da för hänna skull.

Anders. Jaa, dau man du, trespinåde, ha na. Hugg ä, eln i migg ſel, inte måjjo väa.

Petter. Då behövor du la inte stå ätte hänne mer.

Anders. Nee, ette denna dan så sa du fo me fau ha na e.

Fjortonde scenen.

Alla personerna.

Rask. Nee si här ä bå Pettor å Annos. (Till Anders:) Si hää, Annos, här ä Stinas festeman!

Anders. Jaa, ja våit de.

Rask. Du tar at lugt, tro ja.

Anders. Ja, va faen tsena de te å lipa å ſwäaja, fo sum ä, så ä de.

Rask. Jaa, de haä du alt rätt i. Men letten uss nu va a allihopa! Jonas lelle, tralla te åin vals får uss, så nn vi ta uss åin ſweigg lite vaä. De våit iggen, naur ella nånnstigg vi faunn jöra de måjjo.

Jonas sjunger, mel. som »Värmlandsvisan» [Musikbil. VII].

Rask (till Jonas:) Takk sa du ha, fo du trallade. De joo du frau de sum åin håilo ka. (Till Magnus:) Jaa, Maugnis, nu ä de väl ti pau, att vi bestemmen, huot de sa bli mä baänens afäad. Fo di tya nåkk inte venta leiggo. Å fo migg dåil, så saue ja helst, att vi letten dum kåmma i hopes.

Magnus. Dä kan la va dä. Män si du, ja tökkor inte dä samma, ja får lov å grunna på saka. För, må tro, d' ä alt mönna tösor hemma, sum ja tökkor bättor åm.

Rask. Jaa, de olika ja inte; men ja ä räddo, att inte Petto tökke de samma. Å sigg så sa ja se de mä, att ja må 'n åin gaugg haä ventat pau denna stunn, no du kunne åppfölla de löftet, sum du joo fo luggesigg i Tysslann, du våit, no vi kridden.

Magnus. Jaa, ja vet la dä. Män dä va, äss ja fekk e flekka te din gosse, män inte älla, så dä kåmmor inte här i fräjan. A däför ä ja tvuggen te å näka afåda föst sum sist. Fö nor ja täigkor på saka, så opsalvéra ja, att dä inte habba se. Du vet, Rask, att ja inte älla velle näka, å ja har inte hällor jøt dä fö 'n nu. Män nu, nor ja täigkor övor regleriga lite bättor, så sir ja, att gradera inte går i hop.

Rask. Jasau, de ä dau de ſwaä, du jeo?

Magnus. Jaa, ja kan inte jälpa 't, horo innorlit jana ja vell.

Petter. Jo, dä bå kan å sa i jälpa, älla så vet ja en anen rå.

Magnus. Töst, pågablär! Dänna gåggen sa du inte få din velje fram.

Anders (till Stina:) Si du Stina, tsenn pau! De gaur inte så faälia lätt a jefta se. (Till Rask:) No nu inte Pelle fo den illbattie gubbastöten, far ans, kan fau Stina, så måtte väl ja i harrans nam fau na. Jenn me dekena, så blio de sum ja allti trøtt, de sulle bli.

Rask. Venta lite, Annos, så sunn vi talas ve sigg.

Magnus (till Anders:) Va ä du för en? Vell du mä ha flekka?

Anders. Jaa, de vell ja, ess ni vellen veta 't, å ja sa ha na, no ni, eo snaulvaj, inte unnen eo Pelle fau na, fo de hugg, kan teigka, inte hao så möe sum eo heraluns. Å hos me sa hugg fau åitt bättor å rikare hem en os eo.

Magnus. Trør du inte, ja har så möö sum du, din fåraløt! Jø, dä kan du lita på.

Petter. Fö dän siste gåggen fräjar ja er, åm I vell je me löfte te å ta Stina; å åm I näkar, så sa I få tjöra hem ensammen, för allri i dänna vala sa ja sätta min føt på våra äjor, fö 'n I ha loft me te å jefta me mä Stina.

Magnus. Jaså, inte dä! Nå, så håkket faen du vell!

Anders (till Rask:) Letten me dau fau uggen, for inte kunnen ni ha jäata te å letta na följa mä dum, sum kanse inte ha rau te å fö åina tsärig.

Petter. Nää, dä sir, min fäl, inte bättor ut. (Till Magnus:) Vell I lova me 't älla inte?

Magnus. Du har la höt, va ja sakt, pöjkor!

Petter. Jaa, dä har ja, å d' ä fräjan åm, att dä sa ännras, för älla sa i sleppa å höra nora bönor ifrå eran son. Ajö, Stina lella, du sir me allri mer.

Magnus. Va vell du ta de te?

Petter. Jø, ja sa ställa te, så I sleppor å beſwäras utå noon sons bönor mer å sonen mä. Springer mot dörren.

Magnus. Ä du galen, pöjkor! Kåmm hit, dä är ja de te. Tager i Petter ock drager honom fram på scenen.

Petter. Får ja inte Stina, så sa ja inte leva te kwällor.

Magnus. Va är du? Paus. Nå, så ta hänne då i Guss namn, din tjuraskalle! Män hör du, Pettor, ett vell ja sä de, å dä ä, att no du nu tar an gålen, så näka du me la inte fira tönnor roj å säks tönnor potator å en hallspann kon åm året te mia döada?

Petter. Nää, far lelle, åm i vell ha dubbelt så möö, så sa i få.

Magnus. Jaa, gu välsigna er då bäigge två, å lätt oss nu allri agka på, att vi släpt i hop er! Gu välsigna er, dä önska ja.

Rask ock **Elin.** Å vi mä, de sa Gu veta!

Jonas. Å ja mä, ättesum dä liasum ä ja ändå, sum steftat äktenskapet, sum en pläe sä.

Rask. Välkumna dau, gø vänno allihopa um sönda tråjj veko te pau Pettos å Stinas bröllop, ess de ä Guss velje, att vi dau sunn treffas. Å huot de gauo, så takka ja Gu fo den gläe, ja hatt i da. De ha vatt den stöste au mina hökktisdaa.

Anders. Jaa, så kan ja, migg ſel, inte se de samma! :
jeveln i me, sa ja ha åina festemö ja mä, fo 'n maäna kw
De kan dau allri gau besattare en häa.

Petter. Nää, dä må du la säa. Sjunger [mel. Värmlandsv

Män nu me e doktior fästmö ja fått,
sum me jönum livet sa följa
å innåm en måne våt bröllöp ha stått
ve Åsenens glimmande bölja.

Så lätt oss då ſugga å dansa mä fröjd,
så glädjen får höras i dal å på höjd,
män stannar dåkk kwar i vår hydda.

Dans, under det att ridån faller.

Musikbilagor.

Uppteckna de af A. RAMM.

I. 4:de scenen: **Stina.** Meddelad af N. M. O. SJÖSTRAND.

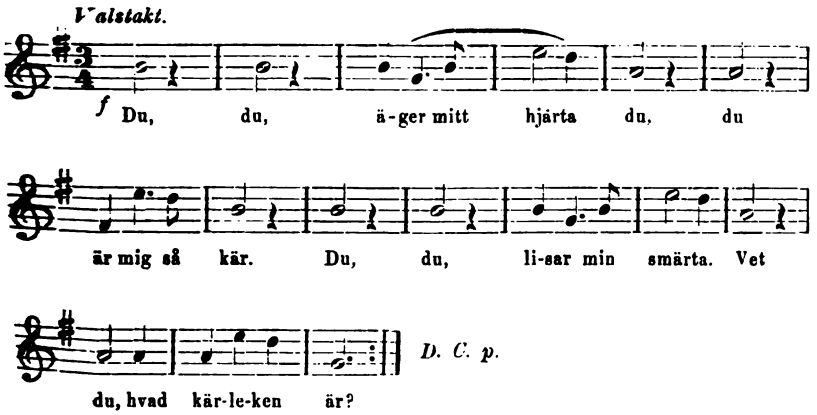

II. 6:te scenen: **Peter.** Meddelad af A. G. JACOBSON fr. Karlstorp.

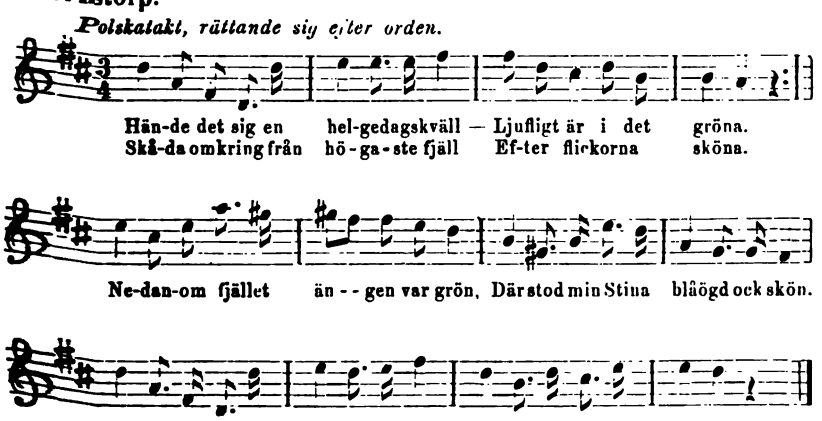

III. 7:de scenen: **Stina, Peter.** Växelsång ock Duett. Meddelad af A. G. JACOBSON.

Andante. (*Sista versen duo*).

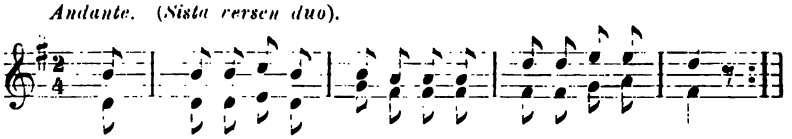

1. Ja, Pe-ter är min hjärtevän, för hoppock hi ock hej!
2. Ja, Sti-na är min hjärtevän, för hoppock hi ock hej!

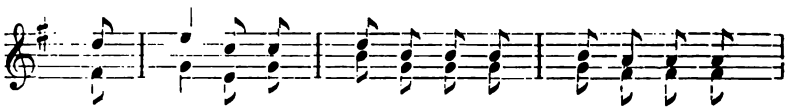

Ock min skall du bli, om al - - la an - - dra sät - ta

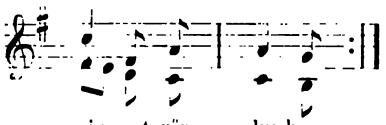

sig mot vär lyc-ka.

IV. 10:de scenen: **Peter.** Meddelad af A. G. JACOBSON.

Moderato. Sjunges äfven i Småland.

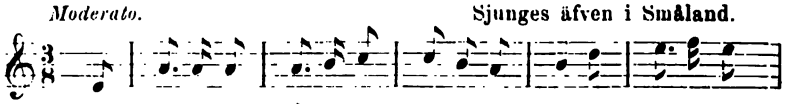

Ock är det nu så, att det är till be - - - hag Ock du kä - ra
Så tror jag nog att, det nu skulle ta tag, ock ock intet

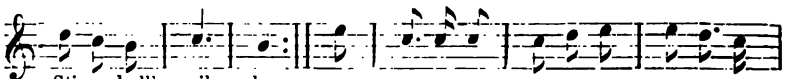

Stina skull' vil - - la. Att vi till ett hjo-ne-lag komme i
passa sig il - - - - la.

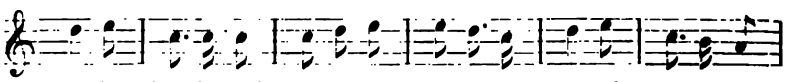

hop: Jag har, skam till sä-gan-des, kanna ock stop ock mer än du

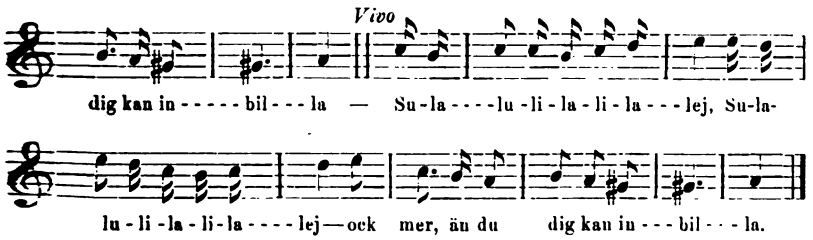

V. 10:de scenen: **Rask.** »Blekingepolska» från Nässjö. **Meddelad af A. Ramm.**

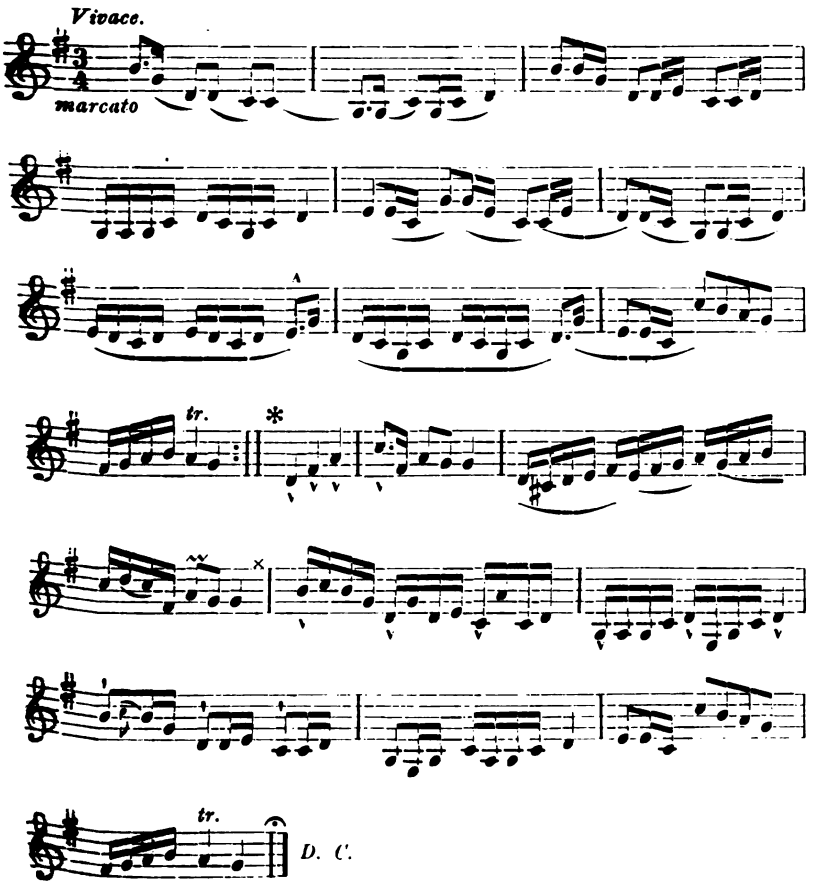

Fr. ✻ till - spelas ock på följ. vis:

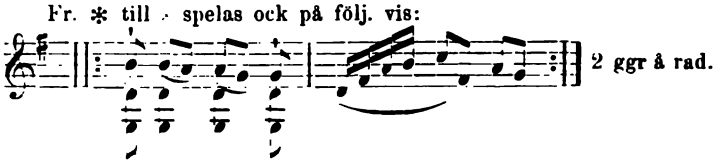

VI. 10:de scenen: **Rask.** »Raskens trall». Meddelad af N. M. O. SJÖSTRAND.

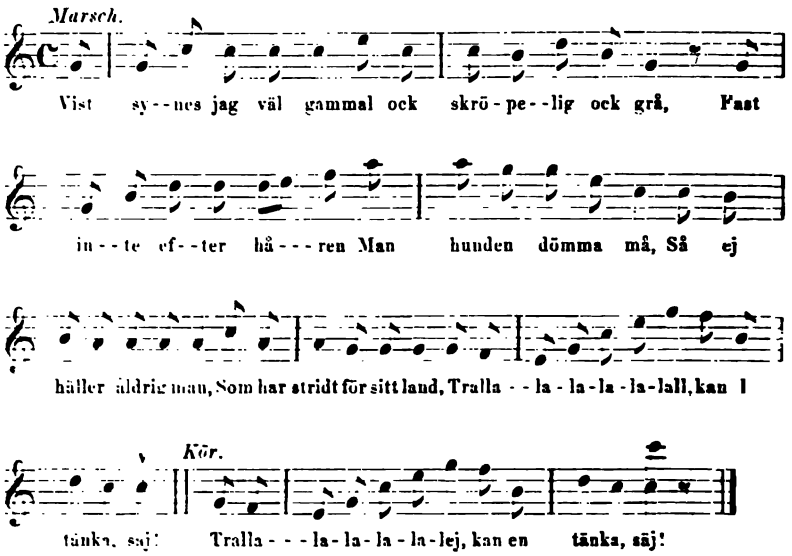

VII. 14:de scenen: **Jonas.** Vals från Nässjö. Meddelad af A. RAMM.

Jfr *Sv. landsm.* I. 10. nr 17.

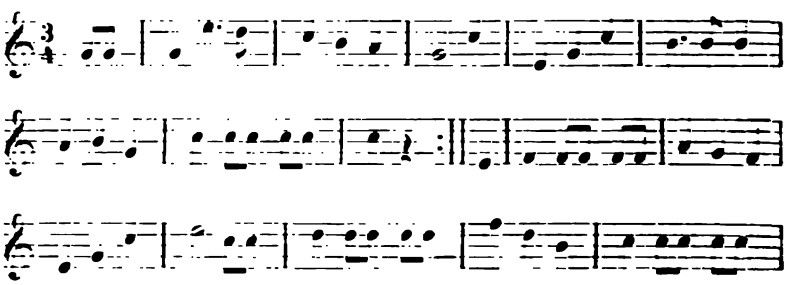

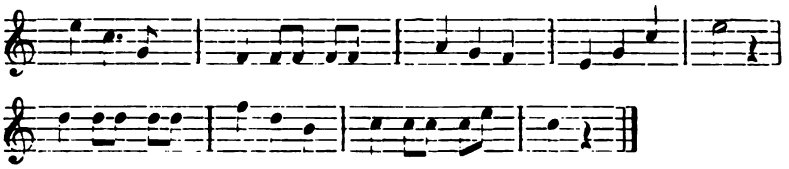

Ordförklaringar.

afäad, afád f. affär.
allaråjje redan.
agka, augka -ade pau ångra.
aubatta -ade afstyrka.
autra -ade se ändra mening.
aäti -t underlig.

baän, ban n. barn.
baät bort.

deka, pl. -o flicka.

enveten envis.

fäo förr.

glaä: va glaä ve tycka om.

habba -ade se råka sig, hända.
hawe hage.
here, pl. -a gosse.
higgastuena b. f. granngården.
håjado hågad.
hörkor rask.

illbattior envis.

jaugses i jåns, nyss.
jerål ordentlig; utmärkt.
jäat b. gärdet.

krissråkk krigsrock, uniformsrock.

letta, pres. -or låta.

maken, maten marknad.
maw mág.
maäna morgon.

menstnigens åtminstone.
muss m. kyss.
måjjo mer.

nebbitor näbbig, stursk.

olika -ade betvifla.

patt m. andel.
planét panna.

redujält m. utmärkt.
råjje färdig.

sa skall.
seo säger.
stöaje m. stör.
sunn skola.
söaj sorg.

ʃajta -ade brådska.
ʃwelit skäligt.
ʃwemla ade svimma.
ʃåi, b. -ena sked.

tseta åpp skälla ner.
tsäjjo ledsen.
ty, tydde orka.

vassen hvarken.
venna förmå.
vuen voro.
våra -ade pau bry sig om.

ärig f. årsväxt.

öa döda.

Tryckningen afslutad i febr. 1885.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 10.

FOLKTONER FRÅN JÄMTLAND

UPPTECKNADE ÅR 1880

AF

KARL BOHLIN

STOCKHOLM, 1883.
KONGL. BOKTRYCKERIET
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Sommaren 1880 tillbragte jag i Jämtland såsom deltagare i Generalstabens geodetiska mätningar därstädes. De lediga stunder, som för dessa arbeten ogynnsamma förhållanden ofta beredde mig, brukade jag då använda för att upptecknа visor ock toner, som i dessa trakter mycket rikt förekomma, både gamla ock nya. Då hade jag ej ännu för afsikt att i Landsmålsföreningarnes tidskrift få mina uppteckningar trykta, utan de gjordes för visornas egen skull ock för ro skull. En följd häraf har blifvit, att då de nu framläggas i denna tidskrift, de delvis skola synas mycket bristfälliga, nämligen med afseende på texten.

Det visade sig snart, att det i allmänhet blott var hos gammalt folk, man hade att söka värdefulla melodier. Men medan hos dessa det musikaliska minnet ännu var så lifligt, att de nästan alltid kunde fullständigt sjunga melodierna, hade de däremot oftast glömt största delen af visornas ord. Genom att från många håll hämta stycken, som kunnat fullständiga hvarandra, hade måhända något större fullständighet kunnat gifvas åt texten. Men då detta skulle dragit betydlig tid ock det musikaliska elementet för mig var hufvudsak, så uteblef ett sådant fullständigande. De fragment som lemnas äro, så godt sig göra lät, ordagrant upptecknade. Ändringar i detta hänseende tillät jag mig endast, där de oförändrade orden skulle innebära en omening. Sådana meningslösa ord, som ej kunde tolkas med ledning af hvad jag på ort ock ställe hörde, kvarstå oförändrade i texten. Siffrorna vid verserna i ett par visor ange deras ordningsnummer hos GEIJER-AFZELIUS (Bergströmska upplagan). För de flesta upplysningar (märkta R. B.) har läsaren att tacka bibliotekarien R. BERGSTRÖM.

Med afseende på dessa uppteckningars språkliga värde får jag dessutom anmärka, dels att jag förut var obekant med det jämtska målet, dels att jag då för första gången sysselsatte mig med dylika saker.

Melodierna upptecknades efter gehör ock utan tillhjälp af något instrument, hvilket nog är det bästa sättet. Den största

noggrannhet iakttogs härvid äfven i de minsta detaljer. Så har jag t. ex. alltid upptecknat de prydnader, med hvilka den sjungande utsirade den rena melodien. Att jag värkligen lyckats däruti, sluter jag af den omständigheten, att om jag föredrog en visa, såsom jag skrifvit den, allmogen kände igen »gammalvisans ton» ock uttalade sin förundran öfver att jag kunde sjunga så, som endast »gammalkärngarna brukade».

En egendomlighet som snart märktes var, att somliga sångare regelbundet sjöngo vissa toner falskt, företrädesvis skalans inledningston. Så sjöngs t. ex., såsom i visan 7 finnes antydt, i st. f. *giss* en ton mellan *g* ock *giss*, så att inledningstonen sjöngs för lågt. Samma sak anmärktes äfven vid fiolspelet. Men det förtjänar att påpekas, att jag hos den sångerska (visorna 18–21), som föreföll mig mest musikalisk af alla dem jag hörde sjunga, ock hos flere andra icke upptäkte ett spår af denna företeelse. Å andra sidan torde möjligen förekomsten af de gamla kyrkotonarterna jämsides med de moderna tonarterna lemna något stöd för antagandet, att ofvannämda sångsätt grundar sig på en tonart, som är en öfvergångsform mellan de gamla ock de nya.

Följande samling innehåller

25 vistoner
3 gätlåtar
18 polskor
3 valser
4 marscher.

Visor.

1. Näktergalsvisan.

»Den förtrollade prinsessan», GA. nr 35.

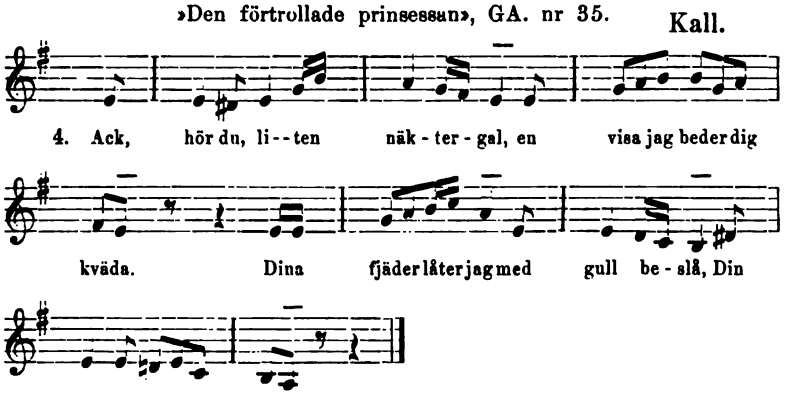

5. Jag passar ej på dina fjädrar af gull,
som jag för dig skulle bära.
I värden är jag en främmand' vildfogel,
ock ingen man månde mig känna.

7. Mig tvingar ej hunger, mig tvingar ej snö,
som faller på vägen den breda.
Mig tvingar väl mest den hemliga sorg,
som gör mig stor ångest ock möda.

8. Emellan bärg ock djupan dal
bortrinner de stridaste strömmar.
Men den, som har en fulltrogen vän,
han gånge så sent utaf minne.

10. Hon skapte mig till en näktergal,
bad mig i skogen flyga,
min broder till en ulf så grym,
bad honom i skogen löpa.

14. Ännu är jag en liten fogel,
som flyger i vida skogar;
så jämmerfult måste jag lefva min tid
ock hälst uti vinterdagen.

Detta är nästan det enda, som kunde fås ihop af de osammanhängande ord hon sjöng. Hon sjöng visan med ett svärmiskt uttryck, recitativmässigt utan säker takt, så som ofta brukas.

Hos en annan, som sjöng melodien något olika, voro orden:

1. Jag vet väl, hvar där ståndar ett slott,
det är så väl utsiradt
med silfver ock med röda gull
ock uthuggna stenar uppmuradt.

2. Uti det slottet stod en lind
bland däjeliga ock sköna;
däruti bodde en näktergal fin,
som ljufligt sin tunga månd' röra

3. Där kom en skön riddare ridandes dit,
han hörde den näktergal sjunga.
Storligen han förundrade sig,
ty det var om midnattsstunden.

4. Ock hör du, liten näktergal,
en visa jag beder dig kväda.
Dina fjädrar låter jag med guld beslå,
din hals med pärlor bekläda.

5. Jag passar ej på dina fjädrar af gull,
som jag för dig skall bära.
7. Mig tvingar fast mer en hemlig sorg,
som mig gör ångest ock kvida.

6. Är du i värden en främmand' vill
ock ingen man månde dig känna,
dig tvingar väl hunger, köld ock snö,
som faller på vägen den breda.

8. Emellan bärg ock djupa dal
bortrinna de stridaste strömmar.
Men den, som har en fulltrogen vän,
han gångar så sent utaf minne.

9. Jag hade mig en käraste båld,
en riddare mäktig ock väldig.
Min styfmoder kastade hastigt omkull
för mig det jag ej hade ville[1].

(Hamnpåläggningen, v. 10—11, öfverhoppad.)

[1]) GA. »ty hon det ej hafva ville.» Jag hörde också: »Försynen det så hafva ville.»

12. En dag som hon så lustelig
i rosende lund spatsera',
min broder såg ock vredelig
gaf noga akt uppå hänne.

13. Han grep hänne vid hännes vänstra fot
med ulfveklo (h)in lede,
ref ut hännes hjärta ock drack hännes blod
ock blef på stunden helbregda.

15. Jag tackar min Gud, som hafver mig valt.
att jag min tunga månd' röra,
det jag i femton år ej hafver talt,
som jag nu med eder får göra.

17. Ock hör du, liten näktergal,
hvad jag dig månde tillbuda:
i vinter kan du få sitta i buret mitt,
till sommaren att åter utflyga.

18. Haf tack, skön riddar', för tillbuden din.
Det kan då icke så vara,
ty det förböd styfmoderen min,
så länge som jag bär fjädrar.

20. Han gick med hänne till sitt bur,
tillstängde dörrar ock luckor;
hon blir till så många underlig djur,
som man kan höra ock spörja.

21. Först skapte hon sig till lejon ock björn
ock så till andra små ormar,
omsider till en lindorm stor,
låds som hon riddaren vill mörda.

22. Han skar hänne med en liten knif,
så blodet därefter månd' komma:
på golfvet för honom en jungfru månd' stå,
en jungfru klar som en blomma.

23. Nu hafver jag frälst dig af din nöd
ock af den hemliga kvida;
så säg mig nu din afkomst god
på faders ock moderens sida.

24. Erejyftelens konung min fader han var,
hans drottning min moder så bålde;

Det har ej talats sanningen,
det har sagts du varit död.

13. Ock ungersven gångar i kammaren in,
slog dörren efter sig;
där satte han sig på förgyllande stol
ock skref ett skiljobref.

14. Ock när som brefvet var skrifvet
ock timman var förbi,
då drog han upp sitt blanka svärd
ock rännade i sitt lif.

15. När blodet började rinna
som stridaste strömmars flod,
då drog han upp sin kammaredörr:
Kom sköna jungfru ock se.

16. Ack sen, i unga flickor,
hur ömkeligt det är,
att tala med falska tungor
ock ha en annan kär.

18. I himmelen, i himmelen,
i himmelen tränga på.[1]
Men du skall en gång få svara för
hur illa du har gjort.

Denna visa var särdeles omtykt ock sjöngs på olika melodier öfver alt i Jämtland.

4. Flickan som trampade på brödet.

Hammerdal.

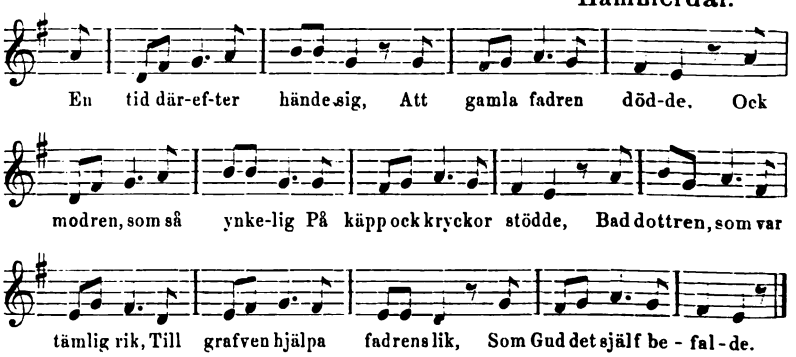

Sångerskan kunde blott denna vers. Visan finnes i ett skillingstryck.

[1]) GA. »i himmelens trånga port.»

5.

Hammerdal ock andra ställen.

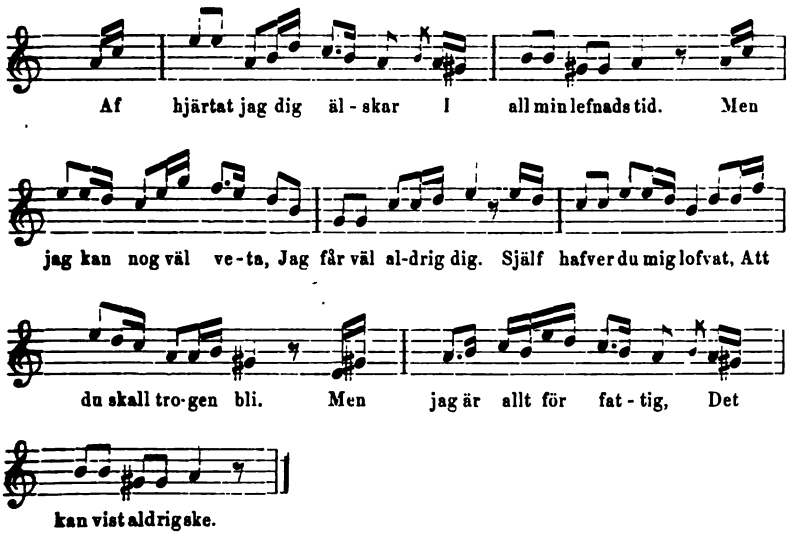

Hvart skall jag taga vägen,
hvar skall jag finna ro,
när du mig öfvergifver,
hvar skall jag finna bo,
bland foglarna i lunden,
som sitta på en kvist,
likt turturdufvan klara,
när hon sin maka mist.

— — — — — —

Lef väl, min lilla flicka,
till sist jag önskar dig.
Den visan vill jag skicka
uti din egen hand.
Men om du vill besinna,
hvad som hon innebär,
så skall du se ock finna,
att jag dig hafver kär.

6. Ungersvens visa.

Hammerdal.

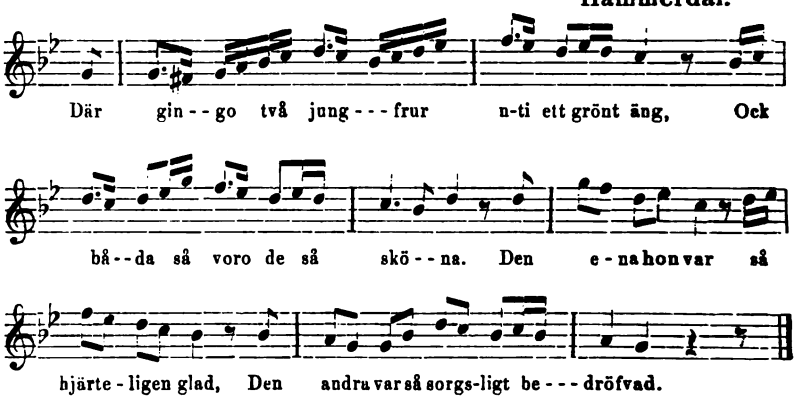

Den rika hon sade till den fattiga så:
Hvarför är du så sorgsligt bedröfvad?
Har du mistat fader eller har du mistat mor
eller hafver du mistat din ära?

Inte har jag mistat fader, inte har jag mistat mor,
ock inte har jag mistat min ära.
Men jag sörjer långt mer den unge fager vän,
som vi båda hålla så kära.

Hvad lönar, att du sörjer den unge fager vän,
som vi båda hålla så kära.
Nog tar han hällre mig, som rikedomar har,
ock låter den fattiga få vara.

Den ungersven han var ej långt därifrån;
han hörde, hvad jungfrurna de talte.
Han bad upp i höjden: Min Fader ock min Gud,
säg mig, hvilkendera jag skall taga.

Ock ungersven han smög genom buskarna fram
ock tog då den fattiga i handen:
Du skall blifva min, ock jag skall blifva din,
ock vi ska' lefva lyckligt till samman.

Ock ungersven, ock ungersven, hvad tager du dig till,
som tager den fattiga i handen

ock intet tager mig, som rikedomar har
ock låter den fattiga få vara?

Ja, om jag tager dig, som rikedomar har
ock låter den fattiga få vara,
så går hon ock sörjer i alla sina dar
ock fäller de sorgliga tårar.

7.

Hammerdal.

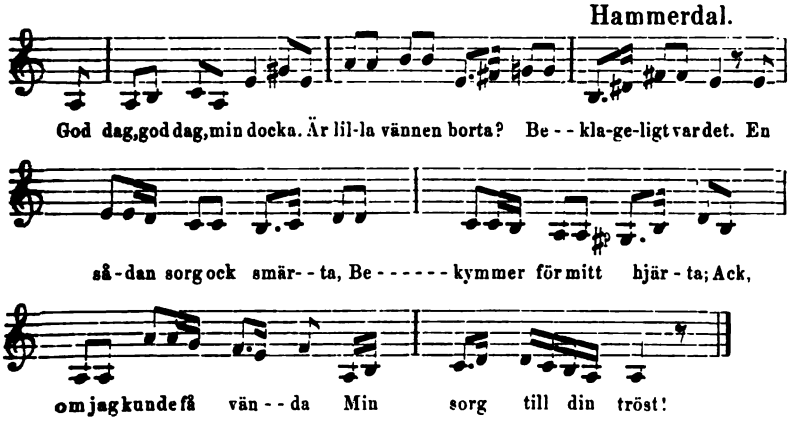

Ock prata inga konster;
för mig du är ett mönster,
inbilla dig ej.
Ack, om jag sådant gjorde
ock lilla vännen sporde,
vist gladdes du storligen
öfver mitt fall.

Ock dig så vill jag kläda
med sammet så röda
ock silken så fin.
Gullringar klar ock fina,
de skola på dig skina,
blott endast du vill blifva
min käraste vän.

Ock förr än jag skulle taga mig
en sådan stor bedragare,
en sådan, som du är;
ja förr så skall jag sälja
mitt lif ibland skälmar

ock grafva mig neder
i stenjord ock sand.

Adjö, adjö, min kära,
men akta på din ära;
nu reser jag från dig.
Men tager dig till vara
för falska gossars skara;
ty den har bedragit
mång' rosende kind.

8. Olof Adelin.

»Olar Adelin» Arw. II, 76. Hammerdal.

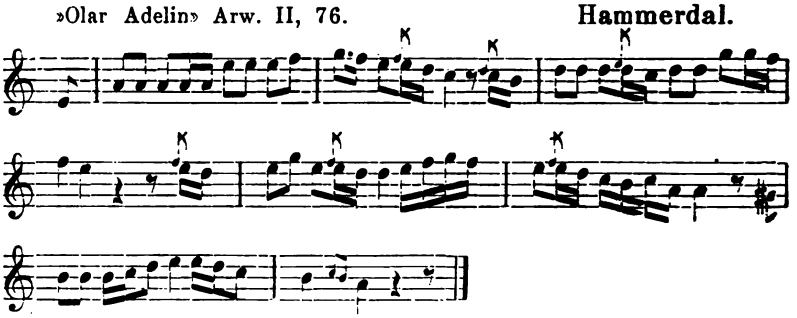

9.

Kall. 80-årig kärng.

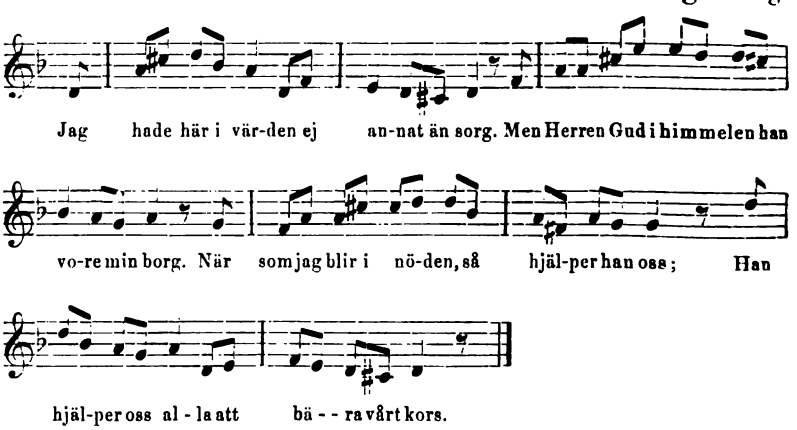

10.

Kall.

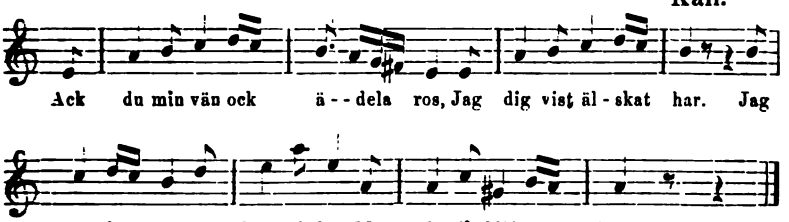

11.

Hammerdal.

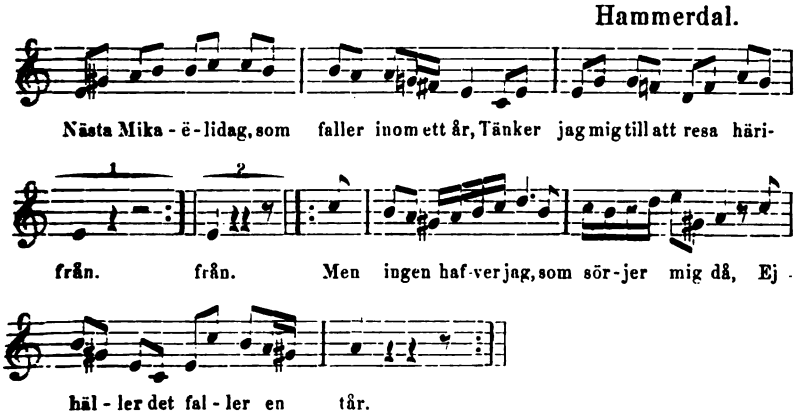

12.

Hammerdal.

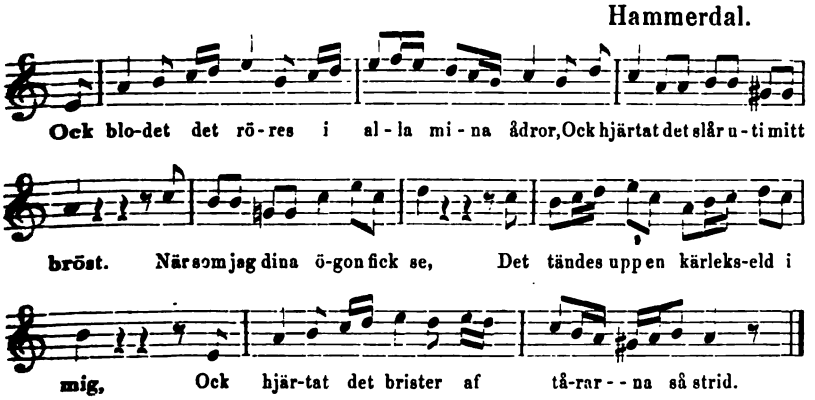

13.

Rik melodi. **Hammerdal.**

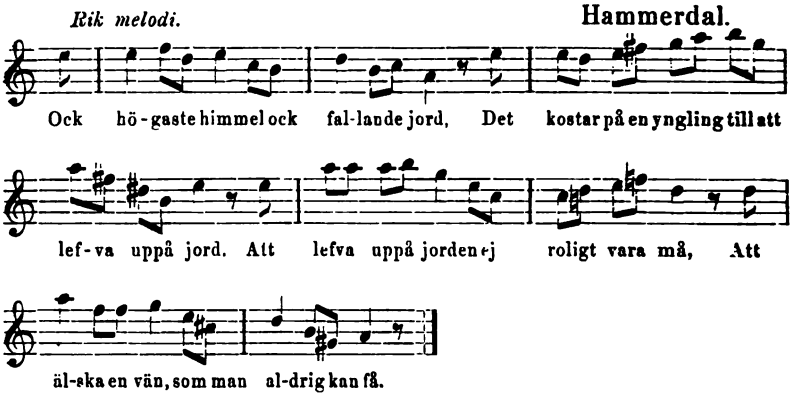

14.

Hammerdal.

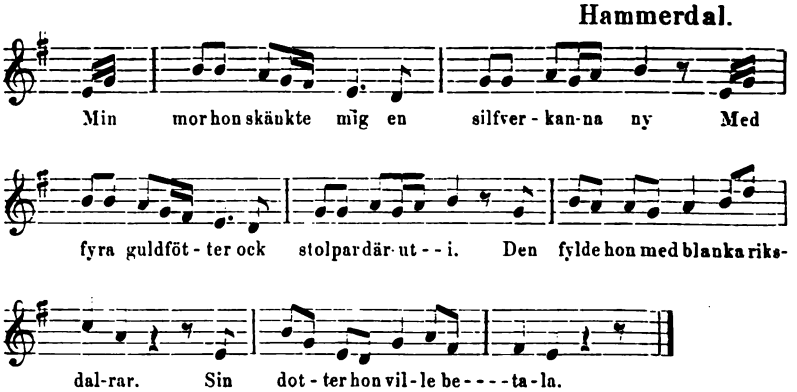

Ock jungfrun hon gick på kyrkogården in,
där födde hon sig en liten arfving.
Hon tänkte, där var ingen, som såg det,
ock därför tog hon lifvet utaf det.

Det var min yngsta broder, som stod mig näst,
det var min yngsta broder, som plågar mig mest;
han satte mig i band ock i bojor.
Gud nåde mig uslaste fånge.

15.

Jfr Arw. III, s. 472 ff. (14 verser).

Hammerdal.

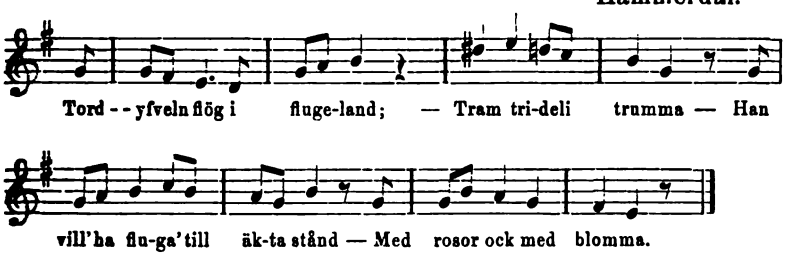

Ock du ock jag är intet lik:
— Tram trideli trumma —
när du är svart, så är jag hvit
— Med rosor ock med blomma.

Ock när du sitter i dyngekas,
så sitter jag uppå herrefat.

Ock när du sitter i dyngerus,
— Tram trideli trumma —
så sitter jag på ett fruekrus
— Med rosor ock med blomma.

16.

Arw. III, s. 482 (blott en vers).

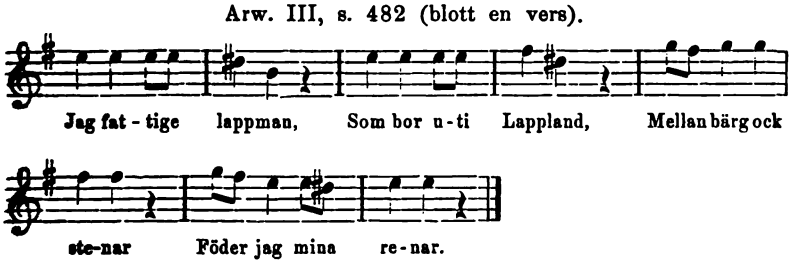

Brömserna sjunga,
katta slår uppå trumma,
fyra mösser går i dans,
så hela jorden dundrar.

Ett, två, tre, fyra —
Låt oss lustig vara.
När sorgen kommer,
så låta hänne fara.

17.

Hammerdal.

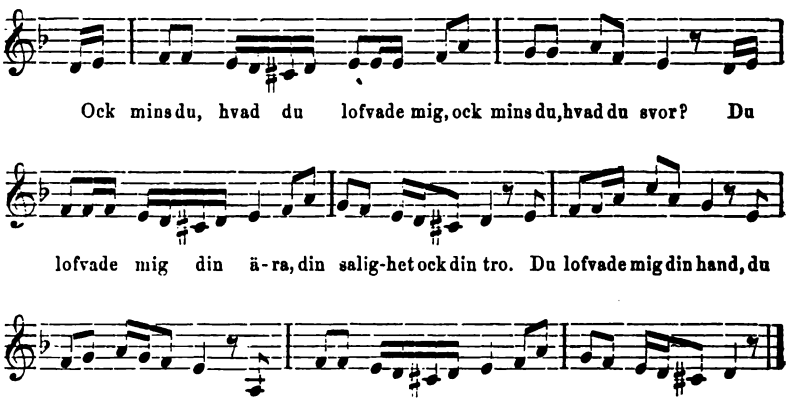

18.

Hammerdal.

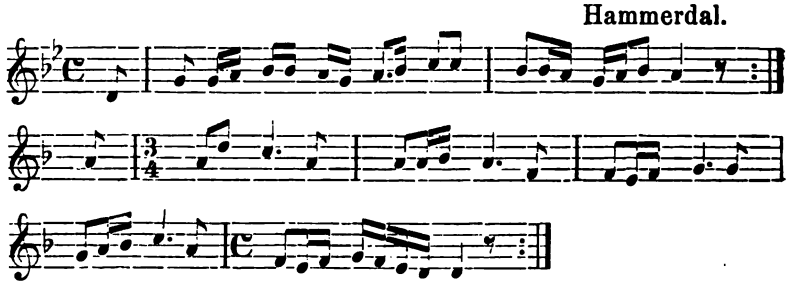

Denna viston är anmärkningsvärd för ombytet af takt.

19.

Vid Almåsen.

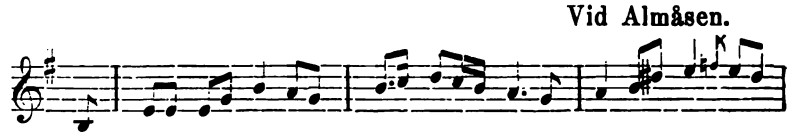

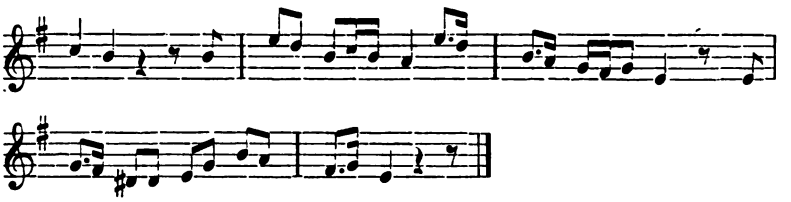

20.

"En herrdag i höjden."

Vid Almåsen.

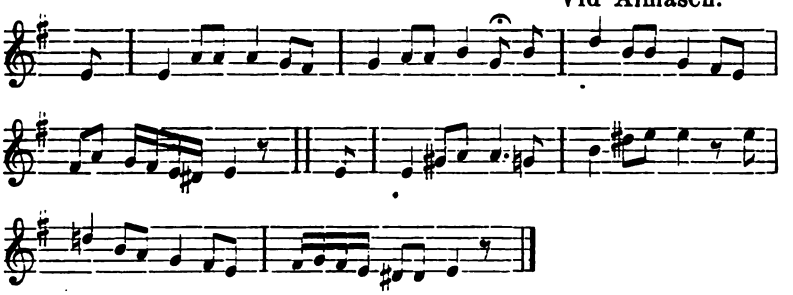

21.

Vid Almåsen.

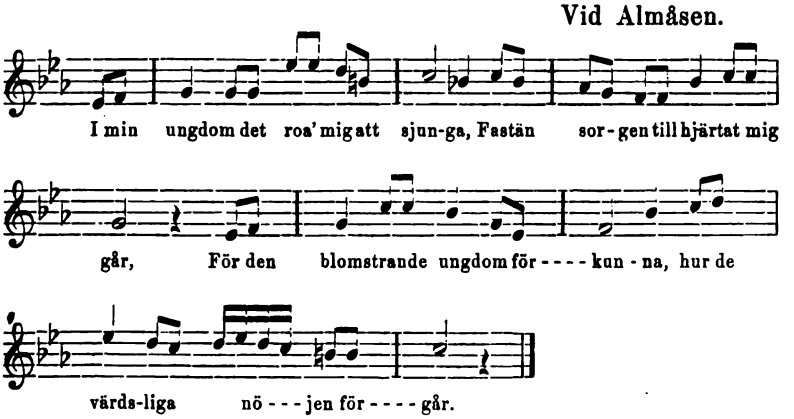

Aldrig komma de nöjsamma dagar,
som i glädjen förflutit från mig;
då en vän jag med otro får sakna
ock med ängslan framlefva min tid.

När den blomstrande tid är förliden
liksom vattnet i forsarnes ström,
mina år ock mina ungdomsdagar
har bortrint som en tanke i en dröm.

22.

Vid Almåsen.

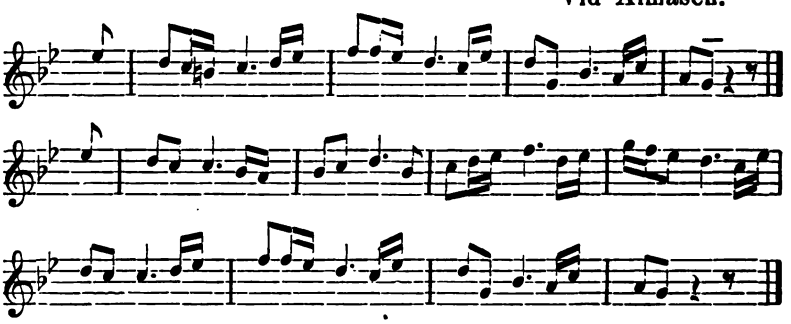

23.

Sjöngs fort ock gladt. Vid Almåsen.

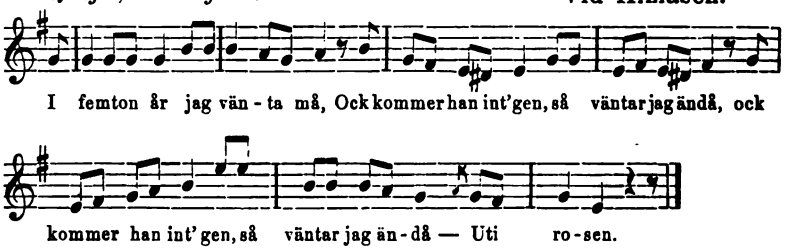

Ja, grannar ock vänner de lade till råd,
att vi skulle gifta vår dotter ändå
— Uti rosen.

Måndag ock tisdag så lade de till,
onsdag ock torsdag brygde öl ock vin.

Fredag ock lördag så gingo de omkring,
söndan så höllo de hedersdagen sin.

De drucko i dagar, de drucko i två,
ock unga bruden vill ej till sängena gå.

De drucko i dagar, de drucko i tre
ock unga bruden ville inte sängena se,

De drucko i dagar, de drucko i fem,
ock unga bruden ville ej till sängena än.

Så kom där då in en liten stalldräng,
han var nu så klädd uti blåa kjortelen.

Han talte där om ett förgångande skepp,
med sidenhvita flaggor ock förgyllande ros.

Hon gångar då genast i loftet opp
— — — — — — — —

— — — ock såg de flaggorna blå,
som hon hade sytt med sina fingrar de små.

— — — — — — — —

Jag ser uppå ditt gullgula hår,
att du hafver haft gullkrona på.

Jag ser uppå dina snöhvita bröst,
att du hafver varit under annans mans tröst.

Jag ser uppå dina finger de små,
att du hafver haft gullringar på.

Jag ser uppå din kjorteliga fåll,
att du hafver varit under annans mans våld.

— — — — — — — — — —

Hälsa nu hem till min käraste far,
ber honom dricka, jag håller mig glad.

Hälsa då hem till min käraste mor,
ber hänne dricka, jag håller mitt mod.

Hälsa nu hem till min kära fästeman,
ber honom söka ock välja sig en ann.

Ock jungfrun hon lade sig i rödgalonens famn,
hon vakna inte opp förn i tredje konungs land
— Uti rosen.

24.

"Sjunga-Lars"-visan.

Visa diktad af Sjunga-Lars. 100 verser, hvaraf blott följande ihågkommen:

Kall.

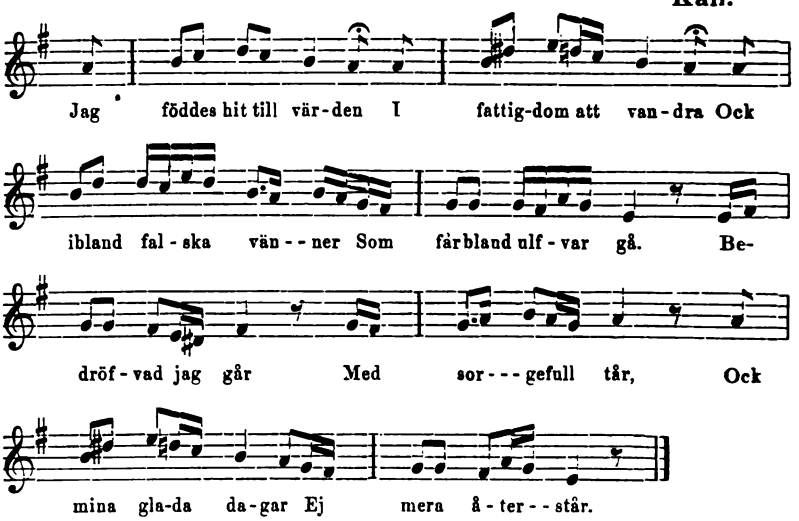

25.

Gräshoppsvisan.

Hammerdal.

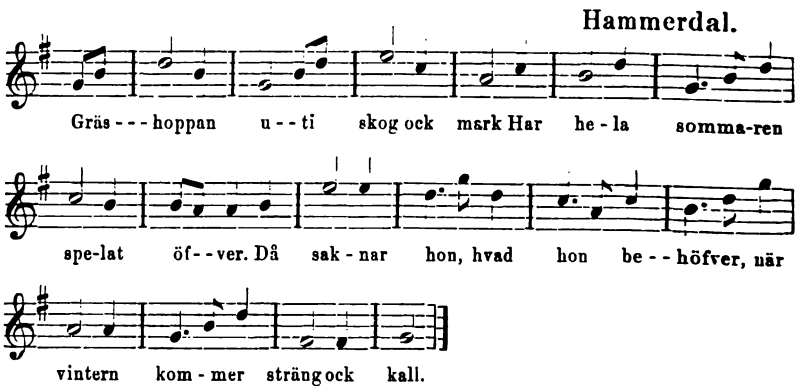

Lärd af en lapp-pojke. De två öfriga verserna förglömda.

26. Vid Almåsen.

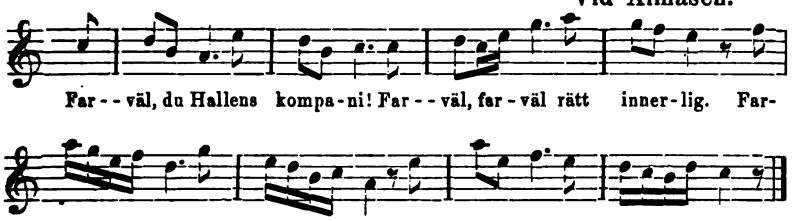

— — — — — — — —

Olika död, olika graf,
i fjäll ock strand, i bärg ock haf.
Men det faller oss ju lika godt,
när själen har i Gud ingått.

— — — — — — —

Gätlåtar.

27. Vid Almåsen.

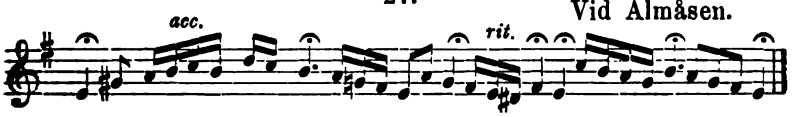

28. Hammerdal.

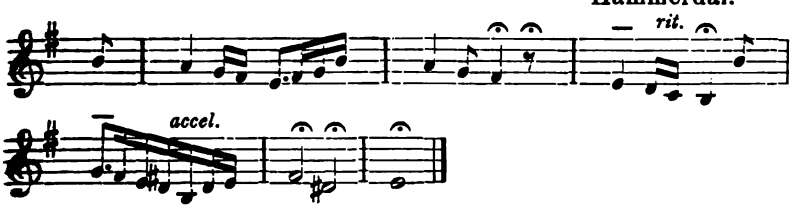

29. Hammerdal.

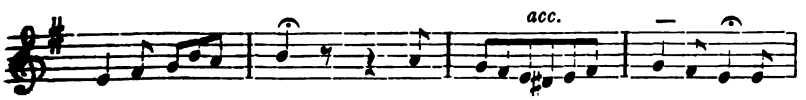

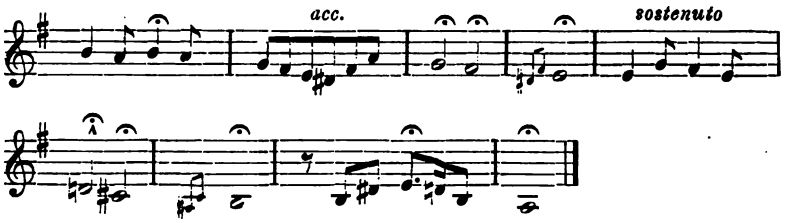

Polskor.

30.

Hammerdal.

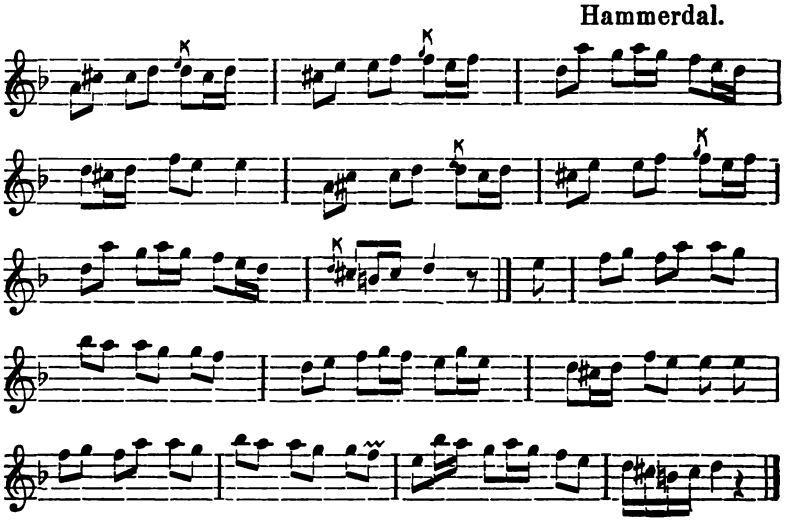

31.

Hammerdal.

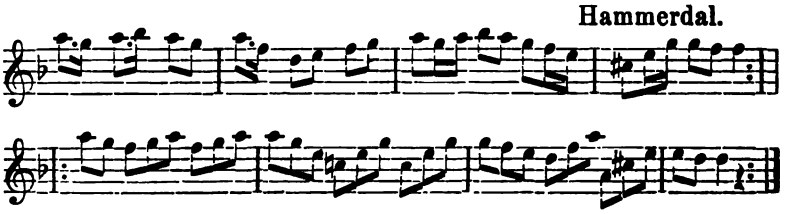

32. Hammerdal.

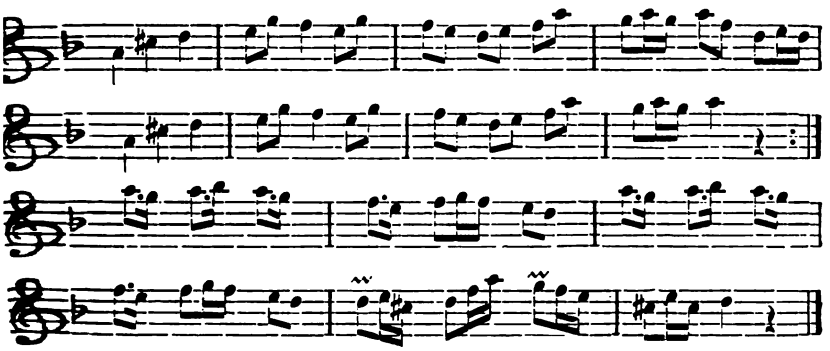

33. Hammerdal.

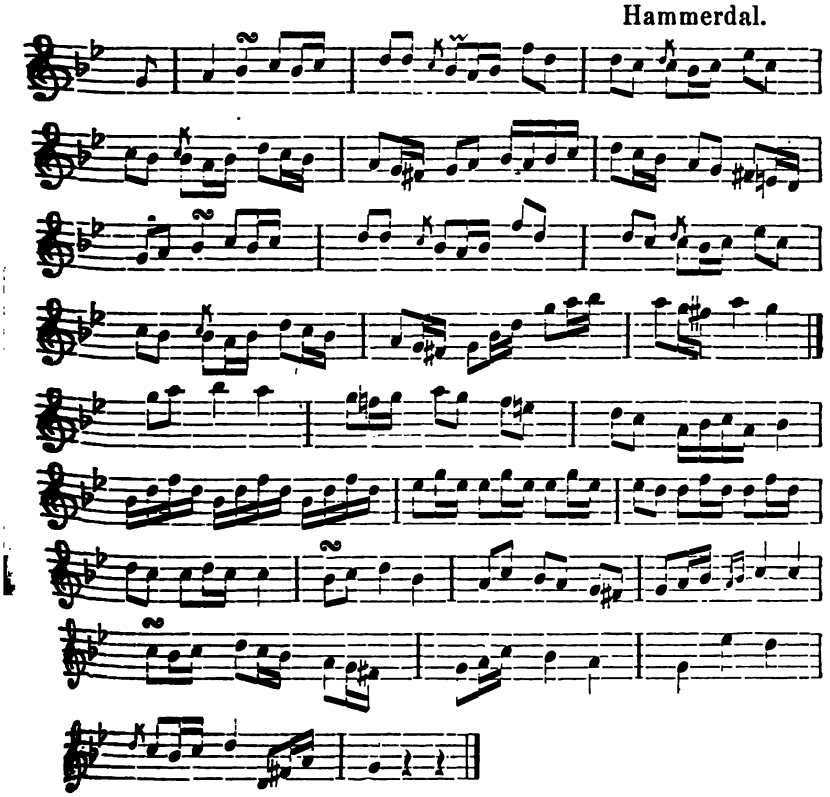

34.

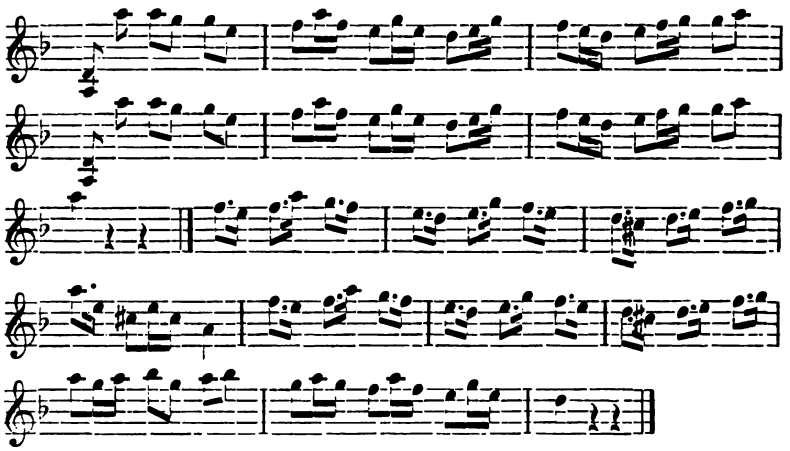

35.

Hammerdal.

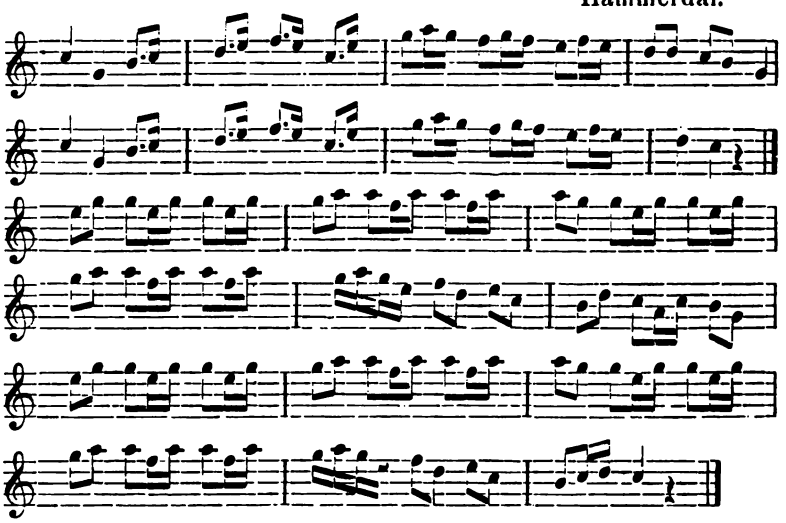

36.

Hammerdal.

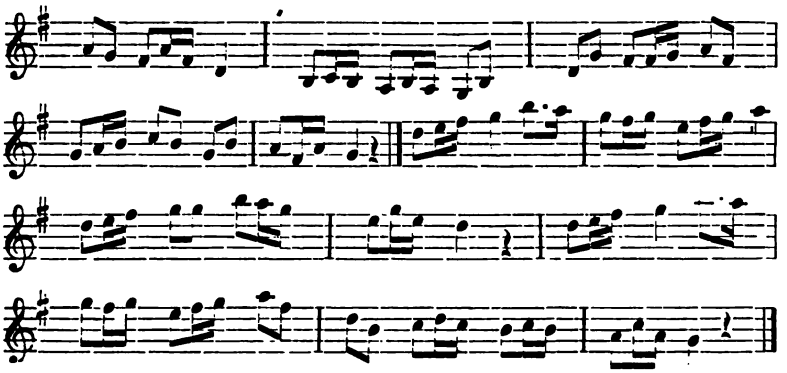

37.

Hammerdal.

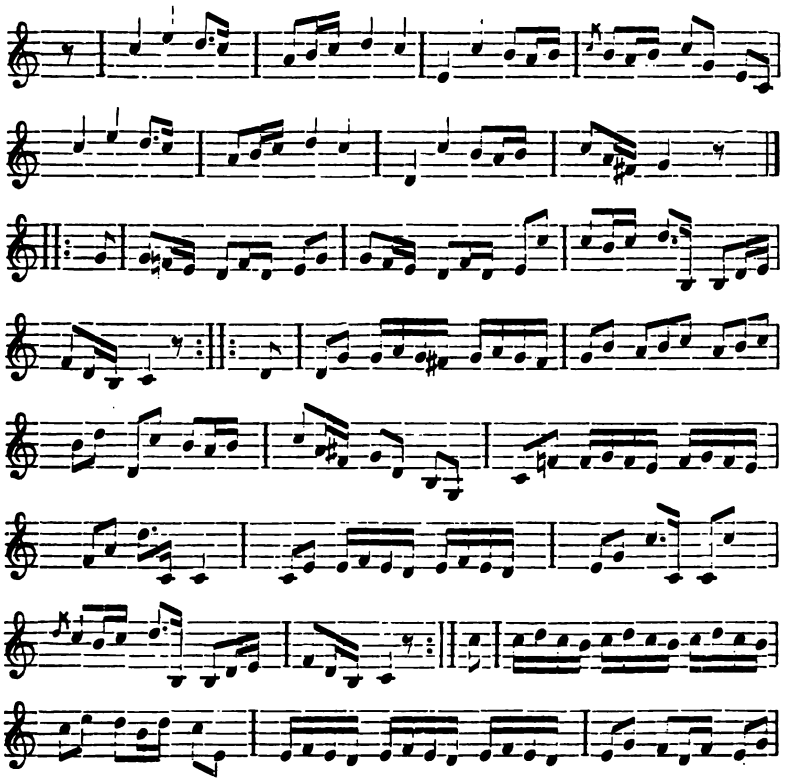

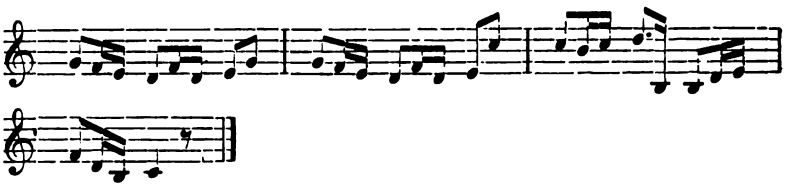

38.

Oviken.

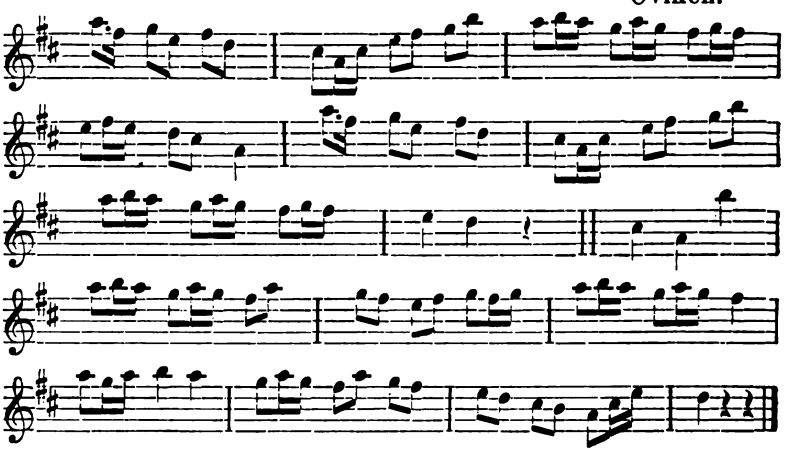

Sägnen förtäljer, att en pojke lärt sig denna polska af näcken.

39. Oviken.

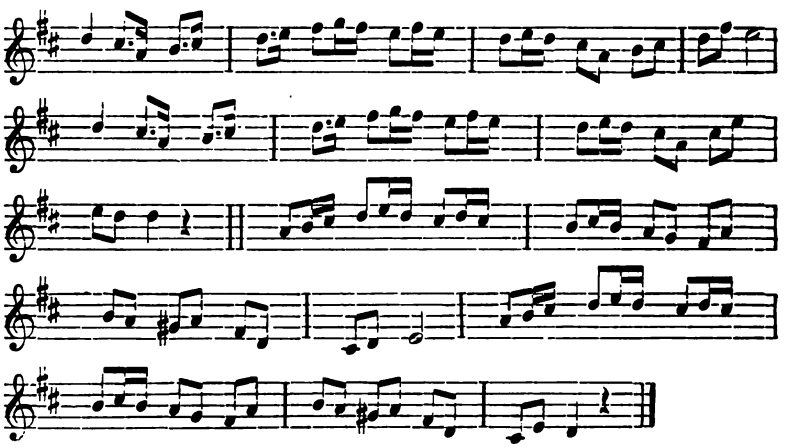

40. Oviken.

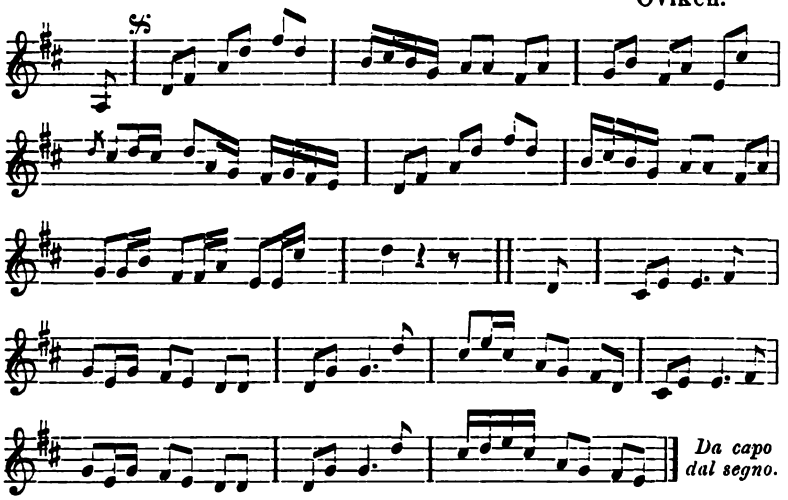

41. Oviken.

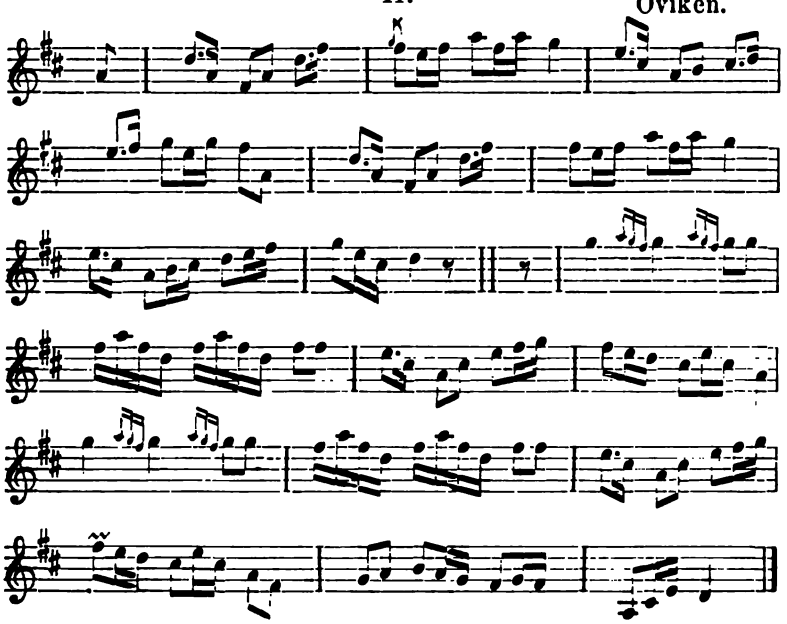

42.

Hammerdal.

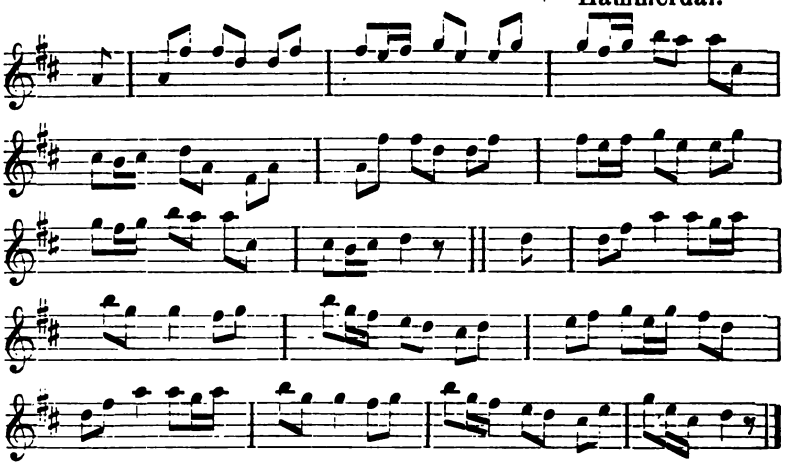

43.

Hammerdal.

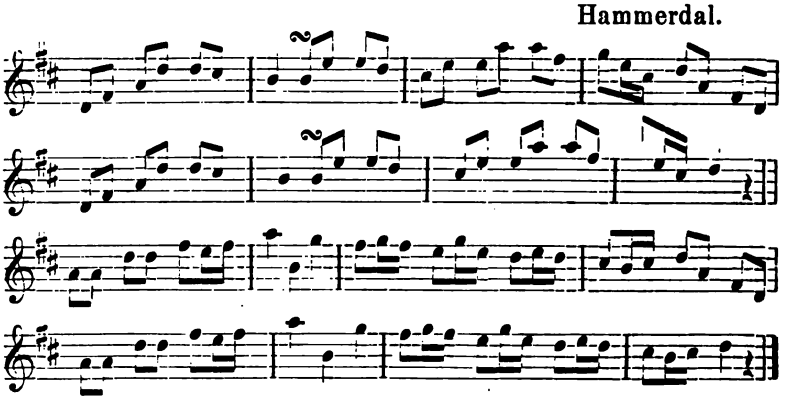

44.

Hammerdal.

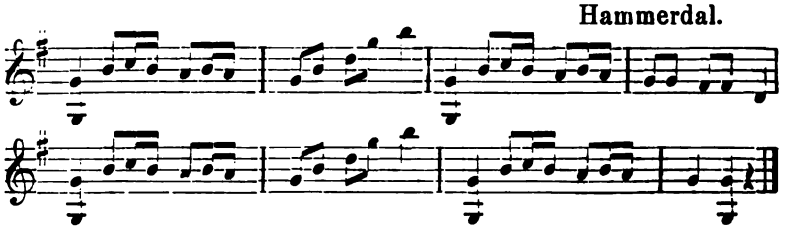

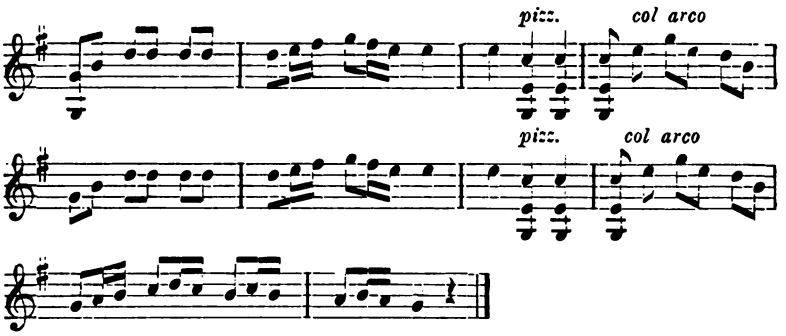

45. Frösön.

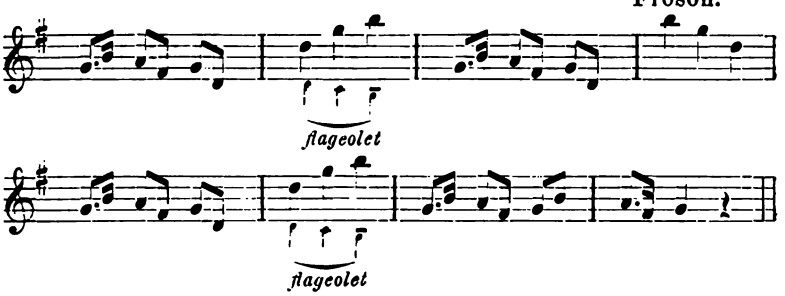

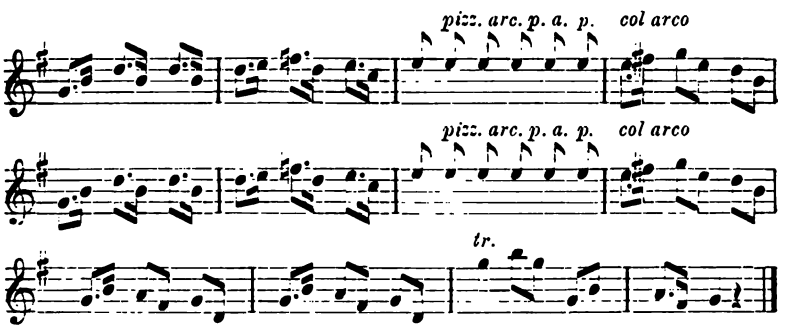

46. Frösön.

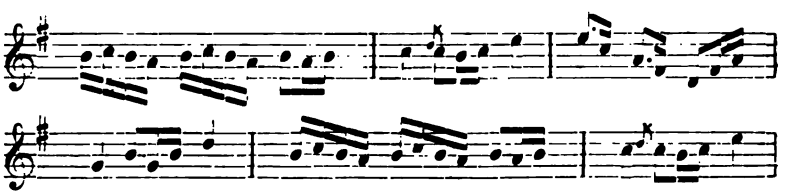

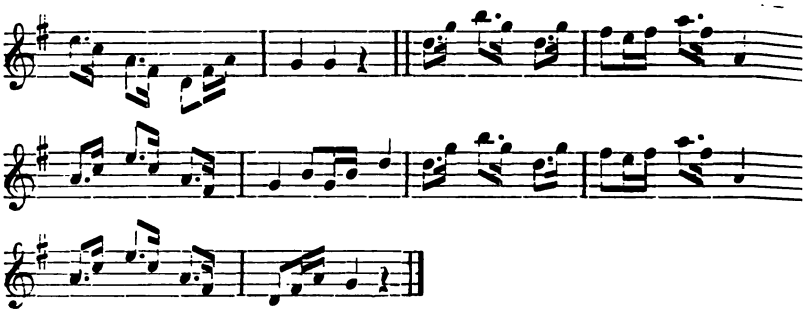

47.

Frösön.

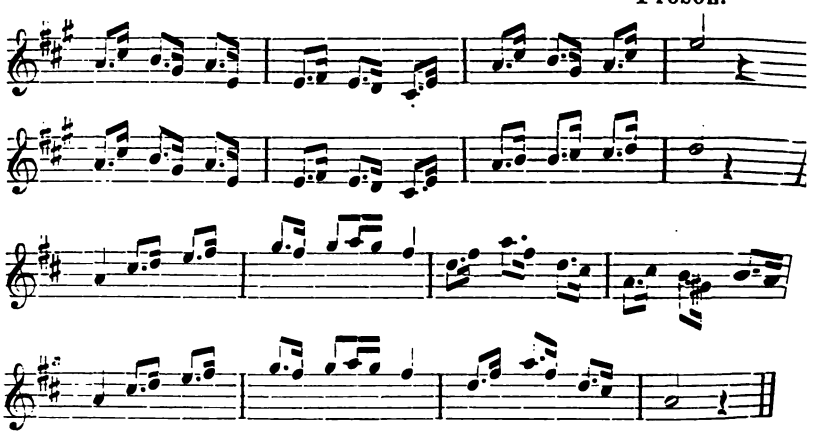

7:de takten något osäker.

Valser.

48.

Hammerdal ock Kall.

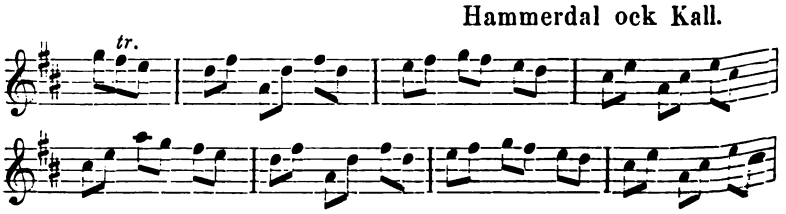

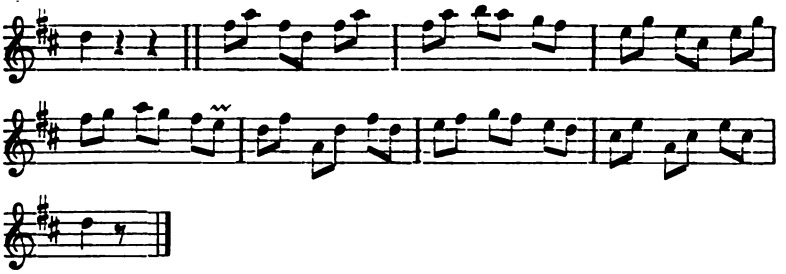

49.

Hammerdal.

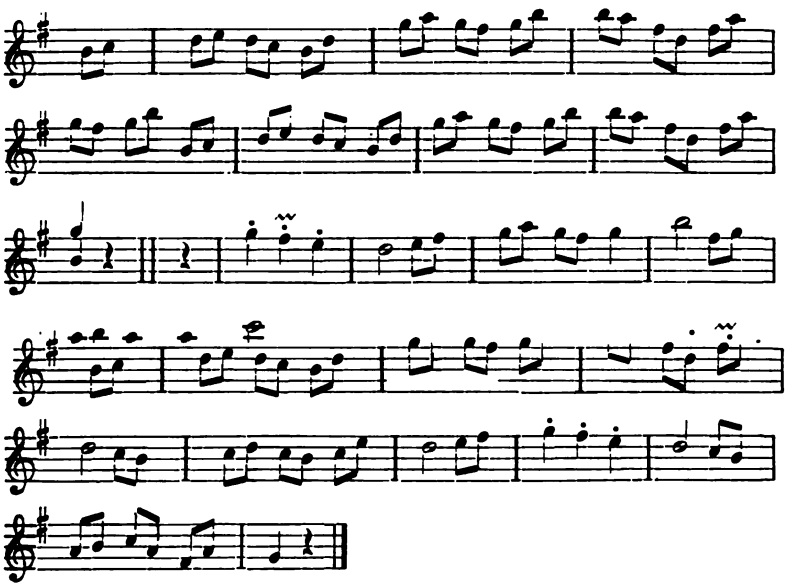

50.

Kall.

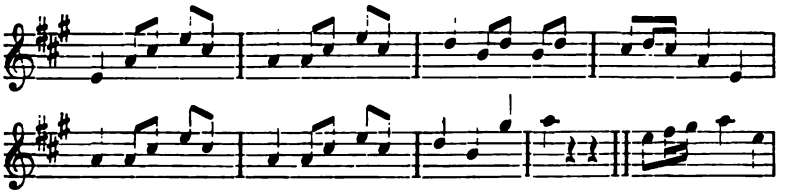

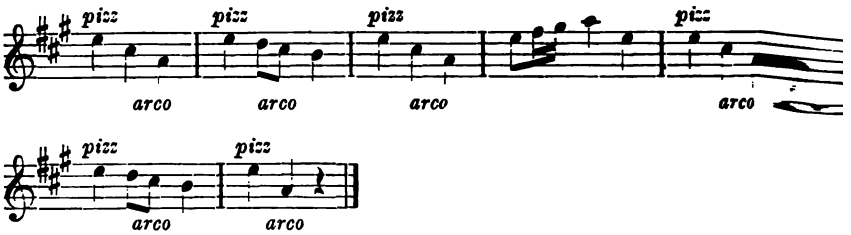

Marscher.

51. Bröllopsmarsch (svansången).

Hammerdal ock Offerdal.

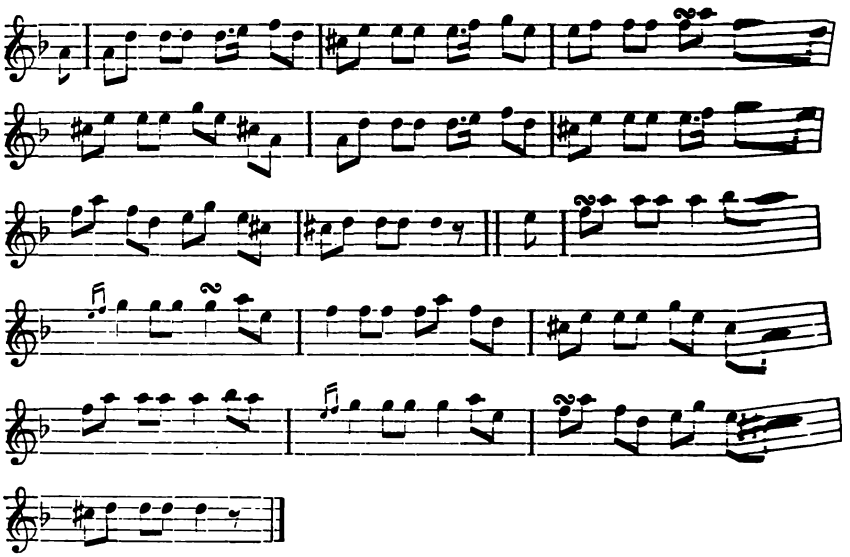

52. Frukostlåt vid bröllop.

Hammerdal.

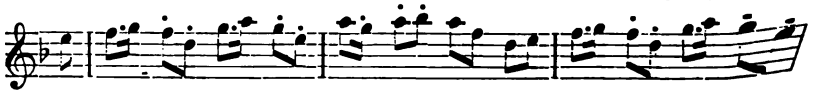

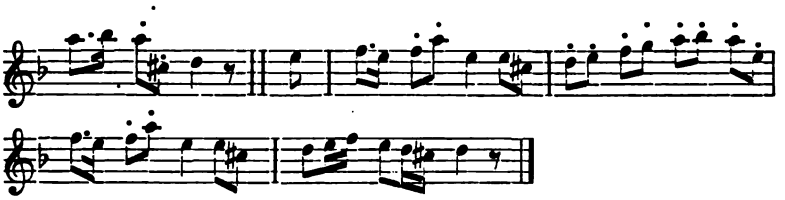

53. **Bröllopsmarsch.**

Offerdal.

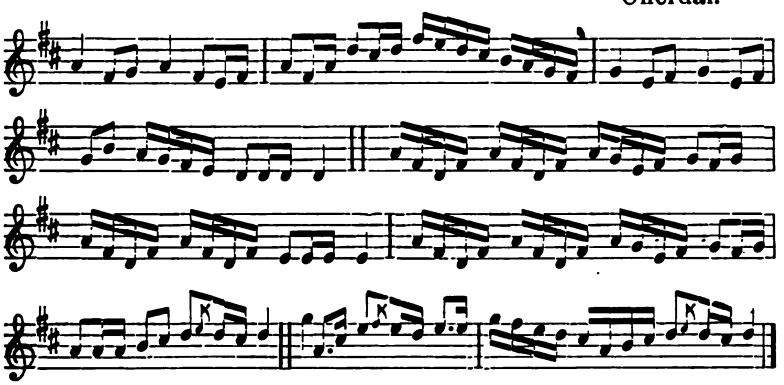

54.

Från Anjeskutan i Kall.

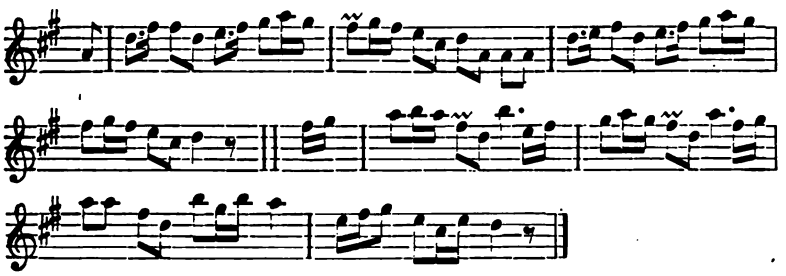

Anmärkningar.

2. »Jag lefver i gudsfruktan förnöjder till min död», ofta trykt, t. ex. i *Twänne Kärleks-Wisor,* Ups. 1794. 11 stanser.

4. Förekommer ytterst ofta i skillingstryck. På K. bibl. finnas af visan trykt ensam 44 upplagor; trykt med andra är hon än oftare. Har bidragit till att hos vår allmoge underhålla den vördnad för brödet, som är så allmän.

5. Ofta trykt. Innehåller i *Fem stycken nya Kärleks-Wisor,* Falun 1840, 11 stanser.

6. Återfinnes i *Fem mycket wackra Kärleks-Wisor,* Lund 1835. Visan har där 11 stanser; den första lyder:

Två flickor de gingo åt rosendelund
att plocka de blommorna sköna;
den ena var glad utaf hjärtats grund,
den andra had' sorgen fått röna.

10. Återfinnes i *Tre nya, eftertänkliga och rara Kärleks-Wisor,* Jönk. 1815. 8 stanser.

11. Mycket ofta trykt, t. ex. i *Tre mycket wackra Kärleks-Wisor,* Göteb. 1841; har här 11 stanser.

13. En ofta trykt kärleksvisa (t. ex. *Tre Kärleks-Wisor,* Kalm. 1859). Det är i denna visa den bekanta stansen förekommer: »Om dagen i mitt arbete är du uti mitt sinn'.»

20. Mycket ofta trykt, t. ex. i *Trenne öfwer måttan Wackra och upbyggeliga Andeliga Sånger,* Gefle 1783.

21. *Wisa. (Sjunges som: Huru kan jag wara nöjder.).* Upsala 1847. — *En wacker Kärleks-Wisa, författad af en Dal-dräng,* Umeå 1848 ock Skellefteå 1850. Begynnelsebokstäfverna i de 16 stanserna gifva namnet Ian Erik Lindqwist.

23. Synes vara en förvirrad röra af flere visor, t. ex. Skön Anna o. a.

R. B.

Anteckningar om tvänne dalvisor

af

GUSTAF ENESTRÖM.

Dalavägvisaren.

I Palmsköldska samlingarna å Uppsala universitetsbibliotek (Topographica t. XXXVII, s. 273—277) finnes en uppteckning af denna visa, hvilken med tämligen stor sannolikhet kan anses återgifva den ursprungliga redaktionen[1]. Den består af 16 verser ock har följande lydelse:

1.

Om sommaren sköna, när marken hon glädz,
wijdh **Dahla**-två-**Elfuerna** wijda
från **Tuna**-åå-Stranden, åt **Gångermans Nääs**,
Så fagert ähr roo ther och rijdha,
Gudh glädie, Gudh frögde, the män som ther boo,
wijdh Elfwer på bergh och i Dahlar.

2.

Ther siunger mongh fogel så liuflig å land,
och **diuren** på **Åhsen** högst gånga,
Som **Åhll** uthi floden; I Siö och på **Sandh**
om wåre tijdh **leeka** så många
Gudh glädie, Gudh frögde, the män som ther bo
wijdh Elfwer, på bergh och i Dahlar.

[1]) En afskrift af denna uppteckning, gjord af PALMSKÖLDS egen hand, finnes i samma volym s. 37—40.

3.

Then leken har warat nu tijderne **långh**,
och blifwer till werldennes ända,
På **leke-sandh** sökia förfarenheet **mångh**
Som up åth till Dalarne lända,
Gudh glädie, Gudh frögde the **män** som ter bo
widh Elfwer på bergh och i **dahlar**.

4.

Man reser så lustigt för **Sili-anom**,
then siö sigh fast wijda uthsprijder
Aff Söder till Wäster, i Norde rundt om
Men Öster uth **Rättwijken** wrijder
Gudh glädie, etc.

5.

Blandh siögar och strömar **mång** steniga Ohr
Sandh-Räfwel och klippor upstijga
I lunden widh **Ohre** man tryggare boor
för Stormen och wädret oblijdha,
Gudh glädie etc.

6.

Näst **Ohre-Ååns-Öö**, **Nohres Elf** och **Mohråå**,
ther liggia och **uthe-medh-lande**
nampnkunnighe **Silians** hampnerne twåå
then sköneste **Modhen å-Strandhe**,
Gudh glädie etc.

7.

Ther **Måhnen** sitt **huse**, och **Solen** sin **Öö**,
ther stiernorne himmelen pryda,
belägne i Norde om **Sidelandz Siöö**,
bergh up öfwer skyarne stijga,
Gudh glädie etc.

8.

Från **Måhne-åå-**[1]**Siö** öfwer **elfwer** och **dahl**
från **Serna-åå- Idhe** och **Hedhe**,
aff Swea sigh åhrlig mångh tusende tahl
bortresa till öhrlig beredde etc.

[1]) Måhända bör man här rätteligen läsa **Wähne-åå**; jfr motsvarande vers i 1670 års trykta upplaga.

9.

Thet samma i **Wäster** the **Dahla-mäns** modh
O resande wandringzman skåda
från **Lijma** och **Mahlugn** och **Apalen** boo
till **Jern-Åå, Nähs** och till **Floda** etc.

10.

Så ähre belägne till watnen och landh
the sköneste dahlar i Swea
besökia then orten hälst huilcken som kan
förfarenheet gifwer wäll mehra etc.

11.

Thess och bergningh bedrifter och dygd
Gudh wyrdnat och forna mäns seder
från Swea och Göta blef fordom bebygd
än dahlarne lända till hedher, etc.

12.

Af Ålder wår frijheet och relligion,
then rätta wij hafwa förswarat
medh mandom och lydna then kunglige thron
upwachtat tyrannen bortjagat etc.

13.

Een Konungh af stämma stort wälde och macht
Nu Svea och dahla regerar
uthöfwer oss herren Gudh sielf håller wacht
och Sveriges gränsor förmehrar
ty frögdes och glädes, the män som ther boo
widh Elfwer på bergh och i dahlar.

14.

Guds ande i Norde så hwijla må sigh
sidst in emot werldennes ända
i Svea Nordh Rijke then salige tijdh
Gudh werdades dahlarne sända
Så frögdas och glädes etc.

15.

I Svea Nordh Rijke widh Silians-Strand
tacksäijelsse Gudhi heembära,
förgätom tå icke att prijsa hans nampn
Hvadh kunnom wij mehra begära
Nu glädies och frögdes etc.

16.

Wår Himmelske Fadher som seer och bäst weet
hvadh wij uthaf hiertat ombedie
han ware nu ährat, som fordom ähr skedt
sin ewiga nådhe oss gifwe,
Till himmelen före sist helgonen sin
och glädhie them uthan all ändha.

Visans författare är, enligt sammanstämmande uppgifter hvilkas tillförlitlighet ingen anledning finnes att betvifla, ANDREAS WALLENIUS. Född i Väster-Våla socken i Västmanland, blef W. student i Uppsala 1640, lektor i hebreiska i Västerås 1643, slutligen förste teologie lektor därstädes 1659, utnämndes 1660 till kyrkoherde i Mora ock tillträdde denna tjänst 1661, men dog redan den 7 januari 1663. Då det är sannolikast, att Wallenius författat visan under sin vistelse i Mora[1], så torde den kunna anses härröra från tiden 1661—1663. I vers 13 talas visserligen om en konung af stämma, stort välde ock makt, som regerar Svea ock Dala, hvilket uttryck snarare synes passa på Karl X Gustaf än på den ännu 1663 blott 8-årige Karl XI, ock man skulle på grund häraf känna sig böjd att antaga visan författad före Karl X Gustafs död (d. 13 februari 1660), eller kanske rättare innan underrättelsen om hans död blifvit spridd till det aflägsna Dalarne. Men måhända bör i det nämnda uttrycket »konung» uppfattas såsom liktydigt med »svenska regeringen».

Då nu den här ofvan aftrykta uppteckningen, att dömma af några anteckningar, som finnas å densamma gjorda, föreskrifver sig från tiden omkring år 1664, så torde antagandet,

[1]) Jfr äfven slutstrofen i den nu brukliga redaktionen: »Allt detta blef fattadt en midsommardag på Mora mäns nöjsamma ängar», samt MUNKTELL, *Westerås stifts herdaminne*, D. 2, s. 333.

att vi här hafva för oss visans ursprungliga redaktion, vara någorlunda berättigadt.

De särskildt utmärkta orden i visan hänföra sig till socknar, ställen, sjöar ock floder i Dalarne, ock då dessa äro anförda i ungefärlig ordningsföljd, så har visan häraf fått sitt namn »Dalavägvisaren» (på latin har titeln blifvit **Itinerarium utriusque Dalecarliæ**, med hänsyn därtill, att den omfattar både Öster- ock Västerdalarne). Se här en förteckning öfver de antydda ställena (angående några är jag ej fult säker på riktigheten af min tolkning):

Vers 1. Dalälfven—Tuna—Gagnef.
2. Djurås—Ål—Leksand.
3. Leksand.
4. Siljan—Rättvik.
5. Ore.
6. Orsa—Älfven vid Noret?—Mora—Utmeland—Morastrand.
7. Mångbärg?—Sollerö—Siljan.
8. Venjan?—Älfdal—Särna—Idre—Hede.
9. Västerdalarne—Lima—Malung—Äppelbo—Järna—Nås—Floda.

Med vers 9 (Floda socken) har man återkommit ungefär till utgångspunkten. De följande verserna stå blott för prydnadens skull. Den i dem framträdande religiösa tendensen förklaras naturligtvis lätt genom författarens prästerliga befattning.

Den första trykta upplagan af visan förskrifver sig från år 1670; den upptager 8 opaginerade sidor i kvart ock har följande titel:

Then wijda berömlige Mohra=Strands och dhes Åboers Fordom Trogne Siäla=Heerdes och Alfwarsamme Wächtares Wägh=Wijsare, Genom Begge nampn=kunnige Dalarne, offereres Thes Högdt beprijselige Inwåhnare och dher jämpte Alle andere Liebhabende af G. W. W. Westerås, Tryckt hoos Boëthius Hagen, Åhr 1670.

Det synes mig ganska troligt, att initialerna G. W. W. betyda GABRIEL WALLENIUS WESTMANNUS, A. Wallenii son, född 1648, död 1690 såsom bibliotekarie i Åbo. På titelns baksida finnas några latinska hexametrar, däri utgifvaren uppräknar dalsocknarne i följande ordning: Gagnef, Ål, Bjursås, Leksand,

Rättvik, Ore, Orsa, Mora, Venjan, Älfdalen, Idre, Särna, He
Härefter följer själfva visan med nedanstående lydelse:

1.

Om Sommaren sköna, når Marcken hon gläds,
Wid **Dahla-twå-Elfwerne** wijda,
Från **Tuna-åå-stranden**, åt **Gånge-mäns Nähs**
Så fagert är ther tå att rijda,
Gudh glädie
Tilstädje
The Män som ther boo, wid Elfwer på Berg och i daalar.

2.

Ther höres een liuflig Nächtergals-sång,
Och **Diuren** på **Ååsen** the gånga,
Wijd **Åhl** uth med land, på Siö och på **Sand**
Om wåhrtijd **Leka** så många,
Gudh glädie
tilstädje
The Män som der boo, wijd Elfwer på berg och i Daalar.

3.

Näst kommer man hädan til **Sillianom**
Then Siö sig fast wijda uthsprijder,
I fyra the deelar som löpa rundt om,
Men öster uth **Rettwijken** wrijder
Gudh glädie
tilstädje
The Män som ther boo, wid Elfwer på Berg och i Daalar.

4.

Från **Sande-Ohr, Ohre-åhs-öö** och **Nohr-åå**
The liggia ther uthe **med Lande,**
Nampnkunnig och liuflig Hampnerne twå,
Dhen sköneste **Modren å Strande,**
Gudh glädie
tilstädje
The Män som dher boo, wid Elfwer på Berg och i Daalar.

5.

Ther **Månen** sitt **Huus.** och **Solen** sin öö
Och Stiernorna Himmelen prijda,

Belägne i Nord om **Sijdelands-Siöö**,
I Swea Nord-Rijke thet wijda,
Gudh glädie
tilstädje,
The Män som ther boo, wid Elffwer på Berg och i Daalar.

6.

Från **Wahne-åå-siöö** till **Elfwe-mäns Daal**
Wijd **Idre** på **Särna** och **Heede**,
Aff Sweriges Män mång tusende taal,
Til Krieg och fäldt sigh beredde.
Gudh glädie
tilstädje
The Män som ther boo, widh Elfwer på Berg och i Daalar

7.

Från öster- till **wester-Dala-mäns-Boo**,
Thet samma nu Wandringsman skoda,
Från **Lijma** och **Malung** och **Appaleboo**
Til **Jerna**, **Nåhs** och så **Floda**
Gudh glädie
tilstädje
The Män som ther boo, wid Elfwer på Berg och i Daalar.

8.

Guds Ande i Norden nu hwijlar han sigh
Sidst in emoot Werldennes Enda,
Then Saligheet Gudh och så nådeligh
An wärdes Dala-män sända,
Gudh glädie
tilstädje
The Män som ther boo, wid Elfwer på Berg och i Daalar.

Till slut kommer på svenska hexametrar ett **Ænigma G. W. W. ad Dalecarlos**, hvars uttydning utan tvifvel är **Dalälfven**.

Jämför man nu denna redaktion med den föregående, så finner man först och främst, att visan blifvit förkortad från 16 till 8 verser, därigenom att, med undantag af slutversen, alla verser (v. 10—13 + v. 15—16) blifvit borttagna, hvilka ej innehålla några ortnamn, samt dessutom verserna 3 ock 5 blifvit strukna, af hvilka den förra är obehöflig ock den senare åter ersatts

genom införande af **Sandhe-ohr** i den nya versen 4. De öfriga förändringarna röra mera form än sak ock synas icke alltid vara bestämda förbättringar. Så torde t. ex. näktergalssången (v. 2) vara skäligen sällspord i Dalarne; äfven ändringen af omkvädet synes mig varit mindre nödvändigt.

Båda de nu anförda redaktionerna skilja sig ganska betydligt från den i våra vanliga vis- ock sångböcker intagna. Denna sistnämnda redaktion har jag första gången påträffat i HÜLPHERS' *Dagbok öfwer en resa igenom Dalarne år 1757*, Wästerås 1762, s. 194—195. HÜLPHERS anmärker på detta ställe: »Här will jag meddela en beskrifning om Dal-Soknarna, hwilken Prosten A. Wallenius i Mora rim-wis fordom författat, fast den sedan är på några ställen uti poësien ändrad, som jag finner af en år 1670 i Wästerås tryckt Wisa och innehåller åtskillige af desse orters nöjen, etc.»; hvarefter visan anföres med följande lydelse:

1.

Om sommaren sköna, när marken hon gläds,
Vid Dala twå Elfwerna wida,
Från **Tuna** å strand, till **Gagnä-mäns** näs,
Så fagert det då är at rida.
Gud glädje och styrke de män, som der bo
Vid elfwom, på berg och i dalom.

2.

Der hörs en förnöjelig Näktergals sång
Och djuren i lunderna gånga,
Vid **Åhl** ut med land, på sjö och på strand
Om wårtiden leka så många.
Gud etc.

3.

Vid **Leksand** möter man Siljanom,
Den sjö sig så wida utsprider,
I fyra de delar, som löpa runt om,
Men öster ut Rättwiken wrider.
Gud etc.

4.

Från **Rättwik** och **Ore** man färdas också
Till **Mora** mäns nöjsamma strander,
Dit up ifrån Fahlun de Handelsmän gå,
Så sjöleds som ock uppå landen.
Gud etc.

5.

Der hafwer wår **Sol** formerat en ö,
Som Siljan så kärligt omfamnar,
Der tusendtals fiskar de lemna sitt frö,
I gräsrika wikar och hamnar.
Gud etc.

6.

Från **Wenjan** och **Orsa** till **Elfwenes dal**,
Och så öfwer bergen till **Särna**,
Der Elgar och Renar till tusental
I skogarna wistas så gärna,
Gud etc.

7.

Från Öster- till Wester-Dalmännernas bo,
Man kommer och der får beskåda,
Båd' **Lima** och **Malung** och **Äppelebo**,
Tillika med **Jerna**, **Nås**, **Floda**.
Gud etc.

8.

Guds Ande i Nordlanden hwilar nu sig,
Ja längst up i werldenes ända,
Wår Himmelske Fader, vi rope till dig:
Du wärdes din nåd till oss sända.
Gud etc.

9.

Alt detta blef fattat en Midsommars-dag,
På Mora mäns nöjsamma ängar,
Vid Utmelands by med lust och behag,
Bland blomstrande grönskande sängar.

Gud glädje och styrke de män, som der bo
Vid elfwom, på berg och i dalom.

Denna redaktion öfverensstämmer, såsom vi se, i afseende på omkvädet tämligen nära med den ursprungliga, men för öfrigt äro ganska betydande ändringar gjorda. Särskildt hafva flere namn blifvit borttagna, så att nu endast de egentliga socknarna: Tuna, Gagnef, Ål, Leksand, Rättvik, Ore, Mora, Sollerö, Venjan, Orsa, Älfdalen, Särna, Lima, Malung, Äppelbo, Järna, Nås, Floda återfinnas. Att visan i poetiskt afseende vunnit genom ändringarna, torde väl vara otvifvelaktigt. För öfrigt har en hel vers (9) blifvit tillagd; genom hvem detta skett, därom lemnar HÜLPHERS ingen upplysning.

Under denna form har visan blifvit aftrykt af ARWIDSSON i *Svenska Fornsånger*[1] D. 3, s. 109—110, samt ingått i en mängd vis- ock sångböcker[2].

Särskilda upplagor af densamma känner jag två, båda trykta 1838, nämligen:

Tvåhundraårsgammal Dal-Wisa afsjungen på Kongl. Hof-Kapellets Concert till förmån för de nödlidande i Dalarne den 21 April 1838. Stockholm, Hörbergska boktryckeriet 1838. Oktav, 4 opag. sidor.

Tvåhundraårsgammal Dal-Wisa. Säljes till förmån för de nödlidande i Dalarne. Malmö, Berlingska boktryckeriet 1838. Oktav, 4 opag. sidor.

I dessa båda upplagor har sista versen blifvit utesluten ock ersatt af WALLINS tillägg:

Så sjöngo de fordom i Dalarnes bygd,
Men tyst är den glädtiga sången.
I fädernas drägt går en gammaldags dygd,
Men fädernas fröjd är förgången,
Gud styrke och tröste de män som der bo!
De hafva ej brödet, blott ära och tro
Vid elfvom, på berg och i dalom.

---

[1]) Arwidsson uppgifver såsom WALLENII dödsår oriktigt 1653 i st. f. 1663.

[2]) I den af —ö—ö— [= B. SCHÖLDSTRÖM] utgifna nya upplagan af A. I. STÅHLS [L. TH. ÖBERGS] *700 svenska sångstycken* (Stockholm 1877), s. 387—388, finnes visan aftrykt med omkvädet »Gud glädje tillstädje etc.», hämtadt ur upplagan 1670.

O Svea! räck hand åt den redliga stam,
Som lider sitt öde och tiger;
Men, gäller det fäderneslandet, den fram
Med stormsteg och kämparop stiger —
Glöm gerna en okallad lidandets tolk,
Men glöm icke Vasas och Engelbrechts folk
Vid elfvom, på berg och i dalom.

Den ursprungliga melodien till Dalavägvisaren var »Den signade dag»[1] (Svenska salmboken af år 1695 nr 354, salmboken af år 1819 nr 424), hvilken melodi, som bekant, ej egentligen är en koral, utan utgör början till en gammal vismelodi[2]. Att denna melodi ännu vid medlet af 1700-talet bibehölls, framgår af HÜLPHERS' anteckning[3]. Hvem som först upptagit den nu brukliga melodien, kan jag ej med absolut visshet angifva; men det synes mig ytterst sannolikt, att upphofsmannen härtill är HÆFFNER, hvilken i *Svenska folkvisor* (1832) infört Dalavägvisaren med den nya melodien[4]. Denna melodi uppgifves visserligen i några visböcker vara »från Dalarne», men denna uppgift är väl fabricerad på fri hand; enligt en mig meddelad notis skall melodien återfinnas hos en tysk folkvisa.

---

[1]) Å kongl. bibliotekets exemplar af upplagan 1670 finnes af samtida hand antecknadt: »not som then signade dag».

[2]) Se t. ex. HÆFFNER, *Svensk choralbok* [1821], D. 2, s. XI.

[3]) HÜLPHERS, anf. arb. s. 194.

[4]) Jag har ej sett originalupplagan, utan blott den nya upplagan af år 1861, där texten finnes s. 46—48 ock melodien under nr 8.

7.

Då swarade de Dahlekarlar,
de swarade alle en man:
wir mod och hleifwed wogum
moot jen så jåläk tyran:
wir mod och hleifwed wogum
alt fyr ornt fäders hland.

8.

Så gladlig rijder K: Gustaf
utö*fwer* Tuhna broo,
flere woro de Dahlekarlar
än K. Gustaf kunde troo :‖:

9.

Så gladelig rider K: Gustaf
utö*fwer* Tuna heed,
flere woro de Dahlekarlar
än K: Gustaf kunde ö*fwer*see.

10.

Så mannelig togar K: Gustaf
alt in för Stockholms by.
tiockare röka de dahlepijhler
än haglet faller af sky :|:

11.

Ut kommer en Mölnare hustru
alt wid det sa*mm*a sinn,
De säckiar äro malne
hwi dra i dem här in :|:

12.

Iag hafwer så ondt i min sijda
iag gitter mig icke wändt,
iag hafwer ätit den härska Strö*mm*ing
som är ifrån dahlerna sändt :‖:

13.

Iag ha*fwer* så ondt i mitt hufwud,
iag gitter ey lemmerna rördt:

1.

Konung Gustaf rider til Dahlerne han
medh Dahlekarlerna sin,
Kung Christiern ligger för Stockholm
och äter stuhlin Swyn,
K: Christiern ligger för Södermalm
han dricker både miöd och wijn.

2.

Hören i mine Dahlkarlar
alt hwad iag biuder uppå,
willien i mig följa til Stockholm
och slå de juter åf:
willien i mig etc. :‖:

3.

Tå swarade de Dahlekarlar,
de swarade alle i sänd:
stod jett slag en långefredag
wi minnäs äd åller än.

4.

Då swarar der på Konung Gustaf,
K: Gustaf swarar så:
wi bedie Gud fader i himmelrijk
oss må nu wäll bätre gå :|:

5.

Då swarade och de Dahlekarlar
de swarade alt för dy,
willie ihr wårå orn Hu*fw*idzman[1]
alt fyry Stocklums by :‖:

6.

Gärna är iag Eder hu*fw*idzman
K: Gustaf swarar så:
willie i wara mig trogne
alt under min fahna blå: :|:

[1]) *fw* samt *fwer* ock *mm* i det följande utmärka här upplösta förkortningar.

dalgosse — båda klädda i nationaldräkt — inför konungen sjungit denna visa, ock tillägger därvid, att den blifvit känd i Mora först genom dåvarande pastorn därstädes ANDREAS NOHRMORÆUS, men att den sedermera lärdes utantill af skolpojkarna ock på detta sätt blef allmänt spridd. Hvarifrån NOHRMORÆUS (som tillträdde Mora pastorat först 1671) erhållit visan, därom säger sig EENBERG icke hafva lyckats erhålla någon upplysning. Någon handskrift, som med full säkerhet kan hänföras till tiden före 1671, har mig veterligen hittils icke blifvit anträffad.

Stockholm 1884. Kongl. Boktryckeriet.

NYARE BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM
DE SVENSKA LANDSMÅLEN OCK SVENSKT FOLKLIF II. 12.

Om

svenskans behandling af ljudförbindelsen *iū*

ock om fornsvenskans *l*-ljud.

En undersökning med stöd af svenska landsmål

af AXEL KOCK.

De två ofvan angifna frågorna synas vid första påseende hafva föga med hvarandra gemensamt, men torde dock kunna lösas i sammanhang.

I Aarb. f. nord. oldk. 1872, s. 218 yttrar SÅBY om utvecklingen af ljudförbindelsen iū: »I svensk er **iu** beholdt efter **sk** og enkelt medlyd undtagen **r** og tildels **n** (**nysa**), f. ex. i **skjuta, ljuta, njuta**»; former sådana som **skytær, lyta, lyter, nytæ** i fsv. förklarar han såsom i-omljudda. Denna framställning angifver efter min mening endast delvis det värkliga förhållandet. Utvecklingen af iū (isl. **jú** ock **jó**) kan för riksspråket bestämmas på följande sätt:

iū öfvergår till **y** efter **r** ock efter **l**, då detta föregås af labial eller guttural; annars kvarstår iū (**ju**).

Enligt denna regel motsvaras t. ex. isl. **drjúgr** af nysv. **dryg, krjúpa** af **krypa, hrjósa** af **rysa, hrjóta** af **ryta, grjón** af **gryn**, [**prjónn** af **pryl**[1]], vidare **fljúga** af **flyga, fljóta** af **flyta, kljúfa** af **klyfva, bljúgr** (väl blott nyisl., eftersom beläggställen saknas i Oxfordordboken) af **blyg**, under det att nysvenskan har så väl **ljuga, ljud** o. s. v. som **skjul, spjut, sjuda, tjusa, jufver** o. s. v. Vid granskning af Schlyters ordbok finner man, att denna regel tillämpats redan på det normala fsv. lagspråket.

---

[1]) Jfr TEGNÉR, *Språkets makt öfver tanken*, s. 26 noten.

Han upptager nämligen som normalformer t. ex. **bryst, bryta, drypa, frysa, gryt** (isl. **grjót**), **ryka, ryva, stryka, þry, þrysker** (isl. **þrjózkr**), **þryta** — vidare: **flygha, flyta, klyva**[1]; däremot **liugha, liughare, liure, lius** (subst. ock adj.), **liustra, liuta** (isl. **hljóta**), **liuver, liuþ** (isl. **hljóð**), äfvensom **biur, biuþa, diup, diuper, diur, (floþ-)giuta, hiul, iul, niuta, (niudha** = isl. **hnjóða** hos SÖDERWALL, *Några sv. medeltidsord*[2]), **siuker, siu, siuþer** (isl. **sjóðr**), **skiul, skiut** (isl. **skjótr**), **skiuta, skiuva, spiut, stiup-** (i **stiupbarn** o. s. v.), **(eld-)tiugha, tiuþer, tiuþra, þiuver, þiufska, þiur, þiuþ(-væger).**

Utvecklingen iū → y efter guttural eller labial + l var dock i fornsvenskan ännu icke fult genomförd, ock detta vållar, att stundom former med iu för normalt y anträffas i fsv. skrifter. Så upptager Schlyters ordbok såsom ovanlig sidoform till **ryva** äfven **riuva**, till **ryka** också **riuka** (äfven Cod. Bur. s. 75 **riukar**), till **bryta** äfven (från Upplandslagen) pr. **briutær**, ock i samma lag anträffas **at riuþændæ sari** (M. 23 § 2). I Söderw. Medeltidsord anföras af **ryta, riuta** flest former med **iu**, ock Rydqv. IV, 85 upptager såsom abnorma former af **flygha** från Bernh. **fliwgha, fliwghande** ock från Magnus Erikssons landslag **fliugher** samt II, 380 formerna **bliugher** ock **blygher**.

Å andra sidan förekommer sporadiskt någon gång i fsv. skrifter **y** för **iu** i sådana ord, där det icke kan förklaras såsom i-omljud eller genom analogiinflytande. Så anför Rydqv. IV, 86 t. ex. **syndi** för **siunde** (att u-ljudet i detta ord var långt, är visadt i mina *Studier öfver fsv. ljudlära* 16 f.), subst. **dyp** för **djup, tyghu** för **tiughu** (att penultimas u dialektiskt var långt i fsv., är visadt i nyss anf. arb. s. 17), ock i Upplandslagen möter enligt Schlyters ordbok **lystra** för **liustra**. Skrifningen med **y** i dessa ock dylika ord kan förklaras på två sätt. Då dialektiskt såsom nämndt det gamla uttalet iū ännu användes äfven i ord, där det vanligen utbytts mot **y**, kunde denna omständighet värka osäkerhet i beteckningen af såväl **y**[3] som

---

[1]) Äfven Rydqv. IV, 85 säger, att vokalen **y** är det vanliga i fsv. **flyta, flygha**, liksom i **ryta** etc.

[2]) Det af honom äfven anförda **nydhas** förhåller sig till **niudha** som t. ex. det svaga **nyta** till **niuta**.

[3]) Härigenom torde äfven sådana af Rydqv. IV, 87 anförda exempel på abnorm stafning med iu i st. f. y böra förklaras som **skyuld**,

iu-ljudet. Men då i nydanskan iū normalt utvecklats till **y**, ock detta är fallet äfven i numera till Sverge hörande landskap, kan äfven i fsv. en dylik ljudutveckling dialektiskt hafva försiggått, ock i så fall kan härmed jämföras att, såsom LEFFLER (**V**-omljudet, s. 35 noten 2) påpekat, **iy** i Vadstena klosterregler ofta anträffas i st. f. **iu**: **liys, diypt** o. s. v.

Schlyters ordbok upptager **lysta** (slå, motsvarande isl. **ljósta**) från Hels.- ock Västg.-lagarna, ock inga andra citat anföras af Rydqv. I, 239. Enligt den förra lagens glossar använder denna skrift blott part. **lustin**, ock glossaret till den senare lagen upptar blott sådana ställen, där presens **lyster** förekommer. Men att denna form användes i de gamla Västgötalagarna, visar ej, att **lysta** var den normala fsv. formen. Fsv. subst. **liustra**, nysv. **ljuster** visar, att **y** i presensformen **lyster** ej uppstått genom sammandragning af iū. **Lyster** kan förklaras såsom en dialektiskt kvarstående form med **i**-omljud ock är således att sidoordna med sådana sporadiskt mötande verbalformer som **skytær** (Västgl. I, O. 6), **lytæ** (Vestml. II, B. B. 22, 2), **lyter** (Söderml. M. B. 20 pr.), **nytæ** (Söderml. Kk. B. 15,1), anförda af Rydqv. I, 224 f. Såsom redan SÅBY anf. st. anmärkt, äro nämligen dessa former att förklara såsom **i**-omljudda. Omljudet har stundom från presens sg. inträngt äfven i andra former, liksom detta stundom inträffat också i andra verbalklasser, hvarigenom man fått **græva** jämte **grava**, **drægha** jämte **dragha**, **læta** jämte **lata** o. s. v. (se Såby anf. st. ock mina förut anf. Studier s. 120 noten[1]). Här kan anmärkas, att verbet **lyda** (isl. **hlýda** = 1) lyssna 2) hörsamma) i äldre språket delvis kunde intränga på området för **ljuda** (isl. **hlióða**), liksom omvändt någon gång det motsatta förhållandet tyckes hafva ägt rum; så heter det t. ex. enligt

---

skiuldær (besläktad, isl. **skyldr**, nysv. **skyld**), **syund** (isl. ock nysv. **synd**), **diurkæ** (isl. **dýrka**, nysv. **dyrka**). Sådana skrifningar åter som de af Rydqv. anf. st. nämnda **livte** för **lyte**, **liutis bot**, **þiuft** för **þyft** (jfr TAMM, *Om nord. feminina afledda på* **ti** *och* **i**|**a** s. 33), **þiufti** för **þyfti** bero af påvärkan från besläktade ord: **'liuter** (isl. **ljótr**, sv. dialekter **liut**), **þiuver**.

[1]) Jag begagnar tillfället att nämna, att på sist anförda ställe SÅBYS framställning hade bort citeras; jag hade vid redigeringen af *Studier öfver fsv. ljudlära* förgätit, att han yttrat sig i frågan.

Rydqv. i Gustaf I:s bibel **trummeten lydher** ock däremot **hos** Birgitta **liudh** (lyd) **minom son.**

Då isl. **jú jó** i andra ställningar än efter **r** samt efter **l** föregånget af labial ock guttural, motsvaras af nysv. **y**, är detta (om formen ej är dialektisk) att förklara antingen genom **i**-omljud eller genom analogiinvärkan.

Jag skall anföra dessa fall[1].

Nysvenskan har **nysa, nypa**; men att i dem **iu** ej ljudlagsenligt öfvergått till **y**, inses af **njuta, njure** ock andra ord på **nju-**. För öfrigt har fsv. **niusa** (**nyusa** Fsv. legend. II, 713, 18; **niws** Gl. ordsp. 1042, äfven i Gustaf I:s bibel **niwsande**, jfr Rydqv. I, 236), ock ännu på 1600-talet användes denna form (så af ARVIDI, *Thet sv. poeterij* s. 81). Ännu under förra århundradet var formen **njupa** (ej **nypa**) den normala, efter som SERENIUS i sin svensk-engelska ordbok (trykt 1741) upptager **nypa** blott med hänvisning till **njupa** ock äfven skrifver substantivet: **en njupa.** Den äldre böjningen **njusa-nös, njupa-nöp** har utbytts mot **nysa-nös, nypa-nöp** genom påvärkan af **klyfva-klöf, ryka-rök** ock de talrika andra verb, där **y** ljudlagsenligt utvecklats. Möjligt är dock äfven att, sedan formerna **nysa, nypa** tidigt uppstått genom påvärkan af de **i**-omljudda formerna i presens, de dialektiskt kvarlefvat ock bidragit till att genomföra formerna med **y**. Subst. **njupa** har fått **y** från det lika lydande verbet. Jfr om dessa ord på **ny-** NOREEN i *Columbi En svensk ordeskötsel*, s. XVII.

På samma sätt som **nysa, nypa** böra de nysv. **smyga, fyka** förklaras, jämförda med de äldre formerna **smyugha** (Fsv. legend. I, 475, anfördt af Rietz), **fluka** (**flukande** ännu i den år 1760 i Göteborg trykta bibelupplagan, Es. 29,5). Att **iu** icke ljudlagsenligt öfvergår till **y** efter **m** ock **f**, inser man af t. ex. **mjuk, fjun.**

Dubbelformerna nysv. **njupon-nypon**, gottl. **niausta** - nysv. **nystan**, sv. **njure** m. - isl. **nýra** n. ock äfven i fsv. Läkeb. **nyra** (enligt Rydqv. II, 230), isl. **njósn** - nysv. **nys** (Rietz anför däremot ett fsv. **niusnari**) äro, såsom NOREEN Sv. landsm. I, s. 696 noten ock 738 påpekat, att förklara däraf, att på ett

[1]) Sådana ord som **fnysa-fnös** o. s. v., hvilka böjas starkt i nysvenskan men svagt i isl. (**fnýsa-fnýsta**), anföras icke, då till grund för **fnysa** ej ligger någon äldre form med **ió** i isländskan.

tidigare nordiskt språkstadium ändelser med ock utan i växlat i n-stammarna, hvarigenom rotvokalen dels blifvit, dels icke blifvit i-omljudd[1].

På samma sätt böra isl. **sjón, sýn** - fsv. **syn, asiwn** (Vadst. Klosterregler enligt Rydqv. IV, 87), isl. **fjórir** - fsv. **flurer, fyrer,** nysv. **fyra** tydas, då orden äro i-stammar (jfr got. dat. pl. **fidvorim**). Växlingen **stiuf-** - **styf-** i de fsv. släktskapsorden **stiuffaþir, styffaþir** o. s. v. samt isl. **skjótt** (snabt) - fsv. **skyt** kunna uppfattas på liknande sätt. Första sammansättningsleden af **stjupfader** torde hafva varit ett adjektiv (jfr t. ex. MÜLLER, *Etymol. wörterb. der engl. sprache*[2] II, 472), ock om så väl det som **skjótr** (snabb) ursprungligen varit u-stammar, inser man, hvarför omljudda ock oomljudda former växla med hvarandra. I Sv. landsm. I, s. 691 f. har NOREEN af samma skäl antagit, att andra adjektiv ursprungligen varit u-stammar.

Fsv. **kyklinger,** nysv. **kyckling** motsvaras af det endast från Grettis saga anförda isl. **kjúklingr** (så Oxfordordboken), **kjuklingr** (så Fritzner). Den isl. formen gör det sannolikt, att till grund för det sv. **kyckling** ligger ett ord med iū i rotstafvelsen (*kiūk), hvilket stod i afljudsförhållande till ags. **coc,** isl. **kokr,** det i nordiska landsmål använda **kock** (= tupp; jfr KLUGE, *Etymol. wörterb. der deutschen spr.*, art. **küchlein**). I så fall är den sv. formen **kyckling** regelrätt; jfr isl. **ketlingr, yrmlingr, boeklingr** m. f. i-omljudda afledningar på **-ing**. Äfven om **kyckling** vore bildadt af **kock,** vore formen regelbunden.

I några få ord synes iū hafva fått en annan utveckling än till **y**:

---

[1]) Möjligt är det naturligtvis äfven att förklara här afhandlade dubbelformer **njupon-nypon (niausta-nystan)** o. s. v. på annat sätt. Man kunde tänka sig, att iū efter **n** dialektiskt sammanträngts till **y**, ock att denna dialektskiftning representeras af **nysa, nys, nypa, nypon, nystan,** under det att **njuta, njure, njupon** (obs. också fsv. **hiwpona thorn,** hos LIND **hjupon, jupon**) ock äfven fsv. **niudha** representera en annan dialektskiftning, där ljudförbindelsen **niū-** kvarstod oförändrad. I så fall synes utvecklingen **niu-** → **ny-** hafva genomförts senare än ock oberoende af utvecklingarna **riu-** → **ry-** ock **liu-** → **ly-**, eftersom **niupon** (ej **nypon**) upptages hos Serenius, den förra formen ännu användes, **njupa** ännu under förra århundradet var den normala formen, **niusa** brukas under 1600-talet, ock fsv. använder **niusnare**.

Isl. **brjósk** motsvaras af nysv. **brosk**, fsv. **brusk** (emendation från **bruk** i Örtabok 49, enligt Söderw. Medeltidsord). Då **brjóta** motsvaras af **bryta**, torde **brosk** ej vara utveckladt ur **brjósk**. Men då äfven andra ord antyda, att **a**-stammarna ursprungligen haft rörlig aksent (OSTHOFF, *Morphol. untersuchungen* II, 12 ff., PAUL i Paul-Braunes Beitr. VI, 545 ff., NOREEN i anf. tidskr. VII, 431 ff.), kunna **brjósk-brosk** förklaras på samma sätt.

Det sv. **strupe** synes, att dömma af älfdalska **straupe** (hos Rietz), haft lång penultima liksom isl. **strjúpi**. Rietz upplyser emellertid s. 687, att äfven på isländska förekommer formen **strúpi** (i Cod. Arnam. 4:o nr 655 XIII A); i så fall behöfver förlusten af **i** ej hafva skett på svensk språkståndpunkt.

Isl. **rjúpa** motsvaras af nysv. **ripa**, ehuru man väntat **rypa** (norskan har **rype**). I *Svensk ordbok med angifvande af ordens härledning* (Stockh. 1870) sammanställes **ripa** med t. **riepe**. Vore **ripa** ett tyskt låneord, vore därmed dess **i**-ljud förklaradt; men något tyskt **riepe** har jag ej kunnat anträffa. JOANNES SCHEFFERUS *Lapponia* (trykt i Frankfurt 1673) omtalar väl s. 347 **snioeriipor**, ock LINNÉ återgifver i *Fauna svecica* (trykt 1761) s. 73 lagopus med **snöripa**, men då *Lexicon lincopense* (trykt 1640) ock det af akademien i Uppsala 1790 utgifna *Lexicon lat.-suecanum* öfversätta **lagopus** (**schneehuhn**) med »en hwijt rapphöna», synes ordet **ripa** [**rypa**] under äldre tid hafva varit föga användt. Eftersom fågeln hufvudsakligen förekommer i våra nordliga fjälltrakter, ock då i flere landsmål ock särskildt äfven i norrländska dialekter rspr. **y** motsvaras af **i** (t. ex. **brita** = bryta i Orsa, Lundell i Sv. landsm. I, 87 f.), ligger den förmodan nära, att ordet **ripa** blifvit lånadt ur någon dylik dialekt, eller att ett i rspr. användt **rypa** genom påvärkan af något landsmål ombildats till **ripa**.

Rydqv. III upptager från Läkeb. subst. **sniuva**, som motsvaras af nysv. **snufva**. I detta senare ord kan **i** hafva bortfallit ur ljudförbindelsen **sni** + vokal liksom i **snjö-snö**; men **snufva** skulle äfven kunna direkt sammanställas med mlt. **snuve**.

Måhända skulle någon vara af den meningen, att de anförda orden **klyfva, flyga, flyta, blyg** ej gåfve tillräckligt stöd åt den här uppstälda ljudöfvergången iū → y efter guttural eller labial + l, då de nämnda verben möjligen skulle kunnat få sin rotvokal genom påvärkan af **ryva, bryta** o. s. v. eller från de ursprungligen i-omljudda formerna i presens, ock **bljúgr-blyg** skulle kunna uppfattas som en ursprunglig u-stam. Såsom jag tror, vore dylika invändningar oberättigade. Ty dels har den afhandlade ljudlagen tillämpats i alla hithörande ord, ehuru de ej äro flere än de nämnda, dels tala andra skäl kraftigt för den här framstälda meningen.

Det vore nämligen ganska förvånande, om analogiinvärkan så gjort sig gällande på alla de tre verben med äldre liū- i rotstafvelsen, att deras normalformer redan i fsv. lagspråket fått y, ehuru detta, så vidt jag vet, ej varit fallet med något annat verb tillhörande samma böjningsklass. Då nysv. fått t. ex. **nysa, nypa,** är förhållandet ett annat: dels hafva formerna med y af detta verb genomförts först under 1600- ock 1700-talen, dels har det tredje verbet på niū- (**njuta**) icke varit underkastadt analogiinflytandet.

En jämförelse med motsvarande ords utveckling i vissa landsmål synes mig emellertid vara för frågan afgörande.

I Sv. landsm. I, s. 326 upplyser NOREEN, att i Fårömålet »i bortfallit mellan l ock r ock en följande vokal, dock efter l endast så ofta före l [i forngutn.] gick en annan konsonant, t. ex. *flava* (flyga, fg. **fliauga**), *klava* (klyfva, fg. **kliaufa**), *braust* (bröst, fg. **briaust**), *rauta* (ryta, fsv. **riuta**), *dravur* (dryg, fg. **driaugr**), *brauta* (bryta, fg. **briauta**). Jfr däremot *jaus* (ljus), *java* (ljuga)». I glossaret till Gottlandslagen förekommer emellertid i midljud li före vokal endast omedelbart efter guttural eller labial. Regeln kan därför så formuleras, att forngutn. i före vokal (ock således äfven framför det af ū uppkomna au i ljudförbindelsen iau-; ock några andra fall, där regeln är tillämplig, finnas måhända icke) i Fårömålet bortfaller, när det (i) föregås af r ock af l, som själft företrädes af guttural eller labial.

I Ormsö- ock Nuckömålet i Estland har en liknande ljudutveckling försiggått. VENDELL nämner i *Laut- und formlehre der schwed. mundarten in den kirchspielen Ormsö und Nukkö*

s. 50: »u entspricht dem hochschw. langen geschlossenen y — — in einigen nominen sowie in den verbalinfinitiven der starken verba in der VI klasse, nämlich in folgenden wörtern: **brun** (bryn), **druvan** (dryg), **brut** (bryta), **drup** (drypa), **frus** (frysa), **krup** (krypa), **ruk** (ryka), **struk** (stryka), *flu* (flyga), *klu* (klyfva)». Ordet **brun** hade u redan i fsv., ock det intresserar oss således ej här: målet har bibehållit den äldre formen. I samtliga de öfriga orden har u, såsom Vendell äfven anmärker, uppstått ur äldre iū (isl. **drjúgr**, **brjóta** o. s. v.) genom utstötning af i, ock att detta varit förhållandet ock att u ej utvecklats ur det nu i riksspråket i de anförda orden befintliga y, inses däraf att rspr. ȳ annars i målet »sehr häufig und gesetzmässig» motsvaras af i (ej af u; se anf. arb. s. 45). Författaren synes däremot icke hafva påaktat, att den gamla ljudförbindelsen iū i samtliga dessa ord föregås af *r* eller af *l*, hvilket själft företrädes af en guttural eller labial. Fornspråkets iū har annars bibehållits i målet så väl framför alveolart l, t. ex. **liu** (ljuga), **liud** (ljuda), **lius** (ljus[1]), som ock efter andra konsonanter, t. ex. **biu** (bjuda), **giut** (gjuta), **niut** (njuta), **siu** (sjuda), **skiut** (skjuta), **tiut** (tjuta), **diupan** (djup), **diur** (djur), **fiur** (fyra), **hiul** (hjul), **gius** (fiskljuse, äldre sv. **fiskagiuse**), **skius** (skjutsa). Det kan förtjäna nämnas, att målet ljudlagsenligt bibehållit det äldre iu äfven i **niup** (nypa), **nius** (nysa), samt i det med **fyka**, isl. **fjúka** väl besläktade **fiuks** (susa, jfr anf. arb. s. 51).

Då således isl. **kljúfa**, **fljúga** i riksspråket motsvaras af **klyfva**, **flyga** (hvilket dessutom har **flyta** ock **blyg**), i Fårömålet af *klava*, *flava* ock i estsv. af *klu*, *flu*, vore det i hög grad påfallande, om i skulle hafva aflägsnats ur orden i dessa tre skilda dialekter icke ljudlagsenligt (utan genom analogi), ock detta ehuru de alstrade formerna visa olika vokalljud (y, *a*, u) i samtliga dialekterna, ock således likartad analogiinvärkan (från verben **bryta**, *brauta*, **brut** o. s. v.) tre skilda gånger skulle hafva gjort sig gällande — ock ehuru parallell utveckling inom samma verbalklass annars icke försiggått i riksspråket ock estsv., då såsom nyss nämndt det förra har **nysa**,

[1]) Målets **luma** (flamma, verb) motsvarar isl. **ljóma**, liksom nysv. **lomhörd** motsvarar äldre sv. **ljomhörd**. Dessa ord äro emellertid ej att räkna hit, då det äldre språket i dem har ljudförbindelsen **ljó** (ej **ljú**).

nypa (**fyka**) men den senare **nius**, **niup** (**fluks**). Man torde således hafva skäl att antaga ljudlagsenlig utveckling i alla tre dialekterna, ock såsom jag tror kan denna på ett gemensamt sätt förklaras.

Öfverensstämmelsen mellan riksspråket, Fårömålet ock estsvenskan är uppenbar: iū har enligt regeln bibehållits, men i har omedelbart efter r samt efter l (*l*), då detta föregås af labial ock guttural, aflägsnats ur denna ljudförbindelse (som på fgutn. förut blifvit iau). Vid aflägsnandet af i har man emellertid inslagit olika vägar: riksspråket har sammanträngt iū till y, under det att i utstötts i de nämnda landsmålen.

I flere (ock väl de flesta) svenska landsmål har bibehållandet ock sammanträngningen till y af fornspråkets iū försiggått enligt samma regel som i riksspråket. Detta har varit fallet t. ex. i Fryksdalsmålet, där riksspråkets ord med y ock ju motsvaras af ord med respektive samma ljud (se NOREEN, *Fryksdalsmålets ljudl.* s. 32 f.[1]), ock äfven i Närpesmålet, ångermanländskan ock allmogemålet i södra delen af Västerbotten enligt FREUDENTHAL, *Über den Närpesdialect* s. 33 f. (jfr äfven s. 111 f.) ock att dömma af listorna på de starka verben med samma böjning som **bjuda**, **krypa** hos SIDENBLADH (*Allmogemålet i norra Ångermanland* s. 22) ock UNANDER (*Allmogemålet i södre delen af Vesterbottens län* s. XI). De anförda målen hafva s. k. tjokt l-ljud efter gutturaler ock labialer, hvadan således y i **klyfva**, **flyga**, **flyta**, **blyg** föregås af nämnda kakuminal (supradental[2]). Utan tvifvel skulle många andra medel- ock nordsvenska mål kunna anföras, där samma förhållande återfinnes.

Enligt min mening är sammanträngandet af iū till y i riksspråket ock de landsmål som häri öfverensstämma med detta, samt bortkastandet af i ur iu (iau) i estsv. ock Fårömålet att förklara på liknande sätt. Förteelsen är tydligen

---

[1]) Målet har äfven **fys** (isl. **fjós**, nysv. **fähus**); men detta enda ord, som för öfrigt ursprungligen är sammansatt, kullkastar icke regeln, ock så mycket mindre, som högst växlande former af ordet förekomma i Värmland (enligt anf. st.).

[2]) Jag använder i det följande uttrycket »supradental» så väl om egentlig supradental som om kakuminala ljud.

beroende på föregående ljud, som visar sig fientligt mot i-ljudet, ock denna i-fientliga egenskap hos föregående ljud finnes alltid hos r (eftersom man får så väl nysv. **bryta**, dial. **brut** som nysv. **ryka**, dial. **ruk**), men hos l endast då det föregås af guttural ock labial (nysv. **klyfva**, dial. **klu**, nysv. **flyga**, dial. **flu**, men **ljuga**). Det torde vara otvifvelaktigt, att denna egenskap, som r äger i alla ställningar men l blott i nyss nämnda, är den att vara ett supradentalt ljud.

Ty att tungspets-r, som användes af här afhandlade dialekter, har denna natur, är allbekant (jag påminner endast därom, att genom det föregående r ljuden d, t, n i **bord**, **stort**, **barn** o. s. v. i svenskan öfvergått till supradentaler, hvarefter r-ljudet [nästan] försvunnit). I Ormsö- ock Nuckömålet liksom i de nyss anförda munarterna, som hafva y af äldre iū i samma ställning som rspr., är l-ljudet supradentalt efter guttural ock labial, men ej i ordets början. Man kan därför sluta, att det varit r- ock l-ljudens supradentala natur i dessa mål, hvilken framkallat öfvergången iū → y samt bortkastandet af i ur iū, ock detta så mycket snarare, som äfven annars »tjokt» l-ljud (*l*) blott med svårighet kan förenas med i. Så hafva t. ex. fryksd. ock dalbym. detta ljud efter långa vokaler, men med undantag af e ock i (Noreen anf. arb. s. 70; Sv. landsm. I, s. 195), ock LUNDELL anmärker (Sv. landsm. I, s. 48) om detta ljuds förekomst i landskapsmål, där det öfver hufvud användes, att det »står för [alveolart] l efter lång vokal med undantag af i ock vanligen y, e», samt (I, s. 50) att orsaken, hvarför *l* icke eller icke gärna förenas med nämnda vokaler, är att söka »i de ifrågavarande ljudens bildningssätt, hvarigenom de endast med svårighet kunna sluta sig till hvarandra». Det är därför lätt förklarligt, att äfven då *l* går f ö r e i, detta senare ljud antingen alldeles utstötes eller sammansmälter med det följande u till y, hvarmed *l* förenas (om också ogärna, så dock) hällre än med i.

Men är detta den riktiga förklaringen af ljudutvecklingarna iū → y ock iū → u i sådana dialekter, som hafva supradentalt (= tungspets-) *r* samt *l* i ofvan nämnda lägen, så ligger den slutsatsen nära, att samma ljudutvecklingar, iū → y i riksspråket ock iau → a(u) i fåröm., böra förklaras på enahanda sätt, eller med andra ord, att riksspråket ock sistnämnda mål,

då dessa ljudutvecklingar försiggingo, ägde ej blott såsom nu supradentalt (= tungspets-) r, utan äfven i här afhandlade lägen supradentalt l (*l*), ehuru detta i senare tid blifvit alveolart. Härför talar äfven den omständigheten, att *l* i nysvenska landsmål har en synnerligen stor utbredning: enligt Lundell anf. arb. I, s. 48 brukas det i hela mellersta ock norra Sverge till ock med Halland, nordöstra Småland ock Öland ock dessutom i Estland, Österbotten ock troligen äfven i Åbo län, ock det förekommer i landsmålen (utom i andra ställningar) just mellan labial eller guttural ock vokal. Att i samma lägen »tjokt» l användes i 1600-talets språk, framgår af AURIVILLII *Cogitationes de lingvæ sviogoticæ recta scriptura* s. 98 ff., där han upplyser, att det »non solum in vulgari sermone, sed et publicis concionibus usurpatur».

Men hade fornsvenskan *l* i **klyva, flyta, flygha, blygher,** är det självklart, att detta ljud användes efter (åtminstone ordet begynnande) gutturaler ock labialer äfven i språkets öfriga ordförråd. Den förmodan ligger då ej aflägsen, att samma ljud förekom äfven i andra ställningar, där det nu användes af landsmålen, men något positift stöd härför kan jag icke anföra.

Behandlingen af ljudförbindelsen iū i forndanskan bör här äfven med några ord omnämnas. Då Schlyters glossar till Skånelagen upptager **biuþæ, diup** (ur den lagen tillagda Eriks af Pommern Constitutio de piscatoribus in Scanör et Falsterbo convenientibus), **diur, lius, liusæ** (kungöra), **liutæ, siudæ** (ur anf. Constitutio), **siukær, skiutæ, skiuvæ, spiut, tiuþræ, þiufnaþ, þiufær,** men däremot **brytæ, flyghæ, flytæ** (det sista ur skånska stadsrätten), öfverensstämma ordens former med motsvarande fsv. ord, ock detta är äfven förhållandet med de af LYNGBY i *Udsagnsordenes böjning* s. 21 f. ur jutska lagen anförda **skiutæ, biudæ** samt **flyghæ, flytæ, brytæ**[1]. Att dömma häraf synes det, som om samma ljudlag tillämpats i fda. som i fsv. Exemplen äro dock för få, för att jag med bestämdhet skulle våga uttala denna slutsats, i synnerhet som endast ett ord med **ry-** anförts.

Om nämnda ljudlag genomförts äfven i fda., torde det knappast vara för djärft att förklara dess tillämpande liksom

[1]) **Nytæ**, som Lyngby äfven upptager, kan, såsom han själf nämner, identifieras med isl. **nýta**.

i fsv.: af de föregående ljudens supradentala natur, då man besinnar, att hela det nordiska fornspråket en gång haft tungspets-r, hvilket åtminstone i någon mån var supradentalt (se Verner, Anz. f. deutsches alt. IV, 341, Hoffory i KZ. XXIII s. 531 f., ock jfr äfven den sistnämnde i Ark. f. nord. filol. I, 41 f.), att på Jutland[1] ock i nordöstra Skåne tungspets-r ännu användes, samt att i vissa trakter af Jutland (Kolding-Silkeborg-Skanderborg) ett högt supradentalt l finnes. Det jutska l är nämligen låg supradental efter kort vokal, då ej guttural eller labial följer; däremot hög supradental närmande sig till kakuminal, t. ex. i **blod, plåd, flad, klappe,** således mellan labial eller guttural ock vokal; i **folk, Silkeborg, bælp** (i sig, dricka duktigt), således mellan vokal ock guttural eller labial; i **tal,** således efter lång vokal[2]. Som bekant är det hufvudsakligen just i dessa ställningar som l förekommer i svenska landsmål, ock öfverensstämmelsen vid l-ljudens bruk i dem ock i de nämnda trakterna af Jutland är således tydlig. Detta talar äfven för att svenskan ock danskan öfverensstämt i detta afseende på ett tidigare stadium.

Hurudana emellertid förhållandena än varit i äldre danskan, synas de åtminstone ingalunda tala emot riktigheten af den ofvan för fornsvenskan gjorda undersökningen, ock jag tror mig därför såsom dess resultat kunna anteckna:

1) fornsvenskan ägde kakuminalt (supradentalt) l i ordets början efter gutturaler ock labialer;

2) fornspråkets ljudförbindelse iū kvarstod i fsv. lagspråket utom efter supradentala (kakuminala) ljud, d. v. s. r samt l då det föregås af guttural eller labial, i hvilket fall den öfvergick till y.

Lund 23 juni 1883.

---

[1]) Enligt mig benäget meddelad uppgift af pastor H. F. FEILBERG samt enligt VARMING, *Det jydske folkesprog* § 38 ock LYNGBY a. arb. s. 47. SWEET uppgifver däremot *On danish pronunciation* Transactions of the phil. society 1873—4, s. 109, att r på Jutland uvulart.

[2]) Jag har att tacka docenten J. A. LUNDELL ock pastor H. FEILBERG för dessa uppgifter om det jutska folkspråket. Jfr äfven HAGERUP, *Om det danske sprog i Angel* 129, VARMING anf. arb. § 36.

Tillägg. Emot den ofvan framstälda bevisföringen för användandet af *l* efter labial ock guttural i det äldre språket kan icke med fog anföras, att öfvergången iū → **y** i **klyfva, flyga** o. s. v. skulle kunna bero ej på föregående ljuds supradentala natur, utan därpå att två konsonanter företräda iū. Ty i så fall borde **y** utvecklats äfven efter **sk-, sp-,** (**st-**) i **skjuta, skjuts** o. s. v., **spjut** (**stjuf**[**-fader; jämte styffader**]); detta har dock ej varit fallet. Ock vidare, om man ej vill låta den supradentala naturen hos **l** (*l*) hafva framkallat **y**, inser man icke, hvarför iū efter **r** utan föregående konsonant öfvergått till **y** (i **ryka, ryva** o. s. v.). **Smyga,** äldre **smiugha,** gifver intet stöd åt en motsatt mening, då **y** i detta verb lätt kan förklaras såsom inkommet genom analogiinvärkan, då dylik äfven annars ofta gjort sig gällande inom samma verbalklass (se ofvan s. 4 med noten). Ytterligare kan påpekas huru, då i nysv. **j** (**i**) aflägsnats ur ljudförbindelsen **ljū** (med **kort u**!) efter **s**, detta skett genom utstötning af **j**, ej genom sammansmältning af **ju** till **y**: **sliunga** (så ännu hos Arvidi s. 79, Stiernhielm, i Lex. lincopense) → nu **slunga** (verbet kunde hafva denna form redan i Gustaf I:s bibel). På samma sätt har **j**(**i**) utstötts äfven i **sliö** (Lex. lincopense) → **slö, sniö** (Lex. lincopense) → **snö** (jfr Rydqv. I, 184; Leffler, **V**-omljudet s. 48).

Fjukande brukas ännu t. ex. i Melins bibelöfversättning Es. 29,5.

Stockholm, 1883. Kongl. Boktryckeriet.

SMÄRRE MEDDELANDEN.

Nr 1. November 1881.

Literatur.

Laut- und Formlehre der schwedischen mundarten in den kirchspielen Ormsö und Nukkö in Ehstland. Acad. Abhandl. von HERMAN VENDELL. Helsingfors 1881. 222 s. 4:o.

Med mer än vanligt liflig nyfikenhet går man till läsningen af ofvan anförda arbete. RUSSWURMS *Eibofolke* ock FREUDENTHALS afhandling om *Rågö- och Wichterpal-målet* hafva redan för länge sedan väkt dialektforskarens intresse för de estsvenska munarterna. Hvad man känner om desamma är dock ännu högst obetydligt, ock utan tvifvel har den nutida dialektforskaren här ett af sina allra tacksammaste arbetsfält. Redan en flyktig blick på hr Vendells arbete visar, att de båda munarter han företagit sig att behandla icke äro de minst intressanta. Men ju intressantare ämnet är, ju mindre känner man sig emellertid tillfredsställd med den behandling det här fått. På samma gång nämligen som arbetet å ena sidan ovedersägligen vittnar om berömvärd flit ock lemnar en utförlig ock mångsidig behandling af sitt ämne samt i det hela röjer en sträfvan efter vetenskaplighet, visar det å andra sidan så många spår af oaktsamhet, att man ofta skulle råka i tvekan om, huruvida det värkligen är förbiseende ock icke snarare okunnighet, så framt icke man hade andra skäl att hysa en gynnsammare tanke om författarens kunskaper. Arbetet vill tydligen anses stå fult ut på den samtida språkvetenskapens ståndpunkt, men lemnar just i detta hänseende, både hvad form ock innehåll vidkommer, rum för de allvarsammaste anmärkningar. Den mera detaljerade kritik jag här går att lemna, må visserligen synas öfverflödigt vidlyftig, men torde med skäl kunna af mig kräfvas, på det att de fälda omdömena icke må sakna sin tillbörliga motivering.

Förf:s språkhistoriska vetande är skäligen antikveradt ock tyckes till större delen (eller helt ock hållet?) vara hämtadt ur GRIMMS Deutsche Grammatik ock RYDQVISTS Svenska språkets lagar. Så t. ex. anser han (s. 15) i uti got. giba vara äldre än e i isl. gefa, ehuruväl CURTIUS redan 1864 visat, att motsatsen är förhållandet, ock trots den riktiga framställningen hos WIMMER, Forn. forml. s. 14. I öfverensstämmelse

härmed anser han naturligtvis målets **ita** vara = got. **itan** (s. 1[illegible]). Han anser (s. 12, 13) isl. **björk, kjöt** vara uppkomna genom brytning af **birk, kit** (bör vara **berk-, ketv-**) i trots af PAULS, LEFFLERS m. fl. grundliga undersökningar om brytningen. S. 39 uppges (trots Wimmer, Forn. forml. s. 1 ff.), att **á** i fornspråket uttalades **å**. S. 67 uppfattas ännu **ai, au** i got. **vairþan, vaúrstv** såsom diftonger, trots PAULS utredning i Beiträge I; ock på samma sida får man veta, att »wie bekannt alla diftonger äro en jämförelsevis ung bildning, beroende på »Gunirung». Men förf:s uppgifter äro icke blott i afseende på sin hemul föråldrade, mycket ofta hafva de ingen hemul als, huru de nu må hafva tillkommit. Jag anför exempelvis: att Ormsödialektens nominativändelse **-ur** är »uralt» ock att svenska riksspråket förlorat vokalen **u** (s. 156); att sv. passivändelsen **-s** har uppstått ur äldre **st** (s. 136); att got. infinitivens **-n** står för äldre **-m** (s. 123); att isl. **til** är = t. **zu**, engl. **to** (s. 123); att isl. **ekki** har uppkommit ur **ænkti** »durch Abwerfung des **t** und Assimilation» (s. 35); att **r** i **stafr** hör till stammen (s. 98); att gotl. **biåra** har ett inskjutet **i** (s. 19); samt följande etymologiska sammanställningar: fsv. **bezl**, sv. **betsel** = isl. **bitull** (s. 57; bör vara **beisl**); fsv. **byldi** (bör vara **byld**), sv. **böld** = isl. **böllr** (s. 56); fsv. **skeþ** = isl. **skið** (s. 59; menas **skið**?); fsv. **rö** = isl. **hreyr** (s. 60; menas **reyrr**?); fsv. **röta**, dial. **raut** = isl. **hrjóta** (s. 60; bör vara **rauta**); sv. **grina** = isl. **hrina** (s. 105); sv. dial. **glisa** = fht. **glîzan** (s. 99); Ormsödialektens **så visa** (sålunda) sammanställes med fht. **sus** ock vidare med fsv. pron. **sa, su** (s. 185). Oriktigt citerade fornformer förekomma i mängd[1]). Många felaktiga uppgifter få väl skrifvas på räkningen af de lexikaliska ock grammatikaliska arbeten förf. begagnat som källor, ock som vanligen äro hvarken de nyaste eller de bästa: angelsachsiska former citeras efter BOSWORTH, friesiska efter RIETZ t. ex. s. 122. Vid vidsträktare språkjämförelser anlitas BOPP, ock i bästa fall nöjer sig förf. med FICKS Wörterbuch, ett arbete hvars tredje upplaga var föråldrad redan innan den lemnat pressen. De storartade resultat, hvartill den jämförande språkforskningen under det sista decennieet kommit, synas vara förf. fullkomligt främmande, ock det må gärna så vara. Men hvad man i så fall kan begära är, att förf. afhåller sig från etymologiska funderingar i 1850-talets stil (se t. ex. s. 16 om **troll**).

Arbetets språkhistoriska sida är dock ej den viktigaste. En god fonetisk behandling skulle kunna hålla oss skadeslösa för hvad som i etymologien brister. Förf. citerar tidt ock ofta de vanliga handböckerna af BRÜCKE, SIEVERS, SWEET m. fl., men har icke för sin framställning synnerligen tillgodogjort sig den undervisning som af dem står att få. S. 7 läses t. ex.: »Die Vokale bilden die ursprünglichsten Erzeugnisse

---

[1]) T. ex. isl. **bás** för **báss** (s. 48 ock 54), **eyka** för **auka** (s. 61), **ballr** för **böllr** (s. 63), **hreisa** för **hreinsa** (s. 94; kan såsom af sammanhanget synes, ej vara tryckfel), **tröll** för **troll** (s. 15; jfr Cleasb.-Vigf.), **glyssa** för **glisa** (s. 99), **snýfa** för **snjóva** (s. 136), **likkja** för **lykkja** (s. 149); fsv. **iþvarr** för **iþar** (s. 78), **arvuþ, ærvuþ** för **arvuþi, ærvuþi** (s. 79). Fsv. **magþi** (s. 140) beror på missförstånd af ett ställe hos Rydqvist.

des Sprachorgans», »eine conditio sine qua non zur Entstehung der Wörter», »ohne dieselben haben keine Wörter eine Möglichkeit zu existiren, einige wenige Naturlaute ausgenommen (z. B. **stl**)». Här hafva vi sålunda en sammanblandning af begreppen **vokal** ock **sonant**. Förf. skulle konsekvent drifvas till att förneka existensen af den serbiska satsen *strč prst skrg krk* (stick fingret i halsen) eller ock nödgas förklara den för ett »naturljud». Ock dock har ju särskildt Sievers en klar utredning af skilnaden mellan vokal ock sonant, en distinktion som visat sig vara så följddiger särskildt för den jämförande indoeuropeiska språkforskningen. — Förf. sammanblandar **ljud** ock **bokstaf** (d. v. s. tecken), något som omöjliggör hvarje vetenskaplig behandling af ljudläran, såsom af Rydqvists varnande exempel till fyllest framgår. § 1 (s. 7) lyder: »Die Laute sind theils Vokale theils Konsonanten. Beide diese Arten von Buchstaben stehen in einem innigen Wechselverhältniss zu einander». På samma sida uppräknas vokalerna (d. v. s. **ljuden**), å sid. 8 anges deras (det vill altså här säga **bokstäfvernas**) uttal. Under det härvid de flesta **vokaltecken** få angifva blott **ett** uttal, får **e**-typen beteckna ej mindre än **tre** (som det tyckes: *e*, *a*, *ɛ*), **æ** likaså **tre** (*æ*?, *a*, *æ*?), **ä** ock **ö** åter hvardera **två**. Åtminstone hade dessa olika betydelser bort hållas isär såsom e_1, e_2, e_3 o. s. v. Att få klart för sig, hvilka ljudvärden egentligen tillkomma de af förf. använda typerna, är ofta svårt, ehuru — eller kanske just **emedan** — förf. ogeneradt rör sig med den Bell-Sweetska vokalterminologien, tydligen utan aning om huru svår den är att tillämpa. Bland faktiska misstag märkas identifieringen (s. 9) af »das hochschwedische lange geschlossene **å**, z. B. in **träl**» med Sievers' **&** (det förra är i stället Sievers' e_2) ock uppgiften (s. 27), att det allmän-europeiska **u** förekommer i Norge, hvarför som stöd anföres ett citat från Aasen, som ej bevisar hvad som skulle bevisas. Hade förf. vändt sig till yngre ock tidsenliga källor, t. ex. J. Storm eller Sweet, hade han fått bättre besked.

Exempellösa ljudöfvergångar statueras, t. ex. s. 173—4 i räkneordet **aderton**: **agerta** → **okuta** → **auta**; **svung** → **skwung** → **skiung** (s. 18—19). Öfvergången från **sl** till **þl** har förf. (s. 102) icke lyckats göra trolig; lika litet den från **þl** till **ll** (s. 103); ock hvad hvarje ljudfysiolog vill bestämdt förneka är, att förf. någonstädes hört ett sådant monströst uttal som **þsläpp** för **släppa** (s. 102). I hvad mån den intressanta men lättbegripliga ljudöfvergången **tv** → **f** (troligen genom mellanstadiet **tf** eller **þf**) skall kunna belysas af de ex. förf. s. 82 anför, kan jag ej förstå; förhållandet mellan t. ex. skr. **dhûma**, gr. θυμος, lat. **fumus** förutsätter som bekant utvecklingsserien **dh** → **th** → **þ** → **f**.

I formelt afseende åter är det ett metodiskt missgrepp att vid den etymologiska redogörelsen för dialektljuden i första hand jämföra dessa med det nysvenska riksspråkets i stället för med fornsvenskans eller isländskans. Det förra kunde vara lämpligt i fråga om en munart, som i det hela hade samma skaplynne som rsp., men ej i fråga om en så egendomlig ock fornartad dialekt som förevarande. Vidare måste man

önska, att förf. ordnat dialektljudens motsvarigheter efter deras större eller mindre regelbundenhet, i stället för att gruppera dem i alfabetisk ordning. Om ett vist dialektljud i ett enda fall motsv. af rsp. a, men i flere hundra fall af rsp. ö, så sätter förf. dock det förra fallet först, de senare sist. Den brist på öfverskådlighet, som häraf vållas, hade dock mindre att betyda, om blott förf. uttryckligen framhäfde, hvilken motsvarighet som är att betrakta som den regelbundna, ock hvilken som undantagsfall. Men blott då ock då lemnar han dylika upplysningar. Ofta eller oftast får man blott veta, att ett vist dialektljud i rsp. motsvaras af 5 à 10 andra, ock vid ett ock annat af dessa fall tillägges den upplysningen, att det förekommer »oft», »ziemlich allgemein» o. d.

Onödig vidlyftighet möter man mångenstädes, såsom t. ex. då hvarje dialektord illustreras ej blott genom anförande af den motsvarande formen i rsp., utan äfven i fsv. ock isl.; endera af dessa senare vore fullkomligt tillräcklig för den i fornspråket kunnige läsaren, ock för någon annan kan förf:s arbete ej gärna vara afsedt. Icke blott öfverflödiga utan rent af störande äro de för ämnet helt ock håliet främmande notiser som här ock där förekomma, oftast angående fakta af mycket elementär natur, om hvilka säkerligen ingen nordisk språkman är okunnig, t. ex. att pres. af **vita** stundom i fsv. heter **veit** (s. 140), att mot nordiskt **iu** svarar **fht.** ock fsax. **iu,** ags. **eo** (s. 51), etymologi af ordet **sandhi** (delvis oriktig: **sam** = lat. **cum!** s. 116), o. d. Så ofta en differens mellan dialektens ock riksspråkets ljud omnämnes, indragas utan vidare i jämförelse alla de fall i andra dialekter, där samma — eller ungefärligen samma — två ljud, som här äro i fråga, stå i en viss motsättning till hvarandra. Detta förfaringssätt ger läsaren en falsk föreställning om företeelsens art ock geografiska utbredning, ty i flertalet af fall äro de med hvarandra jämförda fenomenen af olika beskaffenhet. Åtminstone protesterar jag på det bestämdaste mot tillämpligheten af nästan alla de jämförelser, förf. under citerande af mina arbeten anställer mellan Ormsö-Nukkö-dialekten å ena sidan ock Fryksdals-, Dalby- ock Fårö-målen å den andra. Klart är, att dylika jämförelser icke kunna med värkligt gagn företagas, annat än då man känner båda de dialekter som skola jämföras, ock detta både i deras nuvarande form ock i deras historia. En reduktion af denna onödiga barlast skulle hafva minskat förf:s afhandling med åtminstone en fjärdedel.

Sådana uttryck som »das runische» (för Runöspråket), »vorgermanisch» (för urgermanisk) äro vilseledande, ock detta är framför alt fallet med förf:s genomgående uttryckssätt, att det nysv. riksspråkets ljud »öfvergått till» (i st. f. »motsvarar» o. d.) det i dialekten befintliga, ehuru i själfva värket vida oftare motsatsen är fallet. I följd af detta uttryckssätt — som dock mångenstädes synes hafva ledt till ett motsvarande åskådningssätt rörande själfva faktum — får man läsa (s. 14), att dial. **homar** förlorat det slutande **e**, som finnes i rsp. **hammare** (men isl. **hamarr**): (s. 19) att obrutna former — af hvilka dialekten har många intressanta — mistat ett i före (den obrutna) vokalen: (s. 96) att nysv. **ng** (d. v. s. *ŋ*) i dial.

öfvergår till *ǥg*; (s. 59) att nysv. **ö** i Fårömålet öfvergår till **åy** (fg. **oy**), o. d.

Att materialet ej är riktigt genomarbetadt, kan man se på här ock hvar förekommande motsägelser. S. 85 hänföres uttrycket **tai mar** die übrigen till isl. **margr**, s. 182 åter upptas **mar**, utan tvifvel med rätta, som en form af **annan**; **tai mar** är säkerligen att afdela **taim ar** (vore isl. **þeim aðrir**); förf. själf meddelar intet försök till förklaring af det begynnande **m**, men anför ändock **mar** såsom en biform till **ar**. — S. 33 antas ordet **gauknäva** vara sammansatt med **gaukr**, men enligt s. 32 heter detta ord i dialekten **gŭkk**.

Men äfven med dessa ock sina många andra fel af samma art skulle afhandlingen kunna vara af stort gagn såsom materialsamling, så framt icke det öfvermåttan stora antalet tryckfel gjorde densamma äfven i detta afseende föga tillförlitlig. Till förf:s egen tryckfelsförteckning, upptagande 88 tryckfel, kan jag lägga åtskilligt öfver 100 nya, som jag iakttagit hos sådana ord, hvilka det varit mig möjligt att kontrollera. Det ligger då nära till hands att äfven i arbetets viktigaste del, dialektorden, som undandraga sig all kontroll, ock där tryckfel ju äro svårast att undvika, misstänka ett motsvarande antal tryckfel, hvilket ytterligare i icke ringa mån inskränker arbetets brukbarhet.

Uppsala i juni 1881.

ADOLF NOREEN.

Rägglor från öfre Fryksdalen

Fryksände socken i Värmland.

Språkformen visar ofta ett närmande till riksspråket, kanske beroende på att gåtorna länats från högsvenskan. I nedanstående uppteckning utsättes den exspiratoriska aksenten, men den musikaliska blott då sammansatt sådan förekommer i en stafvelse, som icke har hufvudtonvikten.

1. *tvá i sý,*	1. Två i sky,
tvá i lý,	två i ly[1],
tvá visær vǽgæn te bý;	två visa vägen till by;
fir gáŋandæ,	fyra gångande,
fir háŋandæ,	fyra hängande,
én sláŋandæ;	en slängande;
stíntán stár,	stintorna[2] stå,

[1]) Troligen urspr. **två ly** (höra, isl. **hlýða**); **i** inkommet i analogi med föreg. rad. [2]) Ett för öfrigt okändt ord af oviss bet.

bælj̥ǣn gǫ́r,	bälgarna gå,
dı fǽm dra ˌ dı fı̣r.	de fem dra de fyra.

Lösning: Hornen, öronen, ögonen; benen, spenarna, svansen; jufren svälla, mjölkningen pågår. Det hela: Kon.

2. *ârmæ̣r ɑ ı̣gæ̣ˌtârmæ̣r,*	2. Armar ock inga tarmar,
gǫ́r pɑ rýgæ̣n ɑ bær ált pɑ mǫ̣̂gæ̣n.	går på ryggen ock bär alt på magen.

Lösning: Båten.

3. *e ı̣hę'ɹa mǫ̣́r*	3. En ihålig mor
ɑ tre héglǫ'sa bǫ́ɹ	ock tre håglösa barn
ɑ tvǫ́ krǫ̣́kry'gæ̣tæ̣ fǫ̣̂ræ̣r.	ock två krokryggiga fäder.

Lösning: Grytskrofvet, benen, öronen. Det hela: Grytan.

4. *en lágæ̣n, rǫ́kæ̣n, smǫ̣́læ̣n fǫ́r*	4. En lång, rak, smal far
ɑ e hýspæ̣ta, týspæ̣ta mǫ́r	ock en hyspig[3], tyspig[3] mor
ɑ e háskuta, táskuta dǫ̣̂tæ̣r	ock en haskig[4], taskig[4] dotter
ɑ en hép ɑ en gép te en sę́n.	ock en hopp ock en gupp till (en) son.

Lösning: Stången, rankan, bladet, koppan. Det hela: Humlen.

5. *dæ kám en mán*	5. Det kom en man
ıfrɑ frǽmandæ̣ lán,	ifrån främmande land,
ɑ fı̣na klę̣́dæ̣r hádæ̣ hán;	ock fina kläder hade han;
ıntæ̣ va dı vêrka,	inte voro de virkade,
ɑ ıntæ̣ va dı sýd,	ock inte voro de sydda,
ıntæ̣ tɑ sêlkæ̣	inte utaf silke
ɑ ıntæ̣ tɑ tý;	ock inte utaf tyg;
han stǫ́r pɑ stę́n	han står på sten
ɑ bêstæ̣r bę́n	ock borstar ben
ɑ klyvæ̣r hǫ́ɹ ı lélę̣̂n;	ock klyfver horn i lilländan;
har hǫ́ɹ[e'pæ̣r ɑ lę̣̂sæ'g.	har hornläppar ock läderskägg.

Lösning: Tuppen.

6. *trêlæ̣ lêlæ̣ tǫ́r e hǫ̂læ̣,*	6. Trille lille utur en hylla,
trêlæ̣ lêlæ̣ sǫ́næ̣r jék;	trille lille sönder gick;
ı̣gæ̣n gǫ̂lsmę' ı dǫ̂tæ̣ lán	ingen guldsmed i detta land
trêlæ̣ lêlæ̣ bǫ̣̂tæ̣ kán.	trille lille bota kan.

Lösning: Ägget.

---

[3]) Ett för öfrigt okändt ord; bet. ungefär **slankig**. [4]) Ett för öfrigt okändt ord; bet. ungefär **skrynklig**.

7. *dæ stár e jômfru pa e rén,*	7. Det står en jungfru på en ren,
har fir fôtær a îgær bén;	har fyra fötter ock inga ben;
dér æ vín, mæn întæ brýkt,	där är vin, men inte brygdt.
dér æ brý, mæn întæ bâka,	där är bröd, men inte bakadt.
dér æ brúr, mæn întæ brôlo'p,	där är brud, men inte bröllop,
dér æ bár, mæn întæ fót,	där är barn, men inte födt,
dér æ lík, mæn întæ dót.	där är lik, men inte dödt.

Lösning: Kyrkan.

8. *i skógæn æ dæ rûnæ,*	8. I skogen är det [upp]runnet,
i skógæn æ dæ fûnæ;	i skogen är det funnet;
lima a bét,	limmadt ock bett[5],
bârka a rét;	barkadt ock [be]redt;
i smêja æ dæ smít,	i smedjan är det smidet,
i râva æ dæ gnít	i röfven är det gnidet
a hégær pa en hârpog.	ock hänger på en hårpung.

Lösning: Bogträden, lädret, selkroken, svansremmen, hästen.
Det hela: Selen.

9. *húnra kos ipúnær a húnra kos opá;*	9. Hundra kors (i-upp-)under ock hundra kors uppå;
dæn som int jîsær i fêst jîs'n, ska hôv utá.	den som inte gissar i första gissandet, skall hufvudet utaf.

Lösning: Nystanet.

10. *gár øvær ba vát'n a lán,*	10. Går öfver både vatten ock land,
hár vaskæn lív ælær án;	har hvarken lif eller and[6];
no ˌ dæ kamæ ˌ te lán,	när det kommer till land,
jæ ˌ dæ ba tâlær a svârær.	(gör) det både talar ock svarar.

Lösning: Brefvet.

11. *ho æ dæ, som drékær*	11. Hvad är det, som dricker
mæ sîa a pêsær mæ skâl	med sidan ock pissar med skallen
a ha ˌ sîbe'na utapa sîn?	ock har sidbenen[7] utanpå skinnet?

Svar: Öltunnan.

12. *ho æ lægær æn âl tré*	12. Hvad är längre än alla träd
a lâgær æn grésro'ta?	ock lägre än gräsroten?

Svar: Landsvägen.

[5]) betadt. [6]) anda. isl. ǫnd. [7]) refbenen.

13. *hø æ lîk høkt mæ âl tré a ınt sǫ́la sínær pa?*

13. Hvad är lika högt med alla träd ock [som] inte solen skiner på?

Svar: Märgen i träden.

14. *fîr æ̂jær, fîr væ̂jær, nǽb a nâk.*

14. Fyra äggar, fyra väggar, näbb ock nacke.

Lösning: Skospetan.

15. *vít søm krîta, ǽ ıga krît; svát ‿ søm grŷta, ǽ ıga grŷt; grønt skáft pá.*

15. Hvitt som kritan, är ingen krita; svart som grytan, är ingen gryta; grönt skaft på.

Lösning: Skatan.

16. *svát ‿ søm bék a îgæ bék ǽ; rǫ̂tæ ‿ søm et svín a îgæ svín ǽ; flýgæ ‿ søm en fógæl a îgæn fógæl ǽ.*

16. Svart som beck ock intet beck är; rotar som ett svin ock intet svin är; flyger som en fogel ock ingen fogel är.

Lösning: Tordyfveln.

17. *hø ǽ dæ, søm kutær kríg a sıtær røt?*

17. Hvad är det, som kutar kring ock skiter rödt?

Svar: Slipstenen.

18. *hø æ tønæst mæla kált a vát?*

18. Hvad är tunnast mellan kalt ock varmt?

Svar: Fönsterrutan.

19. *hôv a tǽnær, îgæn mún, rômp a iga ráv.*

19. Hufvud ock tänder, ingen mun, rumpa ock ingen röf.

Lösning: Räfsan.

20. *søstæ ‿ sêkæ ‿ søstær et bót'nlø'st kár, søm jǽr ba brýgær a brǽnær a bâkær a lâkær.*

20. Syster skickar syster ett bottenlöst kar, som (gör) både brygger ock bränner ock bakar ock lakar.

Lösning: Fingerringen.

21. *hø jǽr prǽst'n âl fóst, ‿ nør han kámær pa prǽdikstǫn?*

21. Hvad gör presten allra först, när han kommer på predikstolen?

Svar: Stannar.

22. *hakæ̨n gar fést ijømæ̨n ɟôrkdø'ra øm sóndasmø̨'ran?*	22. Hvilken går först igenom kyrkdörren om söndagsmorgonen?
Svar: Nyckeln, ock ingen	mer än han går igenom dörren.
23. *hak æ dæ flę̂r stêkt æn rą̂ hôv i ɟôrka øm jų́lmø̨'ran?*	23. Hvilket är det flera stekta än[8] råa hufvuden i kyrkan om julmorgonen?

Svar: Stekta, nämligen spikhufvuden.

Besvärjelseformler från öfre Fryksdalen, Fryksände socken.

1. Att läsa bort ben ur halsen ock stickor ur kroppen.

lǿ̨, lǿ̨, mi sôstæ̨r,	Lå, lå[9], min syster!
jæ stæ̂mæ̨ ‿ dæj te ræ̂ta;	Jag stämmer dig till rätta;
dų́ ska rį́, a jǿ̨ ska ræ̂n,	du skall rida, ock jag skall ränna,
int ska du bli în sa læ̂ŋ.	inte skall du bli inne så länge.

Detta läses tre gånger, hvarefter tilläggas slutorden i bönen Fader vår från ock med ordet **ondo**, hvilka läsas med återhållen andedräkt. Sedan blåses på det sjuka stället. Det hela kallas *te a mæ̨̂t bát ‿ne* att mäta bort något.

2. Att stämma blodet, *te a stæ̂m blǫ́gæ̨n.*

stát, du sóndia blǫ́g!	Statt, du syndiga blod!
sa sǿ̨kæ̨t ‿ska du sta stíl,	Så säkert skall du stå still,
som dæ trę́ kvênæ̨r jek óp u ‿ si æ̂kta sæ̂ŋ	som (det) tre kvinnor gingo (upp) ur sin äkta säng
a kókt mæ̂t blǫ́g ur hæ̂lvetæ̨s ɟêtlæ̨r.	ock kokte mätt blod ur helvetes kittlar.

ADOLF NOREEN.

Ordstäf ock ordspråk från nedre Fryksdalen

Ö. Emterviks socken i Värmland.

1. *ta i frýkæ̨n, fa ‿ du fésk.*	1. Ta i Fryken, får du fisk (ironiskt).
2. *gunát! sa bǫ̂n, støp i vâsą'n.*	2. »Godnatt», sa' bonden, stöp i vattensån.

[8]) eller. [9]) okänd bet.

3. *dæ æ îgæn, ûta han æ nø lît dém, sa ola ı bâkæn.*
4. *nar já va og, va ja vákæ ‿ ‿sem fân, sa ɟærga.*
5. *dæ æ îga skám a bju té, sa bôn, nar han sat mára før ɟørka.*
6. *hǽr fıns da îga ârıg, sa kát'n, nar han ble útka'sta pa júlkvǽl.*
7. *ga et hǽlvæt mæ tâk tý, sa bôn, nar han møt et lík.*
8. *ták før ıfjó ‿ sa tígǿr, nar han kam ıjǽn sâm dágæn.*
9. *ja sér ınt lán før bâ ‿ ‿skog, sa sépǿr, stog pa ûtɟík.*
10. *dæ va stýkt, mæn stát, sa fân, nar han ban mó ‿ sı mæ vîlæ'gkær.*
11. *hǿ ‿ svǽnska trêma slér, sa bâgæn, nar mýhø'mla sêr ıkrıg ǿra pá-n.*
12. *fâst'n du æ stýv a ârbet, fá ‿ du føl înt drît ı ɟørka fø ‿ dǽ.*

3. »Det är ingen, utan att han ä. något litet dum», sa' Ola i backen.
4. »När jag var ung, var jag vacker som fan», sa' käringen.
5. »Det är ingen skam att bjuda till», sa' bonden, när han satte märren för kyrkan.
6. »Här fins då ingen ordning», sa' katten, när han blef utkastad på julkvällen.
7. »Gå åt helvete med tåcket tyg», sa' bonden, när han mötte ett lik.
8. »Tack för ifjol», sa' tiggarn, när han kom igen samma dagen.
9. »Jag ser inte land för bara skog», sa' skepparn, stod på utkik.
10. »Det var stygt, men starkt», sa' fan, när han band mor sin med vidjelänkar.
11. »Hör, svenska trumman slår», sa' baggen[1], när (mjöd)humlan surrade ikring öronen på'n.
12. »Fastän du är styf att arbeta, får du fuller[2] inte drita[3] i kyrkan för det».

---

13. *nar en lǽtæ ‿ dæn élák ta én fígæ ‿ tar han snát hêl hána.*
14. *dæn lât far âlrı brátøm fér æn øm kvǽl.*
15. *na ‿ dæ rǽgnær vǽlıg, ha ‿ dæn fâtı îga sí.*

13. När en låter den elake ta en finger, tar han snart hela handen.
14. Den late får aldrig brådtom förr än om kvällen.
15. När det regnar välling, har den fattige ingen sked.

ADOLF NOREEN.

---

[1]) norrmannen. [2]) väl. [3]) göra ditt tarf.

Svärdsjökvickheter.

Bland dalallmogen ha Svärdsjöborna varit kända för sina kvicka tal ock svar. Numera börja dessa kvickheter försvinna. Jag kan här blott lemna några prof af dem[1].

Några bärgsmän från Falun promenerade en gång utom staden ock mötte en hop Svärdsjöbönder med kollass. Vägen var trång, så att bärgsmansgubbarne måste stanna, medan »kolraden» passerade. Otåligt utbrast en af dem: Det var fan hvad kråkor det är ute i dag! — kråkor är nämligen ett vanligt öknamn på Svärdsjöborna. En som just därvid körde förbi, förklarade: Kråkɯn vill hålläs där asö ä.

En person från Sundborns socken, som gränsar intill Svärdsjö, yttrade till en Svärdsjökarl: Du som är från Svärdsjö, kan du inte säga några kvickheter? — Svärdsjökarlen svarade: Nää, ja bɯ fö närä Sömbörn ja.

Andersjörs Anders i Tofta »va föll en söm kunnä dä, å ättö hän[2] härmö döm myttjy rɯlet». En prest ock en kronofogde mötte en gång Anders. Presten, som på afstånd kände igen honom, uppmanade kronofogden att säga någonting till honom. Just som de körde förbi, utbrast kronofogden: Hur står det till i helvete nu? — Svar: Dä ʃuör å kɯkö mä ällöm flit, döm väntö bå prästär å fugdä dit.

Prosten E. i Falun mötte en gång en lång kolrad af Svärdsjökarlar, hvilka icke körde ur vägen för honom, utan han fick sitta i snödrifvan ock vänta, medan de körde förbi. Otålig härunder grälade han högt på bönderna. Sist kom Andersjörs Anders, ock han hade då vett att hålla af vägen, så att prosten äntligen slapp fram. Prosten ville därför säga något vänligt åt bonden. — Hur mår Er hederlige prost A. nu? — Jɯ, takkö som frägör; hän ä föll int utä å förör ɯjun ättö vägan hän int.

---

[1]) För folkmålet brukas här samma grofva beteckning, som för *Sagor ock sägner på landsmål* i nr III. 2 af denna tidskrift. Jfr språkprofvet från Svärdsjö i nämda samling. **ä** för sv. **a** = *a*; **a** vanligen *a*, både långt ock kort; **ö** i ändelser snarast *ɐ*; **u** äfven som kort nästan = *ʉ* (eg. norskt **u**). [2]) efter honom [ha de mycket roligt att omtala.

En Svärdsjöfinne[3] kom en gång in på ett brukskontor för att få sin forsedel. Förvaltaren som, troligen till följd af sin runda figur, hade fått öknamnet Klimpen, ropade, då han hörde, att bonden var ifrån Vällingsbäck: Välling, välling, äter blott välling där? — Näj, ta vi åt butten, få vi föll klympär å.

Prostens adjunkt i S. var mycket omtykt. En dag kom en bonde till prostgården med en ost, som han ville gifva adjunkten. Denne var ej hemma, men prosten förklarade sig villig att mottaga osten för hans räkning. Härvid anmärkte prosten: Det här var en vacker ost. — Jaa, ni kan föll få en ni å. — Inte sade jag det för det, svarade prosten. — Ja vet föll dä ja å; män dä ä älti så, att når dä en fäö[4] få nå, så dryn[5] dä arä.

En herre, som skjutsades af en Svärdsjökarl, lade sig raklång i skrindan. Då de körde uppför en brant backe ock hans läge därvid blef mycket obekvämt, frågade resanden: Hvar är vi nu? — Vi ä hänn nu, svarade skjutskarlen, hvilket kan betyda: vi ha hunnit uppför backen nu. De fortsatte, utan att den resandes läge blef bättre, ock han frågade å nyo: Hvar är vi nu? — Vi ä hänn nu. — Förargad utbrast resanden: Du sade ju så nyss ock! — Ja, vi va där då, men vi ä hänn nu. —— Ännu mera otålig frågar resanden: Räcker den här backen länge? — Föll räkkö 'n i vönn ti.

En grufdräng i Falun red trämärren[6]. Härunder bad han en Svärdsjökarl, som stod ock såg på, om en »tubbus». — Näj, tobak ha ja föll int, män no kan ja je dä en tapp hö åt hästen ällte. — Dra åt helvete ock stå inte här ock gapa! — Töl du int, att ja si på dä, så ri e andröm gätu!

En prest, som profpredikade i Svärdsjö kyrka, anmärkte: Det är skral sång ni har här. — Kyrkvärden svarade: Dä gå föll änn tä hörä en gågg.

Soldaten Brask var på sin tid en riktig grofhuggare. Prosten sade vid ett tillfälle till honom: Du lär svära ock så många djäflar som hälst ta dig. Om du fick se en, skulle du bli så rädd, att du aldrig skulle nämna hans namn mera.

---

[3]) Svärdsjöfinnarnes mål är tämligen skildt från det egentliga Svärdsjömålet. [4]) fäet, nötet. [5]) rårnar. [6]) Rida trämärren sitta gren öfver en trähäst med tyngder under fötterna; brukas som straff. Jfr romarnes equuleus.

— Brask: Ha ni sitt måggä, ni? — Prosten: Ja, om du ej slutar upp med ditt syndiga lefverne, så kommer du till helvete. — Brask: Ja kommö föll i la mä stokäran då.

En annan gång yttrade prosten: Det är hårdt, att man skall ha så mycket arbete att dra era själar till himmelen. — Brask: Ässä[7] fan! lik måggä söm ni dra dit mä eröm lärä, lik måggä skä ja dra dit på e slepdrög[8].

På husförhör tillspordes en soldat: Hvad är dagligt bröd? — Flinthålö[9] spettbullä[10] å en mjuk bröbit öm söndäsmörnan; ja ha 'nt fått e flöttmöljä[11], sen ja kom tä Vintjärn.

Länsmannen anmärkte en gång vid vägsyn: Vägen är för smal! — En bonde bland de underhållskyldige frågade då försmädligt: Räkkö 'n täll på lägna då?

Då kolkarlarne foro fran Falun, sutto vanligen alla i bakersta stigen ock samspråkade. En gång stannade plötsligt hela raden. Alla skyndade då strax fram till första hästen för att se, hvad som var ä färde. En karl låg öfverlastad framstupa på vägen. — Åkkön ä dä där? frågade alla. — Dä ä länsman vönn. — Va jö 'n dännö dä? — Synö väjjen. — Täjj[12], ha ö vurti så nogä nu?

Den nye pastorsadjunkten i S. mötte en något öfverlastad Svärdsjökarl ock ropade åt honom: Hvad är du för en? — Svar: Ja, vä ä du för en då? — Presten: Jag har gått igenom svenska akademien jag. — Ja, ja ha gått ikrigg ön ja; dä ä läggö dä.

Köpmannen anmärkte till en bonde från S., som hade bräder att sälja: Bräderna är kvistiga. — Dä moskärö[13] bi snikkän.

Några Leksandsbönder mötte en Svärdsjögumma på Svärdsjön en kall vintermorgon. En af dem utropade: Skä vi byt änskär[14], gummä? — Nä ja ha int stuli minä ja int. — Ökkä älveti äll a jä stuli minä ja då? — Dä ha ja ällri sakt.

En Svärdsjöbonde, som körde ett stort, mycket magert sto, tillfrågades af en handlande: Hvad kostar skutan? — Bonden

[7]) förmodl. = a så (föraktligt). [8]) grof ock klumpig, oskodd kälke. [9]) flinthårda. [10]) spettbullä torkad brödkaka. [11]) i hett vatten uppmjukadt (vanl. ojäst) bröd med sås; stående rätt i S. på söndagsmorgnarne. [12]) uttrycker förundran. [13]) morskare (desto värre tar snickarn i). [14]) handskar.

lyfte på stoets svans ock svarade: Kryp in i käjuta å frå ſeppän, få du vetä, vä skuta köstö.

Samme person tillfrågades af en handlande, om han »kört Varpan»[15]. — Nä, ja ha föll tjört mära. — Jag menar jag, om du har kört på sjön, så att du såg, om han låg? — Ha 'n stått på ännä, så ha 'n föll synäs ännä hittän. — Förargad anmärkte handlanden: Jag tror hästen räknar[16] för dig? — Ja, kunn ön sö bra skrivä å, så kunn ön bi handilsman i ditt ställö.

En gammal brukspatron mötte en gång en af sina kolbönder, som gick ensam, ock frågade, hvar han varit. — Sta å sätt in trej soldaten (det var under 1808—9 års krig); vi ha olykkä mä soldatan; väl så mä prästan å, män så få vi då föll ijänn åv dä åvåtö[17].

Vet du, huru man skall profva humlen? sade någon till en Svärdsjöbo, som sålde humle. — Nää. — Sätt en humlekotte i munnen på hästen ock lukta i ändan. Är humlen god, så luktar det starkt humle där. — Dän söm ha frästä, så vet.

En herre kom resande från Falun till Svärdsjö ock upphann på vägen tvänne Svärdsjöbönder. De ville ej köra ur vägen för honom, ock då han uppmanade dem att göra det, svarade en: Tjyss mä i ässölö! — Den resande körde förbi på sidan om vägen. Vid B:s gästgifvaregård upphunno de honom. Han sade då till den ene: Var det du som bad mig kyssa dig i ändan? — Nää, dä va bro min Pär dä; män han ha åggrä sä nu, sö du slippö.

O. A. DANIELSSON.

En julgång.

Från Sanseryds socken i Småland.

Ur Småländska landsmålsföreningens i Uppsala saml.

Klas Johansson lefver än, fastän han nu bor i Jönköping. När han slår upp sin språklåda, skulle ni höra det. Han har varit med på alt möjligt. En gång var han med Romedal,

[15]) en sjö nära Falun. [16]) d. v. s. går mycket sakta. [17]) snyltkräk, som blott ligger andra till last.

ock den måtte ni väl känna, på en julgång. Ock se på en sådan måste en ha hufvud på skaftet. Så här började Klas Johansson sin berättelse:

Vi skulle gå till tre kyrkor, som alltid är vanligt, ock Romedal brukade gå till Sanseryd, Ljungarum ock Banarp, ty med dessa var han bekantast. Ock sen, när han gick förbi gårdarne, så fick han se alt som skulle hända på året. Om någon skulle dö, så stod hans likkista framme vid porten; ock om någon skulle gifta sig, så såg han det. Ja Romedal är ingen att leka med. Men vi gick från Bårarp, där jag tjänte, i det samma solen gick ner. Vi gick af ock an i skogen, ock ingen fick säga ett ord. När vi då hade gått en stund, tils det blifvit riktigt skumt, så knäkte Romedal till att gå, så att rockskörten stod efter honom. Ock jag, fastän jag var fulla drängen, måste småspringa; så fort gick han. Ock snart var vi på kyrkvägen till Ljungarum. Här hade Romedal förut talt om, huru jag skulle göra; ock lika lätt som jag trott att göra sånt, lika svårt var det att göra det. När vi kom till själfva allén, som går fram till kyrkan, så mötte vi en sugga, som kom springande mot oss. Hon hade långa, långa borst öfver hela ryggen. Ock om man icke skyndar att sätta benen i kors, då hon springer förbi, så får en rida på hänne, tils solen rinner upp. Romedal gick några steg förut, så jag såg, hur han gjorde. Annars hade jag glömt det bestämdt, ty så ful var hon. Men vi hade knapt börjat gå igen, förr än vi mötte två skator, som drog ett hölass. Ock det gick så ledigt, som de bästa oxar varit för. Det var svårt att hålla sig för skratt, skall ja säga. Men jag bet i läppen, så jag har märke däraf än i dag. En fick inte skratta ock ej häller se sig till baka. Men vi kom genom kyrkporten, ock då fick vi se det värsta af alt. En liten röd gubbe med tofflor på fötterna ock en röd lufva på hufvudet sprang ner ifrån kyrkstapeln; ty ni vet, att i Ljungarum står tornet ett stycke från kyrkan. Han sprang in i hänne. Men Romedal såg sig ej till höger eller vänster, utan han skulle gå omkring kyrkan tre gånger ock sedan titta i nyckelhålet. Då skulle han få tala med de döda, som han kände. Men knapt var den lille röde tofflegubben, som sprang så, att en eldsträle följde honom ända från stapeln till kyrkdörren, kommen in, förrän hela kyrkan blef ljus, ja ljusare än i själfvaste julottan. Men jag hade sett nog. Jag vände om det fortaste mina ben hinde. Jag hade icke tid att öppna kyrkporten, utan med ett skutt var jag öfver. Ett sådant hopp har jag icke gjort förr eller sen, ock inte tror jag, att någon gör det. Ock jag tykte, att hvarje buske rörde sig ock kom efter. Det hvisslade, ock det pep, ock det larmade rundt omkring mig. Men jag vet inte, hur det var: jag behöfde bara ett par minuter, så var

jag hemma. Ock nyfiken var jag att få se, hvilka skulle gifta sig. Men ändå så lofvade jag att aldrig gå någon julgång mer.

Men Romedal? frågade jag.

Jo när folk började resa till julottan, så såg de Romedal komma dackande[1]. Då hade han varit både i Sanseryd ock Banarp. Men Romedal talar aldrig om, hvad han sett. Men när någon dött, så ryster han på hufvudet ock säger: Det skulle jag sagt honom i julas. Men vi träffas väl än en gång.

J. A. RAPP.

Huru det går till att gå årsgång.

Från Urshult i Kinnevalds härad i Småland.

Ur Småländska landsmålsföreningens i Uppsala saml.

Årsgång sker julnatten. Den som skall gå årsgång, får på ett helt dygn förut icke hafva sett eller talat vid någon människa, ej häller hafva ätit eller sett eld, för alt detta äfven julaftonskvällen inräknad. När han skall gå, måste han taga tiden väl i akt, så att han före kl. 12 julnatten hinner gå till tre korsvägar. Dock får han icke gå, innan klockan slagit 10 på aftonen. Under färden måste han bära stål på sig ock i handen en käpp af ek till skydd mot troll ock spöken. I synnerhet gälla dessa skyddsmedel glosoen (gloffesoen[2]) ock sjuhutakäring (sjuhöfdad). Vågar han ge sig i väg utan nämda saker, springer gloson mellan hans ben ock fläcker honom i två halfvor; ock kan han undkomma hänne, gör då i alla fall sjuhutakäringen honom »tosig». I sitt hem måste han också lemna bädden ledig för den senares räkning, ty i bästa fall går hon in i huset genom skorstenen ock lägger sig i hans säng, till dess han kommer hem, då hon ofta möter honom i dörren. Har han kommit lyckligt å stad, så skall han höra efter, om han från granngårdarne kan förnimma ljud liksom af tröskande eller huggande, ty sådant förebådar dödsfall på dessa ställen. Han skall noga akta sig att gå midt utåt vägen eller på högra sidan, ty annars kastas han ofta plötsligen på vänstra sidan — där han bör gå — sedan han förut blifvit »gastakryst», d. v. s. blånupen öfver hela kroppen, nästan strypt ock undfägnad med »munfiskar» (slag på munnen), hvaraf

---

[1]) Dacka gå trött ock långsamt.

[2]) Kallas gloson, emedan hännes ögon glo (lysa) i mörkret; gloffeson, emedan hon »gloffar» så rysligt. Svin »gloffa», när de väsna mycket, utan att skrika med full hals.

uppkomma stora blemmor liksom af brännskador; ock på alt detta följer illamående, om icke svår sjukdom. Det nu nämda kan dock inträffa äfven annars, om man är nog oförsiktig att gå på högra sidan eller midt utåt vägen i mörkret; men framför alt kan det ske med den som går årsgång. Har han iakttagit alla föreskrifter ock är därjämte född en torsdag eller söndag, så möter eller hinner ock ser han alla likfärder, som under kommande året skola passera. Dessa kallas genfärder (eller jorafärer), hvilket uttryck eljes egentligen brukas om döda, som gå igen ock spöka. Leder vägen nära förbi en sjö, får han stundom höra nödrop ur vattnet, bådande att någon eller några där skola drunkna under året. Får han på åkerfälten se skördefolk i en liflig värksamhet, så betyder det en god årsväxt. Motsatsen antydes af skördefolkets stön ock suckar samt mindre lifliga värksamhet. I luften hör han ofta ett ljud likt en doft mullrande åska; detta kallas hungerkvarnen, med hvilken det males »tomme». Han får mellertid lof att påskynda sin färd; ty något efter midnatt måste han hafva varit utom vid de tre korsvägarne äfven vid två främmande kyrkor, dem han kringgår på sätt som nedan skall beskrifvas, och därefter måste han skyndsamt begifva sig till en sockenkyrka, ty där predikar vid denna tid kyrkogrimmen[1] för de döde, ock hans predikan måste han höra. När han nu kommer fram ock får ur kyrkofönstren se ett gulskiggt, matt sken, så går han till hufvudingången ock ser in genom nyckelhålet, i hvilket han ock spottar, samt därpå baklänges till [illegible] dessutom lyssnande till hvad kyrkogrimmen [illegible] Men han får icke gå in i kyrkan; ty då [illegible] vida han icke genast springer [illegible] klädesplagg, hvarmed de [illegible] lefvandes ankomst till julottan [illegible]
Så skedde för ett fruntimmer, [illegible]
ock seende ljust där inne [illegible]
När hon gick in ock skulle sätta [illegible]
se sin döda mor, som yttrade [illegible]
som du är, så skulle jag [illegible]
ut ock kasta här din kappa [illegible]
Dottern undkom med knapp [illegible]
funnos endast trasor kvar [illegible]
går årsgång gått tre slag baklänges [illegible]
liksom vid de båda [illegible]

---

[1]) Kyrkogrimmen [illegible]
gården efter [illegible]
i Urshult vara [illegible]

ock får då möte af alla dem, som i hans hemsocken skola dö till året, något som ej sker vid de andra båda kyrkorna. Sina »känningar» (bekanta) känner han lätt igen. Skall han själf dö, så får han äfven se sig själf. De som blifva saliga äro hvitklädda med strålande hufvud, de andra åter af fasaväckande utseende. Sedan får han gå hem ock förhålla sig som en annan människa, men bör under vägen vara lika mycket på sin vakt, i synnerhet mot gloson, som då håller sig bakom honom, dels för att springa emellan hans ben, som förut är sagdt, dels för att genom grymtning förleda honom att se sig till baka. Gör han det någon gång under årsgången, så glömmer han alt hvad underbart han sett ock hört. Drägligare är dock gloson, om han vid aftröskningen, som gärna sker före jul, kvarlemnat någon säd otröskad dels till föda, dels till lägerhalm för hänne.

Men att gå årsgång, därtill fordras både mod ock försiktighet; ock har man gjort det en gång, så slipper man det icke gärna.

K. LINDSTÉN.

Folklekar

uppteckna de i Valö socken i Roslagen.

Bind binder i binda.

Orden till denna lek finnas upptecknade i ARWIDSSONS *Sv. fornsånger* III, s. 358, utan uppgift om utförandet:

De lekande befinna sig i ring ock dansa långsamt under sången:

Bind binder i binda.
Hvem skola vi binda?
N. N. binder sig.
Så binda vi — fallerallalej!

Under sjungandet »binder sig» den namngifne på så sätt, att han lägger armarne i kors öfver bröstet ock så »bunden» håller sina grannars händer. Så fortsättes, tils alla de i leken deltagande äro »bundna». Sedan sjunges:

Vänd vänder i vända.
Hvem skola vi vända?
N. N. vänder sig.
Så vända vi — fallerallalej![1]

---

[1]) Denna vers fins ej hos Arwidson, hvars uppteckning är från Östergötland.

Under sjungandet vänder sig den namngifne om i ringen med behållande af armarnes ställning. Versen upprepas, tils alla de lekande »vändt sig». Så heter det:

Lös löser i lösa.
Hvem skola vi lösa?
N. N. löser sig.
Så lösa vi — fallerallalej!

Under versen vänder sig den namngifne rätt i ringen ock »löser» armarne; ock så fortsättes, tils alla äro lösta. Slutligen sjunger man:

Sväng svänger i svänga.
Hvem skola vi svänga?
Hela laget svänger sig.
Så svänga vi — fallerallalej!

hvarunder ringen dansar i lifligare takt.

Gömma ring.

Jfr Arw. Forns. III, s. 399.

De lekande sitta i en krets. En person går omkring med en ring, som han låtsar gifva åt alla de i leken deltagande, under det han uttalar orden: Göm ringen! Sedan kretsen är kringgången, frågar utdelaren: Hvem har ringen? — Den som vill, gissar då på en af de i leken deltagande. Är denne ej den rätte, gissar han i sin ordning på någon, tils den rätte funnits. Ringinnehafvaren skall nu bortgiftas. För detta ändamål gå utdelaren af ringen ock den som gissat rätt, afsides ock öfverenskomma om en lämplig maka (make) åt den till äktenskap ledige. Sedan man funnit en sådan, ställer sig ringutdelaren midt på golfvet ock upprepar följande ord: Nu ha vi vår son (dotter) lyckligt ock väl bortgift. Hela ock halfva brödkakan skall han (hon) få. Gud låte aldrig bröd fela honom (hänne)! Det tjuter i öster (eller något annat väderstreck). — Nu får hvem som hälst gissa, hvilken den utsedda makan är. Som ledning för de gissande tjänar, att hon (han) skall hafva sitt hem åt det väderstreck, som ringutdelaren angifvit. Den som haft ringen, skall därefter gå omkring ock gömma honom.

Smussla läst.

Kallas äfven »hysta läst». En variant finnes hos Arw. Forns. III, s. 430.

De lekande sitta med upphöjda knän tätt till samman i en ring på golfvet. En skoläst föres fram ock till baka under knäna, utan att de lekande ändra ställning. Då ock då knacka

de med lästen i golfvet. En person (stundom två) går rundt om ringen sökande lästen. Den af de lekande, hos hvilken han finnes, måste sedan gå ock söka.

Begåfningsleken.

Lika med Arw. Forns. III, s. 426.

De lekande sitta i en krets. Hvar ock en hviskar i sin grannes öra, hvad han vill gifva honom. Sedan hvar ock en fått en gåfva, skall det sägas, hvartill de skänkta sakerna skola användas, hvarvid man går åt motsatt håll i ringen mot det man först gick, så att om man först gaf åt sin högra granne, man säger användningen för sin vänstra ock tvärtom. Därefter säger hvar ock en, hvad han fått ock hvartill det skulle användas. Då det icke är möjligt att annat än i lyckträff få rimlig användning för den skänk man fått, kan leken vara ganska roande genom de många befängda användningar, som förekomma.

Pantlekar.

Ropa nummer. De lekande sitta spridda här ock där i rummet. En person ger hvar ock en af de lekande, hvilkas antal måste vara udda, ett nummer: 1, 2, 3 o. s. v. Sedan sätta sig de lekande två ock två till samman, hvarvid naturligtvis en blir utan make. Denne ropar då ett nummer, hvars innehafvare genast måste infinna sig hos den ropande. Den som därigenom blir utan make, ropar i sin ordning ett nummer; ock så undan för undan, så att en jämn omsättning äger rum. Försummar någon, som blifvit utan kamrat, att ofördröjligen kalla en annan, måste han (hon) gifva pant. Sådan lemnas äfven af den, som ropar ett nummer, hvilket ej finnes, eller det han själf bär, ock af den, som ej genast följer gifven kallelse. Leken fortfar, tils de lekande tycka ett tillräckligt antal panter vara samladt.

Du duger (jfr Arw. Forns. III, s. 425). De lekande sitta i en krets. En af dem kastar en hopvecklad näsduk eller något dylikt på en annan under orden: Du duger. — Denne frågar hastigt: Hvartill? — Den kastande uppgifver någonting, nämligen något hvartill den andre icke duger. Bryter någon mot denna regel, skall han gifva pant. Sådan gifves också, om man säger, att en person duger till något, som förut under lekens lopp sagts om en annan. Fortsättes, tils lämpligt antal panter inkommit.

Sälja lärft (lika med Arw. Forns. III, s. 383). Alla de i leken deltagande sitta i krets utom en, som går omkring

med en näsduk eller något dylikt i handen ock frågar hvar ock en: Vill du köpa lärft? — Den tillfrågade svarar ja. — Huru mycket vill du hafva? frågar säljaren. — Två (tre, fem o. s. v.) alnar. — Säljaren utmäter lika många längder på näsduken, som den köpande begärt alnar, hvarpå han säger: Du får vara skyldig, tils jag kommer till baka; då får du icke säga hvarken ja eller nej, ock inte får du skratta, utan i stället göra så här (peta sig på näsan, stryka med handen mot benet o. d., såsom säljaren gör). Sedan han gått kring hela kretsen, upptages betalning. Säljaren inleder då samtal med köparen ock söker narra honom att bryta mot förhållningsreglerna. Den sålunda bryter, ger pant.

Pantlösningar.

Byta pinne med Moses. Man sticker en pinne i munnen på pantlösaren, hvarefter han får gå ut ock ej komma in, förr än han ropas. Nu ställer sig en annan person, som också har en pinne samt därjämte vatten i munnen, vid dörren ock passar på att spruta vatten i ansiktet på pantlösaren, då denne inkallas.

Stå i brunn. Pantägaren med förbundna ögon ligger på knä midt på golfvet ock säger: Den som har mig kär, hjälpe mig hän! — Hvem som vill går fram ock kysser hänne (honom). Hon (han) skall då gissa, hvem den kyssande är. Säger pantlösaren rätt, får han lemna sin ställning; i annat fall får någon annan gå fram ock kyssa. Så fortgår, tils hon (han) gissar rätt.

Ost ock bulle i barmen. Pantägaren går tre hvarf kring golfvet, för hvarje gång upprepande följande ord:

Ost ock bulle i barmen.
Får jag inte gifta mig, så dör jag i harmen.
Vill inte flickorna ha mig,
så får väl käringarne ta mig.
Vill inte käringarne ha mig,
så får väl presterna ta mig.

Är det en flicka som går, så säger hon gossarne ock gubbarne i st. f. flickorna ock käringarne.

Göra veckans sju dagsvärken. De pantlösande, en gosse ock en flicka, sätta sig på hvar sin stol med ryggarne mot hvarandra. En slant föres från mun till mun sju gånger från hvar sida.

Svarfva karafiner. De pantlösande, gosse ock flicka, sätta sig med ryggarne mot hvarandra. De gifva hvarandra en kyss på hvar kind.

Se efter maka strumpeband. Den pantlösande skall se efter, om alla de i leken deltagande af andra könet hafva bägge strumpebanden lika.

Ropa kuku. Den pantlösande tager vatten i munnen ock ställer sig på spishällen med hufvudet upp i skorstenen ock säger tre gånger å rad: Ku-ku, utan att spilla något af vattnet.

Hvila i syskonbädd. De pantlösande, gosse ock flicka, ligga till sammans i en säng eller en soffa, under det en af de manliga deltagarne i leken håller ett lämpligt tal öfver dem.

* * *

Jag skall begagna tillfället att omtala ett par lekar från andra orter, den första från Småland, den andra från Värmland.

Gifva reskost.

De lekande sitta spridda här ock där i rummet. En af sällskapet skall ut ock resa; en annan går ock mottager anbud på reskost åt denne af alla de i leken deltagande, som hviska i örat, hvad de vilja gifva. Sedan alla afgifvit sina anbud, går uppsamlaren fram till den, som skall företaga resan, ock säger: Det har vordet kändt, att du skall ut ock resa, därför hafva några af dina goda vänner ihågkommit dig hvar med sin gåfva till din matsäck — hvarefter de olika gåfvorna uppräknas, vanligen så befängda som möjligt, utan uppgift om gifvarens namn. Till slut frågar utdelaren: Hvem skall nu ut ock resa? — Den som nyss skolat resa, svarar: Det skall den som gifvit mig (här nämnes gåfvan), hvarefter han i sin ordning uppsamlar gåfvorna.

Vri vrängeri vrehorn.

En af de lekande går omkring till de öfriga ock upprepar följande ord, som hvar ock en skall kunna, då den gående kommer igen:

Vri vränger i vrehorn.
Vri in ock vräng om en!
Skepparn ock skepparinnan
bodde på kung kungsens gård.
Deras får gingo i godan bet,
de åto mässingsgräs med tränäbbar,
så att det smäcker ock smäller
som att klippa glas med träsaxar.

Den som ej kan orden, lemnar pant. (Jfr Arw. Forns. III s. 390).

ANSELM VIBERG.

Tor i en vallvisa.

I DYBECKS *Vallvisor och hornlåtar* finnes en vallvisa från Bohuslän, som en jättegubbe skall hafva sjungit. Samma visa återfinnes i *Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns forntminnen o. hist.* s. 529 meddelad af N. F. NILÉN från Sörbygden i Bohuslän (äfven i Sv. landsm. I, s. 642 ff.). Ock från Norge finnas uppteckningar af visan i LINDEMANS *Norske fjeldmelodier* nr 432 ock 507, samt i LANDSTADS *Norske folkeviser* s. 801. Af dessa öfverlemningar är Dybecks den fullständigaste. Den lyder så här:

Bärggubben gick en natt på fältet ock gätte sin boskap. När morgonen kom, anlände till samma ställe en vallgosse med sina kreatur, ock då bärggubben fick se dessa, sjöng han visan, därmed ropande sina kor i namn:

(1) Du Hihi Hangela,
Borsta Rangela,
Läggete Hari,
Du Kåperans Kari,
Du Röjte, Sköjte,
Räcke, Smäcke,
Långt frå.

Kom Ole, Bås,
E Kämpehack.
Kom Sjölabrand,
ock locke fram mera
till mor i hål.

Kom ko, kom kalf, kom tjura,
ock se de underli djura.
Kom Socke Tore
ock Skivers man,
kom Socke Tore
ock Stivers man.

Så kom där Socke Thore lång
med hammar ock tång
ock satte sitt märke på stoltan horn.
Det vållte den bärggubbe skallut.

Niléns uppteckning lyder så här:

(2) Låcke fram djuren frå rolie hann,
kom alle de underle djuren,
kom åksen, kom kalfven, kom tjuren,
kom Row, kom Skow,
mi sköna Filow,
kom Kappete Kersti,
kom Rustebu Äli,
kom Snällaste Kari,
kom Håll å Bursen,
mi sköna Filursen,
å Hall å Brann.

Lindemans första från Ringerige lyder så:

(3) Så lokka vi over den myra,
te rolig haug, te rolig haug,
ifra alle urolige dyra,
kom ku, kom kalv, kom kjyra.
Kom Raute, kom Skaute,
kom Rætte, kom Smætte,
kom Langtfram,
kom Svarte oksen,
kom Skjinfællestuten,
Sjehulebrand,
Sjehulebrand.
Og fram kom smeen mæ hammar og tang,
satte sitt mærke på tutarhaann,
de vøte den skalken te Lænsmannson;

ock den andra från Valders:

(4) So lokka me over den myra,
te role haug, te role haug,
kom alle dei underle dyra,
kom ku, kom kælv, kom kjyra.
Kom Raute, kom Skaute,
kom lækkete Kæri,
kom Kappelans Marit,
kom Ronkebu Kjersti,
kom Kølums Berte,
kom Hullabrand.

Landstads uppteckningar äro från Telemarken. Han säger, att i ramsor kallas **Huldrelok** eller **Gyvretullar.** Den första · så, om man lemnar bort fyra rader, som troligen ej höra dit:

(5) Kom Raute, kom Skaute,
kom Drags Anne,
kom Rokhebonkiste,
kom lekraste Mari,
kom kapral Kari,
i Ullan nuten,
i Skinnfelltusten,
i Sjulebrand,
i Valdersman.

* * *

Fram kom smeen me smijutaongi,
han sette de merki pao stutebonni,
de votte den skalkutte lensman.

andra lyder så:

(6) Kom ku, kom kalf,
kom bastogu Alf,
kiss kira,
kom bastogu Rönaug,
kom kapral Kari,
kom Helleberg Bytta,
kom Setali Krykkja,
kom Bjaoli Byxa.
Kom Kindevald tussen
i skjuli fram.

i är ett gammalt ord som betyder tussmörker.
Härtill kunde man dessutom lägga en uppteckning hos ASNSEN i hans *Huldreeventyr og folkesagn.* En huldra lockade i sina kor:

(7) Sommerløv og Sale,
og Brandetryg og Svale,
og lurve og larve,
og litablad.
Rækkje og Snækkje,
Skaute og Raute,
Langtfram, Skinfaxe, Sjulibrann.

Granehøj og grave
og vindelet og lave,
og lurve og larve,
og spegelglat.
Rækkje og Snækkje,
Skaute og Raute,
Langtfram, Skinfaxe, Sjulibrann.

* * *

Af dessa uppteckningar är den första den fullständigaste. I de långa namnlistorna, som börja uppteckningarne, urskiljer man flera kvinnonamn: Kari, Mari, Kjersti. Dessa äro troligtvis icke konamn utan namn på jättekvinnor, som Landstad antar i en not till (6). I Norrland, som kan representera forntiden, tilldelas kvinnonamn kor högst sällan i det egentliga folkspråket[1]. De sista raderna i (6) motsvaras i de öfriga öfverlemningarne af följande ord:

(6) Kom Kindevald tussen	i skjuli fram.
(1)	Kom Sjölabrand.
(2) mi sköna Filursen,	å Hall å Brann.
(3) Kom Skjinfællestuten,	Sjehulebraud, Sjehulebrand.
(4)	Kom Hullabrand.
(5) I Skinnfelltusten,	i Sjulebrand, i Valdersman.
(7) Skinfaxe,	Sjulibrann.

Några rader, som förekomma nere i visan (1), motsvara inledningsorden till visorna (2), (3), (4), (6), som man ser af denna sammanställning:

(1)	(3)
Ock locke fram mera	Så lokka vi over den myra,
till mor i hål.	te rolig haug, te rolig haug,
Kom ko, kom kalf, kom tjura,	ifra alle urolige dyra,
ock se de underli djura.	kom ku, kom kalv, kom kjyra.

Den därefter följande afslutningen finnes endast i (1), (3), (5). **Socke Tore ock Skivers man** i (1) är **smeen** i (3) ock (5), ock är väl ingen annan än **Åke Tor, Sifs man. Stoltan horn** (1) är **tutarhaann** (3) ock **stutehonni** (5). Slutligen har

[1]) NORDLANDER, *Norrländska husdjursnamn* i *Sv. landsm.* I:9, s. 24.

den bärggubbe skallut (1) i (5) blifvit **den skalkute lensman** ock i (3) **den skalken te lænsmannson. Lænsman** är väl uppkommet af **biergmand.**

Efter detta skulle innehållet i kvädet kunna vara följande:

Jätten vallade en natt sina kor på fältet. Då kom en vallpojke dit med sina kreatur. När jätten fick se dem, kallade han på en skara jättekvinnor ock lockade sina kor därifrån **te rolig haug ifra alle urolige dyra,** samt anropade Tor. Då kom Tor ock **sette de merki pao stutehonni,** hvilket uttryck kan tolkas som att han slog ihjäl pojkens kreatur med blixten.

Tor uppträder således här som hjälpare åt jätten, gentemot pojken. Detta är alldeles i öfverensstämmelse med hans uppträdande i en annan vallvisa, kallad **tovelåten.**[1] Den berättar, att en vallare blef öfverfallen i skogen af rånsmän ock blåste då låten, så att de som voro hemma märkte det ock skyndade till hjälp:

Tullul i logen,
tolf man i skogen.
Tolf man äro de,
tolf svärd bära de,
store oxen stinga de,
vallebarnen binda de.
Mig vill de locka
till Tor i fjäll.

Afven här betecknas **Tor i fjäll** som: »den fördärflige guden i bärgen, de fredlöses beskyddare ock barnens buse».[2]

V. CARLHEIM-GYLLENSKIÖLD.

---

[1]) ARWIDSSON, *Svenska fornsånger.* Vallkväden I B. Aftrykt i DYBECKS *Vallvisor och hornlåtar* s. 5. AFZELII *Svenska folkets sagohäfder* 2, s. 75.

[2]) GEIJER i Svenska litteraturföreningens tidning 1835, nr 1.

Föreningen för norska dialekter ock folktraditioner.

I början af år 1881 utsändes från Kristiania en så lydande inbjudning:

Siden studiet af vore dialekter og folketraditioner for snart 50 år tilbage grundlagdes i vort land, har disse forskninger været omfattede med en stadig voksende interesse. Antallet af dem, der sysler med indsamling og forberedende undersøgelse af materialet, er år for år steget; flere og flere grene er dragne ind under videnskabelig behandling og har fundet dyrkere; i de senere tider har enkelte mænd helt kunnet vie dette fag sit arbejd og sin kraft. Som følge heraf har denne slags studier lidt efter lidt formået at tiltrække sig en almindeligere opmærksomhed. Erkjendelsen af deres videnskabelige og nationale betydning må nu siges at være vågnet til bevidst liv hos den dannede almenhed.

Under disse omstændigheder synes det rette tidspunkt for et mere systematisk og frugtbringende samarbejd at være kommet. Et sådant vil lettest kunne fremmes ved stiftelsen af en forening, der har til formål på den ene side at virke for et kraftigere og mere omfattende arbejd i retning af indsamling og videnskabelig tilgodegjørelse af stoffet, på den anden side at danne midtpunktet for en større sammenslutning mellem disse fags dyrkere. Man har troet, at alle, som har interesse for studiet af norsk folkesprog og folkeliv, vil kunne samles om et sådant mål uden hensyn til deres forskjellige standpunkt i sprogsagen.

Af disse grunde tillader vi os herved at opfordre til dannelse af en »Forening for norske dialekter og folketraditioner». For at foreningen kan opfylde sin hensigt, har vi tænkt os den virke:

1. ved udgivelse af et hefteskrift eller lejlighedsvis også ved andre til øjemedet svarende skrifter;
2. ved erhvervelse af medarbejdere og samlere i by og bygd;
3. ved afholdelse af tomånedlige møder med foredrag og diskussioner.

Sin hovedvirksomhed retter foreningen på udgivelsen af passende skrifter. Det påtænkte hefteskrift vil efter sit indhold falde i to afdelinger, en traditionel og en sproglig. Den første vil foruden at meddele selve stoffet: eventyr, sagn, viser, meddelelser om tro, sæd og skik o. s. v., tillige give videnskabelige behandlinger af dertil egnede ting. Den sproglige del vil indeholde sproghistoriske, grammatiske og leksikalske afhandlinger og bidrag.

Idet vi overlader en nærmere drøftelse af planen til førstkommende generalforsamling, bemærker vi, at vi for tilslutningens skyld ikke vover at foreslå det årlige bidrag sat højere end til 3 kroner, for hvilket beløb hvert medlem erholder de af foreningen udgivne skrifter.

Kristiania i Februar 1881.

P. Chr. Asbjørnsen **I. Aasen** **Sophus Bugge**
Johan Fritzner **Moltke Moe** **Hans Ross**
Joh. Storm **C. R. Unger.**

Genom vederbörandes tillmötesgående äro vi i tillfälle att äfven meddela föreningens stadgar (efter förslag uppsatt i samråd med de öfriga inbjudarne af professor BUGGE):

Vedtægter for

Foreningen for norske dialekter og folketraditioner.

§ 1. »Foreningen for norske dialekter og folketraditioner« virker for sit formål først og fremst ved udgivelse af skrifter. Den vil regelmæssig udgive et hefteskrift, som efter sit indhold vil falde i to afdelinger, en traditionel og en sproglig, som dog ikke strængt kan adskilles. Den förste vil, foruden at meddele selve stoffet: eventyr, sagn, viser, meddelelser om tro, sæd og skik o. s. v., tillige give videnskabelige behandlinger af herunder henhørende æmner. Den sproglige del vil indeholde sproghistoriske, grammatiske og leksikalske afhandlinger og bidrag. Lejlighedsvis vil foreningen udgive andre skrifter, som kan fremme dens formål.

Dernæst virker foreningen for kundskab om norske dialekter og folketraditioner ved erhvervelse af medarbejdere og samlere i by og bygd samt ved afholdelse af møder med foredrag og diskussioner.

§ 2. Ethvert af foreningens ordentlige medlemmer betaler et bidrag af 3 kroner årlig. Livsvarigt medlem bliver enhver, som betaler 40 kroner en gang for alle.

De ordentlige medlemmer erholder alle skrifter, som udgives af foreningen efter deres indtrædelse. De livsvarige medlemmer erholder tillige de forud for deres indtrædelse udgivne skrifter, forsåvidt forrådet strækker til.

§ 3. Foreningens anliggender varetages af en bestyrelse, som har sit sæde i Kristiania. Den består af 5 medlemmer, som i tilfælde af vakance supplerer sig selv indtil næste ordentlige generalforsamling. Årlig udtræder skiftevis de to eller tre ældste bestyrelsesmedlemmer; forsåvidt flere har fungeret i

lige lang tid, afgjør lodtrækning, hvem der skal udtræde. Bestyrelsesmedlemmerne vælger af sin egen midte en formand og en eller to redaktører. Bestyrelsen samles på formandens indbydelse så ofte som et af dens medlemmer forlanger det.

§ 4. En af bestyrelsen antagen kasserer aflægger årligt regnskab, som efterat være revideret af de to dertil valgte revisorer fremlægges for den næste ordentlige generalforsamling.

§ 5. I første halvdel af hvert år holdes i Kristiania efter offentlig indbydelse fra bestyrelsen en generalforsamling. I denne vælges medlemmer af bestyrelsen og to revisorer, afgives beretning om foreningens virksomhed og fremgang, fremlægges det foregående års regnskab og forhandles forøvrigt om alle de gjenstande, foreningen vedkommende, som af bestyrelsen eller noget andet af foreningens medlemmer måtte bringes under diskussion. Der kan også sammenkaldes overordentlige generalforsamlinger, når bestyrelsen finder det hensigtsmæssigt eller når mindst 25 medlemmer forlanger det.

§ 6. Forandringer i disse vedtægter kan alene ske i foreningens ordentlige generalforsamling. Forslag til sådanne forandringer må fremsættes så betimelig, at de af bestyrelsen kan bekjendtgjøres 1 måned forinden generalforsamlingens afholdelse. For at give beslutninger, som forandrer vedtægterne, gyldighed må mindst 25 medlemmer være tilstede.

§ 7. Den i første generalforsamling valgte bestyrelse bestemmer, fra hvad tid foreningen træder i fuld virksomhed og kontingent betales.

Föreningen konstituerade sig den 2 april 1881, ock till medlemmar i föreningens styrelse valdes då dialektforskaren IVAR AASEN, prosten J. FRITZNER, kand. MOLTKE MOE, stipendiaten HANS ROSS, professor JOH. STORM. Vid styrelsens första möte valdes prosten FRITZNER till ordförande ock kand. MOE till redaktör. Som medredaktör (för den språkliga afdelningen) invaldes vid ett senare möte prof. JOH. STORM. På mötet då föreningen konstituerades, valdes till föreningens hedersledamöter forstmester P. CHR. ASBJØRNSEN, IVAR AASEN, professor SOPHUS BUGGE ock biskop JÖRGEN MOE. Föreningen ägde i slutet af år 1881 det betydliga antalet af mellan 750 ock 800 medlemmar; tidskriften skulle börja utkomma på våren 1882.

Vi tillönska den norska föreningen af hjärtat framgång; ock vi hoppas, att hon äfven i Sverge skall vinna många vänner.

Universitets-jubilæets danske Samfund.

Vi aftrycka här den oss meddelade rundskrifvelse, som innehåller plan för samfundet samt stadgar:

I Begyndelsen af Juli Maaned 1879 udstedte Biskop Dr. C. ENGELSTOFT, Professor Dr. V. FAUSBØLL, Grosserer H. FRITSCHE, Grosserer L. J. GRØN, Arkiv-Assistent F. KRARUP, Cand. jur. H. LINDAHL, Boghandler H. LYNGE, Frøken M. MEINERT, Arkivar Dr. O. NIELSEN, Redacteur Dr. C. PLOUG, Boghandler C. REITZEL, Cand. jur. JOH. STEENSTRUP, Professor Dr. G. STEPHENS, Docent Dr. TH. SUNDBY, Landsthingsmand N. TERMANSEN og Frøken PAULINE WORM følgende Opfordring:

»Fra Arilds Tid har det danske Modersmaal bestaaet af en Mængde Dialekter, der tildels ere uafhængige af det fælles Skriftsprog. Paa samme Maade have Sverig og Norge hvert sine Mundarter, der ligesom de danske hvile paa et meget ældre Grundlag end Sagamaalet, Islandsk. Norge og Sverig have længe kraftigt arbejdet paa at oplyse deres Sprogminder og Bygdemaal, medens vi her i flere Retninger staa stille, til ubodelig Skade for en sand videnskabelig Vurdering af vore Sprogmindesmærker. Vel have ikke faa Lærde i de senere Aartier ydet vigtige Bidrag til Studiet af Modersmaalet, men vi staa endnu ved Begyndelsen, idet vi i høj Grad savne det Materiale, hvorpaa der kan bygges videre. Som saadant maa nævnes Skrifter paa ældre Dansk og Samlinger om vore Mundarter, der nu udviskes med en rivende Fart.

Vi opfordre derfor vore Medborgere, Mænd og Kvinder, til i Forening med os at deltage i Stiftelsen af et Samfund, som kan være et kraftigt Midtpunkt for alle, som føle Forpligtelse lige overfor Modersmaalet, idet det stiller sig som Formaal at udgive ældre danske Skrifter, skaffe Oplysning om Dialekterne, Sted- og Personnavnene og forberede Udgivelsen af danske Ordbøger for Dialekterne og for Skriftsproget.

Aarsbidraget sættes til 10 Kr. Desuden haabe vi, at mange ville støtte vort Formaal ved at indtræde som livsvarige Medlemmer, idet de en Gang for alle indbetale 100 Kr., hvilken Sum indgaar i Samfundets Grundfond. Medlemmerne faa Selskabets Skrifter frit, men disse ville ogsaa blive solgte i Boghandelen til forhøjet Pris.

Naar 50 Medlemmer ere indmeldte, sammenkaldes de for at stifte Samfundet, vedtage dets Love og vælge dets Styrelse.

Indmeldelse modtages af enhver af Undertegnede».

Som det var at vente, fandt denne Opfordring saa god Indgang, at ved Efteraarets Begyndelse over 50 Mænd og

Kvinder fra Landets forskjellige Egne havde indmeldt sig som Medlemmer, deriblandt 10 som livsvarige Medlemmer, hvorefter der kunde skrides til Indvarslingen af den Forsamling, paa hvilken Selskabet skulde stiftes. Efterat et Udvalg af tre Medlemmer havde forfattet et Udkast til Love for Samfundet, afholdtes den 29 November et Møde, hvortil Indbydelse var tilstillet hvert enkelt Medlem, og paa hvilket de nedenfor staaende Love efter en længere Forhandling bleve vedtagne og undertegnede Styrelse blef valgt. Under Navn af »Universitets-Jubilæets danske Samfund» er vort Selskab saaledes nu stiftet og begynder med det nye Aar sit første Arbejdsaar.

Uden kraftig og almindelig Tilslutning ville vi imedlertid intet kunne udrette.

Det er ikke nogen Partisag, for hvilken vort Samfund vil virke; til Trods for de Modsætninger, som ellers kunne skille os Danske ad, i Kjærlighed til vort Modersmaal, i Ofre for dets Sag kunne vi sikkert alle mødes. Til alle Landsmænd og Landsmandinder henvende vi os derfor med en instændig Opfordring om at støtte vort Samfund ved talrigt at inmelde sig som dets Medlemmer — eller ved større og mindre Pengebidrag.

Idet det er sat som Formaal for Samfundet at udbrede og bevare Kundskaben om det danske Sprog, dets Almuesmaal, dets Bygning og Historie, er det anvist det en vid Mark for dets Virksomhed og stillet det en Mængde Opgaver. At give en i det enkelte gaaende Fortegnelse over disse vilde føre for vidt, vi skulle derfor kun inskrænke os til at anføre saadanne Arbejder, som vi uden dermed at ville tilsidesætte andre kunde ønske særligt at fremme. Saaledes Ordbøger eller Samlinger til saadanne over et enkelt eller flere af Almuesmaalene i Landets forskjellige Egne, Fortællinger i Almuesmaalene, Ordbøger over større eller mindre Perioder af det ældre danske Skriftsprog og endelig Udgaver af ældre danske Skrifter, dels først og fremmest saadanne, som ej endnu ere udgivne, f. Ex. Rimkrøniken i Stokholmerhaandskriftet, Legender, Dyrerimene, den gamle danske Bearbejdelse af Folkebogen om Alexander Magnus, dels ogsaa saadanne, der hidtil ikke ere udgivne fuldstændigt, som den ældste danske Bibeloversættelse, Grinderslevhaandskriftet og Povl Helgesens Skrifter, dels endelig saadanne, som nu kun haves bevarede i sjeldne og ikke let tilgængelige Udgaver eller i unike Exemplarer.

Hvilket og hvormeget af dette og af hvad der ellers falder indenfor Formaalets Omraade Samfundet vil se sig istand til at give sine Medlemmer i Hænde, vil jo nærmest afhænge af hvilke Arbejder der til enhver Tid haves færdige og tilbydes Samfundet til Udgivelse. Vi opfordre derfor Alle, der have

Bidrag, større eller mindre, som egne sig til Udgivelse for Samfundet, eller eje ældre danske Skrifter i Haandskrift eller i mike Exemplarer, til at stille disse til Samfundets Raadighed. Selv mindre og helt smaa Bidrag vil Samfundets Styrelse gjerne modtage. Disse ville nemlig kunne faa Plads i de Hefter med Blandinger, som det er vor Agt at lade udgaa til saadanne Tider, hvor der ikke foreligger noget større til Udgivelse egnet Arbejde. Vi forberede for Tiden et saadant Hefte, der i Løbet af det kommende Aar vil blive Medlemmerne tilstillet.

Kjøbenhavn, December 1879.

Styrelsen for Universitets-Jubilæets danske Samfund

E. Collin
Etatsraad, Styrelsens Formand

C. J. Brandt, Præst — J. G. E. Kok, Præst — O. Nielsen, Arkivar, Dr. phil. — V. Saaby, Cand. phil.

S. Birket Smith, Kgl. Haandbibliothekar — G. Stephens, Professor, Dr. phil.

Samfundets Skatmester er Boghandler C. REITZEL.
» Sekretær er Bibliotheks-Assistent C. WEEKE. Adr. Nørre Søgade 29. Kbhvn. K.

Love for Universitets-Jubilæets danske Samfund.

§ 1. Universitets-Jubilæets danske Samfund har til Formaal at udbrede og bevare Kundskaben om det danske Sprog, dets Almuesmaal, dets Bygning og Historie. Det virker til dette Øjemed ved at udgive Ordbøger om det ældre og nyere danske Skriftsprog og over de danske Almuesmaal, Samlinger af Person- og Stednavne, ældre danske Skrifter, Sprogprøver og grammatiske og sproghistoriske Arbejder angaaende Skriftsproget og Almuesmaalene.

§ 2. Samfundets Styrelse bestaar af 7 i Kjøbenhavn bosatte Medlemmer. Hvert andet Aar afgaa skiftevis 4 og 3 Medlemmer, hvilke dog kunne gjenvælges.

Valg paa nye Medlemmer af Styrelsen foregaar paa Samfundets Aarsmøde, der afholdes i April Maaned.

Styrelsen vælger selv af sin Midte Samfundets Formand og antager en Sekretær til Besørgelse af Brevvexling og øvrige løbende Forretninger. Sekretærens aarlige Løn fastsættes første Gang af Styrelsen, senere af Samfundet paa Aarsmødet.

§ 3. Styrelsen afgjør, hvilke Skrifter der skulle udgives, og forestaar Udgivelsen af dem.

Paa Aarsmødet afgiver Styrelsen Beretning om det forløbne Aars Virksomhed og aflægger Regnskab. Forslag fra

Samfundets Medlemmer kunne komme under Forhandling paa dette Møde, naar de indgives inden Februar Maaneds Udgang.

§ 4. Det aarlige Bidrag er 10 Kroner, der opkræves med 5 Kroner hvert Halvaar; enhver, der en Gang for alle indbetaler 100 Kroner, hvilket Beløb indgaar i Samfundets Grundfond, bliver optaget som livsvarigt Medlem af Samfundet.

Ethvert Medlem faar alle de Skrifter, der efter dets Indtrædelse blive udgivne af Samfundet.

§ 5. Samfundets Skrifter sælges i Boghandlen, dog til en forhøjet Pris.

Samfundet har börjat sin värksamhet med utgifvandet af hittils två häften af KALKARS *gammaldanska ordbok*, vidare *Jydske tingsvidner* (af O. NIELSEN) samt *Sanct Peders trende døtre*. I sammanhang med en kort redogörelse för danska ock norska föreningars ock tidskrifters värksamhet för dialektologi ock folkliteratur, som vi med snaraste skola lemna, ämna vi återkomma till dessa skrifter.

Från Finnland.

Följande notiser torde kunna intressera tidskriftens läsare:

Pastor E. KORSSTRÖM, lektor i religion ock svenska språket vid Ekenäs folkskolelärarinneseminarium, är sedan ett par år sysselsatt med en beskrifning öfver Nagu socken i Åbo län. Synnerlig uppmärksamhet skall därvid egnas dialektbeskrifningen. Som pastor K. är mycket musikalisk, är det hans afsikt att redogöra äfven för tonhöjdsförhållandena i målet, jämförda med så väl den i Sverge som den hos oss allmännast talade högsvenskans.

Nyländska studentafdelningen i Helsingfors förbereder utgifvandet häftevis (under titel *Nyland*) af sina ansenliga samlingar af nyländska sagor, visor, gåtor, ordstäf, skildringar af seder, bruk, vidskepelse m. m. En redaktionskomité är tillsatt, hvari undertecknad åtagit sig ordförandeskapet. Samma afdelning har af Kiseleffska donationsfondens räntemedel (utg. 4,700 mark för år) gifvit resecunderstöd åt stud. KARL LINDSTRÖM för dialektforskningar i Esbo socken (3—4000 inv., mell. Nyland) ock åt stud. K. H. HENRIKSSON-BAGGE för insamling af dialektord, sagor m. m. i Pernå socken (6000 inv., östra Nyland).

Af svensk-österbottniska studd. äro två stipendier anslagna för likartade samlingars värkställande i svenska socknar i Vasa län. — I finska fornminnesföreningens tidskrift, 5:e h.,

tryckes en uppsats *Folktro och plägseder i mellersta Österbotten* af Z. S. [vår landsmålsförenings f. d. sekreterare, fil. kand. Z. SCHALIN].

Bland eleverna vid Ny-Karleby svenska folkskollärareseminarium (mest bondsöner från svenska socknar i Vasa län, men äfven nylänningar ock ålänningar) har på initiativ af folkskolläraren A. NYBY bildats en svensk landsmålsförening. Vid Ekenäs seminarium söker ofvannämde lektor KORSSTRÖM få en dylik till stånd, enligt mig meddelad underrättelse.

Ett sällskap benämdt »Svenska folkskolans vänner» ock redan räknande ett stort antal antecknade medlemmar i alla svenska delar af Finnland har nyss fått sina stadgar af öfverheten stadfästa. Afsikten är att främja upplysningen bland landets svenska allmoge genom både skolor ock skrifter.

Helsingfors, maj 1882.

A. FREUDENTHAL.

En holländsk tidskrift för landsmål.

Holland äger från ock med 1882 ett eget periodiskt organ för dialektologi med titel **Onze volkstaal** (vårt folkspråk). Tidskriftens subskriptionsinbjudning lyder — med utelemnande af exemplen — i öfversättning sålunda:

Medan språkvetenskapen, som hufvudsakligen undersöker språket i skrifna ock trykta arbeten, dagligen med jättesteg går framåt, är undersökningen af den språkskatt, som lefver i folkets mun i vårt fädernesland, ännu obetydlig, till stor skada för språkforskarne, som just ur de olika munarterna kunna lära känna språkets utveckling.

England har sin **Dialect society** med ganska förträffliga skrifter ock sina ordböcker för de olika munarterna, så väl som för **cant** ock **slang**; Frankrike har utmärkta ordlistor ock språkläror för olika dialekter ock olika **dictionnaires de l'argot**; i Tyskland äro talrika föreningar i samma anda som **Verein für niederdeutsche sprachforschung** ock **Verein für Siebenbürgische landeskunde** ifrigt värksamma att åt eftervärden bevara hvarje företeelse i landsmålet.

Utom i Friesland, där man med mycken ifver arbetat på språket, hafva vi i norra delen af vårt språkområde gjort föga mer än samlat spridda bidrag utan bestämd plan, ännu mindre än i södern, som i de Bos **Idiotikon** äger en skatt, hvilken ej kan nog värderas.

Blott kort tid ännu kunna vi arbeta på uppsökandet af de rika skatterna af kvarlefvor från frankiska ock saxiska dialekterna: i samma mon som samfärdsmedlen ökas, försvinner det egendomliga, det betecknande i folkspråket, hvarje järnväg tillintetgör en del af vår vilda flora ock en del af vår språkskatt från tidigare århundraden.

För att kunna med kraft börja arbetet, medan ännu tid är, skola vi med understöd ock medvärkan af prof. dr. P. J. COSIJN i Leiden, dr. J. H. GALLÉE i Utrecht, prof. dr. J. F. J. HEREMANS i Gent, prof. dr. H. KERN i Leiden, prof. B. SYMONS i Groningen ock J. BECKERING VINCKERS i Kampen inom kort börja utgifva

VÅRT FOLKSPRÅK,

tidskrift

egnad åt studiet af de nederländska munarterna,

som skall lägga grunden till en allmän nederländsk dialektordbok.

Tidskriften skall innehålla:

1. Listor på folkmålet tillhörande ord, uttryck, talesätt ock ordspråk. Dit räknas också sådana ord som, ehuruväl allmänt i bruk, dock ej höra till det vanliga tal- ock skriftspråket.
2. Listor på ord i bruk inom enskilda yrken eller hos en särskild klass af människor, som studenter, militärer o. s. v. — vare sig uteslutande eller i en annan betydelse än det vanliga tal- ock skriftspråket tillerkänner dem; så vidt möjligt med deras historia.
3. Uppgifter om ord brukliga i enskilda landsdelar i en annan än den vanliga betydelsen.
4. Uppgifter om afvikelser i grammatik ock uttal, t. ex. olikhet i genus, förlust af **-t** i 3 sing. pres. indik. ock **ge-** i partic. pass., utelemnande af **h** före vokal ock förekomst af detta ljud i ord utan **h**, utbyte af samma konsonant mot **g**, olika vokal i sing. ock plur. imperat. af en del starka verb. Alt dylikt är för visso ingen betydelselös företeelse.
5. Hänvisning till identiska ord i äldre ock nyare germaniska språk eller munarter.
6. Etymologien för dialektord, för så vidt den med tillräcklig säkerhet kan angifvas.
7. Uppgift på ordlistor, grammatikor o. dyl., som kunna vara af värde för studiet af våra munarter eller också tarfva fullständigande eller rättelse.

Hvad sista punkten angår, kunna vi också meddela, att hr LOUIS D. PETIT, konservator vid universitetet i Leiden, har förklarat sig beredd att åtaga sig arbetet med den bibliografiska afdelningen.

Vi ställa ett allvarligt upprop till våra landsmäns goda vilja ock bedja särskildt om Ert värderade understöd ock Er omistliga hjälp för insamling af alt egendomligt, som kvarlefver i språket i Er hemort eller i en eller annan anstalt — hvarje märkvärdighet om än aldrig så obetydlig, hvarje ord om än aldrig så litet afvikande har för oss värde, ock dess meddelande skall af oss tacksamt mottagas.

Så vidt man begär det, äro vi gärna beredda att fullständigt ersätta kostnaden för åstadkommandet af listor, afskrifter eller utdrag, så vidt man vill låta det ske genom vår bemedling. Originalen gå na-

turligtvis oskadade till baka till afsändaren. Tils vidare skulle vi redan vara Er mycket förbundna, om ni ville genom subskription bidraga till att möjliggöra utgifvandet ock genom att teckna Ert namn på subskriptionslistan visa, att företaget åtnjuter Ert gillande ock finner stöd i Er rekommendation.

Priset för fyra nummer belöper sig till **fem gulden**, hvilket belopp nedsättes till **fyra gulden** för subskribenter på NOORD EN ZUID, **taalkundig tijdschrift voor de beide Nederlanden.**

Vi utbedja oss skyndsamt insändande af Ert svar ock skola därefter, **så vidt ni önskar det**, sända en plan med anvisningar, hvarefter Era anteckningar öfver det lefvande folkspråket lämpligen kunna inrättas.

Med en trängande maning till Ert ofta visade intresse för fosterländskt språk ock vetenskap

högaktningsfult
TACO H. DE BEER.

Utgifvarens adress är **83. P. C. Hooftstraat, Amsterdam**; tidskriftens förläggare **Blom & Olivierse, Culemborg.** Tidskriftens första häfte lär vara utkómmet, men har ej ännu kommit oss till handa. Det är glädjande ock märkligt, att små länder, sådana som Holland, Sverge ock Norge, hafva råd att bestå sig med särskilda tidskrifter för dialektologi (medan Tyskland, språkvetenskapens egentliga hemland, ej äger något organ mera uteslutande egnadt åt denna viktiga vetenskapsgren). Kanske var det oförsiktigt af vår holländska kollega att gifva sig ett så inskränkt program. Vi hålla före, att tidskriften skulle kunna påräkna en större läsarekrets ock dess bestånd så till vida vara mera tryggadt, om hon äfven upptoge den med folkmålen nära förbundna folkliteraturen i dess olika arter, såsom vår svenska ock äfven den väntade norska tidskriften göra. För öfrigt skulle vi vilja anmärka, att idiotika, som blott insamla det från skriftspråket afvikande, ej mera motsvara vetenskapens kraf eller kunna anses som tidsenliga. Hvar sak för sig — ock dialekterna förtjäna att behandlas som självständiga språkorganismer, måste så behandlas, om man skall rätt förstå dem ock studiet af dem skall vara rätt fruktbringande för vetenskapen i det hela. Det blir annars lätt kuriositetsjakt, i alla händelser »disjecta membra». Hvad som gäller om det slags ordbok, som kallas idiotikon, gäller också om grammatiska iakttagelser i den form som nr 4 i tidskriftens program antyder. Under arbetets fortgång skall man förmodligen snart komma ifrån den nu anmärkta, något föråldrade ståndpunkten ock vinna en friare öfversikt af ämnet, så mycket mer som tidskriften bland sina medarbetare räknar Hollands förnämsta språkforskare. — Vår svenska tidskrift står i byteesförbindelse med **Onze volkstaal**, ock vi skola med mycket intresse följa dess värksamhet.

En schweizisk landsmålsförening.

Med titeln Société des patois vaudois bildade sig den 1 juni 1878 i Lausanne en förening af personer från de mest skilda delar af kanton Waadt för undersökning af landets folkmål. Ett af församlingen valdt utskott utsåg till president professor DUPERREX i Lausanne, uppgjorde statuter ock beslöt att grundlägga en tidskrift. Första numret af denna, Journal des patois romands, innehåller på 4 sidor 4:o sällskapets statuter; förteckning öfver medlemmarne, 157 till antalet; förslag till arbetssätt; referat af Ayer's Introd. à l'étude des dial. du pays romand, samt några anekdoter på folkmål. Sällskapet skall icke blott samla det för åstadkommande af en utförlig ordbok för Waadts folkmål nödiga språkliga materialet, utan också bringa till stånd en samling af de ännu befintliga kvarlefvorna af gammal folkpoesi, äfvensom alla i folkets mun ännu lefvande ordspråk, tänkespråk o. s. v. Herr DENÉRÉAZ föreslår i tidskriften att på så många ställen som möjligt inrätta underafdelningar af sällskapet, hvilkas medlemmar skulle göra till sin uppgift att på sin hemorts mål så allsidigt ock uttömmande som möjligt besvara en rad bestämda frågor, med upptagande af alla till ämnet hörande talesätt ock stående vändningar. På detta sätt skulle en efter föremål (familj, bostad, åkerbruk, skola o. s. v.) systematiskt ordnad ordbok uppstå (H. Breymann i Litteraturbl. f. germ. o. rom. philol. v. Behaghel u. Neumann. 1880, s. 270 f.).

SMÄRRE MEDDELANDEN.

Nr 2. Februari—Maj 1883.

Trollformler ock signerier ur häradsprotokoll

från 1700-talet.

Sysselsatt med en redogörelse för 1600-talets trolldomsväsende ock lens folkvidskepelse i Ångermanland, har jag haft för afsikt att i ställningen däraf göra bruk af följande ur officiella handlingar i rkivet afskrifna trollformler. Då det emellertid synes, som skulle jag as till en obestämd framtid uppskjuta fullbordandet af detta vidlyftiga e, meddelar jag här följande formler, som ej egentligen falla inom let för nämda afhandling. Jag meddelar dem utan hvarje försök att deras ursprung, öfverlemnande denna lika svårlösta som intressanta ft åt mera kompetenta personer.

Den allra största delen af läsningarna är hämtad ur Ale härads sborgs län tingsprotokoll den 21 maj 1722 ock utgöra uppgifter för trolldom anklagad kvinna vid namn Börta. De lemnas här i a ordning ock med samma stafningssätt som i originalhandlingen.

Curera Fålk och Boskap för Durchlopp och Finskått.

Sielfwer Jesus Christus satt, så kom Jungfru Maria Jesus signade Moder, sett du Christus min wällsignade Son, hwij så skryten? Det är intet under iag är skryten, utan till ag skryten, och innantill är iag skuten. Sett du Christus wällsignade Son, iag skall dig bota med 10 Fingrar och Gudz Änglar, I Namn Gudz faders och Sons och den helige es. Detta läses 3 gånger i rad och Fader wår hwar gång, t å slutet af alla 3 gångerne, den helige trefalldighetz Namn en. När detta är skiedt, tager Man med alla Femb Fingrarne, wrider omkring hålet, hwilket allenast under huden, som är l, kan kiännas, stundom mindre och stundom större, då det x läkes.

För Swins och Creaturs öresoot.

Jungfru Maria frågte Jesus Christus sin wällsignade Son till rådz, här är kommen en så hård siukdomb på wårt land, så swarte sielfwer Jesus Christus sin wällsignade Moder, tag Mallt och Sallt, och gack emot den hårda Soot, emot Oor och bråhee. I Namn Gudz Faders Sohns och then helige Andes Namn, Amen. Läses 3 gånger och Fader wår en gång. Härwid märkes, när Malt och Sallt nämnes, giöres ett korss öfwer Malltet och Saltet, som hon har i en Skåhl eller på en Tallrick och medan hon läser seer hon alt stilla derutj. Sedan säges, bota dig nu Gud Fader, Son och den helige Ande.

För Buukref.

Jungfru Maria gick till Stranden, med sina Möijer tre, den ena batt, den ara watt, den tredje kramma Byfwelen till ryggningz. I Namn Gud fader, Sohns och den helige Andes. Sedan läses Fader wåhr en gång.

För Oxel.

Tages med alla Femb Fingrarne omkring Oxelet, och räknas tre å Siu, å Siu å Nije, å Nije å Attan, å attan å en, å inte, hwillket skall räknas tre Söndagz eller tre fredagz mornar å rad innan Solen går up, men bästa medlet är, att gå tre Söndagar å rad och skubba sielfwe Oxelet tre gånger up och neer hwar Söndag på en Leestolpe som de gådt med Lijk igenom, och der det intet är Blodoxel, så hielper det, men för Blodoxel hielper det intet, och när man Går bort, får man intet see sig tillbaka. Blodoxel kommer derutaf, att Man går öfwer det rum, hwarest Man har Slaktat Boskap, och intet knifwen är stucken i Jorden, ty då får trållen mackt att sättia sig där, och den som kommer och går däröfwer, han får Oxell, och deremot finnes ingen Boot, ty det wäxer ifrån Benet och rörer sig derifrån på intet ställe.

För den Siukdom, som Man får wid Skiutandet och nederfällandet af Märkte Diur och Förbudne träd.

När Diuret är Skutet eller trädet Fält, så att Man röner nogot märke eller finner sig ondt, så skär Man uhr Råcken en knapp eller en hysk heller ock tager en kopparskilling, samt annat smått man kan hafwa hoos sig. läggandes en dera delen effter sig på plattsen, sägandes: Jag lägger boot, hwilket

effter nogon tidz förlopp äfwen kan låta sig giöra, allenast man acktar, att det skier på samma stället, som Diuret eller Träet är fällt, Men skiönjes intet Märke, så är detta onödigt. Quæst: Om Man icke kan lägga en Styfwer där? Resp. det är för mycket, ty om någon finner den, så får han samma Siukdomb.

När Haran dijar koen.

Tages Siu Synåhlar på en twinnad trå, och sticks den ena Nåhlen igenom Rumpan på Koen, och de öfrige bindas, så att de sittia fast wid rumpan, så länge de kunna hängia där har Haren ingen mackt att dija koen, hwilket hon sielf för 20 Åhr sedan försökt, Men sedan Nåhlarne föllo bort, dijade Haren Koen till dödz.

Att bota siuk eller förtrollad Miölk.

Man tager ett Skiedblad af den Siuka Miölken, som är Surnad eller luppen i Miölkestäfwan, och slår den på Stugutröskelen, huggandes sedan med en Yxa tre korss utj sielfwa Miölken, och dereffter slår ett starkt slag på Miölken med Yxhammaren, att Miölken spritter om på alla sidor, så får den, som förgiort Miölken, fehl deraf och må den wäll få ont, som giör Miölken ondt, betygandes detta alt wara wist och säkert, emädan hon sielf det många gånger försökt. Siukan som den der till wållande får, är stark hufwudspräk, hwilken somliga få igenom Pannan och somliga igenom Nacken, hwaremot inga Böter äro, så länge tidda är, eller koen Miölkar, Men när koen wänder af att miölka, begynnar hufwudsiukan småningom att bortgå, ty som koen lägger af, så tar ock Siukan af.

När Kalfwarne intet wilja lefwa.

Man skall taga sig till wara, att man intet stryker koen på Ryggen den dagen hon löper eller skall löpa, emädan det då blir en Strängkalf, och så snart strängen går af, döör Kalfwen, Eljest är det ett wist remedium, man wrider af ett kårpehufwud, tagandes Miölk eller wattn igenom Näbbet, låtandes derpå rinna tre dråppar i Kalfwen igenom kårpestrupen, hwilket måste skee innan Kalfwen, effter kalfningen fått nogot annat utj sig. Sedan sätter Man detta kårpehufwud inlagt i en filla under Ryggåsen i Fähuset och så länge den sitter där, så dör gen Kalf, doch märkes, att det blir mästedelen Stutkalfwar, vilka blifwa tämmelig yra af sig till att håppa.

Den som will giöra ondt, att intet Creatur trifwes, utan torkas bort och änteligen döör.

Afhugges 3:ne Katteklor af en Foot och lägges under Stallen eller Fähuset, hwilket Botas på det sättet att de Grafwas undan, Kan Man dem icke igenfinna, så slår Man först Eld deröfwer och sedan förer Man deromkring ett uptändt Lius eller annan Låga, rätt eller afwugt, hwilket är lika mycket.

För Fråst.

Man skall gå Fastandes en Söndagzmorgon på en Ungkulle och derpå lägga handen och säga: Leer och Steen tage det Fråstet ifrån mig, först en Månad, så ett Åhr, och seen så länge Sohlen går. I Namn Gud fader etc. Detta läses 3 gånger och Fader wår hwar gången.

Emot Sår i Hallsen och annorstädes.

Tages den innersta Linnebarken och Söndagz Flöt af Miölk, som sättes emillan Lördagz och Söndagz natten, samt aftages om Söndagen, hwilket således sammankokas till en salva att det feta skummas af, till des det är allena dökiött wid Båtten.

Stämma Blod.

På en närwarande lägger hon handen öfwer Blodloppet, och på en frånwarande sin högra hand öfwer dän wänstra och säger således: Statt blod, som helga Noæ Flod på N. N. I Namn Gudz Faders Sons, och den helig Andes Amen, hwilket repeteras 3:ne gånger och läses på slutet en gång Fader wår.

Dito Ett annat Medel: Jag Stämmer dig Blod på N. N. I Namn Gudz Faders Sohns och den helge Andes Amen. Hwilket brukas på samma sätt som det förra.

När Smörkierningen är förgiord och intet will Kierna sig.

Man lägger en Sillfwerstyfwer i sielfwa kiernan, och i det samma säger Man desse orden: Jungfru Maria går till Kiernan sin, först Kiernar hon Smör till Fyllest och Gud till hyllest, och drygt att nöta, som himmelriketz nåder är söta. I Namn Faders Sohns och den helige Andes Amen. Repeteras 3:ne gånger och till slut läses Fader wår en gång.

På det att Creaturen må trifwas

ar hon så wäll sielf, som ock lära andra, att Läsa Fader · hwar gång hon eller de miölka och för hwar Koo som kas. Quæst. om hon lärt dem läsa Fader wår som hon · det? (N. B. med uteslutande af 5:te bönen). Resp. Jag dem läsa Fader wår, de Kan fuller, det wet Jag.

Till att igenskaffa bortkomne och Stulne saker.

1:o Observeras nogaste sielfwa stället och rummet der det ıa legat och waret; 2:o skall Man intet ord tala eller säga, tages en dragen wärja, Knif, Lijudd eller annat Aggjärn, hwiket man på samma stället som Sakerne förwarade med rak utsträckt arm giör eller lägger tre Kårss tillnan af sådan figur ✝, doch i Ackt tages att detta Kårset r allenast med tre läggande, hwartill 4:o wärjan är det ı; 5:o måste man intet till eller ifrån sig draga Armen, man giör detta Kårset, ty eljest 6:o får tiufwen eller hittaren och wärk i Armen, hwilken 7:o knapt går bort, men skulle som Godzet förlorat, swärja eller utgiuta Eder, så hielper ı intet, warandes 8:o att märckia, att den Stulne eller bortne waran hwarken kan brukas, förderfwas eller behållas, n detta Korset är giort och ingen Swordom föreluppet, måste nödwändigt blifwa uppenbart och ägaren återstält.

Utom alt detta säger Börta: att hon för 1 à 3 Åhr sedan fterskickning war i Giöteborg hoos Swen Slacktars hustru signade henne för durchlopp: Hon las denna förbem:te ebönen 3:ne gånger, samt en gång Fader wår dereffter r ett stycke såcker, som hon gaf henne in, och derjemte 3:ne Kiötbitar af en Tiur, som woro skurne emillan 3:ne ben dem hon Brändsteckte och gaf henne in att Äta. Quæst: hon först läste öfwer Såckret och sedan öfwer denna ktarehustrun? Resp. Nei, allenaste öfwer Såckret och där Siuka intet får det utj sig, så har hon ingen nytta af det na. Quæst: Om hon Signade Kiöttet? Resp. Nei. Quæst. och på hwad dag de trenne bitar Tiurkiött skall Skiäras?). Det är lika mycket när det Skiärs.

När Fålk eller Boskap äro Ormhuggne.

Tages 3:ne Gräslökzrötter, som gifwes Boskapen in, på att det icke må Swulna, och sedan läses trenne gånger ifwer följande Signebön: Jungfru Maria tog sitt Lijn, hon

bant hans hufwud, hon bant hans stiert, du skallt giöra detta Kräket, eller Menniskian, alldrig ingen wärck. I Namn Gudz Faders Sohns och then helge Andes Amen, hwarpå sedan läses en gång Fader wår.

Till att Bota och binda Späneböld, onda betet och dylike i Lederne swåre wärker, samt för Söndersprukne koodiufwer, brukas följande Signeböön.

Nåsse och Tåsse gingo sig wägen fram, så mötte de sielfwer Jesus Christus, hwar skall tu gå sa sielfwer Jesus Christus, så sade de, Jag skall gå till N. N. Jag skall hans Kiött slita, hans Blod suga, och hans Been bryta, Nei swarade sielfwer Jesus Christus: Jag skall dig förbiuda, du skall intet hans Kiött slita, eller hans Blod suga, eller hans Been bryta, du skall aldrig giöra honom meera meen, än Musen giör en Jordfast Steen. I Namn Gudz Faders, Sohns och then helge Andes Amen. Effter 3 gångers repetition läses sist Fader wår. Quæst. Hwad hon förstår med Nåsse och Tåsse? Resp. det äro långa små smala kräk i wattnet, som twinnetrådar, det de kalla onda betet, och är underliget, att de i förra tider skulle kunna tahla, effter de äro så smala, hwaröfwer hon 100:de gånger förundrat sig.

Innan hon signar Boskapen, så värmer hon en Gråsteens hall och der med upwärmer diufret, på det Miölken må nederfalla.

Boot för Ryggskått.

Först bakas Ryggen med en upwärmbd Gråsteen, att Bloden må uplösas och skingras, sedan går man till en Rund, hwilken en måste hålla med handen i toppen nederbögd, och i det samma går eller kryper den Siuke 3:ne gånger på en Leed under Runden och när det är skedt släppes Runden i wädret och blir ståndandes i sin förra wäxt orörd, Men skulle nogon denna runden sedermera nederfälla, så Gud nåde honom då, ty då får han samma Siuka, som kan botas på samma sätt med underkrypande af en annan Rund. Quæst. Om dervid brukas nogon läsning? Resp. Nei.

För Tandewärk.

En Söndagzmorgon för än solen upgår, går Man till en Bäck, som Rinner i Norr, hwaraf Man tager tre wattusupar i Munnen, och dem utsputar i ett Faat, hwarmed man sedan går till en Jordfaster Steen, den uplyffter, och derunder utslår det ur munnen i Fatet utsputade wattnet och derpå Stenen i

sitt förra ställe nederlägger. Härwid är att märckia, att man intet skall see sig tillbaka, hwarken när man går till eller ifrån Bäcken, utom detta är ock att observera: att när den sista 3:die Supen af wattnet tages i munnen, säges dessa orden: Jag tager wattn i Munnen och sputar i Grunden och med det samma tager man sig med handen der wärken är, sägande: Statt nu så still som den helga Noæ flod, J Namn Gudz Faders, Sohns och helige Andes Namn, och sedan läses Fader wår om man will.

Dito ett annat medel emot Tandewärk.

Man tager en Hästehof på Marken, som suttit på Bakfoten, uti den samma slås liumt wattn, hwarutur Man tager tre supar i Munnen, som man strax utspåttar igen, och när det är bestält, så nedergrafwer man hästehofwen under den Stuguswillen som är uti Norr.

Att bota Fallande Soot.

Om den Siukas Fader lefwer, kan det botas på det sättet, men eljest intet, nembl. att Faderen uttager sin bara hemlighet, och dermed tre gånger stryker om tänderne och lepparne på den Siuka, och derwid brukas ingen läsning. Quæst. hwem som lärt henne alla desse konster? Resp. Hon märckte nogot af sin för 14 Åhr sedan afledne Moder Elin Swensdotter, som i sin tid war klok att hielpa Folk. Men det mästa af desse konster har hon lärdt i sin ungdomb af Cappellanen i Flundre Härad Hr Jon, som långt för detta är dödeligen afgången, hwilket skedde på det sättet, att som bem:de Hr Jon war hennes Moders Syskonebarn, så war han esomofftaste hoos hennes Moder uti Maryd, kunnandes ibland ligga där öfwer Natten och understundom wara där till Middagen, wid hwilka tillfällen han desse konsterne och wettenskaperne upläste för Moderen utur en Book, då hon, Börta, satt och märckte ord, och således lärde desse konster, sägandes hustru Börta, att denna ofwanbem:te Hr Jon förmådde att drifwa diefwulen utaf besatta Menniskior, och war en så klok man, att nu eij skall finnas utj hela werlden hans like. Quæst. Huru gammal hon war när hon först begynte att bruka desse konster? Resp. hon hade hulpit många Menniskior innan hennes Moder blef död, men aldrig har hon hulpet nogon Menniskia på nogot ondt eller giort nogon menniskia ondt. Sägandes ock, att hon botat många Siukdomar med örter och rötter, hwaribland hon i synnerhet af ett wandringz Qwinfolk ifrån Lapland lärt att

känna en läkerot, som wäxer i Måsetufwor, med nogot mer än en qvarters lång stielk i wädret och en krantz öfwerste uppå, såsom en dillekrantz med små blåachtige blomster, hwars blad wid roten äro småkrusige, nästan af ett qwarters längd, Men längre up på stiälken äro bladen smärre, rundt omkring sielfwa Roten, widare än en Hattekull, hänger fult med smärre Rötter liksom Knippelståckar, och ehuru offta hon med all flit denna Roten efftersökt, har hon den aldrig mer kunnat finna, än en gång, och så länge hon hade den samma, botade hon dermed alla Siukdommar. Quæst. På hwad sätt hon med denna Roten Curerade Siukdommar? Resp. Hon gaf allenast den siuka nogot litet in af Roten, då den samme blef altid Frisk, så framt det icke war till döden lagt.

För Torssebetet.

Jesus gick sig wägen fram; thet stygga Torssebetet honom mötte. Hwart skall du gå, sade Jesus. — Jag skall gå och bryta : härvid nämnes menniskans namn : ben, äta hans kiött och dricka hans blod, nei, sade Jesus, jag möter och manar dig

uhr hans ben
och i sten,
utur hans hull
och i mull,
utur hans blod
och i flod,

i namn faders, Sons och then helge Andes.

Tössebo härads protokoll, 9 okt. 1735.

Signa vred för folk och få.

Jesus drog sig öfver ett leed,
Så illa han sin fåhlafoot wreed.
Då stijger han å,
Då Signade han dhet vredna blood,
I Jesus wällsignatta nampn.

Kåkinds härads protokoll, 1 juni 1709.

Signa malt.

Hwart skall du gå, sade Kors;
Hwart skall du gå, sade Christ;
Hwart skall du gå, sade Jungfru Maria.

Du skall gå till N. N. Ko;
neij skall du intet, sade Kors;
neij skall du intet, sade Christ;
neij skall du intet sade Jungfru Maria;
du skall omgå,
låta Hennes Ko sin hellbregda igen få,
innan dagen dagas i Heliga tre namn:
Faders, Sohns och helige Andz amen.

Ur protokollet vid Lugude härads hösteting, 23 okt. 1728.

För hästasjukdomar.

brukas dessa ord:

Thor for i tre land, som gull gylles, och glar wälles, som läses öfver hästen.

Lugude 1728.

För vred.

Samme man, som brukat ofvanstående läsning för tussbett (torssebetet), uppgaf följande läkemedel för vred: »först taga ett halmstrå med tre leder på att binda om benet, och sedan säja 3 gånger: uhr wred och i led, i Namn faders, sons och hel. andes».

I Sunnerbo härad ransakades 1746 med en kvinna, som, när någon blef vriden i knäet, »tagit tre halmstrån och lagt omkring waden samt dervid sagt thesse orden: S:te Pär och wår Herre de wandrade på en wäg, så bröts S:te Pärs häst, och wår Herre steg af sin häst och signade honom med strå». — Samma kvinna hade ock enligt ett vittne haft flere utlåtelser, nämligen

»ben emot ben, kiött emot kiött,
sena emot sena, af vred i led; och allt detta hade hon sagt i then hel. trefaldighetens namn».

J. NORDLANDER.

Fördomar hos Ålands befolkning

af F. v. K.

Ur Finlands Allm. Tidning 1866, nr 194. 198, 200, 206, 208; meddeladt af A. O. FREUDENTHAL. Författaren är troligen numera afl. prosten F. VON KNORRING.

Dessa äro af någon vikt att känna, dels emedan af dem till någon del den sedan århundraden förgångna hedniska guda-

läran, därifrån dessa hafva sin upprinnelse, inhämtas, d[illegible] emedan af dem rönes upplysningens höjd ock kristendom[illegible] kraft att utränga dem. Alla dessa den förgångna hedni[illegible] lärans kvarlefvor igenfinnas dels uppenbart, dels fördoldt [illegible] folken, lifligare hos de fåkunniga ock inbilska, ock gå un[illegible] de allmänna namnen af skrock, vantro, vidskepelse ock för[illegible] domar. De mesta af dem grundas i dessa tvänne hedn[illegible]ska trosläror, att skilda guddomligheter förekomma i alla dela[illegible] af naturen ock mänskliga förrättningar, ordnade under alt högre ock högre väsenden, samt att dessa äro delade i goda ock onda, dessa senare af fåkunnighet eller blygd hänförda utom människan, till någon undskyllan för hännes egen ondska. Dessa förekomma under de allmänna namnen: drake, buse, spöke, gast, älfvor, belar, vättar, samt enskildt efter stället, där de vistas: skogsråd, sjöråd eller näcken, tomtegubbe o. s. v. Bägge dessa slag äro hufvudsakligen ordnade efter lägre mänskliga förhållanden utan att syfta på själens välfärd. Likasom i Sverge, dock troligen mindre, kvarlefva fördomarne här, men undanträngas visserligen af en stigande upplysning i följd af en kraftigare kristendom. Andarnes tillvaro, som öfveralt befolkar naturen, fortlefver ännu i folkets öfvertygelse, dock finnes en mängd, som erkänna altsammans för villfarelse ock skrock. Vid hvarje större backe, där fordom afrättning skett eller själfspilling blifvit begrafven eller något dylikt inträffat, synes alltid något oroande väsende. Detta är en följd af värdsliga lagen, som ännu efter döden vill tillvälla sig domsrätt.

1. Fördomar med invärkan på människan.

När barn lindas, bör hufvudfaddern göra kors på bröstet, när det gäspar, på munnen, ock för öfrigt när det lägges i vaggan, till trefnad.

Barnet artar sig mycket efter bäragumman ock efter den, hvars namn det får.

Bäragumman skall gå lätt, så blir barnet kvikt, bära det högt, så blir det ej blygt, dansa mycket med det i barnsölet, så blir det husligt.

Skriker barn under dop, får det god sångröst.

Glömmer eller tappar bäragumman något under dopet, blir barnet glömskt.

Jungfrufaddrarna böra hemkomna läsa i bok, så blir barnet snält att läsa.

Barnet bör i kristningskläderna sofva hos modren.

Det första barnet begagnar, bör vara förr nyttjadt, så sliter det ej sedan mycket kläder.

Om goda barn föras bort, menar man dem sedan blifva otåliga ock onda.

Tvättvatten efter späda barn må på marken under bar himmel icke utslås, utan hällre under golf i hus, på det andarne icke må störa barnets trefnad ock skada modren.

Om barn får tidigt tänder, går eller talar, komma syskon snart efter, som drifva det ifrån vaggan ock modrens bröst.

Kommer någon utifrån, bör man icke tala med den, där späda barn äro, förrän man rört vid elden.

Röres tom vagga, blir barnet otåligt.

Om hafvande hustru inkommer, medan väftrådarne uppbindas, ock går ut, innan de äro nedlöste, eller när väfven är färdig, men ej nedtagen, eller hon själf uppbundit väftrådarne ock barnsnöd därvid påkommer, innan väf blifvit nedväfd, får barnet fallandesot; därföre bör vid dessa fall haken läggas på dörren ock i senare fall hon själf lösa väfven. Före kristningen stickes barnet genom väfstolen.

Bröllop må icke hållas måndag ock onsdag.

Om pigan spiller skurvatten på golfvet, får hon en supig man.

Regnar det i brudens krona, blifver hon rik.

För att utröna det nya årets lycka eller olycka ser man på nyet ock öppnar psalmboken på tre skilda ställen, då innehållet antyder, hvad hända skall.

Blir någon sömnig ute på marken, inbillar han sig söfvas af en orm, som vill krypa in i honom.

Blir någon af skogsrån förvillad, bör han vända in ock ut på tröjan eller mössan, så hittar han hem.

Man bör spotta, när man utslår vatten, lägger sig ute på marken, sätter sig att göra sitt tarf, lägger sig i säng eller sätter sig på en stol, för att ej besmittas, om någon besmittad där legat eller suttit.

Sätter man stål i vatten, förrän man lögar sig ock säger: »Näck, näck, nålatjuf, far din var en stålatjuf», har han ingen makt att röra.

Är pigan god mot katt ock hund, kan hon vänta vackert väder ock lycka på sin hedersdag.

Nyser någon, då något omtalas, besannas det, ehuru orimligt.

Fastlagstisdagen bör stugan sopas flera gånger ock soporna bäras till bys, på det om sommaren loppor ej må plåga kroppen; ej då gå barfotad efter kvällsvarden, att ej om sommaren stöta fötterna; sista matbiten bör vara smör ock bröd för att icke ro vilse nästa sommar; lägga rått granris på spiseln: ju tjockare rök desto bättre kornväxt.

Kliar högra ögat, betyder glädje, vänstra sorg, hakan någon gammal mans död.

Klämmer man foten mellan dörren, spörjes någon död.

Finnas röda löss i barns hufvud eller hunden gräfver djupare gropar i jorden, då spörjes någon död.

När flere än vanligt träffa tillsammans på kyrkoväg, kommer innan kort en död att bäras den vägen.

Ropar ufven »kohu», väntas kreaturs död, »urby» människors.

Bonden måste få sin pipa ock tobaksdosa, äfven en penning eller hvad han i lifstiden mest tykt om, med sig i likkistan för att hvila roligt.

I onda människors likkista bör läggas brännvin i flaska, tobak, en slant m. m.

Den som i lifstiden gjort orätt, får icke hvila i grafven, utan drifver orolig omkring. I Brustahagarne, i ett hörn af Saltvik, som skär in i Finström, vid vägen till Geta vistas en gubbe, som aldrig får ro. Tvist uppstod fordom om dessa hagar. Han uppgaf sig kunna svärja därpå, att den jord han stod på var hans, ock han svor ock vann. Men han hade hemifrån medtagit jord i sina skor. När resande komma till det stället, stanna hästarne, konstla eller löpa bort i skogen.

Om skator skratta, om katten fram i högsätet tvättar sig bakom öronen, slickar sig bakom, eller eldkol spraka fram långt på golfvet, kan främmande väntas till huset.

Likasom i Finnland ser man icke tillbaka på en väg, då någon kommer farandes. Denna sed torde hafva sin grund i 1 Mos. b. 19: 26: »ock Lots hustru såg tillbaka ock vardt en saltstod».

2) Fördomar med invärkan på mänskliga förrättningar.

Möter man, då man går till någon förrättning, såsom skjuta, fiska, en gammal kvinna, en lytt människa, en hund, katt, räf, hare, igelkott, ekorre, är olyckligt; däremot lyckligt att möta karlar, höra en korp, se en örn. Hälst må man förfoga sig i löndom. Så äro några träsk så beskaffade af näcken, att hvarken fisk eller fogel fås, om andra människor sett någon gå dit eller se någon där.

Man får icke tala, när ett fynd ur jorden skall uppgräfvas, ty då bär draken bort det.

Åt det brödet, som varit julafton på bordet, skall sädesmannen äta vid första sådd, så lyckas den väl.

Måndag må man icke flytta eller börja en resa.

Juldagen skyndar man sig ifrån kyrkan; den först hemkommer, blifver under året snällast ock får först inbärgadt. Ej må man den dagen besöka andra.

Fastlagstisdagsafton ju större sk— desto bättre lin; under åkandet bör man säga: »Långt lin åt våran mor, men loppor ock stoppor åt grannas mor».

Vid timrandet må icke timmermannen (cerambyx) ofredas, ty däraf kommer olycka, utan man bör lyssna om något pickande höres, hvilket sker af tomtegubben, som tycker om arbete ock hjälper till, så att alt går lyckligt. Men höres icke sådant, är tomtegubben vred ock det är icke lyckosamt.

I bakugn efter gräddning bör en träbit eller sticka kastas, så förstöres ugnen icke ock bröd skall icke saknas.

Då korf lägges i grytan ock kokar, får ingen tala, ej häller blåsa på elden, att korfven icke må spricka.

Ingen må äta det af brödspaden stötta, ty då blifver han stött eller skjuten af sin fiende.

Begär man bröd vid bordet ock har ännu kvar en brödbit, finnes någonstädes en hungrig vän; om man lemnar biten ock tager mera, nog kommer då någon hungrigare än jag.

Äter någon med två skedar, blir han icke mätt vid måltiden.

Läser någon under ätandet, glömmer han det lästa.

Tvänne böra icke dricka ur en kanna eller stop efter hvarandra, utan att locket tillslutes.

Densamme, som borttager kokad mat ifrån spisen, skall röra i elden därpå, att icke den onde får makt att skada maten.

3) Fördomar med invärkan på hälsans återställande ock på sjukdomen.

Alla sjukdomar hafva en tvåfaldig grund: antingen tillskrifvas de såsom en värkan af ett godt högre väsende eller af ett ondt. Till dessa senare höra alla de, som äro förenade med en större obehaglighet, såsom Älfkarlebysjukan, fallandesot, svårartade blånader. I vist hänseende finnes en skenbar sannolikhet, att sjukdomen vållats af ett lastbart lefverne. En klok förklarar, att han eller hon kommit för, det är råkat ut för en ond ande, och slutsatsen göres lätt: då hjälper hvarken läkare eller apotek. Emellertid emottages gärna råd ifrån alla lägre håll för nästan alla sjukdomar, ock de medel vantron infört äro icke få.

Den första eller ältfrossan botas genom att älta. En fårsax inlindas vid vecket af en dubbelt lagd lång halsduk. Denna föres omkring den sjuke under tyst upprepande »ältar du efter», då hvad ting som hälst tänkas, såsom ätbara varor, eller prestfruns vigningsring, bikaka, hästspik, ett trästycke, en ört m. m. Detta upprepas så länge, tils vid uppvecklingen saxen synes, i hvilket fall ältningen var efter det rätta. Det ältade förskaffas fast ifrån längre håll, det ätbara förtäres af den sjuke, det andra påhänges den sjuke. Medlet står i högt anseende

på vissa trakter ock begagnas äfven för andra sjukdomar. Stöpandet med bly i vatten, då i tysthet säges: »jag tager ifrån luften», »jag tager ifrån vattnet» m. m., har mångenstädes högt förtroende ock nyttjas för långvarig tärande sjukdom, svår hufvudvärk. Af det stöpta utgrundas sjukdomens beskaffenhet, därpå tagas bitar därifrån, hvilka tillsammans med hår, naglar, guld- eller silfverspån med flere andra ämnen, stundom äfven med ämnen tagna ifrån kyrkogården, som invecklas i små påsar, däraf en hänges på den sjuke, en kastas öfver husets tak ock en på en korsväg, med tillsägelse, att de onda andarne må vika[!]. Utan stöpandet begagnas äfven dessa påsar.

Ett annat sätt att stöpa: Först utforskas när ock hvar sjukdomen började. Bly smältes, vatten slås i en kopp, ock den sjukes hufvud täckes med något. Stöparen tager koppen i ena handen, stöpslefven i den andra; ifrån den slås i koppen det smälta blyet öfver den sjukes hufvud, under det stöparen tänker på det ställe, där sjukdomen tagit sin början. Det smälta blyet, som stelnat, visas åt de närvarande, ock för dem förklaras alla de vidunderliga formernas betydelse, såsom bevis på de onda andarnes närvarelse ock medvärkan till sjukdomen, därvid spetsarne äro tydliga sjukdomsbringande orsaker. Stöpningen med alla dessa förrättningarna upprepas trenne gånger. Därpå klippas naglarne, en test af håret, glödande eldkol tagas, detta senare fälles tre gånger emellan kroppen ock linnet i den därunder hållna koppen med vatten. Faller det i koppen, är säkert tecken till tillfrisknande. Naglarne, håret, kolet ock bitar af blyet lindas i lappar. Den sjuke, om möjligt, eller en annan går nu med detta bakom en knut eller på ett aflägset ställe, kastar med högra handen bort det öfver vänstra axeln, utan att se sig bakom, hvart det far, ock säger: »Tag nu ock lek med det där, ock låt den sjuke vara i fred».

Längtan, egentligen hemsjuka, botas med något taget ifrån den dyna, den bortflyttade legat uppå, samt en bit ifrån hemtröskeln, hvilka oförmärkt insys i den bortflyttade, längtandes kläder.

Ryggvärk botas därmed att någon oförmärkt slår ett duktigt slag på ryggen med en sopkvast eller med en käpp, med hvilken en orm ihjälslagits.

Bölder fördrifvas, om varet kastas i en ström, som flyter åt norr, eller strykas med en penning kastad på en korsväg. Den som hittar penningen, får bölden.

Fallandesot botas, om kläderna straxt uppbrännas af den, som första gången faller.

Tandvärk fördrifves, om tandköttet rifves till blödning med hästskosöm, igelkottstagg eller med en sticka af fruktbärande

träd, hvilken genast bör återställas på trädet ock ombindas. Något därpå taget af samma träd, ger tandvärk.

Maran förgår, om vid namn ropas eller stål lägges på den, som däraf rides.

Stammande hos barn botas, om under slaktandet mjälten slås mot munnen, just då det skall svara en tilltalande.

Mörkräddhet fördrifves, om den rädde biter i nyss slaktadt, darrande kött.

Matleda försvinner, om det bröd, som gifves åt hund, genast borttages ock ätes.

Hicka upphör genom förtretande, eller om man tre gånger dricker utur en kopp, ock för hvarje gång koppen upplyftes, man ser därunder.

I vrångstrupen fås genom andras missunnsamhet.

Blod efter åderlåtning må djupt nedgräfvas, att icke fördärf däraf må uppstå; äfvenså ej slå sjudhett vatten på marken, däraf andarne skaffa brännsår, kallade älfverblåst, på kroppen, eller det må ske, om man beder dem att akta sig ock skaffa sig undan.

Fördomarne sträcka sig äfven till makt åt människor att framkalla sjukdomar, såsom förnämligast kolera. Man frågar, om koleran redan är hitskickad; man föregifver, att den i brunnar inlägges, med käppar utslänges; man påstår, att på lasaretten sätta de koleran på en.

Äfven de vidunderligaste föreställningar äro gängse. Man uppgifver, att med en maskin flottet af välmående personer kan spinnas ur magen.

4) Fördomar med invärkan på boskapen.

Köpta kor, som längta hem, botas därmed, att de tre gånger ledas omkring en jordfast sten emot sol, drifvas baklänges in i fähuset, om mat medtages ifrån det bås, där kon stått, kastas en slant i båset, de kvistar, med hvilka hon drifvits, fästas i taket öfver båset, jord medtages, ock tre bållar mjöl gifvas åt kon, eller ett tagelstrå tages ifrån svansen, lindas omkring en sticka ock sättes under bordets fot.

Öfver fähusdörrar ock gluggar ristas kors ock hängas knifvar ock liestumpar för att hindra trollpackor att inkomma.

Olycka ock vantrefnad med boskap tillskrifvas onda människor ock deras ögon, enda medlet är att sälja dem till trefnad hos andra.

Berömmer eller falkar någon på annans kreatur, vantrifves det, därföre bör någon af husfolket säga: kyss det i gumpen.

Ökas ock vältrifvas får öfvermåttan, då är vantrefnaden ej fjärran.

För att på förhand bereda trefnad i bonings- ock fähus går en äldre man omkring dem ock gör många konster med flinta, lök m. m.

Kor, som hafva trumsjuka, hvilket kallas »komma för skott», botas, då tre gånger öfver dem skjutes.

Något större husdjur dör, då en större gädda än vanligt fångas; ty sjörådet, som försvarar gäddan, hämnas dess död.

Någon gång innästlar sig den onde, såsom i fähus, ock kastar då på förbigående människor smuts, klabbar, stenar, som förunderligt röra sig.

5) Fördomar med invärkan på djur i allmänhet.

Varg får icke kallas varg, utan ulf, tasse, grå, eller han grå, ock räf bäkfot (sic), Mickel eller »han som i skogen går», så skada de icke.

För att bortskrämma vargarne går man första maj om afton ut, bullrar med hvarjehanda såsom spjäll, skriker, skjuter.

Hundvalpar blifva onda ock arga, om dem gifvas getingsbon, björnramar, vargkött, tuppblod.

Om hundar äta människoblod, uppäta de sig själfva.

I en svart katt eller hund kan djäfvulen ingå, hvilket ses af deras besynnerliga rörelser.

Slår man efter en orm utan att träffa, vakar han i sju år efter människan för att hämnas.

Man tror ännu på spådomar ock utransakandet af förborgade ting, såsom att finna tjufvar ock stulet gods.

Äfven här såsom i Finnland föregifves, att vid kyrkornas första bebyggande jättarne nedrifvit det bygda om nätterna. Förmodligen hafva hedningarne förargat sig öfver de kristna kyrkorna ock om nätterna gjort de kristna förfång.

Följande vidunderliga berättelser, hvilka omtalade såsom sanna tilldragelser, må här slutligen anföras:

En åländing ifrån Daglösa by af Saltviks socken hörde en gång tvänne karlar på en gata i Stockholm samtala. Den ene sade: »Jag har varit bortrest, hvad har du gjort för meriter?» Den andre svarade: »Jag har på Åland upptagit hampa». Hemkommen fann han af en väderhvirfvel all hampa på landet upprykt.

En karl kastade sin knif uti en invid honom uppstigande väderhvirfvel. Därpå stadd på sjön med fiske, drefs han af storm till västra Norrland. Inkommen i en stuga framsattes mat ock knif. Mannen igenkände sin knif. Hustrun frågar honom: »Känner du igen den?» ock visar honom ärret efter hugget ock varnar honom att aldrig göra så mera.

Mycket trollsmör, det är vattenaktiga såpfladdror, syntes på stubbar. En gubbe gaf råd att med kvastar af 9 olika löf basa bort dem, men däribland voro af törne, genast visade sig en gumma till deras förskräckelse ock försvann snart.

Vaggvisa från Orsa,

upptecknad af folkskolläraren E. ERIKSSON från Maggås by; omskrifven med landsmålsalfabetets tecken af docenten ADOLF NOREEN. Förut har denna visa varit trykt, men mycket inexakt, uti DYBECKS *Runa* för 1844, s. 109.

tus̱aluḻa baṉɐma,	Tussalulla barnen,
gre̱t'n si̱t upo i̱aṉɐma.	Gröten sitter uppå järnen[1].
o̱ɐṟt sku o̱e flo̱ga?	Hvart skola vi flyga?
o̱es̱t evɐr sko̱ga.	Väst öfver skogar.
da̱r gɐlo gɐ̱kar,	Där gala gökar,
da̱r o̱eḵsa lɐ̱kar,	Där växa lökar,
da̱r si̱ŋga sulor,	Där sjunga svalor,
da̱r i̱r ‿ a bra̱ ta o̱oro	Där är det bra till [att] vara
a smokri̱pɐma i̱en lɐŋgan sumorda̱g.	åt (= för) småbarnen en lång sommardag.

Folkvisor från Värmland,

upptecknade åren 1874—76 af ADOLF NOREEN.

1. Fanteguten.

Från Nedre Fryksdalen, Östra Emterviks socken.

Ehuru min uppteckning af denna visa lider af ett par luckor, som jag förgäfves sökt få fylda, har jag dock ansett den värd att publiceras, enär den enligt SVEND GRUNDTVIG (HAZELIUS, *Ur de nord. folkens lif,* I, s. 158 ff.) är »en gammal visa ock en mycket sällsynt visa», af hvilken hittils endast trenne uppteckningar äro kända, nämligen fru VIGSTRÖMS

[1]) hvarå grytan hänger.

svenska (under titeln »Torpardrängen» hos Haz. a. st., s. 138 f.) samt tvänne danska. Den värmländska versionen afviker på flere ställen från den nyss nämda från Skåne.

1. Ock riddaren ock jungfrun de möttes på en bro.
Sjung hej hopp, sjung fanteli ock lallande lej!
Då stod där en fantegut ock lyddes däruppå.
Sjung hej hopp, sjung fanteli ock lallande lej!

2. Ock riddaren han rider, ock fanteguten sprang;
men fanteguten kom väl litet fortare fram.

3. Ock fanteguten klappa' på dörren med raggevantar två,
då låste det i dörren, så det i salen sjöng.

4. Ock jungfrun hon drager fram en förgyllande stol;
så drager hon af fanteguten strumpor ock skor.

5. Ock jungfrun hastigt upp i sidensängen sprang,
ock fanteguten efter, ock till väggen han slang.

6. Ock när de hade sofvit en timme eller två,
så skulle fanteguten ut ock slaska ock gå.

7. »Det är väl ej så brådt för en riddare att gå
— — — — — — — — — — — — —».

8. »Jag är väl ingen riddare, fast jungfrun tycker så;
jag är den samme fanteguten, som jag var igår».

9. »Ock är du samme fanteguten, som du var igår,
så skall du aldrig slippa med lifvet härifrå».

10. Ock fanteguten hastigt ut genom fönstret sprang.
Två blanka silfverknifvar efter honom de slang.

11. »Ock har du min mödom, så har jag dina skor.
— — — — — — — — — — — — —.

12. Min fader han reser så ofta uti byn.
Sjung hej hopp, sjung fanteli ock lallande lej!
Han köper mig en mödom, som är spellrande ny.
Sjung hej hopp, sjung fanteli ock lallande lej!»

2.

Från Öfre Fryksdalen, Östmarks socken.

En, som det tyckes, mycket förstörd version af samma gamla märkliga visa meddelas hos Djurklou, *Ur Nerikes folkspr. o. folklif* s. 99 ff.

under titeln »Konungen och guldsmedens dotter». I stället för dennas barocka omkväde »En dansker major har Er vunnit» har Djurklou förmodat ett ursprungligt omkväde af samma utseende, som nu värkligen föreligger uti min upptecknin g.

1. Konungen hörde ock spörde under ö, under Gulland,
om gullsme'ns doter hon vore mö.
För de danske möjer ock de äro vunnen.

2. »Ock jammän är hon mö, ock jammän är hon så,
men ingen bondeman vill hon ha.»

3. Ock konungen rider till gullsme'ns gård,
ock gullsme'n själf ute för honom mände stå.

4. »Du vare välkommen, danska konung, till mej!
Nu hafver jag bryggat ock blandat åt dej.»

5. »Jag passar inte på hvarken mjöd eller vin,
men du skall låta mig få se doteren din.»

6. »Min doter hon är ju alt helt ung,
hon sofver hvar natt på sin moders arm.»

7. »Jag vånner hon var icke mer än tre år,
så skall du låta mig din doter få sjå [= se].»

8. Ock gullsme'n han sveper sitt hufve i skinn,
sen gångar han sej till sin kära doter in.

9. »Här sitter du, min doter, så fager ock så fin.
I dag skall du skänka för konungen vin.»

10. Liten Kerstin hon drager på mantelen blå,
ock gullet låg där för hvar endaste trå'.

11. Liten Kerstin hon drager på mantelen rö,
ock gullet låg där för hvar endaste söm.

12. Liten Kerstin hon var icke bältebarn,
hon kasta' kring sig femton vippor gullband.

13. Liten Kerstin hon gångar till konungen in
— — — — — — — — — — — — —

14. Ock konungen klappar på hyende blå:
»Kom hit, liten Kerstin, ock hvila uppå!»

15. »Ock inte är jag trött, ock inte är jag mo,
men en liten hvila, den är fäll så go.»

16. Ock konungen tager hänne uppå sitt knä.
— — — — — — — — — —

17. »Krist gifve du vore af bättre släkt!
Ja visselig skulle du blifva min äkt.»

18. »Min släkt den är fäll så god som hon kan,
men jag är så god kvinna som det du är man.»

19. Ock konungen tager hänne uti sin famn.
Han skänkte hänne krona ock drottningens namn.
För de danske möjer ock de äro vunnen.

3.

Från Öfre Fryksdalen, Östmarks socken.

En föga mer än hälften så lång ock icke obetydligt afvikande uppteckning af samma visa finnes hos GEIJER ock AFZELIUS (Bergströms ock Höijers upplaga I, 332 ff.); jfr ock de besläktade visorna hos ARWIDSSON I, 188 ff., GAfz. I, 258 ff. Min uppteckning bekräftar BERGSTRÖMS förmodan (GAfz. II, 281), att visan är sammansatt af två skilda visor; detta så mycket mer som jag hört en ock samma person sjunga i vers 1, 10, 17, 33 om »herr Peder», men i vers 16 om »herr Malkom».

1. Herr Peder han rider till rosandelund.
Där möter han sin morbror i samma en stund.

2. »Du vare välkommen, min systerson, till mej!
Ock har du nu lust byta hästar, så säj!

3. Men din är den snöhvite ock min den appelgrå.
Vi skifta om guldsadel ock lägga silfver på.

4. Ock inte fattas hästsko, ock inte fattas söm.
Du vattnar ej din fåle, förr än du kommer till Lindesbärgsbro ström».

5. Ock när som han kom till Lindesbärgsbro,
hvar borgare i Lindesbärg de ute för'en stog.

6. Ock när som han kommer till konungens gård,
själfva Lindesbärgs konung han ute för'en står.

7. »Du vare välkommen, skön riddare, till mig!
Men hvar har du bekommit din sköna appelgrå?»

8. »Jag hafver den ej stulit, jag hafver den ej köpt,
jag hafver den så ärligt af min morbroder bytt.»

9. »Men om du nu hade de lifvena fem,
så nog skall du mista dem alla för den.»

10. Ock konungen ropar öfver hela sin gård:
»Ni tager herr Peder ock sätter i tornet det blå!»

11. »Men viste min jungfru, jag i galgen skulle dö,
vist klädde hon min galge med skarlakanet rö'.

12. Ock vore det någon, som budet bure fram,
ja den vill' jag gifva både städer ock land.»

13. Det var en liten sjöman, som lydde däruppå:
»Ock jammän ska jungfrun de budena få.»

14. Ock sjöman han sätter sig i en liten båt,
ock fem ock femti mil hade han till jungfruns gård.

15. När jungfrun fick den sjöman se,
hon vart både rö' ock blek därve'.

16. »Ock jungfrun hon bör icke blekna för mej,
jag hafver de bud från herr Peder till dej:

17. Herr Peder han sitter i Lindesbärgs blå torn
— — — — — — — — — — —.»

18. »Ock inte sitter han i Lindesbärgs blå torn,
han red härifrån i går på den sköna appelgrå.»

19. Ock jungfrun hon gångar till skräddareby,
då låter hon utskära de riddarkläder ny.

20. Ock jungfrun hon tager en skräddaresax
ock klipper sitt hår uti riddarelock.

21. Ock jungfrun hon gångar åt stallet hän,
hon skådar de fålar både fyra ock fem.

22. Hon skådar de fålar både bruna ock blå,
men den bäste den lägger hon guldsadel uppå.

23. Ock jungfrun hon rider till Lindesbärgs gård,
ock själfva Lindesbärgs konung han ute för'a står.

24. »Du vare välkommen, skön riddare, till mej
här hafver jag bryggadt ock blandadt åt dej.»

25. »Jag passar ej på hvarken mjöd eller vin,
men du skall låta mej få se den rika fången din.»

26. »Det fångtorn det ligger så långt utaf led,
så ingen skön riddare kan komma därte.»

27. Ock jungfrun hon faller på sina bara knä:
»Jag bjuder för min fästman först gull ock sedan fä.»

28. »Ej får du din fästman för gull eller fä,
Om inte jag får gården, som står i rosenlund.»

29. »Ock ej så får du gården, som står i rosandelund.
Den hafver jag trolofvat min käre fästeman.

30. Ock får jag ej min fästeman för gull ock för fä,
så vill jag plundra staden ock blåa tornet mä.»

31. »Ock ska du plundra staden ock blåa tornet mä,
hvar hafver du de ryttare, i striden ska stå?»

32. Ock konungen ut igenom fönstret såg:
fem hundra tusen jungfrur för honom månde stå.

33. Ock konungen han ropar öfver hela sin gård:
»Tager ut herr Peder! Låt honom sin fästemö få!»

34. »Ja, det skall du hafva till spott ock till skam,
hvar jag har gått i landet, där har elden gått fram.»

4.

Från Öfre Älfdalen, Dalby socken.

Denna visa är mycket spridd i sydliga Skandinavien. Från Skåne finnes en uppteckning af fru VIGSTRÖM (hos HAZELIUS, *Ur de nord. folkens lif,* I, s. 136 f.), ock SVEND GRUNDTVIG omnämner (hos Haz. a. st. s. 158) sex olika (ännu otrykta) uppteckningar från Danmark. Hans förmodan, att den har vida större utbredning, styrkes icke blott af min här meddelade uppteckning från nordligaste Värmland, utan intygas ock af den hos DYBECK (*Runa* 1845, s. 18 ff.) meddelade versionen från södra Dalsland. [Senare erfar jag genom godhetsfult lemnad upplysning af bibliotekarien R. BERGSTRÖM, att denna visa ofta blifvit trykt; jfr *Fiälkromen,* Saml. 6, nr 9 (1855)].

1. Förste friaren är kommen, mor lelle Hanna! :|:
Hur många penningar har han, min doter Julia? :|:

2. Jo, tjuge på tjuge, m. l. H.! :|:
Vis'n vägen ock lät'n gå, m. d. J.! :|:

3. Andre friaren är kommen, m. l. H.! :|:
Hur många penningar har han, m. d. J.? :|:

4. Jo, hundra på hundra, m. l. H.! :|:
Vis'n vägen ock lät'n gå, m. d. J.! :|:

5. Tredje friaren är kommen, m. l. H.! :|:
Hur många penningar har han, m. d. J.? :|:

6. Jo, tusen på tusen, m. l. H.! :|:
Lät opp dörra ock be'n stig' in, m. d. J.! :|:

7. Hvad ska friaren ha till mat, m. l. H.? :|:
Jo, stek på ett fat, m. d. J.! :|:

8. Hvar ska friaren sitta, m. l. H.? :|:
På en stol, vid ditt bol, m. d. J.! :|:

9. Hvar ska friaren ligga, m. l. H.? :|:
På din arm, vid din barm, m. d. J.! :|:

5.

Från Nedre Fryksdalen, Östra Emterviks socken.

Af nyare prägel. Enligt meddelande af bibl. BERGSTRÖM är visan trykt i Sthm 1854 under titel *En Ny Wisa: Älskarens Tankar;* sedan flere gånger omtrykt, separat i 3 upplagor.

1. När solen tänder sina strålar,
med ömhet tänker jag på dig.
När månens aftonglans sig målar,
då är min tanke blott hos dig.

2. Du är den första, som jag älskade;
du var den första, jag tillbad.
För din skull är mitt hjärta fängsladt,
din bild uti mitt bröst jag bär.

3. Jag kan ej skiljas från din sida,
mitt hjärta svarar endast nej.
I all smärta kan jag bida,
men öfverge dig kan jag ej.

4. Om mamma skulle mig förneka
att bli ett äkta par med dig,
vår kärlek kan hon icke neka,
om hon förnekar mig din hand.

5. Nu reser jag till fjärran stränder.
Adjö, farväl min lilla vän!
Ock räck mig ej den falska handen,
den trogna har jag gifvit dej.

6. Nu lifvet mig ej mer behagar,
ock det för mig en plåga är.
Då vill jag sluta mina dagar.
O, Gud! Det är hvad jag begär.

6.

Då denna liksom följande folkvisa torde vara bland de i Sverge allmännast bekanta, äro de båda följande upptecknigarna från Nedre Fryksdalen, Östra Emterviks socken, kanske icke utan sitt intresse. Enligt meddelande af bibl. BERGSTRÖM är den första förut trykt, t. ex. i *Fem nya och wackra Kärleks-Wisor*, Norrköping 1838.

1. Om dagen vid mitt arbete är du uti mitt sinn;
om natten, när jag sofver, är du uti min dröm.
Om morgon, när jag vaknar, hvem saknar jag väl då?
Jag saknar lilla vännen, som är långt, långt härifrå.

2. Din rosenröda kind ock din sockersöta mun,
de hafva lagt på mig en börda så tung.
Den bördan får jag bära ock draga för dig,
så länge som bloddroppen varar varm uti mig.

3. Du talar så väl, men du tänker inte så,
ock när jag vänder ryggen till, så ler du däråt.
Ett sådant falskt hjärta får aldrig se Gud,
så mycket har jag läst i mitt åttonde bud.

7.

1. I min ungdom det gladde mig att sjunga,
fastän sorgen till hjärtat mig går,
för de blomstrande unga förkunna,
hur de nöjsamma dagar förgå.

2. Aldrig komma de nöjsamma dagar,
som i nöjen förflutit för mig.
Nu med oro en vän jag skall sakna
ock med ängslan framlefva min tid.

3. När som jag uppå hemorten tänker,
där föräldrar ock syskon jag har.
Jag var ursinnig mot deras vilja,
reste bort ock dem olydig var.

4. Detta får jag med tiden erfara,
att för andra en tjänare jag är.
Jag gick ut till att värden försöka,
hännes falskhet jag nu känna lär.

5. Nu är den blomstrande tiden förfluten
liksom vatten i forsande ström.
Mina år ock mina ungdomsdagar
hafva flytt som en tanke i en dröm.

6. Ingen är det som mig känner,
ty för alla en främling jag är.
Mina ungdomsbekanta ock vänner
äro borta, de äro ej här.

Visan om sjöfrugan.

Upptecknad i Breviks sn, Kåkinds här., Vgötl. Två andra varianter från Vgötl. äro förut trykta hos GEIJER-AFZELIUS nr 77 ock i Vesterg. fornminnesförenings tidskrift H. 1, s. 77 (äfven från Kåkind).

1. Ock hertigen han gångar till sin fader in:
— Blåser alt kalt väder ifrån sjön —
»Men hade inte jag en syster så båld?»
— Blåser alt kalt väder ifrån sjön.

2. »Jo vist hade du en syster så båld,
men hänne hafver sjöfrugan tagit i våld.»

3. »Ja, hafver hänne sjöfrugan tagit i våld,
så skall hon vara här innan i morgon klockan tolf.»

4. Ock hertigen han gångar sig åt fålastallen in,
han skådar de fålar där rundan omkring.

5. Han skådade den hvita, han skådade den grå,
den apelgrå den lade han guldsadelen på.

6. Sen rider han sig till sjöfrugans gård,
ock ute för honom själf sjöfrugan står.

7. Han hälsade på hänne, han hälsade som så:
»En fagrare tärna väl aldrig jag såg.»

8. »Jag är väl inte vacker, fast Eder tyckes så;
men jag har en tärna, som är vackrare ändå».

9. »Ock Eder vill jag gifva min fåla den grå,
om I låten den tärnan här för mig utgå.»

10. »Behållen I själf Eder fåla den grå.
Min tärna den kan I väl få se ändå.»

11. Ock sjöfrugan gångar sig till tärnan så:
»I dag skall du in för hertigen gå.»

12. »Ock hur skall jag kunna inför hertigen gå,
som inte har sett solen på femton år?»

13. Hon tog uppå hänne en silkesömmad särk,
af femton jungfruhänder det finaste värk.

14. Hon tog uppå hänne en klädning så grann,
med guld ock med silfver i hvarendaste rand.

15. Hon satte på hänne en guldkrona röd:
»Ock den skall du få ärfva alt efter min död.»

16. Hon satte en guldkanna på hännes hand:
»Ock den skall du sätta på hertigens hand.»

17. Ock tärnan hon in för dörren sam.
Han viste inte annat än den röda sol upprann.

18. »Ja, inte tar jag guldkannan utaf Er hand,
förrän I har sagt Er fars ock moders namn.»

19. »Min fader var en konung, min moder en drottning,
ock de voro hemma alt uti Österland.»

20. »Ock var Er far en konung, Er moder en drottning,
ock voro de hemma alt uti Österland,
då äro vi syskon uti herrans Jesu namn.»

21. Ock hertigen gångar sig till sjöfrugan in:
»Men kunde inte tärnan få följa med mig hem?»

22. »Jo vist kan tärnan få följa med Er hem;
men hon skall vara här innan i morgon klockan fem.

23. Hertigen satte tärnan på fålen den grå,
sen rider han sig till konungens gård.

24. Hon väntade i dagar, hon väntade i två,
men aldrig någon tärna så hördes där å.

25. Hon väntade i dagar, hon väntade i tre,
men aldrig någon tärna så hördes där te.

26. Hon väntade i dagar, hon väntade i sju,
— Blåser alt kalt väder ifrån sjön —
hon sitter där döder ock väntar ännu.
— Blåser alt kalt väder ifrån sjön.

K. A. ÖSTERGREN.

Larsa Anders i Storegården berättar sin lefnadshistoria.

Teckning af folklifvet i Barne härad i Västergötland från förra hälften af detta århundrade.

Tungspets-*r* i öfrigt, men skorrande (ʌ) i början af ord samt mellan två vokaler, där rspr. tecknar dubbelt **r**; tjokt *l* samt *r*- ock *l*-supradentaler som vanligt i medelsvenska mål. Öppet **a** ock öppet **u** förekomma i målet ofta som långa (*ą*, *ų*), hvilket med den grofva beteckningen ej kunnat särskilt utmärkas. **o** = *ø*. Best. fem. på -*a*. Talet långsamt ock släpande. — Vid korr. har stud. K. V. WADMAN biträdt.

Min far va, sum du kanſe hurt non gågg, Stor-Annersa Lars i Storegårn — han va ändå ågane[1] um en fjalig i Storegårn å en åttig i Lellegårn å en sättepart[2] i Skattegårn, å så hadde 'n ett ubruk[3], sum ludde unner Hökagårn. Du kanſe non gågg hule talas um Vresen — dä va han dä, han va födder i Vresefjäll kan tägka. Mor mi hette Anne-Majja å va Anners Annerses doter i Skattegårn, dä va ändå mä hänne, sum far fekk åttigen å sätteparten. Motro far min hoom tjände mågga. Han hadde vort fjaligsman å näeman[4] å harasdomare å akſonsforrättare å möke aent. Ett stort arr hadde 'n på vänstra tjinnbent, å dä va market ätter ett knivogg, sum an fekk en gågg, nor an va fjaligsman å va mä länsman ute i

---

[1]) ägare [till. [2]) sjättepart. [3]) utbruk. [4]) nämdeman.

bögda på utmätnig. Dä jekk hett te på dän tia kan tägka hälst for dän sum hadde not krunejara[5]. Dän sum va fjalig man, han fekk nøkk tjänna, va kålt jarn smaka, å dä mer ä en gågg; en sånn motrø han fekk inte vara buskablug han inte.

Jak föddes e tørstasnatt, dä va ändå Krestehemmelsfarsnat å Majja ve Let[6] va jølemør. Se sånnadariga äksamnerata bar mørsker veste iggen utäv på dän tia, å tjäkt[7] jekk dä la än ätter va mør mi talt um for mäk; for Majja hø va ſluger så dän sum tjöpte hänne for dummer, han ga ut sia pägga inte. Hø køkte på alla bröllupp, å hø va ſolva huserea alla størkalaser, å på barsula va hø ſolskreven kan tägka, ätter hø va jølemør.

Jaha, så nor jak, sum sakt va, ble födder, läre Majja, ätter va folk pratar, hägt på mäk en gammel furadaler, sum far hadde borat hol i; å se dä ä daffor pägga allri har truet[8] mäk i mia daa, å tur å lökka allti fult i alt va jak tat mä fore.

Se ſuker har jak allri vort unner hela mett liv unnatakanes en gågg, nor jak lå i tåna[9], å dän gåggen hadde jak la struket ot, um inte Majja ve Let å Gunnesa[10] vort så ſlägda, di va. Se saka va dän, att jak hadde fått torsken i munn å ſerva[11] i dän are delen åv kroppen å mågga ara krämper lite varstäss. Sprala å skrek jøle jak varre än en bortbutige. Så kåm Majja å Gunnesa in te vårat, å di va tjariger sum veste bå va for ſuke ja hadde å hure di sulle bøta 'n. Majja pela mäk i munn mä tre ſlaks gräs, sum va plåkkata på tjöregårn e ſartørstasnatt, å Gunnesa knut um halsen på mäk e lita snø, hø tvinnat ihøp en juleda, å senna vira di in mäk i fara[12] bökser, å så kasta di tre ellkol anſurs[13] tre gågger over vagga, å så lae di en kniv i vann äen på vagga; å senna ble jak tjäkker änna te.

Noke gaelt har jak Guſſelov häller allri råkat utfor, så via jak inte räkknar dä sum hände mäk, nor di bar mä te kressniga. Dä va på dä vist, att Annerses Anners på Åsen å kvenna hases, dändariga knubbeta Jøhanne-Majja du vet, va bunna te faddra. Nor di kåm te vårat, så sulle di kan tägka ätter vanliheta ha lite i säk, sum jumma i kroppen. Män då fekk di såmme

[5]) kronogöra, ärende för styrelsen. [6]) Ledet. [7]) käkt, duktigt. [8]) trutit. [9]) linda. [10]) Gunnars hustru. [11]) engelska sjukan. [12]) fars. [13]) motsols.

rinnanevaer[14], så di ble änna lite konstia. Darra-Majja å Majja ve Let, sum va mä te vårat dän dan, kasta la noka ellkol ätter fadderstassen, nor dän ga säk å te prästen, män rasane jekk dä likavol. For vasken Anners älle Johanne-Majja va rektit redia i skatebot, for di tolte inte rektit ve dä starka brännevint, sum far dän gåggen hadde bränt ögkommes for barsult.

— Va vell fader Anners å mor Johanne-Majja? fråkte prästen, nor Anners å tjariga has kåmme in te 'n.

— Å, vi sulle la ha kressnat en hele[15], sa Anners.

— Var ar i barnt då? sa prästen å titta på dom. Män hure han titta, kunne 'n rakt inte få sun på noken barnogge, så unnerlitt dä låter.

Å va dä 'nte jästigen, att di 'nte kunne hetta oggen, fast di leta allihop, bå prästen å Anners å Johanne-Majja, for dän hadde di tapat. Män sum lökka va, så hadde då e torparetjarig, sum hette Majja-Brita, hettat kröppligen å kåm mä 'n å va 'nte lite unnersam, va han hadde kåmmet ifrå.

Då va dä mäk, Majja-Brita hadde hettat, forstår du; män kressnater ble jak lell.

Dätta har di talt um, forstås. Män dä forsta, jak ſol mins, va en gågg, nor far jole tjörejälp. Då va jak la sådariga en trellfura år. Jak sat i knät på murmor, for mor å däkera hadde teräkkelit te å jara mä å je gubba mat å brännevin. Dä va ändå noka Ruabo[16] å noka Halvåsebo å di hadde jälpt far å tjöra hem temmer ifrå Ekedalsskogen, for se far sulle bögga nur[17] laggål kan täpka. Jae, så nor tjörekara hade äet ifrå säk, så sulle di, sum brukelit va, börja mä supiga. Mäna di då sup å drakk halver, dro di krokfigger, å jak mins grant, hure Anners i Enekroken sputta på figgra å svor på, att iggen i hela Rua jäll sulle kunna rätta upp has krokete låggeman, å hure Vägga i Ruabarga[18] ändå rätta upp en, å dä sum ett inte, fast han, Vägga-låggen, hadde fått i säk ettpalltre halver. Senna spelte di kort, salla hubäkken, knakka å knektepass å tolva, å var å en satte ut en battige[19] i stöten. Summa våga la säk änna så hökt sum te en tvåstuver, män di va inte mågga lell.

[14]) rinnande varor (brännvin). [15]) gosse. [16]) Rydaboar. [17]) ny. [18]) Rydabärgen. [19]) $^1/_4$ skilling banko = $1^1/_2$ styfver.

Så mins jak, nor far i vala jøle ſlottekalas. E ſlott jøle far rektit størkalas å hadde bett ihøp emella förti å fämti ſlottekara å en tjuge älle trätti rakeser[20]; å nära halvaent agkare brännevin struk mä då på en enda da. Brännevint va alt på ett sätt bra, for dä satte liv å rörelse i kroppen på ſlottekara. Män rektit bra va dä inte lell, for nor di ble supna, så tøke di bara toppera på gräst å latte støre fläkka stå på. Nor di hadde ſlaet ifrå säk å äet å supet døktit, börja kara ta livtak å kravetak. Jak mins en drägg, sum far hadde dän tia, sum inte va klöker[21]. Iggen i hela ſlottelaget kunne ta 'n. Kvennfolka di røga säk mä å seta på unnerstøl, å jumma riggen å tøkketdariga. Lägger fram på kvällen ble dä dans å rølit å.

Så larde ja mäk å läsa for en gammel knekt, å så läste jak for prästen, å så, va dä le, så ble jak slutelina så pass gammel, så jak, sum mägga andra fore mäk, kunne å sulle jefta mäk. Jaha, dä va dän tia dä. Så ſekka jak Spøle, klåkkarn våran, å höra sä for te Annersa Olas i Krunegårn. Män dä va dä dummaste, ja jørt i all mi ti, for Olas tös va e näbba. Hø va så näbbir kan tägka, så hø svara Spøeln, dä hø 'nte velle ha en sånn dumstut sum Larsa hele i Støregårn. Se dä va så, att hø läste for prästen samma år, sum jak läste for 'n, å hø va en illfulige te å kunna sia stökke døktit. Dø jör dä samma, tägte jak; nøkk dän sure får a mäk e tjari, tägte jak.

Så ſekka ja klåkkarn te Gustaves tös i Neregårn i Tjeum. Jae, han jekk dit å fekk dä beſe, att jak å han figge kåmma dit å jara upp. Å jak å Spøeln kualla i väg en sondasättend.

— Nu får la vi oss ett kalas, sum står i mantal, sa ja hoom, nor vi gått ett stökke. Dä va la alt dumt lell, att 'nte spände Brunte älle Pålle for vaggen å åkte, sa jak.

— Åh, kalast blir la så måtelit; for Gustav ä, um ja tjänner 'n rätt, en skams snålige, sa Spøeln.

— Män pägga dä har han, dä vet jak, sa ja.

— Pägga har 'n, sa Spøeln.

Så kåmme vi dit. Gustav han va i stallen å fora hästa. Se båa dräggera va gågna vann ot sett holl kan tägka.

---

[20]) kvinnor som räfsade. [21]) dålig, klen. [22]) Kedum.

— Här kåmmer a mä en hele, sum vell tala mä di Anna-Stina, sa Spœeln.

— Såe? Han får la tala noket ve mäk forst, sa Gustav.

— Va sulle dä hannla um? fråkte jak.

— Johœ — se, dä ä så, så tösa får inte noken gål å inte noka pägga, fälle jak blir så gammel, så ja behöver säta mäk på unnatak, sa Gustav. Se ätter han va så gorriker, va han stinner kan tägka.

— Dä va alt dän sure lell, sa jak.

— Jaha — änte dä ä dän sure hälle dän söte, så får dä fe, sum jak vell å jar, sa Gustav.

— I kunna la jägka ihœp et, mente Spœeln.

— Dä bler igga jägkiger å, sa Gustav a lae in en dœktir mullbägk, å så jekk en in i stuva å ba mäk å Spœeln jara fulje.

Jae, vi kamme in, a Anna-Stina satte fram smör å œst å fläsk å tjött å alla flaks gusskover[23], å brännevin å alt dä sum gott va. Jak a Spœeln fekk oss vann sin sup å Gustav, å senna sa han te mäk: Vi båa, jak å du Anners, kunna gå in i siekammern lite grännane - - se han va fuller å faen kan tägka.

— Far a bara tösa, sa du nœkk få se på en hele, sum kan spela mä däk, tägte jak. Nor a senna jekk ijonom dora å sulle ga in i kammern — Gustav han va alt inkåmmen — så titta ja mä tebaka, a då jœle Anna-Stina ett bligkane mä öja ot mäk. Haha, tägte jak, ja får passa mäk for gubbadruln. Jae, vi spraka å spraka, jak a Gustav, män dä han sakt, dä stœ han ve. Ja tägte alt jett hela friiga på båten; män dä va 'nte gott dä häller lell, for Gustav hadde ett halt mantal å mägga tusen i bögda, å så va tösa enda barnt. Jaha, jak lova, att ja sulle tägka på saka. Så jekk vi å satte oss te bœls å fekk oss lite te lifs. Nor vi senna äet å drukket, tägte jak, att jak å Anna-Stina sulle ga in i kammern; män lögn ble dä lell -- se Gustav va alt en illfulige te å vara vaksammer um tösa si.

Så bar dä åv på hemvägen, å Gustav a Anna-Stina jœle fulje. Spœeln a gubben jekk fore. a jak å tösa jekk ätter. Spœeln a Gustav prata um säeprisera, å jak å tösa vi talte um, huru vi sulle kunna lura gubben.

[23]) Guds gåfvor.

— Dä ä nu summern å gott vär, sa ho, å då legger a i tjöket, sa ho, for dar ä svaliare, sa ho. Nu sa du altiblann gå hem te mäk, män sent på kvälla, nor gubben lakt säk, forstår du. Senna sa vi nokk ställa 't te dä bästa, sa ho. Jak lova na jara sum ho sae, å så feldes vi ot dän gåggen.

Nor senna jak å Spoeln va blenna ensammla, börja han prata um bönemannalöna.

— Jak har nu så möe sprugget for däk, Anners, så jak låggesenna har fortjänt mi bönemannalön, forta å hoser, å dä di sum doktia ä ändå.

— Män I har ju fått en fullåtta kanner brännevin? sa jak.

— Brännevin! Dä ä bara litte te läska strupen mä, sånt-dariga sum jer en gor munnerea, nor en ä ute på friarefal, sa 'n.

— Nåc, hoser kan I la få nu, män forta, vet la I, sa Anna-Stina su ot Er, så ja får la prata mä hänne um dän saka, sa jak, å så ble 'n nöjder dän gåggen.

Jaha, jak jekk, sum avtalt va, noka gågger te Anna-Stina. Män snart fekk ja veta not aent — se saka va dän, att ho tok emot flere. Ja sae ot a dä, män ho sae, att dä bara va lögn, dä folk prata. Lägge dro dä 'nte um lell, inna jak fol fekk se, att dä va flere, sum plöjde i mett jale. En kväll, jak kåm å pakka så vakkert på fönstert — se dä jole jak allti, nor jak kom — fekk ja 'nte not svar.

— Ä du hemma, Anna-Stina? fråkte ja, så töst ja kunne, å lae munn änna inte ruta, for ho sulle höra 't.

— Ja dä kan du lita på, sa noken breve mäk, å i dä samma blägte en kniv mettefor öja på mäk.

— Jasså, loktar dä struk? sa jak å sulle ta framfor mäk. Män så fekk ja se en hel hop hela, sum krupe fram bakum en sten, å då forsto jak, dä va bäst te å pallra säk i väg, å dä fortare än vanlit. Goa ben har a allti hatt, å nu behövdes di mer än vol, for hällist hadde jak bleet finhakkater sum korvamat.

Så va dän fröjda flut. Dä allravarsta va, att jak hule Anna-Stina grina ot mäk, nor a tok te bena. Senna fekk jak höra, att Gustav inte va hemma dän kvällen, å att dä va daffore tösa tole vara ute å så mågga jäkla framme ve hases hus.

Jaha, dä va alt dän sure lell! Sa jak, sum sa arva en fjalig å en åttig å en sättepart gål å kanfe en tjuge hälle

trätti tusen, kanſe förti hälle fämti darte i kontanta pägga, inte få mäk e kvenna, sum ä noket vart mä! sa jak for mäk ſol, å så prata jak mä far um et.

— Bru däk inte um dä du, lat du mäk ſöta um dän saka! sa far min, å så latte jak et vara.

Se nu va dä sum så, att Stin-Anners[20] i Mulnaregåln va dän ende boen i Huriga sokken, sum kunne segas ha så pass gål å så möket pägga, att dä va noket å tala um. Lika möka jol hadde han sum far å darte fillfäm gånger så mågga pägga i bögda, å så hadde 'n bara en hele å e tös, kan tägka. Heeln sulle ha gåln, dä va ſolskrevet, å tösa sulle få pägga å bli rikt bortjefter, dä va bå Annerses å Stinas, tjariga hases, tagke.

Så en gågg hadde Anners å far träffat varara på Naums martna — di butte ändå hästa dän gåggen — å så kåmme di overens, att Majja-Greta, Annerses tös, å jak sulle jefta oss ihopa.

Jaha, så e ti ätter senna jak ſlutat mä friiga te Gustava tös i Neregåln, kåm Stin-Anners åkane te vårat — han va ändå buen å far kan tägka.

— Ä du Larsa hele? fråkte 'n mäk å glodde på mäk.

— Ja, dä ſlor in dä, sa jak å rätta på mäk, for jak sulle se hörker[21] ut.

— Då ä du änna en doktir solinge[22]! sa 'n. Du kan tro, jak har e doktir tösaſlunta åkkså, sa 'n.

— Å jästigen! sa jak å rätta på mäk ändå mer.

— Jaha, jak tökker änna, att I bägge sulle passa ihopa; for pägga har jak å pägga har far din, å tjokktjäkata ä I bägge, så I har änna tökke å varara, sa 'n.

— Såe? sa jak, å så ledde jak in hästen i stallen.

Så jekk vi in, jak å Anners. Far tok fram stopaflaska å di store sölvertumlara, å sen supe bägge gubba, så di änna ble lite i snusen. Senna jekk di ot fuest[23] for te å se på tjönna[24]. å ot stallen for å se på hästa, å ot vaggſult for å se på tjörereskapen — jak va mä forstås. Så nor Anners sett så möket han velle, fundera han e stunn.

---

[20]) Stinas man, Anders. När en ungkarl gifter sig med en enka, får han vanligen i dagligt tal bära äfven hännes namn. [21]) duktig, rask. [22]) styf ock duktig karl. [23]) fähuset. [24]) korna.

— Jak trør, åv dä jak nu har sett, att heeln din å tösa mi rektit passa for varara, sa Anners å ga bå mäk å far vann sin døktine mullbägk i e stør näveräſſa, han hadde.

— Dä sulle jak trø mä, sa far. Män sa di ha varara, så sa du, foruta pägga å aent, je heeln dändarige foeln, du har åkt hit ätter, sa far — se dändarige foeln va ett grant kritter kan tägka.

— Nähä se dä, dä blir då 'nte å, sa Anners.

— Hure faen i hälsigen du vell; män så sa dä ſe, så via du vell, att heeln min sa bli din måg, sa far.

— Nähä, så ta mäk ſuttan meljøner, um dä ſer, for dä ä min bäste travare, sa Anners.

— Hure du vell då, män noket for noket, sa far. Se far så gott på Anners, att an jarna velle ha jeft bort tösa si.

— Kunna I inte jägka ihøp et på noket aent vis? sa jak.

— Tij, snorhele, for dä rör inte däk! sa far, å så ba 'n Anners fulja säk in i stuva, männa di taltes ve — for se fekk Anners bara påblött, så ga 'n nøkk mä säk, tägte fargubben.

Jae — di supe rätt døktit, män hur dä va, så språkas di ve.

— Nåe, va ä dett sista øl? fråkte far, nor di tömt noka tumlara.

— Jøhø, dä sa jak sega på en gägg: fämti tusen daler å bröllupp å uppbäddater sägg, två tjönn å en sö[25] å en väre, sa Anners.

— Å så foeln, sa far å ſlø näven i bølt, så tumlara hoppa.

— Iggen fole, sa Anners å tøk säk en mullbägk.

— Då blir dä häller iggen kåmmars åv, sa far.

— Ja, vi kunna la tägka på saka, sa Anners å ble rädder, att far sulle ätra säk.

— Hure du vell, män jak står ve dä jak har sakt, sa far.

— Du ä stinner du, sa Anners å knut näven for näsa på far.

— Dä kan du je däk faen på! sa far; å Anners hadde så nara fått säk en torkare[26] for munn. Å hadde inte jak å mør ſelt dum ot, inna dä jekk for lågt, så hadde la di jørt kål på varara. Män så fekk vi løgnat dum, gubbastolla. Senna lae di säk å sova på saka. Far, dä forstås, sat på støln å sov, å Anners kasta säk på soffa. Så frampå ättendan så vakkna di, å då så va di lite mäjarliare møt varara åkkså.

[25]) tacka. [26]) slag.

— Nåe, hure sa vi jara mä foeln å barna? fråkte far.

— Hure du vell, män foeln har jak svårt te å ſeljas ve, sa Anners.

— Då kan du la tjöpa en sånn å ſägka heeln på brölluppsdan, sa far.

— Dä går jak in på, sa Anners; å sà va dä uppjørt.

Nu sa en trø, att gubba tøk säk noka rektina tröstara, noka sum tjändes änna ner i størtära kan tägka. Män så häll mør på å ställa te ørea.

— Sa inte tösa se vånn Anners noken gågg, inna I jara upp? sa mør.

— Angår däk inte, tjarig! sa far.

— Jø då jar dä, sa mør.

— I hälvete häller! sa far å ble arjer.

— Dä blir sum vi båa gubba har sakt; å inte ett øl mer um dä! sa Anners.

— Män um inte tösa vell ha vånn hele? sa mør.

— Då har jak en døktir eketjäpp, sum kan lara e tösaſlunta te å vella dä, sum far hänna vell, sa Anners, å så va dä ſlut mä dä.

Jaha, nu va dä då uppjørt, att jak sulle jefta mäk mä Stin-Annersa Majja-Greta i Huriga. For ett gammelt bruk skull va Spøeln ändå tvøggen te å fara dit forst å fråga, um jak fekk lov te å kåmma. Jae, han før dit, å jak fekk jakareøl på eviaste fläkken. Nor jak senna kåm dit, sat Majja-Greta på en stol å titta unner løgg — hø sum jak unnra, hure dä sulle smälla ihøp, kan tägka. En fulige te å se på va hø, dä kan iggen aent sega. Män så hadde hø fämti tusen, å dä ä la bätter lell, än e bleker näsa.

— Seta nu inte å bläggа på varara, utan prata ve varara, ätter I ändå sa ha varara, sa Stina, svärmøra sulle bli.

— Ha varara? sa tösa å velle sprigga ut.

— Ja vest hundan sa I ha varara! sa Anners.

— Män — män, um inte jak vell? sa tösa å börja lipa.

— Vem vell du ha, å vem tägker du ta? sa Stina.

— Jønasa Jøhannes i..., sa tösa.

— Jønasa! Var ä min støre tjäpp, Stina? Jønasa hele! — näe — hit mä tjäppen! sa Anners å knut näven.

Så ble tösastakkarn rädd å ga mä säk.

— Å, torka korpeglogga på däk! sa Anners te na.

— Å lipa inte, nor du ser lökka fluga i halsen på däk! sa Stina.

— Du å mor di får la fulja mä mäk hem å skoda hemsera[27], sa jak.

Jae, så fulde bå ho å Stina mä mäk hem. Å nor di senna kåm hem å fekk se fara[12] store laggåla, så ble Majja-Greta nogerlunna nöjder. Å unnerlitt va la 'nte dä lell, um en sa tala dä sum rätt ä, for storre laehus, än far hadde, dä hadde iggen bonne i sokkna.

Så ble dä lusnig å lusekalas, å då fekk Spoeln si bönemannalön. Sorta, han fekk åv Majja-Greta, va hallinner[28] å stekkater mä rött ikrigg halsen å hännera. — Allri i vala har jak sett e sånn fagtilir forta forr! sa Spoeln. Å hosera va 'nte sämmer. — Så har I åkkså fått å jara mä folk sum heter duva[29]! sa bå jak å Stina.

Så äntelina sulle dä bli bröllupp. Svärfarn sulle bli, brände fäm å futti kanner brännevin å flakta e ko å fäm söer[25] å så dän storste galten. Å han mol å sekta e tönna vete å två tönner rug, å laga så igget sulle fattas. Å far min brände ett par agkare brännevin han mä, for dä sulle bli sporul[30] kan tägka, å dä sulle la vort skam hällis[31].

Jaha, så ble vi jefta, jak å Majja-Greta, å fekk på tjuge år tre hela å fu töser. Å Guss välsignelse har allri truet[32] oss i alla våra daa.

N. L. HALLENDER.

---

[27]) »skåda hemsederna»: innan bröllopet sker, reser den blifvande bruden till sin brudgums hem, för att se dennes »hemseder» eller snarare för att se, om denne äger ett stort ock vårdadt bo. [28]) af halflinne. [29]) duga. [30]) sporr-öl. Manspersonerna af bröllopsgästerna samlades först i brudgummens hem, hvarefter de, då de där druckit, begåfvo sig ridande till bröllopshuset, brudens hem. Till ock med presten, klockaren ock spelmännen voro med på ett sporröl. [31]) eljest. [32]) trutit.

Folksägner från Levenetrakten

i Västergötland.

Om uttalet m. m. se upplysningarne vid föregående stycke s. lxv.

Ringklockan.

På botten av dändarige lelle bäkken, sum renner nerafore Levene harregål, legger dä e riggeklåkka, sum mo trø inte ä så gør[1] te å få upp, um en sa tala dä sum rätt ä. Mä dändariga klåkka ä dä så, att igga annra mäensker än ett par tveliga, sum ä födda ſartørstasnatta, kunna få upp a, å inte di häller, um di inte kunna skaffa säk ett par enlett[2] svarta stuta, sum åkkså sa vara födda e ſartørstasnatt — å dä ä la inte gott lell te å få rea på noka sånna. Å senna um ett par tveliga äntelia sulle kunna skaffa säk ett par sånna stuta, så ä dä la inte nøkk mä da häller inte. For didarige mäenskera få unner arbet vasken tala hälle skratta, um di åkkså sulle få se allri så möket gaelt å befägt.

En gagg for lägge senna[3] — dä va ändä lågt inna Norén, ja lågt inna Føgelkvest va prøst i Levene — bødde dar imälla Håkentorpa gäſivaregål å Peara[4] ve Let, straks ve Rökkeråsa brø, en gubbe å e tjarig, sum hadde två hela[5], sum va födda på ſartørstasnatta. Å imälla Alsåsen å Smetofta bødde dä en torpare, sum hadde ett par stuta, sum duvde[6] bå te farjen å te föſſla[7]. Jaha, så lånte didarige hela has stuta, å så lånte di en stør jarntjättige utå mulnarn[8] i Tjust, å så pallra di säk i väg.

Jae, så, nor di va kåmna dit, ſlø di tjättigen um kläkka a spände stuta for tjättigen.

Män då börja dä svåra, kan täpka.

Forst kåm dar fram humler å bi å jetiga, støre svarmera, å di rakkara stakk hela på näsa, så bløn skvala. Dä fråga di inte ätter. Så kåm dar fram støra draka å lågga ørma, faselina[9] varja å støra björna, å didarige jäkla fräste å vrola, så dä ga eko i Baljerebarja[10]. Dä fråkte di häller inte ätter.

[1]) god. [2]) enfärgadt. [3]) sedan. [4]) Pers [vid Ledet. [5]) gossar. [6]) dugde. [7]) födseln. [8]) mjölnaren. [9]) fasliga. [10]) Baljeredsbärgen.

Så änna sum di nara på hadde fått upp klåkka, så kåm d[illegible] höna draane mä ett stort hölass å blakʃla[11] mä vigga å rop[illegible]

— Ot Litjöpig jak, ot Litjöpig jak, å dä på tie röa menu[illegible]

— Du jar[12] la så i hälsefu häller! sa dän ene heeln — mä ens så spragg tjättigen å, å klåkka for te baka te bott[illegible] så dä kligga i vattent ätter a.

Näcken.

Näkken ä en fulige, sum en allri rektit kan forstå säk på, antigen han ä e mäenska hälle noket aent. Han ä jur iblann å mäenska iblann.

Straks ve Levene harregål, unner dändariga broa, sum ä over harregålsbäkken, alldeles breve dar klåkka legger, hule[1] di forr, hälst mette på natta, sånna umänskelia granna kligkane på en fejol, så igga mäenska i hela via vala sullat hurt maken te 't. Summa unnra så å summa unnra så, män iggen kunne forstå, antigen dä va näkken hälle noken aen, sum spela. Äntelia en gågg kåm dä då fram, va dä va.

Se dä va så, så e tjarig ble så forfaʃelia ʃuker, så ho trodde, ho sulle dö, å ho ʃekka bu ätter prästen. Ho velle ha nattvarden, inna ho kasta ʃea. Jae, prosten i Levene va gammel å skröpelir å kunne inte gå te tjariga; män han hadde en ajunt, å dänne han ga säk i väg te gummekräket. Klåkka va tolv på natta, nor an jekk over broa, sum näkken holde[2] te unner. — Va ä dä? Nu sa en få höra på dän sure — jak tror, dä spelar pålske i vattent! mente 'n, å så titta 'n säk ikrigg. Så fekk en se en liten gubbe, sum sat ve brokart å kligka på en fejol.

— Kan du inte spela noket aent — salmer, hälle noket ur Sions sågger? fråkte ajunten.

— Å jo, sa gubben.

— Lat mä höra på dä då! sa ajunten.

— Dä går an, sa gubben, å så börja 'n på en aen ton. å så ʃogde 'n, mä dä samma han spela. Dä va um Frälsarns uppstånnelse, hans liane å dö, han ʃogde å spela, å um nötta en stakkare ʃol[3] kan ha utå dä ve sin uppstånnelse.

[11]) flaxade. [12]) gör.

[1]) hörde. [2]) höll. [3]) själf.

— Ä dä du, sum di kallar näkken? fråkte ajunten.

— Jae, dä ä la dä, gunås! sa gubben.

— Va tjänar dä då te, att du ʃøgger um Frälsarns uppstånnelse å di döes uppstånnelse? sa ajunten.

— Dä ä høgnelit te å ʃøgga um et, sa gubben.

— Høgnelit? Inte har du noka nötta åv Frälsarn, for du sa ju ändå te hälvete på utterste dan, sa ajunten.

— Ajiannamäk! sa gubben, å så ʃlø 'n fejølen mot brokart, så dän flug i tusen bita. Senna titta 'n så rörane sorjelit på prästen, så prästen änna va farlir[4] te å gråta, å senna hoppa 'n ner i vattent å forsvann.

Å prästen han jekk te tjariga — dä va i Baljere hø bødde — å laga, så hø fekk si tröst, å senna jekk en te baka te prästegåln. Lessen va 'n, nor an kåm hem te dän gamle prøsten, for se han grubbla over um an hadde sakt rätt te näkken, kan täga.

— Va funderar du på? fråkte prøsten.

— På noka øl, sum ja sae te näkken, svarte ajunten.

— Te näkken? Du ä la inte gaeln, lell! sa prøsten.

Så fekk ajunten tala um for sin huspunne[5], hure an hadde sakt te näkkastakkarn.

— Dä va illa sakt dä, sa prøsten.

— Trø dä? sa ajunten, å så rev han säk i hovvet å uʃla säk å va så gruvelia lessen.

— Dä ä la inte så falit häller, sa prøsten; dä kan folle jälpas.

— Jøggu, ä 'kke dä svårt nøkk, sa ajunten. Va sa jak jara å hure sa jak bara mäk ot?

— Jøhø, du sa mä ens gå te 'n å sega te 'n, att han bå har nötta utå Frälsarn å får stå upp på utterste dan, änna sum mäenskera jara, sa prøsten.

— Dä ä bäst jak jar sum I seger, far! sa ajunten, å så jekk en te baka te brøa å sae te näkken, dä prøsten lart en[6].

Mä ens så börja dä å blaska i vattent, å gubben kåm upp å plåkka ihop fejølebita å spela å ʃagg så grant, så tåra trella nerfor tjinnera på ajunten.

[illegible] färdig. [5]) husbonde. [6]) lärt honom.

Jakob i Tjust.

Um dä va dän näkken, sum spela for ajunten hälle dä va noken aen, ä la inte gott å sega lell; män i Levenebäkken å i Tjuståna, imälla Porte å Rökkerås, fans dä forr i vala en näkk, sum kunne lara folk å spela fejol å lara dum spela en pålske, sum jekk i fjortan repriser — motro dä va en pålske sum inte vem sum hälst kan spela inte. Dän sum spelar dän fjortene reprisen, han kan få bå folk å kritter te å dansa. Bara en satte säk tre torstasnätter å ra ve åa, så kåm näkken dän treje natta, å då kunne en få lara säk.

En gågg — dä va ändå inte lägger senna, än att didarige gamle knekta, gamle Sten å gamle Löv, gott mendes et — va dä lek[1] i Stora Attorp, å Jakup i Tjust, sum lart säk spela av näkken, va speleman på leken, å bå Rulansdräggera å oggdommen ifrå Ruabun[2] va samlata te gamle Lövs, sum hadde fläpt te lekestuva. Jaha, di dansa hela natta å hadde så rolit, di kunne önska säk. Män så på moran, så hadde la Jakup supet lite for möket, for an börja spela dän fjortene reprisen, å senna ble dä ett dansane, kan tägka, sum inte lokta mögel inte. Varenda hele[3] å varenda däka[4] på hele leken börja dansa, å grutera å pannera i spisen, å fata å tallreka på kalehölla[5], å bola å stola, å säggera å altihop börja dansa. E tjarig, sum hadde lugget krumpen i trättan år å allri vort ur sägga, flog upp å börja dansa, så hårflättera fläggde ikrigg a, å hönera i hönestia unner bägken dansa, sum di vort galna. Inte kunne Jakup fluta speliga, å inte kunne dansara fluta å dansa. En kan tägka, att dar ble ett lipane å ett skrikane, sum va rufelit, å vår Harre vete la, hure dä gått te flut mä hele bunten — di hadde la dansat ijol säk — um inte gålbon[6] hadde vakknat å jort flut på spektakelt. Se boen sulle gå te stallen for te å fora hästa, å så fekk en höra, hure dä sto te i gålstuva[7]. Så sprägg en in te Jakup å skar av alla fira sträggera på fejolen, å så stanna dansen. Sten-Andrias va mä å kan tala um, att dä va rektit illa dän gåggen.

---

[1]) dansnöje. [2]) Rydabyn. [3]) gosse. [4]) flicka. [5]) kärlhyllan. [6]) grannen. [7]) grannstugan.

Jaha, dändarige Jakup han va inte dummer han. En gågg — dä va ändå nor Kal-Joan va kogg — så va allihopa fejolespelara i hela Svarjet i hop i Litjöpig. Se dä va så, så koggen hadde faert dit, for te å få höra, vem sum va dän doktinaste utå allihopa, å lovat tusen daler te dän, sum kunne spela allavarst. Jae, dar va kåmna en fillfämhunnra stökken åv di allavarste i hela koggariket, stora å granna harra allihopa.

— Jak går la te Litjöpig, jak mä — hadde Jakup sakt te tjariga si, å så hadde 'n gått dit, han mä. Te fejol hadde 'n bara ett bräe, sum an hadde spänt fira hästetagel på.

Jaha, så käm koggen å alla storgubba frå Ståkkolm å drottniga å prinsa å hele bunten, å så sulle spelemännera dra te mä dän varste valsen, sum fans i hela vala. Forst spela dän ene å så spela dän are, dän ene varrer än dän are, å Jakup sto ve dora å luddes. Alla skratta ot en, summa nup en[8] å summa pötte 'n[9], å folve koggen kunne inte holla säk, utan han mä jole narr åv en. Jae, så hadde di spelat allihopa. bara Jakup va ijänn.

— Sa du fram nu, gubbe? sa koggen.

— Tjör i vinn, sa Blumster! svarte Jakup.

— Tjör te då, a dä utå folve den sure! sa koggen.

— Häjj viff! sa Jakup, å så dro 'n te, så hemmel å jol kunnat fröjdat säk ot et. Dä va ett spel, sum iggen i hela Eropia hadde hurt maken te, dä ä då så säkert, sum att alla däker vella jefta säk. Forst spela 'n så umänskelia sorjelit, så drottniga grät, sum um di hadde piskat a mä eneris. Å senna spela 'n så fröjdefult, så koggen skratta, så akfletännera såss på 'n, ja så gläjjefult, så storgubba måtte knäppa ihop bägge hännera å klämma säk på magen, for att inte dän sulle sprekka — dä va ett aent spel dä!

— Du va mäk en jädan te å spela! sa koggen.

— Sulle tro dä! sa Jakup, a så dro 'n te mä näkkens pälske, å så ble dä en dans, sum en sa tro inte va täpelir[10].

Koggen dansa, så råkkefurta fläpde ikripg en, a allihopa Litjöpigsharra dansa, så togga fläpde i halsen på dum.

— Nu sa i få betalt, for dä I va hökkfalia[11] å jole narr å mäk å min fejol, täpte 'n for säk fol, å så dro 'n te

[8]) nöpo honom. [9]) knuffade honom. [10]) dålig. [11]) högfärdiga.

mä [illegible] svennen [illegible] av en. Så kåm en te dän fjo[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] n mä speliga.

— Na ä jak inte många daler val[11], sa koggen, å så to[illegible]k en fram [illegible] [illegible] [illegible] daler, sum an ga Jakup, f[illegible] dä han va så [illegible] [illegible] te å spela.

N. L. HALLENDER.

Hvad han Erik Ersson bortaf Smedsbyn i Neder-Lu[illegible] sade uppå gästabudet hans Olle ock hännes Brita.

[illegible] [illegible] [illegible] ersättningsljud som va[illegible] [illegible] Mirk [illegible] [illegible] [illegible] (: **hån** _so han som). här [illegible] [illegible] genom [illegible] = [illegible] som [illegible] ett ljud mellan **a** ock **ä**. [illegible] — [illegible] [illegible] nasal ock **n** försvinner (: *b*[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], *hą̈da* handen, *h*[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] vid uppfattnin[illegible] [illegible] [illegible] **a e** [illegible] **ö** i vissa fall eller allt[illegible] [illegible] **å** [illegible] **y öy** [illegible] **öy a e** [illegible] **åy ä**: vidare att sv[illegible] **j** i [illegible] **dj** [illegible] j kommer in mellan **k, g** ock **a, a, ä, å, o**: [illegible] **fri** [illegible] **viri** [illegible] [illegible] (jfr *so* som).

[illegible] hina isi[2] Leul, so [illegible] [illegible] säg fram vä möyn[illegible] [illegible] [illegible]. Så jär ä vä mäg [illegible] [illegible] viri uppstäld[5]. [illegible] riggen — en ta [illegible] [illegible] [illegible] täl a bitåla [illegible] [illegible] anna råod än [illegible] [illegible] å stjiikk du isi [illegible] [illegible] Å na maur fa nä[illegible] [illegible] [illegible] vä bräde[11]. vä [illegible] [illegible] å vä hä kjan våra — [illegible] [illegible] någan våra tåom å [illegible] [illegible] gävväire a teur säg[16].

[illegible] [illegible] rådlös. [6]) an[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (till att [illegible] [illegible] [12]) blod[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [15]) varda. [16]) [illegible] sig [illegible]

at ä ant blöy ältfål mitje djiup sned[17], so ståondo åom vöyntörn höynder framgägka[18], såo skål do fål håva nägen stöyver at[19] isi loma, da do blöy fäla fåra häim — fål rääsk poiko jära do baa tu.

Mäkt i[20], nåo skull jö kjåånn ſölv fåra upp isa marka[21] å tåga äin poiken vä mäg å lämmen an häim; män vä skål jö tääg j dill ſlöyt mäg neu mäir, nä jö håll a våra gjåmal å taarv wöyl?

Åom jö fa leva dill träi viku firi våföldägen, såo blöy jö siu å fämtiti ar. Å isi håkken[22] böyno hav jö viri baosätt ält seidan jö var upa tiugönd are; å da flitte jö höyt fra Päiſoi[23] bårta Kneusgåln, våſſ jö järbanfödd. Jö fål möyn däil hav åldri viri vöydfiren[24] a mäg, euta mäiste töyden huli mäg häim kräigko heusa å fägte[25] vä dill stjet[26] åom djåola. Hä sag ant såo häft[27] eut vä häimane, da jö tieeft ä a hån Oist-i-gal-färn[28], filstreuken[29], lätäse dina! Hä reude[30] ant so jö skull fa rakköl å daalk eitt väigan äll fa siitt näväsen kunun ati meurn å håla eiln undi gröyta. Naäi, äi anne djäråmåol lag ivi mäg, dillörs jö had fåiji[31] stäineuran bårta akern, selibøskön[32] å äintröyse fra aindja å vätne bårta bloitmöyrön; fål vill deu håva mäten at fålk å klötter[33] bårta djåola, såo fa deu keut[34] vä arbäite nått å däg, ba vöyntern å somarn.

Fiir ar seidan ända löute[35] jö bröyt vä breuke möytt dill våra häim, å hull upa dill djära äi räis dill Raan[36] å Kjölis vä markneslässa at Leulbårjaran. Män — hä händel[37] åom hä, at äin tukken stjeuss dina gär jö åldri in pa mäir, deu ma bjiud mäg vå deu vill. Jao, jö had vist ant firi häll, had ant patråon Barjstram, so järäin kjar, deu vaag löyt upa å so da järbårta[38] däi vilsten dill håva a djära vä a tiepmännran isi Leulstädo — ja, had ant Barjstramen, säg jö, viri gåod fål dill ivitåla mäg! Hä var upa häkken vöyse, at hån kjom

[17]) snö. [18]) framkomsten. [19]) åter, till baka. [20]) eg. makt i (det gör det samma). [21]) skogen. [22]) den här. [23]) Persö, från Knutsgården. [24]) vidfaren. [25]) arbetat. [26]) sköta [om jorden. [27]) duktigt. [28]) Öst-i-gårds-farn gubben i Östgården. [29]) fyllstryken. [lataset där. [30]) syntes [ej som jag skulle få fara ock skoja efter vägarne eller få sitta hos hustrun vid spisen. [31]) fått [stenören. [32]) sälgbuskarne [ock enriset från ängarne ock vattnet från myrarne. [33]) kreatur. [34]) löpa. [35]) måste [jag bryta med min vana. [36]) Råne [ock Kalix. [37]) »det handlar [om det» (stående talesätt). [38]) af [de bäste.

snippendes[39] in dill mäg nägen mani[40] firi marknen skull blöy å säd: Gu däg, Äirik Äirsa! säd 'n; huri lev deu? — Täk, jaåω, bra; än ſölven da? säd jö. — Deu, sω jär äin påωlöytälen å räpp kjar å äig kwiikk å stäärk hästω, skål jöölp mäg å tieer'n pär vöruläss dill Kjölis, säd 'n — å hån var såω uppeit[41] mäg å äinvöys. Män jö ſwara 'n: Nai, hä vål[42] åsönt a, hä be ant höfs; nåω ha väig åωfiri[43] än, harr Barjstram, säd jö. — Ꞩa, mäint 'n, vå söynda[44], deu skål fål ant näik mäg däi tiänſta! säd 'n; jö tiitj[45], säd 'n — ant fål deu järfåti å säken[46] penigjan — at deu ända kjan bihöv röör upa däg äi greut å kåωks eit, huri väla järskåpa eutafål Leulra[47], deu, äin gäägk å! tiktes[48] 'n. Å da börje 'n å stjäämt å låω å säd: Vå deu ant ha söytt, skål deu fa söy, å vå deu ant ha hårt, skål deu fa hoir — träω, deu ant fa dωi[49] såω dåωm, sω deu järträsse 'n[50]. Å nä 'n da tåω dill a bäis[51] å lωva, at 'n skull djiva mäg äi tåånn a kårn, träi stjäl[52] a mil å tu påωnd a kjaffe i fåωrlöyna fål hukken[53] häst, såω kåωnd jö ant pleut[54] måωt laindjer, euta jö vart da såω mjiuk, såω jö gä 'n hända upa, at jö skull fåra dill stän eit fåωra dän töyn[55], sω säkt va.

Därväi såω dråω 'n a. Å jö söyndes håva djåωrt äin gåωd händel. Söy hä var undi halara[56], da spännmaln hull säg såω döyr. Män deu skål ant råωsa dägen, firi såωla ha rånne ne! Nä eutsätte töyn vart, såω tieerd jö häima biti pa måωrjan å hiint fram dill Leul läωkt ina stässbåωan had hivi up öga: dω sωva å vräkja sω djiura pa dägen, män åωm kweln djära dω säg ant bratt ωm a gä asta liigg. Jö dill a buult å ſtäämp, ålt vå jö vااrkt, dill jö fikk dω dill häva säg upp å öppen påωrtan. Seidan djikk ä sω äin hurr dill lääss skröyndön å kaark[57] fäst säkren. Eitat vart jö inbudi dill driikk äin kläim[58]. Å da jö såω had hivi inöy mäg äin kläim äll tu å fåiji fåωrseln skröyve, å kjämpan[59] had äiti upp hωitäppen, jö ſnöld[60] at dω, såω var jö fäla a kwist a bårti städω.

39) farandes. 40) månad. 41) efter. 42) det varder [als intet af, det behöfs inte. 43) nog ha vi ofaret. 44) hvad synden! (lindrig ed). 45) tycker. 46) saknar. 47) Lule rå, Lule gräns. 48) tykte [han. 49) får dö. 50) skämtade han. 51) bedjas, be. 52) fjärdingar [(af) mjöl ock två skålpund (af) kaffe. 53) hvarje. 54) pruta. 55) tiden. 56) missväxtåren. 57) binda [fast sakerna. 58) kaffe med brännvin. 59) kamparne. 60) kastade.

Män djust såω jö had kumi ne upa Nåωtvöyka[61] — jö tieerd öysväigen at Kjålvhaſen[62] — såω snätte[63] tieuka bårta fömbelstägka. Å tunωrn[64]! täägkt jö, neu järäfälat — fär åldri asta! — hä gär ålldöles upa tåωk fål däg! säd jö vä mäg ſölv. Söy, hä järläyksåω· äin gjåmal spadåωm, at miist deu skållre undi föörst firndäiln, da deu skål fåra nägerst[65], såω järäklåωkest dill a snåω åωm. Män huri hä var, såω band jö fäst tieuka ater, å greunde ant vöydare upa häile afärn, å åll täigj djikk bra, änna dillörs hästan had drωiji säg fram uppfål brättbäkkan[66] isi höytra söyda Degörbarje[67], da karksnöyre, sω hull fäst äitt säikstikjänſfät, jö had upa eitre lässe, spränt a, å fätheilvite kjävle a[68] vä äin wöynane fart, fätbända ſmäld a å vålivigen brännvöynſdråωpa bårti fäte å isat sneden[69]. Jaåω, da ståω jö där, å vå skull jö tåga mäg dill ane än tieer äitt stiittj fram nåωreut dill nämste böy, fäst hä harme mäg greule, ta fåωra[70] säkken skull blöy lättane. Jö knåωre[71] pa äi greut å stäne närω hån Päll isi Åpar-gåln, i manigja[72] dill väänt upa Barjstramen, å håωv in hästan isi ståll hånſ Päll.

Jö had ant väl kumi inω steugudörn, såω hårdes fra ståll äitt åωharranſ väsend å åωljind. Jö stjönde mäg heudsteup eut isat hästan — å da skull deu håva söytt upa euselhäita! Swårt marra möy lag i kull upa flåωrω[73] vä ane bäkbäine aſläiji å blåωn ſpeute bårta äitt ſtåωrt bålasar[74]: hånſ Päll vrenſtjen[75] had ſliti säg leus — hån ſω, väiten i, upa dän töyden var åωgj å ålldöles gjaln — å hån had djivi nar[76] äitt såω ſwårt å dräpane ſläg, at jö löute sträks tåga ned an. Hä var åldri lωint fräast dill låga an, had å finndåωktårn breuke åll spakåωnſten[77] söyn.

Bårjaran kjωm neu inſväggjänes, å hä dråω ant laandj åωm, inasω Barjstramen had fåiji räida upa huriläis hä ståω dill. Han ſω järäin stiill å gåωdäkta harr å sω aldri viri nägen klaar[78], tiikt ſöynd vä mäg å bidjåωrd[79] äindjar äirsättnigj fål brännvöyne, sω rännisi Degörbarjbäkkω; hälſt sω hån viist,

[61]) Notviken (en vik af Lulefjärden). [62]) Kalfhalsen (ett smalt näs). [63]) hoppade [bjällran från. [64]) Lindrig svordom. [65]) någonstädes. [66]) de branta backarne. [67]) Degerbäiget (i Rutviks by). [68]) kaflade (rullade) af. [69]) snön. [70]) foran [så skulle bli lättare. [71]) sträfvade. [72]) i afsikt. [73]) golfvet. [74]) öppet sår. [75]) hingsten. [76]) hänne (dat.). [77]) spåkonsterna. [78]) **klåare**, präjare. [79]) begärde.

säd 'n, at åωlöykja ant had våωrti djäinω[80] häms å åωvörn a möy söyd. Näger Åltörsånnkjarω[81] patåω säg tieer fåωrön, å jö var fäijen[82] dill fa snåω åωm häim.

Upptecknadt 1882.

E. O. NORDLINDER.

Polskor.

De första tvänne polskorna har jag upptecknat såsom min far i lifstiden gnolade dem för mig. Han var infödd Färilabo ock sade sig många gånger ha »stigit polska» efter dem. Polskan nr 3 har jag upptecknat såsom en bondspelman i Sköns socken spelat den vid ett bröllop 1874, vid hvilket jag var gäst. Ingenting är tillagdt, ej häller fråntaget, utan låtarne låta alldeles som de skola låta.

1. **Polska** från Färila socken i Helsingland.

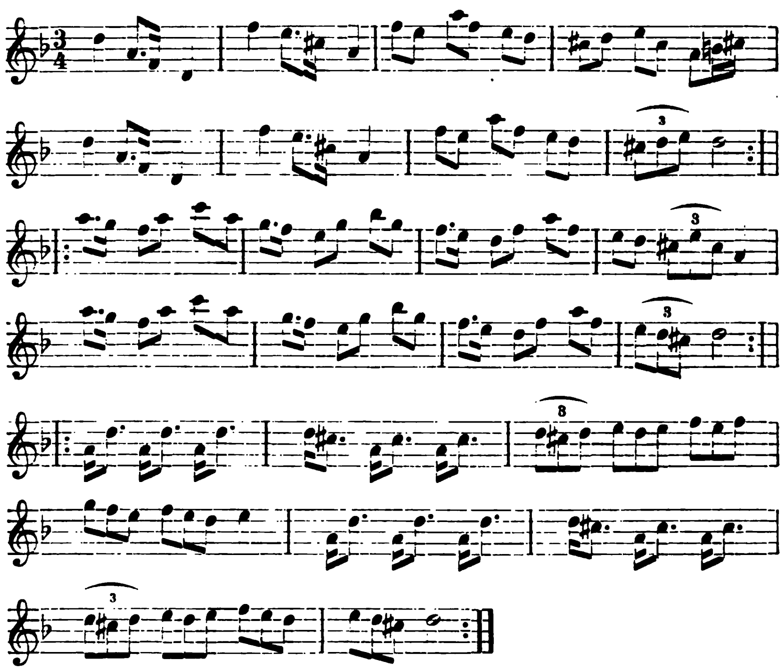

80) genom [slarf ock vårdslöshet. 81) karlar från Altersundet. 82) glad.

2. **Polska** från Färila socken i Helsingland.

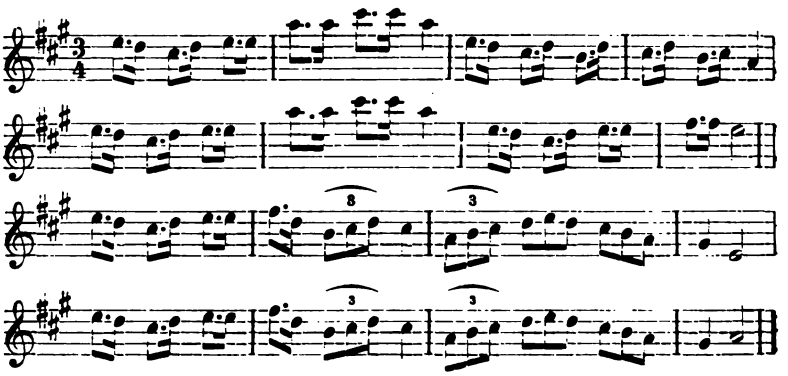

3. **Polska** upptecknad i Sköns socken i Medelpad.

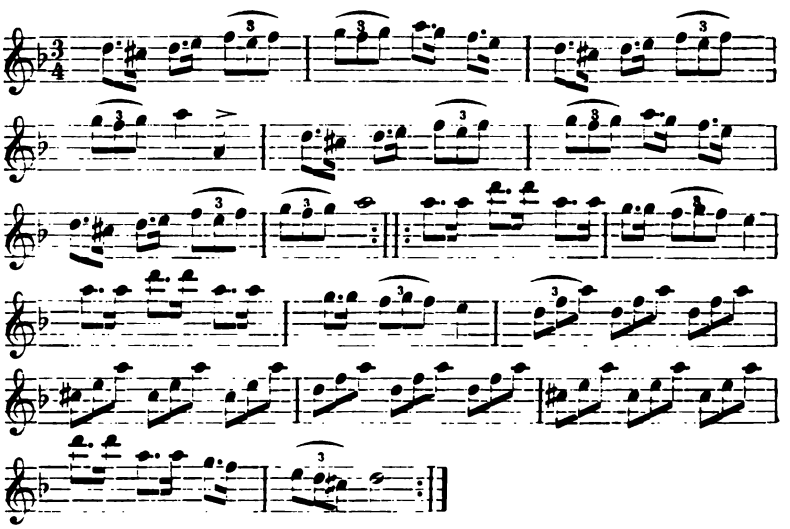

Hernösand d. 12 april 1883.

PAUL FERLÉN.

Strödda Bidrag.

Folketymologi.

Rsp. **affekter** har i Leksand ock Rättvik betydelsen »later, åtbörder», jfr rsp. **fäkta**; se *Ur Västm.-Dala landsmålsförenings saml. t. en ordbok*[1], I, s. 4.

Rsp. **anrikningen** l. **anrikningsvärket** (af t. **anreichern**) i Falun, numera äfven (officielt) kalladt »urlakningsvärket», hvarest dels malmen afskiljes från gråbärget i den ur grufvan lösbrutna bärgmassan, dels rikare malmer skiljas från fattigare ock olika malmarter från hvarandra, benämnes (i Falun) vanligen **anritningen**, jfr rsp. **ritning**. Värket är blott undantagsvis tillgängligt för allmänheten.

Rsp. **bondpraktika** → dial. **bondpratika** (Leks.), jfr rsp. **prat**.

Rsp. **corps de garde** → dial. **på¿ugalä** (Dal.) (jfr rsp. **Portugal**?). Vid bildandet af detta ord ha troligen flere faktorer varit värksamma.

Rsp. **dressin** (fr. **draisine**) → dial. **drasin** (Gästr.), jfr rsp. **dra**[**ga**].

Rsp. **falaska** (fsv. **falske**, isl. **fǫlski**) → dial. (ock rsp.) **fallaska**, jfr rsp. **falla**. Jfr hos LUCIDOR: »Strax faller som **fahl-Aska** neer»; Lind (1749): **falske** ock **fal-aska**; Sahlst. (1773) ock Håk. Sjögren (1814): **fallaska**; Dalin (1850): **fallaska** ock **falaska**.

Rsp. **falka** begagnas stundom i Dalarne i betydelsen »se som en **falk** på en vara», ha den i stadigt ögonsikte. Det kommer dock af adj. **fal**; jfr Spegels Gloss.: **falka** »tinga på något som faalt är, biuda på thet som man wil köpa»; Sahlst. ock Dalin: falka på en vara.

Rsp. **gallskrika** (jfr rsp. **gäll**) sättes af mången i förbindelse med rsp. **galla**.

Rsp. **haveri** (nedl. **haverij**, fr. **avarie**) föres till samman med rsp. **haf**.

Rsp. **hvetbröd** → dial. **vittbrö** (Dal.), jfr rsp. **hvit**. Den släktskap, som väl förefinnes mellan **hvete** ock **hvit**, taga vi här ej med i beräkning.

Rsp. **illfänas** (brinna af otålighet, ängslas), förr **illfägnas** (så hos Sjögren), har dialektiskt i Dal. betydelsen »bråka, fara fram [som ett fä], väsnas, jfr rsp. **fä**.

---

[1]) Här längre fram anförd med förkortningen VD ordb.

Rsp. **komposition** → **kåmplɷʃɷn** (Falu torg), möjl. i analogi med rsp. **explosion**, som åter i sin ordning ofta (i Dal.) ombildas till **äksplɷsitʃɷn** (jfr rsp. **exposition** l. dyl.).

Rsp. **kromsyra** → dial. **krɷnsyra** (Dal.), jfr rsp. **krona**. Till öfvergången **m** → **n** i detta ord har väl äfven **s** medvärkat.

Rsp. **lavemang** → **laddämaŋ** (Hels.), jfr rsp. **ladda**.

Dial. **lite vättans** l. **lite vättas** (något litet, isl. **vættr**) → dial. **litä må vettas** (Dal.), d. v. s. rsp. litet må vetas, må man veta.

Rsp. **madapolam** (ett slags gröfre bomullstyg) → **madampɷlan** (Falun), trol. påvärkadt af rsp. **madam**; med **m** → **n** genom dissimilation.

Rsp. **man** i uttr. »se **man** på» är väl eg. det äldre (från tyskan inkomna) **man** (= blott, allenast, bara), ehuru det numera allmänt antages vara detsamma som obest. pron. **man**. »Se **man** på» skulle altså betyda »se **bara** på».

Rsp. **mantal** (hemmantal) fattas stundom i Dalarne i betydelsen »mansålder», t. ex. »det står i mantal» = det kommer att äga bestånd ännu många mansåldrar. »Står i mantal» är annars också = är duktig, jfr »i mantal satt jord».

Rsp. **marschruta**, jfr rsp. **ruta**, i st. f. **marschrut** (så hos Håk. Sjögren; Sahlst. däremot har **marschruta**).

Rsp. **menuett** (fr. **menuet**) → dial. **minuätt** (Dal.), jfr rsp. **min**.

Rsp. **pantomim** → dial. **pantɷmin** (Dal.), jfr rsp. **min**, **minspel**. Öfvergången **m** → **n** i detta ord har främjats genom dissimilation.

Rsp. pl. **petitioner** får man en ock annan gång (i Dal.) höra uttalas **petaŋʃɷner**, påvärkadt af rsp. **pretentioner**.

Rsp. pl. **serenader** → **senerader** (Uppsala), jfr rsp. **sen**.

Rsp. **skridskor** → dial. **sprigskɷr** (Dal.), jfr rsp. **springa**; hos Lind: **skrid-skor**, **skrill-skor**, **skris-skor** ock **skrit-skor**.

Rsp. **Stentors-stämma** (ovanligt stark, dundrande röst; af **Stentor**, grekernas härold vid Trojas belägring, hvilken öfverröstade femtio man) uttalas ofta ss. **stentɷrs-stämma**, altså af **sten** + **Tor**, d. v. s. den starke, mäktige Tor.

Rsp. **surmulen**, som i sin nuvarande form synes vara sammansatt af adj. **sur** ock **mulen**, torde väl få anses vara af folketymologisk upprinnelse. Ordet är nämligen troligen bildadt af adj. **sur** ock subst. **mule** (eg. mun ock näsborrar på nötkreatur, se Rietz s. 446) ock borde således rätteligen heta **surmult**. Denna ursprungliga form räkas också hos Lucidor, som (på 1670-talet) skrifver om en »Granne som sijr **suhrmuhlt** uth». O. v. Dalin har (1733) plur. **surmulne**, Lind (1749) **sur-mulen** (under **mulen**) ock **sur-muling** (= surmulen person);

Sahlst. (1773) »**surmulen** habitu oris subiratum vel offensum se præbens», samt under adj. mulen »**se mulen ut** speciem vultus præ se ferre subtristem».

Rsp. **talisman** (fr. **talisman**) får man stundom höra uttalas **tälisman**, d. v. s. **tala** + **man** = talman, förespråkare; jfr det gamla **mätisman** värderingsman.

Rsp. **trampolin** (it. **trampellino**) anses af mången vara härledt af rsp. **trampa**.

Rsp. **ulspegel** (gyckelmakare, t. **eulenspiegel**) → dial. **uspegel** (Dal.), jfr **ur-** i sammansättn. ss. **urbota, urkraft** o. dy.

Rsp. **vagabond** (fr. **vagabond**) → dial. ock mindre vårdad samtalsspr. **vagabønd**, jfr rsp. **bonde**. I Norrl. (Umeå) lär, enligt hvad jag hört uppgifvas, plur. **vagabönder** en ock annan gång förekomma.

Anledningarna till de ombildningar, som föreligga i
rsp. **karamäll** → **karasmäll** (Dal.),
rsp. **kuvert** → **kuvärk** (Falun),
rsp. **positiv** (instrument) → **pøsäntiv** (Dal. o. flerst.), ha vi ej lyckats upptäcka.

Metatesis.

Rsp. **botanisera** → dial. **bønatisera** (Dal.).
» **kolportör** → dial. **pålkåtör** (Dal.).
» **marginal** → dial. **marinjal** (Dal.).
» **massage** → dial. **maſas** (Falun).

Dissimilation.

1) **f-f** → **p-f**: t. **pfiffig** (knipslug, full af småknep) → rsp. **fiffig**; men t. subst. **pfiff** ej till **fiff**, utan till **piff**, af hvilket åter bildats adj. **piffig**.
2) **l-l** → **l-r**: rsp. **kalkyl** → dial. **kalkyr** (Falun, någon gång); rsp. **konvolvel** → dial. **kånvålvär** (Falun).
3) **l-l** → **n-l**: rsp. **karbololja** → dial. **karbønålja** (Falun); jfr fsv. **lykil** → rsp. **nyckel**, rsp. **lilja** ock fårön. *nilja* (Sv. landsm. I, 307).
4) **l-l** → **r-l**: rsp. **linjal** → dial. **rignal**[2] (Leksand); jfr t. ex. fr. **rossignol** ock lat. **lusciniola** m. m., se Sv. landsm. I, 308. I ännu otrykta samlingar tillhörande Västmanlands-Dala landsmålsförening uppgifves, att rsp.

[2]) För tolkningen af detta ords ombildning genom dissimilation ha vi att tacka enskildt meddelande af doc. NOREEN.

linjal i St. Tuna i Dalarne har formen **rignal** (**gn** = gn?).

5) **m-m** → **n-m**: rsp. **mumie** → dial. **numie** (Stockholm).

6) **n-n** → **n-m**: rsp. 3 sg. **näns** (af **nännas**) → dial. **näms**: **an näms int** (Dal.).

7) **p-p** → **p-b**: rsp. **propell** → dial. **probäll** (Leksand).

8) **r-r** → **l-r**: rsp. **karrikatyr** → dial. **kallikatyr** (Falun), rsp. **temperatur** → dial. **tämplatur** (Dal., någon gång); jfr rsp. **orgor** → dial. *aljør* (Nn, Fryksd. lj. § 158), rsp. **permar** (på en bok) → dial. **palmar**, rsp. **observera** → dial. **åpsalvera**, **berberis** → (Kristianiatrakten) **balberreps** (NYROP, *Sprogets vilde skud*, s. 44) m. m.

* * *

Rsp. **brådtom** → dial. **bråttåmt** (Dal.), analogibildning efter adv. på **-t**, jfr **lagomt**.

Rsp. **böra** har i Leksand bet. »vara i tur» samt är då impers.: **nu bör ä mäg** = nu är det min tur. Sahlst. har »det bör nu honom, illius jam erunt partes». Jfr den förklaring öfver uppkomsten af verbet **böra**, som LEFFLER, SÖDERWALL, KOCK, NOREEN ock TAMM oberoende af hvarandra framstält.

Fsv. **mykil**, **mikil** (stor) finnes kvar i åtskilliga svenska ortnamn; till de af Rietz s. 449 anförda kan läggas **Myckelmyra**, landtställe utanför Falun.

Rsp. **timotej** → dial. **mɷtäj** (Dal.). Bortfallet af **ti-** beror möjligen därpå, att man fattat **ti-** ss. prep. **till**: »lite **'temɷtäj**» tolkadt som »litä **te** [= till] **mɷtäj**». Jfr *nɷur* för **tenor** (Nn, Fårön. § 33,3).

Uddrim föreligger i »**bry** dä 'nt, **Britta**» (Leksand) lägg dig icke i den här saken; se VD ordb. II, s. 25, där talesättet anföres under **brylla** i st. f. **bry**.

Uppsala.

F. V. N.

Anmärkningar ock rättelser

till

Allmogemålet i norra Ångermanland. Akad. afhandling af dr Karl Sidenbladh. Uppsala 1867[1].

Det har synts oss vara af nöden, att åtskilliga brister ock felaktigheter i denna afhandling påpekas till ledning för dem, som vilja hämta upplysningar ur den samma.

Det är klart, att förf:s arbete, ehuru för sin tid utmärkt, ej kan i alt tillfredsställa våra dagars anspråk på en vetenskaplig behandling af en dialekt. En följd af denna föråldrade ståndpunkt är förf:s uteslutande af sådana ord, som icke »något väsentligare» skilja sig från riksspråket. Däraf förklaras ock hans grundsats att icke utmärka annat än »mera betydande afvikelser» inom målet i det ända till 55 kvadratmil uppgående språkområdet. Vid tillämpningen af den första regeln har det naturligtvis fallit sig svårt att afgöra, hvilka mera väsentliga afvikelser från rspr. som borde upptagas. Förf. har varit sträng ock utgallrat långt mer, än önskligt hade varit. S. 29 upptages t. ex. subst. »**ærv -en** m. arf», som till både kön ock självljud skiljer sig från rspr., men verbet *arve* ärfva saknas, ehuru dess impf. ock sup. ha formerna *ade ad*, hvilka icke häller påpekas i ljud- eller formläran. Högst sparsamma äro ock upplysningarna om olikheter inom målet ock endast i fråga om personligt pronomen äro de fullständigt utmärkta. Vi anföra exempelvis några förbigångna biformer:

S. 26 »**törshä** töras, **törsh tôrrdes tôrsh**»; äfven *tøsa tøs tøse*.

» »**kunnä** kunna, **kænn kônnte kônnt**»; äfven *køna køn køne køna*.

S. 20 »**hinnä** hinna»; har i impf. äfven formen *hnte*.

S. 27 »**ahla -n** f. järnhasp»; jämväl *ale -a* f.

S. 28 »**angersh** adj. ångrande, ångerfull»; äfven *ágæ'st*.

» »**ann-sônsh** adj. o. adv. mot solen vänd»; äfven *ansøns*.

S. 30 »**belan** m. l. **bele** n. tid, tidpunkt»; jag har hört *i sama belen kem jag* (altså **bele** m.).

S. 33 »**bru-framm -a** f.» jämte *bruframe*.

» »**buffrä** v. a.» boföra; också *bufere* o. *befre*.

När dubbelformer någon gång upptagas, nämnes ej, hvilken som är den vanligaste, icke häller hvar den ena eller andra förekommer. Se t. ex. orden »**atan** l. **attan** aderton» s. 29; »**bara** l. **bjera** bära, trollhare» s. 29; »**fögan** l. **föganne**» s. 41; **kværn-fru**

[1]) Intagen i *Upsala universitets årsskrift*.

-a l. **-n**» s. 55 o. s. v. När allmogen beaktar skillnaden mellan *senʃøtale*, *ʃalatale*, *netretale*, *aŋestale* o. s. v., d. v. s. målet inom Sidensjö, Själevads, Nätra ock Arnäs socknar, hade väl något bort nämnas därom äfven i andra delar än pronomina.

I fråga om noggrann ljudbeteckning står arbetet betydligt efter WIDMARKs fyra år tidigare afhandling, ock den meddelade ljudläran är mycket ofullständig, såsom af ordboken lätteligen framgår. Där finnas nämligen många former, som als icke nämnas i ljudläran.

Äfven formläran gifver anledning till många anmärkningar. S. 12 (§ 48) uppgifvas t. ex. »**nohlet, söet, östat, västat**» betyda norrut, söderut o. s. v. Men adv. på **-at** äro adverbia »in loco», ock här skulle ha stått: **östet, västet.** Norrom uppgifves heta **nohla** (jfr **söall, östall, västall**), men jag har fått *nóldl* o. *sønál.*

Behandlingen af substantiven är den mest otillfredsställande delen af afhandlingen. S. 13 uppställer förf. för svaga femininer trenne paradigm, af hvilka tvänne hafva följande utseende:

(1.) sg. **lô-e, -en**; pl. **-er, -en** (lada),
(2.) sg. **la-a,** —; pl. **-er, -en** (lada).

Ser man nu efter i ordboken, finner man s. 58: »**lô-e -n m.** lada, hölada», ock s. 57 »**laa -n** f. lada, hölada». Hvart har då det feminina **lôe** tagit vägen, ock huru hänger det samman med best. sg. i paradigmet 2? Ordet **stuga** finnes i ordboken ej enkelt, men i två sammansättningar, nämligen:

»**hähldas-stue -n** m.» s. 48 (s. 88 dock ändradt till »**m.** o. **f.**»);
»**stor-stue -n** m. o. f.» s. 76.

Stuga skulle sålunda vara vacklande till genus. Uppenbarligen har förf. här blifvit missledd af den bestämda sing. **stuen,** i det han af ändelsen **-n** antagit ordet vara maskulinum, under det örat åter gjort det till femininum. På samma sätt förhåller det sig med subst. »**kòkke -n m.**» kaka s. 54, i rättelserna s. 88 ändradt till »**m.** o. **f.**». Denna egendomliga osäkerhet vinner sin förklaring däraf, att vanligen svaga fem. substantiv med urspr. kort vok. + kort kons. i ångm. ha best. sg. på *-ŋ*, ock icke på **-a,** såsom feminina i allmänhet. Så har man i södra Ångermanland: *stuge*, best. *stugeŋ* stuga; *kake*, best. *kakeŋ* kaka, o. s. v. Denna ändelse finnes ock i norra Ångermanland i ord, som i afhandlingen sägas ändas på **-a** i best. sg. Af det s. 60 upptagna »**messe -a** f.» har jag fått best. sg. **messen,** liksom ock i st. f. »**ståe -a** f.» best. form **ståån.** Äfven andra ord än de nämda hafva genom missförstånd af denna ändelse fått orätt kön. S. 33 upptages »**buge -n** m. bärställning för hö», men i södra fögderiet är ordet fem. i likhet med förhållandet i hela Sverge, Skåne undantaget. Det s. 82 anförda »**tue** l. **tuge -n**

m. ögla» har i södra Ångm. best. sg. *tęgeŋ* ock är fem. såsom för öfrigt i alla trakter af landet (se Rietz s. 740). På samma sätt förhåller det sig med **»brösse -n** m. brasa». Uti formlärau saknas underrättelse om, att åtskilliga starka fem. substantiv på vokal i best. sg. hafva ändelsen **-n**, men i ordboken finnas **»grå-bu -hn** m. malört» ock **»kværn-fru -a** l. **-n** f.» kvarnfru, rå, ande. Af ändelsen **-hn** har förf. förledts till att utmärka det förra ordet såsom mask. (jfr norska **grasbu** fem.). Ordet **fru** har i södra Ångm. i best. sg. formen *fruŋ*. Andra genusfel finnas ock. S. 27 upptages sålunda: **»aksahn** - f. tvärstycke mellan medarne på skogskälke»; bör vara *aksar*, *aksaŋ* m. S. 29 står **»bara** l. **bjera** f. trollnystan, trollhare» i st. f. mask. I st. f. **»gev -an** f.» s. 42 läs *jęv -en* m. Af **»huvvel -n** m.» s. 48 har jag visserligen sådana former som **lill-huvveln, stor-huvveln,** tiden före l. efter slåttesanden, men best. sg. ändas ock på **-a,** då ordet måste vara fem. såsom i södra Ångm.

Uppgift saknas om böjningen af ord som motsvara rspr. subst. på **-are,** ehuru de afvika från högsvenskan ock i pl. få ändelsen **-er,** t. ex. **hanlar,** pl. **hanlarer** handlande. Äfven **stackare** har i pl. formen *stakarer*, best. *stakara*. S. 14 (§ 58) omnämnes, att gen. af substantiv sällan brukas utan återgifves genom sammansättning. Här hade bort nämnas — hvad som ej häller finnes annorstädes i afhandlingen anmärkt — att man för att uttrycka ägaren till en sak sätter tredje personens pron. framför personens namn (i nominativ), t. ex. **dä ä hästen hans Pär Oſ'n** det är Pär Olssons häst.

S. 14 (§ 62) finner man den anmärkning, att sg. saknas till subst. **kyr** kor. Jag har många gånger hört sg. *kǫ*. På samma ställe säges **rakstara** räfsarne sakna sg.; men man kan mycket väl säga: **hon ä bra rakstar** hon är duktig att räfsa.

För den obestämda adjektivböjningen i attributiv ställning gifves s. 15 följande paradigm:

	mask.	fem.	neutr.
sg.	(en) **nåk** [en kär]	(en) **nåk** [en stinte]	(e) **nåkt** [e båhn[1]]
pl.	(e) **nåk** [e kära]	(e) **nåk** [e stinter]	(e) **nåk** [e båhn].

För mig gestaltar sig saken sålunda:

	mask.	fem.	neutr.
sg.	('n) *nąkèn* [*kąr*]	('n) *nąkèn* [*stınte*]	(*a*) *nąkta`* [*bąn*]
pl.	*nąka`* [*kąra*	*stınter*	*bąn*].

Om adjektivets böjning yttrar förf.: »Finnes i svenskan obest. art. utsatt, står han i målet både vid adj. ock subst., t. ex.

---

[1]) Jag har endast hört *bąn* såsom i södra Ångm. ock Medelpad; således med vanligt *n*-ljud.

en nåk en kär (en skral karl)», en förklaring hvars oriktighet **bäst** framgår af pluralformen **e nåk e kära**, där man skulle hafva **obestämda** artikeln äfven i plur. Helt säkert med rätta anser **BLOMBERG**, *Ångermanländska bidrag till de sv. allmogemålens ljudlära* (Hernösand 1877) s. 29, att den senare »artikeln» för **mask.** sg. leder sitt upphof från den gamla ackusativen, under **det målets** feminin- ock neutralformer äro nybildningar, beroende på analogi med den oriktigt uppfattade maskulinformen. **Formen** för pluralis åter är regelrätt. Böjningsändelsen *-ta* **för** neutr. sg. synes hafva förekommit eller vara på väg att **intränga** uti adjektivets självständiga böjning. Sidenbladh **säger** nämligen s. 15, att om ett adj. i neutr. står som predikat **till** verbet **vara**, så inskjutes stundom obestämda artikeln **e efter** adj., om verbet följer omedelbart efter, t. ex. **gära de sômm illt e ä** göra det som är elakt. För Själevad har jag **dock** antecknat: *jøra de ont e* göra det ondt är ock dyl. tale**sätt**, alla utan ändelsen *-ta*.

De **starka** verben äro jämförelsevis omsorgsfult upptagna, **men** olika former inom de olika målen äro icke utmärkta. Af **verbet pipa** upptages blott den genom dissimilation uppståndna **formen pet**, ehuru verbet finnes fullständigt äfven utan dissimilation i yngre personers tal. Om det svaga supinets bild**ning** upplyses ej, att det ganska ofta ändas på **-dd** l. **-d**, t. ex. **mödd** af **mö** möda sig, **sådd** af **så**, *aḏ* af *arve*, *aḏ* af *arje* **göra arg** o. s. v. (jfr Lundell i Sv. landsm. I, s. 28). Maskulina **formen** står här i st. f. den neutrala.

Med de fleste landsmålsforskare drabbas förf. af anmärkningen att hafva egnat nästan als ingen uppmärksamhet åt **verbens** passiva former, ehuru den passiva ändelsen framkallar **högst** väsentliga förändringar hos verben.

Vi öfvergå nu till ordboken, vid hvilken redan i det föregående gjorts några anmärkningar. Fraser ock talesätt förekomma tyvärr endast mycket sparsamt. På några ställen är **deras klassicitet** tvifvelaktig. Under **fô** anus, s. 40, heter det: »**en** person föll en gång enligt egen utsago **fô för fô**», ett uttryck hvars betydelse vi icke kunna fatta. Dumma, af enskilda **personer** hopsmidda uttryck böra omsorgsfult undvikas. S. 84 **upptages** ett talesätt: »**takk för gôtt være lag å gôtt tæhla ve!**» **tack** för god samvaro ock godt samspråk; den senare **delen** af uttrycket har jag hört flera ångermanländingar ej **kännas** vid.

Genom förbiseende hafva emellanåt ord, som tarfva förklaring, utelemnats. Så är fallet med det s. 29 upptagna tale**sättet** »**bahnan i bånen**», som öfversättes: »det var duktigt», **utan att** man här eller annorstädes finner en väl behöflig förklaring af ordet **bånen**. S. 34 under **båhn** nämnes sammman-

sättningen **båhn-bhlöjen** utan uppgift om betydelsen, som är den af klutar, hvari man lindar späda barn.

Ordens betydelse är mellanåt fullständigt utmärkt, men ofta också väl knapphändigt. Jag nämner exempelvis det s. 46 anförda verbet »**hæhlä**, 1:a konj., v. a. hårdt tilldraga. Jfr **hahl**». Förf. har här tänkt på att hårdt tilldraga knutar, skoremmar o. d.; men verbet har ock andra betydelser ss. härda stål ock »bida» på mat, ej bli hungrig. S. 62 öfversättes adj. **nåk** med »klen, sjuklig»; men ordet betyder klen, dålig i allmänhet. Följande ord på samma sida **nåhl** f. får den inskränkta betydelsen af »öfre delen af kvarnaxeln, som är af järn», oaktadt det har betydelsen af nål i allmänhet. Det ingår ock i många sammansättningar, men ingen nämnes. S. 61 säges **mot-tôga -n** m. betyda: »lång, motsluttande backe»; men ordet, som i södra Ångm. är fem., är abstrakt ock betyder vägens lutning mot den färdande[1]. **Fjell-ost** säges s. 38 vara en »ost (i västfickformat), som af fjällpigorna [**fäbodpigorna**] gifves åt någon gosse vid besök». För mig har uppgifvits, att **fjällost** är en stor ost. Medan vi äro inne på fäbodpigornas område, måste vi på allas deras vägnar opponera oss mot förf:s uppgift s. 79, att **söt-ost** skulle vara det samma som **fat-ost**. Den senare beredes, såsom s. 37 riktigt uppgifves, af rå mjölk i form eller fat; den förre åter får man genom att koka söt (nysilad) mjölk uti gryta.

De för målet uppgifna formerna äro ej sällan oriktiga. S. 27 upptages: »**aftan** — m. afton», ehuru man i Själevad såsom i södra Ångm. har formerna **afta -n**. Denna form ingår ock i den af förf. meddelade sammansättningen **afta-vahl** aftonvard. Här skulle man ock väntat att finna adv. *i jaftaŋs* i går afton, liksom ock sammansättningen *jaftaŋsmjølk* l. *jaftaŋsmjalk* aftonsmjölk, mjölk sedan i går afton. Samma sida uppgifves kärring heta **kähling**, hvaremot jag från Själevad har **tjäling**.

Såsom subst. upptages »**o-knytt -n** m. spöke», ehuru ordet knapt förekommer annat än i sådana talesätt som: **dä e oknytt i e dän huse** det vill spöka i det där huset.

J. NORDLANDER.

[1]) I Medelpad (Stöde) finnes subst. **ättlutt'n** f. vägens lutning utför.

Beriktigande.

Ett särdeles obehagligt missöde har inträffat med mina i denna tidskrift införda *Sagor från Emådalen* (II. 7), i det jag utan min vetskap ock således äfven utan min vilja råkat göra mig skyldig till ett plagiat. Min uppmärksamhet har nämligen blifvit fäst därpå, att nr 2 af dessa sagor, »Skolmästaren som inte ville bli präst», är nästan ordagrant återgifven efter P. CHR. ASBJÖRNSENS »De underjordiskes gudstjeneste», införd i första upplagan af hans *Juletræet* ock i andra upplagan af *Norske huldre-eventyr og folkesagn*. Som dessa upplagor af ifrågavarande arbeten ej voro för mig tillgängliga, saknade jag tillfälle till en jämförelse, som naturligtvis skulle uppdagat förhållandet. Såsom redan i förordet till sagorna upplyses, har denna saga först meddelats i *Oskarshamns-tidningen* för den 13 december 1881, hvarifrån jag öfverfört den på landsmål. Den angifves där vara från »Misterhults socken». Möjligtvis har den blifvit känd på orten genom något skillingstryck, liksom fallet torde vara med samme förf:s »Mestertyven», hvilken jag påminner mig i min barndom ha hört med mycken trohet återgifvas från folkets läppar.

Uppsala i januari 1883.

EMIL SVENSÉN.

Några bidrag till en bibliografi öfver landsmålslitteraturen.

För flere år sedan sysslade jag med tanken att utarbeta en bibliografi öfver landsmålslitteraturen. Emellertid hindrade mig andra sysselsättningar att utföra det planlagda arbetet, ock nu mera torde lämpligare händer hafva tagit bestyret härmed på sin lott. Följande utdrag ur mina samlingar torde dock vara icke alldeles oförtjänt att offentliggöras till ledning för kommande forskare, enär det uteslutande hänför sig till mera svåråtkomliga skrifter ock uppsatser. Exemplar af samtliga här nedan upptagna bröllopsverser finnas i Kongl. bibl. i Stockholm.

1678.

Een loflig och wäl artad Fiskiare-Noot [vid Anders Tillæi ock Elisabeth Dahlborgs bröllop i Falun den 25 juni 1678]. *Västeråhs.*

Folio, 4 opag. sidor. Sid. 4: Dalecarlus quæ geruntur rerum ignarus convivium ingressus Cauponam putat esse, atque de milite conducendo sollicitus alloquitur Juvenes.

Ig spyr Ide Guorrer skrickend glettinger pigger,
Sos ihrid soe sprittēd hvesta taunger oc skecklum
Riokidh fiokend i radh ogh kecks etter kullum
Enn lystid rågå umstad, laat ley Id ad kniktum:
Igh tyckier hwildeste Rådh: diö wilidh soe dricka,
Hwonde kiö heipas slaik koit min kullume snuutås,
Jåpsse flååk skoller dier jär dukå hwijsså ogh flijsså
Alle dugh fyie minn migh, soe lossär igh Böyjen.

1690.

Åchta Kjärleks Ursprung [vid Carl Pipers ock Christina Törnes bröllop i Stockholm d. 13 febr. 1690]. *Stockholm*, *Wall.*

Folio, 4 opag. sidor. Sid. 3, 4: *Nachspel af twå Dalkarlar, Jugå åk Hållård.* — Är enligt originaltrycket författad af SAM. NORM[ORÆUS]. Jämför NOREENS *Inl. t. dalm.* (Sv. landsm. IV. 1), litteraturförteckningen s. 11. Aftrycket i NÅSMANS *Historiola lingvæ dalekarlicæ* s. 64 o. följ. öfverensstämmer tämligen noga med originalet; blott ett par obetydliga förändringar **håfdi** för **håsdi** ock **kjär millum** för **kjärmillum**) äro gjorda ock stafningen något litet olika.

1691.

Gifft-Glam millan twänne drängjar [vid Johan Billingsleys ock Elisabeth Gaddes bröllop i Stockholm d. 21 maj 1691].

Folio, 4 opag. sidor. — Upplandsmål? Stockholms busmål? Samtal mellan Mattes ock Järker. Börjar:

Hå, hå! Järker, go Qwäll, så gåhlu här å slånckar.

Bonden Måns Clemsson och Drängin Mattis glammas wödder [vid Anders Grubbs ock Elisabeth Gödings bröllop i Stockholm d. 24 nov. 1691].

Kvart, 8 opag. sidor. — **Upplandsmål? Börjar:**

Här går ja hiela dan, å kring om gattu slinter.

1692.

Bröllops Kotter [vid Johannes Sondells ock Catharina Roslins bröllop i Stockholm d. 12 apr. 1692].

Kvart, 4 opag. sidor. — Upplandsmål? Undertecknadt **Matz Månson i Sågtorp.** Börjar:

Sien ia täf Hushonfar rät wist å [illegible] läk wöttra.

1695.

Ett Kårtwilligt Bondeglam [vid Abraham Lamoreurs ock Johanna Diurmans bröllop i Lagga prestgård d. 11 aug. 1695]. *Sthm, Wankifs enka.*

Folio, 4 opag. sidor. — Upplandsmål? Samtal mellan Matz Rasmusson ock Erik Mångsson i Räfsnääs. Börjar:

God dag Järck Mongså, nå hur står hä täll mä häder?

1697.

Enfaldigt Bonde-glam [vid Anders Jöranssons ock Anna Hedengrans bröllop i Hedemora d. 14 jan. 1697]. *Strengnäs, Rönberg.*

Folio, 4 opag. sidor. — Bärgslagsmål? Samtal mellan Ollä ock Haas. Börjar:

Guss frä Haas! Tack för senst, hwart har du ärnat ränna?

[Vid Johan Luthers ock Brita Liwins bröllop i Stockholm d. 2 febr. 1697]. *Stockholm, Goldenau.*

Folio, 4 opag. sidor. — Bonde-Rim (Upplandsmål?). Samtal mellan Jerkolsson ock Matz Tåmsson. Börjar:

Hå Matte skiäni däij såm mått du sliä på Märra.

1698.

Giästebodz-Glam [vid Bengt Morbergs ock Brigitta Gerners bröllop i Stockholm d. 10 maj 1698].

Folio, 4 opag. sidor. — Upplandsmål? Samtal mellan Matz Larsson ock Presten. Börjar:

Tproo Lärfar hålla tpro, kiär stött ni häddär någå?

1600-talet?

[Vid Päter Eckman Pärssons ock Grieta Mediens bröllop på Pärsbo bruk d. 21 sept.] *i jår.*

U. o. o. år (Västerås, 1600-talet?). Folio, 4 opag. sidor. — Bärgslagsmål. Brudens rätta namn var **Margareta Medén**. Titeln börjar med följande vers:

När som nu folki tä giässboss skä fara
Plä alti giärna nån språklåa vara.

1759.

GOTHENIUS: Ordlista från Orust och Tjörn m. fl. socknar i Bohuslän.
Götheborgska Magazinet 1759, s. 190—196.

ENANDER: *Samling af gotländska ord och talesätt.*
Ders. 1759 s. 397—401, 408—410.

1760.

GOTHENIUS: [Bohuslänska dopnamn].
Ders. 1760, s. 196—199.

ENANDER: [Ordlista från Kinds och Marks härader].
Ders. 1760, s. 577—582.

1763.

Samling af några Westgötska Landskapsord.
Bihang af Götheborgska Magazinet 1763, s. 137—139.

1766.

GOTHENIUS: [Bohuslänska ord].
Götheborgska Magazinet 1766, nr 8, 10, 11, 12, 13.

1770.

Samtal imellan twå Drängar, Pär och Ola.
Götheborgske Spionen 1770, nr 4. — Bohusmål?

1771.

[Samtal emellan Stina ock Brita].
Ders. 1771, nr 4. — Göteborgsmål.

1773.

[Poem till konungen].
Hwad Nytt? Hwad Nytt? 1773, nr 226, 227. — Göteborgsmål.

1774.

Bruareskreft.
Ders. 1774, nr 234—237. — Västgötamål.

1775.

[Bref på Dalbomål].
Ders. 1775, nr 147—148.

1777.

[Bref till] *Wälumbetrodde herr hanlingsman.*
Götheborgs Allehanda 1777, nr 86. — Göteborgsmål.

G. ENESTRÖM.

Litteratur.

Tidskriften vill så vidt möjligt anmäla all svensk litteratur, som rör sig på de områden, hvilka utgöra föremål för dess värksamhet. Då hädanefter i regeln årligen ett häfte smärre meddelanden kommer att utgifvas, skall i hvarje års häfte det föregående årets alster behandlas. Det låter sig dock ej göra att af alt lemna utförliga redogörelser eller granskningar, utan måste läsaren ofta nöja sig med blotta titeln ock en kort antydan i ett par ord om innehållet. Hvilka böcker eller uppsatser som blifva utförligt anmälda eller granskade, hvilka som blott flyktigt nämnas, det beror i någon mon på tillfälliga anledningar. Den nu följande redogörelsen omfattar åren 1881 ock 1882 samt ett par arbeten från tidigare år. Jfr s. i.

General Pechlin som sockenherre. Af GUSTAF A. ALDÉN. Stockholm, Bonnier 1882. 43 s. 8:o. Pris 40 öre. — Åfven i **Öreskrifter för folket,** nr 120. Pris 25 öre.

»Det fins bara två fula namn till i värden, ock det är Peckelin ock Knös», sade ännu långt in i detta århundrade allmogen i norra Småland. Det hemlighetsfulla, nästan dämoniska, som i alt hans görande ock låtande omgaf den gamle ränksmidaren ock konungamördaren, har på folket med dess för alt egendomligt öppna sinne gjort ett outplånligt intryck. Pechlin var till sin börd holsteinare. Det är således lätt förklarligt, att hans lynne i mångt ock mycket ej skulle stämma öfver ens med det svenska, ock hans sätt att uppträda som godsherre gent emot sina underhafvande var den nordtyske junkerns mot sina lifegne trälar. Sådant voro emellertid våra hederlige småländingar ej vanda vid. Den svenske bonden har visserligen äfven fått lära sig att tåla orätt ock förtryck af herremännen; men med alt detta har dock i deras sätt att styra sina gods legat något patriarkaliskt, som äfven i folkföreställningen gjutit en viss försonande dager öfver deras minne. I folkets

sägner om herremannen — för så vidt han ej blott ock bart till följ af sin rikedom blifvit ett föremål för den kongl. svenska afundsjuka framträder denne mången gång som den hårde tyrannen, men mins lika ofta som den välmenande men opraktiske, om arbetslifvet med des slit ock släp fullständigt okunnige, i lifvets enklaste förhållanden tafatt mannen af en högre krets, ock göres där gärna till föremål för ett god modigt, men därför icke mindre svidande skämt. Helt annat med Pechlin. Ännu efter hundra år erinrar sig folket på Ålhult, Hagelsrum ock öfrig gods inom Norra Kalmar län, där han fört spiran, med hemlig fas hans kalla grymhet, hans smygande bakslughet, hans ogudaktiga lefvern e, ock det är allmän folktro, att han stod i förbund med mörksens makte r. Blott någon gång låter han, just då han lyfter handen för att kros sa den förmätne, som vågat väcka hans vrede, afväpna sig genom ett go dt skämt eller ännu hällre genom en lyckad list; ock hans råa raseri k an da förvandla sig till en lika rå frikostighet.

Med ett ord, den gamle ränksmeden har förvandlats i en fullkom ig sagohjälte. Ock sagan har här börjat sitt vanliga attraktionsarbete; kri ng sitt föremål har hon hopat drag från de mest skilda tider ock länd er. Så finna vi bland annat den vida spridda sägnen om Adam ock E va här fästad vid Pechlins person. Det är bland element af oräknel ga sägner, hvilka vid de nämda godsen ock i deras omgifning knutit sig kring hans minne, som hr Aldén samlat ämnen till sin synnerligen in-tressanta ock läsvärda monografi. Hans syfte har dock härvid tydli en ej så mycket varit ett fullständigt återgifvande af de otaliga sagodrag en, utan fast mera, åtminstone i främsta rummet, att framhålla det för mannen såsom historisk personlighet karaktäristiska. Hans intresse har således denna gång snarare varit historikerns än den egentlige sago ör-täljarens. Det rika ämnet är följaktligen ingalunda uttömdt; ock med den förmåga att vid dess behandling afvinna det dess intressant ste sidor, som förf. här lagt i dagen, vore det särdeles önskligt, att han från sistnämda synpunkt ännu en gång ville upptaga det till behandling.

EMIL SVENSÉN.

Nitton muntra bondvisor på bygdemål af AUGUST BONDESON. (Tr. Upsala 1878). Sthm, Albert Bonniers förlag. 54 s. 12:o. Pris 25 öre.

Jon i Slätthult. Halländska gränsbolifvet, skildradt af AUGUST BONDESON. Andra upplagan. Med 2:ne illustrationer. Sthm 1881. Albert Bonniers förlag. 32 s. 12:o. Pris 25 öre.

Första upplagan (utan samlingstitel) 1880. 36 s. 50 öre.

Marknadsgubbar på Sjönevad, tecknade af AUGUST BONDESON. Med tre illustrationer. Sthm 1881. Albert Bonniers förlag. 48 s. 12:o. Pris 25 öre.

Dessa tre skrifter äro intagna i samlingen **Öreskrifter för folket** under nr 111, 110 ock 113. Den sista förekommer äfven utan samlingstitel, pris 50 öre.

Herr August Bondeson, som förut gjort sitt namn fördelaktigt kändt genom den samling *Halländska sagor*, som han utgifvit, har i ofvan nämda skrifter skänkt vår litteratur tre små, men intressanta bidrag till kännedom om folklif ock folklynne i mellersta Halland.

I *Nitton muntra bondvisor* finna vi utmärkta prof på diktning i folkstil af det glada slaget. Visan om Båssman Klang, som fått första rummet i samlingen, torde likväl, trots sin påtagligen muntra form, knapt kunna räknas till muntra folkvisor, då man granskar visans innehåll; i synnerhet påtrycka slutstroferna visan en allvarlig prägel. Speleman är èn sprittande glad bit, som nästan altigenom starkt påminner om Bellmans diktning. Den sista visan i samlingen Husförhöret är synnerligen förträfflig; särskild uppmärksamhet förtjänar det efter innehållet i hvarje strof lämpade omkvädet, som på flera ställen gör en förträfflig värkan. I Frieriet finna vi en i hög grad målande, i rask ock liflig stil hållen interiör från en förmögen bondgård. Bland de öfriga visorna förtjäna i synnerhet Barsölet ock Löppan att framhållas. — Det beteckningssätt, utgifvaren valt, förtjänar alt erkännande. Utan att i nämnvärd mon försvåra uppfattningen af innehållet, ger det en ganska god föreställning om det mål, som talas i Åtrabygden. Man kan ej annat än beklaga, att ej herr B. äfven i de båda andra skrifterna användt bygdens mål i stället för riksspråket, ty då en skildring ur folkets lif ej återgifves på folkets mål, går alltid dess rätta skaplynne till stor del förloradt.

Den andra skriften, *Jon i Slätthult*, har redan njutit den förtjänta uppmuntran att utkomma i två upplagor. Vi få här ej blott höra berättelsen om Jons giljarefärd[1] ock bosättning, utan äfven veta, huru lifvet artade sig för hans tre söner ock hans enda dotter. Därefter omtalar Jon sin hustrus död ock begrafning, samt det ej mindre viktiga arfskiftet efter hänne, hvilket just ej synes hafva utmärkt sig genom önsklig sämja emellan arftagarne. Boken afslutas med Jons berättelse om några enstaka tilldragelser i hans lif eller, som han själf säger, »hur han har haft'et med ett ock annat»; de sista raderna innehålla hans enkla men betecknande trosbekännelse, som lyder: »Till att vara vajen om sig, det är hvarken synd eller skam; men det kommer en dag efter denne, ock vi ska' akta oss, så vi slippa att ligga i den lede sjön, för där är, som han sa', där är ledt». Det lilla häftet, som från början till slut är i hög grad underhållande, ger oss flera prof på de vidskepliga bruk, som äro vanliga bland allmogen. På s. 16 finna vi sålunda den lustiga berättelsen om de »konster» Jon använde, då hans förstfödde kom till värden, ock hvilka, om man får tro Jons egna ord, synas hafva medfört åsyftad värkan. Vi få äfven vara vittne till ett par af de vilda uppträden, som förr hörde till ordningen för dagen i Halland såväl som i vissa delar af norra Skåne, men som nu dess bättre kunna i det närmaste räknas till den tid som gått. Författaren ådagalägger i rikt mått sin

[1]) I förbigående anmärkes, att s. 5—10 i 12-upplagan ingår på folkmål i landsmålsalfabetets beteckning i *Sv. landsm.* I, s. 648—656.

förtrolighet med den bygd, hvars seder han skildrar, ock sin förmåga att träffa det rätta folktrogna uttrycket.

Det tredje häftet, *Marknadsgubbar på Sjönevad,* kan svårligen mäta sig med de båda föregående, men gifver dock en ganska god, om än ej så fyllig, föreställning om halländskt marknadslif. Efter att i en inledning hafva tecknat förberedelserna till marknadsbesöket ock färden till Sjönevad, låter författaren oss göra besök hos några af »de likaste marknadsgubbarne».

Lund den 8 december 1881.

LUDVIG LARSSON.

Svenska folk-sagor. Samlade och berättade af AUGUST BONDESON. Stockholm, Fr. Skoglund, 1882. VIII + 318 s. 8:o. Pris 4 kr.

Hr A. Bondeson er allerede godt kendt som en af Sverrigs flittigste og dygtigste folklorister. Foruden en del mindre bidrag i dette tidskrifts første bind har han udgivet *Nitton muntra bondvisor på bygdemål, Jon i Slätthult, Marknadsgubbar på Sjönevad* og for den skånske historiske og arkeologiske forening *Halländska sagor* (Lund 1880)[1]. Hertil kommer endelig den ovenfor anførte samling svenske folkeæventyr, som vi i disse linjer skulle omtale lidt nærmere.

Mærkeligt nok er Sverrig det af de skandinaviske lande hvor man senest har indsamlet eller, i ethvert tilfælde, trykt og udgivet folkets æventyr. M. WINTHERS *Danske folkeeventyr* udkom således allerede 1823, ASBJÖRNSENS og MOES første samling er fra 1842, og hertil slutter sig så i begge lande en senere rig og betydningsfuld litteratur. Den første svenske samling så først lyset i 1844 og skyldes GUNNAR OLOF HYLTÉN-CAVALLIUS og GEORGE STEPHENS. Denne bog, *Svenska folksagor och äfventyr*, hvoraf kun første del er udkommen, indeholder 22 æventyr (med varianter) og giver således kun en meget ufuldstændig forestilling om Sverrigs æventyrskat. Desto større opfordring synes der at have været til at fortsætte det påbegyndte arbejde; der har dog ingen meldt sig hertil för i den aller nyeste tid, men så har man også taget fat med desto større iver og dygtighed, og hr Bondesons bog afgiver i så henseende et smukt og betydningsfuldt vidnesbyrd. Den indeholder, alt i alt, 90 æventyr og fortællinger og giver os således et ret fyldigt begreb om den skat, som det svenske folk sidder inde med. og som man må skynde sig med at redde, inden den er gået tabt. Den vil derfor også hilses velkommen af alle folklorister, da den indeholder et rigt og værdifuldt materiale og udvider vore kundskaber i mange retninger. idet den, foruden at give os et smukt udvalg af folkedigtningen, indeholder en del æventyr, som endnu ikke har været påvist her i Norden.

Jeg skal derfor i det følgende gennemgå de enkelte æventyr og meddele nogle bemærkninger om deres udbredelse:

[1]) Jfr *Sv. landsm.* I, s. 719 og her foran s. c.

Namn från allmogemålen äro upptagna under den form, som de skulle hafva i riksspråket. På sådana små inkonsekvenser som **arv** s. 5, **fogelarv** s. 29, **knutarv** s. 57, **knavel** s. 57, **vevling** s. 138, **viva** s. 138 jämte **vifva** s. 139, eller **Britæ lök** s. 21, **jungfru Mariæ** t. ex. **barnmössa** s. 51, jämte **Marie kåpa** s. 21, ligger föga vikt. Men att, såsom skett s. 49, välja **jolster** till uppslagsord för de växlande namnen å Salix pentandra L. är icke rätt. S. 136 upptages namnet **valbork,** Rhamnus catharticus L., ock heter det därom i en anm.: »**Valbork,** af isl. **börkr** (bark), anser jag vara rätta uttalet af detta namn.» Men om förf:s härledning af senare leden är riktig, så bör namnets svenska form tydligen vara **valbark.** Förf:s härledningar af åtskilliga namn gifva anledning till anmärkningar. Om man måste gifva förf. rätt i afseende på hans tydning af namnet **id-gran** såsom betydande: ständigt grönskande, ock öfvergifva egna funderingar på härledningen från **id,** arbete — idgranens trä är segt ock lemnar det vackraste slöjdvirke, säger Fries s. 47[1] —; så kan man dock omöjligen vara ense med förf., då han s. 122 säger det i några norrländska växtnamn ingående **stut** (t. ex. **björnstut, myrstut** o. s. v.) vara bildadt af **tuta** med omslags-**s,** eller då han s. 128 upptager »**Tibast,** rätteligen **Tirsbast.**» Svårt är det ock att instämma med förf., då han s. 129 yttrar, att det småländska namnet **tjurgräs** å Juncus articulatus L. »sannolikt ursprungligen varit **furgräs**». Samma tvifvel hysa vi om riktigheten af några andra etymologier; så t. ex. då förf. s. 55 säger, att »**klett** torde vara **blåklintens** riktigaste benämning», fastän isl. **klettr,** hvarpå förf. tydligen tänkt, ju är en yngre form än sv. **klint.** Bland de många namnen på Spiræa ulmaria förekommer ock det s. 54 upptagna: »**karsöta, karört,** riktigast **kassöta**», således enligt förf:s mening af **kas, hög.** Men då namnen **mjöd**-ört, öl-gräs tydligen visa, att örten varit använd vid ölbrygd, så kan hon ju just med afseende därpå hafva fått namn af (brygge-)**karet**; jfr ock hännes namn **byttegräs.** Namnformen **groblad** för Plantago major L. vill förf. rätta till **grodblad** ock härleder namnet från isl. **grœða läka,** som ingår i det hos Cleasby-Vigfusson upptagna namnet **grœði-súra** på plantago. Oss synes dock, som skulle det ej vara nödvändigt att tillgripa denna utväg; namnet kan ju utmärka en växt, af hvars blad sår gro. S. 1 upptages namnet **aborrgräs** för Helsingland (fins också i Ångermanland) ock säges vara uppkommet »genom vårdslöst uttal i st. för abbor-**nate.**» Båda namnen äro naturligtvis af hvarandra helt ock hållet oberoende bildningar. I norskan finnes enligt AASEN, *Norske plantenavne* s. 7, **aaborrgras.** S. 18 säges namnet **bändling** vara en sammandragning af namnet **bandtåg;** rättare hade varit att säga, att det är en diminutivform af det i **bandtåg** ingående band. S. 10 under **björnbärsbuske** (Rubus fruticosus L.) säges anledningen till namnet **björnbär** vara svårförklar-

[1]) Jfr det hos Rz upptagna **id-bain** n. fiskredskap, nät, not o. dyl. ock det af Fries s. 4 anförda namnet **ann-bok** å Carpinus betulus L. Fries tillägger: »annboken lemnar ypperligt slöjdvirke».

13. De sju dalkarlarne, sml. *Hall. sagor* n. 33 (»Dai sy smaulänningana», også *Sv. landsm.* I, s. 656); hører til de vidt udbredte »Molbohistorier» (sml. *Ur de nord. folkens lif* utg. af Hazelius I, 81 ff.). Den sidste episode af dalkarlenes æventyr (de skulle tælle, hvor mange de ere, og da de ikke kunne finde ud af det, da den som tæller altid glemmer sig selv, stikke de næserne ned i noget ler) genfindes mangfoldige steder. således i *The wise men af Gotham* (nr 10), *Gooroo Paramartan* (s. 56 ff.), *Narrenbuch* (s. 478, 493), Tuxen, *Molbohist.* (Kbhvn 1866) s. 8, 72 etc.; se også *Rom.* VIII, 252; Meyer, *Schwab. märchen* 68: *Orient u. occident* II, 687 etc.

15. Knekt minder meget om Grimm *KM.* nr 4 (»Von einem, der auszog das fürchten zu lernen»).

16. Den ärlige och lydige betjänten, en række forkerte svar, ligesom i

17. Den dumme pojken (Grundtvig, *Gamle danske minder* I, 104; Asbj. II, 134), hvormed kan sammenlignes Pitrè, *Fiabe* nr CXC, 7; Sébillot *l. c.* s. 229; Hazelius *l. c.* I, 89.

18. Den snåla frun minder om »Den gerrige mand», Grundtvig *l. c.* II, 212.

19. Mor Fasta.

20. Undantagskäringen. Sml. Grundtvig, *Gamle danske minder* III, 77 og Asbj. II, nr 42.

21. Bocken och vargen, et lille skæmtesagn, der minder om det norske mundheld: »Alltid skal daa gamen vera teket fyre aalvora» etc. (Aasen, *Norske ordsprog*[2], s. 202).

22. Pojken som kunde skapa sig till läjon och korp och myra. Sml. Asbj. II, nr 10; Janson, *Folke-eventyr uppskrevne i Sandeherad* nr 10; Grundtvig, *Danske folkeæv.* Ny s. nr 12; Sébillot *l. c.* nr 9; Cosquin, *Rom.* VIII, 573 ff.

23. Askungen, det bekendte Askepot-æventyr i en noget forkortet form.

24. Svinapojken, et meget udbredt æventyr, hvis oprindelse og vandring er påvist af Gigas i *Kort udsigt over det filol.-hist. samfunds virksomhed* 1874—76, s. 18; sml. endvidere *Clarus saga* ed. Cederschiöld (Lund 1879); Cosquin, *Rom.* VIII, 479 og 552—54; Coelho, *Contos portuguezes* nr 43; Bugge, *Studier* o. s. v. I, 136.

25. Den illmarige drängen. Sml. Berntsen, *Folke-æventyr* II, nr 15. Janson *l. c.* nr 7; *Hall. sagor* nr 25; Cosquin i *Rom.* VII, 556—63; Koehler, *Mélusine* coll. 473; Monnier *l. c.* s. 218.

27. Pälle som inte ville gå fram om kvällen, det bekendte ramse-æventyr (Asbj. II, nr 21; sml. I, nr 16), der er blevet behandlet gentagne gange; se især G. Paris i *Rom.* I, 218 og Cosquin *ib.* VII, 546. Jeg skal hertil föje Berntsen II, nr 6; Kamp, *Danske folkeminder* s. 241; Rivière, *Contes kabyles* s. 137. I Italien har der dannet sig en leg om denne ramse, se Ferraro i *Archivio* I, 130.

28. Det var lögn. At overbyde hinanden i at fortælle lögnehistorier er et tema, der forekommer mange steder: Asbj. I, nr 39; Kamp *l. c.* s. 8, 337; Grundtvig, *Gamle danske minder* I, 174; Janson *l. c.* nr 16; Fundescu, *Basme, oratii, păcalituri* s. 83: Ispirescu *l. c.* nr 18; Rivière, *Contes kabyles* s. 83.

29. Grytan: Molbech, *Udvalgte æventyr* nr 4; noget afvigende hos Grundtvig III, 79 og Kristensen, *Æventyr fra Jylland* nr 26.

30. Räfven och björnen. Begyndelsen svarer til Asbj. nr 17,II »Ræven snyder björnen for julekosten»; Cosquin, *Rom.* VIII, 596 ff.; *Ilwola. Djursagor* samlade af E. Rudbeck s. 3—6; Rivière, *Contes kabyles* s. 89, hvor en schakal har overtaget rævens rolle.

32. Katten och räfven, en gammel fabel, der allerede findes i *Romulus* (Appendix nr 20); sml. Marie de France II, 387, nr 98; La Fontaine, *Fables* IX, 14 etc.; Grundtvig, *Gamle danske minder* III, 220.

33. Mickel räf illa ute. Sml. tildels Berntsen II, nr 11; Grundtvig, *Gamle danske minder* II, 120—22. Episoden med hesten, der sparker ræven (ulven), findes behandlet særskildt i fabel-litteraturen og møder os for förste gang hos Æsop; sml. La Fontaine, *Fables* V, 8; XII, 17 og kommentarerne hertil; se også Rothe, *Les romans de Renard* s. 157, 488; *Cento novelle* nr 75; *Galfredo* nr 42; den fortælles også i Afrika om et mulæsel og en løve (Rivière *l. c.* s. 141).

34. Räfven och rönnebären, også en æsopisk fabel; den genfindes hos Phædrus IV, 3 og i *Romulus* IV, 1; andre oplysninger hos Liebrecht, *Zur volkskunde* s. 103, hvortil kan föjes F. L. Grundtvig, *Svenske minder fra Tjust* s. 19.

35. De bägge stedsystrarna; en noget forkortet redaktion af det samme æventyr, som findes Grundtvig, *Gamle danske minder* III, 112 (sml. Asbj. I, nr 15, Grimm *KM.* nr 13); se nærmere Cosquin's bemærkninger i *Rom.* VII, 548.

36. Päck, svarer til Asbj. I, nr 1; Cav.-Steph. nr 3; Grundtvig *l. c.* I, 194; Berntsen *l. c.* II, nr 14.

37. Strömkäringen. Historien om den stridige kælling, der vil svömme mod strömmen, genfindes lidt forandret i

38. Motvärldskäringen, hvor den er kombineret med fortællingen »Klippet eller skåret»; sml. Asbj. II, nr 4; F. L. Grundtvig, *Svenske minder* s. 28; C. Andersen, *Isl. æventyr.* Ny saml. s. 288; Ahnfelt, *Beving. ord* s. 298; Arlaud, *Bevingede ord.* Suppl. s. 97. Allerede i middelalderen vare disse skæmtesagn udbredte og findes i *Romulus* (app. 57, 58), senere hos Marie de France (II, 382), *Schimpf und ernst* (nr 142), La Fontaine, *Fables* III, nr 16.

39. Bisseknäcka varierer det i de to foregående fortællinger behandlede tema: den trættekære kælling; aldeles tilsvarende hos Poggio I (nr 60).

40. Askegrisen och hans bröder, sammensat af heterogene elementer. Om episoden med dören, Askegrisen taber ned fra træet, se Cosquin, *Rom.* VI, 551; IX, 427; sml. Möller, *Folkesagn fra Born-*

holm s. 58; Kamp, *Folkeminder* nr 361; Bergh, *Eventyr fra Valders* s. 39.

41. Korfven. Sml. Grundtvig, *Danske folkeæv.* Ny s. s. 206; Perrault, »Les souhaits ridicules»; La Fontaine, *Fables* VII, nr 6; Caballero, *Cuentos, oraciones* etc. s. 44—48; Meier, *Volksmärchen aus Schwaben* nr 65. Fortællingen om de tre ønsker (på dansk behandlet af J. H. Vessel) findes allerede i den indiske litteratur; se herom Deulin, *Contes de ma mère l'Oye avant Perrault,* s. 65—82.

42. Rike-Pär Krämare. Se Asbj. I, nr 5; Janson, *Folke-eventyr* nr 14 (sml. Moltke-Moe's bemærkninger ib. s. 93—95 og det Letterstedtske tidskrift II, 270); Berntsen II, nr 8; Grundtvig, *G. d. minder* I, 159; *Danske folkeæv.* nr 12; Kamp, *Danske folkeminder* nr 973. I middelalderen er grundstammen i dette æventyr gentagne gange blevet behandlet og knyttet til Konstantin den store; se nærmere herom Wesselofsky i *Rom.* VI, 160—98 og R. Koehler i Gröbers *Zeitschr.* II, 180—2.

43. Stugan med pannkakstaket, det bekendte æventyr om Hans og Grete i skoven hos heksen, Cav.-Steph. nr 2; Grimm *KM.* nr 15; Pedroso, *Portuguese folk-tales* nr 14; Rivière, *Contes kabyles* s. 228—30.

46. De stekte orrarna stemmer med Hagen, *Ges.-ab.* nr 30. Sml. nogle træk i Asbj. I, nr 26.

47. Sankte Pär och den onde. Delingen af høsten: den ene skal have, hvad der er over jorden, den anden hvad der er under jorden, og næste år omvendt, forekommer også *Hall. sagor* nr 17; Asbj. II, 14, 3; Kristensen, *Jyske folkeminder* IV, nr 399; Sébillot *l. c.* I, 284; Grimm *KM.* nr 189; Müllenhoff, *Sagen, märchen und lieder* s. 278; Bladé, *Contes rec. en Agenais* 6; La Fontaine, *Contes* IV, 5; Rabelais IV, kap. 41; *Ilwola. Djursagor* s. 20, 28; Rudbeck, *Om Finnarnes folkdikt* s. 66 o. s. v.

48. Smeden som inte slapp in hvarken i himmelen eller i helvetet. Se Asbj. I, nr 21; sml. Moltke-Moe, *Indberetning* (Særtryk af Norske univ.- og skole-annaler 1880) s. 15; Carnoy i *Rom.* 1879. 248; Lemcke's *Jahrb.* V, 24 etc.

50. Skomakaren och smeden och skräddaren, som gåfvo sig i förbund med skam.

51—57. Skräddaren och hin, Sjökaptenen och skam (Asbj. II, nr 9), Båtsmannen och fan, Bonden som försvor sig till påcker, Bonden och hin, Tvåstyfvern, Pojken och skam, alle disse snåfortællinger behandle det samme tema: djævelen, den dumme djævel, hjælper et menneske på en eller anden måde (giver ham mange penge) imod at få hans sjæl efter et vist antal års forløb; men han narres dog tilsidst, idet mennesket betinger sig at måtte sætte djævelen til at udføre visse arbejder, og kan han ikke udføre dem, er de kvit. I nr 55 skal han således rette et krølhår, og da det ikke lykkes, vil han varme det, hvorved det svies op; sml. Kristensen, *Jyske folkeminder* IV, nr 419; Sébillot *l. c.* s. 280 ff.; Kamp, *Danske folkeminder* nr 313.

I nr 54 forekommer de udbredte talspörgsmål: hvad er et? en knebel i en klokke; hvad er to? to öjne i panden o. s. v. (se *Hall. sagor* nr 19; *Orient u. occident* II, 559; Liebrecht, *Z. volkskunde* s. 164—65 (en græsk folkesang), Coelho i *Rom.* III, 273 (et portugisisk folkesagn); ib. I, 223 (en jødisk folkesang); Tarbé, *Romancéro de Champagne* I, 5; *Revue des langues romanes* III, 211; *Bulletin de la Société des anc. textes français* 1876, s. 107; Grundtvig, *G. d. minder* II, 68, 311; Ispirescu *l. c.* I, 54; sml. *Germania* XXIV, 377; Meyer, *Kinderreime* nr 125).

58. Länsmannen och gamle far. Tilsvarende form hos Kristensen *l. c.* IV, nr 440; Kamp *l. c.* nr 898; Asbj. II, nr 46. Sml. Liebrecht i *Germania* XXVIII, 422.

59. Skam och Kitta Grå. Begyndelsen om den gamle kælling, der bringer uenighed mellem et ægtepar, efter at fanden forgæves har forsøgt det, findes Kristensen *l. c.* IV, nr 441; sml. Bäckström, *Öfversigt* s. 152; Dunlop-Liebrecht s. 503; Schleicher, *Handb. d. lit. sprache* II, 260 (»Apé séną bóbą»).

63. Vaktepojkens gissegåta Grimm *KM.* nr 22; *Orient u. occident* II, 320.

66. Ingen lefver af bara tack findes også i B. Waldis, *Esopus* IV, nr 62; fortællingen svarer iøvrigt til det danske ordspog: »Af tak døde smedens kat» (sml. P. Syv I, 426), se herom Arlaud, *Beving. ord* s. 138.

71. Den kloka torparedottern: Grundtvig, *Danske folkeæv.* Ny s. nr 10; Grimm *KM.* nr 94; Gonzenbach, *Sicil. märchen* nr 1; Cerquand, *Récits pop. basques* III, n. 73; Rivière, *Contes kabyles* s. 159 o. s. v. Dette interessante æventyr fortjener en nöjere undersøgelse, end der hidtil er blevet det til del; jeg har samlet en mængde noter angående dets oprindelse og udvikling, men hverken tiden eller pladsen tillader mig at gå nærmere ind på det.

72. Pojken med de tre hundarne svarer til slutningen af »Apé razbáininkus ir smákui pažadéla princésę (Schleicher, *Handb.* II, 163 ff.); Bechstein, *Deutsches märchenbuch* (»Die drei hunde»); Cav.-Steph. nr 13.

73. Hvilken var likast? foreligger fuldstændigere hos Grundtvig, *G. d. minder* II, 27; *Danske folkeæv.* nr 17; sml. Sébillot *l. c.* nr 8; Grimm *KM.* nr 129.

74. Knekten med tredaleren; se Svensén i *Sv. landsm.* II. 7, s. 31. Hvis jeg husker ret, fortælles en lignende historie om Fredrik den Store: han har mærket, at der bliver stjålet fra skatkammeret, og træffer forklædt sammen med tyven; de gå sammen ind for at stjæle, og kongen stopper lommerne fulde, men tyven skænder da på ham og slår ham og lader ham kun beholde en daler; næste dag hentes den »særlige tyv» op til kongen, der belönner ham.

75. Smör-Lasse. Opgaven at få en kongedatter til at le forekommer mange steder; hyppigst under den form, der findes hos Asbj. II, nr 25; forskellig herfra er den, Bondeson her har udgivet i en noget

afkortet form. Det drejer sig om den dovne dreng, der har så mange ønsker, som der er hår i hans pels; en dag, da han er ude at hente vand, ønsker han at måtte ride hjem på spanden; prinsessen ser ham og ler af ham, hvorpå han bliver vred og ønsker, at hun må få en dreng etc. Dette træk mangler i Bondeson's versjon fra Småland, men findes derimod i *Hall. sagor* nr 7; sml. Grundtvig, *G. d. minder* II, 308; *Danske folkeæv.* nr 9; Kamp, *Danske folkeæv.* nr 15; Müllenhoff *l. c.* s. 431; Friis, *Lapp. æventyr* nr 20; Ralston, *Contes de la Russie* s. 245.

76. Pojken och fisken, variant af det foregående æventyr, her findes episoden med barnet.

77. Prins Vallvall och prinsässan Sanlaura: Asbj. I, 46 (»Mestermø»); Janson *l. c.* nr 5; Gonzenbach nr 55: Koehler i *Orient u. occident* II, 103 ff.

78. Grönskägg er egentlig kun en variant af nr 77, men med nye, originale tilsætninger, således de tre mænd, der efter hinanden komme og fri til den glemte brud (s. 265 ff.); til den ene siger hun, at hun har glemt at lukke ledet, og frieren går ud for at lukke det; men da han har rørt ved det, kan han ikke slippe løs og må hele natten stå og åbne og lukke det; på lignende måde befrier hun sig fra de andre. Dette træk findes i »Mestermø»; se også Grundtvig, *Danske folkeæv.* Ny s., nr 7; Laboulaye, *Contes bleus* (»Yvon et Finette»); Pedroso, *Portuguese folk-tales* s. 18; Sébillot *l. c.* nr 16; nærmere oplysninger af Cosquin findes i *Rom.* VII, 543.

79. Mästertjufven er behandlet af Koehler i *Orient u. occident* II, 303, 676 ff. og af Cosquin i *Rom.* X, 164; andre henvisninger hos Liebrecht, *Z. volkskunde* s. 34.

80. Den självkokande grytan, en velbekendt molbohistorie: sml. Asbj. II, nr 41; *Hall. sagor* s. 77; Hazelius, *Ur de nord. folkens lif* I, 84; Cosquin, *Rom.* V, 358; Tuxen, *Molbohist.* s. 5.

81, 82. Lyckan og Den gud hjälper, han är bäst hjälpt, to varianter af et tema, der også foreligger i middelalderens novellelitteratur, se *Il novellino* nr 64 (»Qui conta d'un giullare ch'adorava il signore»).

83. Janne på sjön, en mærkelig variant af det gentagne gange (Benfey, *Pantschatantra* I, 219; *Orient u. occident* II, 174, 322; *Germania* XXIV, 131; XXVI, 199 etc.) behandlede æventyr »den erkendtlige døde» (Asbj. II, nr 40).

84. Geska har et enkelt træk (episoden med dören) tilfælles med nr 40; sml. de øvrige der anførte former.

86. Prästen som de ödde tre gånger svarer til Asbj. II, 28: findes også hos Massuccio de Salerno (Dunlop-Liebrecht s. 267) og står i nær forbindelse med »den pukkelryggede døde» i *1001 nat* (v. d. Hagens oversættelse III, 120); sml. også ovenfor henvisningerne ved nr 11.

87. Bot för sot: Berntsen *l. c.* nr 10.

88. De tre doktorerna: Grimm *KM.* 118.

89. Hur köpmannen styrde till det, så hans dotter fick gå i fred för stadens tre ogifta präster er sammensat af to temaer. Indledningen dannes af fortællingen om de tre friere, som pigen lokker hjem til sig den ene efter den anden, og som derpå blive indespærrede i en kiste, et skab, en ovn eller lignende. Denne vidtudbredte fortælling (sml. *The indian antiquary* 1880, vol. IX, 2, 59) er især kendt fra den gamle franske fableau »Constant du Hamel» (Dunlop-Liebrecht s. 246), moderne versjoner findes hos Coelho, *Contos portug.* nr 67; Rolland i *Rom.* XI, 121; Sébillot *l. c.* nr 16 (kombineret med andre træk; se noterne ovenfor til nr 78). Det svenske æventyr fortsætter derpå med fortællingen om de tre lig, der skal kastes i floden; da manden har kastet det förste lig ud og kommer for at hente sin betaling, viser man ham det andet og siger, at han ikke har besörget sine sager godt, da liget er kommet tilbage; manden må da afsted med det igen, og således bliver man også af med det tredje lig. Da manden derpå vender tilbage, møder han et levende menneske (en præst eller en pukkelrygget), der ligner de lig, han har kastet ud; han tror da, at liget går igen pány og kaster rasende mennesket i vandet. Denne fortælling står muligvis i forbindelse med nr 86 og de der omtalte versjoner; den foreligger behandlet i middelalderen som fableau »Les trois bossus» (Dunlop-Liebrecht s. 209—10) og optrykkes den dag i dag som folkebog (Nisard, *Hist. des livres pop.* I², 237). De to fortællinger findes forenede i nogle redaktioner af »Romanen om de syv vise» (amatores) og i det gamle tyske digt »Die drî münche von Kolmære»; se herom v. d. Hagen, *Gesammtabenteuer* III, xxxv ff., 159 ff.

90. Tummeliten. Se om dette æventyr G. Paris' geniale studie *Le petit poucet et la grande ourse* (Paris 1875); senere ere nye former udgivne af Carnoy (*Rom.* VIII, 230), Cosquin (*ib.* VIII. 590), Coelho. *Contos portug.* nr 33 og Rivière, *Contes kabyles* s. 9.

Det er overflødigt at göre opmærksom på, at disse noter og henvisninger ikke göre fordring på nogensomhelst fuldstændighed; jeg har kun haft for öje dels at give almindelige henvisninger til de steder i den folkloristiske litteratur, hvor vedkommende æventyr er blevet behandlet, og dels at inddrage i sammenligningen, foruden de særlig skandinaviske samlinger, enkelte nyere arbejder, der endnu ikke ere blevne benyttede. Man vil have bemærket, at Bondeson's *Folk-sagor* ikke indeholder noget æventyr, der ikke også er påvist andetsteds, men nok enkelte mindre »facéties», der synes at være, om jeg så må sige, autoktone. Det er overhovedet meget sjældent nu at træffe aldeles ukendte æventyr i Europa. Temaerne, formlerne kunne være blandede på forskellig måde, eller være mere eller mindre afslebne, men den aller störste del af grundstammerne må siges at være kendt. Dette bemærkes naturligvis ikke for i nogen henseende at ville forringe værdien af hr Bondeson's bog; tværtimod, den er en yderst værdifuld og interessant forøgelse af den skandinaviske folklore-litteratur, og enhver, der har blot

vara något förnämare än att som i sägnen fästa den vid »hästsvansen». Den bekanta inskriften på Stenen i grönan dal har följande utseende i *Folksägnerna:* »När svenske män taga utländska seder», i *Genom Sveriges bygder:* »När svenske annamma ryska seder»; det senare väl riktigare. Det skulle vara lätt att fortsätta denna granskning än vidare. Jag vill mellertid här blott ytterligare påpeka, att den älsta uppteckningen af jättekvinnans sång i Helgonabacken (JENS WOLF, *Encomion regni Daciæ*, Kiöbenhaffn 1654) lyder: »Tig stille, sönnen min, i stæd kommer Finn faderen din og skal gifve dig sol og maane at lege med eller begge S. Lauritzes öyen», men att den bästa metriserade versen förekommer i folkboken (Bäckström, *Öfversigt,* s. 56), där den lyder:

Tig stille, sönen min,
Finn kommer, fadren din,
sol, måne, S:t Lars öijen
han bringer dig i höijen.

En del af de sägner hr H. meddelar, äro visserligen blott ock bart aftrykta ur andra samlingar, men en stor mängd äro af hr H. omarbetade ock förändrade, dock så att man nästan punkt från punkt kan jämföra ock uppfinna likheter. Mycket af det naturfriska hos andra ursprungliga upptecknare har försvunnit ock ersatts med annat kram, ett främmande ock vanställande smink har smetats öfver kinderna å skogens, åkerns, sjöns ock bärgets barn. Naiviteten är försvunnen ock kulturmänniskan tittar fram öfver alt.

Ty det är en konst, ock t. o. m. en svår konst, att berätta sagor på folkets »naiva» sätt, ock det ligger sannerligen icke något föraktansvärdt i denna naivitet, hvilket *Folksägnernas* samlare, som är gammal ock van vid folklifvet i många skilda delar, nog har insett. Det är därför med en besynnerlig känsla man ser hr H. på några ställen uttala sig föraktligt om folket ock dess föreställningar. Redan i förordet talar han med tydlig satirisk anstrykning om att berättelsen om en historisk händelse, »uppfattad på folkets naiva sätt, öfvergått till hvad den nu är — en folksägen», ock att en del myter, »med folkberättelsens lätthet att behandla sitt ämne, blifvit iklädda historisk dräkt.» I Katrineholm (s. 44) råkas följande vändning: »Vi måste höra gummans berättelse från början, ock denna början begynner, liksom Miltons sång, just vid tidens begynnelse.» I anm. till Pintorpafrun (s. 218) talas om att »våra okritiska sagoförtäljare helt lättvindigt» göra sina derivationer. Ett större förakt kan man väl i ord ej ådagalägga för de intressanta folketymologierna, som ock höra till det »naiva» hos folket. Det är just detta naiva som utgör det naturfriska i folkets berättelse, det är denna doft från ängen, denna svala vind från sjön, som åstadkommer detta egendomliga intryck vid läsandet af en berättelse i folkton; ock med noggrannhet hafva utmärkte förf. ock sagoberättare, t. ex. ASBJÖRNSEN ock MOE, lagt sig vinn om att kvarhålla det.

Det första villkoret för att kunna väl berätta folkets sägner är naturligtvis att göra det fult objektivt. Den minsta del af subjekti-

vitet blir genast stötande ock skämmer intrycket af det hela. Ofta ser man dock, att sagoförtäljare finna nöje i att upptaga i sina berättelser kvickheter af egen fabrik; de söka utbreda öfver hela framställningen en humoristisk dager, men humorn ligger vanligen i deras fantasi ock ej hos folket. Hr H. börjar redan på första sidan af första sägnen: »Det är icke blott i Böhmens bärgstrakter man träffar den romantiska figur, af hvilken Weber skapat sin oförgängliga tondikt.» I en tidningsartikel, skrifven af en kåsör, kunna dylika ord gå i folk — ehuru sannerligen det ej finnes mycket romantiskt hos den »nattman» sägnen behandlar — men i ett band folksägner är det opassande. Ett sådant epitet som »den af oss alla kända lilla staden Eksjö» (s. 37) hvarken har sagts eller kommer någonsin att sägas af en bonde. S. 43: »Har den värde läsaren sett ett vattenfall, som heter Stalpet? Det finnes eljest i det delvis pittoreska ock, om man vill lyssna till folksägnerna, äfvenså romantiska Småland.» Dessa ord kunna väl gå an i *Sverige,* men i vår samling folksägner äro de obehöfliga, liksom de förut anförda orden om Miltons sång. Uttryck som dessa (s. 52): »Johan kastade grimman på ryggen ock gick, under det han hvisslade den nyaste kärlekstrallen, till hagen» tala om något som kanske förekommer hos Stockholmssprätten, men ej hos en småländsk bonddräng. De tre första trykta styckena af Urkon (s. 114) kunde saklöst vara borta; likaså första punkten i Digerdöden (s. 176), första stycket i Vättekräken, Vätteboden, i De första människorna o. s. v. »Ungefär som med sagofogeln Phœnix, hvilken endast finnes i inbillningens värld, lärer det förhålla sig med runinskriften på stenen i grönan dal» (s. 187). »Man känner sig beklämd, då man ser denna byggnad med igenspikade fönster. Man anar, att detta »slutna» allvar i byggningens uppsyn har någon orsak» (s. 43—4). »Om detta bruk [att offra i Skurugata källa] ännu fortfar, är ej bekant[1]). Upplysningen stiger, påstås det, ock alla egendomliga bruk ock seder skola snart höra till traditionens område. För några tiotal af år sedan var det icke så; då kunde man, efter hvad gamla gubbar ock gummor berätta, ha nöjet att både se ock tala vid trollen för att ej nämna kyrkgrimmen, gloson m. fl. aktningsvärda storheter i spökvärlden» (s. 33). »Nu är det så beställt i jättevärlden, att jättens namn är det viktigaste i jättepolitikens hemligheter» (s. 12). Rättvisligen måste erkännas, att det första häftet (s. 1—45) är rikligast försedt med dylika kuriosa.

Det andra villkoret för att kunna väl berätta folkets sägner, är att berätta dem enkelt folkligt. Det är als icke frågan om att hålla någon medelväg mellan folkets sätt att berätta ock en blaserad stadsbos bruk att lägga sina ord; nej, det bör ock måste vara svenska folkets sägner, det bör vara folkets ord, enkla satsfogningar ock naturliga ordvändningar. Uti de *Folksägner,* hvarom här är fråga, råkar man exem-

[1]) Jag kan upplysa, att bruket ännu fortfar ock att anm. i så fall är olämplig.

pelvis: »Enligt de enfaldiges förmenande» (s. 8); vidare: »Det var en kulen höstkväll. Stormen jagade molnen öfver fästet, ock halfmånen kastade mellan brustna skyar ett matt sken öfver näjden. Det dröjde icke många ögonblick, förr än man i det osäkra månskenet såg något lefvande med ytterlig hastighet skymta förbi kanten af en skogsdunge» (s. 8); eller det berättas, »att de stundom aflossat salvor där nere, hvilket in i hjärtrötterna förskrämt de i bärget boende trollen. Det är sålunda tvifvelaktigt, huru vida dessa ens i Skurugata nu mer ha någon trefnad» (s. 33). »Han lät dalerstycket falla på krogdisken ock fick sig ett rus, ett rus som värkligen kom honom att glömma sitt döda barn, sin hustru, sig själf, himmel ock helvete, alt» (s. 34). »Brödet var slut; ingen hjälpsam människa fans i närheten, ock hungersnöden satt redan som gäst i den förfallna stugan, hotande den gamla med bistra ögonkast» (s. 38). »Han såg forskande på hänne med ett ödmjukt ock bedjande uttryck i sina ögon» (s. 46). »Samlande sina sista krafter, kröp han ur sängen, smög sig med vacklande steg ut i marken ock gömde sin skatt» (s. 89). »Men alltid sjunker hon till baka, gäckande snikenheten ock den nya tidens vanmakt» (s. 136).

Ock sådana ord- ock satsbindningar skulle finnas i svenska *folksägner*, »dessa kortfattade ock enkla, alltid underhållande ock roande berättelser, som äro så väl egnade att karakterisa det svenska folklynnet»! (ur anmälan). Man är emellanåt frestad att fråga, om »samlaren» ock »ordnaren» af dessa folksägner är »en bland vårt lands främste kännare på detta område.» Ty värr är herr Hofberg ej den ende, som i detta afseende syndar, ock man kan blott förebrå honom, att han följer strömmen. En renässans synes dock vara i görningen ock går med stora steg framåt.

Såsom slutomdöme om hr H:s arbete i hvad angår språket tillåter jag mig meddela följande ur ett bref till mig från en för vår folklitteratur varmt intresserad vän: »Man måste för uppteckning af folklitteratur fordra, att språket sluter sig till innehållet. Jag menar naturligtvis icke, att det skulle vara nödigt att använda folkmål. Men språket i dessa sägner är snarast stadsbons, som grinar öfver den dumma allmogen. Detta är ur social, vetenskaplig ock konstnärlig synpunkt lika förkastligt. Något borde göras för att däri åstadkomma bättring.»

Vi komma nu till den del af arbetet, som bär titeln »Anmärkningar.» Om planen för denna afdelning yttras i förordet: »i stället [för att sammanföra alt] har jag låtit hvarje sägen åtföljas af historiska ock etnografiska noter, ock i dem har jag anmärkt, när en sägen förekommer i olika orter.» Så önskvärdt det i många afseenden, ock icke minst för kommande forskare, hade varit, om detta hade skett, så mycket måste man beklaga, att hr H., med eller utan beräkning, alldeles ej brytt sig om att fullfölja detta mål. Knapt vid en enda sägen har han anfört, hvar de likartade sägnerna förefinnas, ock synonymer saknas vid ett stort antal af de meddelade. »Utan tvifvel hade boken vunnit i inre värde», om hr H. hållit förordets löfte.

äfven brukas mot klåda. I Ångm. har jag hört namnet **ögonblomster.**

kråk-fot Polypodium dryopteris L.

lä Nuphar luteum Sm. Fries har s. 74 **läblad, lä(de)rblad.** **Små-lä** Potamogeton natans L.

rens-trösk Comarum palustre L. (enl. egen anteckning).

ross-syre, en art Rumex; jfr **hästsyra,** Rumex hippolapathum Fr. Fries s. 125.

sant-ole-blomma Melandrium silvestre Röhl.

skrumm Geranium silvaticum L.

skär-gras-bunk Aira cæspitosa L.; enligt mina anteckningar från Linsell blott *boŋk*; Fries **bunke** s. 17.

töro*l*v Aconitum lycoctonum L. Jfr no. **tørhalm, tøralm, tørjon** m. fl. former, Jenssen-Tusch s. 4.

ä*l*v näver Nephroma arcticum Ach.

För öfrigt upptager Dusén följande namn, hvartill motsvarande finnas hos Fries:

fjäll-rapa (*fje*l*rapa* enl. egna anteckningar) Betula nana L. Jfr isl. **fjallrapi** Cl.-Vigf. s. 156.

häre Nardus stricta L.

jämne Lycopodium complanatum L. Jfr no. **jamne** Jenssen-Tusch s. 137.

kvann Angelica archangelica L.

lus-gras Lycopodium L.

röllek Achillea millefolium L.

solöj Ranunculus L.

sten-söto (best. sg.) Polypodium vulgare L.

tort Mulgedium alpinum Less.

tåg-bär Rubus saxatilis L.

väppling Trifolium L.

äkse eller **äks-bunk** Calamagrostis phragmitoides Hn.

Följande ångermanländska växtnamn hafva vi förgäfves sökt uti ordboken. Ledsamt nog äro vi ej alltid i tillfälle att nämna växternas latinska namn, utan måste nöja oss med att lemna de uppgifter om växternas utseende m. m., som vi fått af allmogen. Den erfarne botanisten torde i de flesta fall därpå igenkänna växten.

book-bettel kallas grangräset (*graŋagræse*) Equisetum arvense L. om våren, innan bladen slagit ut. Hos Wiström i det ofvan nämda arbetet finner man namnet **»fårbetta, gökbetta,** de fertila grenarna af Equisetum arvense, som uppväxa tidigt på våren.»

bre-gräs, ett långt gräs med ax, i kryddgårdar.

erikh*áŋs*-b*l*au (best. pl.) d. v. s. Erik Hanssons blad = Tussilago farfara L. Namnet säges hafva tillkommit af den anledning, att en gubbe vid namn Erik Hansson för lång tid till baka gått omkring ock sålt frö, hvarvid han ofta gått gint öfver åker ock äng samt därvid hoppat öfver diken. Af den på detta sätt uppkomna stöten hade frön spilts ur mannens säck ock sedan slagit rot. Därför

behandling; den förekommer t. ex. i Dalarne, Norrland, Södermanland (se *Runa* 1844, s. 105), ock sägnen från Dal är äfven meddelad i *Runa*, 4:e h. (1843) s. 40.

En del af sägnen om Katrineholms herregård bildar en afdelning af sägnen om Fröken på Hellerup (s. 68—70). Varianter förekomma t. ex. på Gottland i den märkliga berättelse, som Snöbohm lemnar (324—5), ock i en folkbok (Bäckström, Öfversigt s. 60) behandlas samma ämne.

Den försvunne drängen är en märkvärdig sägen om bärgtagning. Som bekant finnas dock andra af mera vanlig, fast ej så originell prägel öfver alt i Sverge. En egendomlig historia meddelas från Uppland af SALVIUS (s. 266).

En förtjänst hos De tio tjänsteandarne synes vara, att denna »folksaga» (som hr H. uttrycker sig, ehuru hon fått plats i svenska folksägner), blifvit i *Familj-journalen* romantiskt behandlad. En undersökning om huru många poeter, som i en inspirationslös stund behandlat sägner, kan ej vara af något intresse för vetenskapen. Annars skulle man ju behöfva gå så långt som till att nämna, att »skaldekonungen» Ahlstrand poetiserat en sägen om Klara kloster ock »ynglingen» Chronvall den polske juden i trumman! För öfrigt är ju denna »saga» både trykt ock bekant, förrän fru D. K. meddelat hr H. densamma.

»Bron öfver Kalmarsund är i sina hufvuddrag meddelad i Ahlqvist» etc., säger hr H.; men det är tvärtom hr H. som i hufvuddrag meddelat AHLQVISTS goda berättelse därom. Varianter förekomma t. ex. från Västbo i Småland (Allvin s. 141 ock Hyltén-Cav. II, 36), från Värmland (Fernow s. 137), från Dal (*Runa*, 4 h., s. 31).

Till alla sägnerna om Fröken på Hellerup finnas varianter på många ställen. Till Jättemön i Boråserödsbärget finnas motsvarigheter från Bohuslän (Ödman s. 78—9), från Östergötland (Rääf I,55) ock från Småland (Hyltén-Cav. I,31). Sägnen om Glosheds altare »omtalas redan» af Ödman (s. 153—4), ock HOLMBERG, *Bohuslän* (III,185) är ej citerad. En variant förekommer i Skåne (Hyltén-Cav. I,36). Håldehatten är upptecknad af Holmberg (II,101—2). Om Guldvaggan säger hr H. i *Genom Sverges bygder* s. 206, att han begagnat Holmbergs uppteckning (se Holmberg III, 15—16), men här förtiger han det. Kock dog 1738 enl. Holmberg, ej 1733. Mylingen (som i norra Småland har det egendomliga namnet stickebacka-bli(g)are) är omständligt behandlad af Rääf (I, 85—90), ock Hyltén-Cav. meddelar en sägen I, s. 478, en annan II, tillägg s. L (ej s. I).

Hos Ödman s. 365 förekommer intet, som kan hafva afseende på sägnen om Rane ock Hulta; men namnet Raneborg är däremot visserligen nämdt en gång. Sägnen återfinnes hos Ödman s. 278 ock Holmberg II, 187—8.

Den vackra sägnen om Riddarne i Ållebärg har sin motsvarighet i Holger Danske (ock i Småland har jag upptecknat samma sägen om Karl den tolfte). Temat förekommer i folkvisor. Enligt anm. till

Grefvinnan på Höjentorp synes Hin Onde vara en »halft historisk» personlighet, hvilket ju kan vara rätt bra att veta. Skalundajätten umbär all variantförteckning, oaktadt han förekommer på många ställen, t. ex. Skåne (Bäckström, Öfversigt s. 56) Småland (Hyltén-Cav. II, 34—5), Bohuslän (Ödman s. 183—4), Dal (*Runa,* 4 h., s. 30, 37, 41).

En variant till Skatten i Säbybäcken är att finna hos Rääf (I, 78). I anm. till Tomten heter det: »i själfva värket äro de [tomtarne] ingenting mer eller mindre än ett arf från den klassiska forntiden» — en descendensteori som väl kan anses höra till »sagan». Huruvida de färöiske »niägriusar» ock ännu mer de tyska »kobolde» hafva samma funktioner som våra svenska tomtar, är måhända tvifvel underkastadt. Men hvarför har hr H. ej anfört den lille treflige danske »nissen, tomtenissen»? Ehuru sägnen tydligen är tagen ur Rääf (I, 71—3), är denne ej omnämd, ej heller är sagdt, att Holmberg (I, 250—1) ock en folkbok (Bäckström, s. 59) omtala varianter.

Kisse i Norrhult synes vara omarbetad efter Rääf (I, 55—7). Samme man har (I, 55) uttydt hela sagan om Urkon, men hr H. har blott skrifvit af en del, hvarvid hr H. låtit hon referera sig till urkon, medan Rääf använder hon hänsyftande på sagan; följden är, att hr H. synes betrakta en konungs ihjälstångande af en ko som ett slags kosmogoni. Trollskorna synas vara lånade af Rääf (I, 97—98).

Skogsrået ock sjörået är afskrifvet ur *Sverige* (s. 357) ock står i släkt med uppteckningen i *Runa* (4 h., s. 29). De inom citationstecken inneslutna orden äro felaktigt citerade ur Hyltén-Cav. (I, 278 o. 245) Sägnen om Bärgaköket är märklig, i det hon är tagen ur *Runa* (4 h., s. 30).[1] Kvick i jord är antecknad i *Runa* (4 h., s. 26); varianter finnas från Bleking (Hyltén-Cav. I, 268) ock från Småland (Hyltén-Cav. I, 289 o. 341).

Hvarken Fernow (s. 310 o. 345) eller *Genom Sveriges bygder* (s. 99 o. 105) äro citerade vid Edsholms- ock Saxholmssägnerna. Den artige kolaren finnes ock från Dalarne (*Runa,* 1844, s. 73). Holmberg (II, 192) anför en variant till Skördehjälpen (fullständigast ock naturtrognast är DJURKLOUS uppt. från Västergötland (*Nu* 1875 s. 185).

De tre första sägnerna från Närike äro hämtade ur *Nerikes gamla minnen.* Vid dessa, liksom vid de båda följ., finnas inga jämförelser af hr H.[2]

Sägnen om Horsgöken finnas i *Runa* 3 h. (1843), s. 14—15. Kolarenisse, ordagrant återgifven ur *Sverige* (s. 138—9), har en del likheter med sägner från Östergötland (Rääf I, 69) ock Småland (Hyltén-Cav. I, 280—1). Bolstre borg, upptecknad i *Runa,* 2 h.

---

[1]) Att trollgods förvandlas i ormar, förekommer i sägner från andra orter. Se t. ex. SUNDBLAD, *Gömda blad* s. 333. [Senare tillägg.]

[2]) Hr H. har här (s. 135 not 1) liksom i *Nerikes gamla minnen* satt try torp = de tre torpen. Enl. Schlyters glossarium betyder þorp i fsv. enstaka gård, liten by, hvarur sedan den nuvarande betydelsen uppkommit; det är väl troligt, att try torp är = de tre gårdarne.

lig, då växten ej har något med björnen att göra. Då han förr kallats **brumbär** af **brum** löf, tror förf., att allmogen sedermera, möjligen genom idéförbindelse med verbet **brumma**, af missförstånd förvändt namnet till **björnbär**. Jenssen-Tusch upptager dock för Norge flera af björn bildade former af namnet, ock för Danmark har han bland andra sådana namn som **ulvbær** ock **kobær**. En variant till det s. 10 upptagna **björnfloka**, Heracleum sphondylium L., är det i Ångermanland ock äfven i Åsele lappmark förekommande namnet **björnflo**. I Vilhelmina säger man, att björnen, på den tid han kunde tala, sade:

— Säljpipor ock björnflo locka mig hit, men långlurar ock bockhorn skrämma mig långt upp i fjället.

Namnet är sålunda bildadt med tanken på björnen Björnbären kunna antagas hafva namnet däraf, att allmogen iakttagit, att björnen med begärlighet äter dessa bär. Hallonets namn äro mycket växlande. Fries har: **brinnbär, brambär, brumbär, brombär**, hvartill komma det jämtländska **brännbär** af **bränna** svedjeland, ock **hingbär**. I st. f. **brambär** har man i Ångm. ensamt **brannbär**, men i Hels. därjämte formen **brambär**; utom **brumbär** finnes i Hels. äfven den ursprungligare formen **brunnbär**, hvars **n** framför labialen **b** öfvergått till labial nasal. Namnen **brinnbär, brannbär, brunnbär** synas bildade af verbet **brinna, brann, brunnit** på samma sätt som getnamnen **trippe, trappe, truppe.**[1])

Det meddelade namnförrådet skulle i det hela bjuda på mycket af språkligt intresse, särskildt i afseende på ordbildningen. Mycket tacksamt vore det att uppvisa, hurusom folketymologier ofta bidragit till namns omdaning. Så uppträder Daphne mezereum L. under en mängdo lika namn. Dess frukt kallas nu enl. Wiström »**tifvel-**, **tvifvel** ock **difvelbär**», ock i Gästrikland har anmälaren hört örten nämnas **tvifvelbast**, naturligtvis med anslutning till subst. tvifvel.

Af hvad här blifvit anfördt torde i allmänhet framgå, att föreliggande arbete är hvarken fullständigt (Jenssen-Tusch har bättre begagnat sig af den tillgängliga litteraturen), ej häller i alla delar fult tillförlitligt. Detta hindrar dock ej, att det är ett förträffligt förarbete till en ordbok öfver svenska växtnamn. Det vore önskligt, att ytterligare undersökningar ock forskningar företoges, innan de svenska växtnamnen en gång för alla fastslås. Som sagdt innehålla Dybecks handskrifter rikhaltiga bidrag till kännedom om våra växtnamn, ehuru förmodligen äfven de tarfva att noga granskas, innan de kunna blifva för vetenskapliga eller praktiska ändamål brukbara.

Stockholm i sept. 1882.

J. Nordlander.

---

[1]) Nordlander, *Norrländska husdjursnamn*, Sv. landsm. I, s. 410.

Efterskrift.

Sedan förestående skrefs, har HERMAN HOFBERG slutat sin bana; den 28 april 1883 ändade han sitt värksamma lif, som under olika sysselsättningar dock med förkärlek egnats åt studier af folktraditioner ock folklif. Född den 11 juni 1823, blef han vid 20 års ålder student ock aflade 1849 med.-fil. kandidatexamen, hvarefter han länge tjänstgjorde som t. f. provinsialläkare. År 1874 ingick han som e. o. amanuens vid statens historiska museum ock blef, efter att 1877 hafva promoverats till doktor vid universitetet i Jena, 1880 förordnad till föreståndare för lifrustkammaren.

Såsom författare har Hofberg varit ganska produktiv. De skrifter, som kunna intressera oss, äro följande: *Allmogeord i vestra Nerikes bygdemål* (Örebro 1861), en ganska duglig ock redbar ordlista; *Edsbergs socken* (Örebro 1863), en »historisk ock antikvarisk beskrifning» som sedan fullständigt uppgick i hr H:s mest bekanta ock synnerligen förtjänstfulla arbete: *Nerikes gamla minnen* (Örebro 1868). Hans *Skildringar ur svenska folklifvet* (1879) ock *Några drag ur det forna skogsbyggarlifvet i Halland* (1881) äro äfven rätt läsvärda.

Dessutom har han strött omkring sig uppsatser, sagor, sägner o. s. v., hvilkas uppräknande skulle taga lång tid; särskildt synes i *Sverige*, som jag så ofta citerat, ligga själfva grunden till hans senaste ock sista arbete, det som ofvan anmälts.

Att utförligt skildra Hofbergs värksamhet ock betydelse, kan ej här vara på sin plats. Så mycket torde dock böra sägas, att dr Hofberg alltid skall hågkommas som den varmhjärtade folkvännen, mannen med ifver för ock kärlek till folkstudier. Hela hans skriftställeri bär denna prägel framför alt. Hans svaghet var ett jäktande efter nytt, en feberaktig oro, som ej tillät honom fullständigt genomföra en enda plan. Hvad isynnerhet beträffar hans sista arbete, folksägnerna, äro dess brister lätt förklarliga: julen var nära ock arbetet måste gå undan. Detta skönjes mest vid sista afdelningen, hvars svaghet dr H. helt vist själf insåg ock i en framtid skulle hafva botat. Den som vågar sig gå fram ock sönderbryta isen, han har möda, blir våtskodd ock tar tör hända skada, säger gamle Tuneld; men sedan kommer i hans spår en annan trygt ock lugnt. Ock det skall alltid blifva dr H:s förtjänst, att han varit den förste som i vidsträktare mån sökt samla ock komparatift behandla folksägnen; ock så till vida är hans sista arbete ett värdigt minnesmärke öfver hans döda mull.

Lund den 6 juni 1883.

A. R.

Svenska folket i helg och söken, i krig och i fred, hemma och ute eller ett tusen år af svenska bildningens och sedernas historia af AUGUST STRINDBERG. **Med illustrationer af Carl Larsson m. fl.** Sthm, |1881—82|. C. E. Fritze's k. hofbokh. I, 3 bl. + 500 s. + inneh.; II, 2 bl. + 480 s. 8:o. Pris i hh. 20 kr.

I detta arbete hafva vi för oss ett försök till svensk kulturhistoria, hvilket förf., åtminstone att dömma efter anmälan, besynnerligt nog tror vara det första. Detta förbiseende af andra kulturhistoriska arbeten sträcker sig ty värr äfven till texten, där förf. tyckes sätta en ära i att ej tillgodogöra sig tidigare samvetsgranna forskningar. Ock äfven där det är andras resultat, förf. anför, låter han dem gå under sitt namn. Att anföra källor bryr sig förf. naturligtvis högst sällan om. Han skulle ju därigenom ha gjort det lättare för läsaren att kontrollera hans uppgifter, ock kontroll är just hvad hans arbete ej tål vid. Att i slutcrinran uppräkna åtskilliga arkiv i Stockholm kan ej anses vara tillfyllesgörande. Förf. tyckes ha glömt, att det är fler än han, som »icke lida af det att tro på, hvad de icke själfva sett», att tviflet är så stort i våra dagar, så att ej ens en STRINDBERGS auktoritet förmår nedtysta det, till ock med ej när han i st. f. bevis för sina åsikter mot sina motståndare slungar sina något naivt klingande beskyllningar för »akademisk halfbildning», »doktrin», »okynne» m. m. Ett dylikt sätt att bemöta kritik är så långt ifrån att bevisa styrka, att det tvärt om just är tecken till en ytterligt stor svaghet.

Genast inledningen är kännetecknande för hela värket. Då de där uppstälda teorierna just närmast beröra området för denna tidskrifts värksamhet ock dessutom i det följande flerstädes återvända, vill jag något närmare ingå på dem. Man finner där hypoteser om folkdräkterna, folkvisan ock stamskillnad.

Vända vi oss först till folkvisan, så vet man ej rätt, hvad man skall tro om förf:s ärlighet, då han tyckes vilja inbilla värden, att åsikter, hvilka redan till följd af GRUNDTVIGS, BERGSTRÖMS m. fl. värdefulla undersökningar äro allmänt antagna, äro hans egna nya fynd. Eller hvad menar han eljes med sitt »härmed vill jag hafva förnekat» s. 11, »af detta sista vill jag hafva påstått» s. 12, o. s. v.? Jfr äfven s. 254 ff. samt s. 268! Man kan värkligen frestas att tro, det förf. »sväfvar i lyckligaste okunnighet» t. ex. om den Bergström-Höijerska upplagan af den Geijer-Afzeliska folkvissamlingen. Att detta ej är fallet, framgår emellertid af åtskilligt. Jfr t. ex. s. 10, där Dufvans sång på liljekvist säges vara diktad »af en katolsk andlig från medeltiden, som stod högt i bildning» med Bergströms anm. s. 251, där den säges hänvisa »på en bildad diktare», »en katolsk andlig från medeltiden». På samma sida användes samma uppteckning af den holländska motsvarigheten till Resan till Österlandet, som Bergström har s. 341. S. 11 anföres resultatet af B:s undersökning om författaren till Elisif nunna i Ris-

bärga kloster. Flyktig tyckes emellertid bekantskapen vara, efter som förf. s. 11 ej synes känna, att redan samlingens första utgifvare angåfvo CARELIUS såsom författare till Hönsgummans visa. S. 10 göres sancta Catharina af Alexandria till ett sicilianskt helgon, ock s. 480 göres visan om Hertig Magnus ock hafsfrun till samtida med visan om Kon. Gustaf I ock dalkarlarne i trots af Bergströms anm. s. 327. Hvem som påstått, att Engelbrektsvisan skulle vara »författad af någon vedhuggare från Dalarne», är mig alldeles obekant.

Sedan förf. så sökt inbilla läsaren, att de med hafs ock slarf ur andras arbeten sammanplockade notiserna äro resultaten af hans egna djupa forskningar, drar han ur dem den slutsatsen, att »folket, arbetaren» öfver hufvud ej kan »uppfinna» något. Ock hvad man af ett populärt hållet arbete, som det föreliggande ju skall vara, kan ha rätt att fordra, nämligen uppvisandet, hvarför folkvisan i trots af sin ursprungligen utländska natur dock kan anses såsom uttryck för svenska folkets andliga utveckling, det söker man förgäfves. När munklegendens s:a Catharina så småningom omgestaltats till den friska, hjärtevinnande bild, vår Liten Karin i sin kyska oskuld ock sin fasta handlingskraft företer, så är det just folkanden som här varit värksam. Ock när hvarje visa så till ord som melodi oupphörligt växlar, så är det just i de olika variationerna folklynnets skiftningar efter tid ock ort afspegla sig. Våra folkvisor kunna altså, om än utländska till sin upprinnelse, i den form i hvilken de upptecknats, med full rätt betraktas såsom vårt folks andliga egendom.

Liknande är förhållandet med folkdräkterna, hvarför jag ej behöfver närmare gå in på dem. Emellertid är uppvisandet af en viss likhet mellan tvänne dräkter ej alltid det samma som bevis för deras gemensamma ursprung; likheten kan vara tillfällig. Men bevis är en sak, hvarmed förf. aldrig besvärar sig. Man skall tro honom på hans ord, eljes är man slaf under doktrinen, den akademiska halfbildningen o. s. v.

Genom »ganska mödosamt arbete» har förf. frestats tro, att det svenska folket består af »en hel mängd små stammar». Att så är förhållandet, bevisas af marknadsslagsmål o. dyl., af att under medeltiden ock nyare tiden tyskar, danskar, finnar, valloner, muhamedaner ock buddaister(!) bosatt sig i Sverge, samt däraf att ALMQVIST i sin språklära upptagit tio olika dialektlistor. Hur pass tillförlitliga ock hur litet bevisande dylika fragmentariska listor äro, därom vet förf. intet. Det skall helt säkert glädja hr S., som ej tyckes ha ens en aflägsen aning om språkutveckling ock dialektsplittring, att höra, det nämda tiotal utan svårighet kan tiodubblas — då måtte väl hypotesen om stamskillnad vara riktigt säker! Hvad förf. menar med olika stammar, får man visserligen ej veta; men tämligen skarpt begränsade ock sins emellan betydligt olika enheter måtte det vara, alldenstund de jämföras med »djur af vissa olika arter», ock sådana olika stammar lär det finnas lika många i Sverge som härader, åtminstone i Skåne, se s. 14.

Vidare bevis för stamskillnad hämtar förf. ur den på sociala förhållanden beroende olikheten mellan stads- ock landslag samt ur olikheten mellan landskapens skatteföremål, fast han själf tyckes finna, att denna blott är en följd af olika naturförhållanden.

I en punkt öfverensstämmer rec. fullkomligt med förf., nämligen i uttalandet på s. 15, att resultaten af förf:s på de följande sidorna angifna »etnografiska experiment» »icke blifvit fult tillfredsställande». Dylika »experiment» kunna vara af värde, om de företagas i mängd ock utföras med noggrannhet. Men ett enstaka såsom förf:s har naturligtvis ej den ringaste betydelse, ock att det genom de oriktiga uppgifterna lemnar ett nytt talande bevis för förf:s slarf, hjälper ej upp saken.

Samma slarf som i inledningen har jag ock funnit öfver alt i själfva arbetet, där jag varit i tillfälle att kontrollera det samma, hvadan man naturligtvis antar, att äfven de delar, som undandraga sig ens kontroll, äro utarbetade på samma sätt. Jag kan ej här ingå i någon detaljgranskning, därtill saknas utrymme, jag vill blott anföra ett ock annat, som genast faller i ögonen.

Den naiva uppfattningen om runornas uppkomst s. 43 kan såsom en gengångare från vetenskapens späda barndomstid bereda ett rätt godt löje, likaså upptäkten af Vulfilas gotiska bibel i Ansgarius' ock Witmars bokförråd s. 25. II, s. 172 säger förf. sig bli bevisen för runteorin skyldig till en snar framtid; de böra bli intressanta — om de blifva synliga.

Om medeltiden eller tiden »från kristendomens förkunnande omkring 830 till lutherska lärans införande omkring 1530», altså en tidrymd af sjuhundra år, får läsaren den föreställning, att den måste i alt ha varit sig bra lik från början till slut. Högst sällan talas nämligen om någon olikhet under århundradena, utan bilder från periodens sista tid få nästan ständigt tjäna som typiska för hela tidehvarfvet. Är det att skrifva en historia om »folkets andliga utveckling»? Först af nyare tiden anses underafdelningar nödvändiga, hvarvid århundradet får tjäna som enhet.

S. 243 skrifves »på annans plats» i st. f. »på åldermannens plats», hvarigenom ett för gilleväsendet egendomligt drag utplånas. Samma plikt, som s 439 angifves till 140 kronor, upptages på följande sida till »140 mark (omkring 200 kronor)».

Äfven till själfva formen sträcker sig slarfvet. Man förvånas i sanning, att en Strindbergs penna kan tillåta sig sådana bockar som I, s. 497: »hvarför de [småländingarne] blefvo missnöjde ock sedan vid passande tillfälle bröto ut»; II, s. 203: »kvinnfolken gå där sällan ifrån väfstolen, utan lämnar mannen merendels omsorg om ladugården»; II, s. 208: »potates odlades — — mellan klipporna, dit mylla var och där trifdes de väl», m. m. dyl.

Arbetets sista tredjedel är i allmänhet skrifven med betydligt mera sans ock måtta än det föregående, ock tyckes förf. här röra sig på

något säkrare mark. Emellertid har förf. här funnit, det han för utrymmets skull måste inskränka sig till ett blott »utkast» till svensk kulturhistoria. Han behandlar därför alt mera i stort ock skildrar icke »lifvet i det lilla, det obemärkta», hvarför han också högst sällan kommer in på det område, som denna tidskrift behandlar. Jag kan därför förbigå denna del ock vill endast påpeka, att äfven här åtskilliga besynnerliga påståenden förekomma, t. ex. II, s. 407: »Rydqvists Svenska språkets lagar ha utöfvat ett ofantligt inflytande på svenskans framtida utveckling». Nog har nämda arbete varit ock är fortfarande af stor vikt för svenska språkets studium, men knappast kan väl ens riksspråket säges ha mottagit några varaktiga intryck af det samma, mycket mindre »svenskan» i dess helhet, ock allra minst kan framtidens svenska redan nu ha varit utsatt för något inflytande från RYDQVIST.

Det vore önskligt, att förf. för framtiden uteslutande egnade sig åt det yrke, däri han är en erkänd mästare. »Skomakare, blif vid din läst» gäller ej minst för skalden, ock fantasiens man torde vara den minst lämpliga historieforskaren.

O. H.

Gammaldags bruk. Kulturbilder från Vestergötand, tecknade af JOHANNES SUNDBLAD. Göteborg 1881. Torsten Hedlunds förlag. 266 s. 8:o. Pris 1 kr. 50 öre.

Det i senare tider, hufvudsakligen genom forminnesföreningarne ock landsmålsföreningarne vid våra universitet, till kraftigt lif väkta intresset för våra folkmål ock vårt folks lif har alstrat en litteratur, som redan vuxit ut till rätt betydlig storlek. Från Skåne, Halland, Blekinge ock flere andra delar af vårt land förefinnas vackra samlingar af folksagor, visor, folklifsbilder o. d., ock här ha vi nu från Västergötland ett arbete, som företrädesvis sysselsätter sig med folkets lif. Västergötlands gamla bygd med sin stora utsträckning ock sina i många afseenden säregna förhållanden erbjuder ett rikt fält för arbeten i samma väg som detta. De bilder af kulturen i Västergötland, som bjudas oss i *Gammaldags bruk*, äro tagna från de senare årtiondena ock äro så pass mycket utförda, att man genom dem väl kan bilda sig ett begrepp om västgötafolkets karaktär ock lif.

I början af företalet till boken säger förf., att hans arbete »ej har andra anspråk än att vara trogna bilder af de tider ock de folkklasser, det velat skildra». Dessa anspråk äro ej så ringa. Det är en ingalunda lätt sak att i skildringar som denna vara fult sann. Begäret att komma med något nytt ock framför alt något »roligt ock intressant» leder ofta dylika arbetens författare bort från sanningens väg ock förmår dem att släppa fantasien lös ock därigenom framkalla vrångbilder i stället för trogna afbilder. Men till hr S:s beröm måste sägas, att han städse tyckes bemöda sig om att utan något slags diktens hölje framställa,

vara något förnämare än att som i sägnen fästa den vid »hästsvansen». Den bekanta inskriften på Stenen i grönan dal har följande utseende i *Folksägnerna:* »När svenske män taga utländska seder», i *Genom Sveriges bygder:* »När svenske annamma ryska seder»; det senare väl riktigare. Det skulle vara lätt att fortsätta denna granskning än vidare. Jag vill mellertid här blott ytterligare påpeka, att den älsta uppteckningen af jättekvinnans sång i Helgonabacken (JENS WOLF, *Encomion regni Daciæ*, Kiöbenhaffn 1654) lyder: »Tig stille, sönnen min, i stæd kommer Finn faderen din og skal gifve dig sol og maane at lege med eller begge S. Lauritzes öyen», men att den bästa metriserade versen förekommer i folkboken (Bäckström, *Öfversigt,* s. 56), där den lyder:

Tig stille, sönen min,
Finn kommer, fadren din,
sol, måne, S:t Lars öijen
han bringer dig i höijen.

En del af de sägner hr H. meddelar, äro visserligen blott ock bart aftrykta ur andra samlingar, men en stor mängd äro af hr H. omarbetade ock förändrade, dock så att man nästan punkt från punkt kan jämföra ock uppfinna likheter. Mycket af det naturfriska hos andra ursprungliga uppteckuare har försvunnit ock ersatts med annat kram, ett främmande ock vanställande smink har smetats öfver kinderna å skogens, åkerns, sjöns ock bärgets barn. Naiviteten är försvunnen ock kulturmänniskan tittar fram öfver alt.

Ty det är en konst, ock t. o. m. en svår konst, att berätta sagor på folkets »naiva» sätt, ock det ligger sannerligen icke något föraktansvärdt i denna naivitet, hvilket *Folksägnernas* samlare, som är gammal ock van vid folklifvet i många skilda delar, nog har insett. Det är därför med en besynnerlig känsla man ser hr H. på några ställen uttala sig föraktligt om folket ock dess föreställningar. Redan i förordet talar han med tydlig satirisk anstrykning om att berättelsen om en historisk händelse, »uppfattad på folkets naiva sätt, öfvergått till hvad den nu är — en folksägen», ock att en del myter, »med folkberättelsens lätthet att behandla sitt ämne, blifvit iklädda historisk dräkt.» I Katrineholm (s. 44) råkas följande vändning: »Vi måste höra gummans berättelse från början, ock denna början begynner, liksom Miltons sång, just vid tidens begynnelse.» I anm. till Pintorpafrun (s. 218) talas om att »våra okritiska sagoförtäljare helt lättvindigt» göra sina derivationer. Ett större förakt kan man väl i ord ej ådagalägga för de intressanta folketymologierna, som ock höra till det »naiva» hos folket. Det är just detta naiva som utgör det naturfriska i folkets berättelse, det är denna doft från ängen, denna svala vind från sjön, som åstadkommer detta egendomliga intryck vid läsandet af en berättelse i folkton; ock med noggrannhet hafva utmärkte förf. ock sagoberättare, t. ex. ASBJÖRNSEN ock MOE, lagt sig vinn om att kvarhålla det.

Det första villkoret för att kunna väl berätta folkets sägner är naturligtvis att göra det fult objektivt. Den minsta del af subjekti-

vi medgifvit – de dock höra till sällsyntheterna. Lika ofta kan man träffa deras raka motsatser, ock förhållandet mellan husfadren ock de öfriga familjemedlemmarna, om än på grund af folklynnet något stelt ock sträft, är i allmänhet ganska godt. Klyftan mellan husbondfolk ock tjänare är ej häller fult så bred, som förf. gör den. Den allmänna sträfvan, som i vår tid gör sig gällande, att utjämna skillnaden mellan samhällsklasserna, kan väl spåras äfven hos vår allmoge ock ej minst hos allmogen i Västergötland, hvilket genom sin rikedom på samfärdsmedel ock sin ordnade folkundervisning mer än de flesta af våra öfriga landskap är i tillfälle att tillgodogöra sig framstegen.

I Byalag lemnas en beskrifning af de gamla byarnas indelning ock styrelse ock framdragas åtskilliga exempel på den egenmäktighet, som bönderna ofta lade i dagen, ock det hårdnackade ock envisa motstånd, de ofta gjorde mot förändringar af det gamla. Till sist omnämnes »förgöring» af kreatur, mycket annat »hex», vidskepelse ock öfvertro. Hvad här inrymmes om »kloka» borde rätteligen — åtminstone en del däraf — för redans skull hafva kommit i nästa afdelning, som just har till rubrik: Kloka gubbar ock gummor. Slutligen framställer förf. ett numera nästan utdödt släkte, nämligen skålknallen. Teckningen af denna typ är rätt mörk, men, såsom vi tro ock från annat håll hört, i närmaste öfverensstämmelse med sanningen.

Boken är i sin helhet ganska lärorik ock njutbar för hvem som hälst. Stilen är i allmänhet god, här ock där likväl något tung. Ett ock annat logiskt ock stilistiskt fel förekommer, som i en ny upplaga — ock på enskild väg hafva vi hört, att förf. ämnar utgifva en sådan, tillökt ock fullständigad — kunde rättas. Vi vilja här påpeka ett par af de mest i ögonen fallande. Sid. 158 definieras »fårfålla» så: en takskyddande inhägnad med eller utan väggar. Först ock främst är det väl fåren, som skola skyddas, ej taket; vidare är det svårt att tänka sig en inhägnad utan väggar. Sid. 31 står, att »matförrådet — — lagades», ett tämligen underligt uttrycksätt. Sid. 81 är ordet **parant** ej riktigt användt: det betyder prydande, här torde menas prydlig. Sid. 196 står: »aska skälfver än i da', för se dä va unner ena ask som Cain slog ihjäl Abel». Denna uppgift strider mot innehållet i noten 3 på s. 1, där det samma säges om aspen. Den förra uppgiften beror naturligtvis på skrif- eller tryckfel. I parentes kan här nämnas en lika vanlig sägen eller legend om orsaken till asplöfvens skälfvande, nämligen att Frälsarens kors var förfärdigadt af asp.

Ibland träffas också en ord- eller mytförklaring, som ej är riktig. Förf. säger t. ex. i en not sid. 173, att namnet **tå** i **by-tå** »är taget af foten». Liksom tån är fotens yttersta del, vore by-tån byns ände. Detta är väl gripet ur luften. **Tå** i **by-tå** är fult skildt från det andra ordet **tå**. Ordet var älst neutr. gen. ock betyder 1) väg i allm., 2) väg som gick utom byns tomt-rår (se Schlyters glossarium). Att skatan var en åt Oden helgad fågel, tarfvar väl att med något bevis styrkas. Sam-

manställningen af Balder ock Baal är ock något djärf. I versen på sid. 95 står: »Den som är huller, ger säcken fuller». Det här förekommande **huller** säger förf. vara = ägande godt hull = förmögen. Men ett sådant adj. **huller** finnes ej i Västgöta-målet. **Huller** är här samma ord som **huld**, hvilket ger likaså god mening.

Hvad för öfrigt det här ock där förekommande allmogemålet beträffar, kunde den anmärkningen göras, att ljudbeteckningen är altför otillfredsställande. I en ock annan not förekomma lätta antydningar om uttalet, hvilka dock belysa blott några enstaka ord ock i många fall lemna läsaren utan vägledning. Visserligen är målet för förf. en bisak, men boken skulle säkert vunnit mycket i värde, om förf. t. ex. i början af densamma uppsatt en enkel ljudbeteckning, som kunde tillämpas på alla de i boken förekommande språkprofven. Med kursivering eller andra enkla medel samt ett konsekvent bruk af de vanliga bokstäfverna kunde med bokens ändamål öfverensstämmande beteckning lätt uppsättas. Den här antydda bristen gör sig isynnerhet kännbar i de båda sagor, som sidd. 124 ock 138 i egenskap af språkprof meddelas, där exempelvis så skilda vokalljud som de i orden: **ost** (*o*), **kom** (läs: **kåm**), **hofve** (hufvud, med ljudet mellan **o** ock **u**, landsm. *ö*) fått samma bokstafstecken.

De små anmärkningar, vi här funnit oss föranlåtna att göra, förringa dock föga värdet af hr SUNDBLADS bok. Vi äro honom tack skyldiga för hans i så många afseenden förtjänstfulla arbete ock hoppas, att hvad vi nyss sade oss hafva hört angående hans afsikt att fortsätta på den väg, på hvilken han genom *Gammaldags bruk* tagit sitt första ock — låtom oss än en gång upprepa det — vackra steg, med det snaraste måtte förvärkligas.

Jan. 1883. VILH. V.

Folkdiktning, Visor, folktro, sägner och en svartkonstbok, samlad och upptecknad i Skåne af EVA WIGSTRÖM. (Ave.) Andra samlingen. Göteborg, Torsten Hedlunds förlag, 1881. 4 bl. + 416 s. 8:o. Pris 3 kr.

Den förhoppning, som i denna tidskrifts första band s. 718 uttalades, att författarinnan ej vidare skulle behöfva gå ur landet för att finna förläggare, har visat sig grundad, ock så har allmänheten fått mottaga en ny samling folkdiktning, till uppställning ock innehåll liknande den första — förutom att sagorna ock hvad därefter följer i första häftet här ej har någon motsvarighet — ock liksom den en riktig guldgrufva för forskaren på folktrons område.

Samlingen inledes af folkvisor af äldre ock yngre datum samt skämtvisor. Bland de förra märker man ej några nya, utan äro de varianter till förut bekanta. Hildebrand s. 13 är samma visa som Fröken Gyllenborg s. 24, kanske äfven Himmelsbudet s. 1 blott är

en variant till Fogeln på liljekvist s. 3. Af det ofta ganska starkt stympade skick, i hvilket folkvisorna numera förekomma, då de nämligen ej redan alldeles försvunnit, kan man märka, att de »sjunga på sista versen». Det är därför af så mycket större vikt, att upptecknin-gen af det förefintliga sker så snart som möjligt. Författarinnan har också till en sådan uppteckning bidragit ej obetydligt.

Efter visorna följa Tjärbrännarens, Pottaskbrännerskans, Kolarens, Fiskarens, Fiskarhustruns, Mjölnarens ock Mamsell Gustavas berättelser. Det är altsammans skrocksägner, hvilka gifva en utmärkt god föreställning om folkets andliga ståndpunkt, hur en blandning af hednisk ock kristlig vidskepelse ännu beherskar sinnena, äfven på den bildningsgrad, där man naturligtvis »aldrig trott på bondskrock.» Märkvärdig är den naivitet, med hvilken folk ej blott tror på hvad andra ha att förtälja, utan äfven äro fult ock fast öfvertygade, att de själfva alt emellanåt haft äfventyr med alla slags »trössale» ock »tyale». Vår enda anmärkning gäller framställningens form. Önskligt hade varit, att denna varit mera folklig, så att ej oupphörligt ord ock vändningar förekommit, dem allmogen aldrig begagnar. Därigenom uppstår nämligen ofta en obehaglig motsats mellan form ock innehåll.

Boken afslutas med den kloke gubbens meddelanden ock hans svartkonstbok. Här måste man mer än annorstädes beundra författarinnans förmåga att kunna ställa sig på förtrolig fot med allmogen, ty meddelanden af denna art, i synnerhet själfva svartkonstboken, erbjudas ej hvem som hälst.

Vi hoppas, att den ärade författarinnan ej må tröttas, utan i det gagn, hon bereder forskaren i svensk ock jämförande kultur, folktro m. m., finna en ersättning för sitt mödosamma arbete, så att vi i framtiden få mottaga flera skrifter af hännes hand.

O. H.

Beskrifning öfver Vesternorrlands län, af D. ÅSLUND. Hernösand 1878—80. 386 s. 8:o med karta. Pris 5 kr. 75 öre.

De stora landskapsbeskrifningarnes tid är förbi.

J. A. LUNDELL.

Fordringarna på en landskaps- eller länsbeskrifning kunna ställas ganska olika, liksom ock i sammanhang därmed förutsättningarna för ett dylikt arbete af olika personer kunna fattas mycket olika. Somliga fordra en så allsidig ock grundlig behandling af det föreliggande ämnet, att en endas insikter svårligen kunna räcka till; andra åter synas hålla före, att någon lokalkännedom ock någon förmåga att tillgodogöra sig lättast tillgängliga källor jämte skrifkunnighet äro alt som kräfves härför. Till dessa senare synes vår förf. höra, ock vi skola vid denna granskning söka bedömma hans arbete efter denna billiga måttstock.

(ej 1 h.), har en variant hos Fernow (s. 349—50). Bortbytingen, ur *Sverige* (s. 356—7), företer stora likheter med Snöbohms berättelse; en folkbok (Bäckström s. 59—60) behandlar samma ämne. Sjön Gullringen har varianter hos Fernow (s. 293) ock Holmberg (II, 179). Med »österländsk» saga förstå vi väl sägner eller sagor från Asien, ej från Grekland. Trollträdgårdar finnas ock i Småland (*Genom Sveriges bygder* s. 228), samt på ett annat ställe i Södermanland än det hr H. nämt (*Runa*, 3 h., s. 27).

Herr Melker »omtalas redan» af Salvius (s. 249—50). Laggagubben har varianter i Värmland (Fernow s. 149 anm.), i Östergötland (Rääf I, 53) ock på Dal (*Runa* 1844, s. 88). Varianter till Forskarlen finnas t. ex. hos Rääf (I, 60), i Dalarne (*Runa* 1844, s. 76), från Bohuslän (Ödman s. 80) ock från Småland (Hyltén-Cav. I, 259). De inom citationstecken stälda orden äro icke alldeles riktigt citerade ur Hyltén-Cav. (I, 259). Hvilken isländsk saga Bölsbjörn är lemning af, borde man ha fått veta.

Vid Digerdöden hade Rääf (I, 99) bort nämnas; Fernow (s. 242) har en variant. Kyrkklockan i Själevad har variant från Skåne (Sjöborg I, 112) ock Ydre (Rääf I, 79). Om Starkad ock Bale säger hr H.: »efter äldre öfverlemningar, jämförda med en uppteckning af D. Åslund.» Enligt meddelande af kand. Nordlander är detta felaktigt; äldre uppteckningar finnas ej, om man undantager *Runa* (1842, s. 16), dit ock Åslund hänvisar. Åslund har vidare Starkotter ock Bahl. Starkotter omtalas i *Hervarar-saga* (Verelii ed., Upsala 1672). Hr H:s uppgift om Balbo i Borgsjö socken är oriktig. Kand. Nordlander har upptecknat denna sägen, ock Starkotters kamrat uppgafs då heta Bol i Bolby, hvilket är rimligare, då i socknen finnes en by som heter Boltjärn.

En i alla delar sammanstämmande berättelse om en Lapphofärd finnes från Dalarne (Hyltén-Cav. I, s. LIV—V). De fyra sista sägnerna äro ordagrant afskrifna ur *Sverige*.

Af dessa kortfattade notiser, som lätteligen kunnat mångfaldigas, om man användt nyare litteratur, kan man finna, huru mycket boken brister i afseende på den komparativa behandlingen. Ett »nationelt» värk bör ingalunda vara ett hast- eller lappvärk, ock denna afdelning af boken tarfvar en grundlig bearbetning.

Oaktadt de brister som finnas, kunna dock alla folklitteraturens vänner vara hr H. tacksamma för hans goda idé. I en kommande upplaga, om boken upplefver en sådan, bör mycket förbättras ock ändras för att få arbetet i vetenskapligt hänseende bättre, i språkligt afseende folkligare ock i alla afseenden mera »nationelt».

Lund den 17 februari 1883.

AXEL RAMM.

skrifning. Vi medgifva, att det material, som han nyttjat, är ringa, då det till största delen synes inskränka sig till HÜLPHERS' hundraåriga arbeten ock de senaste *femårsberättelserna*. Men detta är på långt när ej alt som finnes. Så hafva vi rörande Ångermanland:

De Angermannia Exercit. acad. af E. M. STRÖM. Upsal. 1705. 54 s.

De facie Angermanniæ antiqua et hodierna. Dissert. acad. af JOH. NORLIN. Upsal. 1728, 1731. 89 s.

Ångermanna hushollning nordan skogen af JONAS BODING DANIELSSON. Stockholm 1747. 67 s.

Nätra sokns lin-säde i Ångermanland af OLOF TÖRNSTEN. Upsal. 1753. 33 s.

Hernösands stad i Ångermanland, korteligen beskrifven af JOH. OTTO HAGSTRÖM, i Sv. Mercurius 1758;

hvartill komma flera innehållsrika afhandlingar af Hernösandslektorn NILS GISSLER, t. ex. *Rön om laxens natur och fiskande i de norrländska älfvarne*, i Vet.-akad:s handlingar för 1751; *Anmärkningar om sikfisket uti norrländska älfvar och skärgårdar*, af den samme, sammastädes 1753.

Intet af dessa arbeten synes vår förf. hafva känt till, ock det kan ju vara förlåtligt, då förf. är bosatt i en aflägsen landsortsstad, där dylika äro svåråtkomliga. Men förvånande är det, att förf. ej användt något af nyare topografiska arbeten, såsom COLLEEN, *Beskrifning öfver Långsele socken,* Hernösand 1862, ock MALMBERG, *Bidrag till en beskrifning öfver Ytterlännäs socken*, Upsala 1875. Handskrifna förarbeten af stort värde finnas ock; så exempelvis framlidne landshöfding W. GYNTHERS rikhaltiga ock kritiska anteckningar rörande Hernösands ock länets äldre öden, samt de för förf. såsom landtmätare välbekanta sockenbeskrifningarne i länets landtmäterikontor. Många af dessa senare har rec. funnit mycket värderika. Bristen på tillgängliga förarbeten har förf. ej häller sökt ersätta genom några egna arkivforskningar, ehuru många intressanta upplysningar hade varit att hämta på så nära håll som i häradskistan i Angsta. Förf. har nöjt sig med att ösa ur landshöfdingeämbetets senaste »synnerligen rikhaltiga» femårsberättelse ock ur »Hülphers», hvarmed menas dennes beskrifningar öfver Medelpad ock Ångermanland, den förra af år 1771, den senare af år 1780, hvilka arbeten äro icke mindre innehållsrika. Att han flitigt brukat dessa källor, därom är intet ondt att säga; men såsom en brist måste vi anmärka, att förf. endast högst sällan upplyser om hvad som är taget ur dessa arbeten. På nästan hvarje sida förekomma mellertid ordagrant afskrifna stycken ur HÜLPHERS' böcker, utan att annat än undantagsvis hänvisning lemnas. Åfven inom litteraturen gäller dock den goda regeln att gifva hvarjom ock enom hvad honom tillhör.

Underkasta vi citaten en granskning, finna vi ett gränslöst slarf. S. 87 nämner förf., såsom vanligt utan angifvande af källan, »att jordskalf af betänkligare art försports åren 1709, 1718, 1720, 1744, 1746, 1748», samt ännu flere gånger, dock blott på 1700-talet. Slår man nu

Se vi nu först på förf:s stil, så märker man snart en mer än vanlig vårdslöshet ock smaklöshet. Exempelvis nämna vi, huru s. 11 de, som önska en närmare bekantskap med länets flora, hänvisas »till hännes eget folk inom länet, nämligen aflidne lektor P. ENGMAN ock doktor ÅNGSTRÖM m. fl.» S. 13 heter det i det vanställande stycket om länets äldsta historia, att »före de lapska ock finska urinvånarne fans utan tvifvel ett urfolk, hvilket vi icke ens till namnet känna, men af hvars tillvaro vi härledas af våra äldsta minnesmärken, hvilka öfveralt» — — förekomma. S. 19 uttalas, hurusom det vore önskligt, att hvarje »någorlunda försvarlig brölloppsgäst» i anseende till den rika välplägningen vore utrustad med »en mage af guttaperka», liksom för likformighetens skull med »tålamodet hos Job.» S. 20 heter det om vintergillena: »Ofta tändes [vid dem] första gnistan till den låga, hvari ett blifvande hjonelag förbrinner.» I noten på s. 35 utfar förf. mot dem, som varna för skogens sköfling, ock frågar: »Hvad vet egentligen den stora hopen af skrikare om denna s. k. skogssköfling? När hafva dessa »skrikare» genomvandrat de norrländska skogarne ock själfva sett, hvad de hafva att bjuda på?» S. 308 talas om, huru en jätte en hel sommare fick förgäfves vänta på »fördämningarne i Vifstaforsens upprifvande», ock s. 46 huru »jakten bedrifves af ett fåtal, som mindre afse kvaliteten.» S. 253: »Det är motbjudande att omtala, men en sanning är det, ock såsom sådan bör den framhållas, att inom Västernorrlands län lefver icke landets modernäring ett så tynande lif som i största delen af byarne i Björna.» Skulle vi fästa oss vid sådana uttryck som »historici af färskare datum», Carl XI hade »befalt smorning af sin vagn» (d. v. s. att vagnen skulle smörjas), eller sådana brister som: sådane trakter, sådane tillfällen, sådane [folksägner], nipor vid hvars fot, dalgångar hvars sidor, stenar om hvars tillkomst, resultater, pastorater, spannemål, trädvaror, o. s. v.; skulle vi anteckna alt sådant, blefve vårt register altför långt. Vi inskränka oss till att fästa uppmärksamheten på det om en oförlåtlig brådska ock vårdslöshet vittnande förordet, som med sina många örfilar åt grammatiken må tjäna som ett föga smickrande prof på arbetets egenskap i stilistiskt hänseende. Äfven förf:s interpunktion är stundom betänklig. Väl torde ätskilliga af dessa felaktigheter vara tillkomna genom förbiseende vid korrekturläsningen, men de hade då bort upptagas bland rättelser. Rättelser saknas emellertid helt ock hållet, huru nödvändig en förteckning öfver tryckfel än varit. Bland fel, som vi märkt, äro **hafsjord** s. 12 för **hafsfjord**; **förstnämde** s. 14 r. 13 nedifr. för **sistnämde**; **P. Noren** s. 187 r. 13 nedifr. för **Jakob Norén**; **Fjällsjön** s. 143 för **Tjällsjön**; **Ganelius** s. 173 för **Gavelius**; **Hörättsundet** s. 245 för **Hörnättsundet** (ett fel som sedan influtit i H. HOFBERGS *Svenska folksägner*).

Gå vi nu att se till, huru förf. vetat att draga nytta af förut befintliga, trykta eller otrykta källor, så måste vi först fästa oss vid hans i förordet uttalade åsikt om det bristfälliga materialet för en dylik be-

skrifning. Vi medgifva, att det material, som han nyttjat, är ringa, då det till största delen synes inskränka sig till HÜLPHERS' hundraåriga arbeten ock de senaste *femårsberättelserna*. Men detta är på långt när ej alt som finnes. Så hafva vi rörande Ångermanland:

De Angermannia Exercit. acad. af E. M. STRÖM. Upsal. 1705. 54 s.

De facie Angermanniæ antiqua et hodierna. Dissert. acad. af JOH. NORLIN. Upsal. 1728, 1731. 89 s.

Ångermanna hushollning nordan skogen af JONAS BODING DANIELSSON. Stockholm 1747. 67 s.

Nätra sokns lin-säde i Ångermanland af OLOF TÖRNSTEN. Upsal. 1753. 33 s.

Hernösands stad i Ångermanland, korteligen beskrifven af JOH. OTTO HAGSTRÖM, i Sv. Mercurius 1758;

hvartill komma flera innehållsrika afhandlingar af Hernösandslektorn NILS GISSLER, t. ex. *Rön om laxens natur och fiskande i de norrländska älfvarne*, i Vet.-akad:s handlingar för 1751; *Anmärkningar om sikfisket uti norrländska älfvar och skärgårdar*, af den samme, sammastädes 1753.

Intet af dessa arbeten synes vår förf. hafva känt till, ock det kan ju vara förlåtligt, då förf. är bosatt i en aflägsen landsortsstad, där dylika äro svåråtkomliga. Men förvånande är det, att förf. ej användt något af nyare topografiska arbeten, såsom COLLEEN, *Beskrifning öfver Långsele socken*, Hernösand 1862, ock MALMBERG, *Bidrag till en beskrifning öfver Ytterlännäs socken*, Upsala 1875. Handskrifna förarbeten af stort värde finnas ock; så exempelvis framlidne landshöfding W. GYNTHERS rikhaltiga ock kritiska anteckningar rörande Hernösands ock länets äldre öden, samt de för förf. såsom landtmätare välbekanta sockenbeskrifningarne i länets landtmäterikontor. Många af dessa senare har rec. funnit mycket värderika. Bristen på tillgängliga förarbeten har förf. ej häller sökt ersätta genom några egna arkivforskningar, ehuru många intressanta upplysningar hade varit att hämta på så nära håll som i häradskistan i Angsta. Förf. har nöjt sig med att ösa ur landshöfdingeämbetets senaste »synnerligen rikhaltiga» femårsberättelse ock ur »Hülphers», hvarmed menas dennes beskrifningar öfver Medelpad ock Ångermanland, den förra af år 1771, den senare af år 1780, hvilka arbeten äro icke mindre innehållsrika. Att han flitigt brukat dessa källor, därom är intet ondt att säga; men såsom en brist måste vi anmärka, att förf. endast högst sällan upplyser om hvad som är taget ur dessa arbeten. På nästan hvarje sida förekomma mellertid ordagrant afskrifna stycken ur HÜLPHERS' böcker, utan att annat än undantagsvis hänvisning lemnas. Åfven inom litteraturen gäller dock den goda regeln att gifva hvarjom ock enom hvad honom tillhör.

Underkasta vi citaten en granskning, finna vi ett gränslöst slarf. S. 87 nämner förf., såsom vanligt utan angifvande af källan, »att jordskalf af betänkligare art försports åren 1709, 1718, 1720, 1744, 1746, 1748», samt ännu flere gånger, dock blott på 1700-talet. Slår man nu

upp HÜLPHERS, finner man s. 48 förf:s källa, men här nämnes als intet om, att dessa »jordskalf» eller »jordskakningar» — H. har båda uttrycken — varit af »betänkligare» art, hvarför denna uppgift utan tvifvel är ett på fri hand gjordt tillägg. Men icke nog härmed. Hvarifrån har förf. fått uppgiften om 1720 års jordbäfning? H. nämner om ett jordskalf »på 1720-talet.» Omedelbart härpå följer ett nytt prof på förf:s vårdslöshet. Han omtalar nämligen den andliga epidemi, som rasat i Sverge »ock under namn af trolldomsväsendet blifvit så sorgligt beryktadt[!] i våra häfder.» I sammanhang härmed omtalas en ohygglig exekution å häxor i Hernösand år 1716. Undertecknad, som sysselsatt sig något med detta trolldomsväsen, trodde till en början, att någon grund skulle finnas för denna uppgift, ock använde ej så liten tid ock möda för att få några närmare underrättelser om denna 1716 års ohyggliga tilldragelse. Trots alt sökande lyckades det dock ej, hvarför han började tvifla på uppgiftens sanning. Det blef ljus i saken, då han kom att jämföra förf:s utsaga med ett yttrande hos HÜLPHERS.

Hos Åslund heter det:
»Åfven här skördade denna förvirring många offer, ock vid 1716 års ohyggliga exekution voro utom staden uppresta 3:ne bål, där många blefvo lefvande brända.»

Hülphers yttrar s 44:
»Wid 1676 års grufwelige Execution woro 3 bål upsatte här utom Staden, hwaräst många blefwo aflifwade, under då warande förbistring.»

Nog vore det en billig fordran på den, som företager sig att skrifva en länsbeskrifning, att han skulle kunna rätt citera ett trykt arbete ock icke, såsom förf. här, göra sig skyldig till tvänne grofva fel på två ock en half rad. Först ock främst är det tydligt, att »1716 års ohyggliga exekution» är den samma som HÜLPHERS' »1676 års grufwelige Execution»; ock för det andra: hvar har förf. hämtat uppgiften om att »många blefvo lefvande brända»? Väl voro trolldomskommissionens dommar gräsliga, men så långt gingo de dock lyckligtvis ej. I kommissionens protokoll lyda dödsdommarne så, att den ock den »dömdes att halshuggas ock å båle brännas.» Så gick det ock till i Dalarne. Här om någonsin gäller det, att »reflexionerna göra sig själfva.»

Då förf. ej vetat att bättre göra bruk af äldre ock yngre arbeten i denna väg ock icke häller genom egna grundligare forskningar ersatt denna brist, kan hans arbete ej innehålla mycket nytt. Det nya inskränker sig nära nog till de onödigt vidlyftiga topografiska beskrifningarna för hvarje socken. Författarens egna uppgifter har rec. ej varit i tillfälle att fullständigt granska, men han har ändock funnit så många oriktigheter, att påpekande eller rättelse af dem här skulle taga altför stor plats. Mot behandlingen kunna åtskilliga anmärkningar med fog göras. Det synes föga passande, att länets ränte- ock kapitalförsäkringsanstalt behandlas å nära två hela sidor (s. 63, 64, 65); ehuru han varit ock är af ringa eller ingen betydelse för länet, under det att Norrlands sjöassuransförening affärdas på tre rader. S. 9 omtalas skillnaden i klimat mellan de

något säkrare mark. Emellertid har förf. här funnit, det han för utrymmets skull måste inskränka sig till ett blott »utkast» till svensk kulturhistoria. Han behandlar därför alt mera i stort ock skildrar icke »lifvet i det lilla, det obemärkta», hvarför han också högst sällan kommer in på det område, som denna tidskrift behandlar. Jag kan därför förbigå denna del ock vill endast påpeka, att äfven här åtskilliga besynnerliga påståenden förekomma, t. ex. II, s. 407: »Rydqvists Svenska språkets lagar ha utöfvat ett ofantligt inflytande på svenskans framtida utveckling». Nog har nämda arbete varit ock är fortfarande af stor vikt för svenska språkets studium, men knappast kan väl ens riksspråket säges ha mottagit några varaktiga intryck af det samma, mycket mindre »svenskan» i dess helhet, ock allra minst kan framtidens svenska redan nu ha varit utsatt för något inflytande från RYDQVIST.

Det vore önskligt, att förf. för framtiden uteslutande egnade sig åt det yrke, däri han är en erkänd mästare. »Skomakare, blif vid din läst» gäller ej minst för skalden, ock fantasiens man torde vara den minst lämpliga historieforskaren.

O. H.

Gammaldags bruk. Kulturbilder från Vestergötand, tecknade af JOHANNES SUNDBLAD. Göteborg 1881. Torsten Hedlunds förlag. 266 s. 8:o. Pris 1 kr. 50 öre.

Det i senare tider, hufvudsakligen genom fornminnesföreningarne ock landsmålsföreningarne vid våra universitet, till kraftigt lif väkta intresset för våra folkmål ock vårt folks lif har alstrat en litteratur, som redan vuxit ut till rätt betydlig storlek. Från Skåne, Halland, Blekinge ock flere andra delar af vårt land förefinnas vackra samlingar af folksagor, visor, folklifsbilder o. d., ock här ha vi nu från Västergötland ett arbete, som företrädesvis sysselsätter sig med folkets lif. Västergötlands gamla bygd med sin stora utsträckning ock sina i många afseenden säregna förhållanden erbjuder ett rikt fält för arbeten i samma väg som detta. De bilder af kulturen i Västergötland, som bjudas oss i *Gammaldags bruk*, äro tagna från de senare årtiondena ock äro så pass mycket utförda, att man genom dem väl kan bilda sig ett begrepp om västgötafolkets karaktär ock lif.

I början af företalet till boken säger förf., att hans arbete »ej har andra anspråk än att vara trogna bilder af de tider ock de folkklasser, det velat skildra». Dessa anspråk äro ej så ringa. Det är en ingalunda lätt sak att i skildringar som denna vara fult sann. Begäret att komma med något nytt ock framför alt något »roligt ock intressant» leder ofta dylika arbetens författare bort från sanningens väg ock förmår dem att släppa fantasien lös ock därigenom framkalla vrångbilder i stället för trogna afbilder. Men till hr S:s berömm måste sägas, att han städse tyckes bemöda sig om att utan något slags diktens hölje framställa,

hvad han sett ock hört. Han går i sin ärlighet kanske något för långt, hafva vi hört personer yttra, då han, för att taga ett exempel, vid skildringen af de gamla lärareoriginalen i Skara utsätter hela deras namn, oaktadt ännu många af deras allra närmaste anhöriga äro i lifvet. Men då man tager i betraktande den pietet, som förf. visar, då han talar om sina gamla lärare, ock då man ingenstädes finner något försök till förlöjligande, tyckes oss däri intet skäl till anstöt ligga.

Vi vilja här först lemna en kort öfversikt af arbetets innehåll.

Efter en liflig ock trogen skildring af ett gammaldags komministersboställe, dess tarfliga inredning, dess invånares enkla ock folkliga lefnadssätt ock efter att i sammanhang med uppvisandet af prestens ställning till sin församling hafva omnämt åtskilliga egendomliga plägseder vid barndop ock begrafningar öfvergår förf. till »Djäknelif i Skara». För den som genomgått Skara skola, är det mesta af denna afdelnings innehåll åt minstone genom hörsägner bekant. De många egendomligheterna vid detta gamla lärovärk förtjäna väl att bevaras från glömskan. Förf. kunde mellertid gärna afstått från de små utfallen mot nutidens skolynglingar. De hafva en anstrykning af bitterhet, förråda någon svårighet att följa med sin tid ock äro ej fult rättvisa. Utan skada för arbetet hade de kunnat vara borta.

I »Bondbröllop» lemnas en rätt klar allmänbild af den viktigaste bland bondens alla familjefester. Vi se där, hvilken ståt ock hvilket öfverflöd västgötabonden vid bröllopen visade. Ingen kostnad skyddes, för att »vänner ock känningar» skulle se, att huset förmådde något, ock för att bröllopet en längre tid skulle utgöra socknens ock möjligen grannsocknarnes samtalsämne. Vid intet tillfälle framlyser mer än just vid bröllopen västgötaallmogens stora benägenhet att skryta ock »slå på stort», äfven om tillgångarne äro små. Skildringen af ett riktigt »storbröllop», såsom det förr tillgick — sällan eller aldrig nu — är ganska uttömmande. Den som själf öfvervarit ett sådant, måste erkänna, att hvad som här berättats, är fult naturtroget. Författarens goda iakttagelseförmåga visar sig här fördelaktigt. Den detaljrika beskrifningen af bröllopsbonaden, brudens ock brudpigornas klädsel, brudriddarnes åligganden gör denna del af arbetet mycket värderik.

Lika värderik ock nästan ännu mer intressant är en »bild», som kallas Dannemannens hem. »Storstugan» är väl åskådligt målad. Hvad man här med afseende på innehållet kan känna sig befogad att anmärka är det, att förf. i altför mörk dager ställer förhållandet mellan man ock hustru, föräldrar ock barn, husbondfolk ock tjänare. Väl kan man träffa sådana fall, som förf. här sätter såsom regel, då hustru ock barn för bonden betyda föga eller intet, då köld ock avoghet herska mellan föräldrar ock barn, då barnen betrakta sina gamla föräldrar som ett besvärligt påhäng ock ej sky att »för besparingen af ett lifstidsunderhåll, hvilket mången gång ej uppgår till mer än några kronor», bringa dem om lifvet. Men hvar ock en som känner västgötaallmogen skall säga, att om sådana fall finnas — ock de finnas nog, det hafva,

vi medgifvit – de dock höra till sällsyntheterna. Lika ofta kan man träffa deras raka motsatser, ock förhållandet mellan husfadren ock de öfriga familjemedlemmarna, om än på grund af folklynnet något stelt ock sträft, är i allmänhet ganska godt. Klyftan mellan husbondfolk ock tjänare är ej häller fult så bred, som förf. gör den. Den allmänna sträfvan, som i vår tid gör sig gällande, att utjämna skillnaden mellan samhällsklasserna, kan väl spåras äfven hos vår allmoge ock ej minst hos allmogen i Västergötland, hvilket genom sin rikedom på samfärdsmedel ock sin ordnade folkundervisning mer än de flesta af våra öfriga landskap är i tillfälle att tillgodogöra sig framstegen.

I Byalag lemnas en beskrifning af de gamla byarnas indelning ock styrelse ock framdragas åtskilliga exempel på den egenmäktighet, som bönderna ofta lade i dagen, ock det hårdnackade ock envisa motstånd, de ofta gjorde mot förändringar af det gamla. Till sist omnämnes »förgöring» af kreatur, mycket annat »hex», vidskepelse ock öfvertro. Hvad här inrymmes om »kloka» borde rätteligen — åtminstone en del däraf — för redans skull hafva kommit i nästa afdelning, som just har till rubrik: Kloka gubbar ock gummor. Slutligen framställer förf. ett numera nästan utdödt släkte, nämligen skålknallen. Teckningen af denna typ är rätt mörk, men, såsom vi tro ock från annat håll hört, i närmaste öfverensstämmelse med sanningen.

Boken är i sin helhet ganska lärorik ock njutbar för hvem som hälst. Stilen är i allmänhet god, här ock där likväl något tung. Ett ock annat logiskt ock stilistiskt fel förekommer, som i en ny upplaga — ock på enskild väg hafva vi hört, att förf. ämnar utgifva en sådan, tillökt ock fullständigad — kunde rättas. Vi vilja här påpeka ett par af de mest i ögonen fallande. Sid. 158 definieras »fårfålla» så: en takskyddande inhägnad med eller utan väggar. Först ock främst är det väl fåren, som skola skyddas, ej taket: vidare är det svårt att tänka sig en inhägnad utan väggar. Sid. 31 står, att »matförrådet — — lagades», ett tämligen underligt uttryckssätt. Sid. 81 är ordet **parant** ej riktigt användt: det betyder prydande, här torde menas prydlig. Sid. 196 står: »aska skälfver än i da', för se dä va unner ena ask som Cain slog ihjäl Abel». Denna uppgift strider mot innehållet i noten 3 på s. 1, där det samma säges om aspen. Den förra uppgiften beror naturligtvis på skrif- eller tryckfel. I parentes kan här nämnas en lika vanlig sägen eller legend om orsaken till asplöfvens skälfvande, nämligen att Frälsarens kors var förfärdigadt af asp.

Ibland träffas också en ord- eller mytförklaring, som ej är riktig. Förf. säger t. ex. i en not sid. 173, att namnet **tå** i **by-tå** »är taget af foten». Liksom tån är fotens yttersta del, vore by-tån byns ände. Detta är väl gripet ur luften. **Tå** i **by-tå** är fult skildt från det andra ordet **tå**. Ordet var älst neutr. gen. ock betyder 1) väg i allm., 2) väg som gick utom byns tomt-rår (se Schlyters glossarium). Att skatan var en åt Oden helgad fågel, tarfvar väl att med något bevis styrkas. Sam-

folkets mun, än att gifva dem en poetisk dräkt, som ej kan sägas kläda dem.

Lund den 28 december 1882.

LUDVIG LARSSON.

Ur de nordiska folkens lif. Skildringar, utgifna af ARTUR HAZELIUS. Stockholm 1882. F. & G. Beijers förlag. 1. 1:sta ock 2:dra häftet à 1,50[1]) Tills. VI + 160 s. 8:o.

Innan vi närmare gå in på innehållet af föreliggande arbete, vilja vi först se till, med hvilka anspråk det samma framträdt. Svaret härpå ligger redan i titeln på det större hela, af hvilket detta utgör en del. *Bidrag till vår odlings häfder* är den ram, inom hvilken utgifvaren innefattar de skriftliga bearbetningarna af det i Nordiska museet samlade materialet. Men ramen rymmer ännu mera: folkdiktning ock folklif hafva äfven fått ansenligt skatta för att gifva åt det hela ett mera växlande innehåll. Såsom »bidrag till vår odlings häfder» fyller också arbetet ovedersägligen de rättmätiga anspråk, som kunna ställas på detsamma. Men vi måste då också strängt hålla på orden bidrag till såsom liktydiga med underlag för vetenskapliga forskningar för vår odlings historia; ock utgifvarens egna ord i inledningen till arbetet gifva för öfrigt fult stöd åt denna uppfattning; han framställer där såsom ett dess ändamål »att tillfredsställa vetenskapens kraf på noggrannhet i uppgifter»[2]). Den förmedlande plats, arbetet i vetenskapligt afseende intager, hänger nära till samman med dess ur en annan synpunkt sedt största förtjänst, dess njutbarhet för folk af alla klasser ock på olika bildningsgrad.

De tvänne hittils utkomna häftena behandla Skåne ock skånska förhållanden. Det första innehåller öfvervägande skildringar ur folklifvet, det andra skämtsägner ock folkvisor. Bland de förra möter oss först N. M. MANDELGRENS *Julen hos allmogen i Kullen.* Skildringen torde i det hufvudsakligaste träffa in på förberedelserna till ock firandet af samma fest äfven i andra trakter af Skåne. Trenne bruk, hvilka tyckas hafva varit vedertagna öfver hela provinsen, nämligen Staffansridningen, ätandet af tvänne måltider, »kvällsmad» ock »nattamad», under högtidsaftnarne, samt utskjutandet af det gamla året, nämnas dock icke af förf. Troligt är väl emellertid, att de, då de ovillkorligen hört till de för provinsen mera utmärkande bruken, äfven varit kända i Kullen. Särskildt om det första ock sista af dem vet jag med säkerhet, att de förekommit i norra delen af Rönnebärgs härad; ock då, såsom förf. uppgifver.

[1]) Utgör afdeln. 2 af samlingen **Bidrag till vår odlings häfder.** 1 innehåller G. RETZIUS, *Finland i nordiska museet.* Sthm 1881. 176 s. 8:o med karta. Pris 3 kr.

[2]) Spärrningen af undertecknad.

skrifning. Vi medgifva, att det material, som han nyttjat, är ringa, då det till största delen synes inskränka sig till HÜLPHERS' hundraåriga arbeten ock de senaste *femårsberättelserna*. Men detta är på långt när ej alt som finnes. Så hafva vi rörande Ångermanland:

De Angermannia Exercit. acad. af E. M. STRÖM. Upsal. 1705. 54 s.

De facie Angermanniæ antiqua et hodierna. Dissert. acad. af JOH. NORLIN. Upsal. 1728, 1731. 89 s.

Ångermanna hushollning nordan skogen af JONAS BODING DANIELSSON. Stockholm 1747. 67 s.

Nätra sokns lin-säde i Ångermanland af OLOF TÖRNSTEN. Upsal. 1753. 33 s.

Hernösands stad i Ångermanland, korteligen beskrifven af JOH. OTTO HAGSTRÖM, i Sv. Mercurius 1758;

hvartill komma flera innehållsrika afhandlingar af Hernösandslektorn NILS GISSLER, t. ex. *Rön om laxens natur och fiskande i de norrländska älfvarne*, i Vet.-akad:s handlingar för 1751; *Anmärkningar om sikfisket uti norrländska älfvar och skärgårdar*, af den samme, sammastädes 1753.

Intet af dessa arbeten synes vår förf. hafva känt till, ock det kan ju vara förlåtligt, då förf. är bosatt i en aflägsen landsortsstad, där dylika äro svåråtkomliga. Men förvånande är det, att förf. ej användt något af nyare topografiska arbeten, såsom COLLEEN, *Beskrifning öfver Långsele socken*, Hernösand 1862, ock MALMBERG, *Bidrag till en beskrifning öfver Ytterlännäs socken*, Upsala 1875. Handskrifna förarbeten af stort värde finnas ock; så exempelvis framlidne landshöfding W. GYNTHERS rikhaltiga ock kritiska anteckningar rörande Hernösands ock länets äldre öden, samt de för förf. såsom landtmätare välbekanta sockenbeskrifningarne i länets landtmäterikontor. Många af dessa senare har rec. funnit mycket värderika. Bristen på tillgängliga förarbeten har förf. ej häller sökt ersätta genom några egna arkivforskningar, ehuru många intressanta upplysningar hade varit att hämta på så nära håll som i häradskistan i Angsta. Förf. har nöjt sig med att ösa ur landshöfdingeämbetets senaste »synnerligen rikhaltiga» femårsberättelse ock ur »Hülphers», hvarmed menas dennes beskrifningar öfver Medelpad ock Ångermanland, den förra af år 1771, den senare af år 1780, hvilka arbeten äro icke mindre innehållsrika. Att han flitigt brukat dessa källor, därom är intet ondt att säga; men såsom en brist måste vi anmärka, att förf. endast högst sällan upplyser om hvad som är taget ur dessa arbeten. På nästan hvarje sida förekomma mellertid ordagrant afskrifna stycken ur HÜLPHERS' böcker, utan att annat än undantagsvis hänvisning lemnas. Åfven inom litteraturen gäller dock den goda regeln att gifva hvarjom ock enom hvad honom tillhör.

Underkasta vi citaten en granskning, finna vi ett gränslöst slarf. S. 87 nämner förf., såsom vanligt utan angifvande af källan, »att jordskalf af betänkligare art försports åren 1709, 1718, 1720, 1744, 1746, 1748», samt ännu flere gånger, dock blott på 1700-talet. Slår man nu

till antalet, alla från norra Skåne, äro de sex första upptecknade på riksspråket med direkta anföringssatser på bygdemål; omklädnaden till detta är på ett förtjänstfult sätt värkställd af kand. N. OLSÉNI. De sju sista äro i sin helhet upptecknade på landsmål ock hafva äfven de, liksom den i första häftet intagna skildringen af *Aitt bröllop i vaura böjder*, undergått en sista granskning af kand. OLSÉNI. De flesta af sägnerna tillhöra de s. k. släbohistoriernas klass, en snart sagdt outtömlig källa af folkhumor, visserligen stundom något elak ock ej så sällan förrådande skogsbons afundsjuka mot den i materielt afseende bättre lottade slättbon. Såsom särskildt utmärkta genom sin äkta folkliga prägel, sin ursprunglighet, sin rika, saftiga humor ock sin, trots den någon gång väl långt drifna karrikeringen, i det hela taget psykologiska sanning vill jag påpeka Den lurade slättbon, Dai välforstaundie basebäckana, Den forbytte-släbon ock Oina rittiga sånfäriga historia om hor da kom'se öd smaulänningen ble tokken oin som han ä. Om äfven de flesta af skämtsägnerna ej visa någon synnerligt stor originalitet i själfva uppränningen, utan behandla ämnen som vi återfinna i folklitteraturen från vidt skilda trakter af vårt land såväl som i andra länders folktraditioner ock sägner, är dock den form, i hvilken de här framträda, så äkta skånsk ock har så genomträngt innehållet, att man ofta är frestad att tro, att äfven detta måste vara hämtadt ur rent skånska förhållanden.

Efter skämtsägnerna följer en äfven af fru VIGSTRÖM upptecknad variant af ett gammalt kändt folktema, nämligen sagan om Kungens harar. Häftet afslutas med en liten vald samling folkvisor, kommenterade af prof. GRUNDTVIG. Bland dessa vilja vi endast påpeka ett par, emedan de inom hela Skåne förekomma i snart sagdt otaliga varianter. De äro, först den »ypperliga, humoristiska» [1]) visa, som är upptagen under titeln Friarnes hämd ock därpå Moeren å henga tös, samt i nära samband med denna Den öfvergifne brudgummen. Hvad den första beträffar finnes i flere varianter ej något direkt samband mellan tiggaren ock de försmådde friarne, ock visan uppträder därför under annan titel »Den rike friaren», »Jungfrun ock tiggaren» o. s. v. De tvänne senare röja en ganska nära frändskap med hvarandra, hvilken ännu mera tydligt framträder genom de många varianterna som finnas, alla utmärkande sig genom framställandet af ett vist motsatsförhållande. Prof. G. förmodar, att ingen af dem förut varit upptecknad i Sverge: men säkert är, att åtminstone en variation utkommit som skillingstryck, fast jag, då jag för närvarande ej har tillgång till densamma, icke kan uppgifva tryckningsort ock tryckår.[2])

[1]) Uttrycket prof. G:s.

[2]) Emellertid vill jag minnas, att tryckorten var Lund. — Senare har doc. NOREEN här förut s. lx meddelat en variant till Moeren å henga tös från Värmland, ock han ock bibl. Bergström ha a. st. upplyst om tidigare tryck. Här kan ock påpekas, att en variant af den visa, som fru V. meddelar under titeln Torpardrängen (s. 138) ock NOREEN s. lv med öfverskrift Fanteguten, förut är trykt i *Album utg. af nyländingar* V (Helsingfors 1872) af K. A. NYBERG. (Utg.)

De väl utförda träsnitt, som pryda arbetet, hafva i allmänhet blifvit använda på sin rätta plats ock fylla därför också de fordringar, som böra ställas på illustrationer ock hvilka för öfrigt ligga i själfva ordet, men tyvärr altför ofta i den uppsjö på illustrerade arbeten, som öfversvämmar bokmarknaden, blifva förbisedda. Att dock utgifvaren af föreliggande skildringar ur de nordiska folkens lif äfven en ock annan gång skattat åt det allmänna tidsfelet att göra illustrationerna till en mer eller mindre omotiverad ögonfägnad, framgår ur flera af de afbildningar, som börja ock sluta de olika uppsatserna ock som enligt vår tanke lätt kunnat utbytas mot andra efter innehållet mera afpassade.

Ock härmed vilja vi nu afsluta vår granskning under den förhoppning, att de följande häftena rikligen skola hålla, hvad dessa lofvat. Utgifvarens namn är för öfrigt en säker borgen för att arbetet, en gång fullbordadt, skall blifva af varaktig betydelse för Skandinaviens odlingshistoria, att detsamma spridt i vida kretsar skall i icke ringa mån bidraga att höja kärleken till fosterland ock hembygd, att väcka ock vidmakthålla intresset för de minnesmärken af gångna tiders kulturlif, som ännu finnas kvar, icke minst i folkvisa, -saga ock -sägen. Då det pris, som arbetets dyrbara utstyrsel betingar, kan sätta ett hinder i vägen för den mindre bemedlade att förskaffa sig detsamma, vore det särskildt önskvärdt, att lånbibliotek af olika slag ej underläte att anskaffa det.

Lund d. 10 dec. 1882.

G. J:SON KARLIN.

Bidrag till Södermanlands äldre kulturhistoria, på uppdrag af Södermanlands fornminnesförening utgifna af H. AMINSON, föreningens ordförande. I. Stockholm 1877. 2 bl. + X + + 118 s. o. 1 pl. 8:o. Pris 2 kr.; II. 1881. 2 bl. + 116 s. o. 2 pl. Pris 2 kr.; III. 1882. 2 bl. + 120 s. o. 3 pl. Pris 2,50.

Södermanlands fornminnesförening har, såsom utg. i förordet till första häftet påpekar, på grund af knappa tillgångar ock andra omständigheter, först efter en sjuttonårig tillvaro sett sig i stånd att offentliggöra frukterna af sin värksamhet. Detta är att beklaga, då föreningen genom föreliggande arbete tydligt ådagalägger, att hon med värme ock nit fullföljt sitt mål ock att hon till sitt förfogande äger goda krafter.

Af utg. är den anordning vidtagen, att häftena II ock III hufvudsakligen innehålla fortsättningen af i häft. I började arbeten. Afsikten härmed är nog tydlig — att göra innehållet omväxlande. Omväxling har väl vunnits, men så har också öfverskådligheten ock redan betydligt förlorat. Se t. ex. under afdelningen: Vidskepelse! Hvilken massa rubriker! Ock alla dessa upprepas häfte efter häfte. Vi äro öfvertygade om att alla, som förstå dylika samlingars värde, skulle varit utgifvaren högeligen tacksamme, om han t. ex. under rubriken sjukdom sammanfört

Borgen i Ytterlännäs har undgått förf:s uppmärksamhet. S. 175 börjar förf. att meddela några folksägner ock lofvar, att »de sägner, som finnas i redan färdigtrykta socknar, komma i slutet af arbetet att omnämnas», ett löfte som dock ej uppfylts, till stort men för arbetets värde, om nämligen förf. velat behandla dem något så när utförligt. Det är skada, att förf. så ofta endast antydt sägners förekomst ock icke meddelat dem, hällre än att ofta lemna hälften ock två tredjedelar af sidor tomma. S. 220 heter det: »För öfrigt lefva ännu på de gamles läppar några onaturliga sagor om jättar ock troll, bland hvilka de om jätten Klock ock Ramon den yngre äro mera bombastiska[!] än egentligen intressanta ock af någon inre betydelse» Andra kunde ju hafva haft en annan uppfattning om värdet af dessa sagor, hvarför det varit godt, om de meddelats, hälst det kunnat ske utan att betydligt öka bokens omfång. Till den s. 306 anförda sägnen om Starkotter ock Bahl i Bahlbo skulle rec. varit frestad att anföra en variant, som han upptecknat i Jämtland. Sagan om Jätten Mahl ock Jättinnan Vyff hör jämte den föregående till det intressantaste i denna väg, men framställningen är dålig.

Den boken åtföljande kartan tillfredsställer icke tidens fordringar. Fattigdom på namn är hännes största fel: Tåsjöbärget, Rödbärget ock Skuluskogen m. fl. höjder saknas alldeles, så att man af kartan skulle kunna förledas till den tron, att länet helt ock hållet saknade bärg.

Vår anmälan kan härmed få anses afslutad. Vi hafva kanske redan varit för utförliga i granskningen af ett värdelöst arbete. Kritiken bör dock taga bladet från munnen, på det att bokmarknaden ej må öfversvämmas af underhaltiga alster till skada för saken själf, köpare ock landets litterära anseende. Skulle vi fälla ett slutomdömme om hr ÅSLUNDS arbete, blefve det hårdt nog; därför må läsaren själf göra det. Förf:s egen föreställning om dess värde är ej stor. »Att denna teckning», säger han i förordet, »lemnar mycket öfrigt att önska, lider intet tvifvel; men tör hända kan den för kunskapsrikare män ock skickligare pennor lemna något underlag till en bättre ock omfångsrikare, ock i sådant fall är dock detta arbete till någons nytta ock något gagn.» Vi tro dock, att arbetet icke ens uppfyller dessa anspråk, ock skulle för vår ringa del vilja råda förf. att för framtiden vid sin värksamhet som skriftställare helt ock hållet öfvergifva de områden, där noggranna uppgifter tarfvas, ock inskränka sig till de fält, där fantasien kan äga fri flykt.

J. NORDLANDER.

Några drag ur det forna skogsbyggarlifvet i Halland, af HERM. HOFBERG. (Utg. af Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande.) Läsning för folket. Tilläggshäfte. 1881. Ny följd nr 2. 69 sid. 8:o. Pris 50 öre.

Om folkets läkekonst i mellersta Halland af A. L. BONDESON. Upsala Läkareförenings förhandlingar. 16:de bandet. Ups. 1881. S. 214—221. 8:o.

Vid den ordlista, som i h. I s. 39 börjar ock i häftena II ock III fortsättes, ämna vi något längre uppehålla oss, enär vi anse den som tidskriftens viktigaste del. Den upptager i de tre hittils utkomna häftena sammanlagdt 136 sidor ock omfattar orden från a t. o. m. r. Antalet af de i listan upptagna orden är efter en ungefärlig beräkning något öfver 3000. Målet, som behandlas, är Åkers ock Öster-Rekarne härads folkspråk. Ordupptecknigen är gjord af ofvannämde Ericsson. Hans ordlistor hafva förut delvis varit använda af vår framstående dialektforskare J. E. Rietz för hans *Ordbok öfver svenska allmogespråket* ock af honom likaledes delvis blifvit öfversedda ock beriktigade — en omständighet som naturligtvis ökar deras värde. Utgifvaren har försett ordlistan med en kort inledning, i hvilken han redogör för den använda ljudbeteckningen ock nämner några ord om målets nominalböjning. Hvad nu den förstnämda vidkommer, kan med fog om den sägas, att den är altför knapphändig för att motsvara nutida fordringar. Önskligt vore, om utg. ville i följande häften ägna större omsorg åt ljudbeteckningen ock så mycket som möjligt söka frigöra sig från det etymologiska skrifsättet, som i arbeten af detta slag har intet värde. Ett ords ursprung kan väl den person, som begagnar sig af dylika ordlistor, i de flesta fall lika bra som upptecknaren leta sig till, men ej ljudet. Ofta är det för en språkforskare endast genom säker kännedom af ljudöfvergångar ock ljudväxlingar i det språk, som talas eller talats, möjligt att lära känna en viktig lag för det språk, som skrifves eller skrifvits. Ock att vara till gagn för dem, som idka språkstudier, är väl dialektlistornas ändamål, förmoda vi — ej att såsom kuriosa roa en större allmänhet. Med stöd af det sedan 1879 tillgängliga ock nutidens anspråk uppfyllande landsmålsalfabetet kan utan användning af från de vanliga synnerligen afvikande typer en trogen beteckning för ett måls ljud åstadkommas. Den i föreliggande ordlista använda beteckningen är tyvärr icke noggrann ock stundom icke konsekvent. Hvarken »sje»-ljudet eller »tje»-ljudet (lmalf. *ʃ* ock *ʃʒ*) äro särskildt betecknade. De skrifvas alt som det faller sig (etymologiskt). Stundom upplyses man, att »k är hårdt», stundom uteblir en sådan upplysning i ord, om hvilkas uttal läsaren med rätta kan vara tveksam. Flere tecken för samma ljud användas: o ock å för å-ljudet, e ock ä för ä-ljudet o. s. v. Mellan öppet ock slutet a göres ingen skillnad; icke häller mellan öppet ock slutet u-ljud. Utgifvaren talar om ett ljud »mellan å ock ö», hvilket upptecknaren angifvit såsom stundom förekommande (lmalf. *ȣ* l. *θ*?), men anser detta ljud ej förtjäna särskild beteckning, emedan det ej »allestädes förnimmes» ock är »grumligt ock fult» — rätt egendomliga skäl, åtminstone det sista. Dessa små anmärkningar hafva vi tillåtit oss göra dels af intresse för själfva saken, dels emedan vi anse ifrågavarande ordförteckning vara af det värde, att den förtjänar en sorgfällig granskning. Att vi ej underskatta upptecknarens ock utgifvarens möda ock besvär med arbetet eller förbise de företräden, detta har framför många andra af samma art, behöfva

vi väl knapt försäkra. Såsom sådana företräden anse vi den sorgfälliga tolkningen af de särskilda ordens betydelse, de talrika exemplen för belysande af ordens användning i talet ock den utförliga redogörelsen för de starka verbens växlande böjningsformer. Ordlistan hör utan tvifvel till de bättre, som hittils äro offentliggjorda.

På grund af de antydningar, utgifvaren gör i nyss citerade inledning, ock med tillhjälp af ordlistan skola vi försöka att här framställa en kortfattad karakteristik af målet. Det är hvad man brukar kalla ett ä-mål (*æ*, *ä* för **a**). Utgifvaren uttrycker denna målets egenskap så: »Det korta **a** i ordens två sista stafvelser, isynnerhet den sista, slår gärna öfver i **ä**.» Någon modifikation torde detta påstående tåla. Kanske kunde förhållandet bättre uttryckas så: **a** försvagas till **ä** (*æ*, *ä*). då det bildar en öppen slutstafvelse. Detta inträffar i målet äfven om **a** genom bortfall af pass. part:s **d** ock supinets **t** blifvit slutljud. Ett annat ljud förmodar jag det vara, som förekommer i ändelsen **-are** (subst.- ock komp.-ändelse), t. ex. **hov-riddäre, goäre,** samt i slutten stafvelse före **r** l. **rs** ock superl.-ändelsen **st,**[1]) t. ex. **tappär, lovär** (= tappar, lofvar); **annärs, dalkärs; goäst, bråäst.** Förmodligen motsvarar detta ljud lmalf. *a*. Jfr Lll Lmalf. s. 87 om *a* före *r* ock supradentaler. Någongång står **g** för **d** mellan två vokaler (jfr Lmalf. s. 70 om mediopalatalt *g*), t. ex. **ig(g)eligen** ideligen, **bjuga** bjuda; så står ock **g** för **v** i **oga före** (ova före = ofvanföre). **P** uppträder för **b** i **poss, possa** bloss, blossa, **polma** bolma, **pagasje** (ordlistans beteckning). Af egendomliga omljudsformer hafva vi antecknat: **lygnä** lugna, förmedladt af **lygnd, mössja** eller **myssja** vb afledt af **mössa, mök** uppmjukning, **mökæ** uppmjuka. Adjektivändelsen **-ugr** (**-uger**) står oftast där rspr. har **-ig**. Anmärkningsvärdt är adverbialet **härt å tvärt** härs ock tvärs. **Härt** är väl ej, såsom Rietz s. 284 förmodar. en sammandragning af **häråt**. Sannolikt är, att adv. **här** i uttrycket **här ock tvärt** blifvit ombildadt efter **tvärt**. Därför talar det i målet förekommande adj. **här å tvär** = tvär, ovillig. Liksom **tvärt** förutsätter ett adj **tvär,** har **härt** antagits förutsätta ett adjektiviskt **här**. Af detta adj. har sedan adv. **härt å tvärt** fått betydelsen: kärft, buttert. ock återigen af adv. **härt å tvärt** är bildadt ett adj. **härter å tvärter** = **här å tvär**.

Beträffande ordböjningen är att märka, att i best. fem. sing. af ord på **-a** den suffigerade art. är bortkastad ock **a** förlängdt, t. ex. **flikka**, best. f. **flikkä**; plur. heter obest. **flikkur,** best. **flikko**. Hurudan kvantiteten i detta **o** är, nämner ej utg. Enligt beteckningen skulle det vara öppet, men är väl slutet (*o*). De svaga neutra **öga, öra** ha en liknande plur.: **ögo, öro** (= **ögo öro**?). Detta är hvad vi under genomläsandet af ordlistan funnit mest utmärkande för målet.

Efter ordlistan följer en samling ordspråk, ordstäf, gåtor, skrock m. m. Äfven här har den nitiske samlaren G. Ericsson varit värksam.

[1]) **s** väl supradentalt genom invärkan af **r** i komparativändelsen.

Större delen af hvad i »bidragen» finnes upptaget är hämtadt ur af honom gjorda ock till fornminnesföreningen skänkta samlingar. I hög grad intressanta äro de besvärjelseformler, som anföras. Det är i allmänhet svårt att få höra, ännu svårare att få upptecknа dylika formler, dels emedan de vid besvärjningar sällan högt uttalas, dels emedan de personer, som kunna dem, högst ogärna vilja »lära ut» dem. Några af dessa formler äro väl af hedniskt ursprung, men de flesta tyckas härstamma från katolska tiden. I allmänhet äro de rätt menlösa. En ock annan klingar dock kraftigt nog, exempelvis besvärjelsen mot trolldom eller förhäxning I, s. 115.

Bland öfriga uppsatser, som finnas i de trenne här föreliggande häftena, nämna vi: I, s. 1 en förteckning öfver runstenar, som genom föreningens omsorg blifvit räddade från förstörelse; i samma häfte s. 12 en redogörelse för de gräfningar, som efter branden i Strängnäs företogos på den plats, där det gamla dominikanerklostret stått; II, s. 5 ock III, s. 28 en förteckning öfver korkåpor, messhakar, kalkkläden m. m., som finnas förvarade i fornminnesföreningens kyrkomuseum; h. III börjar med en sakrik ock intressant uppsats af J. WAHLFISK om *Strängnäs domkyrkas ursprungliga utseende,* åtföljd af plancher, af hvilka pl. II utgör ett på herr W:s undersökningar grundadt försök till rekonstruktion af domkyrkans äldsta skick.

Vi afsluta vår lilla öfversikt med att ännu en gång uttala vår erkänsla för de viktiga bidrag till kännedomen om vårt folks språk ock lif, med hvilka Södermanlands fornminnesförening genom sin nitiske ordförande riktat vår litteratur. Vi afvakta med varmt intresse fortsättningen af arbetet, som vi hoppas snart måtte följa, då nu länets landsting med klar blick för arbetets stora värde gifvit föreningen en välbehöflig penninghjälp.

Uppsala i april 1883.

VILH. W.

En förteckning öfver sådan till tidskriftens område hörande svensk litteratur från åren 1881—84, som icke förut blifvit af oss anmäld, äfvensom öfver recensioner från samma tid, skall meddelas i nästa häfte af *Sm. meddel.*

Från utlandet.

Holland.

Onze volkstaal, tijdschrift gewijd aan de studie der nederlandsche tongvallen, onder redactie van TACO H. DE BEER en met ondersteuning en medewerking van prof. dr P. J. COSIJN te Leiden, dr J. H. GALLÉE te Utrecht, prof. dr J. F. J. HEREMANS te Gent, prof. dr H. KERN te Leiden, prof. dr B. SYMONS te Groningen en Dr J. BECKERING VINCKERS te Kampen. I [No. 1—4]; II [No. 1, 2]. Culemborg, Blom & Olivierse; Roeselare, De Seijn Verhougstraete, 1882—83. IV + 256 s. o. s. 1 — 136. 8:o. För årg. 5 fl. (ungef. + 7,75 kr.).

Den för ett par år sedan utfärdade subskriptionsinbjudningen till ofvannämda tidskrift för nederländsk dialektforskning finnes redan i öfversättning meddelad i *Sv. landsm.* (1881 F. =) II, sid. xxxv ff. jämte några anmärkningar af sistnämda tidskrifts utgifvare till det i sju punkter uppstälda programmet. Uti en inledande uppsats i tidskriftens första häfte med öfverskriften Vårt program af utgifvaren, herr T. DE BEER, återfinnes samma program jämte åtskilligt annat, hvaraf vi skola meddela en del för att gifva våra läsare en föreställning om huru utgifvaren af tidskriften tänker sig förvärkligandet af dess program

»Vi måste, säger förf., »med eftertryck påpeka, att det icke i främsta rummet är af lärde som vi vänta det förnämsta stödet för vår tidskrift.» »Den allra strängaste vetenskap skall, det hoppas vi, taga i beslag många sidor i vår tidskrift: men de som måste samla det material, hvaraf vetenskapens stolta byggnad skall uppföras, det är icke vetenskapsmännen, utan det är män ock kvinnor med ett varmt hjärta för sin hembygd, med ett öppet öga för det egendomliga, karakteristiska lifvet på landsbygden, med ett öppet öra för de afvikelser som talspråket erbjuder på den ort, där de bäst känna till detsamma. Må de samla utan att föreställa sig, att deras arbete skulle vara fruktlöst, om det saknar stödet af ett strängt vetenskapligt språkstudium» (sid. 4).

I det följande meddelas några råd med afseende på skrifsättet vid uppteckningen af dialekternas språkformer. Att något slags särskildt »landsmålsalfabet» (med användande af en del tecken, som icke förekomma i vanlig skrift) skulle begagnas af uppteckningarne själfva, sättes als icke i fråga. »Ett allmänt stafningssystem», säger förf., »är icke lätt att finna, utan man får nöja sig med att återgifva alla ljud på sådant

sätt, som man finner för godt, blott man betecknar lika ljud med samma bokstäfver, i det man för anteckning öfver det sätt, hvarpå man uttrycker ljuden, genom att hänvisa till ett eller annat nederländskt, franskt, engelskt eller tyskt ord, där ljudet förekommer. — — — Om man vid hvarje ord, som företer andra än de vanliga nederländska ljuden, hänvisar till något ord i ett främmande språk, där samma ljud förekommer, skall man åtminstone fixera ljuden, ock man kan öfverlåta åt andra mödan att, där sådant behöfves, tänka ut ett beteckningssystem. Därtill kräfves ingen iakttagelse på ort ock ställe» (sid. 5).

Detta sista påstående förefaller mindre välbetänkt. Är det författarens mening, att ett tillfredsställande ljudbeteckningssystem för en dialekt skulle kunna uppgöras af en person (låt vara en språkvetenskapsman), som icke känner dialektens uttal annat än genom dylika skriftliga anteckningar af andra personer, som dessutom i allmänhet icke väntas vara språkvetenskapligt bildade eller eljest särskildt uppöfvade i förmågan att noga uppfatta ock beskrifva språkljud? Ifall detta icke vore meningen, hade väl varit lämpligt att till undvikande af missförstånd på något sätt antyda, att för uppgörande af ett fonetiskt skriftsystem kräfves egen omedelbar iakttagelse på sådana personers uttal, som själfva kunna tala dialekten fullkomligt riktigt.

Förf. fortsätter: »Om man till våra ljud (d. v. s. de ljud som förekomma i vanlig nederländska eller hvad vi skulle kalla nederländska riksspråket) lägger de franska **ai, eu, ô, â, ê, oi** m. fl., de engelska **ea, ee, oa, ew** eller de tyska **ö, äu, au** o. dyl., så skall man redan förfoga öfver ett tämligen stort förråd af ljud.» Anmärkningsvärdt är, att här endast talas om vokaler ock diftonger; det ser således ut, som om förf. icke anser de vanliga nederländska konsonanttecknen behöfva någon förstärkning från främmande språk för att återgifva samtliga konsonantljud i de nederländska dialekterna. De sistnämnda måtte att dömma häraf vara mycket enformiga i afseende på sitt konsonantsystem ock alldeles sakna åtskilliga i de flesta andra europeiska språk vanliga konsonantljud (bland annat t. ex. det s. k. »sje»-ljudet).

Längre fram lemnas några praktiska anvisningar i afseende på det tekniska tillvägagåendet vid språkmaterialets samlande ock ordnande, inrättandet af alfabetiska ordlistor o. s. v. Härvid framträder såsom en väsentlig brist i planen (hvilken brist redan påpekats vid den första anmälan i *Sv. landsm.*), att man vill uttryckligen inskränka sig till att upptaga endast sådana dialektformer, som afvika från riksspråket. Sålunda förordas särskildt att låta öfversätta språkprof från riksspråket till en dialekt för att låta olikheterna mellan de båda språkarterna bättre falla i ögonen. Betecknande för författarens uppfattning äro i synnerhet följande ord: »För dem som icke idkat något särskildt studium af språket ligger den faran nära, att de anse ord, som nyttjas öfver hela landet, höra till en viss bygd. Därföre torde det vara att rekommendera, att man i den alfabetiskt ordnade ordlistan åter stryker ut de ord, som

upptagas i goda ordböcker såsom nederländska, t. ex. de hvilka hos VAN DALE förekomma utan tillägget **gewest»** (= provincialism).

Emellertid synes man kunna hoppas, att den i första början så strängt proklamerade idiotikon-planen icke kommer att fasthållas. I en tilläggsuppsats med samma öfverskrift Vårt program (I, sid. 179 ff.) har utgifvaren funnit sig föranlåten att återgifva de anmärkningar, som framställdes i *Sv. landsm.* II, sid. xxxvij, ock efter att hafva uttalat sin tacksamhet därför förklara, att han hädanefter gärna vill tillmötesgå de här framstälda önskningarna — nämligen att tidskriften måtte äfven upptaga folklitteraturen i dess olika arter, samt att man vid studiet af dialekternas språkformer icke måtte inskränka sig till att insamla blott det från riksspråket afvikande, utan behandla dialekterna såsom självständiga språkorganismer. Emellertid tillägger förf., att saken kräfver mycken tid ock mycket arbete, ock klagar öfver de ogynnsamma förhållandena i Nederländerna i jämförelse med Sverge, i det han med hänsyn till våra landsmålsföreningar yttrar, att »en lefvande, glad samvärkan såsom i Sverge ligger mindre i nederländarnes lynne» (sid. 180), ock vidare: »folksägner ock sagor skola icke uteblifva [nämligen från tidskriften], men det är svårt att spåra upp dem i vårt land. Att vi ännu icke meddelat språkprof från en eller annan dialekt, finner sin förklaring däri, att mycket få af de oss tillsända profven motsvara fordringarna» o. s. v. (sid. 181).

Vi skola nu gifva en öfverblick af tidskriftens innehåll i öfrigt. Först finna vi en öfversättning af ett år 1874 hållet föredrag af dr MIELCK i Hamburg *om dialektforskning i lågtyskan,* hvilket såsom ett främmande alster må lemnas å sido.

Af H. VAN DER BRAND (med signaturen Brabantius) finnas flera grammatiska ock lexikaliska uppsatser rörande de särskilda folkmålen i Nord-Brabant. Förf. synes äga god iakttagelseförmåga ock väl känna sitt modersmål. Om han äger djupare ljudfysiologiska studier, lemnas därhän; i alla händelser äro i öfverensstämmelse med tidskriftens hela karaktär uppsatserna populärt hållna, saknande all lärd apparat ock afsedda att kunna läsas ock förstås af den stora bildade allmänheten. Den första uppsatsen handlar *om kvantiteten i nordbrabantska folkspråket,* hvilken i jämförelse med kvantiteten i vanlig nederländska synes stå på en rätt fornartad ståndpunkt; särskildt märkes, att ordens kvantitet särdeles ofta förändras icke blott vid afledning ock sammansättning, utan också vid böjning af nomina ock verb i vissa fall. I några småuppsatser behandlas vissa enskilda ljudföreteelser i samma landskaps olika mål. Så meddelas bland annat, att i västra Nord-Brabant (liksom i vissa delar af Belgien m. m.) **h** i början af orden än faller bort, än tillsättes framför en vokal, hvilken företeelse vanligtvis plägar beskrifvas så, att **h** faller bort där det borde stå ock uttalas där det icke borde finnas (jfr det svenska roslagsmålet). Förf. visar, att i värkligheten ord som skulle börja med **h** ock sådana som börja med vokal behandlas på samma sätt. Som hufvudregel gäller, att hvarje begynnande **h** förstum-

mas; men denna lag korsas å andra sidan af en motsatt tendens att tillsätta ett **h** i vissa särskilda fall, nämligen: 1) när nästföregående ord slutar på vokal, tillsättes för undvikande af hiatus ett **h** framför begynnelsevokalen; t. ex. **aar**, men **de haar**; **oog**, men **zoo hoog**; 2) när ett ord uttalas med särskildt eftertryck, får det gärna ett **h** tillagdt i början; 3) när ett ord fått tillägg af **h** i enlighet med någon af de två föregående reglerna, får ett annat omedelbart därpå följande ord, som börjar på vokal, lätt ett förslag af **h**. — Måhända kunna likartade regler uppställas äfven på andra håll, där en dylik egendomlighet förefinnes (som t. ex. i vårt roslagsmål)?

Af samme författare finnes första afdelningen (ljudläran) af ett *försök till en grammatik öfver målet i östra Nord-Brabant*, äfvensom en rätt utförlig *ordlista öfver nordbrabantska folkspråket*, hvilken inledes med följande ord af förf.: »I denna ordlista har jag icke endast upptagit ord, som i nederländskan antingen icke förekomma eller ock förekomma i en annan betydelse, utan ock sådana, som bilda sin plural- eller deminutivform på ett anmärkningsvärdt sätt eller uppvisa någon märklig företeelse på ljudlärans område. Däremot har jag undvikit sådana, som för sin tillvaro hafva att tacka endast ett slarfvigt uttal (»wanspraak») eller förvirring ock ingenting annat.» Om meningen med detta sista är, att äfven sådant som beror på oafsiktligt slarf skall lemnas obeaktadt såsom värdelöst, så kunna vi icke gilla författarens uppfattning, enligt hvilken ju t. ex. hvad som hör till folketymologi skulle lemnas å sido. För öfrigt synes förf. knappast hafva kommit ifrån den något föråldrade uppfattningen, att dialektformer äga sitt värde egentligen endast i ock för jämförelsen med riksspråket.

Af den bekante germanisten professor J. H. Gallée i Utrecht meddelas en *ordlista öfver det språk, som talas i de saxiska delarna af Nederländerna*. Inom konungariket Nederländerna finnas nämligen också saxiska eller lågtyska dialekter (i motsats hvartill de egentligen nederländska dialekterna, inberäknadt flamskan i Belgien, också kallas frankiska eller nogare lågfrankiska). De förekomma i konungarikets östra del, nämligen i landskapen Overijsel, grefskapet Zutphen, östra ock mellersta Drenthe samt en liten del af Groningen. Förf. har offentliggjort sin ordlista såsom ett förarbete till en blifvande större ordbok öfver de saxiska målen inom landet, hufvudsakligen för att gifva inbyggare i de saxiska landsdelarna en anledning till att hjälpa honom hvar i sin hemort med insamlande af dialektformer. Att denna ordbok är ämnad att blifva så fullständig som möjligt ock icke blott ett idiotikon, får man väl hoppas, då förf. icke gör något slags inskränkande villkor i fråga om arten af de önskade bidragen.

För öfrigt innehåller första bandet bland rent språkliga saker åtskilliga, mest lexikaliska, småbidrag från olika landsdelar; äfven finnes en lista på »slang»-ord ock uttryck, som nyttjas vid den nederländska krigsakademien.

Af större betydelse, såsom en utan tvifvel välkommen utgångspunkt för kommande forskare, är en fullständig *bibliografi öfver de nederländska dialekterna*, som utarbetats af L. D. PETIT, konservator vid riksbiblioteket i Leiden. Hittils har utgifvits förra afdelningen, omfattande konungariket Nederländerna. Den innehåller alla af förf. kända utgifna skrifter rörande folkmålen inom riket, ordnade landskapsvis samt inom hvart landskap efter städer ock bygder i alfabetisk följd.

Slutligen må nämnas, att tidskriften äfven innehåller åtskilliga referat af in- ock utländska arbeten, isynnerhet tidskrifter, som mer eller mindre sysselsätta sig med dialektforskning.

Härmed lemna vi redogörelsen för tidskriftens första band ock öfvergå till andra bandets tvänne utkomna häften.

Här finna vi den första i tidskriften förekommande allsidiga grammatiska afhandling, nämligen *västflamska dialektens grammatik* af J. VERCOUILLIE, innehållande hela ljud- ock formläran samt vissa delar af syntaxen. De talrika uttryck, som anföras såsom exempel till de syntaktiska reglerna, äro besynnerligt nog omsatta i nederländska skriftspråkets former, ock endast som enstaka undantag finner man här ock där folkmålets egna uttryck bifogade inom parentes — återigen ett bevis på, huru svårt man tyckes hafva att lära sig uppskatta dialektstudiets värde annat än med hänsyn till afvikelserna från bokspråket.

En annan uppsats af J. ONNEKES handlar om *vokaler ock konsonanter i groningska dialekten*, företrädesvis i Hunsingoo ock särskildt i jämförelse med nederländska bokspråket. Folkmålen i landskapet Groningen äro af ett särskildt intresse, därföre att här mötas två alldeles särskilda germanska språk. Frisiskan lär fordom varit öfveralt rådande, men senare har den måst delvis gifva vika för saxiskan (lågtyskan). Numera förefinnes det frisiska elementet isynnerhet i de västra ock norra delarna af landskapet (dit också Hunsingoo hör).

Af J. C. GROTHUIS meddelas en *ordlista öfver dialekten i Neder-Betuwe* (i södra delen af Gelderland) af icke obetydligt omfång.

Vidare förekommer en uppsats om *det nuvarande Amsterdamsmålet*. För några år sedan utsändes af herr W. W. VAN LENNEP ock professor J. A. ALBERDINGK THIJM till några kompetenta personer ett cirkulär med en mängd frågor rörande Amsterdamsmålet. Af de inkomna svaren på detta cirkulär meddelas nu här ett urval, hvarjämte också själfva cirkuläret finnes aftrykt.

Sedan vi nu meddelat det viktigaste af innehållet i de bägge häftena af andra bandet, vilja vi anmärka rörande den i tidskriftens språkliga uppsatser förekommande ljudbeteckningen af dialektformer, att något allmänt antaget system ännu icke finnes, utan hvarje författare har sitt eget skrifsätt. Dock hafva alla det gemensamt, att de endast betjäna sig af vanliga bokstäfver med tillhjälp af några få vanliga diakritiska tecken, äfvensom att de i allmänhet så nära som möjligt ansluta sig till stafningssättet i nederländska bokspråket. I hvad mån de olika skrifsätten motsvara behofvet, är naturligtvis svårt för en främling att

bedömma. Emellertid bör nämnas, att åtminstone en af de nämde författarne, GALLÉE, själf förklarar, att det skrifsätt han användt i sin ofvan omtalade ordlista är mycket otillfredsställande ock endast tils vidare antaget af hänsyn till de icke språklärde medarbetare han påräknar till sin tillämnade ordbok, samt att, när denna sista en gång skall utgifvas, ett helt annat ljudbeteckningssystem där skall användas.

Ännu har tidskriften icke innehållit något prof på nederländsk folklitteratur eller någon beskrifning på egendomliga seder ock bruk, vidskepelse o. dyl. Utgifvaren har emellertid utfärdat ett å omslaget till de senaste häftena trykt upprop till allmänheten att insända bidrag af denna art, hvilka utan tvifvel skulle öka intresset för tidskriften. Vi hoppas, att uppropet måtte finna gensvar.

I det hela bär tidskriften vittne om både utgifvarens ock medarbetarnes lifliga intresse för dialektstudiet i deras fosterland. Detta såväl som utgifvarens ådagalagda allvarliga sträfvan att göra sitt bästa till forskningsmetodens fullkomnande samt att gifva tidskriften ett värdefult ock, såvidt möjligt, omväxlande innehåll inom dess område gifver grundad förhoppning därom, att den skall röna framgång i sitt syfte att värka väckande ock främjande på den nederländska dialektforskningen.

Dec. 1883.

FREDR. TAMM.

Frankrike.

Glossaire du patois du val de Saire (Manche) suivi de remarques grammaticales par AXEL ROMDAHL, docteur en philos. Afh. för lektorat i Linköping. Linköping 1881. 83 s. 8:o.

Studiet af det franska språket har under de senaste decennierna vunnit samma goda utveckling som t. ex. studiet af de germanska språken genom den nya metod, hvarefter språkstudier i allmänhet numera bedrifvas, sedan man kommit till insikt om behofvet att lära känna språken i deras historiska fortgång ock deras sammanhang med besläktade språk. Sedan DIEZ genom sina båda förnämsta arbeten lagt en säker grundval för romansk språkforskning, har särskildt inom det franska språket arbetet gått raskt undan, så att af hvad DIEZ uträttat mycket numera undanskymmes af mera detaljerade, talangfult ock skarpsinnigt utförda specialundersökningar. För dessa lyckliga framsteg har Frankrike dock ingalunda endast att tacka sina egna vetenskapsmän, utan det står därför i en icke obetydlig tacksamhetsskuld till utländske språkmän, särskildt flere i Tyskland ock Österrike. Ehuru visserligen i Frankrike, studiet af landets eget språk representeras af män, som i alla hänseenden förtjäna att räknas bland vetenskapens främste, kan man dock ej säga, att den franska språkforskningen i Frankrike fult innehar den goda ställning, man borde vänta. Det förefaller nämligen, som om de ut-

märkte lärare, som där gå i spetsen för ett vetenskapligt historiskt studium af landets språk, ej vore i tillfälle att omkring sig samla ett större antal lärjungar bland landets egna söner, hvilka väl förberedda kunde i större skala fortsätta deras påbegynta värk. Deras undervisning följes af nästan flere utländingar än fransmän, ock i allmänhet taget äga de förre bättre förutsättningar att däraf draga största möjliga vinst. Detta kan visserligen bero därpå, att fransmännen endast undantagsvis äga de kvalifikationer, som fordras för djupare språkstudier; sannolikare är dock, att det har sin grund i bristande uppmuntran från statens sida, äfvensom däri att hos den bildade allmänheten något värksammare intresse ej hittils vaknat för det ännu unga historiska studiet af dess eget modersmål.

Förhållandet är nämligen, att nästan endast för lärareplatser vid de akademiska fakulteterna vetenskapligt författareskap ingår som kompetensvillkor. Häraf blir en följd, att endast ett mycket ringa antal studerande få någon yttre anledning till vetenskaplig produktion[1], hvartill kommer särskildt för franska språket det ogynnsamma förhållandet, att det som vetenskapligt ämne endast förekommer inom några få af landets humanistiska fakulteter. Den från begär efter lärareplatser kommande äggelsen till författareskap af denna art är sålunda inom hvarje studentgeneration försvinnande liten, medan i Tyskland däremot den starka uppmuntran till vetenskapligt skriftställeri, som ligger i sättet för befordran äfven vid statens elementarlärovärk, framkallat en täflan, som nära nog ledt till öfverproduktion just inom fransk språkforskning. Huru ringa uppmuntran till författarskap kan påräknas af den läsande allmänheten, visas däraf, att den utmärkt väl redigerade tidskriften *Romania*, som är egnad åt studiet af fornfranskan ock dess litteratur, knappast lär räkna 250 prenumeranter inom själfva Frankrike. Klart är, att under sådana förhållanden det franska språket som vetenskapligt studieämne ej i Frankrike har den rymliga plats, det där borde intaga, hvilket också på ett menligt sätt röjer sig i sådana fall, då uppgiften fordrar samvärkan af flere metodiskt bildade, af vetenskapligt intresse lifvade individer.

En sådan uppgift är den att systematiskt ock fullständigt genomforska de i Frankrike förekommande landsmålen, hvilkas grundliga kännedom är snart sagdt oundgänglig för en fullständig insikt i språkets historia. Hela den äldre franska litteraturen är dialektal, ty något högspråk fans ej ännu; men det skick, hvari den äldre litteraturens texter kommit till vår tid, framkallar en oändlig mängd af svårigheter, då man skall söka att i detalj bestämma de kännemärken, som skilde de olika provinsernas mål från hvarandra. Af den äldre handskrifna litteraturen har naturligtvis under tidernas lopp den ojämförligt största delen gått alldeles förlorad. De handskrifter, som finnas i behåll, äro i de allra flesta fall ej ursprungliga, sådana de utgingo från författaren, utan utgöra afskrifter, hvilka oftast genom många led voro skilda från origina-

[1]) Såsom en illustration härtill må anföras, att vid Faculté des Lettres i Paris under åren 1875—77 i medeltal endast älfva doktorer kreerades.

len. För hvarje gång undergick originalets språk, därigenom att skrifvaren ej troget iakttog detsamma, någon vanställning, hvilken blef större ock mera genomgripande, i den mån skrifvarens språk afvek från författarens. På detta sätt gick det lätt för sig, att en text, sådan den blifvit bevarad till eftervärlden, visar flera dialektala aflagringar, af hvilka två eller flera äro så starka, att man ej säkert kan afgöra, hvad som hör till originalet eller senare tillkommit. En annan omständighet, som äfven förtjänar att beaktas, är under hvilka förhållanden afskrifter vanligen tillkommo under medeltiden. De värkstäldes nämligen till stor del i klostren, dit munkar af samma orden samlades från skilda delar af landet. Deras olika landsmål underkastades därigenom en nötning mot hvarandra, som hade till följd, att de mer eller mindre modifierade sitt egendomliga uttal, hvarigenom deras förmåga minskades att i skrift troget återgifva en bestämd dialekt. Äfven profana skrifvares språksinne förvillades lätt af de dialektala skiftningarna i de värk, de hade att afskrifva. Man kan sålunda redan på förhand antaga, att det skulle höra till sällsyntheterna att finna någon vidlyftigare text, där ett landsmål vore fult troget återgifvet. Genom jämförelser mellan flera texters språk ock noggranna undersökningar af rimmen eller assonanserna, då stilen är bunden, har man visserligen vunnit någon kännedom om fornfranskans dialektala förhållanden, men de fult obestridda resultaten äro dock ännu små, jämförda med det arbete det kostat att vinna dem.

Nu har erfarenheten visat, att landsmålen ännu ha mycket kvar af de egendomligheter, som i äldre tider utmärkte dem, hvarigenom de i sitt nuvarande skick kunna sprida ljus öfver det äldre språkets dialekter. En klar ock fullständig öfverblick öfver landsmålens ljudlära, grammatik ock ordförråd kan sålunda lemna mycket värdefulla bidrag till utredandet af ännu dunkla frågor i språkets historia. Alt detta är också insedt ock erkändt, liksom det äfven blifvit påpekadt, att lättare kommunikationer, militärtjänst ock folkskolor för hvarje år beröfva landsmålen något af deras ålderdomliga prägel ock bringa dem till alt större öfverensstämmelse med högspråket, hvarföre dröjsmål minskar måttet ock värdet af den skörd, som kunde göras. Från kompetent håll ha anvisningar gifvits, huru man bör förfara vid insamlandet af det material, som landsmålen ha att erbjuda; men föga har därmed uträttats, då personer saknas, som efter nödig förberedelse kunde gripa sig an med detta arbete, hvilket till allra största delen ej kan utföras af andra än infödda fransmän.

Ehuru det sålunda efter vetenskapens nuvarande fordringar ej kan sägas vara väl beställt med dialektforskningen i Frankrike, har det dock arbetats ganska mycket just på detta fält, ock det vore orätt att frånkänna de gjorda samlingarna alt värde, fastän deras vetenskapliga betydelse skulle vara vida större, om de utförts efter en god ock väl genomtänkt metod. Fransmännen ha mycken kärlek till sin hembygd ock intressera sig ofta lifligt för alla dess egendomligheter, hvarföre det ej sällan händer, att någon litterär dilettant samlar ock publicerar hvad

som han finner vara af intresse från hans födelsebygd. De talrika akademiska sällskap, som finnas spridda öfver landet, uppmuntra äfven ofta till sådana arbeten, ehuru deras värksamhet i denna riktning ej varit så väl ordnad, att den blifvit värkligt fruktbringande. På detta sätt har den franska landsmålslitteraturen under årens lopp vunnit ett så stort omfång, att den fullständigt samlad skulle bilda ett ganska ansenligt bibliotek.[1] Äfven från statens sida blefvo landsmålen tidigt föremål för ett värksamt, ehuru snart öfvergående intresse, då under Napoleon den förstes regering inrikesministeriets statistiska byrå lät på olika landsmål återgifva liknelsen om den förlorade sonen, Luk. 15.[2] Den sålunda började samlingen fortsattes sedermera af *La société des antiquaires de France*, ock ehuru den ännu icke anses vara fullständig, omfattar den ej mindre än 88 olika prof af de inom franska språkets område förekommande landsmålen, de provençalska däri dock inbegripna. Planen för densamma var likväl ej på förhand väl genomtänkt, så att någon säker regel ej iakttogs för ljudbeteckning, ordval ock konstruktioner, hvartill kommer att ett sådant kort öfversättningsprof ej är egnadt att ge en full bild af ett språk. Företaget kan därföre ej anses lyckadt, utan har sitt största värde som ett historiskt bevis därpå, att uppmärksamheten redan i början af detta sekel varit riktad på landsmålens vikt ock betydelse. Äfven öfriga äldre arbeten i fransk dialektologi sakna den goda metod ock den samvetsgranna förberedelse, som behöfvas för att skänka sådana resultat, som tillfredsställa vetenskapens fordringar. Oaktadt det myckna arbetet står därföre dialektforskningen lågt i Frankrike, ock hittils har ännu endast litet af bestående värde uträttats på dess rika fält. Några få med omsorg gjorda ordböcker ock några dialektbeskrifningar i de I, s. 483 redan omnämda tidskrifterna torde härifrån utgöra nära nog de enda undantagen.

Ett exempel af färskt datum därpå, huru otillfredsställande ett arbete af denna art i flera afseenden blir, om det ej utföres af en person, som i egna studier äger tillräckliga förutsättningar därför, är bland andra en af L. ADAM 1881 utgifven beskrifning af Lotringens dialekter.[3] Detta arbete har kommit till stånd på det sätt, att år 1874

---

[1]) Jämför härom LUNDELLS uppsats *Landsmål ock folklif i Sverige ock andra länder* i denna tidskrifts första band, särskildt ss. 479—83 o. 519—26. Hvarje årgång af *Zeitschrift für romanische philologie*, som 1877 började utgifvas af prof. G. GRÖBER, beledsagas af en vidlyftig bibliografi, som äfven redogör för hvad som under året blifvit uträttadt i fransk dialektologi.

[2]) Initiativet härtill tyckes hafva utgått ur en reaktion inom den allmänna opinionen mot den fiendtliga ställning, Republikens styrelse intagit mot landsmålen. Den 16 prairial af år 2 (= 4 juni 1794) hade nämligen abbé H. GRÉGOIRE inlemnat en rapport angående nödvändigheten att utrota landsmålen ock öfveralt i landet införa bruket af högfranskan. Hans förslag gillades af Konventet, som uppdrog åt komitén för den allmänna undervisningen att i sådant syfte ombesörja en ny språklära ock passande ordbok, hvilka båda arbeten dock aldrig kommo till stånd.

[3]) *Les patois lorrains* par LUCIEN ADAM, Paris 1881.

Académie de Stanislas i Nancy lät utfärda en uppmaning till alla för saken intresserade att inom sina respektive landsorter efter ett gifvet program meddela hvad som kunde gifva en bild af det mål, som där talades. På detta sätt hopsamlades från olika platser ej mindre än 268 uppsatser, hvilkas författare mer eller mindre omsorgsfult följt det ledande programmet. Detta rika material, hvarur dock en del måste utgallras såsom alldeles oanvändbart, öfverlemnades sedan till M. ADAM för att af honom redigeras. Ehuru han ingalunda kan sägas alldeles ha svikit sin uppgift, har hans arbete dock af brist på god metod blifvit sådant, att den som för vetenskapliga ändamål vill begagna sig däraf, måste för sig själf liksom omredigera det. Hvad som särskildt saknas är en god ljudbeteckning, hvarigenom man säkert ock lätt kunde uppfatta ordens noggranna uttal. Till denna brist hade han efter all sannolikhet icke gjort sig skyldig, om det i Frankrike, liksom här, funnes ett landsmålsalfabet, hvilket kunde tjäna till ledning för alla dem, som ville omsorgsfult återge de olika språkljuden.

Ett annat arbete af fult kompetent person utfördt öfver hans eget landsmål är *Essai sur le patois normand du Bessin* af prof. C. JORET. Denna omsorgsfult gjorda redogörelse för ljudsystem, formlära ock dialektalt ordförråd inom det landsmål, som talas i trakten af Bayeux, utkom först sukcessivt i häften af *Mémoires de la Société de linguistique de Paris* under loppet af åren 1876—80 ock har sedan offentliggjorts i separattryck. Arbetet har stort värde som ett väsentligt bidrag till kännedomen om landsmålen i Normandie ock har särskildt intresse därföre, att det lemnar tillfälle till jämförelse mellan det nu talade språket i denna provins ock dess fornspråk, hvaraf framgår, att sekler igenom många gamla element segare bibehållits, än den kunde vänta, som endast är van vid det franska högspråket. Till fransk språkhistoria lemnar det sålunda ett värdefult bidrag, som i sin mån är egnadt att sprida ljus öfver den normandiska dialektens hela historia, hvilket för franska språk- ock litteraturforskare är så mycket mera kärkommet, som flera af den äldre franska litteraturens viktigaste värk just förskrifva sig från Normandie. För svenska läsare har det sitt särskilda intresse därigenom, att man i ordlistan finner rätt många ord af skandinaviskt ursprung, ett minne från vikingatiden. Ehuru arbetet, som man af en så god forskare som JORET väl kan vänta, är noggrant ock omsorgsfult redigeradt, har det dock lidit af det långsamma utgifvandet, som däri framkallat vissa ojämnheter, äfvensom däraf att något fonetiskt alfabet ej blifvit användt för ljudbeteckningen.

Som ett slags komplement till detta större arbete kan man betrakta en i Linköping år 1881 utgifven afhandling, hvars titel ofvan återgifves. Val de Saire är nämligen en mindre ort i Normandie, rakt österut från Cherbourg, hvars landsmål tydligen står det i Bessin mycket nära. Med tillhjälp af infödda fransmän på platsen har författaren samlat en förteckning af ord, som brukas i näjden, ock beledsagat den med en mindre formlära ock en fonetisk öfverblick. Hvad ordförteckningen an-

går, kan den jämförd med den af JORET gifna omöjligen vara annat än ganska ofullständig, ty det är ej tänkbart, att i tvänne hvarandra så närbelägna trakter, som Bessin ock Val de Saire, ordförrådets rikedom skulle vara så ojämn. Så ofullständig den är, bildar den dock för kännedomen om det för Normandie speciella ordförrådet ett slags komplement till JORETs glossarium, ty påfallande nog finner man där flera ord, som JORET ej upptagit. Formläran lemnar flera intressanta upplysningar, ock för ljudbeteckningen har författaren sökt följa senast utkomna arbeten af LUNDELL, SIEVERS ock SWEET, hvarigenom densamma åtminstone för germanska läsare blir mera klar ock precis än den af JORET använda. Fult konsekvent tyckes författaren ej ha varit med afseende på beteckningen af det finala stumma e. I allmänhet förnekas dess tillvaro som ljud så fullständigt, att det alldeles utelemnas, hvaremot JORET i *Revue critique* 1882, s. 49 i förbigående opponerar sig. Han antager nämligen, att författarens öra ej varit nog uppöfvadt för att förnimma detta dunkla ljud, som dock ännu finnes kvar, ehuru så försvagadt, att det lämpligare antydes med en apostrof än med en bokstaf.

Svårt är att utreda, i hvilket förhållande denna afhandling står till JORETS arbete, så mycket mera som författaren ej i sin inledning därom ger den minsta upplysning. Att han känt till ock begagnat sig af sin föregångares värk, märker man lätt, ehuru man på samma gång måste förvåna sig öfver att han däraf ej dragit nytta för jämförelser ock fullständigande af sitt eget. Möjligen förhåller det sig så, att han först sedan han lemnat Frankrike, fått kännedom därom ock då ej sett sig i tillfälle att vidare fortsätta sina forskningar, hvilket dock genom korrespondens möjligen skulle gått för sig, hvarföre han endast nyttjat det som en formell hjälp vid slutredaktionen af sin afhandling.

Senare tillägg. Sedan ofvanstående lilla uppsats redan var färdig att befordras till trycket, har prof. JORET lemnat ett nytt synnerligen värdefult bidrag till kännedomen om språket i Normandie genom sitt arbete, *Des caractères et de l'extension du patois normand,* Paris, Vieweg 1883. Han har indelat detsamma i två afdelningar: den etnografiska ock den fonetiska. I den förra ådagalägger han, att de låggermanska ock skandinaviska elementen äro i hela den del af provinsen, som sluttar mot Engelska kanalen, vida starkare än man förr antagit, hvilket bevisas dels af den mängd låggermanska ock skandinaviska ortnamn, man här finner öfveralt, dels af ordförrådet, som innehåller ett stort antal ord af sådant ursprung. I den senare afdelningen har han efter den metod, som numera ifrigt förordas af de franska språkforskarne, sökt att geografiskt bestämma hvar ock en särskildt af de viktigaste fonetiska egendomligheter, som han anser utmärka de normandiska landsmålen. Han har därvid funnit, att af dem några dela provinsen i riktningen från öster till väster, så att det blir en bestämd skillnad mellan landsmålen i norra ock södra delen af provinsen, ock af dem ansluta sig de förra i detta hänseende till dem i Picardie, under det att de södra närma sig

de centralfranska. Andra kännetecken åter dela provinsen från norr till söder, hvarigenom den västra delen, Basse-Normandie, dialektalt skiljer sig från den östra, Haute-Normandie. För tillvaron af någon enhetlig normandisk dialekt blir hans svar således nekande, men han finner det dock ej oberättigadt att antaga en grupp af normandiska landsmål. Från etnografisk synpunkt kommer han till det resultatet, att i norra delen af provinsen de germanska elementen kraftigt framträda, ock af dem de frankiska starkare i öster, de skandinaviska däremot i väster. I södra delen är det keltiska elementet afgjordt starkast.

P. A. GEIJER.

Italien.

Archivio per lo studio delle tradizioni popolari. Rivista trimestrale diretta da G. PITRÈ e S. SALOMONE-MARINO. Volume primo [e] secondo. Palermo, L. Pedone Lauriel, 1882—1883. 624 o. 635 s. 8:o. Hvarje årgång i fyra häften, pris 14 fr. (= 13,40 kr.).

Den outtröttlige ock om sin hembygds minnen så väl förtjänte dr GIUSEPPE PITRÈ har genom grundandet af denna intressanta tidskrift än ytterligare ökat den tacksamhet, hvari hans hemlands inbyggare samt alla folklitteraturens vänner stå till honom. Ty med en aldrig svalnad ifver, med aldrig tröttad flit har han framför alt egnat sig åt upptecknandet af alt till folktradition hörande; en sådan mängd af arbeten, som han åstadkommit ock hvilka hvart ock ett i sitt slag kunna tjäna som mönster för andra, hafva få människor frambragt. Han är ännu en medelålders man, född 1843 i Palermo. 1860 deltog han med berom i den revolution, som försiggick på Sicilien ock erhöll 1867, efter att 1866 hafva kreerats till medicine doktor ock sedan flitigt egnat sig åt botandet af den kolera, hvarmed Sicilien 1866—7 hemsöktes, medaljen såsom »benemerito per la salute pubblica.» Han är nu en af Palermos mest anlitade läkare, men har hvarje dag tid öfrig att sysselsätta sig med sin hembygds minnen. En förteckning på de böcker han utgifvit behöfver jag här ej lemna, utan hänvisar till denna tidskrift (I, 530), där en del stå upptagna; så mycket bör jag dock nämna, att hans stora arbete *Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane* framskridit till vol. XIII *Giuochi fanciulleschi siciliane* ock lemnar all säkerhet för att det skall blifva af ett bestående värde.

Den andre redaktören, SALOMONE-MARINO, är också läkare, anställd vid Clinica medica. Född 1847 publicerade han 20-årig sitt första arbete *(Canti popolari siciliane)*, hvarefter slag på slag utkommit nya ock värdefulla bidrag från hans hand.

Archivio per lo studio delle tradizioni popolari har till föregångare inom litteraturen *Rivista di letteratura popolare*, utgifven af PITRÈ ock

SABATINI, hvars utgifvande afstannade, ehuru den var både innehållsrik ock intressant, samt *Mélusine,* den förtjänstfulla franska tidskriften som blott upplefde ett år[1]. Jag vill uttala den önskan, att det »hvarje dag ökade intresse för folktraditioner», som framkallat den nya tidskriften, må öka sig alt mer ock skaffa den en lång ock angenäm lifstid.

Arkivet börjar med ett bref från MAX MÜLLER; det innehåller egentligen ingenting nytt. Han uppmanar särskildt till en noggrann uppteckning på landsmål, hvarigenom ju tvänne syften kunna fullföljas. Detta synes emellertid icke tillräckligt uppskattas, åtminstone icke i Italien, om jag får sluta därtill af hr PITRÈS' ord (*Il vespro siciliano nelle trad. pop. della Sicilia* sid. 63): »la fonetica ci guadagna, ma la chiarezza no.» De tre hufvudpunkter, som äro af betydelse för vetenskapen, äro enligt M. M.: 1) Är en saga etc. gemensam för alla land? 2) kunna vi följa den på vandringen från öster till väster? 3) hvad har orsakat dess uppkomst? Alt annat forskande inom sagolitteraturen är däremot »semplice curiosità.» En sådan åsikt förefaller något ensidig. Skulle då icke en saga o. d., som utbildats i ett land, vara värd någon uppmärksamhet, äfven om den vore en naturlig produkt af det folkets lynne, bildning eller kultur?

Därefter följa *Schizzi di costumi contadineschi siciliani* (skildringar ur det sicilianska bondfolkets lif) af den andre af utgifvarne. Artikelserien, som fortsättes i h. II o. IV, afslutas först i andra årgången.

Komma så *novelle popolari toscane,* hvilka också först i andra årgången afslutas ock om hvilka vi därföre ej kunna vidare yttra oss. Dr PITRÈ visar i dem sin fullkomliga kännedom om hela Italiens folklitteratur, hvilket ej vill säga litet, då man vet, huru vidlyftig den är.

Perchè gli uomini non sanno più quando devono morire (hvarföre människorna ej längre veta, när de skola dö) är en synnerligen intressant saga, här meddelad af dr R. KÖHLER i uppteckningar från »svenskarne» på ön Worms, från Österrike, från Pays Basque vid Pyrenéerna ock från venderna i Spreewald. Den förekommer hos svenskarne i Sverge på flere ställen ock är omnämd hos HYLTÉN-CAVALLIUS, *Värend och virdarne* I, 343.

CONSIGLIERI PEDROSO meddelar därefter på portugisiska en djursaga från Goa i Indien; vi äga därtill intet motstycke.

PITRÈ lemnar underrättelser om *I ciràuli,* med hvilket namn betecknas de personer, som äro födda den 29 juni eller 25 jan., hvilka båda dagar bära aposteln Pauli namn. På grund af berättelsen i apostlagärningarne (28: 3—6) har uppkommit en del skrock, hvilket delvis liknar det, som hos vårt folk förekommer om lappar ock »tattare»: de kunna skydda sig mot bett af giftiga djur, äga stor läkedomsförmåga ock kunna förutsäga framtiden.

[1]) När detta lägges under pressen, har *Mélusine* lefvat upp igen ock under ledning af samme utgifvare som förut, H. GAIDOZ ock E. ROLLAND, utsändt första numret af T. II. Tidskriften utkommer med ett ark i månaden i stor kvart; pris för årgången 22 fr. 50 c. (Utg.)

Den kände forskaren FINAMORE meddelar 26 *Storie popolari abruzzesi in versi* (folkberättelser på vers). Egendomligt är, att italienarne föga bry sig om att uppteckna folkmelodier. Berättelserna tyckas allesammans vara af yngre datum.

Grefve DE PUYMAIGRE är förf. till en liten intressant notis: *Les dayemans,* hvarmed förstås ett bruk i dep. Moselle att vid hemgåendet från vintersammankomster hålla rimmade eller assonerade samtal.

Proverbi marchigiani röra uteslutande italienska förhållanden, de innehålla traditioner fästade vid orter ock ställen samt personer. För öfrigt äro de korta ock en hel del äro samlade ifrån sådana uttryck som vi t. ex. hafva, då vi säga: »de ärtätande östgötarne», »de fete skåningarne», eller »när Dagstorps källa (i Småland) ej ger vatten, då är ej godt att lefva i Sverge.» Ett allmännare intresse ha däremot *Proverbi bolognesi,* som beröra »agricoltura, meteorologia». Till en stor del finnas motsvarigheter i vår bondepraktika. Ett meteorologiskt ämne ligger ock till grund för den spanske skriftställaren J. COSTAS uppsats: *Influencia del arbolado en la sabiduria popular* (bärgplatåers eller högskogens inflytande på väderleken enligt folktron). Förf. visar genom spanska ordspråk, att folktron länge haft reda på skogbevuxna bärgtoppars ock i allmänhet skogars betydelse för en jämn reglering af fuktigheten, hvilket ju är ett af den vetenskapliga meteorologien bevisadt faktum. Dylika ordspråk hafva, liksom synonymerna till *proverbi marchigiani,* föga eller intet uppmärksammats i vårt land. För tillfället minnes jag blott tvänne liknande från Småland: »när Tabärg har hufva, kommer regnet snart att skura» ock »när Visingsö uppåt lufton klifver ock hägrar, det vackert väder blifver.»

Den följande uppsatsen: *Cinquante giuochi fanciulleschi Monferrini* (50 barnlekar) framkallar önskan, att vi i vårt land snart måtte få se samlingar af folklekar från alla provinser.[1] SNÖBOHM meddelar visserligen en del från Gottland, ock sånglekarne äro ju utgifna, men folk- ock barnlekar hafva ännu ej samlats, utom i NORMAN, *Ungdomens bok,* som dock visar alla tecken af att vara en bearbetning från utlandet. Många likheter synas förefinnas mellan italienska ock svenska lekar. T. ex. nr II är »kurra gömma», nr XVIII »fru Sole», nr XIX påminner om »datten», nr XXXVI »singla slant», nr XLVI »rulla ägg», nr XLIX »dra rep.»

I *Miscellanea* finnas upptagna *Rimedje formole contro la jettatura* (läkemedel ock formler mot förgöring o. d.), hvari omnämnes den betydelse, som spottande har uti folkets föreställning. Det samma gäller hos oss, allmogen spottar ofta, när någon t. ex. möter en käring eller katt, när ett fruntimmer möter en person som brutit mot 6:e budet, när man lägger sig till hvila ute på marken, när man badar o. s. v. (se

[1]) Jag kan nämna, att ÁRNASON har samlat en mängd isländska folklekar samt att kand. MOLTKE MOE snart publicerar norska »lege og fornöjelser.»

går, kan den jämförd med den af JORET gifna omöjligen vara annat än ganska ofullständig, ty det är ej tänkbart, att i tvänne hvarandra så närbelägna trakter, som Bessin ock Val de Saire, ordförrådets rikedom skulle vara så ojämn. Så ofullständig den är, bildar den dock för kännedomen om det för Normandie speciella ordförrådet ett slags komplement till JORETS glossarium, ty påfallande nog finner man där flera ord, som JORET ej upptagit. Formläran lemnar flera intressanta upplysningar, ock för ljudbeteckningen har författaren sökt följa senast utkomna arbeten af LUNDELL, SIEVERS ock SWEET, hvarigenom densamma åtminstone för germanska läsare blir mera klar ock precis än den af JORET använda. Fult konsekvent tyckes författaren ej ha varit med afseende på beteckningen af det finala stumma e. I allmänhet förnekas dess tillvaro som ljud så fullständigt, att det alldeles utelemnas, hvaremot JORET i *Revue critique* 1882, s. 49 i förbigående opponerar sig. Han antager nämligen, att författarens öra ej varit nog uppöfvadt för att förnimma detta dunkla ljud, som dock ännu finnes kvar, ehuru så försvagadt, att det lämpligare antydes med en apostrof än med en bokstaf.

Svårt är att utreda, i hvilket förhållande denna afhandling står till JORETS arbete, så mycket mera som författaren ej i sin inledning därom ger den minsta upplysning. Att han känt till ock begagnat sig af sin föregångares värk, märker man lätt, ehuru man på samma gång måste förvåna sig öfver att han däraf ej dragit nytta för jämförelser ock fullständigande af sitt eget. Möjligen förhåller det sig så, att han först sedan han lemnat Frankrike, fått kännedom därom ock då ej sett sig i tillfälle att vidare fortsätta sina forskningar, hvilket dock genom korrespondens möjligen skulle gått för sig, hvarföre han endast nyttjat det som en formell hjälp vid slutredaktionen af sin afhandling.

Senare tillägg. Sedan ofvanstående lilla uppsats redan var färdig att befordras till trycket, har prof. JORET lemnat ett nytt synnerligen värdefult bidrag till kännedomen om språket i Normandie genom sitt arbete, *Des caractères et de l'extension du patois normand*, Paris, Vieweg 1883. Han har indelat detsamma i två afdelningar: den etnografiska ock den fonetiska. I den förra ådagalägger han, att de låggermanska ock skandinaviska elementen äro i hela den del af provinsen, som sluttar mot Engelska kanalen, vida starkare än man förr antagit, hvilket bevisas dels af den mängd låggermanska ock skandinaviska ortnamn, man här finner öfveralt, dels af ordförrådet, som innehåller ett stort antal ord af sådant ursprung. I den senare afdelningen har han efter den metod, som numera ifrigt förordas af de franska språkforskarne, sökt att geografiskt bestämma hvar ock en särskildt af de viktigaste fonetiska egendomligheter, som han anser utmärka de normandiska landsmålen. Han har därvid funnit, att af dem några dela provinsen i riktningen från öster till väster, så att det blir en bestämd skillnad mellan landsmålen i norra ock södra delen af provinsen, ock af dem ansluta sig de förra i detta hänseende till dem i Picardie, under det att de södra närma sig

I alla häftena förekommer dessutom en *Rivista bibliografica*, emellanåt väl kort skisserade recensioner af böcker, bland hvilka vi i 3:e häftet märka en anmälan af vår tidskrift, märkvärdigt nog med blott ett tryckfel i titeln. I den därpå följande afd. *Bulletino bibliografico* meddelas ännu kortare recensioner än i förra afd. samt vidare en, som det synes, omsorgsfull förteckning öfver nyutkomna böcker, bland hvilka vi, såsom naturligt är, ej träffa en enda svensk; vidare en intressant *Sommario dei giornali*, som är af stort värde för samlaren af lokala sägner o. d., samt slutligen små notiser öfver en del saker, som kunna intressera »i folkloristi.»

Sedan ofvanstående redan för ett år sedan var nedskrifvet[1], har arkivets andra årgång fullständigt utkommit. Kanske skall jag en annan gång få tillfälle att utförligare sysselsätta mig med den samma. F. n. medgifver tiden endast att anföra titeln på några få af dess uppsatser, som mest fälla i ögonen. Sådana äro:

Bibliografi öfver folktraditionerna i Italien af PITRÈ, (1. barnlekar, II. gåtor);

Sardiska folksagor på folkmål af GUARNERIO (hittils tio, fortsättning utlofvas);

Askungen i Parma ock i Camerino af PIGORINI-BERI, med en öfversikt af KESTNER;

Sanningens tolf ord från Italien, Portugal ock Spanien af FINAMORE ock PIRES (En är Kristus, vår hjälpare; två äro himlaljusen, sol ock måne, o. s. v), med en öfversikt af WESSELOFSKY;

Årets tolf månader i folktraditionen af D'ANCONA.

För öfrigt meddelas en mängd sagor ock visor, barnrim ock barnlekar, ordspråk ock gåtor, upplysningar om seder ock bruk, vidskepelse o. s. v. Sista häftet innehåller äfven ett litet bidrag från Sverge.

Den mångfald af artiklar ock den omväxling samt grundlighet, som i allmänhet utmärker de meddelade uppsatserna, visar tydligt, huru allvarligt de båda redaktörerna fattat sin uppgift. Arkivet har flere företräden framför sina föregångare; dess pris är ej häller öfvermåttan dyrt. Vi tillönska det ett lifligt deltagande från de för de ämnen det behandlar intresserade, ock från dess svenska kollega sändes en hjärtlig välgångsönskan.

Lund.

AXEL RAMM.

[1]) Jag har blott kunnat i korrekturet införa några smärre ändringar med hänsyn till senare förhållanden.

Sluttrykt i april 1884.

t. ex. HOFBERG, *Nerikes gamla minnen*, sid. 220); ock att denna föreställning är gammal, visar följande utdrag ur FERNOW, *Vermlands beskrifning* (1773): »för att ej bli kramad, skall man spotta 3 gånger, då man går öfver, vatten, sedan nedmörkt är» (sid. 257). Det är att hoppas, att SALOMONE-MARINO skall framdeles meddela mer om italienska huskurer.

I andra häftet har CASTELLI meddelat *Un mito moderno* om en stråtröfvare, hvars historia delvis påminner om den beryktade Lasse-Maja. Därefter följa kortfattade notiser öfver en grekisk variant till Askungen, öfver den egyptiska sagan om Satni-Khâmoïs, öfver en portugisisk saga (variant till en af NYROP, *Sagnet om Odysseus* behandlad saga), samt en uppsats af DE VASCONCELLOS om seder ock bruk i Portugal. Till nr 1 vill jag nämna, att djur ock växter i tidens begynnelse haft talförmåga både i Portugal ock Sverge (se Hyltén-Cav. § 80, 83 med tillägg), ock till 4 att läsningar mot sjukdomar förekomma i bägge landen (se Hyltén-Cav. § 104—106 ock LIDFORSS, *Ur vidskepelsens historia* i Nu 1875 sid. 122 ff.).

Tredje häftet börjar med *Motti popolari applicati a' suoni delle campane*, en synnerligen intressant afhandling af PITRÈ om de strofer, som folket tycker sig höra vid klockringningen. I Sverge hör statfolket gårdsklockan säga:

Blå välling, sur sill,
bälj-hundar, kom hem!

SALOMONE-MARINO aftrycker därefter ett bref om sicilianska folkvisor från 16—18 årh., ock MANGO lemnar slutet på barnpoesi från Calabrien, börjad i föreg. häfte. GIANANDREA börjar publikationen af gåtor från Markerna, af hvilka många äfven höras hos oss, t. ex. nr II, III, V, VIII, XI, XII, XIII etc. Spanjoren MARIN lemnar slutet på den märkvärdiga spanska leken *las chinas*. CANIZZARO meddelar därefter från Messina en växelsång, till hvars latinska original äfven finnes en motsvarighet på svenska i sången Sante Simion (Västerg. fornm.-fören:s tidskr. 2 h. sid. 61—9) äfvensom delvis i flera svenska folksagor.

Därefter komma några mindre uppsatser. Vi stanna vid en, betitlad *Le folklore* af VILLEMORY, ett lätt ock ledigt kåseri, ofullständigt naturligtvis, mera passande en tidnings spalter än Arkivets i öfrigt dugande text.

I fjärde häftet råkas främst en stor herre, *il diavolo*, sådan han presenterats i italiensk kostym af PITRÈ. Där meddelas (sid. 501) den lustiga sagan om Skam, som delvis påminner om BONDESONS »Skam ock Kitta grå» (nr 59 i *Svenska folksagor*). I öfrigt tyckes också Skam vara sig tämligen lik både i Sverge ock Sicilien.

Bland öfriga uppsatser i detta häfte märkes *Rimas infantis portuguezas* (barnrim från Portugal), en del af folklore som vi i vårt land hittils ej mycket uppmärksammat. Till konstruktionen äro de naturligtvis identiska med våra barnrim ock särskildt nr 18 ock 19 tyckas likna den allmänt bekanta Borra gulläpple. Till sist påträffas en del ordspråk från Bergamo.